SC.19.Pl.6.

37
29 B
5

MAG 2182

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SCOTUS ACADEMICUS

SEU

Univerſa Doctoris Subtilis

THEOLOGICA DOGMATA

R.P. CLAUDII

FRASSEN

Ordinis Min. Reg. Obſ. Lectoris Jubilati, & Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris.

TOMUS OCTAVUS.

De Dignitate, Miniſterio, & Cultu Chriſti Domini,

AC

De Virtutibus Theologicis.

VENETIIS,

Apud Nicolaum Pezzana.

MDCCXLIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

I N D E X

Diſputationum, Articulorum, Sectionum, & Quæſtionum,

Quæ in hoc Octavo Tomo continentur.

TRACTATUS EJUSDEM.

De Divini Verbi Incarnatione. pag. 1.

DISPUTATIO TERTIA.

De Dignitate, Miniſterio, & Cultu Chriſti Domini. ibid.

ARTICULUS I.

De dignitatibus Chriſti. ibid.
Sectio I. *De dignitate Capitis.* ibid.
Quæſtio I. *An & per quid Chriſtus ut homo, conſtituatur caput omnis Eccleſiæ.* 2
Quæſtio II. *An, & quomodo Chriſtus ſit caput omnium prorſus hominum.* 5
Quæſtio III. *Utrum Chriſtus dici poſſit caput Angelorum.* 9
Sectio II. *De regia Chriſti dignitate, & poteſtate.* 14
Quæſtio unica. *Utrùm Chriſtus fuerit Rex ſpiritualis, an temporalis.* ibid.
Sectio III. *De judiciaria Chriſti dignitate, & poteſtate.* 19
Quæſtio unica. *Utrùm, & quomodo judiciaria dignitas Chriſto tribuatur.* ibid.

ARTICULUS II.

De Chriſti functionibus, & miniſteriis. 23
Sectio I. *De Chriſto Domino Mediatore.* ibid.
Quæſtio I. *Utrùm, & qua ratione Chiſtus cenſeatur Dei, & hominum Mediator.* ibid.
Quæſtio II. *Quam reconciliationem, & pacem nobis conciliaverit, & obtinuerit divinus ille Mediator.* 28
Sectio II. *De Chriſto Domino Redemptore, & Salvatore.* 32
Quæſtio I. *Utrùm Chriſtus Dominus verus fuerit hominum Redemptor.* 33
Quæſtio II. *Utrùm neceſſe fuerit humanum genus per mortem Chriſti redimi.* 40
Quæſtio III. *Quæ eſt de merito Chriſti Redemptoris, an, & quando Chriſtus meruerit.* 44
Quæſtio IV. *Per quos actus Chriſtus meruerit.* 50
Quæſtio V. *Quid Chriſtus ſibi, Angelis, & hominibus meruerit.* 59
Quæſtio Ultima. *Utrùm, & qualiter Chriſti meritum fuerit infinitum.* 66
Sectio III. *De Pontificatu, & Sacerdotio Chriſti.* 71
Quæſtio I. *Utrùm, & ſecundùm quam naturam Chriſtus Dominus verè, & propriè fuerit ſacerdos.* ibid.
Quæſtio II. *Quale fuerit Chriſti Domini ſacrificium, & qua ratione nunc Pontificis vices impleat.* 74

ARTICULUS III.

De cultu, & veneratione Chriſti Domini, ejuſque ſanctiſſimæ Genitricis, ac Sanctorum, eorumque imaginum, & reliquiarum. 81
Sectio I. *De cultu latriæ Chriſto Domino debito.* 82
Quæſtio I. *Utrùm, & qualiter una adoratione ſit adoranda divinitas Chriſti, & ejus humanitas.* ibid.
Quæſtio II. *Utrùm, & quo cultu Crux Chriſti Domini ſit colenda.* 91
Sectio II. *De Cultu Sanctorum, eorumque Imaginum, & Reliquiarum.* 102
Quæſtio I. *An, & quis cultus, ſacris imaginibus ſit debitus.* 107
Quæſtio II. *Utrùm, & quo cultu Sanctorum reliquiæ ſint adorandæ.* 134
Quæſtio III. *Utrùm Sancti ſint invocandi.* 140
Sectio III. *De eximia Deiparæ Virginis dignitate ac veneratione.* 148
Quæſtio I. *Utrùm Virgo Deipara ab omni originalis peccati contagione, & macula immunis fuerit, ejuſque Conceptio dicenda ſit omnino immaculata,* ibid.
Quæſtio II. *Utrùm B. Virgo immunis fuerit ab omni peccato actuali,* 188
Quæſtio III. *Utrùm B. Virgo verè, & propriè dicenda ſit Mater Chriſti.* 191
Quæſtio IV. *Utrùm B. Maria Deipara ſemper Virgo ſteterit ante partum, in partu, & poſt partum.* 197
Quæſtio V. *Utrùm B. Virgo non ſolùm in anima, ſed & in corpore evecta fuerit in cœlum.* 206

Digitized by Google

Quæſtio VI. *De cultu, & invocatione Deiparæ Virginis.* 236

TRACTATUS SECUNDUS.

De Virtutibus Theologicis. 239

DISPUTATIO PRIMA.

De virtute Fidei divinæ. 241

ARTICULUS I.

De objecto Fidei. 242
Quæſtio I. *Quodnam ſit objectum materiale Fidei.* ibid.
Quæſtio II. *In quid fieri debeat noſtræ Fidei reſolutio, tanquam motivum certum, & infallibile, tam propoſitionis credendorum, quàm aſſenſus noſtri.* 250
Quæſtio III. *Quale ſit objectum Fidei tam materiale, quàm formale: utrùm videlicet ſit complexum, vel incomplexum, ordinatum vel inordinatum.* 264
Quæres I. *An Symbolum quod dicitur Apoſtolicum, ſit reverà ab Apoſtolis editum,* 270
Quæſtio IV. *An, & qualiter, Fides ſucceſſu temporum profectum ac augmentum ſuſceperit.* ibid.
Quæſtio V. *Utrùm objectum Fidei ſit ita neceſſariò verum, ut nullatenus ei falſum ſubeſſe poſſit.* 276
Quæſtio VI. *Utrùm objectum Fidei ita neceſſariò debeat eſſe obſcurum, ut nulla ratione poſſit eſſe evidens.* 287

ARTICULUS II.

De habitu Fidei. 298
Quæſtio I. *Utrùm detur habitus Fidei infuſæ jugiter in nobis perſeverans.* ibid.
Quæſtio II. *Quid, & qualis ſit Fides habitualis.* 304
Quæſtio III. *In quibus ſubjectis inſit Fides infuſæ habitus.* 310
Quæſtio IV. *A quo, & qualiter Fidei habitus producatur,* 321

ARTICULUS III.

De actu Fidei divinæ. 325
Quæſtio I. *Quid, & quotuplex ſit actus Fidei internus.* ibid.
Quæſtio II. *Utrùm aſſenſus divinæ Fidei ſit certior quolibet aſſenſu ſcientiæ vel notitiæ naturalis.* 329
Quæſtio III. *An, & quomodo actus internus Fidei ſit neceſſarius ad ſalutem.* 334
Quæſtio IV. *An, & qualis actus voluntatis prærequiratur ad actum Fidei.* 337
Quæſtio V. *An, quomodo, & quando Fides ſit exteriùs profitenda.* 344

DISPUTATIO SECUNDA.

De Spe divinitus infuſa. 348

Quæſtio I. *Quid, & qualis ſit divina Spes.* 349
Quæſtio II. *Quodnam ſit objectum divinæ Spei.* 355
Quæſtio III. *Quodnam ſit ſubjectum Spei Theologicæ, ſeu in quibus illa reperiatur.* 361

DISPUTATIO TERTIA.

De virtute Charitatis. 365

Quæſtio I. *Utrùm, & qualis virtus ſit Charitas.* 366
Quæſtio II. *Quodnam ſit objectum Charitatis.* 374
Quæſtio III. *An ſit præceptum ſpeciale de diligendo Deo, & quomodo ac quando impleri debeat.* 379

TRA-

TRACTATUS EJUSDEM
De Divini Verbi Incarnatione.

DISPUTATIO TERTIA.

De Dignitate, Miniſterio, & Cultu Chriſti Domini.

EXaminatis, & quantum pro modulo noſtro licuit, abundè declaratis iis omnibus, quæ ſpectant ad incarnati Verbi myſterium, & excellentias, jam ſuperſunt declarandæ, ac diſcutiendæ illius dignitates, functiones, & debita veneratio. Quanquam autem omnes illæ Chriſti Domini dotes plurimæ ſint, variaque ipſius miniſteria, & multiplex ei cultus exhibendus; nihilominus quoniam hæc omnia non ita difficilem inveſtigationem, ac reſolutionem præ ſe ferunt, idcirco ſuperſedentes ab ampliori, & longiori diſcuſſione, hæc omnia præſenti hac poſtrema diſputatione tribus in ſequentibus Articulis proponemus, & expendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De dignitatibus Chriſti.

CHriſtum innumeris gloriæ titulis fulgere, utpote Deum, & hominem omnibus præcellentiis illuſtrem, nemo eſt qui deneget; attamen ut eas omnes certum in ordinem perſtringamus, triplici potiſſimùm titulo *Capitis*, *Regis*, & *Judicis* illas comprehendemus, & explicabimus in totidem Sectionibus ſubjiciendis.

SECTIO PRIMA.

De dignitate Capitis.

CHriſtum Eccleſiæ caput eſſe non uno in loco prodidit Apoſtolus Paulus, ut in Epiſtola ad Epheſ. cap. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*. Et cap. 15. *Mulieres*, inquit, *viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput Eccleſiæ*. Et in priore ad Cor. cap. 11. *Omnis viri caput Chriſtus eſt, caput autem mulieris vir, caput verò Chriſti Deus*. Et in Epiſtola ad Coloſſ. cap. 1. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens: quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt*. Quæ omnia quamquam certiſſima ſint, & apertiſſima, nihilominùs non ita liquidò conſtat qualiter Chriſtus ſit caput totius Eccleſiæ, an videlicet hanc dignitatem ſibi vendicet, quà homo, non ſolùm in homines juſtos, ac prædeſtinatos, ſed etiam in infideles, peccatores, & reprobos, imò & in Angelos tam bonos, quàm malos; quas utique difficultates tribus in ſequentibus Quæſtionibus explanabimus.

QUÆSTIO PRIMA.

An & per quid Chriſtus ut homo, conſtituatur caput omnis Eccleſiæ.

NOtandum primò: extra controverſiam eſſe, quòd Chriſtus ſit Eccleſiæ caput ratione Divinitatis, ſicut & duæ aliæ divinæ perſonæ; ſed dubium eſt an præcisè quatenus homo hanc dignitatem ſibi vendicet; non quidem uſurpando particulam illam *quatenus* reduplicativè, ſed duntaxat ſpecificativè. Enimverò ſi reduplicativè ſumeretur, ſenſus eſſet, quòd Chriſtus diceretur Eccleſiæ caput propter ſuam humanitatem, quaſi humanitas eſſet ratio formalis cur Eccleſiæ caput appellaretur, quod apertè falſum eſt; alioqui hac ipſa ratione quilibet homo veram habens humanitatem, cenſendus eſſet Eccleſiæ caput: ſumendo autem illam particulam *quatenus homo*, ſpecificativè, ſenſus eſt quod ratio illa capitis Eccleſiæ, ita Chriſto conveniat, ut per humanitatem capitis munus impleat, & officium exequatur in univerſam Eccleſiam, non ſolùm in terris militantem, & triumphantem in cœlis, ſed etiam in purgatorio lugentem, & patientem.

Notandum ſecundò, ad rationem capitis moralis, & myſtici quatuor maximè conditiones deſiderari, juxta proportionem, & analogiam ad caput naturale, cui in ordine ad ſua membra quatuor hæc potiſſimùm competunt. *Primum* eſt, illius cum membris, ac toto corpore ſumma conjunctio, quæ ex ambobus unum efficit. *Secundum* eſt, principatus ejuſdem, & eminentia, qua cunctis antecellens, ipſis velut ex arce quadam proſpiciens conſulit, ac moderatur. *Tertium* eſt, vivifica virtus propter ſenſus internos, & ſpiritus, ac nervorum originem, quibus mediantibus cæteris membris vitam, & motum tribuit. *Quartum* denique, eſt conformitas naturalis, quam habet cum cæteris membris, quibuſcum tanto tamque arcto fœdere jungitur, & ſociatur, ut eorum omnium vel voluptatem, vel dolorem quaſi proprium excipiat. Quæritur autem, an quatuor hæc per metaphoram, & analogiam, ita Chriſto competant, ut revera cenſeatur Eccleſiæ caput.

Notandum tertiò: quòd etſi Theologi omnes conveniant Chriſtum revera eſſe Eccleſiæ caput, non conſentiunt tamen de ratione formali, per quam hæc dignitas ipſi competit, an videlicet per gratiam dumtaxat aut unionis, aut habitualem, aut actualem; an verò ad conſtituendum illum formaliter in ratione capitis ſit opus aliquo alio, ſcilicet dignitate aliqua, & poteſtate, quæ ſit ratio formalis conſtituendi eum in ratione talis capitis, ſicut v.g. ultra cognitionem legum, & conſtitutionum notitiam, item bonos mores, opus eſt judici auctoritate, poteſtate commiſſa, ut conſtituatur formaliter in ratione judicis.

Duo itaque in præſenti quæſtione ſunt determinanda. *Primum*, an reverà Chriſtus propriè dicatur Eccleſiæ caput. *Secundum*, per quid formaliter hæc dignitas ei competat, an duntaxat per gratiam unionis, an per gratiam ſanctificantem, an verò per aliquam auctoritatem ab hac utraque gratia diſtinctam.

CONCLUSIO PRIMA.

CHriſtus verè & propriè eſt Eccleſiæ caput quatenus homo. Conſtat hæc veritas ex præfatis Scripturæ textibus quibus Apoſtolus conſtantiſſimè Chriſtum Eccleſiæ caput appellat; quod utique non faceret, ſi revera Chriſtum verè, ac propriè caput Eccleſiæ appellandum non exiſtimaret. Probatur inſuper ex eodem docente ad Rom. cap. 1. & 1. ad Cor. 12. Eccleſiam eſſe corpus Chriſti myſticum; *Sicut enim*, inquit, *in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent; ita multi ſumus unum corpus in Chriſto*: ſed omne corpus non ſolùm aliis membris, verùm etiam capite conſtare debet; alioqui monſtruoſum foret, & inane: igitur Eccleſia neceſſariò debet habere aliquod caput: at nullum aliud habere poteſt præter Chriſtum: igitur Chriſtus eſt propriè caput Eccleſiæ.

Quòd autem Apoſtolus loquatur de Chriſto ut homine in his omnibus textibus, quibus eum Eccleſiæ caput prædicat, colligitur ex antecedentibus, & conſequentibus verbis; in eis enim textibus ſemper aliquid præcedit, vel ſequitur, quod Chriſtum ut hominem ſapiat. Sic in primo cap. ad Epheſ. prius dicit Apoſtolus *ſuſcitans illum a mortuis &c.* Quibus, ut videre eſt, cùm addit Chriſtum à Patre conſtitutum eſſe caput Eccleſiæ, loquitur de Chriſto ut homine.

Favet

Favet etiam ratio; Ille enim reverà caput eſt morale, ac myſticum Eccleſiæ, cui competunt quatuor conditiones ad caput myſticum deſiderandæ: at illæ mirum in modum Chriſto, ut homini conveniunt.

Primò namque tam arcta eſt Chriſti capitis cum ſuis membris conjunctio, ut unum cum eis efficiat, ut docet Apoſtolus ad Rom. cap. 12. dicens: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa; omnia autem membra corporis cùm ſint multa unum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus*. Quibus verbis tantam eſſe conjunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificat, *ut ipſum corpus Chriſti non dubitet Chriſtum viraciter appellare*, inquit S. Fulgentius lib. 2. ad Monimum, cap. 9. Quod etiam S. Auguſtinus paſſim teſtimonio ſuo confirmat; velut ad Pſalmum 127. &c. *Multi homines ſunt*, inquit, *& unus homo eſt. Multi enim Chriſtiani, & unus Chriſtus. Non ille unus, & nos multi; ſed & nos multi in illo uno unum. Unus ergo homo Chriſtus caput, & corpus: quod eſt corpus ejus, Eccleſia ejus, dicente Apoſtolo, quoniam membra ſumus corporis ejus: &, Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra: intelligamus ergo vocem hujus hominis, in cujus corpore unus ſumus homo.*

Secundò, Chriſtus tamquam caput in eminenti loco, & quadam arce collocatus, peculiari providentia regit corpus ſuum, & Eccleſiam gubernat, ac per proſpera, & adverſa, mirabili ſapientia, fideles ad deſtinatum finem æternæ fœlicitatis adducit: *Eſt enim Salvator omnium hominum, maximè fidelium*, ut ſcribit Apoſtolus: qui & hoc inſuper ſolatii plenum addit ac fiduciæ: *Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*. Quid eſt autem domeſticum magis, ac proprium capiti, quàm corpus ſuum; imò quid eſt ipſum ſibi? Eſt autem, ut proximè antè ex Auguſtino demonſtratum eſt, unus homo Chriſtus caput, & corpus. Hoc eſt fideles, & in Eccleſia cenſiti, qui ſunt domeſtici Dei. Sed in hoc argumento diutiùs hærere non eſt præſentis inſtituti.

Tertium capitis inſigne eſt, ut in corpus univerſum membraque ſua vim quandam vivificam, & ad ſui conſervationem neceſſaria ſubſidia diffundat quam quidem ob cauſam in capite tamquam in fonte, ac theſauro, larga debet ineſſe copia, & opulentia quædam omnium, quæ ad corpus tuendum, vegetandum, & animandum neceſſaria ſunt. Sic in ſpiritali Eccleſiæ capite Chriſto, plenitudo omnis inhabitat: in eoque ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Inde totum in corpus, ac ſingula membra vitalis gratiæ ſuccus, ac cœleſtium donorum, & auxiliorum inexhauſta vis, & ubertas profunditur. Nam nulla niſi per Chriſtum, & à Chriſto, velut unico, ac generali principio, gratia quantumlibet tenuis, & exilis, aſpergitur: quod alio in loco ex Auguſtini præſertim auctoritate pleniùs approbavimus. Hinc ſecundus Adam appellari ſolet Chriſtus Dominus: quòd, ut ille caput, id eſt, auctor, & ſator humanæ ſecundùm carnem propaginis fuit: ſic alterius ac multò præſtantioris ortus, hoc eſt, ſpiritalis vitæ largitor ac parens iſte ſucceſſit.

Tandem in Chriſto eſt conformitas naturæ cum ipſis membris Eccleſiæ: habet enim naturam humanam ejuſdem ſpeciei cum noſtra, & per omnia Patribus voluit aſſimilari, in iis quæ naturalia ſunt, ut arctius cum hominibus commercium haberet; quo fit, ut ratione hujus conditionis maximè dicatur caput Eccleſiæ, quatenus eſt homo, non verò quatenus eſt Deus: licèt quatenus Deus ſit caput primarium, vitam gratiæ, & gloriæ Eccleſiæ membris influens.

Hinc apprimè notat Alenſ. noſter qu. 12. art. 1. quod caput Eccleſiæ dicitur communiter, & propriè; *communiter* quidem tota Trinitas cenſetur Eccleſiæ caput; tota enim Trinitas, inquit, movet, & regit Eccleſiam, & infundit ei gratiam, qua ſentiat per fidem, & moveatur per charitatem, unde in ratione regentis, & influentis ſe habet ad ipſam: ſecundùm verò humanitatem Chriſtus *propriè* dicitur caput, quia hoc modo ſe habet ad Eccleſiam ſecundùm rationem conformitatis ad ipſam per gratiam, & naturam: unde gloſſa in illud, Ipſum dedit caput, &c. ait, Propterea dicitur caput ſecundùm humanitatem, ſecundùm quam ei conjungitur Eccleſia, natura, & gratia.

Obſervat ſecundò, quòd licèt Spiritus ſanctus dicatur principium, & fons influens, ac in nos derivans omnem gratiæ plenitudinem, & per eum omnis motus, & ſenſus vitæ ſpiritualis habeatur; attamen dici non poteſt propriè caput Eccleſiæ, quia, inquit, poteſt aliquis dici caput Eccleſiæ *vel* per rationem influen-

„ tiæ tantùm, *vel* per rationem influentiæ, „ & per conformitatem naturæ: *Primo modo* Trinitas dicitur caput Eccleſiæ; ſcilicet ſecundùm rationem influentiæ ſenſus „ fidei, & motus charitatis: *Secundo modo* „ dicitur Chriſtus Eccleſiæ caput ſecundùm „ humanitatem, quia ei conjungitur per „ naturam, & gratiam. Primo modo, quatenus Deus, dicitur caput minùs propriè. „ Secundo modo, nempe penes humanitatem, dicitur caput magis propriè: ſoli „ ergo Chriſto competit propriè eſſe caput „ Eccleſiæ; hoc eſt, ſecundùm rationem „ influentiæ, & conformitatem naturæ, & „ hoc ſecundùm humanitatem: Trinitati „ verò, & Chriſto ſecundùm Divinitatem „ convenit eſſe Eccleſiæ caput minùs propriè: hoc eſt ſecundùm rationem influentiæ tantùm: Patri verò, & Spiritui ſancto communiter, & etiam minùs propriè. Hæc Alenſis. Unde influentia Spiritus ſancti potiùs aſſimilatur influentiæ *cordis*, quàm *capitis*: quia influentia cordis eſt inviſibilis, & occulta; influentia verò capitis viſibilis, & apparens ratione ſenſuum exteriorum in capite exiſtentium, & in eo præcipua ſua munia obeuntium, ideoque Chriſtus influens in membra ſenſibiliter, & apparenter per mortem, & ſacramenta, dici debet Eccleſiæ caput; Spiritus ſanctus autem, quia influit inviſibiliter, & occultè, ſcilicet per internas inſpirationes, rectiùs cordi, quàm capiti comparatur.

CONCLUSIO SECUNDA.

C*Hriſtus non conſtituitur formaliter Eccleſiæ caput per gratiam unionis, ſeu perſonalem, nec per gratiam habitualem, & ſanctificantem diviſim, aut conjunctim: ſed per dignitatem, aut poteſtatem, quam Deus illi contulit in omnes Angelos, & homines.* Hæc concluſio duabus partibus conſtat, quarum *prima probatur*; nempè quòd non ſit Eccleſiæ caput formaliter per gratiam perſonalem, aut ſanctificantem. Per id conſtituitur formaliter Eccleſiæ caput; per quod præfecturam, & dominium obtinet in univerſa Eccleſiæ membra: at per neutram gratiam id obtinet: igitur, &c. Major conſtat, quia eſſe formaliter caput, eſt habere poteſtatem in alios, tam quoad influxum gratiæ, & donorum ſupernaturalium, quàm quoad directionem, imperium, & gubernationem. Minor verò probatur: Primò de gratia habituali, quia gratia habitualis Chriſti eſt ejuſdem ſpeciei cum noſtra: igitur ſicut noſtra ſanctificans non alium in nobis habet effectum, quàm ut efficiat nos juſtos, & Deo gratos, ac ab eo acceptos ad hæreditatem æternam; nullum verò nobis in alios dominium, & præfecturam confert: ita nec hac ratione Chriſtus potuit habere præfecturam in cætera Eccleſiæ membra.

Idem etiam patet de gratia unionis, quia hæc ſecundùm ſe duo tantùm confert humanitati aſſumptæ, nempe terminationem illius communicabilitatis, & ſanctitatem ſubſtantialem: at nec illa ſanctitas, nec terminatio conferunt per ſe ullum dominium in Eccleſiæ membra: igitur, &c.

Quòd etiam conjunctim illæ duæ gratiæ id non conferant conſtat: quia etiamſi ſepararetur ab humanitate Chriſti Verbum divinum, & ſolveretur unio hypoſtatica, nihilominus Chriſtus remanere poſſet Eccleſiæ caput, ſi cum perſeverante in ſe gratia habituali, haberet ſibi à Deo conceſſam auctoritatem in cætera Eccleſiæ membra.

Probatur etiam altera pars, nempe quòd Chriſtus ſit Eccleſiæ caput per poteſtatem ſibi divinitùs conceſſam tam in homines, quàm in Angelos; Probatur, inquam, ex illo ad Epheſ. 1. ubi Apoſtolus poſtquam de Chriſto dixit, quòd Deus *omnia ſubjecit ſub pedibus ejus*, ſtatim addit: *Et ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, &c.* necnon ex illo ad Hebr. 5. *Nec quiſquam ſibi ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron: Sic Chriſtus non ſemetipſum clarificavit, ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu, &c.* Ex quibus locis colligere licet Apoſtolum ſignificare, quòd Chriſtus dignitatem, & poteſtatem capitis, ac Pontificis ſibi peculiarem habuit ab æterno Patre conceſſam; tamquam quid diſtinctum à gratia perſonali, & ſanctificante.

Nihilominus hæc utraque gratia requiritur ad munus capitis implendum, non ſecus, ac perfecta juris, & conſuetudinum notitia, morum probitas, & ſumma eruditio deſideratur in judice; nam ſicut illæ omnes conditiones, & perfectiones hominem reddunt idoneum, ut à Rege inſtituatur Judex, & ut debitè judicis munus impleat: ſic gratia ſanctificans, & perſonalis Chriſtum

Digitized by Google

ſtum efficiebant dignum, quià Deo hominum, & Angelorum caput inſtitueretur. Et quemadmodum illæ judicis præcellentiæ nullam per ſe authoritatem judici conferunt; ita nec gratia perſonalis, & ſanctificans conferebant Chriſto dignitatem capitis. Sed ſicut neceſſum eſt, ut judici præter eximiam notitiam, & morum probitatem conferatur à Rege authoritas judicandi: ita neceſſum eſt, ut etiam Chriſto præter gratiam perſonalem, & ſanctificantem accedat ſibi ab æterno Patre conceſſa capitis authoritas, per quam tam homines, quàm Angeli ipſi ſubjiciantur, & à Deo bonorum omnium Oceano omnis vitæ ſpiritualis ſenſus, & motus in ipſos homines, & Angelos per Chriſtum deriventur. Denique, quemadmodum judicis dignitas nihil phyſicum importat, ſed dumtaxat aliquid morale, nempe meram Regis deputationem ad iſtud munus obeundum; ita nec dignitas capitis aliquid phyſicum imprimit Chriſto, ſed ſignificat ſolam deputationem Chriſti à Deo; quam poteſt actu, & formaliter exercere in Angelos, & homines, in quos de facto influit, aut influere poteſt vitam, & motum gratiæ.

Petes: An Chriſtus æquè propriè dici poſſit cor Eccleſiæ, ac dicitur caput.

Reſpondet Alenſis loco ſuprà laudato ex authore libri de anima, & ſpiritu apud „ S. Auguſtinum, quòd triplex eſt vis ani- „ mæ ad corpus, ſcilicet vis naturalis, quæ „ operatur in hepate: & vis vitalis, quæ „ operatur in corde: & vis animalis, quæ „ operatur in cerebro *Vis naturalis* dicitur „ illa, quæ eſt nutritiva: ſicut digeſtiva, „ retentiva, expulſiva, & augmentativa. „ *Vis vitalis*, quæ operatur in corde, eſt „ illa, unde eſt motus cordis continuè. „ *Vis animalis* eſt illa, quæ operatur in ce- „ rebro, unde eſt motus, & ſenſus in „ membris: & ſecundùm hoc dividuntur „ motus, & ſpiritus, qui ſunt vehicula „ virtutum, ſcilicet in ſpiritum vitalem, „ naturalem, & animalem: ſed operatio- „ nes virtutis naturalis omninò ſunt invo- „ luntariæ, nec ſubjectæ ſunt rationi: ope- „ rationes animales omninò ſubjectæ ſunt „ rationi, & ideo recipiunt imperium ab „ ipſa: Operationes vitales partim ſunt ſub- „ jectæ rationi, partim non: & ideò par- „ tim ſunt voluntariæ, partim naturales. „ Secundùm hoc ergo dicendum, quòd ille motus, qui eſt à Chriſto capite in cor- „ pus Eccleſiæ, eſt omninò ſecundùm mo- „ tum voluntarium, qui ſimpliciter non „ eſt naturalis, vel vitalis: ideo potiùs „ debet dici Chriſtus caput Eccleſiæ me- „ taphoricè ſecundùm illum motum, quàm „ cor, vel hepar. „

QUÆSTIO SECUNDA.

An, & quomodo Chriſtus ſit caput omnium prorſus hominum.

N*Otandum primò* homines univerſim ſpectari poſſe in quadruplici ſtatu, ſcilicet beatitudinis, damnationis, peregrinationis, & purgationis. *Primus ſtatus* comprehendit omnes Beatos, qui intuitiva Dei viſione, & amore præſtantiſſimo potiuntur, ejuſque æterna voluptate, ac fœlicitate fruuntur. *Secundus ſtatus* involvit eos omnes, qui cruciatibus æternis addicti ſunt, nec ullam ſpem habent beatitudinis aſſequendæ. *Tertius* complectitur omnes homines viatores ſive juſtos, ſive peccatores, ſive fideles actu, aut poteſtate, ſeu qui de facto fidem habent, aut qui illam aliquando accepturi ſunt; ſive infideles actu, qui aliquando fide ſunt illuſtrandi, ſive infideles poteſtate, ſeu eos omnes, qui in infidelitate degentes nuſquam veritatis luce ſunt illuminandi. *Quartus* denique ſtatus ſignificat omnes animas degentes in Purgatorio, habentes quidem fidem, ſpem, & charitatem, quæ nondum tamen omne debitum divinæ juſtitiæ pro admiſſis culpis exolverunt. Quæritur autem, an reſpectu omnium univerſim hominum hoc in quadruplici ſtatu ſpectatorum Chriſtus dicatur propriè caput.

Notandum ſecundò ex Alenſi loco laudato, quòd etſi Chriſtus Dominus dici poſſit hominum caput; vel quia habet principatum, qua ratione Rex dicitur caput Regni; *vel* quia omnibus creaturis dignitate, ac nobilitate præſtat, qua ratione cenſeri poſſet hominum, & Angelorum caput, ſicut leo dicitur caput animalium, quia eſt nobiliſſimum. *Vel* quia ſingulis hominibus providet; quemadmodum Pater familias ſuæ familiæ caput appellatur, quia ſingulis, quæ neceſſaria ſunt, providet, & adminiſtrat. *Vel* quia ipſe recipit à Spiritu ſancto omnem gratiæ plenitudinem, ſicut caput ab anima recipit vitæ plenitudinem:

Tamen

,, Tamen, inquit, propria ratione dicitur
,, caput rei per rationem influentiæ, ut ſicut
,, ab ipſo capite eſt influentia ſenſus, &
,, motus ſecundùm diverſas partes ejus; quia
,, ab anteriori parte capitis fluunt nervi,
,, per quos fluit ſenſus ad membra; à po-
,, ſteriori verò parte fluunt nervi, per quos
,, fluunt motus ab anima ad ſingula mem-
,, bra. Similiter Chriſtus in Eccleſiam in-
,, fluit ſenſum, & motum ſpiritualiter: *ſen-*
,, *ſum* quidem influit per fidem: *motum* verò
,, per amorem (influit enim ſenſum fidei,
,, & motum amoris) & illa ratione propriè
,, dicitur caput Eccleſiæ. Unde ſecundùm
,, quod videmus, quòd caput quodam mo-
,, do gerit vicem animæ in movendo cor-
,, pus, & conſulendo ei per ſenſum; ita eſt
,, de Chriſto reſpectu Eccleſiæ; quia ſe ha-
,, bet ad ipſam in ratione moventis, & con-
,, ſulentis per ſenſum gratiæ, quem ei in-
,, fluit. Unde ipſe eſt caput corporis Ec-
,, cleſiæ. Gloſſ. *Capiti omnia ſubjecta ſunt*
,, *ad operandum: id autem, ſcilicet caput,*
,, *ſupra locatum eſt ad conſulendum; quia*
,, *ipſius animæ quodam modo vicem gerit ca-*
,, *put*. In hoc quod dicit *ad operandum*,
,, oſtendit quomodo motus fiat, à capite
,, in membris. In hoc quod dicit *ad con-*
,, *ſulendum*, oſtendit, quòd ſenſus eſt ab
,, ipſo in membris.

Notandum tertiò, actus, quos Chriſtus exercuit, vel etiam nunc exercet in ratione capitis hominum, & Angelorum, poſſe conſiderari in duplici differentia; *vel* enim ii ſunt, quibus promeruit Angelis, & hominibus gratiam ſanctificantem, & cætera dona ſupernaturalia: *vel* ii ſunt, quibus de facto, & realiter gratia ſanctificans, & illa dona dantur Angelis, & hominibus ex merito Chriſti, & per ejus influxum; inter quos, ut doctè advertit Iſambertus diſp. 2. art. 5. hæc eſt differentia, quòd priores actus poſtulent actualem exiſtentiam ſuæ cauſæ, dum de facto eliciuntur, quòdque gratia habitualis concurrat phyſicè, & efficienter ad illorum elicitionem; eo ſcilicet modo, quo ſupernaturales habitus concurrunt ad actus ſibi proportionatos: poſteriores verò minimè poſtulent actualem exiſtentiam ſuæ cauſæ; ſed ſufficit ſola futuritionis eorum prævíſio, & moralis motio excitans ipſum agens principale, qua ratione Chriſti merita prævíſa Deum moverunt, ut gratiam largiretur non ſolùm Angelis, ſed etiam primis parentibus, ac patribus veteris Teſtamenti. His ita prænotatis, ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus reverà eſt actu caput Beatorum: non verò damnatorum, tam actu, quàm potentia. *Prima pars* eſt evidens: ſiquidem Beati non ſunt adepti ſuam beatitudinem, ac felicem ſortem, niſi mediante gratia ipſis intuitu meritorum Chriſti conceſſa, ut aliàs probabimus: maximè in Tractatu de gratia, ubi demonſtrabimus gratiam omnibus, & ſingulis hominibus fuiſſe conceſſam intuitu meritorum Chriſti.

Secunda pars etiam clara eſt; nam damnati ſunt incapaces gratiæ, & gloriæ: ergo reſpectu illorum Chriſtus nec actu, nec potentia eſt caput. Conſequentia patet; ſiquidem Chriſtus non habet rationem capitis, niſi propter actualem, vel potentialem influxum gratiæ, & gloriæ, ac donorum ſupernaturalium. Antecedens etiam certum eſt; damnati namque ſunt in termino omninò invariabili, & extra ſtatum, & ſpem obtinendæ gratiæ, ac conſequendæ beatitudinis: igitur omninò incapaces ſunt recipiendi influxum gratiæ, aut gloriæ:

Dices primò: Probabile eſt aliquos damnatos habere aliquid ſolatii: nam probabilius eſſe judicavimus pueros ſine baptiſmate ante uſum rationis, & libertatis ex hac vita migrantes, non cruciari pœna ſenſus. Similiter plurimi Theologi probabile exiſtimant cum Doctore, quòd damnati non ſint in æternum cruciandi pro levioribus, & venialibus culpis, quæ dumtaxat temporaneam ſatisfactionem, & pœnam exigunt: ſed illud ſolatii non obtinent, niſi ex meritis Chriſti: ergo Chriſtus habet aliquem influxum in eos; & ſubinde eſt eorum caput, quia caput non influit, niſi in membra ſibi conjuncta.

Reſpondeo, permiſſa majore, negando minorem, illud enim ſolatii non eis conceditur intuitu meritorum Chriſti, ſed dumtaxat ex Dei generali providentia, & juſtitia, quæ reddit unicuique ſecundùm opera ejus, nec aliquem punit ultra demeritum.

Dices ſecundò: In damnatis baptizatis, & ſacris ordinibus initiatis remanent characteres baptiſmi, & ordinis; ſed illi characteres per hæc ſacramenta impreſſi ſunt

ſunt

ſunt dumtaxat ex meritis Chriſti, quia ſunt effectus ſacramentorum, quæ nullum habent effectum, niſi per Chriſtum: ergo non tantùm in potentia, ſed etiam in actu, Chriſtus eſt caput ejuſmodi damnatorum.

Reſpondeo, Characteres illos fuiſſe quidem primùm impreſſos per influxum à Chriſto capite: ergo ex natura ſua, & propria inſtitutione ordinantur ad bonum ſupernaturale gratiæ, & gloriæ, & ideo quamdiù ad hoc bonum ordinantur, vel poſſunt ordinari, dici debent effectus illius influxus, qui eſt à Chriſto capite: in damnatis autem nec ampliùs ordinantur, nec poſſunt ordinari ad tale bonum ſupernaturale, ſed potiùs in eis remanent ad tormentum, & ignominiam; unde propter ejuſmodi characteres non cenſetur Chriſtus de facto caput damnatorum, qui illis ſunt inſigniti.

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus Dominus eſt actu caput omnium viatorum fidelium tam juſtorum, quàm peccatorum: potentia verò eſt dumtaxat caput infidelium. Hæc concluſio quoad utramque partem eſt communis inter Theologos; quarum *prima* conſtat quantum ad juſtos Fideles; eorum enim Chriſtus cenſetur caput, in quos habet influxum vitæ ſpiritualis: ſed in peccatores fideles talem habet influxum; ſiquidem illi quantumvis Deo per peccatum infenſi, & ab ipſo odio habiti; nihilominus Chriſto uniuntur vinculo fidei, quæ eſt principium, & ſeminarium vitæ ſpiritualis; quippe in fide tamquam in radice, & fundamento firmatur tota ſpiritualis ſtructura: igitur eorum Chriſtus cenſetur caput. *Deinde*, Chriſtus eſt eorum omnium caput, qui ſunt revera de corpore Eccleſiæ: ſed omnes fideles, etſi in mortali peccato exiſtant, ſunt vera Eccleſiæ membra, ſaltem ſecundùm quid, quia licèt non habeant perfectam, & completam unionem cum Chriſto per charitatem, & gratiam ſanctificantem; tamen ipſi uniuntur per fidem, ac ſpem, nec-non & per alia dona ſupernaturalia, quæ nonniſi intuitu meritorum Chriſti à Deo recipiunt; igitur eorum Chriſtus eſt caput. Major conſtat, cùm enim Chriſtus ſit caput Eccleſiæ, eſt etiam caput omnium ad Eccleſiam pertinentium. Minor verò patet ex tractatu de Eccleſia, ubi declaratur, quòd peccatores, qui fidem non ejurarunt, nec extinxerunt, ſunt Eccleſiæ membra.

Secunda pars etiam admittitur ab omnibus; omnes enim infideles, quamdiu vivunt, poſſunt recipere influxum vitæ ſpiritualis à Chriſto; ſiquidem illis prædicari poteſt Evangelium, & baptiſmi gratiam poſſunt aſſequi; ſubindeque fideles fieri, & Eccleſiæ membra. *Inſuper* Chriſtus pro iis ſanguinem ſuum fudit, & æterno Patri pro ſingulis hominibus merita ſua obtulit. Unde ſanguis ille pretioſiſſimus de ſe ſufficientiſſimus eſt ad obtinendam gratiam converſionis, qua ſinguli homines, pro quibus fuſus eſt, ad fidem ſe recipiant, & efficiantur actu Eccleſiæ membra. *Denique*, infideles habent liberum arbitrium, quod à Deo flecti poteſt è malo in bonum. Unde quamquam illi non ſint actu de Eccleſia, ſunt tamen de ea potentia, quæ quidem potentia incorporationis eorum inter membra Eccleſiæ, hoc triplici fundamento nititur; ſcilicet Prædicatione Evangelii, quod ipſis annuntiari poteſt: Sanguine Chriſti pro iis effuſo: Tertiò denique arbitrii libertate. Addi poteſt etiam auxilium actuale gratiæ ſingulis hominibus à Deo conceſſæ, quo fideles actu fieri poſſent de Eccleſia, ſi rectè eo ſubſidio uterentur.

Dices: Chriſtus non eſt actu caput eorum, qui non ſunt actu partes, & membra Eccleſiæ: ſed peccatores, etſi fideles ſint, non pertinent ad Eccleſiam, nec ſunt partes, aut membrum illius: ergo nec Chriſtus eſt eorum caput actu. Major conſtat ex dictis. Minor verò probatur: Primò quidem ex Apoſtolo dicente ad Epheſios 5. quòd *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejuſmodi, ſed ut ſit ſancta, & immaculata*: Secundò ex SS. Patribus, *Cypriano* epiſtola ad Magnum, *Hieronymo* in expoſitione præfati textus Apoſtoli, *Auguſtino* pluribi, maximè lib. de Unitate Eccleſiæ cap.21. Et eorum ratio eſt, quia peccatores ſunt membra civitatis Babylonicæ, cujus caput eſt diabolus: igitur non poſſunt eſſe membra civitatis Jeruſalem, id eſt Eccleſiæ. Antecedens probat S. Auguſtinus lib.14. de civit. Dei, cap.28. ubi docet, quòd ſicut amor Dei uſque ad contemptum ſui ædificat civitatem Jeruſalem, ita amor ſui uſque ad contemptum

Dei

Dei ædificat civitatem Babylonis: ſed Fideles in mortali exiſtentes non diligunt Deum uſque ad contemptum ſui, imò ſeipſos diligunt uſque ad contemptum Dei. *Tertiò*, Concilium Tridentinum, ſeſſ. 6. cap. 7. dicit Charitatem eſſe id, per quod homo vivum Chriſti membrum efficitur; *Denique* ex Symbolo Apoſtolorum Eccleſia dicitur *ſancta*: ſi autem mali eſſent de Eccleſia, cùm eorum numerus longè juſtos excedat, potiùs eſſet dicenda peccatrix, quàm ſancta; igitur peccatores nec ſunt dicendi de Eccleſia, nec conſequenter Chriſtus eſt eorum caput.

Reſpondeo, conceſſa majore, negando minorem, & ad textum Apoſtoli dico, eum non eſſe intelligendum de Eccleſia, qualis nunc eſt in terris militans; ſed qualis erit in futuro, ut exponit S. Auguſtinus lib. 2. Retractationum cap. 14. *Ubicumque*, inquit, *commemoravi Eccleſiam non habentem maculam, neque rugam, non ſic accipiendum, quaſi jam ſit, ſed quia præparatur, ut ſit quando apparebit etiam glorioſa*; unde appellatur tota pulchra ſine macula, & ruga, non pro ſtatu vitæ præſentis, ſed beatitudinis: *Nam*, inquit S. Thomas qu. 8. art. 3. ad 2. *eſſe Eccleſiam glorioſam non habentem maculam, neque rugam, eſt ultimus finis, ad quem perducimur per Paſſionem Chriſti; unde hoc erit in ſtatu patriæ, non autem in ſtatu viæ, in quo ſi dixerimus, peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, ut dicitur primo* Joan. 2.

Si autem contendas Apoſtolum loqui de Eccleſia ſecundùm ſtatum præſentem, quæ etiam ut nunc eſt *ſancta* dicitur: Reſpondeo eam dici *ſine macula, & ruga*, non penes omnia membra, quibus conſtat; ſed ob puritatem fidei, ſeu immunitatem ab omni errore in doctrina, quam profitetur, nec-non ob æquitatem præceptorum, quæ mandat obſervanda; *vel* quia ſanguine agni tincta, & reſperſa divino cultui mancipatur: *vel* denique ita dicitur, non quòd omni prorſus macula careat: ſed quia in præſtantioribus ſuis membris nullam habet maculam, à quibus ſimpliciter quis valeat appellari maculoſus. Ita explicat S. Auguſtinus lib. de perf. juſtitiæ cap. 9. *Ingredi ſine macula*, inquit, *non abſurdè etiam ille dicitur, non qui jam perfectus eſt; ſed qui ad ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipſa peccata venialia non negligens mundare eleemoſynis.*

S. Thomas autem ait, hunc Apoſtoli locum intelligi poſſe de exhibitione, quæ erit in futuro per gloriam: ſi autem de exhibitione per fidem, tunc diceretur, ut exhiberet ſibi ſcilicet per fidem, Eccleſiam glorioſam, quia *gloria magna eſt ſequi Dominum*, ut dicitur Eccleſiaſtici 23. *Non habentem maculam*, ſcilicet criminis mortalis; *Maculata es in iniquitate tua*, Jeremiæ 2. *Neque rugam*, id eſt duplicitatem intentionis, quam non habent, qui rectè conjuncti ſunt Chriſto, & Eccleſiæ. Job. 23. *Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me*, ſed magis *ſanctam* per intentionem, & immaculatam per omnimodam puritatem.

Ad Concilium Tridentinum, etſi dicat, quòd mali non ſunt viva membra Eccleſiæ, quia fides ſine charitate mortua eſt; hoc tamen non impedit quin ſint Eccleſiæ vera membra, quia actu uniuntur & Chriſto, & cæteris membris per fidem, quæ ſupponitur eſſe in eis.

Ad SS. Patres dico, eos cenſuiſſe non eſſe malos membra Eccleſiæ quoad eſſe finale, licèt ſint ejus membra quoad eſſe formale, hoc eſt quantum ad finem, & fructus, propter quos inſtituta eſt Eccleſia, quia ad hoc eſt inſtituta Eccleſia, ut homines aliquando beatitudine æterna donentur. Unde Auguſtinus paſſim ait; *Eſſe in Eccleſia eſt adhærere juſtis quemadmodum palea eſt in area, & adhæret tritico*, donec, vel judicio Eccleſiæ ſeparentur per excommunicationem, vel ipſi ſua ſponte proſiliant foras extra Eccleſiam perſequentes, aut contemnentes eandem, vel denique à Deo exterminentur per mortem in æternam damnationem, & ut palea igni deputentur.

Ad id quod dicitur malos eſſe membra diaboli: Reſpondeo merito eſſe membra diaboli, & fide membra Chriſti. Ad id quod ſubjungitur nos profiteri in Symbolo, Eccleſiam eſſe ſanctam; Reſpondeo dici ſanctam: *Primò*, quia totum à parte præcipua denominatur: ſunt autem juſti pars Eccleſiæ præcipua. *Secundò*, quia continet in ſe omnia inſtrumenta, omniaque media ſanctificationis hominum inſtituta à Chriſto, ſcilicet verbum Dei, ſacramenta, ordinem juſtitiæ ſervandæ, totumque theſaurum Chriſti Domini meritorum. *Tertiò*, quia ſanctificat miniſterialiter per ea, quæ accepit à Chriſto, quomodo dicitur medicina ſana, quia ſanat; *Quartò*, ſancta dicitur, quia extra illam non eſt vera ſanctitas.

Quin-

Quintò, quia ſanguine Chriſti eſt conſecrata. Eo modo templa dicuntur ſancta poſt conſecrationem. *Sextò* denique, ſancta nuncupatur, quia ſtabilis, firma, inviolabilis ſemper perſeverat.

Dices ſecundò: Membra alicujus corporis non poſſunt eſſe ſibi invicem contraria: ſed juſti, & peccatores inter ſe contrariantur; ſiquidem Eccleſiaſtici 33. *Contra malum bonum eſt, & contra virum juſtum peccator;* ergo membrum Eccleſiæ peccator eſſe nequit.

Diſtinguo majorem: Membra corporis naturalis nequeunt eſſe ſibi invicem contraria, concedo: membra corporis myſtici, nego: ſufficit enim quòd hæc in aliquibus invicem conveniant, licèt diſſideant in aliis: Unde ut fideles peccatores cenſeantur membra Eccleſiæ, ſufficit, ut cum juſtis in fide, & ſpe conveniant, nec-non in donis ſupernaturalibus, & in characteribus Baptiſmi, Confirmationis, aut Ordinis.

Petes, an Chriſtus cenſeatur etiam caput hominum, non ſolùm quantum ad animam, ſed etiam quantum ad corpus.

Affirmat Alenſis noſter *loco laudato* §. 4.
,, probatque primò ex illo Apoſtoli 1. ad
,, Cor. 6. *Neſcitis quoniam corpora veſtra*
,, *membra ſunt Chriſti?* igitur ipſe eſt caput
,, corporum noſtrorum, ſicut & anima-
,, rum. *Probat ſecundò*, quia corpora no-
,, ſtra duplicem habent conjunctionem cum
,, corpore Chriſti; quia ſunt ejuſdem ſpe-
,, ciei: conjunctio verò, quæ eſt propter
,, perfectionem unam poteſt eſſe duplici-
,, ter: quia eſt perfectio naturæ, & ſic
,, anima eſt perfectio: & eſt perfectio
,, ſanctificationis noſtræ, & hic eſt Spiri-
,, tus ſanctus. Dicendum ergo, quòd at-
,, tendendo perfectionem naturæ, quæ eſt
,, anima; ſic corpora noſtra, & corpus
,, Chriſti habent perfectionem unam: quia
,, alia eſt anima Chriſti, quæ perficit cor-
,, pus ſecundùm numerum, & quæ cor-
,, pora noſtra; ſed corpora noſtra habent
,, perfectionem unam, accipiendo perfe-
,, ctionem ſanctificationis, quæ eſt Spiri-
,, tus ſanctus: perfectio enim corporis non
,, ſolùm eſt anima, ſed etiam Spiritus ſan-
,, ctus, cujus corpora noſtra templum ſunt.
,, ſicut habetur: Neſcitis, quoniam mem-
,, bra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti?
,, ſed anima perficit quantum ad eſſe ſan-
,, ctificationis.

Idem autem Spiritus ſanctus, qui ſanctificat corpus Chriſti, ſanctificat & corpora noſtra; cùm ſumus in fide, & charitate: ex hac ſpeciali ſanctificatione imprimitur diſpoſitio, & pertinent ad gloriam reſurrectionis. Unde Apoſtolus probat per hoc corporum reſurrectionem glorioſam dicens: *Si Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum à mortuis, habitat in nobis; vivificabit & mortalia corpora noſtra; propter inhabitantem Spiritum ſanctum in nobis.*

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Chiſtus dici poſſit caput Angelorum.

NOtandum *primò*, ex noſtro Alenſi *ibidem* 2. §. 1. Chriſtum quatuor modis dici poſſe caput aliquorum membrorum, ſcilicet *vel* ſecundùm dignitatem, & externam gubernationem, & denominationem, *vel* ſecundùm influxum cujuſdam gratiæ illuminantis, & gloriæ accidentalis, *vel* ſecundùm influxum gratiæ juſtificantis, & gloriæ eſſentialis; *vel* denique ſecundùm conformitatem corporis cum capite. Certum eſt autem, inquit, *art.* 2. §. 1. quòd Chriſtus in quantum homo, non eſt caput Angelorum ſimpliciter ratione conformitatis; ſed tantùm ſecundùm quid; quia non eſt conformis Angelis in natura ſimpliciter, ſed ſecundùm quod anima rationalis, quantum ad partem ſuperiorem intellectivam, habet conformitatem cum Angelis; licèt enim natura Angelica, & anima Chriſti ſicut & noſtra, non ſint ejuſdem ſpeciei; ſunt tamen ejuſdem rationis: ſaltem genericè, quia conveniunt in natura ſubſtantiali ſpiritali. Certum eſt pariter, quòd Chriſtus ſit inferior Angelis ſecundùm humanitatem; ſiquidem humanitas ſecundùm ſe ſumpta, longè inferioris eſt dignitatis, quàm natura Angelica. Unde Apoſtolus ad Heb. 2. Chriſto adaptat illud Pſal. 8. *Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis*. Et ſubdit. *Eum autem, qui modico, quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria, & honore coronatum*; unde ſupereſt difficultas, an Chriſtus ſit Angelorum caput ratione dominationis, & influentiæ.

Notandum ſecundò, ex eodem Alenſi *art.* 3.
,, §. 4. quòd Chriſtus influit gratiam cor-
,, pori Eccleſiæ, & membris ejus tribus mo-
,, dis. Uno modo per modum meriti: alio
modo

Digitized by Google

,, modo per modum exemplaris: tertio
,, modo per modum capitis. *Per modum*
,, *meriti*, eſt in nobis gratia ab ipſo Chri-
,, ſto homine: quia ipſe eſt, qui meruit
,, nobis gratiam, per quam remitterentur
,, peccata noſtra, & gratiam, qua cogno-
,, ſceremus, & diligeremus ipſum, & om-
,, nibus credentibus in ipſum, & diligenti-
,, bus hoc meruit; ſecundùm quod habe-
,, tur: *Sicut per unius hominis inobedien-*
,, *tiam conſtituti ſunt multi peccatores; ita*
,, *per unius hominis* Chriſti *obedientiam juſti*
,, *conſtituuntur multi*. Secundo modo in-
,, fluit nobis gratiam *per modum exemplaris*:
,, ſicut enim videmus, quòd ſe habet exem-
,, plar ad exemplum, & quodammodò exem-
,, plum educitur ab exemplari: ita in ipſo
,, Chriſto homine eſt exemplar propoſitum
,, gratiæ, cui debemus nos coaptare, &
,, conformare. Unde ipſe eſt *liber vitæ*,
,, juxta quem debent ſcribi noſtri, id eſt
,, ſcientiæ, quæ ſunt libri, ut habetur in
,, Apocal. 20. Et iſta eductio ſignatur: Pri-
,, mus homo de terra terrenus, ſecundus
,, homo de Cœlo cœleſtis: ſicut ergo por-
,, tavimus imaginem terreni, portemus ima-
,, ginem cœleſtis. *Tertius modus* influen-
,, tiæ ab ipſo, eſt *per modum capitis*; eſt
,, autem quidam amor, & appetitus natu-
,, ralis capitis ad membra: ipſum enim ca-
,, put quodam naturali amore diligit mem-
,, bra: unde, & ſpiritus animales, qui ſunt
,, in capite, ex hoc amore decurrunt à ca-
,, pite in membris; unde ſi aliquod mem-
,, brum doleat, concurrunt ſpiritus à ca-
,, pite ad partem illam dolentem, & ibi
,, colliguntur. Influentia ergo capitis ad
,, membra, ut ſenſificentur, & movean-
,, tur, eſt per naturalem amorem, & hunc
,, appetitum implet ſpiritus animalis fluens
,, à capite in membra, vel in membris. Se-
,, cundùm hoc dicendum, quòd ſpiritus in-
,, creatus, per quem eſt nobis communio
,, totius Trinitatis, ſcilicet, Spiritus ſan-
,, ctus, abundat in noſtro capite, ſcilicet
,, Chriſto, & ipſius Chriſti, & ſuæ beatæ
,, animæ eſt deſiderium, ut participemus
,, ſuum Spiritum. Ipſe verò Spiritus explet
,, deſiderium, quod habet Chriſtus ad nos;
,, propter amorem, quem habet erga nos.
,, Et hoc modo eſt influentia gratiæ à Chri-
,, ſto capite in corpus Eccleſiæ; Unde Hu-
go: Sicut Spiritus hominis mediante capite ad membra deſcendit vivificanda; Sic Spiritus ſanctus per Chriſtum venit ad Chriſtianos: cujus plenitudo quidem eſt in capite: participatio verò in membris.

Notandum tertiò, Chriſtum Dominum reverà meruiſſe gratiam, & gloriam Angelis: Tum quia eſt cauſa finalis, & exemplaris eorum beatitudinis: Tum quia eſt cauſa efficiens meritoria prædeſtinationis eorumdem per merita futura, & prævisa: Tum quia Chriſtus fuit illis propoſitus ab inſtanti ſuæ creationis tamquam objectum, in quod tendere, & credere debebant; fuerunt enim & ipſi viatores, & habuerunt dona illa ſupernaturalia, quibus pervenitur communiter ad beatitudinem per Chriſti merita prævisa, ut infrà patebit agendo de merito Chriſti.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus in quantum homo, eſt caput Angelorum ſecundùm dignitatem, & influxum. Probatur ex ipſo Chriſti Domini oraculo; ipſe enim à mortuis excitatus ait, Matthæi 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra*. Et Apoſtolus Petrus 3. *Profectus*, ait, *in cœlum ſubjectis ſibi Angelis, & Poteſtatibus, & Virtutibus*. Et Paulus in Epiſtola ad Epheſ. principatum illum Chriſti Domini inſigni, ac luculento præconio honeſtat: divinæ operationem potentiæ, ac virtutis prædicans, quam operatus eſt in Chriſto; *Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum: & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro: & omnia ſubjecit ſub pedibus ejus*. Omnium igitur non ſolùm hominum, ſed etiam Angelorum tam bonorum, quàm malorum, Dominus eſt Chriſtus, & ſubjectos habet omnes, habebitque maximè poſt judicium, quando ſub pedibus ejus jacebunt omnes inimici ejus.

Colligitur etiam hæc veritas ex 2. ad Coloſſ. ubi Apoſtolus Chriſtum appellat caput omnis principatus: *In Chriſto*, inquit, *habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter, & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis*. Manifeſtum autem eſt, quòd plenitudo divinitatis non habitat in Chriſto ſecundùm divinam naturam, ſed ſecundùm humanam. Unde ſubdit Apoſtolus: *In quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitavit illum à mortuis*; reſurrectio enim ſolùm convenit Chriſto, qua

homo

homo eſt. Similiter enim Apoſtolus ad Heb.c.2. Chriſto, ut diximus, adaptat illud Pſal.8. *Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis: Gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.* Et ſtatim ſubdit: *In eo enim, quòd omnia ei ſubjecit, nihil dimiſit ei non ſubjectum.*

Probatur ſecundò ex SS. Patribus. Nam Hieronymus exponens ſuprà dicta verba Epiſtolæ ad Epheſ. ait: *Non ſolùm hominum, ſed etiam Angelorum, cunctarumque virtutum, & rationabilium creaturarum Eccleſia intelligi poteſt.* Similiter S. Ambroſius Epiſt.37. affirmat Chriſtum Angelorum perinde, ut hominum, eſſe caput, & vim illam influentem in corpus à capite ad eos quoque permanare: *In quo* (Chriſto) *non ſolùm ſanctorum hominum*, inquit, *ſed omnium credentium, omnium etiam rationabilium, virtutum, ac poteſtatum connexionem fidei, ſpirituſque accipiendum arbitror: ut per armoniam quandam virtutum, ac miniſteriorum corpus unum ex omnibus rationabilis naturæ ſpiritibus adhæreat capiti ſuo Chriſto, ita ædificationis compage connexa, ut ne tactu quidem junctura ſingulorum adhærentium diſcrepare videatur.* Subſcribit S. Cyrillus lib.5. in Iſaiam explicans hæc verba capitis 54. *Lætare ſterilis* ubi ait: *Per ipſum Chriſtum omnis fructificatio ſpiritualis tum in ſanctis Angelis, tum in nobis ipſis inſita eſt:* Unde lib.9. de adoratione in ſpiritu, hanc in Angelorum, hominumque conſociationem, in idem corpus Eccleſiæ per Chriſtum factam, myſticè putat adumbratam fuiſſe in Tabernaculi deſcriptione, in qua aulæa fuiſſe dicuntur, quibus intextæ erant Cherubinorum effigies: *Quæ res*, inquit, *ſignificabat ſupremis ima eſſe conjuncta, & cœleſtibus Eccleſiam, quæ in terris degit, eſſe connexam.* Idem docet S. Auguſtinus in Pſal.36. Concione 3. ubi ait: *Chriſtus caput eſt, cujus membra ſunt omnes, qui ab initio fuerunt juſti, conjuncti etiam legionibus Angelorum, & exercitibus.*

Ratione etiam hæc veritas firmatur: Chriſtus eſt caput eorum omnium, qui ad ejuſdem myſtici corporis Eccleſiæ integritatem concurrunt: ſed Eccleſia tam ex Angelis, quàm ex hominibus integratur velut unum corpus myſticum, unaque ſpiritalis civitas: igitur eorum omnium Chriſtus eſt caput. Major conſtat ex dictis. Minor verò probatur ex parabola de Paſtore, & ovibus, Lucæ 13. in qua aſſeritur unum eſſe ovile, ad quod pertinent 99. oves relictæ in deſerto, quibus ſignificatur Angelorum multitudo, & illa ovis perdita; ac palabunda, quam zelantiſſimus Paſtor quærit, videlicet humanum genus.

Confirmatur ex illo Heb.12. *Non acceſſiſtis ad tractabilem montem, & acceſſibilem ignem, ſed acceſſiſtis ad Sion montem, & ad civitatem Dei viventis Jeruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis:* Quibus verbis S. Apoſtolus effert Eccleſiam ſuper Synagogam, ex eo, quòd Synagoga acceſſerit ad montem tractabilem: Eccleſia verò ad montem cœleſtem Sion, ſeu ad unionem, & frequentiam cum Angelis.

Confirmatur inſuper, ex eo, quòd conditiones capitis conveniant Chriſto, ut homini reſpectu Angelorum. Nam *primò*, præeminet illis ordine dignitatis, ut probat Apoſtolus Heb.1. *Tantum*, inquit, *melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit.* *Secundò*, eſt illis præſtantior, & perfectior in bonis ſpiritualibus, & Deo propinquior. *Ad quem enim Angelorum dixit aliquando, Sede à dextris meis?* ait Apoſtolus. *Tertiò*, influit in eos gratiam, & gloriam, ut patebit concluſione ſequenti.

Dices primò: Debet eſſe quædam conformitas naturæ inter caput, & membra: ſed nulla eſt inter Chriſtum, & Angelos: ergo, &c.

Diſtinguo minorem: Debet eſſe conformitas omnimoda, & ſimplex, nego: ſecundùm quid, concedo: ſiquidem Chriſtus, ut homo cum Angelis ſaltem genericè convenit ratione animæ, quæ cùm ſit ſubſtantia ſpiritualis cum Angelis purè ſpiritualibus ſaltem genericè convenit. *Addo quòd* Chriſtus, ut homo, & Angeli videntur eſſe ejuſdem ſpeciei, ſaltem moralis, in quantum ſcilicet habent eamdem ſpecie charitatem, gratiam ſanctificantem, & beatitudinem.

Dices ſecundò, Eorum Chriſtus eſt caput, quorum eſt ſponſus: ſed Chriſtus, ut homo, non eſt ſponſus Angelorum; ergo nec eorum caput.

Reſpondeo primò, negari poſſe majorem, quia ſtrictior deſideratur convenientia inter ſponſum, & ſponſam, quàm inter caput myſticum, & membra. *Reſpondeo ſecundò*,

cundò, quòd licèt Chriſtus, ut homo, non ita propriè dicatur caput Angelorum, ac hominum; nihilominus aliquatenus eſt etiam Angelorum ſponſus, ut docet S. Bernardus ſerm. 27. in Cantica his verbis: *Cùm haberet ſponſam inhærentem ſibi à principio, multitudinem Angelorum, placuit ei, & de hominibus continuare Eccleſiam, atque uniri illi, quæ de cœlo eſt, ut ſit ſponſa una, & ſponſus unus.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus Dominus influit in Angelos non ſolùm illuminationes, & beatitudinem accidentalem, ſed & gratiam ſanctificantem, & gloriam eſſentialem. Hæc colligitur, & probatur iiſdem authoritatibus SS. Patrum, quibus firmata fuit prima concluſio: *Primam partem* luculenter explicat S. Dionyſius lib. de cœleſti hierarchia cap. 7. ubi docet Angelos à Jeſu tamquam ſupremo Antiſtite inſtitui, & arcana myſteria perdoceri: *Inferiores*, inquit, *ſubſtantiarum cœleſtium ordines ab ſublimioribus, & conſentanea ratio poſtulat, deificarum operationum ſcientias perdoceri, quæ autem ſupra omnes eminent, ab ipſa principe divinitate, quantum fas eſt, illuſtrationibus initiari. Etenim nonnullas illarum referunt à prioribus diſcentes, Dominum illum eſſe cœleſtium virtutum, & Regem gloriæ, qui, ut hominem decebat in cœlum aſſumptus eſt; alias verò Jeſum ipſum percontantes, & divinæ pro nobis operationis ſcientiam diſcere cupientes, quas ipſemet Jeſus per ſe, nullo interpoſito, ſacris notionibus imbuit, & primaria communicatione benignæ ſuæ in homines efficientiæ notitiam impertit*: Chriſtus itaque primos Angelos per ſe docet, iiſque ſanctiorum myſteriorum arcana patefacit, non ſolùm, qua Deus eſt, ſed etiam, ut eſt homo: igitur reverà in Angelos habet influxum.

Eamdem veritatem probat Alenſis noſter §. 4. *ſuprà laudato*, dicens Angelos recipere à Chriſto cognitionem veritatis, & honorem, & dulcedinem, & jucunditatem. „ *Cognitionem veritatis*, quia erudiuntur ab „ ipſo; imo per Eccleſiam etiam, quæ eſt „ corpus ejus, innotuit eis myſterium In„ carnationis, nec erubeſcunt erudiri per „ ipſam: Unde Apoſtolus: *Ut innoteſcat* „ *principibus, & poteſtatibus in cœleſtibus* „ *per Eccleſiam multiformis gratia Dei ſe* „ *cundùm præfinitionem ſæculorum, quam fe* „ *cit in Chriſto Jeſu Domino noſtro*. Item „ ſicut dicit ibi gloſſ. Innoteſcat per Eccle„ ſiam, quæ dona Dei recipit; id eſt, per „ Apoſtolos in Eccleſia prædicantes princi„ pibus, & poteſtatibus, id eſt, diverſis „ ordinibus Angelorum, qui ſunt in cœle„ ſtibus, id eſt, in cœlo: ubi & nos eri„ mus. Dicit namque beatus Hieronymus, „ Angelicas dignitates ſupramemoratum „ myſterium ad plenum non intellexiſſe, do„ nec completa eſt paſſio Chriſti, & Apo„ ſtolorum prædicatio per gentes dilatata.

„ Item accipiunt *honorem*, qui attenditur „ quantum ad reparationem, ſeu reſtaura„ tionem ruinæ Angelicæ: non enim parum „ erat eis detractum, per Incarnationem, „ & Paſſionem fit reparatio, ſeu reſtaura„ tio ruinæ Angelicæ per homines, implen„ tes numerum ipſorum Angelorum, ſecun„ dùm quod habetur: *Judicabit in nationi*„ *bus, implebit ruinas, &c.* Benedictus „ Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chri„ ſti, &c. *Qui propoſuit in eo diſpenſationem* „ *plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in* „ *Chriſto, quæ in cœlo, & quæ in terra ſunt* „ *in ipſo, &c.* Gloſſa dicit, propoſuit in„ ſtaurare, id eſt, ad primum ſtatum redu„ cere omnia per peccatum deſtructa; An„ gelos, & homines: quia per hominis „ reſtitutionem ruina Angelorum repara„ tur, inſtaurantur, quæ in cœlis ſunt, „ ſcilicet quod cecidit in Angelis, reſtau„ ratur in hominibus.

„ Item recipiunt *dulcedinem, & jucun*„ *ditatem* ab ipſa humanitate Chriſti: ha„ bent enim magnam jucunditatem, & „ dulcedinem in contemplatione divinita„ tis, ſed cùm vident divinitatem in hu„ manitate, eis alius modus eſt dulcedi„ nis. Propter quod dicit Petrus: in quem „ deſiderant Angeli conſpicere. Et hac „ ratione dicitur, *colles fluent lacte, & melle*. „ Colles Angeli ſunt, qui ante incarna„ tionem fluebant mel in dulcedine con„ templationis divinitatis in ſe: ſed ex ejus „ incarnatione fluunt dulcedine contem„ plationis divinitatis in humanitate, quæ „ ſignatur per lac.

„ Eadem veritas conſtat *de beatitudine accidentali*; nam omnes Angeli ex Apoſtolo ad Heb. 1. ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis; nam omnis hominum ſalus eſt à Chriſto Domino, atque hinc gaudia habent Angeli de ſalute hominum, juxta

Digitized by Google

juxta illud Lucæ 15. *Gaudium erit Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*; quæ gaudia cùm pertineant ad accidentalem gloriam eorum, ſequitur, quòd Chriſtus influit in illos gloriam accidentalem.

Eamdem veritatem probat Seraphicus Doctor art. 2. qu. 3. ubi ut oſtendat Chriſtum reverà habere influxum capitis tam in Angelos, quàm in homines, ſive in eos, qui præceſſerunt ſuam incarnationem, ſive in eos, qui illam ſecuti ſunt, idque ſecundùm magis, & minùs; priùs notat, quòd ſenſus in ſpiritualibus attenditur quantum ad co„ gnitionem; motus verò quantum ad ef„ fectionem, & dilectionem, quæ eſt pon„ dus inclinans unumquemque ſpiritum, „ & trahens ad locum ſibi debitum: in„ fluere ergo motum, & ſenſum, eſt cau„ ſare in nobis fidem, & dilectionem, ſi„ ve fidem operantem per dilectionem, ſi„ ve cognitionem, & amorem.

„ Attendendum autem, quòd cognitio, „ & dilectio eſt in triplici differentia; *quæ„ dam*, quæ reſpicit ſtatum meriti, & hæc „ dicitur gratuita: *quædam* verò, in qua „ conſiſtit ſubſtantia præmii, & hæc dici„ tur glorioſa: *quædam*, quæ eſt utrique „ annexa, quæ nec eſt differentia meriti, „ nec præmii, ſed benè eſſe. Secundùm „ hanc triplicem differentiam cognitionis, „ & dilectionis, eſt dicere, quòd gratia ca„ pitis influat in membra, gratia increata „ effectivè; ſed gratia creata meritoriè, & „ diſpoſitivè: nam propter meritum Paſ„ ſionis Chriſti promiſſum Patribus præ„ cedentibus dedit Deus gratiam reconci„ liationis: & propter exhibitum dat no„ bis gratiam reconciliationis abundan„ tiùs; in qua quidem gratia eſt ſenſus co„ gnitionis, & motus affectionis: & rurſus „ propter illam Paſſionem aperta eſt janua, „ ut omnibus membris Chriſti detur dile„ ctio, & cognitio glorioſa, in quibus con„ ſiſtit perfectio motus, & ſenſus. Ex eo„ dem Angelis myſteria multa revelantur, „ ut gaudia multa referant de reſtauratio„ ne ſua, quæ invenitur facta per Chri„ ſtum; & ideò etiam ipſi accipiant mo„ tum, & ſenſum.

Probatur etiam tertia pars, nempe quòd Chriſtus influat in Angelos gratiam ſanctificantem, & gloriam eſſentialem; quia membrum ut membrum, debet conſtitui per formam intrinſecam, & eſſentialem corporis, cujus eſt membrum, & quæ corpori, & ſingulis ejus membris deteſſe, & non tantùm per accidentalem, & extrinſecam: ſed eſſentialis forma Eccleſiæ triumphantis, non eſt ſola illuminatio, vel gloria accidentalis, ſed gratia ſanctificans, & gloria eſſentialis, quia Deus poſſet alicui extra Eccleſiam triumphantem, imò etiam militantem conferre ejuſmodi illuminationes: ergo Angeli non ſolùm conſtituuntur membra Eccleſiæ triumphantis per illuminationes accidentales, ſed per influxum gratiæ ſanctificantis.

Quæres, cùm priùs ſit Angelos, & homines uniri Chriſto capiti, quàm ab illo accipere influxum; ſicut priùs eſt ſurculum inſeri arbori, quàm ab illa accipere influxum vegetationis; per quid tam Angeli, quàm homines uniantur Chriſto capiti, ut gratiam, & gloriam ab illo accipiant.

Reſpondeo, Angelos fuiſſe Chriſto tamquam capiti priùs unitos per actus illos fidei, & amoris, quibus ſeſe ad juſtificantem gratiam diſpoſuerunt, & per ipſoſmet habitus fidei, & gratiæ; homines verò per ſacramenta in re, vel in voto ſumpta. Nec obſtat, quòd bonum iſtud ſupernaturale, quo Angeli, & homines antecedenter uniuntur Chriſto ad recipiendum ejus influxum, ſit etiam ex Chriſti merito: Poteſt enim diſtingui in Chriſto duplex officium circa Eccleſiam: *Primum*, ſcilicet particulare, ſecundùm quod facit membra ſpiritualia, eaque ſibi conjungit; unde Iſaiæ 11. vocatur *Pater futuri ſæculi*: *alterum* officium eſt capitis, quo in membra jam ſibi inſerta, & unita influit motum ſpiritualem per gratiam, & alia ejuſmodi dona. Ratione prioris influxus eſt generans, & Pater, ratione poſterioris eſt caput.

Ex his ſequitur Chriſtum eſſe quoque caput eorum, qui extiterunt in ſtatu innocentiæ; ratione ſcilicet fidei, quam habuerunt; & ſi diutiùs in illo perſeveraſſent, continuò habuiſſent in Chriſtum venturum; cognovit enim per revelationem primus parens myſterium Incarnationis, ut notant Patres in illud Geneſ. 2. *Erunt duo in carne una*; quod etiam de Chriſti matrimonio explicat Apoſtolus Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt, dico in Chriſto, & in Eccleſia*.

Quærunt ad hæc inſuper Theologi, an Chriſtus ſit caput omnis creaturæ.

Digitized by Google

Reſpondent, quòd ſit ita, præcipuè Galatinus lib. 7. de arcanis Cathol. veritatis capit. 2. & Apoſtolus ad Coloſs. 1. illud idem confirmat vocans Chriſtum *Primogenitum omnis creaturæ*; non quòd in omnes creaturas influat gratiam, & gloriam; quippe quorum donorum non omnis creatura eſt capax, ſed vel ratione imperii, & dominationis, juxta illud Pſalmiſtæ: *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, &c.* Quo ſenſu S. Hieronymus in cap. 1. ad Epheſ. docet Chriſtum etiam eſſe *caput Dæmonum*, quia eſt illorum victor, & Dominus; vel quia omnis creatura per Incarnationem Chriſti recepit quamdam dignitatem; vel quia creaturis omnibus Chriſtus utitur ad bonorum ſalutem; vel quia poſt judicium omnis creatura renovabitur, juxta illud Roman. 8. *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat*. Quare Theodoretus in illud ad Hebr. 2. *Ut pro nobis guſtaret mortem*, dicit Chriſti mortem *omnibus creaturis emolumentum attuliſſe*.

SECTIO SECUNDA.

De regia Chriſti dignitate, & poteſtate.

CHriſtum Dominum regia dignitate, ac poteſtate pollere nemo ibi inficias, qui divinas Scripturas tantillùm calluerit; in eis namque tam celebre eſt, tamque frequens illud aſſertum, ut quoties venturus ille repromiſſus Meſſias prænuntiatur, toties appelletur Rex: Sic Daniel 2. & 7. & Jeremiæ 23. de Chriſto venturo dicitur: *Regnabit Rex, & ſapiens erit*, & Zachariæ 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus*: Sic Angelus incarnationis prænuntius Mariam alloquens Lucæ 1. *Regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*: Sic plerumque in novo Teſtamento Chriſtus Rex appellatur, ac Joann. 18. ſe Regem eſſe ſciſcitanti Pilato confeſſus eſt ipſe. Unde Clemens Alex. 1. Stromatum: *Rex*, inquit, *& à pauperis imperitis, & ab Judæis pronuntiatus incredulis, & ignaris, & ab ipſis Prophetis prædicatus oſtenditur.*

Sed cujuſmodi regnum illud ſit; ſpirituale, an terrenum, ac temporale, non mediocris eſt inter Theologos altereatio: quibuſdam enim placuit Chriſtum Dominum regiam habuiſſe dignitatem hæreditaria ſucceſſione tranſmiſſam, quòd de ſtirpe Davidis oriundus eſſet. Ita præ cæteris ſenſiſſe videtur Epiphanius in hæreſi Nazareorum; ubi ait: *Regiam dignitatem à Domino Jeſu Chriſto duobus modis eſſe profectam, quòd & ipſe ex Davidis Regis extitit ſemine ſecundùm carnem, & reverà major quidam, auguſtiorque Rex ſit ab æterno, ſecundùm Divinitatem*: Plerique Doctores Catholici docent eum reverà habuiſſe regium dominium temporale, non quidem jure hæreditario, ut vult S. Epiphanius, ſed maximè ratione unionis ipſius humanitatis ad Verbum: cæteri verò Theologi reclamant contendentes Chriſti regnum dumtaxat eſſe ſpirituale: quoniam autem hæc diſceptatio facilè poteſt componi; idcirco unica dumtaxat Quæſtione præſentem Sectionem abſolvemus.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm Chriſtus fuerit Rex ſpiritualis, an temporalis.

NOtandum primò, dignitatem regiam eam dici, qua unus ſupremus Princeps, & Monarcha jus ſummum habet in rempublicam, & poteſtatem imperandi, & leges ferendi in iis, quæ ad ejus gubernationem, adminiſtrationem, pacem, & tranquillitatem ſpectant. Hæc autem duplex diſtingui poteſt: *temporalis*, & *ſpiritualis*: quarum prior ſpectat ad ipſius Reipublicæ regimen, in iis maximè, quæ temporalia ſunt: Poſterior verò ea præcipit, & ſtatuit, quæ vel Dei cultum, vel religionis decus, vel animarum ſalutem concernunt. De hac autem duplici regia poteſtate, & dignitate ſermo eſt in præſenti, utrùm Chriſtus Dominus reverà fuerit Rex ſpiritualis, vel temporalis. Porrò regia dignitas ſpiritualis quatenus in Chriſto Domino ſpectatur, eſt poteſtas quædam, & juriſdictio, quam habet in univerſam Eccleſiam, ſive militantem in terris, ſive triumphantem in cælis; maximè verò in militantem, ſecundùm quam poteſtatem, & dignitatem Chriſtus Dominus novam quamdam rempub. potuit conſtituere, nempe Eccleſiam; in ea ſuperiores ordinare, necnon & præſcribere media, quibus animæ ſalus, & æterna vita facili negotio poſſet comparari. Hanc autem poteſtatem, & dignitatem in Chriſto fuiſſe nullus Catholicorum dubitat, ut abundè probavimus in *Tractatu de legibus*, oſtendendo Chriſtum varias leges Evangelicas ſtatuiſſe, necnon & diverſos in Eccleſia ordinum inſtituiſſe gra-

Digitized by Google

gradus, ac plurima media ad hominum ſalutem operandum efficaciſſima: nihilominus quoniam hanc adversùs manifeſtam veritatem plurimi hujus temporis hæretici reclamant, maximè verò *Sociniani*, idcirco non erit inutile hanc veritatem in præſenti quæſtione demonſtrare.

Notandum ſecundò, duobus modis intelligi poſſe Chriſtum fuiſſe Regem temporalem, ſcilicet *vel* ratione Divinitatis, *vel* ratione humanitatis. Quòd de facto fuerit priori titulo, nemo dubitat; Deus enim eſt Rex, & Dominus omnium, controvertitur itaque, an fuerit Rex ſpiritualis ratione humanitatis. *Inſuper* eum fuiſſe Regem hoc poſteriori titulo intelligi poteſt adhuc dupliciter, videlicet vel *de facto*, vel *de jure*. Quòd non fuerit de facto conſtat, quia temporibus vitæ ejus alii Reges fuerunt in Jeruſalem, licèt fortè non jure. *Adde quod* cùm vellent illum conſtituere Regem turbæ, fugit in ſolitudinem. Reſtat itaque difficultas, an jure fuerit Rex temporalis ratione humanitatis. *Denique*, fuiſſe Regem temporalem *jure*, intelligi poſſet tripliciter, nimirum *vel* jure ſucceſſionis, *vel* jure electionis, *vel* jure unionis cum Verbo Domino. Et *primò* quidem, quòd non fuerit Rex temporalis jure electionis patet, quia ſic numquam electus eſt, imò repudiatus à Judæis dicentibus Pilato, *Non habemus Regem niſi Cæſarem*: Reſtat igitur dubitatio, an fuerit Rex temporalis *vel* jure ſucceſſionis, *vel* ratione unionis cum Verbo.

Notandum tertiò, quòd attinet ad regnum temporale, & regimen omnino politicum Chriſti, maximam eſſe, ut diximus, apud aliquos Catholicos Doctores controverſiam; aliqui enim, ut *Marſilius* Patavinus, & *Joannes de Janduno* dixerunt, Chriſtum non ſolùm non habuiſſe jus Regis ſuper alios Reges, & Principes hujus mundi, ſed etiam illis jure ſubditum fuiſſe, & tributa jure debita perſolviſſe, non ſponte, ſed neceſſitate, & obligatione legis conſtrictum: Hanc tamen ſententiam meritò, ut hæreticam damnavit Joannes 22. in quadam extravagante, ut refert Cardinalis Turrecremata in lib. quarto Summæ 2. par. cap. 37. Eſt enim apertè contra illud Matt. 17. cùm à Chriſto exigeretur tributum, ipſe rogavit Petrum, & dixit: *Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à Filiis ſuis, an ab alienis?* Reſpondit autem Petrus: *Ab alienis: dixit illi Jeſus: Ergo liberi ſunt filii. Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies ſtaterem illum, &c.* Hoc autem Chriſtus Dominus præſtitit, ut oſtenderet ſe liberum eſſe à tributorum exactione; propter ſcandalum autem voluiſſe perſolvere.

Sunt etiam qui cum *Armacano* lib. 4. quæſtionum Armenorum cap. 16. & *Abulenſi* in cap. 21. Matth. qu. 30. explicantes illud *Ecce Rex tuus, &c.* concedunt Chriſto peculiare jus regni in Judæam ratione ſucceſſionis, & hæreditatis; non tamen habuiſſe idem jus in alios Reges, & cætera regna. *Tertiò*, ſunt qui doceant cum *S. Antonino* 3. p. titulo 3. cap. 2. *Almaino* in Tractatu de poteſtate Eccleſiæ, & plurimis aliis non inferioris nominis Theologis, Chriſtum verè habuiſſe jus Regis, & Imperatoris temporalis ſuper alios omnes Reges; quamvis eo noluerit uti temporaliter; ſed ſolùm ſpiritualiter. *Quarta* denique ſententia eſt, Chriſtum non ſolùm non regnaſſe in regno temporali; ſed etiam non habuiſſe ullum jus regni temporalis; nec in Judæam, nec in regna Univerſi; aut in aliquod eorum: ſed regnum ipſius, & jus regnandi ſolùm fuiſſe ſpirituale: quo jure in toto univerſo poterat, & jura, & leges ſtatuere, prout expedire judicabat ad finem ſpiritualem in ſalutem animarum; quam ſententiam, utpote probabiliorem cum cæteris amplectemur.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus quà homo, reverà fuit Rex ſpiritualis, & ut ſic habuit poteſtatem excellentiæ in Univerſam Eccleſiam, qua potuit condere leges. Hæc concluſio tribus partibus conſtat: quarum *prima*, & *ſecunda* probantur illis omnibus Scripturæ textibus, quibus adorandus ille Salvator Rex pronunciatur, & affirmatur; maximè verò Pſal. 2. in quo Pſalmiſta in Chriſti perſona dicit: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus*. Et ut conſtet tale regnum eſſe ſpirituale, ſubdit: *Prædicans præceptum ejus*. Et infrà: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam, terminos terræ, Reges eos in virga ferrea*. Et ſtatim explicat hoc regimen ſpirituale eſſe dicens: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, apprehendite diſciplinam, ne quando iraſca-*

tur Dominus. Et Iſaiæ 9. *Factus eſt principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis; multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David, & ſuper regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & in juſtitia*. Quibus ultimis verbis regnum hoc ſpirituale fore declaravit, ut ſacri Expoſitores adnotaverunt. Et Ezech. 21. eſt optimum de eodem regno teſtimonium ab illis verbis: *Aufer cidarim, tolle coronam, &c.* uſque ad illud, *donec veniret cujus eſt judicium, & tradam ei*. Et cap. 34. *Suſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcet eas ſervum meum David, ipſe paſcet eas, & ipſe erit in paſtorem: ego autem Dominus ero eis in Deum, & ſervus David princeps in medio eorum*. Quibus verbis ſignificat Chriſtum idcirco Regem eſſe, quia Sacerdos, & animarum Paſtor eſt: Quod utique luculenter docet S. Auguſtinus in Pſalm. 149. *Filius Dei, qui fecit nos*, ait: *factus eſt inter nos, & Rex noſter regit nos, quia Creator noſter fecit nos. Ipſe eſt tamen per quem facti ſumus, qui eſt per quem nos regimur: & ideò Chriſtiani, quia ille Chriſtus. Chriſtus à chriſmate dictus eſt, id eſt, ab unctione: Reges autem ungebantur, & Sacerdotes. Ille verò unctus eſt, & Rex, & Sacerdos. Rex pugnavit pro nobis, Sacerdos obtulit ſe pro nobis*. Facundus item Hermianenſis lib. 12. cap. 3. Chriſti ſolius eſſe dicit regnum cum ſacerdotio ſimul habere: *Quoniam etſi quidam Reges in ejus venturi figuram ſacerdotio functi ſunt, tamen cùm manifeſta lux veniret in mundo: umbras removens futurorum, nulli alteri dedit, quod ſibi ſingulare ſervavit, ſed in diverſos dona ſua diſtribuens, ſic quæ propria ſacerdotii Regibus interdixit*.

Hoc tandem regnum ſpirituale agnovit latro, quando in cruce pendens dixit Lucæ 23. *Memento mei Domine, cùm veneris in regnum tuum*; non enim temporale commodum, ſed regnum ſpiritale exoptat: & ideò dixit Chriſtus Joan. 18. Pilato: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. Quem locum S. Auguſtinus tractatu 115. in Joan. ſic expendit: *Audite ergo Judæi, & Gentes: audi circumciſio, audi præputium: audite omnia regna terrena: Non impedio dominationem veſtram in hoc mundo: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Nolite metuere metu vaniſſimo, quo Herodes ille major cùm Chriſtus natus nuntiaretur, expavit; & tot infantes, ut ad eum mors perveniret, occidit; timendo magis, quàm iraſcendo crudelior. Regnum*, inquit, *meum non eſt de hoc mundo, venite credendo, & nolite ſævire metuendo*. Et ſubinde locum illum ſecundi Pſalmi, in quo poſt reſurrectionem conſtitutum ſe Regem, ait Chriſtus: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus*, enarrat ſic: *Sed Sion ille, & mons ille non eſt de hoc mundo, quod eſt enim ejus regnum niſi credentes in eum?*

Cæterùm hæc ſpiritalis regia dignitas in multis præcellit temporali. *Primò* quidem in fine, qui ſupernaturalis, & cæleſtis eſt. *Secundò*, in amplitudine, quia eſt in cælum, & terram. *Tertiò*, in duratione, quia eſt æterna: Tandem, quia non tantùm ad corpora, ſed & ad animas directè extenditur: dico directè, quia temporalis Regum poteſtas ad animas indirectè extenditur; poſſunt enim condere leges obligantes ſub pœna peccati, ut docuimus in tractatu de legibus.

Probatur tertia pars, nempe quòd illa poteſtate potuerit Chriſtus condere leges, imò de facto condiderit. Probatur, inquam, ex illo Iſaiæ 33. *Dominus Rex noſter, Dominus Legifer noſter*. Item ex illo Jeremiæ 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum*, quæ lex Matthæi 11. dicitur *jugum ſuave*, ut exponit S. Cyrillus lib. 2. ad Reginas, & Joan. 13. conſtat Chriſtum condidiſſe legem, cùm dixit: *Mandatum novum do vobis*: Ratio autem eſt, quia cùm habuerit poteſtatem inſtituendi Rempub. aliquam novam, rectè debuit habere poteſtatem condendi leges, quibus illa gubernaretur.

Dices ex Joann. 1. *Lex per Moyſen data eſt; gratia autem, & veritas per Chriſtum facta eſt*: ergo quemadmodum Moyſes, ita dedit legem, ut gratiam, & veritatem non contulerit, ſimiliter ita Chriſtus dedit gratiam, & veritatem, ut legem non condiderit.

Reſpondeo, hunc non eſſe ſenſum verborum illorum, ſed ibi unumquodque denominari ab eo, quod eſt præcipuum: præcipuum autem in Moyſe fuit condere legem; præcipuum autem in Chriſto dare gratiam, & veritatem. Ex quo tamen non ſequitur, quin etiam leges aliquas condiderit.

Adde quòd, inquit S. Aug. lib. de ſpiritu, & littera, lex Moyſis jubebat, & non juvabat;

bat; lex autem Chriſti jubet, & juvat; imò plus juvat, quàm jubeat, quia ſi quæ præcepta nobis impoſuit, non ad onerandum, ſed ad ſublevandum præſcripſit, ut conſtat ex præcepto de recipiendis ſacramentis: omnia enim ſacramenta nobis conferunt gratiam, & magis ſunt in ſubſidium, quàm in gravamen aliquod, ut doctè, & eleganter proſequitur S. Auguſtinus toto libro *de Spiritu*, & *littera*.

CONCLUSIO SECUNDA.

C*Hriſtus quà homo non fuit Rex temporalis Judæorum jure ſucceſſionis.*

Probatur primò; Si aliquod jus hæreditarium Chriſtus habuiſſet ad regnum, maximè quia erat oriundus ex ſemine David: at hæc ratio nulla eſt; tum quia non omnes ex Davide oriundi habebant jus ad regnum, ſed tantùm majores natu; idque in linea recta per Salomonem: non conſtat autem Chriſtum eſſe filium David per lineam Salomonis, *nec ex parte matris*, quia incertum eſt, an beata Virgo fuerit oriunda ex Davide per lineam Salomonis, aut per Natham: *nec ex parte patris putativi nempe S. Joſephi*, quippe ejus genealogiam diverſimodè texuerunt, S. Lucas procedendo ad Davidem per Natham; S. verò Matthæus deſcendendo à Davide per Salomonem. *Adde quòd* incertum fuerit an S. Joſeph tunc fuerit primogenitus, & caput totius familiæ Davidis. *Inſuper*: Chriſtus dumtaxat erat filius putativus, aut ſaltem adoptivus S. Joſephi, ad quem propterea non poterat devolvi jus regium in præjudicium eorum, qui erant primogeniti.

Secundò: Jam pridem ex familia Davidis tranſlata fuerat Regia dignitas, & poteſtas. Enim verò poſt captivitatem Babylonicam, Judaico populo præfuerunt Sacerdotes, ex Machabæorum genere ad Chriſtum uſque: ergo quantumvis Chriſtus ex parte matris eſſet reverà de familia Davidis, non propterea cenſeretur habere jus ad regiam dignitatem, quæ jam ad aliam familiam fuerat deportata.

Objicies varios Scripturæ textus, quibus ſignificari videtur Chriſtum Dominum fuiſſe reverà Regem jure ſucceſſionis, ſeu quoniam erat filius Davidis. Sic Iſaiæ 9. *Super ſolium David*, & *ſuper regnum ejus ſedebit*: Et Jer. 13. *Suſcitabo David germen juſtum*: & *regnabit Rex*. Et Lucæ 1. *Dabit illi Dominus ſedem David patris ejus*, &c. Unde Joann. 12. populus Hebræorum obviàm procedentes Chriſto clamabant, *Oſanna*, *Benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Iſrael*: igitur Chriſtus reverà ab Iſraelitis agnitus, & ſalutatus fuit ut Rex; ſed fuit Rex nec per electionem, nec per uſurpationem: ergo ſalutatus fuit Rex ab Iſraelitis jure ſucceſſionis.

Reſpondeo, omnes illas auctoritates intelligi de regno ſpiritali, non verò de temporali, ut explicant SS. Patres, maximè verò Cyrillus lib. 12. in Joan. cap. 10. ubi ait: *Chriſtus Pilato reſpondens Regem ſe eſſe non negat; mentiri enim non poterat: ſed regno Cæſaris non eſſe hoſtem oſtendit, quia principatus ſuus mundanus non eſt, ſed cæli*, & *terræ, cæterarumque rerum omnium*, quibus ultimis verbis oſtendit Cyrillus majeſtatem regni ſpiritualis Chriſti, cui omnia ſubjecta ſunt.

Objicies ſecundò alios Scripturæ textus, quibus ſignificatur Chriſtum eſſe Regem totius univerſitatis. Sic Apoc. 1. Chriſtus dicitur *Princeps Regum terræ*. Et cap. 19. habere dicitur *in fœmore ſuo ſcriptum*: *Rex Regum*, & *Dominus dominantium*: Similiter ad Heb. 2. S. Paulus Chriſto Domino attribuit illud Pſal. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus*: Et Matth. ultimo ipſemet Chriſtus teſtatur; *Data eſt mihi poteſtas in cælo*, & *in terra*: igitur habet etiam poteſtatem temporalem in omnia regna.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico Chriſtum non vocari Principem, & Regem Regum ratione poteſtatis temporalis, ſed ſpiritualis; nec omnia ipſi eſſe ſubjecta ſecundùm illud dominium temporale; quia Chriſtus neque regnavit unquam in aliquo regno terreſtri, neque regnaturus eſt hoc modo. *Adde quòd*, plurimæ nationes nihil unquam de Chriſto audierunt; ergò iſta omnia rectè non poſſunt intelligi niſi de regno ſpiritali; quod maximè conſtat ex eo, quòd Apoſtolus utatur pulchra antitheſi inter Chriſtum, & purum hominem; nam homini in ſui creatione Deus ſubjecit hunc orbem terreſtrem, & omnia animalia, quæ in eo erant: nunc autem poſt peccatum hanc plenam in omnia poteſtatem amiſit, nec illi omnia manſerunt ſubjecta propter peccatum: Chriſtus autem ita præfectus fuit toti Eccleſiæ, quæ eſt ſæculum futurum, & ſpirituale, ut pro omnibus nullo excepto, mortuus fuerit, & ita merito

mortis ſuæ ſibi ſubjecerit omnes, quotquot ſunt in futuro ſæculo.

Objicies tertiò quoſdam SS. Patres, quorum aliqui docent Chriſtum fuiſſe Regem jure hæreditario ſucceſſionis: Sic S. Athanaſius ſermone de Deipara, explicans illud Pſalm.109. *Dixit Dominus Domino meo*, ait: *Accepit autem his verbis Thronum David corporaliter ex ratione proſapiæ, qua David illi Pater fuit*. Cui etiam conſentit S. Epiphanius, ut diximus in ſectionis præludio: alii verò abſolutè pronuntiant Chriſtum eſſe Regem hujus mundi: ſic ſanctus Auguſtinus in tractatu 115. in Joan. Gregorius in homilia 8. in Evangelia, & Hilarius in Pſal.2. exponens illa verba; *Ego autem conſtitutus ſum Rex*, ubi plurimis Scripturæ textibus confirmat reverà Chriſtum regem fuiſſe.

Reſpondeo ad primi generis auctoritates SS. Patres nihil aliud velle, quàm quòd perſeveravit regnum David uſque ad Chriſtum, non quidem per Reges, ſed per Sacerdotes, & judices populi; nato autem Chriſto translatam fuiſſe omnem illam regiam, & judiciariam auctoritatem in ipſum, non quòd jus temporalis regni in eo fuerit devolutum, ſed quia extinctum fuit regnum temporale Davidis, & in ſpirituale, quod Chriſtus habuit, translatum. Cùm verò S. Athanaſius, ait, *ratione proſapiæ Chriſtum regnum accepiſſe*; non intelligit illud accepiſſe jure ſanguinis, & propinquitatis, ſed cùm eſſet Chriſtus verè ex ſtirpe David, dicit accepiſſe ſedem David Patris ſui, quia ſolus fuit, qui ex poſteris Davidis regnaverit à tempore ſuæ nativitatis: non quidem dominatione temporali, ſed ſpirituali.

Ad aliud autem auctoritatis caput, dico omnes illos SS. Patres ita ſuam ſententiam explicare, ut apertè colligere liceat eos dumtaxat loqui de Chriſti regno ſpirituali, ut conſtat ex prima concluſione. Hinc S. Hilarius cùm plurimis Scripturæ textibus probaſſet Chriſtum eſſe Regem, tandem concludit: *Hic ergo Rex ſuper Sion montem ſanctum Dei conſtitutus eſt, præceptum Domini annuntians, non ſuper illum utique terrenæ civitatis montem, comploratæ ſcilicet, & homicidæ, & parricidæ Jeruſalem; ſed Jeruſalem ejus, quæ in cœlis eſt*: quæ planè de regia poteſtate ſpiritali ſunt intelligenda. Unde S. Auguſtinus tractatu 51. in Joann. expendens illud: *Oſanna Benedictus, qui venit*, ait; *Quid fuit Domino Regem eſſe Iſrael? quid magnum fuit Regi ſæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Iſrael Chriſtus ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hoſtes viſibiliter debellandum: ſed Rex Iſrael, quòd mentes regat, quòd in æternum conſulat, quòd in regnum cælorum credentes, ſperantes, amanteſque perducat*.

Objicies quartò: Melchiſedech id præ aliis Sacerdotibus peculiare habuit, quòd cùm ſimul eſſet Rex, & Sacerdos, figuram geſſit Salvatoris noſtri, ut docet Apoſtolus ad Hebr.3. & 7. ſed dignitas Sacerdotalis, quæ purè ſpiritalis erat in Melchiſedech, erat diſtincta à dignitate regia, quæ erat temporalis: ergo pariter hæc utraque dignitas, & auctoritas in Chaiſto debuit eſſe diſtincta: & ſubinde Chriſtus non ſolùm habet regiam dignitatem ſpiritualem, ſed etiam temporalem.

Reſpondeo ad majorem, Melchiſedech per ſuum Sacerdotium, & regnum in eo adumbraſſe auctoritatem Chriſti ſacerdotalem, & regiam, quòd Melchiſedech præter ſacerdotium erat adhuc Rex *Salem*, hoc eſt Rex pacis, ſeu juſtitiæ; unde eatenus per ſuum regnum figurabat regnum Chriſti, quòd Chriſtus etiam quatenus Rex ſpiritalis, erat futurus Rex pacis, & juſtitiæ. Unde licèt ſolùm Chriſtus fuerit Rex ſpiritalis regni, nihilominus illius regiam auctoritatem, & dignitatem perfectè Melchiſedech adumbrat.

Inde tamen non eſt inferendum, quòd regia, & ſacerdotalis dignitas in Chriſto eadem fuerit ſecundùm omnimodam convenientiam. Utramque enim S. Auguſtinus lib.83. quæſtionum qu.61. diſtinguit; non quidem re, ſed ſola ratione ex diverſis generibus, & officiis; nam ait: *Rex noſter eſt Jeſus Chriſtus, qui nobis, & pugnandi, & vincendi præbuit exemplum, in carne noſtra mortali, peccata noſtra ſuſcipiens, tentationibus inimici, neque ille tenebroſis, neque terribilibus cedens, poſtremò exuens ſe carne principatus, & poteſtates expolians fiducialiter, & triumphans eas in ſemetipſo*. Et paulò inferiùs, *eodem ipſo duce in Jeruſalem cœleſtem, tamquam in terram promiſſionis introduci nos poſſe præſumimus, & in æternum ibi regnante ipſo, & cuſtodiente ſervari*. Quibus Verbis oſtendit regiam Chriſti dignitatem in eo à Melchiſedech adumbratam, quod Chriſtus fuerit pariter Rex Salem, Rex pacis, & juſtitiæ: paulò verò poſt,

poſt, ſacerdotalem dignitatem ita explicat: *Ipſe eſt etiam*, inquit, *ſacerdos noſter in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, qui ſeipſum obtulit in holocauſtum, & ejus ſacrificii ſimilitudinem celebrandam in ſuæ Paſſionis memoriam commendavit*.

Rectè igitur Chriſti dignitas regia diſtinguitur à ſacerdotali in eo, quòd ipſius, ut ſacerdotis munus fuerit, ut Deo offerret ſacrificium pro nobis: dignitas verò Regis ſpiritualis, ut ſalvare nos poſſit, & efficere, ut cum ipſo in cœlis regnemus. *Adde quòd* Chriſtus quatenus Rex ſpiritualis, habuerit jus leges ferendi, ſacramenta inſtituendi; quòd pariter judicaturus orbem terræ in æquitate, & bonis præmia, ac malis ſupplicia ſit aſſignaturus.

Ex his collige Chriſtum Dominum, quatenus hominem, non habuiſſe jus regium ratione unionis hypoſtaticæ, ut contendit Vaſquez, exinde enim ſequeretur, quòd illud dumtaxat habuiſſet jus ratione Divinitatis, cui humanitas erat conjuncta, & ſic revera non cenſeretur Rex, qua homo, ſed dumtaxat qua Deus; quod certè negatur ab omnibus Theologis, utpote ipſi Scripturæ ſacræ apertè repugnans, ſubinde conſequens eſt, quòd ſortitus fuerit regiam illam dignitatem jure donationis, & inſtitutionis, qua Pater æternus ipſum conſtituit Regem ſuper univerſum orbem; ut jus haberet rempublicam ſpiritualem inſtituendi, regendi, & dirigendi in iis, quæ ſpectant ad Dei cultum, & animarum ſalutem, juxta illud Pſalmi 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo*. Et infrà: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ, reges eos, &c.*

SECTIO TERTIA.

De judiciaria Chriſti dignitate, & poteſtate.

Egregia eſt judiciariæ cum regia dignitate conſenſio: Nam regium quoddam, ac principale munus obit humanæ ſortis Arbiter, & judex, cùm cuique jus ſuum tribuit, hoc eſt juſtitiam exercet. Quapropter Melchiſedech in figuram Chriſti meritò interpretatur *Rex Juſtitiæ*, quo præſignabatur Rex venturus, non ſolùm ut Rex ad imperandum, ſed etiam, ut judex ad jus cuique decernendum. Hinc Pſalm.44. adorandus ille Dei Filius è ſummo cœlorum vertice ad hæc ima terræ per Incarnationem deſcendens, tamquam præpotens aliquis ad judicium accinctus, & armatus deſcribitur his verbis. *Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum, potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua intende: proſperè, procede, & regna. Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam*. Quapropter idem regius Pſaltes Pſal.71. judiciariam poteſtatem Chriſto à Patre tribui, quaſi exorans, ait: *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam Filio Regis*. Quæ verba licèt ad litteram dicta ſint de Salomone, ut conſtat ex eo, quòd illi Pſalmo præfigitur hic titulus, *in Salomonem:* tamen dicta ſunt myſticè propter Chriſtum, cujus Salomon figuram gerebat; unde Chaldæus ad Meſſiam retulit, nam ad vocabulum *Regi* addidit *Meſſiæ*; Recto igitur ordine procedimus, judiciariam Chriſti dignitatem cum regia ſubnectentes. Quoniam autem non eſt hujus loci inveſtigare qualiter Chriſtus judicaturus ſit, & cuique ſuum jus æternum dicturus in extremo generali hominum judicio, in quo maximè judiciariam illam poteſtatem exercebit, ſolùm hic reſolvendum auſpicamur, qualiter illa judiciaria dignitas Chriſto conveniat: quod unica quæſtione proponimus explicandum.

QUÆSTIO UNICA.

Utrùm, & quomodo judicaria dignitas Chriſto tribuatur.

Notandum primò, ad probum, rectumque judicem inſtituendum, varias, ſed maximè quatuor conditiones deſiderari: *Primò* quidem ſumma pietas, & religio, ne fortè illud Apoſtoli ipſi in probrum vertatur: *Inexcuſabilis es o homo omnis, qui judicas: in quo enim judicas alterum, teipſum condemnas; eadem enim agis, quæ judicas*: unde ſacrum quoddam, ac veluti ſacerdotale munus exercet incorruptus judex, ut præclarè obſervat Theodoricus apud Caſſiodorum, lib.1. variar. c.12. *Eſto innocentiæ templum*: ait judicem alloquens: *temperantiæ ſacrarium, ara juſtitiæ. Abſit à judiciariis mentibus aliquid prophanum: Pio principi ſub quodam ſacerdotio ſerviatur*: unde meritò Probus præfectus cùm Ambroſium ad regendam Liguriam, Æmiliamque Provincias delegaret, ei dixit: *Vade, age, non ut judex, ſed ut Epiſcopus*.

Pater æternus per eundem Iſai. cap. 42. de Incarnato Filio pronuntians, ait: *Dedi ſpiritum meum ſuper eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quaſſatum non conteret, & lignum fumigans non extinguet, in veritate educet judicium.* Quibus omnibus conſtantiſſimum eſt judiciariam dignitatem Chriſto Domino convenire; an autem hæc ei attribuatur, ut homo eſt, an ut eſt Deus, jam eſt determinandum.

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſto *Domino judiciaria dignitas, & poteſtas convenit principaliter, quà Deus eſt: minùs verò principaliter, quà homo:* Ita Doctor in 4.d.48.qu.1. n.7. Quòd judicare debeat principaliter *quatenus Deus*, probat Doctor ex eo, quòd judicium principale eſt perfecta, & prima determinatio ejus, quod eſt reddendum alicui ſecundùm merita: quæ perfecta determinatio includit completum dictamen intellectus, quòd hoc ſit reddendum, & completam determinationem voluntatis per velle efficax, ſufficiens ex ſe ad executionem illius determinati: ſed Chriſtus ſecundùm naturam humanam, non poteſt habere tale velle reſpectu primi objecti ipſi judicato, quia non poteſt habere imperium principale efficax conjungendi aliquam animam objecto beatifico, quia ſecundùm S. Auguſtinum lib. de videndo Deo: *In ejus poteſtate eſt videri: ſi vult videtur, &c.*

Confirmat. Si Chriſtus, quà homo judicare poſſet principaliter, maximè quia ut Redemptor habet dominium ſuper homines, & etiam quia illos, ut Redemptor, admittit ad regnum: ſed hæc duplex ratio non convincit. *Non quidem prima*, quia, inquit, per actum redemptionis non meruit principale dominium reſpectu hominis. Probatur; nam in quantum Redemptor habuit rationem cauſæ meritoriæ pro nobis: cauſa autem, quæ tantùm eſt meritoria, non poteſt eſſe principalis: non enim cauſat, niſi ab aliqua cauſa principaliori acceptetur, quæ propter iſtud acceptum principaliter cauſat: ergo eſto, quòd Trinitati propter redemptionem teneremur, tanquam Domino ſupremo novo quodam jure ultra jus dominii, quod habet ex creatione (quod verum eſſet, ſi tantum bonum eſſet nobis redemptio, ut accepta à Trinitate, quantum creatio) adhuc non ſequitur, quòd Chriſto ſecundùm naturam humanam ratione Redemptoris obligamur, ut ſupremo Domino. *Non etiam ſecunda*, quia, inquit Doctor, Chriſtus beatus in regnum cœlorum non inducet, ut principalis inducens, ſed tantùm, ut cauſa meritoria. Unde veterum Theologorum aliqui judicem fore dixerunt Chriſtum, non quà homo eſt, ſed quà Deus, ut Cyrillus in Epiſtola ad Valerianum: *Deus*, inquit, *Verbum homo factus, & inter viros numeratus, nempe ita nobiſcum appellatus; nihilominus judex erit quatenus Deus, & Dominus, & unus Filius, in quo ineſt etiam tum Deus, & Pater.* Hinc lib. 2. in Joan. c.7. probat Chriſtum eſſe Deum ex eo, quòd nulli alteri cum Deo conveniat orbem Terrarum judicare: ac poſtea Deum Patrem dicit judicandi functionem exercere per Filium; *Ut enim*, inquit, *cùm in ſe ipſo habeat hoc, ut omnia poſſit creare, per filium creat, tanquam per virtutem, vimque ſuam: ſic habens, ut judicare poſſit efficiet hoc per filium, tanquam per juſtitiam propriam: quemadmodum ſi dicatur ignis efficientiæ, quæ ex ipſo ſecundùm naturam eſt, concedere uti comburat.* Quod utique verum eſt, ſi principalem, ac authoritativam judicandi poteſtatem ſpectes.

Secunda pars etiam conſtat: nempe quòd Chriſtus quà homo, habeat poteſtatem ſibi divinitus commiſſam judicandi: Nam voluntas Chriſti, inquit Doctor *n.9.* determinat ſubautenticè ſive commiſſariè tali commiſſione, quòd licèt illa voluntas non imperet principaliter, ſicut nec principaliter dominatur; tamen bene imperat ſicut habens imperium reſpectu imperati: ſed commiſſariè imperat, quia imperat, ut habens imperium ſubordinatum ſupremo Dei dominio, & adhuc ſic imperat, quòd imperium ejus efficaciam completam habet ab eadem perſona; *unde concludit*, quòd ſi aliam authoritatem judicandi tribuat aliquis animæ Chriſti, videtur blaſphemia, attribuendo naturæ creatæ, quod eſt proprium Creatori.

Hinc omnes authoritates Scripturæ ſacræ, quibus probare videtur Chriſtum, ut hominem habere authoritatem ſupremam judicandi vivos, & mortuos; Ut Joan.5. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio.* Et infrà: *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

nis eſt. Et ad Rom. 14. *In hoc Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut & mortuorum, & vivorum dominetur*. Et Actorum. 10. *Ipſe eſt*, inquit Petrus Apoſtolus, *qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum, & mortuorum*. Et c. 13. S. Paulus apud Areopagitas verba faciens: *Eo quòd ſtatuit diem*, inquit, *in quo judicaturus eſt orbem in æquitate in viro, in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis*. Hos (inquam) & ſimiles Scripturæ textus dicit Doctor intelligendos eſſe de authoritate, vel poteſtate judiciaria, non quidem principali, ſed ſubordinata; tamen eminentiſſima, quæ poteſt eſſe ſub principali.

Eandem veritatem ſimili penè ratione probat Seraphicus Doctor in 4. d. 48. art. 1. qu. 1. ubi cùm dixiſſet ad completam judiciariam poteſtatem duo requiri, nempe *authoritatem in ſententiando, & poteſtatem in retribuendo præmium ſecundùm merita*, dixiſſetque hoc utrumque principaliter ineſſe Deo, ſubdit; Hæc duo communicavit Deus Trinitas homini Chriſto, authoritatem dando, & dominium ſicut dicitur: Dominum fecit hunc Jeſum: poteſtatem „ etiam dedit ſibi cætera ſubjiciendo: *Data eſt mihi omnis poteſtas*. Et ideo ipſe „ eſt, qui *conſtitutus eſt à Deo judex vivorum, & mortuorum*, ſicut dicitur. Quoniam ergo poteſtas judiciaria reſpicit illa duo jam dicta, & illa ſunt in Deo „ per naturam, & in Chriſto homine per „ gratiam: Ideo judiciaria poteſtas eſt „ Chriſti ſecundùm Divinitatem per naturam, ſecundùm humanitatem collata „ per gratiam. Unde ſecundùm utramque „ naturam habet authoritatem, ſed ſecundùm Divinitatem principalem, & naturalem, ſecundùm humanitatem commiſſam, unde conſtitutus eſt.

Cùm igitur ſit poteſtas primaria in Deo, „ ſed commiſſa in homine Chriſto, latio „ ſententiæ debet fieri à Chriſto homine „ ſecundùm humanitatem, quia ſi fieret „ ſecundùm poteſtatem primariam, cùm „ ſecunda nihil det primæ, non eſſet verè judex ſecundùm humanitatem: ſed „ quando ſecunda operatur, cùm recipiat „ à prima, ratio judicandi reſidet penes „ utramque; ſecunda enim recipit à prima. Ideò latio ſententiæ fiet à Chriſto „ ſecundùm humanitatem: ſed quia Chriſtus eſt Deus, & homo, ſententia ejus „ non erit tanquam judicis delegati, ſed tanquam principalis, & ideò ab eo propter utramque poteſtatem nullus poterit „ appellare. Hæc Seraphicus Doctor. „

Dices: Chriſtus ipſemet à ſe ablegat judiciariam dignitatem, & poteſtatem: ergo non eſt ipſi peculiariter attribuenda. Patet antecedens ex illo Joan. 12. ubi Chriſtus ait: *Si quis audierit verba mea, & non cuſtodierit, ego non judico eum; non enim veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mundum; qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet, qui judicet eum*.

Nego conſequentiam; & ad antecedens dico Chriſtum eſſe intelligendum, quòd in primo ſuo in mundum adventu, venerit quidem non judicaturus, ſed judicandus. Unde quamdiu inter mortales vixit, noluit judicis dignitatem ſibi arrogare, ut conſtat ex Lucæ cap. 12. ubi cùm quidam de turba dixiſſet ei: *Magiſter, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*, Chriſtus reſpondit; *Homo quis me conſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos?* Non autem loquitur de ſecundo ſuo adventu ad homines judicandos in extremo omnium die: de hoc adventu loquitur Matth. 25. & Lucæ 13. *Vel* intelligendus eſt, quòd non judicabit, quà Filius Dei tanquam judex aſpectabilis, & in forma ſenſibili, quam duntaxat habebit quatenus homo. Sic interpretatur ſanctus Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 13. ubi egregiè componit omnes Scripturæ textus de futuro hominum judicio, qui videntur invicem pugnare: *Dicimus*, inquit, *quia ſecundùm id, quod Deus eſt, judicat: hoc eſt, ex poteſtate divina, non humana: & tamen ipſe homo judicaturus eſt, ſicut Dominus gloriæ crucifixus eſt, &c. Quapropter Filius hominis judicaturus eſt, nec tamen ex humana poteſtate, ſed ex ea, qua Filius Dei eſt*. Et rurſus: *Filius Dei judicaturus eſt, nec tamen in ea forma apparens, in qua Deus eſt æqualis Patri. Itaque utrumque dici poteſt, & Filius hominis judicabit, & non filius hominis judicabit: quia filius hominis judicabit, ut verum ſit, quod ait Matth. 25. Cùm venerit Filius hominis, tunc congregabuntur ante eum omnes Gentes. Et non Filius hominis judicabit, ut verum ſit, quod ait Joan. 12. Ego non judicabo, & Joan. 8. Ego non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & judicet. Nam ſecundùm id, quod in judicio non forma Dei, ſed forma Filii hominis apparebit; nec ipſe Pater judicabit: ſecundùm hoc enim dictum eſt Joan. 5. Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium*

cium dedit Filio ſuo. Sic pariter in Tractatu 21. in Joan. hunc locum exponit ſic: ut Pater neminem judicaturus eſſe dicatur, tamquam judex aſpectabilis; & cum judiciario apparatu juriſdictionem exercens: ut ſunt ſeſſio in tribunali, cognitio cauſæ, reorum citatio, & alia ejuſmodi: ac ſi diceretur, Patrem nemo videbit in judicio vivorum, & mortuorum: ſed omnes Filium: quia & filius hominis eſt, ut poſſit ab impiis videri; cùm Zach. 12. *Et illi videbunt, in quem pupugerunt*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Chriſti functionibus, & miniſteriis.

AD illas deinceps Chriſti Domini dotes, præcellentiaſque noſtra diſputatio labitur, quæ maximè ſpectant illius opus, & miniſterium, ad quod à Deo Patre deſtinatus eſt, nimirum ut eſſet hominum ad Deum Mediator, Salvator, & Pontifex. *Mediator*, inquam, ut qui ſanguine ſuo ſolveret peccata noſtra, quibus ſeparamur à Deo, & interpoſitus redderet nos ei, & reconciliaret, à quo averſi in peccatis noſtris, & delictis tenebamur, inquit S. Auguſtinus in Pſalm. 90. *Salvator* autem, & Redemptor, qui ſuorum meritorum, propriique fuſi ſanguinis pretio noſtrum debitum exolveret, & divinæ juſtitiæ pro noſtris delictis faciens ſatis, nobis divinam indulgentiam, gratiam, & gloriam mereretur. *Pontifex* tandem, qui proprii corporis ſacrificio in cruce cruentè, in altari verò novæ legis Sacerdotum manibus incruentè oblato, æterno Patri in hominum gratiam, & ſalutem litaret, necnon & ſuis precibus, & interpellationibus ad dexteram Dei ſedens Deum nobis propitium efficeret. Hanc igitur triplicem Chriſti Domini functionem in totidem ſequentibus Sectionibus ſuſcipimus explanandam.

SECTIO PRIMA.

De Chriſto Domino Mediatore.

CHriſtum Dominum hominum Mediatorem eſſe, nemo abſque errore manifeſtè detrectare poteſt. Hoc enim apertiſſimè teſtatur Apoſtolus 1. ad Timoth. 5. *Unus enim Deus*, inquit, *unus & Mediator Dei, & hominum Chriſtus Jeſus*. Mediator, inquam, eſt tum natura, tum miniſterio. *Natura* quidem, utpote qui divinam, & humanam naturam in ſeſe complexus verus homo ſit Deus; *miniſterio* verò utpote, inquit Apoſtolus 2. ad Cor. 5. *Qui dedit nobis miniſterium reconciliationis; quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis Verbum reconciliationis*: Vel ut loquitur ad Epheſ. 2. *In Chriſto Jeſu vos, qui eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti; ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem materiæ ſolvens inimicitias in carne ſua legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in uno novum hominem, faciens pacem, & reconciliat ambos in uno corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo, & veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacem iis, qui prope, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno ſpiritu ad Patrem*. Quibus apertè conſtat Chriſtum eſſe reverà mediatorem inter Deum, & homines. Difficultas autem eſt, qua ratione Chriſtus Dominus Mediatoris partes ſuſtineat: nimirum vel ratione Divinitatis dumtaxat, vel ratione ſolius humanitatis aſſumptæ, vel utriuſque naturæ ſimul, ut reverà dicatur Mediator, non ſolùm miniſterio, ſed natura: Similiter in controverſiam venit quidnam nobis præſtiterit divinus ille Mediator, ſeu quam pacem, & reconciliationem nobis conciliaverit; quæ omnia patebunt in ſequentibus quæſtionibus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm, & qua ratione Chriſtus cenſeatur Dei, & hominum Mediator.

NOtandum primò, variam extitiſſe, & etiam nunc vigere Catholicos inter, & hæreticos de Chriſto Mediatore controverſiam, imprimis enim Ariani, qui veram Dei Filio, & eamdem cum Patre divinitatem auſi ſunt detrahere; ideo illum Mediatorem nominari dixerunt, quòd mediæ cujuſdam inter Deum verum, hominesque ſubſtantiæ eſſet, quæ ut hos antecelleret, ſic illo eſſet inferior, ut teſtatur S. Cyrillus Alexandrinus dialogo 1. de Trinit. quò etiam ſpectat eorumdem Arianorum vecors illa, impuraque ſententia, qui Deum Patrem aſſerebant creatas res omnes moliri cupientem, priùs Verbum ſuum tamquam inſtru-

„ quidem à prima, ſecunda verò à media. „ Illa enim, quibus media inter ſe conveniunt, contrario modo ſe habent, atque „ in media, ſicut contrà media. Quibus „ enim contrariè habet ad ſeipſam, convenienter habet ad extrema; & quibus rurſus convenienter habet ad ſeipſam, convenienter habet ad extrema. His breviter dictis conabor explanare exemplo. „ Sint poſitæ tres res, anima ſimpliciter, „ corpus ſimpliciter, homo ex anima & „ corpore compoſitus, & horum inter ſe „ habitudines, ut animæ ad animam; animæ ad corpus ſuum; hominis ad corpus „ ſimpliciter, & ad animam ſimpliciter: anima quidem ad animam ſic ſe habet, ut eadem ratione ſubſtantiæ ſit unita; differente verò hypoſtaſi diſcreta. Hæc eſt prima, & extrema habitudo conjugationum. „ Anima verò ad ſuum corpus ſic ſe habet, ut diverſitate naturæ diſcreta ſit; „ unita verò ratione hypoſtaſis, quam vita „ mutuò accepta, & reddita perfecit, „ hæc ſecunda; eademque habitudo media ſervat. Homo verò ad corpus ſimpliciter, & ad animam ſimpliciter relatus, tamquam totus omninò ab iſtis diſcretus, propter habitudinem ad partes „ ſuas, ſecundùm communionem cum ipſis „ facit. Quare Chriſtus ad nos, & ad Patrem relatus, tamquam totus ex partibus, „ propter partes ſuas medius eſt inter extrema, ex toto hypoſtaſis, relatus ad „ Patrem, propter Divinitatem cum humanitate: & ex toto hypoſtaſis relatus „ ad nos, propter humanitatem cum divinitate permutatis habitudinibus, ſecundùm diſtinctionem, & unionem, „ quas ſecum propter ſuas partes habet; „ & quas cum Patre, & nobiſcum habet, „ propter convenientiam partium cum extremis. Hæc Leontius.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus reverà eſt Mediator inter Deum hominesque, non ſolùm miniſterio ſed etiam ſtatu, quòd naturam divinam & humanam in unitate ejuſdem perſonæ complectatur. Probatur primò ex Apoſtolo ad Heb. 20. qui ut oſtendat Dei Filium eſſe Mediatorem Dei & hominum, neceſſe, ait, ut naturæ hominum fieret particeps in eaque pateretur: *Decebat enim*, inquit, *eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per Paſſionem conſummare*. Et pauló poſt. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem, ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti*. Et infrà: *Debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi*: quò etiam ſpectant omnia iſta divina Scripturarum oracula, quæ aſſerunt Dei Filium, idcircò hominem factum, & in mundum adveniſſe, ut peccatores ſalvos faceret, & humanum genus è dira diaboli captivitate eriperet, & liberaret.

Eandem veritatem quovis ſæculo conſtantiſſimè docuerunt omnes SS. Patres utriuſque Eccleſiæ tam Græcæ, quàm Latinæ, quos in longum refert Petavius libro 12. at quia operoſum eſſet, & fortaſſe ſuperfluum hic recenſere, eos ſolùm commemorabo, qui præclariùs, & apertiùs hanc veritatem conſtantiſſimè docuerunt.

Prodit imprimis Greg. Nyſſ. in lib. 1. contra Eunomium ubi mediatoris officia ſic explicat, ut etiam denotet eum propter utriuſq; naturæ divinæ, & humanæ complexionem reverà medium inter Deum & homines fuiſſe: *Defectionem fecit aliquando genus hominum adverſarii improbitate deceptum*, inquit, *& in peccati ſervitutem redactum à vera vita eſt alienatum. Inſtaurat poſteà fictum à ſe opus operis Dominus, & homo fit cum eo quod jam erat Deus; adeo ut & totum jam illud eſſet, & totum illud factum fuerit, atque hoc modo cum Deo miſta, & temperata eſt humana natura, mediatore, ac ſequeſtre homine illo, qui eſt in Chriſto cum quo tota virtute per aſſumptas nobis primitias maſſa temperata coaluit. Quoniam igitur Mediator unius non eſt, Deus autem unus eſt; iſque nullo modo in illis quas fides nobis tradit perſonis dividitur; ſiquidem una in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto divinitùs ineſt; idcircò Mediator ſemel Dei & hominum fit Dominus, hominem per ſeſe cum Divinitate conjungens*.

Irenæus lib. 3. cap. 20. *Oportebat*, inquit, *Mediatorem Dei & hominum per ſuam cum utroque propinquitatem, ambos in amicitiam, & concordiam adducere; ac Deo quidem repræſentare hominem, hominibus verò Dei communicare notitiam*. Athanaſius in lib. de natura humana ſuſcepta: *Verus* inquit, *Deus eſt Filius, & antequam homo fieret, & poſt-*

poſtquam factus eſt mediator Dei & hominum homo Jeſus Chriſtus, unitus Patri ſecundùm Spiritum ſanctum, nobis verò ſecundùm carnem, atque ita mediatoris partibus functus inter Deum & homines, qui non ſolùm homo eſt, ſed etiam Deus.

Græcis Patribus, & Theologis conſentiunt Latini: imprimis verò Tertullianus, qui lib. de Reſurrectione carnis de Chriſto mediatore ſic loquitur: *Hic ſequeſter Dei, atque hominum appellatus ex utriuſque Patris depoſito commiſſo ſibi, carnis quoque depoſitum ſervat in ſemetipſo, arrbabonem ſummæ totius. Quemadmodum enim nobis arrbabonem Spiritus reliquit, ita & à nobis arrbabonem carnis accepit, & vexit in cœlum pignus totius ſummæ illuc quandoque redigendæ*: aptiſſima voce uſus eſt Tertullianus *ſequeſtrem* vocans, qui mediator dicitur ejuſque vim rectè declarans utriuſque depoſitum ab illo ſervari dixit, hunc enim propriè nominari ſequeſtrem docent juriſperiti, apud quem plures rem, de qua controverſia eſt, deponunt.

Hilarius lib. 9. *Mediator ipſe*, inquit, *ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & illò ipſò inter Deum & hominem, mediatoris ſacramento utrumque unus exiſtens, dum ipſe unitis in idipſum naturis, naturæ utriuſque res eadem eſt: ita tamen ut neutro careret in utroque, ne fortè Deus eſſe homo naſcendo deſineret, & homo rursùm Deus manendo non eſſet.*

Auguſtinus imprimis eruditè & copiosè hanc veritatem pluribi explicat, ſed maximè lib. 1. de conſenſu Evangeliſtarum cap. ultimò. *Quia*, inquit, *omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquod medium reducuntur: ab æterna juſtitia temporalis nos iniquitas alienabat. Opus ergo erat media juſtitia temporali, quæ medietas temporalis eſſet, de imis mixta, & ſummis: atque ita ſe nec abrumpens à ſummis, & contemperans imis, ima redderet ſummis. Ideò Chriſtus mediator Dei & hominum dictus eſt inter Deum immortalem, & hominem mortalem, Deus & homo reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat.*

Rurſus in tractatu in Tob. 8. & Pſal. 6. mediatorem inter Deum & homines Chriſtum Jeſum ad hoc eſſe dicit, ut eos, qui receſſerunt per ſe reconciliet: medius enim non eſt niſi inter duos; receſſeramus à Majeſtate Dei, & peccato noſtro offenderamus eum. Miſſus eſt Filius mediator, qui ſanguine ſuo ſolveret peccata noſtra, quibus ſeparamur à Deo, & interpoſitus redderet nos ei, & reconciliaret, à quo averſi in peccatis noſtris, & debitis tenebamur. Tum in ſermone 120. de diverſis. *Ut autem mediator eſſet*, inquit, *inter Deum, & homines, inter juſtum, & injuſtos, inter immortalem, & mortales, aſſumpſit aliquid ab injuſtis, & mortalibus, ſervans aliquid cum juſto, & immortali. Cum juſto enim, & immortali ſervans juſtitiam, ab injuſtis, & mortalibus aſſumens mortalitatem, factus eſt in medio reconciliator, dejiciens murum peccatorum noſtrorum.*

Præclarè etiam, accuratèque Fulgentius lib. 1. ad Traſimundum, & cap. 15. Mediatoris naturam deſcripſit. *Cunctos*, inquit, *prætereà qui ſalutis eſſe cupiunt æternæ participes, oportet agnoſcere pariter, & tenere, nec incaſſum hominem Jeſum Chriſtum mediatorem Dei, & hominum nuncupatum, niſi quia idem Deus totam in ſe naturam ſuſcepit hominis, & idem homo totam in ſe habet ſubſtantiam Deitatis. Nam quia per peccatum homo fuit ſeparatus à Deo, inter Deum iraſcentem, hominemque peccantem, talis utique mediatoris debuit intervenire perſona, quæ ad propitiandum Deum homini, totum, verumque in ſe Deum de Deo natum haberet: & ad reconciliandum hominem Deo, totumque in ſe de homine natum hominem contineret: atque ita ex utroque, in utroque unus Chriſtus eſſet, ut plenitudo Deitatis ſuſceptum non conſumeret, ſed proveheret hominem, & plenitudo humanitatis nec minoraret immenſum, nec mutaret impaſſibilem deitatem, ac ſi hominis natura, quæ mutata fuerat in deterius, per illum tota redintegraretur, quo nihil eſt melius. Propterea ſe mediator Dei, & hominum plenum Deum, plenumque dignatus eſt hominem demonſtrare.*

Denique, Rupertus in lib. 10. de divinis officiis, cap. 6. ſic ſcribit: *Anteà inter Creatorem, & creaturam nullum fuiſſe medium. Nam quidquid erat, aut Creator erat, aut creatura. Ut ergo medium inveniretur perfectæ ſocietatis vinculum, hic introductus eſt, qui ex eo Creatorem, & creaturam firmiùs annecteret; quia unus, idemque Chriſtus utrumque eſt, Creator videlicet, atque creatura: Creator, quia Deus: creatura, quia homo.*

His omnibus authoritatum momentis conſtat contra Arianos, & alias ejuſmodi peſtes, Chriſtum Dominum reverà habere rationem mediatoris, qui utramque naturam divi-

divinam, & humanam in ſe ſociat, & ratione utriuſque perfectum, ac omnibus numeris abſolutum mediatoris munus ſuſtinet, & implet.

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus Dominus fuit Dei, & hominum mediator officio, ratione quidem naturæ humanæ, non ſimpliciter, & abſolutè ſpectatæ, ſed ut ſubſiſtentis in ſuppoſito divino. Probatur, quia oportet mediatorem diſtingui aliqua ratione ſaltem ab eo ad quem ſit iſta mediatio, tanquam ad principalem partem; atqui Chriſtus Dominus non diſtinguitur à Patre divino, ad quem tendebat iſta mediatio, niſi ratione humanæ naturæ; ergo Chriſtus eſt mediator ratione humanæ naturæ. Quia tamen oportebat naturam illam mutuari dignitatem aliquam aliunde, quàm à ſeipſa, ut perfectior eſſet mediator, idcirco dicitur mediator non ſimpliciter ratione naturæ humanæ: hæc ſufficienter probata manet ex præcedenti.

Objiciebat Stancarus; Nemo poteſt eſſe mediator ſui ipſius: atqui ſi Chriſtus eſſet mediator ſecundùm naturam divinam, eſſet mediator ſui ipſius, quia eſt unus cum Patre, & Spiritu ſancto: igitur non poteſt eſſe mediator ſecundùm naturam divinam, ſed dumtaxat ſecundùm humanam.

Reſpondeo primò, falſam eſſe minorem, prout eam proponit Stancarus: non enim verum eſt, quòd Filius ſit unus cum Patre, ſed unum, id eſt, non eſt una Perſona, ſed una natura, vel ſubſtantia. *Reſpondeo ſecundò* ad majorem, quòd ſi Chriſtus non ut Deus tantùm, ſed ut Deus, & homo ſimul conſideretur, tam à Deo diſtat, quàm ab homine, & cum utroque pariter convenit, in quo medii, ſive mediatoris ratio conſiſtit. Unde cùm Filius, neque penitùs ipſe ſit, qui Pater, aut Spiritus ſanctus, cùm ab utroque propria relatione, & hypoſtaſi ſit diſtinctus: inde fit quòd hac ratione non ſit mediator ſui ipſius, etiam qua Deus eſt, quia hoc munus mediatoris convenit illius perſonæ non ſolùm quatenus terminat naturam divinam, ſed etiam quatenus humanam terminat, & afficit.

Inſtabat: Chriſtus ratione illius naturæ fuit mediator, per quam nos reconciliavit Deo: at nos reconciliavit Deo tantùm ratione humanæ naturæ; *reconciliati enim ſumus Deo per mortem Chriſti*, ut ait Apoſtolus ad Rom.5. unde Magiſter ſententiarum diſt. 19. docet Chriſtum eſſe mediatorem ratione naturæ humanæ, quod utique probat authoritatibus S.Auguſtini dicentis in expoſitione tertii capitis ad Galatas; *Mediatorem, Jeſum Chriſtum ſecundùm hominem dici, ex illa ejuſdem Apoſtoli ſententia, ſit plenius, cùm ait, Unus eſt Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus, &c. Reſtat ergo, ut qui mediatore ſuperbo diabolo ſuperbiam perſuadente dejectus eſt, mediatore humili Chriſto humilitatem perſuadente erigatur*. Et lib. 10. Confeſſionum cap. 43. *In quantum enim homo, in tantum mediator: in quantum autem Verbum, non medius, qui æqualis Deo, & Deus apud Deum, & ſimul cum Spiritu ſancto unus Deus*; Et ad Pſalm.103. *Chriſtus mediator inter hominem, & Deum; non quia Deus, ſed quia homo: non quia Deus æqualis Patri: ſed ſi æqualis Patri non mediator*. Ad hæc tractatu 62. in Joan. *Mediator*, inquit, *Dei, & hominum, non in quantum Deus, ſed in quantum eſt homo Jeſus Chriſtus*. Has etiam authoritates objiciebat Stancarus.

Verùm ex illis authoritatibus tam Apoſtoli, quàm S.Auguſtini, nihil quod Stancari erroneæ ſententiæ non adverſetur colligi poteſt; reconciliati quidem ſumus Deo per mortem Chriſti, quia mors illius ſummi, & moraliter infiniti erat valoris, & pretii, non propter naturam humanam dumtaxat, ſed propter illius unionem, & ſocietatem perſonalem cum divina, ut diximus aliàs.

Ad S. Auguſtinum autem dico eum nihil aliud ſignificare, quàm quòd Filius Dei, quà Deus eſt, ante incarnationem non fuerit mediator; ſed tum demum ſubierit ſtatum, & munus mediatoris cùm homo factus eſt, ſiquidem per incarnationem mediator extitit, tum ratione ſtatus, quia medius fuit inter naturam humanam, & divinam, non ratione humanæ naturæ tantùm, nec ratione divinæ tantùm, ſed ratione utriuſque, in eadem perſona ſubſiſtentis, tum ratione officii, & miniſterii, ſiquidem mediatoris opus, & officium per humanitatem adminiſtravit.

Unde Seraph. Doctor diſt.19. art.2. qu.2. docet diſtinguendam eſſe rationem Chriſti ut *medii*, & *mediatoris*. Differt enim, inquit, medium à mediatore: medium „ namque dicit convenientiam cum extre- „ mis, mediator autem dicit non tantùm „

„ con-

,, convenientiam, ſed etiam officium recon-
,, ciliationis. *Subinde docent*, quòd medium
,, inter duas naturas poteſt tripliciter acci-
,, pi, aut ita quòd in eo concurrant duæ
,, naturæ, ſicut in una natura tertia; aut
,, ita quòd in eo concurrant duæ naturæ
,, ſicut in una perſona; aut ita quòd in eo
,, concurrant proprietates duabus naturis
,, conformes. *Primo modo* accipiendo me-
,, dium, nihil poteſt eſſe medium inter hu-
,, manam naturam, nec Chriſtus, nec aliud;
,, quia non poteſt ex humana natura con-
,, ſtitui aliquod tertium. *Secundo modo* ac-
,, cipiendo medium, ſic Chriſtus eſt medium
,, inter humanam naturam, & divinam,
,, in quantum eſt una perſona in duabus
,, naturis, non ratione humanæ naturæ
,, tantùm, nec ratione divinæ tantùm, ſed
,, ratione utriuſque. *Tertio modo* accipien-
,, do medium, Chriſtus eſt medium inter
,, Deum, & homines ſecundùm humanita-
,, tem, in quantum habet mortalitatem ſi-
,, mul, & beatitudinem. Mortalitatem,
,, inquam, in qua communicat cum homi-
,, nibus: beatitudinem, in qua maximè
,, communicat cum Deo. Si verò quæra-
,, tur, qualiter, & ſecundùm quam natu-
,, ram Chriſtus ſit mediator, cùm mediator
,, dicat officium reconciliationis, & me-
,, diator debeat differre ab illis quos re-
,, conciliat, & Chriſtus ſecundùm divi-
,, nam naturam ſit ille, cui fit reconcilia-
,, tio, dicendum, quòd non poteſt eſſe
,, mediator ſecundùm divinam naturam,
,, ſed ſecundùm humanam naturam, in
,, qua poteſt reconciliare ſecundùm diver-
,, ſas proprietates, in quibus communicat
,, cum Deo, & cum homine. Habebat
,, enim juſtitiam, & innocentiam, in qua
,, communicat cum Deo, & mortalitatem,
,, in qua communicat cum homine: &
,, dum mors conjungitur juſtitiæ, in eo-
,, dem confœderatur homo peccator, &
,, mortalis Deo juſto, & immortali, re-
,, conciliati enim ſumus Deo per mortem
,, hominis innocentis.

Urgebat. Medium debet eſſe inter extrema; ergo mediator Dei, & hominum debet eſſe infra Deum, & ſupra homines: ſed Chriſtus ſecundùm divinam naturam non eſt inferior Deo: igitur ſecundùm divinam naturam non poteſt eſſe mediator, & conſequenter eſt dumtaxat mediator ſecundùm naturam humanam.

Diſtinguo antecedens: Medium debet eſſe inter extrema ratione ſtatus, aut perſonæ, concedo: ratione naturæ, nego: igitur Chriſtus eſt quidem medius inter Deum, & homines ratione ſui ſtatus, aut perſonæ, quia ſimul eſt Deus, & homo, non autem ratione alterutrius naturæ, quia ſecundùm naturam divinam eſt idem eſſentialiter cum Patre, & Spiritu ſancto, ſecundùm verò naturam humanam eſt ejuſdem ſortis, & naturæ cum hominibus.

Inſtabat: Chriſtus ea ratione eſt mediator, qua pro noſtris debitis ſatisfactionem Deo dedit: at non ſatisfecit pro peccatis noſtris ſecundùm naturam divinam, quia ſecundùm illam idem erat cum Patre, & conſequenter ſi ſecundùm illam naturam ſatisfeciſſet, conſequens eſſet, quòd ſatisfactionem ſibi exhibuiſſet: at nullus poteſt ſibi ipſi ſatisfacere; ergo neceſſum eſt, quòd fuerit dumtaxat mediator ſecundùm naturam humanam.

Nego minorem: nihil enim obſtat, ut diximus agendo de ſatisfactione Chriſti Domini, quominùs unus, & idem homo diverſis titulis debitor ſit, & creditor; & ſubinde, quòd ſibi ipſi ſatisfacere poſſit, ut conſtat de tutore, & actore, qui poteſt quatenus homo particularis, aliquid pupillo ſuo debere, & ut tutor illud ſibi perſolvere.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quam reconciliationem, & pacem nobis conciliaverit, & obtinuerit divinus ille Mediator.

NOtandum primò, ex Petavio lib. 12. cap. 6. omnium officiorum quæ mediatori propria ſunt, ejuſque muneri conſentanea, eſt pacificatio diſſidentium inter ſe, & ad mutuam concordiam animorum conciliatio. Conciliationis autem inter Deum, & homines obtinendæ, & exequendæ gratia miſſum eſſe à Patre Filium, apertiſſimè teſtantur Scripturæ ſacræ: maximè verò S. Apoſtolus pluribi, ut conſtabit infrà. Ut autem ſuſceptum hoc à præclariſſimo illo humani generis pacificatore munus conciliandæ pacis faciliùs intelligi, & quanti ſit æſtimari poſſit; obſervandum eſt ex S. Auguſtino lib. 19. de Civitate cap. 13. *Pacem eſſe tranquillitatem ordinis*. Quàm definitionem ſic ipſemet elucidat; *Pax corporis*, inquit, *eſt ordinata temperatura partium*. *Pax animæ irrationalis, ordinata requies appetitionum*.

Pax

Pax animæ rationalis, ordinata cognitionis, actioniſque conſenſio. Pax corporis, & animæ, ordinata vita, & ſalus animantis. Pax hominis mortalis, & Dei immortalis, ordinata in fide ſub æterna lege obedientia. Pax hominum, ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi, atque obeundi concordia cohabitantium. Pax civitatis, ordinata imperandi, atque obediendi concordia civium. Pax cæleſtis civitatis, ordinatiſſima, & concordiſſima ſocietas fruendi Deo, & invicem in Deo. Pax omnium rerum, tranquillitas ordinis.

Notandum ſecundò, ex eodem ſancto Auguſtino *ibidem* ad perfectam, & abſolutam pacem duo eſſe neceſſaria, ordinem videlicet, & tranquillitatem: *Ordo*, inquit, *eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio.* Hinc lib.5. cap.12. pacem per ſolam convenientiam explicat, ſcribens Deum aptè univerſum temperaſſe, & congruenter ordinaſſe. *Qui non ſolùm cælum, & terram*, inquit, *nec ſolùm Angelum, & hominem, ſed nec exigui, & contemptibilis animantis viſcera, nec avis pennulas, nec herbæ floſculum, nec arboris folium ſine ſuarum partium convenientia, & quadam veluti pace dereliquit.* Verùm præter congruentiam partium, tranquillitatem inſuper in illo altero loco ejuſdem operis requirit. *Siquidem miſeri*, ait, *quia in quantum miſeri ſunt, utique in pace non ſunt; tranquillitate quidem ordinis carent, ubi perturbatio nulla eſt: Verumtamen quia meritò, juſtèque miſeri ſunt, in ea quoque ipſa ſua miſeria præter ordinem eſſe non poſſunt, non quidem conjuncti Beatis, ſed ab eis tamen ordinis lege ſejuncti.* Quos etiam ait certis rebus nonnullam ordinis tranquillitatem habere, quoniam ipſis coaptantur, & eatenus nonnullam ipſis ineſſe pacem. *Verùm ideo miſeri ſunt*, inquit, *quia etſi in aliqua ſecuritate non dolent, non tamen ibi ſunt, ubi ſecuri eſſe, ac dolere non debeant; cùm autem dolent, ex qua parte dolent, pacis perturbatio facta eſt. In illa verò adhuc pax eſt, in qua nec dolor urit, nec compago ipſa diſſolvitur.* Denique ubi natura eſt aliqua, in qua nullum malum eſt, nec eſſe poteſt, velut Deus; *Eſſe autem natura, in qua nullum bonum ſit, non poteſt*, nec diaboli quidem: *Sic eſt pax quædam ſine ullo bello: bellum verò ſine aliqua pace non poteſt.* Quamobrem neceſſaria eſt ad pacem aliqua tranquillitas, & quies, quæ perturbationi, ac bello eſt oppoſita. Hinc Auguſtinus in Pſal.84. *Pax quid eſt?* inquit, *ubi nullum bellum eſt. Quid eſt ubi nullum bellum eſt? ubi nulla eſt contradictio: ubi nihil reſiſtit; nihil adverſum eſt.* Ita vel nihil, vel parum admodum *pax* à *concordia* differt, ſi univerſè ſumatur. Ita ex Petavio.

Notandum tertiò, peccatum triplicis generis in mundum bellum intuliſſe, nempe adversùs Deum, proximum, & ipſum hominem peccatorem. Adversùs quidem Deum, ſiquidem, ut Iſaias teſtatur cap. 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.* Pariter adversùs proximum: *nam*, inquit S. Jacobus c.4. *unde bella, & lites in vobis? nonne hinc ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris? Denique adversùs ſeipſum, quia caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem.* Unde neceſſum fuit, ut Dei mediator, & hominum, triplicem pacem conciliaret, nempe hominis cum Deo, cum proximo, cum ſeipſo, ut ſummi, ac præſtantiſſimi pacificatoris munus, & partes ſuſtineret, quod utique præſtitit, ut patebit in ſequentibus.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus hominis cum Deo bellum ſuſtulit; & pacem inter utrumque conciliavit, ac firmavit. Ita præclarè docet S. Apoſtolus 2. ad Cor.5. *Omnia*, inquit, *ex Deo, qui nos reconciliavit ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum; & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos; obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* Et ad Epheſios 2. idem Apoſtolus ſcribens, *In Chriſto Jeſu vos, qui eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacem iis, qui prope, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno ſpiritu ad Patrem.*

Hanc pacificandi, reconciliandique functio-

Digitized by Google

ctionem ex iiſdem, & aliis Scripturæ locis illuſtrat Auguſtinus in tractatu ad Pſalmum 61. qui Pſalmus in Salomonem inſcribitur.
„ Porrò Salomon, inquit, interpretatur
„ *pacificus*: ac per hoc tale vocabulum illi
„ veriſſimè, atque optimè congruit, per
„ quem mediatorem ex inimicis, accepta
„ remiſſione peccatorum, reconciliamur
„ Deo. Etenim *cùm inimici eſſemus, recon-*
„ *ciliati ſumus Deo per mortem filii ejus,*
„ *&c.* Ipſe in Evangelio dicit, *Pacem re-*
„ *linquo vobis, pacem meam do vobis*. Et
„ multis aliis teſtimoniis Dominus Chriſtus
„ pacificus eſſe monſtratur, non ſecundùm
„ pacem, quam novit, & quærit hic mun-
„ dus, ſed illam pacem, de qua dicitur
„ apud Prophetam; *Dabo eis ſolatium ve-*
„ *rum, pacem ſuper pacem*, cui ſcilicet paci
„ reconciliationis, additur pax immorta-
„ lis. Nam poſt omnia reddita, quæ pro-
„ miſit Deus, noviſſimam pacem nos expe-
„ ctare debere, qua cum Deo vivamus in
„ æternum, idem Propheta oſtendit, ubi
„ ait: *Domine Deus noſter pacem da nobis,*
„ *omnia enim dediſti nobis*. Pax erit planè
„ illa perfecta, quando noviſſima inimica
„ deſtruetur mors. Et in quo hoc erit, niſi
„ in pacifico illo reconciliatore noſtro?
„ ſicut enim in Adam omnes moriuntur,
„ ſic, & in Chriſto omnes vivificabuntur.

Præclarè item S. Leo Papa in ſermone ſexto de Natali Domini, tum iſtud Mediatoris munus impensè à Chriſto præſtitum humano generi; tum ejus præſtantiam, commoditatemque deſcribit his verbis. Quid
„ enim in theſauro dominicæ largitatis,
„ inquit, ad honorem præſentis feſti, tam
„ congruum poſſumus invenire, quàm pa-
„ cem, quæ in nativitate Domini prima
„ eſt angelico prædicata concentu? Ipſa
„ enim eſt, quæ parit filios Dei, nutrix di-
„ lectionis, & genitrix unitatis: requies
„ Beatorum, & æternitatis habitaculum,
„ cujus hoc opus proprium, & ſpeciale
„ beneficium eſt, ut jungat Deo, quod
„ ſecernit de mundo. Unde Apoſtolus ad
„ hoc bonum nos incitat dicens; *Juſtifi-*
„ *cati ergo ex fide, pacem habeamus ad*
„ *Deum*. Cujus ſententiæ brevitate, om-
„ nium ferè mandatorum continetur effe-
„ ctus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil
„ ibi poteſt deeſſe virtutis. Quid eſt au-
„ tem, dilectiſſimi, pacem habere ad
„ Deum, niſi velle quod jubet, & nolle
„ quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animas, & ſimiles expetunt volun- „
tates, nec umquam diverſitas morum ad „
firmam poteſt pervenire concordiam, quo- „
modo divinæ erit particeps pacis, cui ea „
placent, quæ Deo diſplicent, & iis appe- „
tit delectari, quibus illum novit offendi? „
Non eſt ille animus filiorum Dei, nec „
talem ſapientiam recipit adoptiva nobi- „
litas. Genus electum, & regium regene- „
rationis ſuæ reſpondeat dignitati. Dili- „
gat, quod diligit Pater, & in nullo „
ab authore ſuo diſſentiat. „

CONCLUSIO SECUNDA.

Pacem etiam internam hominibus cum ſeipſis conciliavit. Probant SS. Patres hanc veritatem imprimis vero Sanct. Auguſtinus Tractatu 104. in Joan. ubi docens, quibus modis, & mediis per Chriſtum inſtituatur, & firmetur interior pax noſtra, *Pax*, inquit, *Chriſti finem temporis non habet, & ipſa eſt omnis piæ intentionis, actionſque perfectio. Propter hanc ſacramentis ejus imbuimur: propter hanc mirabilibus ejus operibus, & ſermonibus erudimur: propter hanc Spiritus ſancti pignus accipimus: propter hanc denique omnem tribulationem fortiter toleramus, ut in ea feliciter ſine tribulatione regnemus.*

Nondum quidem eſt perfecta, & abſoluta pax illa, nec ſuis omnibus numeris abſolvetur, niſi in æterna beatitudine. Hinc duplicem pacem nobis à Chriſto promiſſam, aliam in præſenti, aliam in futuro ſæculo ſic diſtinguit, & ſic expendit S. Auguſtinus tractatu 77. in Joan. expendens hæc verba Chriſti: *Pacem relinquo vobis*; ait autem, *Pacem nobis reliquit iturus: pacem ſuam nobis dabit in fine venturus: pacem nobis relinquit in hoc ſæculo, pacem ſuam nobis dabit in futuro ſæculo: pacem nobis relinquit, in qua manentes hoſtes vincimus: pacem ſuam nobis dabit, quando ſine hoſte regnabimus*. Ibidem etiam præclarè obſervat ſanctiſſimus Doctor hanc utramque pacem ſignificaſſe Chriſtum ibidem, cùm primò dicit: *Pacem relinquo vobis*, nec addidit, *meam*, deinde ſubjecit, *Pacem meam do vobis*. Prior enim pax, inquit S. Auguſtinus, *noſtra dicitur potiùs, quàm ipſius; illi quippe nihil repugnat in ſeipſo, qui nullum habet omninò peccatum: nos autem talem pacem habemus, in qua adhuc dicamus, dimitte nobis debita noſtra. Eſt ergo pax aliqua,*

quo-

Digitized by Google

quoniam delectamur legi Dei ſecundùm interiorem hominem: ſed non eſt plena, quia videmus aliam legem in membris noſtris repugnantem legi mentis noſtræ.

Porrò hanc internam pacem triplici ratione nobis potiſſimùm conciliavit adorandus ille Mediator; nempe doctrina, exemplo, & auxilio, quæ omnia ad extinguendas in nobis animi perturbationes, & inducendam pacis, ac tranquillitatis jucunditatem maximè conferunt. *Primò* quidem *doctrina* illius ad hoc maximè ſpectat, ſiquidem idcirco crucem quotidie tollendo, frenandas, ac domandas cupiditates, voluptatum aſpernandas illecebras, laborioſum per virtutes, & arduum iter capeſſendum in cœlum, omnia denique fomenta vitiorum, & blandimenta, divinis ſuis præceptis, & inſtitutis nos informat, ut veram, internam pacem ſedatis omnium paſſionum tumultibus conciliaret. Quod utique præclarè docet S. Ambroſius in Pſal. 36. ubi exponens illa verba *os juſti meditabitur ſapientiam*, oſtendit conciliationem hominis utriuſque interioris, & exterioris Chriſti beneficio, & doctrina factam. *Quod eſt juſti os*, inquit, *quod meditab.tur ſapientiam, niſi interior homo? Duo enim ſunt homines in ſingulis, unus interior, alter exterior, interior cogitat, quæ mentis ſunt, quæ mentis ſunt loquitur; exterior, quæ ſunt corporis, tamen adveniens Dominus utrumque conjunxit, & duos in uno homine condidit, ne diverſis ſe ſe impugnent motibus, ſed invicem ſibi voluntatum ſuarum unitate ſocientur. Ideo os juſti meditabitur ſapientiam; jam enim & ipſe exterior homo juſtus in interioris hominis transfuſus eſt diſciplinam, & in ejus conformatus naturam, ipſius exercet officia, ut caro meditetur, quod mentis internæ eſt, ſed ne hoc incredibile tibi videatur, audi Apoſtolum dicentem: quia Jeſus transfigurabit corpus humilitatis noſtræ, ut conforme fieret corpori gloriæ ſuæ.*

Non præcepta dumtaxat Chriſtianæ vitæ in Evangelicis, & Apoſtolicis comprehenſa litteris, ſed multo magis Chriſti Domini præclara ſanctimoniæ exempla hanc internam pacem in nobis inſtaurant. Quid enim aliud egit in omni vita, aut quò illius facta, cogitataque pertinebant, niſi ut perfectum abſolutiſſimæ ſanctitatis exemplar in ſe conderet, ac proponeret omnibus imitandum? Quoniam autem hæc perfecta noſtræ vitæ ſanctimonia, & interna pax maximè in conſenſione, & concordia poſita eſt: hanc mirandam conſenſionem ſic expreſſit, & docuit divinus ille Salvator cùm omnes ſuas appetitiones ex unius nutu divinæ voluntatis, arbitrioque ſuſpendit, neque aliud præ ſe tulit, quàm ut voluntati ejus obtemperaret, à quo in mundum miſſus venerat. Sic Joan. 3. *Non quæro*, inquit *voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*. Item 4. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me*. Et ibidem: *Deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me*.

Poſtremò hanc ipſam privatam in unoquoque homine pacem adverſùs non ſolùm omnes titillantes libidinum illecebras, ac blandimenta voluptatum, ſed etiam contra tentationes quaſque, ſuo præpotenti auxilio, ac abundantis gratiæ efficacitate, ac copia in ſuis fidelibus firmavit, & ſtabilivit, quo fit, ut his divinis præſidiis firmata, ac ſublevata hominum imbecillitas facilè ad æternæ pacis, ac tranquillitatis portum, & ſtatum enitatur. Hinc longè potentiorem Chriſti gratiam in fidelibus, quàm in Adamo, præclarè demonſtrat S. Auguſtinus lib. de Correptione, & Gratia c.12. *Quoniam*, inquit, *terrente nullo, & inſuper contra Dei terrentis imperium libero hujus arbitrio, non ſtetit in tanta non peccandi facilitate. Iſti autem non dico terrente mundo, ſed ſæviente, ne ſtarent, ſteterunt in fide: cùm videret ille bona præſentia, quæ fuerat relicturus, iſti futura, quæ accepturi fuerant, non videre. Unde hoc? niſi donante illo, à quo miſericordiam conſecuti ſunt, ut fideles eſſent, à quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo perſequentibus cederent, ſed virtutis, & charitatis, & continentiæ, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia ſuperarent*.

CONCLUSIO TERTIA.

Chriſtus etiam tertium genus pacis conciliavit, nempe inter homines ipſos.

Probatur ex celebrioribus Prophetarum oraculis, quibus ſignificatur tantam futuram Meſſiæ tempore pacem, & concordiam, ut ſedatis ubique bellis omnes gentes ſumma tranquillitate, ac pace fruantur. Sic Iſaias cap.2. *Et erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi, &* di-

dicent, Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem. Et judicabit gentes, & arguet populos multos, & conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur ultra ad prælium. Addit ad iſta Michæas 4. *Et ſedebit ſubtus vitem ſuam, & ſubtus ficum ſuam, & non erit, qui deterreat:* Quibus verbis præclariſſimi Chriſti Prophetæ ſignificant pacis, & quietis affluentiam importandam per Chriſtum.

De qua autem pace, an civili, & politica, an verò ſpirituali, & divina intelligenda ſint iſta vaticinia, non conſentiunt ſacri Interpretes. Quidam enim exiſtimant iſta vaticinia referenda eſſe ad illam pacem, quæ imperante Auguſto ſub ortum Chriſti Domini contigiſſe dicitur. Ita S. Chryſoſtomus, & Cyrillus in Iſaiam, & Hieronymus in commentariis ad utrumque Prophetam. Verùm cùm Auguſto ſuperſtite multa, & atrocia bella, ac Romani imperii clades plurimæ interceſſerint, non videtur illa Prophetica promiſſio hoc ſenſu omnimodè impleta: quocirca rectiùs dicendum arbitror cum aliis ſacris Interpretibus, vaticinia iſta Prophetica referenda eſſe, non ad temporariam, & externam pacem, ſed ad ſpiritalem concordiam, & tranquillitatem, quæ eſt etiam poſterior SS. Hieronymi, & Cyrilli ſententia. Sic imprimis illa vaticinia interpretatur Juſtinus Martyr in dialogo cum Triphone Judæo; ſic Tertullianus in Scorpiaco cap. 13. ſic maximè Rupertus lib. 2. in Michæam: *Nonne*, inquit, *iſtud coruſcante Evangelio Chriſti paſſim per populos, & gentes factum eſſe legimus, & fieri videmus; dum viri priùs inquieti, & bellicoſi depoſitis armis bellicis, & ipſo ſchemate, vel habitu immutato inſignia fuerunt Evangelicæ pacis? Alii ad cænobialem, alii ad eremiticam vitam converſi.* Idem habet lib. 1. in c. 9. Iſaiæ.

Hanc interpretationem egregiè probat, & illuſtrat S. Athanaſius lib. de Incarnatione Verbi Dei, ubi Chriſti divinitatem hoc inter cætera argumento comprobat, quòd pacis amorem, & ſtudium cultoribus ſuis ingeneraverit. Siquidem olim, inquit, idololatriæ dediti Græci pariter, & barbari contra ſe invicem bella gerebant, & in cognitos crudeles erant. Non enim quiſquam poterat omninò terra, marive iter facere, niſi gladium manu præferens, propter implacabilia bella, quibus in ſe mutuò graſſabantur. Quippe vita omnis ipſorum per arma transigebatur, & pro baculo enſis illis erat, in eoque fiduciam ſuam omnem, ac præſidium collocabant. Atqui, ut jam dixi, ſimulacra venerabantur, & dæmonibus ſacra faciebant; ac nihil interim ex iſta ſuperſtitione idolorum, qui ſic animo erant affecti, dedoceri potuerunt. Poſtquam autem ad Chriſti diſciplinam tranſierunt, tunc præter opinionem reverà compunctis eorum animis, immanitatem illam cædium exuerunt, ut non ampliùs bellicum, & hoſtile neſcio quid ſpirent: ſed omnia ſint eis pacifica, & quæ ad pacem, ac concordiam pertinent, mirificè illas afficiant, &c. Hæc Athanaſius. Addit Petavius hac etiam ætate hujus vaticinii veritatem impleri in efferis, & ab omni derelictis humanitatis cultu nationibus, velut Indis, Braſilienſibus, Canadenſibus, & Americanis cæteris, qui quamdiù patriis irretiti ſuperſtitionibus dæmones adorant, aſſidua inter ſe bella gerunt, ac leonum, & luporum more, ex hoſtium carnibus dapes, & viſcerationes inſtruunt. At ubi Chriſtiani facti ſunt, repente poſita feritate ſic manſueſcunt, ut pati, quàm inferre, malint hoſtibus malum, eoſque benefactis, & omnibus charitatis officiis demulceant.

SECTIO SECUNDA.

De Chriſto Domino Redemptore, & Salvatore.

QUamquam Chriſtum Dominum humani generis ſub dira dæmonis captivitate lugentis redemptorem potentiſſimum, ac beneficum eſſe teſtentur innumera Scripturarum oracula, nihilominus non defuerunt olim, nec etiam nunc deſunt tam apertæ veritatis impugnatores hæretici. Enim verò ipſis etiam Apoſtolorum temporibus plurimi ex Judæis ad Eccleſiam recepti negabant ſperandam eſſe ſalutem à Chriſto, ut colligitur ex epiſtolis S. Pauli maximè ad Rom. & ad Gal. quarum potiſſimum argumentum uſurpat Apoſtolus, ut ſuadeat, & demonſtret non ab alio expectandam redemptionem, & ſalutem, quàm ab ipſo Domino Jeſu Chriſto, qui venit in mundum

dum

dum quærere, & ſalvum facere, quod perierat. Quem errorem aliquantò poſt innovavit *Baſſus* quidam circa annum 150. ut teſtatur Prateolus, quamquam nonnulli alii ſcriptores hunc Apoſtolis coævum faciant.

Verùm pridem extinctum hoc peſtilens dogma ab inferis excitavit *Abailardus*, ut ſcribit S.Bernardus epiſt.190. Hic enim inter cæteros errores, quos aſſerebat, etiam fatebatur, nec diabolum jus aliquod in hominem propter ipſius peccatum habuiſſe, ſed Deo permittente ſolùm fuiſſe veluti commentarienſem, & cuſtodem illius, qui ipſum quaſi in carcere peccati concluſum teneret: neque Verbum Dei carnem aſſumpſiſſe; ut hominem à peccato liberaret, ſed ut charitatem ſuam erga illum manifeſtum faceret, ipſumque, tamquam cœleſtis, ac divinus Doctor inſtrueret, & viam veritatis, ac virtutis edoceret. Cùm autem hiſce poſtremis noſtris temporibus hæreſis veſana lues omnes turpiſſimas, & execrandas quaſque priorum temporum fæces collegerit, ut univerſam Eccleſiam inficeret, & Catholicam veritatem labefactaret, ac peſſundaret, hoc etiam præ cæteris hæreſiarchis attentavit impiiſſimus *Socinus*, ut Chriſto Domino verum redemptoris nomen, & munus adimeret, docens in lib.2. *de Chriſto ſalvatore*, redemptionem per Chriſtum factam dumtaxat fuiſſe metaphoricam, nec pro nobis liberandis aliquam ſatisfactionem, aliquodve pretium æterno Patri ſolviſſe. Igitur neceſſum eſt adversùs ejuſmodi errores Catholicum ſtatuere dogma: nempe Chriſtum Dominum reverà eſſe humani generis redemptorem, quippe qui homines ſub dæmonis captivitate lugentes proprio vitæ ſuæ, ac mortis pretio redemerit, & liberaverit, & eis vitam æternam, ac omnia auxilia ad eam obtinendam conducentia, fuerit prometitus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm Chriſtus Dominus verus fuerit hominum Redemptor.

Notandum primò homines poſt peccatum primi parentis ſub poteſtate diaboli reverà detineri, ut egregiè probat S. Bernardus adversùs Abailardum epiſt.190. cap.5. ubi inter cætera refert eum aſſerere, „ quod omnes Doctores noſtri poſt Apoſtolos in hoc conveniunt, quòd diabolus dominium, & poteſtatem habebat ſuper hominem, & jure eum poſſidebat, ideo ſcilicet, quòd homo ex libertate arbitrii, quam habebat, ſponte diabolo conſenſit. Ajunt namque, quòd ſi quis aliquem vicerit, victus jure victoris ſervus conſtituitur. Ideo inquit, ſicut dicunt Doctores, hac neceſſitate incarnatus eſt Filius Dei, ut homo, qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis jure liberaretur à jugo diaboli. Sed ut nobis videtur, ait, nec diabolus umquam jus aliquod in homine habuit, fortè Deo permittente, ut carcerarius; nec filius Dei, ut hominem liberaret, carnem aſſumpſit. *Quibus ſubdit S.Bernardus*. Quid in his verbis intolerabilius judicem, blaſphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non juſtiùs os loquens talia fuſtibus tunderetur, quàm rationibus refelleretur? Nonne omnium meritò in ſe provocat manus, cujus manus contra omnes? Omnes, inquit, ſic: ſed non ego ſic. Quid ergo tu? Quid melius affers? Quid ſubtilius invenis? Quid ſecurius tibi revelatum jactas, quod tot præterierit ſanctos, effugerit ſapientes? Aquas furtivas, & panes abſconditos puto apponet nobis iſte. Hæc Bernardus, qui poſt plura probat Catholicum dogma ex illo 2. ad Timoth. 2. *Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis; à quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem*. Cui teſtimonio egregium commentatium addidit Bernardus hoc modo. *Audis ad ipſius voluntatem, & negas poteſtatem?* Ac ſi diceret: Qui ab aliquo detinentur in carcere pro ipſius voluntate, etiam ſub illius poteſtate verè eſſe dicuntur; nam malefactores non detinentur in carcere pro voluntate cuſtodis, ſed pro voluntate judicis, & magiſtratus. Dominus etiam Joan.14. diabolum appellat principem mundi hujus. *Venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quicquam*. Et Lucæ 22. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*. Poteſtatem diaboli vocat *poteſtatem tenebrarum*. Prætereà ad Coloſſ. 1. *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum*. Qualis verò ſit poteſtas diaboli in homines poſt peccatum, non explicat Bernardus.

Notandum ſecundò, Doctores Catholicos hanc diaboli in homines peccatores poteſtatem variè explicare. Aliqui enim eam ſic intel-

intelligunt, ut homines eatenus traditi dicentur dæmoni propter peccatum quatenus ipſos pro voluntate ſua punit in inferno: ea verò ratione per Chriſtum fuiſſe liberatos, quia ipſe in ſe pertulit pœnas peccatis hominum debitas: Itaut homines jam remiſſo peccato per gratiam Chriſti, æternis pœnis non ſubjaceant. *Verùm* hæc ſententia non videtur recedere ab errore Abailardi; ſic enim diabolus ſolùm eſſet veluti commentarienſis, & cuſtos carceris, nec pro voluntate ſua poteſtatem in homines captivos haberet; nam quod attinet ad pœnam, quam damnati in inferno ſubeunt, non pro ipſius voluntate eam ita patiuntur, ut ab ea liberare ipſos poſſit; neque etiam pro voluntate ſua ita eos in carcere detinet, ut inde eripere valeat ſi velit. Veriùs igitur dicendum arbitror non ſolùm hac ratione homines peccatores ſub ejus poteſtate redigi, quod eos velut in carcere incluſos detineat, eiſque pœnas infligat, ſed etiam cùm per peccatum primi parentis amiſerint non ſolùm gratiam habitualem, qua ut forma juſti naſcerentur, ſed etiam gratiam ſanctæ cogitationis, qua vincerent peccatum hoc modo auxiliis deſtituti dæmonum tentationibus, & infeſtationibus ſubjacent; quibus procul dubio ſuccumberent, niſi Chriſti gratia ad reſiſtendum firmarentur, & robur haberent. Quam utique ſententiam probat S. Auguſt. lib. 13. de Trinit. cap. illo 12. his verbis: *Apoſtolus autem apertiùs hoc prædicat* ad Epheſ. 2. *Et vos cùm eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm ſæculum mundi hujus, ſecundùm principem poteſtatis aeris hujus ſpiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ, in quibus, & nos omnes aliquando converſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ facientes voluntatem carnis, & affectionem, & eramus natura filii iræ, ſicut & cæteri*, Et paucis interpoſitis colligit in hunc modum. *Quocirca omnes homines ab origine ſub principe ſunt poteſtatis aeris, qui operatur in filiis diffidentiæ*: Ubi planè docet S. Auguſtinus in eo homines traditos fuiſſe poteſtati principis aeris, & tenebrarum, quòd ille operatur in eis deſideria carnis, & affectiones pravas. Idipſum non obſcurè indicat Nazianzenus oratione illa 24. non longè à fine, ubi ita ſcribit. *Nos enim à diabolo detinebamur, utpote qui venundati eſſemus ſub peccato, ac vitium cum voluptate commutaſſemus.*

Notandum tertiò, duplicem diſtingui poſſe liberationem, aliam quidem propriam, & ſtrictè ſumptam: aliam verò impropriam, & metaphoricam. Prior eſt, qua quis eripitur, & liberatur à captivitate per ſolutionem pretii, de quo convenit inter redimentem, & eum, qui captivum detinet, qua ratione ordinariè ſolvuntur omnes captivi: alia verò eſt qua quis è captivitatis jugo educitur nullo ſoluto pretio. Sic *Exodi* 15. Deus dicitur redemiſſe populum Iſraeliticum de captivitate Ægypti: & *Deuteronomii* 13. Moyſes eadem loquendi formula utitur ad ſignificandam illam libertatem, qua donati ſunt Iſraelitæ cùm educti fuerunt in manu potenti, & brachio extento de terra Ægypti. Concedit quidem Socinus Chriſtum nos redimiſſe hoc poſtremo redemptionis genere, non vero priori: contra cujus hæreticum dogma ſit

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus reverà nos redemit è captivitate diaboli per ſuam mortem. Hæc eſt determinata in Concilio Trid. *ſeſſ.* 6. nam poſtquam oſtendit Concilium in primo capite, infirmitatem naturæ noſtræ ex peccato Adæ contractam, & docuit nos factos fuiſſe ſervos peccati, & diaboli, *cap.* 2. definit adventum Chriſti fuiſſe in redemptionem generis humani. *Confirmatur* ex epiſtola Innocentii 2. ad Archiepiſcopos Senonenſem, & Remenſem, qui in Concilio Senonenſi eum ſuis ſuffraganeis Abailardi errores damnaverant, quam damnationem ipſe Pontifex approbat, & confirmat his verbis. *Nos qui in Beati Petri cathedra, cui à Domino eſt dictum, Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos, licèt indigni reſidere conſpicimur: communicato fratrum noſtrorum Epiſcoporum, & Cardinalium Concilio deſtinata nobis à veſtra diſcretione capitula, & univerſa ipſius Petri perverſa dogmata SS. Canonum authoritate cum ſuo authore damnavimus, eique tamquam hæretico perpetuum ſilentium impoſuimus: Univerſos quoque erroris ſui ſectatores, & defenſores à fidelium conſortio ſequeſtrandos, excommunicationiſque vinculo innodandos eſſe cenſemus. Datum Laterani 17. Kalendas, Auguſti.*

Hanc veritatem probat S. Bernardus adverſus Abailardum 2. ex Scriptura ſacra. Nam S. Apoſtolus 1. ad Timoth. 1. ſic ait: *Unus eſt enim Deus, unus mediator Dei, & hominum Chriſtus Jeſus; qui dedit redemptionem*

nem ſemetipſum pro omnibus. Et ad Cor. 11. *Hic calix novum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro nobis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Et ad Epheſ. 1. *Habemus redemptionem per ſanguinem ejus remiſſionem peccatorum ſecundùm divitias gratiæ ejus*. Quibus ſubdit Bernardus Abailardum alloquens: *Cur*, inquit, *per ſanguinem, quod potuit facere per ſermonem?* Cui reſpondet S. Bernardus: *Ipſum interroga: mihi ſcire licet quòd ita: cur ita non licet: numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, Quid me finxiſti ſic?*

His addi poſſunt illud ad Titum 2. *Dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*. Et ad Hebræos 9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum . . . per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta æterna redemptione inventa*.

Probat ſecundò cap. 9. ex eo, quòd Chriſti adventus non ſolùm adultis, ſed etiam parvulis profuerit: igitur Chriſtus non
„ ſolùm venit ſolius inſtructionis, ſed
„ etiam liberationis cauſa. Nihilne, in-
„ quit, proderit eis adventus Chriſti, nihil
„ quòd complantati ſunt ſimilitudini mor-
„ tis ejus per baptiſmum; quoniam non-
„ dùm poſſunt prohibente ætate Chriſtum
„ ſapere, aut amare? Redemptio itaque,
„ ait, noſtra eſt illa ſumma in nobis per
„ Chriſti paſſionem dilectio: ergo parvuli
„ non habent redemptionem, quia non
„ habent ſummam illam dilectionem? An
„ ſicut non habent unde diligant, ita nec
„ unde pereant, ut non ſit eis in Chriſto
„ neceſſaria regeneratio, utpote quibus re-
„ generatio ex Adam nihil nocuerit? Si
„ hoc ſapit cum Pelagio; deſipit. Quid-
„ quid eorum ſentiat patet quantum hu-
„ manæ ſacramento ſalutis invideat; quan-
„ tum quod in ipſo eſt, evacuet alti diſ-
„ penſationem myſterii, quia totum de ſa-
„ lute tribuit devotioni, regenerationi ni-
„ hil: qui noſtræ gloriam redemptionis,
„ & ſummam ſalutis non in virtute cru-
„ cis, non in pretio ſanguinis: ſed in no-
„ ſtræ conſtituit converſationis profecti-
„ bus. Mihi autem abſit gloriari, niſi in
„ cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, in quo
„ eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra. Et
„ quidem tria quædam præcipua in hoc
„ opere noſtræ ſalutis intueor. *Formam*
„ *humilitatis*, in qua Deus ſemetipſum exi-
„ nanivit: *Charitatis menſuram*, quam uſque
„ ad mortem, & mortem crucis extendit;
Redemptionis Sacramentum, quo ipſam „
mortem, quam pertulit, ſubſtulit. Ho- „
rum duorum priora ſine ultimo ſic ſunt, „
ac ſi ſuper inane pingas. Magnum pro- „
fectò, & valdè neceſſarium humilitatis, „
magnum, & omni acceptione dignum „
Charitatis exemplum, ſed non habent „
fundamentum, ac proinde nec ſtatum, „
ſi deſit redemptio. „

Plura objiciebat Abailardus in confirmationem ſui erroris, ut refert, & refellit *S. Bernardus c.* 8. dicebat enim: quomodo juſtificari nos, vel reconciliari Deo per mortem filii ejus, dicit Apoſtolus, qui tantò ampliùs adversùs hominem iraſci debuit, quantò ampliùs in crucifigendo filium ſuum deliquerunt, quàm in tranſgrediendo primum ejus præceptum, unius pomi guſtu?

Reſpondet S. Bernardus, potuiſſe in uno, eodemque facto, & diſplicere iniquitas malignantium, & placere pietas patientis.

Inſtabat Abailardus: Quòd ſi tantum fuerat illud Adæ peccatum, ut expiari non poſſet niſi morte Chriſti, quam expiationem habebit ipſum homicidium, quod in Chriſtò commiſſum eſt?

Reſpondet S. Bernardus, id fieri per ipſum ſanguinem, quem ſuderunt, interpellationem illius, quem occiderunt.

Urgebat Abailardus: Nunquid mors innocentis filii in tantum Deo Patri placuit, ut per ipſum reconciliaretur nobis, qui hoc peccando commiſimus, propter quod innocens Dominus eſt occiſus; nec niſi hoc maximum fieret peccatum, illud multò leviùs potuit ignoſcere?

Reſpondet S. Bernardus; Non mors, ſed
voluntas placuit ſpontè morientis, & illa „
morte expungentis mortem, operantis „
ſalutem, reſtituentis innocentiam, trium- „
phantis principatus, & poteſtates, ſpo- „
liantis inferos, ditantis ſuperos, pacifi- „
cantis, quæ in Cœlo ſunt, & quæ in „
terra, omnia inſtaurantis. Et quoniam „
hæc tam pretioſa mors voluntariè ſuſpi- „
cienda adversùs peccatum, non tamen „
poterat fieri, niſi per peccatum, non „
delectatus quidem, ſed tamen bene uſus „
malitia ſceleratorum, & mortem de „
morte, & de peccato damnavit pecca- „
tum. Et quantò illorum major iniqui- „
tas, tantò hujus voluntas ſanctior, & „
eò potentior ad ſalvandum, quatenus „
tanta mediante potentia antiquum illud „

Digitized by Google

„ grande peccatum, neceſſariò tamen huic,
„ quod in Chriſtum commiſſum eſt, cederet tamquam minus majori. Nec peccato ſive peccantibus adſcribitur hæc victoria, ſed bene utenti peccato, & peccantes fortiter perferenti, & convertenti in uſum pietatis quidquid in ipſum auſa eſt crudelitas impiorum.

„ Fuit verò ſanguis, qui effuſus eſt, tam potens ad ignoſcendum, ut ipſum quoque peccatum maximum, quo factum eſt, ut effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius utpote levioris deletione nullam omninò dubietatem relinqueret.

„ *Inſtabat*: Cui verò, non crudele, & iniquum videtur, ut ſanguinem innocentis in pretium aliquod quis requiſierit, aut ullo modo ei placuerit innocentem interfici, nedum Deus tam acceptam filii mortem habuerit, ut per ipſam univerſo reconciliatus ſit mundo? *Reſp. S. Bern.* non requiſivit Deus Pater ſanguinem filii, ſed tamen acceptavit oblatum, non ſanguinem ſitiens, ſed ſalutem, quia ſalus erat in ſanguine. Salus planè, & non ſicut iſte ſapit, & ſcribit ſola charitatis extenſio. Sic enim concludit tot calumnias, & invectiones ſuas, quas in Deum tam impiè, quàm imperitè evomuit, ut dicat totum eſſe, quòd Deus in carne apparuit, noſtram de verbo, & exemplo ipſius inſtitutionem; ſive ut poſtmodum dicit, inſtructionem, totum quod paſſus, & mortuus eſt, ſuæ erga nos charitatis oſtenſionem, vel commendationem. *Hæc S. Bernardus.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus nos redemit de captivitate diaboli, & Dei vindicta, redemptione propriè dicta. Hæc pariter eſt de fide contra impium, & blaſphemum Socinianorum dogma; & probatur. Redimere aliquem propriè, eſt captivum è manibus illius, qui eum detinet, pretio ei ſoluto liberare: at Chriſtus nos captivos, hoc eſt reos iræ Dei propter peccata, & Satanæ mancipatos, ab ira Dei, atque poteſtate Satanæ nos liberavit morte ſua, tamquam vero pretio pro nobis ſoluto: nam (ipſo Socino fatente) pretium vocatur, non pecunia tantùm, ſed quidquid ut ei ſatis fiat, qui captivos detinet, penditur: igitur Chriſtus nos propriè redemit. Majorem admittit Socinus; Minorem tradit, & confirmat Scriptura ſacra illis omnibus Scripturæ textibus in prima concluſione laudatis, quibus addere licet illud Matth. 20. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.*

Objicit Socinus *primò*. Plerumque in Scriptura ſacra verbum *redimere*, dumtaxat metaphoricè uſurpatur, nempe pro eodem, ac *liberare*, aut ſibi aſſerere, quamvis veri pretii ſolutio aliqua non interveniat, ut conſtat ex illis omnibus Scripturæ textibus, Exodi 15. v. 13. Deuteronomii 7. & 9. v. 26. 2. Regum 7. v. 23. Pſalm. 77. v. 16. quibus aſſeritur Deum redemiſſe populum ex ſervitute Ægyptiaca: ibi enim redemptio metaphoricè dumtaxat accipitur, videlicet pro liberatione nullo ſoluto pretio: igitur eodem modo intelligendi ſunt omnes illi Scripturæ textus, quibus ſignificatur Chriſti mortem nos redemiſſe.

Negat conſequentiam Anti-Socini Author, & meritò quidem. Non enim à particularibus ad omne particulare, ſeu univerſale argumentari licet. *Adde quòd* inter corporalem liberationem Judaici populi ex Ægypto, & ſpiritalem illam, quæ facta eſt per Chriſti mortem, magna ſit diſſimilitudo; illa enim liberatio Iſraelitarum fieri potuit per ſolam Dei potentiam, abſque ullo ſoluto pretio, quia injuſta erat illa captivitas: hæc fieri non potuit niſi pretio ſoluto propter immutabilem juſtitiam, & veritatem Dei. Propter *veritatem*, inquam, quia homini dixerat Deus: Si peccaveris morte morieris: igitur ut impleretur hujus divini oraculi veritas, oportuit ut interveniret mors, aut ipſius rei, aut alterius, qui eum ab hac ſententia liberaret. Propter *Juſtitiam* pariter: Tum quia jus Dei hoc eſſe teſtatur Scriptura, ut qui peccant, morte ſint digni, juxta illud ad Rom. 1. *Qui cùm juſtitiam Dei cognoviſſent, non intellexerunt quoniam, qui talia agunt, digni ſunt morte*: Tum quia, inquit S. Bernardus ſuprà laudatus c. 5. diabolus non ſolùm poteſtatem, ſed & juſtam habuit in homines, quam ſic explicat: Cæterùm, inquit, etſi juſtam dicimus diaboli poteſtatem, non tamen & „ voluntatem. Unde non diabolus, qui invaſit; non homo, qui meruit, ſed juſtus „ Dominus, qui expoſuit: non enim à poteſtate, ſed à voluntate juſtus, injuſtuſve quis „ dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in „ homi-

„ hominem jus, etſi non jure acquiſitum,
„ ſed nequiter uſurpatum, juſtè tamen per-
„ miſſum. Sic itaque homo juſtus teneba-
„ tur, ut tamen nec in homine, nec in
„ diabolo illa eſſet juſtitia, ſed in Deo.
„ *Unde concludit cap. ſequenti*; Juſtè igitur
„ homo addictus, ſed & miſericorditer li-
„ beratus. Sic tamen miſericorditer, ut
„ non defuerit juſtitia quædam in ipſa li-
„ beratione; quoniam hoc quoque fuit
„ de miſericordia liberantis, quòd con-
„ gruebat remediis liberandi, juſtitia ma-
„ gis contra invaſorem, quàm potentia
„ uteretur. Quid namque ex ſe agere po-
„ terat, ut ſemel amiſſam juſtitiam recu-
„ peraret homo ſervus peccati, vinctus
„ diaboli?
„ Aſſignata eſt ei proinde aliena, qui
„ caruit ſua; & ipſa ſic eſt: Venit prin-
„ ceps hujus mundi, & in Salvatore non
„ invenit quicquam, & cùm nihilominus
„ innocenti manus injecit, juſtiſſimè quos
„ tenebat amiſit, quando is, qui morti ni-
„ hil debebat, accepta mortis injuria, jure
„ illum, qui noxius erat, & mortis debi-
„ to, & diaboli ſolvit dominio. Qua enim
„ juſtitia id ſecundò homo exigeretur? ho-
„ mo ſiquidem, qui debuit; homo, qui ſol-
„ vit? Nam, *ſi unus*, inquit Apoſtolus, *pro*
„ *omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt*:
„ ut videlicet ſatisfactio unius omnibus im-
„ putetur, ſicut omnium peccata unus il-
„ le portavit: nec alter jam inveniatur, qui
„ fœdè fecit: alter qui ſatisfecit: quia ca-
„ put, & corpus unus eſt Chriſtus. Satis-
„ fecit ergo caput pro membris, Chriſtus
„ pro viſceribus ſuis, & quando juxta E-
„ vangelium Pauli, quo convincitur men-
„ dacium Petri (Abailardi) mortuus pro
„ nobis convivificabit nos ſibi, donans
„ nobis omnia delicta, delens quod ad-
„ verſum nos erat Chirographum decre-
„ ti, quod erat contrarium nobis; & ip-
„ ſum tulit de medio, affigens illud cru-
„ ci, expolians principatus, & poteſtates.
Hæc S. Bernardus.

His adde, quòd ſpiritalis redemptio per Chriſtum facta ita deſcribitur, ut omnia ad propriam redemptionem requiſita in ea concurrant. Siquidem (ipſo etiam fatente Socino) in vera redemptione: *Primùm* requiritur captivus, qui eſt genus humanum.

Deinde, Captivum detinens, qui eſt tum ira, & juſtitia Dei, tum diabolus. Requiritur *præterea* Redemptor, qui eſt Chriſtus. *Poſtremò* deſideratur pretium, quod eſt mors, & ſanguis Chriſti. Igitur quantumvis verbum *redimo* in cæteris Scripturæ textibus, impropriè, & metaphoricè accipiatur de ſimplici liberatione, neceſſe eſt illud propriè intelligere cùm explicat Chriſti redemptionem.

Objicit ſecundò. Sanctus Stephanus Act. 7. vocat Moyſem redemptorem: at is redemit nullo pretio dato: ergo ſic etiam Chriſtus.

Confirmat. Antitypus debet eſſe conformis ſuo typo: At Moyſes, & liberatio per eum facta fuit typus Chriſti, & ſalutis per eum partæ: ergo quemadmodum Moyſes redemit Iſraelitas nullo ſoluto pretio, ſic & Chriſtus nos redemiſſe dicendus eſt.

Inſuper: Zacharias in Cantico Lucæ 1. redemptionem per Chriſtum factam comparat cum ea, quæ facta fuit per Moyſem: ait enim: *Fecit redemptionem plebis ſuæ*, quæ verba exactè reſpondent illis Pſalmi 111. *Redemptionem miſit Dominus populo ſuo*: ubi ſermo eſt de liberatione Ægyptiaca: ergo redemptio per Chriſtum facta, tantùm eſt liberatio ſine pretio, ſicut liberatio facta per Moyſem.

Reſpondeo ad argumentum, negando conſequentiam, ſiquidem à particulari non eſt conſequentia. *Adde quòd* eſt diſſimilitudo inter utramque redemptionem Moyſis, & Chriſti. Nam Moyſes fuit redemptor tantùm à tyrannide Pharaonica: ad quod exequendum dumtaxat opus erat auctoritate, & poteſtate divina: at Chriſtus nos redemit ab ira Dei, Rom. 5. 9. & à poteſtate tenebrarum, diaboli, & mortis, Coloſs. 1. v. 13. Heb. 2. v. 14. 15. idque per ſanguinem ſuum: teſtante ibidem Apoſtolo: *in quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus*.

Ad primam confirmationem dico, quòd non debeat eſſe par ratio inter typum, & antitypum, etſi enim analogicè conveniant in multis, tamen neceſſe eſt in plurimis diſcrepare. Conveniunt quidem Chriſtus, & Moyſes, quòd uterque fuit Mediator, uterque Redemptor, ſed diſcrepant ratione perſonę, & officii, & effectorum, ſiquidem Moyſes tantùm homo, & ſervus Dei: Chriſtus homo, & Filius Dei: Moyſes mediator typicus, & temporalis veteris Teſtamenti: Chriſtus mediator ſignificatus, & æternus, tam veteris, quàm novi Teſtamenti, præcipuè au-

tem

tem novi propter apparitionem, & conſummationem redemptionis in novo. Moyſes liberator ex Ægypto: Chriſtus redemptor ab ira Dei, maledictione, peccato, morte: Moyſes redemptor abſque morte, & ſanguine proprio; Chriſtus redemptor per mortem, & ſanguinem proprium; Moyſes largitor terræ promiſſæ, Chriſtus hæreditatis, & vitæ æternæ. Longè igitur diverſa eſt Moyſis, & Chriſti redemptio.

Ad ſecundam confirmationem nego antecedens: ſive enim Zacharias reſpexerit ad locum Pſal. & ad typum liberationis Ægyptiacæ, ſive non, prædicat ipſam redemptionem factam per Chriſtum non aliam, quàm quæ à SS. Apoſtolis declaratur peracta eſſe per ſanguinem, & mortem ipſius, qualis minimè fuit liberatio per Moyſem.

Objicit tertiò. Redemptio propriè dicta fieri debet ab eo, qui captivum detinet; at Chriſtus nos non redemit à captivante, ſeu captivos detinente: igitur illius redemptio non eſt propriè dicta. Probat minorem primò, quia ad Titum 2. v. 14. dicimur redimi ab iniquitatibus noſtris per Chriſtum, *qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*, & 1. Petri 1. v. 18. dicuntur fideles redimi *de vana converſatione paternæ traditionis*, & ad Theſs. 1. dicimur *liberati ab ira*, ideſt, à ſupplicio impiis debito: ſed illæ redemptiones non ſunt propriè liberationes à captivitate; igitur non propriè, ſed impropriè tantùm dicimur redimi per Chriſtum.

Reſpondeo primò negari poſſe majorem. Redemptio enim propriè dicitur fieri non tantùm ab eo, qui principaliter detinet captivos, ſed etiam ab eo, qui minùs principaliter: *Item* à captivitate ipſa, omnibuſque ejus adjunctis, putà à carcere, à ſordibus, & ſqualore carceris, à ſervitute, & tyrannide hoſtili, à vinculis, à tortura, à metu mortis, à morte denique, quæ ſæpè manet captivos niſi fiat redemptio: Ab his autem omnibus teſtatur Scriptura nos redemptos per Chriſtum. Quid enim erat noſtra captivitas, niſi alienatio, & abjectio à Deo propter peccatum, & mancipatio ſub poteſtate dæmonis? Ab hac nos redemit Chriſtus per mortem, nobis promerendo reconciliationem cum Deo: *ſi enim cùm inimici eſſemus*, inquit Apoſtolus ad Rom. 5. *reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati ſalvi erimus in vita ipſius*. Sordes carceris, & laquei, quibus captivos tenebat diabolus, quid erant niſi peccata, iniquitates, & vana converſatio noſtra, à quibus Chriſtus nos liberavit? A ſervitute denique, tyrannide, & metu inimicorum noſtrorum, diaboli, inferni, & mortis liberati dicimur per Chriſti mortem, Heb. 2.

Reſpondeo ſecundò negando minorem. Falſum enim eſt, quòd non fuerimus detenti captivi ab iniquitatibus, à vana converſatione noſtra, & ab ira Dei, ſeu indignatione propter peccata; ſiquidem *ira Dei*, non tantùm ſignificat ſupplicium, & pœnam, ſed etiam ipſam Dei indignationem: ab his autem omnibus reverà captivi tenebamur; nam captivi detinentur, non ſolùm à judice, aut à lictore, vel tortore; ſed etiam à carcere, à vinculis, à judicis indignatione, & ſententia. His autem omnibus, ut mox dictum eſt, eramus ſubditi: Hinc Heb. 2. v. 15. dicimur liberari per Chriſtum *à metu mortis*: & Oſeæ 13. v. 14. *à morte ipſa*. Et Roman. 5. *ab ira Dei*: hoc eſt à juſtitia vindicatrice: non tamen dicimur redempti *à Deo*, quia per redemptionem non debuimus abſtrahi à Deo quaſi à malo, ſed eidem reconciliari tamquam ſummo Bono, à quo per peccatum fueramus ab alienati: ſed dicimur liberari ab ejus juſtitia vindicatrice, quæ Rom. 1. v. 32. ſecundùm editionem Græcam dicitur *ira Dei*; Quod utique confirmatur, quia ad Gal. 3. v. 13. dicitur, quòd *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*: ergo etiam nos redemit à juſtitia Dei vindicatrice; quid enim aliud eſt execratio legis, quàm damnationis ſententia à Deo in lege adversùs peccatores juſtè promuntiata?

Urget Socinus. Execratio legis non ſignificat juſtitiam Dei, cui ſatisfaciendum eſſet, ſed execrationis pœnam à lege ſtatutam; à qua pœna redempti ſumus: ſed non ſumus redempti ab illa pœna per veram redemptionem, quia ridiculum eſſet dicere, quòd iſti pœnæ pretium ſolutum fuerit, ſed dumtaxat dicimur ab ea redempti, quia ab illa fuimus exempti: igitur &c.

Reſpondeo execrationem legis dupliciter accipi, nempe activè, & paſſivè. Et quidem *paſſivè* ſignificat execrationis pœnam à lege ſtatutam, ut vult Socinus; ſed *activè* eſt vox, vel ſententia legis execratione damnantis, ſeu ipſa lex execrans peccantes. Quid autem eſt vox legis, niſi vox Dei? & lex execrans, niſi Deus execrans, ideſt, niſi Deus iratus? & ira Dei niſi juſtitia? Igitur execra-

cratio legis activè ſignificat juſtitiam Dei. Quanquam autem Apoſtolus aſſerat nos redemptos ab utraque execratione, tam activa, quàm paſſiva, per Chriſtum; tamen *primò* loquitur de execratione legis, ut eſt ſententia legis, ſeu vox Dei execrantis; ſecundariò verò, ut eſt execrationis pœna. Nam ibidem v. 10. ait, *Quicumque enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt: Scriptum eſt enim; Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea*: igitur falsò, & imperitè contendit Socinus Apoſtolum per execrationem legis, non ſignificare juſtitiam Dei, à qua dicimur redempti, ſed tantùm pœnam peccati.

Objicit quartò. In vera redemptione concurrunt omnes hæ conditiones: 1. eſt aliquis captivus: 2. eſt aliquis captivum detinens: 3. eſt redimens captivum à detinente: denique eſt pretium, quod perſolvitur detinenti. In Chriſti redemptione non concurrunt omnes hæ conditiones: Eſt quidem captivus, nempe genus humanum: eſt detinens, nempe peccatum, diabolus, mundus, &, qui peccatum ſequitur, mortis æternæ reatus: Eſt redimens, Deus, ſive Chriſtus, per quem Deus liberationem noſtram confecit: Eſt & pretium, ipſe Chriſtus, ſeu vita Chriſti: ſed deeſt extrema conditio, quòd pretium non eſt perſolutum detinenti, nempe peccato, diabolo, &c. Non igitur eſt vera redemptio. Vel compendioſiùs, in vera redemptione pretium accipit is, qui captivum detinet: in Chriſti redemptione pretium non accepit diabolus: non igitur omninò veræ redemptioni reſpondet.

Reſpondet Antiſocinus, quòd etiamſi daretur concluſio, redemptionem ſpiritualem, & æternam non exactè reſpondere omnibus conditionibus redemptionis externæ corporalis: non tamen imperiti ſtaret hæretici blaſphemia: quandoquidem ſpiritualis, & corporalis captivitatis, & ſic etiam redemptionis in plurimis diſparem rationem eſſe neceſſe eſt, ut diximus ſupra: Major igitur licèt de redemptione externa vera eſſe poſſit, de ſpirituali tamen poteſt negari: ſed quidquid ſit de majore, minorem ut multis modis falſam negamus.

Primò, falſum, quòd is, qui nos captivos detinet, vel ſolus, vel præcipuus ſit diabolus, peccatum, mundus, mors; nam qui primò peccatores detruſit, ac ſuo jure detinet in carcere damnationis, eſt ipſe Deus. Iſta verò, quæ nominat hæreticus nos non primò, ſed ſecundariò, nec ſuo jure, ſed alieno, hoc eſt, Dei: diabolus quidem ut lictor, & apparitor judicis Dei, peccatum ut laquei, mundus ut mors, ut carceres tormenta. Dei autem primò, & jure nos eſſe captivos probatur argumentis, & teſtimoniis Scripturæ. Argumentis quidem.

Primò, quia Deus Monarcha, & Judex omnium, ſolus habet poteſtatem abjiciendi corpus, & animam in gehennam: *Secundò*, ſumus rei læſæ divinæ majeſtatis per peccatum: *Tibi ſoli peccavi*: Ergo à divina majeſtate ſumus abjecti. *Tertiò*, ſumus natura filii iræ Dei: Ira Dei revelatur de cœlo: ſuper infideles manet ira Dei: ergo iram Dei ut judicis luimus. *Quartò*, non à ſatana, ſed à Deo petimus dimitti nobis peccata, hoc eſt laxari vincula æternæ damnationis: non igitur à ſatana tantùm, ſed à Deo judice tenemur conſtricti primò. Hoc ipſum etiam confirmant Scripturæ teſtimonia; nam ad Rom. 11. *Concluſit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miſereatur*. Item 2. Petri 2. Deus eſt *qui Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*. Quantò magis homines peccantes, ſatanæ tanquam tortoris poteſtati tradidit? Idem confirmat parabola Regis irati tradentis tortori ſervum nequam, Matth. 18. 3. 4. Nam rex iſte Deus eſt: & Chriſtus Matth. 25. præcipiens ignoſcentiam fraternam, dum ſumus in via, ne judex nos tradat apparitori, & conjiciamur in carcerem. Ex quibus palam eſt nos per peccatum captivos eſſe ex ordinatione Dei, tanquam Regis, & judicis offenſi, primò, & jure ſummæ poteſtatis: Satanæ verò, & peccati ſecundariò, tanquam tortoris, aut vinculorum, quibus nos tradidit Deus juſto judicio. Quæ verò loca Scripturæ poteſtatem ſatanæ in nos tribuunt, 2. Timoth. 2. 26. Coloſſ. 1. 13. &c. de ſecundaria tantùm poteſtate loquuntur, quam à Deo judice dæmones in homines peccatores acceperunt, ſicut tyranni; de qua Chriſtus, *Non haberes in me poteſtatem ullam, niſi data tibi eſſet deſuper*. Nam Deus eſt, qui ſolus habet poteſtatem ſuper omnes plagas. Apocal. 16. 9. abſque cujus nutu ſatan, nec porcum poteſt invadere. Matth. 8. 31. blaſphemè igitur errat hæreticus ſummum jus Dei in diabolum transferens.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm neceſſe fuerit humanum genus per mortem Chriſti redimi.

NOtandum primò, duplicem diſtingui poſſe neceſſitatem quantum ad præſens inſtitutum: unam conſequentis, alteram conſequentiæ. *Neceſſitas conſequentis*, eſt neceſſitas alicujus non ratione illius duntaxat ex aliquo antecedente, ſed ratione ſui: quando, v.gr. ſecluſo antecedente manet conſequens in ſe neceſſarium. Hoc modo hominem riſibilem eſſe neceſſarium eſt, unde cùm dicitur, *homo eſt, ergo riſibilis eſt;* illud conſequens cenſetur neceſſarium ratione ſui; licèt non poſſit eſſe riſibile niſi ſit homo tanquam ſubjectum talis proprietatis. *Neceſſitas conſequentiæ* eſt neceſſitas alicujus ſola ratione poſitionis antecedentis, quomodo hominem moveri, ſi currat, neceſſarium eſt, quia dato curſu, non poteſt non moveri, licèt utrumque illud, v.g. tam moveri, quàm currere ſit ſimpliciter contingens reſpectu hominis. Cùm quæritur itaque, an neceſſarium fuerit genus humanum redimi per paſſionem Chriſti, dubitatur meritò, an de neceſſitate conſequentis, & abſoluta; an verò potiùs de neceſſitate conſequentiæ, ſeu conditionata, inſtituatur quæſtio.

Notandum ſecundò, ſeu potiùs revocandum ex prima diſp. art.3. ſect. 3. quæſt. 1. S. Anſelmum varia circa præſentem difficultatem proferre, quæ omnia ad quatuor propoſitiones revocat Doctor ſubtilis in 3. diſt. 20. quæſt. 1. *Prima eſt*, neceſſarium fuit hominem redimi. *Secunda*, homo non potuit redimi ſine ſatisfactione. *Tertia*, non potuit illa ſatisfactio ab alio exhiberi, quàm à Deo homine: *Quarta* eſt, quòd illa ſatisfactio fieri debuerit per mortem Chriſti.

Primam propoſitionem probat S. Anſelmus lib.2. *Cur Deus homo* c.1. Quia, inquit, Deus nihil agit fruſtrà: at hominem fruſtrà condidiſſet, ſi illum reliquiſſet in ſuo peccato; ergo debuit Deus ex neceſſitate ſui modi operandi redimere hominem. *Secundam* probat lib.1. cap.24. & 25. Quia, inquit, injuſtus eſt homo, qui non Deo reddit, quod debet, injuſtus eſt etiam, ſi non reddat homini, quod debet: Sed nullus injuſtus admittitur ad beatitudinem æternam: ergo qui non ſolvit Deo, quod debet, non ſalvabitur: ſed omnis peccator abſtulit à Deo honorem ſibi debitum: igitur quouſque ſatisfecerit, eſt debitor, & injuſtus. Nec dici poteſt, inquit, hominem potuiſſe excuſari propter impotentiam, aut potuiſſe illi condonari per miſericordiam. Non primum, quia impotentia quidem excuſaret, ſi in culpam homo non ſe ſponte dejeciſſet: non etiam ſecundum, quia dicere, quòd Deus remittit aliquid per miſericordiam, eſt quia non poteſt aliter, illud ridiculum eſt: ergo ſimpliciter debuit homo redimi per ſatisfactionem: *Tertiam* probat; quia, inquit, requiritur ex parte ſatisfacientis, quòd magis offerat Deo, quàm valeat tota creatura. *Quartam* denique probat, quia homo peccaverat per ſuavitatem: ergo redimi debeat per aſperitatem: nihil autem aſperius, aut difficilius, aut majus ſub Deo poteſt homo ad honorem Dei ſponte, & non ex debito pati, quàm mortem: igitur Chriſtus homo, qui major erat omnibus, debuit ſatisfacere per mortem.

Notandum tertiò, non defuiſſe Deo innumeros alios modos ſalvandi homines, quàm per mortem proprii filii, ut aliàs probavimus, & egregiè declarat S. Bernardus epiſtola 190. cap.8. his verbis. Quis „
negat omnipotenti ad manum fuiſſe alios, „
& alios modos noſtræ redemptionis, ju- „
ſtificationis, liberationis? Verùm hoc „
non præjudicat hujus, quem è multis „
elegit, efficaciæ. Et fortaſsè is præſtat, „
per quem in terra oblivionis, gravedi- „
nis, lapſus noſtri, tot & tantis grava- „
minibus Reparatoris fortiùs, & vivaciùs „
admoneremur. Aliàs autem nemo ho- „
minum novit, nec noſcere ad plenum „
poteſt quid boni ad gratiam, quid con- „
gruentiæ ad ſapientiam, quid decoris ad „
gloriam, quid commodi ad ſalutem, pe- „
nès ſeipſam contineat hujus venerandi „
myſterii inſcrutabilis altitudo, quam „
Propheta conſiderans expavit, non pe- „
netravit; præcurſor Domini indignum „
ſe judicavit, qui penetraret. His præmiſſis duo ſunt hic determinanda. Primum, quòd non oportuit abſolutè, ſed tantùm conditionatè Chriſtum nos redimere per ſuam mortem: ſecundùm, quòd tamen reverâ per ſuam mortem, & paſſionem nos redemerit ſoluto pretio ſui ſacri ſanguinis.

CON-

Digitized by Google

CONCLUSIO PRIMA.

Non fuit neceſſarium ſimpliciter hominem redimi per mortem Chriſti, ſed tantùm neceſſarium neceſſitate conſequentiæ. Patet concluſio quoad utramque partem ex iis omnibus, quæ diximus de ſatisfactione Chriſti: ubi demonſtratum eſt non defuiſſe Deo alios modos reparandi hominem, quàm per mortem Filii ſui. Quod egregiè SS. Patres explicant, maximè S. Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 10. *Contra eos, qui dicunt, defuiſſe Deo alium modum, quo homines à peccato liberaret*, ſic ait: *Parum eſt ſic refellere, ut iſtum modum, quo nos per mediatorem Dei, & hominum hominem Chriſtum Jeſum Deus liberare dignatur, aſſeramus bonum, & divinæ congruum dignitati; verùm etiam, ut oſtendamus, non alium modum poſſibilem Deo defuiſſe, cujus poteſtati cuncta æqualiter ſubjacent.* Toto autem illo capite, & ſeqq. ſolùm oſtendit convenientiam hujuſmodi.

Deinde, Alium fuiſſe poſſibilem oſtendit cap. 13. in principio his verbis: *Non autem diabolus potentia Dei, ſed juſtitia ſuperandus fuit; nam quid omnipotente potentius? aut cujus poteſtas creaturæ poteſtati creatoris comparari poteſt?* Sentit ergo Deum potuiſſe nos alio modo liberare, ſi potentia ſua uti voluiſſet. Idem docent cæteri Patres. S. Leo ſermone de Nativitate cap. 3. ubi ait, *Miſericordia Dei cùm ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa ſuppeterent, hanc potiſſimùm conſulendi viam elegit, qua ad deſtruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiæ, ſed ratione juſtitiæ.* Et ſermone 12. de Paſſione Domini idem habet. Quibus concinit S. Gregorius l. 17. Moral. cap. 18. nec-non & alii SS. Patres à nobis commemorati agendo de ſatisfactione Chriſti Domini.

„ Colligendum eſt ergo cum Doctore,
„ non fuiſſe neceſſarium, quòd Chriſtus
„ homo redimeret hominem per mortem
„ niſi neceſſitate conſequentiæ, ſcilicet
„ poſito, quòd ordinaverit ſic illum re-
„ dimere; ſicut ſi curro, moveor: hæc
„ eſt neceſſitas conſequentiæ: ſed antece-
„ dens eſt ſimpliciter contingens, & ſimi-
„ liter conſequens, ſcilicet me currere
„ & me moveri: ſimiliter Chriſtum pati
„ mortem fuit contingens; ſicut contin-
„ gens fuit ipſum prævideri paſſurum: nulla
ergo eſt neceſſitas niſi conſequentiæ: „
ſcilicet ſi prævifus fuit pati, patietur: „
ſed tam antecedens, quàm conſequens, „
fuit contingens: Ita ſubtilis Doctor. „

Ex quibus infert num. 10. quòd Chri- „
ſtus paſſus eſt propter juſtitiam; vidit „
enim mala Judæorum, quæ fecerant, & „
quomodo inordinata affectione, & di- „
ſtorta afficiebantur ad legem ſuam, nec „
permittebant hominem curari in ſabba- „
to, & tamen extrahebant ovem, vel bo- „
vem de puteo in ſabbato, & multa alia: „
Chriſtus igitur volens eos ab errore illo „
revocare per opera, & ſermones, maluit „
mori, quàm non facere, quia tunc erat „
veritas dicenda Judæis, & ideo pro juſti- „
tia mortuus eſt. Tamen de facto ſua gratia „
paſſionem ſuam ordinavit, & obtulit Pa- „
tri pro nobis, & ideo multùm tenemur ei: „
ex quo enim aliter potuiſſet homo redimi, „
& tamen ex ſua libera volunrate ſic rede- „
mit, multùm ei tenemur, & ampliùs, „
quàm ſi ſic neceſſariò, & non aliter po- „
tuiſſemus fuiſſe redempti; ideo ad alli- „
ciendum nos ad amorem ſuum, ut credo, „
hoc præcipuè fecit, quia voluit hominem „
ampliùs teneri Deo: ſicut ſi aliquis ge- „
nuiſſet primò hominem, & poſtea inſtru- „
xiſſet eum in diſciplina, & ſanctitate, „
ampliùs obligaretur ei, quàm ſi tantùm „
genuiſſet eum, & alius inſtruxiſſet; ſed „
hæc eſt utilitas, non neceſſitas. „

Objicies primò: Si Chriſti paſſio non fuiſſet abſolutè neceſſaria, non debuiſſet à Deo ordinari: ſed ordinata eſt: ergo fuit abſolutè neceſſaria ad hominum ſalutem. Probatur major. Deus ordinare non debuit privationem, & jacturam tanti boni, qualis eſt vita Chriſti, niſi hoc judicaverit eſſe abſolutè neceſſarium ad finem ordinatum conſequendum; nemo namque ſapiens rem aliquam ſummi pretii impendit pro eo obtinendo, quod re minoris utilitatis, & pretii poſſet aſſequi.

Nego majorem: Hoc nempe ordinavit Deus, non ex neceſſitate, ſed ex infinito erga homines amore, & nimia charitate, qua flagrabat erga humanum genus, ut aliàs declaravimus, & mox declarabit Doctor.

Objicies ſecundò: Quilibet actus bonus Chriſti erat ſatisfactio ſufficiens: ergo non erat neceſſaria, etiam neceſſitate conſequentiæ, ſatisfactio, & redemptio per mortem Chriſti. Probatur antecedens: quia qui-

libet

Digitized by Google

libet actus, ut actus eſt, eſt quid melius, quàm paſſio.

Deinde, Quilibet actus Chriſti, cùm ab ejus ſola perſona pendeat; majorem habet dignitatem, quàm paſſio, quæ ab aliis infertur.

Denique, Iſtud eſt magis acceptum Deo, quod nullum prorſus habet annexum crimen, quàm quod aliquo crimine conſequenti inficitur: actus autem quilibet Chriſti nihil habebat, nec ex ſe, nec ex conſequenti, quod crimen redoleret: paſſio verò Chriſti annexa habebat crimina ipſum crucifigentium: igitur minoris videtur fuiſſe dignitatis, & utilitatis ad redemptionem hominum, quàm quilibet ejus actus.

Nego conſequentiam: Quamvis enim actus ſit præſtantior paſſione, quia tamen Deus ordinaverat ut homines redimerentur potiùs per paſſionem, quàm per actus; hinc eſt, quòd neceſſitate conſequentiæ convenientius fuerit humanum genus redimi per Chriſti paſſionem, quàm per ejus actus. Addit Doctor *num.* 11. Quamvis actus quilibet bonus ſit melior, quàm paſſio, quæ non oritur ex imperio actus boni: tamen actus, quo imperatur aliqua paſſio eſt laudabilior, quàm actus virtutis, qui verſaretur circa objectum delectabile; unde, inquit, actus virtutis circa triſtabile eſt magis meritorius, quàm actus virtutis circa delectabile, & paſſiones voluntariæ concomitantes actum virtutis ſimul acceptæ ſunt magis meritoriæ, quàm actus tantum. Unde Salvator de Paulo dixit Actor. 9. *Oſtendam ei quanta oporteat eum pro nomine meo pati*: non dixit quanta eum oportet agere. Quòd ergo Chriſtus voluit ſic pati, proceſſit ex amore intenſo finis, & noſtri, quo dilexit nos propter Deum.

Objicies tertiò: Chriſtus per mortem ſuam non potuit redimere eos, qui ipſi mortem intulerunt: ergo nec totum genus humanum. Probatur antecedens: quia tantum malum erat actio privans vita Chriſtum, quantum bonum erat vita Chriſti.

Inſuper: Odium occidentium Chriſtum erat tantæ malitiæ, quantæ erat bonitatis amicitia Chriſti: ergo quandoquidem pœna debet eſſe major culpa, Chriſtus non potuit ſatisfacere pro ſuis crucifixoribus.

Negat antecedens Doctor, & ad probationem dicit: *Primò* ſecundùm doctrinam S. Anſelmi, quòd fortè peccatum crucifigentium Chriſtum non fuerit gravius, quàm alia peccata, quia fortè non cognoverunt Chriſtum eſſe Deum. Nam, ut loquitur Apoſtolus 1. ad Cor. cap. 2. *Si cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.*

Verùm quoniam exiſtimat Doctor Apoſtolum non loqui de Judæis, ſed de dæmonibus, qui ſi cognoviſſent Chriſtum fuiſſe Deum, numquam ſollicitaſſent homines ad ipſi mortem inferendam, ne per illam redimeretur genus humanum, & ne evacuaretur eorum poteſtas: Ideo *reſpondet ſecundò*, „ nullum eſſe peccatum etiam crucifigentium Chriſtum, quod non fuerit „ expiabile etiam per ipſius paſſionem, „ quia nullum potuit eſſe tam abominabile, „ aut odioſum Deo, quin magis eſſet „ ipſi grata voluntaria Chriſti oblatio pro „ hominum peccatis expiandis: quia illa „ actio habebat perfectionem ex charitate „ ſupernaturali, ex qua procedebat, & „ præterea ex circumſtantia perſonæ Chriſti, „ ratione cujus potius deberet magis „ placere, quàm diſplicebat peccatum quodcumque. „ Quòd ſi etiam non haberet „ tantam ex ſe bonitatem, poterat tamen „ à Deo acceptari tamquam ſatisfactio; ſicut „ actus meritorius vitæ æternæ, qui non „ accedit ad dignitatem ejus, adhuc acceptaretur „ à Deo tamquam meritum condignum ejus. „

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus reverà per ſuam mortem, & paſſionem nos redemit, noſtramque libertatem ſpiritualem, & cœleſtem aſſeruit. Hanc veritatem præ cæteris tradit, & commendat S. Apoſtolus, maximè verò ad Rom. 5. ubi ait, *Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis; quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus ſecundùm tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multò igitur magis reconciliati ſalvi erimus in vita ipſius.* Et ad Epheſ. 1. *Habemus redemptionem per ſanguinem ejus remiſſionem peccatorum.* Et ad Coloſſ. 1. *Placuit ..... per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt. Et vos cùm eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis, nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem.* Hanc autem infiniti pretii, quo redempti ſumus, dignitatem, ſic explicat S. Petrus Epiſtola 1. cap. 4. *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis*

de

Digitized by Google

de vana veſtra converſatione paternæ traditioni, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati.

Eamdem veritatem mirum in modum illuſtrant SS. Patres. Imprimis verò S. Chryſoſtomus, qui expendens illud Apoſtoli ad Rom. 5. *Si unius delicto mors regnavit per unum, multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum*; poſtquam obſervaſſet non dixiſſe Paulum *gratiam* ſimpliciter; *ſed abundantiam gratiæ*. Non enim, inquit, quantum opus erat nobis ad extinguendum peccatum, tantum ex gratia dumtaxat accepimus: ſed multò amplius. Tum iſta ſubjicit: *Quemadmodum ergo, ſi quis decem obolos debentem aliquem in carcerem conjiciat: nec ipſum ſolùm, ſed cum eo pariter conjugem ipſius, & filios, ac ſervos, illius cauſa; tum alius veniens non decem obolos tantùm numeret, ſed innumera talenta auri largiatur, ac vinctum iſtum in Palatium introducat, & in ſupremi Magiſtratus ſolium, participemque ſummi honoris, & reliqui ſplendoris faciat, non jam fœnerator mentionem facere ampliùs poſſit decem illorum obolorum; Ita & in nobis factum eſt. Nam multò plura, quàm debebamus, perſolvit Chriſtus, ac tantò plura, quantò ſtillam exiguam immenſum pelagus excedit.*

De eodem ſanguinis Chriſti pretio loquens Gregorius Nazianzenus; *Sed nullum tamen cum ſalutis meæ miraculo comparandum eſt:* (ait) *Paucæ ſanguinis guttæ totum mundum reformantes, factæque ſunt tamquam coagulum lactis omnibus hominibus, nos in unum colligantes, & congregantes.* Et Baſilius in Homilia ad Pſalm. 48. multa de Redemptoris hujus dignatione luculenter, & magnificè prædicat in hæc Pſalmi verba; *Non dabit Deo placationem ſuam, & pretium redemptionis animæ ſuæ*, ubi ait. *Quid enim tantum reperire homo poteſt, ut det pro redemptione animæ ſuæ? Sed inventum eſt unum par omnibus ſimul liberandis hominibus quod in redemptionis animarum noſtrarum pretium eſt impenſum; Sanctus videlicet, ac pretioſus ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem pro nobis omnibus effudit. Unde & pretio redempti ſumus. Si igitur frater non redimit, redimet homo. Quare cùm homo redimere nos nequeat, qui nos redemit homo non eſt.*

Eamdem etiam veritatem luculenter prædicat S. Auguſtinus ſerm. 122. de Tempore: *Fudiſti*, ait, *pro me pretium redemptionis; O pretioſum pretium perditorum! &c. dicat ei terra redempta, terra irrigata, redempta ſanguine, irrigata baptiſmate: Magna iniquitas mea: ſed major eſt redemptio tua. Audiat ergo vocem Domini, mei humani generis adverſarius, & nihil jam ſibi applaudat elatus; quia pro totius mundi facinore in cruce pependit Dominus noſter Jeſus Chriſtus.* Et in eo ſermone qui 114. de Tempore numerabatur, & in rejectorum appendicem ablegatus eſt. *Hodie Dominus noſter in ſtatera crucis pretium noſtræ ſalutis appendit, & una morte univerſum mundum ſicut omnium conditor, ita & omnium reparator abſolvit. Indubitanter enim credamus, quòd totum mundum redemit, qui plus dedit, quàm totus mundus valeret. Meritum enim redemptæ mercedis dignitas inſignis pretii ſupergreſſa eſt, Inter redemptum, & redimentem diſpenſatio fuit, compenſatio non fuit.*

Leo quoque primus ſerm. 12. de Paſſione Domini: *Effuſo ſanguine Chriſti, validius*, ait, *factum eſſe donum libertatis, quàm debitum ſervitutis*. Et in ſerm. 1. de Aſcenſione: *Ampliora nos adeptos*, ait, *per ineffabilem Chriſti gratiam, quàm per diaboli amiſeramus invidiam.*

Sic Petrus Cluniacenſis in eo libellò, qui *Nullius*, inſcribitur, *Pro æterno ſupplicio hominis*, *temporale*, ait, *oblatum eſſe ſupplicium Dei, & hominis, pro æterna morte hominis, temporalem mortem Dei, & hominis, quæ tanti ponderis in ipſa ipſius juſtitiæ lance eſſe cognoſcitur, ut ad juſtè ordinanda mundi peccata, longè magis præponderet mors tranſitoria Filii Dei, quàm æterna filiorum hominum. Plus planè redditum eſt juſtitiæ, quando Chriſtus mortuus eſt, quàm ſit recompenſatum, quando homo damnatus eſt. Habet ergo juſtitia quidquid ſuum eſt, quia Dei Filius pro peccatis hominum mortuus eſt.*

Anſelmus item in libro 2. *Cur Deus homo* cap. 19. ait Chriſtum tale quid ſponte dediſſe Deo ad honorem illius, cui quidquid Deus non eſt, comparari non poteſt, & quod pro omnibus hominibus omnium debitis recompenſari poteſt. Et capite ſequenti. Quid juſtius, quàm ut ille, cui datur pretium majus omni debito, ſi debito datur affectu, dimittat omne debitum?

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

Quæ eſt de merito Chriſti redemptoris.

An & quando Chriſtus meruerit.

NOtandum primò, Mediatoris, ac Redemptoris Chriſti primariam functionem eſſe, non ſolùm reconciliationem, ac pacem ſtabilire Deum inter & homines, ſed etiam eis gratiam, ac vitam æternam promereri, proque illorum offenſis irato Patri merendo ſatisfacere. Sciendum autem eſt vocabula, meritum, ſatisfactio, redemptio, & mediatio, diverſas eſſe appellationes, quæ, prout variè ſpectantur, uni, & eidem actioni Chriſti conveniunt; oblatio enim voluntaria Chriſti ad mortem ſimul fuit meritoria, ſatisfactoria, redemptoria, & mediatoria. *Meritoria* quidem, quatenus fuit actio libera facta in gratia, & in ſtatu viæ in obſequium, & gloriam Dei: *ſatisfactoria*, prout fuit oblata Deo in compenſationem injuriæ irrogatæ per peccata noſtra: *redemptoria*, quatenus per illam Chriſtus nos eripuit à captivitate dæmonis, & peccati: tandem *mediatoria*, quoniam, inquit Apoſtolus 2. ad Cor. 5. *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illi delicta ipſorum*. Nihilominus iſta omnia aliquatenus inter ſe videntur diſcrepare, nam meritum jus aliquod ad mercedem pretiumque ſignificat, quæ in ſatisfactione propriè, ac per ſe non debent eſſe. *Inſuper*, meritum ad plura objecta ſe extendit, quàm ſatisfactio, quia ſatisfactio Chriſti tantùm reſpicit noſtra peccata: meritum verò reſpicit Angelos, & ipſummet Chriſtum; ſiquidem plura ſibi meruit. Similiter ſatisfactio in hoc diſtinguitur à redemptione, quòd illa principaliùs reſpiciat perſonam offenſam, & minùs principaliter perſonam pro qua fit ſatis: hæc verò principaliùs ſpectet ad perſonam, quæ liberatur, & quaſi ſecundariò, vel perſonam per cujus obſequium liberatur, vel ea ex quibus fit illi liberatio: mediatio denique diſtinguitur ab iis omnibus, quatenus æqualiter reſpicit duo extrema, ſeu duas perſonas, quas invicem conciliat.

Notandum ſecundò, duplex generatim à Theologis meritum aſſignari: alterum de condigno, alterum de congruo. *Meritum de condigno* dicitur, cui ex condignitate, ſeu ex juſtitia debetur merces vel præmium: meritum verò *de congruo* appellatur illud, cui ex juſtitia quidem non debetur compenſatio: tamen ex quadam congruentia, & honeſtate redditur. Porrò ad meritum de condigno ſex deſiderantur conditiones. *Prima*, ut opus ſit moraliter bonum, ex objecto videlicet, & omnibus circumſtantiis; nam inquit, S. Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 6. *Mala opera non coronat Dominus*. Siquidem ſicut mala opera non merentur laudem, ſed vituperium; ſic nec merentur præmium, ſed pœnam.

Secunda conditio eſt, quòd actio meritoria ſit voluntaria, & libera, quia naturalibus nec meremur, nec demeremur. Unde Apoſtolus 1. ad Cor. 9. *Si volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem invitus, diſpenſatio mihi credita eſt, quæ eſt ergo merces mea?* Et S. Auguſtinus lib. 2. cap. 1. de libero arbitrio: *Illud bonum, quo commendatur ipſa juſtitia in damnandis peccatis, rectèque factis honorandis, quomodo eſſet, ſi homo careret libero voluntatis arbitrio?*

Tertiò, meritum debet eſſe actus hominis viatoris, nam Beati & damnati, quia ſunt in termino, mereri, vel demereri non poſſunt. Unde Apoſtolus ad Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum*. Cujus rationem profert ſubtilis Doctor in 2. *diſt.* 6. *quæſt.* 2. quia ſcilicet meritum procedit ex affectu juſtitiæ, idque dupliciter: ſcilicet vel amando Deum amore amicitiæ in ſe, vel moderando appetitum propter ipſum: at quando ſolùm viatores ſumus, ſeſe offert occaſio moderandi affectiones proprii commodi; quia dumtaxat in hoc ſtatu poſſumus inordinatè velle proprium commodum; unde conſequens eſt, quòd ad rationem meriti oporteat merentem exiſtere in ſtatu viæ.

Quartò, quòd actus meritorius procedat ab homine exiſtente in ſtatu gratiæ, & amicitiæ cum Deo; ſi enim ſubjectum non ſit Deo gratum, omnia ejus opera non poſſunt ipſi eſſe grata. Unde Apoſtolus 1. ad Cor. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, itaut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*.

Quintò, actus meritorius referri debet in Deum, tamquam in ſuum proprium finem, & objectum. Sicut enim, inquit Doctor in 1. diſt. 2. qu. 6. amor concupiſcentiæ pro-

priè

priè eſt radix totius demeriti: ita amor amicitiæ divinæ eſt radix totius meriti: amor autem amicitiæ eſt actus elicitus conformiter regulæ ſuperiori, quæ eſt dictamen ſupernaturale rationis, ſeu quædam cognitio deducta, aut revelata de neceſſariis ad ſalutem, ſecundùm quam quoties operamur, toties ferimur amore amicitiæ in Deum; & conſequenter affectu juſtitiæ, in quo amore, & affectu non poteſt occurrere deordinatio, objectum enim illius eſt ſummum rectum, & ſummè rectificans actiones; & ſubinde ad rationem actus meritorii, neceſſum eſt, quòd in Deum referatur affectu juſtitiæ, ſeu amore amicitiæ.

Sextò denique, neceſſum eſt, quòd adſit pactum, & promiſſio ex parte Dei, & ex parte operantis, ſeu merentis, ordinatio operis ad conſequendum præmium: quia ſine tali promiſſione, & ordinatione, Deus nemini obligari poteſt ad reddendum præmium. Quam utique conditionem deſignat Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. cùm ait; Bene operantibus uſque in finem, & in Deo operantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Jeſum Chriſtum miſericorditer promiſſa; & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda.

Notandum tertiò, quatuor diſtingui poſſe tempora, vel inſtantia, de quibus moveri poteſt controverſia, an in eo Chriſtus meruerit: nempe *vel* inſtans conceptionis, & formationis; *vel* tempus intercurrens ab ipſius conceptione uſque ad extremum inſtans mortis: *vel* ipſum mortis inſtans; denique tempus, quod poſt mortem ſucceſſit uſque ad reſurrectionem, & ſtatum immortalem, & beatificum ſui corporis. Hinc quadruplex eſt Theologorum ſententia: *Prima* negat Chriſtum meruiſſe in primo inſtanti conceptionis. Ita Alenſis 3. part. qu. 17. membro 2. art. 1. Cui ſubſcribit S. Bonaventura in 3. d. 18. art. 10. qu. 2. *Secunda* aſſerit Chriſtum meruiſſe non ſolùm in hac vita mortali: ſed etiam poſt mortem, maximè quando effuſus eſt ejus ſanguis ex latere transfixo. *Tertia* Chriſti meritum protendit uſque ad inſtans inceptivum mortis, & terminativum vitæ. Ita Cajetanus 2. 2. qu. 124. art. 4. *Quarta denique* communior, & verior, docet Chriſtum meruiſſe quidem à primo inſtanti conceptionis uſque ad ultimum inſtans immediatè præcedens mortem.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus verè & propriè meruit nobis gratiam redemptionis & reconciliationis cum Deo. Hæc eſt de fide, & colligitur ex illo Iſaiæ 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* Item *pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit & ſaturabitur. In ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam ſuam, &c.* Quemadmodum & Apoſtolus declarat in ea, quæ eſt ad Philipp. *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod Deus exaltavit illum, &c.* Quibus in locis velut ſtipulatio quædam, pactumque Dei cum homine Chriſto continetur: & quidem hujuſmodi, ut ſi redimendis hominibus mortem ſuam vellet impendere, tum in gratiam & ſpem recuperandæ ſalutis admitterentur illi; tum ipſe ſibi gloriam, ac Deus, immortalem compararet.

Suffragatur etiam ratio, quia omnes conditiones ad meritum deſiderandæ verè & perfectè fuerunt in Chriſto: *Primò* ſiquidem actus ejus erant liberi, & liberè impoſitum ſibi onus redemptionis à Patre ſuſcepit. *Oblatus eſt* enim *quia voluit*, Iſaiæ 53. Hinc Joan. 10. ajebat ipſe: *Propterea me diligit Pater; quia ego pono animam meam, ut iterùm ſumam eam. Nemo tollit eam à me ſed ego pono eam à me ipſo: & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam.*

Secundò, actiones ejus fuerunt bonæ moraliter & honeſtæ, tum ex objecto, tum ex circumſtantiis, ut ipſe teſtatur Joan. 8. dicens, *quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

Tertiò, Ejus humanitas erat Deo ſummè grata & accepta propter gratiam unionis, & ſanctificationis habitualis, & actualis.

Quartò; omnes ſuos actus in Dei gloriam ordinabat, ut plutibi teſtatur maximè Joan. 8. his verbis, *Non quæro gloriam meam, ſed gloriam ejus qui miſit me.*

Quintò, ſtatus ejus erat viatoris. Quanquam enim Chriſtus ſecundùm mentem, ſeu partem ſuperiorem eſſet comprehenſor ab inſtanti ſuæ conceptionis, tamen ſe-

Digitized by Google

cundùm partem inferiorem, & quatenus tribuebat corpori vitam vegetativam, & ſenſitivam, & ut erat principium paſſionum ſeu affectuum animalium appetitus ſenſitivi erat viator etiam ſecundùm animam: unde ſimul in eadem anima Chriſti reperiebatur gaudium comprehenſoris, & triſtitia viatoris, ut diximus agendo de Paſſionibus Chriſti. Quapropter Jeremias vaticinatur de eo cap. 14. *Expectatio Iſrael Salvator ejus in tempore tribulationis: quare quaſi colonus futurus eſt in terra, & quaſi viator declinans ad manendum.*

Denique interceſſiſſe pactum, conſtat ex ſupra laudatis verbis Iſaiæ, de quo pacto præclarè agit Rupertus in primo commentariorum in Geneſim cap. 34. ubi pactum illud, quod cum Noemo, ejuſque poſteris poſt diluvium iniit Deus, quando dixit; *Statuam pactum vobiſcum*, ad Chriſtum accomodat. *Dicimus*, inquit, *quia pactum non multoties quidem promiſſum, ſed unum, & ſemel initum: Pactum, inquam, unum, quo ſolo inimicitiæ ſolvantur, quæ erant inter Deum, & homines, Incarnatio, vel Paſſio Chriſti filii Dei eſt; illic abſque ulla contradictione certa eſt conſtitutio pacis cum ratione dati, & accepti, dum accepta Deus fide hominum, dat hominibus eundem Chriſtum filium ſuum, ut ſalventur per ipſum. Hanc verò fidem ab hominibus Deus accepit per Mediatorem ac Sequeſtrem, & quaſi facialem Chriſtum Dominum, qui pro humano genere ſtipulatus eſt.* Capite porrò 36. Rupertus idem vim iſtius pacti apertiùs ita declarat: *In eo*, inquit, *Deus pactum cum hominibus pepigit per Chriſtum filium ſuum: quòd de illo in cruce moriente, nos ſibi reconcilians, lavit nos à peccatis noſtris, & in ſanguine ejus, dedit nobis per illum ſanctum charitatis ſuæ ſpiritum.*

Objicies primò: Chriſtus non potuit peccare: ergo neque mereri. Probatur conſequentia. Si non potuit peccare, debuit eſſe perfectè conjunctus fini ultimo; ſed qui eſt perfectè conjunctus fini ultimo non poteſt mereri, alioquin Beati ita Deo conjuncti mereri poſſent; igitur ſi Chriſtus non potuit peccare, nec etiam mereri.

Nego conſequentiam, & ejus probationis diſtinguo majorem. Debuit eſſe perfectè conjunctus fini ultimo quoad utrumque affectum juſtitiæ & commodi, nego; quoad affectum juſtitiæ tantùm concedo; & ſimiliter diſtincta minore nego conſequentiam: Chriſtus enim fuit quidem perfectè conjunctus Deo quantum ad affectum juſtitiæ, *Portio enim ſuperior in Chriſto*, inquit Doctor, num. 16. *conjungitur Deo per gloriam quietantem illam portionem & per affectionem juſtitiæ totus homo, itaut peccare non poſſet; potuit tamen pati quia aliquid accidere potuit contra affectionem commodi, & illud potuit Chriſtus ordinatè velle & acceptare & ita mereri.* Ita Doctor, quibus ſignificat quòd quamvis Chriſtus eſſet ita perfectè conjunctus Deo per affectum juſtitiæ ut ab ipſo non poſſet averti per peccatum, & ſic ratione illius conjunctionis non poſſet peccare, tamen quia illa conjunctio non officiebat quominus aliqua pati poſſet liberè, quia non erat perfectè conjunctus per affectum commodi & boni delectabilis quantum ad portionem inferiorem; hinc eſt quòd licèt peccare non potuerit, tamen potuerit mereri.

Objicies ſecundò; Chriſtus ſemper fruebatur Deo: ergo nunquam meruit. Probatur conſequentia: quia ſi mereri poſſet, maximè vel eodem actu fruitionis, vel diverſo: non eodem, quia de ratione actus meritorii eſt, quòd ita contingenter eliciatur, ut voluntas prout eſt prior prioritate naturæ illo actu, poſſit contingenter ipſum elicere, vel non elicere: ſed actus beatificus fruitionis cùm ſit neceſſarius, non poteſt contingenter elici: igitur nec eſſe meritorius. Non etiam diverſo actu, quia actus fruitionis eſt adæquatus potentiæ, potentia enim fruitur Deo quantum poteſt, & omnem conatum impendit in illius amore eliciendo: igitur non poteſt habere alium actum circa Deum.

Nego conſequentiam, & ad ejus probationem dico Chriſtum potuiſſe mereri per actum portionis inferioris animæ, qui diſtinctus erat ab actu fruitionis, ſpectantis ad portionem ſuperiorem; licèt enim illa fruitio eſſet actus adæquatus ſuperioris portionis animæ; id non impediebat quominus ſecundùm portionem inferiorem poſſet habere alium actum, qui aliquo modo derivatur in Deum: quamvis enim actus meritorius debeat præſupponere amorem amicitiæ Dei, non eſt tamen neceſſe; quòd ſit amor amicitiæ Dei, quia poteſt eſſe immediatè amor tanquam objecti, quod amatur propter Deum.

Inſtabis: Chriſtus mereri debuit ſecundùm actus animæ ut eſt facultas Intelligens, & li-

& libera: ſed ut ſic non eſt portio inferior, ſed ſuperior hominis: ergo ſi Chriſtus non potuit mereri ſecundùm portionem ſuperiorem, nullatenus mereri potuit.

Diſtinguo minorem . Anima , ut intelligens, & libera , eſt portio ſuperior hominis quatenus occupatur circa divina , & æterna immediatè, concedo ; quatenus occupatur circa temporalia , & creata , nego : anima autem Chriſti , ut intelligens , & volens, mereri potuit ea ratione , qua vivificabat corpus , illudque movebat ad actus, & voluntariè acceptabat omnes acerbitates doloris , triſtitiæ, quas in paſſione tam corpus , quàm ipſa tolerare debebat ; ut mortem gereret æterno Patri, qui ejuſmodi actus, aut paſſiones decreverat , & præceperat .

CONCLUSIO SECUNDA.

CHriſtus *meruit in primo inſtanti ſuæ Conceptionis*. Hæc eſt communis in utraque ſchola Angelica , & Subtili , & colligitur ex illo ad Heb.10. ubi Apoſtolus de Chriſto ait, *Ingrediens mundum dixit , Hoſtiam , & oblationem noluiſti ... tunc dixi ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me , ut faciam Deus voluntatem tuam*. Ubi ſignanter dicit Apoſtolus , *ingrediens mundum* , non verò poſtquam ingreſſus eſt, ut ſignificaret in ipſo primo ſuæ unionis , & formationis inſtanti ſeipſum devoviſſe Patri tanquam victimam . Ex quibus ſic argumentari licet: Illa oblatio voluntaria , qua Chriſtus ingrediens in mundum ſe tanquam victimam paſſioni , & morti devovit , in ſui divini Patris gloriam, fuit meritoria : ſed talis oblatio facta fuit in primo inſtanti ſuæ formationis : igitur in eo inſtanti Chriſtus meruit. Major conſtat : ſiquidem talis oblatio , & acceptio mortis fuit libera, & ex charitate , & habuit alias conditiones ad meritum requiſitas .

Hinc Apoſtolus de illa ibidem ſubdit , *in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel* : voluntas autem, ſeu operatio, qua Chriſtus ſanctificavit nos , ſatisfactoria fuit , & meritoria. Minor etiam patet ex verbis Apoſtoli, ſiquidem , ut obſervavimus, notanter dixit ingrediens mundum, quod ſignificat primum inſtans ſuæ formationis .

Inſuper id etiam colligitur ex eo , quòd Chriſtus dixerit, *tunc dixi* , *&c.* nam ly *tunc* refertur ad illud , *corpus autem aptaſti mihi*, hoc eſt ad illud inſtans , quo Deus ipſi aptabat corpus ad immolationem, & ſacrificium. Hæc autem adaptatio facta eſt in primo inſtanti formationis ipſius corporis : igitur , &c.

Probat concluſionem Doctor diſt.18. nu. 11. hac ratione, Chriſtus in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuit id omne, quod requirebatur ad actum meritorium : igitur in eo inſtanti mereri potuit . Conſequentia patet : Siquidem Chriſto ſalvatori tribuendum eſt id omne, quod maximè conducit ad Dei gloriam, & hominum ſalutem pro eo inſtanti, quo illud poteſt operari, quippe cùm id maximè cedat in ejus gloriam, & miniſterii complementum. Antecedens verò probatur : Siquidem in illo primo inſtanti natura humana Chriſti pro illo inſtanti, quo unita fuit Verbo, habuit actum voluntatis liberum, ſupernaturalem, Deo gratum, acceptum, & aliis conditionibus ad meritum requiſitis affectum, quippe in illo inſtanti habuit viſionem, & amorem beatificum, & plurimas creaturas in Verbo cognovit, ac proinde hominum ſortem, & ſtatum, quos ſalvare poſſet ſi vellet, intuebatur . Cùm autem propter amorem beatificum, & gratiam ſanctificantem ſumma charitate flagraret, dubium non eſt quin in illo ipſo inſtanti ſe ſe Patri obtulerit tanquam victimam pro hominum ſalute: igitur pro illo inſtanti meruit.

Confirmatur . Si quid obeſſet quominus Chriſtus mereri potuiſſet in primo inſtanti, maximè quia meritum conſiſtit in operatione libera, quæ non potuit eſſe in primo inſtanti formationis Chriſti, tum quia operari ſequitur eſſe, tum quia actus liber requirit conſultationem: conſultatio cùm in diſcurſu, & collatione conſiſtat, non poteſt in inſtanti exerceri : ſed hæc ratio nulla eſt, ſiquidem ad actionem meritoriam, & liberam non requiritur , quòd cauſa, ſeu principium præcedat tempore ſuam operationem, ſeu actum elicitum: ſed ſufficit, quòd præcedat prioritate naturæ, ac proinde poteſt ſimul eſſe cum illa. Unde quemadmodum in eodem inſtanti, in quo ſol incepit eſſe, etiam in eodem incepit illuminare: ita Chriſtus cùm in primo inſtanti ſuæ conceptionis habuerit plenitudinem ſcientiæ ſpeculativæ, & practicæ, & intellectum perfectiſſimè illuſtratum , ac voluntatem paratam, & omnibus numeris abſolutam , ut

actum meritorium, & voluntarium exerceret, ideo ad actum liberè eliciendum, nec conſultatione, nec deliberatione conſilii indigebat, ſubindeque non opus erat ei tempore, ut illum actum meritorium exerceret.

Objicies primò: Actus meritorius debet contingenter fieri, quia procedit à voluntate liberè ſe determinante ad operandum: ſed Chriſtus in primo inſtanti ſuæ formationis non potuit habere actum contingentem; quia quidquid eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe: igitur nec meritorium. Probatur minor: Actus non poteſt eſſe contingens, niſi quatenus cauſa præcedit ſuum actum tempore, & poteſt illum elicere: ſed voluntas habens actum pro primo inſtanti ſui eſſe, non præcedit tempore illum actum: ergo ſi Chriſti voluntas habuit actum pro primo inſtanti ſuæ formationis, non potuit ille actus eſſe contingens, & liber, nec ſubinde meritorius.

Diſtinguo majorem. Debet contingenter fieri, hoc eſt, procedere debet à voluntate ſeipſam liberè determinante ad eliciendum illum actum, concedo: hoc eſt, debet procedere à voluntate priùs tempore exiſtente, & ſe determinante ad eliciendum illum actum, nego. Unde nego minorem, & ad illius probationem dico: Omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe; in ſenſu compoſito ex ſuppoſitione, quòd ſit, concedo: in ſenſu diviſo, itaut illud, quod eſt pro hoc inſtanti, non potuerit abſolutè non eſſe pro eodem inſtanti, ſi voluntas noluiſſet ſe ad id determinare, nego: *Vel* aliter dico cum Doctore num.17. Omne quod eſt, quando eſt neceſſe eſt eſſe, eo modo, quo eſt, concedo: aliter, nego: hinc quando ens contingens eſt, verum eſt, quòd neceſſariò ſit contingens; non autem inde ſequitur, quòd ſit ens neceſſarium, ſicque eſt neceſſariò, non verò neceſſarium.

Objicies ſecundò: Duæ mutationes quarum terminus unius præcedit terminum alterius non poſſunt eſſe ſimul, & eodem inſtanti durationis: ſed voluntas, quæ eſt terminus mutationis creativæ, qua ipſa producitur, debet neceſſariò præſupponi volitioni, quæ eſt terminus mutationis, qua voluntas movet ſe, ut de non volente ſit volens: ergo mutatio illa, qua voluntas producitur, non poteſt eſſe ſimul cum ea, qua voluntas operatur.

Diſtinguit majorem Doctor. Non poſſunt illæ mutationes eſſe ſimul ſimultate oppoſita illi prioritati, quam unus ex terminis debet habere reſpectu alterius, concedit majorem: alia ſimultate non ipſi oppoſita, negat majorem. Similiter eſt diſtinguenda minor. Debet præſupponi tempore, nego: natura, concedo. Igitur cùm inter iſtas mutationes non ſervetur ordo temporis, ſed naturæ dumtaxat, ideo etiam inter terminos illarum non neceſſariò ſervari debet ordo temporis, ſed naturæ; proindeque cùm ſimul tempore potuerint eſſe, voluntas animæ Chriſti, & actus ejus, eodem inſtanti temporis, quo fuit voluntas, mereri potuit per illum actum ſimultaneum.

CONCLUSIO TERTIA.

Chriſtus meruit toto tempore vitæ ſuæ. Hęc eſt pariter communis, & probatur *primò*. Chriſtus toto tempore ſuæ vitæ redemptoris, & mediatoris munus implevit: at Salvatoris, & Redemptoris munus pręcipuum eſt, ut nobis quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem promereretur, & pro noſtris delictis debitam æterno Patri ſatisfactionem penderet: igitur toto ſuæ vitæ tempore meruit. Major conſtat: quippe præ cæteris gloriæ titulis, quibus Chriſtus celebratur, ſpecialiter Jeſus, & Salvator appellatur. Hinc Lucæ 1. Angelus Incarnationis nuntius Virginem alloquens ait: *Vocabis nomen ejus Jeſum*. Et cap.2. Angeli nativitatem Chriſti annuntiantes Paſtoribus dixerunt, *Natus eſt vobis hodie Salvator*; & ſubinde ad hoc potiſſimùm advenerat ut Salvatoris, & Redemptoris munus impleret. Minor etiam conſtat: quippe non potuit perfectiſſimi Salvatoris, & Redemptoris vices implere, quin perfectiſſimè pro noſtris debitis æterno Patri faceret ſatis, & ſuam gratiam, ac gloriam nobis promereretur, noſque in priſtinam dignitatem, & libertatem per peccatum deperditam reſtitueret. Hæc autem omnia efficere non potuit, niſi ſuis meritis, & operibus bonis: igitur, &c.

Confirmatur: Si quod eſſet tempus, in quo Chriſtus cogitari poſſet aliquid nobis non fuiſſe promeritus, maximè tempus illius infantiæ: at eo maximè tempore Chriſtus ſuis meritis noſtram ſalutem promeruit: igitur, &c. Major conſtat: ſiquidem eo maximè tempore videtur Chriſtus fuiſſe minùs aptus, & diſpoſitus ad aliquid nobis promerendum, quippe cùm nullos actus externos eliceret, nec aliquid voluntariè pati videretur,

-tur, quibus maximè cogitari poſſet aliquid mereri. Minorem verò probat S. Ambroſius lib.2. in Lucam cap. de nativitate Salvatoris, ubi inter cætera ait: *Ille igitur parvulus, ille infantulus fuit, ut tu vir eſſes perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis ſis abſolutus: ille in præſepibus, ut tu in altaribus; ille in terris, ut tu in cœlis; ille alium locum in eo diverſorio non habet, ut tu plures haberes in cœleſtibus manſiones..... Mea ergo paupertas illius patrimonium eſt, & infirmitas Domini mea eſt virtus: maluit ſibi egere, ut omnibus abundarem .... Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta lavarunt: plus igitur, Domine Jeſu, injuriis tuis debeo, quòd redemptus ſum, quàm operibus, quòd creatus ſum.* At nullo alio modo potuit hæc Chriſtus nobis conciliare niſi per modum meriti: agnoſcit igitur S. Ambroſius in Chriſti infantiæ lachrymis, pannis, & humilitate, meritum quod contendimus. Ei ſubſcribit S. Auguſtinus ſermone 11. de tempore, ubi de Chriſto ſic loquitur, *Adoremus pannos infantiæ, ex quibus facta ſunt emplaſtra naturæ*. Et S. Bernardus ſermone 2. de Circumciſione, *Meritò ſanè*, inquit, *dum circumciditur puer, qui datus eſt nobis, Salvator vocatur, quòd videlicet ex hoc jam cœperit operari ſalutem noſtram immaculatum illum pro nobis ſanguinem fundens*. Quibus apertè ſignificant illi SS. Patres Chriſtum nobis etiam ſua infantia ſalutem fuiſſe promeritum.

Dices. In tantum Chriſti actus fuerunt meritorii, in quantum fuerunt Patri divino grati, & ab eo acceptati in ordine ad hominum ſalutem: ſed ad id dumtaxat videtur acceptata eſſe illius paſſio, ſiquidem de ea ſolùm divinum intercеſſiſſe pactum conſtat ex præfato Iſaiæ vaticinio, *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum*: igitur Chriſtus Dominus non eſt dicendus per omnes vitæ ſuæ actus noſtram ſalutem fuiſſe mediatus, & operatus.

Nego minorem: quamvis enim acceptatio, & pactum divinum maximè appareat circa paſſionem, & mortem Chriſti, non deſinunt tamen aliæ operationes Chriſti eſſe meritoriæ, quia pactum illud exprimitur ſolùm ex hypotheſi; quòd Filius Dei voluerit acceptare, & ordinare paſſionem ſuam in utilitatem redemptionis noſtræ: maximè cùm omnes Chriſti actus, & pœnalitates ordinarentur ad paſſionem tanquam ad perfectum complementum noſtræ ſatisfactionis, & redemptionis. Unde dicendum eſt, inquit Alenſis membr.3. art.2. quòd quodlibet opus Chriſti ante paſſionem fuit nobis meritorium: ſed paſſio fuit nobis meritoria, & ſatisfactoria: meritoria vitæ æternæ: & ſatisfactoria quoad remiſſionem pœnæ.

Petes, an omnes Chriſti actiones fuerint meritoriæ, ita quòd nullæ fuerint indifferentes, quales ſunt v. g. actiones quas ſolemus elicere, vel propter proprium commodum, vel abſque perfecta deliberatione, & libertate voluntatis.

Reſpondeo probabilius videri omnes Chriſti actiones fuiſſe meritorias, quia Chriſtus Dominus nihil omninò egit propter proprium commodum, & quidquid operatus eſt, ſemper cum plenaria deliberatione, & ſumma voluntatis libertate eſt operatus.

CONCLUSIO QUARTA.

CHriſtus *nobis meruit uſque ad inſtans mortis, non verò poſt mortis inſtans; nec poſt mortem*. Prima pars conſtat, quia uſque ad extremum inſtans mortis Chriſtus habuit omnes conditiones ad meritum requiſitas, ut ſufficienter conſtat ex dictis: igitur uſque ad illud inſtans cenſeri debet noſtram ſalutem fuiſſe operatus.

Secunda verò pars Concluſionis inſinuatur: quia ſtatus viæ requiſitus ad meritum, ſignificat conjunctionem, & unionem animæ cum corpore paſſibili, & mortali: ſed in inſtanti phyſico mortis, non fuit anima Chriſti corpori mortali unita, quia ex communi Philoſophorum ſententia, viventia deſinunt eſſe per primum ſui non eſſe, & ſubinde in inſtanti mortis Chriſti verum fuit dicere: Nunc primò non eſt Chriſtus, ut homo, & vivens vita mortali, & conſequenter in illo inſtanti anima Chriſti non erat unita corpori mortali.

Tertia denique pars ſatis apertè conſtat ex dictis, ſiquidem una ex præcipuis conditionibus requiſitis ad meritum, eſt ſtatus viatoris: ſed poſt mortem Chriſtus non ampliùs fuit viator, unde dicebat Joan.9. Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari, id eſt mereri: per noctem verò S.Chryſoſtomus homil.53. in Joan. & Auguſtinus tractatu 44. intelligunt tempus poſt hanc vitam: igitur, Chriſtus Dominus non potuit mereri poſt inſtans ſuæ mortis.

Dices. Mors Chriſti, & vulnus ejus lateri inflictum, & ſanguis, ac aqua ex eo fluens habuerunt rationem meriti: ergo reverà Chriſtus meruit in inſtanti mortis, & poſt mortem. Probatur antecedens: tum quia dicimur redempti per mortem Chriſti, ut pluribi ſignificat Apoſtolus; tum quia SS. Patres docent ſanguinem, & aquam ex Chriſti latere fluentes maximam virtutem habuiſſe, & inde etiam ſacramenta manaſſe: Sic S. Leo epiſtola 4. c.6. *Tunc*, inquit, *regenerationis potentiam ſanxit, quando de latere ipſius profluxerunt ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmi*. Idem docent plurimi è SS. Patribus; maximè Ambroſius lib. 12. in Joan. cap. 29. ubi ſanguinem, & aquam ex latere Chriſti appellat benedictionis myſticæ, & ſancti Baptiſmatis originem quandam, atque primitias.

Reſpondeo in tantum Chriſti mortem & vulnus illud inflictum cenſeri meritorium in quantum adhuc Chriſtus vivens, & prævidens, quæ paſſurus erat, non ſolùm in morte, ſed etiam poſt mortem illa omnia voluntariè acceptavit, & Deo Patri obtulit anticipato, & prævio affectu in expiationem noſtrorum delictorum, & aſſertionem noſtræ ſalutis. *Nec refert*, quòd SS.Patres dicunt fluxum illius ſanguinis, & aquæ ex Chriſti latere promanantis ſignificare duo ſacramenta; inde namque non ſequitur, quòd Chriſtus per illius ſanguinis, & aquæ profluvium promeritus fuerit divinam illam virtutem, quam habent ſacramenta Baptiſmatis, & Euchariſtiæ ad promerendam hominum ſalutem: ſed tantùm, quòd illa duo ſacramenta in iſto aquæ, & ſanguinis profluvio maximè adumbrata, & expreſſa fuerint.

Petes, an Chriſtus habuerit unicum meritum continuatum ab inſtanti conceptionis ad extremum vitæ, an verò multiplex.

Reſpondeo probabilius videri ipſum habuiſſe multiplex meritum, ratione actuum diverſorum, quos elicuit, quemadmodum enim, qui una continuata voluntate placendi Deo, jejunat, & dat eleemoſynam, habet duplex meritum: ita Chriſtus per illam voluntatem, qua æterno Patri continuò placebat juxta illud Joan. 8. *Ego quæ placita ſunt ei facio ſemper*, cùm diverſas virtutes exerceret, etiam veriſimile eſt ipſum habuiſſe diverſa merita.

Nec refert, quòd habuerit unam voluntatem ſatisfaciendi pro nobis, à qua voluntate procedebant omnes ejus actus, nam ut mox diximus, continuatio ejuſdem effectus, & voluntatis placendi Deo, non officit quominus exercuerit plures virtutes, & ſubinde potuit habere diverſa merita.

QUÆSTIO QUARTA.

Per quos actus Chriſtus meruerit.

NOtandum primò, vel potiùs ex dictis revocandum, Chriſtum fuiſſe ſimul viatorem, & comprehenſorem. *Viatorem*, inquam, ſecundùm portionem inferiorem quatenus videlicet ipſius anima informabat corpus paſſibile, & mortale, tribuendo illi gradum viventem, vegetativum, & ſenſitivum, & ut erat principium paſſionum, ſeu affectuum animalium appetitus ſenſitivi; erat verò comprehenſor ſecundùm mentem, ſeu partem ſuperiorem, penes quam ejus anima habebat eſſe, & operari independenter à corpore, & eliciebat proprias operationes intellectus, & voluntatis, quibus clarè Deum videbat, & ejus divinitate fruebatur. Unde ut optimè obſervat Doctor *d.*18. *nu.*8. diſpar erat ſtatus Chriſti Beati à ſtatu aliorum Beatorum, quippe cæteri Beati conjunguntur Deo perfectiſſimè ſecundùm utrumque affectum juſtitiæ, & commodi penes portionem ſuperiorem, & inde nullum relinquitur cis incommodum circa portionem inferiorem; Chriſtus verò erat quidem ita conjunctus Deo beatificè per affectum juſtitiæ; quo ipſi adhærebat per viſionem, & amorem, non verò per affectum commodi, & voluptatis, quin adhuc ſubjaceret plurimis incommodis, & pœnalitatibus ſecundùm portionem inferiorem, & ſubinde perfectiſſimè, & completè Deo non adhærebat beatificè.

Notandum ſecundò, quamquam eadem ſit anima, quæ portionem inferiorem, & ſuperiorem inſtituit, tamen alii ſunt ejus actus ſecundùm partem ſuperiorem, alii verò ſecundùm inferiorem, ut per ſe conſtat. Conveniunt invicem Theologi Chriſtum haud dubiè meruiſſe per actus portionis inferioris quippe ſecundùm illam erat perfectè viator: at invicem diſceptant de actibus portionis ſuperioris; maximè verò per actus charitatis tam erga Deum, quàm erga proximum. S. Thomas 3. p. quæſt. 19. art. 3. ad 1. & cum eo omnes ejus diſcipuli, do-

docent quidem Chriſtum meruiſſe per charitatem erga Deum: verùm quoniam actus ille charitatis videtur neceſſarius, Chriſtus enim utpotè clarè, & intuitivè videns divinam eſſentiam neceſſariò diligebat Deum, cùm Deus clarè viſus ad ſui amorem voluntatem rapiat, & quaſi neceſſitet, ut docet S.Thomas 2.2.qu.4. art.4. his verbis, *Voluntas videntis Dei eſſentiam, ex neceſſitate amat ſub ordine ad Deum*. Ut hanc difficultatem ſolvant ejus diſcipuli *aliqui* cum Soto lib.3. de natura cap.7. Suarez diſt.39.ſect.2. diſtinguunt in Chriſto duas dilectiones erga Deum: unam regulatam ſcientia beata, aliam verò regulatam ſcientia ſupernaturali, & infuſa, & aſſerunt primam eſſe neceſſariam, alteram autem liberam, & meritoriam. *Alii* duos alios actus charitatis in Chriſto diſtinguunt, & utrumque regulatum ſcientia beata, unum, quo Chriſtus dilexit bona Deo intrinſeca nempe illius divinam eſſentiam, perfectiones, perſonas, &c. alterum quo bona ipſi extrinſeca voluit; nimirum gloriam, laudem, honorem, & obedientiam, quæ illi à creaturis exhibentur; unde aſſerunt ipſum non meruiſſe per primum actum charitatis, ſed per ſecundum. Ita docet Lorca d.72. cap.2. *Nonnulli* aſſerunt dilectionem Chriſti fuiſſe terminatam ad bonitatem divinam, & ut eſt ratio diligendi, & volendi bona illi intrinſeca liberam non fuiſſe, nec proinde meritoriam: ut autem terminabatur ad bonitatem divinam, quatenus illa eſt ratio diligendi creaturas, & volendi Deo bona extrinſeca, non erat, inquiunt, neceſſaria, ſed libera, & per conſequens meritoria. Ita Capreolus in 3. d.18. *Cæteri* verò argumenti difficultate oppreſſi declinant ad partes ſubtilis Doctoris affirmantis Chriſtum Dominum meruiſſe non modò per actiones portionis inferioris, verùm etiam per actiones ſuperioris portionis: præſertim per actus charitatis erga proximum, quem conſpiciebat in Verbo, necnon & per actum charitatis beatificæ circa Deum clarè viſum.

Notandum tertiò, Chriſtum duplicis generis actus exercuiſſe, quorum aliqui præcepti erant, ut paſſio, & mors, quæ ipſi præſcriptæ, & ordinatæ fuerant. Unde mortem appellat Calicem, quem dedit Pater. Alii verò non erant à Deo præcepti, & præſcripti, nec eos eliciebat Chriſtus ex motivo obedientiæ, ſed ex motivo aliarum virtutum; putà, vel miſericordiæ, dum curabat infirmos, vel eleemoſynæ, dum eſurientes paſcebat, vel mortificationis, dum vigilabat, & jejunabat; vel devotionis, dum pernoctabat in oratione Dei, vel religionis, dum aſcendebat in templum adoraturus, & oraturus. Conveniunt omnes Theologi ipſum meruiſſe per actus, qui non erant præcepti, ſed cùm eſſet impeccabilis, nec videretur liber circa actus præceptos, quia libertas in obedientia præcepti conſiſtit in potentia acquiſita ad obediendum, vel non obediendum. Hinc *aliqui* Theologi probabiliùs exiſtimant ipſum meruiſſe per actus præceptos: quippe cùm non appareat, qua ratione ſufficientem habuerit libertatem, ut meritoriè illos actus exerceret. *Alii* verò affirmantes illum etiam per illos actus meruiſſe, varias in partes ſcinduntur: nam aliqui ut concilient libertatem Chriſti cum ejus impeccabilitate, docent Chriſto impoſitum non eſſe præceptum ſtrictum obligans ad culpam moriendi, & patiendi, ſed ſolùm inſinuatam fuiſſe voluntatem Dei, quæ decreverat homines non poſſe redimi, niſi per ejus mortem. Ita Lorca d. 73. *Alii* concedunt quidem, poſito illo præcepto moriendi, Chriſtum non potuiſſe non mori: hæc tamen, inquiunt, neceſſitas non fuit antecedens, ſed conſequens libertatem Chriſti, quia liberè poſtulaverat à Patre hoc præceptum ſibi imponi; & liberè illud acceptavit: neceſſitas autem conſequens non officit libertati. Ita Cabrera. *Nonnulli* cum Lugo aſſerunt quidem Chriſtum habuiſſe præceptum moriendi, quod non potuit non acceptare; nihilominus liberè mortuum fuiſſe, quia præceptum illud non obligabat ad moriendum pro illo inſtanti, quo ponebatur. Unde poterat Chriſtus, antequam inſtaret tempus illud implendi, petere, & impetrare à Patre illius diſpenſationem, vel commutationem, & conſequenter ipſum liberè fuiſſe mortuum. *Plurimi* recentiores cum Leſſio, Vaſqueſio, Valentia, dicunt, Chriſtum non obſtante ſua impeccabilitate liberè præceptum de morte ſubeunda impleviſſe, quia licèt non fuerit liber circa ſubſtantiam mortis; ita quòd non potuerit non mori; tamen liber fuit circa motivum, quia mori potuit ex motivo fortitudinis, vel patientiæ, vel miſericordiæ. *Sunt etiam*, quibus ſubſcribit Gonetus, qui affirmant Chriſtum idcircò liberè fuiſſe mortuum, quia licèt non potuerit velle non mori in ſenſu compoſito, hoc eſt, conjungere negationem mor-

tis cum præcepto obligante ad mortem, benè tamen id potuit in ſenſu diviſo, volendo negationem mortis quatenus illa præſcindit à præcepto. Verùm quàm inutiles ſint iſti modi ad conciliandam Chriſti libertatem cum ejus impeccabilitate, infrà demonſtrabimus.

Tria ſunt igitur in hac quæſtione determinanda : *Primum* , quòd Chriſtus meruerit per actus portionis inferioris, nec non & aliarum virtutum diſtinctarum à charitate . *Secundum*, quòd etiam meruerit per actus charitatis non ſolùm viatoris, correſpondentes ſcientiæ Dei infuſæ, ſed etiam per actus charitatis beatificæ, tam erga proximos relucentes, & ut viſos in Verbo, quàm erga Deum, ſeu per ipſam fruitionem Dei. *Tertium*, quòd reverà meruerit per actus præceptos , quia ad id ſufficientem libertatem habebat.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus meruit per actus portionis inferioris, & aliarum virtutum à charitate diſtinctarum . Ita Doctor d.18. num.5. *Prima pars* conſtat : per eos enim actus meruit Chriſtus , quos liberè eliciebat , ut viator ; atqui Chriſtus liberè eliciebat actus portionis inferioris, quippe illos exercebat ad nutum, & imperium voluntatis prævio intellectus dictamine : igitur , &c. Hanc veritatem ſic explicat Doctor *num*.5. „ Chriſtus, inquit, ſecundùm aliquid fuit „ viator , & paſſibilis ſecundùm partem „ ſenſitivam, & portionem inferiorem vo- „ luntatis: ideò multa habuit objecta præ- „ ſentia ſenſibus , & portioni inferiori , „ circa quæ potuit liberè velle contra af- „ fectionem commodi , quæ ſemper eſt „ conveniens illi , cujus eſt ; ideo je- „ junando, vigilando , orando & multis „ aliis talibus potuit mereri, vel exercen- „ do talia exteriùs , vel volendo interiùs „ talia propter Deum . Quibus quidem verbis ſatis probatur concluſio . Ulteriùs tamen inquirit quomodò id potuerit fieri præſertim à voluntate, & reſpondet, quòd etſi portio inferior fuerit Deo perfectè conjuncta ſecundùm actum beatificum, fuit tamen eadem voluntas paſſibilis ſecundùm portionem inferiorem, & ut ſic fuit viatrix, atque conſequenter mereri potuit.

Objicit Doctor. Quod eſt in termino ſimpliciter, non poteſt mereri: ſed portio inferior voluntatis Chriſti fuit ſimpliciter in termino ; ergo mereri non potuit . Major eſt certa: Minor probatur . Illud eſt ſimpliciter in termino , quod non poteſt habere actum inordinatum circa aliquid tendens ad finem : ſed voluntas Chriſti inferior non potuit habere actum inordinatum circa aliquid tendens ad finem : ergo fuit ſimpliciter in termino.

Reſpondeo ex Doctore conceſſa majore negando minorem ; & ad probationem dicendo , quòd equidem non potuit habere ejuſmodi voluntas actum inordinatum circa aliquid ad finem, nec tamen propterea fuit ſimpliciter in termino , quia ex eo , quòd portio inferior conjungeretur Deo ſolummodo ratione conjunctionis portionis ſuperioris , non ſequitur portionem inferiorem conjunctam fuiſſe cum Deo ſecundùm affectionem commodi , quod tamen requiritur ad hoc, ut dicatur eſſe ſimpliciter in termino , & quia ex defectu talis conjunctionis multa Chriſto Domino acciderunt contra affectionem commodi, ideo illa acceptando propter Deum mereri potuit.

Secunda pars etiam conſtat: nempe quòd mereri potuit per actus aliarum virtutum diſtinctarum à charitate : ſiquidem meruit per virtutem obedientiæ , quia factus eſt obediens uſque ad mortem , mortem autem crucis : propter quod Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, &c. ut ait Apoſtolus ad Philipp. 2. ſed obedientia eſt diſtincta à charitate: igitur, &c.

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus reverà meruit per actus charitatis non ſolùm erga proximum: ſed etiam erga Deum , idque etiam per actum charitatis beatificæ. Hæc tribus partibus conſtat: quarum *prima* communis eſt utrique ſcholæ , Subtili , & Angelicæ , eamque expreſsè tradit Subtilis Doctor num.8. ubi ait : *Portio inferior meritis eliciendo operationem circa creata , ut diligendo matrem , & alios bonos in Deum, & malos propter Deum* ; & probatur . Actus charitatis erga proximum, ſive correſpondeat ſcientiæ acquiſitæ ſive infuſæ , ſpectat ad portionem inferiorem : at ſecundùm actus portionis inferioris mereri potuit, ut mox dictum eſt ; igitur & per actus charitatis erga proximum.

Deinde, Chriſtus abſolutè mereri potuit, & reverà meruit , ut probatum eſt : ergo etiam

Digitized by Google

etiam mereri potuit per actum charitatis. Antecedens conſtat ex priori quæſtione. Conſequentia eſt evidens, quia Chriſto concedendum eſt meritum ſecundùm omnimodam perfectionem poſſibilem: ſed meritum actus charitatis eſt ſpecificè perfectius merito aliarum virtutum: igitur fatendum eſt Chriſtum per actum charitatis meruiſſe.

Denique. Si quid obſtaret quominus meruiſſet Chriſtus per actum à charitate elicitum, maximè quia hic actus in Chriſto non fuiſſet liber, quippe omnes aliæ conditiones ad meritum requiſitæ iſti actui charitatis non deſunt: ſed nec ipſi deeſt libertas neceſſaria, quippe cùm liberrimè Chriſtus ſeſe determinaret ad id omne exequendum, & præſtandum, quod maximè cedebat in Dei gloriam, & in proximi utilitatem: igitur Chriſtus Dominus reverà mereri potuit per actus charitatis immediatè tendentes in proximum, & mediatè in Deum.

Secunda pars etiam eſt evidens, nempe quòd Chriſtus meruerit per actus charitatis etiam in Deum immediatè terminatos: ſiquidem Chriſtus, ut viator Deum cognoſcere potuit, & reverà cognovit per ſcientiam infuſam, & conſequenter potuit ipſum amare amore correſpondente iſti ſcientiæ; ſed amor iſti ſcientiæ correſpondens reverà erat meritorius; igitur potuit Chriſtus mereri per actum charitatis immediatè. Major conſtat ex dictis agendo de ſcientia Dei. Sequela etiam illius patet. Voluntas enim ferri poteſt amore in id omne, quod ſibi ab intellectu repræſentatur amabile: ergo cùm Deus per ſcientiam infuſam repræſentatus fuerit animæ Chriſti, ut objectum ſummè bonum, & amabile, haud dubium eſt, quod anima Chriſti in ipſum tendere potuit actu amoris correſpondentis iſti ſcientiæ infuſæ. Minor etiam apparet vera: ſiquidem actus ille meritorius eſt, qui habet omnes conditiones ad meritum deſiderandas: at actus amoris Dei elicitus ab anima Chriſti, quatenus illa per ſcientiam infuſam cognoſcit Deum ſummè amabilem, habet omnes conditiones ad meritum, eſt ſiquidem actus viatoris, liber, honeſtus, & Deo gratus: igitur eſt reverà meritorius.

Tertia denique pars probatur à Doctore *n.9.* nempe, quòd Chriſtus etiam meruerit per „ amorem beatificum. Quia, inquit, om- „ nis actus acceptatus à Deo, tamquam a- „ ctus bonus, & laudabilis, pro quo Deus velit aliquid retribuere illi, cujus actum „ acceptat, vel alteri, pro quo fit, eſt meri- „ torius: hujuſmodi eſt omnis actus Chri- „ ſti ſecundùm naturam humanam: etiam „ actus beatificus, quo ſecundùm portio- „ nem ſuperiorem fruitur Deo: quia per- „ ſona illa non ſecundùm omnem condi- „ tionem ſui fuit ſimpliciter in termino; „ ideo potuit Deus omnem actum crea- „ tum illius perſonæ acceptare tamquam „ dignum aliquo bono pro eo retribuen- „ do illi perſonæ, ſi indiguiſſet, vel alte- „ ri, ſcilicet nobis, pro quibus meruit. Et „ hoc tenendo, oportet dicere, quòd ſi „ actus beatificus ſecundùm portionem ſu- „ periorem Chriſti fuit meritorius, quod „ non includit contradictionem, actum beatificum Michaelis, vel alterius Beati, „ poſſe acceptari tamquam aliquid dignum „ retributione, quod retributum daretur „ propter meritum, putà Michaeli daretur aliquid propter actum meritorium „ cuſtodiæ, quam exercet circa me: Contradictio, dico, non eſſet, tamen de facto Deus non ſic acceptat actum illum, „ quia perſona illa eſt totalitèr extra ſtatum merendi ſecundùm totum ſubjectum, non ſic Chriſtus; ſed ſecundùm „ aliquid fuit in ſtatu viatoris, & propter „ hoc omnis actus ejus creatus acceptus „ erat, & meritorius illis, pro quibus offerebatur Deo. „

Dices. Secundùm illam portionem Chriſtus non potuit mereri, ſecundùm quam erat extra ſtatum viæ: at erat extra ſtatum viæ penes portionem ſuperiorem, & per actus beatificos: igitur ſic mereri non potuit.

Reſpondet Doctor, quòd ſicut meritum non conſiſtit tantùm in ipſo actu elicito, ſed aliquo modo in conditionibus perſonæ elicientis: ſic acceptio divina non ſolùm reſpicit actum, ſed conditiones accidentales perſonæ merentis, unde licèt portio ſuperior, & actus ille fruitionis fuerit extra ſtatum viæ; nihilominus ratione totius Chriſti elicientis actum meritorium, fuit aliqua congruitas acceptandi actum, fruitionis illius tamquam meritorium, qualis congruitas non eſt in aliis Beatis, qui ſunt omninò extra ſtatum viæ. Licèt tamen abſolutè loquendo nulla videatur repugnantia, quin actus beatitudinis alterius Beati acceptari etiam poſſit tamquam meritorius, & dignus aliqua retributione, quomodo v. gr. poteſt Deus acceptare actum cuſtodiæ, quam

An-

Angelus cuſtos exercet circa me tamquam meritorium, & dignum retributionis.

Dices ſecundò: Actus meritorius debet eſſe liber; ſed actus amoris beatifici non eſt liber: igitur &c.

Negat minorem Doctor in 1. *diſt.* 1. *qu.* 4. cujus contrarium probat. Quia diverſa approximatio, ait, alicujus paſſi ad agens, vel potentiæ ad objectum, non facit neceſſitatem, aut non neceſſitatem, ſed dumtaxat reddit actum intenſiorem, vel minùs intenſum: at diligere Deum in via, & in patria differunt ſolummodò penes diverſam approximationem unius ejuſdem potentiæ ad idem objectum: ergo iſta approximatio non cauſabit neceſſitatem, ſi priùs nulla fuerit neceſſitas, ſed tantùm intenſiorem, aut minùs intenſum actum, proindeque dilectio Dei in patria, in eo tantùm diſtinguitur à dilectione Dei in via, quòd illa eſt intenſior iſta, non autem magis, aut minus neceſſaria. Concludendum igitur cum Doctore *nu.* 10. quòd amor beatificus Chriſti fuerit liber, & meritorius in quantum tendit in ipſum Deum immediatè, & in quantum terminatur ad creaturas relucentes, & intuitivè cognitas in Verbo. Unde concludit ibidem, quòd Chriſtus ſimpliciter potuit mereri. Primò per actus potentiæ ſenſitivæ imperatos à voluntate: Secundò per actum amoris beatifici, ut tendit in ipſum Deum: Tertiò per eumdem actum, ut tendit in creaturas propter Deum.

Dices tertiò: Actus ille non eſt liber, cujus dari nequit actus oppoſitus; ſed actui beatifico amoris Dei non poteſt dari actus oppoſitus, nempe actus odii circa Deum intuitivè cognitum: ergo actus amoris Dei intuitivè cogniti non eſt liber. Major videtur vera, ſiquidem ut actus ſit liber potentia debet eſſe indifferens, ut poſſit actum contrarium, & oppoſitum exercere circa idem objectum. Minor verò probatur: In Deo intuitivè cognito nulla apparet ratio mali: ergo nec ullum eſſe poteſt motivum odii.

Diſtinguo majorem. Ut voluntas ſit libera libertate contrarietatis, debet poſſe elicere actum oppoſitum iſti, quem elicit, concedo: ut ſit libera libertate contradictionis, nego: nam ad hanc libertatem non eſt neceſſe, quòd voluntas poſſit elicere actum contrarium, ſed ſatis eſt, quòd poſſit ſuſpendere actum ſuum circa objectum propoſitum: voluntas autem Chriſti ſecundùm ſe phyſicè ſpectata ſuſpendere poteſt actum ſuum circa objectum beatificum, licèt ratione manutenentiæ, & objecti extrinſecè allicientis, & determinantis ad ſui amorem non poſſit moraliter iſtum amoris actum ſuſpendere. Unde diſtincta minore, neganda eſt conſequentia.

CONCLUSIO TERTIA.

CHriſtus meruit per actus quibus obſervavit præcepta ſibi impoſita, maximè quia pro illo inſtanti, quo ſervabat præceptum, ſimpliciter quantum ad potentiam phyſicam, poterat illud non obſervare, licèt id moraliter non poſſet.

Probatur primò, quia meruit per obedientiam: ſed obedientia ſupponit præceptum: igitur &c. Minor patet. Major probatur ex Apoſtolo ad Roman. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per unius obedientiam juſti conſtituuntur multi*. Et Philipp. 2. *Factus obediens uſque ad mortem, &c.*

Probatur ſecundò, ſi Chriſtus non meruiſſet per obſervantiam præceptorum, maximè quia in illis non fuiſſet liber: ſed habebat ſufficientem libertatem ad meritum: igitur &c. Major patet: ſiquidem conveniunt omnes, obſervantiam præcepti habere alias conditiones ad meritum requiſitas, quippe cùm ſit actus moraliter bonus, Deo gratus, in eum ordinatus, & à Chriſto ut viatore elicitus. Minor verò, in qua eſt difficultas, probatur. Ratio præcepti ſecundùm ſe præcisè ſpectata non aufert libertatem actum exercendi: igitur Chriſtus liberè potuit præceptum implere. Conſequentia patet. Antecedens probatur. Libertas dumtaxat tollitur per neceſſitatem ipſi actui impoſitam, ſeu eo ipſo tantùm, quo actus exercetur neceſſariò, quia libertas voluntatis opponitur propriè neceſſitati; quippe voluntas non ſolùm libera eſt à coactione, ſed etiam à neceſſitate: atqui ratio præcepti, ut ſic non efficit ut actus exerceatur neceſſariò a voluntate: igitur nec à tali actu aufert rationem liberi. Minòr conſtat: quia nos ipſi liberè obſervamus præcepta, & conſequenter ratio præcepti non efficit quominus actus præceptus liberè exerceatur.

Nec eſt, quòd dicas diſparem eſſe conditionem Chriſti à noſtra, quòd idcirco liberè dicamur obſervare præcepta, quia poſſumus ea omittere peccando: Chriſtus autem cùm eſſet impeccabilis non potuit præ-

cepta

Digitized by Google

cepta ſibi præſcripta non obſervare. Hæc, inquam, reſponſio non ſolvit vim argumenti, nam confirmati in gratia non poſſunt peccare, & nihilominus liberè obſervant præcepta, & per illam obſervantiam merentur, ut conſtat tum de beatiſſima Virgine, cum de Apoſtolis, qui dum erant viatores poſt acceptam Spiritus ſancti plenitudinem non poterant peccare, tamen reverà merebantur: ergo licèt anima Chriſti ſit impeccabilis, non deſiit tamen cùm eſſet adhuc in ſtatu mortali, mereri per liberam obſervantiam præceptorum.

Deinde, hæc duo, *non poſſe liberè admittere omiſſionem præcepti, & non poſſe committere aliquid contra præceptum*, valdè diſtinguuntur ab hac tertia propoſitione, *Habere neceſſariò actum volitionis exequendi præceptum*: neque ex duabus prioribus propoſitionibus tertia poteſt inferri, duo quippe priora compatiuntur ſecum libertatem; tertium verò non ita: Atqui voluntas animæ Chriſti ratione ſuæ impeccabilitatis habuit tantùm duo priora, ratione verò præcepti ſibi impoſiti non habuit tertium: ergo liberè, & non neceſſariò potuit implere id, quod præceptum erat. Major conſtat: quia poſſe velle malum non ſpectat ad libertatem: duæ autem illæ priores propoſitiones tantùm denotant ſummam rectitudinem voluntatis in operante, quæ apprimè concordat cum libertate in operando: Tertia verò propoſitio tollit omnino libertatem; ſiquidem non poteſt intelligi libertas cum actu neceſſariò volendi. Minor verò quoad priorem partem ſatis conſtat ex ſe. Probatur verò quoad poſteriorem. Præceptum impoſitum voluntati Chriſti eo modo ſe habuit ex parte ſui ad illam voluntatem, quomodo præcepta Dei ſeſe habent ad noſtras voluntates, quia non poteſt explicari quid præceptum Chriſto præſcriptum peculiare habuerit, quatenus præceptum erat, quod præſcripta nobis præcepta non habeant: ſed præcepta nobis præſcripta ita ſe habent ad noſtras voluntates, ut illæ nihilominus habeant actum liberum, ac non neceſſarium volendi executionem illius, quod præceptum eſt, nec ex vi præcepti accipiunt aliquid quo determinentur ad neceſſariò exercendum actum præcepti: igitur & Chriſti voluntas etiam poſito præcepto habuit actum liberum, nec virtute illius determinabatur ad illud neceſſariò obſervandum.

Confirmatur. Si quid neceſſariò determinaſſet Chriſtum ad obſervanda præcepta ſibi divinitùs præſcripta, maximè viſio, & amor beatificus: ſed illa non ſic eum determinabant quin phyſicè loquendo poſſet illa præcepta non obſervare ſi voluiſſet: ergo eis non præſtantibus liber erat in obſervantia præceptorum. Minor probatur: Viſio beatifica non determinat ad actum niſi mediante amore: amor autem non determinat niſi quatenus ipſe exiſtit: ſed actus amoris non ita debet neceſſariò eſſe quin voluntas eum poſſit non elicere, aliàs actus ille amoris non eſſet liber, nec conſequenter actus amoris beatifici in Chriſto fuiſſet meritorius, cujus contrarium ſupra probatum eſt: ergo ſi ille actus amoris beatifici non ſit ita neceſſarius quin voluntas poſſit ab eo ceſſare, ſaltem phyſicè, nec etiam ita neceſſariò determinabit voluntatem ad obſervanda præcepta, quin illa phyſicè ab illa obſervatione poſſit averti. *Adde* quòd non poſſit aſſignari ulla ratio, ob quam voluntas, quæ eſt potentia eſſentialiter libera, ita determinari poſſit ab aliquo objecto quomodocumque intentionaliter propoſito ad amorem producendum, quin phyſicè poſſit actum illum amoris non elicere, licèt ita determinetur, & alliciatur ab objecto, ut ab ejus amore ceſſare non poſſit: Ergo phyſicè non determinatur neceſſariò ad illum amorem; igitur phyſicè poteſt ab eo ceſſare, & conſequenter per eum non neceſſitatur voluntas ad ſervanda præcepta.

Dices. Libertas phyſica non ſufficit ut alicui præceptum debitè præſcribatur, nec ut ille cenſeatur laude, & præmio dignus cùm illud implet: ergo ſi Chriſtus tantùm habuit libertatem phyſicam reſpectu præcepti implendi, non potuit mereri per obſervantiam illius. Probatur antecedens: quia quando aliquis eſt moraliter determinatus ad actam, licèt phyſicè poſſet ipſum non habere, ſuperfluè præciperetur ipſi talis actus, nec in eliciendo illum actum ſibi compararet quidpiam laudis; nam ineptè quis prohiberet alicui ne interficeret integrum exercitum hominum ſibi adverſantium: nec multùm foret ipſi laudabile tali præcepto obtemperare, quia licèt ad id habeat potentiam phyſicam, non tamen habet potentiam moralem: ergo ſi obſervantia præcepti non ſit etiam in poteſtate morali obſervantis, nil laudis, & meriti exinde poterit conſciſcere. Patet conſequentia. Probatur antecedens, nam licèt eſſet bonum non interficere omnes

Digitized by Google

nes homines: licèt etiam ſit in potentia phyſica unius hominis illos interficere; tamen is non dicitur liberè non interficere illos omnes, nec ipſi vertitur in laudem, quòd eos non interficiat, quia id moraliter eſt ipſi impoſſibile: ergo ſi ſit moraliter impoſſibile, ut Chriſtus Deum amando amore beatifico non obſervet ejus præcepta, illa obſervatio non poteſt ipſi eſſe meritoria.

Nego antecedens, poteſt enim aliquid præcipi ad quod quis moraliter determinatur, quia quamvis præceptum non deſerviat ad determinandam, nec etiam ad ponendam ſubſtantiam actus, tamen poſſet imponi ut actus laudabilis, quia aliàs imponeretur, haberet etiam bonitatem, & meritum obedientiæ, ſic v.g. præcipi poteſt, ut qui ex devotione jejunat diebus Veneris, etiam iis diebus jejunet ex præcepto: quia quamvis præceptum iſtud non determinet hominem, cui imponitur, ad ſubſtantiam jejunii, quod jam aliunde implere erat paratus, attamen ipſum determinat ut illud obſervet ex motivo, & virtute obedientiæ.

Ad probationem antecedentis, nego paritatem illam de interfectione: quia illa interfectio non eſt in potentia etiam phyſica voluntatis; dependet enim à viribus corporis, quæ ex ſe non ſufficiunt ad interfectionem exercitus, quamvis voluntas ad illam interfectionem ſeſe determinaret; unde illa non interfectio non vertitur in laudem ipſius voluntatis, non quòd ad id voluntas non habeat potentiam moralem: ſed quia non ſola voluntas concurrere debet ad illam interfectionem, ſiquidem ad id etiam debent conferre aliæ facultates, quæ ad id præſtandum voluntati non ſubordinantur: igitur illud exemplum non quadrat. Quamvis igitur Chriſtus per amorem beatificum ſit determinatus moraliter ad implendum id omne, quod ſibi præcipitur à Deo; non minùs tamen hæc utiliter ei præcipiuntur, quia ſi non præciperentur, amor beatificus ad id non determinaret; ideo enim determinat, quia omiſſio illorum actuum eſſet peccaminoſa: Peccatum autem eſt incompatibile cum amore Dei ſuper omnia: ſed illa omiſſio non eſſet peccaminoſa niſi actus præciperentur: ergo quamvis Chriſtus à Deo ſit determinatus moraliter, nihilominus rectè, & utiliter illi actus fuerunt à Deo præcepti.

Inſtabis. Si Chriſtus dumtaxat habuit libertatem phyſicam ad non obſervanda præcepta, ſequitur quòd non majorem habuerit libertatem ad non obſervantiam præceptorum, quàm ad ceſſandum ab amore beatifico: & conſequenter, quòd non plus meruerit ſubeundo mortem ſibi præſcriptam, quàm meruerit amando Deum amore beatifico: at non videtur eſſe valdè laudabile, nec meritorium, quòd Chriſtus videns Deum clarè, & intuitivè, ipſum diligat, quamvis phyſicè poſſet non diligere: ergo ſi ad obſervationem præceptorum Chriſtus non habuit aliam libertatem, quàm phyſicam, ad obſervanda præcepta, non videtur in illa obſervatione multum meruiſſe.

Reſpondeo rationem majoris laudis, & meriti fuiſſe in morte Chriſti, & in obſervatione aliorum præceptorum, quàm in amore beatifico, quia licèt determinatus fuerit ad ipſam acceptandam moraliter ex ſuppoſitione amoris beatifici, & præcepti, tamen reverà mors erat illi valdè difficilis, & acerba, nec eam de facto ſubire potuit niſi cum maximo dolore, & ſumma triſtitia; unde propter difficultatem maximam, quam annexam habebat mors ſubeunda, valdè fuit ipſi laudabile, & magnum præmium meritus eſt illam ſubeundo.

Dices ſecundò, Chriſtus non poterat eligere actus à Patre præceptos, neque non acceptare mortem: ergo in illis non erat liber libertate electionis. Probatur antecedens, quia non poterat peccare: peccaſſet autem non acceptàndo id, quod Pater æternus præceperat.

Reſpondeo negando antecedens, quamvis enim Chriſtus peccare non poſſet, ideoque nec tranſgredi mandatum Patris; ſic tamen ipſi mandato obtemperabat ut illo eodem tempore, quo actus præceptos faciebat, poſſet ipſos non facere, ſi humana ejus voluntas ſecundùm ſe, & ſecundùm modum operandi, quem in illo ſtatu habebat, conſideretur. Et quemadmodum Angeli beati liberi libertate electionis mandata divina exequuntur, neque tamen poſſunt ea tranſgredi, & peccare: Ita Chriſtus liberè libertate electionis mandata Patris ſui ſervabat, etiamſi peccare non poſſet.

Inſtabis. Suppoſito præcepto Chriſtus non erat indifferens ad eligendos actus præceptos, & ad acceptandam mortem.

Reſpondeo. Non erat indifferens ſuppoſito præcepto, indifferentia ex parte actus, concedo: indifferentia ex parte potentiæ, ne-

nego. Sic ſuppoſita determinatione ultimi judicii rationis non eſt indifferens voluntas ad eligendum hoc, vel illud medium indifferentia ex parte actus, quia neceſſariè actus voluntatis ſequitur judicium ultimum rationis: eſt tamen indifferens ex parte potentiæ, quia voluntas ſecundùm ſe eſt indifferens ad hoc, vel illud medium: ſic ſuppoſita præmotione gratiæ efficacis, non eſt voluntas indifferens ad agendum, vel non agendum indifferentia ex parte actus, ſed eſt indifferens indifferentia ex parte potentiæ.

Inſtabis. Suppoſito præcepto non poteſt non ſervare illud.

Reſpondeo. Non poteſt non ſervare illud in ſenſu compoſito, concedo: in ſenſu diviſo, nego: hoc eſt, duo hæc componi ſimul non poſſunt, præceptum v. gr. de morte ſubeunda, & nolle mori in Chriſto: ſimpliciter tamen ſi & mors, & Chriſti voluntas ſecundùm ſe ſpectentur, eodem præcepto ſtante retinebat liberam facultatem non moriendi, & poterat non mori: nam præceptum Patris nihil operabatur in Chriſti voluntate, quod ejus libertatem impediret, ſed eam æquè liberam quoad actus electionis relinquebat, atque ſi non fuiſſet datum.

COROLLARIUM.

EX dictis ſequitur non eſſe probandos illos omnes in tertio notabili modos conciliandi impeccabilitatem Chriſti cum ejus libertate in ſervandis ſibi præſcriptis mandatis, nec veriſimiles apparere præfatas ſententias.

Non quidem *prima* quæ contendit nullum præceptum ſtrictè, & propriè dictum fuiſſe impoſitum Chriſto ut homini, ſed dumtaxat inſinuatam fuiſſe ipſi divinam voluntatem quæ non induit obligationem rem exequendi, ita quòd ejus omiſſio ſit peccatum. Non, inquam, probatur, quia reverà ex Scriptura ſacra conſtat Chriſto à Patre fuiſſe impoſitum præceptum moriendi, nam Joan. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre meo*, *ſcilicet ponendi animam meam*: *& ſicut mandatum dedit mihi Pater ſic facio*, & 15. *Sicut & ego Patris mei præcepta ſervavi*, quæ omnia apertè ſignificant Chriſto impoſita fuiſſe præcepta propriè dicta, ſiquidem Scripturæ ſacræ verba debent accipi ſecundùm propriam eorum ſignificationem, quando nulla inde ſequitur repugnantia nec indecentia, nulla autem apparet ex eo quòd Chriſto fuerit impoſitum præceptum propriè dictum, quia ut conſtat ex dictis, non minùs fuit liber in obſervandis illis præceptis quàm ſi eſſent præcepta in latiori ſignificatione uſurpata. *Deinde*, certum eſt Chriſtum Dominum ut hominem fuiſſe ſubditum præceptis legis naturæ; nam legis naturæ nomine nihil aliud intelligitur quàm dictamen rationis naturalis, quam Deus conditor unà cum natura inſeruit mentibus hominum qua ordinantur ad aliquid faciendum, vel non faciendum, quare quicumque eſt verus homo, ille naturali lege tenetur: ergo Chriſtus tenebatur ad ſervanda illa præcepta: igitur vel meruit per obſervantiam illorum præceptorum, & ſic etiam mereri potuit per obſervata præcepta poſitiva: vel non meruit, quod videtur abſurdum, quippe cùm obſervantia præceptorum juris naturalis in Chriſto habet id omne quod requiritur ad rationem meriti. *Denique* proprium objectum obedientiæ eſt præceptum: at Chriſtus revera meruit per obedientiam, ut conſtat ex illo ad Rom. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*, *ita per unius obeditionem juſti conſtituentur multi*, quibus verbis S. Apoſtolus comparat obedientiam Chriſti cum inobedientia Adami, ut ſignificet, quòd quemadmodum Adamus fuit inobediens præcepto Dei propriè dicto: ita obedientia Chriſti innotuit in ſubjectione ſua ad præceptum ſtrictè, & propriè dictum.

Secunda etiam ſententia aſſerens Chriſtum idcirco liberè obſervaſſe præcepta ſibi præſcripta, quia licèt præſuppoſito præcepto de morte ſubeunda non potuit non mori, eo quòd hæc moriendi neceſſitas non fuerit antecedens, ſed conſequens libertatem Chriſti, quippe præceptum illud impoſitum fuit dependenter ab ejus acceptatione. Hic, inquam, modus non probatur *primò*, quia nullum habet fundamentum in Scriptura quæ tantum abeſt ut ſignificet præceptum iſtud non fuiſſe impoſitum Chriſto Domino niſi dependenter à libera ejus acceptatione, quin potiùs docet præceſſiſſe præceptum, & ſubſecutam fuiſſe acceptationem Chriſti, ut legimus Pſal. 39. ubi Propheta in perſona Chriſti dicit, *In capite libri ſcriptum eſt de me ut facerem voluntatem tuam*: *Deus meus volui*, *& legem tuam in medio cordis mei*. Nec iſti ſententiæ favent illi textus

Iſaiæ

Iſaiæ 53. *Oblatus eſt quia ipſe voluit*. Et Joan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam à me ipſo*: ſignificant enim tantùm quòd Chriſtus non invitus, ſed lubens ac volens mortem paſſus fuerit. *Deinde* obedientia Chriſti debuit eſſe perfectiſſima: at cò perfectior eſt obedientia quò præceptum minùs dependet à ſubditi voluntate: ergo obedientia Chriſti magis pendere debuit à voluntate Dei ordinantis, & præcipientis mortem, quàm à voluntate Chriſti illud præceptum ſibi imponi exoptantis. *Denique* hæc ſententia non habet locum in preceptis legis naturæ quibus independenter à libera ejus acceptatione Chriſtus tenebatur: ſed tam concilianda eſt Chriſti libertas cum ſumma ejus impeccabilitate circa obſervantiam præceptorum juris naturæ, quàm circa obſervantiam aliorum præceptorum legis poſitivæ: igitur hic modus conciliandi minus eſt conveniens.

Non probatur etiam tertius modus affirmans Chriſtum liberè impleſſe mandatum moriendi, eo quòd antequam inſtaret tempus illud præceptum implendi poterat Chriſtus petere, & impetrare à Patre ejus diſpenſationem: Non probatur, inquam, *tùm quia* non videtur facilè diſpenſari potuiſſe cum Chriſto circa præcepta legis naturæ, quibus tenebatur: ergo neque potuit de iis petere à Patre diſpenſationem. *Tùm quia* poſſet Deus in aliquo inſtanti præcipere ut aliquid faceret, ſed in eo inſtanti non poſſet tolli præceptum, quia aliàs ſequeretur quòd præceptum eſſet, & non eſſet in eodem inſtanti: ergo neceſſum eſt quòd obſervantia præcepti alio modo concilietur cum impeccabilitate quàm per hoc quòd poſſit petere diſpenſationem. *Tùm quia* quamvis Chriſtus non habuerit præceptum de non petenda efficaciter diſpenſatione præcepti moriendi pro ſalute generis humani; habebat tamen de illa non petenda conſilium, quippe cum mors illa cedere debebat in Dei gloriam, & hominum ſalutem; ſed Chriſtus non habebat potentiam ad transgredienda præcepta, ſed etiam illi repugnabat non amplecti Dei conſilia, quia ipſi repugnabat non ſolùm peccatum ratione ſummæ ſanctitatis, ſed etiam quælibet moralis imperfectio, quæ contrahitur per omiſſionem conſilii: igitur hic conciliandi modus non videtur etiam idoneus.

Quarta ſententia etiam improbatur *primò*, quia Scriptura ſacra inſinuat mortem Chriſti fuiſſe præceptam non ſolùm quantum ad ſubſtantiam, ſed etiam quantum ad circumſtantias temporis, & motivi. *Temporis* inquam, ut colligitur ex Lucæ 12. ubi Chriſtus ait, *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor uſque dum perficiatur?* quibus verbis Chriſtus Dominus ſignificat tempus ſuæ mortis fuiſſe determinatum à Patre, & ſe angi ex mora, & dilatione iſtius temporis: & capite 22. *Filius hominis, ſecundùm quod definitum eſt, vadit*: & Joannis 15. *Sciens Jeſus quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem*. Similiter ſignificat alias circumſtantias ſibi præceptas fuiſſe, maximè circumſtantiam loci Lucæ 13. *Non capit Prophetam perire extra Jeruſalem*: Circumſtantiam mortis ignominioſæ, Joannis 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet filium hominis, &c.* Similiter præceptum fuit illi motivum obedientiæ, ut patet ex illo ad Philippenſes 2. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem*. Præceptum etiam fuit motivum charitatis. Hinc Joannis 24. *Ut cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater ſic facio: ſurgite, eamus.*

Secundò, ex illa ſententia ſequeretur Chriſtum non meruiſſe noſtram redemptionem per ſententiam mortis, & ex eo præcisè quòd mortuus eſt, ſed ſolùm ex eo quòd tali affectu, vel motivo mortem ſuſtinuerit: ſed hoc repugnat Scripturæ; dicitur enim Iſai. 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum*, quibus verbis præmium redemptionis hominum tribuitur non circumſtantiis, ſed morti ipſi: Igitur &c. Sequela patet, nam ea ratione actus eſt meritorius qua eſt liber: ergo ſi tantùm ſit liber penes motivum, & circumſtantias, non autem quantum ad ſubſtantiam: conſequens eſt quòd mors Chriſti ſecundùm ſe non ſit libera.

Denique, cùm Chriſtus beatifica ſua viſione æternam Dei voluntatem in ejus æterna unitate cognoverit; vidit non tantùm in ipſa, quæ ad genus, & ſubſtantiam mortis ſpectabant, ſed etiam vidit motiva ſecundùm quæ lex æterna poſtulabat ut illam mortem pateretur, & omnes circumſtantias mortis iſtius: nam quod ſcribit S. Auguſtinus lib. 13. c. 15. de Angelis beatis, illud ipſum habere poteſt locum in hominibus, maximè verò in Chriſto comprehenſore: *Vident*, inquit, *faciem tuam ſemper, &*

ibi

ibi legunt ſine ſillabis temporum quid velit æterna voluntas tua; legunt, eligunt, & diligunt ſemper legunt, & numquam præterit quod legunt: eligendo enim, & diligendo legunt ipſam incommutabilitatem conſilii tui: Igitur Chriſtus ut comprehenſor, non ſolùm novit ſubſtantiam ſuæ mortis, ſed etiam circumſtantias æterna Dei lege definitas, & ordinatas: Lex autem æterna nihil aliud eſt, ut docet S. Auguſtinus lib.1. de lib. arbit. c.6. *niſi ſumma ratio in Deo exiſtens, cui ſemper eſt obtemperandum*. Igitur ſi Chriſtus non fuit liber quantum ad ſubſtantiam mortis, quia illa erat præcepta, etiam non fuiſſet liber quantum ad circumſtantias, & motiva, quæ à Deo erant definita.

Denique ultima ſententia eſt improbanda; nempe quòd Chriſtus potuerit recuſare mortem in ſenſu diviſo, licèt ipſam recuſare non potuerit in ſenſu compoſito, & ut præcepta erat. Improbatur, inquam, tum quia non movetur præſens controverſia de morte ut mors eſt, ſed de morte ut præcepta eſt: igitur ſi Chriſtus non fuit liber circa mortem, ut præceptam, dici non poteſt liberè, & meritoriè mortuus; tum quia Chriſtum poſſe recuſare mortem in ſenſu diviſo, eſt ipſum potuiſſe velle non mori, cùm tamen ſciret mortem eſſe ſubeundam: at Chriſtus non potuit habere iſtud velle ſubſiſtente illius impeccabilitate. Probatur. Poſſe nolle mortem præceptam in ſenſu diviſo, eſt velle illam ſejungere à præcepto, ſed Chriſtus non potuit habere volitionem ſejungendi ſuam mortem à præcepto Dei, aliàs habuiſſet volitionem oppoſitam volitioni divinæ; igitur Chriſtus non potuit nollè mortem præceptam in ſenſu diviſo.

Nec valet reponere cum Goneto, diviſibilitatem, ſeu volitionem ſeparationis mortis à præcepto non eſſe poſitivam, ſed præciſivam, quia diviſio poſitiva negationis mortis a præcepto, petit ablationem præcepti; præciſiva autem non ita. Hæc, inquam, reſponſio potiùs effugium eſt, quàm legitima difficultatis explanatio: Enim verò Chriſtus poſitivè meruit cùm implevit præcepta: ergo poſitivè habuit libertatem ea implendi: at libertas poſitiva implendi præcepta ſupponit, aut importat potentiam poſitivam ea implendi, vel non implendi; ad libertatem enim indifferentiæ requiritur potentia ad agendum, vel non agendum: igitur ſi Chriſtus potuit habere nolitionem mortis præceptæ, oportuit quod eam habuerit, non ſolùm præciſivè, ſed etiam poſitivè; ita quòd illius voluntas poſitivè potuerit nolle conjungere mortem cum præcepto: hoc eſt velle eam poſitivè à præcepto dividere, igitur &c.

QUÆSTIO QUINTA.

Quid Chriſtus ſibi, Angelis, & hominibus meruerit.

NOtandum primò, certum eſſe Chriſtum ab inſtanti ſuæ conceptionis habuiſſe gratiam habitualem, qua ſanctificabatur formaliter, necnon & gloriam eſſentialem animæ, nempe Dei fruitionem per viſionem illius intuitivam, & amorem beatificum. *Certum* pariter, quòd ſi aſſumpſiſſet naturam humanam tali gratia habituali, & gloria eſſentiali deſtitutam, utramque mereri potuiſſet, per bonos actus ſupernaturales, & cum auxilio ſupernaturali elicitos; ſiquidem nulla ex conditionibus ad meritum requiſitis, iſtis actibus deficeret. Unde ſolùm ſupereſt hic examinandum, an Chriſtus per opera ſubſequentia gratiam habitualem, & gloriam eſſentialem meruerit, aut ſaltem de potentia abſoluta mereri potuerit: ſiquidem meritum non debet neceſſariò præcedere præmium, præceſſione ſaltem temporis, quia aut meritum comparatur ad præmium, aut comparatur ad Deum conferentem præmium: ſed ex neutro capite deſideratur præceſſio temporis reſpectu præmii. Et quidem, quòd non ex primo capite, patet, quia in illis, qui quotidie merentur augmentum gratiæ, eſt ſimul meritum, & præmium. Eodem enim inſtanti, quo merentur, Deus infundit augmentum gratiæ. Non etiam ex ſecundo capite, quia nulla videtur repugnantia, quin eodem inſtanti, in quo eſt meritum, Deus acceptet illud in præmium aliquod, cùm ſit omnipotens, ſi aliundè non repugnet. Præterea quotieſcumque via aliqua ad terminum eſt momentanea, poteſt ſimul eſſe terminus, & via, nec eſt nulla repugnantia, ut patet in generatione: at vero meritum eſt inſtans, & eſt quaſi via ad præmium tamquam ad proprium terminum: ergo non repugnat talem terminum poni tempore cum tali via; nec ex parte termini, & viæ, nec ex parte Dei conferentis talem terminum. Præterea non videtur aliunde eſſe; puta ex aliquo extrinſeco; nam ſi quæ eſſet repugnantia, maximè

quia

quia ille, qui elicit præmium eſt, in ſtatu repugnante ſtatui poſſeſſionis termini, ſicut v. g. Petrus viator, ut ſic non ſtatim conſequitur præmium, atque meretur, quia meretur per fidem, vel per alias virtutes ſpectantes ad ſtatum viatoris repugnantis ſtatui præmii beatifici. In propoſito noſtro verò non poterat adeſſe hæc repugnantia, quia Chriſtus mereri poterat per virtutes, quæ non habent repugnantiam cum ſtatu beatifico.

Notandum ſecundò, certum eſſe Chriſtum non ſibi tantùm, ſed etiam aliis meruiſſe; quippe gerebat munus, & officium myſtici capitis Eccleſiæ, cujus erat vitam ſpiritualem membris influere: ſicut enim in corpore naturali caput ſentit ſibi, & omnibus membris; ita in corpore myſtico Eccleſiæ Chriſtus non ſolùm ſibi, ſed etiam ſuis membris vitam, motum, & ſenſum ſpiritualem procurare debuit. Hinc oritur difficultas, an Chriſtus aliquid meruerit non ſolùm hominibus, ſed etiam Angelis; cùm verò homines alii ſint fideles, alii infideles, & inter fideles alii Chriſtum præceſſerint, alii ſubſecuti ſint, quæritur quid iſtis omnibus Chriſtus meruerit, an videlicet eis ſuis meritis obtinuerit, non ſolùm primam gratiam ſanctificantem, liberationem à culpa, & januæ cæleſtis reſerationem, ſed etiam prædeſtinationem ipſam ſumptam tam pro electione æterna ad gloriam, quàm pro debita ordinatione mediorum ad illam conſequendam.

Notandum tertiò, inter varios Calvini errores hoc unum præ cæteris fuiſſe, quòd ut docet lib.2. inſtit. cap.17. §.6. Chriſtus Dominus nil ſibi meruerit, nec gloriam corporis, nec nominis exaltationem, ſed omnia ſua merita ad nos ordinaverit, omneque præmium illis correſpondens nobis contulerit. Quocirca acriter inſectatur ſcholaſticos Doctores, & eos inanis curioſitatis, & damnandæ temeritatis arguit, quòd doceant Chriſtum non ſolùm nobis, ſed etiam ſibi aliquid meruiſſe. Verùm quàm impium, quàmque divinis Scripturis adverſum ſit hoc hæreticum dogma infrà patebit.

CONCLUSIO PRIMA.

***C**hriſtus de facto ſibi non meruit, imò nec de potentia ordinaria mereri potuit gratiam ſanctificantem, & gloriam animæ ſuæ: quamvis de potentia extraordinaria utramque mereri potuerit*. Hæc concluſio tribus partibus conſtat: quarum *prima* eſt non ſolùm *Alenſis* 3. p. q. 17. memb. 3. art. 1. *S. Thomæ* ibidem q. 19. art. 3. *S. Bonaventuræ* in 3. d. 18. a. 2. ſed etiam Subtilis Doctoris ibidem n. 12. ubi ait: Dico quòd non meruit ſibi fruitionem: quia ſi ſic, aut operatione elicita circa ea, quæ ſunt ad finem, aut circa ipſum finem. Non primo modo, quia primum actum habuit circa finem, fruendo priùs ſcilicet, quàm aliquem actum haberet circa aliquid, quod eſt ad finem. Et ſi meritum fuit circa aliquid, vel aliqua objecta viſa in Verbo, ut dictum eſt ſecundùm viam præcedentem, vel circa matrem, vel circa electos multos volendo eis beatitudinem: naturaliter tamen præceſſit operatio circa ipſum finem, ſcilicet Trinitatem, vel eſſentiam in tribus: Nec actu fruitionis, qua fruebatur Trinitate, meruit eamdem fruitionem, quia hoc non eſſet aliud dicere, quàm meruit fruitionem, quia habuit fruitionem; vel meruit, quia Deus dedit actum; quod nihil eſt dicere: quia nullus actus eſt meritorius ſui ipſius, licèt poſſit eſſe alterius: igitur Deus liberaliter, ſine aliquo merito præcedente conjunxit voluntatem iſtam per fruitionem ultimo fini, & ita non meruit ſibi fruitionem. Unde Auguſtinus 13. de Trinit. cap. 19. dicit quòd ſumma gratia eſt, quòd homo in unitate perſonæ eſt Deo conjunctus: & quamvis loquatur de gratia unionis, id eſt, gratuita Dei voluntate uniente, tamen ad unionem iſtam concomitanter ſequitur gratia fruitionis de facto, ideo fuit ſumma gratia ſine meritis præcedentibus. Ita Doctor.

Quibus ſignificat Chriſtum non potuiſſe mereri illam fruitionem, niſi per aliquem actum meritorium, qui verſaretur *vel* circa Deum, *vel* circa aliquam creaturam, *vel* per ipſammet fruitionem: ſed neutrum ex iis poteſt affirmari. *Non primum*, quia nullum actum habuit, quo mereri poſſet, priorem ipſa fruitione. *Non etiam ſecundum*, quia ipſius anima non potuit occupari circa creaturam per aliquem actum antecedentem ipſam fruitionem, ſiquidem creaturas noſſe non potuit in illo primo inſtanti niſi in Verbo, & conſequenter priùs fruebatur Verbo ſaltem prioritate naturæ, quàm videret ullam creaturam in Verbo repræſentatam. *Non denique tertium*, aliàs diceretur me-

meruiſſe ipſam fruitionem, quia habuit fruitionem, quod certe ridiculum eſſet, nullus enim actus eſt meritorius ſui ipſius, licèt poſſit eſſe meritorius alterius.

Idem dicendum de gratia habituali ſanctificante, nam non potuit illam mereri per actus ab ipſa procedentes: ſed omnis actus meritorius Chriſti eſt à gratia habituali: igitur non potuit ipſam mereri. Major conſtat: nam principium meriti de lege ordinaria, non poteſt eſſe præmium operum procedentium ab ipſa. Minor etiam eſt evidens, quia Chriſtus mereri debuit per actus connaturaliter meritorios. Siquidem cogitare debemus actus Chriſti fuiſſe elicitos conformiter ad eorum naturam, niſi aliunde ſit revelatum: nulla autem revelatione conſtat Chriſtum actus ſupernaturales elicuiſſe modo connaturali, & ſubinde id non debemus aſſerere: ſed modus connaturalis actus meritorii eſt, quòd procedat à gratia habituali, non vero quòd illam præcedat: igitur aſſerendum eſt Chriſtum de potentia ordinaria non meruiſſe ſuam gratiam ſanctificantem.

Objicit Doctor. Glorioſius eſt, & laudabilius habere præmium per merita, quàm ſine meritis: ſed Chriſtus habuit gratiam, & gloriam modo omnium nobiliſſimo: igitur conveniens fuit, ut illam haberet per merita.

Reſpondet ibidem diſtinguendo majorem. Id laudabilius eſt, quando præmium poteſt haberi ex meritis, concedit: ſecus, negat. Et ſimiliter diſtincta minore negat conſequentiam. Quia, inquit, conjunctio ani„mæ Chriſti cum Deo per actum fruitio„nis, fuit tanta, & tam excellens, ut ad „ipſam non potuerit concurrere meritum, „& nobilius eſt habere actum, ad quem „non poteſt præcedere meritum ex libe„ralitate dantis, quàm habere actum mi„nùs nobilem ex meritis præcedentibus: „& videtur hoc rationabile, quia ſicut „Deus creavit in eſſe naturæ aliquam ſub„ſtantiam, putà naturam Angeli, ad quam „creandam non potuit cooperari cauſali„tas cauſæ propter perfectionem talis natu„ræ, ita in genere moris, creavit Deus „aliquem actum beatificum, ad quem non „poteſt eſſe actus aliquis meritorius prior, „& ejuſmodi fuit actus beatificus animæ „Chriſti, & hoc propter nobilitatem, & „excellentiam actus, & modi habendi „actum, quia immediatè antequam habe„ret aliquem actum circa ea, quæ ſunt ad finem, habuit actum illum beatifi„cum. Aliam quandam ſolutionem ſatis piam, & probabilem, affert dicendo, quòd propter bonum patriæ, & pulchritudinem ejus, quæ conſiſtit in quadam decenti diverſitate, debuit aliquis habere beatitudinem ſine omni merito, quia dantur ibi alii habentes beatitudinem variis modis per merita.

Ad illam verò objectionem reſpondet Seraph. Doctor, quòd glorioſius eſt habere præmium per merita, quàm ſine meritis, in iis, quæ uniuntur per conformitatem affectus: quia in iſtis gratia, & gloria eſt quaſi accidentalis per modum acquiſitionis, quia iſti natura ſua nati ſunt indifferentes eſſe boni, & mali; ſecùs autem eſt de homine aſſumpto à Verbo, qui non tantùm unitus eſt Deo per conformitatem affectus, ſed etiam unione perſonali: unde non dicitur homo divinus, ſed Deus, etſi gratia ipſi eſt quodammodo naturalis, quia connaturaliter exigitur ab unione hypoſtatica, unde multò glorioſius eſt ei habere gloriam a prima ſua creatione, quàm habere eam per acquiſitionē.

Objicit ſecundò. Voluntas Chriſti fuit prior natura, quàm fruitio: ſed illa prioritas ſufficit ad meritum; igitur Chriſtus mereri potuit fruitionem. *Deinde*, Idem actus, ut prior natura ſeipſo poteſt mereri ſeipſum: igitur Chriſtus poterat convenienter mereri fruitionem per ipſam fruitionem.

Negat minorem Doctor, quia ad merendum præmium non ſufficit, quòd voluntas concipiatur, ut prior præmio, quia ipſa non eſt meritum, ſed oportet, quòd meritum ipſum ſaltem natura præcedat præmium. *Ad ſecundum* negat actum poſſe conſiderari, ut priùs natura ſeipſo, niſi conſideratione rationis ſine fundamento ſufficiente in re; qualis conſideratio non ſufficit, ut ſit meritum reſpectu ſui ipſius, & dicit præterea, quòd ſi actus eſſet meritum ſui ipſius, idem eſſet dicere: Deus ideo addit actum pro præmio, quia dedit actum. Adde ex terminis evidens eſſe, quòd licèt idem actus poſſet eſſe præmium Chriſto, hoc eſt datum ipſi ratione connaturalis exigentiæ unionis hypoſtaticæ, & meritum reſpectu aliorum præmiorum: non tamen poſſet eſſe meritum reſpectu ſui ipſius.

Objicies tertiò. Sicut ſe habet gratia ad gloriam, ſic ſe habet meritum ad præmium: ſed Chriſtus habuit gratiam ordinatam ad glo-

gloriam: ergo pariter habere debuit meritum ordinatum ad præmium, nempe ad beatitudinem, & fruitionem Dei.

Diſtinguit majorem Seraph. Doctor. Sic ſe habent quantum ad conditionem diſponendi, concedit: quantum ad ſuam originem, negat; quia gloria à Deo ſolo conceditur, meritum verò eſt uſus procedens à libero arbitrio gratia informato. In Chriſto potuit eſſe ordo gratiæ ad gloriam ſalvo ordine utriuſque ad unionem: ſic autem non eſt de ordine meriti ad præmium, nam meritum dicit ordinationem ad præmium, ſicut diſpoſitio, & complementum, & ſicut via ad terminum, & ideo neceſſe eſt meritum præcedere præmium, vel prioritate temporis, vel naturæ, neutro autem modo debuit in Chriſto præcedere.

Objicies quartò, Angeli ſancti habuerunt præmium per merita; ſed non minoris fuit efficacitatis gratia in Angelis, quàm in Chriſto: ergo Chriſtus etiam debuit habere præmium per merita.

Nego paritatem, quia Angeli in primo inſtanti ſuæ formationis non habuerunt unionem cum Deo, niſi dumtaxat accidentalem, nempe per gratiam ſanctificantem: Chriſtus verò habuit unionem perſonalem cum Deo à ſuæ formationis inſtanti, quæ perſonalis unio exigebat non ſolùm gratiam ſanctificantem, ſed etiam unionem beatificam animæ Chriſti cum Deo per viſionem, & amorem.

Probatur ſecunda pars; nempe quòd Chriſtus Dominus, de potentia abſoluta, potuit mereri gratiam habitualem, & beatitudinem animæ, quam habuit ab initio ſuæ formationis, quia ad rationem meriti ſufficit quædam prioritas naturæ inter ipſum meritum, & præmium: at quamvis anima Chriſti ab initio ſuæ formationis, & unionis cum Verbo fuerit donata beatitudine, & gratia ſanctificante, potuit etiam eſſe prioritas naturæ inter actum meritorium, putà inter actum quemdam charitatis correſpondentem ſcientiæ infuſæ, & ipſam beatitudinem; licèt enim de facto primus actus, quem voluntas creata Chriſti elicuit, fuerit beatificus, nihilominus de potentia abſoluta potuit eſſe alius, quàm beatificus, & prior actu beatifico prioritate quadam naturæ, quæ non impediviſſet quominus anima illa fuiſſet beata ſimultate temporis, non verò naturæ. Et huic ſententiæ favent maximè illi omnes, qui tenent Chriſtum meruiſſe de facto, vel ſaltem mereri potuiſſe etiam de potentia ordinaria ſuam beatitudinem, ut ſunt *Albertus Magnus*, *de Baſſolis*, &c. quam quidem ſententiam malè Recentiores temeritatis arguunt, cùm tot graves habeat patronos.

Dices Repugnat aliquod ſubjectum eſſe ſimul in termino, & moveri ad terminum: ſed anima Chriſti per fruitionem, & beatitudinem eſt in termino, per meritum verò movetur ad illam beatitudinem tanquam ad ſuum terminum: igitur repugnat eam eſſe in primo inſtanti beatam, & ſimul illam beatitudinem mereri. *Deinde*, Nullus mereri poteſt, niſi mediante actu ſpei de præmio obtinendo: ſed ſpes beatitudinis non poteſt eſſe in eodem inſtanti cum ejus fruitione, & poſſeſſione: igitur implicat Chriſtum in eodem inſtanti beatum, ſimul & ſuam beatitudinem mereri. *Denique*, Nullus poteſt mereri ſine dilectione Dei, quæ per actum intellectus reguletur: ſed in illo primo inſtanti non potuit anima Chriſti regulari aliqua notitia, quæ ſufficeret ad meritum; Tres enim poſſunt dari cognitiones Dei, ut authoris ſupernaturalis: nimirum cognitio obſcura fidei, notitia ſcientiæ infuſæ, & viſio beatifica: dilectio autem ſimul exiſtens cum viſione beata regulari nequit cognitione obſcura fidei, quia cognitio obſcura non poteſt eſſe ſimul cum cognitione intuitiva: igitur illa dilectio neceſſariò regulari deberet per notitiam ſcientiæ infuſæ, vel beatificæ. Non poteſt autem regulari per notitiam infuſam, quæ eſt poſterior ſcientia beatifica: igitur neceſſum eſt Chriſti dilectionem regulari per ſcientiam beatam: at dilectio regulata per ſcientiam non poteſt eſſe meritoria: igitur per illam Chriſtus mereri non potuit.

Reſpondeo ad primum diſtinguendo majorem. Subjectum non poteſt eſſe ſimul in termino, & in motu ſucceſſivo ad terminum, concedo: inſtantaneo, nego: meritum autem non conſiſtit in motu ſucceſſivo, ſed in actione, & mutatione inſtantanea: ideo ſimul poteſt eſſe, & in eodem inſtanti temporis cum præmio, ut conſtat de augmento gratiæ ſanctificantis, quod ſimul & in eodem inſtanti eſt cum merito illius gratiæ. Ad ſecundum dico, majorem eſſe veram de lege ordinaria: nempe quòd quis mereri non poſſit beatitudinem abſque ſpe illam conſequendi: nihil autem officit, nec ulla poteſt oſtendi repugnantia, quod de po-

potentia Dei abſoluta, quis mereri poſſit abſque certa, & indubitata fiducia conſequendi præmium, ad quod aſpirat. *Ad tertium* dico dilectionem illam Chriſti eo in caſu fore regulandam per ſcientiam infuſam, quæ licèt de facto ſupponat notitiam beatificam, & viſionem intuitivam, tamen in illa hypotheſi priùs gloria ſupponeretur infundi, quàm lumen gloriæ, & ſubinde in eo caſu præexiſteret ad viſionem Dei intuitivam, & regularet dilectionem animæ Chriſti per quam illam Dei viſionem, & fruitionem mereretur.

CONCLUSIO SECUNDA.

C*Hriſtus revera meruit gloriam ſui corporis, nec-non & ſui nominis exaltationem*. Hæc colligitur ex Scriptura ſacra, quæ illam veritatem apertè ſignificat. Sic Lucæ 24. *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Corporis ſcilicet, nam gloriam animæ à primo conceptionis momento poſſidebat. Ad Heb.2. *Vidimus Jeſum, propter paſſionem mortis, gloria, & honore coronatum*. Ad Epheſ.4. *Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia deſcendit in inferiores partes terræ*: Ubi aſcenſus in cœlum, deſcenſui per humilitatem tribuitur. Item idem Apoſtolus ad Philip.2. de Chriſto loquens ſic ait: *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, &c.* Quibus verbis Apoſtolus (ut ibidem obſervat ſanctus Thomas) commendat præmium humilitatis Chriſti, per quam meruit ſibi exaltationem quantùm ad tria: nimirum quantum ad gloriam reſurrectionis, ut denotatur per illa verba, *propter quod & Deus exaltavit illum*, quoad manifeſtationem ſuæ divinitatis, ut deſignant verba ſequentia, *& donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*; Et quoad reverentiam totius creaturæ, quæ debet ipſi honorem rependere, ut ſignificant ſequentia verba, *ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, &c.*

Illa autem nominis exaltatio maximè conſiſtit in illis variis teſtimoniis, quibus atteſtata eſt illius divinitas, & ſanctitas, dum naſceretur, baptizaretur, transfiguraretur, & moreretur: gloria verò corporis conſiſtit in dotibus glorioſis, quibus illuſtratum eſt illius divinum corpus in inſtanti reſurrectionis, nec-non & in ipſa reſurrectione, quam ipſum promeruiſſe docet S Auguſtinus: *qia humiliatus eſt, propterea Deus exaltavit eum à mortuis*. Hinc idem tract. 104. in Joan. *Humilitas claritatis eſt meritum*, inquit, *claritas eſt humilitatis præmium*: quam utique claritatem Chriſtus à Patre petebat Joan. 17. his verbis: *Ego te clarificavi ſuper terram, opus conſummavi, quod dediſti mihi, ut faciam, & nunc clarifica me, tu Pater*.

Dices. Præmium eſt excellentius merito, quia Deus remunerat ſupra condignum: ſed charitas Chriſti ſuperexcedebat glorificationem corporis: ergo opus ex charitate illa procedens dignum erat majori remuneratione: non ergo ordinabatur ad glorificationem corporis ſicut meritum ad præmium.

Reſpondet Seraph. Doctor, quæſt. 2. majorem eſſe quidem veram de præmio ſubſtantiali, quo Deus remunerat hominem ſupra condignum, non verò de præmio accidentali, ſeu inferioris boni, quàm ſit ſubſtantiale, majori enim bono poteſt mereri homo minus bonum: & ideo illa major propoſitio non eſt univerſaliter vera. Reſpondet ſecundò ad minorem, poſſe dici, quòd præmium corporis Chriſti fuit excellentiùs merito, ſi fiat comparatio ad ſtatum, & ad opus, per quod meruit: nam ſtatus corporis fuit nobilior poſt glorificationem, quàm ante: gloria etiam corporis excedebat labores corporis, quos Chriſtus ſuſtinuit.

Dices ſecundò: Anima Chriſti fuit donata beatitudine propter unionem ipſius ad Verbum, non autem propter ulla merita: ſed illius corpus etiam fuit unitum Verbo: ergo pari ratione donari debuit gloria, & beatitudine abſque ullis meritis.

Reſpondet Seraph. Doctor *ibidem*, non eſſe paritatem, inter beatitudinem corporis, & animæ in Chriſto, quia cùm Chriſtus veniſſet, ut pro noſtris delictis ſatiſfaceret, ad id conveniens fuit, ut aliqua ejus portio ſubjaceret pœnalitatibus, ut divinæ juſtitiæ ſatisfacere poſſet, & nobis gloriam promereri; ad id autem convenientior fuit portio inferior, quàm ſuperior: ideo congruum fuit, ut ſuperior portio donaretur beatitudine, inferior verò illam tam ſibi, quàm nobis promereretur.

Dices tertiò. Nullus mereri poteſt, quod ſibi jure debetur, ſed gloria corporis jure

debebatur Chriſto, hæc enim naturaliter ſequitur ex beatitudine animæ: igitur illam Chriſtus non potuit promereri.

Reſpondet Doctor num. 15. Chriſtum quidem non meruiſſe ſimpliciter, & directè gloriam ſui corporis, ſed tantùm indirectè, nempe per amotionem impedimenti, quo gloria animæ ſuſpendebatur, & prohibebatur, ne redundaret in corpus. Poteſt dici, inquit, piè ſentiendo cum Magiſtro, & „ piè gloſſando, quod quamvis non me- „ ruerit directè impaſſibilitatem utriuſque, „ meruit tamen amotionem impedimenti, „ propter quod non infuerunt ſtatim, ſcili- „ cet deſitionem miraculi prohibentis re- „ dundantiam gloriæ in portionem inferio- „ rem, & in corpus. Quibus Doctor ſignificat Chriſtum meruiſſe, & obtinuiſſe à Deo, ne ampliùs continuaret iſtud miraculum, quo ſuſpendebatur animæ gloria, & prohibebatur, ne redundaret in corpus.

Nec valet dicere cum Goneto, & aliis Recentioribus, doctrinam Scoti hac in parte videri minùs conſentaneam, quia ſequeretur inde, quòd Chriſtus non meruerit propriè ſui corporis gloriam. Iſtud enim nego ex Doctoris doctrina colligi, non enim negat Doctor Chriſtum non meruiſſe ſui corporis gloriam, ſed ſolùm, quòd indirectè hæc gloria ſub meritum ceciderit.

Dices denique. Sola cauſa adventus Chriſti in mundum, eſt hominum ſalus: igitur omne ſuum meritum in noſtram utilitatem impendit, non in ſui gloriam. Probat antecedens Calvinus ex illo Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret.* Joan. 17. *Pro illis ſanctifico me ipſum.* Ad Rom. 8. *Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Reſpondeo his omnibus Scripturæ textibus ſignificari, quòd Chriſtus primò, & principaliter intenderit noſtram ſalutem, hoc tamen non obſtat, quin minùs principaliter, & ſecundariò potuerit intendere gloriam ſui corporis, ſuique nominis exaltationem, quod equidem ſignificavit S. Cyrillus lib. 3. theſ. cap. 2. qui arguens contra Arianos docentes Chriſtum non eſſe verum Deum, nec ante incarnationem habuiſſe nomen ſupra omne nomen, ſed illud ſuis meritis obtinuiſſe, illum errorem demonſtrat ex eo, quòd inde ſequeretur Chriſtum magis incarnatum fuiſſe in ſui utilitatem, quàm in noſtram: *Si verò*, inquit, *ut ipſi dicunt, exaltatus poſt incarnationem eſt Filius Dei, & factus ſublimis, quod antea non habebat, pro ſe magis incarnatus eſſet, quàm pro hominibus, ſibi enim magis ſecundùm vos profuit, quàm hominibus: ita non pro noſtra ſalute magis, quàm ut ipſe exaltaretur, nomenque maximum aſſequeretur, homo factus eſſet.*

CONCLUSIO TERTIA.

Chriſtus nobis meruit non ſolùm gratiam primam, & ſecundam, quibus juſtificamur; ſed etiam liberationem à culpa, & à pœna, nec-non & aperitionem januæ cæleſtis, & introductionem in paradiſum: Hæc concluſio maximè tribus partibus conſtat, quarum primam ſignificat Apoſtolus ad Epheſ. 1. cùm ait. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto.* In quem locum Ambroſius, *Omne donum*, inquit, *gratiæ in Chriſto eſt, & ſi quis ſpreto Chriſto, benedici ſe putat, errare ſe ſciet.* Item 2. Tim. 1. *Vocavit nos vocatione ſua ſancta, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu.* Item Philipp. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolùm, ut in eum credatis, ſed etiam pro illo patiamini.*

Confirmatur authoritate Concilii Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. *Declaratur præterea ipſius juſtificationis exordium in adultis, à Deo per Chriſtum Jeſum præveniente gratiæ ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur.* Eadem veritas colligitur ex illo Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.* Quo in loco, ut obſervat Chryſoſtomus ibidem homil. 13. & Auguſtinus tract. 3. in Joan. denotatur omnia bona ſupernaturalia eſſe in nobis per Chriſtum. Et ſanè id colligitur ex illis verbis: *Gratiam pro gratia*, nam ſecundùm phraſim Hebraicam ſignificant omnem gratiam, ut patet ex illo Job. 2. *Pellem pro pelle dabit homo pro anima ſua*, id eſt, omnem pellem: ac ſi diceretur, à primo bono uſque ad ultimum, & à minimo uſque ad maximum, & pretioſiſſimum, permittet homo ſe ſpoliari, ut vitam tueri poſſit. Unde præclarè Bernardus ſerm. 13. in Cantica: *Quidquid ſapientiæ, quidquid virtutis habere confidis, Dei virtuti, Dei ſapientiæ deputa Chriſto.* Et ante initio ſermonis dixerat: *Origo fontium, & fluminum mare eſt, virtutum, &*

ſcien-

Digitized by Google

ſcientiarum Dominus Jeſus Chriſtus. Hæc veritas patebit evidentiùs in tractatu de gratia, ubi omnem omnino gratiam à Chriſto in homines derivari demonſtrabitur.

Secunda pars etiam apparet ex eodem Apoſtolo ibidem, ubi ait: *Gratificavit nos in dilecto filio ſuo, in quo habemus redemptionem*. Quaſi diceret, Deum per Chriſti meritum non ſolùm nos repleſſe omni gratia, ſed etiam nos redemiſſe ab omni culpa, & pœna. Hinc toties Scriptura ſacra indicat Chriſtum veniſſe, ut redemptorem, & ut nos redimeret ab omni iniquitate. Hinc 1. ad Timoth. 2. Chriſtus dicitur dediſſe ſemetipſum redemptionem pro multis.

Tertia denique pars etiam conſtat. Nam, inquit Doctor, quamquam plurimi Patriarchæ, virique ſanctiſſimi, ante Chriſti aſcenſionem diſceſſerint è vivis, attamen nullus eorum æterna gloria potiebatur, qua modò donantur parvuli recenter baptizati: quod ſignum eſt neminem fuiſſe potitum cœleſti gloria ante Chriſti aſcenſionem in cœlum.

CONCLUSIO ULTIMA.

Chriſtus Dominus meruit etiam gratiam, & gloriam SS. Angelis. Probatur primo ex Apoſtolo ad Epheſ. 1. ubi propoſuiſſe Deus dicitur *inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo*. Item ex epiſt. ad Coloſſ. 1. *In quo reconciliata omnia per Chriſtum* aſſeruntur, *& pacificata per ſanguinem Crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt*. Cætera quæ à nonnullis afferuntur ſacrorum teſtimonia librorum, non ſatis diſerta videntur.

Suffragantur etiam SS. Patres. In primis S. Auguſtinus, qui in libro de conſenſu Evangeliſtarum, cap. 35. ſic ſcribit: *Quapropter cùm ſit ipſe Chriſtus ſapientia Dei, per quem creata ſunt omnia, cùmque nullæ mentes rationabiles ſive Angelorum, ſive hominum niſi participatione ipſius ſapientes fiant, cui per Spiritum ſanctum, per quem charitas in cordibus noſtris diffunditur, inhæremus, quæ Trinitas unus Deus eſt: conſultum eſt divina Providentia mortalibus, quorum temporalis vita in rebus orientibus, & occidentibus occupata tenebatur, ut eadem ipſa Dei ſapientia ad unitatem perſonæ ſuæ homine aſſumpto, in quo temporaliter naſceretur, viveret, moreretur, reſurgeret: congrua ſaluti noſtræ dicendo, faciendo, patiendo, & ſuſtinendo, fieret, & deorſum hominibus exemplum redeundi; & eis, qui ſurſum ſunt Angelis exemplum manendi*.

Suſcribit Fulgentius lib. 2. ad Traſimundum, cap. 2. *Non alia*, inquit, c. 3. *ſtantem Angelum à ruina potuit cuſtodire, niſi illa, quæ lapſum hominem poſt ruinam potuit reparare. Una eſt in utroque gratia operata; in hoc, ut ſurgeret: in illo ne caderet: in illo ne vulneraretur; in iſto ut ſanaretur: Ab hoc infirmitatem repulit; illum infirmari non ſinit. Illius eſca; iſtius medicina*.

Adſtipulatur Gregorius in lib. 2. Reg. cap. 2. *Qui abſque dono Unigeniti ſanctificationis ſpiritum habere neminem potuiſſe dicit, non ſolùm de hominibus, ſed etiam de Angelis: quia ſcriptum eſt* Pſalm. 18. *Verbo Domini cœli firmati ſunt. Si ergo etiam Angeli ſanctificati creduntur in Filio, multò magis de hominibus creditur, qui extra eum ſanctificationis gratiam invenire non poſſunt*.

Ex Græcis Patribus unus afferri poteſt Cyrillus ex lib. 9. de adoratione; qui verba illa 1. Joan. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus* de Chriſto ſic interpretatur, *Chriſti enim particeps eſt omnis tam aſpectabilis, quàm aſpectui non ſubjecta creatura. Siquidem, & Angeli, & Archangeli, & quidquid ultra iſtos eſt: ac vel ipſi Cherubini, non aliter ſancti ſunt, quàm per ſolum Chriſtum in Spiritu ſancto. Sed de Chriſto ipſo, quia Deus eſt, & de eo, quod ante incarnationem factum eſt, apertè ibi loquitur*.

Similiter Hyppolitus Portuenſis in fragm. 2. quod eſt in Anaſtaſii Collectaneis, ubi de Incarnatione Verbi ſic ſcribit, *Nam propterea homo factus eſt univerſorum Deus, ut patibili carne patiens, totum noſtrum peccato venditum redimeret genus: atque ut impatibili divinitati per carnem miracula faciens, ad incorruptam ſuam, & beatam vitam reduceret. Nec non uti ſanctos illos Ordines, qui in cœlo ſunt, intelligibilium ſubſtantiarum ad immutabilitatem firmaret Incarnationis ſuæ myſterio: cujus opus eſt omnium in eum recapitulatio*. Suffragatur etiam ratio: nam Angeli tamquam extranei fuerunt adoptati ad gloriam: at non eſt congruum ut quis adoptetur ad hæreditatem filii naturalis, niſi mediante filio naturali, qui eſt Chriſtus.

Dices. Angeli ſunt adepti beatitudinem ante Chriſtum incarnatum: igitur independenter ab eo.

Nego conſequentiam; hoc enim beneficium eis contigit eò, quòd eſſent immunes ab omni peccato, unde differenda non erat earum beatitudo: Inde tamen non eſt conſequens, quòd illam non obtinuerint intuitu meritorum Chriſti, ſiquidem Patres veteris Teſtamenti, qui Chriſti incarnationem præceſſerunt, plurimis donati ſunt gratiis, & beneficiis intuitu tantùm Chriſti meritorum: ergo pari ratione Angeli potuerunt obtinere ſuam beatitudinem dependenter à meritis Chriſti, quamquam illam ante ipſius incarnationem fuerint adepti.

QUÆSTIO ULTIMA.

Utrùm, & qualiter Chriſti meritum fuerit infinitum.

NOtandùm primò, omnes quidem Theologos convenire, Chriſti meritum eſſe infinitum, diſſentire verò in aſſignanda ratione hujus infinitatis. Thomiſtæ ſiquidem, & plurimi Recentiores docent meritum Chriſti fuiſſe infinitum formaliter intrinſecè; Doctor verò ſubtilis cum ſuis omnibus Diſcipulis contendit fuiſſe dumtaxat infinitum extrinſecè, ſeu denominativè, qualiter, v. g. viſio beatifica aliqua ratione dici poteſt infinita. Hæc autem infinitas accidentalis, & extrinſeca ex multiplici capite oriri poteſt. *Primò* quidem, ex parte objecti, circa quod verſatur; quemadmodum enim peccatum mortale per quandam denominationem extrinſecam ab objecto infinito, quod offendit, denominatur grave in infinitum; ita etiam meritum Chriſti ratione objecti extrinſecè denominari poteſt infinitum. *Secundò*, ex parte perſonæ operantis: ſic actiones humanitatis Chriſti dici poſſunt infinitæ, quia nimirum ex unione ipſius cum Verbo conſurgit quædam dignitas in humanitate, & conſequenter in ejus actionibus, ratione cujus dignitatis actiones illæ extrinſecè, & accidentaliter dici poſſunt infinitæ. *Tertiò*, ex parte acceptationis divinæ, quia videlicet Deus illa Chriſti merita acceptat pro ſalvandis infinitis hominibus, ſi tot occurrerent ſalvandi. An autem hac dumtaxat infinitate extrinſeca Chriſti merita fuerint infinita, hic erit determinandum.

Notandum ſecundò, ſeu potiùs revocandum ex dictis, Verbum divinum nullam habere phyſicam ſpecialem cauſalitatem circa humanitatem aſſumptam, quam non habeat Pater, & Spiritus ſanctus; ſiquidem opera ſanctiſſimæ Trinitatis ad extra ſunt indiviſa; ita quòd nihil quidquam una perſona operetur, quin pariter cæteræ perſonæ cenſeantur idipſum producere; ſiquidem earum operatio ad extra, eſt per potentiam, & voluntatem, quæ in tribus divinis perſonis eſt indiviſibilis, & ſimpliciſſima. Unde non ſunt tres omnipotentes, ſed unus omnipotens. *Adde quòd* Verbum divinum terminat tantùm dependentiam naturæ aſſumptæ, eodem quaſi genere terminationis quo punctum terminat lineam, quod certè fieri poteſt abſque ſpeciali influxu.

Notandum tertiò, principium *quod* nunquam operari niſi ſecundùm menſuram, & perfectionem principii *quo*. Aqua calida v. g. ut quatuor, nunquam calefacit ut quinque; quia calor, qui eſt principium *quo* calefactionis, habet tantùm perfectionem quatuor graduum. Hinc ſequitur, quòd etſi perſona Verbi divini phyſicè concurreret ſpeciali influxu ad elicitionem actionum humanitatis aſſumptæ; tamen eſſent menſurandæ ſemper hujuſmodi actiones ſecundùm perfectionem principii *quo*: putà intellectus, vel voluntatis creatæ, quæ principia cùm ſint phyſicè, & naturaliter finita, non poterunt ab illis procedere actiones phyſicè, & naturaliter infinitæ. Unde ſit

CONCLUSIO UNICA.

MEritum Chriſti non eſt infinitum ex ſe formaliter, & intrinſecè, ſed dumtaxat extrinſecè. Ita Doctor diſt. 19. num. 4. eamque concluſionem probat plurimis rationibus, quarum *prima* ſic proponi poteſt: Si aliqua actio humana Chriſti eſſet infiniti valoris, & acceptabilitatis, ſequeretur, quòd eſſet tanti valoris, quanti eſt volitio increata, & eſſentialiter infinita ipſius Dei: ſed omninò abſurdum eſt, quòd volitio creata, & contingens, quæ ex natura ſua intrinſeca poſſet eſſe, & non eſſe, & quæ dependet à principio finito, & limitato, eſſet tanti valoris, ac eſſet volitio increata: ergo actio meritoria Chriſti non eſt infiniti valoris. Patet ſequela majoris; quia volitio increata non poteſt habere majorem valorem, quàm infinitum: ergo ſi volitio creata haberet valo-

valorem infinitum, haberet tantum valorem quantum habet volitio increata.

Confirmatur: Si volitio creata Chriſti habet ex ſe infinitum valorem, & acceptabilitatem: ergo exigitur ex ſe ut ſit tam grata Deo, & accepta, quàm ipſa Verbi perſona eſt Deo grata, & accepta: ſed omninò hoc videtur abſurdum: ergo non eſt tanti valoris, aut acceptabilitatis. Probatur minor: quia inde ſequeretur, quòd quemadmodum Verbum, & volitio ipſius ſunt ſimpliciter infinita, ita etiam volitio illa creata eſſet ſimpliciter infinita, quod certè nec ipſimet adverſarii admittent, nec poteſt ulla ratione eſſe veriſimile.

Probat ſecundò Doctor: Si volitio creata Chriſti eſſet ex ſe infiniti valoris, ſequeretur quòd Chriſtus per ipſam tam perfectè frueretur Deo, quàm per volitionem infinitam, & increatam: ſed hoc eſt abſurdum ſecundùm omnes.

Confirmatur; quia major perfectio in ratione fruitionis provenit ex majori dignitate actus: ergo ſi volitio creata non habet tantam perfectionem in ratione fruitionis, non habebit tantam dignitatem, nec tantum conſequenter valorem: aut ſi habet tantum valorem, debet habere tantam perfectionem in ratione fruitionis.

Reponunt Thomiſtæ; veram fore rationem Doctoris, ſi meritum Chriſti eſſet infinitum in ratione entis: at cùm ſit infinitum dumtaxat in ratione meriti, non verò in ratione entis, argumentum illud nihil concludit.

Contrà. Meritum Chriſti non eſt infinitum in ratione entis; ergo neque infinitum eſt ex ſe formaliter, & intrinſecè. Antecedens admittunt Adverſarii. Probatur conſequentia. Non poteſt intelligi quomodo formaliter, & intrinſecè meritum Chriſti ſit infinitum, niſi quia in entitate ſua formali, & quatenus dependet ab operante infinito, & infinitè operante, eſt infinitum: ſed hoc eſt eſſe infinitum in ratione entis: ergo ſi meritum Chriſti ſit infinitum formaliter, & intrinſecè, ut volunt Adverſarii, erit infinitum in ratione entis.

Confirmatur ratione Doctoris, quæ eſt tertia illius probatio. Actio meritoria Chriſti fuit bonum finitum ex ſua ratione intrinſeca, non ſolùm in genere entis, ſed etiam in genere moris: ergo non fuit infinitè meritoria ex ſua ratione formali. Conſequentia patet: quia non plus fuit acceptata, quàm eſſet bona, ex ſententia eorum, qui eam volunt eſſe infinitam: ergo ſi ex ratione ſua formali non fuit infinitè bona in genere moris: ergo nec infinitè accepta: ergo nec infinitè meritoria. Antecedens ſic oſtenditur. Principium per ſe actionis meritoriæ Chriſti ſumptum cum omnibus reſpectibus etiam ad Verbum, eſt finitum intrinſecè: igitur & actio ejus fuit formaliter finita, & limitata. Antecedens patet, quia principium illius actionis eſt voluntas Chriſti creata informata gratia infinita, quæ ex reſpectu ad Verbum nullam induit infinitatem intrinſecam, quia reſpectus ille finitus eſt. Conſequentia probatur: quia à principio eſſentialiter intrinſecè finito non poteſt eſſe actio intrinſecè, & formaliter infinita: actio enim non excedit virtutem ſuæ cauſæ.

Reponunt Thomiſtæ, Principium *quo* formale eſſe quidem finitum in genere entis, & moris, principium verò *quod* eſſe infinitum; quod ſat eſt, ut actio meritoria dicatur infinita in genere moris.

Contrà: Hoc principium *quod* non agit niſi in virtute principii *quo*, ut dictum eſt in tertio notabili; ergo quamvis principium *quod* ſit infinitum, non poteſt tamen elici actio niſi præciſè juxta menſuram perfectionis principii *quo*; quod quia finitum eſt, actio quoque Chriſti meritoria intrinſecè, & formaliter debet eſſe finita. *Confirmatur*: Agens, quod per ſuum principium formale eſt formaliter finitum in genere entis, & naturæ, non poteſt cauſare effectum formaliter infinitum, nec elicere actionem formaliter infinitam: ergo nec per principium *quo* formaliter finitum in genere moris, & gratiæ poteſt actionem infinitam in genere moris elicere. Conſequentia patet à paritate rationis. Antecedens probatur, quia Chriſtus v. g. per intellectum creatum non poteſt elicere intellectionem formaliter infinitam.

Reponunt iterum, hanc illam infinitatem eſſe petendam ex eo, quòd Verbum divinum ſpecialem habeat influxum in actiones humanitatis, ratione activitatis illius humanitatis, quæ ipſi competit, unde poteſt elicere actionem infinitam, etſi principium *quo* formaliter merendi ſit finitum.

Contrà *primò*. Conveniunt omnes penè Theologi, quòd Verbum divinum nullam habebat peculiarem efficientiam reſpectu illarum actionum. *Secundò*, etiam admiſſo, quòd habuerit illum influxum, adhuc impli-

cat actionem ab eo per principium formaliter finitum elicitam eſſe infinitam. Probatur, quia actus eſſentialiter infinitus non poteſt dependere eſſentialiter ab aliquibus cauſis formaliter finitis in perfectione, etiam cauſa infinita coagente; ita quòd cauſa finita habeat eſſentialem cauſalitatem ſuper illum actum: ſed natura aſſumpta habuit ſuper actiones Chriſti creatam eſſentialem cauſalitatem: ergo non potuerunt formaliter eſſe infinitæ. Conſequens eſt evidens cum minore. Major patet, tum quia, nec à cauſa finita ſola eſt cauſalitas effectus, tum etiam quia etſi cauſa infinita, & finita ſubordinentur, implicat tamen, quòd ab eis oriatur effectus infinitus, quia effectus non poteſt excedere perfectionem ſuæ cauſæ proximæ, à qua dimanat, unde quoniam effectus aliquis producitur à Deo, & à ſole, propterea, quòd dependet eſſentialiter à ſole, qui eſt cauſa finita, non poteſt talis effectus eſſe formaliter infinitus: ideoque quantumvis Verbum divinum habeat peculiarem efficientiam reſpectu actionum humanitatis Chriſti, non tamen propterea poſſunt illæ formaliter eſſe infinitæ; quia per alias cauſas finitas modificantur, & determinantur in genere, & ordine actionum, & entium finitorum.

Confirmatur quarta ratione Doctoris: Nullus ſequitur effectus formaliter, & intrinſecè infinitus etiam ex cauſa infinita, niſi ipſa agat infinitè, ſeu modo infinito: at Verbum divinum, ut perſona humanitatis aſſumptæ, dato quòd egerit merendo, non egit infinito modo. Probatur, tum quia ut ſic gerebat vices perſonæ humanæ, quæ non aliter operabatur, quàm perſona propria, ſi fuiſſet: tum quia mereri, & ſatisfacere, ſunt actiones dicentes inferioritatem, & ſubmiſſionem: ergo non poſſunt elici à Deo ut ſic: ergo neque à Verbo infinitè, ſeu infinito modo operante.

Reponunt Thomiſtæ, cum Suarez, equidem actiones Chriſti non fuiſſe infinitè meritorias ex quadam efficientia, & influxu, quem Verbum divinum habuerit circa humanitatem, & illius operationes, ſed dumtaxat ratione unionis, quam illæ Chriſti operationes habent cum Verbo divino; ratione cujus unionis illæ operationes humanitatis cenſentur veluti Verbo propriæ: atque conſequenter in infinitum dignificatæ.

Contrà. Quamvis actio dignitatem aliquam accipiat à perſona, à qua elicitur, attamen actio finitæ perfectionis ſecundùm entitatem non poteſt accipere dignitatem infinitam, quamvis eliciatur à perſona infinita: igitur hæc reſponſio eſt nulla. Probatur antecedens. Actio finitæ perfectionis ſecundùm entitatem non poteſt habere tantum valorem, & dignitatem moralem, quantum haberet, ſi eſſet infinita ſecundùm entitatem; at ſi eſſet infinita ſecundùm entitatem tantum habere poſſet valorem, & dignitatem moralem infinitam: ergo actio, quæ eſt finita ſecundùm entitatem, quantumvis eliciatur à perſona infinita, non poteſt ex ſe, & intrinſecè habere dignitatem infinitam.

Confirmatur, quia actio infinitæ bonitatis ex natura ſua phyſica proveniens ab aliqua perſona infinita deberet habere majorem dignitatem etiam in ratione meriti, quàm alia actio finitæ entitatis elicita ab eadem perſona infinita: ſed hoc eſſet falſum ſi actioni phyſicè infinitæ correſpondere poſſet præmium infinitum: igitur tale præmium per ſe non debetur tali actioni provenienti à perſona Chriſti ex ratione ſua, & dignitate intrinſeca. *Confirmatur ſecundò*; Non magis debet creſcere valor operationis ex perfectione, & dignitate perſonæ, quàm valor cognitionis, ſeu viſionis ex dignitate objecti: ſicut enim actio perſonæ dignioris exiſtimatur excellentior, quàm actio perſonæ minùs dignæ: ita viſio perfectioris objecti cenſetur præſtantior, quàm imperfectioris: at licèt creſcat, & augeatur viſionis perfectio ſecundùm majorem perfectionem objecti, inde non ſequitur, quòd viſio terminata ad objectum infinitum ſit infinitæ perfectionis intrinſecè, aliàs viſio beatifica cujuslibet creaturæ, eſſet intrinſecè infinitæ perfectionis: igitur licèt creſcat dignitas actionis ex dignitate perſonæ; inde non ſequitur, quòd ſi perſona ſit infinitæ dignitatis, etiam actio ſit infinitæ dignitatis in genere moris, & meriti.

His adde, quòd etiamſi perſonæ dignitas aliquid influeret in bonitatem moralem, non efficeret illam bonitatem eſſe infinitam, etiamſi illa perſona ſit infinita: igitur licèt circumſtantia perſonæ augeat valorem meritorum, non efficiet illum infinitum quamvis perſona ſit infinita.

Reponit Suarez conſequentiam non valere, quia, inquit, aliter circumſtantia perſonæ concurrit ad dignificandam perſonam in ratione meriti; aliter verò ad

eam

eam dignificandam, ſeu augendam bonitatem moralem ejus in genere virtutis: dignificat enim actionem in ratione meriti ipſa moraliter aſficiendo actionem; ſed non dignificat, nec auget bonitatem moralem in genere virtutis, niſi qûatenus ipſa potentia verſatur circa objectum talis virtutis. Unde non poteſt communicare bonitatem, niſi juxta modum, quo tendit potentia in objectum illud; & idcirco cùm potentia tendat finito modo in objectum, inde fit, quòd perſona infinita non communicet bonitatem moralem infinitam actui elicito.

Contrà. Modus finitus quo potentia tendit in objectum, impedit communicationem bonitatis infinitæ in actionem illam moralem, quamvis illa actio procedat à perſona infinita: igitur etiam finitus modus operandi perſonæ infinitæ impediet quominus illa perſona communicet dignitatem meritoriam infinitam iſti actioni infinitæ. Antecedens eſt ipſius Suarii. Conſequentia verò patet à prioritate rationis. *Deinde*, Valor, & meritum actionis eſt proprietas conſequens bonitatem moralem ipſius actionis, unde res in tantum valet, in quantùm eſt bona: igitur cùm bonitas moralis actionum Chriſti ſit finita, etiam illarum actionum valor, & meritum finitum erit. Denique gratis aſſerit Suarez perſonam dignificare ſeipſa actionem in genere meriti independenter ab objecto, non verò eam ita dignificare in genere virtutis.

Concludendum eſt igitur, meritum Chriſti eſſe dumtaxat infinitum extrinſecè, & accidentariò, videlicet ex triplici circumſtantia, objecti, perſonæ, & divinæ acceptationis. *Primò* quidem, ex circumſtantia objecti, nam quemadmodum extrinſeca quadam denominatione peccatum aliquod commiſſum in objectum infinitum, putà Deum, dicitur infinitum: ita etiam actio meritoria in Deum, vel propter Deum elicita, dici poſſet aliqua denominatio extrinſecè infinita. *Secundò* ex circumſtantia ſuppoſiti, quia quotieſcumque natura aliqua operatur in ſuppoſito infinito, licèt illud ſuppoſitum non activè concurrat, nihilominus tamen quia dignificat aliqua ratione naturam operantem, dignificat quoque conſequenter actionem elicitam à tali natura; unde quia ſuppoſitum eſt infinitum, actiones illæ quoque dici poſſunt aliqua ratione infinitæ, hoc eſt extrinſecè, & accidentariò. *Tertiò* denique, ratione acceptationis divinæ, quia nimirum, licèt opus aliquod in ſe non ſit infinitum, quia tamen ad rationem illius, ut eſt meritorium, requiritur acceptatio divina, poteſt virtute illius acceptationis dici infinitum, quatenus nimirum pro infinitis peccatis, vel infinitis hominibus acceptatur: ergo Chriſti meritum multis titulis extrinſecis tantùm, & accidentariis dici poteſt infinitum.

Objiciunt adverſarii: *Primò* quidem aliquas Scripturæ ſacræ authoritates, quibus licèt non ſignificetur meritum Chriſti fuiſſe infinitum, tamen declaratur id fuiſſe ſufficientis valoris pro ſolvendis peccatis omnium prorſus hominum; ex quibus inferre licet illud meritum fuiſſe infinitum: Sic Pſal. 139. *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. 1. Cor. 6. *Empti enim eſtis pretio magno*. 1. Joan. 2. *Non pro noſtris autem, ſed & pro totius mundi*. Confirmant ex Clemente VI. in dicta extravaganti *Unigenitus*, ubi loquens de theſauro Eccleſiæ, ſic ait: *De cujus conſumptione, aut diminutione non eſt aliquatenus formidandum, propter infinita merita Chriſti*. Ergo juxta Pontificem, operationes Chriſti fuerunt valoris meritorii ſimpliciter infiniti. Conſequentia patet: *Tum quia* ſi illarum valor meritorius non eſſet infinitus ſimpliciter, merita Chriſti non appellarentur abſolutè infinita. *Tum etiam*, quia aliàs liceret formidare cum fundamento ne in tantum peccata hominum creſcerent, ut ex eorum multitudine merita Chriſti tandem conſumerentur. Quòd autem Pontifex ad infinitatem meritorum Chriſti ſuadendam, non ad acceptationem extrinſecam Dei, ſed ad intrinſecam conjunctionem ipſius ad Verbum recurrat, colligitur ex eo, quòd dicat unam guttam ſanguinis Chriſti *propter conjunctionem ad Verbum* ſufficientiſſimam fuiſſe pro peccatis omnium hominum: ſed ſi merita Chriſti ſolùm eſſent infinita ex acceptatione extrinſeca Dei, ad illam recurreret, non verò ad unionem cum Verbo: igitur, &c.

Reſpondeo, ex illis omnibus tum Scripturæ, tum Pontificis authoritatibus, nil aliud inferri, quàm quòd reverà Chriſti meritum ſit infinitum moraliter, & ſufficientiſſimum pro ſolvendis infinitis hominibus: non quidem ex ſe, ſeu ex eo, quòd procedat præciſè à perſona infinita, ſed ex eo, quòd Deus acceptavit illud tanquam pretium, & ſa-

ſatisfactionem ad remittendam pœnam infinitam peccatis debitam, & conferendam vitam æternam; non minùs, quàm ſi ex ſe eſſet infiniti valoris. Ratio autem cur Deus ita Chriſti merita acceptavit, rectè colligitur ex eo, quòd illa meritoria opera, quatenus procedebant à perſona divina, extrinſecam ſpecialem habebant dignitatem, quæ movebat Deum ad illa merita potiùs acceptanda, quàm merita omnium prorſus hominum, & Angelorum. Licèt enim circumſtantia perſonæ non tribuerit dignitatem infinitam intrinſecam, tamen tantum valorem, tantamque dignitatem conferebat iſtis operibus, ut nulla prorsùs alia opera meritoria majorem dignitatem haberent, imò nec æqualem. Unde non abs re Pontifex, ut ſignificet præſtantiſſimum fuiſſe Chriſti meritum, & ſanguinis pretium, recurrit ad unionem; ſiquidem ſumma humanitatis Chriſti, & illius operationis dignitas rectè colligitur ex unione hypoſtatica, quamquam inde non ſequatur dignitatem illam eſſe intrinſecè infinitam.

Inſtant adverſarii. Illa acceptatio divina, vel fuit juxta dignitatem meritoriam operationis Chriſti, vel illam exceſſit; ſeu Deus pluris fecit illa merita acceptando, quàm ex ſe valerent: Si *primum*, igitur illa merita habent ex ſe dignitatem infinitam independenter ab acceptatione Dei. *Secundum* verò dici non poteſt, quia opus ex ſe non condignum, ſed ſolùm ex præmiantis acceptatione, imperfectum eſt in ratione meriti, ſicut pretium, quod ex ſe eſt inæquale, ſed ſolùm habet æqualitatem ex voluntaria acceptatione vendentis, eſt imperfectum in ratione pretii: igitur ſi Chriſti opera non fuerint ex ſe condigna in ratione meriti, ſed id habuerint ex acceptatione extrinſeca Dei, neceſſum eſt, quòd fuerint imperfecta in ratione meriti.

Reſpondeo, Chriſti merita non fuiſſe acceptata ultra dignitatem, & valorem ſuum, quia quamvis non fuerint intrinſecè infinita; tamen quia procedebant à perſona infinitæ dignitatis, tanti erant valoris, quanti opus erat ut acceptarentur à Deo pro ſalvandis infinitis hominibus, quia ſcilicet illa merita excedebant dignitatem cujuſcumque alterius excogitabilis operis meritorii.

Adde quòd quamvis Deus illa acceptaſſet ultra dignitatem, non ſequeretur, quòd illa Chriſti opera eſſent imperfecta in ratione meriti: Siquidem illa merita cenſeri non poſſunt eſſe imperfecta, quibus non poteſt dari meritum præſtantius, & perfectius: at Chriſti meritis non poteſt dari præſtantius meritum: igitur non poſſunt cenſeri imperfecta. Hinc nulla eſt comparatio meritorum illorum cum pretio. Idcirco enim pretium cujus valor dependet ab acceptatione vendentis, cenſetur imperfectum, quia tali pretio poteſt dari majus, quod ex ſe æquet dignitatem rei emptæ: At Chriſti meritis non poſſunt dari aliqua præſtantiora merita, quæ ex ſe æquare poſſent ſolutionem faciendam pro infinitis peccatis expiandis, & infinitis hominibus ſalvandis; igitur exinde non debent cenſeri imperfecta.

Objiciunt ſecundò, Actiones meritoriæ Chriſti dicuntur à SS. Patribus *Theandricæ*, id eſt, *Deiviriles*, ſeu actiones Dei, & hominis; ſic enim eas appellat S. Dionyſius Epiſt. 4. ad Cajum, & S. Damaſcenus lib. 3. de Fide cap. 15. ſed actio theandrica, tam procedit à Verbo, quàm ab humanitate: igitur tam Verbum influit in actiones, quàm ipſa humanitas: ſed actio, in quam Verbum peculiariter influit, eſt infiniti valoris: ergo actiones Chriſti ut meritoriæ, fuerunt ex ſe infiniti valoris.

Diſtinguo majorem: Tam procedunt à Verbo, quàm ab humanitate per influxum phyſicum, aut moralem, quaſi Verbum æquè influat in actiones, ac humanitas in illas influit, nego: tam procedunt à Verbo, quàm ab humanitate, hoc eſt actiones illæ producuntur à perſona, quæ eſt ſimul Deus, & homo, tamquam à principio quod, concedo: Exinde autem non ſequitur, quòd Verbum peculiariter influat in iſtas actiones, & conſequenter verum non eſt, quòd illæ actiones ex ſe ſint infiniti valoris.

Objiciunt tertiò: Offenſæ gravitas creſcit juxta perfectionem perſonæ læſæ: ſatisfactio autem juxta perfectionem perſonæ ſatisfacientis: igitur ſicut culpa commiſſa in perſonam infinitam cenſetur infinita: ita ſatisfactio facta à perſona infinita cenſeri debet infinita.

Reſpondeo, antecedens eſſe verum ſecundum proportionem, non ſecundùm gradum, hoc eſt, proportione quadam, injuria illata perſonæ infinitæ cenſetur infinita, non tamen ſecundùm gradum perfectionis perſonæ offenſæ, quia perſona offenſa ſi ſit infinita, eſt infinita ſecundùm gradus intrinſecè, & formaliter perfectionis infinitæ, injuria verò non ſecundùm

gra-

gradus infinitatis, ſed extrinſeca quadam denominatione à perſona infinita læſa, dicitur infinita: hinc ſatisfactio, vel actio meritoria menſuratur juxta perfectionem perſonæ merentis, non ſecundùm gradum, ſed ſecundùm proportionem, præſertim ſi perſona, cui attribuitur meritum, nullam habet efficientiam circa illud, ſed dumtaxat illud extrinſecè, & accidentariò dignificet, quomodo diximus ſuppoſitum Verbi divini dignificare actiones meritorias humanitatis aſſumptæ.

Cenſerem tamen hanc controverſiam facilè componi poſſe, & utramque ſententiam conciliari, dicendo Chriſtum reverà meruiſſe pro infinitis hominibus quantum ad ſufficientiam, non quòd opera ipſius meritoria habuerint bonitatem, & dignitatem infinitam, quod etiam plurimi Thomiſtæ concedunt; ſed quòd tantæ fuerint dignitatis, tantique valoris ex eo quòd procederent à perſona divina, ut Deus per eorum valorem, & dignitatem ſummam, motus fuerit ad illa acceptanda pro omnibus omninò hominibus, etiamſi numero eſſent infiniti.

SECTIO TERTIA.

De Pontificatu, & Sacerdotio *Chriſti*.

Mediatoris dignitatem, & miniſterium implet Sacerdotis authoritas, & officium; eſt enim ſacerdotium, maximè ſummum, mediatio quædam Deum inter, & homines, ut rectè Philo Judæus obſervat l. 2. de Monarchia, ut refert Petavius lib. 12. cap. 11. ubi cauſam explicat, cur ſummo Sacerdoti luctu, ac funebri officio interdictum fuerit etiam in morte propinquiſſimorum: *Etenim*, inquit, *Lex vult eum altiore quadam, quàm humana ſit, indole eſſe præditum, & ad divinam propiùs accedere, velut in confinio quodam, ut verè dicam, utriuſque poſitum, ut & homines per Mediatorem quemdam placatum, & propitium reddant ſibi Deum, & Deus viciſſim ad impertienda, ſuppeditandaque beneficia ſua adminiſtro quopiam utatur*. Hinc egregiè ajebat Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 20. *Sacerdotium, medium tenere divinam inter humanamque naturam, ut & illam colat, & huic mutationem in melius afferat*.

Porrò, Chriſtum Dominum Pontificem eſſe, ac Sacerdotem luculentiſſimo teſtimonio Scripturæ ſacræ declarant, ut illud Davidis de Chriſto vaticinium Pſalm. 109. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*. Quod utique oraculum diſertiſſimè explicat S. Apoſtolus ad Hebr. 5. & ſequentibus, ut Chriſti Domini ſacerdotium, & ſacrificium explicet, illudque ſupra cætera veteris Legis Pontificum munia extollat, & efferat: Non eſt igitur immorandum in aſſerendo, & comprobando Chriſti Domini pontificatu, & ſacerdotio. Nec etiam hujus loci eſt agere de jugi Euchariſtiæ ſacrificio ab ipſo Pontificum principe, & ſummo hominum Sacerdote inſtitutum; quippe convenientiori ordine hæc diſcutientur in tractatu de Euchariſtiæ Sacramento, & Sacrificio. Solùm igitur hìc inveſtigandum, & determinandum eſt, an verè, & propriè ſacerdotale munus Chriſtus Dominus impleverit, illudque etiam nunc exerceat.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm, & ſecundùm quam naturam Chriſtus Dominus verè, & propriè fuerit Sacerdos.

Notandum primò, magnam inter Hæreticos ſemi-Arianos, & Catholicos fuiſſe de Chriſti ſacerdotio controverſiam; nam hæretici illi, qui naturam filii Dei, ac Verbi diverſam à natura Patris, & ea longè inferiorem exiſtimabant, quidquid in Chriſto inerat, vel ab eo geſtum erat, humile, & imbecillioris conditionis naturæ, velut dolorem, famem, & id genus cætera, adeoque precandi, & invocandi affectus, aliaque ſacerdotii propria munia, ipſius Divinitati adſcribebant, ut eum Patre, ſecundùm divinitatem ipſi attributam, inferiorem aſſererent. Neſtorius verò, qui hominem à Deo reipſa eſſe diviſum, & ſola affectus, & gratiæ unione ſociatum exiſtimabat; ita ſacerdotium humanitati Chriſti aſſignabat, ut nullatenus pateretur Sacerdotis dignitatem filio Dei, vel Deo attribui: quocirca, ut Catholicos in invidiam vocaret, tamquam divinitatem ipſam pontificem eſſe dicerent, eorum profeſſionem, ſic interpretabatur apud Cyrillum lib. 3. adverſus illum: *Legentes*, inquit, *Divinitatem, ſibi fingunt Pontificem, admirabili quaddam inſaniæ ſpecie*: Tum plurima ſubji-

ſubjiciebat argumenta, quibus iſtud dogma conficeret: purà; Si Divinitas eſt Pontifex, quis erit ille, qui pontificali officio colitur? Si Deus offert ſacrificium, nemo eſt, cui offeratur, aut ſibi offeret, quod planè ridiculum eſt. Verùm hanc calumniam à Catholicis removet Cyrillus, oſtendendo Catholicos affirmare quidem Deum eſſe factum ſummum Sacerdotem, quando carnem humanam induit, non tamen munus ſacerdotis implere ſecundùm divinitatem, ſed penes humanitatem Divinitati in unitate perſonæ ſociatam.

Notandum ſecundò, ex Concilio Tridentino ſeſſ.22.cap.1. *Sacrificium, & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta eſſe, ut utrumque in omni lege extiterit*. Unde, Sacerdotium neceſſariò importat reſpectum, & habitudinem ad ſacrificium, ita quòd quantumvis Sacerdos res alias ſacras, aliaque divina myſteria peragat, & celebret, tamen incompletè dumtaxat, non autem adæquatè Sacerdoris munus, & officium cenſetur exercere, niſi cùm ſacrificium celebrat, aut illud celebrandi poteſtatem, & authoritatem obtinet. Unde S. Auguſtinus epiſt.49. quæ eſt ad *Deogratias*, tria hæc commemorat, templum, ſacrificium, & Sacerdotem, tamquam ſibi invicem neceſſariò connexa. Porrò ſacrificium duplex generatim cenſeri poteſt: unum quidem impropriè dictum pro omni actione ſive interna, ſive externa, quæ in Dei laudem, & gloriam exercetur: cui ſacrificio reſpondet aliquod ſacrificium minùs propriè dictum, qua ratione omnes fideles ſuis bonis operibus Dei gloriæ, ſuæque ſaluti incumbentes, Sacerdotes appellantur à S. Petro epiſt. cap.2. *Vos eſtis*, inquit, *Genus electum, regale Sacerdotium, Gens ſancta*. Et omnes ſancti cum Chriſto in cœlis triumphantes, ipſi grates rependunt, quòd eos fecerit Sacerdotes, & Reges: *Feciſti nos Deo noſtro regnum, & Sacerdotes*. Aliud autem ſacrificium propriè dictum ſignificat oblationem exteriorem, & ſacram, quæ Deo offertur in cultum debitum ejus majeſtati, ac in obteſtationem illius ſupremi dominii, vel in gratiarum actionem accepti beneficii, vel in ſatisfactionem pro peccatis, eorumque expiatione. Hinc maximè triplex diſtinguitur ſacrificium, nempe venerationis, gratitudinis, & expiationis, quamquam plura alia genera commemorari poſſint, ut abundè diximus in tractatu *de legibus* agendo *de lege Moſaica*.

Notandum tertiò, quòd ſicut ſacrificium duplici ritu poteſt offerri, privato ſcilicer, & publico: ita duplex diſtinguitur Sacerdotis munus, aliud quidem privatum, quod Sacerdos interdum agere poteſt clanculum, & privatim, ac ſemoto omni hominum conſortio; aliud verò publicum, quod coram populi multitudine, ac in conſpectu plurium celebratur. Hinc illud ad Heb.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*. Quod utique poſtremum Sacerdotii munus verum, & propriè dictum ſacerdotium ſignificat. His ita præmiſſis, duo maximè ſunt in hac quæſtione determinanda. *Primum*, an Chriſtus verè, & propriè dicatur Sacerdos. *Secundum*, an Sacerdotis dignitas, & miniſterium ipſi conveniat, quà Deus, aut quà homo.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus verè, & propriè fuit Sacerdos. Hæc eſt de fide; quam egregiè probat S. Apoſtolus cap.5. ad Heb. & ſequentibus: patetque hujus concluſionis veritas ex eo quòd Chriſtus obtulit tamquam Sacerdos publicus verum, & propriè dictum ſacrificium; non ſolùm ſecundùm ordinem Melchiſedech, quando in die cœnæ accipiens panem, & calicem, ſuum corpus, ſuumque ſanguinem incruento ritu, ac ſacrificio æterno Patri litavit: ſed etiam cùm aſſiſtens *Pontifex futurorum bonorum*, inquit Apoſtolus ad Heb.9. *per amplius, & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non hujus creationis, neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa*. Cùm videlicet in ara crucis ſeipſum victimam æterno Patri obtulit.

Hoc egregiè explicat Concil. Trident. *ſeſſ.22.cap.1.* his verbis. His igitur Deus, ,, & Dominus noſter, etſi ſemel ſeipſum ,, in ara crucis morte intercedente, Deo ,, Patri oblaturus erat, ut æternam illic ,, redemptionem operaretur: quia tamen ,, per mortem, ſacerdotium ejus extinguen- ,, dum non erat; in cœna noviſſima, qua ,, nocte tradebatur, ut dilectæ ſponſæ ſuæ ,, Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura ,, exigit, relinqueret ſacrificium, quo cruen- ,, tum illud ſemel in cruce peragendum re- ,,

præ-

„ præſentaretur, ejuſque memoria in finem „ uſque ſæculi permaneret, atque illius ſa- „ lutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ „ à nobis quotidiè committuntur peccato- „ rum applicaretur; Sacerdotem ſecundùm „ ordinem Melchiſedech ſe in æternum „ conſtitutum declarans, corpus, & ſan- „ guinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & „ vini Deo Patri obtulit, ac ſub earum- „ dem rerum ſymbolis Apoſtolis, quos „ tunc novi Teſtamenti Sacerdotes con- „ ſtituebat, ut ſumerent, tradidit & eiſ- „ dem, eorumque in ſacerdotio ſucceſſo- „ ribus, ut offerrent præcepit per hæc „ verba: *Hoc facite in meam commemora- „ tionem*, uti ſemper Catholica Eccleſia „ intellexit, & docuit.

Hanc veritatem ſuis oraculis, ſuaque doctrina luculentiſſimè explicant SS. Patres tam Græci, quàm Latini, qui Chriſtum Dominum novæ legis Sacerdotem, & Pontificem maximè ſecundùm ordinem Melchiſedech, eò quod ſemel litatum ſuum corpus, & ſanguinem oblatione cruenta in cruce, jugi, ac perpetuo Miſſæ ſacrificio diebus ſingulis miniſterio Sacerdotum æterno Patri offerat in ſacrificium: quos omnes ſanctiſſimos Authores hanc veritatem atteſtantes referemus in tractatu *de divina Eucharistia*; ut nullum ſuperſit effugium Calviniſtis, & aliis hujus ævi hæreticis negantibus aliud novæ legis ſacrificium præter id, quod à Chriſto in cruce oblatum eſt.

Interim laudare juvat, & recenſere aliquos ex SS. Patribus, qui ut perfectum, ac omnibus titulis illuſtre Chriſti ſacerdotium demonſtrent, illum non ſolùm ſacerdotem, ſed & victimam, ac oblationem pronuntiant. Sic imprimis Epiphanius Hæreſ. 55. quæ eſt Melchiſedecianorum, ubi de ſacerdotio Chriſti loquens, ait: *Primùm quidem ſeipſum obtulit, ut ſacrificium diſſolveret antiqui ſacramenti, perfectiore, vivaque pro univerſo mundo mactata hoſtia: ut eſſet ipſe victima, ipſe ſacrificium, ipſe Sacerdos, ipſe altare, ipſe Deus, ipſe homo, ipſe Rex, ipſe Pontifex, ipſe ovis, ipſe agnus, omnia in omnibus pro nobis factus*. Id ipſum eleganter explicat S. Auguſtinus in Pſal. 132. *Quis eſt Sacerdos*, ait, *niſi unus Sacerdos, qui intravit in ſancta Sanctorum? Quis eſt Sacerdos, niſi qui fuit victima, & Sacerdos? niſi ille, qui cùm in mundo non inveniret, quod offerret, ſeipſum obtulit?* Egregiè quoque Fulgentius lib. 1. ad Traſ. cap. 12. Chriſti ſacerdotium commendat his verbis, *Unus igitur, idemque Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus, ipſe paſtor, & ovis, ipſe ſponſus, & ſponſa; ipſe ſacerdos, & victima: unus, idemque, & oblator muneris, & munus factus eſt oblatoris: ut nec oblator à muneris qualitate deſciſceret, nec munus ab oblationis merito diſcreparet.*

Dices: Omnis verus, & perfectus Sacerdos phyſicè debet agere circa victimam ipſam *vel* mactando, *vel* igne abſumendo, *vel* aliter immutando: ſed impium eſt dicere Chriſtum ſeipſum occidiſſe: igitur falſum eſt, quòd fuerit ſimul Sacerdos, & victima.

Nego majorem: Sufficit enim ad verum ſacrificium, quòd Sacerdos aſſumat victimam, illamque Deo offerat oblatione morali, & ſpontanea: Chriſtus autem Dominus hoc præſtitit: ſiquidem mortem ſibi illatam, ut rem ſacram voluntariè ſubiit, illamque Deo in ſacrificium obtulit.

Inſtabis: Si hæc ita ſint, ſequitur Martyres ſimiliter reverà propriè Sacerdotes eſſe, verumque Deo ſacrificium impendere cùm in illius gloriam, & ſanguinem fundunt, & mortem cruentam voluntariè obeunt: ſed id nullus Catholicorum dixerit: igitur nec ipſum de Chriſto aſſerendum eſt.

Nego majorem: Quamquam enim vitam cum ſanguine Martyres in Dei gloriam, & honorem litent, nihilominus cùm non ſint à Deo conſtituti, ut mortem ſubeant per modum ſacrificii, nec ut ſe tamquam victimas offerant Deo ad ſatisfaciendum pro peccatis aliorum; inde illorum mors reputari non poteſt verum ſacrificium, ut egregiè docet S. Leo, epiſt. 83. cap. 4. *Dicant*, inquit, *quo ſanguine ſunt redempti? dicant, quo ſacrificio ſunt reconciliati? quis eſt, qui tradidit ſemetipſum pro nobis in oblationem, & hoſtiam in odorem ſuavitatis, aut quod umquam ſacrificium ſacratius fuit, quàm quod verus Pontifex altari crucis per immolationem ſuæ carnis impoſuit? Quamvis enim multorum Sanctorum in conſpectu Domini pretioſa mors fuerit, nullius tamen inſantis occiſio propitiatio fuit in mundo.*

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtus eſt Sacerdos, & Pontifex non ſecundùm naturam divinam, ſed ſecundùm humanam in perſona Verbi ſubſiſtentem.

Hæc

Hæc eſt communis inter Catholicos, eamque probant SS. Patres, imprimis verò Epiphanius hæreſi 69. ex illo Apoſtoli ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*. Quibus verbis ſignificat Apoſtolus, inquit S. Epiphanius, Dei filio *poſt ſuſceptam hominis naturam, pontificiam dignitatem attributam fuiſſe*. Similiter S. Auguſtinus in Pſal. 109. *Secundùm id*, inquit, *quod natus eſt de Patre Deus apud Deum coæternus gignenti, non Sacerdos, ſed Sacerdos propter carnem aſſumptam, propter victimam, quàm pro nobis offerret à nobis acceptam*. Sic pariter Theodoretus dialogo 1. probat adverſus Apollinariſtas, ex eo, quòd Chriſtus corpus ſuum in ſacrificium obtulerit, ipſum vero corpore fuiſſe præditum: *Quamobrem*, inquit, *ſi hoc proprium eſt Sacerdotum offerre dona, Chriſtus autem Sacerdos ſecundùm humanam naturam appellatus eſt, non aliam porrò victimam quàm ſuum corpus obtulit, conſequens eſt Chriſtum habuiſſe corpus*. Miſſos facio alios SS. Patres idem affirmantes, quos congruentiori loco, & ordine laudabimus in tractatu de Euchariſtia.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quale fuerit Chriſti Domini ſacrificium, & qua ratione nunc Pontificis vices impleat.

NOtandùm primò, Chriſti Domini ſacrificium multis gloriæ titulis ab Apoſtolo ad Hebr. 5. & ſequentibus ſuprà cuncta legis naturæ, ac Moſaicæ ſacrificia celebrari: *Primò quidem à dignitate perſonæ Sacerdotis*. Siquidem Chriſtus verus Dei filius erat; Unde, inquit Apoſtolus: *in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis exauditus eſt pro ſua reverentia*. *Secundò* ab innocentia Pontificis: *Talis enim decebat, ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habet neceſſitatem quotidiè, quemadmodum Sacerdotes; priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi*. *Tertiò* à perpetuitate, nam, ut ibidem ait Apoſtolus: *Alii quidem plures facti ſunt Sacerdotes idcirco, quòd morte prohiberentur permanere; hic autem* (Chriſtus) *eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium. Unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes ad ſemetipſum ad Deum; ſemper vivens ad interpellandum pro nobis*. *Quartò* ab efficacitate ſacrificii, nam ut docet idem Apoſtolus cap. 12. *Impoſſibile eſt ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata... Omnis quidem Sacerdos præſto eſt quotidiè miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata: hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam in ſempiternum ſedet in dextera Dei de cætero expectans donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus, una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. *Denique* in utriuſque Sacerdotii Melchiſedeciani, & Aaronici adunatione, quippe Chriſtus utrumque ſacrificium cruentum in cruce, ut Aaron in victimis, & incruentum in Euchariſtia, ut Melchiſedech in pane, & vino, æterno Patri obtulit; an autem reverà Chriſtus dicendus ſit Sacerdos ſecundùm ordinem, ſeu ritum Aaron, & Melchiſedech, controvertitur apud Theologos.

Notandum ſecundò, duplex potiſſimùm eſſe ſacerdotale munus, nempe ſacrificia, & preces Deo offerre pro ſalute populi: *Omnis namque Pontifex*, (inquit S. Paulus cap. 5. ad Heb.) *ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*: hoc autem utrumque munus Chriſtum implere conſtantiſſimum eſt: *Nam* (inquit Claudianus Mamertus lib. 1. de ſtatu animæ) *Pontifex ille eſt Chriſtus, qui principaliter apud divinitatem ſummæ Trinitatis humani generis oblata ſanctificat, peccata expiat, vota commendat*. Et ante hunc, Tertullianus hæc Lucæ verba declarans, *Vade oſtende te ſacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyſes*; ſic loquitur: *Argumenta enim figurata, ut putà Prophetiæ, legis, adhuc in ſuis imaginibus turbantur, quæ ſignificabant hominem quondam peccatorem, verbo mox Dei emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum; orationem ſcilicet, & actionem gratiarum apud Eccleſiam, per Chriſtum Jeſum Catholicum Patris Sacerdotem*. Eleganter omninò Tertullianus *Catholicum Patris Sacerdotem* appellat Chriſtum, id eſt, *generalem*, idque duabus de cauſis: *vel* quia ſolus oblationum, donorum, ac ſacrificiorum genera omnia repræſentat Deo, & Patri: *vel* quia unus omnibus ſufficit, ut & pro univerſis hominibus illa

ipſa

ipſa offerat, ac rata faciat: & omnes ad ipſum receptum habeant, ac per ipſum offerant, gratique Deo ſint, & accepti, cùm nulla, niſi per illum, & ejus interventu, ac merito, Deo ſint probata, & nobis utilia dona, & ſacrificia. Quæritur autem, an hoc utrumque munus ſacerdotale, etiam nunc Chriſtus impleat non ſolùm ſeipſum in ſacrificium per miniſterium ſacerdotum novæ legis offerendo, ſed etiam preces, & orationes pro nobis ad Deum fundendo.

Notandum tertiò, duplicem diſtingui poſſe orationis modum, *expreſſivum* videlicet & *interpretativum*. Expreſſiva oratio eſt, qua aliquis, vel mente, vel voce, vel nutibus, aut ſcriptis beneficium aliquod, aut gratiam ſibi concedi poſtulat; *Interpretativa* autem eſt, qua quis beneficium, aut gratiam ſollicitat, non quidem eam de novo, & expreſsè poſtulando, ſed proponendo opera meritoria, ad quorum intuitum videtur illa gratia eſſe concedenda. *Inſuper*, oratio expreſſiva duplex adhuc poteſt diſtingui, alia enim eſt de novo meritoria illius, quod petitur, alia verò dumtaxat petitiva ejus, quod debetur virtute præcedentis meriti. Rurſus, cùm oratio ſit manifeſtatio appetitus, & deſiderii, cùmque triplex ſit in nobis appetitus, nempe rationalis, ſenſitivus, & naturalis, hinc movetur quæſtio, quonam ex iis modis Chriſtus oraverit.

His ita præmiſſis quatuor præcipuè occurrunt determinanda. *Primum*, utrùm Chriſtus fuerit Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron, & Melchiſedech. *Secundum*, qualis fuerit effectus illius ſacrificii tam erga ipſum, quàm erga homines. *Tertium*, qualis fuerit ejus oratio. *Quartum* denique, utrùm, & qualiter nunc pro nobis oret in cœlis, quæ omnia ſequentibus in concluſionibus reſolventur.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus Dominus non fuit Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron: nec in aliquo gradu Levitico in templo Salomonis miniſtravit. Prima pars eſt de fide: nam Apoſtolus ad Heb. 7. poſtquam oſtendit neceſſum fuiſſe, ut poſt Sacerdotem, & Pontificem Leviticum, & ſecundùm ordinem Aaron, ſurgeret alius Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, nempè Chriſtus, ſubjungit: *In quo enim* (Chriſto) *hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit; manifeſtum eſt enim, quòd ex Juda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt.* Et paulo inferiùs de eodem Chriſto ait, *Qui non ſecundùm legem mandati carnalis factus* (nempe Sacerdos) *ſed ſecundùm virtutem vitæ inſolubilis*. Quibus clariſſimè ſignificat Apoſtolus, quòd Chriſtus Dominus non fuit Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech; quapropter ſtatim ſubjungit. *Conteſtatur enim, quoniam tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* His adde, quòd ſi Chriſtus fuiſſet Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron, maximè illam dignitatem fuiſſet adeptus, *vel* per electionem populi, aut aliorum Sacerdotum deſignationem: ſed neutrum poteſt affirmari. Non quidem *primum*, quamvis enim ex ſupremo ſuo in homines dominio Deus poſſit quoslibet homines ad ſui cultum evocare, & deſtinare, quamvis aliter ſanxiſſet; tamen non licet aſſerere ipſum præter leges à ſe ſancitas aliquem ad hoc munus deſtinare, niſi id eum feciſſe fuerit revelatum: at nullibi habemus expreſſum, quòd Deus Chriſtum inſtituerit Sacerdotem ſecundùm ordinem Aaron; imò contrarium apertè declarat Apoſtolus: igitur id leviter, & abſque fundamento non eſt aſſerendum.

Quòd etiam ad illud ſacerdotale miniſterium Chriſtus non fuerit evocatus per voluntariam electionem populi, aut deſignationem aliorum Sacerdotum, conſtat; quia non poterant ſic eligi, & aſſumi Sacerdotes, niſi ex tribu Levi, ut conſtat Exodi 29. & Levitici 8. necnon ex S. Paulo ad Heb. 7. & 8. igitur Chriſtus non fuit Sacerdos ſecundùm ordinem Aaron.

Patet etiam ſecunda pars, nempe quòd in nullo ordine Chriſtus miniſtraverit in Templo Salomonis: Nullus enim niſi ex Tribu Levi aſſumebatur, ut miniſtraret in templo: at ut mox diximus, Chriſtus non erat ex Tribu Levi: igitur, &c.

Dices: Chriſtus legit librum legis in Synagoga Nazareth, Luc. 4. Inſuper in templo ſedens in medio Doctorum diſputabat: ſimiliter Matth. 21. ejecit vendentes, & ementes de templo: ſed id præſtare non potuit, niſi haberet aliquem ordinem, aut lectoris, aut oſtiarii: igitur oportuit ipſum initiatum fuiſſe aliquo ordine levitici miniſterii.

Nego minorem, nam legere librum legis, non

Digitized by Google

non erat ſolum officium Levitarum; ſed id etiam licebat cuicumque erudito, & docto: Nam Act. 3. Paulus qui erat ex Tribu Beniamin legit librum, & diſputavit in Synagoga Antiochiæ. *Similiter*, quòd ejecerit ementes, & vendentes, non eſt ſignum eum habuiſſe ordinem aliquem Leviticum: id enim potuit exequi poteſtate divina, qua etiam prædicabat populo, & pravos illius mores, nec-non & Sacerdotum carpebat. Si enim id feciſſet ratione alicujus miniſterii ſibi competentis ex ordine Levitico, non fuiſſet interrogatus ab ipſis vendentibus, & ementibus ejectis, nec-non à ſuis adverſariis, in qua poteſtate id faceret: igitur minùs probanda videtur ſententia *Vualdenſis* lib. de ſacramento Ordinis cap. 11. ubi aſſerit Chriſtum non in ſacerdotum, ſed in lectorum numerum electum fuiſſe; unde colligit eum etiam fuiſſe ex tribu Levi.

Nec etiam audiendus eſt Suidas, cùm refert Verbo (*Jeſus*) Rabinum quemdam confeſſum fuiſſe Jeſum reverà eſſe Meſſiam, quia legerat ipſius nomen exaratum in codice, ubi ſacerdotes templi conſcribi conſueverant, quem poſtea in excidio Jeroſolymitano ſublatum, & Tyberiade repoſitum fuiſſe dicebat. In eo autem codice referebatur quomodo Chriſtus loco cujuſdam Sacerdotis, qui eo tempore mortuus fuerat inter Sacerdotes Leviticos communi aliorum conſenſu fuerit connumeratus, & electus, præmiſſo examine illius Genealogiæ. Hæc, inquam, hiſtoria movere non debet, utpote cùm apertè militet in Scripturam ſacram affirmantem Chriſtum non fuiſſe ex tribu Levi, ſed Judæ, ut conſtat non ſolùm ex S. Paulo, ſed etiam ex Evangeliſtis Matthæo, & Luca, qui Chriſti Genealogiam texuerunt.

CONCLUSIO SECUNDA.

Sacrificium Chriſti quatenus expiatorium, profuit non Chriſto, ſed dumtaxat hominibus: ut verò honorarium, eucharisticum, & impetratorium, ipſimet Chriſto prodeſſe potuit. Hæc eſt communis inter Theologos quantum ad primam partem, imò de fide determinata in Concilio Epheſino cap. 14. approbante epiſtolam Concilii Alexandrini ad Neſtorium, quæ eſt decima apud Cyrillum, in qua decimus anathematiſmus ſic erat; *Quamobrem ſi quis dixerit, non pro nobis ſolùm ſeipſum obtuliſſe,* (Chriſtum) *ſed ſimul etiam pro ſeipſo, ille impietatis crimen vitare nulla ratione poteſt; conſtat enim nihil umquam deliquiſſe, nec nullum umquam peccatum deſignaſſe. Qua igitur indigebat oblatione, cùm peccatum cujus hoſtia jure, meritoque offertur nullum admiſiſſet?* Ita Concilii verba tranſtulit Peltanus. Ratio igitur hujus aſſertionis eſt apertiſſima, quia ſacrificium expiatorium reſpicit remiſſionem peccatorum: ſed Chriſtus peccatum non fecit, nec leviſſimo quidem reatu fuit illigatus: igitur non potuit experiri vim ſui ſacrificii quatenus expiatorii.

Secundam partem apertiſſimè docet Apoſtolus, maximè ad Heb. 10. ubi cùm probaſſet Chriſtum in oblatione, & ſacrificio corporis ſui Deum noſtris peccatis offenſum placaſſe, & ſanctificatos conſummaſſe, infert præferendum eſſe ſacrificium Chriſti, & oblationibus antiquæ legis, quòd unum Chriſti ſacrificium noſtra peccata expiaverit, illa verò toties repetita id non potuerint efficere.

Dices: Si Chriſtus una oblatione ita peccata expiaverit, ut non ſit ampliùs illam oblationem iterandi neceſſitas, quemadmodum iterabantur ſacrificia veteris legis: igitur non eſt indeſinenter continuandum Miſſæ ſacrificium, quippe cùm ſacrificium crucis omnimodam virtutem habuerit auferendi peccata.

Reſpondeo expiationem, & ablationem peccatorum fieri poſſe duobus modis: ſcilicet vel tamquam à cauſa principali, vel tamquam à cauſa particulari. Tamquam à cauſa principali, & univerſali meritoria ſufficientiſſimæ expiationis peccatorum: vel tamquam à cauſa particulari applicando peccatorum remiſſionem jam ſufficienter factam per cauſam illam univerſalem. Mens igitur S. Pauli fuit repeti debuiſſe ſacrificium veteris legis; quia nullum illorum ſacrificiorum veteris legis erat expiatorium peccatorum, ut cauſa principalis, univerſalis, & ſummè meritoria: propter quam rationem igitur iterum repeti non debet crucis ſacrificium; quippe quod, ut cauſa univerſalis ſummè meritoria fuit expiatorium peccatorum noſtrorum: repeti autem debet Miſſæ ſacrificium; non propter inſufficientiam ſacrificii crucis, ſed quia eſt applicativum tamquam cauſa particularis remiſſionis peccatorum noſtrorum, jam factæ per crucis ſacrificium.

Tertia pars ſuadetur, nempe quòd Chriſti

ſacri·

Digitized by Google

ſacrificium in ipſius uſum, & fructum redundaverit, quatenus honorarium, eucharisticum, & impetratorium erat. Suadetur, inquam, ex illo ad Hebræos 5. ubi Chriſtus non ſolùm pro aliis, ſed etiam pro ſe oraſſe, & obtuliſſe dicitur his verbis: *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reverentia.* Quibus verbis ſignificat Apoſtolus non ſolùm Chriſtum Sacerdotem more aliorum Sacerdotum preces, & ſupplicationes ad Deum fudiſſe, non tantùm pro aliis, ſed etiam pro ſe; quippe eas dirigebat ad eum, qui poterat eum ſalvum facere; quod ſignum eſt eas fuiſſe directas pro obtinendo aliquo beneficio, fortè ut celeriter à morte eriperetur per reſurrectionem, quod beneficium obtinuit, & exauditus eſt pro ſua reverentia. Sed etiam preces illas, ut Sacerdos ſeipſum ut victimam offerens, ad Deum dirigebat, quod utique colligitur, tum ex eo, quòd Apoſtolus utatur verbo offerendi, tum quia ibi agit de ſacerdotio Chriſti: Conſequens eſt ergo Chriſti ſacrificium, ut impetratorium, & honorarium non ſolùm aliis, ſed etiam ſibi profuiſſe.

Quòd autem profuerit quatenus erat eucharisticum, facilè colligi poteſt; ſiquidem Chriſtus Dominus erga Patrem æternum gratiſſimi erat animi; ex ſubinde inferre licet eum ipſi grates rependiſſe, quas potuit maximas. Cùm igitur nobiliori modo non poſſit, quis Deo gratias agere, quàm per ſacrificium: igitur piè credendum eſt Chriſtum ſuum ſacrificium etiam ordinaſſe, ut debitas æterno Patri, pro tot acceptis beneficiis, gratias rependeret.

Dices: Concilium Epheſinum, verbis ſuprà laudatis, abſolutè pronuntiat Chriſtum non obtuliſſe ſacrificium pro ſeipſo, cum intentione placandi Deum: igitur cenſet etiam non obtuliſſe cum intentione obtinendi alicujus beneficii. Probatur conſequentia, nam idcirco offertur ſacrificium impetratorium, ut Deus offenſus, ſacrificii merito placatus, beneficium iſtud largiatur: igitur, &c.

Nego conſequentiam: Concilium enim Epheſinum determinat ſolummodò Chriſtum non potuiſſe percipere effectum proprii ſacrificii, quatenus erat expiatorium: dicit enim ex eo Chriſtum non indiguiſſe ſacrificio, quia nihil unquam deliquerat, nec ullum unquam peccatum commiſerat. Nego etiam paritatem antecedentis probationis; nam ſi ſtatus innocentiæ diutiſſimè perſeveraſſet, fuiſſentque homines confirmati in gratia, non deſiiſſent offerre ſacrificia, tunc enim fuiſſet aliqua vera religio, quæ cùm non poſſit ſubſiſtere ſine ſacrificio, fuiſſet tunc aliquod non tantùm euchariſticum, verùm etiam impetratorium: ergo non præcisè offertur ſacrificium impetratorium, ne peccata noſtra impediant largitionem beneficii.

Adde quòd, ſi ubi non eſt peccatum, ibi nulla ſit occaſio offerendi ſacrificium, pari jure erit tantùm opus oratione facienda Deo, quia malè vivendo poſſumus impedire eum, ne nobis conferat beneficia; & proinde Chriſtus, qui erat omnino impeccabilis, nunquam debuit orare pro impetrando ſibi beneficio, quod repugnat Apoſtolo ad Hebræos cap. 5. *Nec refert*, quòd ſacræ Scripturæ, dum agunt de hoc ſacrificio crucis, faciant tantùm mentionem noſtri: ibi enim agunt de illo ut fuit expiatorium, & reconciliatorium hominis cum Deo, quomodo Chriſtus illud pro ſeipſo non obtulit.

Dices ſecundò: Chriſtus pro ſe non oravit, nec ſuas preces ad æternum Patrem, ut aliquid beneficii ſibi obtineret, direxit: igitur multò minùs ſacrificium obtulit in proprium commodum, & utilitatem. Probatur antecedens ex ſancto Paulino lib. 1. contra Felicem Urgelitanum, ubi disertè pronunciat Chriſtum non pro ſe, ſed pro nobis oraſſe: *Non ſibi*, inquit, *nec pro ſe orabat: quia, ſicut ſæpiùs eſt intimatum, non eſt ſibi natus, nec pro ſe paſſus, vel mortuus: ſed pro illis, id eſt membris ſuis orabat, pro quibus hæc omnia voluntaria dignatione, altiſſimaque pertulit poteſtate*. Ac poſteà eodem in libro, hæc Apoſtoli verba profert: *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*. Tum iſta ſubtexuit; *Et quia non ſibi, neque pro ſe, ſed, ſicut præfati ſumus, nobis, & pro nobis oravit, pro quibus naſci, pati, & mori dignatus eſt, &c.*

Reſpondeo S. Paulinum intelligendum eſſe de oratione Mediatoris, ſive Reconciliatoris, quam Chriſtus in hominum ſalutem ad æternum Patrem fudit, qua certè Chriſtus non egebat cum à Deo non eſſet averſus, nec ſubinde mediatione, & reconcilia-

ciliatione egeret. Quippe eò loci agit contra Felicem, qui Chriſtum idcirco filium non naturalem, ſed adoptivum contendebat, quòd perſonam advocati, & Mediatoris munus ageret. Paulinus verò ex adverſo probare nititur ipſum Mediatoris, & advocati vices agere, non quaſi ipſe indigeret venia, & reconciliatione, ſed dumtaxat, ut munus illud in hominum gratiam impleret: Unde ſubdit ibidem, *Mediator ab eo, quòd medius ſit inter utriuſque diſſidentium partes, ut reconciliet ambos in unum. Quod quidem Redemptor noſter unigenitus Dei Patris filius pro nobis inter Deum, & nos fieri gratis dignatus eſt; ut qui diſcordes à conſortio charitatis Dei peccando extiteramus, per eum ad concordiam divini amoris reconciliati in ſanguine ipſius, redintegrari meremur, ſicut per Paulum docetur: Cùm eſſemus, ait, inimici, reconciliati ſumus Deo per mortem filii ejus, ſalvi facti per ſanguinem ipſius*. Subinde verò ita hæreticum pulſare pergit: *Si ergo ideo Chriſtum Jeſum verum denegas Deum, verumque Dei filium, quia advocatus noſter eſt, & pro culpis delinquentium intercedit: Quæro quid de Spiritu ſancto definire præſumas, qui & ipſe advocatus noſter eſt, & incarnatus non eſt? utrùm ſit verus Deus, an non, &c.* Mox item; *Sed ſi de filio rectè ſentires*, ait, *rectè profectò & de Spiritu ſancto intelligeres: Dei enim filius omnia pro nobis, non pro ſe, voluntaria pietate ſuſcepit*. Ex quibus, aliiſque ibidem à Paulino dictis perſpicuum eſt, illud tantummodo pro ſe genus orationis ab eo detractum eſſe Chriſto, quo pro nobis interceſſit; ut & peccatis veniam, & reconciliationis gratiam, & idonea comparandæ ſalutis auxilia, & ipſam poſtremò ſalutem impetraret. Hujuſmodi enim nihil opus habuit ipſe, nec ſibi poſtulavit.

CONCLUSIO TERTIA.

Chriſtus reverà dum in terris ageret, Patrem oravit; non ut Deus, ſed ut homo, idque oratione non ſolùm interpretativa, ſed etiam expreſſiva. Hæc tribus partibus conſtat, quæ ſimul probantur illis omnibus Scripturæ textibus quibus ſignificatur Chriſtum, dum mortalem vitam in terris ageret, pluries orationes, & preces ad Deum fudiſſe: Sic Matthæi 14. dicitur de Chriſto, *Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare*. Et Matthæi 26. oravit ad Patrem illis verbis: *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, veruntamen non ſicut ego volo; ſed ſicut tu*. Et Lucæ 6. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*. Joan. 17. longam ad Deum habuit orationem illis verbis: *Pater venit hora, clarifica filium tuum, &c.* Denique ad Hebr. 5. *Qui* (ſcilicet Chriſtus) *in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad Deum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido, & lacbrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*.

Quibus omnibus textibus apertiſſimè conſtat Chriſtum reverà oraviſſe, non ſolùm oratione ſumpta pro interiori actu, quo mens in Deum fertur affectu, & amore, ſed etiam ſumpta pro manifeſtatione deſiderii, ſeu poſtulatione, & ſupplicatione. Decens autem fuit Chriſtum orare quadruplici de cauſa, inquit ſeraphicus Doctor d.17. art.2. qu.1. videlicet propter meritum, propter virtutis exemplum, propter veritatis argumentum, & propter officium explendum. *Propter meritum*, quia ſua petitione, & poſtulatione merebatur nobis, qui minùs idonei eramus ad ſuſceptionem beneficiorum Dei. *Propter exemplum*, ut ſcilicet diſcipulos ſuos, & per conſequens alios invitaret ad orationis ſtudium, in cujus exercitio maximè ſuperatur adverſarius: Propter quod Dominus dicebat diſcipulis; *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem*. Propter *veritatis argumentum*, ut oſtenderet ſe verum hominem, & verè à Deo miſſum, propter quod dicit; *Gratias ago tibi Domine, quoniam audiſti me; ego autem ſciebam quoniam me ſemper audis; ſed propter populum iſtum, qui circumſtat, dixi, ut credant quia tu me miſiſti*. Propter *officium*; quia Chriſtus habebat dignitatem ſacerdotis, & Pontificis: Unde ſicut ad ipſius officium pertinebat ſacrificium offerre pro peccatis, ita & pro peccatis exorare. Unde ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ab hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum*: Et, *Talis decebat, ut eſſet nobis Pontifex ſanctus, & innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus*: His ergo de cauſis congruum fuit, & decens uſum orationis in Chriſto reperiri.

Dices. Ille verè, & propriè non orat, qui propria poteſtate conferre poteſt, quod ab alio videtur poſtulare: at id omne,

quod

Digitized by Google

quod Chriſtus poſtulare videbatur, propria authoritate poterat obtinere, & aliis largiri, ut colligitur ex illo Joan. 11. ubi cùm Martha exorans reſurrectionem fratris ſui dixiſſet Chriſto, *Scio quia quæcumque popoſceris à Deo dabit tibi Deus*, reſpondit Jeſus: *Reſurget frater tuus*, quaſi diceret, ait S. Chryſoſtomus homil. 61. *Non opus eſt ut hoc petam à Patre meo, quia ſola mea poteſtate poſſum efficere, ut reſurgat frater tuus.* Id ipſum confirmatur ex ſequentibus verbis Chriſti, *Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circumſtat dixi, ut credant quia tu me miſiſti.* Unde ſubdit S. Chryſoſt. *Ego ſciebam, quia ſemper me audis*: Hoc eſt ut fiat voluntas mea non egeo precibus ad perſuadendum, una enim voluntas eſt, ad quid ergo preces? propter infirmiores, &c. ſcilicet, ut oſtenderetur veritas naturæ humanę, quam aſſumpſerat; & ut orandi cæteris exemplum præberet. Sic etiam textum illum explicat Theophylactus, *Quare autem*, inquit, *precatus eſt, imò precantis figuram ſuſcepit, ipſum Dominum dicentem audivimus: inquit enim: Propter circumſtantem turbam dixi, &c.* Et infrà. *Quis autem oravit ſic unquam? priùs enim, quàm dixiſſet aliquid*, inquit, *Audiſti me, & ita non oratio, ſed figura orationis eſt, & indicium ſolùm.* Euthymius etiam in eadem verba Joan. 11. ait, *Sed quomodo dixit, quia audiſti me, cùm precatus non ſit?* Et reſpondet ſtatim, *Non eſt precatus, oſtendens, quòd precatione opus illi non eſſet.*

Reſpondeo SS. Patres nihil aliud ſignificare, quàm quòd Chriſtus non oravit ex neceſſitate ſimplici, ſed ex hypotheſi, & ſuppoſitione decreti, ac providentiæ divinæ, quæ ab æterno decreverat aliqua tantùm concedere Chriſto, virtute meriti ipſius orationis, ut ſignificat Pſalmiſta 2. his verbis: Poſtula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, hoc eſt, propoſui quidem tuo imperio gentes ſubjicere, ſed media oratione.

CONCLUSIO QUARTA.

PRobabilius eſt *Chriſtum Dominum non ſolùm oratione interpretativa, verùm etiam expreſſiva, nunc pro nobis Patrem orare in cœlis.*

Probatur *primò* authoritate Scripturæ, nam ad Romanos 8. Apoſtolus teſtatur: *Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, imò & qui reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Ubi Apoſtolus *interpellationis* nomine, expreſſivam orationem ſignificat: ſiquidem *interpellare illum pro nobis dixit* (inquit Theophylactus) *ut Chriſti erga nos explicet charitatem, qui etſi carnis aſſumptæ diſpenſationem perfecit, haud tamen ſuam in nos clementiſſimam ſuſtulit animi affectionem: ſed intercedit pro nobis.* Item ad Hebræos 7. docet ſanctus Apoſtolus Chriſtum habere ſempiternum ſacerdotium: *Unde*, inquit, *ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.* Interpellatio autem eſt orationis continuatio, & iterata repetitio. *Tandem* S. Joan. epiſt. 1. cap. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Quibus diſertè pronuntiat Chriſtum, noſtrum agere advocatum apud Patrem: at inter officia advocati agentis partes alicujus rei, hoc unum eſt, ut expreſſis precibus apud judicem intercedat, quatenus clementer, & non ex rigore juſtitiæ agat cum reo: ergo cùm Chriſtus ſit verè, & propriè noſter advocatus apud Patrem, etiam verè, & propriè eum orat pro nobis.

Probatur ſecundò authoritate SS. Patrum, imprimis verò S. Gregorii Nazianzeni Oratione 36. *Unus* (inquit) *Deus, unus & Mediator Dei, & hominum Jeſus Chriſtus. Nam & nunc quoque deprecatur, tanquam homo, pro mea ſalute: Quandoquidem cum eo corpore eſt, quod aſſumpſit; donec me Deum faciat vi humanitatis aſſumptæ: Quamvis non ampliùs ſecundùm carnem cognoſcatur; nempe ſecundùm carnis affectiones, & noſtras circa peccatum. Eodem modo, & advocatum habemus Jeſum; non ut noſtra cauſa ſe ſe ad Patrem abjicientem, & proſternentem more ſervili. Procul ſit ſervilis iſta ſuſpicio, & indigna ſpiritu. Non enim Patrem decet id expoſcere, nec pati Filium; neque pium eſt, & æquum tale aliquid de Deo cogitare. Verùm iis, quæ tanquam homo paſſus eſt, Patri ſuo perſuadet, ut patienter toleret, tanquam Verbum, & hortator. Sic ergo advocationem hanc interpretor.*

Subſcribit Didymus lib. 2. de Spiritu ſancto: *Cùm enim Salvator* (ait) *mediatoris, & legati perſonam habeat; ex quo Pontifex deprecetur pro peccatis noſtris, ſalvans in ſempiternum eos, qui per ipſum acceſſerunt ad*

Deum, &c. Idem egregiè docet S.Auguſtinus in Pſal.85. *Nullum majus* (inquit) *donum præſtare Deus poſſet hominibus, quàm ut Verbum ſuum, per quod condidit omnia, faceret illis caput, & illos ei tanquam membra coaptaret: ut eſſet filius Dei, & filius hominis, & unus Deus cum Patre, unus homo cum hominibus: ut & quando loquimur ad Deum deprecantes, non inde filium ſeparemus; & quando precatur corpus filii, non à ſe ſeparet corpus ſuum; ſitque unus ipſe Salvator corporis ſui Dominus noſter Jeſus Chriſtus filius Dei, qui & oret pro nobis, & oret in nobis, & oretur à nobis. Orat pro nobis, ut Sacerdos noſter: orat in nobis, ut caput noſtrum: oratur à nobis, ut Deus noſter.* Idem habet ſermone 119. de tempore, & epiſtola 59. ubi docet Chriſtum non utcumque interpellare pro nobis, ſed orando, & poſtulando. Ipſi ſubſcribit Beda in ſermone de Pentecoſte, *Rogabit*, inquit, *Patrem per humanitatem, qui dabit cum Patre per divinitatem: neque enim putandum eſt, quia ante paſſionem ſuam tantummodò pro Eccleſia rogaverit, & non etiam nunc poſt Aſcenſionem roget, cùm dicat de eo Apoſtolus, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Idem docent *Gregorius Magnus* in Pſalmum 5. pœnitentiæ. Et *Bernardus* ſermone de Nativitate Virginis. Quibus omnibus authoritatibus conſtat Chriſtum reverà nunc etiam pro nobis orare.

Suffragatur etiam ratio: Enim verò ſi Chriſtus nunc pro nobis non orat oratione expreſſiva, maximè quia hic orandi modus dedeceret Majeſtatem ejus divinitatis, vel ſtatum beatitudinis: ſed neutrum congruè poteſt affirmari: Non quidem *primum*, alioqui ſequeretur etiam cùm inter mortales mortalem vitam degeret, non potuiſſe hoc orationis modo Patrem æternum convenire, fuit enim Deus ab inſtanti conceptionis: at nullus oraſſe tunc negat Chriſtum Dominum: igitur nec iſte modus orandi ipſi eſt denegandus. Non etiam *ſecundum*: alioqui omnes Sancti ſempiternæ felicitatis participes pro nobis interpellare non poſſent, quod nemo Catholicus conceſſerit.

Objicies plures è SS.Patribus, qui affirmant Chriſtum non aliter nunc apud Patrem orare, quàm interpretativo modo; manifeſtando ſcilicet æterno Patri ſuam humanitatem, ſuaque merita: ſic Rupertus lib.9. de divinis officiis cap.3. ubi loquens de Chriſti interpellatione ait: *Illa interpretatio, Doctorum omnium vera aſſertione, non ſubmiſſa eſt poſtulatio, ſed ejus paſſionis, quæ ſemel ſuſcepta, ſemel pro nobis in ſacrificium oblata eſt, æterna commemoratio, ſemel in conſpectu ſanctæ Trinitatis admiſſa ſanguinis ejus innocentis exclamatio.* Similiter S. Gregorius lib. 22. Moral. cap. 13. *Unigenito*, inquit, *Filio pro homine interpellare, eſt apud coæternum Patrem ſeipſum hominem demonſtrare: eique pro humana natura rogaſſe, eſt eandem naturam in divinitatis ſuæ celſitudine ſuſcepiſſe. Interpellat igitur pro nobis Dominus non voce, ſed miſeratione: quia quod damnari in electis noluit, ſuſcipiendo liberavit.* Alias ejuſmodi authoritates profert Vaſques pro ſua ſententia diſput.82. cap.2.

Verùm reſpondeo SS. Patres eſſe ita intelligendos, ut velint Chriſtum nunc pro nobis non orare oratione expreſſiva meritoria, quæ habet quid pœnale, & humile annexum: non verò negant orationem expreſſivam, quæ fit per poſtulationem voluntariam illius, quòd debetur virtute meriti præcedentis. Hinc faceſſat ridicula Origenis expoſitio homil.7. in Leviticum, ubi aſſerit Chriſtum regnantem in cœlis non ſolùm pro nobis intercedere, ſed etiam de noſtris erroribus, & peccatis affligi, plangere, & lugere: *Neque enim putandum eſt*, inquit, *quòd Paulus lugeat pro peccatoribus, fleat pro delinquentibus: Dominus autem meus Jeſus abſtineat à fletu, cùm accedit ad Patrem, cùm aſſiſtit altari, & propitiationem pro nobis offert. Et hoc eſt accedentem ad altare non bibere vinum lætitiæ*, (Levitici 22. verſ.9.) *quia adhuc peccatorum noſtrorum amaritudines patitur*; quam utique de Chriſto pro nobis lugente fabulam meritò carpit, & arguit S. Bernardus homilia de verbis Origenis.

Petes, an Chriſtus orando ſemper fuerit exauditus.

Reſpondet Seraphicus Doctor diſt.17. art. 2. qu.2. quòd cùm oratio ſit petitio procedens ex voluntate, & deſiderio, ſecundùm quod voluntas humana fuit in Chriſto, ſecundùm triplicem differentiam, ſic & oratio. Nam quædam oratio fuit exprimens, ſive procedens à voluntate rationis, quædam à voluntate pietatis, quædam à voluntate carnis. Oratio procedens *à voluntate rationis* procedebat à voluntate, quæ quidem requirebat exaudiri; & talis oratio in omnibus eſt exaudita:

„ dita: tum propter hoc, quòd iſta voluntas erat per omnia conformis voluntati divinæ, tum etiam quia adeò petebat dignè, & ſanctè, quòd in omnibus erat exaudita pro ſua reverentia, & dignitate. Oratio autem præcedens *à voluntate pietatis, & voluntate carnis* non fuit in Chriſto exaudita per omnia: tum quia hac voluntate non conformabatur Deo in omni volito, ſicut habitum eſt priùs: tum etiam quia illa petitio plus ordinatur ad noſtram inſtructionem, quàm ad divinam exauditionem. Magis enim petebat hac voluntate, ut nos erudiret, quàm ut Deum ad ſuam petitionem inclinaret.

Petes ſecundò, an poſſimus Chriſtum orare, ut ipſemet oret pro nobis; dicendo *Chriſte Salvator ora pro nobis*.

Reſpondent communiter Theologi, abſolutè, & ſecluſo periculo erroris, atque ſcandali id fieri poſſe ratione humanitatis: veruntamen cenſeo, id non eſſe in praxi uſurpandum, ne convenire videamus cum Arianis: quando enim ſimpliciter oratur aliquis, ut oret; tunc ſignificatur ipſum habere ſuperiorem, quem poſſit orare, & quia ſimpliciter loquendo Chriſtus non eſt inferior Deo, imò Deus ipſe, non debet orari, ut oret, ſed potiùs, ut miſereatur noſtri. *Adde quòd* orationes diriguntur præcisè non ad humanitatem, ſed ad perſonam Chriſti: perſona autem cùm divina ſit, ratione ſui non habet inferioritatem, nec ſubjectionem oranti neceſſariam. *Denique*, quando orandus eſt aliquis, ille compellandus eſt modo magis honorifico. Standum eſt igitur veteri Eccleſiæ praxi, quæ vitandorum errorum Arii, & Neſtorii cauſa renuit hunc orandi modum uſurpare.

ARTICULUS TERTIUS.

De cultu, & veneratione Chriſti Domini, ejuſque ſanctiſſimæ Genitricis, ac Sanctorum, eorumque imaginum, & reliquiarum.

QUoniam in more poſitum eſt à pluribus è recentioribus Theologis, ut explicato Dominicæ Incarnationis ſacramento, de Chriſti hominis adoratione, necnon de ipſius ſanctiſſimæ Genitricis, ac cæterorum Sanctorum, deque dominicæ crucis, & ſanctarum imaginum, ac ſacrarum reliquiarum cultu, & veneratione differerent; ne quidpiam intactum circa has Theologicas difficultates relinquatur, operæ pretium judicavi, aliis morem gerere, deque triplici Chriſtianæ, ac Catholicæ religionis cultu erga objecta Deo inferiora aliqua delibare. Is autem cultus pietatis, & religionis eſt appendix, & officium quod maximè per adorationem impenditur: adoratio autem, ut paucis dicam, *eſt affectus, ſeu actus à voluntate elicitus, quo quis efficaciter ſeſe alteri ſubjicit ob ejus excellentiam, eique ſigna ſervitutis, ſubjectionis, & honoris exhibet*.

Ex quibus apparet adorationem, ac religioſum cultum eſſe duplicem: unum *exteriorem*, qui corporis adminiſtratione, & externo aliquo geſtu, ac ſignificatione præbetur, ob cognitam ejus excellentiam, velut inclinatione capitis, adgeniculatione, proſtratione, & ſimilibus; ſiquidem in omnibus ſacræ Scripturæ locis, qui adorant, ſemper exhibent quædam ſigna ſuæ ſubjectionis, & inferioritatis ad illum, quem adorant. Aliquando *inclinatione genuum*, ut lib. 3. Regum cap. 19. aliquando per *oſculum dexteræ*, ut Job cap. 31. interdum per procubitum in terram. Sic Geneſ. 33. Jacob adoravit pronus in terram, & alibi paſſim. Hinc diabolus ſollicitans adorari à Chriſto, ait Matthæi 4. *Si cadens adoraveris me*. Altera adorationis ſpecies eſt *interior*, quæ in mentis actione conſiſtit, & exteriorem actum quodammodò animat, format, & perficit.

Hic autem interior cultus fit dupliciter, nam & intelligentia percipimus, ac profitemur excellentem illius dignitatem, qui à nobis colitur; & voluntatis affectu in eundem rapimur, & ipſi noſtræ venerationis, & ſubjectionis ſigna exhibemus; hinc adoratio ita in externo cultu, ac veneratione conſiſtit, ut neceſſariò ipſius comes eſſe debeat interior animi affectus, quo nos alicui ſubjicimus propter illius excellentiam; nam, ut præclarè obſervat Jonas Aurelianenſis lib. 1. de cultu imaginum: *Aliud eſt* colere, *aliud* adorare. *Poteſt quis interdum & invitus adorare, ſicut nonnulli regibus adulantes, dùm eos in ejuſmodi ſtudio deditos vident, adorare ſe ſimulant idola: cùm in corde ipſorum certum ſit, quia nihil eſt idolum; colere verò eſt totum huic affectu, & ſtudio mancipari*: igitur ex interno illo animi affectu, & cultu metienda eſt, dijudicandaque externa conformatio corporis, ut qualis ille ſit cultus, & utrùm major, minorve pro merito, ac

ac dignatione rei, quæ colitur ſit impendendus, nam externus cultus per ſe ſpectatus fallere poteſt; cùm unus, idemque interdum homini tribuatur, ac Deo.

Cæterum cùm hic cultus tam interior, quàm exterior triplex ſolitò diſtinguatur, ſcilicet *Latriæ*, qui Deo, ac divinis impenditur, *Hyperduliæ*, qui Virgini Deiparę, & *Duliæ*, qui beatis, ac Sanctis tribuitur: de hoc triplici cultu agendum erit in hoc articulo tribus in ſequentibus ſectionibus.

SECTIO PRIMA.

De cultu Latriæ Chriſto Domino debito.

QUamquam *Latriæ* nomen, quod Grecè γατρεία dicitur, ſecundùm ſuam primariam inſtitutionem ſignificet obſequium, ac ſervitutem, ut perhibent Grammatici Græci, unde γάτρευ, juxta Cyrilli dictionarium, ſignificat *ancillam cum metu ſervientem*: nihilominus hoc vocabulum non tantùm apud Græcos, ſed etiam apud Latinos Patres, ac Doctores, uſurpatum eſt ad ſignificandum cultum divinæ, ac ſupremæ majeſtatis, ut egregiè docet S. Auguſtinus lib. 10. de Civitate Dei cap. 1. ubi ſic ſcribit: *Latriam quippe noſtri, ubicumque ſanctarum Scripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſervitutem. Sed ea ſervitus, quæ debetur hominibus, ſecundùm quam præcipit Apoſtolus, ſervos Dominis ſuis ſubditos eſſe debere, alio nomine Græcè nuncupari ſolet.* Latria *verò, ſecundùm conſuetudinem, qua locuti ſunt, qui nobis divina eloquia condiderunt, aut ſemper, aut tam frequenter, ut penè ſemper, ea dicitur ſervitus, quæ pertinet ad colendum Deum.* Et libro 5. cap. 15. *Pietas*, inquit, *vera non exhibet ſervitutem religioſam, quam* Latriam *Græci vocant, niſi uni vero Deo*. Et in lib. 20. contra Fauſtum cap. 21. poſtquam colendos eſſe Martyres religioſo quodam cultu docuit, de quo poſt agemus: de altero, qui ſoli Deo convenit, ita diſſerit: *Et vero illo cultu, qui Græcè* Latria *dicitur, Latinè uno verbo dici non poteſt, cùm ſit quædam propriè divinitati debita ſervitus, nec colimus, nec colendum docemus; niſi unum Deum. Cùm autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificii: unde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullomodo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam Angelo.*

Conſtantiſſimum eſt igitur *Latriæ* nomen ſignificare ſupremum cultum, qui nulli rei creatæ, ſed uni vero Deo tribuendus eſt. Cùm autem Chriſtus ſit Deus homo, meritò quærunt Theologi, an tam ipſius humanitati, quàm iis inſtrumentis, quæ maximè ejus paſſioni, ac noſtræ ſaluti operandæ deſervierunt, hic latriæ cultus ſit impendendus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm, & qualiter una adoratione ſit adoranda Divinitas Chriſti, & ejus humanitas.

NOtandum primò, quòd cùm Chriſtum Dominum duplici natura conſtare Chriſtiana religio profiteatur, eademque doceat ſingulas naturas divinam ſcilicet, & humanam, quæ ſibi ſunt propria, & inſita retinere, citra commutationem omnem, aut confuſionem; nullus Catholicorum ambigit, Chriſtum *qua Deum* propria Verbi perſona in humanitate ſubſiſtentem, eſſe adorandum cultu latriæ: cùm enim, ut ſic, propriè, & eſſentialiter habeat excellentiam increatam, nec tantùm ejus natura, ſed etiam ipſa ejus perſona ſit quid increatum ſummè, & infinitè excellens, ac motivum latriæ, haud dubium eſt, quin Chriſtus, quatenus Deus, & Verbum divinum, ſit colendus adoratione latriæ. Verùm difficultas eſt utrùm Chriſtus totus, & in ſolidum, nempe quatenus Deus-homo ſimul ſit illo adorationis genere colendus. Similiter, an ejus humanitas ſecundùm ſe ſpectata, quatenus vel dicit ordinem ad ſuppoſitum Verbi, quo ſubſiſtit, vel ſecluſo tali ordine, ſit adoranda adoratione latriæ. Circa cujus queſtionis reſolutionem variè errarunt plurimi hæretici, nam *Appollinariſtæ* negantes in Chriſto hominem fuiſſe perfectum, ac noſtri ſimilem, ſolamque à Verbo carnem eſſe ſuſceptam, eamque de Cœlo lapſam, & Patri conſubſtantialem ſtatuentes, ut tradit S. Athanaſius lib. de Incarnatione Verbi, etiam docebant unica adoratione latriæ carnem cum Verbo eſſe colendam, quia de ſubſtantia Dei credebant utrumque eſſe. Ideoque Catholicos vocabant *hominicolas*, quòd veram in Chriſto ſubſtantiam hominis colendam aſſerebant: at viciſſim

Ca-

Catholici hoc ſe convitio purgabant, eos appellantes *carnicolas*. Neſtorius verò unica itidem adoratione ambas naturas colendas putabat; ſed ſubdolè, quia morali dumtaxat unitione illas conjunctas eſſe dicebat. Refert etiam Gaufredus diſcipulus S. Bernardi in epiſtola ad Cardinalem Albanenſem, Gilbertum Porretanum exponendo hæc verba Pſalmi 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus*, dixiſſe carnem, & humanitatem Chriſti non eſſe adorandam adoratione latriæ, ſed adoratione quadam inferiore: *Non illam*, inquiebat, *dico adorationem, quæ latria eſt; quæ ſoli Creatori debetur; ſed illam, quæ dulia dignior eſt: dulia enim adoratio eſt, quæ etiam creaturæ exhibetur: quæ duas habet ſpecies; unam quæ hominibus indifferenter, alteram quæ ſoli humanitati Chriſti exhibetur*. Verùm in Manuſcripto membranis exarato commentarii illius Gilberti in Pſalmos, quod aſſervatur in Bibliotheca monaſterii ſancti Victoris juxta Pariſios, contrarium omninò iis, quæ refert Gaufredus, legere licet.

Notandum ſecundò, pariter citra controverſiam eſſe, Chriſtum, ut hominem, poſſe adorari latria *per communicationem idiomatum*; quia cùm natura humana, & divina de ſe invicem in concreto prædicentur: quo fit, ut Deus dicatur homo, & homo-Deus prædicetur, & reverà ſit: ſic per eandem communicationem idiomatum Chriſtus, qua homo, dignus eſt, qui colatur eadem adoratione latriæ, quæ Deo, & divino Verbo propria eſt. Sed difficultas videtur, an cultus latriæ deferri poſſit Chriſto, ut homini, itaut ad illum, ut ad hominem, & ſecundùm humanitatem terminetur, ſicque non ſolùm ille homo denominetur adorandus latria, verùm etiam ita adoretur, ut homo, quod ut percipiatur evidentiùs, clariùſque ſolvenda difficultas appareat, obſervandum eſt humanitatem Chriſti per reſpectum ad adorationem poſſe tribus modis conſiderari: *Primò*, quatenus concipitur, ut hypoſtaticè unita Verbo divino, & ut ſic concepta adoratur. *Secundò*, ut apprehenditur ſeparata, & derelicta à Verbo: ſiquidem illam Verbum abſolutè dimittere poteſt, in quo caſu quæritur, an ut ſic, ſit adoranda latria propter unionem, quam habuit cum Verbo: vel etiam utrùm ſecluſo, & præcisò omni ordine ad ſuppoſitum Verbi poſſit adorari latria, quatenus plurima per illam conſecuti ſumus, gratiæ, & redemptionis beneficia. *Denique*, ſpectari poteſt humanitas Chriſti ſecundùm propriam ſuam excellentiam, putà eximiam ſanctitatem, & omnia divina chariſmata, quibus illuſtratur. Quæritur itaque, an hoc triplici modo conſiderata Chriſti humanitas digna ſit, quæ cultu latriæ adoretur.

Notandum tertiò, duplex à Theologis diſtingui adorationis objectum, unum quidem motivum, alterum verò terminativum: *Primum* eſt illud, quod nos movet, & moraliter excitat ad exhibendam adorationem rei, quam colimus: *Secundum* verò eſt id, quod illam adorationem terminat. Sic in homine, quem propter virtutem colimus, virtus eſt objectum motivum honoris, & cultus illi exhibiti: homo verò virtute illuſtratus, eſt objectum terminativum illius. Poteſt autem fieri, ut unum & idem ſit objectum motivum, & terminativum ſimul, quando ſcilicet nos movet ad exhibendam adorationem, & prætereà ſimul etiam adoratur. Sic quando natura divina adoratur, illa ſimul eſt objectum motivum, & terminativum iſtius adorationis. Unde cùm quæritur, an Chriſtus, *qua homo* poſſit adorari, ſenſus difficultatis eſſe poteſt, an humanitas poſſit eſſe objectum motivum adorationis latriæ, an verò dumtaxat ſit illius objectum terminativum, quatenus id quod conſtat Verbo divino, & humanitate, adoratur latria, itaut humanitas in illo toto ſubſiſtente incluſa, ſit etiam objectum terminativum, ſi non totale, ſaltem partiale ad quod terminatur iſta adoratio latriæ, licèt non ſit illius adorationis objectum motivum.

His prænotatis reſolvendum eſt *primò*, an Chriſtus, qua Deus-homo, ſit adorandus unica adoratione latriæ, itaut ejus humanitas, ut unita hypoſtaticè Verbo divino debeat adorari eadem adoratione, qua Divinitas, & Verbi ſubſiſtentia adorantur. *Secundò*, utrùm humanitas Chriſti à Verbo dimiſſa eadem adoratione latriæ eſſet colenda. *Tertiò*, utrùm illa humanitas licèt unita Verbo ſic tamen non apprehenſa, ſed dumtaxat ſpectata ſecundùm propriam ſuam excellentiam; ſic etiam ſit adoranda.

CONCLUSIO PRIMA.

Chriſtus quatenus Deus-homo, debet unica adoratione adorari, itaut ejus humanitas, prout hypoſtaticè unita Verbo divino, adoranda ſit eadem adoratione latriæ, qua ejus

Divinitas, *& ſubſiſtentia divina adorantur*. Hæc eſt communis inter Theologos, eamque docet ſubtilis Doctor in 3. *d.9. num.*8. ubi ait: Cùm quæritur an adoratio debea-
„ tur Chriſto ſolummodò ſecundùm na-
„ turam divinam, dico quòd ly *ſolummo-*
„ *dò* poteſt accipi dupliciter, ſcilicèt ca-
„ tegorematicè, vel ſyncategorematicè:
„ *Primo modo*, concedo quòd ſic, quia ſuf-
„ ficiens ratio ſummi adorabilis eſt in Chri-
„ ſto conſiderato ſecundùm ſolam natu-
„ ram divinam, ſi autem teneatur ſynca-
„ tegorematicè, tunc notat excluſionem
„ ab uno extremo reſpectu alterius extre-
„ mi. Hoc etiam modo diſtinguo, quia
„ ſolummodò poteſt excludere aliquid,
„ vel à termino adorationis, vel à ratio-
„ ne adorandi. Primo modo dico, quòd
„ non ſolummodò ſecundùm naturam di-
„ vinam eſt Chriſtus ſic adorandus, quia à
„ termino adorationis non debet excludi
„ natura humana, quaſi ipſam includendo
„ non poſſit totum adorari. Hoc dicit Da-
„ maſcenus lib. 3. c. 8. *Chriſtus Deus perfe-*
„ *ctus, & homo perfectus, quem adoramus cum*
„ *Patre, & Spiritu S. una adoratione cum in-*
„ *contaminabili carne ejus, non inadorabilem*
„ *carnem ejus dicentes; adorantur enim in*
„ *una Verbi hypoſtaſi, quæ ejus hypoſtaſis facta*
„ *eſt*. Et paulò poſt; *Unam perſonam Dei*
„ *Verbi duabus ipſis reductis naturis*. Exem-
„ plificat poſtea: *Timeo lignum tangere pro-*
„ *pter ligno immixtum ignem*. In illa autho-
„ ritate Damaſc. ly *cum*, accipitur aſſo-
„ ciativè, non autem copulativè, ut ſit
„ ſenſus: Adoramus Verbum cum carne,
„ id eſt habens carnem ſibi unitam: non
„ autem cum carne, hoc eſt, carnem
„ adoramus, quaſi ſit præpoſitio copulati-
„ va: & hoc conſiderando carnem, ut
„ caro eſt, & non ut unita divinitati:
„ ſic ergo non debet excludi à termino
„ adorationis caro, licèt ipſa non ſit ra-
„ tio adorandi. Hæc Doctor.

Probatur autem concluſio, primò quidem è Scriptura ſacra, illis videlicet teſtimoniis, quibus ſignificatur cultum latriæ Chriſto, ut homini Deo deferri. Sic Matth. 2. de Magis Chriſti veneratoribus dicitur: *Procidentes adoraverunt eum*. Ad Philipp. 2. *Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, &c.* Apocalypſis 5. *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno*. Et rurſus, *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adoraverunt viventem in ſecula ſeculorum*. Et iterùm, *Sedenti in throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria*. Quæ omnia quamquam de Chriſto quatenus Deo rectè poſſint intelligi, nihilominus etiam poſſunt accipi de ipſo, ut homine; ſiquidem Chriſto omne genu flecti debet, & omnis honor impendi, quia Jeſus eſt, & quia agnus: at non eſt Jeſus nec agnus tantùm penes Divinitatem, ſed maximè penès humanitatem, cujus vita oblata eſt, & mactata in pretium noſtræ redemptionis: igitur illa teſtimonia poſſunt intelligi etiam de Chriſto, ut homine.

Verùm, clariùs hæc veritas apparet ex Matthæi 28. ubi de mulieribus ad Chriſti ſepulchrum accedentibus dicitur: *Et ecce Jeſus occurrit illis dicens, Avete: illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Cùm autem actus ille detenſionis, ſeu oſculi pedum, ſit externa adoratio interioris adorationis ſignificativa, & illa verſetur circa corpus, & pedes Chriſti, certum eſt eas ſic tenentes Chriſtum, etiam humanitatem ejus adoraſſe. *Idem* præſtitit S. Thomas Apoſtolus Joan. 20. cùm ait Chriſto: *Dominus meus, & Deus meus*; quibus verbis confitebatur Chriſtum eſſe Deum, & hominem, eumque à mortuis reverà ſuſcitatum eſſe profitebatur; ac ſubinde eum, ut Deum, & hominem adorabat: nam illa profeſſio fuit actus inſignis cujuſdam fidei; quæ proindè actum adorationis ſibi comitem haberet; præſertim cùm Chriſtus eſſet præſens. Igitur ſanctus Thomas non ſolùm Chriſti divinitatem, ſed & humanitatem cenſendus eſt adoraſſe.

Probatur ſecundò, authoritate Concilii Alexandrini præſide S. Cyrillo, cujus Synodalis ad Neſtorium epiſtola hoc inter alia capitula octavum, ſubſcribendum præfixit ſub interminatione anathematis, & excommunicationis: *Si quis audeat dicere aſſumptum hominem coadorari cum Deo Verbo oportere, & conglorificari, tanquam alterum cum altero* (*nam particula* cum *addita hoc cogit intelligi*) *& non magis una reverentia veneratur Emanuel, unamque ei glorificationem rependit, juxta quod Verbum caro factum eſt, anathema ſit*. Quod utique Alexandrinæ Synodi decretum unà cum illa epiſtola Synodica, approbavit Chalcedonenſis Synodus *Actione* 5. necnon & V. Synodus: Itemque Lateranenſis ſub Martino primo, quæ V. Synodi Canonem nonum ſic refert, & probat: *Si quis adorari in duabus naturis dicit Chriſtum, ex quo duas*

duas adorationes introducunt ſemotim Deo Verbo, & ſemotim homini: aut ſi quis ad peremptionem carnis, aut ad confuſionem Deitatis, & humanitatis unam naturam, ſive eſſentiam convenientium protensè dicens, ſic adorat Chriſtum, ſed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum ejus carne adoravit juxta quod ſanctæ Dei Eccleſiæ ab initio traditum eſt, talis anathema ſit.

Quibus conſtat non ſolùm Chriſtum ut Deum hominem in ſolidum adorari, ſed etiam adorationem illam terminari ad ejus humanitatem perſona Verbi ſubſiſtentem. Quod utique confirmatur ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* 13. *cap.* 5. & *Can.* 6. ubi definiens cultum latriæ, qui vero Deo convenit, Euchariſtiæ ſacramento deberi, rationem reddit his verbis: *Neque enim ideo minùs eſt adorandum, quòd fuit à Chriſto Domino, ut ſumatur, inſtitutum: nam illum eumdem Deum præſentem in eo adeſſe credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dicit, ut adorent eum omnes Angeli Dei, &c.* Sed Euchariſtiæ ſacramentum non ſolùm comprehendit Divinitatem per concomitantiam, verùm etiam corpus, & ſanguinem Chriſti vi verborum, & ſignificatione ſacramenti: igitur ſi Euchariſtiæ Sacramentum dignum ſit adoratione latriæ, corpus, & ſanguis Chriſti eodem cultu adorantur.

Probatur tertiò, auctoritate SS. Patrum, imprimis verò S. Athanaſii in epiſtola ad Adelphium Epiſcopum: ubi de hoc argumento copioſam orationem exponit: negans adorationem carnis ab illa Verbi ſeparandam: ſed ambas naturas jubens unica coli veneratione. *Nos creaturam non adoramus*, inquit, *abſit, Gentilium enim, & Arianorum ejuſmodi eſt error. Sed Dominum creaturæ incarnatum Deum Verbum adoramus. Quamvis enim caro ipſa per ſeſe pars eſt creaturarum: tamen Dei corpus eſt facta. Ac neque corpus ejuſmodi per ſe dividentes, per Verbum adoramus; neque Verbum adorare volentes, ipſum longè à carne disjungimus. Verùm iſtud ſcientes, ut jam diximus, Verbum caro factum eſt, hoc ipſum etiam in carne poſitum Deum agnoſcimus. Quis igitur ita deſipit, ut Domino dicat, Recede à corpore, ut te adorem?* Hic veram, certamque rationem dicti ſui Athanaſius attulit, cùm idcireò una erga utramque fungendum adoratione dixit: *Quòd caro propria ſit Verbi*; nam ipſius erat corpus, & in eo Verbum inerat, ut ſubinde ait: *Ubinam verò* (pergit idem) *omninò impii iſti ſeparatim, ac per ſe carnem invenient quam Salvator ſuſcepit, ut dicere audeant; Adoramus nos Dominum cum carne, ſed dividimus corpus, & illi ſoli latriæ cultu ſervimus?* Quare ibidem vocat Gentiles, atque Ethnicos, minimèque Chriſtianos, qui ſeparandum à carne putant eſſe Verbum, ut illud adorare poſſint.

Inſignis eſt etiam ad eamdem veritatem comprobandam S. Epiphanii doctrina in Anchorato, ubi contra Arianos probat Filium Dei increatum, ac Deum eſſe propter quod adoratur. Deinde profert hæreticorum calumniam Catholicis exprobantium, quòd creaturam adorarent, quia corpus à creatura genitum adorabant. Hinc eos ſic urget: *Adoras Salvatorem incorporatum, aut non adoras. Quomodò verò non adoravero? Si enim non adoravero, non habeo vitam. Ecce igitur creaturam adoras, ipſum corpus. Ingens autem eſt veſania eorum, qui talia dicunt: Nam Rex purpura indutus ab omnibus adoratur. Numquid ergo purpura adoratur, aut Rex? Manifeſtum eſt, quòd Rex: coadoratur autem cum ipſo etiam purpura, quam geſtat, ubi autem Rex hanc exuit, & in locum repoſuit, non ampliùs veſtis purpura adoratur.*

Præclarè quoque illud demonſtrat S. Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 11. explicans illud Pſalmi 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus*, quæ ſic accipit, ut ſcabellum pro carne Chriſti ſumat; *Itaque*, inquit, *per ſcabellum terra intelligitur, per terram autem caro Chriſti, quam hodiè quoque in myſteriis adoramus; & quam Apoſtoli in Domino Jeſu, ut ſuprà diximus, adorarunt: neque enim diviſus Chriſtus, ſed unus: neque cùm adoraretur tamquam Dei filius, natus ex Virgine negabatur. Cùm igitur incarnationis adorandum ſit ſacramentum, incarnatio autem opus Spiritus ſit: ſicut ſcriptum eſt, Spiritus ſanctus perveniet in te, &c. haud dubiè etiam Spiritus ſanctus adorandus eſt, quando adoratur ille, qui ſecundùm carnem natus ex Spiritu eſt.*

Sanctus Auguſtinus eadem Pſalmiſtæ verba exponens, luculenter eamdem veritatem comprobat his verbis: *Anceps*, inquit, *factus ſum; timeo adorare terram, ne damnet me, qui fecit cælum, & terram. Rurſum timeo non adorare ſcabellum pedum Domini mei, quia Pſalmus mihi dicit, Adorate ſcabellum pedum ejus. Quæro quid ſit ſcabellum pedum ejus, & dicit mihi Scriptura; Terra ſcabel-*

lum

Digitized by Google

lum pedum meorum. Fluctuans converto me ad Chriſtum, quia ipſum quæro hic, & invenio quomodò ſine impietate adoretur ſcabellum pedum ejus. Suſcepit enim de terra Terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit: & quia in ipſa carne hic ambulavit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: Nemo autem carnem illam manducat, niſi priùs adoraverit. Inventum eſt quemadmodum adoretur tale ſcabellum pedum Domini, & non ſolùm non peccemus adorando, ſed peccemus non adorando.

Prætereà Joannes Damaſcenus primùm in lib. 3. de fide, cap. 8. idipſum egregiè confirmat: *Unus igitur Chriſtus eſt*, inquit, *Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum Patre, ac Spiritu unica adoratione, cum ejus immaculata carne, nequaquam carni ipſius adorationem denegantes. Adoratur enim in una Verbi hypoſtaſi, quæ hypoſtaſis ei facta eſt, neque tamen hoc agentes, creaturæ ſervimus, non enim velut nudam carnem adoramus, ſed ut divinitati conjunctam, & quatenus in unam perſonam, unamque hypoſtaſim Dei Verbi duæ illius naturæ reducuntur. Timeo carbonem tangere propter ignem, qui cum ligno conjunctus eſt. Adoro utrumque, quod eſt Chriſti propter Divinitatem carni copulatam.*

Probatur etiam ratione: Ut aliquod totum cenſeatur dignum adoratione, ſufficit, quòd in tali toto, ut adorato ſit aliqua ratio motiva adorationis ipſi exhibendæ, nec opus eſt, quòd illud motivum exiſtat in ſingulis ejus partibus; cùm enim honor, v. gr. homini impenditur propter ſapientiam, totus ille homo colitur, ac ſecundùm ſe totum eſt objectum terminativum talis honoris; attamen ſapientia, quæ eſt ratio motiva honoris exhibiti, in ſolo intellectu reſidet formaliter, quia tamen illa ſapientia eſt in toto homine, eſt ſufficiens ratio motiva, cur totus homo honoretur: ſed Chriſtus, ut homo, ſeu ut ſubſiſtens in humanitate, eſt aliquod totum conſtans divina natura, Verbi ſubſiſtentia, & humanitate: in quo toto natura divina, & perſona Verbi propter ſuam infinitam, & increatam excellentiam ſunt rationes motivæ, ut impendatur Chriſto adoratio latriæ: igitur Chriſtus, ut homo, ſeu ſubſiſtens in humanitate debet etiam adorari latria, & ſubinde humanitas, ut ſubſiſtens ſubſiſtentia Verbi, & ut hypoſtaticè unita Deo, adorari debet eadem adoratione, qua Chriſti divinitas adoratur.

Objicies primò S. Damaſcenum oratione 1. de imaginibus, qui de Chriſti humanitate ſermonem faciens, ait: *Non materiam, ſed materiæ Auctorem adoro, qui propter me materia factus, & in materia voluit habitare, ut per materiam mihi ſalutem præberet: materiam verò per quam mihi ſalus parta eſt colere non deſino, non tamen, ut Deus: Abſit.* Igitur non cenſet S. Damaſcenus carnem, & humanitatem Chriſti, quam ibi materiam appellat, eſſe eadem adoratione, qua Divinitas, & perſona Verbi, adoranda.

Reſpondeo, S. Damaſcenum non negare humanitatem Chriſti eſſe adorandam cultu latriæ, quatenus eſt Divinitati conjuncta, id ſiquidem ipſe diſertiſſimè docet, ut vidimus ſuprà, ſed tantùm vult, quòd non ſit adoranda, ut Deus, hoc eſt, quòd ei non deferatur primò, & ratione ſuæ excellentiæ cultus adorationis latriæ, nec affectus ſervitutis in ipſam, ſed in divinitatem feramur, quæ propter ſuam infinitam excellentiam eſt ratio nos movens ad illam adorationem Chriſto impendendam. Idipſum ſignificat S. Epiphanius ſuprà laudatus, cùm dicit Regem adorari, non purpuram illius, ſed purpuram ſolùm coadorari, quia videlicet non adoratur, ut Rex, ſed coadoratur cum Rege, ut aliquid illius ratione dignitatis, non ipſius purpuræ, ſed Regis.

Objicies ſecundò Gloſſam ordinariam in hæc verba Pſalmi 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus*, ubi ait, *Carnem à Verbo aſſumptam ſine impietate adorari à nobis, ſed non illa adoratione, quæ latria eſt, quæque ſoli Creatori debetur*: Igitur falſum eſt, quòd Chriſti humanitas eadem adoratione, qua Divinitas poſſit adorari.

Reſpondet Seraphicus Doctor, gloſſam illam ſic eſſe intelligendam, quòd velit humanitatem Verbi prout in ſe, & ſecundùm ſuam propriam excellentiam conſideratur, non eſſe adorandam adoratione latriæ, non autem negat quòd unita Verbo ita ſit adoranda.

Reſpondeo ſecundò, gloſſam illam deſumptam eſſe ex S. Auguſtino in eadem verba Pſalmi, qui, ut vidimus ſuprà, non negat, imò affirmat humanitatem Chriſti, quam ibi vult deſignari per ſcabellum pedum, religiosè adorari eadem adoratione qua Di-

Digitized by Google

Divinitas; non quidem propter ſuam excellentiam, ſed propter ſuam unionem cum verbo.

Adde quòd verba gloſſæ non ſint fideliter excerpta ex S. Auguſtino, ſiquidem apud eum non inveniuntur præfata verba, *ſed non ea adoratione quæ latria eſt*, *&c.* igitur illa gloſſæ auctoritas non eſt magni facienda.

Objicies tertiò: Solus Deus eſt adorandus adoratione latriæ: ſed Chriſti humanitas ut Verbo unita, non eſt Deus: igitur nec adoranda adoratione latriæ.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Solus Deus eſt adorandus latria, tamquam objectum movens ad illam adorationem, concedo: tamquam ſolùm terminativum illius, nego: cùm enim humanitas Chriſti, & Divinitas in unam concurrant perſonam, hinc etiam unicum conſtituunt objectum terminativum illius adorationis.

Objicies quartò: Minori minor reverentia eſt exhibenda, & major majori: ſed Chriſtus ſecundùm quod homo, minor eſt Patre, & ejus humanitas Divinitate inferior: igitur hæc non eſt colenda ſuprema adoratione, qualis eſt latria. *Deinde*, illius non eſt adorari adoratione latriæ cujus eſt adorare: ſed humanitatis eſt adorare ſummam Divinitatem, & Trinitatem: quod probatur, quia ejus eſt adorare cujus eſt orare: at Chriſtus ut homo pluries Deum oravit: ergo &c. *Denique*, illi non rectè impenditur latriæ cultus, cui ille cultus non poteſt reddi per id quod habet in ſe præſtantius: ſed non poteſt coli Chriſtus ut homo per ſacrificium quod eſt præſtantius ſignum cultus latriæ; quia Chriſto non eſt ſacrificandum, nam ut docet S. Auguſtinus lib. de civitate Dei cap. 20. *Chriſtus maluit ſacrificium eſſe quàm ſumere*: igitur latriæ cultus non poteſt impendi humanitati Chriſti.

Reſpondet Seraphicus Doctor ad primum, majorem eſſe veram in iis qui ſunt diverſorum honorum ſuſceptibiles, nempe quando honores illi impendendi ordinantur ad diverſas perſonas gradu, & dignitate diſtantes: falſam verò quando unica eſt dumtaxat perſona: igitur cùm in Chriſto una ſit perſona, cui ſumma reverentia debetur, ſicut honor debetur Regi quacum-„ que veſte ſit indutus, honor enim, in-„ quit, naturam reſpicit digniorem, &„ per conſequens illud quod eſt annexum ei: ſic caro Viri ſancti honorari „ debet ſecundùm dignitatem animæ, non „ ſecundùm ignobilitatem propriæ naturæ. „

Ad ſecundum dicit, quòd quamvis humanitatis Chriſti ſit adorare, inde tamen non ſequitur quòd eadem pariter non debeat adorari adoratione latriæ: adorat enim ſecundùm operationes, & ſtatum humanitatis qua minor eſt Patre; adoratur verò ſecundùm dignitatem divinitatis, & perſonæ, ſecundùm quas eſt æqualis Patri; nos autem qui ipſum adoramus, non debemus attendere ad ejus inferioritatem humanitatis, ſed ad perſonæ, & divinitatis dignitatem, & majeſtatem.

Ad tertium reſpondet, quòd licèt humanitati Chriſti non poſſit ſacrificium offerri, quatenus ſecundùm ſe conſideratur, tamen reverà ei ſacrificari poteſt, prout eſt divinitati conjuncta, quia toti Chriſto ſacrificari poteſt, cùm ſit reverà Deus. Ad S. Auguſtinum, dicit eum non negare quòd Chriſto debeat ſacrificari; ſed id non eſſe practicè faciendum, ut vitetur occaſio erroris, & ne fortè aliquis exiſtimet honorem ſupremo numini debitum creaturæ impendi.

Objicies quintò: Si Angelus adorans Verbum ante Incarnationem, eamdem adorationem Incarnatione peracta continuaret, vel adoraret Chriſtum ut Deum, & hominem, vel non. Si primum: ergo adoratio antecedenter ad Incarnationem etiam terminabatur ad humanitatem, quod eſt abſurdum. Si ſecundum: igitur adoratio Chriſti quà Deus, non tendit in ipſum quà homo eſt, & conſequenter ejus humanitas eadem adoratione, qua divinitas, non colitur.

Reſpondeo primò, in ea hypotheſi Angelum poſſe cenſeri eadem adoratione adorare Verbum ut hominem qua priùs Verbum dumtaxat adorabat; nam eo ipſo quo tendit in perſonam Verbi, eadem adoratione abſque ulla mutatione phyſica tenditin id omne, quod ipſi perſonæ conjunctum eſt, & per intellectum proponitur ut conjunctum; nec inde ſequitur quòd antecedenter fuerit terminata ad humanitatem; ſiquidem antecedenter intellectus Angelicus ipſi non repræſentabat humanitatem conjunctam cum Verbo.

Reſpondeo ſecundò, quòd ſi Angelus Chriſtum ut hominem ſic adoraret, ut non ſolùm ipſi vellet ſe ſubjicere, quatenus eſt Deus, ſed etiam quatenus eſt homo, & ſer-

ſervitutem ſuam ſecundùm utramque conſiderationem vellet ipſi impendere, in eo caſu eſſet diſtincta adoratio poſt Incarnationem ab ea, qua priùs Verbum adorabat; quia videlicet alio affectu, & cultu Chriſtum proſequeretur quàm anteà.

Objicies denique: Chriſti humanitas etiam ut unita Verbo divino non poteſt eodem amore diligi, quo Deus; neque enim Chriſtus ut homo, nec ejus humanitas deberet amari ſuper omnia: igitur nec etiam debet eadem adoratione adorari.

Nego antecedens: Chriſtus enim ſecundùm ſe totum conſideratus, reverà amari poteſt ſuper omnia, quia habet bonitatem, & excellentiam infinitam ſibi conjunctam, ratione cujus amari poteſt ſuper omnia objecta quæ ejuſmodi bonitatem, & excellentiam infinitam non habent.

Eamdem ſolutionem approbat Doctor *n.* 14. ubi cùm propoſuiſſet varios modos, quibus concedi vel negari poſſet quòd Chriſtus ſit ſuper omnia diligendus, ait: Si dilectio tendere poteſt æquè confusè in „ objectum ſicut adoratio; poteſt concedi „ quòd Chriſtus habens naturam huma„ nam ſit ſummè diligendus, licèt natura „ humana non ſit ratio ſummæ diligibili„ tatis, neque etiam unio naturæ humanæ „ ad Verbum qualitercumque ſit: ſicut Tri„ nitatem adoramus unâ adoratione, & di„ ligimus una dilectione, non excludendo „ proprietates perſonales ab eſſentia quæ „ tamen proprietates non ſunt formaliter „ infinitæ: ita etiam tutum eſt in adora„ tione non nimis diſtinguere naturam il„ lam creatam à Verbo, ſed Verbum ſub„ ſiſtens in duabus naturis adorare: & ita „ Verbum habens naturam humanam po„ teſt ſummè diligi; licèt ipſa natura ſum„ mè non diligatur, neque etiam ſummè „ diligatur unio naturæ ad Verbum, quæ „ eſt creatura.

CONCLUSIO SECUNDA.

SI Chriſti humanitas dimitteretur à Verbo, non eſſet adoranda adoratione latriæ, etiam reſpectiva. Hæc eſt contra Vvicleffum, qui, ut refert, Thomas Vvaldenſis lib. I. doctrinalis fidei art. 3. cap. 99. n. I. aſſerebat Chriſti humanitatem à Verbo dimiſſam in propria perſona adorandam eſſe adoratione latriæ, & diligendam ut Redemptorem.

Probatur primò, ex S. Auguſtino, qui ſermone 58. *de Verbis Domini*, ait: *Ego Dominicam carnem, imò perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, quòd à Divinitate ſuſcepta atque Deitati unita eſt. Denique, ſi hominem ſeparaveris à Deo; ut Photinus, vel Paulus Samoſatenus, illi ego numquam credo nec ſervio; velut ſi quis veſtrum aut purpuram, aut diadema regale jacens inveniat, numquid conatur ea adorare? Cùm verò Rex ea fuerit indutus, periculum mortis incurrit ſi ea ſimul cum Rege quis contempſerit*. Quibus verbis S. Auguſtinus apertè ſignificat humanitatem Chriſti ſeorſim à verbo non eſſe ſupremo cultu colendam.

Idipſum probat Doctor *d.* 9. *n.* 9. ſiquidem ſupremus cultus nulli debetur, niſi propter ſummam excellentiam, & increatam; ſed humanitas Chriſti à Verbo dimiſſa nullatenus haberet in ſe ſupremam illam excellentiam; quippè cùm non haberet, nec formaliter, nec per unionem hypoſtaticam perfectiones infinitas: igitur &c. *Deinde*, ſi hunc cultum ſibi vindicare deberet humanitas ſic dimiſſa, maximè vel abſolutè vel relativè: ſed neutrum poteſt affirmari: Non primum, quia ut mox dictum eſt, humanitas in eo caſu non haberet excellentiam infinitam. Non etiam ſecundum, quia illa habitudo quam haberet ad Deum, non poteſt eſſe ſufficiens ratio, quæ moveat ad illam ſupremam adorationem ipſi impendendam; ſiquidem Deum tantùm reſpiceret *vel* ratione gratiæ ſanctificantis, qua ſuper cæteras creaturas illuſtraretur, *vel* ratione gratiæ capitis, in qua conſtitueretur *vel* ratione miniſterii redemptionis, quia nempe ad noſtram ſalutem contuliſſet: ſed nulla ex his tribus habitudinibus illius humanitatis ad Deum poteſt eſſe ſufficiens motivum, ut illi impendatur ſupremus cultus latriæ. Non quidem *duæ priores*, quia fundantur in bono creato, & creata excellentia; ſiquidem gratia capitis, & gratia ſanctificans ſunt quid creatum, & finitum; ac proinde inſufficiens ad fundandum cultum latriæ: Non etiam *tertia*, quia inquit Doctor *n.* 12. quamvis congruum fuerit quòd Redemptor humani generis debuerit eſſe Deus, ut idem eſſet & Reparator qui fuerat Creator, & ſic eidem ſupremum noſtrum obſequium, & honorem rependeremus; attamen non fuit abſolutè neceſſum, ut perſona redimens eſſet Deus; ſiquidem pura creatura, Deo ita ordinante ſufficiens

erat

erat ſecundùm potentiam extraordinariam, ut noſtram ſalutem, & redemptionem operaretur, cujus rei hoc præclarum exemplum affert Doctor, quòd quemadmodum licèt congruentius appareat, ut qui Filium genuit ipſum nutriat, quatenus eidem perſonæ debeatur, & impendatur reverentia genitoris, & nutritoris; nihilominus hoc non obſtante, poſſet alius quàm pater filium genitum nutrire, & ſic filius ille reverentiam, & honorem deberet duabus perſonis diſtinctis, nempe genitori, & nutritori, ita etiam licèt congruum fuerit quòd perſona creans ſit etiam redimens, ut ſic eidem perſonæ utriuſque tituli reverentia deberetur; tamen fieri potuit quòd perſona redimens non eadem eſſet, quæ fuerat creans, & ſic redemptrici non deberetur ſupremus cultus, qui ſoli Deo eſt impendendus.

Adde quòd, ſi per hypotheſim Deus in creando homine fuiſſet uſus aliquo Angelo, tamquam cauſa inſtrumentali, tali Angelo propter beneficium creationis non deberetur adoratio latriæ, ſed ſoli Deo, ut cauſæ principali independenti, à qua tunc Angelus dependeret in creando: igitur cùm humanitas in reparando homine fuerit dumtaxat inſtrumentum Verbi, conſequens eſt quòd ſi ipſa ſepararetur à Verbo, non eſſet colenda adoratione latriæ.

Dices. Chriſto, quatenus eſt Redemptor, & caput generis humani, debetur major cultus, quàm conſiderato dumtaxat penes eximiam gratiam ſanctificantem qua fuit illuſtratus, & alia ſupernaturalia dona, quibus dotatus, & ditatus eſt: ſed ratione tum ſuæ eximiæ ſanctitatis, tum etiam cæleſtium illorum donorum ipſius humanitati deberetur cultus hyperduliæ, quia his donis non ſolùm æquat, ſed etiam excedit excellentiam beatæ Virginis, quæ hyperdulia colitur: igitur Chriſtus ut caput, aut Redemptor generis humani, majori cultu colendus eſt quàm ſolo cultu hyperduliæ: at cultus major hyperdulia eſt cultus latriæ: ergo Chriſti humanitas quatenus haberet rationem capitis, & redemptricis, coli deberet latria.

Diſtinguo majorem: Debetur major cultus intra eumdem gradum, & ordinem, tranſeat: debetur major cultus alterius ordinis, nego: & ſimiliter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia. Cùm enim cultus alicui impendatur ob ſuam excellentiam; cùmque illa excellentia poſſit eſſe diverſa, ſecundùm majorem vel minorem gradum, penes quem unus altero magis vel minùs divinis muneribus illuſtratur; hinc eſt quòd intra eumdem ordinem adorationis duliæ v.g. unus Sanctus ampliori honore quàm alter celebretur etiam ab ipſa Eccleſia, quæ Sanctorum ſolemnitates ſub diverſo ritu vel ſimplicis vel ſemiduplicis, &c. proponit celebrandas: igitur pari jure intra ordinem hyperduliæ poſſet aliquis altero majori cultu dignus apparere, ſicque hac ratione humanitas Chriſti, ſi dimitteretur à Verbo, ampliori honore hyperduliæ colenda eſſet quàm beatiſſima Virgo: tum quia donaretur gratia, & dignitate capitis, quod beatæ Virgini non competit; tum denique quia efficaciùs ad noſtram redemptionem, quàm beata Virgo, contuliſſet. Inde tamen non eſt conſequens, quòd illa humanitas eo in ſtatu colenda eſſet adoratione latriæ; ſiquidem propter iſtas habitudines ad Deum non cenſeretur habere excellentiam, & perfectionem infinitam, nec conſequenter fundamentum, & motivum haberet cur ſupremo cultu eſſet colenda.

CONCLUSIO TERTIA.

Humanitas Chriſti unita Verbo, conſiderata præcisè ſecundùm peculiarem ſuam excellentiam, & dona ſupernaturalia quibus illuſtratur, adorari poteſt adoratione hyperduliæ. Hæc videtur probabilior ſententia contra Suarem, qui exiſtimat illam ut ſic eſſe adorandam adoratione quæ ſit latria, non quidem perfecta, quia hæc, inquit, dumtaxat reſpicit Deum, ſed imperfecta, quæ tendit in illud quod realiter terminatur ad Verbum. Necnon & contra Vaſquem *diſp.99. cap.4.* negantem Chriſti humanitatem prout concipitur ſine Divinitate, poſſe ulla adoratione adorari.

Probatur itaque primò, quòd poſſit adorari quatenus ſic concipitur præcisè ſecundùm ſe. Honor debetur excellentiæ: ſed humanitas unita Verbo ſecundùm ſe ſpectata omnem creatam excellentiam obtinet: igitur illa ut ſic, reverà poteſt honorari, & adorari. Major conſtat. Minor probatur. Humanitas conſiderata ſecundùm ſe præcisè habet excellentiam inter res creatas maximam, quia in rebus creatis nulla datur major: ergo ut ſic eſt digna aliqua adoratione: Sed non eſt digna adoratione latriæ; quia in illa ſic apprehenſa nihil apprehenditur

ditur niſi quid merè creatum: neque etiam duliæ communi Sanctis, quia eſt excellentia ſuperior ipſi humanitati ſingularis: igitur debetur ipſi aliquis cultus inferior latria, & ſuperior dulia, ac proinde ei debetur hyperdulia.

Confirmatur, quia humanitas, ut habens unionem cum Verbo eſt extremum illius unionis diſtinctum realiter à Verbo, & à natura divina, & habens in ſe intrinſecè bonitatem, & perfectionem diſtinctam realiter à perfectione Verbi, & Deitatis: ergo ut ſic poteſt adorari ratione iſtius perfectionis.

Dices. Non poteſt apprehendi humanitas Chriſti cum ejuſmodi creata excellentia, quin pariter Verbum apprendatur: ergo non poteſt adorari ob illam excellentiam, quin pariter Verbum adoretur. Patet antecedens: Non poteſt illa humanitas concipi quin concipiatur ut humanitas Chriſti: at ut eſt humanitas Chriſti neceſſariò concipitur ut unita Verbo: ergo ut habens ab eo omnimodam ſuam excellentiam: igitur non poteſt adorari, quin pariter Verbum adoretur.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico, quòd licèt non poſſit completè, & perfectè intelligi humanitas Chriſti, quin concipiatur, ut ſubſiſtens ſubſiſtentia Verbi, tamen conceptu præciſivo poteſt apprehendi ſecundùm ſe, videlicet quatenus illa humanitas eſt omnibus gratiis, & divinis chariſmatibus illuſtrata; ut ſic autem apprehenſa, & propoſita per intellectum reverà poteſt adorari: nam ſi humanitas illa cum iſtis donis ſupernaturalibus non dicentibus ordinem neceſſarium ad unionem hypoſtaticam, conſervaretur à Deo ſine ullo ſuppoſito, tam proprio, quàm alieno, ſic ratione donorum iſtorum ſupernaturalium eſſet adorabilis: igitur cùm hæc humanitas, & ipſius dona ſupernaturalia nihil ſuæ perfectionis, & dignitatis deperdant ex ſui unione cum Verbo, reverà poteſt humanitas ſic apprehenſa adorari.

Confirmatur hæc reſponſio ſicut & præcedens probatio: quia ſi illa humanitas non poſſet ſeorſim à Verbo adorari, maximè propter ſtrictam illius unionem cum ipſo Verbo: ſed hæc ratio non obeſt. Probatur, quia major eſt conjunctio, & unio divinarum perſonarum in eſſentia divina, quàm ſit divinitatis, & humanitatis in perſona Verbi, quia proprietates perſonales identificantur realiter cum eſſentia divina, natura autem humana non ita identificatur cum perſona Verbi, nec cum divinitate cui unitur; ſed non obſtante illa identificatione, perſonales proprietates ſunt ſecundùm ſe adorabiles, & una perſona poteſt adorari ſeorſim ab alia ſicut & orari, ut conſtat ex praxi Eccleſiæ, quæ in ſuis orationibus, & collectis interdum dirigit ſuas preces ad unam dumtaxat è divinis perſonis: igitur multò magis adorari poterit Chriſti humanitas, ut apptehenſa ſeorſim à Verbo.

Adde quòd poſſumus laudare, & amare humanitatem ſic apprehenſam ob creata dona; quidni igitur poterimus etiam illam ſic adorare? Imò etiam experientia conſtat, nos aliquando humanitatem Chriſti, vel ipſius ſanctiſſimam animam venerari, abſque eo quòd cogitemus de Divinitate, atque de Deo, abſque eo, quòd divinitatem adoremus.

Objicies omnes illas tum Conciliorum, tum SS. Patrum auctoritates, quibus probatum eſt in prima concluſione, Chriſtum unica adoratione eſſe adorandum: igitur non poteſt ipſius humanitas ſeorſim à Divinitate adorari.

Reſpondeo primò, Concilia & SS. Patres ſermonem inſtituere de adoratione latriæ, qua ſcilicet adoratur humanitas propter Divinitatem; ſic enim neceſſum eſt, ut illa adoretur eadem adoratione, qua Divinitas, quia humanitas ſecundùm ſe non eſt digna adoratione latriæ. *Dico ſecundò*, hæc ideitcò docere Concilia, & SS. Patres, ut ſignificent publicè, & ordinariè Chriſtum dumtaxat eſſe adorandum unica adoratione propter ſe, ſuumque ſuppoſitum divinum, & naturam divinam, ne ſcilicet adorando humanitatem Chriſti ſeorſim ob dona creata, & inferiori cultu illis donis debito, videamur Chriſtum deprimere ad ſtatum puri hominis, cùm ipſe quatenus homo Deus ſit capax majoris adorationis ob majorem excellentiam divinitatis. *Denique* dico arceri à Chriſto duas adorationes totales, & partiales, ac ſi eſſet duplex perſona, prout Neſtorius cenſebat Chriſtum duplici adoratione eſſe colendum.

QUÆ-

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm, & quo cultu Crux Chriſti Domini ſit colenda.

NOtandum primò, quæſtionem moveri non ſolùm de vera cruce, in qua ſalus noſtra pependit, & adorandus Chriſtus Dominus fuit ſuffixus, ſed etiam de hujus imagine tam perſeverante, quales ſunt cruces pictæ, aut ex qualibet materia fabricatæ, quàm tranſeunte, ut ita dixerim, nempe de ſigno crucis, atque forma, quam ſibi Chriſtianus quiſque manibus in fronte, vel reliquo corpore deſignat, de quibus ſigillatim quærimus an aliquo cultu colendæ ſint. Cujus quidem quæſtionis reſolutio pleniſſimè jam librata, & efficaciſſimè firmata eſt per eruditos celebriorum Doctorum tractatus, qui generosè cultum ſacris imaginibus, maximè cruci debitum contra Iconoclaſtas veteres, & modernos defenſarunt, inter quos ex Recentibus maximè celebrandi ſunt *Vvaldenſis* tom. 3. à capite 158. noſter *Alphonſus à Caſtro* contra hæreſes verbo *adoratio*: Pamelius in annotationibus ad apolegeticum Tertulliani à num. 238. *Gretſerus* tribus de cruce tomis editis: *Petavius* lib. 15. qui omnes ſcriptores, ut plurimos recentiores omittam, ea omnia, quæ ad crucis venerationem attinent, ita copiosè complexi ſunt, ut dumtaxat nobis opus ſit illa, quæ hunc cultum illuſtrant, & firmant, compendiosè referre.

Notandum ſecundò, ex Petavio lib. 15. c. 7. quòd etſi crucis cultus oppugnatores ab Iconomachorum hæreſis fonte profluxerint, non tamen eodem temporis initio venerandæ cruci, quo ſacris imaginibus, bellum indixerunt: ſiquidem Leo Iſauricus Imperator, ejuſque ſucceſſores, qui in ſacrarum imaginum cultores omni, qua poterant, vafritie, & crudelitate deſæviebant, à crucis injuria ſacrilegas manus, ac linguas abſtinuerunt, eique debitum cultum, & honorem impendere cum Catholicis perſeverarunt.

Hinc Nicephorus Conſtantinopolitanus Epiſcopus (qui Leone Armeno imperante vixit, à quo, & in exilium pulſus eſt, ob ſacrarum imaginum cultum, ubi gloriosè obiit, & cujus corpus incorruptum, & ſuavem ſpirans odorem 18. anno poſt mortem exhumatum, Conſtantinopolim Patritiorum ſubjectum humeris in templo S. Sophiæ ipſo etiam præſente tunc temporis Imperatore ſolemniter tumulatum eſt:) Is inquam in ſuo Breviario hiſtoriæ narrat Conſtantinum Copronymum jurejurando adigi ſubjectos ſibi populos voluiſſe, numquam deinceps Sanctorum imagines adoraturos eſſe, *ac tum Patriarcham Conſtantinopolitanum*, inquit, *ſalutaribus lignis* (ſanctæ crucis) *in altum ſublatis, juraſſe, ſe ex eorum numero non eſſe, qui ſacras imagines adorarent.*

Idipſum obſervat S. Joannes Damaſcenus lib. 2. de Imaginibus; ubi abſurdam illorum rationem arguit, qui imagines ideo non ſe colere profitebantur, quoniam rem creatam, & materia conſtantem venerari nefas haberent; nihilominus crucem adorarent, & alia plurima, ut loca ſancta, ſacra Evangelia, altaria, & vaſa. *Nonne materia eſt*, inquit, *crucis illud ter fortunatum, ac beatum lignum? nonne materia eſt auguſtus ille, ſanctuſque collis, qui Calvariæ locus dicitur? Nonne materia eſt ſalutaris illa Petra, nempe ſepulchrum Domini, fons noſtræ reſurrectionis? Nonne materia eſt, atramentum, & pelles, in quibus Evangelia deſcribuntur? Nonne materia eſt menſa vivifica, quæ nobis panem vitæ ſuppeditat? Nonne item materia eſt aurum, & argentum, ex quibus cruces, & ſacri diſci, ac pocula fabricantur? Et ante omnia iſta, nonne materia eſt Domini corpus, & ſanguis? At igitur horum omnium cultum, adorationemque tolle: aut Eccleſiaſticæ traditioni etiam imaginum adorationem permitte.*

Exprobravit etiam hoc Leoni Armeno Iconoclaſtarum fautori *Theodorus Studita*, de quo Michael Studita, qui res ab illo geſtas memoriæ prodidit, narrat inter cætera ſic cum Imperatori locutum eſſe: *Sed quoniam vobis, Imperator, imaginis quidem honor odio eſt: Crux verò veneratione digna cenſetur: Primum illud capere non poſſum, cùm jam utriuſque honor conjunctus ſit. (Simul enim imago, & ſimul Crux; quandoquidem Domini adventus gloriam utrique attulit.) Nunc à vobis alterum ab altero ſecernitur, itaut alteri ſors melior obtigerit, alterum repudietur, & contemnatur. Deinde quæram, o veteris Scripturæ interpres! quomodò cùm lex execratione dignam crucem vocet*: Maledictus enim, *ait, qui* pendet in ea, *tu qui crucem colis, legem vilipendere non videare? &c.*

Notandum tertiò, primum colendæ crucis impugnatorem videri *Claudium Taurinen-*

nenſem Epiſcopum Felicis Urgelitani in Francofordienſi Concilio unà cum Elipando damnati diſcipulum, qui cùm animadverteret quoſdam Epiſcopos Gallos ſacrarum imaginum cultui adverſantes, & nihilominus crucem adorantes hoc argumento pulſari: *Qua ratione crux, quæ eſt effigies illius ſalutiferæ crucis, in qua ſalus noſtra pependit, adoratur; eadem ratione adorari debent Sanctorum effigies, & imagines*: ſed *cruces adorandas, & colendas vultis, idque ſemper docuit, & tenuit Eccleſia ab ipſis Apoſtolorum temporibus*: igitur *etiam oportet ſacras imagines adorare*. Hic vaferrimus, & ſæviſſimus hæreticus contrario argumento cœpit ſacræ crucis venerationem impugnare, dicendo: *Si non debeant Sanctorum imagines coli, pari ratione non eſt colenda crux Dominica*: ſed *Sanctorum imagines nulla ſunt veneratione colendæ*: ergo *nec crux Dominica*. Hinc publicum crucibus bellum, & generale excidium per univerſam ſuam diœceſim indixit, eaſque ab omnibus Eccleſiis eliminari, & projici voluit. Quem poſtmodum imitati ſunt Pauliciani Manichæorum propago quædam, cui originem dedere Paulus, & Joannes filii Callinicæ cujuſdam impuræ, & perditæ fœminæ, quæ cùm filios ſuos Manichæorum dogmatibus pernicioſis imbuiſſet, ad nefandam hæreſim propagandam dimiſit in varia loca; at illi maximè in Armenia ſuum virus evomentes, tot ſectatores habuerunt, ut (narrantibus Annaliſtis Græcis; maximè, verò Photio, & Petro Siculo, qui ſe Legatum ad illos hæreticos profectum aſſerit) formidoloſi fuerint Imperatoribus Conſtantinopolitanis, maximaque cum illis bella ſuſceperint. Hi, inquam, hæretici, imperante Baſilio Macedone cum ſuis filiis Conſtantino, & Leone, inter ſex illorum impia dogmata quartum hoc erat, quòd *figuram, & efficaciam, ac vim pretioſæ vivificæque crucis non recipiant, ſed infinitis contumeliis afficiant*, ut refert Petrus Siculus. At cùm ſemper inſaniat, & aliquid delirii ſemper habeat omnis hæreſis, quiddam de illis hæreticis abſonum, & ludicrum refert Photius apud Euthymii Panopl. tit. 22. *Cùm*, inquit, *in vehementiorem aliquem morbum inciderint, pretioſam, & vivificam crucem, ex ligno factam ſibi imponunt: tum recuperata ſanitate illam confringunt, proculcant, & abjiciunt*. Et paulo poſt: *Evangelium noſtrum adorare non dubitant: ſed non ea parte, in qua imago pretioſæ crucis exarata eſt, verùm in alia codicis ejuſdem, ubi nulla eſt crucis figura*. Ad hos crucis inimicos, & ejus cultus impugnatores adjungendi *Bogomili* portentum quoddam hominum ex Manichæorum, & aliarum omnium hæreſum colluvione concretum: illi namque, ut recenſet idem Euthymius tit. 23. *divinam crucem contemptui habent tamquam Salvatoris interfectricem: quam honore potiùs afficere oportuit, ut quæ diabolum dejecerit*.

Ab his impietatis Magiſtris, (inquit Petavius) Chriſti cultum abjicere, ac damnare didicerunt poſteriores hæretici, velut *Petro-Bruziani* cujuſdam *Petri de Bruis* diſcipuli, de quibus hæc refert Petrus Cluniacenſis in epiſtola 2. *Ad inauditam*, (inquit eos interpellans) *divinitatis contumeliam, magno de crucibus aggere inſtructo, ignem immiſiſtis, pyram feciſtis, carnes coxiſtis; & ipſo paſſionis dominicæ die Paſchalem Dominicam præcedente invitatis publicè ad talem hæreſim populis comediſtis*. Hos nebulones, & ſacrilegos ſecuti ſunt *Vvicleffiſtæ*, quorum inſaniam adversùs S. Crucem Thomas Vvaldenſis eruditè coarguit: qui ſuæ impietatis, & dementiæ ſucceſſores habuerunt *Lutheranos*, & *Calviniſtas*, qui acerrimum bellum ſanctæ cruci, Sanctorumque imaginibus, ac omnibus ſacris indixerunt: contra quos omnes errores ſit

CONCLUSIO PRIMA.

VEra *Crux, in qua ſalutis Auctor pependit, & ſingulæ illius particulæ, adorandæ ſunt adoratione latriæ reſpectivè*. Hæc concluſio duabus partibus conſtat: quarum *prima*, nempe, quòd crux ſit adoranda, eſt de fide, ut colligitur ex 7. Synodo Oecumenica Actione 7. ubi hæc concluſio tamquam de fide certa ſupponitur, ſiquidem ibi definitur *honorem, & adorationem deferendam eſſe typo venerandæ, & vivificantis crucis Chriſti*: nam ſi typo defertur honor, & adoratio, ipſi veræ cruci multò meliùs tribuenda eſt; utrumque *enim ſignum eſt* Chriſti crucifixi.

Probatur ſecundò ex Scriptura ſacra, quæ varias cauſas indicat, ac egregia motiva, ob quæ Chriſti D. vera crux ſpeciali cultu ſit celebranda. *Primò* quidem: Chriſtus ſua cruce velut armis diabolum expugnavit, ut qui in ligno vicerat, in ligno quoque vinceretur. Quod utique egregiè explicat Apo-

Apoſtolus ad Coloſſ. 2. ubi ait Chriſtum in cruce *donaſſe nobis omnia delicta, delens quod adverſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci, & expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans eos in ſemetipſo*. Quibus duo maximè ſignificat: *Primum*, quòd Chriſtus in cruce proprio ſuo ſanguine eluens omnia noſtra peccata, quibus tanquam debito noſtra voluntate contracto, ac veluti chirographo manu noſtra conſignato eramus addicti cruciatibus æternis, nos ab ejuſmodi debito liberos fecerit, & à dæmonis tyrannide liberaverit: *Secundum*, quòd crux fuerit Chriſto veluti currus triumphalis, in qua ita devicit hoſtem humani generis, ut omnibus palam oſtenderit, quàm imbelles ſint dæmones, quàmque facili negotio à Chriſti ſectatoribus exarmari poſſint, & expugnari.

Utrumque hoc in cruce præſtitum à Chriſto beneficium elegantiſſimè expendit Sanctus Leo. Primùm quidem ſerm. 10. de Paſſione, ubi ait: Exaltatus Chriſtus Jeſus in
„ ligno, retorſit mortem in mortis autho-
„ rem, & omnes principatus, adverſaſque
„ virtutes per objectionem paſſibilis carnis
„ eliſit, admittens in ſe antiqui hoſtis auda-
„ ciam, qui in obnoxiam ſibi ſapiendo na-
„ turam, etiam ibi exactor auſus eſt eſſe de-
„ biti, ubi nullum potuit veſtigium inveniri
„ peccati. Evacuatum eſt igitur generale
„ venditionis noſtræ, & lethale chirogra-
„ phum, & pactum captivitatis in jus tranſit
„ Redemptoris. Clavi illi, qui manus Do-
„ mini, pedeſque transfoderant, perpetuis
„ diabolum fixere vulneribus, & Sanctorum
„ pœna membrorum, inimicorum fuit in-
„ terfectio poteſtatum: ſic ſuam Chriſto
„ conſummante victoriam, ut in ipſo, &
„ cum ipſo omnes, qui in eum crederent,
„ triumpharent.

Secundum verò explicat ſerm. 8. cap. 4. Cùm
„ Dominus, *inquit*, portaret lignum cru-
„ cis, quod in ſceptrum ſibi converteret po-
„ teſtatis; erat quidem hoc apud impiorum
„ oculorum grande ludibrium, ſed manife-
„ ſtabatur fidelibus grande myſterium: quia
„ glorioſiſſimus diaboli victor, & inimico-
„ rum virtutum potentiſſimus debellator,
„ pulchra ſpecie, triumphi ſui portabat tro-
„ phæum, & invictæ patientiæ humeris ſi-
„ gnum ſalutis, adorandum regnis omnibus
„ inferebat.

Similia profert S. Ambroſius l. 10. in c. 23.
Lucæ, ubi ait: Nos autem, quoniam „
trophæum jam vidimus, & quòd currum „
ſuum triumphator aſcendit; conſideremus „
quòd non arborum truncis, non quadri- „
jugis plauſtri manubias de mortali hoſte „
quæſitas: ſed patibulo triumphali captiva „
de ſæculo ſpolia ſuſpendit. Non hic Gen- „
tes brachiis poſt terga revinctis, nec exci- „
ſarum urbium imagines, oppidorumque „
captorum ſimulachra cernimus, aut ſub- „
miſſa captivorum Regum colla miramur, „
qualis humanorum ſolet eſſe ſpecies „
triumphorum, ne victoriæ terminos re- „
gionis fine definitos, ſed ovantes populos „
nationum, quæſitos non ad ſupplicium; „
ſed ad præmium Reges liberis affectibus „
adorantes, voluntariis urbes ſtudiis dedi- „
tas, & in melius reformatas imagines op- „
pidorum, quas non fucus expreſſerit; ſed „
devotio colorarit; fidei arma, victoria- „
rumque jura toto orbe occurrentia, capti- „
vum principem mundi, & ſpiritalia ne- „
quitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus obedien- „
tia imperio vocis humanæ; ſubditas domi- „
nationes, variarumque virtutum ſpecies „
non ſacris, ſed moribus emicantes: ful- „
get caſtitas, fides ſplendet, & induta „
mortis exuviis devotio fortitudinis jam re- „
ſurgit. Unus Dei triumphus fecit omnes „
propè jam homines triumphatores. Solet „
quoque præcedere pompa victores: at „
verò currum Domini triumphalem præit „
bona pompa reſurgentium defunctorum. „
Solet demum titulus ſubjugatarum Gen- „
tium numerum deſignare. Scribitur au- „
tem & his titulus. Sit in illis trium- „
phus ordine quodam digeſta miſerabili „
devictarum præuntium contumelioſa ca- „
ptivitas nationum: hic redemptarum „
Gentium vernat gratia. Digni tanto tri- „
umpho jugales, ut cœlum, terra, ma- „
ria, inferna, corruptela mutentur in „
gratiam. „

Secundò, Chriſtus in cruce æterno Patri Patri nos infenſos reconciliavit, ut idem explicat Apoſtolus ad Coloſſ. 1. *In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt: & vos cùm eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis: nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, &c.* Unde Sanctus Leo ſermone 13.

cap.3. Quid aliud egit crux Chriſti, quàm ut deſtructis inimicitiis, & reconcilietur mundus Deo, & per ſacriſicium immaculati Agni veram in pacem cuncta revocentur? &c.

Tertiò, crux fuit quaſi ſacrum altare, in quo Chriſtus D. conſummansomnia veteris legis ſacrificia ſeipſum in cruentum ſacrificium offerebat, ut præclarè docet S. Paulus ad Hebr. cap.8.9. & 10. quod etiam apprimè declarat S. Leo ſerm.4. de Paſ-
„ ſione c.3. Crux ergo Chriſti, *inquit*, ſa-
„ cramentum veri, & prænuntiati habet
„ altaris, ubi per hoſtiam ſalutarem, na-
„ turæ humanæ celebraretur oblatio. Ibi
„ ſanguis immaculati Agni antiquæ præ-
„ varicationis pacta delebat: ibi tota dia-
„ bolicæ dominationis conterebatur adver-
„ ſitas, & de elatione ſuperbiæ victrix hu-
„ militas triumphabat; Et ſerm.8. cap.5.
„ Paſcha noſtrum, ut ait Apoſtolus, im-
„ molatus eſt Chriſtus, qui ſe novum, &
„ verum reconciliationis ſacrificium offe-
„ rens Patri, non in templo, cujus jam
„ erat finita reverentia, nec intra ſepta
„ civitatis, ob meritum ſui ſceleris di-
„ ruendæ; ſed foris, & extra caſtra cru-
„ cifixus eſt: ut veterum victimarum ceſ-
„ ſante myſterio, nova hoſtia novo im-
„ poneretur altari, & crux Chriſti non
„ templi eſſet ara, ſed mundi.

Quartò, Crux Chriſto fuit veluti via, & ſcala, per quam ad æternæ beatitudinis, & gloriæ thronum gradum faceret, ut docet Apoſtolus ad Philip. 2. *Humiliavit*, inquit, *ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod, & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*. Unde Apocal. 5. *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & Divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem*. Hinc ipſemet adorandus Salvator præclarè dicebat Joan. 12. *Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras, & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum*. Quod equidem divinum oraculum ſic mirum in modum elucidat S. Leo ſerm.8. de Paſſione cap.7. O admirabilis, inquit, potentia
„ crucis! ò ineffabilis gloria paſſionis! in
„ qua, & tribunal Domini, & judicium
„ mundi, & poteſtas eſt crucifixi. Traxi-
„ ſti enim, Domine, omnia ad te, & cum
„ expandiſſes tota die manus tuas ad po-
pulum non credentem, & contradicen- „
tem tibi, confitendæ majeſtatis tuæ ſenſum „
totus mundus accepit. Traxiſti, Domi- „
ne, omnia ad te, cùm in execrationem Ju- „
daici ſceleris unam protulerunt omnia ele- „
menta ſententiam, cùm obſcuratis lumi- „
naribus cœli, & converſo in noctem die, „
terra quoque motibus quateretur inſolitis, „
univerſaque creatura impiorum uſui ſe ne- „
garet. Traxiſti Domine omnia ad te, quo- „
niam ſciſſo templi velo, ſancta Sanctorum „
ab indignis Pontificibus receſſerunt: ut „
figura in veritatem, prophetia in manife- „
ſtationem, & lex in Evangelium vertere- „
tur. Traxiſti Domine omnia ad te, ut quod „
in uno Judææ templo obumbratis, ſignifi- „
cationibus tegebatur, pleno apertoque ſa- „
cramento univerſarum ubique nationum „
devotio celebraret. Nunc etenim, & or- „
do clarior Levitarum, & dignitas amplior „
Seniorum, & ſacratior eſt unctio Sacer- „
dotum: quia crux tua omnium fons bene- „
dictionum, & omnium eſt cauſa gratia- „
rum, per quam credentibus datur virtus de
infirmitate, gloria de opprobrio, vita de „
morte. „

Quintò; Crux Chriſti idcircò maximè à „
nobis eſt veneranda, quòd tactu carnis, „
& ſanguinis Chriſti conſecrata fuerit, „
quod utique perdoctè declarat S. Dama- „
ſcenus lib. 4. cap.12. Hæc (*ſupple crux*) „
clypeus, atque armatura, & trophæum „
eſt adversùs diabolum. Hæc ſigillum, ut „
ne exterminator Angelus nos tangat, ve- „
lut Scripturæ ſacræ monumentis proditum „
eſt. Hæc jacentium excitatio eſt, ſtan- „
tium fulcimentum, infirmorum baculus, „
ovium virga, reſipiſcentium adminicu- „
lum, proficientium perfectio, animæ, & „
corporis ſalus, malorum omnium depul- „
ſio, bonorum omnium cauſa, peccati „
extinctio, reſurrectionis planta, vitæ æ- „
ternæ lignum. Et tum ſubnectit, quòd huic
rei ſervit, dicens: Hoc itaque ingentis ſanè
pretii lignum, ac venerandum, in quo „
Chriſtus ſeipſum ſacrificii cauſa pro no- „
bis obtulit, ut ex ſancti corporis, & ſan- „
guinis contactu ſanctificatum optimo jure „
adorari debet, clavique item, & lancea, „
& indumenta, ac ſacra ipſius tabernacu- „
la, hoc eſt præſepe, antrum, Golgotha, „
crux, vivificum ſepulchrum, Sion Eccle- „
ſiarum arx, aliaque id generis: quemad- „
modum ait ejus parens David: *Introibimus* „
in tabernacula ejus, adorabimus in loco; ubi „
„ *ſte-*

Digitized by Google

„ *ſedebunt pedes ejus*. Quòd autem his ver-
„ bis crucem intelligat, argumento eſt id,
„ quod ſequitur: *Exurge Domine in requiem*
„ *tuam*. Comes enim crucis eſt reſurrectio.
„ Nam ſi eorum, quorum amore flagramus,
„ & domus nobis chara eſt, & lectus, &
„ veſtis, quantò magis ea, quæ Dei, ac Salva-
„ toris ſunt, per quæ nobis ſalus parta eſt?

Hinc S. Hieronymus *epiſt*, 17. *ad Marcellam* ægrè fert Hieroſolymam, maledictam terram nominari, quòd cruorem Domini hauſerit, & è contra ſuſtinet potiùs benedictam ex eo dici debere; quidni magis de cru-
„ ce? Et quomodo, *inquit*, benedicta lo-
„ ca putant, in quibus Petrus, & Pau-
„ lus, Chriſtiani exercitus duces, ſangui-
„ nem fudere pro Chriſto? Si ſervorum, &
„ hominum glorioſa confeſſio eſt; cur Do-
„ mini, & Dei non ſit glorioſa confeſſio? Et
„ Martyrum ubique ſepulchra veneramur:
„ & ſanctam favillam oculis apponentes, ſi
„ liceat, etiam ore contingimus; & mo-
„ numentum, in quo Dominus conditus
„ eſt, quidam exiſtimant negligendum? Si
„ nobis non credimus, credamus ſaltem
„ diabolo, & Angelis ejus, qui quotieſcun-
„ que ante illud de obſeſſis corporibus ex-
„ pelluntur, quaſi in conſpectu Tribunalis
„ Chriſti ſtantes contremiſcunt, rugiunt,
„ & ſerò dolent crucifixiſſe, quem timeant:
„ Si poſt paſſionem Chriſti (ut ſcelerata vox
„ concrepat) hic deteſtabilis locus eſt;
„ quid ſibi voluit Paulus Hieroſolymam fe-
„ ſtinare, ut ibi faceret Pentecoſtem? qui
„ retinentibus ſe locutus eſt, dicens: *Quid*
„ *facitis flentes, & conturbantes cor meum?*
„ *Ego enim non ſolùm ligari, ſed & mori in Hie-*
„ *ruſalem paratus ſum pro nomine Domini Jeſu*.
„ Quid cæteri Sancti illuſtres viri, quorum
vota, & oblationes poſt prædicationem Chriſti, ad fratres, qui erant Hieroſolymis, deferebantur? *Et longè* poſt expoſtulat illum diem, quo poſſit lignum crucis oſculari,
„ his verbis; *Ergone erit illa dies, quando nobis liceat ſpeluncam Salvatoris intrare? in ſepulchro Domini flere cum ſorore? crucis deinde*
„ *lambere lignum?*

Sanctus etiam Chryſoſtomus cauſam quærit, & exprimit, quare omnibus tantum ſit
„ crucis ſtudium, Unde, inquit, dices mi-
„ hi, omnibus tantum eſt ſtudium, & cu-
„ ra, quòd ita deſiderata cunctis, & omni-
„ bus deſiderabilior? Ipſum ergo hoc li-
„ gnum, in quo poſitum corpus ſanctum
„ Domini, & crucifixum: quaſe non habet
totus orbis ita contendit, ut qui parum „
quiddam ex illo habent, hoc auro concludant, tam viri, quàm mulieres, & cervicibus ſuis aptent, hinc valde honeſtari, & magnifici, & muniti, ac protecti, licèt condemnationis fuerit lignum. Et reſpondet:
Sed qui omnia operatur, & præparat, qui „
orbem terrarum à peccato tanto transfert, „
& terram cœlum facit, etiam rem hanc „
licèt contemptam, & omnibus mortibus „
turpiorem, ad cœlos elevavit. Hæc S. Chry- „
ſoſtomus.

Probatur tertiò, ex conſtanti, perpetuaque Eccleſiæ traditione, quæ ex antiquiorum uſu temporum, inſtitutoque, ſalutiferam crucem, cui ſuffixus eſt Salvator, Fidelibus in honore, & veneratione habuit. Cujus evidentiſſimum argumentum eſt, miraculoſa ejuſdem crucis tot annis ſub terra deliteſcentis ab Helena Conſtantini Imperatoris matre cœleſti monito inſtructa quæſitæ, & inventæ, ut non ſolùm teſtatur univerſalis Eccleſia Catholica, quæ illius Inventionis feſtum diem celebrat, ſed etiam primarii ex Patribus, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptoribus. Nam *S. Ambroſius* in oratione funebri Theodoſii Imperatoris rei geſtæ ſeriem ubertimè deſcripſit. *Paulinus* item Nolanus Epiſcopus in epiſt. 11. ad Severum Sulpicium: hic ipſe *Severus* in libro ſecundo hiſtoriæ: *Ruffinus* lib. hiſtoriæ cap. 8. *Socrates* lib. 1. cap. 13. *Theodoretus* lib. 1. cap. 18. *Sozomenus* lib. 2. cap. 3. Hi omnes inventæ crucis ab Helena narrationem latiùs explicant. Quamvis autem in paucis, quæ rem circumſtant, nonnihil à ſe mutuò diſcrepent; attamen in eo, quod caput eſt, conveniunt, ſacrum crucis dominicæ lignum Helenæ cura, & induſtria, imo verò peculiari ductu Numinis, & admonitu apud Hieroſolymam inventum fuiſſe. Teſtes ſunt ejuſdem rei, ſed citra Helenæ mentionem, antiquiſſimi duo; *Euſebius Cæſarienſis*, & *Cyrillus Hieroſolymitanus*. Ille in lib. 3. de vita Conſtantini c. 29. ſingulare in hac inventione, ac divinum planè miraculum agnoſcit, & his verbis prædicat: *Tanta eſt*, inquit, *Servatoris noſtri gratia, nullus ut orationis cultus præſentis miraculi dignitatem aſſequi poſſit. Etenim monumentum illius ſanctiſſimæ paſſionis, jampridem ſub terra deliteſcens tanto annorum ſpatio occultatum fuiſſe ad id uſque tempus, quo communi omnium hoſte ſublato, in libertatem vindicatis ſervis ſuis refulgere deberet, omnem reverà ſuperat admirationem*.

Extra controverſiam igitur eſt crucem Domini Conſtantini tempore Hieroſolymis quæſitam, & inventam fuiſſe, quidquid hæreticorum more obganniat Salmatius epiſt. 1. de cruce, ubi hanc narrationem quaſi fabulam ridet: at niſi crux Chriſti veneratione, & honore digna eſſet, nec Helena, ut quæreret eam divina inſpiratione mota, nec peculiari Dei providentia ipſam adinveniſſe diceretur, nec in ejus præclara inventione Deus miracula edidiſſet, ut illa à latronum crucibus diſcerneretur. Quod enim Ambroſius ſuprà laudatus, & Chryſoſtomus homil. 84. in cap. 19. Joan. affirmant crucem Chriſti ex titulo fuiſſe cognitam, non eſt argumentum ad illam notitiam non fuiſſe opus miraculo; nam, ut narrat *Ruffinus lib. 12. Hiſtoriæ cap. 7.* aderat quidem & titulus, ſed neque ipſe ſatis evidenter prodebat ſigna patibuli. Hic jam humanæ ambiguitatis incertum divinum flagitat teſtimonium; quod quidem hac ratione videtur intelligendum, vel quia titulus etiamſi juxta crucem Domini repoſitus eſſet, fortè non erat affixus, vel quia licèt affixus eſſet, tamen dubium eſſe poterat, an malitioſè à Judæis eſſet mutatus, ut inde deciperentur Chriſtiani, ſi aliquando defoſſas cruces inquirerent, & invenirent.

Eandem veritatem ſuis oraculis firmant SS. Patres, imprimis verò S. Ambroſius, qui cùm plura elegantiſſimè dixiſſet in illa oratione funebri Theodoſii Imperatoris deſcribendo hiſtoriam repertæ crucis, & inventricis pietatem mirum in modum extuliſſet, poſteà de adoratione crucis iſtius ita meminit; *Sapiens Helena, quæ crucem in capite Regum elevavit, ut crux Chriſti in Regibus adoretur* .... Et mox Judæos ita conquerentes introducit: *Nos crucifiximus, quem Reges adorant*. Nec obſtat, quòd ibidem dicat, *Helena Regem adoravit, non lignum*; nam tantùm ſignificat Helenam non adoraſſe veram crucem *more Gentili*, qui, ut intelligitur ex eodem S. Ambroſio lib. 3. epiſtolarum epiſtola 32. *putabant lignum eſſe Deum*, & ita illud colebant: at Helena non ita, ſed Chriſtum in illa cruce appenſum, *vel* crucem illam propter ejus contactum ad Chriſtum, *vel* quatenus fuerat ſalutis noſtræ inſtrumentum, adorabat.

Eandem veritatem mirificè commendat S. Chryſoſtomus plurimis in locis, maximè verò homil. 61. ubi inter cætera eximia, & mirifica, quæ in crucis commendationem profert, hæc de veræ crucis ligno commemorat: *Illud ipſum lignum*, inquit, *in quo ſanctum corpus eſt extenſum, & crucifixum, quanto omnium ſtudio expetitur? Itaque multi exiguum ex eo fruſtum adepti, auro includentes viri pariter, ac fœminæ de collo ſuo ſuſpendunt, idque ornamenti loco habent*.

Hieronymus in epithaphio Paulæ: *Proſtrata*, inquit, *ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat*. Et epiſtola 17. quam ad Marcellam, ut commigret Bethleem, ſcribit: *Ergone erit illa dies, quando nobis licebit ſpeluncam Salvatoris intrare, in ſepulcro Domini flere cum ſorore, flere cum Matre, cum iſtis deinde lambere lignum?* quo ſignificat affectum animi cum ligno teſtificante ſummam aliquam excellentiam eſſe in illo ligno, & proinde adorationem deberi, quatenus denotat ſingularem aliquem fructum percipi ex tali actione exercita circa veram crucem ſanguine Chriſti Domini perunctam. Idem etiam ſignificat in epitaphio Paulæ cùm de eadem ait: *Ingreſſa ſepulcrum reſurrectionis, oſculabatur lapidem*. Et idem Apologia 2. contra Ruffinum ait; *Se adoraſſe præſepe Chriſti Domini*: cujus tamen adorandi ratio habet etiam locum in Chriſti cruce: Quapropter exponens illud Pſalm. 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus*, ait iſta etiam de cruce Domini intelligenda.

S. Auguſtinus lib. 22. de civit. cap. 8. refert partem ſanctiſſimæ crucis ex calvariæ monte in Africam adductam multa patraſſe miracula: hinc in crucis laudes, & encomia paſſim totus effunditur: maximè verò ſerm. de Laude Crucis, & in Pſalm. 103. & ſerm. 130. de Tempore, ubi crucem mirum in modum extollit.

Similiter S. Paulinus Nolanus Epiſcopus epiſt. 11. Severo ſulpicio Sanctorum reliquias poſtulanti mittere ſe reſpondet *etiam particulam de ligno divinæ crucis*, quod, & ſequenti epiſtola repetit, cujus occaſione ſacri illius ligni præſtantiam commemorat; ubi etiam narrat hiſtoriam crucis ab Helena repertæ, ſubjicit, narratque quantum illud lignum ſacrum in honore habitum fuerit Hieroſolymis: *Quamvis*, inquit, *Epiſcopus urbis ejus quotannis cùm Paſcha Domini agitur, adorandam populo Princeps ipſe venerantium promit, atque alteram diem, qua crucis ipſius myſterium celebratur, ipſa,*

quæ

quæ ſacramentorum cauſa eſt quaſi quoddam ſacræ ſolemnitatis inſigne profertur: niſi interdum religioſiſſimi poſtulent, qui hac tantùm cauſa illò peregrinati advenerint, ut ſibi ejus revelatio in præmium longinquæ peregrinationis deferatur, quod ſolum Epiſcopi beneficio obtineri fuerit, cujus, & tantùm munere de eadem cruce, hæc minuta ſacri ligni ad magnam fidei, & devotionis gratiam haberi datur: quæ quidem crux in materia inſenſata vim vivam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidiè hominum votis lignum ſuum commodat, ut detrimenta non ſentiat, & quaſi intacta permaneat: quotidiè dividuam ſumentibus, & ſemper totam venerantibus: ſed iſtam imputribilem virtutem, & indetribilem ſoliditatem de illius profectò carnis ſanguine bibit, quæ paſſa mortem non vidit corruptionem. Idem miraculum ſacri illius ligni quotidiè ſine ulla diminutione abradi ſoliti, commemorat Cyrillus Hieroſolymitanus Cathecheſi 10. *Lignum*, inquit, *ſanctæ crucis teſtatur* (nempe Chriſtum eſſe Deum) *quod hodieque apud nos cernitur, & per eos, qui cum fide particulam ex illo capiunt, totum iſtinc orbem terrarum ferè complevit*. Ut hinc diſcant hæretici, cur tot in locis olim ſervabatur, hodièque inter ſacra habeantur tot venerandæ illius crucis particulæ, ut ſi colligerentur omnes, jungerenturque ſimul, earum multitudo crucis dimenſionem excederet.

Verè igitur Ruſticus Diaconus in dialogo contra Acephalos, ait: *Clavos quibus confixus eſt* (Chriſtus) *& lignum venerabilis crucis, omnis per totum mundum Eccleſia abſque ulla contradictione adorat*. Cui ſimilis eſt hæc Joannis Damaſceni ſententia: *At ipſum*, inquit, *pretioſum reipſa crucis lignum, & venerandum, in quo ſemetipſum in ſacrificium pro nobis obtulit Chriſtus, tamquam ſancti corporis, & ſanguinis tactu ſanctificatum; meritò eſt adorandum, nec-non clavi, lancea, veſtes, & ſacra illius habitacula, cujuſmodi ſunt præſepe, ſpelunca, Golgotha, crux, vivificum ſepulchrum*.

Secunda pars ejuſdem concluſionis, nempe quòd vera crux Chriſti adoranda ſit cultu latriæ reſpectivæ, conſtabit ex dicendis, ubi probabimus Chriſti, & Sanctorum imagines adorandas eſſe eodem cultu reſpectivo, quo ſua prototypa; nam aut lignum veræ crucis, in qua Salvator pependit retinet formam crucis, aut non habet illam figuram. Si primum, certum eſt, quòd quando apprehenditur ab adorante, tamquam imago Chriſti in illa patientis pro nobis, adoratione latriæ reſpectivæ adoranda eſt propter habitudinem, quam habet ad Chriſtum. Si ſecundum, cùm ut ſic apprehendatur ab adorante, tamquam habens ſpecialem excellentiam fundatam in eo, quòd Chriſtum tetigerit, eique fuerit inſtrumentum nos redimendi, cùmque hæc excellentia Chriſtum reſpiciat tamquam fontem, à quo emanat, ſicut Chriſtum adoramus latria abſoluta, ita lignum illud ſalutiferum adoramus latria reſpectiva.

Objiciunt hæretici primò: Quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ut ait Apoſtolus ad Rom. 14. ſed adoratio crucis fit ſine fide; ſiquidem illius adorationis nullum exemplum, aut præceptum legimus in Scripturis: igitur, &c.

Reſpondeo primò: Mentem Apoſtoli non eſſe, ut ſupponunt hæretici, opus illud eſſe peccatum, quod non procedit ex ea fide, qua ſumus Chriſtiani, & quæ nobis divinitùs revelata ſunt credimus: ſed ibi Apoſtolus fidem ſumit pro fidentia, ſeu *perſuaſione*, qua quis putat aliquid ſibi eſſe licitum: Unde ſenſus Apoſtoli eſt, illum peccare, qui agit contra dictamen conſcientiæ, ut amplius dicemus agendo de fide, & gratia ſanctificante.

Reſpondeo ſecundò, negando minorem; nam crucem eſſe adorandam eſt de fide determinata in VII. Synodo Generali, & perpetua traditione ab ipſis Apoſtolorum temporibus ad nos uſque propagata.

Inſtant: Si crucis adoratio ab Apoſtolis ad nos uſque eſſet propagata, talem ipſi impendiſſent adorationem Apoſtoli, aut naſcentis Eccleſiæ Fideles: at numquam legitur ab eis, aut adorata, aut in honore, imò potiùs in contemptu habita, quippe cùm ad annum 300. ſub terra defoſſa jacuerit: igitur illa traditio non videtur ab ipſis Apoſtolis ad nos dimanaſſe.

Reſpondeo primò, argumentum hoc vitioſum eſſe, & ſophiſticum, utpote à negatione, quod hæreticis familiariſſimum, futile tamen, & inane eſſe debet, ut communiter docent Dialectici.

Secundò, dico non omnia opera bona, quæ fecerunt Apoſtoli ſacris litteris eſſe conſignata.

Tertiò, ſuppoſititium, & gratis confictum, quòd crux ipſis Apoſtolorum tempori-

Digitized by Google

bus patenter hominibus propoſita fuerit: imò longè probabilius illo ipſo Chriſti de cruce depoſitionis die, aut non ita diu poſt, cruces illas tum Chriſti, tum duorum latronum à Judæis in terra fuiſſe defoſſas.

Denique, Quantum honorem cruci impendendum judicaverint Apoſtoli, colligere licet, non ſolùm ex hiſtoria paſſionis S. Andreæ, qui ſummo affectu, & ingenti animæ exultatione, ac veneratione paratam ſibi crucem ſalutavit: ſed etiam ex eo, quòd paſſim Apoſtolus de cruce honorificè ſermonem faciat; item ex eo, quòd primis illis ſeculis, quibus hæretici Eccleſiam floruiſſe in puritate Doctrinæ non denegant, vera crux apud Fideles fuerit in ſummo honore, ut conſtat maximè ex iis, quæ referuntur de inquiſitione, & inventione ſanctiſſimæ crucis ab Helena.

Urgent. Centuriatores *Centuria* 4. *cap.* 10. & cum eis impius Salmaſius, aliique plurimi hæretici hiſtoriam illam de crucis inventione inanem eſſe fabulam. Idque probare nituntur hoc maxime argumento, quòd Euſebius hiſtoriæ, ac vitæ Conſtantini oculatiſſimus, ac peritiſſimus ſcriptor, non meminerit iſtius inventionis, quod tamen celebre admodum fuiſſet ipſi Conſtantino, ejuſque matri, hoc autem ipſum, aut ignoraſſe Euſebium, aut incuria, ſeu oblivione prætermiſiſſe veriſimile non eſt.

Reſpondet Alanus Copus dialogo 4. *Primò*, hoc genus argumentationis à negatione nil concludere. *Secundò*, etiam Euſebium meminiſſe illius inventionis crucis; nam poſtquam 3. *lib. de vita Conſtantini cap.* 25. narravit quomodo impii Gentiles, & Judæi, ut obliterarent memoriam ſepulchri Chriſti illud ſordibus aggeratis, extructoque ſacrario Veneris, & illius ſtatua locata, ubi crux fixa fuerat, profanum facere ſtuduiſſent, cap. 26. narrat qualiter hæc omnia fuerint à Conſtantino ſublata. *Et c.*27. apparuiſſe ſacrum Chriſti Domini ſepulchrum, & tandem *c.*29. refert Epiſtolam Conſtantini ad Macharium, quæ incipit in hæc verba; *Tanta Servatoris noſtri erga nos benignitas declarata, ut nulla tam accurata dicendi ratio, & vis ſit, quæ præſens miraculum poſſit explicare: Nam ut inſigne illud ſanctiſſimæ illius paſſionis monumentum, quod terræ viſceribus abditum tot, tamque multis annorum converſionibus jam delituiſſet, tunc illuceſceret ſervis Dei, cùm illi hoſte devicto in libertatem eſſent vindicati: omnem profectò hominum admirationem longè ſuperat*. Hæc Conſtantinus, ubi licet ſolius *ſepulchri* meminerit, tamen ibi abſconditæ etiam cæteræ Paſſionis Chriſti reliquiæ facilè ſunt intelligendæ. *His adde*, quòd Euſebius in ſuo Chronico ad *annum Domini* 325. peculiarem inventionis Crucis Chriſti mentionem fecit, quam ſine ullo prorſus fundamento, & ſola hæretica, omnia pro libito negandi, aut affirmandi libertate, aſſerunt Centuriatores à poſterioribus ſuiſſe iſti Chronico additam.

Objiciunt ſecundò: Si vera Chriſti Domini crux eſſet adoranda latria reſpectiva, maximè *vel* propter contactum, quem habuit ad Chriſtum in ea ſuffixum, *vel* quia fuit inſtrumentum noſtræ reparationis. Primum dici nequit, aliàs beatiſſima Virgo, quæ per novem menſes geſtavit Chriſtum in utero, potiori jure deberet adorari latria; ſiquidem contactus illius ad Chriſtum fuit naturalis, & diuturnior; contactus verò Crucis violentus fuit, & brevi tempore duravit: hunc tamen cultum Virgini Deiparæ tribuendum negant Catholici Doctores. Non etiam ſecundum, alioqui lictorum, & crucifigentium manus pari ratione eſſent adorandæ, quia fuderunt Chriſti ſanguinem in pretium noſtræ ſalutis.

Confirmant. Si contactus ad humanitatem Chriſti, ſufficeret, ut aliquid adoratione dignum exiſtimaretur, conſequens eſſet, quòd aqua Jordanis, qua Chriſtus fuit baptizatus, *item* terra, quam pedibus calcavit, *aſina*, cui triumphali apparatu Jeruſalem intrans inſedit: *Similiter* Cathedræ, lectuli, menſæ, & alia id genus innumera, quæ Chriſti Domini tactu nobilitata ſunt, eſſent eadem latria reſpectivè adoranda: imò & ipſum impuriſſimum *os Judæ proditoris*, quo deoſculatus eſt Chriſtum, nec-non & *manus Malchi*, quæ eum colaphis cædit, ac impiorum carnificum manus, qui tot diris tormentis ipſum in paſſione laniaverunt, eadem ratione forent adoranda latria, quod Catholicorum nullus admittet: igitur nec tali cultu Chriſti Domini crux eſt adoranda.

Reſpondeo ad argumentum, crucem eſſe adorandam latria reſpectiva, ob utramque rationem in objectione poſitam. Ad id autem inconveniens, quod deducitur ex parte Virginis, dico quòd ſi res ex æquo libretur, non abnuerem illam eſſe capacem adorationis latriæ reſpectivæ, ob diuturnum illius con-

Digitized by Google

contactum ad Chriſtum, & miniſterium ei exhibitum pro nobis redimendis. Imò id ei majori titulo convenit (inquit *Iſambertus* diſp. 5. ad quæſt. 25. art. 2. ex *Clictoveo* in commentariis ad cap. 12. lib. 4. de fide orthodoxa S. Damaſceni) quàm veræ cruci, cùm nobiliori modo utrumque hoc præſtiterit; ſiquidem illa modo vitali tam in genere naturæ, quàm in genere moris ad id concurrit; Corpus enim Chriſti formatum eſt ex puriſſimo ejus ſanguine, & oportuit, ut ſuum præberet conſenſum, quo Deus Incarnationis myſterium in ea perageret: lignum verò crucis tantùm concurrit ad noſtram Redemptionem, ut quid mortuum, & per modum altaris, in quo Chriſtus ſeipſum tamquam victimam æterno patri obtulit. Cur autem beatiſſima Virgo communiter non adoretur cultu latriæ, dicemus articulo tertio.

Ad confirmationis particulas reſpondeo ſigillatim. *Primò* quidem, quòd ſpectat, ad aquam Jordanis, quòd ſi hæc eadem numero, quæ Chriſtum lavit, & tetigit fuiſſet aſſervata, & ut talis certò eſſet cognita, revera poſſet ob ejuſmodi contactum adorari, ſecus verò de cæteris aquæ Jordanis partibus, quæ cùm Chriſti humanitatem non tetigerint, tali adoratione non cenſentur dignæ.

Quantum ad *Aſinæ pullum*, cui Chriſtus inſedit, reſpondeo, quòd etſi adhuc ſubſiſteret, non eſſet adorandus: Tum quia cùm non haberet proprium dominum, deputabatur communi hominum uſui: Certum eſt autem, quòd res illæ, quæ poſt contactum ad Chriſti Domini corpus communibus uſibus perviæ ſunt, exindè ceſſant eſſe ſacræ, nec ex illo contactu mutuatam excellentiam conſervant; quippe ſecundùm moralem hominum æſtimationem non habent ampliùs peculiarem ordinem ad Chriſtum, quæ tamen ſingularis habitudo ſola in eis eſſet fundamentum reſpectivæ ejus adorationis. Idem dicendum de iis omnibus, quæ Chriſtus Dominus tetigit, & poſtmodum communibus uſibus mancipata reliquit.

Adde quòd caveri deberet illa Aſinini pulli adoratio, quamvis nullis aliorum uſibus poſt Chriſti contactum deſerviſſet, propter ſuboriendum ſcandalum, & irriſionem indoctorum, & ignorantium; non enim ſatis eſt ad hominis inſtitutum, quòd bonum faciat, ſed requiritur præterea, ut iſtud bene, & decenter exequatur.

Juvat hic attexere, quæ Jonas Aurelianenſis in præfatione libri ſecundi de cultu imaginum reponit adverſus Claudium Taurinenſem eandem objectionem effutientem; ubi cùm dixiſſet, & retuliſſet varia encomia, quibus Apoſtolus celebrat Chriſti Domini crucem, ſubdit: Quibus ver- „
bis quàm ſit abſurda aſelli tui, & vi- „
vificæ crucis noſtræ comparatio, apertè „
comprobatur, & cunctis Chriſtum ve- „
raciter colentibus manifeſtum habetur. „
Neque enim, ait idem Apoſtolus, quòd „
Chriſtus aſello tuo principatus, & po- „
teſtates tenebrarum harum, quæ ſpiritua- „
lia nequitiæ in cœleſtibus, ſed cruce „
eas triumphans devicerit. Aſellus itaque „
tuus, Claudi, rudit fame, aut lupi ter- „
rore ſtimulatus, Crux Chriſti purpu- „
reo, pretioſoque ſanguine ejus rubet, „
in qua vitis vera pependit, ex cujus „
botro ſtirps crucis coruſcæ rutilat, qua- „
dratumque orbem ſuis ſacratis quatuor „
cornibus circumfovet, & fidelium fron- „
tibus defixa procul ab eis propellit dæ- „
monum præſtigias. Nam ſi Iſaac non „
aſinum ad jugulandum futurus ipſe ho- „
ſtia, ſed ligna portavit: nec utique ve- „
rus Iſaac noſter aſellum tuum, ſed cru- „
cem bajulavit, futurus ille ſalutifera ho- „
ſtia Patris. „

Quantum autem ad *os Judæ proditoris*, *manum Malchi*, & *carnificum*; reſpondeo quòd cùm illa membra fuerint hominum iniquiſſimorum, & cum ſævitia, ac contumeliis Chriſtum tractantium, potiùs contraxerunt maculam, quàm ſanctitatem ex illo contactu Chriſti Domini corporis; quippe contactus ille, utpote contumelioſus, aut cruentus, grande peccatum erat. Unde tantum abeſt, ut propter contactum iſtum illa impiorum hominum membra dignitatem aliquam mutuata fuerint, & exiſtimata, ut digna aliqua veneratione, quinimò ut ſacrilega, & profana, erant execranda.

Objiciunt denique: Filius erga Patrem amore, & veneratione flagrans, non exiſtimaret honorandum patibulum, in quo pater ejus contumelioſa morte fuiſſet extinctus: ſed Crux fuit patibulum, in quo Chriſtus noſtræ ſalutis parens contumelioſè, & cruentè obiit: igitur tantùm abeſt, ut cenſeatur à Fidelibus Chriſtianis venerandum, imò potiùs apparere debet exectandum.

Diſtinguo majorem: Filius non colit, nec hono-

honorat patibulum, in quo Pater, ob propriam culpam contumelioſè extinctus eſt, concedo: non deberet illud honorare, ſi Pater iſtud patibulum voluntariè elegiſſet, & aſſumpſiſſet tanquam inſtrumentum congruum, tum ad conciliandum ſibi honorem, & gloriam, tum ad Patriam à captivitatis jugo liberandam: tum denique ad filios ipſos perpetua felicitate, & omni bonorum copia donandos, nego: hæc autem omnia per crucem evenere; ſiquidem ipſemet Chriſtus per crucem erat ſublimandus, ut teſtabatur Joan. 12. ubi de ſua morte ſermonem faciens, ajebat: *Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras, & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum: hoc autem dicebat, ſignificans, qua morte eſſet moriturus.* Unde Lucæ 24. duobus Diſcipulis in via ait: *Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam*: Similiter per crucem nos à dæmonum jugo liberavit, noſque æterno Patri reconciliavit, ut ſignificat Apoſtolus ad Coloſſ. 1. *In ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum pacificans per ſanguinem Crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt.*

Hinc præclarè exclamat S. Auguſtinus *ſermone de laude Crucis*, „ O Crux quæ „ Deo hominem conjunxiſti, & à dominio diaboli captivantis magnificè ſegregaſti! O Crux, quæ humano generi paſſionem Salvatoris mundi, &. redemptionem captivitatis humanæ, vera comitante fide ſemper repræſentas incolumem! O Crux, quæ quotidie laudes immaculati agni Fidelibus dividis Apoſtolis, & dira ſerpentis venena poculo ſalutari depellis, atque romphæam paradiſi ſignatam credentibus ſine intermiſſione reſtringis! O Crux, quæ quotidie pacem terrenis cum cœleſtibus operaris, & Mediatoris mortem, qui de mortuis reſurrexit, & jam non moritur: æterno Patri Eccleſia pro filiis ſatagente ſedulò reparas, & legatione feliciſſima renovas, & reformas grande, & profundum myſterium Crucis, & ineffabile, atque inſeparabile vinculum charitatis! Per crucem ad ſe traxit omnia Deus. Hoc eſt enim lignum vitæ, quo deſtructum eſt mortis imperium. Hæc S. Auguſtinus.

CONCLUSIO SECUNDA.

Crucis effigies vel picta, vel ex qualibet materia formata eſt digna aliqua adoratione. Hæc eſt de fide determinata in 7. Synodo actione 7. Probatur *primò* ex conſtanti, perpetuaque traditione, & praxi, quibus apertè conſtat effigiem S. Crucis ſive pictam, ſive ex qualibet materia fabricatam fuiſſe honoratam, ut teſtis eſt Tertullianus pluribi, maximè verò in Apologetico cap. 16. ubi ait: *Qui Crucis nos religioſos putat, conſectaneus erit noſter cùm lignum aliquod propitiatur, &c.* Quibus ſignificat Chriſtiano ſuo tempore crucem venerari: unde Gentilibus id objicientibus Chriſtianis, quòd lignum adorarent, id non denegat, ſed ibidem oſtendit, quòd ſi abſurdus videatur ille crucis cultus, paris abſurditatis Gentiles eſſe arguendos, qui plura ſimulachra in crucis modum conformata adorarent. Idipſum firmatur teſtimonio S. Martialis Apoſtolorum diſcipuli epiſt. ad Burdegalenſes; cap. 8. ubi vult Fideles *Crucem Domini ſemper non ſolùm in mente, & in ore, ſed & in ſigno habere.* Idem docet Juſtinus Martyr adverſùs Triphonem, nec-non & apologia 2. pro Chriſtianis.

Hinc illa conficta ab Gentilibus in Chriſtianos calumnia, cruces omnes ab illis adorari. Apud Minucium Felicem Cœcilius Gentilis homo in Chriſtianos invectus hoc illis exprobat, quòd *hominem ſummo ſupplicio pro facinore punitum, & crucis ligna feralia eorum cæremonias ſuſpicio fabulatur.* Cui ſic Octavius Chriſtianorum Patronus occurrit: *Cruces nec colimus, nec optamus.* Nempe promiſcuas, & quæ ad principalis crucis repræſentandam figuram propriè non ſpectant: igitur apud Gentes rumor iſte percrebuerat cruces omnes etiam noxiorum à Chriſtianis in more, cultuque haberi; quod certè non objicerent, niſi Chriſtianos aliquas cruces venerari conſpexiſſent.

Miſſa facio, quæ de crucis effigie exarata in vexillo, cui nomen *labari* impoſitum eſt, refert Euſebius in vita Conſtantini l. 1. cap. 32. *Quo ſalutari ſigno*, inquit, *velut munimento adversùs hoſtiles, infeſtaſque vires omnes, perpetuò uſus eſt Imperator: & ejuſdem expreſſas figuras præire deinceps mandavit exercitibus ſuis.* Neque hoc contentus idem crucis ſignum militum clypeis inſculpi voluit, ac tam in nummis, quàm alibi exprimen-

mendam illius imaginem imperavit. *Etenim*, inquit Sozomenus lib.1. cap.8. *divinæ cruci multum venerationis adhibebat, tam propter ſubſidia in bello contra hoſtes gerendo ex ejus virtute ſibi oblata, quàm propter divinam de ea ſibi oblatam viſionem*. Sufficit enim ad iſtum cultum ſalutiferæ crucis imagini à Chriſtianis deferri ſolitum comprobandum: ſufficeret illa Juliani Apoſtatæ criminatio, qui in eo opere, quod adverſus Chriſtianos edidit, graviter eos inceſſit, quòd ab avita religione Paganorum deſciſcentes Ancile, hoc eſt è cœlo lapſum Clypeum colere deſiiſſent, ac pro eo crucis ſignum adorarent, ait, enim: *O miſeros mortales, qui crucis lignum adoratis, imaginem illius in fronte, & ante domos pingentes!* Cui Cyrillus Hieroſolymitanus lib.6. contra ipſum hanc adorationem, ut objectum crimen non negat; ſed fatetur crucis imaginem depingi ad genus humanum erudiendum, & ad omnis virtutis recordationem.

Exinde profanis uſibus interdicta fuit crux, & à Conſtantino vetitum ne ampliùs in reorum ſuppliciis aſſumeretur, ut refert Euſebius. Unde S. Auguſtinus ſerm.2. in Pſal.36. *Crux jam de pœna generis humani ſublata eſt. Cùm enim ſub ea antiqui ſcelerati crucifigerentur, modò nullus crucifigitur. Honorata eſt, & finita eſt pœna, manet in gloria; A locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontem Imperatorum*. Et in Pſal.44. *Attende gloriam Crucis Chriſti: jam in fronte Regum crux illa fixa eſt, cui inimici inſultarunt. Effectus probat virtutem, domuit orbem, non ferro, ſed ligno*. Imò imperatoria lege cautum eſt, à Theodoſio in codice tit.8. lib.1. cap.1. *Signum illud Salvatoris Chriſti nemini licere, vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere, vel pingere: ſed quocumque reperitur tolli*. Quod ipſum ſub excommunicationis pœna decrevit Trullana Synodus Can.3. his verbis, *Cùm crux vivifica ſalutare nobis oſtenderit, nos omne ſtudium adhibere oportet, ut ei, per quam ab antiquo lapſu ſalvati ſumus eum, quem par eſt honorem habeamus: unde & mente, & ſermone, & ſenſu adorationem ei tribuentes, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo, ac pavimento fiunt, omninò deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Hos igitur, qui poſthac crucis figuram conſtruxerint excommunicari decernimus*.

CONCLUSIO TERTIA.

Signum crucis, quod manus conſignatione formatur, ſemper fuit à Chriſtianis uſurpatum, & in veneratione habitum.

Probatur primò ex S. Dionyſio Areopagita lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, ubi ſignaculi uſum in baptiſmo, & conſecratione chriſmatis pluries nominatim recenſet. Idem teſtimonio SS. Ignatii, & Martialis comprobatum habes apud Euſebium lib.6. cap. 43. Hinc Tertullianus lib. de Corona militis cap.3. demonſtrans multa ſola traditione uſurpari in Eccleſia, id maximè probat ex more conſignationis ſigni crucis: *Ad omnem congreſſum*, inquit, *atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum, & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia quæcumque nos converſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus*. Unde ſubdit: *Harum, & aliarum ejuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules, Scripturarum nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix*.

Hinc catechumenis ſignaculum hoc ab ipſis rudimentis Chriſtianiſmi præſcribi ſolebat, ut teſtatur S. Auguſtinus tract. 11. in Joan. *Si dixerimus*, inquit, *catechumeno, Credis in Chriſtum? reſpondet, Credo: & ſignat ſe cruce, Chriſti crucem portat in fronte; & non erubeſcit de cruce Domini ſui*. Idem ſerm.181. de Tempore inter varias cauſas, quas profert, quare Dominus potiùs elegit mori per ſupplicium crucis, quàm alterius ſupplicii genus, hanc ſubdit: Ut
ſignum crucis in propugnaculum, & ,,
conſecrationem nobis traderet: Quare ,,
Dominus tale mortis genus elegerit, in- ,,
quit? quare noluit præcipitari, vel lapi- ,,
dari, aut etiam gladio trucidari? Utique ,,
cauſa noſtræ ſalutis hoc fecit. Mors enim ,,
Chriſti ſignum eſt noſtræ ſalutis. Noluit ,,
ergo lapidari, aut etiam gladio percuti, ,,
quia videlicet nos ſemper lapides, aut fer- ,,
rum ferre non poſſumus, quibus defen- ,,
damur. Elegit verò crucem, quæ levi ,,
motu manus exprimitur, qua & contra ,,
inimici verſutias munimur. Hoc enim ,,
ſigno crucis conſecratur corpus Domini- ,,
cum: ſanctificatur fons Baptiſmatis: ini- ,,
tiantur etiam presbyteri, ac cæteri gra- ,,
dus Eccleſiaſtici, & omnia quæcumque ,,
ſanctificantur, hoc ſigno dominicæ cru- ,,
cis

Digitized by Google

„ cis cum invocatione Chriſti nominis „ conſecrantur. Ita S. Auguſtinus.

Quantæ efficacitatis, & virtutis ſit ſacrum hoc ſignaculum adverſus dæmonum inſultus, & inſidias, præclarè docet Origenes homil. 6. in Exod. *Quid times dæmones*, inquit? *Quid? Tremunt ſine dubio crucem Chriſti, in qua triumphati ſunt; in quo exuti ſunt principatus eorum, & poteſtates. Timor ergo, & tremor cadent ſuper eos, cùm ſignum in nobis viderint crucis fideliter fixum; & magnitudinem brachii illius, quod Dominus expandit in cruce.* Eandem dæmonibus terrificam in ſignaculo iſto vim ineſſe eximiè confirmat S. Athanaſius lib. de Incarnat. Verbi Dei, & eo argumento utitur ad Chriſti Divinitatem, & potentiam maximè adverſùs dæmones comprobandam; ad cujus rei experientiam provocat quemlibet è Gentilibus; *Utatur*, inquit, *ſigno crucis, quam irridere ſolet Chriſto ſolo nominato: ac videbit quemadmodum per ipſum dæmones quidem fugiunt, oracula verò ceſſant, porrò magica vis omnis, & veneſica irrita redditur.*

Hinc ut ipſe refert in vita S. Antonii, ſanctus ille monachorum parens ſigni crucis præſidio dæmonum omnes frangebat impetus, minaſque ſuperabat. Unde ſolebat dicere: *Signum crucis, & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus eſt.* Eodem armatus clypeo cum dæmonibus aſſiduè luctabatur Hilarion, de quo in ejus vita Hieronymus ſic ſcribit: *Provolutus genibus, Chriſti crucem ſignavit in fronte: talique armatus caſſide, & lorica fidei circumdatus, jacens fortiùs præliabatur.*

Præclarè igitur dixit S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Iſaiam, crucis ſignum eſſe, quo fideles muniri ſolent: *Hac enim re ſemper utimur*, inquit, *cùm omnem diabolicam vexationem abolemus, ac dæmonum impetus depellimus: Murus enim firmus, & impenetrabilis eſt: & de ea gloriari reverà eſt ſalutare, mihi verò abſit gloriari niſi in cruce Chriſti.*

Neque verò cogitandum eſt, ut falsò criminantur hujus temporis hæretici, nos putare, aut aſſerere mirificam illam vim ineſſe ſignaculo crucis, aut ipſi cruci, qualibet ex materia fabricatæ, per ſe ſe, ſeu quatenus phyſicè conſiderantur: quis enim tam abſurdè, ineptèque deliret, ut hoc ſibi perſuadeat? Fatetur igitur Catholicus quiſque crucis effigiem, aut ſignum nullam ex natura ſua virtutem præferre; ſed eſſe inſtrumenta divinæ potentiæ, quæ per ſe nihil poſſunt, nec agunt, perinde ut in ſacramento baptiſmi aqua propria vi nullam gratiæ, ac ſanctitatis habet efficientiam, uti nec malleus in extruenda domo: ſed eadem illa mirifica opera per hæc ſigna patrat ille, qui ad hominum ſalutem ea inſtituit, & uſurpavit.

Petes, an ſicut imagines veræ crucis, ſic etiam imagines clavorum, lanceæ, & aliorum inſtrumentorum paſſionis Chriſti Domini poſſint adorari.

Reſpondeo primò, cum S. Thoma qu. 25. art. 3. ad 3. non eandem eſſe rationem de clavis, & aliis inſtrumentis paſſionis Chriſti, ac de cruce, ſiquidem cruces referunt Chriſtum, eumque repræſentant velut in cruce expanſum: clavi autem, lancea, & alia hujuſmodi Dominicæ paſſionis inſtrumenta, cùm Chriſtum ita pro nobis patientem non repræſentent, ſed ſolùm ejus ſacro-ſanctum corpus tetigere, propter contactum iſtum quandam excellentiam obtinent, & ſic poſſunt adorari adoratione latriæ reſpectivæ; cùm verò cæteri clavi, & lanceæ, nec Chriſtum pro nobis patientem referant, nec ejus corpus tetigerint, idcircò nulla videntur adoratione digna.

Reſpondeo ſecundò, clavos, lanceas, & id genus alia ſecundùm communem Eccleſiæ uſum non aſſumi ad repræſentandos clavos, lanceas, & alia inſtrumenta paſſionis Chriſti; ac propterea cùm careant hac repræſentatione, & ſignificatione, non poteſt religioſus cultus ei adhiberi; ſecùs verò dicendum eſt, quando illa inſtrumenta ſimul cum cruce pinguntur, cùm enim tunc apprehendantur, prout habent ſpecialem aliquam habitudinem ad Chriſtum patientem, ſic conſiderata adorari poſſunt adoratione latriæ reſpectivæ.

SECTIO SECUNDA.

De cultu Sanctorum, eorumque Imaginum, & Reliquiarum.

CUm diabolus hominum infenſiſſimus hoſtis omne ſuum virus evomat, in eos maximè, qui vacuatas ab eo ſedes divina ſuffragante gratia, obtinere, & implere nituntur, omnes quas potuit ſemper movit machinas, & malitiæ tentavit artes, ut quorum felicitatem præpedire non valuerat, eorum gloriam, & honorem infuſcaret: hinc virulento ipſius afflatu concitati

tati nefarii homines, debitum illis beatiſſimis hominibus cultum, & obſequium, omni fermè ab Apoſtolis ſeculo oppugnare tentarunt. Prodierunt namque imprimis *Marcioniſtæ*, *Manichæi*, & *Phantaſiaſtæ*, qui ut aſſerit Tharaſius Conſtantinopolitanus Archipræſul Actione 5. ſeptimæ Synodi, omnes tum Chriſti, tum Sanctorum imagines execrabantur.

Eodem peſtifero veneno agitatus fuit *Xenaias* quidam natione Perſa, conditione ſervus, qui dominum fugiens cùm Antiochiam veniſſet, pro clerico ſe gerens, etſi nondum baptiſmo fuiſſet initiatus, vicinos illic pagos à recta fide inſtituit abducere: ſed à Calandione Antiochiæ legitimo Præſule pulſus, à Petro Cnaphæo ejuſdem urbis Pſeudo-Patriarcha Hierapolytanus Epiſcopus creatus eſt circa annum 485. Hic itaque ab univerſis ſuæ Diœceſis Eccleſiis ſacras imagines amovere tentavit: at neminem in hoc impio negotio habuit Sectatorem.

Contigit etiam poſt centum circiter annos, ut *Serenus* Maſſilienſis Epiſcopus zelo quidem ductus, ſed minùs prudenti, ſacras imagines ab Eccleſiis ſibi commiſſis deturbari curaret, ne videlicet, qui ex Gentilibus ad Eccleſiam fuerant recepti, eas ut idola, & ementitas divinitates adorarent. Quocirca Gregorius ad eum ſcribens, laudavit quidem intentionem, ſed intempeſtivum zelum reprimens, mandavit ut quantociùs imagines reſtitui curaret, populumque doceret, quem eis cultum deberet impendere.

At omnium, qui ſacris imaginibus exitiale bellum indixerunt, perditiſſimus fuit Imperator *Leo* à patria *Iſauricus* cognominatus, qui *Conon* anteà dictus, obſcuro genere natus, vilè mercimonium exercens, cùm duos Judæos Impoſtores, & Magos caſu aſellum ducens obviàm habuiſſet; audiiſſetque ab eis ſe futurum Imperatorem ſi ſpondere vellet ſe rem unicam eis conceſſurum, ubi primùm Imperium eſſet adeptus: ſtipulatione facta, renuntiatoque vili opificio, ſtatim militiæ nomen, & operam dedit; Et ita feliciter, ac ſtrenuè pugnavit, ut ſummos tandem præfecturæ militaris gradus adeptus, poſtmodum Imperator ſalutatus fuerit circa *annum* 715. quem cùm illi duo Judæi Præſtigiatores conveniſſent, ſe velut à Deo deputatos Prophetas ſimulantes, hoc unicum rogaverunt, quòd ſi diu, feliciterque Imperium tenere, & regere peroptaret, omnes è Chriſtianorum templis imagines tamquam idolatriæ offendicula ſemovere, ac exturbare curaret.

Hoc vaticinio excitatus Leo, & diuturni, ac felicis Imperii ſpe illectus, nullum non movit lapidem, quo execrabile ſacris imaginibus bellum denuntiaret. Quod utique diu conceptum nefarium animi decretum, tandem in apertum deduxit, cùm decimo poſt adeptum Imperium anno publicum edictum propoſuit, quo ex Eccleſiis, aliiſque quibuſcumque locis ſacras imagines exturbari voluit. Dum verò pervetuſtæ religionis imaginem Salvatoris, quæ ad æneam urbis portam ſita erat, ex edito loco vi, ferroque deturbat; ſuccenſent qui aderant, totaque hoc nuntio civitas percellitur; tunc armati populi concurſu ſatellites diſcerpuntur, & apparitores ad hoc exequendum facinus miſſi. Ea de re infrendet ferox, & truculentus Leo, totamque urbem rapinis, hominum raptationibus, & feralibus ſuppliciis infeſtat, & cruentat. Aggreditur inter alios ſapientiſſimum, & venerandum Studitarum collegii præfectum, ejuſque duodecim contubernales divina, humanaque ſapientia inſtructiſſimos, ad quos, ceu ad oraculum in præcipuis divinarum, humanarumque diſciplinarum ambiguitatibus recurrere ſolebat: quos etiam ipſi Imperatores frequenter conſulebant. Hos privatis colloquiis adhibitis, nunc blanditiis, nunc minis in ſuas partes attrahere conatus eſt Leo; ſed eorum conſtantia repulſus, eoſdem cum ædibus, in quibus convivebant, unà cum inſtructiſſima Bibliotheca flammis una nocte abſumpſit. Novis prætereà ſceleribus priora accumulans, Sanctorum etiam cultum abolere, eorum loculos perfodere, ſacraque fœdare lipſana inſtitit. Has excitatas à Leone tragœdias recenſent Author *Hiſtoriæ miſcellaneæ*, Nicephorus Conſtantinopolitanus Patriarcha in Breviario, Zonaras, & Cedrenus in Leone.

Dum truculenter furit Leo, (inquit Cabaſſutius in epitome Conciliorum) Regiæ urbis Patriarcha Germanus vir ſanctiſſimus omni ſtudio naſcentem impietatem coercere nititur, atque Fideles, quos dira infectatio urgebat, aut labefactabat, confirmare: hunc privatis colloquiis fruſtrà tentatum ex ſede Patriarchali, & urbe exegit, ejuſque loco Anaſtaſium Iconoclaſtam Leo ſubrogavit. Joannem quoque Damaſcenum pia-

rïarum imaginum ſtrenuum deſenſorem tranſmiſſis ad Saracenum Principem Damaſci confictis proditionis litteris, accuſat, quaſi Damaſcenam civitatem, cujus cuſtodiæ Joannes præfectus erat, ſibi vendere attentaſſet: Unde ipſi dextera manus juſſu Principis barbari amputatur; ſed ei præciſam manum invocata Dei Genitrix inſigni miraculo reſtituit. Sic efferatum, graſſantemque Leonem Gregorius Papa II. boni, ſollicitique Paſtoris pro dominico grege munus obiens, à cœptis nefariis per litteras revocare conatur. Verùm creſcente in dies illius rabie, anathemàte perculit, ſimulque Italiam ejus dominationi ſubtraxit, atque illi tributa ulteriùs pendi prohibuit.

Tum ille majori perculſus rabie, comparata ingenti claſſe, & Pontificis, & Italiæ molitur exitium. Sed claſſem cum omni bellico apparatu ad Adriaticum littus exorta tempeſtas alliſit, aliiſque ſimul calamitatibus ejus Deus ferociam reprimit, & impietatem ulciſcitur defectione urbium, & Provinciarum; maximè verò fame, penuria, peſtilentiis, & horrendis terrarum agitationibus, eò uſque, ut plurimæ urbes, maximè verò Regia Conſtantinopolis, per integrum annum iſtis aſſiduis concuſſionibus agitata penè tota corruerit, mœniaque illius magna ex parte ſolo ſint æquata. Et ipſe Leo tandem poſt exactos in imperio annos 24. & menſes tres diris excruciatus torminibus animam miſeram exhalavit.

Impio parenti ſucceſſit impiiſſima proles Conſtantinus, cui *Copronymi*, id eſt, *Stercorei* cognomen indutum fuit, ab excrementorum profluvio, quo cùm infans baptizaretur, ſacrum lavacrum inquinaverat: Unde Germanus Patriarcha, qui illum baptiſmo excipiebat, vaticinatus eſt ejus impietate ſanctam Dei Eccleſiam aliquando fœdatum iri: prædictionem eventus demum comprobavit. Is enim paternam non ſolùm æmulatus eſt impietatem, ſed etiam longè ſupergreſſus, quippe qui ſe totum magicis flagitiis, & dæmonum execrandis evocationibus, quibus ventura poſſet cognoſcere, & ſuis adverſariis mortem, dolores, & alia quævis infauſta procurare, & inſuper longè crudeliùs, quàm pater, Dei genitricis, aliorum Sanctorum cultoribus, & ſacris imaginibus bellum denuntiavit. Crudeliſſimè verò ſæviit in omnes prorſus Religioſos, & ſanctiſſimos quoſque viros, in deſertis, montibus, & cavernis latentes, quos Sanctorum cultores, & ſacrarum imaginum deſenſores audiebat.

Cùm autem ipſe ubique provinciarum præſens non poſſet adeſſe, ut conceptum in Catholicos odium faciliùs expleret, omnibus ſibi ſubditarum provinciarum rectoribus mandavit, ut diriſſimè in imaginum cultores animadverterent. Cujus impio mandato præ cæteris obſequentiſſimi fuerunt *Manes* prorex Galatiæ, *Michael* Meliſſæ, & *Lacanodrogon* Themis Thraceſenſium, qui omni ſævitia in omnes Catholicos debacchati ſunt; maximè verò eorum poſtremus. Is namque omnes ſibi ſubditæ provinciæ Religioſos, ſive ſolitarios, ſive in clauſtris degentes, unà cum religioſis Virginibus in aperta, & patenti planitie juxta muros Epheſi congregari mandavit, & eis omnibus ingenti numero collectis ſignificavit, aut exuendam religioſam veſtem, ejurandamque profeſſionem, & matrimonium invicem ineundum: aut avulſis illicò oculis in exilium eſſe detrudendos. Cui nefario mandato pauci obſequentes ingens illa ſanctiſſimorum Virorum, ac venerandarum Virginum turba, perditis oculis varias in inſulas relegata eſt. Poſt hæc omnium eorum monaſteriorum divendita ſunt ſuppellectilia ornamenta, ac ſacra vaſa, ex quibus ingens auri, argentique copia compacta, tranſmiſſa eſt ad Conſtantinum, qui gratulatorias ad Lacanodragon epiſtolas ſcripſit, quòd ita feliciter, fideliterque ſui Principis mandato paruiſſet.

Interea tot impietatibus, & conjunctis unà crudelitatibus populi commoti, Conſtantino rebellant, affinemque illius *Artabaſdum Curopalatem* virum Catholicum, qui adverſùs illum arma ſumpſerat, illiuſque exercitum profligaverat, deſignant Imperatorem, ſacraſque imagines priſtinis in locis reponunt: Sed comparato ingenti exercitu, Artabaſdo bellum denuntiat Copronymus, illumque ſemel, & iterum victum tandem Conſtantinopoli incluſum obſidet, eumque cum civitate captum oculos perdere jubet, & omnes illius liberos interfici: in reliquos etiam ſibi adverſos crudeliſſimè deſævit, maximè in orthodoxos, quorum plurimos variis ſuppliciis excarnificatos, interimit, reliquos omnibus fortunis ſpoliatos in exilium tradit. Quin etiam in Pſeudopatriarcham Anaſtaſium, qui Artabaſdo manus dederat, & ſacras imagines animo placendi regnanti principi, reſtitui cura-

verat,

Digitized by Google

verat, ſuæ veſaniæ ſpecimen exhibuit; hunc enim aſello præpoſterè impoſitum, & à publico lictore per urbis compita flagellis cæſum, tandem tot cumulatum opprobriis in thronum Patriarchalem idcircò reſtituit, quòd in univerſo imperio hominem ipſo nequiorem, & principi aſſentatorem magis, ac devotum non agnoverat.

Cùm autem Romani Pontifices diverſis in occidente collectis Conciliis, Copronymi, & omnium ſibi Iconoclaſtarum adhærentium impietatem, & nefariam hæreſim damnaſſent, ut aliquid religionis prætenderet Copronymus, Pſeudo-ſynodum 330. Antiſtitum Conſtantinopoli coegit anno 753. qua in ſacras immagines conclamatur. Quoniam autem audierat non ſolùm à Romano Pontifice, ſed etiam à tribus Patriarchis, Antiocheno, Alexandrino, & Hieroſolymitano damnatam eſſe ſuam ſuorumque de ſacris imaginibus hæreticam ſententiam, ut ſaltem aliquis è Patriarchis ipſi ſuffragaretur, & eo præſide Synodus aliquid authoritatis præ ſe ferre videretur, Anaſtaſio jam miſerè vita functo ſuffecit perditiſſimum nebulonem nomine Conſtantinum, eumque Patriarcham denunciavit, ac conſecrari voluit, qui peracta Pſeudo-Synodo, cui præfuerat, ut ſuam (ait Cabaſſutius) Imperatori fidem conſignaret, ipſius ſatellitio ſtipatus per forum, per Eccleſias, per omnis ſexus Monaſteria, per privatorum ædes concurſans, imagines quot ſupererant diripit, abradit, dejicit, & eos qui habebant verberibus, & carceribus mancipat: Sanctorum reliquias cum venerandis imaginibus, & Catholicorum libris excitatis rogis incendit. Ipſe verò Copronymus aliquot Senatores, & clariſſimos viros, eò quòd prohibitas imagines coluiſſent, vel occultaſſent, duriſſimis nervis in medio foro verberare ad necem juſſit: Monachos etiam, & Sanctimoniales raptari, & poſt immania ſupplicia, & ludibria trucidari. Qui verò ſuperfuerunt Monachi, compulſi ſunt pallio, & cucullo depoſito inire inceſta connubia, ſordidiſque artibus victum quærere: Inter milites quoque Monaſteria diſtributa ſunt, ut omnis inſtituti Monaſtici memoria prorſus aboleretur, Monaſteriorum autem prædia, & facultates fiſco ſunt addictæ.

Conſtantinum Pſeudo-patriarcham tot ſcelerum facem, ac incentorem divina ultio proſecuta eſt. Cùm enim deteſtandus Copronymus arcanum illi ſuum de abroganda Chriſti divinitate aperuiſſet, nec ille rem ſilentio texiſſet, juſſus eſt per urbis vicos flagellari, & in ſordidiſſimo loco jugulari. Par etiam ultio in Copronymum incubuit, cui pedes ardentibus anthracibus intumuerant, tantoque æſtu totum ejus corpus exarſit, ut vociferaretur infelix ſe inextinguibili traditum igni, ob violatum Deiparæ nomen, & cultum: & cùm eandem juſſiſſet honorificè coli, ſera tamen ejus minimè recepta eſt pænitentia, ſed acerbiſſimo, & horrendo interitu, ad quæ migraret ſupplicia demonſtravit.

Succeſſorem Copronymus habuit *Leonem* filium, qui Catholicum ſe principio ſimulavit, ubi verò ſuum ſtabili fundamento firmatum credidit Imperium, in apertam hæreſis profeſſionem erupit, quam & ſacrilegio cumulavit. Cùm enim gemmarum cupiditate carbunculis radiantem coronam, quam in majori Baſilica Mauricius olim dedicarat, detractam inde ſuo capiti impoſuiſſet, eruperunt ex illius capite venenati carbunculi, ex quibus ardens exorta febris hominem brevi extinxit, ut Theophanes, & Miſcellæ Hiſtoriæ ſcriptor Diacònus, referunt.

Hinc hæredem reliquit Conſtantinum ex Irene ſuſceptum Filium. Irene gubernacula ſuſcepit Imperii ſub Conſtantino decemni puero. Tum demum immanibus, diuturniſque procellis diſcuſſis, pax, & nova lux Orientis Eccleſiis refulſit. Catholicæ namque religionis amantiſſima Irene, nihil antiquius habuit, quàm ut illam jacentem excitaret, Regiamque civitatem multiplici anathemate involutam, & à reliqua Eccleſia divulſam reduceret. Cùmque Paulus abdicato Patriarchatu ſe in Monaſterium concluſiſſet ad ſpontaneam pœnitentiam, reſpondit Imperatoribus cauſam rei ſciſcitantibus, quia Copronymi Conciliabulo, quo procuſum fuit adversùs venerandas imagines, decretum, ſuam adjecerit ſubſcriptionem, & ni pænitentia ſcelus elueret, æterno foret ſupplicio damnandus. Qua permoti reſponſione Imperatores de optimo Patriarcha eligendo ſolliciti Theraſium promovendum curarunt. Ille verò graviſſimum onus detractabat, nec priùs urgentibus Auguſtis ceſſit, quàm fore pollicerentur, ut legitimam Synodum ex Romani Pontificis conſenſu indicendam & habendam curarent.

Scripſit ergo litteras ad Adrianum Papam Tharaſius, quibus de ſacrarum imaginum cultu

cultu piè, doctèque diſſerit. Scripſere pariter ad eundem Conſtantinus, & Irene, rogantes, ut Synodum indiceret, ſuoſque de more legatos ad eam mitteret. Lætior pontificis nullus afferri poterat nuntius. Itaque Petrum Archipresbyterum Eccleſiæ S. Petri, & alterum Petrum Abbatem S. Sabæ committit, qui ſuo nomine Synodo præſint. Cæterùm adeò Conſtantinopoli hæreſis invaleſcebat, ut ibi tumultus incredibiles excitarint Iconomachi, quos ne ipſi potuerunt Imperatores compeſcere.

Igitur Nicæa prælecta fuit, in qua Synodus haberetur: quæ Civitas Metropolis Bithyniæ eſt, prima Synodo Oecumenica dudum inſignis. Interfuere cum Tharaſio Religioſiſſimo Conſtantinopolis Epiſcopo duo Monachi Joannes, & Thomas ſedium Orientis Patriarchalium locum tenentes, & cum his 350. Epiſcopi, multique cum delectis Monachis Archimandritæ, qui Patrum confeſſum ſanctitatis, doctrinæque ſplendore decorabant, miſſique ab Imperatoribus aliquot Senatores. Concilio præſederunt Apoſtolici Legati. Geſta hæc ſunt an. 787.

Coacta jam Synodo multitudo Epiſcoporum ſupplices libellos obtulerunt, ad veniam deprecandam, eo quòd Copronymi Synodum approbaſſent: imprimis Gregorius Neocæſarienſis, qui fuerat in Pſeudo-Synodo quaſi præſes, & anteſignanus. Utramque in partem agitata ſententia eſt, ſed mitior demum prævaluit, qua cunctis condonatum eſt, & permiſſum, ut ſuum quiſque gradum, & dignitatem retineret. Lecta primùm fuit Adriani epiſtola, cui honorificè ab omnibus acclamatum eſt. Placuit deinde, ut ex ſanctorum Eccleſiæ Doctorum libris depromptæ palam legerentùr graviſſimæ ſententiæ, & exempla, quibus Religioſa imaginum veneratio aſſeritur, tamquam à ſanctiſſimis Patribus tradita, jam inde ab exordiis Eccleſiæ, continuoque Chriſtianorum ſæculorum uſu recepta, plurimiſque confirmata miraculis.

Quapropter Patrum ſuffragiis ſancitum eſt, ut in Eccleſiis, aliiſque honeſtis locis, Chriſti Domini, Sanctorumque imagines collocentur ad piam memoriam, & virtutum imitationem excitandam: tum etiam ut ipſi in ſuis imaginibus debita ſibi veneratione colantur, quandoquidem his delatus honor ad prototypum, & exemplar refertur, quod illæ repræſentant. Decretum quoque, ut Fideles debita veneratione Sanctorum reliquias proſequantur, & his contradicentes hæretici declarantur, & anathemate feriuntur.

His ſanctiſſimè conſtitutis placuit in medium proferri Salvatoris imaginem, & ab omnibus ſuppliciter procumbentibus adorari. Perlecta etiam ne quid deeſſet, examinataque ſedulò fuit Copronymi Synodus, ejuſque vanæ rationes veriſſimis aliis everſæ, & quantùm opus erat expoſita divinatum litterarum teſtimonia, quibus idola Gentium redarguuntur nihil cum ſanctis imaginibus habere commune. Proinde damnata illa Pſeudo-Synodus omnium conſenſu fuit, & dictum anathema in Anaſtaſium, Conſtantinum, &c.

Hanc autem Synodum probavit Adrianus ſummus Pontifex, & illam inter Oecumenicas ordine ſeptimam admittendam decrevit. Cui tamen interceſſerunt plurimi occidentalis Eccleſiæ Præſules, quaſi minùs Catholicè in ea decretum fuiſſet eodem cultu adorandas eſſe ſacras imagines, quo divina Trinitas.

Hinc illa exiſtimatione decepti Præſules, qui *Francofurti* regnante Carolo Magno in Synodum convenerant adversùs hæreſim Felicis, & Elipandi, qui Chriſtum non naturalem, ſed adoptivum Dei Filium prædicabant; hunc ſecundum Canonem ediderunt: *Allata eſt*, inquiunt, *in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli fecerunt, in qua ſcriptum habebatur, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut deificæ Trinitati, ſervitium, aut adorationem non impenderet, anathema judicaretur: qui ſuprà ſanctiſſimi Patres noſtri omnimodo adorationem, & ſervitutem renuentes, contempſerunt, atque conſentientes condemnaverunt, &c.* Verùm multiplex in illa ſententia circa factum error involvitur. *Primò* Conſtantinopolis pro Nycæa. *Secundò*, Conſtantinopolin eſſe Bithyniæ urbem, cùm ſit Thraciæ. *Tertiò*, fuiſſe Græcorum Synodum illam ſine Romani Papæ conſenſu habitam; cùm tamen conſtet fuiſſe ab ipſo Adriano Papa indictam, & approbatam, ejuſque legatos in ea præſediſſe. *Quartò*, eandem Synodum conſtituiſſe, ut imagines eodem cum Deo cultu colerentur, cùm tamen ejus *actione* 1. Baſilius Anciræ Epiſcopus quondam Iconomachus, non aliter à Nycæna Synodo admiſſus fuerit, niſi profitendo palàm ſacras imagines

gines eſſe venerandas, & adorandas modò ne latriæ cultu, qui ſoli Deo debetur. Et *Act.*3. Conſtantius Conſtantiæ Cypri Epiſcopus, actionibus 4. & 7. aliique ſimiliter Eccleſiæ reconciliati fuerint, & unitati Fidelium redintegrati cum eadem fidei proteſtatione, modo ne latriæ cultu ſoli Deo competenti ſacræ imagines adorentur.

Verùm de hac Concilii deciſione, ſicut & de ſententia Eccleſiæ Gallicæ nobis amplior, & commodior erit ſermo in ſequentibus tribus quæſtionibus: quarum *Prima* aperiet utrùm, & quo cultu ſanctorum imagines ſint colendæ; *Secunda*, quali honore ſint excipiendæ eorum reliquiæ: *Tertia*, qua pietate, & devotione Sancti ſint invocandi, & venerandi.

QUÆSTIO PRIMA.

An, & quis cultus ſacris imaginibus ſit debitus.

NOtandum primò, quòd etſi tria hæc vocabula, *imago*, *idolum*, & *ſimulachrum*, prima ſua inſtitutione, & communi Grammaticorum uſu idem ſignificare videantur; tamen apud Chriſtianos pridem factum eſt, ut diſtinctam ſignificationem obtinerent. *Imago* namque latiùs patet ſimulachro, *ſimulachrum* verò idolo; omne ſiquidem idolum ſimulachrum eſt, & omne ſimulachrum imago, non autem vice verſa, omnis imago ſimulachrum, nec omne ſimulachrum idolum, ſaltem ſecundùm Latinam ſignificationem; quamquam, ut obſervat S. Auguſtinus in Pſal. 135. *Simulachra Græcè appellentur idola*, & paſſim ubi ſeptuaginta Interpretes habent *idolum* εἴδωλον, Latina editio vertit ſimulachrum. Unde *imago* tantùm ſonat ſimilitudinem rei veræ expreſſam ſeu factam ad repræſentandum: *Simulachrum* verò, vel eſt ſimilitudo, & conformitas imaginis cum re, quam exprimit, ſi verum ſit illud ſimulachrum; vel eſt tantùm repræſentatio rei fictæ; nam ut obſervat S. Iſidorus lib. 8. Ethimologiarum, *Simulachra dicuntur, vel pro eo, quòd ſunt ſimilia, vel pro eo, quòd ſimulata, atque conficta, unde, & falſa ſunt*: quocirca ſimulachrum à *ſimulando* dicitur; ut habet commentarium ad caput primum ad Theſſ. S. Hieronymo falsò adſcriptum: unde ſimulachra propriè ſignificant imagines falſas, hoc eſt, quæ vel nullam rem repræſentant vel nonniſi ementita effigie illam adumbrant, juxta illud Habacuc cap. 3. *Sculpſit illud fictor ſuus, conflatile, & imaginem falſam; ſperavit in figmento fictor ejus, ut faceret ſimulachra muta.*

Idolum verò eſt *ſimulachrum, quod humana effigie factum, & conſecratum eſt*, inquit ibidem Iſidorus, quapropter omne idolum eſt effigies ordinata, ad repræſentandam aliquam divinitatem quaſi præſentem, & ſimulachro inexiſtentem, cui proptereà religioſus cultus impendatur. Hinc Apoſtolus 1. ad Corinth. 8. egregiè ait: *Scimus quia nihil eſt idolum in mundo*: Quod tripliciter exponi poteſt, ait ibidem in commentario S. Thomas: *Primo modo* ſic: „
Idolum nihil eſt, id eſt, inter creaturas mundi, quantum ad formam idoli: „
licèt enim materia idoli ſit aliquid, ſcilicet aurum, vel argentum, vel hujuſmodi; tamen nil eſt forma, ſcilicet quæ „
creditur ibi eſſe ab idolatris, qui credunt idolum eſſe Deum. *Secundo modo* „
ſic; Idolum nihil aliud eſt, ſcilicet perſona ſubſiſtens ex ſimulachro, & ſpiritu „
præſidente: ex illis enim duobus nihil ſit, „
ſicut ab idololatris putatur. *Tertio modo* „
ſic, Idolum nihil eſt in mundo, id eſt, „
nulliusrei, quæ fit in mundo, habet ſimilitudinem; Eſt enim differentia inter idolum, & ſimulachrum, quia ſimulachrum „
dicitur, quòd ſit ad ſimilitudinem rei „
alicujus naturalis, idolum ad nullius rei „
ſit ſimilitudinem, ut ſi corpori humano „
addatur caput equinum: Eſai. 40. *Cui* „
ſimilem feciſtis Deum? Certum eſt igitur, *quòd apud Eccleſiaſticos Scriptores* (inquit etiam ipſe Henricus Stephanus in theſauro linguæ Græcæ) εἴδωλα *Latinè etiam idola peculiari ſignificatione vocantur ſimulachra numen aliquod repræſentantia, quod honore, & cultu dignantur.*

Conſtat itaque imaginis nomen eſſe genericum, nempe ad veram, & falſam, aut fictam repræſentationem, ut etiam colligitur ex Scriptura ſacra, quæ nomen imaginis interdum uſurpat ad ſignificandas falſas, & ementitas effigies, ut Deuter. 4. Ezechiel 7. Habacuc 2. Interdum verò ad veras, & reales exprimendas; ſic homo dicitur creatus *ad imaginem Dei*, Geneſis 1. Item Chriſtus *imago Patris* 2. ad Corinth. 4. Si autem hoc nomen non eſſet genericum ad veram, & falſam imaginem, ſed eſſet planè ſynonimum, tam rectè poſſemus aſſerere Chriſtum eſſe idolum Patris, & hominem fuiſſe crea-

Digitized by Google

creatum ad Dei idolum, ac religioſè dicimus Chriſtum eſſe imaginem Dei: Et malè etiam apud hæreticos audiret, qui aſſereret Chriſtum eſſe idolum Patris, & non eſſe factum ad idolum Dei, quia ſic ſignificaretur falſa quædam, & rei inanis repræſentatio: igitur imago ita diſtinguitur ab idolo, ut idolum ſupra imaginem addat inanitatem, & falſitatem: quocirca non diſtinguitur idolum ab imagine, penes ſolum cultum, religioſum rei exhibitum, ut volunt hæretici, quia priùs intelligitur aliquid eſſe idolum, quatenus eſt repræſentativum rei inanis, & falſæ, quàm cultus aliquis exiſtimetur ei deferri.

Notandum ſecundò, Gentiles reverà exiſtimaſſe ſimulachra, & idola, quæ colebant, non ſolùm eſſe deorum ſuorum repræſentationes, ſed etiam pro diis haberi, ut colligitur ex Pſalmo 95. *Omnes dii Gentium dæmonia*, 4. Reg. cap. 19. *Miſerunt Deos eorum in ignem, non enim erant Dii, ſed opera manuum hominum ex ligno, & lapide*, Iſai. 44. *Deum fecit, & ſculptile ſibi: curvatur ante illud, & adorat illud, & obſecrat dicens, Libera me, quia Deus meus es tu*. Et Sapientiæ 15. *Omnia idola nationum Deos æſtimaverunt*. Et Act. 19. Demetrius argentarius faciens ædes argenteas Dianæ coram Epheſiorum populo de Paulo conqueritur, *Paulus hic ſuadens avertit multam turbam dicens, Quoniam non ſunt dii, qui manibus fiunt*. Quibus apertè conſtat reverà Gentiles exiſtimaſſe Divinitatem aliquam ineſſe ſuis idolis.

Quod utique confirmatur ex SS. Patribus, nam Irenæus lib. 3. cap. 6. *A Moyſe dictum eſt, Non facies tibi omnem ſimilitudinem in Deum, quæcumque in cælo ſurſum, & quæcumque in terra deorſum*. Similiter Tertullianus in Apologetico adverſus Gentes loquens de diis Gentium, & de perſecutione, qua ſæviebant Gentiles in Chriſtianos; *Ignibus urimur*, inquit, *hoc, & illi*: (dii veſtri) *à prima quidem maſſa in metalla damnantur: inde cenſentur Dii veſtri, &c. Si per hæc conſtat divinitas aliqua, ergo qui puniuntur, conſecrantur: & numina erunt dicenda ſupplicia*. Paulò poſt. *Si Capitolium, ſi olitorium forum petitur, ſub eadem voce præconis, ſub eadem haſta; ſub eadem annotatione quæſtoris, divinitas addicta conducitur*. Similiter Minutius Felix in Octavio, *Ecce funditur, fabricatur, ſcalpitur, nondum Deus eſt: Ecce plumbatur, conſtruitur, erigitur, nec adhuc Deus eſt: Ecce ornatur, conſecratur, oratur, tunc poſtremò Deus eſt*. Denique Arnobius adverſus Gent. lib. 1. *Eos ipſos divos, quos eſſe mihi perſuaſeram, afficiebam contumeliis gravibus, cùm eos eſſe credebam ligna, lapides, atque oſſa, aut in hujuſmodi rerum habitare materia*. Et idem lib. 6. præveniens objectionem Gentilium: *Sed erras* (inquit) *& laberis: nam neque nos æra, neque auri, argentique materias, neque alias, quibus ſigna conſiunt, eas eſſe per ſe Deos, & religioſa decernimus Numina: ſed eos in his colimus, eoſque veneramur, quos dedicatio infert ſacra, & fabrilibus efficit inhabitare ſimulacbris. Non improba, neque aſpernabilis ratio, qua poſſit quivis tardiùs, nec-non & prudentiſſimus credere, Deos relictis ſedibus propriis (id eſt cælo) non recuſare, nec fugere habitacula inire terrena; quin imo jure dedicationis impulſos ſimulacbrorum coaleſcere inductioni. In gypſo ergo manſitant, atque in teſtulis dii veſtri? quinimò teſtularum, & gypſi, mentes, ſpiritus, atque animæ dii ſunt? atque ut fieri auguſtiores viliſſimæ res poſſint, concludi ſe patiuntur, & in ſedis obſcuræ coercitione latitare*.

Hanc autem falſam exiſtimationem habuere Gentiles, quòd reverà dæmones plerumque in ſimulachris, & idolis exiſterent, in eiſque vaticinia, & oracula perſonarent, ut teſtantur Tertullianus de Idol. *Dæmoniis corpora conferunt*. Cyprianus de Idol. van. *Hi ſpiritus ſub ſtatuis, atque imaginibus conſecratis deliteſcunt*. S. Hieronymus in Habacuc cap. 2. *Omnibus ſimulacbris aſſident immundi ſpiritus*. S. Auguſtinus in Pſalm. 135. *Ut dæmonia potiùs, quæ ſunt in ſimulacbris ſignificarentur*. Arnobius Junior in Pſalm. 95. *Probatum eſt, quòd omnes dii Gentium, qui in templis poſiti eſſent, habitarent in eis dæmonia*.

Non me latet politiſſimos quoſque, ac doctiſſimos ex Gentilibus non adeo fatuos, hebeteſque fuiſſe, ut inania ſimulachra Deos putarent, quod ſignificavit Julianus Apoſtata in 1. part. operum his verbis: *Simulacbra, & aras, nec-non æterni cuſtodiam ignis, &, ut uno verbo dicam, cætera id genus omnia deorum præſentiæ ſigna majores noſtri conſtituerunt, non ut iſta Deos eſſe credamus, ſed ut ipſos per illa veneremur. Etenim quoniam nos in corpore degentes conſentaneum corpori cultum adhibere diis oportebat, iidem porrò corporis ſunt expertes: Primum nobis illi ſimulacbra monſtrarunt; quod eſt ſecundum*

dùm à primo genus Deorum, quod circum cœlum univerſum in orbem volvitur. Sed cùm ne iſtis quidem corporeus cultus attribui poſſit: nam ſuapte natura rei nullius indigent: Tertium in terris inventum eſt genus ſimulachrorum, in quod cultum noſtrum impendentes, Deos nobis propitios reddemus. Mox ita diſputare pergit, illa ipſa ſimulachra, Deos non eſſe; ſed effigies Deorum, ſicut imagines Regum non ſunt Reges, ſed horum effigies. Porrò, qui Reges amant, ac venerantur, eorumdem imagines in amore habere, atque cultu. Ita Deorum amatores, atque cultores pari in illorum ſimulachra ferri affectu. Hæc Julianus.

Verùm, inquit Petavius, non eſt dubium, quin, etſi prudentiores, & eruditi inter Gentiles facilè iſtud animadverterint, ligneas, aut æreas, aut pretioſiore metallo fabricatas effigies, Deos non eſſe; complures tamen, & quidem majore numero, pro diis illas habuerint, & adoraverint. De quo nemo Chriſtianus controverſiam facere poteſt: neque quiſquis divinis utriuſque Teſtamenti litteris fidem potiùs adhibendam eſſe cenſeat, quàm execrando Apoſtatæ, ex mendacio, & impudentia peſſimæ cauſæ præſidium advocanti. Certè idipſum, quod ad inſtitutum noſtrum ſatis eſt, perſuaſum erat hæreticis Iconoclaſtis: qui Catholicam Eccleſiam ſacrarum imaginum cultricem eadem onerabant infamia, quam penes Ethnicos ſimulachrorum, hoc eſt, idolorum veneratores, reſidere cognoverant.

Notandum tertiò, triplicem de imaginibus fuiſſe generatim ſententiam; *Prima* quidem erat hæreticorum, non ſolùm imaginum cultum impugnantium, ſed eas etiam in Baſilicis, locisque aliis tamquam idola deturbantium, qui idcirco *Iconoclaſtæ* dicti ſunt, vel *Iconomachi*, quòd imagines penitus execrati, eas demoliri, ac diffringere fuerint auſi. Quorum rurſus ſecta bifariam dividitur, nam *Alii* ſolas ad humanam formam expreſſas effigies improbabant, crucem verò, ejuſque figuram retinebant, & honore utramque proſequebantur; quocirca Paulus Pſeudo-Patriarcha Conſtantinopolitanus, ut Copronymo adularetur, dum publicam ad populum concionem haberet; *Salutiferis lignis in altum ſublatis juravit ſe ex eorum numero non eſſe, qui ſacras imagines adorarent*: ut refert Nycephorus in Breviario ad ann. 766. Hinc Michael Baldus Imperator Iconoclaſta in epiſtola ad Ludovicum Pium Imperatorem, queritur imagines in tali honore habitas ſicut honorificum, & vivificum lignum, in quo Chriſtus verus Deus noſter crucifigi dignatus eſt propter noſtram ſalutem. *Alii* verò, ut Claudius Taurinenſis, omnes etiam cruces ab Eccleſiis ſemovebant, cujus impietatem hiſce poſtremis ſæculis æmulati ſunt, imò ſupergreſſi nefarii Calviniſtæ, & ejuſdem farinæ plures aliis Nebulones, qui generale bellum ſacris Imaginibus, & crucibus denuntiavere.

Secunda opinio fuit eorum, qui imagines quidem habendas eſſe putabant, nec penitus abolendas, aut ab Eccleſiis, & templis ſemovendas, ſed ita ut nullus illis honor, nullaque veneratio impendatur: at dumtaxat ſervarentur, & exponerentur ad ſpectaculum, hoc eſt, ad conſervandam divinorum beneficiorum memoriam, aut Sanctorum eximiam virtutem, ac præclara facinora refricanda, & repræſentanda. Quam ſententiam compſures olim complexi ſunt, minimè tùm hæretici judicati. Tales videntur Gallicani Præſules, qui in Francofordienſi Synodo Concilium Nycænum ſecundum damnarunt; talis fuit præ cæteris Jonas Aurelianenſis, ut conſtat ex tribus illius libris adverſùs Claudium Taurinenſem editis; talis etiam extitit ille, quiſquis eſt author, & ſcriptor eorum quatuor librorum, qui Caroli-Magni Imperatoris nomine conſcripti feruntur, & ad Adrianum Romanum Pontificem miſſi; Tales denique fuerunt illi Antiſtites, qui ex Ludovici Pii Imperatoris mandato Pariſiis convenientes ſuam de ſacris imaginibus ſententiam in epiſtola, ſeu libello ad Eugenium ſummum Pontificem direxerunt. Illi ſiquidem omnes exiſtimabant imagines Sanctorum neutiquam venerandas, & adorandas eſſe, neque tamen à Baſilicis, & ſacris locis excludendas,

Tertia tandem ſententia eſt omnium Catholicorum docentium: *Primò* ab ipſo Eccleſiæ exordio ad nos uſque à fidelibus uſurpatas. *Secundò* illas etiam in templis collocari ſolitas. *Tertiò* tandem eas eſſe cultu, & veneratione dignas, ut patebit in tribus ſequentibus concluſionibus.

CONCLUSIO PRIMA.

Imaginum uſus, & cultus ab ipſo naſcentis Eccleſiæ primordio fuit à fidelibus frequentatus. Probatur primò ex illis celeberrimis imaginibus Chriſti, vel miraculoſa ipſius virtute, vel diſcipulorum, & priorum Fidelium ſtudio efformatis, ac elaboratis. Ferunt enim primò ſacri Annaliſtæ, duas ab ipſo Chriſto expreſſas eſſe ſui divini vultus imagines: Primam quidem, quam ipſe ſudario ſuper faciem impoſito expreſſit, miſitque ad Abagarum Regem Edeſſenæ civitatis, qui cùm per Legatos illum exoraſſet, ut relictis perfidis Judæis, ipſum aſſiduò infeſtantibus, in civitatem Edeſſenam unà cùm Diſcipulis ſe ſe reciperet, ut auditas miraculorum opiniones illi, & populo ſuo exhiberet, refert Euſebius lib. 1. cap. 13. Chriſtum per epiſtolam reſpondiſſe: *Si faciem meam corporaliter cernere cupis, en tibi vultus mei ſpeciem transformatam in linteo dirigo, per quam, & deſiderii tui fervorem refrigeres, & quod de me audiſti nequaquam impoſſibile exiſtimes. Poſtquam tamen complevero ea, quæ de me ſcripta ſunt, dirigam tibi unum è diſcipulis meis, qui tibi, & populo tuo ſanitates impertiat, & ad ſublimitatem fidei vos perducat, &c.*

Porrò hujus imaginis mentionem faciunt non ſolùm Evagrius lib. 4. hiſtoriæ cap. 26. *Nicephorus* lib. 2. cap. 7. *Damaſcenus* Oratione 1. de imaginibus. *Stephanus* ſummus Pontifex in Concilio Romano. Sed inſuper *Leo Lector* Conſtantinopolitanus teſtatus eſt in ſeptima Synodo *Act.* 5. ſe illam divini Chriſti vultus effigiem vidiſſe in civitate Edeſſena, ex qua Romam deportata etiam hodiè religioſè aſſervatur, & fidelium venerationi exponitur, in Eccleſia Monaſterii Monialium S. Sylveſtri.

Secunda divinitùs à Chriſto Domino expreſſa ſui divini vultus effigies, eſt illa, quam tempore paſſionis in linteo expreſſit, & Veronicæ piæ mulieri tradidit; quæ in Eccleſia S. Petri adhuc Romæ conſervatur, & in Bibliotheca Vaticana extat hiſtoria manuſcripta, in qua refertur qualiter tempore Tyberii hæc divini Chriſti vultus effigies Romæ fuerit deportata.

Celebratur etiam apud SS. Patres, & Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Scriptores plurimis miraculis famoſa illa *ſtatua ærea*, quam apud Paneadem, mulier à fluxu ſanguinis per tactum fimbriæ veſtimenti Chriſti liberata, gratitudinis ergo ipſi Chriſto Domino erexit: quam ab ipſo Chriſto, & ab ejus Apoſtolis viſam fuiſſe credibile eſt, atque ſe quoque illam vidiſſe affirmat non ſolùm Antipatras Boſtrenſium Epiſcopus ſerm. de miraculo ejus ſanatæ mulieris, ſed etiam Euſebius lib. 7. hiſtoriæ cap. 14. qui inſuper refert: quò herba quædam inuſitatæ formæ ad ſtatuæ pedes pullulabat, quæ ubi ad ejuſdem ſtatuæ pallii fimbriam excreviſſet, omnia morborum genera curandi virtutem eliciebat. Addit Sozomenus lib. 5. cap. 20. quòd cùm Julianus Apoſtata inde ſtatuam amoviſſet, ſuamque ibidem imponi juſſiſſet, illicò ligno de cœlo demiſſo caput impiæ ſtatuæ abſciſſum fuiſſe. Subdit cap. 21. cùm illam Chriſti ſtatuam Gentiles ignominioſè tractatam confregiſſent, Chriſtianos ejus fruſta collegiſſe, & in Eccleſia repoſuiſſe; ubi, inquit Sozomenus, ad hunc uſque diem aſſervantur.

Ex quibus colligere licet imaginum fabricam, venerationem, & cultum, nec à Deo vetitum eſſe in novo Teſtamento: nec à naſcentis Eccleſiæ fidelibus reprobatum; quippe cùm ipſemet Chriſtus Dominus imaginum ipſe fictor fuerit, & illas in pretio fideles habuerint, & effinxerint. Nam, ut obſervat Tertullianus libro de pudicitia cap. 10. ubi ſtultis Montani, & ſagarum fœminarum faſcinatus næniis contra Catholicos declamat, quò mœchiæ convictis, & pœnitentia functis veniam, & communionem relaxarunt, & ad hoc ſuadendum, boni paſtoris uterentur exemplo, & amiſſam ovem, & inventam ſuis humeris ad ovile reportantis, cujus effigiem in calicibus depingebant. Cui ille: *Si fortè patrocinabitur paſtor*, inquit, *quem in calice depingis, proſtitutorem, & ipſum Chriſtiani ſacramenti merito, & ebrietatis, dolum, & mœchiæ aſylum poſt calicem ſubſecuturæ; de quo nihil libentiùs bibas, quàm ovem pœnitentiæ ſecundæ. At ego ejus paſtoris Scripturam haurio, qui non poteſt frangi.* Quibus verbis Tertullianus, quamvis hæretico animo, nihilominus verè refert imaginem Salvatoris à naſcentis Eccleſiæ fidelibus effigiari ſolitam.

His accenſere juvaret, quæ refert Niceph. Calixtus in lib. 6. cap. 15. nempe Apoſtolorum imaginum frequentem uſum fuiſſe apud Chriſtianos tempore Conſtantini primi Imperatoris; ut conſtat ex hiſtoria ipſius converſionis ad religionem Chriſtianam. Quod

iisdem

Itidem confirmat S. Ambroſius epiſt. 54. ubi de SS. Gervaſio, & Prothaſio ſibi per viſum oblatis loquens, ait: *Cum quadam mihi tertia apparuerunt perſona, quæ ſimilis eſſe beato Paulo Apoſtolo videbatur, cujus me vultus pictura docuerat*. Quem etiam locum citavit ſanctus Damaſcenus orat. 2. de imaginibus. Viderat ergo S. Ambroſius Pauli effigiem coloribus expreſſam. Idem indicat S. Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 10. ubi agens de quibuſdam gentilibus, qui neſcio, quos libros à Chriſto conſcriptos ad Apoſtolos Petrum, & Paulum fingebant, dicit idcirco potiùs finxiſſe illos libros ad Petrum, & Paulum directos, quàm ad alios Apoſtolos: *Quòd pluribus locis*, inquit, *ſimul cum eo pictos viderunt*. Similiter S. Hieronymus in cap. 4. Jonæ, Apoſtolorum imagines à fidelibus effigiari ſolitas teſtatur, his verbis; *Et revera in ipſis cucurbitis*, inquit, *vaſculorum (quas vulgò Saucomarias vocant) ſolent Apoſtolorum imagines adumbrari.*

Non juvat his attexere omnes SS. Patrum ſententias, qui celebrem de ſacris imaginibus uſurpatam memoriam inſtituunt. Quippe eas omnes authoritates ubertim collectas habes, & commendatas à Patribus 7. Synodi, qui in concluſione ultimæ actionis, poſt definitum ſacratum imaginum cultum una voce exclamant in hæc verba: *Hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides orthodoxorum; hæc fides orbem terrarum confirmavit. Nos antiquæ Eccleſiæ Legislationi inſiſtimus, nos decreta Patrum cuſtodimus*. Idem pluribus confirmat Adrianus Papa Epiſt. ad Carolum Imperatorem adverſus Pſeudo-Carolinum librum, ubi refert omnes ſuos prædeceſſores, nec non & Oecumenica Concilia, quibus ſacræ imagines venerationi fuerunt, ut patebit infrà.

Objiciunt hæretici, Minutium Felicem, qui gentilem ita Chriſtianis exprobrantem refert; *Cur nullas aras habent, templa nulla nota ſimulacbra?* Cui Octavius reſpondens ait; *Putatis nos occultare, quod colimus, ſi delubra, & aras non habemus? Quod enim ſimulachrum Deo fingam, cùm, ſi rectè exiſtimes, ſit Dei homo ipſe ſimulachrum? Templum quod ei extruam, cùm totus hic mundus ejus opere fabricatus, eum capere non poſſit? & cùm homo latiùs maneam intra unam ædiculam, vim tantæ majeſtatis includam? Nonne meliùs in noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro imò conſecrandus eſt pectore?* Igitur tempore Minutii Felicis, ſicut Chriſtiani nulla habebant templa, ita nec imagines.

Nego ſequelam, quanquam enim primis Chriſtianæ religionis temporibus cùm adhuc Gentilis in eam exardeſceret furor; & in hominum mentibus hæreret adhuc idolorum ſuperſtitio, non tam frequens fuerit ſacrarum uſus imaginum, uti neque templorum, & altarium; inde non eſt conſequens apud eos nullas fuiſſe imagines, nec altaria: Conſtat enim ex Tertulliano, & aliis antiquioribus, fideles tunc temporis habuiſſe quædam loca ſacra, nec-non & altaria, in quibus antelucanis cætibus convenire ſolebant, tum ad fundendas preces, tum ad offerendum incruentum ſacrificium, tum ad ſacram ſynaximfaciendam. Conſtat pariter ex eodem, ut ſuprà diximus, imaginum uſum apud fideles fuiſſe frequentem.

Pace autem, ac libertate Eccleſiæ reddita, uti Baſilicas, & Templa, & Altaria in Dei honorem, ac cultum extruere non dubitarunt fideles; ſic imagines Chriſti, atque Sanctorum, quarum nondum publicus, & ſolemnis percrebuerat uſus, uſurpare cœpit Eccleſia ad propagandam Chriſti, ac Martyrum, Sanctorumque cæterorum memoriam, & animandos, ac inſtruendos ad pietatis conſtantiam fideles. Nam, inquit Nilus Abbas S. Chryſoſtomi diſcipulus epiſtola ad Olympiodorum præfectum, *qui litteras neſciunt, neque ſacras litteras poſſunt legere, picturæ contemplatione in memoriam revocant illorum præclara facta, qui vero Deo ſincerè ſerviebant*.

Hic autem publicus imaginum uſus, ut præclarè obſervat Petavius lib. 15. cap. 13.
„ neutiquam omnibus in locis eodem inſti-
„ tuto, ac tempore fuit à fidelibus fre-
„ quentatus; ſed alibi citiùs, alibi tardiùs,
„ prout nationum captus, & indoles erat,
„ & qui illis præerant expedire judicabant,
„ ne imaginum veneratio idololatriæ peri-
„ culum eſſet. Quod utique diligenter ob-
„ ſervandum eſt ad enodandas plures diffi-
„ cultates, & explicanda veterum exem-
„ pla, ac teſtimonia, quibus ad oppugnan-
„ dum imaginum cultum abuti ſolent Ico-
„ nomachi, contendentes imagines repu-
„ diatas, & damnatas fuiſſe interdum ab
„ orthodoxis, ut referemus in ſequenti
„ concluſione. Quod equidem prudenter
„ factum fuiſſe non denegarem pro tem-
„ porum, & locorum ratione.

H 2 CON-

CONCLUSIO SECUNDA.

Licitè, ac religiosè *ſacræ imagines in Chriſtianorum templis collocantur*. Hæc eſt contra Iconomachos, maximè verò contra Calvinum, qui licèt aliquas imagines à primitivæ Eccleſiæ fidelibus uſurpatas admittat, tamen lib. 1. Inſtitutionum cap. 11. affirmat quingentis primis annis à fundata Eccleſia in Chriſtianorum templis imagines non fuiſſe, & ideo nunc perperam in ipſis collocari.

Probatur primò ex Canone 8. Apoſtolorum in Synodo Antiochena, ubi ſic ſtatuitur: *Ne decipiantur ſalvati ob idola: ſed pingant ex oppoſito divinam, humanamque manufactam impermixtam effigiem Dei veri, ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti: ipſiuſque ſervorum contra idola, & Judæos. Neque errent in idolis, neque ſimiles fiant Judæis.* Quibus verbis tria notanda occurrunt: *Primum*, efformandas eſſe Chriſti D. & ſervorum ejus imagines: *Secundum*, diſtrictè prohibitam eſſe idololatriam: *Tertium*, opponendas eſſe Chriſti, & Sanctorum imagines, tum idolomaniæ, tum Judæorum ſuperſtitioni. Ex quibus inferre licet ſcopum illius Canonis, & Concilii eſſe, quòd imagines collocentur in templis. Nam hæc oppoſitio imaginum contra idola, indicat ibidem ordinari imagines in templis eſſe conſtituendas. Illic enim, ut plurimùm Ethnici habebant ſua idola, ut & Judæi, qui ad idololatriam Gentium deflexerant. Confirmatur ex Theodoreto, qui lib. 8. adversùs Græcos refert idolorum loco Sanctorum reliquias introductas eſſe in templa.

Nec valet reponere fidem iſtius Apoſtolicæ conſtitutionis eſſe dubiam: Nam, inquit Fevardentius noſter lib. 2. cap. 2. in annotationibus ſuis ad lib. S. Irenæi num. 15. *hunc Apoſtolicum Canonem, germanum eſſe, non recens unus, & alter in angulo affirmant; ſed propè innumerabiles, qui in publico totius orbis theatro ante octingentos annos convenerunt Patres Synodo Nycæna poſteriore. Hoc quoque Canone innixus Baſilius Magnus ante 1270. aſſeruit, imaginum uſum ab Apoſtolis emanaſſe, ſimulque eo adhuc antiquior Euſebius à majoribus prodiiſſe confirmans; & Pamphilus Martyr utroque ſuperior, hanc Apoſtolorum conſtitutionem, cum pluribus aliis ſe in Origenis Bibliotheca reperiſſe teſtatur.* Quòd verò de Synodo Nycæna attingit, hoc ex eadem adſcribo, nempe ex Act. 1. ubi Gregor. Peſſenuntis Epiſcopus hunc Canonem adducit in confirmationem uſus imaginum, his verbis: *In Antiochena Synodo SS. Apoſtolorum dictum eſt, ſalvatos non debere ampliùs ad idola aberrare, ſed certandum eſſe ante columnam Dei, hominiſque Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Cui cæteri Patres annuerunt.

Verùm nota Apoſtolorum Canonem ubivis non potuiſſe ſortiri effectum illicò in primitiva Eccleſia, juxta eorum decretum, quia propter perſecutiones decem Cæſarum Ethnicorum, pauciſſimæ Eccleſiæ edificatæ fuerunt uſque ad tempus Conſtantini. Imperatoris. Adeoque mirum non eſſe, quòd eò uſque parum reperiatur de imaginum uſu in templis ſcripto conſignatum. A tempore verò ipſius Conſtantini, & deinceps frequens legitur ipſius uſus: hujus enim rei teſtis eſt Damaſcenus in Pontificali de S. Sylveſtro Pontifice, ubi dicit Conſtantinum in Baſilica Conſtantina hæc dona dediſſe, faſtigium argenteum habens in fronte Salvatorem ſedentem in ſella, & duodecim Apoſtolos cum coronis, item à tergo in abſide reſpicientem Salvatorem ſedentem in throno, & Angelos quatuor ex auro puriſſimo; candelabra denique ex aurichalco numero ſeptem intercluſa ſigillis Prophetarum cum ornatu ex argento. Et rurſum in labro fontis, ubi baptizatus eſt, agnum ex auro puriſſimo, ac in læva agni B. Joannem Baptiſtam ex argento tenentem titulum ſcriptum: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

Probatur ex ipſa Eccleſiæ perpetua praxi, nam Tertullianus, qui floruit circa annum 200. lib. de pudicitia cap. 9. & 10. ut dictum eſt in priori concluſione, notat ſuo tempore in ſacris calicibus fuiſſe depictam imaginem Chriſti Domini portantis ſuper humeros ovem inventam. Similiter S. Gregorius Nyſſenus Orat. de S. Theodoro Martyre, refert Baſilicam in ejus Martyris honorem extructam picturis decoratam fuiſſe; quibus ipſius certamina coloribus expreſſa videbantur pari elegantia, atque fructu. *Solet enim*, inquit, *pictura tacens in pariete loqui, maximèque prodeſſe*. Item S. Baſilius Oratione de Barlaam Martyre ait victorias Martyrum fuiſſe depictas in Eccleſia, & in fragmento epiſtolæ illius ad Julianum loquens de Apoſtolis, Martyribus, & Prophetis ait: *Characteres imaginum eorum ho-*

noro,

Digitized by Google

voro, & adoro, præcipuè cùm hoc traditum à SS. Apoſtolis, & non prohibitum ſit, quin & in omnibus Eccleſiis noſtris oſtendatur depictum. Hanc veritatem luculenter explicat Prudentius in hymno S. Caſſiani, ubi ait ſe in ipſius Martyris Baſilica conſpexiſſe ejus imaginem, his verbis:

Stratus humi, tumulo advolvebar, quem ſacer ornat
Martyr, dicato Caſſianus corpore.
Dum lacrymans mecum reputo mea vulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cœlum faciem, ſtetit obvia contrà
Fucis colorum picta imago Martyris.
Plagam mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.

Et S. Paulinus lib. 1. epiſt. 4. deſcribens baptiſterium S. Severi, hæc habet:

Martinum veneranda viri teſtatur imago;
Altera Paulinum forma refert humilem.

Et in deſcriptione trium ſacellorum, ſeu capellarum templi S. Felicis, quas Baſilicas appellat, ait:

Martyribus mediam pictis pia nomina ſignant,
Quos par in vario redimivit gloria ſexu:
At geminas, quæ ſunt dextra, lævaque patentes,
Binis hiſtoriis ornat pictura fidelis.
Unam Sanctorum complent ſacra geſta virorum.
Job vulneribus tentatus, lumine Tobit.
Aſt aliam ſexus minor obtinet, inclita Judith:
Qua ſimul, & Regina potens depingitur Eſther.

Hi autem omnes, & alii plures, quos commemorare tædioſum eſſet, vivebant ante primos quingentos annos: mentitur itaque Calvinus, cùm affirmat primis quingentis annis ab Eccleſia fundata imagines in Chriſtianorum templis non fuiſſe. Quam utique veritatem non minùs doctè, quàm eleganter explicat, & confirmat ſummus Pontifex Adrianus in epiſtola ad Carolum Imperatorem, nam cap. 19. reſpondens *Pſeudo-Carolino libro* ſic objicienti: *Scientes nos faciant, ubi in veteri, vel novo Teſtamento, aut in ſex Synodalibus Conciliis jubeatur imagines facere, vel factas adorare,* ſic ait: Nos quidem infra ſcientes faci- „
mus, ſicuti jam fecimus, quia, & in „
Veteri, & in Novo Teſtamento, ſive „
& in ſex Synodalibus Conciliis ſemper „
venerandæ fuerunt ſacræ imagines, & „
factæ inter ſancta Sanctorum titulaban- „
tur. Nam illi nobis dicere ſolebant, „
in quali de ipſis ſex Synodalibus Con- „
ciliis reprehenſæ ſint ſacræ imagines. „
Enimverò in *primo ſancto Concilio* ſæpiùs „
oſtenſum eſt, quia ſanctus Sylveſter Pa- „
pa, & Conſtantinus Chriſtianiſſimus Im- „
perator venerati ſunt ſacras imagines, „
& cum nomine Chriſtianitatis palam co- „
ram omnibus fideliter, atque mirabili- „
ter eas oſtenderunt, & à tunc uſque „
hactenus ſanctorum Pontificum, videli- „
cet Sylveſtri, Marci, & Julii miræ „
magnitudinis ſanctæ eorum Eccleſiæ apud „
nos ſunt depictæ, tam in muſivo, quàm- „
que in cæteris hiſtoriis, cum ſacris ima- „
ginibus ornatis. „

Item in ſancto *ſecundo Concilio* ſan- „
ctus Damaſus elegantiſſimus Papa pro- „
priam ſuam fecit Eccleſiam, cujus ſan- „
ctus Gregorius meminit in Dialogis, „
quæ ex nomine Conditoris Damaſi vo- „
catur: ſimiliter à tunc uſque hactenus „
hiſtoriis ſacris, & imaginibus pictam „
habemus. „

Iterùm, & de ſancto *tertio Concilio* S. „
Cœleſtinus Papa proprium ſuum cœme- „
terium picturis decoravit. „

Magis autem ſucceſſor ejus beatus „
Sixtus Papa fecit Baſilicam ſanctæ Dei „
Genitricis Mariæ cognomento *Majorem*, „
quæ ad *præſepe* dicitur. Simili modo, „
& ipſe tam in metallis aureis, quàm- „
que in diverſis hiſtoriis, ſacris decora- „
vit imaginibus. Sed & per rogatum „
ejus, Valentinianus Auguſtus fecit ima- „
ginem auream cum duodecim portis, & „
Salvatore, gemmis pretioſis ornatam, „
quam voto gratiæ ſuper confeſſionem „
beati Petri Apoſtoli poſuit, & à tunc „
uſque hactenus apud nos ab omnibus „
fidelibus venerantur. „

Itemque de ſancto *quarto Concilio* egre- „
gius, atque mirificus prædicator S. Leo „
Papa, & ipſe fecit Eccleſias, quas in mu- „
ſivo, & diverſis hiſtoriis, ſeu imaginibus „
pingens decoravit. Magis autem in baſi- „
lica beati Pauli Apoſtoli, arcum ibidem „
majorem faciens, & muſivo depingens „

„ Salvatorem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſeu viginti quatuor Seniores, nomine ſuo verſibus decoravit, & à tunc uſque hactenus fideliter à nobis venerantur.

Et de ſancto *quinto Concilio* ſanctiſſimus Vigilius Papa in Lateranenſi Patriarchio baſilicam faciens, pulcherrimè eam decoravit picturis, tam in hiſtoriis, quàmque in ſacris imaginibus.

Multò ampliùs verò ejus ſanctiſſimi ſucceſſores Dominus Pelagius, atque Dominus Joannes miræ magnitudinis Eccleſiam Apoſtolorum à ſolo ædificantes hiſtorias diverſas, tam in muſivo, quàm in variis coloribus cum ſacris pingentes imaginibus, & à tunc uſque hactenus à nobis venerantur. Sed & ſanctus Gregorius lib. 3. Dial. cap. 33. in Monaſterio ſuo pulchrum fecit oratorium, & ipſum diverſis hiſtoriis pingi fecit, atque ſacras ibidem erexit imagines: ubi & cum beato Eleutherio pro ægritudine ſtomachi ſui ingreſſus, in oratione pariter exauditi ſunt. Et ille vir ſanctus Eleutherius, quem dicunt, & mortuum ſuſcitaſſe, ante ipſas ſacras imagines ſe proſternens divinam exorare clementiam cum ſancto Gregorio non dubitavit: ſed fidem ferentes perfectam, pariter exauditi ſunt, & uſque hactenus apud nos venerantur. Sed & Eccleſia Arianorum cujus ipſe ſanctus Gregorius in dialogis ſuis meminit, placuit eidem ſancto Gregorio, ut in fide Catholica introductis illic beati Sebaſtiani, & S. Agathæ Martyrum reliquiis, dedicari debuiſſet, quod & factum eſt. Et poſt miraculum, quod in eadem Eccleſia factum eſt, diverſis hiſtoriis ipſe beatus Gregorius pingi fecit eam, tam in muſivo, quàm in coloribus, & venerandas imagines ibidem erexit: & à tunc uſque hactenus venerantur. Si enim voluerimus enarrare per ordinem, noſtri prædeceſſores Pontifices quantas Eccleſiæ fecerunt uſque nunc, mirificè in eis ſacras imagines erigentes, atque diverſas hiſtorias pingentes, necnon & venerantes, apoſtolicè audemus dicere, deficiet nos tempus enumerandi, atque eorum ædificia cum ſacris imaginibus, & hiſtoriis explanandi.

In *ſexto* verò ſancto *Concilio* Canone 82. non ſolùm contemnere non ſunt auſi, ſed etiam eaſdem ſacras imagines venerantes, ſtatuerunt Agnum Chriſtum Deum noſtrum ſecundùm humanam figuram, & in imaginibus à nunc pro veteri agno retitulari. Quapropter S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus in lib. 3. de fide cap. 7. inter cætera pro hujuſmodi docuit: *Servèmus ergo præcepta majorum, nec hæreditaria ſignacula auſi rudi temeritate violemus, &c.* „

Objiciunt hæretici primò. Deus vetuit ne in templo Salomonis, & Judæorum ſynagogis imagines aliquæ collocarentur: ſed eadem eſt ratio, imò longè potior de templis Chriſtianorum: igitur omnes imagines ab eis ſunt ablegandæ. Antecedens probatur primò ex illo Exodi 20. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum; neque eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra.* Et Levitici 26. *Non facietis vobis idolum, & ſculptile, nec titulos erigetis, nec in ſignum lapidem ponetis in terra veſtra, ut adoretis eum.* Hinc Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22. cùm dixiſſet Moyſem, & Eliam cognitos fuiſſe à Petro in transfiguratione, non quòd anteà eorum effigiem Petrus vidiſſet, ſed per divinam revelationem, ait; *Nec enim imagines eorum, vel ſtatuas populus habuiſſet, & ſimilitudines lege prohibente.* Unde Origines lib. 4. contra Celſum de Judæis ſermonem faciens ait: *Apud quos nullum aliud Numen erat receptum, quàm Deus cujus rerum univerſalitatis præſes procul ablegatis omnibus ſimulacrorum opificibus, nam in civitate eorum nullus pictor admittebatur, nullus ſtatuarius, legibus totum hoc genus arcentibus, ne occaſio præberetur hominibus craſſis, neve animi eorum à Dei cultu avocarentur.*

Reſpondeo primò, negando antecedens; & ad illius probationem dico; eatenus dumtaxat imagines lege divina prohibitas fuiſſe, quatenus dumtaxat adorarentur pro diis, & ipſis cultus ſoli Deo debitus impenderetur; hinc præceptis prohibentibus fabricationem ſculptilis, ſtatim ſubditur, ut *adores illud*, quo ſignificatur ea ſolummodò ratione vetitas fuiſſe Judæis illas imagines, quæ communi Gentilium ritu Numina dicebantur, veraque erant idola.

Quòd autem abſolutè à Judæorum templis, & ſynagogis lege divina imagines, & ſculptilia non fuerint eliminanda, apertè conſtat ex eo, quod Exod. 25. Domino jubente duæ figuræ Cherubinorum ex auro fu-

fili

ſili poſitæ fuerint; & in ipſo oraculo templi poſuit etiam Salomon 3. Reg. cap. 6. duas alias Cherubinorum ſtatuas ex lignis Olivarum altitudinis decem cubitorum, quarum ſingulæ alæ quinque cubitorum erant. Denique ut ſcribitur 3. Reg. 17. idem Salomon in templo poſuit Boum, Leonum, & Cherubinorum figuras; igitur non omne ſimulachrum arcebatur à Judæorum templis. Hanc eandem ſolutionem præclarè expendit Leontius Epiſcopus Neapoleos apud Damaſcenum, orat. 3. de imaginibus: „ Age, inquit, deinceps jam ſanctarum „ expreſſionis imaginum defenſionem mo„ liamur, ut ora iniquorum injuſta loquen„ tium obſtruantur. Neque enim inven„ tum noſtrum hoc eſt, ſed legis inſtitu„ tum. Audi enim Deum ipſum Moyſi „ præcipientem, ut gemmas Cherubim ima„ gines ſculptiles, & conflatiles ſtrueret, „ quæ propitiatorium obumbrarent. Præ„ tereà templum oſtendit Deus Ezechieli, „ quod quidem à pavimento uſque ad la„ quearis faſtigium ſculptiles, inquit, ha„ bebat leonum, & palmarum, & homi„ num, & Cherubim facies. Quid tum ò „ Leonti? Verè ſermo, inquit, terribilis. „ Deus qui juſſit Iſraeli, ne ullius rei, quæ „ in cœlo, quæve in terra ſit, ſimula„ chrum, aut imaginem, vel ſimilitudi„ nem faceret, idem præcepit Moyſi, ut „ ſculpta faciat animantia Cherubim; idem „ oſtendit Ezechieli templum imaginibus, „ & ſculptis leonum, & palmarum, & „ hominum ſimilitudinibus plenum. Quin „ etiam Salomon formam ex lege ſumens, „ templum æris boum, & palmarum, & „ hominum ſimulachris implevit. Neque „ tamen ob id reprehenſus eſt à Deo. Et „ immediatè poſt inſerens non eſſe ſugil„ landam confectionem imaginum in Ec„ cleſia, ſubjungit: Quamobrem ſi vis me „ reprehendere, Deum priùs hæc fieri ju„ bentem reprehende, ut ejus admonitio „ nobis exemplo ſit.

His adde, quòd ex illo Matth. 22. *Cujus eſt imago hæc, & ſuperſcriptio?* conſtat non omne genus imaginum fuiſſe populo Judaico prohibitum; ſiquidem imago illa Cæſaris apud omnes erat recepta, nec conſequenter pingendi, & ſculpendi artes fuiſſe apud Judæos vetitas aliqua lege divina: licèt fortè decurſu temporis populus ille omnem ejuſmodi artificem ex ſuis civitatibus relegaverit, ut ita ſecuriùs præceptum legis obſervaretur, nec imperito vulgo ulla prorſus idololatriæ eſſet occaſio.

Urgent: Scriptura ſacra pluribi prohibet cultum cujuſvis ſimulachri opera manuum hominum effigiati: igitur & imaginum.

Nego abſolutè: Nam, ut præclarè ait Stephanus Boſtrenſis lib. adversùs Judæos c. 4. Si quæ facta ſunt hominum opera, & „ manu ejicienda putas; quid obſecro, Ju„ dæi, adoratur in terra, quod hominum „ manu factum non ſit? Quid? Arca Dei, „ manu facta non fuit? aut altare, aut pro„ pitiatorium, aut Cherubini, aut urna „ illa aurea, quæ manna continebat, aut „ interius tabernaculum, & omnia, quæ „ à Deo appellantur ſancta Sanctorum? „ Nonne Cherubim, quæ Angelorum ima„ ginem referunt, hominum facta ſunt la„ bore, & manu? Quid ais, ſi hæc idola „ appellas, quod Moyſi, & Iſraelitis ado„ rantibus nomen impones? „

Objiciunt ſecundò Canonem 36. Concilii Eliberitani ſic definientis, *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, nec quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.*

Reſpondeo primò Concilium apertè in hæreticos militare, quippe ſignificat in primitiva Eccleſia imagines à fidelibus eſſe uſu receptas, & in veneratione habitas. *Dico ſecundò*, Concilium non proſcribere imaginum cultum, & earum in Eccleſiis ſitum, ſed dumtaxat vetare ne depingantur in parietibus, vel aliis ejuſmodi ſubjectis, quæ facilè non poſſent loco moveri, & aliò deportari.

Quòd autem hæc fuerit genuina mens Concilii, patet tam ex ratione, quam ibi ſubiicit, quàm ex conditione illorum temporum. *Ex ratione* quidem, eam enim ſubjicit, *ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur*, quibus verbis ſignificat ſe tali edicto prohibere dumtaxat pingendas imagines in parietibus, ſed potiùs debere majori cum reverentia in tabula, aut alia materia per ſe collocari; imagines enim in parietibus depictæ non ſolùm ſplendorem, & pulchritudinem amittunt, atque facilè fœdantur, nec ita ad venerationem movent ſicut ſi in tabulis collocentur; ſed etiam non poſſunt aliò deportari. *Ex conditione verò temporum*, quia Concilium hoc celebratum creditur circa annum Chriſti 305. hoc eſt, viginti annis ante primum Concilium Nicænum, quo tempore, cùm adhuc in Chri-

Digitized by Google

ſtianos ſæviret perſecutio, nec eſſet eis liberum Chriſtianæ religionis exercitium, facilè poterat contingere, ut eorum templa profanis uſibus cederent, ibique remanentes Sanctorum imagines, non ſolùm debito ſibi honore fruſtrarentur; ſed etiam in contemptum, & ludibrium venirent.

Hinc eſt, ut obſervat Vaſquez diſp. 105. cap. 2. quòd rariſſimè in Hiſpanorum templis in parietibus depictæ antiquitùs appareant imagines, præter effigiem S. Chriſtophori; quamquam plurima templa invenies, aut tabulis depictis, aut ſtatuis ligneis inauratis, & coloribus variatis exornata. Quod certè indicium eſt, definitionem illius Concilii diuturna conſuetudine in Hiſpania viguiſſe, licèt hiſce novis temporibus Hiſpani, ſicut & cæteræ nationes, ſuorum templorum parietes pictis imaginibus exornare cœperint.

Objiciunt tertiò S. Irenæum lib. 1. adverſùs hæreſes cap. 23. & 24. referentem inter hæreſes Gnoſticorum, & Carpocratianorum, *quòd habuerint quaſdam imagines de pictas, quaſdam autem de reliqua materia fabricatas, dicentes formam Chriſti factam à Pilato in tempore, quo fuit cum hominibus*: igitur ſanctus Irenæus hæreſim deputat, quòd imagines à Chriſtianis habeantur: ac ſubinde multò magis, quòd in eorum templis collocentur.

Reſpondeo S. Irenæum non culpare illos hæreticos, quòd imaginem Chriſti habuerint, & eam fuerint venerati; ſed quòd eam more gentili ita adorarent, ut etiam ei ſacrificium offerrent, ſicut de eis obſervat S. Epiphanius hæreſi 27. Quod etiam ſignificat S. Irenæus; nam ibi eſt ſermo de Marcellina, quæ, ut notat S. Auguſtinus *cap. 7. de hæreſibus*, fuit ſectæ Simonis; hæc autem ſecta iſtis imaginibus tamquam diis ſacrificabat, ut habet Theodoretus *lib. 1. hæreticarum fabularum*. Hinc S. Irenæus claudit citatum cap. 24. his verbis: *Et reliquam obſervationem circa eas ſimiliter, ut Gentes faciant*. Signum eſt igitur hæreticos ab eo impugnatos ritu gentili imagines coluiſſe.

Objiciunt quartò, Adrianus Imperator, ut refert Ælius Lampridius in vita Alexandri Imperatoris, in Chriſtianorum gratiam templa condidit ſine imaginibus, ut in eis orarent.

Reſpondet Alanus Copus dialogo 4. cap. 2. templa illa non dici extructa abſque *imaginibus*, ſed ſine *ſimulachris*, *& numinibus Gentilium*: cùm enim Chriſtiani nollent in templis Gentilium orare, quòd idolis plena eſſent, Imperator juſſit alia templa extrui, in quibus nulla eſſent ſimulachra, quæ pro diis, & numinibus Gentiles colere ſolebant; non autem conſequens, quòd ibi nullæ fuerint imagines. *Adde quòd* fortè initio conditi templi, Chriſtiani illius temporis noluerint in eo imagines collocare, ne fortè Imperator, & Gentiles adversùs eos querimoniæ anſam haberent, quòd reſpuentes Gentilium ſimulachra venerari, alia venerarentur.

Objiciunt quintò. S. Epiphanium epiſt. ad Joan. Hieroſolymitanum Antiſtitem, quam Latinam fecit S. Hieronymus, & quæ inter ejus epiſtolas numeratur ordine 60. ubi ita ſcribit: *Prætereà quod audivi, quoſdam murmurare contra me, quia quando ſimul pergebam ad S. Locum, qui vocabatur Bethel, ut ibi collectam tecum ex more Eccleſiaſtico facerem: & veniſſem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque ibi præteriens lucernam ardentem .... inveni velum pendens in foribus ejuſdem Eccleſiæ, tinctum, atque depictum, & habens imaginem quaſi Chriſti, vel Sancti cujuſdam (non enim memini cujus imago fuerit) cùm ergo vidiſſem in Eccleſia Chriſti contra authoritatem ſcripturarum hominis pendere imaginem, ſcidi illud; & magis dedi conſilium cuſtodibus ejuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent.*

Reſpondent Catholici Doctores cum Alano Copo *dialogo cap. 22.* illam partem epiſtolæ, quæ hanc hiſtoriam refert, ſuppoſititiam eſſe, & ab hæreticis additam, quod utique apparet *Primò*, quia tempore S. Hieronymi plurima illius epiſtolæ Græca exemplaria extabant, ut ipſe teſtatur epiſtola 101. nec tamen Iconomachi in Pſeudo Synodo Conſtantinopolitana, qui omnia ſanctorum Patrum teſtimonia ſpecie aliqua cultum imaginum impugnantia colligere, & referre ſtuduerunt, nullatenus iſtius teſtimonii Epiphanii meminerunt, non omiſſuri ſi illo ipſo tempore, in codice Græco Epiphanii, & in Latino Hieronymi fuiſſet.

Secundò, non eſt veriſimile S. Epiphanium optimè callentem ſacros Canones (quibus cavetur ne unus Epiſcopus in alterius diœceſi abſque ipſius licentia Epiſcopale munus exerceat) auſum fuiſſe id attentare in diœceſi Hieroſolymorum Antiſtitis: aut ſi id attentaſſet, haud dubiè de illo non minùs

niis conqueſtus fuiſſet Joannes Hieroſolymitanus, quàm conqueſtus eſt, quòd in ſua diœceſi ſe inſcio Presbyterum ordinaſſet, ut conſtat ex eâdem epiſtola: nullatenus tamen de hoc facto querimoniam inſtituit, ut patet ex epiſtola 61. S. Hieronymi reſpondentis ad omnia, quæ Joannes objiciebat Epiphanio.

Tertiò, quia S. Damaſcenus *orat. 2. de imaginibus* circa finem, reſpondens cuidam teſtimonio S. Epiphanii ab Iconomachis objecto, ait ſermonem illum eſſe confictum ab aliquo, qui S. Epiphanii nomine abuſus eſt. Quod utique confirmat ex eo, quòd ejus Eccleſia Cypri ſemper fuerit imaginibus exornata uſque ad Iconomachorum tempora.

Quartò, cùm S. Epiphanius complexus fuerit omnes hæreſes, quæ ad ſuum uſque tempus Eccleſiam vaſtaverant, ſi imaginum cultores reverà contra Scripturam agere fuiſſet arbitratus, haud dubiè illos inter hæreticos annumeraſſet, cujus tamen hæreſis nuſquam meminit.

Denique appendix illa priori parti epiſtolæ repugnat; Nam tota ſecunda parte notat Joannem Hieroſolymitanum eſſe Origeniſtam, & de ſeipſo eſſe conqueſtum, quòd dixiſſet eum non debere laudare Origenem Arii Patrem, & aliarum hæreſum radicem: at in illa extrema parte monet eum quaſi Catholicum, ut fugiat Palladium, quia hæreſim Origenis diſſeminabat, & tuebatur; quod certè non minùs fuiſſet ridiculum, quàm ſi Catholicus adhortaretur miniſtrum Calviniſtam, aut Lutheranum, ne commercium haberet cum altero comminiſtro, quia Calvini, aut Lutheri hæreſim prædicat.

Reſpondet ſecundò, cum Mariano Victorino in annotatione ad illam epiſtolam Vaſqueſio diſp. 95. cap. 4. quòd ſi S. Epiphanius hæc fecerit, propterea feciſſe, quòd exiſtimaret imaginem illam non eſſe alicujus Sancti, ſed profani cujuſdam hominis, quem venerari, ut ſanctum, in Scripturam pugnat: ſi enim putaſſet illam imaginem eſſe alicujus Sancti, non diceret *habens imaginem quaſi Chriſti, vel Sancti cujuſdam*, ſed ſcriberet abſolutè, *habens imaginem Chriſti, aut Sancti.* Unde parentheſis illa (*non memini cujus imago fuerit*,) non denotat eum non potuiſſe diſcernere, an eſſet imago Chriſti, vel alterius Sancti. Enimverò ſi illam depoſuit, & laceravit, id facilè judicare potuit, ſignificat igitur per illam parentheſim ſe ab incolis illius loci non potuiſſe reſcire cujuſnam hominis, profani an ſancti eſſet illa imago. Unde, ut obſervat Vaſquez, parentheſis non debet referri ad illud, *Chriſti, vel Sancti cujuſdam*, ſed ad illud, *habens imaginem*, quaſi diceret, non memini cujuſdam hominis eſſet illa imago, quæ ante fores templi ea majeſtate, & veneratione pendebat, ac ſi eſſet Chriſti, aut alicujus Sancti.

Confirmatur, quia addit *ibidem*, quòd ut compeſceret murmur incolarum illius loci, promiſit ſe daturum aliud velum, ac ſtatim ceſſaſſe murmurationem; quod ſignum eſt, incolas illos non fuiſſe etiam certos cujus eſſet illa imago; ſi enim exiſtimaſſent fuiſſe imaginem Sancti, aut Chriſti, quam in veneratione habebant, non annuiſſent ipſi duntaxat aliud velum promittenti, nec ſolùm dixiſſent *ſi ſcindere voluerat, juſtum erat, ut aliud daret velum, & mutaret*: ſed ultrò requiſiſſent, ut aliam Chriſti, aut illius Sancti, quem colebant, imaginem ſubſtitueret.

Objiciunt ſextò S. Auguſtinum lib. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 9. ubi ait eos errare, *qui Chriſtum, & Apoſtolos in pictis parietibus quæſierunt*. Et epiſt. 49. qu. 3. de ſimulachris, quæ in loco inſigni collocantur, ut adorentur; necnon & concione 2. in Pſalm. 113. exponens illa verba, *Os habent, & non loquentur*, ubi ait, *in templis Chriſtianorum eſſe quidem vaſa aurea, & argentea, ſed non talia, quæ os habeant, & non loquantur, & quibus ſupplicetur.*

Reſpondeo nil ex præfatis S. Auguſtini teſtimoniis poſſe elici, quod Iconomachorum errori patrocinetur, non quidem ex prima auctoritate; ſiquidem ibi S. Auguſtinus non damnat imaginum picturas, & repræſentationes, ſed craſſam eorum culpat ignorantiam, qui ex eo, quòd viderent S. Pauli effigiem unà cum imagine Chriſti, & S. Petri depingi, colligebant etiam S. Paulum Chriſti Domini, dum mortalis in terris viveret, fuiſſe Diſcipulum: unde illam ignorantiam arguendo ſubjungit, *eos promeruiſſe decipi, quòd omiſſis ſacris codicibus, in quibus falſitatem ſui erroris cognoviſſent, ejus probationem quæſierint in picturis.* Ex quibus contra Iconomachos infertur tempore S. Auguſtini apud Chriſtianos fuiſſe uſu receptum, quòd imagines Chriſti, & Apoſtolorum pingerentur.

Non etiam eis ſuffragatur ſecunda auctoritas

ritas ex epiſtola 49. ſiquidem ibi tantùm dicit *Chriſtianos habere, quod culpent in ſacrilegis ritibus Paganorum, non quòd conſtruant templa, inſtituant ſacerdotia, & faciant ſacrificia, ſed quòd hæc idolis, & dæmoniis exhibeant; quodque idola his ſedibus locentur honorabili ſublimitate, ut à præcantibus, & immolantibus attendantur, ita ut ipſa ſimilitudine animatorum membrorum, atque ſenſuum, quamvis ſenſu, & anima careant, afficiant infirmos animos, ut vivere, ac ſpirare videantur.* Quibus verbis apertè ſignificat ſe ſermonem facere de ſimulachris, & idolis, in quibus Gentiles aliquod Numen ineſſe putabant: certum eſt autem, quòd Chriſtiani ita imagines venerentur, ut nihil in ipſis ineſſe putent dignitatis, & excellentiæ, niſi ratione prototypi, quod adumbrant, & repræſentant.

Denique nil quidquam etiam eis ſuffragatur ultima S. Auguſtini authoritas, ibi namque dumtaxat loquitur de idolis, & ſimulachris, quibus Gentiles ſupplicabant; non autem negat eſſe in templis Chriſtianorum imagines, uti nec vaſa aurea, & argentea, quibus non ſupplicamus, ſed ſoli Deo; neque enim Catholici preces ſuas ad imagines dirigunt, ſed tantum ad Sanctos, quos ipſæ repræſentant.

Denique objiciunt: Omnis idololatriæ occaſio à Chriſtianorum templis eſt ſubmovenda: at imagines ſunt ejuſmodi. Igitur, &c. Major conſtat à ſimili. Nam Ezechias l. 4. Reg. cap. 18. laudatur, quòd deturbaverit ſerpentem æneum, quia Judæis erat occaſio idololatriæ.

Nego minorem, ſiquidem, inquit *Iſambertus* ad q. 25. diſt. 3. art. 9. Eccleſia ſtudioſè cavet ne in templis Chriſtianorum collocentur imagines, quæ ſint vel falſi dogmatis, vel præbeant populo occaſionem erroris, præcipitque paſtoribus, ut ſedulò incumbant, quatenus populos inſtruant circa cultum ſacris imaginibus impendendum. Unde non eſt par ratio de noſtris imaginibus, ac de ſerpente æneo, quia hic tunc temporis tanquam aliquid divinitatis in ſeipſo habens, à Judæis colebatur, ut notat S. Auguſtinus lib. 10. de civit. Dei cap. 8. *Quem ſerpentem*, inquit, *propter facti memoriam reſervatum cùm poſtea populus errans, tanquam idolum, colere cœpiſſet, Ezechias Rex religioſa poteſtate ſerviens cum magna pietatis laude contrivit.*

Ex his apparet, quàm perperam hæretici hujus temporis Catholicos calumniis inceſſant, quod videlicet idololatrarum inſtar, imagines non ſolùm in templis collocent, ſed etiam in proceſſionibus publicè circumferant. Enimverò nihil aliud facimus, quàm Iſraelitæ, qui ex Dei inſtituto Arcam cum Cherubinis ad Dei honorem pluribus annis circumferebant. Adde quòd hujuſmodi uſum Deus etiam miraculis comprobarit. Adſcribam unum, atque alterum. Notum eſt, quod Gregorius Magnus, cùm ſæviſſima peſtis Romæ ſæviret, ac multæ ſimul aliæ calamitates accederent, religioſam in die Reſurrectionis ſupplicationem inſtituerit, & imaginem Dei Genitricis per Sanctum Lucam depictam in publicum deferri curaverit, & piam circumgeſtationem Deus miraculo comprobavit. Etenim quacunque ferretur imago, peſtilentis cœli gravitas depulſa, & optata ſalubritas in urbe conſecuta eſt. Ubi gratulantibus omnibus Deo, ecce tibi Angelus, qui ſanctam Virginem his vocibus è cœlo alloqueretur: *Regina cœli, lætare, alleluja: Quia quem meruiſti portare, alleluja: Reſurrexit ſicut dixit, alleluja.* Quam orationem ſimul, atque Gregorius coram audivit, divino Spiritu ſtatim excitatus, eam in hunc modum explevit: *Ora pro nobis Deum, alleluja.* Quod Canticum deinde ſolemne manſit in Eccleſia, & Paſchalis lætitiæ, vel argumentum, vel confirmatio quotannis eſſe conſuevit. Eandem hiſtoriam à veteribus acceptam Sigonius quoque confirmat.

CONCLUSIO TERTIA.

SAcræ imagines Chriſti, & Sanctorum dignæ ſunt aliqua adoratione, & veneratione. Hæc eſt de fide, & probat primò Alanus Copus dialogo 3. cap. 8. ex illis omnibus Scripturæ textibus, quibus affirmatur res etiam inanimes divino cultui dicatas, & ſacras aliqua veneratione eſſe dignas. Sic Exodi 3. *Solve calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Et Pſalm. 98. *Adorate ſcabellum pedum ejus, quoniam ſanctum eſt*, quod intelligitur de Arca Domini, quæ lib. 1. Paralip. capit. 28. appellatur *ſcabellum pedum*: exiſtimabant enim Hebræi Deum ſedere velut in throno ſuper alas Cherubim, qui erant ſuper Arcam, juxta illud Pſalmi 79. *Qui ſedes ſuper Cherubim*, & pedes ejus ſuper Arcam tanquam in ſuppedaneo, ſeu ſcabello pedum quieſcere. Hinc ſum-

Digitized by Google

ſumma veneratione illa Arca erat tractanda, à ſolis Levitis, & Sacerdotibus: quapropter Oza percuſſus obiit 2. Reg. cap. 6. quòd, ut exiſtimat Lyranus, eam in plauſtro poſuiſſet, cùm humeris eſſet religioſè, & à viris ſanctis portanda, juxta illud Iſaiæ 52. *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*, & ideo 1. Reg. 6. ex Bethſamitis plures occiſi ſunt, quia ſine debita reverentia curioſius eam aſpicere voluerunt.

Nec refert, quòd in Hebræo textu legatur *adorate ad ſcabellum*, non verò *adorate ſcabellum*, ut objiciunt hæretici: nam Hebraicè non eſt verbum, *adorate*, ſed *proſternite*: unde cùm ſit idem ſe proſternere ad ſcabellum, ac adorare ſcabellum, conſequens eſt, quòd eò loci exprimatur veneratio, & adoratio Arcæ debita propter ordinem, & habitudinem, quam habebat ad Deum. Quidni igitur pari ratione cultus impenderetur ſacris imaginibus, propter ſimilem cauſam?

Probatur ſecundò ex definitione Conciliorum, in quibus ſacrarum imaginum uſus, & cultus contra ſuborientem Iconoclaſtarum hæreſim aſſertus fuit, & propagatus: nam ut miſſas faciam varias Synodos hac de re tùm in Oriente, tùm in Occidente collectas: illas commemorare juvat, quæ Romæ congregatæ ſunt ſub variis Summis Pontificibus, quos refert Adrianus Papa in reſponſione ad librum *Pſeudo carolinum* his verbis:
„ Nam & Prædeceſſores noſtros, videlicet
„ beatiſſimos Pontifices Gregorium, &
„ Gregorium, Zachariam, & Stephanum,
„ Paulum, & iterùm Stephanum, reperi-
„ mus pro ſacrarum imaginum erectione in
„ Spiritu ſancto ferventes rectæ fidei zelum
„ habere. Pro quo Dominus Gregorius Pa-
„ pa ſecundus junior, unà cum 79. ſanctiſ-
„ ſimis Epiſcopis, ante confeſſionem beati
„ Petri Apoſtolorum principis præſidens,
„ multorum ſanctorum Patrum teſtimonia
„ roborantes, venerari, & adorare ſacras
„ imagines in eorum Concilio cenſueverunt.
„ Porrò & prædeceſſor noſter ſanctæ re-
„ cordationis quondam Dominus Stephanus
„ Papa ſimiliter cum Epiſcopis partium
„ Franciæ, atque Italiæ præſidens in Baſili-
„ ca Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti,
„ quæ appellatur Conſtantiniana, præde-
„ ceſſoris ſui venerabile Concilium confir-
„ mans, atque amplectens, magis, magiſ-
„ que, & ipſe unà cum omnibus Epiſcopis
„ præſidentibus, Sanctorum Patrum teſti-
moniis adhærentes, adorare, atque ve- „
nerari ſacras imagines ſtatuerunt. Un- „
de & beatus Paulus Apoſtolus do- „
cens, inquit: *Tenete traditiones, quas* „
accepiſtis. Et iterùm, *Sed licèt nos, aut* „
Angelus de cœlo evangelizet vobis, præter „
quam quod evangelizamus vobis, anathema ſit. „

Verùm apertiſſimè hoc Catholicum, ac fidele dogma traditum, ac definitum fuit in VII. Synodo generali Nicæna 2. Act. 7. in profeſſione fidei, his verbis: *Statuimus cum omni exacta cura, ac diligentia ſimiliter, ac ſanctæ crucis, & vivificæ figuram, venerandas, & ſanctas imagines palam proponi, quæ coloribus teſſeriſve conſtant, aut alia quavis idonea materia in ſanctis Dei Eccleſiis, in ſacris vaſis, & veſtibus, nec non & parietibus, & tabulis, ædibus, ac viis: nempe tum Domini, ac Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti imagines: tùm incontaminatæ dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis, nec non honorabilium Angelorum, ac Sanctorum omnium, & piorum virorum; quantò enim frequentiùs per imaginatam expreſſionem videntur, tantò magis, qui illas intuentur ad prototyporum recordationem, & deſiderium excitantur; & ut ipſis oſculum, & honorariam adorationem deferant, non tamen verum, ſecundùm fidem noſtram, latriæ cultum, qui ſoli divinæ naturæ convenit. Sed eodem modo veneremur, quo figuram pretioſæ, ac vivificæ crucis, & ſancta Evangelia, ac cætera ſacra donaria: tùm ut ſuffitus, & lumina ad illas honorandas adhibentur: quæ fuit antiquorum religioſa conſuetudo.*

Quibus verbis Concilium triplicem errorem perſtringit, & damnat. *Primum* quidem Iconoclaſtarum ſacras imagines demolientium. *Secundum* eorum, qui illas honore, ac veneratione ſpoliaverant. *Tertium* denique proſcribit quorumdam ſuperſtitionem, qui Iconoclaſtis extremè oppoſiti volebant ſacras imagines adorandas eſſe eodem cultu latriæ, qui Deo debetur, ut refert S. Damaſcenus lib. de hæreticis circa finem ubi ſuperſtitioſos illos nominat *accuſatores Chriſtianorum*, quòd anſam præberent Saracenis Chriſtianos idololatriæ inſimulandi. Adverſus igitur hunc triplicem errorem ſanctè, religioſèque Concilium pronuntiat: *Primò*, ſacras imagines non eſſe confringendas: *Secundò*, illas honore, ac veneratione eſſe proſequendas: *Tertiò* denique, eas cultu latriæ ſoli Deo debito non eſſe colendas.

Ean-

Digitized by Google

Eandem veritatem definivit Concilium „ Florentinum ſeſſ. 5. Sed omnium clariſ-„ ſimè Tridentinum ſeſ. 25. his verbis. Ima-„ gines porrò Chriſti, Deiparæ Virginis, „ & aliorum Sanctorum in templis præ-„ ſertim habendas, & retinendas, eiſque „ debitum honorem, & venerationem im-„ pertiendam, non quòd credatur ineſſe „ aliqua in iis divinitas, vel virtus propter „ quam ſint colendæ, vel quòd ab eis ali-„ quid ſit petendum: vel quòd fiduciæ in „ imaginibus ſit figenda, veluti olim fie-„ bat à gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam „ collocabant, ſed quoniam honor, qui „ eis exhibetur, refertur ad prototypa, „ quæ illæ repræſentant: ita ut per imagi-„ nes, quas oſculamur, & coram quibus „ caput aperimus, & procumbimus, Chri-„ ſtum adoremus, & Sanctos, quorum il-„ læ ſimilitudinem gerunt, veneremur: Id „ quod Conciliorum, præſertim verò ſe-„ cundæ Nycænę Synodi decretis contra „ imaginum oppugnatores eſt ſancitum. „ *Subdit rationem cur pingi, & effigiari de-„ beant, ac eis honos deferatur.* Illud verò „ diligenter doceant Epiſcopi per hiſto-„ rias myſteriorum noſtræ Redemptionis „ picturis, vel aliis ſimilitudinibus expreſ-„ ſas, erudiri, & confirmari Populum in „ articulis fidei commemorandis, & aſſi-„ duè recolendis: tum verò ex omnibus „ ſacris imaginibus magnum fructum per-„ cipi, non ſolùm quia admonetur Popu-„ lus beneficiorum, & munerum, quæ à „ Chriſto ſibi collata ſunt, ſed etiam quia „ Dei per Sanctos miracula, & ſalutaria „ exempla oculis Fidelium ſubjiciuntur, „ ut pro iis Deo gratias agant, ad Sancto-„ rum imitationem, vitam, moreſque ſuos „ componant, excitenturque ad adoran-„ dum, ac diligendum Deum, & ad pie-„ tatem colendam. Si quis autem his de-„ cretis contraria docuerit, aut ſenſerit, „ anathema ſit.

Probatur denique ratione. Honor qui defertur prototypo, etiam redundare debet in illius effigiem: ſed Deus, Chriſtus, & Sancti omnes honorem merentur, & venerationem: ergo & illorum imagines. Minor conſtat quantum ad Deum, & Chriſtum. Conſtat pariter quantum ad Sanctos; quiſquis enim excellentia, & dignitate preſtat, honore dignus eſt: Sancti autem multis titulis; tùm propter eminentem gratiam, tùm propter eximias virtutes; tùm denique propter præclara eorum facinora celebrandi ſunt, & conſequenter honorandi. Major verò probatur. Excellentia prototypi conſequitur ipſum ubicumque eſt, & communicatur illius excellentia, cui communicatur ejus eſſe; ſed prototypum eſt in ipſa ſui imagine, imò eſt ipſa imago, prout formaliter conſideratur ſecundùm rationem repræſentati; & imago eſt quædam participatio illius prototypi, nam & ab illo deſumitur, & fit ad inſtar illius, & illum repræſentat, imò eſt ipſummet prototypum non in eſſendo, ſed in repræſentando: ergo eſt capax honoris repræſentati, & relativi.

Confirmatur authoritate S. Athanaſii Oratione 4. contra Arianos, ubi loquens de imagine Regis, cùm dixiſſet illam poſſe ſic inſpectorem alloqui; *Ego, & Rex unum ſumus, ego enim in illo ſum, & ille in me, & quod in me animadvertis, id quoque in illo animadvertis, & quod videris in illo, videris & in me:* ſtatim ſignificat imaginem non ſolùm eſſe Regem quantum ad expreſſionem lineamentorum corporis, ſed etiam quoad dignitatem, & excellentiam Regis, quæ moraliter in ipſam imaginem redundat, ait enim; *Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipſum Regem, quippe cùm ipſa imago, nihil aliud ſit, quàm forma Regis, ac ſpecies:* Idem docet S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 18. *Rex dicitur,* inquit, *Regis imago, non autem duo Reges; neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria dividitur.* Quibus verbis ſignificat dignitatem, & excellentiam, quę eſt in Rege, redundare in illius imaginem, & ei ineſſe ſecundùm moralem hominum æſtimationem. Hinc S. Ambroſius in Pſal. 118. ſermone 10. præclarè ait: *Qui coronat imaginem Imperatoris, utique illum honorat, cujus imaginem coronavit,* ſcilicet quia honor imaginis redundat in honorem prototypi, ſicut honor prototypi in ejus effigiem redundat.

Deinde, Quidquid eſt capax injuriæ, eſt etiam capax alicujus honoris, & cultus: ſed imagines perſonarum illuſtrium, capaces ſunt injuriæ, & contumeliæ, itaut injuria ipſis irrogata redundet in ipſas perſonas, quas repræſentant, ut docet Methodius Orat. 2. de Reſurrectione his verbis, *Sicut Regum imagines honoramus, licèt ex ære, ſaxove, & quiſquis eas contumelioſè tractaverit, is non ac ſi lutum, aurumve contempſerit: ſed tanquam in ipſum Regem impius extitiſſet,*

tiſſet, condemnatur; ſic Angelorum, quas ex auro conflamus imagines; eas ad honorem, & gloriam Dei conficimus.

Hinc conſtat ex variis hiſtoriis principum, etiam Chriſtianorum illos ſupplicio affeciſſe eos omnes, qui ſuis imaginibus injuriam, & contumeliam fecerant; nam refert S. Ambroſius de obitu Theodoſii, illum plurimos Antiochenos occidi juſſiſſe, quòd ſuæ uxoris imaginem ignominiosè tractaſſent. Unde etiam Deus plerumque divinam ſuam ultionem exercuit in eos, qui imagines, vel fregerunt, vel contumeliosè tractarunt, ut videre eſt in Eccleſiaſticis Annaliſtis; maximè *Euſebio lib.* 7. cap. 19. & *Richeomo* in libris de miraculis, & imaginibus.

Tertiò denique, Deus multa dignatus eſt miracula patrare ad præſentiam SS. imaginum: Tùm ad remunerandam devotionem illorum, qui illas colebant: tùm ad puniendam impietatem eorum, qui illas ignominiosè tractabant: igitur ſignum eſt illum velle imagines in honore, & reverentia haberi. Antecedens conſtat ex VII. Synodo, Act. 4. ubi plurima referuntur miracula patrata occaſione ſacrarum imaginum.

His adde, quòd imagines Chriſti, & Sanctorum multas præ ſe ferunt utilitates, ob quas non ſolùm ſervandæ, ſed & colendæ videntur, quas omnes expendit VII. Synodus. *Prima* eſt, quia librorum inſtar idiotas erudiunt, eoſque fidei myſteria, & Sanctorum præclara facta edocent, ſolet enim pictura tacens in pariete loqui, ait Sanctus Gregorius Niſſ. Orat. de S. Theodoro. Hinc docet S. Gregorius Magnus lib. 7. epiſtolarum epiſt. 111. ad Serenum Maſſilienſem: quòd *idcirco pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui litteras neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.*

Secundò: Imagines efficaciùs movent aliquando ad virtutem ſectandam, vitiumque cavendum, quàm libri, vel conciones. Hinc Gregorius Nyſſenus quem referunt Patres VII. Synodi, viſa Imagine Abrahæ ſacrificantis ſuum filium lachrymatus eſt, unde addit Theodorus Catanæ Epiſcopus, *Quantò magis depicta incarnata diſpenſatio Chriſti Domini noſtri, qui propter nos homo factus eſt, videntes ad profectum, & lachrymarum effuſionem hortabitur?* Referunt ibidem ex Gregorio Nazianzeno ſerm. de vir tute habito in carminibus, quòd cùm meretrix ab adoleſcente ad nefarium actum advocata, proſpiciens juxta portam illius, vidiſſet imaginem Philoſophi *Polemonis*: tanto pudore ſuffuſa eſt, ut viventem verecundata depictum ſtatim retroceſſerit, & in meliorem frugem ſeſe receperit. Unde inferunt Patres, quòd ſi effigies Philoſophi tam efficax, ac potens fuerit, ut ſcortum immutaret, quantæ efficacitatis debent eſſe Chriſti, ac Sanctorum imagines, ut ad eorum veſtigia ſectanda nos provocent?

Tertiò: Imagines Chriſti, & Sanctorum eorum virtutes, & exempla referunt, & ad illa ſectanda nos adhortantur; nam, etſi Scipio Africanus dicebat *nullo ſe magis animari ad virtutem, quàm majorum exemplis, quorum imagines in foro depictas videbat*, ut refert Plutarchus in ejus vita, quantò magis Chriſti, & Sanctorum effigies nos provocare debent ad eorum virtutem ſectandam?

Has omnes utilitates egregiè explicat Sanctus Bonaventura in 3. diſt. 9. artic. 1. q. 2. ubi docet, quòd imaginum introductio in Eccleſia non fuit abſque rationabili causâ. „ Introductæ enim fuerunt propter triplicem cauſam, videlicet propter ſimplicium „ ruditatem, & propter affectuum tarditatem, & propter memoriæ labilitatem. „ Propter *ſimplicium ruditatem* inventæ ſunt, „ ut ſimplices, qui non poſſunt legere, in „ hujuſmodi ſculpturis apertiùs poſſint ſacramenta noſtræ fidei legere. Propter *affectus tarditatem* ſimiliter introductæ ſunt „ videlicet ut homines, qui non excitantur „ ad devotionem in his, quæ pro nobis „ Chriſtus geſſit, dum illa aure percipiunt, ſaltem excitentur, dum eadem „ in ſculpturis, & picturis tanquam præſentia oculis corporeis cernunt. Plus „ enim excitatur affectus noſter per ea, „ quæ videt, quàm per ea, quæ audit. „ Unde Horatius de arte Poetica circa „ medium „

Segniùs irritant animos demiſſa per „ *aurem*, „
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, &c. „

Propter *memoriæ labilitatem*, quia ea, quæ audiuntur ſolùm, faciliùs traduntur „ oblivioni, quàm ea, quæ videntur. Frequenter enim verificatur in multis illud, „ quod conſuevit dici: Verbum intrat per „ unam aurem, & exit per aliam. Præterea non ſemper eſt præſto, qui beneficia nobis præſtita ad memoriam reducat „

„ cat per verba: Ideo diſpenſatione Dei
„ factum eſt, ut imagines fierent præcipuè
„ in Eccleſiis, ut videntes eas recordemur
„ de beneficiis nobis impenſis, & San-
„ ctorum operibus virtuoſis.

Objiciunt primò hæretici varios Scripturæ textus, quibus prohibetur cultus omni ſculptili impendendus, nam Exodi 20. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper; &c.* Levitici 26. *Non facietis vobis idolum, nec ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, ut adoretis eum.*

Reſpondeo, his, & ſimilibus fortè prohiberi cultum omnis imaginis ſive Dei, ſive Patriarcharum, ſive aliorum Sanctorum, ne foret eis cauſa idololatrandi; cùm enim craſſioris eſſent genii, procliviſſimi erant ad idololatriam: ideo ut omnis idololatriæ removeretur occaſio congruum fuit, ut eis prohiberetur quarumlibet imaginum cultus. Inde tamen non eſt conſequens, quòd etiam ille ſit prohibitus Chriſtianis: ſicut enim nunc, abrogata veteri lege, non ampliùs tenemur legalibus præceptis, & nobis licitum eſt comedere plures cibos tunc temporis vetitos; ſic nunc licet uti imaginibus, & eas colere, quamvis eo tempore fuerint prohibitæ.

Reſpondeo ſecundò, illis locis non prohiberi cultum imaginum: ſed tantùm earum, quæ falſa numina repræſentabant, quæque pro diis colebantur, ut dictum eſt in ſecundo notabili. Unde Exodi 20. ſupra laudato, priùs prohibentur falſi dii, *Non habebis Deos alienos*. Deinde cavetur inanium Deorum ſculptile: demùm adoratio illius ſculptilis, ita quòd tria ex unico præcepto prohibeantur, nempe fabricatio imaginis falſi Dei, ejuſdem conſervatio, & adoratio. Hinc Deus rationem illius prohibitionis ſubjungit; Ego ſum Dominus tuus, quo ſignificat ſe hæc tria prohibere, ne ſcilicet ſculptilia iſta adorentur pro Diis, & habeantur ut idola gentium.

Objiciunt ſecundò varias Sanctorum Patrum authoritates. Primò quidem Hieronymi in cap. 3. Danielis, ubi ait, *Cultores Dei ſtatuam, aut imaginem adorare non debent*. Similiter S. Auguſtini lib. de moribus Eccleſiæ cap. 34. *Novi*, inquit, *multos eſſe ſepulchrorum, & picturarum adoratores*. Denique Gregorii Magni lib. 7. epiſtolarum epiſt. 11. qui ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum ſcribens, graviter eum redarguit; quòd *quoſdam imaginum adoratores aſpiciens* (inquit) *eaſdem Eccleſiæ imagines, confregit, atque projecit*. De quo quid ſentiat, his verbis exponit Gregorius: *Et quidem zelum nos, ne quid manu factum adorari poſſit, habuiſſe laudamus: ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcirco enim pictura Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui litteras neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ in codicibus legere non valent. Tua ergo fraternitas, & illas ſervare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit: quatenus, & litterarum neſcii haberent, unde ſcientiam hiſtoriæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret.* Ad eundem porrò Serenum alteram ſcripſit ibidem lib. 9. epiſt. 9. epiſtolam, in qua pluribus idem illius factum redarguit. *Et quidem quia eas adorari vetuiſſes, omnino laudavimus, fregiſſe verò reprehendimus*. Maximè verò illa re offenſus eſt, *quòd cùm inter gentes habitaret, attendere debuerat, ne dum recto zelo incautè ſuccenditur, ferocibus animis ſcandalum generaret. Frangi verò non debuit, quòd non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit; ſi zelum diſcretione condiiſſes; ſine dubio, & ea, quæ intendebas ſalubriter obtinere, & collectum gregem non diſpergere, ſed potiùs diſperſum poteras congregare*. Demum hortatur illum, ut imagines reſtituat, & ne adorentur admoneat.

Reſpondet ad S. Hieronymum Sixtus Senenſis lib. 5. Bibliothecæ ſanctæ, annot. 247. eum loqui de imaginibus, & ſtatuis, quas gentes ſuis Regibus adhuc vivis effingebant, vel in publico loco collocabant, qualis fuit illa Nabuchodonoſor Daniel 3. *Ad S. Auguſtinum* reſpondet Alanus Copus Dialogo 4. cap. 7. eum loqui de cultoribus ſepulchrorum: non Martyrum, ſed quorumvis mortuorum, ſuper quorum ſepulchra dicit eos luxurioſè bibere, & manducare, & ſuas voracitates religioni tribuere. Eodem pacto intelligit adorationes picturarum, non Dei, Chriſti, aut Sanctorum, ſed quorumcumque, & eos jure reprehendit, quòd cùm Chriſtiani eſſent, indiſcriminatim quaſvis imagines ad ſepulchra poſitas colebant, & more Gentilicio, religionis cujuſdam prætextu, voracitate ſuper ſepulchra contaminabantur.

Denique, Ad Sanctum Gregorium reſpondeo illum prohibere adorandas imagines cultu latriæ, qui ſoli Deo debetur, eo ſcilicet cultu, quo Gentiles ſuorum

Deo-

Deorum inania ſimulachra adorabant. Hanc autem ipſius eſſe mentem apertè conſtat ex ejus verbis in objectione laudatis, idcirco namque prohibet adorandas imagines, ne illi qui recenter ex Gentilibus ad fidem, & Eccleſiam fuerant recepti, ex imaginum aſpectu eis parem honorem tribuerent, qualem non ita pridem ſuis idolis impendebant. Quòd autem Sanctum Gregorius non improbaverit cultum ſacraram imaginum inferiorem eo cultu, qui divinitati defertur, probarunt Patres VII. Synodi, nec-non & Adrianus ſummus Pontifex in reſponſione ad lib. *Pſeudo-Carolinum*; ex ejuſdem Sancti Gregorii epiſtola ad Secundinum Religioſum incluſum, ad quem mittens imaginem Salvatoris, quam ipſe poſtulaverat, quemadmodum illa ſit colenda ita declarat lib. 7. epiſtolarum epiſtola 54. *Scio quidem*, inquit, *quòd imaginem Salvatoris noſtri non ideo petis, ut quaſi Deum colas: ſed ob recordationem filii Dei in ejus amore recaleſcas, cujus tu imaginem videre deſideras. Et nos quidem non quaſi ante divinitatem, ante illam proſternimur: ſed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur.* Quibus verbis Sanctus Gregorius ſignificat in uſu poſitum eſſe apud fideles Catholicos, ut imagines venerarentur, & coram eis ſe ſe proſternerent, ita reſpiciendo prototypum, ut cum exteriore cultu coram imagine exhibito interiorem voluntatis affectum in illius imaginis prototypum dirigerent.

Objiciunt tertiò quædam Concilia, in quibus imaginum cultus fuit proſcriptus, maximè Concilium *Conſtantinopolitanum* ſub Leone Iſaurico, & alterum *ibidem* ſub Copronymo: nec-non & *Epheſinum* tertium.

Reſpondeo duo præfata Concilia Conſtantinopolitana eſſe nullius authoritatis, & momenti. *Primum* quidem, utpotè cùm nullus Patriarcha ei interfuerit, & quotquot aderant Catholici Præſules, adverſiis hæreticam illius Concilii definitionem reclamaverint. *Secundum* verò, quia illegitima fuit illius convocatio, & celebratio; unde falsò ſibi ſanctæ, magnæ, ac univerſalis VII. Synodi nomen vendicat: Nam ut VII. Synodo *Act.* 6. dixit Joannes Cancellarius *quomodo ſancta, quæ nec quid eſt ſanctum in notione ſuſcepit? Præſertim cùm ſit polluta, & execranda. Illi namque, qui in ea congregati ſunt, ut propheticè fateamur, inter ſanctum, & pollutum non diſtinxerunt, & inter mundum & immundum non diſcreverunt, iconem incarnati Dei Verbi, Domini videlicet noſtri Jeſu Chriſti, ſimiliter ut iconem ſatanæ, idolum nuncupantes. Quomodo autem magna, & univerſalis, quam neque receperunt, neque concordaverunt reliquarum præſules Eccleſiarum, ſed anathemati hanc tranſmiſerunt? Non habuit enim adjutorem illius temporis Romanorum Papam, vel eos, qui circa ipſum ſunt ſacerdotes, nec etiam per Vicarios ejus, neque per encyclicam epiſtolam; quemadmodum lex dictat Conciliorum. Sed nec conſentientes ſibi Patriarchas Orientis, Alexandriæ ſcilicet, Antiochiæ, ac ſanctæ civitatis, vel comminiſtros, & ſummos Sacerdotes, qui cum ipſis exiſtunt.*

Idem judicium ferendum eſt de tertio Concilio *Epheſino*, cùm ex VII. Synodo Act. 6. appareat præfatum Concilium Conſtantinopolitanum, vocatum fuiſſe Epheſinum, occaſione ſumpta erroris à Theodoſio Epheſino Epiſcopo, qui iſti Pſeudo-Synodo Conſtantinopolitanæ inter Præſides adfuerat.

Objiciunt quartò Canonem 2. Concilii Francofordienſis, quo damnatur VII. Synodus quòd imaginum cultum ſtatuiſſet, ut diximus in præludio hujus ſectionis.

Reſpondeo variam, ac multiplicem eſſe de iſto Canone authorum ſententiam. Volunt enim aliqui *primò* cum Alano Copo Dialogo 4. cap. 14. non eſſe damnatam Nycenam Synodum ſecundam: ſed ſolùm Conſtantinopolitanam hæreticam. Verùm reclamant omnes Annaliſtæ Francorum aſſerentes Francofurti damnatam fuiſſe illam Synodum, quæ imaginum adorationem, & cultum definierat. Sic imprimis referunt Annales antiquiſſimi, quos tomo 2. inſeruit Andreas Quercetanus, ubi hæc habentur: *Paſcha celebratum eſt in Francofurt, ibique congregata eſt Synodus magna Epiſcoporum Galliarum, Germanorum, Italorum; in præſentia jam Principis* (Caroli) *& Miſſorum Domini Apoſtolici Adriani, quorum nomina hæc ſunt; Theophilactus, & Stephanus Epiſcopi.* Tum *Pſeudo-Synodus Græcorum, quam falsò ſeptimam vocabant, & pro adorandis imaginibus fecerunt, rejecta eſt a Pontificibus.* In alio vero Chronico: *Pſeudo-Synodus Græcorum pro adorandis imaginibus facta, quam falsò ſeptimam vocabant, rejecta eſt à Pontificibus.* Eadem, & Bertinia-

Digitized by Google

niani annales referunt. Similiter Eginhardi annales, *Synodus etiam*, inquit, *quæ ante paucos annos in Conſtantinopoli ſub Irene, & Conſtantino filio ejus congregata, & ab ipſis non ſolùm ſeptima, verùm etiam univerſalis erat appellata, ut nec ſeptima, nec univerſalis haberetur, diceretur ve quaſi ſupervacua, in totum ab omnibus abdicata eſt*. Idem refert Ammonius in Annalibus Francorum ſub ann. 794. ubi ita ſcribit, *Ibi etiam* (ſcilicet Francofurti) *Synodus, quæ ante paucos annos Conſtantinopoli congregata ſub Irene, & Conſtantino filio ejus ſeptima, & univerſalis ab ipſis appellata eſt, ut nec ſeptima, nec aliquid diceretur, quaſi ſupervacanea ab omnibus abdicata*. Hæc eadem verba ex ipſo deſumpſit *Abbas Urſpergenſis in Chronico ſub anno* 79. Rhegino autem *lib.* 2. *ſub anno* 794. ſic habet: *Pſeudo-Synodus Græcorum, quam pro adorandis imaginibus fecerant, à Pontificibus* (ſcilicet Epiſcopis Francofordienſis Concilii) *rejecta eſt*: Ado *in Chronico anno* 792. ait; *Sed Pſeudo-Synodus, quam ſeptimam Græci appellant, pro adorandis imaginibus abdicata penitùs eſt*. Joannes Aventinus in hiſtoria Bojorum ſic inquit. *Item acta Græcorum de imaginibus adorandis reciſa ſunt*. Igitur ex iis omnibus conſtat damnatam fuiſſe in Francofordienſi Concilio aliquam Græcorum Synodum, in qua determinatus fuerat imaginum cultus. Certum eſt autem, quòd ille cultus non fuerit propugnatus, imò expugnatus in Pſeudo Synodis Conſtantinopolitanis: igitur de ipſis non fuit ſermo in Concilio Francofordienſi.

Nec refert, quòd eorum plurimi damnatam illam Synodum aſſerant fuiſſe celebratam Conſtantinopoli. Nam addunt *ſub Irene, & Conſtantino filio ejus* congregatam, quibus ſignificant in Concilio Francofordienſi damnatam fuiſſe illam Synodum, quæ celebrata eſt ſub Irene: Illa autem eſt Nycæna ſecunda, quam fortè idcirco Conſtantinopolitanam appellant, quòd primùm Conſtantinopoli fuerat congregata, & inchoata, ut dictum eſt in præludio ſectionis.

Secundò plurimi contendunt Patres Concilii Francofordienſis reverà damnaſſe definitionem Synodi ſecundæ Nicænæ, ſed rei geſtæ ignoratione planè decepti, utpotè cùm exiſtimaverint ibi definitum eſſe eundem ſacris imaginibus cultum impendendum, qui Deo deferri debet, ajunt enim in illo Canone ſecundo, *Allata eſt in medium quæſtio de nova Græcorum Synodo, quam de adorandis imaginibus Conſtantinopoli fecerunt, in qua ſcriptum habebatur; ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati ſervitium, aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur*: cujus tamen contrarium definitum fuerat per illam Synodum, ſiquidem *Act.* 1. Baſilius Ancyræ Epiſcopus antea Iconomachus, non aliter receptus fuit in Concilio, quàm profitendo ſacras imagines eſſe venerandas dumtaxat adoratione, quæ pertinet ad honorem, ut legere eſt in ejus confeſſione fidei ibi exarata. Alii ſimiliter Epiſcopi, qui Pſeudo-Synodo Conſtantinopolitanæ interfuerunt, non aliter admiſſi ſunt, quàm confitendo honorem debere impendi ſacris imaginibus inferiorem illo, qui Deo defertur.

Nec refert, quòd *Act.* 3. VII. Synodi dixiſſe videatur Conſtantinus Cypri Epiſcopus, ut habet liber Pſeudo-Carolinus, *Suſcipio, & amplector honorabiliter ſanctas, & venerandas imagines, & quæ ſecundùm ſervitium adorationis ſubſtantiali, & vivificatrici Trinitati emitto*. Certum eſt enim illam confeſſionem Conſtantini in Pſeudo-Carolino libro corruptè, & vitiatè referri: nam ipſe Conſtantinus in ſuprà dicta *Act.* 3. approbans definitionem fidei Theodori Patriarchæ Jeroſolymorum, ſic loquitur: *His conſentio, & concors efficior, ſuſcipiens, & amplectens honorabiliter ſanctas, & venerabiles imagines, atque adorationem, quæ per latriam, id eſt Deo debitam ſervitutem efficitur, ſoli ſuperſubſtantiali, & vivificæ Trinitati impendo*. Quod certè directè adverſatur prætenſæ illius confeſſioni, prout in Carolino libro, jacet exarata.

Ex quibus inferre licet, quòd acta illa VII. Synodi, quæ ex Græco Latina facta, miſſa ſunt ad Adrianum ſummum Pontificem, & ab eo in Gallias, depravata fuiſſe: ſiquidem Græca aliud longè ſignificant, quàm Latina, cujuſmodi in Adriani Apologetico, & in Pſeudo-Carolino libro leguntur; nam Acta Græcè exarata continent ſenſum Catholicum, nempe imagines eſſe adorandas; non tamen eo adorationis genere, quod Deo debetur; Latina verò ſignificant imagines eodem latriæ cultu proſequendas, quo ſanctiſſimam Trinitatem veneramur.

Quòd autem conjicere liceat etiam Adrianum ſummum Pontificem non habuiſſe

fi-

Digitized by Google

fideliter traducta act. VII. Synodi, dum reſcribens ad Carolum Magnum reſpondet aliquibus objectionibus in Pſeudo-Carolino libro expreſſis, apertè ſatis colligitur ex eo, quod faciens ſatis confeſſioni illius Conſtantini Cypri Epiſcopi, qua Pſeudo-Carolinus liber contendit illum voluiſſe eodem cultu venerandas ſacras imagines, quo divina Trinitas, nihil aliud reponit Pontifex, quàm quòd revertentes ex prava hæreſi, conantur abundantiſſimè Eccleſiæ ſatisfacere; nullo autem negotio, & longè doctiùs, ac meliùs illam ſolviſſet, & diluiſſet objectionem, reponendo confeſſionem illius Conſtantini corruptè, & depravatè fuiſſe in objectione poſitam, ſi ipſe ad Græcum exemplar fideliter (ut nunc habemus tomo 7. Conciliorum opera, & ſtudio Philippi Labbæi) exarata, & traducta habuiſſet acta VII. Synodi.

Nec dicas ſummum Pontificem, cùm acta illius Synodi tranſmiſit in Galliam, illam jam approbaſſe, & inter Oecumenicas Synodos computari voluiſſe; ac proinde oportuit illum tunc temporis habere illius Synodi acta integra. *Reſpondeo* enim ſummum Pontificem eatenus tantùm Concilium tunc temporis approbaſſe, quatenus à ſuis Legatis Romam reverſis audiverat viva voce Synodum Nicænam ſacras imagines (ut ipſe loquitur circa finem ſuæ epiſtolæ ad Carolum Magnum) in priſtino ſtatu erexiſſe, & eis oſculum, & honorabilem ſalutationem eſſe reddendam, non autem verum cultum adorationis latriæ, quæ ſoli Deo eſt impendenda, & inſuper damnaverat Pſeudo-Synodum Conſtantinopolitanam ſub Conſtantino hæretico: *Et ideo*, inquit, *ipſam ſuſcepimus Synodum: nam ſi eam minimè recepiſſemus, & ad ſuum priſtinum errorem fuiſſent reverſi, quis pro tot millium animarum Chriſtianarum interitu, habuit reddere rationem ante terribile, & tremendum divini judicis examen, niſi nos ſolummodò?* Et infrà, *Nos verò adhuc pro eadem Synodo nullum reſponſum hactenus eidem Imperatori* (Conſtantinopolitano) *reddidimus, metuentes ne ad eorum reverterentur errorem, &c.* Quibus verbis indicat ſe nondum plenariè, & publico, ac authentico teſtimonio (quod poſteriora tempora *bullam* appellavere) illam Synodum approbaſſe, & dumtaxat eam ea lege recepiſſe, quia ipſius Legati teſtati fuerant viva voce, nil in iſta Synodo fuiſſe definitum, quod Catholicæ, ac Apoſtolicæ doctrinæ non concordaret.

Tertiò, Baronius ad *annum* 794. ingenuè quidem fatetur Nicænam Synodum in Francofordienſi Concilio fuiſſe damnatam, non quidem à tota Synodo, ſed dumtaxat à quibuſdam Epiſcopis Iconoclaſtarum errore infectis, qui certa capitula de Nicænæ Synodi actis excerpſerant, & ea Carolo Magno Imperatori eo fine obtulerant, ne ſcilicet in ſuo regno illius Synodi decreta publicari, & recipi permitteret, quæ quidem excerpta, in faſcem redacta, & quatuor libris diſtincta miſit Carolus ad Adrianum ſummum Pontificem, ut de iis quid ſentiendum eſſet aperiret. Bellarminus verò lib. 2. de Romano Pontifice cap. 8. exiſtimat Francofordienſem Synodum reverà Nicænam improbaſſe: *ſed per errorem, & materialiter*, deceptam ab auctore librorum Carolinorum, qui dupliciter mentitus eſt, primum quòd in Nicæna decretum eſſe finxit, *ut imagines adorarentur cultu latriæ*: Deinde, *quòd à Græcis ſine conſenſu Papæ Romani illud eſſe factum aſſeruit*.

Quartò, probabilius mihi videtur dicendum cum Vaſquez diſp. 107. cap. 5. *Kelliſono*, qu. 25. art. 3. *Bernardo Pujol* lib. de ſacro adorationis cultu d. 3. qui ſect. 6. exiſtimant Concilium Francofordienſe nil quidquam adverſus VII. Synodum decreviſſe, nec in ea actum fuiſſe de imaginibus, quidquid dicant Annaliſtæ ſuprà nominati, necnon & Hincmarus Rhemenſis in Opuſculo 55. capitulorum capitulo 20. qui in eo decepti ſunt, quòd Pſeudo-Carolinum librum pro Synodalibus actis Concilii Francofordienſis habuerint. Cujus ſententiæ fundamenta ſunt, quòd Concilium Francofordienſe habuerit Legatos Adriani Pontificis, ut ſupra dicti hiſtoriæ Francorum Scriptores aſſerunt, à quibus Patres collecti reſcire poterant VII. Synodum non decreviſſe imagines eodem cultu, quo ſancta Trinitas, eſſe colendas: & ſic de hac veritate certiores facti à ſua contra VII. Synodum definitione libenter abſtinuiſſent. Cujus obſervantiæ maximum argumentum eſt, quòd in libro ſacro-ſyllabo nomine illius Synodi à S. Paulino Aquilejenſi ſcripto, poſtquam ſententiam excommunicationis tuliſſent in eos, qui contrarium de ſervitute, & adoptione Chriſti ſentirent, ſubdunt Patres, *Servato per omnia juris privilegia ſummi Pontificis Domini, & Patris noſtri Adriani, primæ*

ſedis be[illegible]iſſimi Papæ. Non igitur veriſimile eſt illius Synodi Patres reſtitiſſe legatis ſummi Pontificis, qui in omnibus ſupremam illius auctoritatem agnoſcebant.

Deinde, Claudius Taurinenſis Iconomachus, licèt ſuam Iconomachiam paulò poſt hoc Concilium diſſeminaret, non allegavit pro ſe tuendo hoc Concilium; nec Jonas Aurelianenſis, qui contra illum pro imaginibus ſcripſit, nec Petrus Diaconus, qui floruit tempore Caroli Magni, hujus decreti contra Synodum, & contra, vel pro imaginibus meminit. *Denique* non eſt veriſimile coram Carolo Magno pio admodum Imperatore, qui Concilio intererat, errorem Iconomachiæ fuiſſe definitum; nam Carolus electus fuit Imperator in Occidente à Leone III. ſeptem fere annis poſt Concilium Francoford. eo quòd Orientales Iconomachi eſſent, cùm tempore Concilii dumtaxat eſſet Rex Francorum. Quis ergo putet ſummos Pontifices, qui ab Orientalibus Imperatoribus ob eorum impietatem contra ſacras imagines diſceſſerant, electuros Carolum in Imperatorem, ſi ipſe idem cum Orientalibus in Concilio ſenſiſſet? Probabilius igitur eſt, auctores libri Carolini, utpote Iconomachos, cùm intelligerent VII. veram Synodum generalem definiviſſe imagines eſſe adorandas, & colendas, plus illi, more hæreticorum, aſcripſiſſe, & dixiſſe illam definiviſſe imagines eſſe adorandas cultu latriæ; ſicut quia Catholici dicunt imagines, & Sanctos eſſe colendos, moderni hæretici dicunt nos colere imagines, & Sanctos ut Deos.

Nec obſtat, quòd plures auctores, & ſcriptores hiſtoriæ Francorum ſuprà laudati aſſerant Synodum Nicænam proſcriptam fuiſ- „ ſe in Francofordienſi. Nam, inquit Va- „ ſquez capit. 8. Hi omnes Germani, & „ Galli ſcriptores, multo tempore poſt „ VII. Synodum, & Concilium Franco- „ fordienſe ſcripſerunt. Cæteris namque „ antiquior Ammonius uſque ad annum „ 828. hiſtoriam texuit, (neque enim eſt „ Ammonius ille Monachus, apud Tri- „ themium, qui poſt Rhegionem, & Ado- „ nem fuit) quocirca centum fere annis „ poſt VII. Synodum, & Concilium Fran- „ cofordienſe ſcripſit: reliqui autem poſt „ ipſum. Jam verò unde hic auctor ſcire „ potuit, in Concilio Francofordienſi con- „ tra VII. Synodum actum eſſe, aut reli- „ quam notitiam hujus habere? niſi aut ex Paulo Diacono, qui Carolo Magno fa- „ miliariſſimus fuit, aut ex Secretario Ca- „ roli Eginhardo, aut ex Jona Aurelianen- „ ſi, qui eodem fere tempore vixit, aut ex „ libri illius Carolini præfatione, aut de- „ nique ex Hincmaro. At Jonas in libris „ illis de cultu imaginum ſæpiùs citatis, „ & Paulus Diaconus, & Eginhardus in „ vita Caroli nullam hujus damnationis „ mentionem faciunt: ſupereſt ergo, ut, „ aut eam confinxerit ex ſuo cerebro, aut „ ex Hincmaro, & libro Carolino deſum- „ pſerit. Hos autem oſtendimus planè fuiſ- „ ſe deceptos: librum ſanè Carolinum, ma- „ litiosè: Hincmarum autem, ex ignora- „ tione: utpote cùm referat ſe hæc audi- „ viſſe cùm eſſet junior, ait enim in O- „ puſcul. 55. capitulorum ad Hincmarum „ Laudunenſem cap. 20. *Septima vocata uni-* „ *verſalis Pſeudo-Synodus de imaginibus*: *quas quidam confringendas*, *quidam autem adorandas dicebant*; *neutra verò pars intellectu ſano definiens*, *ſine auctoritate Apoſtolicæ ſedis*, *non longè ante noſtra corpora*, *Conſtantinopoli eſt à quampluribus Epiſcopis habita*, *& Romam miſſa*: *quam etiam Papa Romanus in Franciam direxit*. *Unde tempore Caroli Magni Imperatoris*, *juſſione Apoſtolicæ ſedis*, *generalis eſt Synodus in Francia*, *convocante præfato Imperatore*, *celebrata*, *& ſecundùm Scripturarum tramitem*, *traditionemque majorum*, *ipſa Græcorum Pſeudo-Synodus deſtructa*, *& penitus abdicata*. *De cujus deſtructione non modicum volumen*, *quod in palatio adoleſcentulus legi*, *ab eodem Imperatore Romam eſt per quoſdam Epiſcopos miſſum*.

Quibus verbis ſignificat ſe id accepiſſe ex libro Carolino, cùm adhuc eſſet juvenis: adoleſcentulus autem, & juvenis malè de rebus inſtructus facilè potuit decipi, accipiendo librum Carolinum pro definitione Concilii Francofordienſis, cùm fortè tunc temporis liber ille unà cum actis Concilii Francofordienſis editus fuiſſet.

Porrò cum ait, *neutra verò pars intellectu ſano definiens*, *&c.* non eſt dicendus damnaſſe ſacrarum imaginum cultum, cùm alioqui vir Catholicus eſſet, ſed tantùm negaſſe cultum latriæ imaginibus eſſe impendendum, cujus contrarium arbitrabatur fuiſſe definitum in VII. Synodo, cùm accurata illius Synodi acta nondum haberet.

Ex his colligit Vaſquez Ammonium nullum habuiſſe veterem ſcriptorem, ex quo certè reſcire potuerit, quid decretum fuiſſet

circa imagines in Concilio Francofordienſi. *Verùm* fallitur in Eginhardo cùm ait illum nullam damnationis imaginum mentionem feciſſe: contrarium enim apparet, ex ejuſdem teſtimonio ſuprà laudato.

Denique aliqui exiſtimant cum Petavio lib.15. cap.12. n.10. Patres Francofordienſes non tam VII. damnaviſſe Synodum; (quam nondum Oecumenicam, & ab Adriano probatam eſſe ſcirent, utpote cujus ad illos acta miſerat Pontifex, utique conſideranda, & cognoſcenda, ut Hincmarus teſtatur) quàm falſam, & nefariam ſententiam Conſtantini Cypri Epiſcopi fraude, vel inſcitia interpretis vitiatam, ac depravatam, & illis actis intextam.

Verùm quamquam omnes illæ de Canone Francofordienſi ſententiæ (ſi primam excipias) non careant fundamento, videanturque probabiles; nihilominùs (ut dixi) probabilius exiſtimarem nullum in Concilio Francofordienſi de ſacris imaginibus editum fuiſſe canonem, cujus aſſertionis non leve argumentum eſt, quòd omnes veteres hiſtoriæ ſcriptores ejuſmodi Canonis non meminerint, quem cum cæteris antea ignotum, non ita pridem in lucem edidit Sirmondus; nec etiam aliqua illius controverſiæ ſit mentio, tùm in libro ſacroſyllabo, tùm in epiſtola Caroli ad Epiſcopos Hiſpaniæ, tùm in aliis actis hujus Concilii, quod dumtaxat collectum videtur contra Felicianam hæreſim.

Nec obſtat, quod liber Carolinus in præfatione hunc Canonem referat, nam plurimi ſuſpicantur præfationem illam ad librum Carolinum, in qua hic refertur Canon, fuiſſe editam ab aliquo hæretico hujus temporis, qui tacito ſuo nomine, & expreſſo ſolùm his ſyllabis, *Eli; fili*, illud opus in lucem edidit anno 1549. quamquam Cardinalis Perronius in *ſuis collectaneis* aſſerat D. *du Tillet* illud prælo commiſiſſe ſtudio nocendi, quoniam ipſe Calvini diſcipulus extiterat, nec conſequenter alia ipſi, quàm impia præceptori de imaginibus hæretica ſententia inerat.

Objiciunt quartò librum illum Pſeudo-Carolinum, quem nomine Caroli Magni volunt fuiſſe editum contra definitionem VII. Synodi de colendis imaginibus, qui liber quadripartitus miſſus dicitur à Carolo Magno ad Adrianum ſummum Pontificem, cui ſummus Pontifex reſpondit refellens omnia objecta. Illudque videtur eſſe volumen, quod ſe adoleſcentulum in Palatio legiſſe, & ab Carolo Magno Romam eſſe miſſum per quoſdam Epiſcopos, teſtatur Hincmarus verbis ſuprà laudatis. Signum eſt igitur, (inquiunt Calvinus lib.1. Inſtitutionum c. 11. & Centuriatores centuria octava) Carolum Magnum, & Eccleſiam Gallicanam venerationem imaginum reprobaſſe.

Reſpondeo primò, libros illos non fuiſſe reverà à Carolo Magno, nec ejus nomine, aut imperio compoſitos, quidquid præ ſe ferat, & aſſerat illis præfixa præfatio, quod utique ſuadetur *primò*, quia Carolus ipſos libros direxiſſe videtur ad Adrianum ſummum Pontificem, ut ipſe ſua auctoritate reſponderet, & confutaret, & quid circa hanc controverſiam credendum eſſet definiret, ut videre eſt circa finem apologiæ, ſeu epiſtolæ Adriani, necnon & capitulorum directorum ad ipſum Adrianum. Capitulum enim ultimum fert ſequendum eſſe ſenſum epiſtolæ S. Gregorii ſcribentis ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum: *Permittimus*, inquit, *imagines Sanctorum, quicumque eas formare voluerint, tam in Eccleſia, quàm extra Eccleſiam, propter amorem Dei, & Sanctorum; adorare verò eas nequaquam cogimus, qui noluerint: frangere, vel deſtruere eas, etiam ſi quis voluerit, non permittimus, & quia ſenſum ſanctiſſimi Gregorii ſequi in hac epiſtola univerſalem Catholicam Eccleſiam Deo placitam indubitanter liberè profitemur*. Quod utique ultimum capitulum *ſacrum*, & *venerandum*, ac multùm à cæteris capitibus *diſtans* agnoſcit Pontifex ibidem. *Et idcirco*, inquit, *in eo cognovimus veſtræ à Deo ſervatæ, orthodoxæque regalis excellentiæ eſſe proprium, in eo ubi rectæ fidei plena penitus confeſſa eſt ſenſum ſanctiſſimi Gregorii ſequi*. Hic autem ſenſus omninò Catholicus eſt, & longè alienus, ut meritò dixit Pontifex, à ſenſu auctoris libri Pſeudo-Carolini: igitur Carolus Magnus non eſt cenſendus illius libri auctor, nec promotor; quippe ſi liber ejus auctoritate, aut genio fuiſſet editus, nec illum tranſmiſiſſet ad Pontificem, quem noverat approbaſſe ſeptimam Synodum, nec ultimum illud capitulum cæteris addidiſſet.

Unde inferre licet, librum illum à quibuſdam Auctoribus Iconoclaſtis Gallis fuiſſe editum, & cùm ejus occaſione contentiones, ac diſceptationes fierent in Gallia, Carolus fortè illum direxit ad Adrianum, ut, quid de eo ſentiret, auctoritate Ponti-

ficia apetiret: quocirca ipſe Carolus cæteris capitulis hoc ultimum proprio genio adjecit, ut ſuam fidem, & venerationem circa ſacras imagines ſignificaret.

Secundò, certum eſt, quòd mortuo Adriano poſt Concilium Francofordienſe, Leo tertius Pontifex, Græcorum Imperatorem relapſum in hæreſim Iconoclaſtarum execratus, eorum excuſſit auctoritatis jugum, & Carolum Magnum in Imperatorem Romanorum in Occidente nominavit, & coronavit: quis autem credat ea occaſione ipſum Imperatorem electum, & coronatum, ſi paulò ante Iconomachiæ doctor, & promotor fuiſſet?

Tertiò, teſtatur Paulus Æmilius *lib. 1. Hiſtoriæ Francorum*, ipſum Carolum initio ſui regni miſiſſe ad Concilium Lateranenſe ſub Stephano Papa duodecim ſelectos Epiſcopos, quorum maximè opera damnata eſt pſeudo-ſeptima Synodus ſub Copronymo. Non apparet ergo veriſimile Carolum Regem improbare voluiſſe doctrinam Eccleſiæ definitam in Synodo Nicæna in omnibus concordem cum definitione Concilii Lateranenſis; alioqui iſti omnes Epiſcopi, qui Lateranenſi interfuerant, necnon & alii ejuſdem fidei, & confeſſionis, haud dubiè repugnaſſent: & inde non minor fuiſſet in Gallia, quàm in Oriente circa cultum imaginum animorum ſuborta contentio, & ſeditio, cujus nullus veterum Scriptorum meminit; igitur non eſt, quòd hæretici tantopere in his libris ſui erroris patrocinium quærant, ſiquidem conſtat illos potiùs à Carolo improbatos, quàm approbatos.

Reſpondeo ſecundò, librum illum ab imperitis, & omninò ignaris fuiſſe editum, ut doctè obſervat Perronius in *collectaneis* titulo *imago*, & *Carolus Magnus*, colligitque auctorum inſcitiam, & puerile genium, eo quòd contendant primam Nycænam Synodum eſſe longè excellentiorem, quàm ſecundam, quia in ipſa erant Epiſcopi 312. in hac verò tantùm 306. numerus autem, inquiunt, duodenarius longè ternario præſtantior eſt, quod utique probant, quia ſunt duodecim Apoſtoli, duodecim menſes, duodecim ſigna &c. Quæ certè ratio futilis, & puerilis eſt.

Deinde, Auctor librorum illorum, plerumque Iconoclaſtarum dicta quaſi definitiones Concilii uſurpat, & inde virulentum, & acerbum odium ſuum in Synodum effundit. *Addit* etiam impugnando hiſtoriam imaginis Philoſophi *Polemonis* in Concilio memoratam, ſe neſcire qualis ille ſit ſanctus Polemo, quem diutino labore in Sanctorum albo, & Kalendario quæſitum non invenit.

Denique, Quærit quis ſit *S. Gregorius Nyſſenus*, quem inter SS. Patres, & Doctores à Synodo memoratum, & laudatum demiratur. Alia ejuſmodi innumera ignorantis, & puerilis genii ludicra exempla, & teſtimonia in ipſo opere invenies, ex quibus apparet illud nullius eſſe auctoritatis.

Nec dicas Adrianum Pontificem, qui omnes iſtius libri nævos, & errores notavit, ac improbavit, nullam prædictorum mentionem feciſſe. Hinc enim non leve mihi argumentum eſt præfatum librum non eum eſſe, qui à Carolo Magno ad Adrianum directus eſt, ſed tantùm ejuſdem libri capitulorum titulos aliquot ſelectos, & inverſo ordine ſcriptos. Quod inſuper *confirmatur*, quia titulis dumtaxat præfixis in capitibus librorum Carolinorum reſpondet Pontifex: non verò eorum titulorum probationibus, quæ acri, ac vehementi reprehenſione varias ſententias in ſeptima Synodo pronuntiatas notant, & damnant: Quis autem exiſtimet Pontificem ſcribendo ad Regem, qui capitula tranſmiſerat, ut eis reſponderet, voluiſſe dumtaxat refellere operis titulos, rationes autem, ac probationes eorum reliquiſſe intactas?

Deinde, in libris quatuor Carolinis inveniuntur 120. capitula, ſeu lemmata, & objecta propoſita contra Synodum: Pontifex autem nonniſi 81. commemorat, ac refellit.

Denique, non eodem ordine Pontifex refert, & refellit illa objecta, quo ſcripta ſunt in libris Carolinis: Siquidem primum capitulum, cui reſpondet Pontifex, præfixum eſt capiti tertio libri tertii Carolini. Secundum capitulum in Pontificis apologia pro Synodo, eſt titulus capitis quarti libri tertii Carolini. Et ſic frequenter in cæteris nullum invenies concordantem ordinem inter titulos librorum Carolinorum, & eos quibus in ſua apologia reſpondet Pontifex. Quod certè non leve mihi argumentum eſt, non ex integro libros illos directos fuiſſe ad Pontificem, ſed ex eis excerptos quoſdam capitulorum titulos, qui forte tunc temporis in libellum collecti, & compacti ab Icono-

cla-

claſſis per Gallias vulgabantur, quò faciliùs minùs cautos, & doctos in ſuam erroneam ſententiam pellicerent.

Nec refert, quòd Hincmarus ſuprà laudatus aſſerat, non modicum illud volumen contra ſeptimam Synodum ſcriptum, quod adoleſcentulus in palatio legerat, fuiſſe à Carolo Romam miſſum per quoſdam Epiſcopos. Inde enim etiam mihi argumentum eſt, illos libros non eſſe, quos excepit, & quibus reſpondit Adrianus, ſed dumtaxat fortè quædam eorum librorum capitula; ipſe enim initio apologiæ, & Epiſtolæ ad Carolum Regem ſcribit ſe accepiſſe *quoddam capitulare adversùs Synodum, quæ pro ſacrarum imaginum erectione directum à veſtra clementiſſima præcelſa regali potentia, per Engilbertum Abbatem, & miniſtrum capellæ, qui penè ab ipſis infantiæ rudimentis in palatio veſtro enutritus eſt, & in omnibus Conciliis veſtris receptus*. Igitur opus cui reſpondet Pontifex, non eſt illud grande volumen, quod Romam miſſum per Epiſcopos commemorat Hincmarus.

Inde tamen inferre non licet volumen iſtud ex quatuor Carolinis libris compactum, fuiſſe etiam per Epiſcopos tranſmiſſum, legatione, & deputatione diſtincta, & ſeorſim ab ea, qua fungebatur Engilbertus: ſiquidem hujus Epiſcoporum legationis, ne leve quidem indicium apud Adrianum, nec apud ſcriptores Gallos invenies, niſi fortè apud eos, qui decepti ſunt Hincmari relatione; qui cùm eſſet adhuc adoleſcentulus facilè errore labi potuit, exiſtimando totum volumen fuiſſe tranſmiſſum Romam per Epiſcopos, cùm dumtaxat illius Synopſis aliqua tranſmiſſa fuerit per Engilbertum Abbatem, qui in regali curia ſumma auctoritate pollebat.

Urgent hæretici: Non poteſt efficaciùs colligi, quæ fuerit Caroli Magni ſententia, quàm ex iis, quæ poſt ejus obitum geſta ſunt: ſed poſt ejus obitum nondum Eccleſia Gallicana admittebat venerationem imaginum, nec 7. Synodum, nam imperante Ludovico Pio Caroli Magni filio, cùm Michael Balbus, & Theophylus Imperatores Græci ad Ludovicum Pium legatos in Gallias miſiſſent cum imperatoriis litteris, quibus Orientalis Eccleſiæ, propter imaginum venerationem diſſidium exponebant, ſeque ea de cauſa mandaſſe legatis ſuis, ut acceptis Ludovici Imperatoris commendatitiis epiſtolis Romam ad Pontificem pergerent, efficerentque cum eo, ut ejus opera per Orientem, & Occidentem concors fieret de ſacris imaginibus apud Chriſtianos ſententia. Legatis autem auditis, congregari juſſit Pariſiis Synodum in ſuo Palatio anno 824. in qua proſcripta fuit imaginum veneratio, & adoratio, necnon & ſecunda Nicæna Synodus, ac duæ epiſtolæ Adriani damnatæ, in quibus Pontifex cultum ſacrarum imaginum tuebatur.

Reſpondeo primò, conventum illum Pariſienſem, ſi quis fuerit, non fuiſſe Synodum, quamquam libellus anno 1596. prodierit Francofurti typis excuſſus cum hoc titulo, *Synodus Pariſienſis de imaginibus anno* 824. *ex vetuſtiſſimo codice deſcripta, & nunc primùm in lucem edita*, ubi nulla fit mentio loci, unde acceptus eſſet ille vetuſtiſſimus codex. Nam ſui tituli vanitatem redarguit libellus ipſe, ſic enim legimus pag. 126. in prætenſa epiſtola Ludovici Pii ad Eugenium Pontificem: *Nos non Synodum congregando, ſed quemadmodum à vobis poſtulavimus, licentiamque agendi percepimus, unà cum familiaribus noſtris, filiis veſtris, quantum pro multiplicibus regni diverſis occupationibus impediti, per intervalla potuimus, conſiderare ſtuduimus, quid calamitati veſtræ de tanta neceſſitate ſignificare potuiſſemus*. Igitur ex ipſius libelli aſſertione, Conventus ille Pariſienſis, ſi quis fuerit, non habuit nomen, nec auctoritatem Synodi, ſed dumtaxat congregationis cujuſdam, in quam convenere non ſolùm aliqui Epiſcopi, ſed & Doctores, ac viri litterati, qui excerperent, & colligerent SS. Patrum de imaginibus ſententias, quibus ad decidendam controverſiam iſtam, & conciliandam pacem inter Latinam Eccleſiam, & Græcam Pontifex poſſet adjuvari.

Reſpondeo ſecundò, veriſimiliùs videri ſpurium, & illegitimum eſſe, ac ex cujuſpiam recentioris hæretici cerebro confictum libellum iſtum, ut præclarè demonſtrat Bellarminus in ejuſdem libelli refutatione ſex capitibus diſtincta, quam ut appendicem attexuit tract. *de cultu imaginum*. Hic enim libellus, inquit Bellarminus, quinque præcipuè continet. *Primò* namque in eo legitur epiſtola Michaelis nomine, & re Balbi ad Ludovicum Pium Caroli Magni filium. *Secundò*, collecta teſtimonia ex veteribus Patribus, quibus probatur imagines, neque frangendas eſſe, ut volebant Iconomachi, neque colendas, ut Synodus Nicæna ſe-

ſecunda ſtatuerat. *Tertiò*, epiſtola ſummi Pontificis nomine ſcripta à Francis Doctoribus ad Michaelem Imperatorem, qua docetur imagines, neque injuria afficiendas eſſe, neque etiam adorandas. *Quartò*, epiſtola Ludovici Imperatoris ad Eugenium Pontificem ejus nominis ſecundum, qua eum hortatur ad legationem in Græciam mittendam, & Eccleſiam pacificandam. *Quintò*, epiſtola ejuſdem Ludovici ad Jeremiam, & Jonam Epiſcopos, quos Romam ad ſummum Pontificem mittit, eoſque inſtruit, quemadmodum prudenter cum Pontifice ſe gerere debeant, ut eum ad ſuam ſententiam pertrahant.

Verùm hæc omnia, aut falſa ſunt, & erronea, aut ementita, & ſuppoſititia, nam ut paucioribus complectar, quæ fuſiori ſtylo tradit, & explicat Bellarminus: Certum eſt *primò* epiſtolam Michaelis Balbi mendaciis eſſe refertam, nam imprimis deplorat ſimul necem Leonis Imperatoris ſui prædeceſſoris, quem dicit ab improbis quibuſdam conjuratione facta miserè necatum: at conſtat ex annalibus Zonaræ, Cedreni, &c. ipſum Michaelem conſpirationis, & necis principem fuiſſe. Inſuper piè queri videtur, quòd Eccleſia ob cultum imaginum ſit diſſenſione diviſa, cùm ipſemet præcipuus eſſet illius diſſenſionis artifex, quòd Synodum Nicænam, quæ diſſenſiones ſuſtulerat, rejeciſſet, & Iconomachiam eam penè ſepultam reſtituiſſet. Quòd verò in extrema epiſtolæ parte reprehendit Catholicos, quòd crucem deſpiciant, quòd imagines ut Deos adorent, quòd eis ſacrificia offerant, quòd ab eis, neſcio quo artificio de ſacro fonte ſuſcipi, & ſacram communionem percipere velint, &c. meræ calumniæ, atque impoſturæ ſunt. Igitur vel illi, qui ſupponuntur conveniſſe in conventu Pariſienſi, fidem dederunt hujuſmodi epiſtolis, vel non: ſi primum, haud dubiè decepti ſunt: ſi ſecundum, decipere voluerunt abutentes litteris illis, ut ſuaderent Ludovico Pio, necnon & Eugenio Pontifici improbandam eſſe Nicænam Synodum, & imaginum cultum eſſe impugnandum.

Secundò eorum vel error, vel craſſa ignorantia apparet ex collectis SS. Patrum ſententiis, quorum plurima nihil aliud probant, niſi ſolum Deum eſſe colendum cultu latriæ ſibi uni proprio, & non eſſe imagines ita adorandas, ut etiam ſacrificia illis offerantur, quæ neque Catholici negant, neque Nicæna Synodus decreverat: Nonnullas verò contrariam in ſenſum detorquent, alias verò plurimas congerunt, quæ directè in eorum nefarium dogma militant. Unum referam, quem laudant, S. Baſilium epiſt. ad Imperatorem Julianum, ubi hæc ex illo inter cætera excerpunt: *Suſcipio verò, & ſanctos Apoſtolos, Prophetas, & Martyres, & ad Deum deprecationem, quæ per eos propitium mihi efficit miſericordiſſimum Deum, pro quo & figuras imaginum eorum honoro, & adoro, ſpecialiter hoc traditum eſt à ſanctis Apoſtolis, & non prohibitum, ſed in omnibus Eccleſiis noſtris eorum deſignari volo hiſtorias, &c.* Non deſunt alia teſtimonia ſimilia in eodem libello, Athanaſii, Germani, Leontii, & aliorum, quæ imprudenter ab adverſariis contra ſuum erroneum dogma proferuntur, ut inde appareat quantis viribus polleat veritas, nam ipſam quoque, illius oppugnatores, non rarò, vel inviti tuentur.

Tertiò, ridicula prorſùs, & Pontifici omninò indigna epiſtola, quam ipſi prætenſi Doctores, nomine Pontificis, ſcribunt ad Michaelem Imperatorem, prætenduntque illam à Pontifice ſubſcriptam, ut plurimis demonſtrat Bellarminus: maximè verò, quia hæc epiſtola facit Pontificem adulatorem Imperatoris imprudentiſſimum, dum volunt ad eum ita ſcribere, *O venerandi mundi Principes! cùm univerſa ſancta Dei, quam Domino diſponente, & committente gubernatis, Eccleſia*: Quis autem ferat Pontificem ſic alloqui hominem ſceleſtiſſimum, qui magicis artibus addictus erat, carnis reſurrectionem negabat, fornicationem licitam eſſe dicebat, & tot ſanctiſſimos viros Catholicæ veritatis defenſores, vel exilio, vel carcere, vel cæde mulctaverat? Secundò, in illa epiſtola reprehenditur Conſtantinus, & ejus Mater Irene, quòd edicto ſuo juſſerit ſacras imagines juxta Concilii generalis decretum cum veneratione eſſe habendas. Quæ ſanè reprehenſio à ſummo Pontifice, niſi planè amente, ſcribi non potuit.

Unde etiam nec huic epiſtolæ ſubſcripſit Eugenius, nec ullus ex ejus ſucceſſoribus in eum lapſum ruit. Hinc Anaſtaſius Bibliothecarius ſcribens ad Joannem octavum ejuſdem nominis Pontificem, qui Adriano ſecundo Eugenii ſecundi ſucceſſori ſuffectus fuerat, in præfatione ſeptimæ Synodi, ait: *Quæ ſuper venerabilium imaginum adoratione præſens Synodus docet, hæc & Apoſtolica*

lica veſtra ſedes, ſicut nonnulla ſcripta innuunt, antiquitùs tenuit, & univerſalis Eccleſia ſemper venèrata eſt, & hactenus veneratur, quibuſdam dumtaxat Gallorum exceptis, quibus utique nondum eſt horum veritas revelata. Denique quantum ad cætera, nempe ad epiſtolam Ludovici Pii ad Eugenium Pontificem, & Jeremiam Senonenſem, & Jonam Aurelianenſem Epiſcopos, plura ſunt, quæ redolent fraudes recentium hæreticorum, ut legenti patebit, unde maximè ſuſpicatur Bellarminus totum libellum iſtum, vel eſſe confictum, vel quod credibilius eſt, depravatum, & auctum, ad invidiam Eccleſiæ Romanæ conciliandam.

Inſtant hæretici: Talis erat Eccleſiæ Gallicanæ de imaginibus ſententia tempore Ludovicii Pii, qualem referunt ſcriptores illius ævi: at illi imaginibus nullam venerationem cenſent eſſe deferendam. Probatur maximè ex Jona Aurelianenſi, qui in libris de adoratione imaginum reſpondens Claudio Taurinenſi arguenti ex veteri Teſtamento, Deum adorationem ſculptilium prohibuiſſe, ita ſcribit: *Negare non poteritis, quin ſimilitudines cæleſtium, & terreſtrium creaturarum extiterint: etſi illa non à Deo ad adorationem, ſed ut typos futurorum prætenderent, ſint factæ: ſinantur à te imagines Sanctorum, non ut adorentur, ſed potiùs, ut quamdam pulchritudinem reddant, & quarumdam præteritarum rerum memoriam ſenſibus imperitorum ingerant, in Eccleſiis depingi, creaturam verò adorari, eique aliquid divinæ ſervitutis deferri, nefas dicimus*. Similiter Hincmarus poſt quadraginta annos ſcribens in Opuſcul. 55. capitulorum capitulo 20. ad Hincmarum Laudunenſem, inter cætera ait: Illo ipſo tempore Romanos Pontifices *ſuarum pupparum cultum vehementiùs promoviſſe*, ut referunt Centuriatores 8. capite 9.

Reſpondeo ad primum, Jonam non ſolùm ad ornatum, & recordationem, ſed etiam ad cultum imagines in Eccleſiis ſervari voluiſſe, nempe ut eas oſculemur, caput eis inclinemus, & alia exhibeamus ſigna venerationis, & honoris; id namque ſæpiùs docet in illis libris, ſed tantùm denegat adorationem ipſis impendendam, quæ in affectu divinæ ſervitutis conſiſtit, & eſt latria interna, ac mentalis, ut videre eſt in ejus libro ſecundo, ubi Claudio Sanctorum reliquias contemnenti, & venerationem eis exhibendam prohibenti, quòd opera ſint manuum hominum, ait: *In hujus ſententiæ ſenſu nobiſcum ſobriè ſapis. Verum eſt, inquam, quia neque opera manuum hominum ſunt adoranda, & colenda, illo videlicet cultu, & adoratione, qui ſolius Divinitatis eſt. Opus namque manuum Dei corpora Sanctorum præcedentia opuſculi tui te dixiſſe produnt; quæ non adoranda adoratione Divinitati debita; ſed pio ſunt amore complectenda, & honoranda, utpote S. Spiritus templa ſacra*. Non abnego tamen Jonæ de imaginibus ſententiam implicatam videri, & parum ſibi conſtantem, ac cohærentem; nam interdum denegat omnem cultum, ac venerationem operi manuum hominum, & aliquam adorationem creaturæ non impendendam eſſe profitetur, nihilominus totus eſt ut probet contra Claudium, crucem laudabiliter coli, & adorari ex SS. Patrum traditione; illam tamen creaturam eſſe, & opus manuum hominum nemo dubitet.

Ad ſecundum dico præfata verba non eſſe Hincmari, ſed Centuriatorum; quamquam Baronius ad *annum* 794. *n*. 41. exiſtimans hæc ab Hincmaro ſcripta, eum acriter arguit, quòd minùs Catholicè, nec ea gravitate, ac pietate, quæ Archiepiſcopum decebat, de ſacris imaginibus ſenſerit. Verùm verba iſta non ſunt Hincmari, utpote quæ nec in ejus libris typis excuſſis, nec in aliquibus ejuſdem manuſcriptis operibus inveniantur; illa igitur verba ſunt Centuriatorum, quæ fortè Baronii Amanuenſis ab eis exſcribendo ſententiam Hincmari, quæ diverſo charactere non erat exarata, etiam cum Hincmari verbis deſcripſit.

Quæres 1. *An licitè imagines aliquæ Deum, divinaſque perſonas repræſentantes formari poſſint, & Adorari.*

AFfirmo cum omnibus Catholicis, colligiturque ex ſeptima Synodo *Act*. 5. ubi inter impia dogmata cujuſdam Xenajæ recenſetur, & iſtud quòd diceret, *hoc eſſe puerilis animi factum, fingere in columbæ idolum peradorabilem Spiritum ſanctum*. Et paulò poſt ibidem, damnatur quod putaret inconveniens *pios homines Spiritum ſanctum, ut corpus habentem, delineare*.

Confirmatur ex frequentiſſimo, & antiquiſſimo uſu Eccleſiæ, quæ in templis divinas perſonas pridem figuris exprimi de-

lineari voluit, nam in Synodo Conſtantinopolitana ſub Menna *Act.* 5. refertur libellus ſupplex Clericorum, & Monachorum Antiochiæ ad Joannem Patriarcham contra Severum, in quo inter iſtius ſcelera refertur cum *columbas aureas, & argenteas in formam Spiritus ſancti ſuper divina lavacra, & altaria appenſas ſibi appropriaſſe, dicentem non oportere in ſpecie columbæ Spiritum ſanctum nominare*. Hinc Concilium Tridentinum ſeſs.25. approbat ejuſmodi uſum Eccleſiæ, cum præſcribit. *Quòd ſi aliquando hiſtorias, & narrationes ſacræ Scripturæ, cùm id idiotæ plebi expediet, exprimi, & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, & figuris exprimi poſſit*.

Ut autem omnis objicienda difficultas facilè eluatur, obſervandum eſt ex Cajetano ad q.25. imagines Dei poſſe fieri tribus modis: *Primò* quidem, ut per eas intendatur depingi, & figurari Deus ſecundùm veritatem ſuæ naturæ, & ſic imagines Dei fingere prohibetur Iſaiæ cap.40. & ab Eccleſia damnatur, ut hęreſis Anthropomorphitarum: *Non enim debemus æſtimare auro, & argento divinum eſſe ſimile*, ait Apoſt. Act.17. *Secundò*, ut per imaginem repræſentetur Deus, non quidem ut in ſe eſt, ſed ut aliquando hominibus apparuit in forma aliqua viſibili, ſive per ſeipſum immediatè, ſive per Angelos. Et ſic imagines Dei poſſe fingi, non denegant etiam hæretici, maximè Kemnitius ſupra citatam definitionem Concilii Tridentini; & Petrus Martyr in locis communibus cap.5. Sic Deum Patrem pingimus in forma ſenis, quia in illa videtur apparuiſſe Danieli *cap.* 7. Deum filium in forma humana, quia humanitatem aſſumpſit: Deum verò Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ, quia in ea apparuit *Matt.*3. Quamvis enim illa columba formata fuerit indiviſim à tribus perſonis, tamen quia facta fuit ad repræſentandum Spiritum ſanctum, ſolus in ea dicitur apparuiſſe. *Tertiò*, ut per imaginem Deus, aut divina aliqua perſona repræſentetur, quatenus illa habet analogiam cum aliqua Dei perfectione, & hoc modo etiam apparet Deum, divinaſque perſonas poſſe repræſentari.

Nec obſtat Can.82. ſextæ Synodi, in quo prohibetur imago Chriſti effigianda in forma agni. Nam *dico primò*, quòd Canones iſti à multis videantur non eſſe merè, & germanè ſextæ Synodi ſed nonnullorum Epiſcoporum, qui aliquot annis poſt ſolutam, & finitam ſextam Synodum congregati in Trullo, illos Canones ediderunt, quos univerſalis Eccleſia non comprobavit, ut fusè docent, Turrianus lib. de actis veris ſextæ Synodi, & Baronius ad annum Chriſti 692. *Dico ſecundò* Canonem non prohibere Chriſtum ſic figurandum abſolutè, ſed tantùm comparativè, nempè quòd iſtis figuris agni præferendæ ſint imagines Chriſtum repræſentantes in figura hûmana.

Plura teſtimonia tùm Scripturæ, tùm Patrum congerunt hæretici, quibus probare nituntur nullam imaginem Dei eſſe faciendam. Verùm illa omnia facilè diſſolves reponendo intelligenda eſſe de imagine Dei primo modo uſurpata, qua ſcilicet ſignificare vellet Deum hujuſmodi in figuram habere.

Objiciunt; Si quæ imago Dei ſit adoranda, maximè viva, qualis eſt homo: ſed homo non eſt adorandus: igitur nec ulla imago eſt colenda.

Reſpondeo primò, hominem non tam dici Dei imaginem, quàm ad imaginem Dei factum. *Secundò*, adorationem religioſam fundari in aliqua excellentia, quæ dicat ordinem ad finem ſupernaturalem, ſicut cultus civilis fundatur in perfectione ordinis naturalis; unde cùm homo ſit imago Dei tantùm ſecundùm ſua naturalia, hac ratione non videtur colendus religioſo cultu. *Tertiò*, hominem, quatenus eſt imago Dei, poſſe etiam aliqua veneratione excipi: Hinc plerumque videmus in Scripturis ſacris homines coram aliis procumbentes, & eos adorantes.

Quæres 2. *An imagines poſſint adorari* vel *per ſe, itaut adoratio ad eas dirigatur, tamquam ad rem, quæ illas terminat, ſitque terminus*, qui *illius adorationis*; vel *tantùm ratione prototypi, ita quòd imago tantùm dicatur terminus* quo *illius adorationis*.

R*Eſpondeo* veriſimilius videri imagines dumtaxat adorandas, ut terminum *quo* illius adorationis; itaut, qui imaginem adorat, per eam veneretur exemplar, ut terminum, & materiam proximam illius adorationis. Ita omnes Theologiæ principes, id enim docent *Alenſis* 3. par. qu. 30. membr. 3. artic. 3. §. 1. *S. Bonaventura* in 3. diſt. 9. art. 1. qu. 2. *Albertus* ibidem artic. 4. *S. Thomas* ibidem qu. 1. artic. 2. & plures alii eorum ſequaces, quos citat *Vaſquez*

dist.

diſt. 108. cap. 3. Probatur autem hæc ſententia contra plurimos Recentiores.

Primò quidem authoritate Conciliorum; maximè verò ex definitione ſeptimæ Synodi, quam expreſſimus ſuprà; nam poſtquam decrevit imagines in templis honorificè retinendas, *quo ſcilicet per hanc imaginum pictarum inſpectionem, omnes qui viderint ad prototyporum memoriam, & recordationem, & deſiderium veniant: illiſque ſalutationem, & honorariam adorationem exhibeant, &c.* Subjungit rationem his verbis, *imaginis enim honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum*. Quibus verbis ſignificat idcirco imagines adorari, quia ſcilicet idem honor imaginis in exemplar reſultat. Similiter Concilium Senonenſe decreto 14. Chriſti *imagines adorantur*, inquit, *non quia illis inſit numen aliquod, ſed ob recordationem exemplaris*. Quibus verbis totam adorationem imaginis refundit in ipſum prototypum.

Deinde, Tridentinum docet imagines eſſe adorandas. *Non quòd*, inquit, *credatur ineſſe aliqua in his Divinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ: ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ut per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudines ſunt*. Non ergo exiſtimat Concilium Imagines eſſe per ſe adorandas ob peculiarem ſuam excellentiam, ſed dumtaxat ratione prototypi, quod repræſentant.

Probat ſecundò Vaſquez authoritate SS. Patrum docentium honorem ſacris imaginibus impenſum non in eis ſiſtere, ſed in prototypum refundi. Sic S. Dionyſius cap. 2. de cœleſti Hierarchia, *Qui ſacra ſimulacbra ſtudioſè ſpectant; in his talibus lineamentis, ut veris non immorantur, utque rebus divinis, & ex veris negationibus, & diverſis cum extremis veſtigiis earum ſimilitudinibus honor tribuatur*. Quibus ſignificat in ſacris imaginibus cùm ſpectantur, & adorantur, & coluntur, non eſſe immorandum, & ſiſtendum; ſed earum exemplaribus honorem eſſe tribuendum. Eandem veritatem luculenter probat S. Damaſcenus Orat. 1. de Imag. teſtimonio S. Baſilii ex libro de Spiritu ſancto cap. 18. ubi ſic habet; *Quia Rex etiam dicitur Regis imago, & non duo Reges: neque enim imperium ſcinditur, neque gloria dividitur quemadmodum principatus, & poteſtas una eſt, quæ nobis dominatur: ſic etiam & glorificatio à nobis una eſt, & non multæ, propterea quòd imaginis honor ad exemplar tranſit*. Quam etiam ſententiam ſic commentatur: *Quemadmodum purpura, & ſericum, & quod ex his veſtimentum conficitur, per ſe nihil aliud ſunt, niſi tenue quoddam operimentum: quod tamen ſi Rex induerit, honoris quo præſtat Rex, ipſum quoque particeps fit; ita res ex materia conſtantes per ſe quidem adorandæ non ſunt, at ſi gratia plenus ſit is, quem illæ referunt, pro fidei proportione, ipſæ quoque participes fiunt.*

Confirmat Oratione 3. teſtimonio Leontii in Dialogo 4. contra Judæos: ubi ſic dicitur: *Quemadmodum etiam Jacob accipiens à filiis ſuis veſtem ſanguine conſperſam Joſeph, cum lachrymis oſculatus eſt, ſuiſque oculis circumpoſuit, non ipſam veſtem diligendo, aut honorando hoc fecit, ſed per eam arbitratus eſt, ſe Joſeph oſculari, & in manibus habere: ſic etiam Chriſti omnes imagines Chriſtiani, aut Apoſtoli, aut Martyris tenentes, noſtraque carne oſculantes, animo videmur nobis ipſum Chriſtum, aut Martyrem amplecti*. Adducit verò in exemplum eum, qui filii mortui veſtem oſculatur. Idem de filiis, qui, Patre ipſorum longè abſente, & peregrinante, quidquid in domo illius vident, ſive baculum, ſive chlamidem, cum lachrymis amplexantur, hi tamen digni non ſunt reprehenſione. Reddit rationem his verbis: *Non enim, ut Deum, veſtes adoraſti, ſed ipſum amorem erga eum, qui his amiciebatur tuum per oſcula declaraſti*: Tandem concludit rationem dicens: *Ergo ut ſæpiùs dixi, in omni ſalutatione, & adoratione intentio ipſa requiritur, & reputatur*, id eſt, conſideranda, & expendenda eſt. Miſſa facio aliorum SS. Patrum teſtimonia, quibus eandem veritatem probat ibidem Vaſquez.

Ut autem à Recentioribus Theologis gravis hac de re concitata controverſia, etſi, ut mihi videtur, ad Catholicam veritatem minùs utilis, æquiori judicio componatur, cenſerem dicendum, ſacras quidem imagines præcipuo, ac primario cultu dumtaxat propter earum prototypum eſſe venerandas ita quòd ea ratione cenſeantur cultu religioſo dignæ, quòd excellentiam prototypi in memoriam revocent: nihilominùs cùm, ut ſuprà diximus, fiat quæ-

dam

Digitized by Google

dam ipſius prototypi in ſuam imaginem excellentiæ moralis diffuſio, & attributio; inde cenſerem etiam imagines ratione illius promanantis, & ſupereffuſæ moraliter excellentiæ; per ſe etiam aliqua veneratione cenſeri dignas, non quidem ſecundùm earum eſſe materiale, ex quo formantur; nempe quatenus ſunt lignum, æs, argentum, aurum, aut colores, neque etiam ſecundùm earum eſſe formale ſimpliciter, hoc eſt ſecundùm lineamenta, & diſpoſitionem partium peritè, & affabrè concinnatarum, hoc enim merè artificiale eſt: ſed quatenus ordinantur ad ſignificandam, & repræſentandam rem, quę ſecundùm ſe, & in ſe complectitur præcellentiam veneratione dignam.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm, & quo cultu Sanctorum Reliquiæ ſint adorandæ.

N*Otandum primò*, varios hæreticos ſacras Sanctorum vita functorum exuvias, & reliquias non ſolùm nullo in honore habuiſſe, ſed etiam deſpexiſſe, ac earum cultum damnaſſe. Nam, ut miſſos faciam omnes *Iconoclaſtas*, qui ſicut imaginum, ſic & reliquiarum ſacrarum fuerunt impugnatores acerrimi, maximè verò nefarius ille Copronymus; plurimi ſunt, qui ſpeciatim reliquiarum venerationem è medio ſuſtulerunt. Primus apparet, *Euſtatius Sebaſtienſis*, qui, ut referunt Alphonſus de caſtro, & Prateolus verbo *Euſtatius*, damnatus fuit in Concilio Gangrenſi: nam licèt in eo Concilio, nullus Canon contra ſacras reliquias ſpernentes præſcribatur; nihilominùs in ejus Concilii præfatione attribuitur error Euſtatio, quòd loca ſanctorum Martyrum contemnat, & qui illuc conveniunt, reprehendat. Eundem errorem iſti Euſtatio attribuit Jonas Aurelianenſis lib.1. de cultu imaginum. Hujus autem in errore ſequaces fuerunt *Eunomius*, & *Vigilantius*, quorum poſtremus, ut refert S.Hieronymus epiſt.54. Catholicos appellabat *cinerarios*, & *idololatras*, quod Sanctorum cineres, & ſacras exuvias colerent. Ejuſdem erroris propagator fuit *Fauſtus Manichæus*, nam ut refert S. Auguſtinus lib. 20. contra ipſum cap.22. Chriſtianos arguebat, quòd Martyrum memorias honorarent, & idola in Martyres convertiſſent, vino, & dapibus defunctorum umbras placantes: at omnium iſtorum Errorum nefariam animi ſententiam pridem ſepultam denuò excitarunt *Vvicleffiſtæ*, ut refert Vvaldenſis tom. 3. tit. 14. cap. 131. *Lutherani*, quorum anteſignanus ſerm. de Cruce, reliquias, fidelium ſeductiones appellat, & altiſſimè ſub terra defodiendas cupit. *Calviniſtæ*, qui maximè hoc ſæculo omnem illorum veterum hæreticorum virulentam fæcem ebibentes, non ſolùm Sanctorum invocationem, ac imagines è medio tollere niſi ſunt, ſed etiam dæmonis rabie in omne ſacrum furentes, in venerandas omnes Sanctorum reliquias debacchati ſunt; quorum omnium impia dogmata, & fundamenta proponenda ſunt, ac convellenda.

Notandum ſecundò, non unam, concordemque eſſe apud Catholicos de modo ſacras reliquias colendi ſententiam. Quamquam enim conveniant omnes contra hæreticos, Sanctorum ſacras exuvias eſſe in pretio, & honore habendas, nihilominùs invicem diſſentiunt circa modum eas colendi. *Quidam* enim cum Seraphico Doctore in 3. diſt.9. art.1. quæſt.4. docent quòd etſi imagines ſacræ non ſint colendæ ſpeciali cultu ab illo, qui prototypo debetur; quia eas ratione dumtaxat repræſentationis veneramur, noſque ſemper ducunt in venerationem, & æſtimationem exemplaris quod referunt; nihilominus reliquiæ Sanctorum ſecundùm ſe aliquam excellentiam ſibi vendicant, nempe aut propter contactum, aut propter affinitatem, quam habuerunt, & adhuc ſervant cum anima beata, à qua in generali mortuorum reſurrectione denuò debent vivificari, ſubindeque eas ſecundùm ſe cultum aliquem, ac venerationem promereri. *Alii* verò exiſtimant reliquiis ſecundùm ſe cultum, & adorationem non deberi, ſed ſolùm cum eo cujus reliquiæ ſunt: ita quòd illæ non ſint terminus *qui* totalis illius adorationis, ſed tantùm partialis; nec ſimpliciter dici queant adorari cultu abſoluto, ſed dumtaxat reſpectivo: quid autem verius cenſendum ſit, infra patebit.

Notandum tertiò, per ſacras reliquias nos non ſolùm hic intelligere ſacras Sanctorum vita functorum exuvias, & integra corpora, aut eorum partes, ſed etiam illorum veſtes, & alia ſimilia, quæ vel ad ipſorum neceſſarium uſum, vel ad pœnitentiæ, & mortificationis miniſterium inſervierunt: de quibus omnibus duo hic occurrunt determinanda. *Primum*, an iſtæ ſa-

Digitized by Google

ſacræ reliquiæ colendæ ſint, & adorandæ. *Secundum*, an cultum abſolutum, vel dumtaxat reſpectivum ſibi vendicent.

CONCLUSIO PRIMA.

R*Eliquiæ Sanctorum veneratione dignæ ſunt*. Probatur *primò* ex Veteri Teſtamento, illis videlicet omnibus teſtimoniis, quibus Deus voluit Sanctorum virorum vita functorum corpora in veneratione haberi, idque tanquam religioſum, ac divino præcepto ſancitum munus viri pietate celebres obſervarunt: Hinc Geneſ. 50. Joſeph præcepit, ut aromatibus condirent Patrem ſuum Jacob vita functum, petiitque licentiam à Pharaone eum ſepeliendi in terra Chanaam, in illa ſpelunca duplici, quam emerat Abraham, prout Jacob ipſe petierat Geneſ. 23. Similiter Joſeph Geneſ. 50. morti proximus fratribus ſuis mandat: *Aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto ...... & conditus aromatibus repoſitus eſt in loculo in Ægypto*.

Hinc Eccli. 49. dicitur de oſſibus Joſeph: *Oſſa ipſius viſitata ſunt*, quia nimirum Joſeph Geneſ. 50. dixerat: *Viſitabit vos Deus, aſportate oſſa mea vobiſcum*, & dicuntur ibidem oſſa Joſeph *poſt mortem prophetaſſe*, vel quia Prophetia Joſeph de illis impleta fuit, quando juxta prædictionem ejus aſportata ſunt; nam Exodi 13. *Tulit Moyſes oſſa Joſeph ſecum, eò quòd adjuraſſet filios Iſrael dicens, Viſitabit vos Deus, afferte oſſa mea vobiſcum*: Vel quia poſt mortem operata ſunt miracula, quæ illum Prophetam Dei magnum fuiſſe teſtabantur. Similiter Eccli etiam 49. de duodecim Prophetis dicitur: *Et duodecim Prophetarum oſſa pullulant de loco ſuo*. Dicuntur autem oſſa illorum *pullulare*, quia poſt mortem in memoria, & honore vivunt, ob fidem, miracula, Prophetias, & vitæ ſanctitatem.

Legimus ſimiliter 4. Reg. c. 13. quòd Deus ad contactum ſepulti corporis Eliſæi, cadaver in ejus ſepulchrum injectum ſuſcitaverit, ne videlicet prophanum cadaver in ſepulchro ſanctiſſimi Prophetę quieſceret: quo miraculo ſignificavit Deus Prophetarum, ac Sanctorum reliquias in veneratione, & honore eſſe habendas. Hinc *ibid. cap.* 23. Jozias Rex volens omnem idololatriam, & ſuperſtitionem evertere, cùm omnia Pſeudo-Prophetarum oſſa exhumari, & ſuper idolis dedicatum altare comburi juſſiſſet; Eliſæi, & alterius veri Prophetæ ſepulchrum intactum eſſe voluit. Hinc obſervat S. Hieronymus in cap. 1. Oſeæ, quòd ejuſdem Oſeæ, Jonæ, & Abdiæ ſepulchrum uſque hodie cum Eliſæi Prophetæ, & Baptiſtæ Joannis in Sebaſte venerationi habetur.

Similiter eadem veritas colligitur ex Novo Teſtamento, nam imprimis Chriſti Domini ſepulchrum tanto apud omnes fideles in honore ſemper extitit, juxta illud Eſaiæ cap. 11. vaticinium: *Et erit ſepulchrum illius glorioſum*, ut S. Hieronymus Epiſtol. 17. ſcribat ſuo tempore de toto orbe Chriſtiano fideles ad illud devotionis, & venerationis causâ concurrere; *Quicumque*, inquit, *in Gallia primus, huc properat, diviſus ab orbe Britannus, ſi in religione proceſſerit, occiduo ſole dimiſſo, quærit locum forma ſibi tantùm per ſcriptorum relationem cognitum*. Legimus item Matth. 9. quòd mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, devotè tangens fimbriam veſtis Chriſti, ab infirmitate ſanata fuerit. Et *Actor.* 5. ſcribitur quòd populi certatim ægros adducebant, & ponebant in lectulis, ac grabatis, *ut veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quemquam & liberarentur de infirmitatibus ſuis*. Quod ſerm. 29. de Sanctis ponderans S. Auguſtinus, & celebrans vincula, quibus illigatus fuerat Petrus ait: *Si tam medicabilis fuit obumbratio viſitantis, quantò magis catena vincentis? Si inanis quedam ſpecies vacuæ imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis, quantò plus de corpore meruerunt attrahere ſalutis, ferreo pondere ſacris impreſſa membris vincula paſſionis?* Idem refertur cap. 19. de Sudariis, & Præcincturis S. Pauli: *Supra languidos deferebantur à corpore ejus ſudaria, & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur*.

Probatur tertiò, hæc veritas ex Conciliis; definita eſt enim in Concilio *Gangrenſi* Canone ultimo, ſi cum his, quæ dicuntur in præfatione ipſius Concilii, conferatur. Similiter in ſeptima Synodo *Act. 6.* in definitione fidei præcedenti quæſtione expreſſa. Item in *Carthaginenſi quintò* Can. 14. ubi definitur altaria non eſſe ſine reliquiis Sanctorum conſecranda; in *Braccharenſi tertiò* Can. 5. *Moguntino* tempore Caroli Magni Can. 51. *Lateranenſi* ſub Innocentio III. cap. 62. maximè verò *Tridentino* ſeſſ. 25. ubi præſcribit modum exponendi, & colendi ſacras reliquias: Ita quòd nullæ poſ-

poſſint de novo recipi, & fidelium venerationi exponi, niſi recognoſcente, & approbante Epiſcopo.

Eandem veritatem conteſtantur SS. Patres, ac ſacri Eccleſiaſtici ſcriptores, qui aſſerunt Chriſtianos ex antiquo, Sanctorum, præſertim Martyrum, corpora, cineres, oſſa, & alias reliquias in veneratione habuiſſe. Id probat imprimis Eccleſia Smirnenſis in Epiſtola encyclica, quam de actis, & morte S. Policarpi ſui Epiſcopi, & Apoſtolorum diſcipuli, ſcripſit circa annum Chriſti 147. quam etiam Euſebius Cæſarienſis in lib. 4. ſuæ Hiſtoriæ cap. 15. intexuit. Ibi poſt expoſitam paſſionem, illius narrationem refert ad extremum apud Proconſulem egiſſe Chriſtianorum hoſtes, *Ut ne corporis illius poteſtatem illis facerent, ne crucifixo relicto venerari hunc (ajebant) incipiant.* Hoc cùm Judæi potiſſimùm urgerent, ait Centurionem corpus ſacrum incendio conſumpſiſſe. *Ita nos*, inquiunt Smirnenſes, *ſublatis poſteà oſſibus illius, quæ quibuſvis prætioſiora lapillis, & auro probatiora erant, ibi ea uti par erat repoſuimus, quo in loco, pro eo, ac poterimus, in exultatione, ac lætitia, dabit nobis Dominus congregatis natalem Martyrii illius celebrare diem: tùm ad eorum memoriam, qui anteà certamine functi ſunt; tum ad illorum, qui poſteà ſunt paſſuri exercitationem, & præparationem.*

Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 18. de Reſurrectione diſputans, deque Elia, & Eliſæo, & ab utroque ſuſcitatis agens, poſteriorem hunc ait bis mortuum excitaſſe, in vita, & poſt mortem. *Vivus enim*, inquit, *reſurrectionem effecit per animam ſuam: ſed ut non ſolùm animæ juſtorum honorentur, verùm etiam credatur vim quamdam ineſſe juſtorum corporibus, qui in Eliſæi ſepulchrum abjectus erat mortuus, ubi mortuum Prophetæ corpus attigit, vivificatus eſt.* Quod & ſubinde probat ſic. Nam ſi ſudaria, & ſemicincta Pauli, quæ extra corpus erant ipſius, ægris admota eos ſanabant, quantò id magis de Sanctorum par eſt credi corporibus, quæ vim trahunt ex animis, quibus diu domicilium præbuerunt.

S. Baſilius in Pſalm. 195. exponens hæc Verba, *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus*: obſervat in veteri lege mortuorum corpora pro immundis habita fuiſſe; in nova autem lege ſecùs rem habere. *Modò verò quiſquis*, inquit, *oſſa Martyris attigit, nonnullam ſanctificationis communionem percipit ex ea gratia, quæ corpori illius inſidet.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione 18. in S. Cyprianum, teſtatur hujus reliquias, ſacroſque cineres dæmones expellere, morbos ſanare, & mirabilia facere. *Quæ omnia Cypriani*, inquit, *vel pulvis ipſe poteſt, ſi fides adſit, ut experti norunt, & qui rem geſtam ad noſtram uſque memoriam propagarunt, & in conſequentia tempora tranſmittent.*

S. Ambroſius in Epiſtola 53. referens qualiter repererit corpora SS. Gervaſii, & Protaſii, narrat deinde quanta miracula ibi facta ſint: *Cognoviſtis*, inquit, *imò vidiſtis ipſi multos à dæmoniis purgatos, plurimos etiam, ubi veſtem Sanctorum manibus contigerunt, iis, quibus laborabant debilitatibus abſolutos, reparata vetuſti corporis miracula, quo ſe per adventum Domini Jeſu gratia terris major infuderat: umbra quorum Sanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria jactantur. Quanta indumenta ſuper reliquias ſacratiſſimas, & tactu ipſo medicabilia repoſcuntur. Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, ſalvus erit.* Demum ſe Martyres ait ſub altari condidiſſe: *Condamus ergo reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibus invehamus, totamque diem fida devotione celebremus.* Et in ſermone 14. qui eſt de SS. Nazario, & Celſo, de reliquiis SS. Corporum agens: *Hæc eſt*, inquit, *ſanctorum Martyrum gloria: quorum etſi per univerſum mundum ſeminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo.* Et in fine. *Honoro ergo*, inquit, *in carne Martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices: honoro viventis memoriam perennitate virtutis: honoro per confeſſionem Domini ſacratos cineres: honoro in cineribus ſemina æternitatis: honoro corpus, quod mihi Dominum meum oſtendit diligere: quod me propter Dominum mortem docuit non timere: Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reverentur & dæmones, quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificatur in ſepulchro? Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honoravit in gladio: quod cum Chriſto regnavit in cœlo.*

S. Hieronymus Epiſt. 53. ſic Vigilantium interpellat: *Dolet*, inquit, *Martyrum reliquias pretioſo operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel projici in ſterquilinium; ut ſolus Vigilantius ebrius, & dormiens adoretur. Ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum baſilicas ingredimur. Sacri-*

crilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim: apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantii illorum ſe ſentire præſentiam confitentur? Sacrilegus, & nunc dicendus eſt Auguſtus Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore de Judæa tranſtulit in Thraciam? Omnes Epiſcopi non ſolùm ſacrilegi, ſed & fatui judicandi, qui rem viliſſimam, & cineres diſſolutos in ſerico, & vaſe aureo portaverunt? Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis reliquiis, & tanta lætitia, quaſi præſentem, viventemque Prophetam cernerent, ſuſceperunt; ut de Paleſtina uſque Chalcedonem jungerentur populorum examina, & Chriſti laudem una voce reſonarent.

S. Chryſoſtomus innumeris propè locis, & maximè homil. 65. de SS. Berenice, Proſdoce, & Domina: *Fortè*, inquit, *ingens in vobis concitatum eſt deſiderium Martyrum iſtorum. Cum hoc igitur ardore accedamus ad reliquias ipſorum; amplectamur eorum loculos. Poſſunt enim, vel ipſa Martyrum conditoria magna vi pollere: quemadmodum eorundem oſſa Martyrum plurimùm poſſunt.* Sic in hom. 66. de S. Pelagia: *Illuſtrius*, ait, *eſſe palatiis regiis omnium judicio ſepulchrum illud, in quo ſitum eſt corpus ejuſmodi, quod cum virtute, pietateque vixit. Atque hujus rei teſtes vos eſtis, qui divitum ſepulchra, quamvis aureis ornata palliis, tanquam ſpeluncas prætervolatis: ad hanc verò Sanctam cum ingenti alacritate concurriſtis: quoniam martyrio, & confeſſione, ac virginitate, pro aureis veſtibus, ſemetipſam velut ad funebrem apparatum componens, inclyta Martyr exceſſit.* Ita in calce homil. 76. de SS. Juventino, & Maximino, quorum reliquias in unum loculum impoſitas fuiſſe dicit, eos vocat columnas, & ſcopulos, & turres, & luminaria Eccleſiæ, quòd eam ſuſtentent, & protegant. Tum populum ſic hortatur: *Aſſiduè itaque ad illos veniamus, & loculum contingamus, & cum fide reliquias eorum circumplectamur: ut benedictionem aliquam illinc attrahamus. Nam ut milites vulnera oſtendentes ab hoſtibus accepta, audacter Regem alloquuntur: ſic etiam iſti capita ſibi abſciſſa manibus portantes, & in medium producentes, facilè omnia quæcumque voluerint apud cæleſtem Regem efficere poterunt.*

Si plus deſideres SS. Patrum hac de re teſtimonia, conſulas *Coccium* lib. 5. de Sanctis Eccleſiæ cap. 16. *Alanum Copum* dialogo 3. cap. 12. *Bellarminum* lib. 2. de Imaginibus. *Petavium* lib. 14. de Incarnatione, cap. 17. *Perronium* in refutatione falſæ diſſertationis, & mendacis diſcurſus Tilleni: ac plures alios moderniores, qui de hac controverſia adversùs hæreticos hujus temporis uberrimè ſcripſerunt.

Meritò igitur contra hæreticos hujus temporis, innovare poſſumus querimoniam, quam anno Chriſti Domini 825. formavit Dungalus in eadem omninò controverſia, libro ſuo adversùs Claudium Taurinenſem: Qualis, inquit, & quanta
eſt inſana elatio, & vana temeritas, ut „
quod à primævo tempore Chriſtianitatis „
per annos fermè 825. (dicamus „
nos 1675.) à ſanctis, ac beatiſſimis Patribus „
, ac religioſiſſimis poſtmodum „
principibus, in gloriam, & laudem „
Dei, in Eccleſiis, & in quibuslibet „
Chriſtianorum domibus fieri conceſſum, „
conſtitutum, & juſſum eſt, unus ho- „
mo (ſcilicet Claudius Taurinenſis) „
blaſphemare, reprehendere, conteſta- „
ri, projicere, ac ſufflare præſumat? Qua- „
ſi in tanto jam dicto ſpatio nullus ſic „
ſanctus, vel ſapiens in Eccleſia Dei ex- „
titiſſet author, qui tam ardentiſſimum „
in corde ſuo zelum, vel ſubtiliſſimum „
potuerit habere intellectum, ſicut iſte, „
qui audet oppugnare, quod cæteri qua- „
ſi formidoloſi, auſi non ſunt; vel vitu- „
perare, quod alii eſſe vituperandum, „
quaſi ſtulti non intellexerunt. „

Objiciunt hæretici illud Chriſti Domini oraculum Lucæ 11. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: Patres autem veſtri occiderunt illos; profectò teſtificamini, quòd conſentitis operibus Patrum veſtrorum, quoniam ipſi quidem occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra*: at Chriſtus his verbis non accuſat Judæos de alio crimine, niſi quia ædificabant monumenta Prophetarum, & eorum reliquias venerabantur, in quo conſentiebant operibus Patrum ſuorum: igitur crimen eſt Sanctorum reliquias venerari.

Nego minorem, nullus enim eſt ex SS. Patribus, aut Scripturæ Interpretibus, qui dixerit eo loco improbari ornatum monumenti Virorum juſtorum; nam eorum ſepulchra in honore ſemper fuerunt apud Judæos, nec uſquam aliqua ſuperſtitione notata, ut optimè obſervat Vvaldenſis tom. 3.

cap.

cap.131. Dicendum eſt ergo Chriſtum Dominum ibidem Phariſæos hypocriſis ſpeciatim inſimulare, quod dilucidè explicat Matth.23. ubi eandem querimoniam inſtituens ait: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ; quia ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum: Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt.* Quibus verbis Chriſtus Dominus ſignificat illos fuiſſe ejuſdem, quantum ad animum, criminis reos, cujus Parentes; quia ſicut illi Prophetas occiderunt, ſic debebant ipſum Prophetarum maximum occidere, etiam in animo ipſius necem, ac perſecutionem meditabantur. Unde reprehendit eos, non quòd ædificarent monumenta Prophetarum, ſed quòd ſub hac ſpecie pietatis erga Prophetas, occultarent malevolum animum erga illum, qui Prophetarum erat Princeps: ſicut ibidem eos reprehendit: quòd decimarent *mentham, & anethum, & cuminum,* non quòd arguat decimationem, quæ lege erat præcepta; ſed quòd ſub prætextu, & velo horum operum leviorum occultarent impietatem, & graviora legis præcepta omitterent.

Objiciunt ſecundò illud Deuteronomii cap. ult. ubi dicitur Moyſem vita functum in Monte *Nebo* ſepultum fuiſſe in valle *Moab*, & poſtea additur: *& non cognovit homo ſepulchrum ejus uſque in præſentem diem*: At (inquit Calvinus in admonitione de reliquiis,) non aliam ob cauſam occultatum fuit Moyſis corpus, & ſepulchrum, quàm ne coleretur à Judæis: igitur corporum Sanctorum cultus eſt à Deo prohibitus. *Confirmant* ex epiſtola S. Judæ, ubi ait: *Cùm Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſis corpore, &c.* hæc autem altercatio inter Michaelem, & diabolum, non alia fuit, quàm quòd Michael vellet corpus Moyſis ſemper occultari, ne Judæi illud venerantes in idololatriam ruerent, diabolus verò voluit ſepulchrum, & corpus Moyſis revelari, ut ſub prætextu pietatis Judæis foret occaſio idololatriæ: igitur cùm idem ſit periculum in veneratione reliquiarum, pari ratione hæc eſt cavenda.

Reſpondeo primò præfatum textum Calvino potiùs adverſari, quàm patrocinari: ſiquidem cùm Deus voluerit Moyſis corpus Angelorum miniſterio tumulari, ſignum eſt, quòd ipſe velit reliquias, & corpora Sanctorum in honore eſſe habenda. *Dico ſecundò* jure quidem optimo Deum noluiſſe Moyſis corpus revelari, ne Judæi, ad idololatriam proclives, illum tanquam numen colerent, maximè cùm eum vivum habuiſſent ducem, Legiſlatorem, & Salvatorem, ac tot tamque ſtupenda miracula illum edentem conſpexiſſent. Non eſt autem hujuſmodi cavendum periculum in Chriſtianis, maximè cùm meliùs inſtruantur de cultu ſacris reliquiis impendendo: nullus enim eſt, qui neſciat ſe ſanctos colere non ut numina, ſed ut pios Dei miniſtros propter eximiam virtutem Sanctorum, & patrocinium, quod ipſorum interceſſione poteſt obtineri.

Objiciunt tertiò illud S. Pauli ad Coloſſ.2. *Nemo vos ſeducat volens, in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans fruſtrà, inflatus ſenſu carnis ſuæ*: hanc autem religionem Angelorum vocat ἐθελοθρησκίαν, id eſt, *voluntarium cultum*, hoc eſt à Deo non præceptum: ſed cultus reliquiarum eſt voluntarius, & minimè à Deo præceptus: ergo eſt cultus voluntarius, & ſuperſtitioſus.

Reſpondent huic objectioni Doctores Catholici: Apoſtolum in eo capite duo reprehendere in Judæis: nimirum cultum Angelorum, quia illos colebant tanquam minores Deos, & quia eos ſupra Chriſtum extollebant, & obſervationem certorum ciborum, & aliorum legalium, & hunc cultum Angelorum vocat *religionem Angelorum*; & obſervantiam illam legalium in fine capitis, vocat ſuperſtitionem. Quocirca nihil ex hoc loco colligi poteſt contra Catholicos, quia illi non honorant Angelos, vel Sanctos, vel eorum reliquias, ſupra Chriſtum; neque obſervant legalia, vel certis cibis utuntur more Judæorum, & tanquam lege veteri præceptis, quia agnoſcunt legem veterem quoad cæremonialia, & judicialia eſſe per Chriſtum abrogatam: neque cultus Sanctorum, vel imaginum, & reliquiarum poteſt vocari ἐθελοθρησκεία, quia hæc ſignificat fictum, & merè voluntarium cultum, pro quo nulla eſt authoritas ſufficiens, nulla ratio: at pro cultu Sanctorum, imaginum, & reliquiarum habemus authoritatem Scripturæ, Traditionis, Conciliorum, & Patrum, imò & rationem pro hoc cultu militantem, & ſic hic cultus non eſt merè vo-

voluntarius, & fictus, uti erat cultus ille Angelorum, & ſuperſtitio in cibis.

Objiciunt quartò Concilium Eliberitanum Can. 34. ubi prohibetur cereos interdum accendi, ne ſpiritus defunctorum inquietentur: *Cereos*, inquit, *placuit in cœmeterio non accendi; inquietandi enim Spiritus ſanctorum non ſunt*. Similiter & S. Hieronymum adverſùs Vigilantium, ubi cùm objeciſſet Vigilantius, idololatriam eſſe, ejuſmodi cereos interdiù in templis, vel coram Sanctorum reliquiis accendere, reſpondet S. Hieronymus: *Cereos clara luce non accendimus, ſicut fruſtra calumniaris; ſed ut noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, nec cæci tecum dormiamus in tenebris. Quòd ſi aliqui propter imperitiam, & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certè religioſarum fœminarum, de quibus verè poſſumus dicere, confiteor, zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis?* Exiſtimavit igitur S. Hieronymus cultum Sanctorum reliquiis impenſum eſſe ſuperſtitioſum.

Reſpondeo Concilium Eliberitanum idcirco prohibuiſſe uſum cereorum coram Sanctorum ſepulchris, ut Fideles inter Paganos verſantes eorum ſuperſtitioni non participarent: Ethnicis enim perſuaſum erat mortuorum animos in ſepulchris degere, & eorum ſepulta corpora aliquid adhuc ſenſus habere, ac ſubinde cibis, & lucernis indigere, quibus famem, & tenebras diſpellerent; ideòque dapes, & lac, & vinum funeribus inferebant, ut refert Plutarchus initio vitæ Romuli. Hinc Virgilius lib.6. Æneidon in exequiis Miſeni, ait:

Averſi tenuere facem, congeſta cremantur
Thurea dona, dapes, fuſo crateris olivo.

Obſervat etiam Thertullianus Ethnicos ita defunctis parentare, ut eis eſculenta apponant, quæ comedant. Quin etiam tumulis accenſas lucernas includebant, cujuſmodi etiam nunc ad effoſſas eorum urnas reperiuntur: imò fiebat plerumque, ut appoſitis ad ſepulchra luminibus, per magicam impietatem, & necromantiam ſpiritus evocarent, ut refert Plinius 28. hiſtoriæ c.2. ſicque animas vita mortali functas videbantur inquietare; qua voce uſus eſt etiam Samuelis ſpiritus à Pythoniſſa rogatu Saulis Regis evocatus, dicens 1.Reg. cap. 28. *Quare inquietaſti me, ut ſuſcitarer?* Ne autem fideles viderentur Gentilibus morem gerere, & nefarios eorum ritus ſectari, idcirco prohibet in cæmeteriis per diem lucernas accendi. *Addit* verò rationem dicens, Inquietandi enim ſpiritus Sanctorum non ſunt, non quòd exiſtimet Concilium animas defunctorum magicis incantationibus moveri de loco ſuo, etiamſi in phantaſmate appareant, cùm à Magis evocantur: ſed quia ſciebat cultum illum ſuperſtitioſum eſſe, ac proinde Sanctis diſplicere, & ſpiritus eorum eo dici inquietari; Sicut ad Epheſ.4. Spiritus ſanctus noſtris pravis operibus contriſtari dicitur. *Vel*, ut exponit Garſias Loayſa exponens præfatum Canonem, ſpiritus Sanctorum intelliguntur, non mortuorum, ſed viventium; nam fideles in Scriptura Sancti appellantur; ideo verò dicerentur inquietari illo ritu, quia ille ſuperſtitionem, & imitationem Gentilium redolere videretur.

Poſtquam verò deficiente Gentilitate, Chriſti invaluit religio, tùm demum Fideles procul ablegato metu, vel ſuſpicione approbandi, vel imitandi profanos Gentilium ritus, cereis accenſis Chriſtianorum exequias proſecuti ſunt. Scribit namque S. Hieronymus ad funus S. Paulæ, ingentem fuiſſe concurſum Clericorum, & Monachorum cereos ardentes deferentium. Gregorius etiam Nyſſenus in vita Macrinæ Sororis commemorat Clericos, qui ei juſta perſolvebant, funus comitantes, cereos accenſos præ manibus habuiſſe.

Ad S. Hieronymum dico, præfatis verbis non improbare ritum accendendi cereos in templis Chriſtianorum, ſed tantùm Vigilantio demonſtrare, quòd falsò Catholicis imponat, & quòd ſi aliqui propter imperitiam in cœmeteriis, vel coram ſacris Martyrum reliquiis cereos accendant interdiù, non proptereà culpandi ſunt, cùm pro honore Martyrum id faciant, ac ſubinde nihil perdant, & ſui operis mercedem ſint accepturi; imò eorum opus approbat, ſubdit enim: *Nam & abſque Martyrum reliquiis per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accenduntur luminaria, jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed in ſignum lætitiæ*. Igitur cenſet in ſignum lætitiæ poſſe lucernas interdiu accendi ſuper Martyrum ſepulchris, & ad ſignificandam lucernam æternam, quæ poſt caducam hanc vitam piorum animis affulget.

Objiciunt quintò. Id non eſt exponendum

dum fidelium venerationi, quod poteſt in ſuperſtitionem ducere: at tales ſunt Sanctorum reliquiæ, quia pro veris poſſunt eſſe ſuppoſititiæ: & ſic qui illas veneraretur, indebitum, ac ſuperſtitioſum cultum exhiberet.

Reſpondeo primò plurimas, ut diximus, Sanctorum reliquias miraculis eſſe illuſtres, & in dies clarere prodigiis, quibus illarum veritas, & virtus apertè ſit cognita. *Dico ſecundò*, Concilium Tridentinum ſeſſ.25. huic abuſui impediendo ſufficienter providiſſe, dum præcipit eas reliquias fidelium venerationi non eſſe exponendas, niſi priùs Epiſcoporum judicio, ut legitimæ approbentur. *Dico tertiò*, quòd etſi his non obſtantibus contingeret aliquas reliquias eſſe ſuppoſititias; inde tamen non eſſet damnanda circa eas fidelium veneratio, quæ in hoc caſu eſſet dumtaxat ſuperſtitio materialis, non verò formalis, cùm fideles haberent intentionem venerandi alicujus Sancti reliquias, & ad id ſuam venerationem dirigerent.

CONCLUSIO SECUNDA.

R*Eliquiæ Sanctorum venerandæ ſunt cultu reſpectivo, eo ſcilicet, quo eorum imagines ſunt colendæ*. Ita ſanctus Damaſcenus lib.4. de fide cap.12. ubi univerſim de omnibus ſacris venerandis ait: *Omnia, quæ Deo dedicata, atque conſecrata ſunt, ita adoramus, ut cultum, & venerationem ad eum referamus*. Idem docet Author Epiſt. 27. apud S. Hieron. qui loquens de veneratione, quam ſancta Paula exhibuit locis, & rebus per humanitatis Chriſti contactum, & præſentiam conſecratis ait: *Inde ſpecum Salvatoris ingreſſa, poſtquam vidit ſacrum Virginis diverſorium, & ſtabulum, in quo agnovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, ut impleretur, quod in eodem Propheta ſcriptum eſt, me audiente jurabat, ſe cernere fidei oculis infantem pannis involutum, vagientem in præſepio, Magos adorantes Dominum, &c.* Hinc ipſa Paula dicebat: *Ego miſera, atque peccatrix indigna ſum deoſculari præſepe, in quo Dominus parvulus vagiit.*

His etiam ſuffragatur ratio, quia res inanimes, quales ſunt reliquiæ, per ſe non ſunt capaces honoris, aut contumeliæ, niſi quatenus dicunt ordinem, & neceſſitudinem cum rebus ratione præditis: igitur in tantum Sanctorum reliquiæ venerandæ ſunt, in quantum dicunt reſpectum ad ipſos Sanctos, ſeu ad eorum animas præcellenti virtute, gratia, & habitudine illuſtres. Idem itaque ferendum eſt judicium de reliquiis, ac de ſacris imaginibus, quanquam judicem ſacras reliquias ampliori cultu, & veneratione dignas eſſe, quàm Sanctorum imagines, tùm quòd Deus ſæpiùs ad reliquiarum, quàm imaginum præſentiam miracula operetur: tùm quòd corpora Sanctorum maximè deſervierint ad virtutis exercitium: & conſequenter, inquit Tertullianus libro de Reſurrectione carnis, *Non poſſunt ſeparari in mercede, quas opera conjungit*: Tùm denique quia illæ venerandæ exuviæ non ſolùm viva fuerunt templa Spiritus ſancti variis ſacris unctionibus delibuta, ſacramentorum frequentatione pluries conſecrata, & ſpeciali, ac jugi animæ ſanctiſſimæ non ſolùm contubernio, ſed & motibus, operationibus, ac præclaris facinoribus illuſtrata. His enim omnibus, & aliis ſimilibus gloriæ titulis, ampliorem ſibi vendicant honorem, & venerationem, quàm imagines, quæ dumtaxat prototypi ſimilitudinem referunt.

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm Sancti ſint invocandi.

N*Otandum primò*, Sanctorum opitulationem, & mediationem ab eiſdem hæreticis impugnari, qui venerationem infeſtantur: nam Vigilantius apud Hieronymum libello 1. contra eundem, impiè dicebat; *Dum vivimus mutuò pro nobis orare poſſumus, poſtquam mortui fuerimus, nullius pro alio exaudienda eſt oratio*. Non minore impietate Copronymus publico edicto prohibuit Sanctorum interceſſionem, ut teſtantur Suidas in Copronymo, & Glicas 4. annalium. Tandem hæreſim ſectati ſunt *Vvaldenſes* ex Guidone hæreſi 16. *Lollardi* ex Trithemio in Chronico ad annum 1315. *Vvicleffiſtæ*: nam ut refert Vvaldenſis, Vvicleffus l.3. Trialogi dicebat, *Stultum eſſe Chriſtum fontem paratiorem relinquere, & ad rivos turbidos, & remotos* (ſic Sanctos appellat) *accedere*. *Lutherani* hanc, ut omnes ferè alias veteres pridem ſepultas hæreſes, etiam ab inferis ſuſcitarunt: nam Lutherus in poſtilla majore ſuper dominicam ſeptimam

poſt

poſt Trinitatem ait: *Divi Petri merita ne ſe quidem redimere: quomodo autem mihi auxiliarentur, cùm neque ſibi ipſi opem tulerint?* Ei in hac impietate ſubſcripſit Calvinus libro 1. Inſtitutionum capit. 14. ubi dicit ſolùm Deum eſſe orandum, & invocationem Angelorum appellat, *Platonicam Philoſophiam*.

Notandum ſecundò, Sanctos meritò appellari mediatores noſtros apud Deum; mediatoris ſiquidem qualiſcunque nota propria, eſt interceſſio, hoc eſt, deprecatio, & conciliatio, qua in gratiam potentioris aliquis reducitur, præſertim alienati, & offenſi: quanquam enim Chriſtus apud Patrem hujuſmodi functionem primariò exerceat, ac munus iſtud præſtantiſſima, & peculiari quadam ratione illi conveniat, ut *diſp*. 2. demonſtratum eſt: nihil ea res tamen obſtat, quin poſt ipſum, & ejus authoritate, ac virtute, ſuffragatores ſint, & mediatores alii, per quos ad principalem acceſſus pateat. Nam ad mediationem perfectam duplex deſideratur officium; unum quod in bene merendo, ac factis ipſis opitulando cernitur: alterum quod in precibus, & orationibus conſiſtit, quas pro ſuſceptis in tutelam clientibus, patronus ad Deum, mediatorque fundit, ut ejus opem, & beneficentiam eliciat. Ex quibus mutuus in clientibus amor in patronum, & fiducia naſcitur; qua fit ut & dubiis, ac difficilibus in rebus, ad illius præſidium recurrant, & eum ſupplicationibus, ac votis ambiant, tùm in eundem viciſſim gratum, ac benevolum animum, quibus poſſunt, obſequiis, & honore, cultuque teſtentur. Hæc autem omnia Sanctos erga nos implere patebit in hujus diſputationis decurſu.

Notandum tertiò, ex ſeraphico Doctore in 4. diſt. 45. art. quæſt. 2. Sanctos nobis opitulari, & divinam beneficentiam conciliare duplici medio; nempe *merito*, & *affectu*. „ Merito quidem præcedenti, inquit, quo „ Deo facillimè ſervierunt: & tantummodo „ cum ſuis meritis ſunt adepti, ut non ſolùm ſibi beatitudinem, & gloriam meruerint, ſed etiam aliis ſuffragari. Multa etiam ſupererogaverunt affectu, quia amici Dei ſunt facti, & amicitiæ eſt idem velle, & nolle: hinc cùm Sancti aliquem ſpeciali amore proſequuntur, illum ſtimulant, ac impellunt, ut Deum diligat, & ei impensè in omnibus obſequatur. His ita præmiſſis, ſtatuendum eſt Catholicum dogma, nempe conſtanti, ac perpetua Eccleſiæ traditione Sanctorum invocationem, & interpellationem à fidelibus omni ſæculo fuiſſe uſurpatam, quam utique veritatem aperiet, & firmabit.

CONCLUSIO UNICA.

Sanctorum invocatio, ac interpellatio religiosè à fidelibus ſemper fuit frequentata, & uſurpata.

Probatur primò ex Scriptura ſacra, illis maximè locis, quibus Angeli à Patriarchis, & viris ſanctiſſimis interpellantur, & exorantur. Sic Geneſ. 48. Jacob Angelum precatur, ut benedicat filiis Joſeph, & præterea monet, ut poſt ſuam mortem, ſuum nomen cum nomine Patrum ſuorum Iſaac, & Abraham ſuper eos invocetur: *Angelus*, ait, *qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis, & invocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham, & Iſaac*. Cenſet ergo Sanctorum Angelorum, & virorum etiam vita functorum opitulationem, & interpellationem vivis prodeſſe. Idem ſignificatur Job 5. ubi Eliphaz Job monet, *Voca ergo ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum convertere*. Supponit ergo interpellationem Sanctorum non fore fruſtraneam. Idem ſignificatur Job 33. ubi Eliu loquens de peccatore, cujus anima appropinquavit corruptioni ait: *Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, ut annuntiet hominis æquitatem, miſerebitur ejus, & dicet, libera eum, ut non deſcendat in corruptionem: inveni quo ei propitier*. Quibus verbis apertè ſignificat ſanctos Angelos hominibus interdum opitulari, & pro eis ad Deum preces fundere, ac auxilium elicere, quo peccata declinent.

Confirmatur ex illo Jeremiæ 15. ubi Deus Prophetam alloquens ait: *Si ſteterit Moyſes, & Samuel coram me, non eſt anima mea ad populum*: ſupponit ergo Moyſem, & Samuelem, licèt tunc vita functos, potuiſſe orare pro populo.

Nec valet reponere cum Calvino lib. 3. cap. 20. inde colligi contrarium noſtræ concluſioni; nam, inquit, cùm Deus dicat, ſi ſteterit Moyſes, & Samuel, ſupponit eos non ſtetiſſe, nec ipſum oraſſe pro populo Iſraelitico: igitur multò minùs cæteri Sancti exiſtimandi ſunt pro vivis intercedere, & ſi Deus non exaudiiſſet orantes

Moyſem, & Samuelem, nec alios exauditurus eſt.

Reſpondeo enim Calvinum ineptias, vel latebras quærere; nam quamvis Moyſes, & Samuel tunc non oraverint, non eſt conſequens eos non potuiſſe pro illo populo deprecari; nec enim aſſerimus Sanctos continuò pro noſtris vel delictis, vel neceſſitatibus exolvendis apud Deum precibus agere: & certè, ſi nullæ pro vivis eſſent Sanctorum vita functorum preces, luderet Deus dicendo, quòd ſi Moyſes, & Samuel pro prævaricante Iſraelitico populo preces funderent, eos tamen hac in parte non eſſet exauditurus. Ad quid enim hæc obteſtatio, niſi ut ſignificet eorum preces ſe ſolitum exaudire? Hinc meritò S. Chryſoſtomus homil. 1. in 1. ad Theſſ. (quem mutilum, ac ſuppreſſis quibuſdam verbis truncatum, ut hæreticis familiare eſt, in ſuas partes traduxerat Pleſſæus Mornæus) ex illis Jeremiæ verbis infert non eſſe ſpernendas Sanctorum preces; nec tamen in eis dumtaxat noſtræ ſalutis ſecuritatem, ac certitudinem eſſe ſtabiliendam. Id maximè probatur ex 2. Machabeorum 15. ubi Judas Machabæus refert ſe in ſomniis, Oniam, & Jeremiam vita functos vidiſſe, & audiſſe orantes pro populo Iſraelitico: hunc autem librum eſſe Canonicum conſtat ex Concilio Carthaginenſi 2. Can. 22. Auguſtino lib. 18. de civitate cap. 36. & Hieronymo contra Vigilantium.

Confirmatur etiam ex novo Teſtamento, nam S. Petrus epiſtola 2. cap. 1. ſpondet fidelibus ſe poſt mortem ſuis precibus apud Deum acturum, ut quæ docuerat, divina ſuffragante, ac ſtimulante gratia opere complerent: ait enim: *Dabo autem operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Adde quòd eadem ſit ratio, imo potior interpellandi Sanctos vita functos longè intimiùs Deo conjunctos in cœleſti patria triumphantes, quàm eos, qui hac in mortali vita exulant, & militant: ſed docet Apoſtolus nobis prodeſſe interceſſionem juſtorum hic degentium, & illam ipſemet ſæpiùs exorat: nam eos ſollicitat, ut pro ſe ad Deum preces fundant. Sic 1. ad Theſſ. 5. *Fratres orate pro nobis*. Et ibidem Paulus orat pro illis. Et epiſtola ad Philemonem; *Spero per orationes veſtras donari me vobis*. Ad Heb. ultimo: *Orate pro nobis*.

Secundò eadem veritas definita eſt in Conciliis, maximè verò in ſeptima Synodo: nam in ejus actione 1. approbatur epiſtola Tharaſii ad Joannem Presbyterum, & Anachoretam, in qua inter cætera hæc habet: *Poſcimus interceſſionem intemeratæ Dominæ noſtræ ſanctæ Deiparæ, ſanctorum item Angelorum, omniumque Divorum*. Et in fine ejuſdem epiſtolæ. *Salvos facias interceſſione, & precibus Dominæ noſtræ, ſanctæ Deiparæ, & omnium Sanctorum*. Approbatur ſimiliter ejuſdem fidei confeſſio, in qua hæc habet: *Obſecrans interceſſionem ſanctiſſimæ, intemeratæque Virginis Mariæ, ſanctorumque Angelorum, Prophetarum, & Martyrum, Confeſſorum, & Doctorum*. Et iterùm in fine: *Sanctamque ſuam Eccleſiam cuſtodiat, quæque huic imminent ſcandala, intercedente immaculata Deipara Virgine Maria, omnibuſque Sanctis, avertat*.

Similiter Concilium Chalcedonenſe Act. 11. poſt medium, hanc veritatem confirmat: nam in eo Patres clamarunt: *Flavianus poſt mortem vixit, Martyr pro nobis oret*. Et Concilium Trid. ſeſſ. 25. in decreto de invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & ſacris imaginibus, definit *bonum, & utile eſſe Sanctos invocare, &c.* & damnat contrarium aſſerentes.

Probatur tertiò authoritate SS. Patrum, & veterum Theologorum: imprimis Origenes lib. 8. contra Celſum, Sanctos orare pro nobis, Deumque placare demonſtrat: *Habent enim*, inquit, *ſenſum eorum, qui Dei benevolentia digni ſunt: nec ſolùm erga eos, qui digni ſunt, bene ſunt affecti: ſed & omnibus opitulantur, qui ſummum colere Deum cupiunt, quem & propitium reddunt, & cum iis communiter precantur, ac ſimul poſtulant*. Quapropter lib. 2. in Job ait: *O beate Job ora pro nobis miſeris, &c.* & in lamentatione: *O Sancti Dei, vos lacrymis, fletu, dolore pleno deprecor, ut procidatis miſericordiis ejus pro me miſero*. Et poſteà: *Hæc mihi Pater Abraham deprecare pro me*.

Subſcribit S. Baſilius homil. 20. de quadraginta Martyribus, ubi ait: *Quantum laborares, ut vel unum invenires, qui pro te Dominum rogaret? Ecce quadraginta ſunt concordem effundentes orationem. Ubi duo, vel tres congregati ſunt in nomine Domini, ibi in medio ipſorum eſt. Ubi ergo quadraginta ſunt, quis de illius præſentia dubitabit? Qui affligitur, ad quadraginta confugit; qui lætatur, ad ipſos occurrit. Hic, ut malorum exitum inveniat: ille, ut in ſecundis rebus conſervetur. Hic religioſa fœmina pro illis orans in-*

ve-

Digitized by Google

venitur; ac peregrè agenti viro reditum poſtulans; aut ægrotanti ſanitatem. Tum Martyribus poſtulata noſtra jungantur. Tum quibuſdam interpoſitis: *O communes*, inquit, *cuſtodes humani generis: boni curarum participes; orationis adjutores, legati potentiſſimi!*

Adſtipulatur S. Gregorius Nazianzenus oratione funebri in S. Baſilium, ubi circa finem ſic eum exorat: *Tu verò, divinum, & ſacratum caput è cœlo nos aſpice; & carnis ſtimulum à Deo nobis ad diſciplinam datum, vel precibus tuis ſiſte; vel perſuade fortiter ferre: ac totum vitæ noſtræ curriculum ad id, quod maximè conducibile eſt, dirige. Poſtquam autem exceſſerimus è vita, illinc nos etiam in tua tabernacula ſuſcipe; ut ſimul viventes, & ſanctam, ac beatam Trinitatem intuentes, &c.* Eadem precandi formula S. Athanaſium compellat in fine Orationis 21. Et in Oratione 24. de eodem loquens Athanaſio: *Hunc res*, ait, *noſtras è cœlo proſpicere, ac manum porrigere iis, qui virtutis cauſa laborant, eòque id magis facere, quò vinculis corporis expeditus eſt.*

Concordat S. Gregorius Nyſſenus oratione in S. Theodorum, cujus his verbis auxilium ſic præclarè poſtulat: *Intercede pro patria apud communem regem ... Timemus vexationes: expectamus pericula. Non longè abſunt nefandi Scythæ, qui bellum contra nos meditantur. Tanquam miles pro nobis pugna: tanquam Martyr pro conſervis utere libertate. Quamvis è vita exceſſeris: at noſti perpeſſiones, & neceſſitates humanæ naturæ. Pacem poſtula.* Tum ita pergit. *Nos enim quòd incolumes ſumus ſervati, tibi acceptum referimur. Poſtulamus autem, & futuri ſecuritatem temporis. Quòd ſi majori advocatione, & interceſſione opus eſt, fratrum tuorum Martyrum chorum congrega; & cum omnibus deprecare. Multorum juſtorum orationes, populorum, ac multitudinum peccata diſſolvant. Admone Petrum; excita Paulum; nec non Joannem Theologum, & dilectum diſcipulum, ut pro fundatis à ſe Eccleſiis ſolliciti ſint; pro quibus cathenas geſtarunt.*

Sanctus Ambrobus eandem veritatem pluribi commendat, maximè *epiſt.* 53. ubi refert quemadmodum ſanctorum Gervaſii, & Prothaſii corpora, revelante ſibi Deo, repererit, in quorum ſepulchro libellus etiam inventus eſt, in quo & eorum ortus, ac finis ſcriptus erat, cujus hæc erat clauſula: *Ego ſervus Chriſti Philippus abſtuli cum filio meo furtim nocte ſancta corpora; & in domo mea, Deo ſolo teſte, in iſta arca ſaxea ſepelivi: credens me orationibus eorum conſequi miſericordiam Domini noſtri Jeſu Chriſti.* At clariſſimè hanc veritatem explicat in libro de Viduis, ubi demonſtrat ſanctos mortuos perinde, ac vivos pro nobis intercedere: cùm enim retuliſſet miraculum ſocrus Simonis à Chriſto ſanatæ ob interceſſionem Petri, & Andreæ, addit: *Ergo rogaverunt pro vidua Petrus, & Andreas. Utinam exiſtat aliquis, qui tam citò poſſit rogare pro nobis, vel certè iſte, qui pro ſocru rogat, Petrus, & Andreas frater ejus. Tunc enim pro affinitate poterant: nunc jam poſſunt pro nobis, & pro omnibus impetrare.* Pergit deinde; *Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare: Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiamſi quæ habuerunt peccata, laverunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere; qui & ipſi infirmitatem corporis, etiam cùm viverent, cognoſcebant.*

Id ipſum variis in locis commendat Sanctus Chryſoſtomus, maximè verò in homilia panegyrica de Martyribus Ægyptiis. Et in epiſtolam primam ad Cor. 1. 12. ac in homilia de Sanctis Berenice, &c. ubi ait: Non ſolùm in hoc die feſto, ſed „ in aliis etiam diebus ad illas adhæ- „ reſcamus, deprecemur eas; oremus uti „ patronæ noſtræ ſint, magnam quippe „ fiduciam apud Deum obtinent, non vi- „ ventes dumtaxat, ſed etiam mortuæ: „ imò mortuæ multò magis. Nunc enim „ ſtigmata Chriſti portant: hæc porrò „ ſtigmata monſtrantes, nihil non Regi „ perſuadere poſſunt, &c.

S. Hieronymus clariſſimè hanc veritatem ubique prædicat, maximè epiſt. 1. 25. & 27. at fuſiſſimè in libro contra Vigilantium, ubi inter cætera hæc habet. *Dicis in libello tuo, quòd, dum vivimus, mutuò pro nobis orare poſſumus: poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudienda oratio: Præſertim cùm Martyres ultionem ſui ſanguinis obſecrantes impetrare non quiverint. Si Apoſtoli, & Martyres adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolliciti: quantò magis poſt coronas, victorias, & triumphos? Unus homo Moyſes ſexcentis millibus armatorum im-*

petrat à Deo veniam: & Stephanus imitator Domini ſui, & primus Martyr in Chriſto pro perſecutoribus veniam deprecatur: & poſtquam cum Chriſto eſſe cœperint, minùs valebunt, &c. Denique Sancti non appellantur mortui, ſed viventes. Quo nos item argumento Catholici contra Vigilantii ſectatores Hagiomachos uti conſuevimus, ad eaſdem diluendas calumnias.

Omnium optimè Sanctorum invocationem, & opitulationem commendat S. Auguſtinus infinitis propè teſtimoniis: at prę clariſſimè ſermone 51. de diverſis cap. 6. de S. Stephano, cujus reliquiæ recens inventę fuerant: *Triumphavit*, inquit, *coronatus eſt: latuit tanto tempore corpus ejus: proceſſit quando Deus voluit, illuminavit terras, tanta miracula fecit, & mortuus vivos facit mortuos, quia nec mortuus: Ergo hoc commendo charitati veſtræ, ut ſciatis, quòd orationes ejus multa impetrant, non tamen omnia. Nam invenimus etiam in libellis, qui dantur, fuiſſe illi difficultates impetrandi: & accepiſſe tamen poſteà beneficium, non deficiente ſupplicis fide. Non ceſſatum eſt, oratum eſt; & dedit poſteà Deus per Stephanum. Sunt verba orantis Stephani; & reſponſum eſt illi; Pro qua oras non eſt digna; hoc & hoc fecit. Et tamen inſtitit, rogavit, accepit.*

Similia habet ſerm. 94. 96. & 99. necnon & libro de cura pro mortuis gerenda cap. 16. quærit *quomodo Martyres* invocantibus ſe intereſſe poſſint: & id cenſet vel Angelorum miniſterio, vel ſingulari Dei gratia fieri. *Deus*, inquit, *omnipotens, qui eſt ubique præſens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens Martyrum preces per Angelica miniſteria uſquequaque diffuſa præbet hominibus iſta ſolatia.* Sed & in libro 7. de baptiſmo contra Donatiſtas ſub initium, *Adjuvet itaque nos in orationibus* (ait de S. Cypriano loquens) *in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginata nube laborantes, ut donante Domino, quantum poſſumus, bona ejus imitemur.*

Miſſos facio omnes alios celebres poſteriores ejuſdem veritatis aſſertores, qui conſtanti traditione à Patribus acceptum Sanctos invocandi ritum, ad nos uſque propagarunt: ſat enim eſt demonſtraſſe illos ſanctiſſimos Eccleſię Doctores, quorum tempore adhuc illibatam viguiſſe fidem, ac puram Evangelii Doctrinam, non denegant hęretici, ut inde conſtet illos nefario errore detineri, dum Sanctos invocare, grande piaculum deputant.

Probatur inſuper hac ratione. Si ſuperſtitioſum, *vel* illicitum eſſet Sanctorum opem implorare, maximè *vel* quia hoc redundaret in Chriſti injuriam; *vel* quia ipſi nos orantes, & interpellantes audire non poſſunt; *vel* quia non poſſunt opem, & ſubſidium ferre; *vel* quia nolunt: at nullum iſtorum verum eſt: igitur Sanctos interpellare, & invocare non eſt illicitum. Majorem admittunt hæretici, his namque potiſſimùm quatuor capitibus Sanctorum interpellationem impugnant. Probatur minor quantum ad ſingulas partes: *Primò* namque certum eſt Sanctorum invocationem non eſſe Chriſto injurioſam, tum quia abſque Chriſti injuria oramus Sanctos, & viros juſtos viventes, ut pro nobis Chriſtum obſecrent: quidni igitur etiam citra injuriam Chriſti licebit interpellare vita functos? quippe qui non aliter eos, quàm apud nos viventes invocemus, hoc eſt, non ut Deos, nec ut Chriſtos, ſed ut amicos Dei, & Chriſti. Tum quia non invocamus Sanctos, ut gratiam largiantur, vel remiſſionem peccatorum conferant, vel alia beneficia impendant, ſed ut ſuis precibus apud Deum agant, quatenus ipſe bonorum omnium author, & largitor, à nobis poſtulata, & expetita largiri dignetur. Tum quia non illos interpellamus, ut mediatores redemptionis: unus ſiquidem, & ſolus redemptionis mediator Chriſtus eſt: ſed ut mediatores interceſſionis, non quidem primarios, & principales (hanc enim dignitatem ſolus Chriſtus ſibi vendicat) ſed ut interceſſores ſecundarios, & minùs principales, quorum preces omnem vim, & efficaciam ex Chriſti meritis obtineant: igitur cùm Chriſti gloriæ, & miniſterii dignitati nihil detrahat ſanctorum virorum interpellatio, nec etiam derogare cenſenda eſt invocatio eorum, qui licèt vita corporea ſint functi; nihilominùs vivunt apud Deum, penes quem eſt fons vitę.

Nec etiam illicita, & fruſtranea foret Sanctorum invocatio, quia preces noſtras audire non poſſent, ut ore fœtido contra hanc religioſam obſervantiam effutivit Calvinus lib. 3. Inſtitutionum cap. 20. nu. 24. *Quis tam*, inquit, *uſque longas eſſe illi aures revelavit, quæ ad aures noſtras porrigantur; oculos etiam tam perſpicaces, qui neceſſitatibus noſtris advigilent?* Dico enim quòd etſi Sancti in Cęlis degentes corporis aures, & oculos non ha-

habeant (ſi beatam Virginem, & eos, qui cum Chriſto reſurrexerunt excipias) habent tamen oculos, & aures ſpirituales, quales ſunt in Angelis, qui Lucæ 15. lætantur de converſione peccatoris: quales habuit Samuel, qui 1. Reg. 9. Sauli indicavit aſinas, quas quærebat, inventas eſſe: quales habuit Elizæus, dum 4. Reg. 6. intima Regis Aſſyriorum conſilia penetrabat, & illa Iſraelitarum Regi renuntiabat. Cùm enim Sancti clara Dei viſione illuſtrentur, omnia quæ ad eorum ſtatum pertinent intuentur, & audiunt. Hinc S. Ambroſius lib. de viduis, Martyres appellat ſpectatores vitæ, actuumque noſtrorum. Unde S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 33. *Quia*, inquit, *in illa æterna fælicitate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quòd ibi neſciant, ubi ſcientem omnia ſciunt?*

Idipſum probat S. Auguſtinus lib. 2. de Civitat. Dei cap. 29. allato exemplo Elizæi.

Nec refert, quòd idem Auguſtinus lib. *de Cura pro mortuis gerenda*, videatur aſſerere Sanctos ignorare, quæ agantur, ſed vel ab Angelis audire poſſe, vel revelante ſpiritu Dei; nam c. 16. cùm dixiſſet Martyres ipſos interdum præſentes adeſſe ſupplicantibus, ut opem ſuam invocantibus præbeant: quod probat exemplo S. Felicis, qui viſibiliter apparuit Nolanis Civibus, ut illos à barbarorum obſidione liberaret: ſubinde dubitans proponit utrùm *Martyres per ſeipſos adſint uno tempore tam diverſis locis, & opitulentur iis, quos per eos certum eſt adjuvari, an iis generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, Deus exaudiens Martyrum preces, per Angelica miniſteria uſquequaque diffuſa præbeant hominibus iſta ſolatia*, &c. *Res hæc altior eſt*, inquit, *quam ut à me poſſit attingi; & abſtruſior, quam ut à me valeat perſcrutari: & ideò quidquid horum duorum ſit, an verò fortaſſis utrumque ſit, ut aliquando iſta fiant per ipſam præſentiam Martyrum: aliquando per Angelos ſuſcipientes perſonam Martyrum: definire non audeo: mallem à ſcientibus iſta perquirere.*

At illud ipſum, quod hæſitando in medium protulit Auguſtinus, & probabile putavit, aſſeverantiùs docuit Hieronymus, Sanctos neutiquam certis affixos eſſe ſedibus, ut huc, illucque volitare ad opem ferendam nequeant: & hoc arguentem Vigilantium acriori oratione pungens ab veterno excitat. *Ais*, inquit, *vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſediſſe: nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint, adeſſe præſentes: Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, ut non inter homicidas teterrimo carcere: ſed in libera, honeſtaque cuſtodia in Fortunatorum inſulis, & in campis Eliſiis recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apoſtolis vincula injicies, ut uſque ad diem judicii teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo: de quibus ſcriptum eſt; Sequuntur agnum, quocumque ierit? Si agnus ubique, ergo & hi, qui cum agno ſunt, ubique eſſe credendi ſunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia ubique præſentes ſint; Martyres, poſt effuſionem ſanguinis ſui, arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt?*

Non etiam tertium, nempe quòd ea authoritate non valent, ut aliquid ſuis precibus pro nobis à Deo impetrent: nam ut ait S. Auguſtinus ſermone 1. de ſancto Stephano: *Commendemus nos orationibus ejus, multò magis enim nunc exaudietur pro veneratoribus ſuis: qui ſic exauditus eſt pro lapidatoribus.* Idem ſupra contra Vigilantium urgebat ſanctus Hieronymus. Quapropter S. Bernardus ſermone in Vigilia Sanctorum; *Nos tria*, inquit, *in feſtivitatibus Sanctorum conſiderare debere; auxilium Sancti, exemplum ejus, confuſionem noſtram. Auxilium ejus, quia potens in terra, potentior eſt in cœlis ante faciem Domini Dei ſui, &c.*

Non denique, quia nolunt: enim verò ſi dum mortales viverent, tanta erga proximum charitate flagrarunt, ut eorum unuſquiſque cum Apoſtolo dicere poſſet, *Cupiebam anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*, quantò ferventior, & conſtantior erit eorum amor in proximum, non tantùm gratia ſanctificante excitatus, ſed & gloria conſummatus? Unde S. Bernardus loco mox laudato: *Si Sanctus, dum hic viveret, miſertus eſt peccatoribus, & oravit pro illis: nunc tantò ampliùs, quantò veriùs agnoſcit miſerias noſtras, orat pro nobis Patrem, qui beata illa patria Charitatem ejus non immutavit, ſed augmentavit: nec enim quia impaſſibilis omninò, ideò & incompaſſibilis factus eſt, ſed nunc potiùs induit ſibi viſcera miſericordiæ, cùm ante fontem miſericordiæ exiſtat.*

His adde quòd, ut inquit Seraphicus Doctor in 4. diſt. 45. quæſt. ult. Deus decrevit, & voluit quod Sanctos rogaremus triplici ex cauſa, ſcilicet propter noſtram inopiam, Sanctorum gloriam, & Dei reverentiam.

Propter inopiam in merendo, ut ubi noſtra non ſuppetunt merita, patrocinentur aliena: *Propter inopiam in contemplando*, ut qui non poſſumus ſummam lucem aſpicere in ſe, aſpiciamus in Sanctis; *Propter inopiam in amando*, quia miſer homo ſe magis ſentit affici circa unum Sanctum, quàm etiam circa Deum: ideo compaſſus noſtræ inopiæ voluit nos rogare Sanctos, ac per hoc patet primum; quia ille qui ante erat indignus de ſe, rogando Sanctos, eorum patrocinio efficitur dignus. *Secunda cauſa* eſt Sanctorum gloria, quia Deus vult Sanctos ſuos glorificare, vult per eos miracula facere in corporibus, & ſalutem in animabus, ut ipſos laudemus: & hoc non tantùm per ſupremos Sanctos, ſed etiam infimos; unde ſicut aliquis ſanatur corporaliter invocando Petrum, alius è converſo; ſic & ſpiritualiter: & ſic patet ſecundum, quia Deus vult honorem duliæ omnibus Sanctis dari. *Tertia cauſa* eſt Dei reverentia, ut peccator quia Deum offendit, quaſi non audeat Deum in propria perſona adire, ſed amicorum patrocinium implorare; & ſic patet tertium objectum, quia bonum eſt aliquando à Deo reſilire propter reverentiam.

Objiciunt primò, hæretici varios Scripturæ textus: Primò quidem illud Iſaiæ 93. *Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos*. Secundò illud Apoſtoli ad Rom. *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* Cùm igitur non credamus in Sanctos, ſed in Deum, non debemus illos, ſed ſolùm Deum invocare. Tertiò illud 1. ad Timoth. 2. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus*. Et 1. Joan. 2. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum*: Igitur non debemus alium, quàm Chriſtum interpellare.

Reſpondeo ad primum, quòd etſi tunc temporis Abraham, & Jacob non cognoverint, quæ apud Iſraelitas agerentur; non eſt conſequens, quòd Sancti nunc in cœlis degentes neſciant, quæ apud nos geruntur: ſiquidem illi Patriarchæ tunc cum cæteris juſtis erant in limbo, ubi clara Dei viſione non illuſtrabantur. *Dico ſecundò*, Prophetam his verbis dumtaxat ſignificare, quòd illi Patriarchæ non cognoverint Iſraelitas ſcientia, & notitia approbationis, eo quòd pro legitimis filiis ipſos non habuerint, quia Judæi per peccata à ſuorum Patriarcharum virtute deviantes, degeneres erant, & indigni qui Prophetarum virtute filii nominarentur.

Ad ſecundum dico, Apoſtolum non aſſerere ſolùm Deum eſſe invocandum omni prorsùs invocatione, alioquin nec viros juſtos viventes, nec principes, aut alios homines pro qualibet gratia liceret interpellare: ſed tantùm loquitur de invocatione ſuprema, quæ latriæ cultum habet annexum, quæque in Deum tendit, tanquam in potentiſſimum, & uberrimum bonorum omnium largitorem, & fontem.

Ad tertium dico, Apoſtolum aſſerere Chriſtum eſſe mediatorem unum, non tamen dicere eum eſſe unicum, quæ duo longè diſtincta ſunt, nam vocabulum *unus* ſocietatem alterius includit, *unicus* autem excludit. *Deinde*, dico Apoſtolum loqui de mediatore redemptionis, ſubdit enim, *Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus*. Idem ſapit S. Joannes, nam addit; *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*. Hoc autem genere mediationis non negamus Chriſtum eſſe unicum mediatorem. Sancti autem, ut ſuprà dicebamus, non dicuntur mediatores redemptionis, ſed interceſſionis. Hoc autem genus mediationis alteri à Chriſto competere non denegant Apoſtoli: quippe cùm ipſi viventes fuerint interpellati, ut pro ipſis ad Deum preces funderent.

Objiciunt ſecundò, varias SS. Patrum trium priorum ſæculorum authoritates; maximè *Ignatii* Epiſtola ad Philadelphenſes, *Irenæi* lib. 2. cap. 57. *Tertulliani* in Apologetico cap. 30. *Clementis Alexandrini* libro Stromatum cap. 8. Origenis contra Celſum lib. 8. quibus præfati Doctores ſignificant neminem præter Deum invocandum eſſe.

Verùm reſpondeo ex omnibus illis authoritatibus, quas colligit, & objicit Molinæus in cap. 7. libri qui *Papiſmi novitas* inſcribitur, nihil contra Catholicum dogma, & Sanctorum invocationem legitimè inferri poſſe. *Primò* namque ad authoritatem Ignatii, quam his verbis conceptam profert, *Virgines ſolùm Chriſtum præ oculis habete, & ejus Patrem in animabus veſtris illuminatæ à Spiritu ſancto*: dico iſtam ſententiam, in germana epiſtolarum illarum editione, quæ nuper è Florentino codice eſt typis exarata, non occurrere, ſicut nec in veteri editione latina.

Deinde, etiamſi præfata verba ſint Ignatii, nihil hinc præſidii hæreticis affulget, ſolùm enim monet Ignatius inter orandum, Deum ha-

habere præſentem; quod utique fit, cùm etiam ad ipſum per ſanctos interceſſiones dirigimus: nec particula, *ſolùm*, ibi vim habet excluſionis, alioqui inter orandum non oporteret ullatenus cogitare de Spiritu ſancto: ſiquidem ſolum Chriſtum, ejuſque Patrem præ oculis habere monet Ignatius.

Ad S. Irenæum dico, illum ibi exagitare hæreticos Valentinianos, qui Æonas ſuos, & falſos Angelos invocabant, atque incantationibus operam dabant, quod execratur Eccleſia; *Quæ*, inquit, *mundè*, *&* *purè*, *& manifeſtè orationes dirigit ad Deum, qui omnia facit, & nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti invocat*. Nihil autem ſimile profanum quid admittit, qui Sanctos, vel Angelos colit, & invocat.

Ad Tertullianum dico, illum ibi redarguere Gentiles criminantes Chriſtianos, quòd pro ſalute Imperatorum Diis non ſupplicabant, eoſque irridet, quòd illam ſalutem poſtulent à Diis, qui dare nequeunt. Tum iſta ſubjicit: *Hæc ab alio orare non poſſum, quàm à quo ſcio me conſecuturum: quoniam & ipſe eſt, qui ſolus præſtat*. Itaque ibi Tertullianus opponit dæmonibus omnium bonorum vacuis principalem bonorum omnium largitorem: non verò excludit interceſſionem Sanctorum Angelorum, aut virorum.

Ad Origenem dicentem ſoli ſupremo Deo eſſe ſupplicandum, dico illum dumtaxat excludere ſupplicationem faciendam idolis, ac dæmonibus; cùm enim Celſus dixiſſet: *Non ſoli Deo, ſed etiam dæmonibus; propterea quòd Dii ſint, credendum eſſe, ac litandum*. Reſpondet Origenes: *Apage conſilium illud Celſi dicentis, ſupplicandum eſſe dæmonibus. Non enim ullo modo ei auſcultandum eſt. Quippe ſolus eſt orandus ſupremus Deus: ſed & Unigenitus ejus orandus, ac primogenitus omnis creaturæ, hoc eſt Verbum Dei; & poſtulandum ut ipſe, tanquam Pontifex, orationem noſtram, quæ ad ipſum pervenerit, ad Deum ſuum, Deumque noſtrum perferre velit*. Manifeſtum eſt igitur illum ſupremum honorem, quem Celſus dæmonibus adhiberi volebat, Origenem aſſeruiſſe ſoli Deo eſſe deferendum. Non excludit ergo interceſſionem Sanctorum, qui inferiores Chriſto mediatores exiſtunt.

Denique ad Clementem Alexandrinum dico, eum reprehendere Gentiles, quòd ab illis, qui non ſunt Dii, tanquam à Diis aliquid petant, *Extrema*, inquit, *eſt inſcitia, ab iis, qui non ſunt Dii, tanquam à Diis petere, vel ea petere, quæ non conducunt; dum per bonorum ſpeciem nobis mala poſtulamus. Unde meritò cùm unus ſit bonus Deus, ab ipſo ſolo bonorum alia dari, alia conſervari, orantes petimus tam nos, quàm Angeli*. Culpat ergo dumtaxat eos, qui ab alio, quàm à Deo bonorum omnium largitore aliquid obtinere poſſe exiſtimabant: at dum Sanctos interpellamus, non ab alio expectamus poſtulationis noſtræ effectum, quàm ab ipſo Deo, quem Sanctorum ſuffragante beneficio convenimus, & exoramus: igitur non eſt cur tantopere in præfatis teſtimoniis ſui erroris apertum patrocinium habere glorientur hæretici.

Objiciunt tertiò, Chriſtus non ſolùm ſua morte, verùm etiam ſuis precibus nobis promeruit omnes gratias, omniaque dona nobis à Deo conferenda: & inſuper ſemper vivit ad interpellandum pro nobis: igitur ſuperfluæ ſunt Sanctorum preces, & vana eorum interpellatio.

Nego conſequentiam, ſicut enim Chriſtus quamquam omnem gratiam nobis per ſuam mortem fuerit promeritus, nihilominus voluit illam per ſacramenta potiſſimùm nobis conferri: ita pariter licèt ſuis precibus omnia dona nobis neceſſaria meruerit, tamen plurima dumtaxat ad inſtantiam, & preces Sanctorum tam vivorum, quàm mortuorum, nobis conferre decrevit.

Adde quòd ſi hac ratione illicitæ forent Sanctorum preces, & invocationes, ſequeretur etiam culpandas noſtras ad Deum poſtulationes, nec nos poſſe quidpiam à Deo poſtulare citra injuriam Chriſti orationis merito irrogatam.

Objiciunt quartò, ex illa Sanctorum invocatione ſequi nos illos tanquam Patronos, & protectores venerari: at illud derogat gloriæ Dei, quem ut unicum protectorem, & auxiliatorem tenemur invocare: igitur, &c.

Diſtinguo majorem, ut Patronos, & protectores, qui authoritate, ac poteſtate ſua abſoluta nos tueantur, nego: qui ſuis precibus Dei protectionem, & auxilium nobis obtineant, concedo, & ſimiliter diſtincta minore nego conſequentiam. Nulla enim inde Deo irrogatur injuria, quòd apud ipſum eos interceſſores habeamus, quos tanquam

amantiſſimos filios æterna fœlicitate donavit. Hinc omnes SS. Patres ſuprà laudati non dubitant Sanctos, ut protectores, & patronos interpellare. Sic maximè S. Baſilius oratione de 40. Martiribus, ait: O ſanctum cho-
„ rum! o ſacrum ordinem! o cuneum im-
„ pugnabilem! o communes humani generi
„ cuſtodes! optimi curarum ſocii, precum,
„ ac votorum invicem ſuffragatores legati
„ apud Deum potentiſſimi!

Objiciunt quintò, Sancti non poſſunt attendere ad tot orationes, quæ ubique terrarum ad eos ſimul diriguntur: igitur earum plurimæ ſunt fruſtraneæ,

Diſtinguo antecedens, ſi vim naturalem eorum intellectus dumtaxat ſpectes, transeat: ſi attendas divinam illuſtrationem, quæ fit per lumen gloriæ ad claram, & intuitivam viſionem Dei, eorum intellectum promoventis, ac ſublimantis, nego: quemadmodum enim non obſtante illa naturali humanæ mentis debilitate in tantum toborari poteſt intellectiva facultas, ut ad intuitivum Dei conſpectum aſſurgat, poterit longè majori facilitate percipere omnia prorſus humana, quæ ad eorum ſtatum ſpectant.

SECTIO TERTIA.

De eximia Deiparæ Virginis dignitate, ac veneratione.

QUòd peculiarem de præcellentibus Deiparæ Virginis dotibus, ac ſpeciali cultu ei debito, diſputationem ordine præpoſtero ad hujus tractatus calcem adjiciendam eſſe duxerim, non abſre factum eſt; congruum namque cenſui, ut quæ ineffabilis Incarnati Verbi Oeconomiæ principium extitit, ejuſdem myſterii tractatui, coronidem imponeret. Poſtquam igitur de Chriſti Dei, & hominis eximiis præcellentiis, & dotibus, quantum pro modulo noſtro licuit, hucuſque diſputatum eſt; ne aliqua ex parte hic tractatus deficiens, & vacuus appareret, rationi conſentaneum duxi, nonnulla de ſacratiſſima ejuſdem Incarnati Verbi Genitricis commendatione diſputare. Verùm *cùm omni laudum lege, o Virgo, gloriæ tuæ major. ſit excellentia*, ajebat S. Damaſcenus; eadem animum meum ſubit cogitatio, qua percitus fuit S. Baſilius Seleucus, dum orationem de Annuntiatione faciens, ſic ſcribit: *Copioſam encomiorum materiam comperiet, qui ſacram Deiparam Virginem laudibus efferre inſtituerit. Ego verò cùm non ignorem infirmitatem meam, tantarum rerum ponderi haud quaquam parem eſſe; mole exterritus multùm, diuque me continui. Nec enim quorumlibet eſt promeritas Virgini laudes perſolvere: ſed eorum, qui divinæ gratiæ lumine inſigniter illuſtrati ſunt.* Non etiam is mihi eſt animus per ſingulas ejuſdem nuſquam ſatis celebrandæ Virginis præcellentias excurrere, ſed dumtaxat referre, ac reſolvere eas omnes controverſias, quæ tum ab hæreticis, tum etiam à nonnullis viris Catholicis proponi ſolent, & agitari.

Sex itaque maximè occurrunt hic determinanda: *Primum*, utrùm Deipara ab omni prorſus originali peccato immunis fuerit, & ejus Conceptio omnino immaculata. *Secundum*, an expers fuerit omnis omnino peccati tam mortalis, quàm venialis. *Tertium*, an illibata Virginitate ſemper fuerit illuſtris. *Quartum*, an dignitate Matris Dei, & appellatione ſit honoranda. *Quintum*, utrùm non ſolùm anima, ſed & corpore in cœlo recepta ſit. *Sextum* tandem, quis & qualis ſit ſpecialis cultus ei debitus.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm Virgo Deipara ab omni originalis peccati contagione, & macula immunis fuerit, ejuſque Conceptio dicenda ſit omnino immaculata.

NOtandum primò, triplicem diſtingui poſſe Deiparæ Virginis Conceptionem: nimirum corpoream, ſpiritualem, & divinam. *Prima* eſt, qua ipſius Sanctiſſimi Parentes opere maritali invicem convenientes præſtiterunt ea, quæ maximè ſpectabant ad ipſius corporis formationem, organizationem, & diſpoſitionem ad recipiendam animam rationalem à Deo infundendam, quam utique Conceptionem Doctores *activam* appellare ſolent. *Secunda* eſt ipſa animæ infuſio, & unio cum corpore debitè organizato, quæ vulgò nominatur *Conceptio paſſiva*, quæ ſcilicet fit illo ipſo inſtanti, quo rationalis anima corpori omnibus membris ac ſuis organis conſtanti unitur. *Tertia* tandem, eſt ea, qua ipſa Virgo B. per ſingularem Spiritus ſancti in ea operationem, puriſſimum ſuum ſubminiſtravit ſanguinem ad Chriſti Domini corpus formandum, & or-

Digitized by Google

& organizandum. Hìc autem non eſt ſermo de hac poſteriori Conceptione, quam utique ſanctiſſimam, ac omninò immaculatam eſſe nullus Catholicorum ambigit. Quanquam autem præſens moveri poſſet controverſia de Conceptione corporea, utrùm videlicet ante animæ rationalis infuſionem corpus B. Virginis omni prorſus labe caruerit, fueritque munditia, ac puritate conſpicuum, quo decentiùs, ac perfectiùs ſanctiſſimæ ipſius animæ ſacrarium fieret, præcipuè tamen præſentis controverſiæ cardo vertitur de Conceptione ſpirituali, ſeu paſſivè ſumpta; utrùm videlicet eo inſtanti, quo anima ipſius B. Virginis unita fuit corpori, omnino expers fuerit illa hæreditaria macula, qua ex vitiata propagine, & origine labefactari ſolent omnes omnino homines, qui opera maritali concipiuntur, & naſcuntur.

Notandum ſecundò, varias, ac graviſſimas pridem agitatas fuiſſe controverſias de illibata, & omnino immaculata Conceptione ſpirituali, ac paſſiva Deiparæ Virginis, maximè verò circa annum 1142. cùm enim Lugdunenſis Eccleſia ſtatuiſſet celebrandum eſſe feſtivum diem octavum menſis Decembris in honorem immaculatæ Conceptionis beatiſſimæ Virginis, hoc audiens S. Bernardus ægrè tulit, & ad ejuſdem Eccleſiæ Canonicos ſcripſit illam celebrem epiſtolam (ſi tamen reverà genuinus illius ſit fœtus) in qua inter cætera ſic eos carpit: *Miramus ſatis quid viſum fuerit hoc tempore quibuſdam veſtrum mutare colorem optimum, novam inducendo ſolemnitatem, quam ritus Eccleſiæ neſcit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio. Nunquid Patribus doctiores, aut devotiores ſumus?* Cùm autem non obſtante hac S. Bernardi reprehenſione, invaluiſſet ardentiſſimus zelus erga Deiparæ Virginis illibatam Conceptionem, & eam denuò impugnare cœpiſſent viri aliunde religioſi, & pia in Virginem Deiparam devotione celebres, ejus tutelam, ac patrocinium ſuſcepit Subtilis Doctor. Is enim in 3.d.3.q.1.n.4. ubi primùm de Immaculata Conceptione ſermonem facit, non itaquidem aſſertivè eam ibi propugnat, ſed dumtaxat ſolvit omnes rationes, quibus illibata Virginis Conceptio impugnari videbatur. Nam cùm dixiſſet, *Quod Deus potuit facere, quòd ipſa* (beata Virgo) *nunquam fuiſſet in peccato originali; potuit etiam facere, ut per tempus aliquod eſſet in peccato, & in ultimo inſtanti illius temporis purgaretur.* Demum cum omni ſubmiſſione, pro ſolita ſua modeſtia, ac humilitate, ſuam ſententiam non aſſertivè, ſed dubitativè profert, his verbis: *Quid autem horum trium, quæ oſtenſa ſunt eſſe poſſibilia, factum ſit, Deus novit; ſi authoritati Eccleſiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile, quod excellentius eſt, attribuere Mariæ;* nempe quòd Deus illam ab originali peccato illæſam ſervaverit. Verùm poſtmodum animoſior factus diſt.18. n.13. abſolutè, & apertè pronuntiat, quòd *B. Virgo mater Dei nunquam fuit inimica actualiter, ratione peccati actualis, nec ratione originalis, fuiſſet tamen, niſi fuiſſet præſervata.* Quam utique ſententiam ſolemnibus diſputationibus, & concertationibus aſſiduis ita fœliciter propugnavit, ut in eam omnes celebriores doctores, maximè verò Pariſienſes pellexerit.

Nam (ut refert Cavellus in Roſario „
ſæculo 14.) juſſu ſummi Pontificis habita „
ſolemni diſputatione coram Facultate Pa- „
riſienſi, præſentibus Apoſtolicæ Sedis Le- „
gatis, de Immaculata Conceptione tan- „
ta ingenii ſubtilitate, tanta ſolutionum „
facilitate, & perſpicuitate, omnia ad- „
verſa argumenta mira dexteritate con- „
fregit, & refellit; ſuamque piam ſenten- „
tiam de Conceptione Mariana, ipſius „
Mariæ fretus auxilio, argumentorum pon- „
dere, tot tamque urgentibus rationibus „
comprobavit, & munivit, quòd celeber- „
rimam illam facultatem matrem Univer- „
ſitatum in ſuam piam traxerit ſenten- „
tiam; quæ in gratificationem nomine *Do-* „
ctoris Subtilis ipſum condecoravit: & acer- „
rimis ejus diſputationibus inducta, ſacrum „
illud, & celebre Marianum decretum „
condidit, ne ſcilicet impoſterum quiſ- „
quam ad magiſterii gradum admitteretur, „
qui tota vita ſe propugnaturum Imma- „
culatam Conceptionem jurejurando non „
adſtringeret. Poſteà Scotus Coloniam „
profectus victoriam pro Immaculata „
Conceptione ex diſcipulis *Alberti Magni* „
reportavit; & nomen *Doctoris Subtilis* „
ibi denuò eſt ſolemniter acclamatum. „
Fertur etiam à Pontifice in præmium eidem datum. Hactenus Cavellus. Illud ipſum confirmat Boſius de ſignis Eccleſiæ tom.1. ſig.38. lib.9. cap.8. ubi ait: *Conceptionis porro feſtum Scoti acutiſſimi Theologi doctrina maximè confirmatum, &c.* Salazar cap.42. ſæculo 14. *Joannes Duns Scotus præcipuus,*

Digitized by Google

cipuus, *ac maximus puræ Conceptionis vindex*, *qui tantam huic doctrinæ ſua authoritate fidem comparavit*, *quantam nullus alius ante*, *vel poſt ipſum*. Et cap. 13. num. 1. *Subtiliſſimus Doctor*, *quemadmodum omnibus Theologis Immaculatæ Conceptionis propugnandæ author extitit*; *ita etiam nihil prætermiſit*, *quod in hac re ad majorem Virginis gloriam facere poſſit*. De Pariſienſi autem diſputatione ita ſcribit Bernardinus de Buſtis in officio Immaculatæ Conceptionis à Sixto IV. approbato lectione 4. *Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad protegendam dilectæ Matris dignitatem*, *Scotum Ordinis Minorum Doctorem eximium ad civitatem illam protinus deſtinavit*, *qui adverſariorum fundamentis*, *argumentiſque omnibus inconvincibili ſermone confutatis*, *ita Conceptionis Dominæ innocentiam clariſſimè comprobavit*, *quòd omnes illi Fratres ſublimitatem ejus plurimum admirati*, *obmuteſcentes in diſputando defecere*. *Quapropter opinio Minorum à Pariſienſi ſtudio illico approbatur*. Neque mirum videri debet, quòd piam de Immaculata Conceptione ſententiam appellaverit *opinionem Minorum*; hoc enim nomine primitus vulgabatur, ut patet ex Abbate Panormitano *cap. conqueſtus de feriis*, & Joanne Varſone in 3. diſt. 3. & Salazar cap. 42. ſect. 15. Unde Hieronymus Hormachea in Cantic. Proleg. 3. cap. 180. *Jure optimo Religionem Seraphicam appellare poſſumus vexilliferam in hac pia ſententia de Immaculata Conceptione*, *&c.* Quoniam poſt Doctorem ſubtilem, totus Ordo Seraphicus in eam ſententiam propugnandam conſpiravit, donec accedente totius ſacræ Facultatis Pariſienſis authoritate, ſtudio, ac indefeſſo labore factum eſt, ut hæc pia ſententia per omnes Chriſtiani orbis plagas propagaretur, & ita invaleſceret, ut non jam ſolius Ordinis Minorum opinio, ſed omnium Chriſti fidelium eſſe videatur. Hic non refero alias hac de re poſtmodùm ſubortas controverſias, quas in hujus quæſtionis decurſu aperiemus.

Notandum tertiò, Immaculatæ Conceptionis nomine nihil aliud (ex ſententia omnium Doctorum, qui ab exorta circa eam in ſcholis controverſia ſcripſerunt) intelligi debere, quàm carentiam maculæ peccati originalis in ipſa B. Virgine illo primo inſtanti, quo ipſius anima corpori fuit unita, ac verè potuit affirmari, *concepta eſt Maria*; itaut omnes hæ propoſitiones, quas paſſim reperies apud Authores, qui de iſta Immaculata Conceptione ſcripſerunt, ſint omnino æquivalentes, & eandem prorſus ſignificationem obtineant, putà, Conceptio B. Virginis eſt immaculata, *aut* B. Virgo in primo inſtanti ſuæ animationis, fuit munda, & immunis ab originali peccato: *aut* Beata Virgo præveniente, & operante divina gratia, nunquam actualiter ſubjacuit peccato originali: *vel* B. Virgo peccatum originale non contraxit: *vel* B. Virgo in primo inſtanti ſui eſſe habuit gratiam ſanctificantem: *vel* Beata Virgo à peccato originali fuit præſervata: & plures aliæ ſimiles propoſitiones, quæ indiſcriminatim à Doctoribus, verbis dumtaxat variatis, ſed eodem vigente ſenſu, ad explicandam hanc piam ſententiam uſurpantur; adeo ut quiquamlibet illarum proferret, ita apertè Conceptionem immaculatam enuntiaret, ac ſi prædictis omnibus propoſitionibus, & loquendi modis ſimul uteretur. Cujus ratio eſt, quòd etſi vox *immaculata* latiùs pateat, quàm puritas ab originali peccato; attamen dum additur Conceptioni, determinatur, & reſtringitur ad ſolam culpæ originalis carentiam ſignificandam; nam in inſtanti Conceptionis, nec alia contrahi poteſt macula, nec formaliter per gratiam præſervantem impediri, ac eliminari, quàm quæ hæreditaria propagine à vitiata humani generis ſtirpe, in omnes homines graſſatur. His ita prælibatis, ſit

CONCLUSIO UNICA.

Virgo *Deipara reverà immunis fuit ab originali peccato*, *& ab eo præſervata per gratiam ſanctificantem ipſi divinitùs infuſam in primo ſuæ Conceptionis*, *aut animationis inſtanti*. Hæc concluſio firmari poteſt graviſſimis momentis, quæ majoris claritatis, & methodicæ diſputationis gratia, proponemus, & expendemus ſequentibus in paragraphis.

§. I.

Deiparæ Virginis Immaculata Conceptio, *& animatio ex Scriptura ſacra non obſcurè colligitur*.

Meritò Chriſtus Dominus dicebat Joan. 5. *Scrutamini ſcripturas* . . . *& illæ ſunt*, *quæ teſtimonium perhibent de me*, ut

Judæo-

Judæorum ignorantiam, & cæcitatem obliquè perſtringeret, quòd cùm ſe in ſacris litteris peritiſſimos eſſe putarent, eum eſſe verum Meſſiam tot oraculis repromiſſum non deprehenderent; quanquam enim ejuſmodi verba de ſeipſo dumtaxat pronuntiaverit adorandus ille Salvator: attamen per ſenſum accommodatitium eadem uſurpare poteſt B. Virgo. Quanquam enim, ut docet S. Thomas 3. part. q.27. art.1. *Quòd de ſanctificata in utero, nihil in Scriptura Canonica tradatur*: attamen quia inquit S. Paulus 2. ad Timoth. 3. *Omnis ſacra Scriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit homo, ad omne opus bonum inſtructus*. Et ut egregiè docet ſubtilis Doctor quæſt.2. Prologi ad 1. argumentum principale: *Nulla ſcientia omnia ſcienda, (in ipſa ſcilicet) explicavit; ſed illa, ex quibus poſſunt alia ſufficienter elici: unde multæ veritates neceſſariæ, non exprimuntur in ſacra Scriptura, & ibi virtualiter continentur; ſicut concluſiones in Principiis, circa quarum inveſtigationem utilis fuit labor Expoſitorum, & Doctorum*: Hinc eſt quòd ſi divina Scripturarum oracula ſcrutemur, id eſt, profunda mentis attentione perpendamus, & conſideremus maximè ſecundùm interpretationem SS. Patrum, & celebriorum Eccleſiæ Doctorum, reperiemus plurima, quæ Virginis Deiparæ, immaculatæ, ac puriſſimæ Conceptioni patrocinantur. Ex innumeris autem ejuſmodi Oraculis, quæ huic veritati teſtimonium perhibent, ſelectiora quædam proponam.

Primum ſit illud Geneſ.3. ubi Deus ſerpentem mulieris expugnatorem alloquens ait v.15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus*. Quibus verbis ſignificabat: *Non iſtam Evam*, inquit Lyranus noſter, *ſed aliam ab ea deſcendentem, ſcilicet Virginem Mariam, quæ eſt infeſta dæmonibus: unde Canticorum 3. dicitur; terribilis ut caſtrorum acies ordinata*. Cujus rei perſpicuam rationem reddit S. Hieronymus, vel quiſquis eſt author epiſtolæ ad Amicum ægrotum de viro perfecto: *Mater Domini*, inquit, *in illa jam muliere promiſſa eſt: Hæc inimicitiis oppoſita eſt ſerpentis. Et ne hoc ad Evam pertinere videretur, non dixit, pono, ſed ponam; illam indicans mulierem, quæ Salvatorem pariat, non quæ generet fratricidam*. Cui præluſerat S. Cyprianus lib. 2. teſtimon. adversùs Judæos cap.9. *Verbum promiſſionis eſt*, inquit, *quod tranſmittitur in futura. Non dixit pono, ne ad Evam pertinere videretur; ſed ponam, id eſt, ſuſcitabo contra te mulierem*. Alteram ejuſdem ſignificationis rationem profert S. Epiphanius lib.3. adversùs hæreſes, quam colligit ex his verbis, inter ſemen tuum, & ſemen illius: *Nuſquam autem*, inquit, *reperitur ſemen ſolius mulieris, niſi in Maria; proinde non poteſt totum in Eva impleri*. Cui ſubſcribit Rupertus lib.3. de Trinit. cap.19. cùm ait: *Ita eſt ſemen, ſeu filius mulieris (Chriſtus) ut non etiam ſit ſemen viri*, & propterea non abſque myſterio ab ea ſola denominationem accepit.

Ex hoc autem oraculo triplex depromi poteſt argumentum, quo probetur Virginis Deiparæ immaculata Conceptio: *Primum* quidem, perpetua fuit inimicitia, eaque inſenſiſſima inter Mariam, & dæmonem ſerpentem: at ſi etiam per aliquod inſtans inquinata fuiſſet originali peccato, pro eo inſtanti non fuiſſet ipſius inimica, ſed amica, utpote ei conſentiens, & ſubdita: & Deo minitanti, Inimicitias ponam inter te, & Mariam, reſpondere poſſet ſerpens, Sed ego priùs per originalis culpæ vinculum amicitias cum ea jungam, arctiorem neceſſitudinem cum illa inibo, eam ſuperabo, dejiciam, & in meorum captivorum numerum recenſebo; ſimiles iniquitate erimus, ſtabimus contra te infenſi, & injurii, &c. Quæ omnia directè militant non ſolùm in Dei gloriam, ſed etiam in illius divini oraculi veritatem: igitur cùm hoſtiles inimicitias Maria ſemper cum dæmone ſerpente habuerit, nullus ſanæ mentis judicabit illam cum ipſo per originale peccatum amicitias, & fœdus iniiſſe. Confirmatur: Sicut enim amicitia vel ſupponit, vel efficit ſimilitudinem, & paritatem: ſic & inimicitia diſſimilitudinem, & contrarietatem: *Hoc enim*, (inquit Rupertus mox laudatus) *à fraudibus inimicitiæ differunt, quòd fraudes pacatam ſermonis cujuſlibet rei prætendunt ſuperficiem: inimicitiæ verò manifeſtam contrarietatis habent intentionem*: igitur eatenùs Maria dicitur inimica ſerpenti, quatenus ei diſſimilis eſt: at niſi in primo inſtanti conceptionis ſuæ fuiſſet à Deo præſervata à labe originalis culpæ, non potuiſſet dici abſolutè diſſimilis ſerpenti: igitur ut illius divini oraculi ſtet veritas, nec aliquod unquam veſtigium ſimilitudinis, & amoris interceſſiſſe

exi-

Digitized by Google

exiſtimetur, neceſſum eſt, quòd etiam in primo inſtanti ſuæ conceptionis ipſa ſerpenti fuerit diſſimilis, & adverſaria.

Secundum argumentum petitur ex illis verbis, *Ipſa conteret caput tuum*: *Nam*, inquit S. Auguſtinus, vel quiſquis eſt author commentarii in Geneſ. *Cùm ſubjectio peccati originalis caput ſit diaboli; tale caput Maria contrivit, quia nulla peccati ſubjectio ingreſſum habuit in animam Virginis, & ideò ab omni macula immunis fuit*. Ex quibus hæc formari poteſt ratiocinatio: Originale peccatum omnium peccatorum caput eſt, & initium, quod ſerpentini capitis more in omnia alia ſuum corpus, & influxum derivat, & ſenſim inducit: ſed iſtud ſerpentinum caput Maria contrivit: igitur à peſtilenti ejus afflatu, & morſu omnino immunis fuit, & libera.

Tertium denique argumentum colligi poteſt ex illis verbis, *Inſidiaberis calcaneo ejus*, hoc eſt, illius vitæ exordium fruſtrà labefactare, ac infeſtare tentabis: Ex quibus ſic argumentor: Si beatæ Virginis conceptionem, & primum illius animationis inſtans ſuis inſidiis, ac fraudibus per originale peccatum ſurripuiſſet, ac deturpaſſet dæmon, illius calcaneus dici poſſet fœdatus, nec exinde aliquam ſibi pulchritudinem, ac dignitatem Virgo Deipara vendicaret: at illa maximè commendatur ex calceamentis, appropriatur enim ei iſtud Cantic. 7. *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis!* quaſi diceret, Greſſuum tuorum pulchritudo, ac rectitudo viarum, ex quo primùm moviſti pedem, inde maximè celebratur, quia ſemper es filia Principis, primogenita dilectionis ejus, & electa genitrix. Eva peccati quidem ancilla, cæteri filii vindictæ, filii gehennæ, dum formantur, & primum greſſum ad vitam faciunt, ruunt in mortem: Tu verò in tuæ Conceptionis tranſcenſu, non minùs pulchrè quàm confidenter greſſum facis.

Quam utique interpretationem ſic egregiè explicat Rupertus, cùm ait: *De calceamentis hîc agitur non corporis, ſed ſpiritus, in quo diſcalceatum eſſe, ſumma eſt ignobilitas, & pluſquam ſervilis egeſtas: idcircò ancillæ calcaneum ſerpens momordit, tu autem filia Principis bene calceata, caput ſerpentis contriviſti. Tu maximè, ô Princeps, & Domina ſingularis dilecta, &c.*

Secundum Teſtimonium, Deiparæ Virginis immaculatam Conceptionem demonſtrans, petitur ex illis verbis Numer. 24. *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael; & percutiet duces Moab, &c.* Ex quibus verbis triplex colligitur argumentum ad illam Deiparæ Conceptionis puritatem evincendam. *Primum* quidem, Maria dicitur ſtella, nam ut præclarè ait S. Bernardinus Senenſis ſermone de glorioſo nomine Virginis art. 1. cap. 3. *Ante adventum hujus Virginis, peccati nebula totum mundum occupaverat, ut non eſſet, qui verum lumen videre poſſet: erant enim Gentes omnes nebulæ turbinibus agitatæ, ut dicitur* 2. Petri 2. *Proinde in tenebris morabantur, unde meritò de talibus* Nahum. 1. *Scriptum eſt, inimicos ejus proſequentur tenebræ. Tandem proceſſit B. Virgo ſicut fulgida ſtella, ut de ea dici poſſit illud* Eccleſ. 50. *Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, &c.* at ſtella nuſquam tenebris, ac caligine infuſcatur: Concludendum ergo cum noſtro Maironio ſerm. de Concept. B. Mariæ, *quòd ſicut lux Auroræ oriente ſole, mane abſque nubibus rutilat: ita anima Virginis ſemper reſplenduit abſque nubibus peccatorum*.

Omnes quidem Adæ poſteri originario piaculo obnubilati concipiuntur, ſola Maria inter omnes innocens, & immaculata eminùs promicabat. De cæteris quidem Job ait, cap. 3. *Obtenebrentur ſtellæ caligine ejus. Expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ*. Quæ verba ſic expendit Lyranus noſter, ut refert Pelbartus lib. 4. part. 1. art. 3. *Ibi Job loquitur de reatu originalis peccati: & ideò dicit*: obtenebrentur ſtellæ, *id eſt, Sancti*, caligine ejus: *expectet* lucem, *id eſt, Chriſtum*: *& hunc non videat; eò quòd Chriſtus ſupernaturaliter ex Virgine conceptus, originale peccatum contrahere non potuit. Sequitur*: nec ortum ſurgentis Auroræ, *id eſt, Conceptum Mariæ, quæ figuratur per auroram*. Cantic. 6. His adde quod beatiſſima Virgo non ſolùm ſtellæ, ſed & lunæ, ac ſolis nomine celebretur; ipſi namque Eccleſia attribuere ſolet *Cant. 6.* verba *Progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol*: quibus ſignificat omnem omninò innocentiæ ſplendorem, ac puritatis, & virtutis lumen, quod alicui Creaturæ conferre Deus potuit, ubertim in eam derivaſſe. Quocirca non abs re ſentire poſſumus Deum idem in ordine gratiæ fuiſſe auſpicatum, quod in ordine naturæ priùs molitus fuerat: quemadmodum enim tria corporum genera, nempe

Digitized by Google

nempe ſolem, lunam, ac ſtellas, ſplendore micantia formavit: ita quòd in primo eorum formationis exordio lumine circumfuſa fuerint, ac ſuperveſtira: ſic & Chriſtum Dominum verum juſtitiæ ſolem, Virginem ejus genitricem, lunam iſtam mirabilem, necnon & Angelos veluti tot ſtellas in æternæ beatitudinis firmamento fulgentes, gratiæ divinæ luce coruſcantes, ac illuſtratos in primo eorum formationis inſtanti producere voluit. Ex his itaque conſtat beatiſſimam Virginem nullis unquam peccati tenebris infuſcatam fuiſſe, ac ſubinde originalis labis prorſus expertem.

Secundum argumentum deducirur ex ſequentibus ejuſdem oraculi verbis, *Et conſurget virga de Iſrael*: Nam Iſaias vaticinarus fuerat cap. 11. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet*: quæ verba ſic expendit S. Hieronymus ibidem: *Nos autem virgam de radice Jeſſe ſanctam Virginem Mariam intelligamus, quæ nullum habuit ſibi fruticem cohærentem*; At ſi beata Virgo maculata fuiſſet aliquo peccato, haud dubiè non ſolùm fruticem, ſed & nodoſitatem cohærentem habuiſſet: Concludendum ergo cum S. Anſelmo lib. 2. de Conceptu Virginali cap. 9. *Ego piiſſima Domina, qualiſcumque ſervulus credo, & fateor, quòd ex radice Jeſſe pulcherrima, ac per hoc ab omni, quod te decoloret, peccati vulnere aliena, integerrima permanens, florem pretioſiſſimum protuliſti, non qualemcumque, ſed ſuper quem ſeptiformis Spiritus requieſcit.* Vel ut clariùs habet S. Ambroſius in ſermone *de Gabaonitis* explicans eadem Iſaiæ verba: *Hæc eſt virga, in qua nec nodus originalis, nec cortex venialis culpæ fuit.*

Nec refert, quòd iſte ſermo non inveniatur inter opera ſancti Ambroſii typis excuſa; nam plurimi quos laudat noſter de Aula in *Trituratione pag.* 133. cum Michaele de Carchano in ſermone de Pœnitentia impreſſo anno 1496. fidem faciunt ſe ſermonem iſtum inter ſancti Ambroſii opera legiſſe: Unde etiam præfata verba inſerta ſunt in Officio Conceptionis, quod ab Ordine Seraphico ex approbatione Apoſtolica recitatur.

Tertium denique argumentum peti poteſt ex illis verbis ejuſdem vaticinii: *Et percutiet duces Moab*: Notum eſt enim dœmones nomine *Moab* non obſcurè deſignari: quemadmodum enim *Moabitæ* ſemper Iſraelitis fuerunt infenſi; ſic & dœmones hominibus, maximè fidelibus, ac virtute præditis, perpetuum, & infeſtum bellum denuntiant. At eos omnes Virgo Dei genitrix illa myſtica virga non ſolùm integerrimæ ſuæ vitæ tempore percuſſit, ac eorum fraudes diſſolvit, & tentationes irritavit: ſed & in ſuæ Conceptionis, ac Nativitatis exordio eorum potentiam fregit. Quod egregiè explicat Rupertus lib. 1. in Cantica cap. 1. ubi conferens hanc myſticam virgam cum Virga Moyſis, ait: *Sicut virga illa virgas maleficorum, & incantatorum devoravit, & omnem ſuperbiam Ægyptiacam obtrivit, ac deinde germinavit, floruit, fronduit, & fructum protulit, non plantata, non ſucco terræ animata, ſed virtute cæleſti ſupra uſum naturæ provecta: Sic tu pulcherrima mulierum, amica mea, cunctam pravitatem hæreticam interemiſti, ſuperbiam diaboli dejeciſti, conceptu florida, partu fructifera, &c.* Eamdem veritatem præclarè illuſtrat S. Bernardus tom. 1. in deprecatione ad gloriam Virginis, poſtquam dixerat. *Tu terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Quid enim? An non horruerunt principes tenebrarum, quando viderunt, præter morem, armatura omni fortiore inſtructam, contra ſe procedere fœminam fortem, ad bella doctiſſimam, cujus enſis ſuper fœmur ſuum propter timores nocturnos? In circuitu ejus acies valida ſpiritualium virtutum, ſuo ſe invicem ordine tuentium, &c.* Sic proceſſit in ſua Conceptione Maria. Satis indicat hoc, id quod ſequitur: *utpote qui* (Angeli ſcilicet) *cuſtodirent lectulum Salomonis gratiſſimum, ac providerent ne præparatum æterno Regi hoſpitium alienus hoſpes invaderet.*

Plurima eamdem veritatem comprobantia oracula nobis ſubminiſtrat Pſalmiſta Regius: at ne longior ſim, unum aut alterum dumtaxat profero. Primum ſit illud Pſal. 45. *Sanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus: Deus in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè diluculo.* Nemo namque negare poteſt Virginem Deiparam eſſe reverà Altiſſimi tabernaculum, quia quem cæli capere non poterant ſuo gremio complexa eſt. Quod utique tabernaculum ſanctificavit Altiſſimus ineffabili prorſus, ac longè præſtantiori modo, quàm quaſlibet alias animas ſanctitate præcellentes, in quibus etiam habitare dicitur. Sunt enim plurimi, quos dumtaxat *in veſpere* mortis ſanctificat, ut latro pœnitens: alii quos in ætate provecta, & velut in vitæ *meridie* à

vi-

Digitized by Google

vitiis ad ſanctimoniæ ſtatum evocat, ut ſanctus Paulus, Magdalena, &c. Sunt etiam quos *manè* prævenit in benedictionibus dulcedinis, eos videlicet priùs ſanctificando, quàm in lucem apertam per nativitatem prodeant, ut de Jeremia, ac Joanne Baptiſta vaticinatum fuerat Jeremiæ 1. *Antequam exires de vulva ſanctificavi te:* Verùm beatiſſimam Virginem adjuvit, & protexit Deus *manè diluculò*, hoc eſt, à primo illius vitæ exordio, eam videlicet ab omni prorſus peccati inquinatione præſervando, utpote cùm illam in ſuum tabernaculum ſelegiſſet: qualiter enim Deus illam adjuviſſet manè diluculo, ſi priùs in dæmonis tyrannidem per originale peccatum illam ablegaſſet?

Id ipſum exactiùs, & apertiùs inſinuat Pſal.86. dum ait: *Fundamenta ejus in montibus ſanctis, diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob ... homo natus eſt in ea, & ipſe fundavit eam Altiſſimus.* Quibus verbis ſignificat beatiſſimæ Virginis ſanctitatem orientem longè illum celſitudinis, ac dignitatis verticem obtinuiſſe, quem conſummata cæterorum ſanctitas poſſet aſſequi. Hinc ſanctus Gregorius expoſitione 1. in librum Reg. ait: *Montis Ephraim* nomine, beatiſſima ſemper Virgo Maria Dei „ genitrix deſignari poteſt. Mons quippe „ fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitu„ dinem electionis ſuæ dignitate tranſcen„ dit. At non Mons ſublimis Maria, quæ „ ut ad Conceptionem æterni Verbi per„ tingeret, meritorum verticem ſupra om„ nes Angelorum choros uſque ad ſolium „ Deitatis erexit? Hujus enim montis præ„ cellentiſſimam dignitatem Iſaias vatici„ nans, ait: Erit in noviſſimis diebus præ„ paratus mons domus Domini in ver„ tice montium. Mons quippe in ver„ tice montium fuit, quia altitudo Mariæ „ ſupra omnes Sanctos effulſit: *At* nulla ratione dici poſſet in ſuæ ſanctitatis exordio quamlibet aliorum Sanctorum adæquaſſe, imò ſuperaſſe dignitatem, niſi reverà fuiſſet ab omni peccato immunis in primo vitæ ſuæ inſtanti; ſi enim dumtaxat fuiſſet priùs ſanctificata quàm nata, id commune haberet cum iis, qui ſanctificati fuerunt in utero, ut mox diximus. Concludendum igitur cum S. Anſelm. hom. de Concept. Virg. *Si Jeremias*, inquit, *qui in gemitibus erat prophetaturus, in vulva eſt ſanctificatus, & Præcurſor Domini Joannes, Spiritu ſancto ex utero Matris eſt repletus, quis differere audeat, totius ſæculi propitiatorium, mox in ſuæ Conceptionis exordio, Spiritus ſancti illuminatione deſtitutum?*

Confirmatur ex ſequentibus verbis, *Homo natus eſt in ea, &c.* Per illum enim *hominem*, Chriſtum ſignificabat, de quo vaticinatus fuerat Iſaias ſcribens; *Mulier circumdabit virum:* At (inquit S. Anſelmus lib. de Conceptu Virginali) *decebat ut Chriſti Conceptio de Matre puriſſima fieret: Nempe decens erat ut ea puritate, qua major ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret: cui Deus Pater unicum Filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum tamquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat, ut naturaliter eſſet unus, idemque communis Dei Patris, & Virginis filius.* Hinc præclarè ait S. Petrus Damianus ſerm.2. de Nativitate: *Caro Virginis ex Adam concepta, maculas Adæ non admiſit, at ſingularis ejus continentiæ puritas in candorem lucis æternæ converſa eſt*, ut videlicet Chriſtus, qui eſt candor lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, & puriſſima paternæ bonitatis imago, ex puriſſima carne corpus ſibi efformatum aſſumeret: *Non enim credendum eſt* (inquit ſanctus Bernardinus tom.3. ſerm.49.) *quòd ipſe Filius Dei voluerit naſci ex Virgine, & ſumere ejus carnem, quæ eſſet maculata aliquo originali peccato, imò credendum eſt, quòd voluit ſumere carnem ex carne puriſſima, & quòd ejus Mater fuerit pluſquam Eva, & Adam, qui creati fuerunt ſine peccato originali.*

Quod utique facilè in mentem inducet quiſquis audierit Eccleſiaſticum monentem cap.3. *Quòd gloria hominis ex honore Patris ſui ſit, & dedecus filii, pater ſine honore.* Et ibidem: *Maledictio matris eradicat fundamenta.* Unde ſi unquam aliquid dedecoris, & maledictionis ratione originalis peccati ſuſcepiſſet Virgo Deipara, ab hac certè propudioſa ignominia non eſſet immunis Chriſtus ejus filius, & ſi non culparetur, devenuſtaretur tamen parentis dedecore: nam ut ſententioſè dixit Tertullianus, *Chriſtus ex ſtirpe Jeſſe deputatus, per Mariam ſcilicet, & indè cenſendus*, quaſi Chriſti Dei honos cenſeatur ex Virgine, unde ſi Deipara infamiſſimæ prævaricationis fuiſſet rea, & tartareo tyranno tributaria, non tam gloria, quàm filii aliquod dedecus inde cenſeretur: ſiquidem, ut præclarè dixit Arnoldus Carnotenſis in Tractatu de laudibus Mariæ, *Quòd Maria præ-*

dica-

Digitized by Google

dicatur gratia plena, manifeſtum eſt individuam eſſe Matris, & Filii gloriam, commune eſſe utriuſque præconium: *Nam*, ut ibidem ait, *una eſt Mariæ, & Chriſti caro, unus ſpiritus, ex quo dictum eſt ei, Dominus tecum*. Quo innoteſcat, gloriam utriuſque individuam eſſe, & fore quodammodo communem ignominiam, quæ à Matris dedecore derivaretur in Filium: Chriſtus enim ex Virgine cenſetur.

Miſſa facio varia ejuſmodi teſtimonia, quæ tum in libris Salomonis, maximè in *Canticis Canticorum*, ubi Deiparæ Virginis eximiæ puritatis, ac ſanctitatis pulchritudo egregiè celebratur ac commendatur: tùm in Prophetarum oraculis, quæ in ejuſdem puriſſimæ Conceptionis Deiparæ aſſertionem collineant, ut nonnulla ex novo Teſtamento proferam, in quibus hæc veritas perſpicaciùs delineatur.

Prodit imprimis illa ſalutatio Angelica; qua nimirum Angelus, ut nuntiaret Incarnationis ſacramentum, Orator à Deo deſtinatus ad Virginem, ſic eam peroravit: *Ave gratia plena*: ſignanter dixit: *Ave*, hoc eſt, *ſine væ*, ut egregiè explicat Angelicus Doctor in elucidatione ſalutationis Angelicæ, (ut videre eſt in prima ejuſdem operum editione, & antiquioribus manuſcriptis.) *Ex peccato*, inquit, *ſecutum eſt triplex væ*: *væ culpæ*: *væ pœnæ*: *væ ignorantiæ*: *væ culpæ triplex*: *originalis, actualis, & venialis*; *ſine omni iſto triplici væ fuit beata Virgo*.

Ipſi concinit Seraphicus Doctor in ſpeculo Virginis cap. 2. ubi ait, *Ave Maria abſque væ. Triplex eſt væ, à quo immuniſſima fuit Maria*: *væ culpæ actualis, væ miſeriæ originalis, & væ pœnæ gehennalis*. Idipſum præclarè commendat S. Bernardinus tom. 4. ſermone 1. de Annuntiatione art. 1. cap. 1. *Ave*, inquit, *beata Virgo, ſine primo væ, id eſt, ſine peccato tyranno peccati originalis, quia ſine eo concepta es*. Ea autem ſalutationis formula uſus eſt, ut inverſo nomine *Evæ* ſignificaret, ait S. Hieronymus: *Quòd quidquid maledictionis ingeſtum eſt per Evam, totum abſtulit benedictio Mariæ*. Unde etiam præclarè canit Eccleſia; *Sumens illud* ave, *Gabrielis ore, funda nos in pace, mutans* Evæ *nomen*. Nec nomen dumtaxat, ſed & ſortem feliciter immutavit; quia ut egregiè ſcribit S. Auguſt. ſerm. 2. de Annunt. *Autrix peccati Eva, auctrix meriti Maria*; *Eva occidendo obſuit, Maria vivificando profuit*: *illa percuſſit, iſta ſanavit, &c.* Qualiter autem hæc omnia rectè in Virginem Deiparam quadrarent, ſi ipſa eodem, quo Evæ poſteri, originalis peccati miſeriæ maledicto ſubjacuiſſet?

Eandem veritatem pleniùs confirmat Angelus, cùm ait: *Gratia plena*. Enimverò qua ratione digniſſima Mater Dei *plenâ gratia* diceretur, ſi peccato originali locus in ea relictus fuiſſet, & gratia præſervationis, quæ conceſſa fuit Angelis, ne cum perduellibus ruerent, ipſi defuiſſet? Dicendum igitur cum Seraphico Doctore ſermone 2. de Virgine, *quòd Domina noſtra fuit plena gratia præveniente in ſua ſanctificatione*; *gratia ſcilicet* præſervativa, *contra fœditatem peccati originalis culpæ, quam contraxiſſet ex corruptione naturæ, niſi ſpeciali gratiæ privilegio fuiſſet præſervata*. Hanc veritatem nullus inficiabitur, qui cum ſacris Doctoribus ſentiet illis verbis, *gratia plena*, ſignificari Virginem Deiparam omnis gratiæ plenitudine, & perfectione fuiſſe decoratam. *Benè plena*, (inquit author ſermonis nomine S. Hieronymi ad Euſtochium) *quia cæteris per partes præſtatur, Mariæ verò ſimul ſe tota infudit plenitudo gratiæ*: Unde Richardus à S. Laurentio lib. 1. de Laudibus Virginis cap. 4. ſic ait: *Omnis alia creatura aliquid habet vacuitatis, quia majorem gratiam recipere potuit*; *ipſa autem ſic uſquequaque gratia plena fuit, quia majorem gratiam habere non potuit*: *niſi ipſa Divinitati uniretur, hoc eſt, niſi ipſe Deus eſſet. Hæc eſt plenitudo, de quâ hìc ſpecialiter dicit Angelus*; *Ave gratia plena*.

Eadem eſt Theologiæ Principum ſententia: ſiquidem Alenſis noſter 1. p. ſuæ Summæ diſertè pronuntiat: *Beata Virgo tantam habuit gratiam, quòd de facto non poterat plus recipere, & quantam pura creatura recipere potuit*. Cui concinit S. Albertus Magnus in ſuo Mariali cap. 177. *In beata Virgine Maria*, inquit, *reſpectu omnium creaturarum non unitarum fuit gratia ſumma, fuit gratia in ſummo*: *ergo appropinquat ad primam lucem in ſummo*; *ergo puritas in ſummo*: *puritas enim ſequitur naturam luminis, & luminoſi*. Quibus ſignificat, quòd ex ſummitate ſuæ gratiæ Maria nedum habuerit totius puritatis culmen, & excellentiam: ſed & ultrò proximiùs, ac perſpicaciùs æterni divinæ eſſentiæ luminis, ac viſionis particeps fuerit. Quam veritatem non minùs piè quàm eleganter ſic explicat noſter S. Bernar. Senen-

Senenſis, tom.4. ſerm.13. de Exalt. B. art.1. cap.10. ubi inquit: *Secundùm Bernardum Virgo Maria divinæ ſapientiæ ultrà, quàm credi valeat, penetravit abyſſum, ut quantum ſine perſonali unione creaturæ conditio patitur, luci illi inacceſſibili videatur immerſa*. Et ne putares, ſolummodo de ſapientia Virginis ſermonem facere, addit. *Tanta gratia Virgini à Domino data eſt, quanta uni puræ creaturæ dari poſſibile eſſet*.

Tanta igitur gratiæ ubertas, & ſublimitas nullum in Deipara Virgine peccato locum relinquere debuit, ac ſubinde ex hac plenitudine gratiæ illius ab originali labe immunitas rectè colligitur.

Addit Angelus ejuſdem comprobandæ veritatis novum argumentum, cùm ait: *Dominus tecum*. Quis enim Domini ad Virginem præſentiam, aſſiſtentiam, & protectionem ſingulariſſimam ad illud dumtaxat tempus poſt eam conceptam limitare præſumet? Cùm abſolutè Angelus pronuntiet: *Dominus tecum*, quo ſignificet eam non ſolùm omni tempore, ſed etiam ab æternitate à Domino nedum peculiariter electam, ut ſui unigeniti Filii Mater fieret: ſed & ab eo gratia præveniente, perpetuò poſſeſſam; unde meritò ei tribuit Eccleſia hoc Sapientis Oraculum Prov. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret: necdum erant abyſſi* (peccati) *& ego jam concepta eram*.

Evidentiùs hoc indicant ſequentia ſalutationis Angelicæ verba, *Benedicta tu in mulieribus*. Benedictio enim iſta non ſolùm inter mulieres (hoc enim dixit Elizabeth) ſed in mulieribus, tempora indicat præcedentia, in quibus beneficia omnia cunctis mulieribus (imò & viris etiam) è Cœlis collata, Mariæ interventu elapſa ſunt. Pulchrè ſanè Eliſabeth ad Virginem ſibi cognatam ait. *Benedicta tu inter mulieres*, ac ſi diceret: Plus benedicta, quàm omnes mulieres; ſed ſcitè magis, ac ſententioſè Gabriel Angelus dixit: *Benedicta tu in mulieribus*, exprimit namque ipſam fuiſſe in omnibus mulieribus benedictam; imò, inquit Euſebius Emiſſenus: *Per ipſam mulieribus benedictio datur, & mundus à maledictione liberatur*: Nam ut piè addit peritiſſimus Idiota lib. contemplationis de Virgine cap.4. *Per te ò ſuperbenedicta Maria, vita Angelica reducitur, innocentia reparatur, diabolus vincitur, & conteritur, &c.* Concludendum ergo cum S. Laurentio Juſtiniano ſerm. de Annunt. quòd beatiſſima Virgo *ab ipſa Conceptione fuit in benedictionibus præventa dulcedinis, & à damnationis aliena Chirographo*. Vel ut clariùs explicat Richardus à S. Laurentio c.1065. *Conſtat eam ab omni originali peccato immunem fuiſſe, per quam non ſolùm maledictio Matris Evæ ſoluta eſt, verùm etiam & benedictio omnibus condonatur*.

Confirmat eandem veritatem Angelus cùm ait: *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum*: Nam ut idem ſapientiſſimus Idiota ait cap.6. *Gratiam apud Deum ſingularem, ò dulciſſima Virgo, inveniſti, quia fuerunt in te ab originali labe præſervatio, Angelica ſalutatio, & Spiritus ſancti ſupervent io*. Cui præferat Andreas Hieroſolymitanus ad hæc verba, *Ne timeas Maria*, dicens; *Nacta eſt enim gratiam apud Deum, quam Eva perdiderat*. Addit Hugo Cardinalis in 8. Canticorum, *Inveniſti pacem, quam perdiderant primi parentes*, ac ſubinde gratiam illam integritatis, & pacis beatiſſima Virgo reperit, eaque ditata fuit, quam primi parentes ſua in Deum perduellione perdiderant.

Denique hujus probationis appendicem, & ſupremum robur ſubminiſtrat Angelus, cùm ait: *Ecce concipies in utero, & paries Filium, &c.* Nam ut ſuprà diximus, n.12. tanta eſt, tamque arcta Incarnati Verbi cum Matre integritatis, ac gloriæ ſocietas, ut Chriſtus ipſe, inquit Tertullianus, ex Virgine cenſendus.

Secundum teſtimonium ex Novo Teſtamentn, illudque, ut mihi videtur, Conceptionis Deiparæ Virginis veritatem ſatis apertè ſignificans, peti poteſt ex illo ad Rom.5. v.15. *Non ſicut delictum, ita & donum: ſi enim unius delicto multi mortui ſunt: multò magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit*. Ex quibus ſic argumentari libet: Chriſti D. gratia in plures abundavit, quàm Adæ delictum; ac ſubinde neceſſum eſt, ut Chriſti D. gratia ad aliquos derivata fuerit, quos Adami delictum non inquinaverat: alioqui non apparet qualiter inconcuſſa ſtaret Apoſtolici Oraculi veritas: ſed ſi ad aliquem Adamici delicti expertem, derivari debuit hæc Chriſti D. Mediatoris gratia, maximè ad dilectiſſimam ejus Genitricem, ut præclarè ſignificat Doctor in 3. diſt.3. qu.1. cùm ait: *Perfectiſſimus Mediator habet perfectiſ-*

perfectiſſimum actum mediandi reſpectu alicujus perſonæ, pro qua mediat: ſed Chriſtus eſt perfectiſſimus Mediator: igitur Chriſtus habuit perfectiſſimum gradum mediandi poſſibilem, reſpectu alicujus creaturæ, ſive perſonæ, reſpectu cujus erat mediator: ſed reſpectu nullius perſonæ habuit excellentiorem gradum, quàm reſpectu Mariæ: Igitur, &c.

Huc facit argumentum, quod ex hoc eodem capite deſumit Franciſcus Mayron. in 3. diſt. 3. ubi poſtquam dixit: *Si Mater Domini contraxiſſet peccatum originale per quantumcumque tempus, vel per unicum inſtans, pejus ei fuiſſet, quàm ſi fuiſſet æternaliter damnata, quantum ad pœnam damni, & ſenſus*; ſtatim addit: *Privilegia Novi Teſtamenti excedunt vetuſta, juxta doctrinam Pauli ad Rom. 5. cap. Ibi autem fuit una mulier ſine peccato in ſtatu innocentiæ*. Item, *Sicut Chriſtus comparatur ad Adam ſecundùm humanitatem 1. ad Cor. 15. ſic Mater Chriſti ad Evam in ratione excedentis ſimpliciter, quantum ad omnem innocentiam*. Miſſa facio varia ejuſmodi divina Oracula, quæ ex Novo Teſtamento ad illibatæ Virginis puriſſimam Conceptionem comprobandam elici poſſent, ut paucis faciam ſatis nonnullis è Scriptura depromptis ſententiis, quæ adverſus eam veritatem ſolent objici.

Objicitur primò illud Matthæi 19. *Non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus*, ſed (inquiunt adverſarii) Chriſtus fuit medicus animarum Virgini neceſſarius: igitur ipſa peccati maximè originalis infirmitate laboravit.

Confirmant ex illo Lucæ 19. *Venit filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat*. Sed venit quærere beatam Virginem; abſit enim, ut eam non quæſierit: igitur ipſa ſicut & alii, quos quæſivit, perierat per peccatum originale. *Addunt* inſuper illud 1. ad Timoth. 1. *Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere*, ſed venit ſalvam facere Virginem Mariam: igitur ipſa originali labe inquinata, & peccatrix cenſebatur.

Reſpondeo; Peccatum quidem eluendum, & ſtabiliendam peccatorum ſalutem fuiſſe unum ex præcipuis motivis Incarnationis prout facta eſt; quamquam, ut diximus, non minùs veniſſet Chriſtus, etſi nullum ram actuale, quàm originale peccatum extitiſſet; ac ſubinde illius adventus non fuit dumtaxat, ut peccatores ſalvos faceret: ſed etiam ut ampliori ſanctitate, & gratiarum ubertate juſtos donaret, & ditaret: igitur quamquam Virgo Deipara immunis fuerit ab omni originali labe; nihilominùs propterea in ejus, ſicut & cæterorum hominum gratiam Chriſtus in hunc mundum adveniſſe cenſendus eſt.

His adde, quòd Chriſtus non minùs dici poſſit, & quæſitor, & medicus reſpectu beatiſſimæ Virginis, quòd eam à peccati lapſu, & infirmitate per uberiorem, & efficaciorem gratiæ medicinam præſervaverit: nec enim medicus dumtaxat peritus ille cenſendus eſt, qui deperditam ſanitatem reſtituit; ſed etiam qui jam adeptam conſervat.

Objiciunt ſecundò omnia ſacræ Scripturæ oracula, quibus aſſeritur omnes homines peccato labefactari, & Chriſti Mediatoris gratia ad opitulationem, & emundationem egere. Sic illud Pſal. 13. & 52. *Omnes declinaverunt; ſimul inutiles facti ſunt, non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. Sic etiam 2. ad Cor. 5. *Si unus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*. Unde ſic arguunt adverſarii; Pro quocumque Chriſtus corporalem mortem ſubiit, ipſe ſpiritalem mortem incurrerat: ſed Chriſtus mortuus eſt corporaliter pro beata Virgine, alioqui non pro omnibus mortuus eſſet: igitur beata Virgo ſpiritualiter fuit mortua: ac proinde peccatum ſaltem originale incurrit. Similiter illud 1. ad Thimoth. 2. *Unus eſt mediator Dei, & hominum Chriſtus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*. Ex quo ſic arguunt, Chriſtus non eſt Mediator, niſi eorum, qui per peccatum aliquando fuerunt diviſi à Deo: Sed Chriſtus eſt Mediator omnium hominum: igitur omnes homines (etiam beata Virgo) diviſi ſunt à Deo. Item illud ad Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſivit, in quo omnes peccaverunt*. Ex quo ſic inferunt: Omnes homines ab Adam propagati via ſeminali in ipſo peccaverunt: ſed beata Virgo fuit ab Adamo propagata via ſeminali: igitur in ipſo peccavit.

Reſpondeo primò, propoſitiones univerſales in Scriptura ſacra non ita rerum generalitatem complecti, quin plerumque limitationem, & exceptionem patiantur: cujuſmodi plurima proferri poſſunt exempla; ſic enim legimus Gneſ. 6. *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam*: & tamen illius uni-

univerſalis dicti ibidem exceptio legitur his verbis; *Noë vir juſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis*. Similiter Exodi 11. dum omnis Ægyptiacæ gentis primogenitus ab Angelo vaſtatore trucidaretur, Scriptura, ait: *Neque enim erat domus, in qua non jaceret mortuus*: quæ propoſitio huic generali æquivalet: nulla domus erat, in qua aliquis mortuus ex primogenitis non jaceret: attamen ut obſervat S. Auguſtinus in hunc locum, *potuit eſſe aliqua domus, quæ primogenitum non haberet*: igitur univerſalis propoſitionis veritas ſtat cum debita exceptione.

Idem obſervat S. Auguſtinus in illa verba Judic. 9. *Et occidit fratres ſuos filius Jeroboal ſeptuaginta viros ſuper lapidem unum: remanſitque Joathan filios Jeroboal minimus*: vera eſt propoſitio univerſalis, inquit S. Auguſtinus, ſcilicet quòd occiderit omnes filios Jeroboal, licèt duo ex ipſis non fuerint occiſi.

Celebrior omnibus locus eſt ex libro Eſther cap. 15. ubi Aſſuerus eam alloquens ait: *Quid habes Eſther? ego ſum frater tuus, noli metuere non morieris, non pro te, ſed pro omnibus hæc lex conſtituta eſt*. Ubi ejuſdem particulæ univerſalis adjicitur exceptio.

Idipſum plurimis exemplis confirmari poteſt ex Novo Teſtamento. Sic Joan. 10. *Ego ſum oſtium ovium: Omnes quotquot venerunt fures ſunt, & latrones*. Quæ verba niſi exceptione limitentur, conſequens erit, quòd omnes Prophetæ, latrones fuerint: unde ut ex Cyrillo, & Leontio obſervat Maldonatus, ſic illa verba ſunt accipienda: Omnes quotquot venerunt, & per oſtium ingreſſi non ſunt, fures ſunt, & latrones. Etenim Prophetas ante illum quidem veniſſe, ſed per ipſum, tanquam per oſtium ingreſſos fuiſſe, concludit. Traditque nobis regulam ſæpè hujuſmodi generales propoſitiones in Scripturis ſacris, ex circumſtantiis loci, temporis, & rerum, de quibus agitur, reſtringi oportere.

Conſtat igitur ex his univerſalibus propoſitionibus, quibus aſſeritur omnes homines peccato detineri, & in Adam peccaviſſe, non ita univerſim eſſe accipiendas, quin exceptionem patiantur. Nec enim arbitror ex eo, quòd Jeremias dicat c. 15. *Omnes avaritiæ ſtudent*; & S. Jacobus c. 13. *In multis offendimus omnes*, aliquis rectè concluderet, omnes prorsùs nomine *hominis* ſignificatos, nullo dempto, avaritiæ ſtudere, & in multis offendere, alioqui Chriſtus D. qui verus eſt homo, avaritiæ ſtuduiſſet, & offendiſſet in multis: igitur ſi ex eo, quòd dixit S. Paulus; *Omnes in Adam peccaverunt*; conſequens eſſet, quòd etiam beata Virgo in ipſo peccaverit, & peccatum originale contraxerit: pariter ſtante harum propoſitionum generalium veritate: *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt*: *& omnes avaritiæ ſtudent, & in multis offendimus omnes*, inferendum eſſet, quòd beata Virgo declinaverit ſimul cum aliis, inutiles facta ſit, nec bonum fecerit: ſimiliter, quòd ſtuduerit avaritiæ, & quòd in multis Deum offenderit; ſed hanc abſurdam, ne dicam impiam, illationem Catholicæ aures non ferunt: igitur nec ferre debent præfatam adverſariorum concluſionem. Si ergo beata Virgo excipienda ſit, ab illis generalibus propoſitionibus, quidni pariter cenſebitur libera ab illa, *in quo omnes peccaverunt?* an illud ſignum, *omnes*, minùs eſt Canonicum, minùſque univerſale in una propoſitione, quàm in alia? Cùm ergo in iſtis locis particula, *omnes*, non pro omnibus prorsùs diſtributivè debeat accipi, ſed pro pleriſque: multò magis teſtimonia illa S. Pauli erga Virginem temperanda, & limitanda ſunt, quatenus non de ipſa, ſed de omnibus aliis Adæ poſteris legem ferunt.

Reſpondeo ſecundò, quòd non aliter debeant accipi Scripturarum oracula, quàm Eccleſia uſurpanda eſſe cenſuit; at Eccleſia univerſalis in Concilio Tridentino congregata, poſt allegatos omnes præfatos Scripturę textus, ex quibus deducit Catholicum dogma, nempe quòd omnes prorsùs ab Adamo propagati illius peccato inficiantur, & efficiantur rei, Seſſionem quintam, & definitionem de peccato originali ſic concludit: *Declarat tamen hæc ipſa ſancta Synodus, non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam, & immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem: ſed obſervandas eſſe conſtitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV. ſub pœnis in eis conſtitutionibus contentis, quas innovat*. Ex quibus mirum videri debet, quòd etiam aliqui Doctores Catholici tam aſſeveranter dicant, omnium Patrum doctrinam fuiſſe, beatam Virginem Mariam in peccato conceptam eſſe. Ut enim pulchrè adnotavit Jacobus Granad. in *lib. de Immacul. Concept. diſp. 3. cap.* 8. *num.* 6. ſi omnes ferè Patres ita

ita ſenſiſſent, id certè perſpexiſſet Oecumenica Synodus, in Spiritu ſancto congregata; & ſi perſpexiſſet, conformaretur illis, ſicut in aliis decretis conformatur: nunquam enim Concilia generalia non approbant, quod à communi ſententia Patrum vident approbatum. Vix ergo ſatis mirari poſſum, aliquem eſſe ex Catholicis, qui vel ſuo, vel cujuſcumque alterius authoris judicio plus deferat, quàm ſacro-ſancti Concilii Tridentini authoritati: ut quod Concilium aſſerere non vult, ipſe plenis buccis (neſcio, qua facultate, aut permiſſu) affirmare non formidet.

Confirmatur ex eodem Apoſtolo, quòd cùm dixit, *in Adamo omnes peccaverunt*, terminus ille *omnes* idem omnino denotet, quod *multi*, cùm ait ibidem, *unius delicto multi mortui ſunt*. Vel ergo unus terminus per alium reſtringendus eſt, vel alius per alterum ampliandus. Cùm igitur priùs Paulus uſus fuerit illo termino *omnes*, & ſtatim illo termino *multi*: primum per ſecundum potiùs limitari debet, quàm è converſo: Signum ergo univerſale *omnes*, modificatur per terminum *multi*, per quem quaſi ex induſtria Apoſtoius totaliter ſe in hac ſententia declarat; ut ſatis videatur exceprioni Beatæ Virginis locum dare; cùm enim iteratò non dixerit *omnes*, ſed *multi*, utcumque aliquem ex omnibus excipiendum eſſe deſignavit: quæ ſanè exceptio in nullum majori titulo, quàm in Deiparam Virginem quadrare poteſt: meritò igitur Turrianus in epiſt. ad Epiſcopum Antiſiodor. ait: *Rogabo ergo iſtos, cur ex eo, quòd Paulus dixerit*, In quo omnes peccaverunt, *ipſi potiùs putent, nulli datam eſſe exceptionem; quàm ex eo, quòd idem poſteà in eodem capite, parvo intervallo, dixit*: Unius delicto multi mortui ſunt; *exiſtimemus nos datam eſſe*.

§. II.

Probatur immaculata Deiparæ Virginis Conceptio ex Conciliis.

Illibatam B. Mariæ Virginis Conceptionem apertè ſatis declarant, ac ſignificant Concilia, dum eam omnino immaculatam abſolutè pronuntiant. Hoc autem honoris, & gloriæ titulo illam celebrat ſexta Synodus *Actione* 11. & 13. dum approbat Epiſtolam Sophronii, in qua Maria Virgo dicitur *ſancta, & ab omni contagione liberata, & corporis, & animæ, & intellectus*. Eadem illam appellatione illuſtrat ſeptima Synodus *Act.* 3. approbando Epiſtolam Synodicam Tharaſii, in qua hæc habentur, *Veneramur etiam, & adoramus imaginem Deiparæ, & dominæ noſtræ irreprehenſibilis, immaculatæ, &c.* Et in definitione fidei ejuſdem Concilii, inter cætera hęc habentur; *Duas naturas incarnati propter nos ex immaculata Virgine Maria confitemur*. Illud autem epitheton excludit omnem prorsùs maculam propriè loquendo, idque pro quovis tempore. Alioquin conſiderando præſentem ſtatum beatitudinis, quilibet Sanctus pariter dici poſſet immaculatus, quod eſt alienum à mente Conciliorum, quæ titulum iſtum velut Deiparæ proprium ſtatuunt.

Hanc veritarem evidentiſſimè declarat
Concilium Baſileenſe *ſeſſ.* 36. ubi poſt plu- „
rimam hac de re controverſiam, ita ſta- „
tuit. Hactenus verò difficilis quæſtio in „
diverſis partibus, & coram hac ſancta „
Synodo ſuper Conceptione ipſius glorio- „
ſæ Virginis Mariæ Matris Dei, & exor- „
dio ſanctificationis ejus facta eſt, quibuſ- „
dam dicentibus ipſam Virginem, & ejus „
animam per aliquod tempus, aut inſtans „
temporis ſubjacuiſſe actualiter originali „
culpę; aliis autem è converſo dicenti- „
bus, à principio creationis ſuæ Deum ip- „
ſam diligendo, gratiam eidem contuliſ- „
ſe, per quam à macula originali illam „
beatiſſimam perſonam liberans, & prę- „
ſervans, ſublimiori ſanctificationis gene- „
re redemit, cùm fundaret eam Altiſſimus „
ipſe, & ipſam fabricaret Filius Dei Pa- „
tris, ut eſſet Mater ejus in terris. Nos „
verò diligenter inſpectis authoritatibus, „
& rationibus, quæ jam à pluribus annis „
in publicis relationibus ex parte utriuſque „
doctrinæ coram hac ſancta Synodo alle- „
gatæ ſunt, aliiſque etiam plurimis ſuper „
hac re viſis, & matura conſideratione „
penſatis; doctrinam illam aſſerentem glo- „
rioſam Virginem Dei genitricem Mariam „
præveniente, & operante divini Numi- „
nis gratia ſingulari, nunquam actualiter „
ſubjacuiſſe peccato originali, ſed immu- „
nem ſemper fuiſſe ab omni originali, & „
actuali culpa, ſanctamque, & immacu- „
latam, tanquam piam, & conſonam „
cultui Eccleſiaſtico, fidei Catholicæ, „
rectæ rationi, & ſacræ Scripturæ, ab „
omnibus Catholicis approbandam fore, „

Digitized by Google

„ tenendam, amplectendam, & definimus, „ & declaramus, nullique de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare, ſeu „ docere. Renovantes prætereà conſtitu„ tionem de celebranda ſancta ejus Con„ ceptione, quæ tam per Romanam, quàm „ per alias Eccleſias ſexto idus Decembris „ antiqua, & laudabili conſuetudine cele„ bratur, ſtatuimus, & ordinamus eandem celebritatem præfata die in omni„ bus Eccleſiis, Monaſteriis, & Conventi„ bus Chriſtianæ religionis ſub nomine „ Conceptionis, feſtivis laudibus colendam „ eſſe, cunctiſque fidelibus verè pœniten„ tibus, & confeſſis, ea die Miſſarum ſo„ lemniis centum; primis autem, vel ſe„ cundis veſperis totidem, ſermoni verò „ Verbi divini de ea feſtivitate intereſſenti„ bus 150. dies conceſſione perpetuis tem„ poribus duratura, de injunctis ſibi pœ„ nitentiis hæc ſancta Synodus elargitur. „ Datum Baſileæ in ſeſſione noſtra publi„ ca in majori Eccleſia Baſileenſi ſolemni„ ter celebrata 15. Kalendas Octobris an„ no à nativitate Domini 1439. Quæ utique ſanctio eò majoris authoritatis eſſe debet, quòd in ea Synodo ſanctiſſimi aderant Præſules, maximè verò *Ludovicus Alemanus* Cardinalis, & Arelatenſis Archiepiſcopus iſtius Synodi præſes, plurimis poſt mortem miraculis clarus, ut refert Æneas Sylvius, qui poſtmodum fuit ſummus Pontifex nomine *Pius II.* quique pleroſque annos in Baſileenſi cœtu conſederat, ipſumque acriter adverſus Eugenium IV. ſummum Pontificem Synodo adverſantem propugnaverat, & poſtmodum mutata ſententia ſummo ſtudio impugnaverat. Sic autem loquitur in libro deſcriptionis Europæ c.42. quem cùm eſſet Pontifex edidit; *in Arelate*, inquit, *ad ſepulchrum Ludovici Cardinalis ſanctæ Cæciliæ ejus Urbis Epiſcopi; quem Baſileæ in conſeſſu Patrum præſidentem vidimus, magna miraculorum opinio orta eſt, & invalidorum frequens undique concurſus ſpe ſanitatis factus*. Quapropter Clemens Papa VII. ipſum in Beatorum album retulit, ut refert Spondanus ad annum 1438.

Adde quòd non abſque maturo conſilio, & non niſi præhabito gravium illius temporis Theologorum, & Canoniſtarum judicio, decretum iſtud ſit editum; plurimos namque eo tempore conſcriptos habemus tractatus de celebri hac controverſia, illius Concilii ſanctione editos, maximè verò ingens volumen *Joannis de Segovia* tunc temporis Eccleſiæ Toletanæ Canonici demum Epiſcopi Cæſarini, necnon (ut ferunt aliqui) S. Eccleſiæ Rom. Cardinalis, qui mandantibus ejuſdem Synodi Patribus, maximè verò *Ludovico Alemanno*, ut ipſe teſtatur in præfatione ſua ad Patres Concilii, ſcripſit *ſeptem allegationes, & totidem aviſamenta*, pro informatione Patrum Concilii Baſileenſis circa ſacratiſſimæ Virginis Mariæ immaculatam Conceptionem, ejus præſervationem à peccato originali in primo ſuæ animationis inſtanti, quibus omnibus reſpondet libro edito à Magiſtro *Joanne de monte nigro* ordinis Prædicatorum Provinciali Lombardiæ illius temporis celeberrimi Theologi. Hoc autem maximè notandum eſt, quòd illius Synodi Patres teſtantur feſtum immaculatæ Conceptionis ſexto idus Decembris per Eccleſias antiqua, & laudabili conſuetudine celebrari; quod utique cum tanta certitudine non affirmarent, maximè cùm tunc temporis adhuc vigeret gravis hac de re controverſia, & oppoſita ſententia plurimos celebres propugnatores haberet, niſi id conſtantiſſimum, ac compertiſſimum omnibus fuiſſet; Ex quibus colligere eſt feſtum immaculatæ Conceptionis non his poſtremis temporibus (ut volunt aliqui) ſed ab antiqua, & laudabili conſuetudine in Eccleſia fuiſſe celebratum, ut Synodus affirmat.

Repones forſan cum Bandello, idcircò Concilium hæc decreviſſe, quòd infenſum eſſet Patribus Dominicanis oppoſitam ſententiam propugnantibus, eo quòd totus eorum Ordo illi Concilio adverſaretur, nec ullatenus ei intereſſe, aut adhærere vellet.

Verùm hæc figmenta ridebit, quiſquis legerit Æneam Sylvium, qui omnium penè geſtorum in Concilio Baſileenſi teſtis oculatus, hæc inter cætera refert; *Et per ipſas etiam reliquias approbarunt, ſtudio maximè, ac diligentia fratris Nicolai Gallici, ex Ordine Prædicatorum, vi, & ingenio, & ſollicitudine admodùm præſtantis, cui nimirum hujuſce rei expeditionem attribuo*. Cui concinit S. Antonius in 3. part. Hiſtor. tit. 22. cap. 10. fol. 525. col. 1. loquens de Concilio Baſileenſi, & Felice Antipapa. *Amedeum* (inquit) *Felicem nuncupaverunt. Qui inthronizatus non in ſede Petri, ſed Luciferi, qui ſedem ſuam poſuit ad Aquilonem, aliquos Cardinales inſtituit, & inter eos Magiſtrum Joannem*,

nem, ſacræ Theologiæ Profeſſorem Ordinis Prædicatorum, qui multum laboraverat in ſermonibus, & diſputationibus, in fovendo Conciliabulo, ſed citò morte ſubſtratus eſt, &c. His adde decretum Concilii Provincialis Avenione celebrati an. 1457. per D. Petrum de Fluxu ſeniorem Gallum Ordinis Minorum à Martino V. Cardinalitio honore inſignitum, qui interfuit Concilio Conſtantienſi. Inter cætera enim decreta illius Synodi Provincialis, hoc habet: *Decretum in Concilio Baſileenſi factum de Conceptione Beatiſſimæ Virginis Mariæ ſtatuimus inviolabiliter ſervari, diſtrictè omnibus inhibendo ſub excommunicationis pœna, ne quiſquam aliquid in contrarium prædicare, vel publicè diſputare præſumat: quòd ſi ſecus aliquis fecerit, dictam ſententiam eum incurrere volumus ipſo facto, & in prima Synodo per Diœceſes per quemlibet celebranda, prædicta ſtatuimus prædicari, & Curatis Eccleſiarum injungi, ut hæc populo manifeſtent. Datum in Eccleſia Cathedrali Avenionenſi die 7. Menſis Septembris anni Incarnationis Dominicæ* 1457. *Pontificatus D. N. Calixti Papæ III. anno* 3. Subſcripſerunt huic ſtatuto non ſolùm ipſe *Petrus*, qui illi Synodo præerat, ſed etiam *Alanus Cœtinus* S.R.E. Cardinalis, *Robertus* Aquenſium Epiſcopus, *Petrus* Epiſcopus Aptenſis, *Georgius* Cenecenſis, *Gaueberius* Vapienſis, *Nicolaus* Maſſilienſis, *Petrus* Dignienſis, *Petrus* Glandavenſis; *Pontius* Vaſionenſis, *Joannes* Regienſis, *Stephanus* Tricaſtinenſis, *Michael* Carpentoratenſis, & *Joannes* Auraſienſis.

At etſi cætera Concilia deficerent, ad eandem veritatem comprobandam, ſufficeret Trident. Concilii decretum *ſeſſ.* 5. ubi poſtquam ſtatuiſſet de fide omnes omninò Adami poſteros illius peccato, ac originali macula inquinatos in lucem prodire; in fine decretorum, ac canonum declarat non eſſe ſuæ intentionis Beatam, & Immaculatam Virginem ſub hoc decreto comprehendere; & inſuper jubet obſervandas eſſe conſtitutiones felicis record. Sixti IV. Tres autem hac de controverſia conſtitutiones dedit hic ſummus Pontifex, quas §. ſequenti referemus, in quibus licèt controverſiam præcipuam de beatæ Virginis immunitate ab originali peccato indefinitam reliquerit, attamen cenſuram opinionis piæ, ac celebrationis feſti Conceptionis expreſsè damnavit.

Quòd autem Concilium tres memorandas conſtitutiones probaverit; non autem dumtaxat unicam, ut volunt aliqui, ſatis apertè colligitur ex his verbis, *Obſervandas eſſe conſtitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV.* ubi non *conſtitutionem*, ſed *conſtitutiones* dicit, quò deſignet non unicam, ſed omnes de hac controverſia ab eodem Pontifice conſtitutiones editas approbare, & innovare, quia quotieſcumque Concilium allegat, vel refert diploma aliquod Pontificium plura capita, vel partes continens, ſemper illud vocat numero ſingulari *conſtitutionem*, ut patet *ſeſſ.* 24. *de reformat. & ſeſſ.* 25. *tam de Reform. quàm de Regularibus*, & in multis aliis ſeſſionibus, ubi de Reformatione agit; quæ loca, quia obvia ſunt, & res difficultate caret, indicaſſe ſit ſatis; non ergo poteſt Concilium de unica Sixti IV. extravaganti explicari, cùm in plurali nominet ejus *conſtitutiones*.

Objiciunt adverſarii varia Concilia, maximè verò *Africana*, in quibus determinatum fuit contra Pelagianos, omnes omninò homines Adami peccato infici; imò idipſum probant ex *Florentino*, ſub Eugenio IV. in quo inter cætera (inquiunt) pro inſtructione, & unione Jacobitarum decernitur: *Firmiſſimè credit, profitetur, & docet ſacroſancta Romana Eccleſia, neminem unquam ex utero, fœminaque conceptum, à diaboli dominatu fuiſſe liberum, niſi per fidem Mediatoris Jeſu Chriſti Domini noſtri, qui ſine peccato conceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, ſolus ſua morte proſtravit, & regni cœleſtis introitum, quod primus homo peccato proprio, cum omni ſua ſucceſſione perdiderat, reſeravit.* Hinc Cajetanus cap. 5. loquendo de Concilio Baſileenſi, ſic inquit: *Tum quoniam dicto Conciliabulo è regione opponitur, verum, ac venerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam translatum, Græcorum, & Latinorum, ſub prædicto Eugenio quarto, ubi inter dogma fidei traduntur hæc verba: firmiter credit, & profitetur, &c.*

Verum *reſpondeo*, ad decreta Conciliorum Africanorum idem eſſe reponendum, quod repoſuimus ad authoritates Scripturæ ſacræ, nempe enuntiationes univerſales, & propoſitiones illas generales non ita univerſim omnes omnino homines comprehendere, quin aliquam exceptionem patiantur: ac ſubinde quanquam Concilia ſtatuerint omnes prorſus homines Adami peccato inquinari, facilè colligere licet eandem illis Pa-

Patribus fuiſſe mentem, quam habuerunt Tridentini Patres, qui licèt abſolutè ſtatuerint omnes omninò homines Adami peccato infici, nihilominùs declarant non eſſe ſuæ intentionis in hoc decreto comprehendere beatam, & immaculatam Virginem Mariam. *Nec obſtat*, quòd Africani Patres ſimilem modificationem, & exceptionem non præſcripſerint; id enim mirum videri non debet, cùm tunc temporis de Immaculata Deiparæ Virginis Conceptione nulla moveretur controverſia.

Ad Concilium Florentinum dici poſſet decretum illud omninò fictitium eſſe, ut facilè probari poteſt: *Primò*, quia inter acta ejuſmodi Concilii nulla ipſius fit mentio, quanquam tria ibidem decreta inſerta habemus quorum primum incipit: *Magnæ profectò ſunt nobis*. Datum Ferrariæ 9. Aprilis anno 1438. & eſt pro translatione Concilii ad Florentiam. Secundum incipit: *Conſentiente ad infra ſcripta*, ſivè: *Lætentur cœli*, *&c.* datum pridiè Nonas Julii ann. 1439. & eſt concordia cum Græcis de proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio. Tertium incipit *Exultate Deo*, *&c.* datum 10. Kalendas Decembris eodem anno 1439. & agit de ſacramentis Eccleſiæ, & feſtivitatibus obſervandis ab Armenis: ſed de Jacobitis, nec verbum extat, nec decretum hoc eſt in Regeſto Vaticano, ubi Bullarum hujus ſummi Pontificis ſunt 210. libri manu ſcripti. Nec etiam extat in collectione Bullarum, & decretorum ejuſdem Pontificis primæ impreſſionis anni 1579. nec ſecundæ, nec tertiæ Romanæ, quanquam poſt duo integra ſæcula illud in ſuo Bullario inſeruerit Laertius Cherubinus tom. 1. Conſtitutione 23. Eugenii quarti.

Secundò, illud decretum ſuppoſititium eſſe apparet ex ejuſdem Concluſione; habet enim, *datum Florentiæ in publica ſeſſione Synodali ſolemniter in Eccleſia domus S. Mariæ Novellæ, apud quam nunc reſidemus, celebrata anno Incarnationis Dominicæ* 1441. *pridiè Nonas Februarii*, *Pontificatus noſtri anno* XI. In qua ſubſcriptione notare debet lector, quòd in illo Concilio nulla ſeſſio fuit habita *in Eccleſia domus S. Mariæ Novellæ*, quæ eſt Fratrum Prædicatorum, ſed omnes in Eccleſia majori, ut ex ipſis conſtat, item quòd illa clauſula, *apud quam nunc reſidemus*, in nulla Bulla, ſeu ſummi Pontificis decreto à diebus S. Petri uſque ad præſens poſita fuit. Fortè deſiderabat quiſquis fuit ille Pſeudo-Datarius, quòd univerſus orbis reſciret incolatum ſummi Pontificis Eugenii in domo Patrum Prædicatorum.

Tertiò illud: *anno Incarnationis Dominicæ* 1441. *pridiè Nonas Februarii Pontificatus noſtri anno undecimo*, non cohærent: nam Eugenius fuit creatus anno 1431. quinto nonas Martii, nullo diſſentiente Chronologo; anno verò 1441. uſque ad 5. Martii fuit annus decimus Pontificatus Eugenii: quomodo ergo pridiè nonas Februarii poterat eſſe annus undecimus? Anno undecimo fuerunt bullæ expeditæ, anno 1441. à die 5. Martii uſque ac deinceps: illæ verò expeditæ menſe Februario non erant anni undecimi: ac ſubinde Datarius ille nec Curialis erat, nec Arithmeticus, inquit de Alva.

Quartò tandem falſum eſt, quòd decretum iſtud fuerit editum à Concilio Florentino: quia Concilium Florentinum abſolutum fuit anno 1439. pridiè nonas Julii, ut ex ejuſdem actis conſtat; quomodo ergo anno 1441. poterat eſſe illa ſeſſio Synodalis ſolemnis in S. Maria Novella, ut illud decretum ederet?

His adde, quòd etſi verum foret illud decretum, nihil quidquam adverſariis patrocinaretur; nam inquit *P. de Alva* num. 292. *Prima* determinatio eſt hæc: Nemo liberatur à diaboli dominatione, niſi per meritum Mediatoris: *ergo omnes homines*, inquiunt Adverſarii, *excepto Chriſto*, *contraxerunt originale peccatum*: at quis judicabit hanc conſequentiam eſſe legitimam? *Secunda* determinatio: Chriſtus ſine peccato eſt conceptus, natus, & mortuus: ergo, inquiunr, omnes homines, excepto Chriſto, contraxerunt originale peccatum. Si conſequentia hæc eſſet legitima: igitur & iſta: ergo omnes homines, excepto Chriſto nati, & mortui ſunt cum peccato. *Tertia* determinatio, hoſtem humani generis ſolus Chriſtus ſua morte proſtravit: ergo, inquiunt, omnes homines, excepto Chriſto, contraxerunt originale peccatum: qualis illatio! *Quarta* eſt hæc: Primus homo peccato proprio regni cœleſtis introitum, cum omni ſua ſucceſſione perdiderat: ergo omnes homines, excepto Chriſto, contraxerunt originale peccatum. Hæc equidem veriſimilis apparet propter illud, *cum omni ſua ſucceſſione*. Verum nihil aliud ſignificare poteſt, quàm quòd etiamſi in tota ſucceſſione Adami nul-

nullum eſſet peccatum originale; nihilominus ex ſolo illo proprio peccato primi hominis clauſus fuit regni cœleſtis introitus, non tantùm ipſi Adamo, ſed etiam omni ſuæ ſucceſſioni; nam qui claudit oſtium, non ſolùm pro ſe claudit, ſed etiam pro omnibus aliis ingredi volentibus, ſive ſint illius domus, ſive alterius, amici, vel inimici. Igitur illa determinatio cujuſcumque ſit, non patrocinatur adverſariis, nec legitima eſt illatio, quam inſetunt adverſarii: *ergo omnes homines, excepto Chriſto, contraxerunt originale peccatum*. Quinimò inferre debuiſſent: Ergo quamvis nullum aliud eſſet peccatum niſi primum, & proprium Adami, neque ipſe, nec aliquis èx ejus poſteris regnum cœlorum intraret, niſi priùs illud reſeratum fuiſſet per mortem Chriſti mediatoris.

§. III.

Tertia probatio petitur ex decretis ſummorum Eccleſiæ Pontificum.

IMprimis namque *Sixtus IV.* qui ſedere cœpit anno 1471. die 9. Auguſti animadvertens controverſiam de Immaculata Deiparæ Virginis Conceptione maximos inter fideles tumultus, ac varias animorum commotiones excitare, accitis Romam doctiſſimis viris, ex quovis ſæcularium, & Regularium ordine *anno* 1475. celeberrimam, ac publicam diſputationem edixit, quam per plures dies agitatam ipſe ſæpè ſua præſentia, ac authoritate Pontificali cohoneſtabat. In ea excelluit inter omnes R.P.F. *Franciſcus Inſuber* Brixianus ex familia noſtra Minotum, cujus etiam generalem præfecturam geſſit: quem validiſſimè pro Virginis præſervatione decertantem, & planè victorem honorificè Pontifex appellans: *Tu es*, inquit, *verus Samſon*; quod illi deinceps cognomen adhæſit, nec aliter ore, & ſcriptis hominum, quàm *Franciſcus Samſon* vocatur. Hujus autem concertationis, ac diſputationis exitus fuit Bulla, quæ incipit, *Cùm præexcelſa, &c.* quam edidit idem ſummus Pontifex anno Domini 1476. Kalendas Maii ſui Pontificatus anno 6. in qua hæc ſtatuit *quòd omnes, & ſinguli Chriſti fideles, utriuſque ſexus, qui Miſſam, & Officium Conceptionis ejuſdem Virginis glorioſæ, juxta piam, devotam, & laudabilem ordinationem dilecti filii Magiſtri Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis Notarii noſtri, & quæ deſuper à nobis emanavit Miſſæ, & officii hujuſmodi inſtitutionem in die feſtivitatis Conceptionis ejuſdem Virginis Mariæ, & per octavas ejus devotè celebraverint, & dixerint, aut illis horis Canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorſus indulgentiam, & peccatorum remiſſionem exinde conſequantur quam juxta fœlicis recordationis Urbani IV. in Concilio Viennenſi, approbatas, & Martini V. & aliorum Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones, conſequuntur illi, qui Miſſam, & officium, & horas Canonicas in feſto Corporis Chriſti, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti à primis Veſperis, & per illius octavas, juxta Romanæ Eccleſiæ inſtitutionem celebrant, aut dicunt, aut Miſſæ, & officio, & horis hujuſmodi interſunt, præſentibus, futuris temporibus valituris.* Quæ utique Conſtitutio, & Bulla inſerta eſt in Conciliis editionis Surianæ Colonienſis 1567. & in ultima Severini Binii tom. 4. p. 1. fol. 743. imò & in jure Canonico inter *communes de reliquiis, & veneratione Sanctorum*.

Verùm cùm huic æquiſſimo Apoſtolicæ ſedis judicio non rectè acquieſcerent immaculatæ Conceptionis Adverſarii; imò eorum plurimi damnarent hæreſis, illius illibatæ Conceptionis aſſertores, maximè in Lombardia, aliam conſtitutionem edidit idem Pontifex anno 1482. & ſui Pontificatus anno 11. quæ incipit, *Grave nimis gerimus*, in qua ſub pœna excommunicationis reſervatæ ſummo Pontifici ſtatuit, quòd *qui affirmare præſument ſanctam Romanam Eccleſiam de ſpirituali dumtaxat Conceptione, & ſanctificatione ejuſdem Virginis glorioſæ feſtum celebrare, & eos qui crederent, & tenerent eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in ſua Conceptione præſervatam fuiſſe, propterea alicujus hæreſis labe pollutos fore, utpote falſas, & erroneas, ac à veritate alienas, editoſque deſuper libros prædictos id continentes, authoritate Apoſtolica præſentium tenore reprobamus, & damnamus, ac motu, & authoritate prædictis ſtatuimus, & ordinamus, quòd Prædicatores verbi Dei, & quicunque alii cujuſcunque gradus, ordinis, & conditionis fuerint, de cætero auſu temerario præſumpſerint, in eorum prædicationibus ad populum, ſeu aliàs quomodolibet affirmare, hujuſmodi per nos ſic reprobatas, & damnatas aſſertiones, & opiniones veras eſſe, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, poſtquam de præſentibus ſcien-*

tiam habuerint, *excommunicationis ſententiam*, *& æternam maledictionis pœnam eo ipſo incurrant*, *&c.*

Cùm autem non obſtante hac Apoſtolica conſtitutione, nonnulli ejuſdem immaculatæ Conceptionis impugnatores, exiſtimantes hanc Bullam perſtringere dumtaxat eos, qui degebant in Lombardia: & ejuſmodi accuſationes, & declamationes adversùs aſſertores immaculatæ Conceptionis aliis in regnis innovarent, idem Pontifex biennio poſt editam ſuprà dictam conſtitutionem, eandem vel alteram ei ſimilem, quæ itidem incipit, *Grave nimis*, *&c.* edidit, in qua ſub eadem interminatione generaliter prohibet ejuſmodi accuſationes. Hæc autem conſtitutio etiam inſerta eſt prædictis Conciliis, & juri Canonico, eamque cum duabus prioribus conſtitutionibus probavit Concilium Tridentinum *ſeſſione* 5. ut ſuprà dictum eſt, probaverunt pariter Alexander VI. Bulla, quæ incipit, *illius qui*, *&c.* & Pius V. in Bulla *ſuper ſpecula*, in qua inſuper graviſſimis pœnis hic Pontifex prohibet, ne ullus in popularibus concionibus, vel ubicunque promiſcua virorum, & mulierum multitudo convenire ſolet, de hujus controverſiæ alterutra parte diſputare rationibus, vel authoritate Doctorum, aſſerendo propriam ſententiam, & contrariam refellendo, aut impugnando, vel de hac quæſtione cujuſvis pietatis prætextu, vulgari ſermone ſcribere, vel dictare præſumat. Ubi ſubintellige eandem clauſulam, *contrariam refellendo*, *aut impugnando ſententiam*. Alioquin ſimpliciter perſuadere veritatem, etiam ſcribendo lingua vulgari non fuit prohibitum.

Inſuper Paulus V. anno 1617. die 31. Auguſti conſiderans, quòd *occaſione aſſertionis affirmativæ*, ſcilicet quòd beata Virgo fuerit concepta cum peccato, orirentur in populo Chriſtiano, ſignanter in Hiſpania, gravia ſcandala, & diſſenſiones, eandem ſententiam ſub iiſdem pœnis interdixit *publicis concionibus*, *lectionibus*, *concluſionibus*, *& aliis quibuſcumque actibus publicis*: volens tamen ſub iiſdem pœnis, *quòd* piam ſententiam, *in prædictis publicis actibus aſſerentes*, *aliam opinionem non impugnent*, *nec de ea aliquo modo agant*, *ſeu tractent*. Quamvis idcirco (ut docet conſuetudo optima legum interpres, litteræ, & fini conſona) non ſit illicitum in libris argumentis alterius opinionis facilè præſertim occurrere, ſive illa proponere, ut ſolvantur: hoc enim non eſt in actibus publicis impugnare ſententiam contrariam, aut de ea agere; ſed potiùs extra ſimiles actus agere de ſententia pia, ut ejuſdem veritas contrariis argumentis ſolutis clariùs *eluceſcat*.

Poſtea Gregorius XV. anno 1622. die 24. Maii, confirmans Conſtitutiones Prædeceſſorum ſuorum, *& eiſdem cauſis evitandi ſcandala*, *atque diſcordias in populo Chriſtiano*, *quæ pari ratione oriri poſſunt*, *&*, *ut accepit*, *in aliquibus regionibus jam ortæ ſunt ex ſermonibus privatis*, occaſione aſſertionis affirmativæ *extendit* decretum Pauli V. *etiam ad colloquia*, *& ſcripta privata*, *mandans omnibus*, *& ſingulis*, *ne etiam in ſermonibus*, *& ſcriptis privatis audeant aſſerere*, *quòd eadem beatiſſima Virgo fuerit concepta cum peccato originali*, *nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere*, *aut tractare*. *Exceptis tamen quibus à Sancta Sede Apoſtolica fuerit ſuper*, *& ſpecialiter indultum*, idque ſub interminatione pœnarum in conſtitutionibus Prædeceſſorum ſuorum contentarum.

Porrò idem Pontifex eodem anno die 28. Julii indulſit Patribus Prædicatoribus, *ut in privatis colloquiis*, *inter ſe dumtaxat poſſint de opinione affirmativa diſſerere*, *& tractare*. An autem etiam ibi concedatur iiſdem opinionem affirmativam aſſerere privatim inter ſe, ex verbis iſtis non ſatis probatur: cùm aliud ſit diſſerere, & tractare, aliud aſſerere. Paulus V. enim loquens de iis, qui aſſerunt ſententiam negativam, prohibet iiſdem ne diſſerant, vel tractent in diſputationibus publicis de affirmativa, utique ſupponens prædicta duo eſſe diſtincta.

Declarant præterea Paulus V. & Gregorius XV. ſe per ſuas conſtitutiones nolle præjudicium inferre opinioni affirmativæ, *præterquàm quoad ſuprà diſpoſita*.

Confirmatur primò ex eo, quòd ſummi Pontifices approbaverunt, & confirmaverunt ordinem religioſum Monialium ſub titulo *Immaculatæ Conceptionis*, qui idem otdo uſque in hunc diem non ſolùm perſeverat, ſed etiam per varias mundi regiones propagatur: hunc autem Ordinem imprimis Innocentius VIII. (qui creatus eſt anno Domini 1484.) approbavit anno 5. ſui Pontificatus pridiè Kalendas Maii, per Bullam, quæ incipit: *Inter innumera*, *&c.* in qua inter cætera concedit; *Quòd Abbatiſſæ pro tempore*

pore

Digitized by Google

pore exiſtentes, & Moniales præfatæ, veſtem albam cum ſcapulari etiam albo, & deſuper mantellum coloris cœleſtis, in quibus quidem mantello, & ſcapulari imago ejuſdem beatæ Mariæ affigatur, deferre, ac cingulo cannabis ad inſtar Fratrum Minorum cingi debeant, ac in horis canonicis juxta morem Romanæ Eccleſiæ dicendis in hunc modum; videlicet quòd Dominicis, in quibus aliqua hiſtoria incboari, ſive officium Dominicæ de neceſſitate dici debet, & quibus feſta duplicia, & ſemiduplicia, & ſolemnia celebrantur, diebus etiam ferialibus, quibus officium feriale omitti non poteſt, ac Octavis ipſorum feſtivitatum dumtaxat, exceptis omnibus aliis diebus, per totum annum horas Canonicas majores, & officium divinum de ejuſmodi Conceptione dicere, & in præfatis (exceptis diebus, in quibus horæ majores de Dominica, vel feria, aut feſtò dici debent) horas minores, & officium parvum ejuſdem beatæ Mariæ cum Antiphonis, verſiculis, capitulis, & orationibus de eadem Conceptione dicere debeant, &c. Hujus autem Bullæ originale ſervatur in Monaſterio Monialium Toleti in honorem Conceptionis Deiparæ Virginis earum virtute electo: ſervatur inquam, eò majori pietate, quòd, ut narrant *Franciſcus Bibarius* Ciſtercienſis in hiſtoria Conceptionis p.1.ſt.4. *Torres* cap.14. *Ægidius de præſentatione* l.4.q.6. art.3. &c. Bulla hæc grandi miraculo ſervata fuerit. Accidit enim navim, in qua hæ litteræ Apoſtolicæ Roma Toletum deferebantur, vi tempeſtatis in maris profundum, unà cum cæteris omnibus, quæ in ea erant, demergi, cum ipſis Apoſtolicis litteris, quæ nihilominus poſt duos menſes illæſæ repertæ ſunt, & à venerabili Domina *Beatrice de Sylva*, quæ eas litteras expoſtulaverat, fuerunt receptæ.

Eundem ordinem unà cum regula approbavit Julius II. qui ad Pontificatum aſſumptus eſt anno 1503. per Bullam, quæ incipit, *Ad ſtatum proſperum*, ubi cap. 2. ejuſdem regulæ habetur: *Quæcunque à Deo illuſtratæ, & invocatæ, ſæculi vanitatem deſerere voluerint, & hujus regulæ habitum aſſumentes Jeſu Chriſto Redemptori noſtro deſponſari voluerint, ejuſdem Genitricis Immaculatam Conceptionem venerantes, voveant ſemper vivere ſine proprio, & in caſtitate, cum perpetua clauſura.* Poſtmodum verò ſubditur ibidem forma Profeſſionis, quam Sorores emittere debent his verbis: *Ego Soror N. ob amorem, & ſervitium Domini noſtri, & Immaculatæ Conceptionis ejuſdem Genitricis, voveo, & promitto Deo, & Beatæ Mariæ Virgini, & beato Franciſco, & omnibus Sanctis, & tibi Mater, toto tempore vitæ meæ vivere in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate, & in clauſura perpetua ſub regula per ſanctiſſimum Papam Julium II. noſtro Ordini conceſſa, & confirmata.*

Eundem Ordinem approbavit Leo X. anno 7. ſui Pontificatus per bullam, quæ incipit, *Quia nuper accepimus, &c.* qua eis Monialibus concedit eaſdem gratias ſpirituales, ac temporales per Sedem Apoſtolicam conceſſas omnibus Ordinibus S. Franciſci. Quam ſubinde approbationem cæteri ſummi Pontifices ejus ſucceſſores, confirmaverunt, imprimis verò Alexander VII. qui ad inſtantiam Reginæ Chriſtianiſſimæ Mariæ Thereſiæ, conceſſit facultatem Monialibus ſanctæ Claræ in ſuburbio vulgò dicto ſancti Germani à pratis degentibus, quatenus regulam, ac veſtem Ordinis ſub titulo *Immaculatæ Conceptionis Beatæ Mariæ* inducrent, ac ſuſciperent.

Confirmatur iterùm ex eo, quòd ſummi Pontifices approbarunt varias confraternitates in orbe Chriſtiano erectas ſub titulo *Immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis*, quarum inſignem erexit noſter eminentiſſimus, ac piiſſimus Franciſcus Ximenius S. R. E. Cardinalis, in Eccleſia Toletana; Quam inſtitutionem ſub eodem titulo approbavit Adrianus VI. per bullam, quæ incipit, *Sicut Salvatore noſtro, &c.* in qua concedit plenariam indulgentiam iis omnibus, qui ejuſmodi confraternitati adſcriberentur, conſequendam diebus Conceptionis, vel Nativitatis, aut Aſſumptionis ejuſdem Virginis Deiparæ.

Confirmatur tertiò ex omnibus favoribus ſpiritualibus, ac indulgentiis, quas ſummi Pontifices conceſſerunt ob devotionem fidelium erga Immaculatam Deiparæ Virginis Conceptionem: cùm enim ſpirituales illæ gratiæ non concedantur niſi ob probatos, & ab Eccleſia receptos actus Religionis, ac devotionis, conſequens eſt, inquit Valentia tom.4. diſt.2. qu.1. puncto 2. quòd ſummi Pontifices hoc in ipſo, quòd ad Immaculatæ hujus Conceptionis celebrationem fideles omnes invitaverunt, etiam cenſuerunt reipſa hanc de Immaculata Conceptione opinionem eſſe tenendam. Idem infert Joannes Serrarius lib.2. cap.8. ubi relatis indulgentiis Sixti IV. & aliis ſpecialibus à Julio II. con-

conceſſis deferentibus imaginem Conceptionis, ſubdit: *Quod nullatenus facerent, ſi de Conceptionis præſervatione dubitaſſent. Nam piaculum eſſet pro re dubia, aut non pia, indulgentias, aut gratias impertiri.* Et pag. 141. poſt commemoratas indulgentias Leonis X. *Tales certè, ac tantas conceſſiones nullo hic Pontifex modo feciſſet, ſi dubium aliquod de Immaculata ſemper Virginis Conceptione haberet.* Has autem ab omnibus ſummis Pontificibus conceſſas indulgentias, & ſpirituales favores collectim habes in Regeſto authentico pro tuendo titulo Immaculatæ Conceptionis pag. 599. & ſequentibus.

Confirmatur denique ex eo, quòd plurimi ſummi Pontifices approbarunt officium à Leonardo Nogarolo Protonotario Apoſtolico, ac ſacræ Theologiæ Doctore celeberrimo, concinnatum in honorem Immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis: imprimis verò Sixtus IV. ad quem officium iſtud directum fuit, qui inſuper conceſſit indulgentias plenarias recitantibus illud officium, ut conſtat ex ſuprà dicta bulla, *cùm præexcelſa, &c.* Qui etiam mandaverat iſtud officium inſeri in Breviario Romano.

Nec obſtat, quòd Pius V. præceperit hoc Officium Nogaroli diſpungi à Breviario Romano; non enim exinde ſequitur eum improbaſſe Conceptionem illibatam Virginis, ut contendunt Adverſarii. Enimverò idem ſummus Pontifex iſtud Officium quaſi proprium depoſitum voluit ſemper ſervari in noſtra Minorum familia, & ab omnibus Seraph. Ordinis Religioſis recitari, ut conſtat ex omnibus editionibus illius Breviarii Romani, ad cujus calcem inſeruntur *Officia propria ſanctorum Ordinis Minorum*, cum hac additione, *quæ Pius V. Pont. Max. tam pro fratribus, quam pro Monialibus ejuſdem Ordinis vivæ voce conceſſit.* Habentur hæc verba in editionibus Antuerpienſibus an. 1622. 1627. 1634. 1636. 1641. 1643. *Venetis, ann.* 1615. *&* 1636. *Matritenſibus, ann.* 1611. 1619. 1623. 1631. *Pariſienſi, ann.* 1630. *Romana, ann.* 1644. typis Bernardini Tani, & aliis quamplurimis facultate, & ſubſcriptione P. Vincentii Martinelli ſocii R.P.F. Nicolai Radulphi Sac. Palat. Apoſt. Magiſtri comprobatis.

Gregorius XIII. etiam vivæ vocis oraculo approbavit officia Miſſarum Ordinis Minorum. Similiter Sixtus V. & Paulus V. eadem officia approbarunt, & recitanda conceſſerunt, abſque ulla mentione prohibitionis Pii V. Signum eſt igitur Pium V. non prohibuiſſe, imò permiſiſſe Ordini Minorum recitationem illius Officii, in quo beata Virgo pluries omnino immaculata, & ab omni peccato originali præſervata aſſeritur.

Objiciunt adverſarii prætenſum decretum ſanctæ Romanæ, & generalis Inquiſitionis, quo prohibetur titulus *Immaculatæ Conceptionis*, emanatum feria 4. die 20. Januarii 1644. his verbis conceptum: *In congregatione Generali ſanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis, habita in Conventu S. Mariæ ſuper Minervam, coram Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Inquiſitoribus Generalibus, à ſancta Sede Apoſtolica deputatis; Eminentiſſimi & Reverendiſſimi DD. Cardinales Inquiſitionis Generalis prædictæ decreverunt, quòd quando agitur de tribuendo titulo Immaculatæ Conceptioni B. Virginis, nullo modo permittatur: ſed ſolùm dicatur, Conceptio Immaculatæ Virginis, & ita obſervari mandarunt.* Loco ſigilli. *Joannes Antonius Thomaſſinus ſanctæ Romanæ Inquiſitionis Notarius.*

Verum decretum iſtud fictitium eſſe, & ab Adverſariis elaboratum apparet: *Primò*, quia decreta Pontificia, ac S. Inquiſitionis, ſtatim, ac fuerunt edita, promulgantur, ut conſtat ex praxi, hoc autem ſupponitur emanatum an. 1644. 20. Januarii, hoc eſt ſex integros menſes ante mortem Urbani VIII. nec tamen orbi innotuit niſi biennio poſt electionem Innocentii X. ſi autem verum fuit, ac legitimum decretum de re ita gravi, & quæ tot turbas, ac tumultus propter repugnantes Adverſarios excitaverat, quid neceſſum fuit, tamdiù occultari? *Nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodò abſcondi*, ait Tertull. lib. contra Valentin. cap. 3.

Secundò, ſi verum fuiſſet illud decretum, cur fugienda eſſet ſummi Pontificis præſentia, ut eo in loco ederetur, nempè in Cœnobio S. Mariæ ſuper Minervam? Quænam tam grandis fuit urgens neceſſitas intempeſtivè elaborandi illius decreti, ut iſtius conditores præſtolari non poſſent tempus celebrandæ Congregationis generalis Cardinalium in Palatio Apoſtolico, quæ ſingulis hebdomadibus fieri ſolet coram ſummo Pontifice? Certè negotium iſtud

ſuffi-

ſufficientis erat ponderis, ut nil quidquam circa id decerneretur inconſulto ſummo Pontifice; maximè cùm iſto decreto proſcribi deberent non ſolùm tot Pontificia decreta, ſed etiam bullæ authenticæ, in quibus titulus *Immaculatæ Conceptionis* disertè, ac perſpicuè declaratur, & firmatur.

Tertiò, non eſt major defectus, quàm poteſtatis: at illa Congregatio, in qua decretum iſtud ſupponitur confectum, nulla prorſus pollebat auctoritate ad ſtatuendas, & decernendas res tanti ponderis; ſiquidem dumtaxat hæc Congregatio inſtituta, ac deputata fuit, ad cauſas Eccleſiaſticas, & contentioſas dirimendas, ut conſtat ex Conſtitutione 34. Pauli III. incip. *licet* 12. Kal. Auguſti ann. 1541. & Pii IV. 79. incip. *Cùm nos* ann. 2564. non verò, quæ ſpectant ad materias religionis, & cultum divinum, ac mores fidelium probè, juſtèque informandos: Certum eſt autem, quòd titulus ille Conceptionis Immaculatæ, qui per ejuſmodi decretum proſcribitur, concernat morum ſanctitatem, quippe cùm aliqui ſtatus religioſi, variæque confraternitates ſub hoc titulo *Immaculatæ Conceptionis* fuerint erectæ, & ab Eccleſia probatæ: unde neceſſum eſt ſacra illa inſtituta nullius eſſe momenti, & eos omnes graviter delinquere, qui vel vota religioſa, vel ſacros ritus Deo nuncuparent ſub hoc titulo Immaculatæ Conceptionis, ſi ille auctoritate Eccleſiaſtica eſſet prohibitus, ac proſcriptus.

Quartò, ut vim aliquam prætenſum illud decretum haberet, neceſſum eſſet, quòd per id derogaretur ſpeciatim omnibus Apoſtolicis conſtitutionibus, quibus titulus ille *Immaculatæ Conceptionis* tribuitur, & approbatur, tamdiù ſiquidem vigent Apoſtolicæ Conſtitutiones, donec expreſsè, & nominatim revocentur: id autem fieri nullatenus apparet ex præfato decreto, ac ſubinde omnes illæ Conſtitutiones Apoſtolicæ Immaculatæ Conceptioni patrocinantes, plenarium, & integrum robur adhuc ſortiuntur.

Adde quòd Pontificiæ Conſtitutiones non niſi per alias oppoſitas Conſtitutiones revocentur, eadem enim auctoritas, ac ſolemnitas deſideratur in revocatione legis, quæ in ejus conſtitutione intervenit. Quis autem exiſtimet Cardinales prudentiſſimos, ac oculatiſſimos decretum edidiſſe, quod nullius fore roboris, nulliuſque efficacitatis facilè conjicere licebat, quodque in tot Pontificias Conſtitutiones apertè militabat?

Quintò, ſi motu proprio, & dumtaxat ad præcavendum, aut amovendum abuſum aliquem, decretum iſtud conſtituerit ſacra Congregatio, quid neceſſum fuit adverſariis duos publicos libellos ſupplices Eminentiſſimis Cardinalibus ſanctæ Inquiſitionis, pro tuendo præſato decreto offerre? Enimverò ſi à vera, ac legitima auctoritate Eccleſiaſtica emanatum fuit, non egebat adverſariorum ope, ut effectum ſortiretur, & mandaretur executioni: hos autem eorum duos libellos, unum quidem breviorem, alterum verò longiorem, habes in Armamentario Seraphico pag. 8. cum doctiſſima, ac eruditiſſima omnium, quæ perperam allegant, refutatione.

§. IV.

Quarta probatio ducta ex feſto Conceptionis ab univerſali Eccleſia celebrato.

Enimverò Eccleſia non celebrat feſtum alicujus, niſi propter eximiam illius ſanctitatem, & dignitatem: ſed jam à pluribus annis, & ſæculis Eccleſia celebrat feſtum Conceptionis Deiparæ Virginis: igitur cenſet Eccleſia illam Conceptionem ſanctam eſſe, & immaculatam. Major conſtat, & admittitur ab omnibus SS. Patribus, & Theologię principibus. Nam Angelicus Doctor 3. par. qu. 27. art. 1. ex hoc principio colligit Nativitatem B. Virginis eſſe eximia ſanctitate fulgentem; poſtquam enim pro utraque parte, juxta morem ſolitum, propoſitam quæſtionem ventilavit, & argumenta ſanctificationem Virginis in utero materno oppugnantia propoſuit, robuſtiſſimam, quam putavit pro ſtabilienda veritate in contrarium hanc objicit rationem. *Sed contra eſt*, inquit, *quòd Eccleſia celebrat Nativitatem B. Virginis: non autem celebratur feſtum in Eccleſia, niſi pro aliquo Sancto: ergo beata Virgo in ipſa ſua Nativitate fuit ſancta: fuit ergo in utero ſanctificata*: Ipſi præiverat S. Bernardus epiſt. 174. ubi de eodem argumento, ſic ſcribit. *Nec fallitur omninò ſancta Eccleſia, ſanctum reputans ipſum Nativitatis ejus diem: & omni anno cum exultatione univerſæ terræ votiva celebritate ſuſcipiens. Ego puto, quòd & copioſior ſanctificatio-*

tio-

Digitized by Google

tionis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius, non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum.

Similiter concinit & S. Auguſtinus ſer. 113. de S. Cypriano dicens, *Quando natus eſt* (Cyprianus) *ignoramus, & quia hodie paſſus eſt, natalem ejus hodie celebramus. Sed illum diem non celebraremus, etſi noſſemus: illo enim die traxit originale peccatum: iſto autem die vicit omne peccatum*. Et paulò infrà concludit. *Unde nos celebraremus natalia ejus, niſi eſſet pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum?* Idem habet ſer. 95. qui eſt de S. Stephano: Cùm igitur Eccleſia, ut mox probabimus, Conceptionis B. Virginis feſtivum diem jam à multis ſæculis celebret, conſequens eſt quòd illam Conceptionem immaculatam, ac ſanctitate præcellentem fateatur, & agnoſcat.

Probatur itaque minor, nempè quòd illius Conceptionis feſtum, non ſolùm à tempore Sixti IV. ſed etiam plurimis anteà ſæculis Eccleſia celebraverit: nam imprimis (ut multis argumentis probat P. Oieda in ſua informatione Eccleſiaſtica cap. 2.) in Eccleſiis Ægypti ſemper celebrata eſt feſtivitas Conceptionis: quam inſtitutionem acceperunt à S. Marco Evangeliſta. Et in Syriaco Novo Teſtamento traſlato à S. Marco (ut probant *Burgenſis* tractatu I. de uſu Chaldaicæ Paraphraſis, *Salmeron* prolog. 35. &c.) ad caput II. Lucæ v. 27. ponitur titulus *Pro Conceptione Deiparæ Virginis*; ſicut & pro aliis quinque feſtivitatibus ejuſdem. Hoc enim peculiare habet Novum *Teſtamentum Syriacum*, quòd diſtribuatur in quoſdam titulos deſignantes Evangelia, & Epiſtolas, quæ in ſingulis feſtivitatibus decantantur, quæ quidem diſtributio facta fuit ab antiquiſſimis S. Marci ſucceſſoribus, ut affirmat Fabricius Boderianus in epiſtola proœmiali ante verſionem Syriacam.

Eamdem feſtivitatem ab antiquo celebrari in Eccleſia Abyſſinorum, probat idem Fabricius, qui refert eos aſſerere ſe ſuas feſtivitates ab Apoſtolis accepiſſe.

Confirmari poteſt ex S. Theſiphone diſcipulo S. Jacobi, qui ut habetur in uno ex libris in monte ſancto Granatenſi anno 1595. repertis, refert Apoſtolos in Concilio docuiſſe B. Virginem fuiſſe ſine originali conceptam: Per hæc verba, *Illa Virgo, illa Maria, illa ſancta præſervata fuit à peccato originali in primo inſtanti ſuæ Conceptionis, & libera ab omni culpa*. In alio libro ex prædictis S. Theſiphon ait, *Mariam non tetigit primum peccatum*. Et iterum, *Nequaquam Angelus Virgini diceret, Ave gratia plena, ſi in originali fuiſſet concepta*. De his libris, & laminis Granatenſibus agit Doctor *Luzerus* diſcurſu 2. de Conceptione, *Jacobus de Granado* de Concept. d.3. cap.6. *Madera* in hiſtoria de eiſdem libris *Ægid. de Præſentatione* lib.3. de Concept. quæſt.3. art.1. ſect.4. qui ſatisfaciunt difficultatibus contra dictos libros, & laminas, quibus includebantur, & Univerſitas Complutenſis propoſitionem 11. Gaſparis Ram. ſacræ Theologiæ Doctoris, qua aſſeruit dictos libros nullius eſſe auctoritatis ſic notavit. *Hæc propoſitio manifeſtè falſa eſt, cùm ſint multæ rationes pugnantes, & urgentes, quæ affirmant id, quod de ſancto Monte Granatenſi dicitur*. Refert etiam Ægyd. ſup. & alii librum illum, laminas, reliquias, & alia inventa in monte ſacro Granatæ approbata fuiſſe à Concilio Provinciali.

Hinc Galatinus noſter lib.7. cap.5. cùm immaculatæ Conceptionis Virginis Deiparæ aſſertores, & propugnatores laudaſſet varios Patres Græcos, addit; *In cujus rei ſignum, feſtum de ipſa immaculata Virginis Conceptione, per annos ferè mille celebrarunt: Et in Martyrologio, quod in craſtino ipſius feſti legitur, quodque à S. Joanne Damaſceno editum fuit, inter cætera, quæ de ipſa beatiſſima Virgine pronuntiantur*, dicitur: *Conceptio munda B. Annæ Dei, & Domini noſtri Aviæ*. Quibus verbis ſignificatur Conceptio activa, qua S. Anna beatiſſimam Virginem in utero concepit. In editione verò Monologii opera Henrici Caniſii, ſic habetur, *Commemoratio S. Annæ matris Deiparæ Virginis*. Addunt aliqui, ut Bivarius ad Chronicum dextri an. 308. comment. I. *Conceptio munda B. Annæ*. Hinc omnes hiſtoriæ Græcæ periti fatentur feſtum Conceptionis paſſivæ B. Virginis celebratum fuiſſe à Græcis ante 500. & ampliùs annos, ut obſervat Baronius in *notis ad Martyrol. Rom. die 8. Decembris*. Quamvis apud Græcos poſtridie, ideſt, nona ejuſdem menſis celebretur, quod utique apertè conſtat ex conſtitutione Emmanuelis imperatoris inſerta à Theodoro Balſamone commentario in Nomocanonem Photii, tract.7. cap.1. ubi inter dies ſolemniter colendos ita legitur,

Nono

Nono Decembris, utpote quòd in eo peragatur Conceptio caſtiſſimæ Matris Dei noſtri. Imperare autem cœpit Emmanuel anno 1143. De hac ergo feſti Conceptionis in Eccleſiis Græcis antiquitate nulla eſt controverſia; quin potiùs probaliſſimè dici poteſt, circiter annum 900. jam feſtum Conceptionis apud Græcos celebre fuiſſe, cùm idem Baronius teſtetur in Manuſcripto Bibliothecæ Sfortianæ *nu. 65.* inveniri ſermonem *Leonis Imperatoris de Conceptione B. Mariæ*, qui omnino eſt Leo VI. *ſapiens* cognominatus, cujus alia ejuſdem generis ſcripta recenſet *Baron. tom.* 10. Annal. an. 911. in quem incidit Leonis mors; imperii autem initium in annum 886.

Inde mirum videri non debet, quòd Bartholomæus Epiſcopus Brixienſis in ſuo Repertorio p.2. in verbo *feſtum*, dicit, Eccleſiam celebrare ſolemne feſtum in die Conceptionis beatæ Virginis. Et narrat inſuper, quòd ipſe tali die celebraverit ſolemniter in ſacello ſummi Pontificis in ejus præſentia, & plurium Cardinalium, ut refert *Bernardinus de Buſtis* ſerm. 3. de Conceptione: vixit autem iſte Bartholomæus circa annum 1227. Igitur duobus ſæculis ante Sixtum IV. jam Eccleſia Romana agebat diem feſtum immaculatæ Conceptionis Deiparæ Virginis.

His adde quòd anno 1263. die 20. Maji in feſto Pentecoſtes celebrata fuerint Piſis Comitia generalia noſtri Seraphici Ordinis, probante, ac præſidente S. Bonaventura tunc Generali miniſtro, ubi inter cætera, quæ piè, religioſèque ſtatuta, ac decreta fuerunt, ut narrant VVadingus tom. 2. in Urbano IV. an.2. nu. 16. & Michael Angelus in Chronologia nu. 12. Capitulorum generalium, hoc decretum legitur, *Tunc ordinatum eſt, ut hac ſtropha Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine, &c. clauderentur Hymni omnes à nativitate Domini uſque ad Epiphaniam, & ſimiliter ad Primam diceretur; Qui natus es de Maria Virgine. Juſſum item, ut hæ feſtivitates admitterentur in ordine, videlicet Conceptionis B. Mariæ, Viſitationis ejuſdem, B. Annæ illius Genitricis, & Marthæ Virginis, &c.* Igitur feſtum Conceptionis longè ante Sixtum IV. in Eccleſia ſacrum erat.

Reponunt adverſarii; Si reverà feſtum iſtud pridem celebratum fuiſſet in Eccleſia, illud non latuiſſet S. Bernardum: at hic epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunenſes eos acriter perſtringit, quòd feſtum immaculatæ Conceptionis B. Mariæ temerè, & inconſulta ſede Apoſtolica celebrarent, ibique plurimis rationibus demonſtrat B. Virginis Conceptionem non fuiſſe ab originali peccato immunem: Miramur, *inquit*, ſatis quid viſum ,,
fuerit hoc tempore quibuſdam veſtrum, ,,
voluiſſe mutare colorem optimum, no- ,,
vam inducendo celebritatem, quam ritus ,,
Eccleſiæ neſcit, non probat ratio, non ,,
commendat antiqua traditio. Unde poſt ,,
allatas quaſdam rationes, quibus immaculatam Conceptionem oppugnat, concludit:
Quamobrem etſi, quibus vel paucis filio- ,,
rum hominum datum eſt cum ſanctitate ,,
naſci; non tamen & concipi: ut uni ſanè ,,
ſervaretur ſancti prærogativa conceptus, ,,
qui omnes ſanctificaret, ſoluſque abſque ,,
peccato veniens, purgationem faceret ,,
peccatorum. Solus itaque Dominus Jeſus ,,
de Spiritu ſancto conceptus, quia ſolus, ,,
& ante conceptum ſanctus. Quo exce- ,,
pto, de cætero univerſos reſpicit ex A- ,,
dam natos, quod unus humiliter de ſe- ,,
metipſo, ac veraciter confitetur. *In ini-* ,,
quitatibus, inquiens, *conceptus ſum, & in* ,,
peccatis concepit me Mater mea. ,,
Cùm hæc ita ſe habeant, quænam jam ,,
erit feſtivæ ratio Conceptionis? Quo pa- ,,
cto, inquam, aut ſanctus aſſeretur con- ,,
ceptus; qui de Spiritu ſancto non eſt: ,,
ne dicam de peccato, aut feſtus habe- ,,
bitur, qui minimè ſanctus eſt? Liben- ,,
ter Glorioſa hoc honore carebit, quo ,,
vel peccatum honorari, vel falſa indu- ,,
ci videtur ſanctitas. Alioquin nulla ei ,,
ratione placebit contra Eccleſiæ ritum ,,
præſumpta novitas, mater temeritatis, ſo- ,,
ror ſuperſtitionis, filia levitatis. Hæc S. ,,
Bernardus. ,,

Reſpondeo primò non improbabilem mihi videri eorum ſententiam, qui exiſtimant illam epiſtolam S. Bernardi ſuppoſititiam eſſe, non autem genuinum ipſius fœtum; quod utique plurimæ nec leves rationes inſinuant: *Primò*, quia S. Bernardus pluribi disertè pronuntiat B. Virginis Conceptionem prorsùs immaculatam fuiſſe. Sic ſer. 13. de Cœna Domini. *Non eſt in filiis hominum magnus, vel parvus, qui non in peccatis conceptus fuerit, præter Matrem Immaculati, peccatum non facientis, ſed peccata mundi tollentis: de qua cùm de peccatis agitur, nullam prorsùs volo habere quæſtionem*. Et ſer. 4. ſuper Salve Regina. *Innocens fuiſti ab originalibus, &*

actua-

actualibus, nemo ita præter te. Et adducitur dicta Aug. auctoritas, *cùm de peccatis agitur, &c.* Licèt autem dubitetur, an iſti ſermones ſint S. Bernardi, & etiam inter ſuppoſititios illius melliflui Doctoris fœtus, eos repoſuerit *Horſtius*, attamen eos genuinis accenſet editio Lugdunenſis operum S. Bernardi apud Joannem *Clein* anno 1515. in qua refertur illam editionem fieri poſt collationem factam ejuſmodi operum à Religioſis Claravallenſibus cum Archetypis ejuſdem Monaſterii. Ut ut ſit, certum eſt illos eſſe editos à viro doctiſſimo illius temporis, qui etiam S. Auguſtinum hujus ſententiæ aſſertorem laudat. Idem *P. Oieda* in ſua informatione cap. 14. ut refert Cavellus *in Roſario*, qui non leve etiam ducit argumentum hanc epiſtolam eſſe ſuppoſitiriam, ex eo quòd ipſemet S. Bernardus epiſt. 284. ad Eugenium conqueratur de falſificatione ſuarum epiſtolarum. *Periclitati ſumus*, inquit, *in falſis fratribus, & multæ litteræ noſtræ falſatæ ſub falſato ſigillo noſtro in manus multorum exierunt:* Et epiſtola 298. ad eumdem conqueritur de Nicolao, qui ipſius manum falſavit, & ſigillum, quod antea mutare coactus eſt, propter falſificationes præcedentes: *Quis poſſit dicere* (inquit) *ad quàm multas perſonas ſub nomine meo, me ignorante, quæ voluit ſcripſit? quis mihi det, ut ipſa Curia veſtra ad purum purgetur fæce mendaciorum ejus? quis mihi det, ut vel ipſorum innocentia, qui mecum ſunt, ſatis valeat excuſari apud circumventos impudentiſſimis ejus mendaciis? Vobis quoque aliquoties in eadem falſitate ſcripſiſſe, & non ſemel, partim convictus, partim confeſſus eſt*. Iſte Nicolaus fuit Monachus, & Secretarius S. Bernardi ex epiſtola 354. addita, novitque ſtylum ejus ad vivum imitari, ut oſtendit *Baronius* ad an. 1146. num. 22. ex epiſtola 34. lib. 6. Epiſtolarum Petri Cluniacenſis, quæ eſt ipſius, & Bernardi more, ipſis Scripturæ verbis, ferè tota conſcripta.

Suppoſito hoc fundamento, ſcilicet innumeras litteras falſò S. Bernardi nomine datas eſſe, non videtur improbabile, quòd dicta epiſtola ad Lugdunenſes Canonicos, una ſit ex falſatis.

Secundò, quia epiſtola dicit feſtum Conceptionis fuiſſe inauditum; ſed Bernardus bene noverat illud haberi in Martyrologiis *Adonis*, *Bedæ*, & *Uſuardi*. *Tertiò* celebrabatur tunc in Eccleſia *Narbonenſi*, aliiſque primariis Franciæ Eccleſiis, ut oſtendit P. Oieda cap. 11. quare ergo Epiſtola reprehendit Lugdunenſes, non verò alios? *Quartò* in vita S. Bernardi per Guliel. Bernardum, & Gofridum, nec verbum habetur de iſta lite cum Lugdunenſibus, cùm tamen ſcribant longè minutiora, quæ Bernardus tractavit cum aliis Eccleſiis, & epiſtolas ad eas datas. *Quintò*, nullibi habetur reſponſio Lugdunenſium: & certum eſt, quòd reſpondiſſent, ſi talem epiſtolam à S. Bernardo recepiſſent. Si dicas periiſſe reſponſum: quomodo nulla manet ejus memoria? Et ubi S. Bernardi replica? *Sextò*, floruerunt illo ſæculo litteris, & ſanctitate in Francia *Algerius* Cluniacenſis Monachus, *Hildebertus* Archiepiſcopus Turonenſis, *Petrus Cluniacenſis*, Hugo Victorinus (hi tres familiariter correſpondentes S. Bernardo) Petrus Bleſenſis, & alii: quorum nullus vel apparenter feſtum Conceptionis impugnavit, vel reprehendit. Et ſi vidiſſent Bernardum illud impugnantem, vel ſequerentur, vel reſiſterent, vel ſaltem aliquam hujus rei mentionem facerent; ſed nihil horum contigit. Alias multas rationes, & conjecturas afferr P. Oieda, ſupra, quibus dicta epiſtola ad Lugdunenſes Canonicos de falſificatione maximè ſuſpecta redditur.

Ex quibus conſtat, dictam epiſtolam, non minùs, ſed fortè magis dubiam eſſe, quàm prædictos ſermones, quos Adverſarii negant eſſe Bernardi; quia declarant Virginem ab originali peccato fuiſſe immunem. Nec obſtat nonnulla diverſitas ſtyli; quia forſan ipſo loquente, alii ex ore ejus, ſed ſuo ſtylo, exceperunt, quod utique plerumque fiebat, ut ipſemet notat epiſt. 18. *Aliqui fratres*, inquit, *ex his qui me coram audiere loquentem, ſuo ſtylo exceperunt, & penes ſe retinent*.

Reſpondeo ſecundò, quòd etſi hæc epiſtola ſit genuina S. Bernardi; in ea tamen non improbat, nec impugnat myſterium, & feſtum Immaculatæ Conceptionis, eo ſenſu, quo utrumque celebre eſt nunc in Eccleſia: dum enim contendit beatam Virginem in peccato conceptam, ibi vocem *Conceptionis* non accipit pro animatione fœtus, ſeu unione animæ cum corpore, ſed pro conceptione activa ipſorum parentum. Refellens enim rationes colendæ Conceptionis, quas proferebant Canonici Lugdunenſes; maximè verò quòd conceptus honorari debuerat, *qui hono-*

ran-

Digitized by Google

randum præivit partum : quoniam ſi ille non præceſſiſſet, nec iſte eſſet, qui honoratur, ait:
,, Quid conſequentiæ habet: ut quoniam
,, ſanctum præceſſit natalem conceptus,
,, propterea reputetur, & iſte ſanctus?
,, Numquid quoniam præceſſit eum, fe-
,, cit & ſanctum? Quia ſi præceſſit ut eſ-
,, ſet, non tamen ut ſanctus eſſet. Unde
,, etenim illa ipſi ſanctitas, quam ſecuturo
,, tranſmitteret? an non potiùs quia præ-
,, ceſſit abſque ſanctitate conceptus, opor-
,, tuit nimirum ſanctificari conceptam, ut
,, ſanctus ſequeretur jam partus? An for-
,, tè mutuatus ſit ſanctitatem à poſteriori
,, prior? Potuit ſanè illa, quæ in utero
,, jam concepta, facta eſt ſanctificatio, ad
,, ipſum, qui ſequebatur, tranſire natalem,
,, redire verò retrorſum ad conceptum, qui
,, præceſſerat, jam omnino non potuit.
,, Unde ergo Conceptionis ſanctitas? An
,, dicitur ſanctificatione præventa; quate-
,, nus jam ſancta conciperetur, ac per hoc
,, ſanctus fuerit & conceptus, quemadmo-
,, dum ſanctificata in utero jam dicitur ut
,, ſanctus conſequeretur & ortus? Sed non
,, valuit ante ſancta eſſe, quàm eſſe. Siqui-
,, dem non erat antequam conciperetur.
,, An fortè inter amplexus maritales ſan-
,, ctitas ſe ipſi Conceptioni miſcuit; ut ſi-
,, mul, & ſanctificata fuerit, & concepta?
,, Nec hoc quidem admittit ratio. Quo-
,, modo namque, aut ſanctitas abſque Spi-
,, ritu ſanctificante, aut ſancto Spiritui ſo-
,, cietas cum peccato fuit, aut certè pec-
,, catum quomodo non fuit, ubi libido
,, non defuit? Niſi fortè quis dicat de
,, Spiritu S. eam, & non de viro con-
,, ceptam fuiſſe. Sed hactenus inauditum.
Ita S. Bernardus.

Quibus apertè conſtat ipſum loqui dumtaxat de Conceptione activa, & corporea, unde meritò concludit (ut dictum eſt ſuprà) ſolum Chriſtum Dominum cum ſanctitate fuiſſe conceptum, quia de Spiritu ſancto conceptus eſt, & quia ſolus erat ante conceptum ſanctus.

Reſpondeo tertiò cum *Horſtio* in annotationibus ad hanc epiſtolam, quòd etſi S. Bernardus reverà locutus fuerit de Conceptione paſſiva, cujus noluerit feſtum celebrari, nihilominùs idcircò id præſtitit, quoniam id nondum authentico decreto ab Eccleſia Romana præſcriptum fuerat; unde ait, *Conſulenda erat priùs Apoſtolicæ Sedis auctoritas*. Et epiſtolam claudit his verbis: *Quæ autem dixi, abſque præjudicio ſanè dicta ſunt ſaniùs ſapientis. Romanæ præſertim Eccleſiæ auctoritati atque examini, totum hoc ſicut & cætera, quæ ejuſmodi ſunt, univerſa reſervo: ipſius ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare*. At jam ſecurus tenet S. Bernardus, quod optaverat; non enim aliam conditionem ponit, ut cenſeat feſtum Conceptionis eſſe celebrandum, niſi decretum, & auctoritatem Eccleſiæ Romanæ: hæc verò conditio jam à tempore *Sixti IV.* impleta eſt: igitur ab illo tempore Bernardus de feſtivitatis, ac myſterii hujus ſanctitate ſecurus eſt, & pro ipſa ſtat, atque ſubſcribit; & ſubinde perperam ab Adverſariis in ſuæ opinionis tutelam profertur.

Reponunt alii Conceptionem B. Mariæ Virginis celebrari, non quidem quòd ſancta fuerit, ſed quòd fuerit initium noſtræ ſanctificationis, & redemptionis: itaut celebritas illa ſit potiùs gratiarum actio, quòd Deus eo die nobis Virginem conceſſerit, ex qua Chriſtus naſceretur, quàm commemoratio ſpecialis alicujus ſanctitatis, qua fuerit donata, & illuſtrata Deiparæ Virginis Conceptio.

Verùm, inquit Vaſquez diſp. 197. n. 63. ipſo decreto Sixti IV. hæc reſponſio facilè refellitur, quia Pontifex non tantùm in ea decrevit, ut feſtum Conceptionis B. Virginis in Eccleſia celebraretur; ſed etiam officium Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis, & Protonotarii Apoſtolici, pro ejuſdem feſti celebratione approbavit; in eo autem Conceptio Virginis *Immaculata* paſſim dicebatur. *Præterea* idem Pontifex *ibidem* exhortatur fideles ad reddendas Deo gratias, pro ipſius Immaculatæ Virginis mira Conceptione: atqui miram Conceptionem eam non vocaret, niſi præter morem conſuetum, in gratia, & ſanctitate Virgo concepta eſſet. Nihil enim aliud mirum ejus Conceptio haberet, cùm more aliorum hominum, quod attinet ad naturam, fuerit concepta.

Reponunt cæteri cum Cajetano in Opuſcul. de Concept. cap. 5. celebrari feſtum Conceptionis, non quidem reſpectivè ad inſtans animationis, & Conceptionis paſſivæ, ſed per reſpectum ad ſanctificationem in utero, quæ paulò poſt animationem ſecuta eſt.

Verùm hæc reſponſio præcluditur in bulla Sixti IV. quæ incipit, *Grave nimis, &c.*

in

Digitized by Google

in qua ait: *Nonnulli diverſorum ordinum Profeſſores, ad prædicandum verbum Dei in diverſis civitatibus, & locis, & partibus Lombardiæ deputati, publicè affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non ceſſant, Romanam Eccleſiam ſolam ſpiritualem Conceptionem, ſeu ſanctificationem Virginis Mariæ celebrare*. Et infrà: *Nos igitur hujuſmodi temerariis auſibus, & perverſis aſſertionibus obviare volentes, motu proprio, & de noſtra mera deliberatione hujuſmodi aſſertiones quorumlibet, qui affirmare præſumerent eamdem Romanam Eccleſiam de ſpirituali dumtaxat Conceptione, & ſanctificatione ejuſdem Virginis glorioſæ feſtum celebrare, &c. utpote falſas, & erroneas, & à veritate alienas auctoritate Apoſtolica reprobamus, & damnamus*.

Hanc autem conſtitutionem confirmavit Alexander VI. in bulla, quæ incipit, *Illius, qui ſe, &c.* in qua cùm præmiſiſſet præfatam bullam Sixti IV. ſubdit: *Tenore præſentium decernimus, & declaramus præinſertas litteras, ac omnia, & ſingula in eis contenta, perpetuis, ac futuris temporibus, donec per Sedem Apoſtolicam aliter deciſum, & ordinatum fuerit, inviolabiliter obſervari debere*. Igitur ſub interminatione Apoſtolica quiſque fidelium tenetur celebrare feſtum Conceptionis naturalis B. Virginis, ac ſubinde illam Conceptionem, & ſanctam, & Immaculatam venerari.

Concludendum ergo cum *Petro Burro*, qui floruit circa annum 1500. in Pæan de B. Virgine.

Quis modò conceptum dubitet celebrare Mariæ?
Quis renuat feſtis annua thura dare?
Hanc Petri ſedes, caput, & decus urbis, & orbis,
Et colit, & mandat per pia templa coli.
Nulla eſt religio, nulla ædes religioſa
Hic ubi conceptus, nunc taceatur honos.
Par mihi miraclo viſum eſt hæc feſta dicari
Chriſticolas inter climata quotquot habent.
Ambigo nempe nihil, hoc ſummo Numine factum,
Ut colat Argivus, quod colit Auſonius.
Quodque colit Gallus, Dacus colit, atque Bohemus,
Et Germanus, Hiber, Anglus, & Illyricus.

§. V.

Quinta probatio ducitur ab auctoritate SS. Patrum, qui conſtanti traditione hanc veritatem ad nos uſque propagarunt.

INnumera ſunt SS. Patrum, ac Eccleſiæ Doctorum quovis ſæculo exiſtentium oracula, quæ Virginem *vel* abſolutè omninò immaculatam; *vel* ab omni peccato liberam; *vel* ſupra creaturas omnes puritate pollentem diſertè pronuntiant. Quamquam enim pauci ſint ante Auguſtini tempora (quòd nondum de originali peccato gravis exarſiſſet controverſia) qui eam originali labe non fuiſſe inquinatam diſtinctè proferant; attamen id apertè ſatis ſignificant, dum omnimodam ejus aut ſanctitatem, aut puritatem, aut ab omni peccato defæcationem, & immunitatem affirmant. Ex iis autem tot, tantiſque oraculis, quæ etiam ad ſex millia profert noſter de *Alva*, & ex plurimis, quæ colligit, & recenſet noſter Cavellus in ſuo Roſario, ſelectiora dumtaxat hic attexere mens eſt.

Prodit imprimis S. Andreas Apoſtolus, qui, ut referunt Presbyteri Achaiæ in ejus vita, ajebat, *Sicut primus Adam formatus fuit ex terra, antequam eſſet maledicta; ita ſecundus Adam formatus fuit ex terra virginea numquam maledicta*. Hanc vitam S. Andreæ habet Surius, & de veritate ejus dubitandum non eſſe teſtatur Bellarminus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis; unde in Breviario Romano etiam auctoritate Pontificia recognito, approbato, inſerta fuit, poſtquam de ea ab viris doctis acriter diſputatum eſſet, & omnium conſenſu eſt approbata.

S. Jacobus idem inſinuavit in ſua Liturgia, in qua poſt conſecrationem habetur, *Memento præcipuè ſanctiſſimæ, immaculatæ, ſuper omnes benedictæ, glorioſæ dominæ noſtræ Deiparæ ſemper Virginis Mariæ*. Et Chorus reſpondet, *Dignum eſt, ut te verè beatam dicamus. Deiparam, omnibus modis irreprehenſam*: at ſi fuiſſet origiginali peccato inquinata, dici non poſſet immaculata, nec omnibus modis irreprehenſa: igitur oportet S. Jacobus cenſuerit, eam fuiſſe ab originali peccato immunem. Hinc eſt, quòd *Flavius Dexter* præſes Barchinonenſis Imperatori Theodoſio à Conſiliis, in libro *omnimodæ hiſtoriæ*, de qua latè ſcribit Marcus

cus Caſtella, in præfatione ad hiſtoriam S. Jacobi, quem librum dedicavit S. Hieronymo, refert *à S. Jacobi prædicatione celebratur in Hiſpania feſtum Immaculatæ, & Illibatæ Concept. Dei Genitricis*. His adde, quæ diximus de celebratione feſti Conceptionis in Eccleſiis Ægypti, ex ordinatione S. Marci, ut inde intelligas ſententiam propugnantem Immaculatam Deiparæ Virginis Conceptionem, ab Apoſtolis ad nos uſque fuiſſe derivatam.

Unde etiam huic veritati patrocinantur, qui primo, ſecundo, & tertio ſæculo ſcripſerunt: Nam S. Ignatius epiſt. ad S. Joannem; *In Maria humanæ naturæ*, inquit, *natura ſanctitati Angelicæ ſociatur*: Qualiter autem natura ſociaretur Angelicæ puritati, ac ſanctitati, ſi Maria originali culpa fuiſſet inquinata? Hinc Juſtinus Martyr qu.136. ad Orthod. dixit Mariam eſſe *animæ puræ, quæ tota ad Deum ſpectat*. Qua verò ratione tota ad Deum ſpectaret, ſi priùs per originale peccatum, ſub diaboli tyrannide fuiſſet mancipata?

His adſtipulantur alii plurimi, maximè verò S. Hippolytus Martyr oratione de conſummatione mundi: *Chriſtus*, inquit, *advenit ex ſancta, & immaculata Virgine*. Similiter Origenes homil.1. ex variis de Virgine faciens ſermonem, ait: *Neque perſuaſu ſerpentis decepta, nec ejus venenoſis afflatibus infecta eſt*: Quomodo autem diaboli venenoſis afflatibus non fuiſſet infecta, ſi reverà peccatum originale contraxiſſet? Idem etiam præclarè docet author ſermonis de Nativitate Chriſti apud ſanctum Cyprianum, ubi agens de Virgine Deipara ait: *Nihil in hac repetit ultio, nec præcedens delectatio aliquam petit pœnarum uſuram. Spiritu ſancto obumbrante, incendium originale extinctum eſt, ideoque innoxiam affligi non decuit: nec ſuſtinebat juſtitia, ut illud vas electionis com munibus laſſaretur injuriis, quoniam plurimum à cæteris differens, naturæ communicabat, non culpæ*. Quibus verbis, inquit *Vaſquez* diſp.117. num.33. quamvis ideò ſolùm videatur aſſerere Mariam ſine dolore peperiſſe, quia ſine delectatione carnali concepit, ex quo id quod contendimus, minimè probari poſſet; tamen ſi rectè expendantur, ideo potiùs ſentit Mariam ſine dolore peperiſſe, quia nullam culpam originalem contraxit, quando dicit, *Naturæ communicabat, non culpæ*. Nec enim mulieres, ideo in dolore pariunt filios, quia cum delectatione concipiu[illegible]; ſiquidem mulier, quæ in ſomnis, vel arte dæmonis aliunde ſemine humano delato, conciperet ſine delectatione, in dolore nihilominus pareret: ſed quia per originale peccatum maledictionis Evæ participes fiunt. Ad Evam enim propter peccatum dictum eſt Geneſ.3. *In dolore paries filios*: quæ quidem maledictio ad poſteros ſimul cum peccato originali tranſivit.

Tertium, & quartum ſæculum ejuſdem veritatis aſſertores plures ſubminiſtrat. Imprimis verò S. Ambroſium, qui ſerm.22. in Pſal.118. explicans illud *Erravit ſicut ovis*, ita ſcribit; *Veni ergo, & quære ovem tuam, jam non per ſervulos, non per mercenarios, ſed per temetipſum ſuſcipe me in carne, quæ in Adam lapſa eſt: ſuſcipe me non ex Sara, ſed ex Maria, ut incorrupta ſit Virgo, ſed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. Integram dicit ab omni labe peccati, & proinde à labe originalis culpæ. Adde quòd in officio Immaculatæ Conceptionis approbato per Pium V. ex eodem inſerantur hæc verba; *In qua nec nodus originalis, nec cortex actualis culpæ fuit*. Quæ verba deſumpta eſſe putantur ex Commentariis in Iſaiam, vel ex ſerm. de Babaonitis.

Similiter S. Ephrem, cujus opera teſte Hier. de Scriptor. Eccleſ. in Eccleſiis poſt ſacram Scripturam legi ſolebant, Orat. ad Dei Genitricem tom.5. *Immaculata, intemerata, incorrupta, & ab omni peccati labe alieniſſima*.

S. Hieronymus in Pſalm.77. explicans illud: *Et eduxit eos in nube diei*, inquit: *Aut certò nubem levem debemus ſanctam Mariam accipere nullo ſemine humano prægravatam*. Quare autem dicatur nubes diei, his verbis exponit, *Nubes enim illa non fuit in tenebris, ſed ſemper in luce*. Quòd ſi B. Virgo peccatum originale contraxiſſet, & juſtitia, & ſanctitate caruiſſet, procul dubio in nocte priuſquam in die fuiſſet.

Eodem ſæculo florebat S. Auguſtinus qui lib. de Natura, & gratia cap.36. cùm Pelagius contenderet hominem poſſe vivere, non ſolùm ſine peccato, ſed etiam juſtè; & plurimorum exempla memoraſſet, qui in ſacris litteris juſtè, & ſine peccato vixiſſe dicuntur: poſtquam verba illius Auguſtinus in eo cap. retulit, ſubjungit. *Excepta itaque ſancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini nullam prorsùs, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: unde enim*, vel potiùs, *inde enim ſcimus, quòd ei plus*

gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum? Hac igitur Virgine excepta, ſi omnes illos Sanctos, & Sanctas, cùm hic viverent, congregare poſſemus, & interrogare, &c. Quibus verbis etſi fortaſſe de ſolis peccatis actualibus ſermonem inſtituat S. Auguſtinus, nihilominus ſufficienter ſignificat, ſe pariter originale peccatum à Virgine Deipara excludere. Ratio ſiquidem hæc generalis, quare noluerit B. Virginem complecti ſub illa univerſali propoſitione, nempe propter honorem Domini: & quia concipere, & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum, æquè concludit de excluſione peccati originalis, ac actualis. *Adde quòd* carentia actualis peccati in ætate adulta, ſit infallibile ſignum immunitatis ab originali in vitæ primordio ſecundùm ejuſdem ſanctiſſimi Doctoris doctrinam: nam lib.5. contra Julianum c.15. ubi probans idem eſſe habere peccatum, ac feciſſe, concludit de Chriſto; profectò peccatum etiam major feciſſet, ſi parvulus habuiſſet.

Sexto, & ſeptimo ſæculo prodeunt, imprimis Gregorius lib.1.cap.1. *Sublimis Maria, ut ad Conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem, ſuper omnes Angelorum choros, uſque ad thronum Deitatis erexit.* Ergo cùm Angeli boni nunquam fuerint polluti, idem à fortiori dicendum eſt de Maria, ut ad conceptionem Verbi dignè diſponeretur.

Similiter Andreas Cretenſis homil.1. de Virg. dormitione, *quæ cùm eſſet immaculata, impolluta, &c.* Et inferiùs, *Seraphim ipſam vincens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximè accedens ad Deum.* Et homil.2. *Sola præter naturam fuit electa, ſola ſervivit opifici univerſæ naturæ.* Ergo aliter, quàm alii in utero ſanctificati, electa eſt.

In idem S. Eligius homil.2. de Purificat. *Nunquam immunda judicatur, quæ Spiritu ſancto obumbrante totius munditiæ auctorem genuiſſe comprobatur.*

Sophronius in epiſt. de qua in 6.Synodo, tom.3. p.307. ait: *Virginem ideò dici immaculatam, quia in nullo corrupta eſt.* Et orat. in Chriſti natalia, *Chriſtus in maniſeſtiſſimum omnipotentis Divinitatis ſuæ judicium, Virginem ex qua prodiit, integram, incorruptamque conſervavit.*

Idelphonſus Archiepiſcopus Tolet. contra eos, qui diſputant de Virg. & parturitione Mariæ (habetur propoſitum concernentia) ſic enim ait: *Quomodo Spiritu ſancto eam replente, non ſine peccato originali fuit?* Et infrà, *Nec attraxit in utero ſanctificata originale peccatum.* Et in eodem libro. *Conſtat eam ab originali peccato fuiſſe immunem.* Et ibidem, *Non contraxit in utero ſanctificata originale peccatum.* Item, *In totum extranea à maledicto primæ damnationis.*

Octavo ſeculo diſtinctè hanc veritatem profeſſus eſt S. Damaſcenus orat. 1. de Nat. Mariæ poſt princ. ubi ait: *Natura gratiæ fœtum antevertere minimè auſa eſt, verùm tantiſper expectavit dum gratia fructum ſuum produxiſſet.* Item, *O beatos Joachim lumbos, è quibus immaculatum ſemen effluxit! O præclaram Annæ vulvam, in qua tacitis incrementis formatus fuit ſanctiſſimus fœtus!* Verba ultima videntur evidentia pro immaculata Conceptione, quia fœtus non eſt formatus ſanctiſſimus, ſi fuit formatus Deo inimicus, peccato infectus. Et ibidem. *O ſanctiſſima, quæ principatus, & poteſtates fefelliſti, atque ignea maligni tela extinxiſti, quæ in Spiritus thalamo verſata, atque immaculata conſervata in Dei ſponſam!* Et orat. 1. de Aſſumpt. *Gratiæ abyſſum invenit, quæ duplicis Virginitatis navem incolumem ſervaverat, animamque non minùs quàm corpus Virgineum cuſtodierat.* Et ibi orat. 2. *Ad hunc paradiſum* (Mariam) *ſerpens aditum non habuit.*

Sanctus Germanus Conſtantin. ſerm. de faſcis, & zona B. Mariæ ex Sur.13. in id Pſal.86. *Glorioſa dicta ſunt, &c. Exiſtimo manifeſtè, & ſine contradictione, eam quæ eſt omnibus ſuperior, divinarum, & ſublimium virtutum magnitudine, & puritate omnibus excellentem, Mariam nulli culpæ affinem.*

Seculo nono, & decimo vir doctiſſimus, ac ſanctiſſimus, qui propter inſignem humilitatem Idiota voluit appellari, lib. de contemplatione Virginis cap.2. *Tota pulchra, Virgo glorioſiſſima non in parte, ſed in toto, & macula peccati, ſive mortalis, ſive venialis, ſive originalis non eſt in te, nec unquam fuit.* Et cap.6. *Fuiſti ab originali labe præſervata.* Et cap.3. *O prœbenedicta, combenedicta, & poſtbenedicta Virgo Maria!*

Haymo diſcipulus Alcuini epiſt. de Aſſumpt. *In ipſa hæreditate Domini mortua eſt Maria, quæ non peccando, à poſſeſſione Domini non diſceſſit.*

Ful-

Fulbertus lib. 1. de Maria cap. 7. orat. in ſalutationem Angel. *Immaculata ſemper extitiſti ab exordio tuæ creationis, quia paritura eras Creatorem omnis ſanctitatis*. Refertur à Caniſio lib. de Deipara cap. 9. Coccino, & aliis.

Undecimo ſæculo floruit S. Anſelmus, & in libro de Conceptu Virginali inter cætera hæc habet: *Primordia Conceptionis tuæ, meritò filii ſanctæ Eccleſiæ debent venerari ſi à peccati jugo credant eſſe diſcreta, quod cùm aliter credere nulli fas ſit, &c.* Et cap. 18. *Decebat ut illius hominis Conceptio de Matre puriſſima fieret, decens enim erat, ut ea puritate, qua major ſub cœlo nequit intelligi, Virgo illa niteret, &c.* Idem Anſelmus epiſtola ad Epiſcopos Angliæ t.ia refert miracula, quibus ſanctis apparitionibus, & revelationibus Conceptionis feſtum celebrari jubebatur. Cujus epiſtolæ, ut authenticæ meminit Gerſo, ſerm. de Conceptione Bacconius Doctor Anglus, qui ante penè 400. annos floruit in 4. diſt. 2. quæſt. 3. art. 1. & plures alii quos citat Cavellus. Hinc S. Anſelmus inſtiruit feſtum Conceptionis celebrandum in Anglia, ut habetur in Concilio Canruarienſi, teſte Bacconio quodlibero 13. & pluribus aliis.

Petrus Damianus ſerm. de Aſſumpt. Virg. *Caro Virginis ex Adam ſumpta, maculas Adæ non admiſit*. Et ſerm. de Nativitate Virginis: *Nihil vitii in ejus corpore, aut mente vendicare ſibi potuit locum, quæ totius Trinitatis meruit eſſe ſacrarium*: Ergo ſicut nunquam corpus fuit corruptum, ita & mens nunquam fuit maculata.

S. Bruno in Pſal. 101. in id, *Dominus de cœlo in terram aſpexit*: ait. *Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus, ab omni proptereà contagione peccati libera, per quam vitæ viam agnovimus: quæ, quia digna fuit, Dominus de cœlo in terram aſpexit*. Ponderanda ſunt illa verba *ab omni contagione peccati libera*, quæ tam de actuali, quàm de originali intelliguntur, alioquin non poſſet dici Virgo terra incorrupta, quam Dominus de cœlo reſpiceret. Et ſerm. de Nativit. Virg. *Mors per Evam facta eſt, vita per Mariam reddita eſt: illa à diabolo victa eſt, hæc diabolum ligavit, & vicit*. Non vicit quoad mortem corporis: ergo animæ.

Ivo Carnot. Epiſcopus ſerm. de Nativitate Domini ex Coccio in Theſauro tom. 1. lib. 3. *Omnium quippe nævum, tam originalis, quàm actualis culpæ in ea delevit; non tollendo, ſed præſervando, quia eodem modo utramque culpam in ea delevit, & certum eſt, actualem deleviſſe, præſervando ab ea.*

Eodem, & ſequenti ſæculo pro immaculata Conceptione apertè militarunr, non ſolùm Canonici Lugdunenſes, ſed etiam Petrus Comeſtor lib. de immaculata Conceptione; *In omnibus requiem quæſivit Dei Mater, & invenit: in Conceptione quærit, & non inveniet?* Hujus libri meminit Trith. & Poſſevinus.

Nicolaus Monachus è S. Albano Anglus vir doctiſſimus, & in Scripturis verſatiſſimus, S. Bernardo contemporaneus lib. 9. epiſtolarum Petri Cellenſis epiſt. 9. (habetur tom. 2. Bibl. PP.) reſpondens cuidam epiſtolæ ejuſdem Petri, quæ eſt 23. lib. 6. qua eum acriter reprehendit, quòd S. Bernardus, debita exuerit veneratione, cùm dixit; *Virginis ipſius animam pertranſivit gladius, non ſolùm in filii ſui Paſſione, ſed etiam nuper in Conceptionis ſuæ commendatione*: quod Petrus vocat lapidem offenſionis, & petram ſcandali,) ſic ait: *Ad petram ſcandali de corde veſtro tollendam, pluſculum eſt immorandum, quia res exigit, ut palam faciam, quod celare propoſueram. Sanctus ille Bernardus, quem me dicis debita exuere veneratione quondam catalogo SS. adſcriptus, nuper eſt in Eccleſia canonizatus, & ab humano judicio exemptus. Exemptus, inquam, eſt, ne de gloria ejus dubitemus, ſed non ut minùs de ejus dictis diſputemus. De gloria B. Martyris Cypriani Aug. non dubitat; tamen in Spiritus ſancti datione eum erraſſe veriſſimè comprobat, errorem martyrio deletum ſcribit, & ſic docuit Eccleſiam venerari Martyris gloriam, ut tamen non imitaretur errorem. Ego autem etſi non ſimili ſcientia ſimili tamen conſcientia, ſic veneror B. Confeſſorem Ber. ut laudem, & amem ejus ſanctitatem, quin nec laudem, nec amem ejus præſumptionem in Matris Dei Conceptionem*. Hinc collige celebrationem feſti Conceptionis tunc temporis fuiſſe communem, ſaltem in Anglia, quia non multùm antea Anſelmus floruit, qui illud introduxit, alioquin Nicolaus non tam audacter reprehenderet Bernard.

Richardus à S. Victore 39. in Cantica. *Maria ſupra homines eſt, in eo quòd nunquam peccatum commiſit ſicut homines, inter quos nullus inventus eſt, qui faciat bonum, & non peccet*. Et cap. 26. *Tota pulchra fuit, quam tota poſſedit gratia, quia nullum*

In ea locum habuit peccatum. Et infrà, *Obtenebrantur ſtellæ, id eſt Sancti, caligine humanæ culpæ: ſed B. Virgo tota pulchra fuit, quam totam illuſtravit ſol juſtitiæ, ut nec maculam habuerit, nec tenebras culpæ*. Et de Emmanuele lib. 2. cap. 31. ait, *quòd in ea fuit corruptibilitas in his, quæ pertinent ad pœnam, & incorruptibilitas in his, quæ pertinent ad culpam*. Et ſerm. qui incipit, *Nedum erant abyſſi*, ait, *Non decuit ut caro Mariæ qualicumque foret obnoxia culpæ*. Citatur à Buſti ſerm. 4. Conceptione.

Sæculo decimo tertio floruit illuſtriſſimus, ac ſanctiſſimus Patriarcha Dominicus florentiſſimi, ac omni pietate, & ſapientia famoſiſſimi Prædicatorum Ordinis fundator, qui in tractatu de corpore Chriſti, quem ſcripſit contra hæret. Albigenſes, ait: *Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus, ita decuit in ſecundo Adam fieri, ſcilicet Chriſto, cujus terra, id eſt, Mater Virgo, nunquam fuit maledicta*. Hujus autem libri meminerunt plurimi Authores, ut videre eſt apud *Cavellum* in ſæculo 13. ſui Roſarii, & *Alva* in Sole veritatis num. 307. qui pariter aſſerunt prædictum librum ab hæret. Albigenſibus ſemel, & iterum in ignem projectum, illæſum, & intactum reſiliiſſe; quod etiam narrat Vincentius Bellovacenſis, qui poſt ſuum ſanctiſſimum Patriarcham Dominicum 35. annis obiit lib. 29. cap. 96. ſui Hiſtorialis. Idem habet ſanctus Antoninus 3. part. tit. 19. cap. 2. §. 4. & plures alii vitæ, ac miraculorum ſancti Dominici ſcriptores.

Reponunt Adverſarii præfatum librum non fuiſſe editum à S. Dominico, ſed à quodam Dominico de Pantaleonibus Florentino Ordinis Prædicatorum, qui ad annum 1262. dicitur ſcripſiſſe de corpore Chriſti, & contra immaculatam Conceptionem.

Verùm, ut egregiè reponit de Alva in ſuæ trit. num. 2. hic author omninò fictitius videtur: *Primò*, quia nullus ipſius nomen è veteribus Scriptoribus, ac Nomenclatoribus ſcribit: ſed ejus dumtaxat meminerunt aliqui Recentiores ſcriptores ex Ordine Prædicatorum. *Secundò*, tempore Concilii Baſileenſis PP. Prædicatores ſcrutati ſunt omnes Bibliothecas, & authores, qui in puriſſimam Conceptionem B. Virginis militabant, ut nempe ſubminiſtrarent arma Turrecrematæ, quibus Conceptionem illam immaculatam oppugnaret: at inter 28. authores ab eo pro ſua opinione numeratos ex ordine Prædicatorum, nullus reperitur Dominicus de Pantaleonibus, imò nec etiam aliquis eo nomine laudatur ab Anonymo, qui pro eadem ſententia ex ipſo ordine numerat 52. authores, nec à Petro de Vincentia, qui refert 69. nec à Bandello, qui 72. nec ab aliis antiquioribus ejuſdem Ordinis ſcriptoribus, qui ne minimam quidem de iſto Authore mentionem faciunt. *Tertiò*, falſum eſt, quòd anno 1262. quo S. Thomas erat natus 34. annos, & S. Bonaventura 40. ita gravis exarſerit controverſia inter PP. Dominicanos, & Minoritas, ut ipſi Dominico de Pantaleonibus opus fuerit ſcribere librum de temerata Conceptione Virginis contra Minoritas, ut refert Michael Pocciantius Florentinus, in ſuo Cathalogo ſcriptorum Florentinorum fol. 47. ubi ait: *Dominicus Panthaleonus, ex Ordine S. Dominici Pater, Philoſophiæ cultor perpetuus, &c. compoſuit de Conceptione per modum dialogi*, Contra Fratres Minores. *Item alium tractatum de eadem materia, &c. Hæc autem omnia apud Bibliothecam Cœnobii S. Mariæ Novellæ, & cujus erat alumnus, commorantur: interiit Florentiæ* 1376. *die* 28. *Auguſti*. Quæ omnia fictitia ſunt: nam S. Antoninus Florentinus in eadem civitate, & conventu S. Mariæ Novellæ ſuum confecit cathalogum omnium authorum, qui in beatæ Virginis Conceptionem militabant, hujus authoris non meminit. Noſter quidem *Lucas Vvading*. in Cathalog. ſcript. Seraph. Relig. pag. 104. iſtum Dominicum Panthaleonem Florentinum adducit inter Minoritas, cum eiſdem tractatibus de Conceptione B. Mariæ, dialogo de eadem. De ſubſtantia Orbis, de forma conſecrationis ſanguinis Chriſti, &c. Aliud autem eſt ſcribere tractatum de Conceptione beatæ Mariæ Virginis, aliud verò in ipſam, & contra Minoritas invehere. Quare præfatus liber, *de corpore Chriſti*, non alium, quàm ſanctiſſimum Patriarcham Dominicum authorem agnoſcit.

Eodem ſæculo floruit noſter Alexander Alenſis Angelici, ac Seraphici Doctoris in Theologia Doctor, & Magiſter, qui licèt 3. part. quæſt. 9. memb. 2. videatur aſſerere Conceptionem Deiparæ Virginis fuiſſe peccato originali vitiatam; nihilominùs non ipſius ea mens fuit, loquitur enim dumtaxat de Conceptione activa, & ex parte parentum, non verò de paſſiva, & ex

parte

parte Virginis, ut egregiè probat de Alva in Sole veritatis num.12.

Adde quòd ſuam mentem, ac ſententiam apertè ſignificavit in libro, quem ſcripſit de *vita* B. Virginis ſex libris diſtinctum, ubi circa finem tertii agit de Conceptione, quam immaculatam, & ab originali peccato immunem docet; ut plurimi graves Authores referunt, & ut videre eſt apud *Cavellum*, & *de Alva* mox laudatos; inter quos eminet *Goſchalcus Hollen* Ordinis S. Auguſtini in ſermone Conceptionis, ubi ex libro ab Alenſi edito hæc refert: *Nondum erant abyſſi, id eſt*, inquit, *profunditates originalis peccati, & ego jam concepta eram, nam Abyſſus dicitur ab*, ab, *quod eſt ſine, &* byſſus, *quod eſt quoddam luminoſum ſubtile, & candidum factum textricio opere, quorum contraria ſunt in peccato originali, quod eſt tenebroſum per privationem lucis gratiæ, & groſſum per damnum perpetuum, atque turpe per carentiam dilectionis divinæ. Nondum ergo erant abyſſi, id eſt, peccati originalis profunditates, & ego jam concepta eram, ſcilicet præveniente Dei gratia, &c.* Hinc Michael de Carchano, Mediolanenſis Doctor antiquus, ac probatiſſimæ vitæ, in ſuo quadrageſimali de pœnitentia, ſermone de Conceptione p. 3. loquens de Alexandro de Ales, ac de ejus liberatione à graviſſima infirmitate meritis Virginis Mariæ, ſic inquit: *Ipſe verò non ingratus de tanto beneficio, reddit quod voverat, compoſuitque librum unum pulchrum, ubi continentur omnia facta iſtius mellifluæ Conceptionis Virginis, qui dividitur in ſex libros, & in fine tertii libri cap. pen. quærit utrùm Virgo benedicta ſit in originali peccato concepta, & in corpore quæſtionis ponit totum illud miraculum factum à Virgine in ſeipſo, & ideo determinavit Virginem Conceptam ſine peccato originali; docet, & prædicat ejus conceptionem colendam, revocatque, & retractat quidquid 3. ſententiarum dixerat, &c.* Ei ſubſcribunt plures è veteribus ſcriptoribus, maximè verò *Daniel Agricola* in ſua corona de Conceptione, *Joannes Vitalis Cardinalis* in ſuo defenſorio, & *Alanus Pariſienſis*, qui ſcripſit ante annum 150. idem de Alenſi narrantes: Igitur quidquid hic ſenſerit in ſua ſumma, certum eſt eum pro Immaculata Virginis Conceptione militaſſe.

Floruit eodem tempore Seraph. Bonaventura, qui licèt in 3. diſt. 3. art. 1. qu. 2. timidè aſſeruit B. Virginem in originali peccato fuiſſe conceptam: attamen re maturiùs librata, ac deliberata, quam haberet ſententiam apertè ſignificavit ſerm. 2. de Aſſumptione, ubi clariſſimè, & eruditiſſimè Immaculatam Conceptionem adſtruxit dicens: *Domina noſtra fuit plena gratia præveniente in ſua ſanctificatione; gratia ſcilicet præſervativa contra fœditatem originalis culpæ, quam contraxiſſet corruptione naturæ, niſi ſpeciali gratia præventa, præſervataque fuiſſet. Solus enim Filius Virginis fuit ab originali culpa immunis, & ipſa Mater ejus Virgo. Credendum eſt enim, quòd novo ſanctificationis genere in ejus Conceptionis primordio Spiritus ſanctus eam à peccato originali (non quòd infuit, ſed quòd infuiſſet) redemit, atque ſingulari gratia præſervavit.* Et ſermone 1. inter veros inquit: *Domina noſtra tota fuit puriſſima, omni carens penitùs macula, tam in corpore, quàm in anima.*

Nec valet reponere cùm adverſariis, ſermonem illum non eſſe S. Bonaventuræ, vel quòd præfata verba fuerint addita; Nam conſtat ex antiquo libro typis mandato ante 150. annos hunc ſermonem ex integro eſſe ejuſdem Seraph. Doctoris; ſiquidem inter ſermones ibi expreſſos totus legitur, & ad calcem ejus libri legitur: *Expliciunt ſermones de communi Sanctorum generales, nec-non de B. Virgine, de Angelis, & de triplici dedicatione S. Bonaventuræ Doctoris Seraphici, Cardinalis, Epiſcopi ex Ordine Minorum, à devio erroris, quàm diligentiſſimè emendati, atque correcti, impenſis, & opere providi viri Magiſtri Jacobi Pfortzhenis, civis Baſileenſis anno ſalutis* 1502.

Nec obſtat quòd Angelus Rocca Auguſtinianus Apoſtolici Palatii ſacriſta appoſuerit ad marginem illius ſermonis, illum non eſſe S. Bonaventuræ (ſi tamen illa additio eius ſit, quod inficiatur de Alva nu. 49.) quia inquit ibidem Rocca multis aliis in locis contrariam opinionem ſanctus Bonaventura docuit. Quaſi verò Seraph. Doctor non potuerit emendare in ætate provectiori, & re melius comperta, quod adhuc junior ſcripſerat in libris ſententiarum.

Nec etiam refert, quòd eandem ſententiam propugnare videatur in opuſculis, maximè verò p. 3. & 4. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 7. nam ibi conſtanter non defendit affirmativam ſententiam, imò potiùs in negativam propendet. His adde, quæ diximus ſuprà, nempe quod eo agente ſtatutum fuerit in capitulo generali celebrato Piſis, fe-

ſtum Immaculatæ Conceptionis per univerſum Seraph. Ordinem eſſe celebrandum, ſicut jam à plurimis celebrabatur, ut ipſemet teſtatur in 3. diſt.3. art.1. quæſt.1. *Sunt tamen aliqui, qui ex ſpeciali devotione celebrant Conceptionem B. Virginis, nec omninò laudare, nec ſimpliciter audeo reprehendere .... Non audeo omninò reprehendere, quia ut quidam dicunt: Hæc ſolemnitas celebrari non cœpit humana inventione, ſed divina revelatione: quod ſi verum eſt, ſine dubio bonum eſt ſolemnizare in eius Conceptione; ſed quia hoc authenticum non eſt, non compellimur credere: quia etiam contra fidem rectam non eſt, non compellimur negare, &c.* Quibus verbis patet eum etiam ibidem non ita conſtanter adhærere oppoſitæ ſententiæ, ſed dumtaxat timidè, cùm adhuc junior eſſet in illam fuiſſe propenſum.

Piæ etiam ſententiæ adſtipulatur *Angelicus Doctor*, qui licèt 3. part. qu.27. art.2. ſignificare videatur B. Virginem fuiſſe priùs ſecundùm carnem conceptam, & ut ſic contraxiſſe peccatum originale, & poſtmodum ſanctificatam in utero, & mundatam ab ipſo peccato originali: attamen, ut doctè obſervat Pintus initio lib. de Conceptione Virginis, Angelicus Doctor *ibidem* ſubminiſtrat validiſſima argumenta, quibus nunc, ſi viveret, apertè fateretur, & concluderet Virginem Deiparam ab omni prorsùs originali macula fuiſſe immunem: nam idcircò concludit illam fuiſſe ſanctificatam in utero, quod Eccleſia celebret illius Nativitatem: *Non autem*, inquit, *celebratur feſtum in Eccleſia, niſi pro aliquo ſancto, ergo B. Virgo in ipſa ſua Nativitate fuit ſancta: fuit ergo in utero ſanctificata*: ſed jampridem Eccleſia celebrat Conceptionem B. Virginis: igitur ſecundùm principia S. Thomæ, neceſſariò concludendum eſt illam Conceptionem eſſe omninò ſanctam, & immaculatam. Deinde ibidem ait; *Rationabiliter credimus, quòd illa quæ genuit Unigenitum à Patre plenum gratiæ, & veritatis, præ omnibus aliis majora gratiæ beneficia acceperit*: ſed ut ibidem ſubdit, invenimus quibuſdam aliis hoc privilegialiter eſſe conceſſum, ut in utero ſanctificarentur, ſicut Jeremias, cui dictum eſt cap.2. *Antequam exires de ventre ſanctificavi te*: Et ſicut Joannes Baptiſta, de quo dictum eſt Lucæ 1. *Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*. Ex quibus concludit, *quòd beata Virgo ſanctificata fuerit, antequam ex utero naſceretur*: at certè conſequentia hæc non videtur legitima, debuerat enim inferre, ex eo quod Mariæ majora privilegia, quàm omnibus aliis Sanctis conceſſa fuerint: ergo Maria non ſolùm debuit ſanctificari ante nativitatem, ut aliqui alii Sancti, ſed etiam in Conceptione; illegitimè enim concluderet quiſquis diceret: Soli major debetur lux, quàm ſtellis: at ſtellæ lucent ut quatuor: igitur Sol ut quatuor lucere debet: Unde etiam Bromiardus Ordinis Prædicatorum, qui paulò poſt ſanctum Thomam vixit in Summa Prædicantium, agens de Corona Virginis, & duodecim ſtellis, ſeu donis ſingularibus, vel privilegiis Mariæ, ſic inquit: *Secundam in Corona habuit ſtellam, ſeu florem elevatum ad modum coronæ regalis, in hoc quòd fuit cæteris eminentiùs, & ſpecialiùs ſanctificata. De aliis enim benè legitur, quòd fuerunt in utero ſanctificati, ſicut de Jeremia, & Joanne Baptiſta. Non tamen illicò ita fuerunt ſanctificati, quin potuerint venialiter peccare. Ipſa verò tam eminenter ſanctificata fuit, quòd nec mortaliter, nec venialiter peccavit, ſicut patet per S. Thomam in 3. part. de Chriſto, quæſt.27. art.6. in eadem etiam quæſtione, art.2. ponit eius ſanctificationis excellentiam, quantum ad temporis prioritatem, in hoc quòd ſanctificata fuit in ſua animatione, id eſt, in conjunctione animæ cum corpore in utero matris ſuæ, & non ante, quia ſanctificatio, & mundatio fit per gratiam: cujus ſubjectum eſt anima, nihil enim eſt capax gratiæ, niſi anima rationalis: ſic ergo ſanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus, in Pſal.45. &c.* Ita Joannes Bromiardus; unde Petrus à Valle clauſa in ſuis Diatr.6. agens de hac quæſtione 27. & art.2. tertiæ partis ſic inquit. *Itaque textus ille fuit manu adulteratrice contactus, & apud Joan. Bromiardum, qui floruit anno 1260. ut habet Chronicon Ordinis Prædicatorum, locus ille legitur, ut par eſt. Vide Bromiardum, in ſumma Prædicantium; verbo Maria, art.2. adducit enim Bromiardus S. Thomam eo loco dicentem B. Virginem fuiſſe ſanctificatam non ante animationem: ſed in ipſa prima animatione, ex quo ſequitur excluſio peccati originalis à Deipara, fratres autem, ne ibi hoc S. Thomas diceret, & ſibi contradiceret 1. 2. adulterato textu fecerunt, &c.*

Quòd autem genuina fuerit ſententia Angelici Doctoris, colligi poteſt ex plurimis illius locis, maximè verò in 1. ſententiarum diſt.44. quæſt.3. ad 3. ubi inquirens

utrùm

utrùm Deus poſſit res nobiliores, & præſtantiores facere, quàm fecit, ſibi objiciens authoritatem S. Anſelmi, nempe quòd B. Virgo ea puritate enituit, ſic reſpondet: *Ad tertium dicendum, quòd puritas intenditur per receſſum à contrario, & ideo poteſt aliquid creatum inveniri, quo nihil puriùs eſſe poteſt in rebus creatis; ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit, & talis fuit puritas B. Virginis; quæ à peccato originali, & actuali immunis fuit: fuit autem ſub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum*. Similiter ſuper epiſtolam ad Galatas cap. 3. lect. 6. proferens illud Eccleſiaſt. 7. *Virum de mille unum reperi, ſcilicet Chriſtum, qui eſſet ſine omni peccato; mulierem autem ex omnibus non inveni, quæ omnino à peccato immunis eſſet, ad minùs originali vel veniali: excipitur puriſſima, & omni laude digniſſima Virgo*. Ita ferunt omnia antiqua exemplaria manuſcripta, ut videre eſt Pariſiis in Bibliothecis tum Sorbonæ, tum S. Victoris, ut ego ipſe propriis oculis legi: nec non in Editione Pariſienſi facta anno 1541. at in editionibus poſterioribus, putà Venetiana anni 1593. Immaculatæ Conceptionis Oſores exceptiones illas ex Angelico Doctore expunxerunt.

Inſuper Nurembergius in exceptionibus Concilii Tridentini pro omnimoda puritate Deiparæ Virginis, refert quòd Romæ in Bibliotheca Cardinalis Sforſæ ann. 1625. viſum fuit exemplar perantiquum *S. Thomæ* in epiſtolas Pauli, & in eo ad illud *Rom.* 5. *in quo omnes peccaverunt*, hoc commentarium: *Una excepta B. Virgine, quæ nullam contraxit maculam originalis peccati*: additque mox fuiſſe oſtenſum Cardinali Treio, & per eum Urbano VIII. ſummo Pontifici. Idem ferendum judicium de expoſitione ejuſdem Angelici Doctoris in ſalutationem Angelicam, ubi habebat hæc verba: *Maria puriſſima fuit quantum ad culpam, quia nec originale, nec mortale, nec veniale peccatum incurrit*. Quæ ſententiæ licèt in modernis editionibus non reperiantur: adeo tamen authenthicæ ſunt, ut nequidem *Joannes de Turrecremata* immaculatæ Conceptionis ardentiſſimus impugnator ea negare auſus fuerit, ut referunt Catherinus, & Salmeron: nihilominus non ita illibatæ Conceptionis Oſores furtivas manus injecere in pia Angelici Doctoris verba, quin adhuc hæc ibidem intacta reliquerint: *Excedit Angelos quantum ad puritatem*, quæ utique vera non eſſent, ſi beatiſſima Virgo originali peccato maculata fuiſſet, & fœdata.

Alios innumeros ab hoc ſæculo ad nos uſque illibatæ Conceptionis aſſertores, & propugnatores non refero; ſiquidem, hæc pia ſententia, inquit Vaſques 3. p. d. 117. cap. 2. *à tempore Scoti non ſolùm apud omnes Theologos Scholaſticos, ſed etiam apud omnes Chriſti fideles, ita percrebuit, & cum hominum ſæculis inveteravit, ut nullus jam ab ea deduci, & dimoveri poſſit*. Dixerat anteà, *Hoc tempore non ſolùm apud omnes Theologiæ Profeſſores, & Doctores, exceptis Dominicanis, qui in ſua opinione ſemper perſeverant: ſed etiam omnes, qui Chriſti nomine fidem profitentur in hanc ſententiam uno animo, & affectu; ita conſpirant, ut ſine magno populi ſcandalo, ut rectè notavit Corduba, jam nemo poſſit oppoſitam populo in Concionibus opponere*. Quæ omnia veriſſimè ſcripſit Vaſques etiam longè antequam Paulus V. ſub graviſſimis pœnis impoſuiſſet ſilentium adverſariis, ne publicis concluſionibus, concionibus, lectionibus, ulliſve actibus publicis oppoſitam ſententiam docerent, ac tuerentur. Excipienda ſunt tamen ea verba, quibus Patres Dominicanos excludit à propugnatione Immaculatæ Conceptionis: Nam *Turrecremata* ſolùm ex eo Angelico Ordine pro adverſa ſententia numerat 28. Doctores. *Anonymus* qui poſt illum ſcripſit *via* 3. *part.* 2. illos ampliavit uſque ad 52. *Petrus de Vincentia* alphabeto 6. numerat 69. *Vincentius Bandellus* cap. 23. recenſet 72. *Paulus Gryſaldus* in Cathalogo 5. recenſet 82. At noſter de Alva ipſis omnibus oculatior in ſua Trituratione computat 92. Quibus in ſuo Ventilabro totidem ex eodem Ordine opponit ſtrenuiſſimos Immaculatæ Conceptionis Deiparæ propugnatores, & aſſertores.

His autem omnibus Immaculatæ Conceptionis B. Virginis patrociniis præclaram coronidem imponet *ſacra Facultas Pariſienſis*, quæ fermè a 300. annis illius propalationi, ac propugnationi ſtrenuiſſimè, ac fœliciſſimè incumbit, ut apparebit ex illius celebri decreto, & juramenti formula.

Statutum ſacræ Theologiæ Facultatis ſtudii Pariſienſis ſuper materia Conceptionis Immaculatæ, glorioſiſſimæque Virginis Mariæ Matris Domini noſtri, & Redemptoris Jeſu Chriſti.

„ CUm multas Majores noſtri, fortiſſi-
„ mi, & ſtrenuiſſimi Catholicæ fidei
„ milites, naſcentes variis temporibus hæ-
„ reſes, nullis unquam laboribus, nullis
„ periculis deperditi ſacris ſuis diſputatio-
„ nibus oppreſſerint; in illos tamen erro-
„ res, qui immaculatæ, & glorioſiſſimæ
„ Dei Genitricis, perpetuæque Virginis
„ Mariæ laudem, & dignitatem violare,
„ niſi ſunt, peculiari quodam ſancto perfe-
„ ctoque odio vehementiùs inſurgendum,
„ acriùſque ſibi pugnandum ſemper judi-
„ caverunt. Quandoquidem eam contu-
„ meliam ad D. noſtrum Jeſum Chriſtum,
„ & utrumque Parentem piiſſimum maxi-
„ mè pertinere arbitrabantur. Quòd enim
„ Eccleſ. 3. capitulo de Patre ſcribit, de
„ Matre quoque veriſſimum, ac de utro-
„ que parente: Ne glorieris, inquit, in
„ Contumelia Patris tui, non enim eſt tibi
„ gloria ejus confuſio, gloria enim hominis
„ eſt honor Patris ſui, & dedecus filii Pater
„ ſine honore. Cùm itaque proximo ſæculo
„ quæſtio de puritate Conceptionis feli-
„ ciſſimæ Dei, & Domini noſtri Jeſu Chri-
„ ſti Genitricis Mariæ ſolitò frequentiùs agi-
„ tari cœpiſſet; Spiritu ſancto ſcilicet ejus
„ rei veritatem aliquando propalari vo-
„ lente, diligentiùs utriuſque partis libra-
„ tis rationibus, primùm pro tempore
„ ſuum prudentiſſimè ſuſpenderunt judi-
„ cium; demum in eam partem inclina-
„ runt, quæ Virginis gloriæ, & puri-
„ tati adſtipulari videbatur, ita eorum va-
„ niſſimam temeritatem diſputando confu-
„ tarunt, qui citra efficacem probatio-
„ nem, Virginem in originali peccato fuiſſe
„ conceptam obſtinatè contendebant, ut
„ contrariam quæſtionis partem, quæ Vir-
„ ginem dum conciperetur, ſpeciali Dei
„ munere ab originali macula fuiſſe im-
„ munem affirmat; pietati, fidei, & rectæ
„ rationi, & Scripturis divinis valde qua-
„ drantem decernerent. Quæ ſententia
„ paucos poſt annos ita ſacro Baſileenſi
„ plenario Concilio, & poſt longam ejus
„ quæſtionis diſputationem, graviſſimam-
„ que deliberationem Spiritu ſancto inſpi-
rante, eam tandem doctrinam, quæ bea- „
tiſſimam Dei Genitricem Mariam, cùm „
conciperetur ab omni prorſus peccati ori- „
ginalis labe ſpeciali, ſingularique Dei „
gratia fuiſſe liberam aſſerit, & docet, „
tamquam piam, Eccleſiaſtico cultui, fidei „
Catholicæ, rectæ rationi, & Scripturæ „
ſacræ conſonam, ab omnibus Catholicis „
approbandam, amplectendam, & tenen- „
dam definierit; contrariamque aſſertio- „
nem doceri deinceps, defendique ſub „
interminatione divini judicii vetuerit. „
Quod ſanctum Synodi decretum cum „
omnium Eccleſiarum, tum etiam totius „
populi Chriſtiani judicio, conſenſu, ac „
religione comprobatum, confirmatum- „
que videamus, non poſſumus quorum- „
dam vanam, ſuperbam, temerariam, in- „
ſanamque obſtinationem non admirari, „
non indignè, moleſtèque ferre, qui hoc „
noſtro adhuc tempore ejuſmodi piam, „
& religioſam doctrinam univerſalis Sy- „
nodi, & Eccleſiæ, quæ juxta promiſſio- „
nem errare non poteſt, judicio, autho- „
ritateque probatam, aut expugnare, aut „
in dubitationem revocare non verentur, „
implacabile, impiiſſimumque bellum ad- „
verſus piiſſimæ Dei Genitricis eximiam „
dignitatem gerentes. Quorum furori ut „
alacriùs, fortiùſque occurramus, atque „
reſiſtamus, pro noſtra profeſſione, or- „
dine, & gradu, Majorum noſtrorum „
veſtigia ſequentes, univerſi tertiò con- „
gregati, poſt multam, gravem, & ma- „
turam deliberationem, in ejus piiſſimæ „
doctrinæ, quæ benedictiſſimam Dei Ma- „
trem ab originali peccato Dei ſingulari „
dono fuiſſe præſervatam, affirmat, „
quamque jampridem veram credidimus, „
& credimus, defenſionem, ac propu- „
gnationem ſpeciali ſacramento conjura- „
vimus, noſque devovimus. „

Statuentes, ut nemo deinceps ſacro „
huic noſtro collegio adſcribatur, niſi „
ſeſe hujus religioſæ doctrinæ aſſertorem, „
ſtrenuumque propugnatorem ſemper „
pro viribus futurum, ſimili juramen- „
to profiteatur. Quòd ſi quis ex noſtris, „
quod abſit, ad hoſtes Virginis transfuga, „
contrariæ aſſertionis, quam falſam, im- „
piam, & erroneam judicamus, ſpreta non „
noſtra tantùm, ſed Synodi, & Eccleſiæ, „
quæ procul dubio ſumma eſt, authoritate, „
patrocinium quacumque ratione ſuſci- „
pere auſus fuerit, hunc honoribus no- „
ſtris

„ ſtris omnibus privatum, atque axauctoratum à nobis, & conſortio noſtro velut Ethnicum, & Publicanum, procul abjiciendum decrevimus. Vos ergo appellamus, & convenimus, ſanctiſſimam Dei Matrem, & omni laude digniſſimam ab originali peccato Dei ſingulari dono fuiſſe præſervatam credite, prædicanteſque veſtra benedictione, opibuſque prædicate, juvate, & per Jeſu Chriſti miſericordiæ viſcera, ejuſque Matris intemeratæ Virginis charitatem obteſtamur, ita pro veſtro officio, & divina authoritate; noſtris, imò potiùs Divæ M. hoſtibus fortiter reſiſtite, veſtris eos finibus abigite, & mulctatos expellite, ut religioſa populi Chriſtiani in glorioſiſſimam Dei genitricem, unam humani generis ſpem paternam, & matrem devotio, pietas, & charitas in dies magis, ac magis foveatur, augeatur, accendatur. Rem procul dubio pientiſſimo ejus filio Domino noſtro, & Redemptori Jeſu Chriſto facturi gratiſſimam, atque jucundiſſimam, & huic quoque, cujus curam geritis, populo fructuoſiſſimam.

„ Datum Pariſiis apud S. Mathurinum pro prima Congregatione 3. die menſis Martii anno Domini 1496. Secunda Congregatione, die 6. ejuſdem menſis, & pro tertia Congregatione apud Auguſtinum in loco Capitulari die Jovis 9. ejuſdem menſis Martii poſt Miſſam de Conceptione per juramentum celebratam, publicatumque die 23. menſis Aug. 1497. apud S. Mathurinum in Congregatione per juramentum ſuper hoc ſpecialiter facta, ac diſputatione Sorbonica ejuſdem menſis die 26. aſſiſtentibus Domino Rectore univerſitatis, Reverendiſſimo in Chriſto Patre Archiepiſcopo Bituricenſi, Epiſcopis 7. cum pluribus Abbatibus, Conſiliariis Regiis, & quampluribus Doctoribus tam in Decretis, quàm Baccalaureis, cum maxima multitudine ſtudentium. De mandato ejuſdem Decani, per me Henricum Bertrandi Presbyterum in artibus Magiſtrum. Notarium publicum, & ejuſdem Facultatis Bidellum, lectum, & pronuntiatum. Juraveruntque tam in præcedentibus, quàm in aliis Congregationibus ejuſdem Facultatis centum, & duodecim Doctores ejuſdem Facultatis ſtantes in dicta determinatione, & ſtatuto.

FORMULA JURAMENTI.

Jurabitis quòd tenebitis determinationem Facultatis de Conceptione Immaculatæ Virginis Mariæ, videlicet, quòd in ſua Conceptione præſervata fuit ab originali culpa. R. Juramus.

Cujus quidem ſtatuti, ac juramenti eadem ſacra Facultas adeò fuit tenax, & obſervatrix zelantiſſima, ut nullum unquam ex ſuis clientibus, & filiis audierit ab ea pia ſententia tantillum declinare, quin illicò ad ejurandum publicè, quod in contrarium aſſerere præſumpſerat, eum adegerit. Hinc pridem etiam ante præfatum decretum, anno videlicet 1387. celebrem edidit cenſuram adverſùs 14. propoſitiones *Joannis de Monteſono*; quæ cenſura poſtmodum authoritate Apoſtolica fuit confirmata. Unde an. 1388. facta fuit revocatio contrariæ ſententiæ coram Reges, & deputati univerſitatis per *D. Guillelmum Epiſcopum Ebroicenſem*. Eodem anno die 21. Martii, ſimilis revocatio facta eſt ante Eccleſiam S. Germani Antiſſidorenſis per *F. Joannem Thomam Præd.* Eodem an. die 16. Maji idem revocavit publicè in cœmeterio SS. Innocentium, *F. Adamus Sueſſioneus Præd.* Anno ſequenti, die ſancti Joannis Baptiſtæ ſacro idem publicè in Eccleſia noſtri majoris conventus Pariſienſis revocavit *Fr. Gaudefridus de S. Martino Præd.* Eodem anno die 20. Auguſti idem revocavit in Eccleſia ſancti Bernardi *P. Joannes Adea Præd.* Eodem anno die 10. Octobris, idem etiam in noſtra Eccleſia Pariſienſi revocavit *F. Petrus de Chancbeyo Præd.* Aliæ ſunt plurimæ ejuſmodi revocationes publicæ, quarum acta integra apud me habeo, quæ perpetuam ſacræ Facultatis Pariſienſis in Illibatam B. Virginis Conceptionem, obſervantiam præclarè teſtantur: & ne longior ſim, ab eis ſuperſedeo.

Cùm autem poſt Conc. Trident. circa an. 1575. hoc ſacræ Facultatis, & Academiæ Pariſienſis decretum, & juramentum ſtimulante, ac facem præferente Maldonato nonnulli acerbè ferrent, poſt graves ultrò, citròque lites, & controverſias, tandem ſacræ Facultatis patrocinium ſuſcepit non ſolùm Senatus Pariſienſis, ſed etiam ſummus Pontifex, ad quem à ſententia Epiſcopi Pariſienſis in Decanum, & Syndicum lata, fuerat appellatum, præclara ad eum data epiſtola,

ſtola, nec-non & doctiſſimo in publicum vulgato tractatu Theologico circa Immaculatam Virginis Matris à peccato originali præſervationem; ubi reſpondens rationibus, & objectionibus Maldonati, inter cætera hæc habet: *Nec Facultas condidit articulum fidei de Conceptione, ſed propoſitum à Concilio Baſileenſi, & Sixtinis credidit: quibus ſi authoritatem talem Concilium Tridentinum detraxit, & Sedes Romana Tridentinorum ſententiam Baſileenſibus præfert, ipſi Facultas ſe conformat, & aſſentitur jam ſecundùm Concilium Tridentinum, affirmationem Conceptionis non eſſe articulum fidei Catholicæ, nec pro hæretico notandum, quiſquis aliter opinabitur, &c.*

Objiciunt adverſarii varias SS. Patrum, ac Eccleſiæ Doctorum authoritates, quibus noſtram aſſertionem omninò convelli exiſtimant, quas omnes cùm longum eſſet, ac tædioſum referre, hìc dumtaxat eas proferemus, & expendemus, quæ maximè adverſæ ſententiæ patrocinari videntur. *Primò* quidem in ſuas partes advocant Origenem homil. 8. in Leviticum, ubi explicans illa verba: *Mulier quæcunque ſuſceperit ſemen*, ſic ait: *Mulier ſi conceperit ſemen, & peperit filium: ſed eſſe exceptionem myſticam, quæ ſolam Mariam à reliquis mulieribus ſegregaret, cujus partus non ex Conceptione ſeminis, ſed ex præſentia ſancti Spiritus, & virtute Altiſſimi fuerit, &c.* Et paulo infrà: *Sed & ipſe qui naſcitur, ſive virilis, ſive fœminei ſexus ſit, pronuntiat de eo Scriptura, quia non ſit mundus à ſorde, etiamſi unius diei ſit vita ejus.* Et infrà: *Quòd ſi placet audire quid etiam alii Sancti de iſta nativitate ſenſerint, audi David dicentem: In iniquitatibus, inquit, conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea, oſtendens, quòd quæcunque anima in carne naſcitur, iniquitatis, & peccati ſorde polluitur, & propterea dictum eſſe illud, quod jam ſuperius memoravimus, quia nemo mundus à ſorde, nec ſi unius diei ſit vita ejus.*

Deinde homil. 12. quæ eſt de magno Sacerdote, ait: *Omnis qui ingreditur hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod & Scriptura dicit: Nemo mundus à ſorde, nec ſi unius diei fuerit vita ejus. Hoc ipſo ergo, quòd in vulva matris eſt poſitus, & quòd materiam corporis ab origine paterni ſeminis ſumit, in Patre, & in Matre contaminatus dici poteſt. Aut neſcis, quia cùm 40. dierum factus fuerit puer maſculus, offertur ad altare, ut purificetur ibi tanquam pollutus fuerit in ipſa Conceptione, vel paterni ſeminis, vel materni? Omnis ergo homo in patre, & matre pollutus eſt; Solus verò Jeſus Dominus meus in hac generatione mundus ingreſſus eſt, in Matre non eſt pollutus. Ingreſſus eſt enim corpus incontaminatum, &c.*

Denique homil. 5. ſuper librum Numerorum, ait: *Quia enim ſolus* (Chriſtus) *eſt ſine peccato, qui peccatum non fecit, idcirco in ipſo ſolo manſit, & permanſit Spiritus. Si enim ipſe eſt, de quo ſingulare aliquid, & eximium dicitur, hoc quod ſuprà diximus: Quia peccatum non fecit, conſtat reliquos omnes fuiſſe ſub peccato, ſi omnes, neceſſariò & Prophetas, &c.*

Verùm reſpondeo his, & ſimilibus ſententiis nullatenus aſſertionem noſtram impugnari. Non quidem per *primam*, quippe in ea Origenes agit de lege purificationis, cui ſubjiciebantur omnes fœminæ, quæ ex ſuſcepto virili ſemine conceperant, & à qua omninò immunis fuit Virgo Deipara; quippe concepit ex operatione Spiritus S. unde Origenes loquitur dumtaxat de Conceptione activa, non verò de paſſiva.

Ad ſecundum dico, Origenem ſolùm intendere, quòd Chriſtus Dominus non fuerit contaminatus per maternam conceptionem; quia cùm ipſe fuerit virtute Spiritus ſancti conceptus ex Virgine, ille ſolus ex vi, & modo ſuæ generationis mundus fuit ab omni ſorde, & iniquitate, qua inficiuntur alii ratione primæ generationis carnalis, ſeu conceptionis activæ Parentum, de qua dumtaxat Origenes loquitur, non verò de conceptione propriè dicta, ſeu de animatione, de qua hìc eſt ſermo.

Ad tertiam dico Origenem ibi agere de peccato actuali; non verò de originali, non enim dicit: Qui peccatum non habuit, ut volunt adverſarii, ſed qui peccatum non fecit: at nullus, arbitror, adverſariorum eſt, qui beatam Virginem actualiter peccaſſe affirmet, quippe cùm velint eam ab omni peccato actuali liberam Concilium Tridentinum pronuntiaſſe, non verò de originali eſſe intelligendum.

Objiciunt ſecundò varias authoritates Sancti Ambroſii. Primò quidem Octonario 7. explicans illa verba: *Et ne auferas ex ore meo verbum veritatis uſquequaque*, ait; *Omnes intra retia erant, imo adhuc intra retia ſumus; quia nemo ſine peccato niſi ſolus Jeſus, quem non cognoſcentem peccatum, pec-*

ca-

Digitized by Google

catum pro nobis fecit Pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes homines, ſed in ſimilitudine carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne: peccatum erat caro ſecundùm illud, quin hæreditaria erat damnata maledictio. Peccatum erat illecebra, & miniſtra peccati: venit Dominus Jeſus, & in carne peccato obnoxia militiam virtutis exercuit. Deinde in Commentario ſuper Lucam cap. 2. ait: *Non enim virilis coitus vulvæ virginalis ſecreta reſeravit, ſed immaculatum ſemen inviolabili utero Spiritus ſanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina, ſanctus Dominus Jeſus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non ſenſerit, & cæleſti Majeſtate depulerit*. Item ſuper Iſaiam, ut allegatur à B. Auguſtino lib. 1. contra Julianum, & in primo de Nuptiis, & Concupiſc. *Omnis*, inquit, *homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi unus ſolus Deus. Servatum eſt igitur, ut ex viro, & muliere, per illam corporum mixtionem nemo conceptus, expers ſit delicti, qui autem expers eſt delicti, expers eſt & hujuſmodi Conceptionis.*

Reſpondeo his, & ſimilibus S. Ambroſii ſententiis nihil contra noſtram aſſertionem poſſe deduci; ſiquidem apertè conſtat in prima allata authoritate ſermonem dumtaxat fieri de peccatis actualibus: ad quæ caro per originale peccatum vitiata ſolet pellicere; quamquidem peccati illecebram Chriſtus non habuit, ſicut nec Deipara Mater: quoniam uterque ab originali labe fuit immunis. Interim moneo hanc authoritatem ab adverſariis objectam cautè eſſe excipiendam; quippe illam in multis ſolent interpolare, nonnulla adjicientes, alia verò detrahentes, ut ſanctum Ambroſium, etiam invitum, in ſuam ſententiam pertrahant.

Ad ſecundam authoritatem dico, vocabulum *ſolus* non ſignificare excluſionem cujuſque; nam conſtat plurimos in utero matrum eſſe ſanctificatos, & in partu terrenæ contagia corruptelæ non ſenſiſſe: ſed ſolùm indigitat Chriſtum Dominum omnem illam corruptelam propria cœleſti ſua Majeſtate depuliſſe, quàm cæteri eadem prærogativa donati, nonniſi divino ſibi affulgente præſidio, ac beneficio fuerunt aſſecuti. *Vel dico* præfatis verbis Sanctum Ambroſium ſolùm intendere, quòd Chriſtus Dominus ex natis de fœmina ſolus ſit, qui immaculati partus novitate terrenæ contagia corruptelæ non ſenſerit: quoniam ex Virgine omninò illibata, ac puriſſima natus eſt. Moneo inſuper adverſarios etiam hanc authoritatem vitiare; addunt enim (Sanctus *in Conceptione* fuit Dominus Jeſus) vocabula enim illa, in Conceptione, nec apud S. Ambroſium, nec apud S. Auguſtinum, qui eandem authoritatem profert lib. 1. contra Julianum, reperiuntur.

Ad tertiam authoritatem dico ex ejus verbis ſufficienter apparere S. Ambroſium eſſe dumtaxat intelligendum de peccato actuali, non verò de originali; vel de Conceptione activa, non verò de paſſiva. *Nec refert*, quòd illam authoritatem proferat S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis, & concupiſc. cap. 35. ut ex ea probet peccatum originale; nam primò certum eſt illam authoritatem, ut à S. Auguſtino profertur, nunc non reperiri apud S. Ambroſium. *Inſuper* illam etiam vitiare ſolent adverſarii, primò namque addunt particulam *ſolus* loco particulæ *unus Deus*. *Secundò*, adjiciunt verbum *conceptus*. *Tertiò*, omittunt vocabulum *videatur*, ut dubitativam propoſitionem, abſolutam, & affirmativam eliciant.

Objiciunt tertiò plurimas S. Auguſtini ſententias, quibus ſignificari videtur *primò* ſolum Chriſtum fuiſſe immunem ab originali peccato. Sic lib. 2. de Baptiſmo parvulorum cap. 24. *Non eſt*, inquit, *in filiis hominum, nec fuit, nec erit qui nullo unquam peccato fuerit obſtrictus, aut ad juſtitiam non ex peccato pervenerit, excepto uno Mediatore, per quem finitis peccatorum inimicitiis reconciliamur Deo. Solus ergo ille etiam homo factus, manens Deus, peccatum nullum unquam habuit, nec ſumpſit carnem peccati, quamvis de materna carne peccati. Quod enim inde ſuſcepit, illud profectò ſuſcipiendo mundavit. Hæc ille*. Idem habet lib. 1. de Nuptiis cap. 11. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione. *Deinde* proferunt ex S. Doctore illas authoritates, quibus ſignificant B. Virginem fuiſſe mortuam propter Adæ peccatum. Sic Concione 2. in Pſal. 34. *Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum Adæ: Adam mortuus eſt propter peccatum, & caro Domini ex Maria mortua propter delenda peccata*. *Denique* varias congerunt ejuſdem ſententias, quibus S. Doctor ſignificat *omnes ex commixtione maris,*

&

& fœminæ natos, trahere originale peccatum, eoſque de parentibus quibuſcunque naſcantur tandiu eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, qui de eadem ſexus utriuſque commixtione naſci noluit, ut per ejus gratiam de poteſtate eruti tenebrarum in regnum illud transferantur: ſic loquitur lib.2. de Nuptiis, & Concupiſc.

Reſpondeo ad primum præfatam authoritatem variè ab adverſariis eſſe interpolatam: Sanctus enim Auguſtinus ibi opponit Chriſti ſanctitatem hominum corruptioni; cùm enim dixiſſet: *Ut nos quidem nati eſſemus in carne peccati: ille autem in ſimilitudine carnis peccati; nos non ſolùm ex carne, & ſanguine, verùm etiam ex voluntate viri, & voluptate carnis: Ille autem tantùm ex carne, & ſanguine, & non ex voluntate viri, neque ex voluptate carnis, ſed ex Deo natus eſt: & ideo nos in mortem ex peccato, ille propter nos in mortem ſine peccato*. Subdit: *Solus ergo ille etiam homo factus, manens Deus, peccatum nullum habuit unquam, nec ſumpſit carnem peccati, quamvis de natura carnis peccati, quod enim carnis indeſuſcepit, id profectò, aut ſuſcipiendum mundavio, aut ſuſcipiendo mundavit. Ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, id eſt, non concupiſcentiæ carnalis motu concipientem, ſed pia fidie ſanctum germen in ſe fieri promerentem, quam eligeret creavit, de qua crearetur, elegit, &c.* Ex quibus luculenter apparet præfatam Sancti Auguſtini authoritatem non ex integro, & ſincerè referri. Quatuor enim primas lineas ex propria mente confictas adjiciunt. *Deinde*, ubi S. Auguſtinus habet, *quamvis de natura carnis peccati*, iſti interpolatores ſcribunt, quamvis de materna carne peccati. Adde quòd S. Auguſtinus loquatur de Conceptione activa, non verò de paſſiva, ſeu de concupiſcentia exiſtente in voluntate viri, & ex voluptate carnis, quando homo generatur, à quo nullus præter Chriſtum fuit immunis. Quapropter ſubdit S. Auguſtinus: *Ideo Virginem Matrem non lege carnis peccati, &c.* ut deſignaret Chriſtum nec in ſe, nec in parente peccatum ullatenus ſuppoſuiſſe. Hic autem non eſt ſermo de Conceptione activa, ſed de paſſiva.

Ad ſecundum dico S. Doctorem nihil aliud velle, quàm quòd Virgo Deipara mortua ſit propter Adæ peccatum, quia videlicet moriuntur homines propter ſolum Adæ peccatum; ex eo nempe, quòd parvi duxerit illam Dei comminationem, *in quacunque hora comederis, morte morieris*: Unde etiamſi Deus plures homines ſeminali via propagatos ab originali peccato redderet immunes, non minùs ſubjicerentur morti, quoniam ab Adamo propagantur. *Vel dico* S. Auguſtinum his verbis ſignificare, quòd B. Virgo ex modo ſuæ generationis fuerit peccato obnoxia, & ſic debuiſſe mori ex neceſſitate, quanquam per Dei beneficium, & privilegium ab actuali contractione peccati fuerit immunis.

Ad tertium genus authoritatis dico primò hujuſmodi authoritates in omnibus vitiatas ab adverſariis ſolere objici, ut conſtat ex præfata, ubi plurima prætermittuntur, & diſtantia inter ſe connectuntur. Dico ſecundò S. Doctorem ibi dumtaxat ſermonem inſtituere de Conceptione activa ex parte Parentum, quæ cùm ſemper habeat admixtam libidinem, inde eſt quòd etiam peccatum aliquod conjunctum habeat, qua ratione Conceptio Virginis Deiparæ non fuit à peccato immunis.

Objiciunt quartò S. Leonem primum in epiſtola ad Flavianum, ubi ait: Aliter ſolvi captivitas humana non potuit, niſi cauſam noſtram ille ſuſciperet, ſine Majeſtatis ſuæ damno, ut verus homo fieret, & ſolus peccati contagium non haberet. Deinde ſerm.1. de Nativitate ait: *Nemo ab ejuſmodi alacritatis participatione ſecernitur, una cunctis lætitiæ communis eſt ratio, quia Dominus noſter peccati, mortiſque deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit*. Et ſerm. 1. de reſurrectione. *Quod in omnibus hominibus transfuſio fuit damnationis, hoc in Chriſto ſacramentum eſt pietatis*. Sed, inquiunt adverſarii, Chriſtus ſuæ redemptionis ſacramenti beatam Virginem fecit participem: igitur etiam erat particeps transfuſæ damnationis.

Reſpondeo ad primum, authoritatem illam omnino fictitiam eſſe, ac ſuppoſititiam, ut apertè conſtabit cuique præfatam epiſtolam legenti. *Ad ſecundum* dico, eam authoritatem non ſic eſſe intelligendam, quaſi reverà exiſtimaſſet S. Leo eos ſolùm liberaſſe, quos reatu devictos reperit, dum in mundum advenit: Invenit enim liberos omnes & ſolutos à nexibus peccati, qui jam gratia ſanctificante illuſtrabantur: ſed ejus mens eſt, quòd nullus reverà fuerit liber à captivitate peccati, niſi vel ipſius gratiæ beneficio præventus fuerit, ne laberetur, ut contigit in B. Virgine: vel jam peccati nexibus implexus eadem interveniente gratia liberaretur. *Ad tertium* di-

dico S. Leonem non loqui de damnatione culpæ, ſed pœnæ, ait enim: *Infirmitas ſanè, atque mortalitas, quæ non peccatum erant, ſed pœna peccati, à Redemptore mundi recepta ſunt ad ſupplicium, ut impenderetur ad pretium. Quod ergo in omnibus, &c.*

Objiciunt quintò omnes illos SS. Patres, qui diſtinctè, ac præcisè videntur aſſerere B. Virginem fuiſſe infectam originali culpa: In primis verò Rupertum lib. 1. in Cantica, ubi de B. Virgine, ait: *Et tu quidem veraciter dicere potueras, ecce enim in iniquitatibus concepta ſum, & in peccatis concepit me Mater mea; cùm enim eſſes de maſſa, quæ in Adam corrupta eſt, hæreditaria peccati originalis labe non carebas.* In eandem ſententiam referunt S. Anſelmum lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 16. ubi ait: *Licèt ipſa Chriſti Conceptio munda ſit, & abſque carnalis delectationis peccato, Virgo tamen ipſa unde aſſumptus, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit eam mater ejus, & cum originali peccato nata eſt, quoniam & ipſa in Adam peccavit, in quo omnes peccaverunt.* Referunt etiam S. Antonium de Padua in ſermone quodam de B. Virgine, ubi ait: *Beata Virgo fuit in utero matris à peccato per gratiam ſanctificata, & ſine peccato nata.* Imò addunt S. Bernardinum Senenſem ſerm. de S. Joanne Baptiſta, qui incipit, ſicut Sol oriens mundo, ubi triplicem diſtinguens ſanctificationem ait: *Tertia fuit ſanctificatio maternalis, & iſta removet culpam originalem, & confert gratiam, & removet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quàm venialiter, & hæc fuit in Virgine Matre, &c.*

Reſpondeo ad *Rupertum*, eum dumtaxat velle, quòd B. Virgo in eo inſtanti, quo Chriſtum concepit, non fuerit inebriata vino luxuriæ, quo inebriantur cæteræ mulieres: *Non fueras*, inquit, *experta vitium hujus ſæculi, vinum voluptatis carnalis, ſine cujus ebrietate nulla unquam mulier præter te, concipere potuit, aut poterit, & tamen dijudicare noſti, quàm melior, aut vehementior, dulcior, atque fortior eſſet voluptas, ſive amor Dei, in quo concepiſti, ſine dubio potata es illius torrente voluptatis*: Deinde ſubjicit verba in objectione laudata, poſt quæ ſubdit, *Sed ante faciem hujus amoris peccatum nec illud, nec aliud ſtare potuit, ante faciem hujus ignis ſtipula omnis interiit, ut totum ſanctum fieret habitaculum, in quo Deus totis 9. menſibus habitaret.* Quibus verbis ſignificat Rupertus ſe dumtaxat loqui de Conceptione activa B. Virginis, qua videlicet Chriſtum concepit ſine ulla voluptate, quam experiuntur cæteræ mulieres propter hæreditariam labem, quamque etiam B. Virgo fuiſſet experta, niſi divinitùs præſervata extitiſſet. Unde fuit hoc unicum privilegium Virginis Deiparæ, quòd ſolus ejus Filius dicere non potuerit, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, quia ſcilicet dumtaxat per ſupervenientem Spiritum S. & obumbrantem Altiſſimi virtutem Virgo eum concepit: quod utique hæc Virgo Deipara dicere non potuit, quia ejus Mater illud voluptatis vinum potavit, cùm eam in utero concepit: unde hæc dicere poterat, Ecce in iniquitatibus parentum concepta ſum. Quæ cùm ita ſint, etiam in illa voluptatis iniquitate Chriſtum concepiſſet, utpotè cùm eſſet de maſſa, quæ in Adam corrupta eſt, niſi fuiſſet divinitùs obumbrata, & ab ea voluptatis ebrietate præſervata. Ex quibus apparet Rupertum loqui dumtaxat de Conceptione activa parentum Virginis, non verò de paſſiva, ſeu illius animatione.

Ad S. Anſelmum dico, verba in objectione poſita non eſſe illius, ſed dumtaxat Boſonis ejus diſcipuli interrogantis *qualiter de maſſa peccatrice*, id eſt, *de humano genere, quod totum erat infectum peccato, hominem ſine peccato, quaſi azimum de fermentato Deus aſſumpſit; nam licèt ipſa ejuſdem hominis conceptio ſit munda, & abſque delectationis carnalis peccato; Virgo tamen ipſa unde aſſumptus eſt, &c.* Quis autem dixerit verba diſcipuli interrogantis eſſe reſolutionem Magiſtri? Adde quòd ſi omnia, quæ dicit Boſon cenſenda eſſent genuina S. Anſelmi ſententia, plurimis abſurdis laboraret, enim verò plura interrogat, quæ quaſi vera ſupponit, cùm tamen ſint abſurdiſſima.

Ad S. Antonium de Padua, dico præfatum ſermonem ſictitium omninò eſſe, nec uſquam inter ejus opera fuiſſe repertum: tantum enim abeſt, ut ille ſanctiſſimus vir ſenſerit Deiparam Virginem aliquo peccato fuiſſe fœdatam, quin imò contrarium apertè docet, ut videre eſt in ſermone Paraſceves, ubi dicit Chriſtum fuiſſe indutum veſte albâ, *id eſt*, inquit, *carne ab omni peccati labe munda, à Virgine immaculata aſſumpta, &c.* Et ſerm. 2. Dominicæ 5. poſt Pentecoſten dicit Mariam fuiſſe thronum nubis, *quia à peccato immunis*. Alias habet ejuſdem

dem authoritates de Alva in militia Immaculatæ Conceptionis contra malitiam peccati originalis. Hinc in Sole veritatis n.28. obſervat præfata verba non eſſe S. Antonii Paduani, ſed S. Antonini Florentini p.4. ſummæ, tit. 25. cap. 6. perperam ab adverſariis S. Antonio Paduano affiſta.

Ad S. Bernardinum dico, ipſius verba in objectione laudata non favere adverſariis, nam *removere culpam originalem*, non eſt dumtaxat eam auferre, & abſtergere, cùm jam exiſtebat, ſed etiam prævenire ne inficiat. Enim verò removere aliquem à legibus, idem eſt, quòd eum non adigere ad ſervandas leges. Quòd autem alia non ſit ejus viri ſanctiſſimi ſententia, patet ex eodem ſermone, nam in ejus initio ſic ait: *Sacramentum glorioſæ Virginis Matris Dei ſublimiſſimum ad reverendum, devotiſſimum ad tractandum, dulciſſimum ad contemplandum. Hodiè dilectiſſimi, proponitur nobis glorioſa equidem dies iſta, quæ jubar ſolaris luminis nobis offert, dum conceptam pronuntiat Dei Matrem, &c.* Si ergo dies Conceptionis Mariæ fuit glorioſa, quæ ſplendore ſuô pias mentes inflammat, illuminat, & roborat, & ſacramentum ſublime, reverendum, devotiſſimum, dulciſſimum: igitur non cum culpa, atque peccato fuit Conceptio illa. Item infrà plus inſinuat dicens: *In quibus verbis ſapientia Dei deſcribit triplicem gratioſum B. Virginis ſtatum. Primum, Conceptionis: Secundum, Nativitatis: Tertium, Annuntiationis. Primum, ſcilicet ejus Conceptionem dicit eſſe ſicut Solem, &c.* Si ergo Bernardinus commendat Conceptionem, ſicut Nativitatem, & Annuntiationem, in quibus nulla fuit macula, aut culpa, & dicit Conceptionem fuiſſe ſicut Solem. & gratioſam, hoc eſt, gratia, ac claritate ſanctitatis illuſtrem; conſequens eſt, quod tantum abeſt, ut ipſemet Immaculatæ Conceptioni adverſetur, quinimò ei patrocinatur, ſi æqua lance ejus verba trutines, ac perpendas.

Reſpondeo tandem cum Doctore in 3. diſt.3. q. 1. n. 14. omnes quotquot objici poſſunt Sanctorum authoritates nihil aliud ſignificare, quàm quod beata Virgo via ſeminali ab Adamo propagata habebat debitum contrahendi peccatum originale, & ex vi ſuæ Conceptionis illud contraxiſſet, niſi ſpeciali Dei privilegio ejus anima, eodem inſtanti, quo formata fuit, gratia ſanctificante fuiſſet illuſtrata. Nam ut præclarè docet Pitigianus noſter hîc art. 5. B. Virgo tripliciter fuit obnoxia peccato: *Primò*, in lumbis Adæ, & aliorum parentum: *Secundò*, in utero ante animationem, tunc enim jam exiſtebat ſecundùm corpus, & ſic inficienda erat peccato, niſi præveniretur. *Tertiò*, in ipſomet inſtanti animationis, quia licèt in illo eodem inſtanti reali temporis fuerit gratia donata, tamen priùs natura ejus anima concipi poteſt ſine gratia, & in ſtatu indifferenti ad gratiam, vel ad peccatum.

Inſtant adverſarii. Priùs naturaliter B. Virgo fuit filia Adæ, quàm ſanctificata; ſed in illo priori habuit debitum contrahendi peccatum originale: ergo de facto priùs habuit originale peccatum, quàm ab eo liberaretur.

Diſtinguit minorem Doctor *ibidem* num. 15. Habuit illud debitum poſitivè in illo priori inſtanti, negat; quod enim competit alicui poſitivè priùs natura, quàm aliud, poteſt affirmari de ipſo ſimpliciter, pro inſtanti temporis, in quo exiſtit, & in quo illud inſtans naturæ includitur: & ſic dici poſſet, quòd beata Virgo habuit peccatum originale, & gratiam ſanctificantem in eodem inſtanti temporis, quod eſt abſurdum: in illo priori inſtanti habuit illud debitum negativè, quatenùs non concipitur habuiſſe aliquid pro illo inſtanti naturæ, ratione cujus non deberet contrahere peccatum originale, quia pro illo inſtanti nondum concipiebatur, ut habens gratiam ſanctificantem, concedit. Quæ utique ſolutio legitima apparet etiam in ſententia adverſariorum, qui non negant Deum de potentia abſoluta potuiſſe Virginem ab originali præſervare.

Urgent: B. Virgo in illo priori naturæ, in quo præintelligitur ad gratiam, non habet juſtitiam, nec concipitur, ut juſta: ergo neceſſariò concipi debet, ut injuſta, vel ut non-juſta, & proinde ut habens originale peccatum.

Negat ſequelam Doctor num. 18. *Quia*, inquit, *abſtrahentium non eſt mendacium*. 2. *Phyſic. non enim intellectus non intelligens hoc, intelligit non hoc; ut, non intelligens hominem eſſe animal, non intelligit ipſum non animal, quia tunc non poſſet eſſe abſtractio ſine mendacio, auferendo ab aliquo, quod ſibi eſſentialiter ineſt.*

Objiciunt ſecundò. Si B. Virgo concepta fuiſſet ſine peccato originali, opus non ha-

habuiſſet Chriſto Redemptore, & Mediatore: ſed hoc eſt abſurdum: igitur, &c.

Negat majorem Doctor n. 15. *Ipſa enim*, inquit, *contraxiſſet originale peccatum ex ratione propagationis communis, niſi fuiſſet præventa per gratiam Mediatoris; unde ſicut alii indiguerunt Chriſto, ut per ejus meritum remitteretur eis peccatum jam contractum, ita illa magis indiguit Mediatore præveniente peccatum, ne eſſet ab illa aliquando contrahendum, & reipſa contraheret.*

Inſtant: Nullus (inquit S. Zozimus Papa epiſt. 155. apud Auguſtinum) *niſi qui peccati ſervus eſt liber efficitur; nec redemptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatum fuerit antè captivus*: igitur ſi B. Virgo non contraxit originale peccatum, verè, & propriè non egebat Chriſto Redemptore.

Confirmatur à ſimili, quia licèt Chriſtus (ut multi Theologi docent) meruerit bonis Angelis gratiam, qua præſervarentur à lapſu; non tamen propterea poteſt dici eorum Redemptor: ergo à ſimili non erit cenſendus propriè Redemptor reſpectu Virginis, ſi ipſam reverà à peccato non liberavit.

Diſtinguo antecedens. Nullus poteſt dici redemptus, niſi qui fuerit per peccatum ante captivus, debito, concedo: reipſa tantùm, nego: Etenim propriè quis aliquem dicitur redimere à captivitate, & carcere, dum eum jam propter debita detrudendum in carcerem, pro eo ſatisfacit creditori, & ejus debitum exolvit: at beata Virgo, ut expreſsè docet Doctor, habebat debitum contrahendi captivitatem peccati originalis; & illud vi ſuæ conceptionis, ac propagationis ab Adamo via ſeminali contraxiſſet, niſi divinitùs fuiſſet præſervata. Hinc eſt, quòd illa præſervatio verè, & propriè dici poſſit redemptio: ſecus autem eſt de Angelis, qui nullum in ſe habebant debitum incurrendi lapſus, niſi prævenirentur; unde illorum præſervatio non ita propriè vocari poteſt redemptio, ac præſervatio B. Virginis.

Objiciunt tertiò: Beata Virgo ſubjecta fuit omnibus pœnis propter originale peccatum præſcriptis, putà ærumnis, ac mœroribus, imò etiam & morti: igitur peccatum iſtud contraxit.

Reſpondeo, equidem hæc omnia Virginem Deiparam ſuſtinuiſſe, non quidem in punitionem, & neceſſitatem: ſed ad meritum, & ampliorem gratiam; expediebat enim, ut Filio aſſimilaretur, qui ærumnas, & labores temporales, imò & mortem ipſam pati voluit, ut copioſa apud ipſum foret redemptio: Poteſt enim, inquit „ Doctor n. 8. Mediator reconciliare ali- „ quem, ut auferantur ab eo pœnæ ſibi „ inutiles, & relinquatur in pœnis ſibi uti- „ libus: originalis culpa fuiſſet inutilis Ma- „ tiæ; pœnæ temporales tamen fuerunt uti- „ les, quia in eis meruit: igitur, &c. „

Objiciunt denique: Si B. Virgo peccatum originale non contraxiſſet, & mortua fuiſſet ante Aſcenſionem Chriſti, debuiſſet regnum cœlorum intrare: at nullus hominum ante Chriſti Aſcenſionem potuit in cœlum recipi; ſiquidem dumtaxat per triumphalem Chriſti in cœlum introitum, ſolùm patuit illius aditus hominibus: igitur, &c.

Negat ſequelam majoris Doctor: non enim carentia peccati originalis neceſſariò infert introitum in regnum cœlorum; nam SS. Patribus pridem ante Chriſtum natum vita functis, dimiſſum erat originale peccatum, nec tamen clara Dei viſione donabantur; id quippe hominibus reſervatum erat in illa Chriſti Aſcenſione, ut videlicet aſcendens in cœlum captivam duceret captivitatem, & daret dona hominibus: *Ita enim determinaverat Deus*, inquit Doctor n. 19. *quòd licèt acceptaret Paſſionem Chriſti prævisam ad remittendum culpam originalem omni credenti, & credituro illam Paſſionem; non tamen remittebat pœnam illi peccato debitam*, ſcilicet carentiam viſionis divinæ propter Paſſionem prævifam, ſed propter ipſam exhibitam: & ideo ſicut illis Patribus non patuit janua, quouſque Paſſio Chriſti fuit exhibita, ita probabile eſt, quod nec B. Virgini reſerata fuiſſet, ſi ante Chriſti D. in cœlum Aſcenſionem obiiſſet.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm B. Virgo immunis fuerit ab omni peccato actuali.

Notandum primò, peccatum actuale ſolitò diſtingui duplex, mortale videlicet, & veniale. *Mortale* eſt deliberata tranſgreſſio legis divinæ graviter obligantis, ratione cujus ſolvitur amicitia hominis cum Deo, & ab homine removetur gratia, & charitas, quarum præſentia vivebat anima, quarumve jactura, & abſentia ſpiritualem mortem incurrit. *Veniale* eſt tranſgreſſio præcepti levis, vel non perfectè

ctè deliberata, & libera, quæ nec cum Deo amicitiam ſolvit, nec gratiam, aut charitatem ab anima removet; ſed ejus dumtaxat fervorem imminuit, nec ab ultimo fine removet, ſed ſolùm ab ejus conſecutione remoratur: veniale autem dicitur, vel quia levis eſt offenſa comparatione peccati mortalis; vel maximè quia eſt venia dignum.

Notandum ſecundò, ex Seraphico Doctore in 2. diſt. 29. art. 3. quæſt. 2. triplex diſtingui poſſe genus peccati venialis; *quoddam* enim accidit homini ex ſurreptione ſenſualitatis: *alterum* ex ſubito aliquo, & indeliberato rationis motu: *tertium* denique veniale dicitur ob imperfectionem actus, & levitatem materiæ, cujuſmodi eſt verbum otioſum, & mendacium, aut jocoſum, aut officioſum; quod utique peccati genus, plerumque reperitur etiam in viris eximia pietate illuſtribus. Quærimus ergo, utrùm Virgo Deipara aliquo ex his modis venialiter peccaverit.

Notandum tertiò, ex Doctore ſubtili in 2. diſt. 20. quæſt. 1. duplicem diſtingui confirmationem in gratia, unam qua tollitur poſſe peccare, etiam venialiter: aliam, qua tollitur de facto peccare. *Prima*, ſolùm comprehenſoribus, & Beatis convenit: *Non poſſe enim peccare*, inquit, *non poteſt competere viatori, alioquin eſſet contradictio, quia certitudo de beatitudine eſt maxima beatitudinis pars, non poſſe autem peccare, fuiſſet tunc ſcibile à quolibet, ſicut & modò poſſe peccare nobis eſt certum*. Hæc autem certitudo infallibilis de beatitudine ſoli comprehenſori competere poteſt. Inſuper, quandiù in objecto voluntatis viatoris, eſt defectus boni, poteſt voluntas viatoris deficere à rectitudine volendo illud, non ſecundùm debitam circumſtantiam; ſed quamdiu homo eſt viator, ipſius voluntas non poteſt conjungi objecto, in quo eſt omnis boni ratio; igitur quamdiu viator eſt, poteſt deficere à rectitudine: & per conſequens poſſet peccare, adeoque nullus viator ita confirmari poteſt in gratia, ut peccandi potentiam infallibilem excludat. *Secunda* autem confirmatio in gratia non excludit quidem potentiam peccandi, ſed dumtaxat actum peccati, in quod homo non poteſt præceps tuere propter ſpecialem Dei aſſiſtentiam, protectionem, & auxilia ſpecialia, quæ ita contemperantur libero arbitrio, ut infallibiliter omnem peccaminoſum actum removeant. Prior impeccantia dicitur intrinſeca, & velut antecedens; poſterior verò extrinſeca, & conſequens. Certum eſt autem quòd B. Virgo, quamdiu vixit in hoc mundo, non habuerit impeccabilitatem ab intrinſeco, & antecedentem: quia nulla gratia habitualis hujus vitæ, quantumvis perfecta, ſic determinat voluntatem, ut antecedenter non ſit adhuc indifferens ad peccandum. Nec certè talis impeccabilitas antecedens conveniebat B. Virgini in hac vita: Tum quia erat purè viatrix: Tum quia, quamvis libertas ad peccandum ſit defectus, tamen conducit ad meritum, juxta illud Eccleſiaſt. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt trangreſſus*. Quæritur autem utrùm ſecundum genus impeccabilitatis habuerit.

CONCLUSIO UNICA.

B*Eatiſſima Virgo immunis fuit ab omni prorsùs peccato actuali*. Hæc eſt communis apud omnes Chriſti fideles contra hæreticos Lutheranos, & Calviniſtas. Probari poſſet concluſio plurimis ſacræ Scripturæ textibus; illis videlicet, quibus ſupra probatum eſt, perpetuas ſimultates, & inimicitias fuiſſe inter Mariam, & dæmonem: talis autem non intercesſiſſet pugna, ſi beata Virgo in aliquod peccatum lapſa fuiſſet, igitur, &c.

Probari ſimiliter poſſet, maximè ex libro Canticorum, ubi Virgo Deipara non ſolùm tota pulchra, & ſine macula prædicatur; ſed cap. 2. dicitur de ea: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias*. Quod oraculum Sedulius *lib. 2. de Paſchate* egregiè ſic expendit:

Et veluti ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens Matrem obſcurat honore;
Sic Lux de ſtirpe ſacra veniente Maria,
Virginis antiquæ facinus nova Virgo piaret.

Et Hugo de S. Victore.

Salve Verbi ſacra parens,
Flos de ſpina, ſpina carens,
Flos ſpineti gloria:
Nos ſpinetum, nos peccati
Spina ſumus cruentati,
Sed tu ſpinæ neſcia..

Probatur ſecundò ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. Can. 23. *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit amplius peccare non poſſe; neque gratiam amittere, atque ideo eum qui* abi-

labitur, & peccat, numquam verè juſtificatum fuiſſe, aut contra poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.

Eamdem ſententiam plurimi è SS. Patribus tuentur, imprimis verò S. Auguſtinus, qui in libro de natura, & gratia cap. 36. ab actuali peccato penitùs Dei Matrem Virginem liberat. Cùm enim Pelagius, ut ſuum dogma probaret, nempe homines poſſe ſine omni eſſe peccato, & multorum utriuſque ſexus exempla protuliſſet, qui in Scripturis *non modò non peccaſſe, ſed etiam juſtè vixiſſe referuntur*; quales fuerunt Abel, Enoch, Melchiſedech, Abraham, &c. *adjunxiſſet* etiam fœminas, Debboram, Annam matrem Samuelis, &c. *Ipſam etiam Domini, ac Salvatoris noſtri Matrem, quam dicit ſine peccato confiteri neceſſe eſſe pietati*: cùm hæc, inquam, de B. Virginis impeccantia Pelagius affirmaſſet, aſſentitur huic Auguſtinus, & ita loquitur: *Excepta itaque ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem; unde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ collocatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum? Hac ergo Virgine excepta, ſi omnes illos ſanctos, & ſanctas, cum hic viverent, congregarè poſſemus, & interrogare utrùm eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus? utrùm hoc quòd iſte dicit, an quod Joannes Apoſtolus? &c.* Ex quibus apparet S. Auguſtinum apertè docere beatiſſimam Virginem nullo proprio, & actuali peccato fuiſſe inquinatam.

Eamdem veritatem præ cæteris egregiè docet S. Bernardus, in ſerm. 2. de Aſſumptione, ubi ſic ſcribit: *Abſit enim, ut proprii quidquam inquinamenti domus hæc aliquando habuiſſe dicatur, ut in ea proinde ſcopa Lazari quæratur. Quòd ſi originalem à parentibus maculam traxit: ſed minùs à Jeremia ſanctificatam in utero, aut non magis à Joanne, Spiritu ſancto repletam credere prohibet pietas Chriſtiana; Hæc enim feſtis laudibus naſcens honoratur. Poſtremò cùm omnimodò conſtet ab originali contagio ſola gratia mundatam eſſe Mariam, &c. ut omninò pium eſt credere, proprium Mariæ delictum non habuit.* Idem docet, & in epiſt. 174. ubi etſi putam ab originis vitio haberi non patitur in utero tamen ſanctificatam eſſe non dubitat, & quidem *copioſiorem ſanctificationis benedictionem in eam deſcendiſſe, quæ & ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum.*

Meritò itaque Proclus Conſtantinopolitanus Oratione 6. beatiſſimam Dei Matrem inter alia omnia, vocat, *impeccantiæ ſacrarium*. Jure item Ildelphonſus in ſerm. de Aſſumptione, cum arca teſtamenti veteris illam comparat, *Supra quam propitiatorium, & Cherubim hinc inde obumbrantia figurantur, quia Mariæ nullum intrinſecùs obrepſit peccati contagium: ſed intus omnis cuſtodia Legis, & Manna fuit*. Qua etiam ſimilitudine uſus eſt Proclus addens illud, *hanc Arcam eſſe intus, & extra deauratam, hoc eſt corpore, ac ſpiritu ſanctificatam*.

Hujus aſſertionis, ac veritatis hanc egregiam rationem profert S. Thomas Opuſc. 60. art. 3. ubi cùm præmiſiſſet præfatam auctoritatem S. Auguſtini pro innocentia B. Virginis, ſubdit: „Non enim fuiſſet idonea Mater Chriſti, ſi aliquando peccaſſet: tum quia honor parentum redundat in prolem, ſecundùm illud Prov. 18. *Gloria filiorum parentes eorum*, unde per oppoſitum, ignominia matris ad filium redundaſſet: tum etiam quia ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, quia ab ea carnem accepit: Dicitur autem 2. ad Corinth. 6. *Quæ conventio Chriſti ad Belial?* Tum etiam quia Chriſtus, qui eſt ſapientia Patris, ſingulari modo habitavit non ſolùm in ejus anima: ſed etiam in ejus utero. Dicitur autem Sapientiæ 1. *In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis*. Et ideo ſimpliciter fatendum eſt, quòd beata Virgo nullum peccatum actuale commiſit, nec mortale, nec veniale, ut ſic impleatur, quod dicitur Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, &c.*"

Objiciunt primò hæretici B. Virginem peccaſſe peccato infidelitatis, dum Lucæ 1. Angelo Incarnationem nuntianti, quaſi incredula dixit, *Quomodò fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Unde Lutherus in poſtilla Evangelii de Annunciatione: *Ipſa*, inquit, *profectò in ſe ſenſit incredulitatis ſenſum*. Et Calvinus in præfata verba Lucæ, dicit illam non minùs fuiſſe dubiam de Omnipotentia Dei, quàm Zacharias: igitur aliquod peccatum actuale commiſit.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico cum S. Auguſtino hom.44. cap.5. ex 50. *Dum interrogavit, non de promiſſione dubitavit*. Vel, ut præclarè ait S. Bernardus homil.4. ſuper Miſſus eſt: *Non dubitat de facto, ſed modum requirit, & ordinem: neque enim quærit, an fiet iſtud: ſed quomodo?* Hæc omnia eximiè confirmat S. Ambroſius in eadem verba, ubi notat non fuiſſe eamdem Mariæ, & Zachariæ mentis affectionem circa vaticinium Angelicum; Zacharias ob incredulitatem fuit reprehenſus, & punitus, non autem Virgo Deipara. *Quo ergò modo*, inquit, *fieri poſſet, ut Zacharias, qui non crediderat, ſilentio condemnaretur; Maria autem ſi non credidiſſet, Spiritus ſancti infuſione exaltaretur? Sed neque non credere Maria; neque tamen temerè debuit uſurpare: non credere Angelo, uſurpare divina; neque enim facile erat, ſcire myſterium abſconditum à ſæculis in Deo; quod nec ſuperiores Poteſtates ſcire potuerunt. Et tamen non fidem tenuit, non officium refutavit, ſed accommodavit affectum, ſpopondit obſequium: etenim cùm dixit: Quomodo fiet iſtud? non de effectu dubitavit, ſed qualitatem ipſius quæſivit effectus. Quantò temperatior iſta reſponſio, quàm verba ſunt Sacerdotis! Hæc ait, quomodo fiet iſtud? ille reſpondit. Unde hoc ſciam? Hæc jam de negotio tractat: ille adhuc de nuntio dubitat. Negat ille ſe credere, quod negat ſe ſcire, & quaſi fidei adhuc alium quærit auctorem: iſta ſe facere profitetur, nec dubitat eſſe faciendum, ſed id quomodo fieri poſſit, inquirit.*

Objiciunt ſecundò, illam peccaſſe peccato negligentiæ, cùm filium amiſit per triduum, & peccato impatientiæ eum cum objurgavit, his verbis: *Fili quid feciſti nobis ſic?* Igitur &c.

Nego antecedens, & ad primum dico, quòd cùm Virgo Deipara, & ſanctiſſimus ejus ſponſus Joſeph ſcirent Jeſum eſſe verum Deum, reliquerunt illum ſuo arbitrio; unde facilè induci potuerunt, ut crederent illum fuiſſe cum ſuis Cognatis, & notis, ac proinde nulla ibi eorum apparet negligentia; quippe etim noviſſent eum non egere illorum manuductione, & præſentia, ut domum incolumis reverteretur. Nulla pariter fuit impatientia; præfata enim Mariæ verba non ſunt indicia reprehenſionis, ſed doloris, teſtanturque ſolum ingentem Virginis amorem, & dolorem de abſentia amantiſſimi ſui filii.

Objiciunt tertiò; Videtur peccaſſe peccato ambitionis, dum in nuptiis miraculum requiſivit à filio dicendo: *Vinum non habent*. His enim verbis, inquit Lutherus ad caput 2. Joannis, videtur ex ambitione, & vana gloria quæſiviſſe miraculum ad oſtentationem.

Verùm *reſpondeo* cum S. Auguſtino tr.8. in Joan. illa verba non fuiſſe indicium inanis gloriæ, ſed eximiæ fidei B. Virginis, circa divinitatem, & omnipotentiam filii ſui, necnon & ſignum ardentiſſimæ charitatis, qua ipſa flagrabat erga pauperes, quos nolebat pudore ſuffundi propter vini defectum. Nec quando Chriſtus dixit: *Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea*; petitionem matris, ut nimis importunam reprobavit, ſed ſapientiæ, & poteſtatis plenitudinem pro libito ſeſe communicantem oſtendit. *Non repellens* (inquit S. Auguſtinus lib. 4. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 10.) *de qua ſuſcepit carnem, ſed ſuam tunc maximè inſinuans Divinitatem, aquam converſurus in vinum, quæ Divinitas illam etiam fœminam fecerat, non in illa facta erat.* Quod autem ſubjungit Chriſtus: *Nondum venit hora mea*, ſic idem S. Auguſtinus explicat tr.19. in Joan. *Hanc itaque horam prædixerat*, inquit, *quæ tunc nondum venerat, in qua deberet agnoſcere matrem moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Tunc ergo divina facturus, non Divinitatis, ſed infirmitatis matrem, velut incognitam repellebat: nunc autem humana jam patiens, ex qua fuerat factus homo, affectu commendabat humano. Tunc enim qui Mariam creaverat, innoteſcebat in virtute: nunc verò quem Maria pepererat, pendebat in Cruce.*

Objiciunt quartò: S. Chryſoſtomum, qui aliud etiam peccatum, *inanis gloriæ*, ac ſuperbiæ cujuſdam in ea vult deprehendi: nam exponens illud Matth. 27. ubi cùm Chriſto renuntiaſſet quidam: *Ecce mater tua, & fratres foris ſtant quærentes te*, quibus Chriſtus reſpondet, *Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?* hujus reſponſi rationem ſic ediſſerit. *Hujuſmodi*, ait, *verba locutus eſt, non quòd eum matris puderet, aut illam, è qua genitus erat, abdicaret (ſi enim puderet ejus, neutiquam per uterum illum prodiiſſet in lucem) ſed ut oſtenderet, nihil illud eam juvare, niſi quòd efficis ſui erat in omnibus præſtaret. Nam quod illa facere inſtituerat, ſupervacaneæ cujuſdam ambitionis erat, quippe volebat oſtentare populo, ſe filio dominari,*

nari, & in eum auctoritatem exercere: cùm nondum de ipſo magnum aliquid imaginatione ſua ſibi proponeret. Ideò intempeſtivè acceſſit. Ac vide quæſo tam ipſius, quàm illorum ſuperbiam. Cùm enim par eſſet ingreſſos ipſos audire cum turba, aut ſi hæc nollent, expectare dum finem dicendi faceret, ac tunc adire: illi contra foras ipſum evocant. Unde inquit Calvinus in hunc locum, non dubium eſt quin his verbis carpat Mariæ importunitatem, quòd præpoſterè curſum doctrinæ ejus abrumpere tentabat.

Reſpondeo cum S. Ambroſio in hunc locum, Chriſtum ſic reſpondiſſe, ut doceret Auditores, quòd religioſior ſit copula mentium, quàm corporum: *Neque*, inquit, *injurioſè refutantur parentes, ſed religioſiores copulæ mentium docentur eſſe, quàm corporum: Ergo hic non (ut quidam tendiculas aucupantur) mater negatur, quæ de cruce etiam agnoſcitur; ſed neceſſitudini corporali præſcriptorum cœleſtium forma præfertur. Illud quoque non intelligere abhorret, quia per figuram parentum, demonſtrat Judæis, ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, Eccleſiamque credidit præferendam.*

Ad S. Chryſoſtomum dico, vel eum oratorio more hac in expreſſione exceſſiſſe, vel in hoc tantillum à vero exorbitaſſe, ut ingenuè fatetur S. Thomas.

Objiciunt denique aliquos ex SS. Patribus aſſerentibus B. Virginem tempore paſſionis nutaſſe in fide. Sic imprimis Baſilius epiſt. 318. aſſerit illam dubitatione quadam fluctuaſſe, ac ſcandalo jactatam, quando ſupplicio vidit filium ſuum affici: *Anima*, inquit, *paſſionis tempore, dubitationi cuidam fuit ſubjecta, ſecundùm Domini vocem, qui dixerat; Omnes vos ſcandalum patiemini in me.* Sic pariter S. Cyrillus Alexandrinus idem apertè tradit in Commentariis ad Joan. dicens Beatam illam Virginem in paſſione ſui filii, non ſolùm ſcandalum paſſam fuiſſe, *ſed & propemodum de ſtatu mentis ſuæ dejectam.* At minùs toleranda ſunt, quæ ſubinde narrat, Chriſtum matrem Joanni diſcipulo commendaſſe, *quòd cùm ea in ſcandalum incidiſſet, & cogitationum perturbationibus implicata eſſet, providendum illi fuerit... Itaque cùm ſciret quibus tum cogitationibus agitaretur, hanc egregio myſtagogo commiſiſſe diſcipulo ſuo, qui myſterii illius altitudinem rectè, & idoneè explicare poſſet.* Idem docet Origenes hom. 17. in Lucam, ubi inter cætera ait: *Quid putamus quòd ſcandalizatis Apoſtolis, mater Domini à ſcandalo fuerit immunis? Si ſcandalum in Domini paſſione non paſſa eſt, non eſt mortuus Jeſus pro peccatis ejus. Si autem omnes peccaverunt, & egent gloria, juſtificati gratia ejus, & redempti, utique & Maria illo tempore ſcandalizata eſt.*

Reſpondeo primò ad Origenem, illum hac in re ſicut in aliis plurimis graviter lapſum fuiſſe, ac proinde nullatenus eſſe audiendum. Ad cæteros Patres dico, illos more concionatorio nonnihil exceſſiſſe; vel per dubitationem intelligunt magnam admirationem, & quaſi ſtuporem B. Virginis tempore paſſionis Chriſti. Nam eximiam illius patientiam, & invictam animi conſtantiam in illo immenſo mœrore, quo premebatur, declarat S. Ambroſius epiſt. 25. ubi ita ſcribit; *Maria Mater Domini ante crucem filii ſtabat: nullus me hoc docuit, niſi S. Evangeliſta...* Et paulò infra: *Fugientibus Apoſtolis, ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Chriſti vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem: aut fortaſſe quia cognoverat per Filii mortem, mundi redemptionem, &c.* Et in Concione in obitu Valentiniani: *Stabat*, inquit, *& S. Maria juxta crucem Filii, & ſpectabat Virgo ſui Unigeniti paſſionem, ſpectantem illam lego, ſtantem eam lego: flentem non lego.*

QUÆSTIO TERTIA.

Utrùm beata Virgo verè, & propriè dicenda ſit Mater Chriſti.

N*Otandum primò*, hæreſim Neſtorianam anteceſſiſſe, ac ei veluti præluxiſſe Theodorum Mopſueſtenum Diodori Tarſenſis diſcipulum, ac condiſcipulum S. Joannis Chryſoſtomi, ut narrat Theodoretus lib. 5. Hiſtoriæ cap. 39. quem inſuper ampliſſimo genere, & in ſummis opibus natum, Antiochiæ ab eodem illo Joanne Chryſoſtomo ad Monachorum inſtitutum illectum eſſe refert Heſichius Presbyter Hieroſolymitanus in Eccleſiaſtica Hiſtoria. Quin etiam idem aſſerit cum Nicephoro lib. 13. c. 2. illum fuiſſe Theodorum, ad quem S. Chryſoſtomus ſcripſit duos libros, ut eum in communem vitam ab ſacratiore vivendi propoſito relapſum revocaret: atque hic demum *Mopſueſtiæ*, quæ eſt urbs Ciliciæ, Epiſcopatum obtinuit, quem totis 36. annis feliciter rexit indefeſſo labore contra

quoslibet Hæreticos, maximè Arianos, & Eunomianos, necnon Origeniſtas, & Apolinariſtas decertans, ut referunt Facundus lib. 3. cap. 3. & Theodoretus lib. 5. cap. 30. qui idcircò hunc Theodorum mirificè collaudat; imò & à Cyrillo honorificum de illo teſtimonium memorat Facundus lib. 8. cap. 6. tametſi poſteà ſcriptis cum ſuis notaſſe perhibeatur, quòd poſt damnatum in Epheſina Synodo Neſtorium cum hæreſi ſua, ac libris ejus Imperatorum edicto proſcriptis, fautores illius, ac Diſcipuli quorumdam Epiſcoporum ſcripta, quibus Neſtoriani erroris venena erant inſperſa, in vulgus diſſeminabant, præſertim Diodori Tarſenſis, & Theodori Mopſueſteni, qui omnium peſtilentiſſimus habebatur, quique Neſtorio infandi dogmatis auctor fuiſſe perhibebatur. Quocirca Proclus Conſtantinopolitanus ejuſmodi libros à fidelibus legi prohibuit, & Cyrillus ipſe contra Theodorum libros edidit, qui in quinta Synodo referuntur coll. 5. & quorum meminit Liberatus Diaconus in Breviario his verbis; *Quatuor*, inquit, *ab illo* (Cyrillo) *ſcripti ſunt, tres adversùs Theodorum, & Diodorum quaſi Neſtoriani dogmatis auctores, & alium de Incarnatione librum*, in quibus inter cæteros Dionyſii Areopagitæ teſtimonia poſita eſſe demonſtrat. Nec refert, quòd Catholici quidam reſponderint Acephalis, qui libris iſtis utebantur, eos non eſſe Cyrilli: ſiquidem pro genuinis Cyrilli libris quinta Synodus mox laudata habuit.

Ut ut ſit, certum eſt Theodorum illum Neſtorio auctorem fuiſſe illius nefariæ hæreſis, qua negabat S. Virginem Dei genitricem fuiſſe, & appellari debere, ut plurimis docet Rabbulla Edeſſenus Epiſcopus in Epiſtola ad Cyrillum, ubi Theodori hæreticas opiniones recenſet, eaſdem planè, quas in Neſtorio Synodus Epheſina damnaverat: *Primùm expoſuit*, inquit, *non eſſe verè Dei genitricem S. Virginem; tamquam Deo Verbo non ſuſcipiente ſecundùm nos nativitatem*. Illius nihilominùs partes ſuſcepit Joannes Antiochenus, nam congregata Synodo, qua compeſceret nonnullos inſtantes, ut damnaretur Theodorus ob prava quædam, & hæretica capita, quæ in excerptis notata circumferebantur, ſcripſit ad Cyrillum multis rationibus ſuadens, ne permittat illuſtrem virum, ac glorioſis pro Eccleſia functum laboribus, ut hæreticum damnari, ad quem reſcribens Cyrillus hæc habet: *Diodori*, inquit, *& Theodori pravas, & illaudatas opiniones, vel aliorum quorumdam, quos non laudari ſatius erat, ne quid acerbum dixerim, eo quòd plenis quodam modo velis contra Chriſti gloriam feruntur, nemo obſecro, ſanctis, & orthodoxis Patribus adſcribat*. Unde idem Cyrillus Epiſt. ad Acatium Melitenes Epiſcopum ſcripſit, hunc Theodorum *habuiſſe linguam blaſphemam, & huic miniſtrantem calamum*. Quapropter queritur eum tanti ab Orientalibus exiſtimari, *ut acclamationes à populo tales de eo factæ ſint in Eccleſiis: Augeatur fides Theodori: Ita nos credimus quemadmodum Theodorus; cùm tamen eumdem auſum aliàs in Eccleſia exiguum quiddam perperam loqui, lapidibus appetierint. Verùm ſicut paſtori libet, ita ſentit grex*, addit Cyrillus Joannem tacitè vellicans. Vix ergo ſatis mirari poſſum, quòd Facundus lib. 3. cap. 3. aſſerat Theodorum à Cyrillo laudatum fuiſſe, nec à nemine culpatum; nam à S. Cyrillo hæc ſcripta fuiſſe refert, *Scripti ſunt à magno Theodoro adversùs Arianorum, & Eunomianorum hæreſes viginti fortè, & adhuc ampliùs libri, & alia præter hæc Evangelica, & Apoſtolica ſcripta interpretatus eſt. Et hos quidam labores nullus auſus eſt increpare, ſed dextro decreto honorare ſtudium rectorum dogmatum, quod in eis eſt*. Hæc tamen cum S. Cyrilli ſcriptis mox laudatis minimè cohærent.

Notandum ſecundò, conveniſſe Neſtorianos cum Catholicis, Verbum reverà carnem ſive hominem eſſe factum: utrùm verò aſſumptio hæc humanæ naturæ, ſive incarnatio dicenda eſſet propriè, ac verè generatio, non ita conſentiebant Neſtoriani, ſiquidem Neſtorius Dei Filium, ac Verbum fatebatur quidem per Virginem tranſiiſſe: verùm præfractè negabat ipſum ex B. Virgine fuiſſe genitum, ut refert S. Cyrillus lib. 1. contra Neſtorium: veritus enim ne *tranſitum* illum de vera generatione populus intelligeret, coram quo dixerat, *Non ſe invidere vocem illam Chriſti genitrici Virgini, ſed eam ſcire eſſe venerandam, quæ Deum ſuſcepit, & per quam tranſitum fecit omnium Dominus*, ſtatim dictum ſuum ſic caſtigavit; *Quo tandem modo tranſeundi Verbum illud intellexiſtis*, inquit? *Non dixi* tranſivit, *pro eo quòd eſt*, genitus eſt: *non enim tam citò ſententiæ meæ obliviſcar: tranſiviſſe Deum ex Chriſti genitrice Virgine, à ſacris litteris ſum edoctus: Deum verò ex ipſa genitum*

tum

tum eſſe, nuſquam didici. Verùm adversùs impiam, ac nefariam hereſiarchæ ſententiam conclamatum eſt ab univerſis Catholicis, & blaſphemus illius error non ſolùm à coevis, & poſterioribus, ſed etiam à primævis, & anterioribus SS. Patribus proſcriptus eſt. Hi namque omnes una voce conteſtantur Verbum divinum ex B. Virgine verè fuiſſe genitum, ac eam propriè Dei genitricem eſſe appellandam, ut apparebit infrà.

Notandum tertiò quoſdam Neſtorianos, quò faciliùs ſuum nefarium dogma ſub larvata Catholicæ doctrinæ ſpecie, ac verborum ſimilitudine, tegerent, non recuſaſſe B. Virginem Χριστοτόκον appellare. Cùm enim viderent ſe in invidiam traduci, & pro hereticis haberi, quòd voculam illam admittere recuſarent, quaſi hoc unum vocabulum eos à Catholicis ſejungeret; omnis namque ferè de fide contentio inter Catholicos, & Neſtorianos in hoc uno conſtituendo vocabulo ſita erat, ut teſtatur S. Cyrillus Epiſt. ad Joannem Antiochenum, & Ephræmius Antiochenus Patriarcha apud Photium ſcribens, *ad certam Catholicæ pietatis ſuæ omnino faciendam fidem, Dei genitricem eſſe ſentire, profiterique ſanctiſſimam Virginem*. Hanc à ſe hæreſis notam ut propulſarent Neſtoriani, hac vafritie vocabulum iſtud admiſerunt, ut ſignificarent priùs, ac ſeparatim formatum in utero Virginis fuiſſe hominem, deinde aſſumptum eſſe à Verbo in ejuſdem dignitatis, ac nominis communionem: ſicque ea ratione admittebant Virginem eſſe Dei genitricem, quòd genuiſſet eum, qui ad ſocietatem, & conſortium cum Deo ſubvectus eſt, ut luculenter explicat Vincentius Lirinenſis his verbis: *Eſt ſingulari quodam Domini, ac Dei noſtri, filii autem ſui munere, veriſſimè, ac beatiſſimè Θεοτόκος confitenda: ſed non eo modo Θεοτόκος, quo impia quædam hæreſis ſuſpicatur, quæ aſſerit eam Dei Matrem ſola appellatione dicendam, quæ eum ſcilicet peperit hominem, qui poſteà factus eſt Deus: ſicut dicimus Presbyteri Matrem, aut Epiſcopi matrem, non jam Presbyterum, aut Epiſcopum parendo, ſed eum generando hominem, qui poſteà Presbyter, vel Epiſcopus factus eſt*.

His ita præmiſſis duo maximè ſuperſunt hac in quæſtione determinanda. *Primum*, quòd reverà Virgo dicenda ſit Dei genitrix. *Secundum*, qualiter concurrerit ad illam generationem, an per ſanguinem puriſſimum, an per ſuæ virgineæ carnis deciſam aliquam portiunculam.

CONCLUSIO PRIMA.

B*Eatiſſima Virgo reverà dicenda eſt Deipara*. Hæc eſt de fide determinata in variis Conciliis, maximè verò Epheſino, in quo contra Neſtorium B. Virgo Θεοτόκος, hoc eſt, Dei genitrix eſt proclamata. Eandem ſignificaverat Angelus Gabriel myſterium Incarnationis Mariæ denuntians his verbis, *Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei*, Lucæ 2. Hinc ibidem B. Elizabeth ad Mariæ viſitationem exclamavit: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me*.

Eodem divinæ dignitatis, ac gloriæ titulo eam celebrarunt omnes SS. Patres ab ipſis naſcentis Eccleſiæ Primordiis, qui vel Deum reverà ex Virgine genitum, vel ipſam Virginem Dei genitricem appellaverunt. Sic enim, ut ex plurimis aliquos commemorem, loquitur *Juſtinus Martyr* in dialogo cum Tryphone, ubi dicit, *Chriſtum priùs extitiſſe filium Conditoris omnium, ac Deum, qui genitus eſt homo per Virginem, &c.* Unde Tryphoni Judæo objicienti *rem incredibilem, & prope impoſſibilem demonſtrare illum velle, Deum gigni, & hominem fieri ſuſtinuiſſe*; reſpondet ipſum gigni voluiſſe, & in crucem tolli pro humano genere. Subſcribit *Ignatius Martyr*, non quidem in epiſtola ad Rom. ut refert Theodoretus Dialogo 1. ſed in ea, quæ eſt ad Smyrnenſes, ait; *Perſuaſos penitùs de Domino noſtro, qui eſt ex genere Davidis ſecundùm carnem, filius Dei ſecundùm Deitatem, verè genitus ex Virgine*. Ita ex apographo Florentini codicis in Bibliotheca magni Ducis refert Petavius lib. 5. cap. 14. Adſtipulatur *Irenæus* lib. 3. adversùs hæreſes cap. 31. ubi inter cætera hæc habet: *Si Adam de terra quidem ſumptus eſt Virgine, & Verbo Dei plaſmatus eſt: oportebat idipſum Verbum recapitulationem Adæ, in ſemetipſo faciens, ejuſdem generationis habere ſimilitudinem. Quare igitur non iterùm ſumpſit limum Deus, ſed ex Maria operatus eſt plaſmationem, ut non alia plaſmatio fieret; neque alia eſſet plaſmatio, quæ ſalvaretur, ſed eadem ipſa recapitularetur, ſervata ſimilitudine*. Idem habet Dionyſius Alexandrinus in epiſtola contra Paulum Samoſatenum: *Jam olim*, inquit, *habitabat* (Verbum) *in iis, in quibus* plu-

plures inventæ ſunt matres: ſed una ſola Virgo filia vitæ genuit vivens Verbum.

Subſcribit etiam S. Athanaſius in lib. de ſalutari adventu Jeſu Chriſti: *Qui exiſtit ante ſæcula Deus*, inquit, *ex Nazareth homo conſpectus eſt, genitus ex Maria Virgine, & Spiritu ſancto*. Ac ſubinde, *Deum*, ait, *unigenitum decreviſſe, plenitudine Divinitatis ſuæ, primi illius, & exemplaris hominis formationem, ac novum opus ex utero virgineo excitari ſibi naturali generatione*. Diſtinctiùs hanc veritatem declarat Oratione 4. ubi ſermonem faciens de Verbo, ſplendore, ac ſapientia Patris, ait: *Tum poſteà propter nos eumdem illum aſſumpta carne de Virgine Dei genitrice Maria hominem eſſe factum*. S. Baſilius idem docet lib. de Spiritu ſancto cap. 5. & hom. 25. de humana Chriſti generatione, in qua beatiſſimam Virginem diſtinctè *Dei genitricem* appellat. Conſentit etiam Gregorius Nazianzenus Orat. 5. necnon & in Epiſtola priore ad Cledonium, ubi pariter beatam Mariam *Dei genitricem* conſtanter affirmat.

Eadem eſt unanimis veterum Theologorum, ac Patrum Latinorum ſententia: nam Tertullianus in Apologetico capit. 21. de Chriſto ſcribit: *Iſte igitur Dei radius, ut retrò ſemper prædicabatur, delapſus in Virginem quamdam, & in utero ejus caro figuratus naſcitur homo Deo miſtus*. Et lib. de carne Chriſti, cap. 17. *Ante omnia autem commendanda erit ratio, quæ præfuit, ut Dei filius de Virgine naſceretur*. Subſcribit S. Cyprianus lib. 12. adversùs Judæos: *Hoc*, inquit, *futurum erat ſignum nativitatis ejus, ut de Virgine naſceretur homo, & Deus, hominis, & Dei filius*.

Hilarius lib. 9. *Natus igitur Deus ex Virgine homo, & ſecundùm plenitudinem temporum in ſemetipſo provecturus in Deum hominem*. Ambroſius lib. de Incarnat. cap. 5. *Non alter ex Patre, alter ex Virgine: ſed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine generationi non præjudicat*. Hieronymus lib. contra Helvidium: *Natum Deum eſſe de Virgine credimus, quia legimus*. Auguſtinus totus eſt in hac veritate explicanda, maximè ſermone 15. de tempore: *Quomodo*, inquit, *in regula fidei confiteremus, credere nos in Filium Dei, qui natus eſt ex Virgine Maria, ſi non Filius Dei, ſed filius hominis natus eſt ex Virgine Maria? Quis enim Chriſtianus neget ex illa fœmina filium hominis natum, ſed tamen Deum hominem factum, & ita hominem Deum factum?* Unde meritò S. Cyrillus lib. de recta fide, concludit: *Ecce*, inquit, *omnes optimi, & ſapientes, qui diverſis temporibus ante nos extitere Patres, Dei genitricem nominant Virginem ſanctam: & cum naturali unitione copulatum eſſe carni divinum Verbum aſſeverant, idem & in utero Virginis genitum eſſe docent, & ex eo ſecundùm carnem proceſſiſſe: quamvis initio carentem, & omni anteriorem ſæculo, ac tempore generationem habuerit ex Patre*.

Hinc etiam apparet minùs verè ſcripſiſſe Ephræmium Antiochenum Patriarcham in opere, quod adversùs Monophyſitas pro Chalcedonenſis Synodi, & Leonis Papæ auctoritate ſcripſit, cùm ait primum è Patribus *Leonem magnum, nominatim Dei Matrem appellaſſe ſanctam Virginem, cùm antecedentes omnes Patres non tam claris, ac diſertis vocibus iſtud elocuti fuerint*. Nam teſtis eſt Joannes Antiochenus in epiſtola ad Neſtorium, qua hunc hortatur, ut poſita contentione, nomen illud impugnare deſinat, *quod à permultis Patribus compoſitum, ſcriptum & pronuntiatum eſt*. Tum ita pertexit: *Hoc enim nomen nemo Doctorum Eccleſiaſticorum repudiavit. Nam & plures eo ſunt uſi, itique celebres: & qui uſi non ſunt, utentes non reprehenderunt*. Theodoretus item in hæreſi Neſtoriana ſcribit, *antiquiſſimos Catholicæ fidei præcones, ex Apoſtolica traditione, docuiſſe Matrem Domini nominandam, credendamque eſſe Dei genitricem*. Dei ecce genitricem, ex Apoſtolica traditione, nuncupatam olim fuiſſe B. Mariam, Theodoretus affirmat.

Objiciebant Neſtoriani: Beata Virgo non poteſt dici Mater Dei, niſi Divinitatem genuerit: at falſum eſt illam Divinitatem genuiſſe; quippe hæc eſt ingenerabilis, & improducibilis: ergo falſum pariter eam eſſe Dei genitricem. Probabant majorem, ut refert S. Cyrillus lib. 1. contra Neſtorium hoc exemplo. *Quemadmodum mulier corpus quidem gignit; Deus autem animam infundit: neque poteſt dici mulier animæ genitrix, quòd animatum genuerit: ſed potiùs dicenda erit hominis genitrix: ita B. Virgo etſi hominem pepererit, tranſeunte unà cum illo (hac enim voce eſt uſus) Deo Verbo; non proptereà Dei genitrix appellanda venit*. Hinc eorum vox erat, ut refert Maxentius tomo 4. Biblioth. PP. *Si Deum natura genuit B. Virgo Maria, jam non carnis, ſed eſt genitrix Divinitatis; & quomodò non Deum Verbum*

bum ſecundùm Divinitatem, quæ illi cum Patre communis eſt; ſecundùm carnem, eum natum ex Virgine prædicatis.

Diſtinguo minorem. B. Maria non genuit Divinitatem, quaſi divinitas per illius generationem novum acceperit eſſe, novamque exiſtentiam ſortita fuerit, concedo: ita quòd homo ille, qui à beatiſſima Virgine genitus fuit, non fuerit verè, & propriè Deus, nego: quemadmodum enim matres eorum propriè dicuntur genitrices, quos corpore, animaque conſtantes in uteris ſuis genuerunt, & in lucem ediderunt, quamquam ſolus Deus animam produxerit, quia homo genitus corpore, & anima conſtat: ſic Virgo ſanctiſſima etiamſi non genuerit Divinitatem, nec ei initium dederit, non minùs propterea dicenda eſt Dei genitrix; ſiquidem illum hominem genuit, qui non priùs homo, quàm Deus extitit, hoc eſt, cujus anima, & corpus, non priùs in terum natura fuerint, quàm inter ſe conjuncta, ac cum Verbo hypoſtaticè copulata.

Quam utique diſtinctionem, ac ſolutionem præclarè expendit S. Cyrillus lib. 1. contra Neſtorium, necnon & in epiſtola ad Monachos de vera B. Virginis materni-
„ tate, ubi hæc habet: Simile eſt humano
„ partui incarnari Verbi myſterium. Et-
„ enim terrenorum hominum matres na-
„ turæ ad gignendum ſervientes, carnem
„ habent in utero, quæ paulatim compa-
„ cta, & inexplicabilibus quibuſdam Dei ef-
„ ficientis progreſſu in humanam ſpeciem
„ abſolvitur. Deus porrò ſpiritum animali,
„ quibus ſcit modis infundit. Fingit enim
„ ſpiritum hominis in eo, ut Propheta lo-
„ quitur: Eſt autem alia carnis, alia item
„ animæ ratio. Verùm etſi mulieres iſtæ,
„ nonniſi terrenorum ſint corporum ma-
„ tres; nihilominus cùm totum animal pe-
„ pererint, ex anima, & corpore compoſi-
„ tum, non ſolùm ejus partem peperiſſe di-
„ cuntur. Nec aliquis dixerit, exempli cau-
„ ſa, Elizabetham matrem Joannis, carnis
„ eſſe genitricem, non autem animæ. Pe-
„ perit enim animatum Baptiſtam, ac ſic
„ tamquam unum aliquid ex ambobus, ho-
„ minem, anima videlicet, ac corpore.
„ Hujuſmodi quippiam actum eſſe fatebi-
„ mur & in Emmanuelis generatione.
„ Quippe natum eſt, ut dixi, ex Dei Pa-
„ tris ſubſtantia unigenitum ipſius Verbum.
„ Cùm autem carnem ſuſcepit, eamque
„ propriam ſibi fecit, ut filius hominis ef-
ſet, ac ſimilis noſtri fieret, tunc mini- „
mè eſt abſurdum dictu; immò neceſſa- „
riò profitendum, illum ex muliere ſe- „
cundùm carnem eſſe genitum: quem- „
admodum & hominis anima unà cum „
proprio corpore gignitur, & unum cum „
eo reputatur: tametſi natura intelliga- „
tur, & ſit ab eo diverſa ſecundùm pro- „
priam rationem. „

Inſtabant. Illius dumtaxat B. Virgo dicenda eſt genitrix, quem verè, ac propriè genuit: at verè, & propriè dumtaxat genuit hominem, qui fuit unitus Deo: igitur ſolius hominis dicenda eſt genitrix.

Diſtinguo majorem. Quem verè, ac propriè genuit tam ſecundùm naturam, quàm ſecundùm perſonam, nego: quem propriè genuit ſecundùm naturam per divinam perſonam ſubſiſtentem, concedo. Similiter diſtinguo minorem. Verè, ac propriè ſolum hominem genuit, hoc eſt, genuit eum, qui erat dumtaxat homo tam ſecundùm naturam, quàm ſecundùm perſonam, nego: qui erat homo ſecundùm naturam humanam: Deus verò ratione Divinitatis, ſibi unitæ hypoſtaticè per ipſam Verbi perſonalitatem, quæ ſuſtentabat naturam humanam, non ſecùs ac ſi eſſet illius propria perſonalitas, concedo. Cùm igitur generatio per ſe, ac propriè in perſonam, ſive in hypoſtaſim, tamquam in terminum deſinat, hoc eſt, in naturam ſubſiſtentem; inde propriè B. Virgo dicenda eſt Dei genitrix, quippe genuit naturam, quæ ſubſiſtebat ſubſiſtentia divina Verbi; nam ut præclarè docet Ferrandus epiſt. ad Anatolium. *Propriè eſt nata de Patre Divinitas pura, propriè eſt nata de matre eadem Incarnata Divinitas. Et hoc diſtat inter unius filii Dei duas generationes, quòd in divina generatione nulla fuit humanitas, in humana generatione adunata fuit humanitati propriè naſcenti Divinitas. Si enim dixero, vel dicere voluero, Maria ſemper Virgo propriè genuit humanitatem, non propiè genuit Divinitatem, videbitur ſub aliquo modo hominem purum genuiſſe, quem nullo modo ita genuit, quia Verbum caro factum propriè genuit.*

Hac igitur ratione B. Virgo Dei genitrix cenſenda eſt, quòd ex deciſa ſua ſubſtantia, & virtute formativa, ac nutritiva fœtus contulerit ad compaginationem, & organizationem corporis Chriſti, quod eo inſtanti, quo anima rationali fuit informatum, ac vivens, tam ipſum corpus, quàm

anima unita fuerint Divinitati unione hypoſtatica per Verbi perſonam; ita quòd ipſa natura humana ut perſonata, ac ſubſiſtens Verbi ſubſiſtentia, fuerit terminus totalis, & adæquatus iſtius B. Virginis fœcunditatis. Utrùm autem Deipara Virgo contulerit ad corporis Chriſti formationem ſubminiſtrando aliquam ſuæ carnis, aut ſanguinis, vel ſeminis deciſam particulam, jam determinandum eſt.

CONCLUSIO SECUNDA.

QUamquam plurimi Patres conteſtari videantur Chriſti Domini corpus ex ipſa Beatiſſimæ Virginis carne formatum fuiſſe: veriſimilius tamen apparet ipſum ex illius ſanguine puriſſimo fuiſſe concinnatum.* Hæc duabus partibus conſtat, quarum prima ſuadetur. *Primò* quidem auctoritate S. Hieronymi (ſi tamen ille ſit auctor epiſtolæ de viro perfecto, quam plurimi Theſiphoni tribuunt) ubi ait: *Nullum prorſus ſemen accipio, niſi illud quod Apoſtolus ait, factus ex muliere, factus ex carne*: quibus verbis ad formationem corporis Chriſti ſanguinem non admittit, ſeminis non recordatur, expreſſè carnem Virginis compaginandi ſacratiſſimi illius corporis materiam fuiſſe ſignificat. Conſentit S. Auguſt. Pſalm. 98. ubi ſermonem faciens de utroque myſterio Incarnationis, & Euchariſtiæ ait: *De carne Mariæ carnem accepit, & ipſam carnem Mariæ nobis manducandam ad ſalutem dedit*. Quam utique ſententiam roborat ſerm. 30. dicens: *Propterea Maria electa eſt omnibus gratiis fœcundata, omni virtute, & ſanctitate in utero repleta, ut de mundiſſima carne mundiſſimus filius naſceretur.*

Eodem modo loquitur S. Bernardus homilia 4. ſuper *Miſſus eſt*, nam exponens illa verba, *Fiat mihi ſecundùm Verbum tuum*, ait. *Fiat mihi de Verbo ſecundùm verbum tuum: Verbum quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea ſecundùm verbum tuum*. Et circa medium declarans nullum intellectum poſſe capere qualiter divini Verbi ſplendor ſeſe Virginis viſceribus infuderit, ait. *Ut illam inacceſſibilem lucem accedere ad ſe Maria ferre potuiſſet, de portiuncula ejuſdem corporis, cui ſe animatè* contemperavit, reliquo miſſæ umbraculum fieret. Subſcribit Sanctus Anſelmus lib. de excellentia Virginis cap. 12. ubi Virginem alloquens ait: *Utique Deus, qui hominem aſſumpſit, ex tua caſtiſſima carne, hoc fecit pro tua, & noſtri omnium ſalute.*

Eodem modo loquitur S. Ildelphonſus lib. de perpetua virginitate, & parturitione Virginis, ubi inter cætera ait, *Glorioſiſſima Virgo Maria non dico, quòd non ex communi lege naturæ; verùm etiam neque ex naturæ primæ origine, filium, neque ex ſemine viri, ſed de Spiritu ſancto ex ſua carne divinitùs procreatum, ſine ulla vitiorum colluvione Deum, & hominem profudit.*

Eadem habet venerabilis Beda lib. 4. cap. 49. in Lucam, ubi de Verbo incarnato ſcribit; *Conceptus ex utero virginali carnem non de nihilo, non aliunde; ſed materna traxit ex carne*. Similia ſcribit Rupertus lib. 7. de divinis officiis cap. 25. ubi expendens gaudium B. Virginis de reſurrectione Chriſti, inter cætera ait: *Dulcia carnis ſuæ vulnera, quam illa veram de carne ſua carnem conceptam peperit, deoſculanda præbuit.*

At omnium clariſſimè hanc veritatem explicant poſteriores Doctores, imprimis S. Bernardinus ſer. 61. art. 1. cap. 10. *In parte*, inquit, *Virginei corporis exciſa conſiſtit, perficitur & terminatur totum decus, ac pondus Sacramentorum Eccleſiæ*. Conſentit Richardus à S. Laurentio lib. 1. de Laud. Virg. cap. 2. *De Virginis carne*, inquit, *ſumpta eſt particula, de qua artificio Spiritus ſancti, formatum eſt corpus Chriſti.*

At omnium clariſſimè id docet Alenſis noſter 2. par. qu. 87. memb. 3. art. 7. ubi ait: *Cùm dicitur, quòd Chriſtus factus eſt ſecundùm corpus ex puriſſimis ſanguinibus B. Virginis, ſicut dicit Damaſcenus, & recitat* Magiſter, (in 3. d. 3.) *non intelligitur de ſanguine, qui eſt unus de quatuor humoribus, ſed ſanguis ibi ſumitur pro carne*. Favere etiam videtur communis Eccleſiæ conſenſus, dum in Collecta feſti Incarnationis, ſeu Annuntiationis ſic præcatur, *Deus qui de B. Mariæ Virginis utero, Verbum tuum Angelo nuntiante, carnem ſuſcipere voluiſti, &c.* Non dicit *ſanguinem*, ſed *carnem*, ut ſignificare videatur corpus Chriſti non eſſe ſumptum de ſemine, aut ſanguine, ſed de ipſius Virginis carne.

His accedit noſter Galatinus, qui lib. 7. c. 3. refert veterum Hebræorum ſententiam fuiſſe, particulam carnis in Adamo adhuc innocente ſervatam fuiſſe illæſam à contagione peccati, & ad Virginem derivatam, ut ex puriſſima illius carne Chriſti Domini corpus formaretur. Quam utique ſenten-

tiam

tiam in 3.diſt.3. qu.2. refert etiam Doctor his verbis . *Dicitur ſecundùm Magiſtrum* , (in 2.d.30.) *quòd aliqua portio erat in Adam, de qua omnes filii ejus propagati ſunt* : *& alii ponunt quòd aliquid illius portionis non fuerit infectum in Adam* , *ſed ſervatum mundum uſque ad generationem Chriſti* . Quam opinionem licèt non approbet Doctor, nihilominùs pro ſua ſolita modeſtia noluit eam cenſura notare . Hinc nonnulli ex ejus diſcipulis, maximè illuſtriſſimus Joannes Baptiſta à Campanea totius noſtri Seraphici ordinis olim Generalis miniſter , poſtmodum Puteolanæ Eccleſiæ Epiſcopus , pro certo habuit Chriſti Domini corpus non ex Virginis ſanguine, ſed carne fuiſſe formatum , eamque ſententiam in diſput. publicis validiſſimè propugnavit, ut refert illuſtriſſimus Franciſcus Belligerus ex noſtro ordine Epiſcopus Gadicenſis in encomio B. Mariæ Virginis to. 1. diſc. 13. fragm. 2. punct. 2. qui pariter huic ſententiæ adſtipulatur, eamque plurimis authoritatibus , & nonnullis rationibus firmat .

Nihilominus malim ſubſcribere tum ſubtili Doctori , cùm aliis Theologis affirmantibus Chriſti D. corpus non ex ipſamet carne beatiſſimæ Virginis , ſed ex ſanguine puriſſimo fuiſſe formatum . Id enim tanquam indubitatum ſupponit Doctor loco mox laudato , dicens : *Sanguines B. Virginis , de quibus formabatur corpus Chriſti ſecundùm Damaſcenum cap. 48. cùm nunquam fuerint animati anima alicujus hominis , per conſequens nunquam ab anima peccatrice contraxerunt maculam* .

Unde ad SS. Patres , & laudatos authores reſpondeo cum S.Thoma in 3. d.3. qu. 4. art.5. ad 1. *Ideo dicitur Chriſtum carnem de Virgine ſumpſiſſe , non quòd materia corporis ejus fuerit actu caro, ſed ſanguis , qui eſt potentia caro ; quod autem eſt potentia tale , poteſt dici abſolutè tale* .

QUÆSTIO QUARTA.

Utrùm B. Maria Deipara ſemper Virgo ſteterit ante partum , in partu , & poſt partum.

NOtandum primò , quòd etſi beatiſſima Dei Mater ſingulari puritatis prærogativa ſole clariùs effulſerit ; itaut tanta fuerit ejus Virginitatis puritas, ut uſu omnium vocabulo *Virginis* appelletur , & innoteſcat, quo ſufficienter eam fuiſſe puriſſimam , & ab omni corruptela remotiſſimam inferre licet ; *Quis enim unquam* (ait S.Epiphanius Hæreſi 78. §.6.) *aut in quageneratione , ſanctæ Mariæ nomen auſus eſt appellare , qui non ſciſcitanti ſtatim vocabulum Virginis adjunxit? Nam ex epithetis iſtis ſtatim lucent argumenta virtutis*: attamen varii fuerunt hæretici , qui illibatam ejus Virginitatem impugnavere . Nam imprimis Carpocrates , Cerinthus , & Ebionitæ , aliique ſimiles in eo ſunt errore verſati , ut Chriſtum ex integra , & experte viri fœmina genitum fuiſſe negarent : ſed ejus matrem virili opere eum genuiſſe idcirco aſtruebant , quòd ipſa in ſacris Scripturis vocetur *mulier*, ut refert Tertullianus, in libro de Virginibus velandis cap.5. *Ita mulieris nomen uſurpans*, inquit, *ut non putent competere , niſi ei ſoli , quæ virum paſſa ſit*. Unde fuerunt etiam qui negarent etiam ſtetiſſe Virginem poſteà quàm Dominum peperit. Ita præ cæteris docuit *Apollinaris* aliique , quos *Antidicomarianitas* Epiphanius nominat Hæreſi 78. Idque etiam inter varios errores aſſeruerunt Eunomius , Helvidius, Jovinianus, Bonoſus , qui omnes Joſephum poſt divinum à conjuge ſua partum editum, cum eadem eſſe congreſſum, nefando errore jactitarunt , & exinde filios eſſe progenitos, qui *Domini fratres* in Evangelio ſæpiùs appellantur : Cujus erroris etiam inſimulatur Tertullianus , ut legere eſt lib. de Monogamia cap. 8. & lib. de carne Chriſti cap. 7. ubi quos Evangelium fratres Domini vocat , reverà fratres uterinos fuiſſe, & ex Joſepho , ac beata Maria genitos affirmare videtur : Hinc cùm Helvidius Tertullianum in ſuæ opinionis vindicem proferret , ita reſpondet S.Hieronymus , *De Tertulliano quidem nihil ampliùs dico , quàm Eccleſiæ hominem non fuiſſe* . At hæc ſententia , quæ perpetuæ Virginitati ſanctiſſimæ Dei parentis detrahit, ab omnibus Chriſti fidelibus, ut execranda , & ſacrilega ſemper eſt repudiata, ut infrà conſtabit.

Notandum ſecundò Virginitatem ſolitò ſic definiri , ut ſit *ab omni vacua libidine , carnis , animi , & corporis integritas*: quod ut percipiatur, perdoctè obſervat Petavius lib. 4. c.5. ex S.Thoma 2.2. qu.152. tria in Virginitatis temeratione eſſe diſtinguenda . *Primum* eſt, inquit , quòd in corpore accidit *Virginei ſigilli violatio* . Ineſt enim in Virginibus membrorum integritas quædam,

quæ

quæ nuptiali opere delibatur, & carpitur. De qua re paulò poſt diſſeram. *Secundum* eſt, in quod animæ ſimul, & corporis functio concurrit; nempe *reſolutio ſeminis delectationem ſenſibilem cauſans*, ut S. Thomæ verbis utar. *Tertium* eſt, quod animæ ſolius actione conſtat: *propoſitum perveniendi ad talem delectationem*. Horum primum ad moralem actionem ex accidenti pertinet. Poteſt enim ſine voluntaria corruptela Virginis accidere. Secundum eſt actionis illius, quæ moralis dicitur, materia, cujuſmodi ſunt paſſiones, quæ ſenſum afficiunt. Poſtremum eſt velut forma moralem complens actionem. Ex quibus ita colligit S. Thomas: ad virginitatis naturam, & eſſentiam non illam ſpectare qualemcumque corporis integritatem; quæ niſi tertium acceſſerit, nullum ſui diſpendium patitur, & intacta perſeverat.

Hinc S. Auguſtinus lib. 1. de Civitate Dei cap. 18. probat virtutem virginitatis, & pudicitiæ poſſe ſervari illibatam, etiamſi corpus invitè per alienam libidinem polluatur. Unde concludit, *Quocirca animi propoſito permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentiæ libidinis alienæ, quam ſervat perſeverantia continentiæ ſuæ*. Imò addit Guillelmus Pariſienſis libr. de virtutibus cap. 13. virginitatem poſſe non amitti, quatenus virtus eſt, etiam nubit Virgo, & carnis integritatem amittit, ſi nempe ſervandæ virginitatis propoſitum, & deſiderium ſemper conſervet. Hæc tamen paulò liberiùs dicta exiſtimarem.

Notandum tertiò non levem eſſe controverſiam inter medicæ artis Profeſſores circa Virginitatis ſigillum, ſunt enim qui contendunt membranulam quandam ſuperinduci in ore ventriculi corporis Virginei, quæ quamdiu integra perſeverat, Virginitas ſtet illibata, ubi verò per actum libidinis frangitur, omninò corporea mulieris Virginitas pereat. Aliqui verò cum *Franciſco Valleſio* lib. de ſacra Philoſophia c. 25. cujus ſententia pleriſque Medicis recentioribus maximè probatur, pernegant aliquam eſſe membranam illam, quæ ſit Virginitatis ſigillum, quod utique maximè confirmant ex Galeno, qui in humani corporis ſectionibus diligentiſſimus, nullibi talis membranulæ mentionem facit. Sunt etiam, qui medium inter utroſque extremè pugnantes doceant, nempe non in omnibus hoc ſigillum eſſe Virginibus, ſed in quibuſdam ſolùm, in aliis verò nullum reperiri. Verùm longè complures Anatomices præſertim ſcientiſſimi, hujuſmodi ſignum, ac characterem Virginitatis adſtruunt, ut Andreas Veſalius, Falopius, Picolominus, & plures alii, quos laudat Riolanus Pariſienſis Academiæ Medicus eruditiſſimus, qui teſtatur ſe id animadvertiſſe in multis Virginibus, poſt obitum diſſectis. Cui ſententiæ ſuffragatur etiam S. Auguſtinus lib. 1. de Civitate Dei cap. 18. ubi probat ſanctitatem, & virginitatem corporis non in ſola membrorum integritate conſiſtere: *Obſtetrix enim*, inquit, *Virginis cujuſdam integritatem manu velut explorans ſive malevolentia, ſive inſcitia, ſive caſu, dum inſpicit, perdidit*. Imò etiam ſignum aliquod extare, quo integra, vel oblæſa Virginitas deprehendi poſſit, ſacra Scriptura docet Deuteronomii v. 15. ubi ſtatuitur, quòd ſi quis uxorem ducens ingreſſus ad eam, dicat ipſam Virginem non inveniſſe, *Tollent eam Pater, & Mater ejus, & ferent ſecum ſigna Virginitatis ejus, ad ſeniores urbis, qui in porta ſunt: & dicet Pater, Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, ut dicat, Non inveni filiam tuam Virginem: & ecce hæc ſunt ſigna Virginitatis filiæ meæ, expandens veſtimentum coram ſenioribus civitatis*; nempe pannum, ſeu linteum tinctum ſanguine emiſſo è Virgineo corpore, ex primo virili congreſſu; quem utique pannum, ut refert Abulenſis in illud quæſt. 4. ſic tinctum virgineo ſanguine tradi conſueverat parentibus puellæ coram teſtibus, & tabellione, alioqui nulla ei fides eſſet habenda.

His itaque perſpectis, ac notatis, quæritur impræſentiarum, utrùm virgo, antequàm pareret Chriſtum, vel in ipſo partu; vel etiam poſt partum illud Virginitatis ſigillum, clauſtrumque illibatum ſervaverit, uno verbo, utrùm non ſolùm Virgo, ſed etiam perpetua Virgo conſtanter fuerit.

CONCLUSIO PRIMA.

D*Eipara Maria Virgo puriſſima erat ante partum*. Hæc eſt determinata in Concilio quinto Conſtantinopolitano conſultatione 8. Canone 6. ubi *B. Maria ſemper Virgo* dicitur: quali etiam nomine appellatur à Tharaſio Patriarcha in epiſtola, quæ eſt in VI. Synodo Actione 3. in Confeſſione

Fidei,

fidei, quam ipſe ibidem profert. Necnon & in Concilio Lateranenſi ſub Martino V. conſultatione 5. Can.3. ubi generatim definitur Mariam Deiparam non ſolùm in Conceptione Chriſti, & partu, ſed etiam poſt partum Virginem illibatam fuiſſe, his verbis: *Si quis ſecundùm SS. Patres non confitetur propriè, & ſecundùm veritatem, Deigenitricem ſanctam, ſemperque Virginem, & Immaculatam Mariam, utpote ipſum Deum Verbum ſpecialiter, & veraciter, qui à Deo Patre ante omnia ſæcula natus eſt, in ultimis ſæculorum abſque ſemine concepiſſe ex Spiritu ſancto, & incorruptibiliter eam genuiſſe, indiſſolubili permanente & poſt partum ejuſdem virginitate, condemnatus ſit.* Ubi non ſolùm hæc veritas definitur illis verbis: *ſemperque Virginem*, ſed etiam illis, *indiſſolubili*, *&c.* nam ſi in ipſo partu virginitatem amiſiſſet, poſt partum indiſſolubilis ea non maneret, ſiquidem virginitas ſemel amiſſa reſtitui, & inſtaurari non poteſt.

Probatur etiam è Scriptura ſacra, maximè verò ex illo Iſaiæ vaticinio c.7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Quod utique Oraculum non modo veteres Eccleſiæ Patres, verùm etiam ſanctus Matthæus cap.1. de Maria prædictum fuiſſe teſtantur; nam poſtquam Angelus ſuaſit Joſepho, ne dimitteret uxorem prægnantem, affirmando id, quod in ea natum erat de Spiritu ſancto eſſe, & qualiter Filius ille, quem utero continebat, redempturus eſſet populum ſuum à peccatis, ſubjungit: *Hoc autem totum factum eſt, ut adimpletur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, & pariet Filium, & vocabunt nomen ejus Emmanuel.*

Reponunt Judæi primò non eſſe credibile datum fuiſſe ſignum Regi Achaz ab Iſaia, quod ipſe videre non poſſet: ſed Achaz non poterat videre Virginem concipientem, & parientem, quippe nonniſi diuturno tempore poſt mortuum Achaz Virgo Maria Chriſtum peperit: igitur illud vaticinium non erat intelligendum de beata Virgine Maria.

Verùm reſpondeo turpiter hallucinari Judæos: quippe ſignum iſtud non fuit datum Achaz, ſed domui David, cùm enim Achaz renuiſſet petere ſignum à Domino juxta Prophetæ monitum, dixiſſetque: *Non petam, & non tentabo Dominum*, ſubjungit: *Audite ergo domus David .... propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum: Ecce Virgo concipiet, &c.* Unde vaticinium iſtud non dirigebatur ad Achaz, ſed ad domum David, quæ uſque ad Chriſtum erat permanſura.

Probatur inſuper ex communi SS. Patrum, ac Doctorum ſententia, exiſtimantium B. Virginem virginitatis votum juvenculam emiſiſſe, quod utique inferre licet ex reſponſo illius Virginis ad Angelum; nam cùm Angelus Lucæ 1. annuntiaſſet ei, quòd filium eſſet conceptura, reſpondit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* ubi verbum *cognoſco*, non actum ſignificat, ſed conſuetudinem, & propoſitum non cognoſcendi: manifeſtum enim erat tunc, cùm hoc diceret, quòd virum non cognoſcebat: denotat igitur conſuetudinem; veluti ſi quis Abſtemius diceret, *Non bibo vinum*, & Carthuſianus, *Non manduco carnes*, actum nedum, ſed etiam conſuetudinem non bibendi vinum, & manducandi carnes deſignarent; Et hoc modo verba illa interpretatur S. Gregor. Nyſſenus oratione in Chriſti Nativitatem poſt medium: *Interdixi mihi (* inquit *) conſuetudinem viri, quomodo iſtud erit mihi, quoniam virum non cognoſco?* Deinde carnem Virginis *Deo conſecratam* appellat, & tandem de ea ſubdit, *me virum cognoſcere nefas.* Nyſſeno concinunt *Auguſtinus* lib. de ſancta virginitate cap.4. *Beda* in eum Lucæ textum. *Bernardus* homil.4. ſuper Miſſus eſt. *Anſelmus* lib. de excellentia B. Virginis cap.4. &c. Idemque fatentur, & affirmant omnes Scholaſtici cum *S. Thoma* 3.p. qu.28. art.4. & *Doctore ſubtili* in 4.d. 30. qu.2. art.2.

Dices. Vovere non potuit ſe ſervaturam, quod lege Moſaica prohibebatur: at virginitas prohibebatur lege Moſaica. Probatur tum ex Geneſ.1. ubi Deus prolem generandam jubet his verbis, *Creſcite, & multiplicamini*, tum Deuteronomii 25. ubi præcipitur ducenda uxor fratris mortui, & ſuſcitandum ſemen à fratre ſuperſtite, quod ſi nollet, ipſa coram ſenioribus tollebat calceamentum ejus, & ſpuebat in faciem ejus, & dicebat; Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui. Quem locum objiciebat Fauſtus Manichæus Auguſtino lib. 14. cap.3. adverſùs Fauſtum ſub his verbis: *Maledictus omnis, qui non ſuſcitaverit ſemen in Iſrael.* Tum Exodi 23. *Non erit apud te ſterilis utriuſve ſexus*: at virginitatis votum ſterilitatem quandam inferebat. Ergo prohibe-

hibetur. At perperam, quia nullibi talia verba reperiuntur in Scriptura.

Nego minorem: Imò virginitas magno in pretio fuit apud Judæos, ut probat ſanctus Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum, num.30. Poſt exempla Heliæ, Heliſæi, & Joannis Baptiſtæ; imo & Danielis, & trium puerorum, quos certum eſt Virgines fuiſſe. Idipſum affirmant Ambroſius lib. 1. de Virginibus, Damaſcenus lib. 4. de Fide cap.24. Conſtat pariter ex Eſſenis, qui ut teſtatur Joſephus lib. 2. de bello Judaico cap.7. & lib.18. Antiquitatum Judaicarum cap.2. abſque mulieribus, omnique Venere abdicata in ſocietate ſumma cum laude, & veneratione vitam agebant.

Idipſum probant oracula 1. Sapientiæ cap.3. *Quoniam felix eſt ſterilis, & incoinquinata, quæ neſcivit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum: & ſpado, qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem*. Secundum eſt Iſaiæ 56. *Quia hoc dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus; dabo nomen ſempiternum illis, &c.* Quem utrumque locum ſanctus Hieronymus interpretatur de Eunuchis, qui voluntariè ſeſe caſtraverunt, id eſt, omnem Venerem abdicaverunt propter regnum cœlorum.

Ad confirmationem minoris dico: nihil ex prædictis textibus poſſe evinci. Non ex primo, quia non præceptum, ſed benedictionem illa verba indicant, præmiſit enim ſacer textus, *Benedixitque illis Deus, & ait: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini*. Eo enim modo præcedentia verba ſunt intelligenda, quomodo ſequentia: at hæc ſunt intelligenda tantùm de benedictione, non de præcepto. *Inſuper* eo modo loquitur piſcibus ibidem, *Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris, quouſque, &c.* At præceptum eis non impoſuit: ergo nec hominibus. *Denique*, licèt fuerit præceptum, non tamen abſolutè fuit ab omnibus ſervandum; ceſſante enim fine legis, ceſſat illius obligatio: at id concernebat multiplicationem hominum: ergo ubi erat ſufficiens multiplicatio, ibi deſinebat nuptiarum obligatio.

Non etiam quidpiam evincitur ex ſecundo, quippè cùm non præcipiatur neque viduæ ut nubat, neque fratri ut uxorem mortui fratris accipiat; non quidem viduæ, quia Judith in caſtitate ſumma cum laude perſeveravit, etſi nullos habuerit filios ſaltem ſuperſtites, cùm nullibi eos Scriptura referat, quos tamen non eſt probabile tanto in triumpho non nominaſſe. Non etiam fratri, quia poterat juri ſuo cedere.

Denique ex tertio nihil concluditur. Illa namque verba non impoſitum præceptum, ſed repromiſſam benedictionem ſervantibus mandata, divinamque legem, inferunt, ubi enim præmiſit ſacer textus. *Si poſtquam audieris hæc judicia, cuſtodieris ea, & feceris, cuſtodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, benedicetque fructum ventris tui, & fructum terræ tuæ, non erit apud te ſterilis utriuſque ſexus tam in hominibus, quàm in gregibus.*

CONCLUSIO SECUNDA.

R*Everà Deipara Maria illæſa ſua virginitate Chriſtum Dominum peperit*. Hæc ſequitur ex præcedenti, & probatur eadem authoritate Conciliorum; maximè vero Concilii Chalcedonenſis in allocutione ad Martianum Imperatorem, ubi nomine Concilii hæc efferuntur; *Deus Patres excitavit velut luminaria in errore degentibus, qui fidei intelligentiam omnibus expoſuerunt, & Incarnationis beneficium accuratè prædicarunt; quemadmodum ab initio illius ex utero perfectum ſit Myſterium. Quomodo ſit Dei genitrix, propter eum, qui virginitatem ipſi etiam poſt conceptum largitus eſt, atque ut Deo dignum erat, uterum obſignavit*. Quòd autem obſignatum, & ſigillo munitum ajunt Patres uterum Virginis poſt conceptum, apertè ſignificant in ipſo partu obſignationem illam perſtitiſſe. *Confirmatur* pariter ex præfato Iſaiæ vaticinio: *Non enim* (inquit S. Ambroſius epiſt. 7.) *concepturam tantummodò Virginem, ſed & parituram dixit*.

Unde concors eſt SS.PP. ſententia Chriſtum illæſo ac illibato matris utero prodiiſſe: Sic S. Gregorius Nyſſ. oratione de natali Domini: *Puer*, inquit, *pannis involutus, & in præſepe requieſcens: & illa poſt partum Virgo incorrupta mater fovet filium*. Et oratione de Occurſu: *Solus*, inquit, *ipſe inexplicabili modo conceptus, & ineffabiliter natus, haud ante patefactam nuptiis virginalem aperuit vulvam, virginitatis ſignacula inviolata ſervans, etiam poſt admirabilem proceſſionem*. Idem docent *Amphilochius* pag. 26. *S. Ephrem* oratione de Margarita pretio-

tioſa, *Sophronius* in epiſtola Synodica; *Damaſcenus* libr. 4. cap. 15. & plures alii Græci Patres.

Eis pariter ſubſcribunt omnes Latini, imprimis S. Ambroſius epiſt. 7. ad Siricium Papam, quod probat myſticæ portæ, cujus meminit Ezechiel cap. 44. vaticinio. *Hæc porta eſt B. Maria*, inquit, *de qua ſcriptum eſt, quia Dominus pertranſibit per eam, & erit clauſa poſt partum; quia Virgo concepit, & genuit. Quid autem incredibile, ſi contra originis naturalis modum peperit Maria, & Virgo permanet, quando contra uſum naturæ, mare vidit & fugit, &c.* Idem docet, & eadem utitur Propheticæ portę ſimilitudine in lib. de inſtitutione Virginis, cap. 7. quod ita concludit: *Quæ eſt hæc porta, niſi Maria? Ideo clauſa, quia Virgo. Porta igitur Maria, per quam Chriſtus intravit in hunc mundum, quando virginali fuſus eſt partu, & genitalia Virginis clauſtra non ſolvit. Manſit intemeratum ſeptum pudoris, & inviolata integritatis duravere ſignacula, cùm exiret ex Virgine, cujus altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.*

Hieronymus in cap. 44. Ezechielis myſterium illud explicans Propheticæ portæ, per quam Deus Iſrael ingreſſus dicitur, hæc adnotat: *Pulchrè quidem portam clauſam, per quam ſolus Dominus Deus Iſrael ingréditur, & dux cui porta clauſa eſt, Mariam Virginem intelligunt, quæ & ante partum, & poſt partum Virgo permanſit.*

Auguſtinus plerisque in locis id etiam affirmat: ut in ſermone 21. *Virgo genuit, quia Virgo concepit, inviolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Utrobique miraculum: & ſine corruptione gravida, & in partu Virgo puerpera.* Item in ſermone 23. *Videte miraculum Matris Dominicæ, Virgo Concepit, Virgo parturit, Virgo poſt partum permanſit, &c. Dignum enim erat, ut Deo naſcente meritum creſceret caſtitatis; nec per ejus adventum violaretur integra, qui venerat ſanare corrupta, nec per eum pudicitia corporalis læderetur, per quem donatur caſtitas ſpiritualis.*

Ipſi ſubſcribit Gaudentius Epiſcopus Brixianus ejuſdem ævi tractatu 9. ubi inter cætera hæc habet. *Qui ſine corruptela Matris conceptus creditur, cur non etiam ſine corruptela editus præſumatur? Incorrupta Virgo peperit, quod intacta Virgo concepit: integritatem naſcendo violare non potuit, qui venerat integrare naturam.* Conſentit S. Leo Papa in ſermone 1. de Nativitate cap. 2. *Meritò igitur*, inquit, *virgineæ integritati nihil corruptionis partus intulit: quia cuſtodia fuit pudoris, editio veritatis.* Idem fuſiùs explicat S. Fulgentius, qui ſecundo ſermone de natali Domini idem aſſeverat. *De cælis*, inquit, *medicus tranſiens per Virginem, poſt tranſitum ſuum illam fecit Virginem permanere. Qui enim diſrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quantò magis in ſua Matre, quod invenit integrum, potuit non violare naſcendo? Crevit ejus partu integritas corporis potiùs, quàm decrevit; & virginitas ampliata eſt potiùs, quàm fugata.*

Facerem nuſquam ſi omnes alios SS. Patres hujus veritatis aſſertores vellem commemorare. Idipſum disertè docent *Chryſologus* ſerm. 142. *Eucherius* homil. de Virginis Conceptione. *Idelphonſus* quinarios edidit tractatus & ſermones de illibata B. Mariæ Virginitate, cujus ſtrenuiſſimus fuit aſſertor, & propugnator, *Bernardus* ſerm. 33. in Cantica. *Petrus Damianus* Opuſc. 36. c. 10. &c. Quibus apertè conſtat univerſalem eſſe Eccleſiæ doctrinam, quòd beatiſſima Maria Deipara Virgo nedum ante partum, ſed etiam in partu fuerit.

Objiciunt hæretici nonnullos SS. Patrum, & veterum Theologorum textus, quibus ſignificare videntur B. Virginem in ſuo partu nil peculiare à cæteris fœminis parientibus habuiſſe, & ideò non fuiſſe Virginem in partu. Sic Origenes hom. 14. in Lucam, *Quemcumque de utero effuſum matrum dixeris, non ſic aperit vulvam matris ſuæ, ut Dominus Jeſus, quia omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vulvam reſerat; Matris verò Domini eo tempore vulva reſerata eſt, quo & partus editus: quia ſanctum uterum, & omni dignatione (venerationis) venerandum ante Nativitatem maſculus omnino non tetigit.* Eis ſubſcribere videntur plurimi Patres tam Græci, quàm Latini, qui Virginis uterum in partu fuiſſe patefactum dicunt: Sic Athanaſius epiſt. ad Epictetum, Ambroſius in caput 2. Lucæ: *Hic*, inquit, *qui aperuit Matris ſuæ vulvam, ut immaculatus exiret.* Et Baſilius, qui in oratione de Natali Domini, ait Chriſtum appellari *primogenitum, qui primus aperit vulvam, non qui poſt ſe alios fratres habeat, &c.* At omnium apertiſſimè Tertullianus lib. de carne Chriſti c. 23. perſpicuè aſſerit B. Virginem

nem in partu Virginitatem amiſiſſe, & in mulierem tranſiiſſe: nam inter cætera ait, *quis propriè vulvam adaperuit, quàm qui clauſam patefecit? Cæterùm omnibus nuptiis patefaciunt: itaque magis patefacta eſt, quia magis erat clauſa: utique magis non Virgo dicenda eſt, quàm Virgo, ſaltem mater ante, quàm nupta. Et quid ultrà retractandum eſt? cùm hac ratione Apoſtolus, non ex Virgine, ſed ex muliere editum filium pronuntiavit; agnovit adapertæ vulvæ nuptialem paſſionem.* Similia habet pluribi, quibus quadrat illud Lucæ 2. quo ſignificatur convenire Chriſto iſtud deſumptum ex cap. 13. Exodi. *Omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur.*

Reſpondeo omnes illos SS. Patres, aut veteres Theologos per apertitionem vulvæ, non ſignificare perfractum, interruptumque fuiſſe in Virgine Deipara integritatis ſigillum, ſed dumtaxat, quòd reverà ex Virginis utero proceſſerit. Nec certè alia fuit eorum mens, ſi Tertullianum, & Origenem excipias, qui cùm hæretico ſpiritu laboraverint in plurimis, etiam hoc in capite à veritate Catholica exorbitaſſe mirum videri non debet. Quantum ad S.Lucam dico eum circumlocutione primogeniti adaperientis vulvam, voluiſſe dumtaxat ſignificare Chriſtum ex Virgine ortum duxiſſe, ſive interim exierit ab ea more conſueto cum reſeratione clauſtri, ſive non. Quamobrem *aperire vulvam*, nihil aliud propriè ſignificat, quàm naſci, & ex materno utero prodire, quo certè loquendi modo idcircò uſi ſunt præfati SS. Patres, quòd ita fert communis, & naturalis fœtus profundendi modus, ut aperto utero in lucem exeat.

Objiciunt ſecundò illud Lucæ 2. quo ſignificatur B.Mariam indiguiſſe Purificatione, ac proinde legi naturæ cum cæteris mulieribus in pariendo fuiſſe ſubditam, ac illam fœtum emiſiſſe per apertionem uteri cum alluvione ſanguinis, & dolore.

Verùm reſpondet S. Idelphonſus lib. contra eos, qui diſputant de perpetua Virginitate Mariæ, idcircò Evangeliſtam dicere, *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus*, Mariæ; non quia illa purgatione ullius delicti, aut maculæ indigeret; ſed quia ipſa morem gerere voluit filio, qui eo ipſo, quòd de muliere factus eſt, legem præſentationis implere voluit. *Et hæc eſt*, inquit, *completio dierum ſecundùm conſuetudinem legis, & non ſecundùm neceſſitatem Purificationis: quia beata, & intemerata, & incorrupta permanſit, nullis coinquinata ſordibus, nullis vexata Evæ cruciatibus*; ex quibus infert diverſam fuiſſe purgationem Mariæ, & aliarum mulierum, nam cæteræ mulieres idcircò purificationis ritus, ac cæremonias obſervabant, ut corporis, & animæ ſordes eluerent: Virgo autem beatiſſima non ex ulla neceſſitate, ſed dumtaxat ex humilitate, & peculiari ſua in Deum obſervantia ſeſe purificationis legi ſubjecit.

CONCLUSIO TERTIA.

MAria *Deipara ſemper illibata Virgo poſt partum permanſit.* Hæc eſt pariter de fide, ut conſtat ex Conciliis in priori concluſione laudatis, quæ beatiſſimam Mariam ſemper fuiſſe Virginem apertè pronuntiant. Patet ſimiliter, ac firmatur, non ſolùm ex laudatis SS.Patrum authoritatibus, necnon ex voto de ſervanda perpetuò virginitate à beatiſſima Virgine emiſſo; verùm etiam ex eo, quòd plurimi è SS. Patribus indubitatum exiſtiment, S. Joſephum etiam votum virginitatis emiſiſſe, ac fuiſſe Virginem cùm Mariæ nupſit.

Licèt enim quamplures authores Græci in ea fuerint ſententia, ut aſſererent Joſephum ex priori uxore alios procreaſſe filios, quos idcircò volunt in Evangelio *Fratres, & ſorores Domini* nuncupari, eò quòd à Joſepho, qui Pater Chriſti putabatur, procreati fuerant, antequam B. Virginem in uxorem duceret; ut affirmaverunt Origenes in illud Matth.12. *Nonne mater ejus dicitur Maria?* Chryſoſtomus homil. de Annuntiatione apud Lipomanum. Euſebius lib.2. cap.1. Epiphanius hæreſi 5. 28. 78. Nicephorus lib. 1. cap. 21. Theophilactus in Matth. 13. Euthimius in Matth. 11. &c. quibus conſentire videntur quidam Latini Hilarius, Can.1. in Matth. Ambroſius lib. de inſtitutione Virg. cap. &c.

Nihilominus Joſephum Virginem fuiſſe acerrimè probant Hieronymus in Opuſculo contra Helvidium nu.9. & in illud Matth. 12. *Ecce mater mea, & fratres mei.* Auguſtinus ſerm.14. in Nativitate Domini, *Habe Joſeph cum Maria conjuge tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum, &c.* Huic ſententiæ cęteri omnes, qui vixerunt Latini Patres, conſenſerunt, adeo ut Petrus Damianus epiſt.11. ad Nicolaum ſummum

mum

mum Pontificem, magna fiducia dicat, Eccleſiæ fidem in eo eſſe, ut non modò Deipara, verùm etiam putativus Pater, atque nutritius Virgo haberetur. Certè quidem quantum probabilitate, & conjecturis agere licet: quomodo non homini Virgini Deus Virginem, ex qua carnem ſuſceptu- rus erat, tradidiſſet, ſi factus homo ex hoc mundo migraturus ad Patrem, eandem jam ſeneſcentem, non niſi Virgini commendavit? Quomodo Chriſtus verus Agnus, qui ſolos Virgines ſuum in conſortium admittit, Patrem putativum tot filiis jam effœtum admiſiſſet? Quomodo Chriſtus, qui paſcitur inter lilia, inter Mariam, & Joſephum Virgines non fuiſſet deliciatus?

Hæc autem Latinorum Patrum ſententia in univerſum confirmari hac unica ratione poteſt, qua ſola nituntur Græci. Nam ſi Joſephus aliam uxorem duxiſſet, fuiſſet itaque Maria, quæ dicitur Jacobi, & Joſeph, quia fuit Mater eorum; hi enim inter alios ſæpè fratres Domini vocantur; at eam non potuit habere uxorem, ea enim priùs emori debuiſſet, quàm Joſepho licuiſſet cum alia contrahere: at illa non erat mortua, dum Joſephus cum Virgine matrimonium iniit: nam quo tempore Chriſtus mortuus eſt, erant aſpicientes à longè mulieres, inter quas erat Maria Jacobi, & Joſeph, &c. Matth. 27. & Marci 15.

Hoc unicum reponi poſſet à Græcis, aut Joſephum duas ſimul habuiſſe uxores; aut cum Chryſoſtomo aſſerere illum priori uxore repudiata, Virginem duxiſſe. *Verùm* neutrum dici poteſt. Non quidem primum, quomodo enim illius uxoris nullam mentionem Evangeliſtæ feciſſent? Quomodo non aliquando cum ea, utpote domeſtica, & familiari, nullum Chriſtus ſermonem habuiſſet? Non etiam ſecundum; quis enim credat ipſam à Joſepho repudiatam, cum ea juxta crucem ſtare voluiſſe? non ægrè tuliſſet præſentiam illius, quæ ſuum in thorum ſucceſſiſſet.

Objiciunt hæretici quædam Scripturæ teſtimonia, ex quibus inferri videtur Joſephum ex Maria alios filios poſt Chriſtum natum genuiſſe. *Primò* quidem illud ſignificari videtur per hæc verba Matthæi; *Cùm eſſet deſponſata mater ejus,* (ſcilicet Chriſti) *Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt habens in utero de Spiritu ſancto*. Ex quibus inferebat Helvidius, teſte S. Hieronymo, niſi foret ut aliquando convenire deberent, non diceret Evangeliſta, *antequam convenirent*; Nam de non conventuris, hæc verba nequaquam dici poterant, ſicut de non pranſuro dici non poteſt, antequam pranderet: conſequens eſt ergo, quòd eam aliquando cognoverit. *Secundò* ibidem de Joſepho Mariæ ſponſo dicitur, *Non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum*. Tertiò, Chriſtus ibidem dicitur *filius primogenitus Mariæ*: Sed primogenitus non dicitur niſi comparatione facta cum aliis poſteà genitis: cùm igitur Maria dicatur peperiſſe primogenitum, oportet quòd alios deinde pepererit.

Verùm reſpondeo præfatos Scripturæ textus nullatenùs hæreticis patrocinari. Non quidem primum: Nam ut egregiè reponit B. Hieronymus in Opuſculo adverſus Helvidium, & in commentario ſuper 1. c. Matthæi, *Quòd dicitur antequam convenirent, non ſequitur, ut poſtea convenerint, ſed Scriptura quid factum non ſit oſtendit*: Illa enim particula, *antequam* non ſemper infert aliquid poſteà faciendum; nam ex eo, quòd Helvidius dicatur morte præventus antequam pœnitentiam ageret, non ſequitur, quòd poſteà egerit: ſic dicitur navis periiſſe antequam ad portum appuliſſet, cùm tamen eò poſteà non pervenerit.

Ad ſecundum dico adverbium *donec* ſolùm exprimere id, quod dubium eſſe potuiſſet, relinquendo id quod certum eſt, velut à fortiori inferendum. Voluit igitur Evangeliſta ſignificare, quòd Joſeph non cognoverit Mariam ante partum, de quo maximè poterat eſſe dubitatio, inſinuans multò minùs poſteà virum juſtum voluiſſe tangere, ac veluti contaminare templum Dei, Spiritus ſancti ſacrarium, Dei, ac Domini ſui Matrem. Frequentes autem ſimiles ſunt in Scriptura ſacra locutiones: Sic Geneſ. 8. dicitur de Corvo in arca Noë, *Non revertebatur donec ſiccarentur aquæ*, ex quo non licet inferre eum poſt inductam ſiccitatem fuiſſe reverſum in arcam. Sic Danielis 6. de accuſatoribus hujus Prophetæ in lacum Leonum projectis dicitur: *Non pervenerunt uſque ad pavimentum, donec arriperent eos leones*, ubi non ſignificatur quod poſtea ad pavimentum pervenerint: Sic pariter Pſal. 109. dicitur, *Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos, &c.* Et 1. ad Cor. 15. *Oportet illum regnare donec ponat omnes inimicos, &c.* Quis autem exinde inferat Chriſtum a dextris Dei non ampliùs ſeſſurum, & regnaturum, cùm expugna-

gnati fuerint omnes illius nominis, & religionis impugnatores.

Ad tertium dico *primogenitum* idem ibi ſignificare, quòd primò natum, ſeu ante quem nullus alius natus eſt, licèt ſit unigenitus, ut explicat S. Hieronymus in Opuſculo contra Helvidium nu.8. ita quòd omnis unigenitus ſit primogenitus; non tamen omnis primogenitus ſit unigenitus. Quam explicationem probat ex illo Numerorum 18. *Quidquid primum erumpit è vulva carnis, quam offerunt Domino, ſive ex hominibus, ſive de pecoribus fuerit, tui juris erunt, ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias*. Argumentatur autem pulchrè in hunc modum. Si primogenitus hominis, is tantùm eſt, quem ſequuntur fratres alii, tamdiu Sacerdotibus primogenitus hominis non debebatur; quamdiu alius frater non fuiſſet procreatus.

Objiciunt ſecundò omnes illos Scripturæ textus, quibus aliqui dicuntur *fratres Domini*: ſic Matthæi 12. *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te*. Et Joan. 2. *Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe, & mater ejus, & fratres ejus, &c.*

Reſpondeo aliquos quidem fratres Domini appellari, non quòd ex eadem cum eo matre ſint geniti; ſed quia erant conſanguinei. Quatuor enim modis aliqui fratres dicuntur in Scriptura ſacra. Primo quidem *natura*, quia ſunt ex eodem Parente, ut Jacob, & Eſau. Secundò, *gente*, & natione, ſic Iſraelitæ omnes dicuntur fratres, ut Deut.15. *Si autem emeris fratrem tuum, qui eſt Hebræus*, &c. Rom.9. *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis*. Tertiò *cognatione*, qui ſunt oriundi ex eadem familia, qua ratione Abraham, & Loth dicuntur fratres Gen.13. ſicut Jacob, & Laban, Gen.29. Quartò denique, *affectu*: ſic Chriſtus D. Joann.20. Apoſtolos ſuos *fratres* appellavit. Certum eſt autem illos in objectione commemoratos non appellari fratres Domini prima ratione fraternitatis, neque etiam tantùm ſecunda, & quarta, aliàs quicumque diſcipulus, imò & quilibet de populo Judaico, frater Domini poſſet appellari. Reſtat igitur eos dici Domini fratres ratione cognationis.

Petes quinam, & quo gradu conſanguinitatis dicti fuerint fratres Domini.

Reſpondeo ad primum, quatuor dumtaxat homines in ſacra Scriptura, ita fuiſſe appellatos, putà *Jacobum, Joſephum, Simonem, & Judam*, ut legimus Matth. 18. *Nonne hic eſt fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas? Et ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt?* Iterum ad Gal. 1. Jacobus *frater Domini* vocatur. Et Actor. 1. memorantur iterum Jacobus, Simon, & Judas, ibi tamen non dicuntur fratres Domini, ſed ſolùm dicuntur perſeveraſſe in oratione cum Maria Matre Jeſu, & fratribus ejus, putà diſcipulis, qui erant fratres affectu; unde continuò ſubditur: *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit, Viri fratres, &c.* Nec refert, quòd S. Chryſoſtomus homil.5. in Matth. affirmet Joannem Evangeliſtam etiam dictum fuiſſe fratrem Domini; non enim video, quo fundamento illud poſſit aſſerere, cùm nuſquam in Scriptura ſic nominatus inveniatur, tametſi nominari potuerit.

Reſpondeo ad ſecundum, communem ſacrorum Interpretum eſſe ſententiam cum S. Hieronymo, omnes illos fratres, & ſorores Chriſti nominatos, ex eodem thoro, iiſdemque genitoribus oriundos eſſe, quod ſic contra Baronium in *apparatu nu.6.* evinco: Si diverſo patre, matreque diverſa geniti dicerentur, maximè quia, inquit Baronius, Jacobus, frater Domini cognominatus, dicitur *Filius Alphæi* Matth.10. Marci 3. & Act. 1. Conſtat autem Joſeph fuiſſe fratrem Jacobi, nam Marci 15. dicitur Maria Jacobi Minoris, & Joſephi mater; ac proinde uterque erat filius Alphæi: ſolet enim Scriptura filios nomine Patris nominare, ſic v. g. alter Jacobus dici ſolet filius Zebedæi; unde ſequitur, ait Baronius, Simonem, & Judam non fuiſſe fratres Jacobi, quia non referuntur cum duobus Mariæ filiis.

Confirmatur ex Egeſippo, qui apud Euſebium lib.3. cap.10. & 16. affirmat Simonem, & Judam filios fuiſſe Cleophæ, non autem Alphæi: Cleophæ autem, & Alphęi conjuges nomine *Mariæ* appellabantur, & una à viro dicta *Maria Cleophæ*, alia à filiis *Maria Jacobi*, & *Salomæ* nominabatur: Mariam autem Jacobi, & Cleophæ omninò diverſas eſſe inferri videtur, ex eo quòd Joan. 19. Maria Cleophæ dicitur ſtetiſſe juxta crucem Jeſu; Maria verò Jacobi dicitur Matth. 17. & Marci 15. à longè ſtetiſſe unà cum aliis mulieribus; quæ duo in eandem mulierem cedere non poſſunt; ac proinde, inquit Baronius, certum eſt quatuor illos, qui fratres Domini appellantur, diverſo Patre, di-

diverſaque matre eſſe oriundos. Jacobum quidem, & Joſeph ex Alphæo, & Maria Jacobi: Judam autem, & Simonem ex Cleopha, & Maria Cleophæ. Hæc Baronius.

Verùm hæc ratiocinatio nulla eſt: nullumque iſtud fundamentum Baronii: igitur, &c. Probatur minor: Conſtat enim Judam, & Simonem eſſe fratres Germanos Jacobi, Judas enim initio ſuæ epiſtolæ canonicæ ſe nominat fratrem Jacobi, *Judas Jeſu Chriſti ſervus; frater autem Jacobi*, non quidem Jacobi Zebedæi: ergo Alphæi: *Nec valet dicere* eum ſe fratrem nominare generali tantùm ratione, propter familiæ cognationem, hoc, inquam, non valet: *Primò*, quia ſine fundamento id dicitur. *Secundò*, quia nulla videbatur peculiaris ratio, ob quam ſilentio debito naturali fratre ſuo Simone, alterius ſola generali ratione fratris cognomen uſurpaſſet. *Tertiò*, hac ratione potiùs dici debuiſſet frater Petri utpote Apoſtolorum Principis: ergo cùm ſe Jacobi fratrem nominat, fatendum eſt ipſum de fratre ſuo germano intelligendum. Ideò autem ſolius Jacobi meminiſſe arbitror, quòd Jacobus Major naru eſſet, ideoque honoris cauſa nomen illius expreſſit, non ſecus, ac cùm quis vult ſe cognoſci ex aliquo fratre ſuo, eum nominat, qui eſt primus, & caput in familia.

Ad confirmationem dico nullam fidem deberi Egeſippo; ſi enim hac in re audiendus eſſet Egeſippus, cur non audiendus pariter, cùm ibidem dicit Joſephum ex alia uxore filios genuiſſe? ſicut enim ipſi in utroque fidem fecit Euſebius, utrique pariter, aut neutri facere deberet Baronius: at fidem ei denegat circa duo connubia Joſephi: igitur denegare debet circa Alphæum, & Cleopham ut diverſos homines. Quid enim officit ſi Cleopham, & Alphæum unicum hominem proferamus, ſed bis nominem?

Nec etiam movere debet, quòd videatur diverſa à Maria Jacobi dicta Alphæi conjuge, propterea quòd una juxta crucem alia à longè ſtetiſſe legitur? Hæc enim ratio nulla prorſus eſt. Enimverò dicendum eſſet pariter duas fuiſſe Marias Magdalenas: nam Matth. & Marc. de ea dixerunt, *Inter quas erat Maria Magdalene, &c.* nempe inter eas mulieres, quæ à longè aſpiciebant: Joannes autem ait: *Stabat juxta crucem Jeſu Mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene*. Quomodo autem hæc de eadem dici potuerint, arbitror ita conciliandum, ut primò illæ mulieres unà cum Virgine juxta crucem ſteterint, audituræ ultima Chriſti morientis verba: cùm autem matrem ſuam Joanni commendaſſet, animamque exhalaſſet, inde aut urgente nimia triſtitia, aut impellentibus militibus aliquantum receſſiſſe, & inde ſpectaſſe, quæ contingerent. Qualiter vellem etiam intelligi, quod ſcribit Lucas: *Stabant autem omnes noti ejus à longè, & mulieres, quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc videntes*. Non quòd omnia à longè viderint, ſed ea ſolùm quæ poſt earum receſſum contigerunt. Dicendum ergo Mariam Cleophæ ſic nominatam, vel quia à Patre Cleopha genita, vel quia marito Alphæo, & Cleopha binomine tradita, vel quia *Cleophas* proprio nomine, *Alphæus* autem ſubnomine diceretur. Hinc mihi probatur magis S. Hieronymi lib. contra Helvidium, & in cap. 12. Matthæi, quàm Baronii, ſententia.

Inferendum ergo eos fratres Domini dici, quaſi ſubcognati, nempe geniti à Maria Cleophæ filia, & B. Virginis ſorore, ſeu potiùs conſobrina, ut refert Hypolitus Martyr, qui apud Nicephorum lib. 2. cap. 3. hæc profert. *Tres fuere ſorores Bethlemiticæ, filiæ Mathan ſacerdotis, & Mariæ conjugis ejus, ſub Cleopatra, & Caſoparis Perſæ regno, & ante Herodis Antipatris filii regnum. Primæ Mariæ: Secundæ Sobæ: Tertiæ Annæ nomen erat. Nupſit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomnen obſtetricem, nupſit quoque ſecunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Eliſabeth: nupſit poſtremò tertia Anna in terra Galileæ, & protulit Mariam Dei genitricem.* Ut autem hæc debito ordine pandantur, hanc genealogiam ſic arbitror eſſe texendam. Maria nupſit Cleophæ, ex quo genuit alteram Mariam, quæ Joan. cap. 19. dicitur *Maria Cleophæ*, & ſoror, id eſt, conſobrina B. Virginis; ex hac & Alphæo viro ejus prodierunt Jacobus Minor, Joſeph, & Simon, & Judas, qui dicuntur fratres Domini; & ſorores ejus, Maria, & Salome. Apertè enim Maria declaratur mater Jacobi, Joſephi, & Salomæ Matth. 17. v. 56. & Marci 15. v. 4. ubi legimus ad crucem Domini adſtitiſſe mulieres de longè aſpicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi Minoris, & Joſeph mater, & Salome. *Sobe* autem ex uno è ſacerdotibus ſibi in matrimonium copulato, genuit Elizabeth, quæ propterea Lucæ cap. 1. v. 5. dicitur de filiabus Aaron: Hæc autem ex Zacharia

Digitized by Google

ria genuit Joannem Baptiſtam. Anna autem ex tribu Davidica ſecundùm lineam maternam, ut conjicio ex S. Damaſceno Orat. 2. de Nativitate B. Mariæ, ubi S. Annam alloquens, ait: *Quàm beata domus David, de qua prodiiſti?* non ſecundùm lineam paternam, ut ſuprà dixi: ergo ſecundùm maternam: Ea, inquam, ex S. Joachim genuit B. Virginem Mariam. Ex quibus refellitur eorum ſententia, qui dicunt S. Annam tribus maritis nuptam, treſex iis ſuſcepiſſe filias, quis enim ex tertiò nupta, ac proinde minùs caſta, puriſſimam Virginem prodiiſſe exiſtimaret?

QUÆSTIO QUINTA.

Utrùm B. Virgo non ſolùm in anima, ſed in corpore evecta fuerit in cœlum.

N*Otandum primò* nemini Catholicorum eſſe dubium Virginem Deiparam æterna beatitudine donari, & ſanctiſſimam ejus animam ſuper omnes beatarum mentium Ordines eſſe ſublimatam, eam quippe veritatem publicè confitetur ſancta mater Eccleſia, quæ ſolemnem Virgini in cœlum aſſumptæ nòn ſolùm feſtivum diem celebrat: ſed etiam in officio divino, quod eo ipſo die in Dei gloriam, & aſſumptæ Virginis honorem religiosè perſolvit, inter cætera illius triumphalis Aſſumptionis encomia, hoc effert, *Exaltata eſt ſancta Dei Genitrix ſuper Choros Angelorum ad cœleſtia regna*. Quam itidem veritatem SS. Patres, quotquot aſſumptæ Virginis Deiparæ laudes celebrarunt, apertiſſimè teſtantur, ut legere eſt in eorum Oraculis, ac ſermonibus, maximè apud Bernardum in ſermonibus de Aſſumptione B. Mariæ; hic enim, ut cætera ſileam, ſerm. 1. disertè pronuntiat: *Nec in terris locus dignior uteri Virginalis templo, in quo Filium Dei Maria ſuſcepit, nec in cœlis regali ſolio, in quo Mariam hodie Mariæ Filius ſublimavit, &c.* Unde epiſt. 174. quæ eſt ad Canonicos Lugdunenſes piè non minùs, quàm eleganter admonet. *Exalta denique exaltatam ſuper Choros Angelorum, ad cœleſtia regna. Hæc mihi de illa cantat Eccleſia, & me eadem docuit decantare. Ego verò, quod accepi, ſecurus, & teneo, & trado; quod non, ſcrupuloſiùs, fateor, admiſerim. Accepi ſanè ab Eccleſia illum diem cum ſumma veneratione colendum, quo aſſumpta de ſæculo nequam; cœlis quoque intulit celeberrimorum feſta gaudiorum.* Unde ſola ſupereſt aperienda, ac declaranda veritas, utrùm Virgo Deipara non anima ſolùm, ſed & corpore in cœlum ſit aſſumpta, ac ſuper omnes Angelorum Ordines ſublimata.

Notandum ſecundò cum *Duvallio* qu. de Immacul. Concept. Virginis art. 6. varios eſſe, ſed potiſſimum tres certitudinis gradus in materia fidei. *Primus* eſt, quando res abſolutè fide credenda eſt, ut Deum eſſe Creatorem Cœli, & Terræ, &c. *Secundus*, quando res proximè accedit ad fidem, ut quod ab omnibus fidelibus creditur. *Tertius* verò, quando fidei eſt conſentanea. Communior autem ſententia eſt corpoream Deiparæ Virginis Aſſumptionem, non eſſe certam certitudine fidei primi generis. An autem aliquem ex duobus aliis certitudinis gradum obtineat, prudens ex dicendis judicabit Lector.

Notandum tertiò, diſcrimen eſſe inter credere aliquid *pia fide*, & credere *fide Catholica*; fides enim Catholica omnimodam habet certitudinem; pia autem fides tantam certitudinem non obtinet, ſed habet ita probabilem, ut formidinem in contrarium expellat, & longè ſit major, quàm quæ haberi poteſt per cognitionem cujuslibet ſcientiæ naturalis. Ut autem hanc certitudinem ſibi vindicet pia fides, tres conditiones exigit, ut docet *Gerſon* tract. de puella Aurelianenſi: *Prima*, quòd reſilia ad pietatem, & devotionem ſpectet, qualia ſunt, quæ in commendationem Dei, & Sanctorum proponuntur; *Secunda*, quòd ſit valdè probabilis, ex communi fidelium narratione, aut atteſtatione: *Tertia*, quòd Eccleſiæ Prælatis hæc relatio, & obteſtatio nota ſit, nec ab eis improbetur, ſed potiùs toleretur. Certum eſt autem ſententiam de Aſſumptione corporea Deiparæ Virginis his tribus conditionibus affici, & inſuper habere non ſolùm plurimos Patres, & SS. Doctores in ſui patrocinium, & aſſertionem, ſed etiam communi Eccleſiæ ſenſu, ac conſenſu firmari, ut docet Petrus Aurelius in aſſertione Epiſtolæ Antiſtitum Galliæ, ubi cùm dixiſſet; *Quidquid Eccleſiæ conſenſui adverſatur, ſemper erroneum, aut Dei verbo contrarium eſt, quia omnis Eccleſiæ conſenſus certo Dei verbo, Scripturaque continetur, aut fidem prorſus Catholicam continet; etſi certitudinem habeat omni humana majorem, ideoque illi obſtrepere, ſit erroneum*; ſtatim ſubdit: *Beatam Virginem Deiparam corpore, & anima in Cœlum iviſſe, veriſſima doctrina eſt, Eccleſiæ con-*

conſenſu fulta; nec qui eam neget, ut erroris reus, ſic hæreſeos erit, aut Dei verbo refragatur, in quo de ea nihil extat. Quibus verbis ſignificat doctrinam de Aſſumptione corporea illum certitudinis gradum obtinere, qui non ſolùm major ſit omni humana fide, ſed etiam ipſi non poſſit quis refragari abſque erroris nota. His ita prælibatis, ſit

CONCLUSIO UNICA.

CORporea *Deiparæ Virginis in Cœlum Aſſumptio piè, ac religioſè à fidelibus creditur, & aſſeritur*. Hæc concluſio receptiſſima eſt apud omnes Catholicos, firmaturque validiſſimis rationibus, & momentis, quæ majoris claritatis, ac facilitatis gratia, ſub diſtinctis ſequentibus paragraphis proponere, ac expendere juvat.

§. I.

Probatur Aſſumptio corporea Virginis Deiparæ ex inſtitutione annui diei feſtivi, in iſtius honorem, & ſub illius titulo.

ECcleſia feſtivum diem non celebrat in aſſertionem alicujus Myſterii, aut venerationem ſanctitatis, quin myſterium iſtud, aut illius ſanctitatem, in cujus honorem feſtum agit, pro confeſſo, & indubitato habeat: at jam à plurimis retrò ſæculis Eccleſia feſtivum diem egit in honorem Aſſumptionis animæ, & corporis Deiparæ Virginis: igitur Eccleſiæ ſententia eſt Virginem Deiparam anima ſimul, & corpore in Cœlum eſſe aſſumptam, & receptam. Major patet ex S. Bernardo ep. 174. ubi ex feſto Nativitatis Virginis Deiparæ colligit eam in utero fuiſſe ſanctificatam: *Ortum Virginis didici*, inquit, *in Eccleſia, & ab Eccleſia indubitanter habere feſtivum, & ſanctum, firmiſſimè cum Eccleſia ſentiens utero eam accepiſſe, ut ſancta prodiret, &c.* Et infrà; *Nec fallitur omninò ſancta Eccleſia, ſanctum reputans ipſum Nativitatis ejus diem, & omni anno cum exultatione univerſæ terræ votiva celebritate ſuſcipiens*. Conſtat etiam ex eis, quæ diximus *pag. 406.*

Minor verò, in qua maximè difficultatis cardo vertitur; probatur primò authoritate SS. Patrum, qui ab ipſis Apoſtolis ad nos uſque felici traditione ſolemnitatem illam in Deiparæ Virginis aſſumptionem ab Eccleſia celebrari ſolitam derivarunt, nam ut præclarè ait S. Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo cap. 24. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur*: At feſtum Aſſumptionis Deiparæ Virginis ab Eccleſia ſolitò celebrari, ſignificat S. Bernardus epiſtola mox laudata, ubi ait: *Accepi ab Eccleſia illum diem cum ſumma veneratione colendum, quo aſſumpta de ſæculo nequam cœlis quoque intulit celeberrimorum feſta gaudiorum*; ac ſi diceret: Sunt dies feſti, qui quo tempore inceperint compertum habemus: de feſto autem Aſſumptionis B. Mariæ, non aliud nobis apparet, quàm ipſius Eccleſiæ naſcentis exordium, qualiter Marius Victorinus Epiſcopus Reatinus in Scholiis in Hieronymum S. Bernardi verba expendit; ſic enim ſcribit: *Aſſumptam fuiſſe Virginem unà cum corpore è monumento, in quo depoſita fuerat, omnis Eccleſia credit, & celebrat: ejus autem diei feſtum ubique celebrandum Apoſtoli, ut author eſt Bernardus, ſtatuerunt*. Fateor tamen feſtum iſtud nonniſi diuturno temporis ſucceſſu ab univerſa prorſus Eccleſia eſſe celebratum, nam Andreas Cretenſis Orat. 2. de Dormit. B. Virginis, ait: *Myſterium eſt, hactenus quidem paucis celebratum, quod tamen omnibus jam amori, ac deſiderio habeatur.*

Porrò ipſis Apoſtolorum temporibus celebratam fuiſſe Aſſumptionis Deiparæ ſolemnitatem, non leve nobis eſt indicium, quòd ab ejus obitu coli cœpit, & illius quotidiana in Miſſæ ſacrificio commemoratio fieri, ut docet Liturgia S. Jacobi, in qua hæc leguntur; *Commemorantes ſanctiſſimam, immaculatam, glorioſiſſimam Dominam noſtram Matrem Dei, & ſemper Virginem Mariam cum omnibus Sanctis, & Juſtis*. Si autem ex tunc ortum habuit illius religioſus cultus, facilè in animum inducere licet die feſto, ac ſolemni ejus Aſſumptionem fuiſſe celebratam. Si enim apud Clementem lib. 8. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 39. præcipitur fidelibus, ut in feſtis Apoſtolorum, & in die S. Stephani Protomartyris quieſcant ab operibus ſervilibus, quis dubitet idem ab iis ſancitum, ac conſtitutum in ipſo die tranſmigrationis beatæ Virginis, quam tanto affectu, tantaque veneratione, dum in terris ageret, fideles omnes coluerant?

Adde quòd ab ipſo naſcentis Eccleſiæ primordio celebrata ſit Sanctorum, præſertim,

Digitized by Google

forenſi excolenda, & cum debita veneratione celebranda, hæc ſunt. Nativitas Domini, Circumciſio. Epiphania, &c. Aſſumptio B. Mariæ, eiuſdemque Nativitas, &c.

Idipſum apparet ex eo, quòd ante Pipinum Regem Galliæ, Eccleſiæ Gallicanæ divina perſolverent officia ſecundùm morem, formam, & ritum Romanæ Eccleſiæ, ut refert Hugo Menardus in præfatione libri Sacramentorum S. Gregorii; in cujus rei confirmationem hæc adducit, ex epiſtola Caroli Calvi ad Clerum Ravennatem, ubi ſic Carolus loquitur. *Nam & uſque ad tempora abavi noſtri Pipini, Gallicanæ Eccleſiæ, non aliter, quàm Romana, & Mediolanenſis Eccleſiæ, celebrant.* Atque illud idem tum Hilduinus in Areopagiticis, tum etiam Valfridus, Strabo, ac Sigibertus in Chronico, aliique multi teſtantur.

Quæ cùm ita ſint, conſequens eſt, quòd non alio Miſſali utebantur Eccleſiæ Gallicanæ, quàm illo ipſo Romano, nimirum Sacramentario S. Gregorii, quod utique pluribus probari poteſt; maximè verò authoritate Concilii Rhemenſis, ut legitur apud Burchardum cap. 97. libri tertii, ubi ita habetur, *Expleta Miſſa, Calix cum patena, & Sacramentorum liber cum veſtibus Sacerdotalibus, in mundo loco ſub ſera recondantur*: Patet etiam ex Amalario, qui Legationem Conſtantinopoli agens, ibidem obiiſſe dicitur circa annum 813. is enim de Sacramentario, & Antiphonariis ſæpè mentionem facit, &c. At in libro illo Sacramentorum S. Gregorii apertiſſimè declaratur Aſſumptio corporea beatiſſimæ Virginis: igitur ex tunc apud Eccleſias Gallicanas feſtum iſtud agebatur.

Unde ad præfata verba ex Capitularibus Caroli Magni, dico ipſis nil aliud ſignificari, quàm quod conſulendi eſſent Epiſcopi utrum, ſicut fieri ſolebat, ſolemni ritu celebrandum eſſet Deiparæ Virginis Aſſumptionis corporalis feſtum. Cùm enim illo tempore ſuborta fuiſſet de Aſſumpto in Cœlum Virginis corpore quæſtio, noluit in recenſendis anni celebritatibus, quas in tota ſua ditione obſervari præcipiebat, pro ſua authoritate motam controverſiam de Aſſumptione corporali B. Virginis, definire, ſtatuendo celebrandum eſſe feſtum illius Aſſumptionis; ſed cum probè noſſet iſtiuſmodi cauſas ad Epiſcopale judicium pertinere, Epiſcopos hac de re conſulendos, atque interrogandos cenſuit: ait enim: *Hæ ſunt feſtivitates in anno, quæ per omnia venerari debent, Natalis Domini, S. Stephani, S. Joannis Evangeliſtæ, Innocentium, Octava Domini, Epiphania, Octava Epiphaniæ, Purificatio, ſanctæ Paſchæ dies octo, Litania major, Aſcenſio Domini, Pentecoſtes, S. Joannis Baptiſtæ, SS. Petri, & Pauli, S. Martini, S. Andreæ: De Aſſumptione S. Mariæ interrogandum relinquimus.* Hoc eſt, conſulendi ſunt Epiſcopi num quadam populi inſcitia, aut ſuperſtitione feſtum Aſſumptionis inductum rejici debere exiſtimarent; an verò ſedata iſta controverſia, & diſſipatis iſtis dubitationum nubeculis cenſerent (ad quos fortè tunc temporis in Synodo, ut moris erat, congregatos: iſta capitula, ac ſanctiones approbandas tranſmittebat) feſtum Aſſumptionis celebri ritu, ut fieri ſolebat, ſervari debere.

Porrò huic excitatæ controverſiæ de Aſſumpto Virginis corpore anſam ſubminiſtraſſe videtur quidam Epiſcopus Gallus nomine *Arculphus*, qui pietatis, ac devotionis cauſa, cùm Paleſtinam adiiſſet, ut ſacra loca ſalutaret, nec Græcam, aut Latinam linguam calleret, uſus eſt opera, ac interpretatione cujuſdam Monachi, à quo plurima ſibi imponi paſſus eſt.

Cùm autem Patriam repetens ſuborta tempeſtate, navis qua vehebatur ad Britannicum littus appuliſſet, ſe ſe recepit apud Presbyterum nomine Adomnanum virum utique de litteris benè meritum, qui nacta occaſione referente Arculpho totam illius peregrinationem, & ſacrorum locorum delineationem tribus libris, exaravit, ut teſtatur Beda lib. de locis ſanctis, ubi hæc habet. *Hæc de locis ſanctis*, inquit, *prout potui, fidem hiſtoricam ſecutus poſui, maximè Arculphi dictatus, Galliarum Epiſcopi quos eruditiſſimus in Scripturis Presbyter Adomnanus, lancinoſo ſermone deſcribens, tribus libellis comprehendit. Siquidem memoratus Antiſtes, deſiderio locorum ſanctorum Patriam deſerens, Terram promiſſionis adiit: aliquot menſibus Hieroſolymis demoratus veterano Monacho nomine Petro duce pariter, atque interprete uſus eſt cuncta in circuitu, quæ deſideraverat viviaa intentione luſtravit, nec non Alexandriam, Damaſcum, Conſtantinopolim, Siluciamque percurrit. Sed cum Patriam reviſere vellet, navis qua vehebatur, poſt multos anfractus vento contrario in noſtram, ideſt Britannorum inſulam portata eſt.*

Digitized by Google

Tanden que ipſe, poſt nonnulla pericula, ad præfatum virum venerabilem Adomnanum veniens, iter pariter ſuum, & ea quæ viderat, explicando pulcherrimæ illum hiſtoriæ docuit eſſe Scriptorem, ex qua nos aliqua decerpentes, veterumque libris comparantes, tibi legenda tranſmittimus. Cùm autem Beda agens in eodem libro cap. 6. de ſepulchro Virginis, ſimilia proferat iis, quæ narrantur in ſermone Pſeudo-Hieronymi, nempe neſciri, à quo, vel quomodo Virginis corpus fuerit ablatum, nec ubi reſurrectionem expectet, conſtat id eſſe mutuatum ex falſa illa narratione Arculphi ab illo Monacho recepta. Quam utique eandem narrationem cùm ipſe Arculphus repetita jam Gallia cum aliis, quæ audiverat, & viderat, recitaret, inde apud Gallos in diſceptationem vocata eſt Aſſumptio corporalis Deiparæ Virginis, quæ utique finita eſt in Concilio Moguntino celebrato anno 813. & paucis menſibus ante obitum Caroli Magni, cui aderant plurimi Epiſcopi, & Abbates Galliæ, & Germaniæ, in eo namque Concilio decretum eſt celebrandum eſſe feſtum Aſſumptionis B. Virginis; ac ſubinde id, quod inquirendum circa illud feſtum determinaverat Carolus, in eo Concilio ſtatutum fuit, ac definitum.

Repones ſecundò, quòd etſi feſtivus dies in honorem beatæ Virginis ex hac mortali vita ad Cœlum migrantis ab Eccleſia fuerit inſtitutus, & celebratus; inde tamen non eſt conſequens Eccleſiæ ſenſum, ac ſententiam eſſe, Virginem Deiparam in corpore ſimul, & anima in Cœlum eſſe receptam; alioqui pari ratione inferendum eſſet, omnes illos, quorum ad beatam æternitatem migrationem, & natalitia celebrat, etiam anima, & corpore in Cœlum eſſe evectos, quod quàm abſurdum ſit, nemo eſt, qui non videat.

Verùm contrà, non potuit perſpicaciùs, ac diſtinctius ſuam de evecta in anima, & corpore Deipara Virgine Eccleſia ſententiam aperire, quàm celebrando diem feſtivum ipſius migrationis ex hac vita ſub titulo *Aſſumptionis*; cur enim, precor, cùm Eccleſia de Sanctis loquitur, & eorum feſtivum diem agit, quorum animæ æterna beatitudine fruuntur, corporibus interim in terra jacentibus, & reſurrectionem præſtolantibus, eorum mortem appellat vel *natalem*, vel *dormitionem*, vel *tranſitum*, vel *paſſionem*? Dum vero de morte Virginis Deiparæ mentionem inſtituit, præclaro, ac peculiari *Aſſumptionis* nomine eam indigitat? Nulla certè alia cauſa proferri poteſt, quàm quòd Eccleſia cùm unicam Virginem cum corpore ſimul, & anima in Cœlum eſſe evectam ſemper agnoverit, eo voluerit uti nomine, quo ſpeciale hoc donum, ac privilegium deſignaret: aſſumi enim res illæ vulgò dicuntur, quæ cùm mole aliqua ſive corpore conſtent, ab uno loco in alterum deportantur; Sic Matthæi 4. dicitur quòd diabolus Chriſtum aſſumpſit, primò in ſanctam civitatem, deinde in montem excelſum valde.

Quod utique confirmatur ex triumphali Chriſti à terris in Cœlum migratione, cujus feſtivus dies à Latinis dicitur quidem *Aſcenſio*, ut denotetur Chriſtum propria virtute, non autem alieno ſubſidio anima, & corpore Cœlos penetraſſe: at à Græcis dicitur *Aſſumptio*; quod quidem nomen mutuati ſunt ex ſacra Scriptura; nam Marci ultimo v. 19. legimus: *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in Cœlum.* Et Lucæ 9. *Factum eſt autem, dum complerentur dies Aſſumptionis ejus.* Similiter Actor. 1. & 1. ad Timoth. 3. Chriſtus dicitur *aſſumptus*. Quam utique loquendi formulam uſurpavit Scriptura ſacra, ut expreſſiùs ſignificaret Chriſtum, utpote verum hominem, vero eſſe indutum, non autem phantaſtico corpore, & cum ipſo ſimul, & anima evectum eſſe in Cœlum, divina quæ ipſi inerat virtute.

Hinc S. Chryſoſtomus homil. 1. in Acta Apoſtolorum exponens hæc verba; *Præcipiens aſſumptus eſt*, ait: *Non dixit Aſcendit; nam adhuc tanquam de homine loquitur.* Et homil. 2. explicans hæc verba: *Quemadmodum vidiſtis eum euntem in Cœlum*, ait: *Non dictum eſt, quem vidiſtis aſſumptum, ſed euntem in Cœlum, nimirum ut intelligas hanc Aſſumptionem eſſe Aſcenſionem; carnis enim eſt aſſumi.*

Hæc omnia præclarè confirmat Joannes Belethus Theologus Pariſienſis in explicatione divinorum officiorum cap. 41. *Scire*, inquit, *oportet quòd Sanctorum tranſitus appellatur multis modis. Dicitur enim exitus, tranſitus, obitus, natale, Nativitas, natalitium, dormitio, depoſitio, quemadmodum, & Joannis Evangeliſtæ paſſio, & aſſumptio: ſed hoc nomen quaſi per antonomaſiam ſolummodò de B. Maria dicitur.*

Nolim tamen hæc omnia vocabula accipias quaſi ſynonima, hoc eſt ſolo ſyllabarum ſono diſcrepantia, ſenſu autem, & ſignifica-

ficatu eadem: quamvis enim ad eandem è vivis migrationem ſignificandam uſurpentur, nihilominus peculiaris ſignificandi vis hæc eis ineſt, quòd *obitus* Martyris v. g. præcisè dumtaxat innuat ipſius animæ à corpore ſolutionem: *Paſſio* verò non ſolùm à corpore ſeparationem, ſed illam vi tormentorum factam declarat: *depoſitio* autem ſacra Martyris pignora, terræquidem mandata, ſed aliquando reddenda ſignificat; *tranſitus* generatim ab hac mortali, & temporali vita ad beatam, & æternam migrationem denotat: *dormitio* verò Sanctorum inſtar ſomni, à quo aliquando evigilaturi ſint, mortem repræſentat: *Aſſumptio* autem, ſeu ad ſe ſumptio, ſignificat non ſolùm animæ, ſed & corporis in Cœlum evectionem, quam mors, ſeu dormitio præceſſerit.

Inſtabis. Aſſumptionis vocabulum plerumque uſurpatur à SS. Patribus, & Scriptoribus, ac Oratoribus Eccleſiaſticis ad ſignificandum non quidem corporis, ſed dumtaxat animæ Sanctorum in cœlum migrationem: igitur quamquam hoc vocabulum Eccleſia uſurpaverit ad denotandam beatæ Virginis fœlicitatem, inde non eſt conſequens, quòd eam in anima ſimul, & corpore in cœlum receptam credat: Probatur antecedens ex S. Cypriano epiſt. 9. ad Martyres ubi referens verba S. Pauli epiſt. 2. ad Timoth. *Ego enim jam delibor*. Ea ſic effert: *jam delibor, & tempus inſtat Aſſumptionis meæ*. Sic Gregorius Nazianzenus in oratione funebri pro Gorgonia ſorore ſua, hanc aſſumptam fuiſſe affirmat. S. Auguſtinus in libro de Paſtoribus capite 11. *Jam aſſumptus eſt*, inquit, *Petrus in requiem Apoſtolorum, & Martyrum*. Paulinus in epiſtola ad Amandum Epiſcopum: *Quem* (fratrem meum) *etiamſi temporaliter ſciamus aſſumptum, in illo nobis citò conſequendum, tamen ea veriùs cauſa obiiſſe lugemus*. Maximus Taurinenſis Epiſcopus in homil. 1. de S. Laurentio: *Ergo ut comperit ore Sacerdotis, & Martyris, ſe quoque omnimodis aſſumendum, congregatis inopum turbis, Eccleſiaſticum cenſum religioſa liberalitate diviſit*. Remigius Rhemenſis Epiſcopus in epiſtola conſolatoria ad Clodoveum: *Angit me, & ſatagit veſtræ cauſæ triſtitia, quod glorioſæ memoriæ germana veſtra tranſiit Alboſledis; ſed conſolari poſſumus, quia talis de hac luce diſceſſit, ut recordatione magis inſpici debeat, quam lugeri. Illius enim vita fuit, quòd aſſumpta credatur à Domino, quæ à Deo electa migravit ad cælos*.

Bonifacius Moguntinus Epiſcopus in vita ſancti Livini Martyris, ſeu potiùs Livinus ipſe in oratione, quam ſic habet: *Et maximè, Domine, qui diem Aſſumptionis meæ cum devota habuerint memoria, habeant totum annum mihi præſentia gratiæ tuæ ſecurum*. S. Bernardus in vita S. Malachiæ Epiſcopi: *Anno ætatis 54. loco & tempore, quo præelegit, & prædixit Malachias Epiſcopus, & Legatus Sedis Apoſtolicæ, velut è noſtris manibus aſſumptus ab Angelis, fæliciter obdormivit in Domino*. Similiter Eccleſia Senonenſis in feſto S. Auguſtini in Antiphona ad Magnificat ait: *Adeſt dies celebris, quo ſolutus nexu carnis S. Præſul Auguſtinus aſſumptus eſt cum Angelis*.

Reſpondeo his & ſimilibus loquendi formulis non convelli, nec elevari publicam Eccleſiæ fidem de corporea Deiparæ Virginis in cœlum aſſumptione; quamquam enim nonnulli Scriptores, & Oratores Eccleſiaſtici *Aſſumptionis* vocem interdum uſurpent ad ſignificandam animarum ſanctarum ex hac mortali vita in cœlum migrationem, nil inde detrimenti, ac præjudicii quidpiam accidit Eccleſiæ judicio, quæ Aſſumptionis vocabulum conſtanter uſurpat, & ſub ea voce feſtivum diem celebrat in honorem illius corporeæ migrationis beatiſſimæ Virginis. Quis enim neſcit Oratores, & hiſtoricos Chriſtianos voces non eo ſemper uſurpare ſenſu, quo illas uſurpat Eccleſia? Sic ipſis non eſt infrequens vocem *Aſcenſionis* ab Eccleſia conſecratam ad deſignandum triumphale Chriſti in cœlum migrantis myſterium, traducere ad indigitandum Sanctorum ex hac vita in cœlum tranſitum; eam nempè S. Bernardus loquendi rationem frequenter uſurpat ſerm. 1. de Aſſumptione B. Virginis: *Virgo*, inquit, *glorioſa cælos aſcendens, ſupernorum gaudia Civium copioſi ſine dubio cumulavit augmentis*. Et infra: *Illo enim aſcendit fructus terræ ſublimis, unde data optima, & dona perfecta deſcendunt: aſcendens ergo in altum Virgo B. dabit ipſa quoque dona hominibus, &c.* Quis autem exiſtimabit S. Bernardum vocem *Aſcenſionis* ibi uſurpare in ea proprietate, qua ex uſu Eccleſiæ ſignificat Chriſti D. propria virtute cœlos penetrantis myſterium? Igitur ratione pari concludendum eſt, quòd etſi interdum Scriptores, & Oratores Eccleſiaſtici *Aſſumptionis* voce ſanctarum anima-

rum ex hac vita migrationem explicent: inde non eſt conſequens illos in ea propria ſignificatione vocem illam uſurpare, qua uſurpat Eccleſia, cùm triumphalem, ac corpoream Deiparæ Virginis in cœlum receptionem, ſub ſpeciali Aſſumptionis titulo celebrat, & ſanctificat.

Repones tertiò. Cùm de morte B. Virginis agit Eccleſia, non ſolùm *aſſumptionis*, ſed etiam *dormitionis* voce utitur: Itaque non aliud *aſſumptionis* vocabulo ſignificare ei mens eſt, quàm B. Virginem reverà fuiſſe vita functam, & ejus animam, cæterorum Sanctorum inſtar, quorum mors frequentiſſimè etiam in Scriptura dicitur *dormitio*, ad æternam fœlicitatem evolaſſe; cùm interim ſanctiſſimum illius corpus in tumulo quieſceret, ac velut obdormiret. Patet antecedentis veritas ex omnium Scriptorum Eccleſiaſticorum, maximè verò Græcorum Patrum loquendi formula; vix enim eorum unus eſt, qui cùm de Virginis Deiparæ morte ſermonem inſtituit, illam dormitionis vocabulo non deſignaverit, eo ſcilicet, quo mors fidelium non mors, ſed dormitio, & ſomnus appellatur.

Hinc omnes, quas SS. Patres conciones ad populum habuerunt, de Virginis Deiparæ morte, & beatitudine, habemus in eorum ſcriptis hoc titulo conſignatas; *Sermo*, vel *oratio de dormitione Deiparæ*. Sic præ cæteris S. Damaſcenus, S. Andreas Hieroſolymitanus Archiepiſcopus Cretenſis, Sanctus Germanus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, &c. Hoc ipſum confirmant omnia prorſus acta, ſeu monumenta Eccleſiæ vetera, nempe Martyrologia, Calendaria, & officia Eccleſiaſtica: *Martyrologia* quidem, nam vetus Martyrologium Romanum à Cardinale Baronio deſideratum, & tandem ab Heriberto Roſvveydo Ultrajectano Societatis Jeſu Theologo inventum, & publicatum, ac Paulo V. Pontifici Maximo inſcriptum, ſic habet 18. *Kal. S. Mariæ dormitio*. Inſuper *Calendarium Romanum* nongentis annis antiquius, & aureis characteribus exaratum, nec non à Joanne Frontone Canonico Regulari S. Auguſtini, ex Monaſterio S. Genovefæ Pariſienſis editum anno 1652. 15. *die Auguſti*. *Solemni de Pauſatione ſanctæ Mariæ*.

Similiter *Uſuardi* Martyrologium, quo Romana Eccleſia, ac permultæ aliæ utuntur, juſſu Caroli Magni conſcriptum, opera Joannis Molani, Lovanii ſacræ Theologiæ Profeſſoris editum. 18. *Kalend. Septembris*. *Dormitio ſanctæ Dei Genitricis Mariæ*.

Idem habet Adonis Viennenſis Archiepiſcopi Martyrologium: igitur nomine *Aſſumptionis* nihil aliud, quàm Deiparæ mors, & migratio è vivis deſignatur.

Reſpondeo negando antecedens cujus falſitas apparet ex unanimi, ac conſtanti Eccleſiæ Romanæ, & SS. Patrum Latinorum ſententia, quibus pervium fuit vocabulum *Aſſumptionis*; non verò *dormitionis*, quoties de Virginis Deiparæ in cœlum tranſitu ſermonem inſtituunt; ut evidenter apparebit ex ſequentibus paragraphis.

Conſequentiam autem falſam eſſe non ibit inficias quiſquis animo Catholico SS. Patrum Græcorum ſenſum de migratione beatiſſimæ Virginis, quam *dormitionis* voce indigitant, penetraverit; nil enim aliud hoc vocabulo, quàm quod Aſſumptionis declaratur, ſignificare intendunt: quod utique apertiſſimè conſtat, non ſolùm ex S. Joanne Damaſceno, ſed & aliis, qui de B. Virginis dormitione ſermones, aut orationes inſtituerunt; illi namque conſtanter affirmant ipſam cum corpore in cœlum eſſe aſſumptam. Hinc S. Damaſcenus non ſolùm *dormitionis*, ſed & *aſſumptionis* vocem uſurpat ad eandem veritatem teſtandam.

Non abs re tamen Græci Patres potiùs dormitionis, quàm aſſumptionis, vocem uſurparunt, ut proſcriberent Collyridianorum errorem, veriùs dicam delirium, nec non & Antidicomarianitarum commentum: quorum illi putabant Deiparam Virginem non ſimilem nobis humanæ fuiſſe naturæ conſortem, ſed divinæ, ſicque ut Deum fuiſſe penitus mortis expertem: quos refutat abundantiùs S. Epiphanius hæreſi 79. Antidicomarianitæ verò, quos ſimiliter hæreſi 78. impugnat, ut nefariæ voluptati eò audaciùs facerent ſatis, devotas aliquas Virgines domi ſecum habebant, abutentes in occaſionem peccati, exemplo ſanctiſſimæ Dei genitricis, quam Joanni à Chriſto commendatam, apud eum ſemper manſiſſe, & cum eo in Aſiam profectam eſſe volebant; quod utique commentum impugnat Epiphanius, declarando B. Joannem cum in Aſiam profectionem inſtituerit, S. Virginem non ſecum adduxiſſe, ſed illam Jeroſolimis obdormiſſe.

His

Digitized by Google

His adde, quòd fortè idcirco Græci Patres *Dormitionis*, *Quietis*, *Pauſationis*, *Depoſitionis* nomina uſurpaverint aliquando: nempe quia diverſis diebus feſtum mortis, & Aſſumptionis ſanctæ Mariæ celebrare ſolebant. Quod manifeſtè colligitur ex probatiſſimis Codicibus Euſebii Martyrologii, de quo mox agemus. Nam ut in eo leguntur hæc verba. 15. *Cal. Februarii Depoſitio ſanctæ, ac glorioſæ B. Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Ita & hæc alia. 18. *Kalend. Septembris*: *Aſſumptio ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri*; quæ haud dubiè diverſos dies aſſignatos celebrandæ morti, & Aſſumptioni Virginis Mariæ non obſcurè ſignificant: igitur vocabulum *dormitionis* non aliter acceptum fuit à Græcis Patribus, quàm pro brevi ſomno, à quo paulò poſt Deipara Virgo evigilaverit.

Ad confirmationem autem petitam ex prætenſo *Martyrologio Romano*, reſpondeo, hujus Martyrologii mentionem primò factam fuiſſe ab Adone Viennenſi Archiepiſcopo, qui vixit ſub finem 9. ſæculi, de quo ſic Baronius tractatu de Martyrologio Romano, cap. 8.
,, Hoc ipſum ſimplex, abſque alio addita-
,, mento, *Romanum Martyrologium*, idem-
,, que per breve, in quo tantùm nomen, &
,, Martyrum locus, & dies paſſionis poſiti
,, haberentur, eſt illud ipſum, cujus me-
,, minit Ado, in ſui Martyrologii præfatio-
,, ne, his verbis: Huic operi ut dies Marty-
,, rum veriſſimè notarentur, qui confuſi in
,, Calendariis ſatis inveniuntur, adjuvit nos
,, venerabile, & perantiquum Martyrolo-
,, gium, ab urbe, Aquilejam cuidam ſancto
,, Epiſcopo, à Pontifice Romano directum,
,, & mihi poſtmodum à quodam Religioſo
,, Fratre aliquot diebus præſtitum; quòd
,, ego diligenti cura tranſcriptum, poſitus
,, apud Ravennam, in capite hujus operis
,, ponendum putavi. Hæc Ado. *Subdit*
,, *Baronius*. Porrò in omnibus, quæ vide-
,, rim, Martyrologiis Adonis impreſſis,
,, illud ipſum Roma acceptum deſideratur.
,, Egregiam certè, ac viris eruditis dignam,
,, optatamque navaſſet operam Molander,
,, ſi ejuſmodi illuſtre vetuſtatis monumen-
,, tum, quod in ſuo manuſcripto Ado ſe
,, haberi teſtatur, unà cum ipſo Martyro-
,, logio Adonis edidiſſet.

Verùm Martyrologium iſtud, de quo meminit Ado, neutiquam *Romanum Martyrologium* cenſeri, & in eo graviter lapſum, ac deceptum Adonem, per Monachum, qui Martyrologium iſtud ipſi tradiderat, affirmando illud eſſe Romanum, plurima eaque graviſſima momenta perſuadent. *Primum* quidem, quia qui de Martyrologiorum authoribus ſcripſerunt, eorum Anteſignanum referunt Euſebium Cæſarienſem, qui primus omnium in conſcribendo Martyrologio operam navaſſe, nulla facta mentione Romani Martyrologii, aſſeritur: ita Valfridus Strabo lib. de rebus Eccleſiaſticis cap. 28. Beda in retractationibus in Acta cap. 1. hoc idem Recentiores affirmant, maximè Molanus in diſſertatione Martyrologio Uſuardi præfixa. *Secundò*, Uſuardus ipſe, omnium Martyrologiorum indicem texens, nullatenus de Martyrologio Romano meminit, de quo tamen propter Eccleſiæ Romanæ authoritatem non ſiluiſſet, ſi reverà Martyrologium aliquod Romanum extitiſſet. *Tertiò*, qui Martyrologium aliquod peculiare veteris Eccleſiæ Romanæ contendunt, nituntur maximè authoritate S. Gregorii Magni, qui in epiſtola ad Eulogium Alexandrinum Epiſcopum, ſic habet: *Nos quippe omnium Martyrum diſtinctis per dies ſingulos paſſionibus, collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Miſſarum ſolemnia agimus: Non tamen in eodem volumine quis qualiter ſit paſſus, indicatur; ſed tantummodo locus paſſionis ponitur. Unde fit, ut multi ex diverſis terris, atque provinciis per dies ſingulos cognoſcantur Martyrio coronati; ſed hæc habere vos credimus*.. At præterquam quòd S. Gregorius Magnus in ſuo Sacramentorum libro, voce uſitata *Aſſumptionis* uſus eſt, quod utique non feciſſet, ſi tunc temporis aliter Eccleſia Romana in ſuo Martyrologio eſſet locuta, vocemque Dormitionis frequentare conſueviſſet.

Omnem certè, quæ ex illis verbis ſuboriri poſſet, difficultatem, ita explicat Valeſius, ut ipſius verba hìc exſcribere non pigeat. Sic igitur ait. *Ex quibus verbis loqui S. Gregorium liquet, non de particulari Eccleſia Romana, vel de aliquo Martyrologio Romano, quod ne nominat quidem; ſed de Martyrologio, quod toti Latinæ Eccleſiæ commune tunc eſſet: iſtud autem fuiſſe Martyrologium, quod divi Hieronymi nomine inſcriptum eſt, ex eo liquet, quòd illud ipſum in Italia, atque Occidentis partibus in uſu fuiſſe, docet Caſſiodorus lib. de divinis lectionibus cap. 23.* Ita Valeſius, cujus conjectura eò fit veriſimilior, quòd S. Gregorius non ad aliquem Epiſcopum

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ Latinæ, ſed ad Patriarcham Eccleſiæ Alexandrinæ epiſtolam hanc ſcripſerit; ſicque ſignanter hæc inſeruerit verba, *Non omnium Martyrum nomina habemus*, nempe in omnibus Occidentis Eccleſiis; *ſed hæc habere vos credimus, in Eccleſia videlicet Orientali*: quippe cùm Euſebii hominis Græci Martyrologium Græcè conſcriptum apud Orientales debebat eſſe non minùs familiare, quàm latinitate per S. Hieronymum donatum tritum erat apud Occidentales Eccleſias. *Adde quòd* S. Gregorius teſtatur ſingulis diebus plures ſanctos in Martyrologio, cujus mentionem facit, eſſe aſcriptos, ait enim: *Ut multi ex diverſis terris, atque provinciis per ſingulos dies cognoſcantur Martyrio coronati*: At hæc Martyrologio à Roſvveydo in lucem edito quadrare non poſſunt; ſiquidem ſingulis diebus unius Sancti dumtaxat nomen in eo Martyrologio inſcribitur: igitur Martyrologium iſtud Roſvveydi non, iſtud eſt, cujus meminit S. Gregorius.

Simili ratione dico Calendarium à Joanne Frontone editum, nullatenus cenſeri poſſe Romanum; quod utique plurima demonſtrant. *Primò* quidem quod multorum Sanctorum nec nomina, nec feſtivitatem referat; quos tamen Romana ſemper Eccleſia coluit; nam in eo nec SS. Matthæi, & Lucæ, nec S. Thomæ Apoſtoli nomina, ac feſtivi dies inſcribuntur: Quis autem exiſtimabit Eccleſiam Romanam Apoſtolorum, atque Evangeliſtarum ſolemnitates non egiſſe, cùm interim magnâ celebritate ageret feſtum SS. Apii, Chryſanti, Eupli, Feliculi, & Feliculæ, & aliorum complurium, qui in Calendario iſto referuntur?

Secundò S. Gregorius mox laudatus, aſfirmat in Eccleſia Romana diebus ſingulis plurium Sanctorum memoriam celebrari, in quorum honorem Miſſarum ſolemnia peragerentur: at in iſto opuſculo maxima dierum pars, abſque ullius Martyris, aut Sancti nomine incelèbris, & innotata apparet.

Tertiò denique, ipſemet Joannes Fronto opuſculum ſuppoſititio Calendarii Romani nomine editum, ſatis apertè ſignificat in præfatione ad Lectorem, cùm ait: *Porrò vocavi* Calendarium *hoc opuſculum, cùm tamen dies per Kal. non recenſeat; quia tamen non erat vocabulum mihi commodum eo ſum uſus*. His adde, quod etſi reverà opuſculum iſtud pro Romano Calendario haberetur, tamen noſtræ ſententiæ nil quidquam præjudicii ex ejus teſtimonio accederet: ſiquidem illud vocabulum *Pauſatio* non obſcurè Myſterium aſſumptæ Virginis in cœlum ſignificat; *Pauſarius* enim Latinè dicitur, qui pauſam voce deſignat: Sic qui ſymphoniæ præeſt, ac ſigno pauſas indicit, quo muſicus Concentus ad artis regulas citiori, vel tardiori modulatione edatur, Pauſarius poteſt appellari: Unde pauſatio, in præſenti materia, non incongruè deſignaret exigui temporis moram, qua inter amiſſam, receptamque vitam, Beatiſſima Virgo in ſepulchro jacuerit, ac veluti pauſam quamdam fecerit: adeo ut cæteri Sancti in Domino dormire, ipſa verò (ut Beda loquitur) tantùm in ſepulchro pauſaſſe dicatur.

Quantum autem attinet ad Martyrologia Uſuardi, & Adonis non ſatis probandam eſſe eorum authoritatem manifeſtabitur infrà.

§. II.

Probatur ſecundò B. Virginem corpore, & anima in cœlum ſubvectam ex Eccleſiaſtica Traditione.

Traditionem *Eccleſiaſticam* appello, quæ licèt ab Apoſtolis dimanarit, non eſt tamen eis divinitùs immediatè revelata: duplicis enim generis traditionum diſtinguunt Theologi, quarum aliæ *divinæ* ſunt, quæ immediatè revelatæ ſunt Apoſtolis, inſpirante Spiritu ſancto, quæ ſubinde fidei divinæ certitudinem obtinent; putà puerorum baptiſmus, qui licèt expreſsè in Scriptura non tradatur, eum tamen qui negaverit, reverà in hæreſis notam incurret. Aliæ verò dicuntur *Eccleſiaſticæ*, & Apoſtolicæ ſimul, quæ ab Apoſtolis quidem dimanarunt; verùm ab eis proceſſerunt tamquam Epiſcopis, ſeu Rectoribus Eccleſiarum, quibus incumbebat plurima ſtatuere in Eccleſiæ regimen, ac fidem Chriſtianorum illuſtrandam, & confirmandam, quæ à Chriſto immediatè, vel dictata, vel inſpirata non acceperunt. Apoſtoli namque, ut narrat Tertullianus lib. de corona Militis cap. 3. plurima ſtatuerunt authoritate propria in commune Eccleſiæ bonum, ac regimen, quæ Chriſtus D. non expreſsè eis dictaverat: *Ad quam adituri*, inquit ibidem, *ſed & aliquando priùs in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renun-*

renuntiare diabolo, & pompæ, & Angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quàm Dominus in Evangelio determinavit. Inde ſuſcepti lactis, & mellis concordiam prægustamus. Exque ea die, lavacro quotidiano per totam hebdomadam abſtinemus. Eucharistiæ ſacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quàm præſidentium, ſumimus. Oblationes pro defunctis, pro Natalitiis, annua die facimus. Die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate die Paſchæ in Pentecoſten uſque gaudemus. Calicis, aut panis etiam noſtri, aliquid decuti in terram anxiè patimur. Ad omnem progreſſum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad veſtitum, & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacumque nos converſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum ejuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fide aſſervatrix.

Hujus generis traditionis eſt iſta, quam Eccleſia ut ab Apoſtolis acceptam fidelibus populis ab ipſo naſcentis Eccleſiæ primordio, ad nos uſque felici ſucceſſu derivavit, nempe B. Virginem in corpore ſimul, & anima in cœlum eſſe receptam. Quam utique traditionem præclarè ſic delineat, & à majoribus traditam expendit S. Damaſcenus Orat. 2. de dormitione B. Virginis, ubi cùm narraſſet qualiter Deipara Virgo diem extremam clauſerit, & ab Apoſtolis fuerit tumulata, ac triduo poſt in cœlum evecta, ſic
„ ait: Videtis ergo Chariſſimi Patres, ac
„ Fratres, quibus verbis celeberrimum il-
„ lud ſepulchrum ad nos utatur? Quòd
„ autem hæc ita habeant, liquet ex Eu-
„ thymiaca hiſtoria, in qua lib. 3. cap. 40.
„ ita disertè ſcriptum eſt. Superiùs com-
„ memoratum eſt, quemadmodum ſancta
„ Pulcheria Chriſto in urbe Conſtantino-
„ politana plures conſtruxit Eccleſias. Ha-
„ rum autem una eſt ea, quæ in Blacher-
„ nis ædificata eſt, primis annis Imperii
„ Marciani divæ Memoriæ.
„ Cùm igitur celeberrimæ, ac ſanctiſſi-
„ mæ Dei genitrici, perpetuæque Virgini
„ Mariæ venerandam ædem illic extruxiſ-
„ ſent, atque omnibus ornamentis illuſtraſ-
„ ſent, ſanctiſſimum, quodque Deum ſu-
„ ſcepiſſet, corpus conquirebant: accito-
que Juvenali Hieroſolymorum Archiepi- „
ſcopo, ac Paleſtinæ Epiſcopis, qui tum „
ob Concilium Chalcedone coactum in „
Imperiali urbe verſabantur, his alloqui- „
tur. Hieroſolymis principem, & exi- „
miam Dei genitricis, ac perpetuæ Virgi- „
nis Mariæ Eccleſiam eſſe audivimus, in „
eo loco, qui Gethſemane vocatur, ubi „
corpus ipſius, quod vitam tulit, in lo- „
culo conditum eſt. Placet itaque illinc „
reliquias huc afferri, ut imperatrici huic „
urbi præſidio ſint. „
Excipiens autem hunc ſermonem Juve- „
nalis in hæc verba reſpondit: Etſi quæ in „
ſanctæ Dei Genitricis Mariæ morte conti- „
gerunt, ſacræ divinitùs inſpiratæ Scriptu- „
ræ monumentis minimè prodita ſunt: ta- „
men ex priſca, ac vetuſtiſſima traditione „
hoc accepimus, quòd glorioſi ipſius obi- „
tus tempore, ſancti omnes Apoſtoli, „
qui Gentilium ſalutis cauſa terrarum or- „
bem peragrabant, temporis momento per „
altum abrepti in Hieruſalem convene- „
runt. Ibique cùm eſſent, Angelica ipſis „
viſio contigit, divinuſque præſtantiorum „
virtutum cantus auditus eſt: ſicque cum „
divina, ac cœleſti gloria in manus Dei „
animam ſanctam commendavit: Ejus „
autem corpus, quod Deum ſuſceperat; „
cum Angelico, & Apoſtolico cantu fu- „
nere elatum apud Gethſemane, in loculo „
conditum eſt: Quo quidem in loco An- „
geli totos tres dies choros agere, atque „
canere non deſtiterunt. Cùm autem ipſi „
exactis tribus diebus canendi finem feciſ- „
ſent, Apoſtoli qui aderant, propterea „
quòd unus ex ipſis, Thomas nimirum, „
qui funeri non interfuerat, adorare cu- „
piebat, tumulum aperuerunt. At ſacratiſ- „
ſimum quidem illius corpus haud qua- „
quam invenire potuerunt: cùm autem „
jacentia tantùm ipſius lintea reperiſſent, „
atque ex iis inenarrabili quadam ſuavitate „
perfuſi fuiſſent, loculum clauſerunt. At- „
que Myſterii illius admiratione perculſi, „
hoc ſolùm ſecum reputare poterant, „
quòd Deus Verbum, ac gloriæ Domi- „
nus, qui in perſona propria carnem ex „
ea induere, ac fieri homo voluerat, „
idemetiam poſt diſceſſum è vita immacu- „
latum, ac omnis ſpurcitiei expers ejus cor- „
pus, incorruptibilitate, ac translatione „
ante communem, & generalem reſurre- „
ctionem honeſtare voluiſſet. „
Aderant porro tum unà cum Apoſtolis „
ſan-

„ ſanctiſſimus Apoſtolus, ac primus Epheſiorum Epiſcopus Timotheus, & Dionyſius Areopagita, quemadmodum ipſemet Magnus Dionyſius de beato Hierotheo, qui ipſe tunc aderat, libris quos ad prædictum Apoſtolum Timotheum elaboravit, in hæc verba teſtatur. Quandoquidem etiam apud ipſos divino nomine afflatos ſacros noſtros Antiſtites, quo tempore nos quoque, ut noſti, ac plerique è ſacris noſtris fratribus, ad corpus illud, quod vitam inchoaverat, ac Deum ſuſceperat, intuendum convenimus (Aderat autem etiam frater Dei Jacobus, & Petrus, ſummus, ac præſtantiſſimus Apoſtolorum vertex) ubi poſt ſpectaculum placuit, ut ſacri omnes Antiſtites pro ſuis quiſque viribus, infinitæ virtutis divinæ imbecillitatis bonitatem laudibus efferrent, Theologis exceptis, ſacros omnes alios Præcones, ut te non fugit, ſuperabat, totus videlicet excedens, totus extra ſe raptus, atque ita eſſe videretur: & ab omnibus, qui ipſum audiebant, ac cernebant, & agnoſcebant, numine divino correptus, ac divinus planè laudator cenſeretur. Quid autem de iis, quæ divinè illis dicta ſunt, ſermonem ad te habere opus eſt? quippe cùm, niſi me quoque mei ipſius oblivio cepit, nonnullas etiam divinorum illorum canticorum partes perſæpe abs te audiviſſe me noverim. Quæ cùm Imperatores audiiſſent, ab Archiepiſcopo Juvenali contenderunt, ut ſanctus ille loculus unà cum glorioſæ, ac ſanctiſſimæ Dei Genitricis, quæ in eo poſita erant, ad ſe tutò mitteretur. Quod cùm contigiſſet eum in veneranda æde ſanctæ Dei Matris, quæ in Blachernis extructa erat, condiderunt. Atque hæc ad hunc modum ſe habuerunt. Hæc S. Damaſcenus.

Confirmatur autem hæc narratio, & Eccleſiaſtica traditio, non ſolùm laudato teſtimonio S. Dionyſii, & Juvenalis, ſed etiam S. Sabbæ Hieroſolymitani, ac in Laura celeberrimo tum Monaſterio Monachi, & Abb. Juvenali æqualis, qui in *Meneis*, (de quibus dicemus ſequenti §.) quorum ipſe vel author, vel reſtaurator fuit, ſicut *typici*, ſeu *ritualis* Hieroſolymitani, apertè patrocinatur huic narrationi; nam ex Men. 15. Auguſti ſermonem faciens de Dormitione, & Aſſumptione Virginis, *Ad rationem decori pertinebat*, inquit, *ut qui Miniſtri, ac Spectatores Verbi divini fuiſſent, etiam Matris, à qua illud incarnatum erat, obdormitionem præſentes inſpicerent, vel ut ultimum, quod ipſi peragendum erat Myſterium; quo ſcilicet non modò Servatorem de terra in cœlum aſcendentem, coram ſpectarent; verùm etiam de Genitrice illius, ad ſuperos tranſlata oculati teſtes exiſterent. Quapropter omnibus è locis in quadam divina per tot terrarum ſpatia tranſportati, convenerunt in Sion, & deduxerunt quadam modo Virginem ad cœlum ingredientem properantem.* Falſum eſt igitur, quod aliqui obtrudunt, nullos Scriptores eſſe Juvenali æquales, & Damaſceno ſuperiores, qui eamdem Hieroſolymitanæ Eccleſiæ traditionem de aſſumpto corpore Virginis apertè commemoraverint.

Subſcribit Gregorius Turonenſis, qui 6. ſæculo vixit, nam libro 1. *de Miraculis* in narranda morte Virginis, eadem penè quæ Juvenalis refert: *Impleto*, inquit, *à B. Maria hujus vitæ curſu, cùm jam vocaretur à ſæculo, congregati ſunt omnes Apoſtoli de ſingulis regionibus ad domum ejus. Cùmque audiiſſent, quia eſſet aſſumenda de mundo, vigilabant cum ea ſimul: & ecce Dominus Jeſus advenit cum Angelis ſuis, & accipiens animam ejus tradidit Michaeli Angelo, & receſſit: diluculo autem levarunt Apoſtoli cum lectulo corpus ejus, poſueruntque illud in monumento, & cuſtodiebant ipſum adventum Domini præſtolantes: & ecce iterum adſtitit eis Dominus, ſuſceptumque corpus ſanctum in nubem deferri juſſit in Paradiſum, ubi nunc reſumpta anima cum Electis ejus exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur. Univerſi etiam Græci apertè docent funeri B. Virginis interfuiſſe Apoſtolos, &c.*

Hanc Gregorii narrationem ſic confirmat *Notkerus* in Martyrologio ad 18. Kalendas Septembris, ubi cùm præmiſiſſet: *Quid venerabilis Pater Gregorius Turonicus Epiſcopus in libro miraculorum de eadem Aſſumptione ſentiat, libet ad utilitatem Gentium commemorando proferre.* Nondum his quiſquam confictam Gregorii narrationem dixerit, quam ſe ad utilitatem Gentium referre teſtatur Notkerus. Quibus ita ab illo prætermiſſis verbis, ipſa Gregorii integra exſcribit, tandemque hæc ſubjungit. *Quòd ſi quem movet quomodo idem Gregorius in occaſu Solis poſitus, ea quæ in Oriente geſta ſunt compererat, ex aliis ejus ſcriptis agnoſcat, quia de toto orbe ad ſanctum Martinum, ſicut ad Philoſophos concurrebatur, & de occidui mundi partibus*

bus loca ſancta in Judæa frequentabantur , quod etiam ad hæc Normannorum tempora jugiter actitari ſolebat. Sed ne idem Catholicus, & venerabilis Pater contra Apoſtolum ſenſiſſe videatur , ubi ait : Chriſtus reſurrexit uſque in adventum ejus : ſciendum , quia vel hæc ſpecialis Aſſumptio corporis venerandæ Dei Genitricis Mariæ , vel eorum, qui cum Domino ſurrexiſſe leguntur , Apoſtolicam authoritatem adjuvat potiùs, quàm impugnat , quoniam & corpus illius , de qua Deus incorporari voluit, citiùs in cœlum ſublevari decuit, & illos veræ Reſurrectionis , & Aſcenſionis noſtræ teſtes præiſſe procul dubio conſtat . Ex quibus apparet falſiſſimum à quibuſdam ſcribi , Gregorii narrationem à Notkero emendatam, ac reprehenſam fuiſſe.

Adſtipulatur etiam *S. Andreas Cretenſis* Archiepiſcopus, qui vixit ſæculò 5. ut referunt Genebrardus , & Gualterius in Chron. licèt alii eum faciant anteriorem. Hic, inquam , in prima Oratione, quam in laudem aſſumptæ Virginis edidit : ubi narravit B. Virginem reverà mortuam fuiſſe , ejuſque mortem in modum ſomni extatici, ac ſoporis Adamici contigiſſe , demum ab Apoſtolis fuiſſe tumulatam refert, probatque verbis ſuprà laudatis S. Dionyſii; poſtque concludit : *Oſtendit igitur vir ille divinus , quibus loquitur , totum ferè Apoſtolorum ſacrum Senatum ad venerabile illud , magnumque Dei-parentis ſpectaculum coactum eſſe , ac qui toto orbe diſperſi erant , diſcipulos unà tunc conveniſſe ; è quorum ipſe etiam numero fuerit , unà cum religioſiſſimis , ſapientiſſimiſque Timotheo, ac Hierotheo, &c.*

Triumphalem autem corporis Deiparæ Virginis reſurrectionem, & in cœlum receptionem , ſic eleganter expendit Oratione 2.
„ ubi ait: Erat itaque novum reipſa ſpecta-
„ culum, animique rationibus inacceſſum;
„ Mulierem cœlorum naturam munditie
„ ſupergreſſam, cœleſtium adytorum ſan-
„ cta corpore penetrare ; Virginem , di-
„ vini partùs miraculo ipſa Seraphim ſu-
„ perantem, primæ illi naturæ, Deo uni-
„ verſorum Creatori , propiùs accedere ;
„ Matrem, vitæ ipſius partu claram, Proli
„ conſimilem vitæ exitum nactam , Deo-
„ que, ac fide dignum miraculum. Quem-
„ admodum enim parientis incorruptus
„ uterus , ita nec morientis diſperdita
„ caro. O res mira ! partus incorruptio-
„ nis expers , nec ſepulchrum corruptio-
„ nem admiſit . Nec enim illa Sanctos
attigerit: Vultis rei probationem dicam? „
At quæſo , nemo auditorum irrideat . „
Quomodò vacuum monumentum? Quæ- „
ram enim abunde . Quomodò defunctæ „
corpus obſcurum? Quomodò deſunt lo- „
cula ſepulchralia, niſi tumulo depoſitum „
cadaver corruptionem effugit? niſi tranſ- „
latus theſaurus eſt ? Sin autem ſe hoc „
ita habet , qui non vera tranſlatio , „
quando etiam alia extitere? animæ ſcili- „
cet à corpore ſeparatio , carnis depoſi- „
ſitio, compoſitionis ſolutio, partium diſ- „
junctio, reſolutio, conjunctio, compa- „
ctio, atque in obſcurum ſeceſſio; hacte- „
nus namque vacuum ſepulchrum manet, „
tum ipſum teſtimonium habens; tum te- „
ſtis eam tranſlatam eſſe. „

Nec obſtat, quod ſubdit: *Haud mihi exploratum , an partibus in unam compoſitionis concretionem de uno coeuntibus , ſic fortaſſe rerum authorem arcano propenſioris ſuæ voluntatis conſilio Matrem honorare volente: aut certè altera alteri eminente, atque ita ut à mutuo illa disjunctione altera mundo ſuperiorem , altera confinem nacta ſit ſedem ; ſive denique nova aliqua , ac diverſa ordinis ratio in ea extitit, ut eſſent in ea cuncta reipſa nova , eximiam convenienter rationem recipientia , ſeu rationem omnem , ac ſcientiam excedentia .* Hæc, inquam, non obſunt, quippe facilè conciliari poſſunt cum præcedentibus, ſi dixerimus Andream Cretenſem voluiſſe Deiparæ Virginis corpus, paulò poſt ipſius mortem in cœleſtem aliquem locum tranſlatum fuiſſe, ibique depoſitum, donec juxta Dei ordinationem paulò poſt, animæ rurſus unitum fuerit. Quæ utique videtur etiam mens Leonis Imperatoris in Oratione de Dormitione Virginis, qui hanc ab Andrea Cretenſi ſententiam mutuatus eſt, cùm ait: *Animam Virginis in cœlum receptam fuiſſe, corpus verò fuiſſe repoſitum .* Nec ab ea ſententia receſſiſſe videtur Petrus Abailardus in ſermone unico de Aſumptione, ubi ait: *Triduo Dominicum corpus in ſepulchro jacuit, & à die reſurrectionis 40. diebus Aſcenſionem ſuam diſtulit , quam quidem dilationem , nequaquam ut dictum eſt, in Matre pertulit: Denique & ſacrum corpus clam priùs in Paradiſum ſuſtulit, quàm reſuſcitavit, quò mirabilior exanimis corporis Aſſumptio fieret, ac reſurrectio; nullatenus jam ipſum ſuſcitavit terreno contactu judicans dignum.*

Aliud etiam nobis adeſt ejuſdem narrationis, & traditionis teſtis non ignobilis,

S. Coſ-

Digitized by Google

S. Coſmas patria Hieroſolymitanus, quem Joannes ejuſdem urbis Patriarcha in vita S. Damaſceni ait Damaſceno extimulatorem ad labores fuiſſe, ac in litteris, & religioſa educatione, & exercitatione ſocium, necnon Majumæ Epiſcopum. Hic autem, ut refert Guido Sandionyſiacus Abbas in Sanctilogio ad 18. Kalend. Septembris, quod manuſcriptum extat in Biblioth. Victoriana, ſcribit. *Dixitque Dominus Petro: Corpus Matris meæ cum reverentia ſepelite, & tribus diebus illud cum diligentia cuſtodite. Egoquippe tunc veniam, & illud ad incorruptionem transferam, & ſimili mecum claritate induam, ut id quod acceptum eſt, quod accepit, pariter conveniant, & concordent. Refert quoque & Coſmas terribile, & mirabile myſterium, quod non indiget naturali diſcuſſione, nec curioſa inveſtigatione, cùm omnia de Dei Genitrice dicuntur, ſunt ſupernaturalia, admiranda, & tremenda potiùs, quàm inveſtiganda. Egreſſa, ut ait, de corpore ejus anima, hæc verba protulit corpus: Gratia tibi ago, Domine, quòd tua ſum dignum gloria, memento mei, quoniam tuum ſum figmentum, & tuum ſervavi depoſitum. Expergefacti igitur cæteri videntes corpus Virginis exanime, contriſtari plurimum, ac gemere cœperunt. Tollentes igitur ſanctum corpus ad monumentum ferebant, incipiente Petro Pſalmum, In exitu Iſrael de Ægypto. Chori quoque Angelorum Virginem laudant, ita quòd Jeruſalem ad tantam gloriam concuſſa. Tunc ſummi Sacerdotes cum gladiis, & fuſtibus multitudinem mittunt. Unus autem impetu furens ad grabatum acceſſit, cupiens ad terram trahere corpus Genitricis Mariæ; qui quia indignè trahere nititur, ejus tactu meritò privatur: utraque namque manus à cubitis avulſa abſcinditur, illis ad grabatum pendentibus, dolore horribili cruciatur. Implorat autem veniam, & promittit emendam. Cui Petrus: Nullatenus veniam conſequi poteris, niſi corpus perpetuæ Virginis oſculeris, & Chriſtum ex ea propagatum Dei Filium eſſe confitearis. Quod cùm feciſſet, manus unde avulſæ fuerant, cubitis ſunt adjunctæ.*

Quæ ſi vera ſint, ut refert Guido, non levi teſtimonio præfatam Eccleſiaſticam traditionem confirmant: ſic tamen hæc a Guidone renuntiata, velim accipias, ut quæ de gratiis Deo à Virginis corpore exhibitis, non ipſum corpus, ſed ad Virginis animam referenda judices; ita quòd ſit ſenſus animam Virginis jam à corpore ſolutam in gratiarum actionem pro ſuo corpore erupiſſe: in quo ſanè nil prorſus abſurdi, nec ludicri obſervari licet, ut nonnulli prætendunt.

Nec etiam movere debent, quæ addit de præciſa illius manu, qui corpus beatæ Virginis à feretro diſturbare, ac dejicere tentatus fuerat. Similia namque narrat S. Germanus Conſtantinopolitanus Oratione ſuprà laudata, ubi ait: Fugax porrò, quis tum ,,
etiam ex incredulis Hebræis, vanuſque ,,
(ſunt enim illi vanitas vanitatum, ut qui ,,
ſemper ſcandalo ſunt, nec contentioſius ,,
commentari, ac nugas dare unquam de- ,,
ſinant) extenta ſcelerata manu ſua (in ,,
eorum enim manibus, inquit, ſemper ini- ,,
quitas) lectuli ferculum quatit, interne- ,,
ratæ corpus inceſſere auſus, nec Altiſſimi ,,
carneum ſolium conterere veritus, ac alli- ,,
dere: Iſque adeo confeſtim manuum ex- ,,
ciſione mulctatur, exemplum, ac tre- ,,
mor Judæis in Chriſtum ſemper proca- ,,
cibus, factus. Jam tumulo prope infe- ,,
rendum ſanctum cadaver erat. Haud verò ,,
auſi Apoſtoli (qua reverentia, religioſio- ,,
rique metu tenebantur) Virginis corpus ,,
attingere. Ac quidem diſcipuli, quo ,,
præcellenti honore habebant, quòdque ,,
caſtiſſimæ corpus Dei vas eſſe non igno- ,,
rabant, omni dignam laude formidi- ,,
nem, ne illius ſibi contactum indulge- ,,
rent, præferebant. Qui autem ex plebe ,,
fideles erant, etiam feralium aliquid, ,,
quo ſibi ſanctificationem conciliarent di- ,,
ripere connitebantur; nemo tamen in ,,
eam miſit manus; cùm ſeveriori exemplo puniti Hebræi, vel maximè petulantiam ob oculos haberent. Hæc S. Andreas. Ex his igitur apparet, quàm hallucinentur nonnulli Recentiores cùm narrationem illam, ac traditionem à SS. Juvenali, & Damaſceno memoratam, inter aniles fabulas, & ludicra computandam volunt, eamque pro viribus impugnant.

Reponunt enim *primò* illam ipſam narrationem de B. Virginis Dormitione, & collectis ad ejus funus Apoſtolis pro apocryphis à Baronio deputari, qui itidem, inquiunt, ridet hac de re teſtimonium S. Dionyſii.

Verùm hæc reſponſio omni ſua parte cadit, Baronius enim ad *annum* 48. *n.* 14. refert equidem aliquas hujus narrationis circumſtantias ex apochrypho libello de tranſitu, & Aſſumptione Virginis ſub ementito nomine Melitonis Sardenſis Epiſcopi evulgato, & non ſolùm à Beda in retract. in Act. cap. 8.

refu-

Digitized by Google

refutato; ſed etiam authoritate Concilii Romani, cui Gelaſius Papa præfuit, inter apocrypha annumerato: at Baronius non improbat ea, quæ Damaſcenus, & Juvenalis referunt de reſurrectione, & Aſſumptione „ Virginis. Ait enim Baronius: Quæ au- „ tem ab ipſo (Nicephoro lib.2. c.21. & „ lib.15. c.14.) & olim, ut ipſe refert à Ju- „ venali Epiſcopo Jeroſolymorum tradun- „ tur de Apoſtolis eodem momento collectis „ è diverſis Orbis regionibus Jeroſolymam „ ad obitum ejus per aera in ſublime de- „ latis, eodem Melitonis apocrypho conti- „ neri certiſſimum eſt; Quod etiam Beda „ cognovit: rurſus etiam, quæ habentur „ de miraculo facto in Judæum, qui fere- „ trum quo illa ad ſepulturam ferebatur, eſt „ conatus evertere, in eodem item apocry- „ pho leguntur. Sed hæc cùm dicimus, „ non ſic impugnamus, quaſi minimè vera „ eſſe potuerint, quandoquidem non ſit „ impoſſibile apud Deum omne verbum: „ ſicut nec ob eam cauſam, quòd ibidem fe- „ ratur eadem reſurrexiſſe, & unà cum cor- „ pore eſſe aſſumpta in cœlum, id nega- „ mus, vel in dubium revocamus accidiſſe, „ quæ præſertim Juvenalis Jeroſolymorum „ Epiſcopus non ex ſcripto aliquo commen- „ tario, ſed potiùs ex antiqua, & vene- „ randa Majorum traditione ſe accepiſſe te- „ ſtatus ſit. Quibus verbis apertè conſtat Baronium Hiſtoriam illam, & narrationem non improbare, ſed referre duntaxat nonnullas hujus narrationis circumſtantias etiam haberi in apocrypho libello evulgato ſub nomine Melitonis.

Idem dicendum de teſtimonio S. Dionyſii, quo ſubnixa eſt hæc hiſtoria: nec enim, ut comminiſcuntur quidam de authore librorum iſtorum dubitavit Baronius, aut ſcripta illa reverà Dionyſii eſſe negavit, ſed duntaxat aſſerit non poſſe eorum ſententiam ſtare, qui ſentiunt B. Virginem obiiſſe ante annum Chriſti 59. alioquin Dionyſius à Paulo converſus anno Domini 52. non veniſſet Jeroſolymam cum Apoſtolis, nec fu- „ neri Deiparæ Virginis interfuiſſet. Scribit „ enim Baronius: Si igitur aliquo antedi- „ ctorum anno Dei genitricem eſſe defun- „ ctam dixerimus, nequaquam potuit Dio- „ nyſius ejus funeri interfuiſſe: ipſe enim „ nedum hoc anno, vel ſequenti, ſed nec „ ad 52. annum Domini (ut ex his, quæ di- „ ximus, & quæ ſuo loco dicturi ſumus, „ habita exacta temporum ratione, conſta- bit) cùm Paulus Athenas venit, eſt con- „ verſus ad fidem: Imò ex Luca, qui mira „ diligentia ex eo tempore cuncta loca, ad „ quæ Paulus acceſſit, & tempora quibus „ in eis permanſit, uſque ad ejus Jeroſoly- „ mam adventum relegit, liquidò apparet „ ipſum non ante annum Domini 57. Jero- „ ſolymam venire potuiſſe, cui ætati ſi 14. „ vel 15. addas annos, quibus (ut dictum „ eſt) ſanctiſſima Virgo vixit, cùm pepe- „ rit Salvatorem: manifeſtè colliges ipſam „ eo anno, quo Paulus noviſſimè Jeroſo- „ lymam venit, egiſſe ætatis annum 72. „ quo ipſam ex hac vita migraſſe Epiphanius „ Presbyter, & Cedrenus, quos retulimus, „ affirmarunt: quibus ſi conſenſerimus, eiſ- „ dem æquè aptari poſſunt, quæ ſcribit Dio- „ nyſius, ut de ſacroſancto Dei genitricis „ corpore voluerit intellexiſſe, quo qui- „ dem ſenſu accepiſse noſcuntur verba illa „ Græci omnes. Hæc *Baronius*, quibus „ momentis conſtat eum præfatam narrationem non impugnare, nec aſſumptæ Virginis veritatem in dubium revocare; quanquam nonnullas illius narrationis particulas reſpuat, quas proſcriptus liber de tranſitu Virginis memorat.

Reponunt ſecundò narrationem iſtam nutare in plurimis: *Primò*, namque ſi hæc omnia, ut referuntur, contigiſſent, haud dubiè S. Lucas in Apoſtolorum Acta eorum aliquid retuliſſet: at nihil illorum memorat: igitur minùs eſſe vera judicanda ſunt. *Secundò*, Plurima in hac narratione referuntur, quæ ex proſcripto, & apocrypho libro de tranſitu Virginis irrepſerunt, quæque idcirco venerabilis Beda reſpuit, & impugnat: igitur nullam fidem merentur. *Tertiò*, Non conſtat B. Virginem Jeroſolymis fuiſſe vita functam, & ſepultam; imò probabile eſt illam cum Joanne Evangeliſta Epheſum profectam, ibi pariter diem clauſiſſe ultimam, ac fuiſse tumulatam: nam Epheſina Synodus ad Clerum, Populumque Conſtantinopolitanum, ita ſcribit: *Quare & Neſtorius cùm in Epheſiorum civitatem perveniſſet, in qua Joannes Theologus, & Virgo Deipara ſancta Maria, à SS. Patrum, & Epiſcoporum cœtu, ultrò ſeipſum abalienans... condemnatus eſt*. Nam verba hæc (*in qua*) ſignificant, ut Joannem, ita & Deiparam Epheſi obdormiviſse, quod etiam confirmat Modeſtus Hieroſolymorum Epiſcopus in homilia de unguentiferis Virginibus: *Quartò*, Minùs vera apparent ea, quæ narrantur de Pulche-

ria,

ria, & Marciano, quippe cùm nullus hiſtoriæ Græcæ Scriptorum illa commemoret, ſicut nec ullus meminit hiſtoriæ Euthimiacæ, ex qua dumtaxat hanc narrationem deprompſit S. Damaſcenus: *Quintò*, non conſtat ſecundam illam orationem de Aſſumptione, ubi legitur hæc narratio, & Euthimiaca laudatur hiſtoria, eſſe genuinum S. Damaſceni fœtum, quippe cùm Billius, qui has Damaſceni orationes Latinas fecit, & edidit, huic textum authoris Græcum verſioni Latinæ non adjunxerit; quod tamen in aliis orationibus ab eo factum fuerat. *His adde*, quòd Damaſcenus non videatur accuratus Scriptor, ſed plerumque incerta pro veris ſcribat, ut conſtat de illa narratione, qua refert Trajani animam Gregorii Magni precibus liberatam fuiſſe ab inferis: igitur his omnibus momentis apparet præfatam narrationem de Aſſumptione Virginis nullam apud cordatos fidem promereri.

Verùm nego antecedens ſimul, & conſequentiam, & ad *primam dubitandi rationem* dico occulto Dei judicio, & ex ſpeciali divinæ providentiæ ordinatione contigiſſe, omnia, quæ ad vitam ſacratiſſimæ Virginis, poſt Chriſti in cœlum aſcenſum, in ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio, proximoque ſecutis ſæculis obſcuriora, ac ſilentio veluti ſepulta remanſiſſe: quod utique pridem notavit S. Andreas Cretenſis oratione prima de dormitione Virginis, ubi ita ſcribit: *Non deſint verò*, inquit, *ex his meritò, qui diſcendi ſtudioſiores ſint, quique dubitent, ac quærant, quid cauſæ ſit cur Theologorum* (id eſt Apoſtolorum, ac Evangeliſtarum) *neminem ſciamus, inſpectantia ad intemeratum, ac quàm venerabilem ſanctæ Dei genitricis tranſitum ſcripſerit, ullamve hoc argumento commentationem reliquerit, uti ſanè ii divina compoſuere Evangeliorum volumina, ac Theologicas Expoſitiones nobis tradidere*. Cujus utique ſilentii hanc rationem profert: *Porrò dicimus id in cauſa eſſe, quòd diu poſt, longiſque retro temporibus Deo afflata dormitio illa contigerit: Ajunt enim illam cùm ad extremam veniſset ſenectutem ab humanis migraſſe. Vel quia nec dum ea tempora harum rerum explicationem permitterent, ubi primùm conſcribi Evangelium cœpit, quo diſseminaretur diſpenſationis ſermo, hæc confeſtim exponendo aſsumere*. Futuri namque erant Hæretici, qui B. Virginem non humanæ naturæ, ſed divinæ fuiſſe participem, erant aſſerturi; unde ſi quæ contigerunt circa ejus triumphalem Aſſumptionem, narraſſet Apoſtolorum, aut Evangeliſtarum aliquis, inde fortaſſis illi hæretici ſuo errori cauſam prætexuiſſent.

Adde quòd, nec etiam ipſi Canonici Scriptores referant B. Virginem eſſe vita functam, nec illud conſtanti, ac univerſali traditione propagandum evulgaverint; illam quippe traditionem ignoraſſe videtur Epiphanius, cùm hæc ſcribit hæreſi 78. *Præterea, poſtquam illud ita geſtum eſt, & ad ſe illam accepit* (agit de S. Joanne) *non ampliùs apud ipſum permanſit* (B. Virgo) *quod ſi falsò jactari quiſpiam à nobis exiſtimet, licet ſacrarum Scripturarum veſtigia conſectari, in quibus nullam de Mariæ obitu mentionem reperiet, mortua ſit, nec ne, ſepulta an non ſepulta fuerit*. Et paulò infrà; *igitur mortua ſit Maria neſcimus, ſive conſepulta*.

Illud idem non modò dubium relinquit Timotheus Presbyter Jeroſolymitanus, qui inter Patres 4. ſæculi in Bibliotheca SS. Patrum Græcorum collocatur; imò etiam innuere videtur beatam Virginem non eſse mortuam, ſcribit enim: *Hinc accidit ut nonnulli putarent Matrem Domini gladio interfectam, atque cruenta morte affectam, qualem Martyres vitæ exitum habuiſse, propterea, quòd dixit Simeon*, Quia tuam ipſius animam pertranſibit gladius: *ſed non ita ſe res habet; enſis enim à fabro excuſſus corpus dividit, animam non diſsecat: unde etiam ſupra omnes inculpata, & omnibus modis ſancta Virgo per illum, qui eam in ſuperna loca aſsumptam traduxit, uſque adhuc immortalis eſt*. Ea pariter in ſententia videtur fuiſſe S. Iſidorus, qui circa finem ſexti ſæculi florebat, ſcribit quippe; *Specialiter nulla docet hiſtoria Mariam gladii animadverſione peremptam fuiſse, quia nec ejus obitus uſpiam legitur, dum tamen nec reperiatur ſepultura*. Nil igitur de morte Virginis tunc temporis ex Scriptura, aut traditione illa, quæ ſemper, & apud omnes, & ubique viget, exploratum erat; unde ſi in dubium revocare liceat ea, quæ referuntur de ejus funere, quòd nullus Apoſtolorum id Scriptis mandaverit, aut generali traditione evulgandum narraverit, licebit pariter in dubium vertere, utrùm B. Virgo mortua ſit nec ne: Similiter quis licitè dubitare poſset utrùm illa ab omni actuali peccato per totam vitam immunis fuerit, & plurima alia ejuſmodi, quæ ab Apoſtolis nec ſcripta, nec ab alio ſcribenda dictata ſunt?

Ad ſecundum dico omnia, quæ in libro apocrypho referuntur non eſſe falſa; enim verò in 3. lib. Eſdræ utique apocripho v.g. ſcribitur nihil fortius eſſe veritate, quis autem id exiſtimabit falſum, quia in libro apocrypho ſcriptum eſt? Similiter ne longiùs excurram, in eodem Canone Gelaſii, quo proſcribitur liber de tranſitu Virginis ſub ementito nomine Melitonis Epiſcopi Sardenſis evulgatus, etiam inter apocryphos libros referuntur opera Tertulliani, necnon & liber hiſtoriarum Euſebii Cæſarienſis, an idcirco aſſerere licet omnia in iſtis libris eſſe commentitia, & meras fabulas? & ut rem proximiùs tangam, liber ipſe de tranſitu B. Mariæ, aſſerit eam fuiſſe mortuam, ac ſepulchro mandatam. Quis autem id falſum aſſeret? igitur quanquam præfata narratio nonnulla referat, quæ pariter memorat apocryphus liber de tranſitu Virginis, inde non eſt conſequens illa idcirco falſa eſſe, aut incerta.

Nec obſtat, quòd Beda narrationem illam proſcribat in iis, in quibus militat adversùs Acta Apoſtolica, putà, quòd Apoſtoli ſecundo à morte Chriſti anno jam per orbem annuntiandi Evangelii gratia diſperſi, iterum Jeroſolymam convolaverint, nubibus ſubvecti, ad celebrandum funus B. Virginis; hoc enim manifeſtè pugnat cum Actibus Apoſtolorum, ex quibus certiſſimum eſt toto biennio à morte Chriſti nondum per orbem peregrinatos eſſe Apoſtolos. Certiſſimum quoque ex iiſdem Actibus Paulum Apoſtolum, & Barnabam, longè poſt elapſum biennium à morte Chriſti, ad diſſeminandum Gentibus Evangelium fuiſſe dimiſſos. Quę certè non cohærent cum apocrypho libro de tranſitu Virginis, in quo aſſeritur Apoſtolos ſecundo poſt Aſcenſionem Domini anno, ex remotis orbis partibus Jeroſolymam ad funus Virginis advolaviſſe.

Meritò igitur Beda damnat narrationem illius libri in iis, quæ manifeſtè pugnant cum Scriptura ſacra: at non in eam pugnat Aſſumptio corporea Virginis, & ſubinde illam Beda non impugnat. Quòd autem non alia ſit Bedæ ſententia, apparet ex ejus verbis: ſcribit enim cap. 8. retract. in Acta; Si, diſperſa, *inquit*, Eccleſia, Apoſtoli remanſerunt in Jeruſalem, ut Lucas ait, conſtat quia mendacium ſcripſit ille, qui ex perſona Melitonis Epiſcopi Aſiæ librum exponens de obitu B. Genitricis Dei, dicit quòd ſecundo poſt Aſcenſionem Domini anno, Apoſtoli fuerint omnes toto orbe ad prædicandum in ſuam quiſque Provinciam diviſi, qui univerſi appropinquante obitu B. Mariæ, de locis, in quibus prædicabant verbum Dei, elevati in nubibus, rapti ſunt Jeroſolymam, & depoſiti ante oſtium domus ejus.... quæ verbis B. Lucæ apertè contradicunt, quibus narrat Apoſtolos, cæteris fidelibus ab Jeroſolymis propulſis, remanſiſſe ibidem, & prędicaſſe per omnia, donec Eccleſia per totam Judæam, & Samariam, & Galilęam pacem haberet, quod in uno anno perfici non potuiſſe nulli dubium eſt.

Ad tertium dico, certum eſſe Virginem Deiparam non obiiſſe Epheſi, ſed Jeroſolymis: id namque apertè teſtantur S. Sabba, Juvenalis, S. Germanus, S. Damaſcenus, necnon & S. Andreas Cretenſis, qui oratione 2. de dormitione Virginis, ait: *Sacratæ Sionis facta eſt mentio, quòd in ea magnum hoc S. Dei genitricis myſterium peractum ſit: in ea ſtratæ pavimento tabulæ ſacrorum caſtiſſimi corporis genuum flexus, clara voce clamant: quamdiu enim ejus productus incolatus eſt, eam domicilium hoc habuit, atque illic naturæ obſecuta legibus vitæ finem accepit.* Nec Modeſtus huic veritati adverſatur, ſi rectè quis ejus verba ponderet, ait enim: *Hiſtoriæ tradunt Magdalenam, de qua Dominus 7. dæmonia ejecit, hanc Virginem fuiſſe. Poſt obdormitionem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ profecta eſt Epheſum ad dilectum diſcipulum, ubi curſum Apoſtolicum per Martyrium varia unguentifera perfecit.* Quibus patet contrarium, quod intenditur Modeſtum aſſerere; enim verò ſi B. Virgo Epheſi fuiſſet mortua, quid neceſſum eſſet Magdalenæ, quæ ut creditur B. Virgini comes individua adhæſerat, poſt ejus obitum Epheſum pergere? Quis non videat Modeſtum non de Virgine Deipara, ſed de Magdalena ſermonem facere, cùm ait illam Epheſum fuiſſe profectam? ſed neque Patres Epheſini ea de re quidquam ſignificant, ſed dumtaxat, quòd præcipuo cultu, ſicut Joannem, ita & Mariam Epheſi honoraret, unde particula (*in qua*) denotat, quòd Deipara Virgo, & Joannes imprimis ibi colerentur.

His adde, quòd Polycrates Epheſinæ civitatis Epiſcopus, non longè à tempore Apoſtolorum ſcripſit, ut refert ſanctus Hieronymus in Cathalogo Virorum illuſtrium; *In Aſia*,

Aſia, inquit, *elementa maxima dormierunt*, *quæ reſurgent in die Domini*, *quando venturus eſt de Cœlis in Majeſtate ſua reſuſcitaturus omnes Sanctos*: *Philippum loquor de* 12. *Apoſtolis*, *qui dormivit Hierapoli*, *& duas filias ejus*, *quæ Virgines ſenuerunt*, *& aliam ejus filiam*, *quæ Spiritu ſancto plena in Epheſo occubuit*, *ſed & Joannes*, *qui ſupra pectus Domini recubuit*, *& Pontifex eius auream laminam in fronte portans*, *Martyr*, *& Doctor in Epheſo dormivit*. Ubi, ut apparet, nullam Virginis facit mentionem, non prætermiſſurus certè, ſi reverà Epheſi jacuiſſet.

Ad quartum dico, quæ narrantur à Juvenale nullatenus à veritate deflectere, quis enim neget Marcianum Imperatorem, & Pulcheriam in Blachernis ædificaſſe? Quis in dubium revocet eos in urbe Imperiali adfuiſſe tempore Concilii Chalcedonenſis? An non Juvenalis eidem Concilio interfuit? Nec obſtat, quòd acta Chalcedonenſis Concilii de ea re nil prodant, nec quiſquam de iſtis referat ex Græcis Scriptoribus; enim verò Conciliorum Acta dumtaxat referunt ea, quæ ad finem congregati Concilii collimant, qualis non erat illa Juvenalis à Marciano, & Pulcheria interpellatio: Plerumque etiam accidit, ut res notiſſimæ, & per vulgus decantatæ Scriptorum nullus colligat, quaſi ingratum foret litteris conſignare, quæ omnium ore feruntur: ſic fortè tum Philo, tum Joſephus, quamvis rerum ſuarum, ac Gentis ſuæ ſtudioſiſſimi eſſent, nil ſcripſerunt de jugi miraculo probaticæ piſcinæ, quod tamen abſque errore gravi nullus negaverit, cùm illud ferat S. Joannes cap. 5.

Ad quintum dico, certiſſimum eſſe ſecundam illam orationem tam eſſe genuinum S. Damaſceni fœtum, quàm cæteras omnes, nam omnino ipſius ſtylum redolet, & profitetur Billius ſe Græcas has orationes à Cardinale Sirleto accepiſſe, quas jampridem verterat, ſed malè, Volaterranus. Nec refert, quòd Græcum Authoris non addiderit Billius verſioni ſuæ, id enim non præſtitit, fortè quia noluit Cardinalis Sirletus, qui Græcum textum ipſi vertendum commodaverat; fortè etiam quia in textu Greco deſiderabatur aliquid. *Adde* quòd Billius in plurimis aliis ſancti Damaſceni opuſculis à ſe editis Græcum Damaſceni textum non adjunxerit; ſiquidem nullibi Græca appoſuit, niſi orationi de Transfiguratione, & tribus orationibus de Nativitate B. Virginis: quia ut ibidem dicit, tum Græcus textus cum Latina verſione primùm in lucem prodirent; attamen nemo cordatorum eſt, qui propterea hæc Opuſcula S. Damaſceno detrahat.

Nec minori fide dignus eſt S. Damaſcenus, quòd fortè ſcripſerit Trajani animam Gregorii Magni precibus ab inferis liberatam fuiſſe. Demus enim eum hæc ſcripſiſſe, & in eis erraviſſe, num propterea indignus eſt, cui in aliis credatur? Quòd ſi ita eſt, vix alicui è SS. Patribus credendum eſſet, cùm S. Auguſtino teſte, nulli præter Scriptores Canonicos aliquando ſit datum, ut non in aliquo erraverit.

§. III.

Probatur Aſſumptio corporea Deiparæ Virginis ex Officio divino ejuſdem diei.

Luculenter, ac perſpicuè apparet quis ſit Eccleſiæ ſenſus de aſſumpta Virgine in anima, & corpore ex precibus, ac ritibus in ejuſdem aſſumptæ Virginis gloriam concinnatis; unde enim evidentiùs quis colligere poteſt, quis fuerit Eccleſiæ ſenſus de morte Virginis, ejuſque corporea in Cœlum receptione, quàm ex ejuſmodi precibus? Id quippe apertè credit Eccleſia, quod ſuis in publicis precibus ſe credere palam profitetur: at ex ejuſmódi Eccleſiæ precibus, & divinis officiis in honorem aſſumptæ Virginis celebrari ſolitis, Eccleſia jamdudum teſtata eſt Virginem aſſumptam eſſe anima ſimul & corpore, quod utique evinco.

Primò ex libro Sacramentorum ſancti Gregorii, ex quo tria hæc apertè colliguntur: *Primum* quidem Gregorii tempore, hoc eſt ſæculo 6. apud fideles receptum, ac vulgatum fuiſſe B. Virginem anima ſimul, & corpore eſſe aſſumptam; ſiquidem Aſſumptionis nomen non ſemel, ſed iterum uſurpat S. Gregorius. *Secundum*, vigiliam quoque feſti Aſſumptionis tunc temporis fuiſſe celebratam, ac proinde feſtum fuiſſe inſtitutum. *Tertium* denique, quod Deipara Virgo anima ſimul, & corpore in Cœlum ſit recepta. Primum quidem, ac ſecundum innoteſcit ex his verbis ejuſdem libri Sacramentorum, quibus deſignatur *Vigilia* ſimul, ac *feſtum* aſſumptæ Virginis: legimus enim 19. Kal. Septembris. *Nat. S. Euſebii Sacerdotis*, *&c.* Eadem die *Vigilia Aſſumptionis S. Mariæ* 18. Kal. Septembris. *Aſſumptio ſanctæ*

Ʃæ Mariæ Virginis. Idipſum conſtat ex prefatione Miſſæ ejuſdem diei, in qua hæc habentur. *Verè dignum, & juſtum eſt, æquum, & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere, Domine ſanƈte, Pater omnipotens, æterne Deus, & te in veneratione ſacrarum Virginum exultantibus animis laudare, benedicere, & prædicare. Inter quas intemerata Dei genitrix Virgo Maria, cujus Aſſumptionis diem celebramus, glorioſa effulſit, &c.*

Quòd autem tunc temporis notum eſſet in Eccleſia B. Virginem corpore ſimul, & anima fuiſſe in Cœlum aſſumptam, patet ex Oratione, ſeu collecta, quæ in eodem Sacramentario hoc ipſo die recitabatur his verbis. *Veneranda nobis, Domine, hujus diei feſtivitas, in qua ſanƈta Dei genitrix mortem ſubiit temporalem: nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum Dominum noſtrum de ſe genuit Incarnatum*. Hæc enim verba *nec tamen mortis nexibus deprimi potuit*, nil aliud ſignificant, quàm quòd corpus B. Virginis non potuit ſubjacere mortis legibus, nempe detineri ſepulchro, nec corruptioni, aut reſolutioni ſubjici. Quòd enim aliqui Neoterici verba iſta interpretantur de *nexibus peccati*, abſurdiſſimum apparet, ex eo quod Deipara Virgo nuſquam morti animæ, quod eſt peccatum, ſubjacuerit. Nec alia ſanè ratione verba iſtius Collectæ intellexit Petrus Abailardus, qui in ſermone de Aſſumptione jam ab annis ferè quingentis ſic ſcribebat. Cui qui-
„ dem atteſtatur ſepulchrum vacuum pe-
„ nitus repertum, ſicuti & antea fuerat
„ Dominicum, ut ipſa quoque B. Virgo
„ reſurrectionis gloriam, & geminam ſto-
„ lam adepta credatur, ſicut manifeſtè fe-
„ ſtiva hujus diei oratio continet his ver-
„ bis: In qua ſanƈta Dei genitrix mortem
„ ſubiit temporalem, nec tamen mortis
„ nexibus deprimi potuit: cùm enim pre-
„ miſſum ſit mortem temporalem, paten-
„ ter oſtenditur, id quod ſubjectum eſt,
„ de vinculis mortis, ad mortem illam
„ referendum eſſe, non ad mortem ani-
„ mæ, cujus vinculis non detineri, com-
„ mune eſt omnibus Electis.

Similiter hæc verba, nec tamen nexibus mortis deprimi potuit explicat Albertus Magnus in qu.130. ſuper Miſſus eſt, ubi ait: Modo quæritur quid appellatur nexus
„ mortis. Vel eſt bonum, vel malum.
„ Non malum, quia omnis boni capax
„ fuit. Item bonum non deprimit, ſed
elevat: ergo *nexus* non nominat ibi ali- „
quid boni. Si autem eſt malum, aut „
eſt malum culpæ, aut malum pœnæ, „
quia mors non eſt nexus ad culpam, „
quia poſt mortem non eſt ſtatus culpe, „
ſed penæ. Item nihil dictum eſſet, quod „
poſt mortem non poſſet peccare, quia „
eſſet Mater Dei, cum poſt mortem nul- „
lus peccet. Si autem eſt malum pœnæ, „
quæro quam pœnam importat? Non „
gehennæ, quia ad illam non nectit mors, „
quia moriuntur multi, qui non vadunt „
ad gehennam. Eadem ratione nec ad „
purgatorium: quia multi moriuntur, qui „
non vadunt ad purgatorium: nec etiam „
poteſt dicere pœnam temporalem, quia „
ad illam non nectit mors, ſed abſolvit „
ab illa. Nam non poteſt dicere penam „
mortis, quia B. Virgo verè mortua fuit; „
ergo relinquitur, quòd non poteſt ſi- „
gnificare, niſi incinerationem; ergo ait „
ſenſus, non potuit nexibus mortis de- „
primi, id eſt, non potuit incinerari; & „
niſi ſtatim reſurrexiſſet, fuiſſet incine- „
rata, ut alia corpora. „

Iis ſubſcribit Dominicus Sotus in 4.d. „
43. qu.2. art.1. De ſacratiſſima Virgine, „
inquit, ſi reſurrexit, non eſt dubium, „
quin in vitam ſempiternam reſurrexerit, „
qua in Celis cum filio fruitur. Hoc au- „
tem Hieronymus, eodem ſermone ſub „
dubio reliquit. Jam verò temporum „
curriculo opinio hæc, ſeu credulitas, „
quòd in corpore, & anima fuerit in „
Cœlum aſſumpta, plurimùm inolevit. „
Nondum tamen inter fidei articulos „
creditu neceſſarios relata eſt, quamvis „
ſit pientiſſimè credendum, nam in Col- „
lecta illius feſti ait Eccleſia, quòd ne- „
xibus mortis deprimi non potuit. „

Nec valet reponere Sacramentarium Romanum non videri genuinum opus S. Gregorii, ſed dumtaxat fortè ab illo approbatum. Hec enim reſponſio nullo prorſus fundamento nititur, quippe contrarium affirmant Caſſiodorus, Joannes Diaconus, Berno Augienſis, & omnes, qui de divinis Officiis ſcripſerunt. Hoc imprimis Vvalefridus Strabo affirmans Sacramentarium à Gregorio collectum ex precedentibus libris, qui peragendorum Sacrorum ritus complectebantur, quos ipſe S. Gregorius in meliorem formam, & ordinem redegit. Idipſum confirmant Patres Francofordienſes. Cum enim Elipandus, & alii Hiſpaniæ Epiſcopi edito li-

bello ad eos ſcripſiſſent, in divinis Officiis, & ad Miſſas Orationibus, quas ex Eugenii, Hildelphonſi, Juliani Toletanæ Urbis Epiſcoporum traditione acceperant, Chriſtum Dei Filium adoptivum nominari; in hunc modum reſponderunt. *Melius eſt teſtimonio Dei Patris credere de ſuo Filio, quàm Hildelphonſi veſtri, qui tales vobis compoſuit preces in Miſſarum ſolemniis, quales univerſalis, & ſancta Dei non habet Eccleſia, nec vos in illis exaudiri putamus. Etſi Hildelphonſus veſter in orationibus Chriſtum adoptivum nominavit, noſter verò Gregorius Pontifex Romanæ Sedis, & clariſſimus toto orbe Doctor in Orationibus ſuis ſemper eum unigenitum nominare non dubitavit.* Quibus verbis haud dubiè ſignificant Sacramentarium ſancti Gregorii, nam ad finem plurimarum Orationum, ſeu Collectarum ejuſdem Sacramentarii Chriſtus dicitur *Unigenitus Dei Filius*.

Hæc eadem veritas apparet ex cæteris divini Officii in die feſto Aſſumptionis Deiparæ Virginis partibus; ſiquidem Antiphonæ reſonant, Verſus canunt, clamant reſponſoria, lectiones efferunt B. Virginem in Cœlos eſſe aſſumptam. Id conſtat tum ex Breviario, tum ex Miſſali: Aſſumptio autem, ut diximus in primo §. non ſolùm animæ, ſed & corporis Deiparæ in Cœlum receptionem ſignificat.

Neque verò hic ſolius Eccleſiæ Occidentalis uſus eſt: nam & Orientalis eundem ritum in ſuis precibus, ac ritibus obſervat, qui *Menologia*, ſeu potiùs *Menæa* appellantur. Sunt autem Menæa 12. codices Eccleſiæ Græcæ, quibus continentur per ſingulos dies variæ laudes in Dei ſanctiſſimæ Virginis, ac Sanctorum honorem decantandæ; Horum Menæorum primus Collector dicitur S. Sabbas Monaſterii Lauræ Archimandrita, ut teſtatur Simeon Theſſalonicenſis apud Leonem Allatium diſſertatione 1. de libris Eccleſiaſticis Græcorum: at temporum injuria, necnon & Barbarorum irruptione cùm penè Menæa interiiſſent, à Sophronio primùm, deinde à Joanne Damaſceno priſtino nitori reddita ſunt, additis ab utroque plurimis Odis in laudem Sanctorum, qui poſt ſancti Sabbæ tempora claruerunt, ut idem Simeon teſtatur.

In ipſis autem Menæis apertiſſimè declaratur Virgo Deipara anima, & corpore in Cœlum aſſumpta: Nam *Men.* 15. *Auguſti* in majoribus Veſperis hæc habentur: Ad ra„ tionem decori pertinebat, ut qui Miniſtri, ac Spectatores Verbi divini fuiſſent; „ etiam Matris, è qua illud incarnatum „ erat, obdormitionem præſentes inſpice- „ rent: velut ultimum, quod ipſi peragen- „ dum erat Myſterium, quo ſcilicet non „ modò Servatorem de terra in Cœlum „ aſcendentem coram ſpectarent, verùm „ etiam de Genitrice illius ad ſuperos trans- „ lata oculati teſtes exiſterent. Quapropter „ omnibus è locis, vi quadam divina per „ tot terrarum ſpatia tranſportati conve- „ nerunt in Sion, & deduxerunt quodam „ modo Virginem ad Cœlum ingredien- „ dum properantem. „

Similiter ex *Men.* 18. O prodigium horrore ſacratiſſimo plenum! Illa quæ in- „ comprehenſum omnibus Regem porta- „ vit in utero, jam modò ad ſepulchrum „ portatur, & Angelorum multitudo cum „ Apoſtolis obſervant venerabundi ſan- „ ctum ejus corpus, quod Deum in ſe re- „ cepit, & iſtud corpus ſublevavit in Cœ- „ lum Jeſus Filius ejus, & ſervator ani- „ marum noſtrarum. „

Similiter ex *Men.* 17. *Auguſti*, Filius „ tuus, Deuſque noſter, ut fidem duarum, „ quas habet naturarum ſtabiliret; mor- „ tuus eſt quidem, ut homo, ſed reſurre- „ xit ut Deus. Te quoque mori, ò Geni- „ trix Dei, ad præſcriptum naturæ perpla- „ cuit Deo; ne à fide alienis Incarnatio „ Chriſti, tanquam phantaſma videretur, „ ut cujus mater mortalis non eſſet. Mi- „ graſti autem à terra in Cœlos, veluti ſpon- „ ſa de thalamo tuo, ſeu tabernaculo quo- „ dam progreſſa. Et quemadmodum ter- „ ram illuminaſti pariendo, ſic & æthera „ ſanctificaſti aſcendendo. Interim Apo- „ ſtoli intaminatiſſimum funus tuum cu- „ rarunt: atque inter exequias viderunt, „ & corpus tuum ſublime abiiſſe, hæc „ omninò verba cum metu præfati: Hæc „ eſt mutatio dexteræ Excelſi. „

Quantum autem valeat argumentum petitum ex ſacris Eccleſiæ precibus ad alicujus rei fidem ſtabiliendam, luculenter explicat Celeſtinus ſummus Pontifex in 11. capite epiſtolæ pro Proſpero, & Hilario, ubi inter cætera hæc habet: *Præter Beatiſſimæ*, inquit, *& Apoſtolicæ Sedis inviolabiles ſanctiones, quibus nos piiſſimi Patres, peſtiferæ novitatis elatione dejecta, & bonæ voluntatis exordia, & incrementa probabilium ſtudiorum, & in eis uſque in finem perſeverantiam, ad Chriſti gratiam referre docuerunt; obſecra-*

ſecrationum quoque Sacerdotalium Sacramenta reſpiciamus, quæ Apoſtolis tradita, in toto mundo, atque in omni Catholica Eccleſia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi.

§. IV.

Probatur Aſſumptio corporea Virginis Deiparæ authoritate SS. Patrum.

PRæter laudatas SS. Patrum authoritates in præcedentibus §. §. Aliæ plurimæ, vel eorundem, vel aliorum huic veritati ſuffragantur, imprimis verò

S. Joannes Damaſcenus præter laudatam Orationem ſecundam, de qua ſuperiùs, etiam in priori Oratione de Dormitione B. Virginis, ſic loquitur: *Cujus in partu incolumis Virginitas manſit, eadem è vita migrante, corpus ita conſervatum eſt, ut non diſſolutum, ſed ad præſtantiorem, & diviniorem mortem, quæque non jam morte interrumpatur, verùm in infinita ſæculorum ſæcula perduret, translatum ſit*, Et infrà: *Nec corpus illud tuum immaculatum, ac labis omnis expers in terra relictum eſt, verùm in Cœlo, ac regiis ſedibus, tu Regina, Domina, hera, ac verè mater, & genitrix translata es*. Et poſteà: *Quemadmodum ſi quis ingentis pretii unguentum veſtibus, aut loco alicui imponat, ac rurſus eximat, ſuavitatis reliquiæ abſtracto etiam unguento, reſtant: eodem modo, nunc quoque divinum tuum, & ſanctum, ac omnis prorſus maculæ expers, divinaque fragrantia refertum corpus: fons, inquam, ille gratiæ perennis, in ſepulchro collocatum, ac deinde rurſus ad præſtantiorem, & ſublimiorem regionem abreptum, haud quaquam ita ſepulchrum reliquit, ut honoris expers eſſet, verùm tum divinam benedictionem, & gratiam impertit, tum ſanationum, ac bonorum omnium fontem iis, qui cum fide accedunt, monumentum reliquit.*

Adſtipulatur Petrus Damianus, qui ſermone de Aſſumpt. ita loquitur; *Hæc eſt illa dies, quæ Cœlorum officinas ſublimiori gaudio cumulavit, annua mundo, Angelis continua, homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderatione conjungens. Intuere mentalibus oculis Filium aſcendentem, & Matrem aſſumptam: videbis aliquid excellentius in Aſcenſione filii exhiberi, & aliquid glorioſius in Aſſumptione Virginis demonſtrari. Aſcendit enim Salvator in Cœlum poteſtativæ virtutis imperio, ſicut Dominus, & Creator Angelorum comitatus obſequio, non auxilio fultus: Aſſumpta eſt Maria in Cœlum, ſed gratiæ ſublevantis indicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quam ſublevabat gratia, non natura. Ideo dies hæc Aſſumptio, illa Aſcenſio vocatur; cùm aliud ſit potentia, aliud miſericordia, ſolumque ſoli ſit privilegium Creatori, naturam rerum propria poteſtate ſupergredi.*

Nec dicas Petrum Damianum in his verbis corporalem Mariæ in Cœlum Aſſumptionem non dicere, facilè dicturus ſi Aſſumptionem fuiſſe hujuſmodi crediſſet. Hæc enim reſponſio falſitatis arguitur, non ſolùm ex præfatis verbis, ſed etiam ex his, quæ ibidem habet Petrus Damianus. *Tota conglomeratur Angelorum frequentia, ut videat Reginam ſedentem à dextris Domini virtutum, in veſtitu deaurato, in corpore ſemper immaculato, circumdata varietate, virtutum multiplicitate diſtinctam.*

S. Bernardus apertiſſimè huic veritati ſuffragatur, nam præter laudata in 1. §. ſermone 1. de Aſſumptione Virginis, hæc habet: *Quis cogitare ſufficiat, quàm glorioſa hodie mundi Regina proceſſerit, & quanto devotionis affectu tota in ejus occurſum cœleſtium regionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ Canticis ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm divinis amplexibus ſuſcepta à filio, & ſuper omnem exaltata creaturam, cum eo honore, quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria, quæ tantum decuit filium? Felicia prorſus oſcula labiis impreſſa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verùm, nunquid non feliciora cenſebimus, quæ ab ore ſedentis in dextra Patris hodie in beata ſalutione ſuſcepit, cùm aſcenderet ad thronum gloriæ, &c.* Et ſermone 4. *Tempus loquendi eſt omni carni, cùm aſſumitur incorrupti Verbi mater in Cœlum, nec ceſſare debet à laudibus humana mortalitas, cùm hominis ſola natura ſupra immortales Spiritus exaltatur in Virgine.*

Quorſum autem diceret Bernardus tempus eſſe loquendi omni carni, niſi carnem Matris Domini aſſumptam in Cælum crederet? Cur aſſereret ſolam hominis naturam exaltatam in Virgine, niſi quia priùs in Chriſto non ſola hominis natura, ſed quatenus juncta hypoſtaticè cum divina in Cœlum fuerat ſublimata? At de mente S. Bernardi aliquod eſſe dubium non poteſt, ex eo quòd Petri Abailardi omnes ad minimum uſque

que errores notaverit, ac perſtrinxerit: nullibi autem carpit ſententiam Abailardi de corporali Virginis in Cœlum Aſſumptione, quam ſic explicat ſermone de Aſſumpt. Si „ diligenter, *inquit*, occurſum Angelorum, „ & triumphalem pompam Chriſto exhibitam hodiernæ comparemus feſtivitatis „ jucunditati, videbimus plus aliquid in „ Aſſumptione Matris ei deferri, quàm in „ Aſcenſione Filii ipſi exhiberi: & hujus „ pompæ occurſum illo non mediocriter „ digniorem; ſoli quippe Angeli Aſcendenti Chriſto occurrere potuerunt; ipſe „ verò pariter cum tota ſuperna Curia tam „ Angelorum, quàm fidelium animarum „ ejus animam ſuſcepit, quam carnem antea ſuſceperat; nec animam ſolùm, verùm etiam & corpus ad Cœlos hodiè „ ſuſtuliſſe creditur, ut animæ pariter, & „ carnis glorificatione eam remuneraret, „ in qua, ut dictum eſt, ſimul animam, „ & carnem decrevit aſſumere. Cui quidem plurimum atteſtatur ſepulchrum vacuum penitùs repertum, ſicut & antea fuerat Dominicum, ut ipſa quoque „ Reſurrectionis gloriam, & genuinam „ ſtolam adepta credatur.

Bernardo æqualis fuit Hugo Victorinus, qui in libr. 3. de Eruditione Theo„ logica c.125. ita ſcribit: Septimum (Pri„ vilegium Deiparæ Virginis) eſt quòd „ cum corpore ſuo, quantum credimus in „ Cœlo vivit: licèt enim B. Hieronymus „ (loquitur de ſermone Pſeudo-Hieronymi, de quo infrà) hic opiniones ponat, non tamen factum abnuit, ſed rationi aſtutæ tota fidei noſtræ colla ſubmiſit, in qua dicimus non impoſſibile „ Deo eſſe, ut illud divinitatis habitaculum ſingulare corruptioni non ſubjaceret, vel in omnibus. Qui enim trium „ puerorum veſtimenta in camino ignis illæſa ſervavit, corpus matris propriè incorruptum ſervare potuit, & voluit.

„ His accenſeri poteſt Fulbertus Carnotenſis, qui in ſermone de Nat. B. Virginis ita ſcribit: Joannes miniſtravit ei poſt „ paſſionem, & reſurrectionem Domini in „ finem; fuit autem ſanctiſſima in valle „ Joſaphat, ubi eſt exædificata Eccleſia in „ honorem ejus, & S. Joannes ſepultus eſt „ Epheſi: poſt verò cùm religioſi Chriſtiani reliquias Matris ejus, videlicet Domini, reſpicere vellent, ſepulchrum vacuum invenerunt, ſed & in ſepulchro B. Joannis reſpicientes non invenerunt, „ niſi manna: Credit itaque Chriſtiana „ pietas, quia Chriſtus Deus Dei filius „ Matrem ſuam glorioſè reſuſcitaverit, „ & exaltavit ſuper Cœlos. „

Hic non commemoro plurimos alios S. Bernardo æquales, qui eidem ſententię ſubſcribunt, putà *Honorium* Auguſtodinenſem, *Rupertum* Tuitienſem, *Adamum* de S. Victore, &c. qui illo ſæculo Aſſumptioni Deiparæ Virginis ſubſcribebant.

Non poſſum tamen ſilentio præterire ſententiam illuſtrium Theologiæ principum, putà *Alberti Magni*, qui in quæſtionibus ſuper *Miſſus eſt*, qu.132. plurimis argumentis probat B. Virginem cum corpore, & anima in Cęlum eſſe aſſumptam. Eandem ſententiam tuetur *Angelicus Doctor*; nam ex feſto Aſſumptionis corporalis tanquam indubitato principio colligit Virginem fuiſſe ſanctificatam in utero materno, quòd illius Nativitatis feſtum pariter Eccleſia celebret: ſic enim ſcribit 3.p. qu.27. art.1. *Reſpondeo dicendum, quod de ſanctificatione B. Mariæ: quòd ſcilicet fuerit ſanctificata in utero, nibil in Scriptura Canonica traditur, quæ etiam nec de ejus Nativitate mentionem facit. Sicut tamen Auguſtinus in ſermone de Aſſumptione ipſius Virginis rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore ſit aſſumpta in Cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari poſſumus, quòd fuerit ſanctificata in utero.* Nec refert, quod in hujus veritatis aſſertionem proferat teſtimonium ſermonis ſancti Auguſtini, quem tamen poſthac illius non eſſe, ſed fortè Fulberti Carnotenſis probabimus: inde enim apparet nullam tempore S. Thomæ de corporea Virginis in Cœlum receptione fuiſſe controverſiam, quandoquidem nulla de iſto ſermone erat diſceptatio. Eandem veritatem tradit Opuſc.8. ubi ait: *Terrea* (ſupple maledictio) *fuit communis in mulieribus, ſcilicet ut in pulverem reverterentur, & ab hac immunis fuit B. Virgo, quia cum corpore aſſumpta eſt in Cælo: credimus enim, quòd poſt mortem reſuſcitata fuerit, & portata in Cælum.*

Ei ſubſcribit Doctor Seraph. in ſpeculo B. Mariæ, ubi hæc habet: *O quàm longè ab iſto incinerationis væ fuit* (ut credimus) *corpus Mariæ ſanctiſſimum! Hoc enim corpus eſt Arca ſanctiſſima Dei, quam decuit non putreſieri, ſed ad inſtar filii ſui ante omnem putrefactionem ſuſcitari: unde tam de filio,*

quàm

quàm de matre notabiliter ait Propheta: Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ.

Eadem poſtmodum fuit Gerſonis Cancellarii Pariſienſis ſententia, nam 4.p. operum ſerm. de Conceptione: Spiritus ſanctus, „ *inquit*, interdum revelat Eccleſiæ, vel „ Doctoribus poſterioribus aliquas veritates, vel expoſitiones ſacræ Scripturæ, „ quas non revelavit eorum prædeceſſoribus. Sic dicit Gregorius Danielis 12. Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit „ ſcientia Domini. Ideo Moyſes ſcivit pluſquam Abraham, Prophetę, quàm Moyſes, Apoſtoli, quàm Prophetæ, & Doctores addiderunt multas veritates ultra „ Apoſtolos. Quapropter dicere poſſumus „ hanc veritatem, B. Mariam non fuiſſe „ conceptam in peccato originali, ex illis veritatibus, quæ noviter ſunt revelatæ, vel declaratæ tam per miracula, „ quæ leguntur, quàm per majorem partem Eccleſiæ ſanctæ, quæ hoc modo „ tenet. Fuit tempus aliquod, in quo „ non tenebatur generaliter Mariam Virginem eſſe in Paradiſo cum corpore, „ & anima, ſicut modò tenetur, & ſimiliter poſt inſtitutionem feſti Nativitatis „ S. Joannis, Nativitas noſtræ Dominæ „ ordinata fuit per revelationem unius ſolius fœminæ, & multa ſimilia.

His, ut alios ſubinde quovis ſæculo ad nos uſque hujus compertiſſimæ veritatis, & ad Eccleſia receptiſſimæ Aſſertores prętermittam, unicum laudare placet *S. Bernardinum*, qui non ſolùm B. Virginem in anima, & corpore aſſumptam in Cœlum prædicat, ſed etiam validiſſimis rationibus probat, quas in Lectoris gratiam hic aſcribendas duxi. Ait enim ſermone 12. qui eſt de Aſſumptione B. Virginis art.3. cap. 1. Licèt, inquit, de hoc (nempe Aſſumptione corporali) authoritas ſacræ Scripturæ non reperiatur expreſſa; non tamen Scripturæ repugnat ſacræ, ſed ei potiùs conſonat, & concordat, ac etiam multiplex ratio efficaciſſimè perſuadet; nam ſecundùm Auguſtinum nullus dubitat, quòd Jeſus hoc potuit: minùs profectò dubitare debet, quòd ipſe voluit, quia hoc filialem reverentiam decuit. Quòd autem B. Virgo tam corpore, quàm anima glorioſa regnet in Cœlis, oſtenditur ſeptemplici ratione.

§. V.

Probatur eadem veritas ratione à S. Bernardino.

PRimò propter unitatem ſubſtantiæ carnis in Matre, & Prole. Cùm enim ex carne Matris decidatur naturaliter caro Prolis, eadem utriuſque eſt profectò ſubſtantia carnis. Ergo à generali ſententia mortis, quamvis Chriſtus Dei Filius non exemerit Matrem: quia ab illa nullus, nec ipſe voluit eſſe alienus, ac per hoc mortuus eſt Filius, mortua & Mater: Attamen ſicut caro prolis corrupta non fuit: Pſ. *Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, ſic nec debuit corrumpi, ſeu incinerari, ſeu in pulverem redigi ſanctiſſima caro Matris, unde caro Filii aſſumpta eſt. Ergo caro animæ eſt reunita, & B. Virgo Maria ſimul in anima, & corpore eſt glorificata.

Secundò propter incorruptibilitatem. Multiplex quippe ſententia lata fuit in mulierem. Prima contra alias mulieres. Unde Gen.3. cap. Dominus ait: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris*. Maria quippe ęrumnas multiplicavit: quando, ut dicitur Lucę 2. c. animam ejus in paſſione Filii doloris gladius pertranſivit: ſed conceptus non multiplicavit, nec ſub viri poteſtate deguit, quæ integerrimis viſceribus, & virginitatis integritate permanente de Spiritu S. concepit; quem quia ſine peccati colluvione, & virilis admixtionis detrimento ſuſcepit, ſine dolore peperit, & ſine integritatis violatione integro virginitatis pudore permanſit. Quia verò potuit, & voluit Matrem ab integritatis corruptione, & pudoris violatione in conceptu, & partu, ultra ſententiam latam contra quaſlibet mulieres ſervare immunem, potuit, & velle decuit ſervare à corruptione reſolutionis, & incinetationis, pręter, imò ultra generalem conditionem humanæ naturę. Sic ergo dicimus, Matrem Domini humanæ ſortis mortalitatem ſubiiſſe, ut tamen mortis nexibus non potuerit detineri, per quam ſine corruptione Dominus voluit concipi, atque naſci.

Tertiò, propter honorabilitatem, hoc eſt, ut conſervaret honorem Matris, Exodi idem 20. cap. ſcriptum eſt: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*. Si ergo Chriſtus *non venit ſolvere legem, ſed adimplere*, ut dicitur Matth.5. quemadmodum, ut potuit, Patrem

P 4 ho-

honoravit, ſicut dicitur Joan. 8. c. *Ego honorifico Patrem meum*: ita debuit matrem, quomodo potuit, honorare. Si ergo opprobrium humanæ conditionis, & vituperium eſt putredo, & vermis, ſicut ab iſto opprobrio ipſe extitit alienus: ita Matrem debuit conſervare immunem, cùm eadem ſit caro Matris, & Prolis. Sicut igitur in vita eam gratia conceptus, & partus præ cæteris honoravit: ita indubitanter ſentiendum eſt in morte eam ſpeciali gratia honoraſſe.

Quartò, propter dignitatem, & ſanctitatem. Tanta enim fuit Mariæ dignitas, atque ſanctitas, ut mereretur eſſe Mater Sancti Sanctorum Dei: ſicut autem Filius eſt Sanctus Sanctorum; ita conſtat, quòd Mater, quæ ipſum portavit, eſt Sancta Sanctorum, in qua erat ille pretioſus theſaurus, tabernaculum Dei, thronus Dei, atque thalamus. Tantam autem ſanctitatem, tantam dignitatem nulla corruptio putredinis debet ſequi, nulla reſolutionis incineratio. Nullo igitur modo dignum videtur, aut conſonum rationi, quòd illud ſacratiſſimum corpus, de quo Chriſtus carnem ſuſcepit, & in quo perſonam divinam naturæ humanæ univit, ut Verbum caro fieret, & habitaret in nobis, ipſis vermibus fieret eſca, & poſt vermes pulvis abjectus efficeretur.

Quintò, propter conformitatem ſcilicet Matris, & Prolis. Mater enim filio ſuo perfectè conformis fuit, & præcipua imitatrix. Si ergo Joan. 12. cap. ipſe ait: *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit*. Maria quippe Chriſti præcipua imitatrix, non tantùm greſſibus pedum, ſed etiam pro reverentia ipſum Dominum ſecuta eſt affectu pietatis, fidei, religionis, & amore ardentiſſimæ charitatis, ut nunquam ab ejus fide, aut dilectione avelli potuerit, quem de Spiritu ſancto, Angelo nuntiante, concepiſſe ſe novit. Nam ipſum concepit, ipſum peperit, lactavit, bajulàvit, à facie Herodis abſcondit: ergo eſſe non debuit, niſi ubi eſt Chriſtus. Et non tantùm quomodo alii Sancti ſunt, ſed quadam ſpeciali prærogativa. Quoniam, ſicut Matth. 16. cap. ſcriptum eſt: *Ipſe reddet unicuique juxta opera ſua*. Si igitur omnium Sanctorum mors pretioſa eſt; mors Mariæ eſt pretioſiſſima, quam tanta concomitata eſt gratia. Si igitur in vita Maria præ omnibus donata eſt gratia; in morte profectò minuenda non eſt: ſed ubi Chriſtus Filius Dei regnat mente, & corpore collocata eſt. Rurſus ſi Maria Chriſto conformiſſima fuit tanquam Mater in puritate, & in nobilitate, ſeu in regia dignitate: profectò non debet Mater à Filio, Regina à Rege, non tantùm mentaliter, ſed nec corporaliter ſeparari. Ergo Maria Mater Chriſti, Regina cœli, unà cum ipſo debuit glorificata in anima, & corpore in cœleſtibus collocari.

Sextò, propter æquitatem, ut enim Ambroſius ait, *Chriſtus Dominus noſter utrumque ſexum ſanaturus advenit*. Proinde virum ſuſcepit, natum tamen ex muliere. Perfecta autem curatio, atque perfecta liberatio in reſurrectione manifeſtatur: ergo reſurrectio in utroque ſexu manifeſtari debuit in teſtimonium perfectæ curationis. Sicut igitur quantum ad virilem ſexum manifeſtata eſt, & in Chriſto apparuit: ita & in fœmina debuit apparere. In nulla autem alia fœmina manifeſtari congruentiùs potuit, vel debuit, atque decuit, quàm in dulciſſima Matre Chriſti, quæ in vita libera extitit ab omni corruptione. Et hoc eſt, quod Propheta in perſona Domini, ait: *Thronus ejus ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis*. Thronus ſiquidem Dei Filii Mater illius eſt, quæ in conſpectu ejus, ſicut Sol fulgens eſt, quantum ad gloriam animæ. Et ſicut Luna perfecta in æternum, quantum ad gloriam corporis ſine defectu, proinde gloriæ reſurrectionis fidelis eſt teſtis.

Septimò, propter integritatem, hoc eſt propter beatitudinis complementum. Nam, ut ait Auguſtinus ſup. Geneſ. ad litteram, & Bernard. de diligendo Deo, propter appetitum adminiſtrandi corpus animæ retardantur, ne totaliter ferantur in Deum, tanquam in ſummum bonum, excepta ſola anima Chriſti, quæ unita erat Verbo unitate perſonæ, quæ propter perſonalem unionem in nullo retardabat, aut patiebatur gloriæ detrimentum. Cùm igitur complementum gloriæ ſit in reaſſumptione ſecundæ ſtolæ; inconveniens, & indecens eſſe videtur, quòd Mater Dei, Regina cœli aliquod detrimentum gloriæ patiebatur. Ergo neceſſe fuit ut corpus, licèt propter conditionem carnis anima fuerit à corpore ſeparata, tamen unà cum corpore poſtmodum extitit glorificata. In eodem quoque libro adducit Auguſt. exempla Scripturæ ſacræ: ait enim: *Nam divina voluntas inter crepitantes ignes non ſolùm corpora trium puerorum illæſa, ſed etiam veſtimenta ſervavit inuſta*.

Dan. 3.

Dan.3. Cur ergo non efficiat in Matre propria, quod fecit in aliena? *Servavit* Jonam in ventre Ceti incorruptum præter naturæ ſolitum curſum. Jonæ 2. cap. & Matrem præter naturam non ſervabit incorruptam? Servatus eſt Daniel in arctiſſimo, ſeu intemperatiſſimo lacu Leonum, Dan. 14. Cur ergo non eſt ſervanda Maria tantis dotata meritis dignitatum?

Quòd autem S. Bernardinus ibi commemoret ſententiam SS. Auguſtini, & Hieronymi, inde fit, quòd exiſtimaverit ſermonem de Aſſumptione, qui nomine S. Auguſtini vulgabatur, reverà ſanctiſſimi hujus Doctoris genuinum eſſe fœtum, cujus tamen contrarium ibidem apparet, quippe in eo, non longè ab initio citatur S. Iſidorus, qui Auguſtino poſterior extitit. Idem ferendum judicium de ſermone illo vulgato ſub nomine S. Hieronymi, qui quoniam adverſariorum eſt Achilles, idcirco eum jam expendere placet.

§. VI.

Proponuntur, ac ſolvuntur Objectiones.

Objiciunt itaque primò adverſarii ſermonem illum prænotatum nomine S. Hieronymi, qui incipit: *Cogitis me, ò Paula, & Euſtochium, &c.* Ubi larvatus ille Scriptor uſurpato nomine, & ementito ſtylo S. Hieronymi, Eccleſiæ de Aſſumptione corporali Virginis doctrinam invadit, ac tanti viri auctoritate convellere nititur: nam inter cætera, cùm dixiſſet Virginis Mauſoleum in Vallis Joſaphat medio vacuum oſtendi, ſubdit: *Hæc idcirco dixerim, quia multi noſtrorum dubitant, utrùm aſſumpta fuerit ſimul cum corpore, an obierit, relicto corpore. Quomodò autem, vel quo tempore, aut à quibus perſonis ſanctiſſimum corpus inde ablatum fuerit, vel ubi tranſpoſitum, utrùmne reſurrexerit, neſcitur.* Et infrà: *Verumtamen quid horum verius cenſeatur ambigimus; meliùs tamen Deo totum, cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus auctoritate noſtra, quod non probamus: ſicuti & de iis, quos cum Domino teſte Evangelio reſurrexiſſe credimus, ſed utrùm redierint in terræ pulverem, certum non habemus.* Igitur tempore S. Hieronymi incertum omninò erat B. Virginem anima, & corpore ſimul fuiſſe in cælum aſſumptam.

Nego conſequentiam, & ad antecedens dico cum Baronio ad annum Chriſti 48. *n.*13. ſermonem iſtum non modò non eſſe Hieronymi, ſed nec ullius ſinceri, ac veri Scriptoris, ſed cujuſdam alterius Auctoris, qui ad promerendam fidem, nomina Hieronymi, Paulæ, & Euſtochii veteratoriè uſurpavit. Quod utique graviſſimis momentis facili negotio demonſtratur. *Primò* namque falsò ſupponit ſe Paulæ, & Euſtochii precibus compulſum, hunc ſermonem ſcribere, quo enim tempore ſcribebat, jam à 44. ad minimùm annis, Paula è vita migraverat: ſiquidem in eo ſermone adhortatur Paulam, ut caveat ab errore Neſtorii, & Eutychis. *Neſtoriana* autem hæreſis, ut ſcribit S. Proſper in Chronico, exorta eſt, & propalari cœpit anno Chriſti 428. *Eutychiana* verò conſignatur anno 448. quemadmodum ex Actis Concilii Conſtantinopolitani in Chalcedonenſi Concilio relatis colligitur: Paula autem diem extremum clauſit anno Chriſti 404. nam S. Hieronymus in epitaphio ipſius Paulæ, ita ſcribit: *Dormivit ſancta, & B. Paula 7. Kal. Feb. tertia Sabbati, poſt Solis occubitum, ſepulta eſt 5. Kal. earumdem, Honorio Auguſto ſexies, & Araſtenio Conſulibus* (Ariſtencto reſtituendum eſt.) Incidit autem hæc Epoca in annum Chriſti 404. His adde, quòd iſte larvatus Scriptor nomine S. Hieronymi hunc ſermonem ſcribat circa an. 448. cùm tamen ex Chronico S. Proſperi conſtet S. Hieronymum obiiſſe anno Chriſti 420.

Quòd autem utramque hæreſim Neſtorii, & Eutychis ille perſtringat, ſufficienter conſtat his verbis. *Hinc etiam Theotocon eam veraciter confitemur, Dei ſcilicet genitricem: necnon & Chriſtotocon; non quòd Verbum carnem ſecum detulerit, neque olim præſatæ carni copulatum ſit: ſed tunc quando Verbum caro factum eſt ex carne Virginis, Divinitatis, atque humanitatis ſubſtantia in utero ita inconfusè unitur, ut ex perſona ſit Deus, & non Chriſtus.* His, inquam, verbis, utramque hæreſim impugnat, nempe Neſtorii, qui negabat Virginem eſſe *Theotocon*: & Eutychis affirmantis duas in Chriſto naturas non permanſiſſe inconfuſas, & impermixtas poſt unionem.

Secundò, inquit Baronius *n.* 18. Quo- „ modo, quæſo, auctor ille, qui Hierony- „ mum eſſe mentitus eſt; dicit Dei genitri- „ cis ſepulchrum eo tempore, quo vivebat „ Hieronymus, deſuper terram omnibus „ fuiſſe perſpicuum? Qua enim ratione „

Epi-

„ Epiphanius Jeroſolymis ſæpè verſatus (ut
„ de eo tradit Hieronymus) ſe ambigere
„ ait, an mortua fuerit, ſi ejus ſepulchrum
„ ob oculos omnium poſitum, perſpicuum
„ omnibus ſtatum eſſet? Vel quomodo de
„ eo mentionem facere Hieronymus præ-
„ termiſiſſet, qui relegens cuncta Palæſti-
„ næ loca, quæ S. Paula Roma veniens in-
„ viſit, & ut taceam de Chriſti ſepulchro,
„ alia cuncta, quæ ibi erant memoria di-
„ gna monumenta, recenſet, ut 12. Patriar-
„ charum, Joſue, Eleazari filii Aaron, Eli-
„ ſæi, Abdiæ, Michææ, Joannis Baptiſtæ,
„ Lazari, necnon & Mauſeolum Helenæ
„ Adiabenorum Reginæ, quæ tempore
„ Claudii populum fame laborantem pa-
„ vit? Quis adduci poteſt, ut credat unum
„ tantùm Dei genitricis ſepulchrum à Pau-
„ la ſpretum, ut non inviſerit? vel Hiero-
„ nymum ita mente excidiſſe, ut non me-
„ minerit? cùm præſertim agens de Geth-
„ ſemani in libro de locis Hebraicis, unam
„ tantùm illic erectam Eccleſiam, ubi Do-
„ minus in horto oravit, affirmet, nec de
„ contiguo eidem loco Dei genitricis ſe-
„ pulchro, vel verbum faciat? Ex his igi-
„ tur manifeſtior redditur hominis impo-
„ ſtura, qui nomine ejuſdem Hieronymi
„ dictam epiſtolam ſcripſit ad Paulam, dum
„ hæc ait: *Monſtratur autem ſepulchrum ejus
„ cernentibus nobis uſque ad præſens in vallis
„ Joſaphat medio, quæ vallis eſt inter montem
„ Sion, & montem Oliveti poſita, quod tu o
„ Paula oculis conſpexiſti, ubi in ejus honorem
„ fabricata eſt Eccleſia miro lapide tabulata,
„ in qua ſepulta fuiſſe, ut ſcire poteſtis, ab om-
„ nibus prædicatur, ſed nunc vacuum eſſe mau-
„ ſoleum cernentibus oſtenditur.* Hæc egregius
„ ille mendaciorum concinnator, qui non
„ ex his tantùm quæ diximus, arguitur pa-
„ tentis mendacii, ſed etiam ex Euſebio
„ lib. 3. vitæ Conſtantini cap. 24. & aliis,
„ qui egerunt de locis ſanctis, Conſtanti-
„ ni temporibus repertis, & ædificiis illu-
„ ſtratis, cùm nullus eorum, vel levem ſal-
„ tem de ſepulchro Virginis fecerit men-
„ tionem. Hæc Baronius.

Conſtat itaque ſepulchrum Virginis diu latuiſſe, & fortè dumtaxat circa tempora Juvenalis Jeroſolymitani Antiſtitis innotuiſſe; quò factum eſt ut illius inventione per orbem evulgata, Marcianus Imperator, & Pulcheria moti fuerint ad accerſendum ipſum Juvenalem, eumque deprecandum, quòd ſi quas ſacratiſſimæ Virginis reliquias haberet, ad eos tranſmitteret, reponendas in auguſtiſſimo templo, quod in honorem B. Virginis ædificari curaverant in Blachernis ut dictum eſt *num.* 31.

Tertiò, Auctor ille, quiſquis eſt, nugas, ac fabulas comminiſcitur longè à gravitate ſermonis S. Hieronymi alienas; affingit enim Paulæ ludicras, ac fictitias viſiones, quas palàm evulgat, cùm tamen à Paula ſibi ſub ſecreto conſignatas aſſerat, putà cùm ait, circa initium, Paulam alloquens; *Ad præſepe quoque, o Paula, te teſte, nato puero, multitudinem Angelorum inter crepundia novi partus, & querelas neſcii ploratus pro feſcenninis, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, cantantem audiſti, & radiantem ſtellam vidiſti. Paſtoribus inſuper evangelizantibus credidiſti; Magos præterea tria deferentes munera in viſione beatis oculis conſpexiſti, ipſa eadem munera bene intelligendo, votis omnibus fide Deo obtuliſti. Nam & cum eiſdem Magis Deum puerum in præſepio adoraſti. Sed fortè conqueſta, me delatorem, quòd te prodiderim, clamabis. Ad quod ego, ſi celatum eſſe volebas teſte conſcientia, mihi narrare ante præſepium, ubi plurimum lachrymata es, non deberes: quod ut verum fatear, Chriſti præconia, etiamſi voluero adjuratus, neque tuas laudes omnino tacere queo. Idcirco te tuæ interrogent filiæ, quas lacte nutris: tu ea meliùs reſerabis, quæ neſcio per ſpeciem aliquam, aut certè in ſpiritu vidiſti.* Quibus verbis auctor ille quiſquis eſt, plurima profert, quæ ne capillo quidem gravem S. Hieronymi eloquentiam ſapiant. Quis enim ferat Canticum Angelicum feſcenninis obſcœnis verſibus aſſimilari? Quis exiſtimabit S. Hieronymum Chriſtianæ humilitati imprimis ſtudentem, S. Paulæ, cui maximè ſui demiſſionem in auribus inſtillabat, voluiſſe inanis gloriæ ſtimulos ſubjicere, propalando, ipſa vivente, divinas revelationes ei factas? Quis in animum inducet virum prudentiſſimum ſibi commiſſa in aure ſecreta evulgare voluiſſe? Nec certè minùs apparent falſa, quæ ſubjicit, cùm ait: *Omnia Salvatoris geſta, & B. Mariæ obſequia, necnon & actus vitæ ex Evangelio didiciſtis*; Vellem enim proferret ille, ex quo Evangeliſta actus vitæ B. Virginis depromſerit.

Verùm, ut interdum veritas ſuos etiam oppugnatores ad ſui tutelam, & patrocinium cogit, inde factum eſt, ut ipſe Pſeudo-Hieronymus, qui impugnandæ corpora-

lis

ſis Aſſumptionis partes acceperat, illius fuerit aſſertor; enimvero feſtum in honorem aſſumptæ Virginis ab Eccleſia celebrari ſolitum ſub nomine *Aſſumptionis* teſtatur, cùm ait circa initium: *De Aſſumptione tamen ejus qualiter aſſumpta eſt (quia veſtra id depoſcit intentio) præſentia abſens ſcribere vobis curavi, quæ abſentia præſens devotus obtuli: ut habeat ſanctum Collegium veſtrum in die tantæ ſolemnitatis munus Latini ſermonis, in quo diſcat tenera infantia lactis experiri dulcedinem, & de exiguis eximia cogitare: qualiter favente Deo, per ſingulos annos tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebretur*: Subdit autem illam ſententiam de corporali Aſſumptione etiam ſuo tempore apud plurimos inoleviſſe. *Quamvis*, inquit, *nonnulli adſtruere velint eam jam reſuſcitatam, & beata cum Chriſto immortalitate in cæleſtibus veſtiri*.

Inſtant adverſarii: Sermonem iſtum pro genuino S. Hieronymi fœtu dudum habuit Eccleſia, quæ partem illius in Breviarium induxit pro lectionibus recitandis illo ipſo die feſto Aſſumptionis; ut videre eſt in Breviariis antiquis non ſolùm particularium Eccleſiarum, & Ordinum, ſed etiam in Breviariis Romanis, in quibus ab eo tempore quo celebrari cœpit feſtum Aſſumptionis etiam cœperunt legi lectiones decerptæ ex illo ſermone ſub nomine S. Hieronymi.

Deinde, cùm tempore Caroli Magni ſuborta fuiſſet aliqua de aſſumpto in cælum Virginis corpore controverſia, & nonnulli negarent Virginem aſſumptam in corpore, freti auctoritate ipſius ſermonis, qui vulgabatur ſub nomine S. Hieronymi, cùmque Monachus quidam Corbienſis cœpiſſet impugnare ſermonem iſtum, ac demonſtrare illum reverà non eſſe S. Hieronymi, ipſi obſtitit Hincmarus; ſcribit namque Flodoardus Rhemenſis Hiſt. lib.3. cap.8. *Item ſcripſit pro libello hiſtoriæ de ortu ſanctæ Mariæ, & hom. B. Hieronymi de Aſſumptione ipſius genitricis, quæ quidam Monachus Corbienſis non eſſe recipienda contendebat. Ad quæ reſpondit idem Dominus præfatam hiſtoriam habere nos ad lectionem, non ad proferendam auctoritatem; homiliam verò eamdem aſſerit à Hieronymo Catholicè dictatam, ſicut & ſtylus, & cautela ſenſus, & intellectus, & alia certa indicia demonſtrant. Et certè perſonæ, per quas de partibus Orientalibus tempore certo delata ad Regiones noſtras pervenit, fidem faciunt*. Nec Hincmarus dumtaxat, ſed & plurimi alii præfatum ſermonem eſſe S. Hieronymi teſtati ſunt: ſic enim Odilo Cluniacenſis Abbas in ſermone de Aſſumptione Virginis manuſcripto, quem habet Cluniacenſis Bibliotheca, *De ejus*, inquit, *meritis & glorioſiſſima hodierna ejus Aſſumptione divinæ legis Interpres S. Hieronymus, & alii egregii Doctores, tanta & talia potuerunt, & noluerunt dicere, quibus nos non debemus aliquid adjicere*.

Similiter *Durandus Epiſcopus Mimatenſis* lib.7. de divinis Officiis cap.24. ſic ſcribit,
Hieronymus dicit: Quemadmodum B. „
Virgo aſſumpta fuerit, ſive in corpore, „
ſive extra corpus neſcio; Deus ſcit: Au- „
guſtinus verò dicit, quòd in corpore. „
Veritas tamen eſt, quòd primò aſſumpta „
eſt in anima: utrùm verò corpus reman- „
ſit in terra, incertum habemus; & melius „
eſt piè dubitare, quàm aliquid temerè de- „
finire; piè tamen credendum eſt eam fuiſ- „
ſe totaliter aſſumptam. „

His adſtipulatur *Ado Viennenſis* Epiſcopus, qui in libello de feſtivitatibus ſub finem ad
VII. Idus Septembris, ita ſcribit: Cujus „
(Sanctiſſimæ Dei Genitricis) dormitio- „
nem XVIII. Kal. Septembris omnis ce- „
lebrat Eccleſia, cujus & ſacrum corpus „
non invenitur ſupra terram, ſicut nec B. „
Moyſis ſepulchrum, quem ſacra Scriptu- „
ra dicit à Domino ſepultum: tamen pia „
mater Eccleſia, quæ ſuis obſervationibus „
integerrima fide fundata conſiſtit, ejus „
venerabilem memoriam ſic feſtivam agit, „
ut pro conditione carnis eam migraſſe „
non dubitet, ubi venerabilis Spiritus ſan- „
cti templum illud, id eſt, caro ipſius bea- „
tiſſimæ Virginis Mariæ divino nutu, & „
conſilio occultatum ſit, magis elegit ſo- „
brietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, „
quàm aliquid frivolum, & apocryphum „
inde tenendo docere. „

Similia fermè habet *Uſuardus*, quem Voſſius lib.2. de hiſt. Latinis, dicit eſſe *Monachum cœnobii Fuldenſis Ordinis D. Benedicti, auditorem Alcuini*. Philippus verò Labbe in Bibliotheca Chronologica, aſſerit fuiſſe Monachum Ordinis S. Benedicti, *& S. Salvatoris Vicecomitis Abbatem* in inferiori Normania: Cæteri verò exiſtimant eum fuiſſe *Monachum cœnobii S. Germani apud Pariſios*, hoc nixi fundamento, quòd in pervetuſto Martyrologio Manuſcripto à Petro Pithœo S. Germani Monaſterii Patribus donata, hæc

in fine prologi legantur: *Explicit prologus Uſuardi Monachi S. Germani Pariſienſis*. Ille, inquam, in ſuo Martyrologio hæc habet: *Decimo octavo Kalend. Septembris. Dormitio ſanctæ Dei genitricis Mariæ, cujus ſacratiſſimum corpus, etſi non invenitur ſuper terram, tamen pia mater Eccleſia ejus venerabilem memoriam ſic feſtivam agit, ut pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet. Quò autem venerabile illud Spiritus ſancti templum nutu, & conſilio divino occultatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quàm aliquid frivolum, & apocryphum inde tenendo docere*. Igitur his omnibus momentis conſtat tum præfatum ſermonem eſſe S. Hieronymi, tum Eccleſiam non habere pro certo B. Virginem in corpore ſimul, & anima eſſe receptam in cælo.

Nego conſequentiam, & ad primum caput dico, non eſſe mirum, quòd plurimi auctores hunc ſermonem laudaverint, & aliquot Eccleſiæ lectiones ex eo in ſuis Breviariis inſcripſerint, cùm diu exiſtimarum fuerit hunc ſermonem eſſe reverà S. Hieronymi, & propterea plurima in eo in Deiparæ Virginis commendationem, & gloriam non ſolùm eleganter, ſed & piè ſcripta habeantur; unde non mirum, quòd Eccleſia Romana aliquando ex eo ſermone Lectiones depromſerit, nam ut obſervat Pius V. in ſua conſtitutione præfixa Breviario à ſe edito, & à pluribus nævis, quibus ſcatebat, repurgaro, in antiquis Breviariis plurima erant aliena, & incerta, quæ omninò expuncta fuere; ſicut & pridem jam reſciſſus fuit à Breviario Romano ille Pſeudo-Hieronymi ſermo; ac ſubinde ei nulla accerſitur auctoriias, & commendatio, quòd vel quædam illius pars aliquando fuerit inſerta Breviariis; vel quòd plurimos habuerit laudatores. Quibus curæ, ac cordi non fuit inveſtigare, & perſcrutari, an reverà ſermo ille, qui vulgabatur ſub nomine S. Hieronymi, illius eſſet, necne; cùm de eo nulla tunc moveretur controverſia.

Nam quòd Hincmarus illius ſermonis defenſionem ſuſceperit adverſùs Monachum Corbienſem, non ea ratione fecit, quaſi ipſe corporalem Deiparæ Virginis Aſſumptionem in dubium revocaret: qua fide enim id fuiſſet aggreſſus, cùm paucis antè annis à Patiibus Concilii Moguntini aſſerta fuiſſet Aſſumptio corporea: quod utique Hincmarum latere non potuit? Nil igitur aliud præſtitit Hincmarus, quàm ſermonem illum, quem exiſtimabat eſſe S. Hieronymi, benignè interpretari, ne illius ratione S. Hieronymus apud Catholicos ſiniſtrè audiret; iſtud enim innuere videtur Hlodoardus; cùm ait: *Homiliam verò eamdem aſſerere* (Hincmarum) *ab Hieronymo Catholicè dictatam, ſicut & ſtylus, & cautela ſenſus, & intellectus, & alia certa indicia demonſtrant*.

Quantum autem ſpectat ad Adonem, & Uſuardum, jure meritò eos carpit Baronius ad an. 48. *n.* 15. his verbis: Uſuardus, & Ado in ſuis Martyrologiis, putantes ſcriptionem illam de tranſitu B. Mariæ, Hieronymi eſſe germanam, rurſumque id eſſe ratum in Eccleſia, quod ille ſenſiſſet, exiſtimantes; quaſi ex ſententia Eccleſiæ, hæc in hunc modum deſcripta poſuerunt 18. Kal. Septemb. Dormitio ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus ſacratiſſimum corpus, etſi non inveniatur ſuper terram, tamen pia mater Eccleſia ejus venerabilem memoriam ſic feſtivam agit, ut pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet? Quò autem venerabile illud Spiritus ſancti templum nutu, & conſilio divino collocatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire; quàm quid frivolum, & apocryphum inde tenendo docere. Hæc ipſi. Sed dum ſe apocryphum vitare putant, in deterius lapſi ſunt. At unde tandem hæc ab eis accepta, unde deducta? Non aliunde certè, quàm ex illo non dicam tantùm apocrypho libro, ſed impoſtura, Hieronymi nomine pervulgata, vel recens à quibuſdam, ut Eraſmo, falsò adſcripta Sophronio: ibi enim hæc eadem ferè verba, vel quæ eamdem prorſus ſententiam reddant, habentur: Propter cautelam, ſalva fide, pio magis deſiderio opinari oporteat, quàm inconſultè definire, quod ſine periculo neſcitur. Hæc ibi, & alia plura in eamdem ſententiam; ut illud ſuprà: Quid horum verius cenſeatur, ambigimus, anima ne tantùm, vel juncta corpori ſit in cælum recepta. Laudanda fortè modeſtia, niſi eſſet labefactata mendacio. Si enim ſententia Domini, qui à ſemetipſo loquitur, mendax eſt; quantò magis, qui falsò, quò aliquam aucuparetur fidem, ſeſe Hieronymum ſimulavit; ut quem conſtat poſt Neſtorii vixiſſe tempora, tam familiariter Paulam, & Euſtochium allocutus videatur? Ex his itaque vides, quales ſint

ejus

Digitized by Google

,, ejus merces, quas nonniſi hiſce offuſas
,, tenebris licuerit venditare, cùm ſincera
,, veritas luce gaudeat.
,, *Paulò poſt:* Sed Uſuardum, & Adonem
,, ad inſtitutam ſemel orationem iterum re-
,, vocemus. Unde, quæſo, vobis iſta no-
,, menclatura noviter uſurpata, ut Dormi-
,, tionem, non Aſſumptionem dicatis, cùm
,, præſertim pridiè ejus diei ambo dixiſſe-
,, tis, *Vigilia Aſſumptionis*? Cur non potiùs
,, veſtra ſententia, Vigilia dormitionis? Cur
,, hæc inconſtantia ſermonis? Cogor equi-
,, dem cum Apoſtolo dicere: *Currebatis be-*
,, *ne; quis vos impedivit?* An fortaſsè moti
,, eſtis exemplo Græcorum, qui item Dor-
,, mitionem dixerunt? Sed nec vobis hu-
,, juſmodi ſuffragatur exemplum: cùm alio-
,, qui Joannes Damaſcenus, & alii qui dor-
,, mitionem dixerunt, eam tamen unà cum
,, corpore in cælum eſſe aſſumptam, aper-
,, tè teſtati ſint; nec, ut vos, id affirmare
,, dubitaverint. At ſanè (ut liquidò appa-
,, ret) nihil ad hæc vos impulit, niſi Hie-
,, ronymi, quam putabatis, auctoritas. Hinc
,, excuſatione aliqua digni eſſetis, quòd
,, Hieronymi nomine decepti eſtis, ſi Ro-
,, manæ Eccleſiæ, quod ſequeremini, exem-
,, plum defuiſſet. An non præcedebant,
,, quæ ſectari debuiſſetis, Romani Marty-
,, rologii veſtigia antiquiſſima, in quo non
,, Dormitio, ſed Aſſumptio dicitur? Qua
,, voce ſemper Romana Eccleſia uſa eſt,
,, ut eſt videre in Ordine Romano, Sacra-
,, mentario Sancti Gregorii, aliiſque anti-
,, quis Ritualibus, & Miſſalibus libris. Ec-
,, quid, rogo vos, ſibi vult, quòd dum
,, aliorum omnium recolit Eccleſia San-
,, ctorum Nativitatis, nempe migrationis
,, ex hac vita celebritatem, natalem diem
,, nominare conſuevit, vel migrationem,
,, vel aliquando dormitionem, hanc nec
,, migrationem vocat, ſed Aſſumptionem
,, appellat? Niſi quoniam non ſolius ani-
,, mæ ad Deum tranſitum, ſed & corporis
,, ſimul evectionem voluit ſignificare. Si-
,, cut enim cùm Chriſti anima unà cum
,, carne cælos propria, non aliena virtute
,, conſcendit, Aſcenſionem vocat; ita Dei
,, Genitricis migrationem, quòd non ſua-
,, pte virtute, ſed filii gratia à mortuis re-
,, ſurrexerit, & in cælum evecta fuerit,
,, proprietate loquendi maluit Aſſumptio-
,, nem Eccleſia appellare.
,, Porrò non hi tantùm ea epiſtola com-
,, mentitia, Hieronymi nomine ſcripta, vel
Sophronio falsò attributa, ſed & alii ,,
complures eorumdem auctoritate decepti ,,
ſunt, quòd dixerint: *Plus elegit ſobrietas* ,,
Eccleſiæ neſcire cum pietate, quàm aliquid ,,
frivolum, & apocryphum inde tenendo do- ,,
cere; ut inter alios auctor ille ſermonis, ,,
qui hactenus Auguſtini nomine latuit. ,,
(Eſt autem trigeſimus quintus de Sanctis) ,,
ſed falsò: cùm enim citetur ab eo Iſido- ,,
rus, alium ab Auguſtino eſſe auctorem, ,,
certum eſt: Ille, inquam, eadem Hiero- ,,
nymi auctoritate perculſus, nec verbum ,,
proferre de Aſſumptione cum corpore ,,
auſus eſt. Sed dicant, velim, ubinam, ,,
aut quando, vel quo ſaltem levi ſigno, ,,
id quod dicunt, Eccleſia profeſſa ſit ſe ,,
neſcire, cùm alioqui licèt nullum de ea ,,
re decretum edixerit, in ipſis ſacris Ec- ,,
cleſiaſticis precibus, quas ea die publicè ,,
recitare conſuevit, id affirmaſſe ſæpiùs ,,
videatur, Verſibus, Reſponſoriis, Anti- ,,
phonis, & Lectionibus; In quam ſenten- ,,
tiam cùm Patres omnes, qui de ea re ege- ,,
runt, æquè conſpirent, & Scholaſtico- ,,
rum claſſis, & procacis ſit animi indi- ,,
cium, Eccleſiæ univerſalis uſui, & tot ,,
Patrum ſententiis non acquieſcere, ma- ,,
ximamque omnium eſſe temeritatem his ,,
omnibus contradicere, cùm præſertim, ,,
quæ Hieronymi, vel Sophronii nomine ,,
ſcripta eſt epiſtola, quam refellimus, ac ,,
proinde Auguſtino ſermones de Aſſum- ,,
ptione falsò adſcripti, quos meritò Lo- ,,
vanienſis Schola rejicit in angulum, vel ,,
quæ id genus ſunt aliæ apocryphorum ,,
quiſquiliæ, quæ potiùs detrahant, quam ,,
probent veritatem, eadem omnia alia ad- ,,
huc confitemur ratione, ut manifeſtæ ar- ,,
guantur falſitatis. Hæc Baronius, quæ ,,
idcirco, quamquam paulò longiora, vo-
luimus hic inſerere, quoniam compendio-
sè omnia ferè perſtringit, quæ fuſiùs huc
uſque diſſeruimus.

Petes quo tempore exiſtimetur concinnatus ſuprà dictus ſermo Pſeudo-Hieronymi.

Reſpondeo mihi non improbabile videri libellum iſtum fuiſſe editum, & vulgatum poſt annum 680. quo celebrata eſt ſexta Oecumenica Synodus, in qua damnata fuit Monothelitarum hæreſis, quippe acriter pugnat pro duabus operationibus Chriſti, ait enim: *Conſtat igitur unum, eumdemque Chriſtum ſecundùm utraſque formas operatum, humanitatis ſcilicet, ac Divinitatis, ac per hoc duas exercuiſſe operationes: operata*

eſt

eſt enim utraque forma, vel natura cum alterius communione, id quod proprium habuit: Verbo ſiquidem operante, quod Verbi eſt, & carne, quod proprium habuit. Quæ verba videntur mutuata ex ſexta Synodo. Adde quòd ſi libellus iſte vulgatus fuiſſet ſub nomine S. Hieronymi ante præfatam Synodum; haud dubiè omnes ſacri præſules, & Doctores, qui acerrimè congeſtis SS. Patrum Oraculis adverſùs Monothelitas pugnaverunt, eorum aliquis laudaſſet præfatum libellum S. Hierònymi: at nullus, quem viderim, illius ævi Scriptor, ipſius mentionem facit; ac ſubinde non videtur iſte libellus tunc temporis in lucem editus: igitur conjicere licet eum fuiſſe vulgatum circa finem ſæculi ſeptimi; cùm videlicet Arculphus in Galliis reverſus narrare cœpit ea, quæ audiverat à Monacho de ſublato corpore Virginis; occaſione namque illius narrationis aliquis novitate hujus ſententiæ delectatus iſtum ſermonem edidit, cui ut fidem aliquam conciliaret, ſub nomine S. Hieronymi illum evulgavit.

§. VII.

Sententia ſacræ Facultatis Pariſienſis pro Aſſumptione corporea B. Virginis.

HIS omnibus accedit ſacræ Facultatis Pariſienſis de Aſſumptione corporali Virginis Deiparæ ſententia, ac doctrina, quæ utique apertiſſimè enituit circa annum Chriſti 1497. gravi edita cenſura adverſùs *Fr. Joannem Morcellum* Dominicanum, qui cùm inter concionandum quatuor in Eccleſia S. Benedicto ſacra propoſitiones de B. Maria Virgine inſulsè protuliſſet, id ubi ad ſacram Pariſienſem Facultatem relatum fuit, duo ſtatim præſtitit. *Primum*, Comitiis habitis die 23. menſis Auguſti, juſſit propoſitiones revocari ab eodem fratre Morcello, quem ſibi eo conſilio ſiſti voluit. *Deinde* habito conſenſu D. Joannis Simonis, qui tunc Pariſienſi Eccleſiæ præerat Epiſcopus mandavit eidem Morcello, ut in Concione, quam habiturus erat eadem in Baſilica feſto die Nativitatis S. Mariæ, tum propoſitiones à ſe temerè editas revocaret, tum cenſuram coram populo legeret, qua ſacra Facultas ſingulas ex illis propoſitionibus notaverat. Quod utrumque à Morcello præſtitum. Hujus autem cenſuræ, ſacræ Facultatis Pariſienſis, tenor ſequitur: Anno Domini 1497. Auguſti 26. qualificavit Facultas approbando novem Deputatorum ſententiam, propoſitiones Fratris Joannis Morcelli Prædicatoris modo, qui ſequitur.

Prima propoſitio. Deus poteſt producere creaturam puram in majori gloria, quàm ſit Virgo Maria de potentia abſoluta, licèt non de potentia ordinaria. *Cenſura.* Quoad primam partem, licèt ſit vera, tamen ineptè, indiſcretè, infructuosè, & ſine ædificatione populi taliter prædicanda. Quoad ſecundam partem, ſi comparare intendat Virginem ad humanitatem Chriſti, vel animam ejus quoad gloriam, falſa eſt, erronea in fide, & ſic revocanda.

Secunda propoſitio. Problema eſt Virginem Mariam pulchriorem eſſe corporaliter Eva. *Cenſura.* Eſt temeraria, laudis & dignitatis Virginis detractiva, falſa, dictis Sanctorum diſſona, Scripturæ ſacræ veriſimiliter contraria, de hæreſi ſuſpecta; ideo revocanda.

Tertia propoſitio. Chriſtum occurriſſe Virgini Mariæ in ſua Aſſumptione apocryphum eſt. *Cenſura.* Falſa eſt, contra ſcripta Doctorum, impietati favens, piarum aurium offenſiva, retractiva populi à devotione, quam habet ad Virginem Dei Genitricem; ideo revocanda.

Quarta propoſitio. Nos non tenemur credere ſub pena peccati mortalis, quòd Virgo fuit aſſumpta in corpore, & anima, quia non eſt Articulus Fidei. *Cenſura.* Ut patet, temeraria, ſcandaloſa, impia, devotionis populi ad Virginem diminutiva, falſa & hæretica; ideo revocanda publicè. Revocatæ ſunt 23. per Prædicatorem Fratrem Joannem Morcellum, in præſentia Facultatis, revocabitque coram populo in die Nativitatis Virginis Mariæ proximè ventura in Eccleſia S. Benedicti, ubi propoſitiones prædicaverat in die Aſſumptionis, cujus revocationis copia, & ſchedulæ per Facultatem Theologiæ confectæ, de conſenſu Reverendi in Chriſto Patris, & Domini Epiſcopi Pariſienſis, datæ per prædictam Facultatem Fratri Joanni Morcello ad pronunciandum in ſuo ſermone, quem fecit in die Nativitatis B. Mariæ in Eccleſia *S. Benedicti benè verſi*, Pariſiis anno, die, menſe prædictis.

Ex quibus apparet, quàm religioſa ſit ſacra Facultas Pariſienſis erga Deiparæ Virginis

nis cultum, & obſervantiam; quippe nedum immaculatam ejus Conceptionem, ſed & corporalem in cælum Aſſumptionem ſtrenuiſſimè propugnat.

Repones cenſuram illam videri ſuppoſititiam. *Primò* quia ſupponitur facta 7. Kal. Sept. an. 1417. at Robertus Guaguinus Ordinis SS. Trinitatis de Redemptione Captivorum miniſter generalis, ac Pontificii juris Interpres, qui eodem anno Kal. Octob. concertationem habuit de puritate Conceptionis Virginis Mariæ adverſus Vincentium Caſtranovanum, in qua nomine Theologorum Pariſienſium apparere voluit; In ea autem refert omnes Deiparæ Virginis gloriæ detractores, quos ſacra Facultas ſuis cenſuris mulctaverat, ac proſcripſerat: at ne verbum quidem in illa accuſatoria narratione de damnato Joanne Morcello pronuntiat. Signum eſt igitur illam cenſuram ſuppoſititiam eſſe; nam ſi qua veritate niteretur, illam procul dubio, ut egregium ſuæ narrationis argumentum non ſiluiſſet, „ ait enim: Quandoquidem tota ſtudii, at„ que certaminis hæc diſceptatio eſt, ve„ ſtrum examen jure ſubibit, quo permulti „ olim aut ſteterunt, aut ceciderunt: quod „ enim veſtro libratum eſt ſcrutinio, id ſi„ ne dubietate verum, juſtumque à fide„ liſſimis quibuſque ſuſcipitur. Chriſtianæ „ nempe religioni non minus firmamen„ to, quàm arrogantiæ plurimorum for„ midini ſemper fuiſtis. Nam Theologicæ „ ſapientiæ, & laudis veſtræ eſt Majorum „ veſtrorum gravis quondam in Joannem „ de Monteſono definitio, cujus defenſo„ rem Ebroicanum Pontificem Guillermum „ pœna ſimilis complexa eſt. Quos ad pa„ rem errorem ſecutus Joannes Thomas, „ veſtro examine damnationem accepit. „ Eodem exemplo Adam Sueſſionæus ple„ xus eſt, nec veſtram Guafridus de ſancto „ Martino cenſuram evaſit. Joannis Adæ „ temeritas erroris ſui perfidiam vobis in„ ſequentibus abnegavit. Sed numquid Pe„ trus de Canchero, Joannes Nicolai, Pe„ trus quoque de Cheriaco veſtris diſpu„ tationibus ſuperati, publicæ retractatio„ nis diffamatione ſe inſignes reddiderunt, „ & famoſos?

Secundò, cenſura videtur nimis feſtinanter lata; ſiquidem intra prædicationem propoſitionum, & earumdem notationem dies tantùm 11. intercedunt, quo ſanè modico tempore non potuerunt deputati cenſores inveſtigare, ac revolvere Concilia, ac SS. Patres, ut juxta eorum placita de prædictis propoſitionibus ſententiam ferrent.

Adde quòd propoſitiones revocatæ ſunt per Fr. Joannem Morcellum die 23. Auguſti, cùm tamen ſupponantur notatæ, ac damnatæ, ac cenſura proſcriptæ die 26. Auguſti.

Tertiò: Quarta propoſitio damnatur ut hæretica, cùm tamen fidei articulus non ſit Virginem in corpore, & anima in cælum aſſumptam eſſe, ac proinde id negare non eſt hæreticum.

Verùm quàm futilia, quamque levia ſint hæc momenta, quibus impetitur cenſura ſacræ Facultatis, facilè apparet. *Primum* quidem, quia Guaguinus ſignificat ſibi fuiſſe propoſitum in medium adducere, non quidem quod heri vel nudius tertius actum eſſet; ſed quid olim, & à majoribus decretum à ſacra Facultate adverſùs Novatores; ut apparet ex ejus verbis: ad quod certe inſtitutum nil conferebat cenſura recens adverſus Morcellum lata; quippe quæ adhuc omnium ore vulgabatur.

Ad ſecundum dico non diu laborandum fuiſſe Facultati, ut deprehenderet quibus notis præfatas propoſitiones, maximè verò quartam proſcriberet, quippè cùm receptiſſimam tunc temporis eſſet in Eccleſia, Deiparam Virginem corpore ſimul, & anima in cælum eſſe aſſumptam. Quod utique ſit vero ſimilius, quia illæ propoſitiones F. Morcelli ita probos omnes offenderant, ut non expectata ſolemni Facultatis cenſura, quæ tantùm 26. Auguſti edita eſt, eaſdem ipſe privatim die 23. ejuſdem menſis coram Facultate revocare coactus fuerit, donec videlicet per Facultatem ſigillatim notatas in publica Concione eas revocaret, & ejuraret.

Ad tertium dico, quartam illam propoſitionem non idcirco damnari, ut hæreticam, quòd Morcellus negaret Mariam Virginem corpore in cælum evectam, ſed quòd doceret ideo nos non teneri ſub pœna peccati mortalis id credere, quia non eſt Articulus fidei: Plurima enim ſunt, quæ inter Articulos fidei non cenſentur, putà ſervandum eſſe quadrageſimale jejunium, & ſimilia innumera, quæ ſi quis negaret, mortalis peccati labem incurreret; ac proinde hæreticum eſt aſſerere, poſſe citra peccatum mortale negari, id quod inter Articulos fidei non cenſetur.

QUÆ-

QUÆSTIO QUARTA.

De cultu, & invocatione Deiparæ Virginis.

NOtandum primò, quòd cùm Virgo Deipara per eximiam vitæ ſuæ integritatem, ac ſanctimoniam, non ſolùm caput, ſed etiam corpus ſerpentis contriverit; hinc vaferrimus ille ſerpens omnes, quas potuit, movit artes, ut ei debitum cultum, ac venerationem impendendam, vel prohiberet, vel peſſundaret. Nam præter quàm quòd aliquando extiterint hæretici, maximè verò mulierculæ quædam, ut narrat S. Epiphanius hæreſi 78. & 79. quæ Virginem Deiparam velut Divinitatem aliquam venerabantur, & ei libationem, & ſacrificia deferebant; varii fuerunt quovis penè ſæculo Mariani cultus oſores, & impugnatores hæretici; cùm enim de beatiſſima Virgine meritò canat Eccleſia: *Cunctas hæreſes ſola interemiſti in univerſo mundo*, nemini mirum videri debet, ſi omnes ſuborientes hæreſes adversùs ejus gloriam debacchari, ac militare non ceſſent. Nam, ut alios taceam, Lutherani, & Calviniſtæ in B. Virginis cultores infenſiſſimo odio exarſerunt. Hinc eſt, quòd Lutherus in poſtilla Nativitatis, & Annuntiationis Mariæ, non minùs mendaciter, quàm impudenter ſcribat, Papiſtas Mariam Deam feciſſe, & plus recurrere ad illam, quàm ad Chriſtum, & plura ab ea petere, & expectare. Melanchthon in Apologia confeſſionis, ait: *Clarum eſſe apud Papiſtas Mariam ſucceſſiſſe in locum Chriſti*; quia *plus fiduciæ ponunt in illa, quàm in Chriſto, & plùs illam, quàm Chriſtum, orant; quaſi Chriſtus eſſet ſolùm Judex, & non Propitiator*. Calvinus in harmonia cap. 2. Joannis, ait: *Nos oneraſſe Mariam ſpoliis Chriſti, & non putare illam ſatis honorari, niſi Dea fiat.*

Notandum ſecundò, impetrationem B. Virginis longè præſtantiorem, ac efficaciorem eſſe, quacumque interpellatione Sanctorum, idque multiplici de cauſa: *Primò* quidem, quia eſt Mater Dei, ac proinde illius apud Deum poſtulatio efficaciſſima eſt; unde Seraphicus Bonaventura in ſpeculo Mariæ cap. 8. non minùs devotè, quàm præclarè ait: *Quia Dominus potentiſſimus tecum eſt, ideo & tu es potentiſſima ſecum, potentiſſima es per ipſum, potentiſſima apud ipſum*; itaut verè dicere poſſit illud Eccleſ. 24. *In Jeruſalem poteſtas mea*. Et cap. 5. ait, *abyſſum invocare abyſſum*, quando Mater Dei Filium pro nobis invocat: & refert ibidem Auguſtinum, de ea ſic loquentem: *Sicut apud Deum es potentior, ita præ omnibus Sanctis es pro nobis ſollicitior*. *Secundò*, quia eſt ſanctior omnibus aliis Sanctis, non ſolùm hominibus, ſed etiam Angelis, ut docet S. Ephrem de laudibus Virginis ſcribens: *Sanctior Cherubim, ſanctior Seraphim, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior*. Unde Petrus Damianus ſer. de Annuntiatione, ait: *Attende Seraphim, & in illius ſuperioris naturæ ſupervola dignitatem, & videbis quidquid majus eſt, minus eſſe Virgine, ſolumque opificem opus iſtud ſupergredi*. *Tertiò*, quia quamvis oret Deum per Chriſtum, ſicut & alii Sancti, tamen non eſt improbabile alios Sanctos Chriſtum etiam orare mediante ipſa B. Virgine: Unde S. Bernardus ſerm. de Nativitate Mariæ, ait: *Ad Patrem verebaris accedere, ille tibi dedit Mediatorem, ſcilicet Chriſtum: ſed forſitan, & in ipſo Majeſtatem vereare divinam, advocatum vis habere ad ipſum? ad Mariam recurre, &c.* Plures aliæ rationes ad eamdem veritatem aſſerendam collineare poſſunt, quibus compertum fiat beatiſſimam Virginem peculiari devotione merito jure à fidelibus celebrari, utpote quæ cum Deo longè præſtantiorem, quàm ceteri Sancti, affinitatem habeat.

Notandum tertiò, quòd cùm plerique ex SS. Patribus ſcribant B. Virginem eſſe apud Deum omnipotentem, mediatricem, humani generis reparatricem, & alia ejuſmodi; hæc ita ſunt accipienda per ſenſum accommodationis, ita quòd dicatur omnipotens ſecundùm quid, ſeu per quamdam aſſiſtentiam divinam, qua nempe creatura poteſt aliqua operari propter peculiarem aſſiſtentiam, & concurſum Dei operantis, & producentis ea, quæ ab ipſa creatura poſtulantur, & exorantur: quem utique omnipotentiæ modum nonnulli è SS. Patribus tribuunt B. Virgini; præſertim S. Anſelmus lib. de laudibus Virginis cap. 12. *Te ſic Deus exaltavit, ut omnia ſecum poſſibilia donaverit*. Et infrà orans B. Virginem, *Tu velis*, inquit, *& nequaquam fieri non poterit*. Petrus Damianus ſer. 2. de Nativitate Mariæ: *Fecit tibi magna, qui potens eſt, & data eſt tibi omnis poteſtas in cælo, & in terra, & nihil tibi impoſſibile, cui poſſibile eſt, deſperatos in ſpem beatitudinis relevare; quomodo enim ulla poteſtas potentiæ tuæ potuit obviare? &c.* Et ſtatim poſt: *Accedis enim ad illud aureum reconcilian-*

liationis altare, non ſolùm rogans, ſed etiam imperans, Domina, non ancilla. Simili ratione dicitur mediatrix, & reparatrix generis humani, non quidem immediatè, ſed mediante Chriſto Domino, quia nempe ejus beneficio hunc potentiſſimum habuimus Mediatorem, & Redemptorem.

His ita præmiſſis, duo ſuperſunt determinanda: *Primum*, quòd Virgo Deipara longè nobiliori cultu, quàm omnes alii Sancti, ſit veneranda: *Secundum*, quòd longè potentior, & efficacior ſit illius ad Deum interpellatio, quàm aliorum Sanctorum, quæ duo hac unica concluſione SS. Patrum authoritate expendemus.

CONCLUSIO ULTIMA.

B*Eatiſſima Virgo eſt colenda cultu hyperduliæ, & præ cæteris Sanctis interpellanda*. Probatur *prima pars*: Adoratio, & cultus hyperduliæ ille eſt, qui creaturæ rationali impenditur propter præcellentem ejus dignitatem, & ſanctitatem, divina quidem inferiorem, ſed cæterarum creaturarum ſanctitate ſublimiorem: at talis eſt beatiſſimæ Virginis dignitas, & ſanctitas: Nam, inquit S. Anſelmus de laudibus Mariæ cap. 9. *Pura enim ſanctitas, & ſanctiſſima puritas piiſſimi pectoris ejus omnem omnis creaturæ puritatem, ſive ſanctitatem tranſcendens incomparabili ſublimitate hoc promeruit, ut Reparatrix perditioribus benigniſſimè fieret*.

Idem habet Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha in epiſt. ad Joannem Epiſcopum Synadenſem, quæ probata eſt in ſeptima Synodo actione 4. ubi inter cætera ſcribit: Ipſam propriè, verèque Matrem veri Dei colimus, & magnificamus, & univerſa viſibili, & inviſibili creatura ſuperiorem arbitramur.

Similia ſcripſit Theodorus Hieroſolymitanus Patriarcha in epiſtola Synodica, quam probavit eadem ſeptima Synodus actione 3. In ea namque epiſtola dicit: *Quæ reverà Dei Mater eſt, & tam ante, quàm poſt partum Virgo permanſit; atque omni tam intelligibili, quàm ſenſibili natura facta eſt gloria, & ſplendore præſtantior*.

Hinc Baſilius Seleucienſis orat. 33. ait: *Si de aliis Sanctis Paulus dixit, quibus dignus non erat mundus, quid de Dei Genitrice dicemus, quæ tantò ſplendidiùs Martyribus coruſcat, quantò Sol ſtellas omnes fulgore vincit?* Quapropter meritò in Collectaneis Anaſtaſii Bibliothecarii p. 73. legimus hanc profeſſionem: *Quiſquis beatam ſuper omnem creaturam, & naturam humanam, abſque eo, qui genitus eſt ex ea, venerabilem, ſemperque Virginem, Matrem ſcilicet Domini noſtri non honorat, atque adorat, anathema ſit*.

Probatur etiam 2. pars; nempe, quòd non ſolùm præ cæteris omnibus Sanctis venerandam, ſed etiam interpellandam, ac invocandam Deiparam Virginem ſancti Patres certatim prædicant, cùm eam miſericordiæ Matrem, miſerorum, afflictorumque ſpem, ac ſolatium; nec-non & ſalutis reparatricem, apud Deum mediatricem potentiſſimam appellant. Sic præ cæteris Baſilius Seleucienſis oratione in Annuntiatione, *Ave gratia plena*, inquit, *mediatrix Deo, & hominibus, ut inimicitiæ maceria diruatur, & cæleſtibus terrena jungantur*.

Idem ſcribit Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in ſermone de dormitione B. Virginis, ubi inter cætera ait; *Nemo Dei cognitione repletus, niſi per te, Sanctiſſima: nemo ſalvatus niſi per te, Dei genitrix; nemo à periculis liber niſi per te, dilecta Deo*. Demum ſubjicit: *Tu maternam vim apud Deum obtines, iis qui ſupra modum peccant, ſupra modum veniam conficis. Nec enim fieri poteſt ut non exaudiaris, quoniam tibi ad omnia, & per omnia, & in omnibus Deus, tamquam veræ, & immaculatæ Matri ſuæ obedit. Unde, & afflictus meritò ad te confugit; imbecillus tibi adhæret; qui bello petitur, te hoſtibus opponit. Indignationem, iram, & afflictionem, immiſſionem per Angelos malos tu commutas: tu juſtam comminationem, & ſententiam æquæ condemnationis convertis, magnoperè amans populum illum, qui nomine Filii tui vocatur*.

His præclarè adſtipulatur Arnoldus Carnotenſis de laudibus Virginis, ubi inter cætera, in quibus maximè de Virginis mediatione, & potentiſſima ſuffragatione diſputat, hæc habet: *Dividunt coram Patre inter ſeſe Mater, & Filius pietatis officia, & miris allegationibus muniunt redemptionis humanæ negotium; & condunt inter ſe reconciliationis noſtræ inviolabile teſtamentum. Maria Chriſto ſe ſpiritu immolat, & pro mundi ſalute obſecrat; Filius impetrat, Pater condonat*.

Hinc S. Auguſtinus ſermone 18. de Sanctis, qui eſt de Annuntiatione, quem aliqui S. Fulgentio tribuunt, Deiparam Virginem ſic interpellat: *Admitte noſtras preces intra ſacrarium exauditionis, & reporta nobis*

nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excuſabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poſcimus. Accipe quod offerimus: redona quod rogamus; quia tu es ſpes unica peccatorum. Per te ſperamus veniam delictorum, & in te, Beatiſſima, noſtrorum eſt expectatio præmiorum.

His omnibus præclaram coronidem imponet Seraphicus Doctor *in Speculo B. Mariæ Virginis*; maximè verò lectione 5. ubi inter cætera hæc habet: Quis immenſitatem Mariæ poteſt menſurare? Ecce quod dicitur in Eccleſiaſtico: *Altitudinem cæli, latitudinem terræ, & profundum abyſſi, quis dimenſus eſt?* Cœlum eſt Maria, tum quia cœleſti puritate, cœleſti claritate, cœleſtibus aliis virtutibus, abundavit. Tum quia ſedes Dei altiſſima fuit teſte Propheta, qui dicit: *Dominus in cælo paravit ſedem ſuam.* Terra quoque Maria fuit, quæ fructum illum nobis protulit, de quo idem Propheta ait: *Terra dedit fructus ſuos.* Abyſſus etiam eſt Maria in bonitate, & miſericordia profundiſſima. Unde etiam dum profundiſſimam miſericordiam Filii ſui pro nobis interpellat, quaſi abyſſus abyſſum invocat. Cœlum ergo eſt Maria, terra eſt Maria, abyſſus eſt Maria. Quis hujus cœli altitudinem, quis hujus terræ latitudinem, quis hujus abyſſi profunditatem; quis, inquam, Mariæ immenſitatem dimenſus eſt, niſi ille ſolus, qui ipſam non ſolùm in gratia, & in gloria, ſed etiam in miſericordia, tam altiſſimam, tam ſanctiſſimam, tam profundam operatus eſt? Unde ſpecialiter de hujus miſericordia, ait B. Bernardus: Quis miſericordiæ tuæ, ô benedicta! longitudinem, & latitudinem, & ſublimitatem, & profundum queat inveſtigare? Nam longitudo ejus uſque ad noviſſimum diem invocantibus eam ſubvenit univerſis: latitudo ejus replet orbem terrarum, ut ſua quoque miſericordia plena ſit omnis terra: Sed & ſublimitas illius ſupernæ civitatis invenit reſtaurationem; & profundum ejus ſedentibus in tenebris, & umbra mortis obtinuit redemptionem.

Et infrà, cùm dixiſſet gratiam B. Virginis ipſi fuiſſe utiliſſimam, quia fuit ei delitioſa in animo, miraculoſa in Filio, glorioſa in regno: delicioſa in mente ſpirituali, miraculoſa in prole Virginali, glorioſa in diademate æternali; *ſubdit*; Sed certè, chariſſimi, gratia Mariæ non ſolùm utiliſſima fuit ſibi ipſi, ſed etiam nobis; imò toti humano generi; Gratia enim Mariæ colligit malos, impinguat bonos, liberat univerſos: colligit à culpa, impinguat gratia, liberat à morte æterna. Dico ergo, quòd gratia Mariæ colligit ad miſericordiam, colligit ad Eccleſiam malos... O verè magna Mariæ gratia! qua multi ex eis ad miſericordiam colliguntur, qui à Doctoribus, & Rectoribus tamquam incorrigibiles relinquuntur; & ideo bene B. Bernardus ait: Maria tu peccatorem toti mundo deſpectum, materno affectu amplecteris, foves, nec deſeris, quouſque horrendo Judici miſerum reconcilias.... Suffragante gratia Mariæ (boni) impinguantur unctionibus gratiæ, impinguantur, inquam, pinguedine Spiritus ſancti, qua & ille impinguari cupiebat, qui dicebat: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.* O quis æſtimare valeat, quàm multæ animæ opitulante gratia Mariæ, ſint per gratiam impinguatæ; immò certè quis æſtimare valeat, quanta in ipſa Maria fuit impinguatio gratiarum, cujus gratia impinguata ſunt tot millia animarum?

Item gratia Mariæ liberat à morte æterna univerſos, qui liberantur.... Unde Anſelmus ait: Quid, inquit, dignè referam Genitrici Dei, & Domini mei? Per cujus fœcunditatem captivus ſum redemptus, per cujus partum de morte æterna ſum exemptus, per cujus prolem, perditus reſtitutus ſum, & de exilio miſeriæ ad patriam æternæ beatitudinis ſum reductus? O ergo Mater gratiæ fac nos Filios gratiæ: fac, ut per gratiam tuam veriſſimam, colligamur ad veniam remiſſionis, impinguemur per gratiam devotionis, liberemur à morte damnationis. Per Dominum noſtrum, &c.

Finis Tractatus de Verbo Incarnato, ejuſque Deipara Virgine Matre.

TRA-

TRACTATUS SECUNDUS.

De Virtutibus Theologicis.

POſt tres illas bene longas Diſputationes , quibus tota quanta eſt de Verbo Incarnato, ejuſque Deipara Virgine Matre, ampliſſima Tractatio continetur , uberem de divinæ Gratiæ beneficio Tractatum è veſtigio ſubjunxerat bujus Theologici curſus Auctor eximius , naturalem veluti ordinem ſecutus ; ut poſtea quàm plenam Redemptoris , ac Mediatoris notitiam tradiderat, præcipuum Redemptionis effectum, Gratiam ſcilicet Chriſti Domini , qua Chriſtiani efficimur , explicaret . Verùm nos in nova bujus Operis editione , ut Juvenum commodo conſuleremus , Auctoris diſpoſitionem invertere coacti fuimus . Nam , cùm una , & altera de Verbo Incarnato Diſputatio juſtæ magnitudinis tomum impleſſent , tertia verò Diſputatio, ſi cum tractatu de Divina Gratia, qui ſatis per ſe prolixus eſt , conjuncta foret, adeo modum bujus ſecundi Voluminis excediſſet, ut qui reliquus eſt Tertii libri tomus valdè exiguæ molis extitiſſet : Optimo conſilio fecimus , ut Diſputationi Tertiæ de Deo Incarnato , Tractatus de Virtutibus Theologicis , qui brevior eſt , proximè adbæreret ; atque integræ tres de Divino Gratiæ beneficio Diſputationes , quæ ſolæ ad id plenè ſufficiunt , poſtremum Tertii Libri tomum implerent , atque perficerent . Hæc in anteceſſum præfanda duximus , ne temere id à nobis factum nonnulli putarent ; rationemque immutati paulò ordinis , qui bæc lecturi ſunt , abundè cognoſcerent . Neque verò Tractatus bic de Virtutibus Theologicis , longè diſſitus videri debet Theolcgis , ab eo, qui de Divini Verbi Incarnatione conſurgit ; præterea quia Chriſtianæ quæque Virtutes non niſi rivuli quidam ſunt ſalutaris gratiæ , qui à Chriſto Domino , veluti ab unico, proprioque fontè in bomines promanarunt . Igitur inveſtigatis (*ut* Auctor *noſter loquitur*) & quantum pro modulo noſtro licuit . *Divinæ Incarnationis myſteriis, jam declarandi ſunt nobiliores Redemptionis fætus, ac fructus , nempe Virtutes ſupernaturales, quibus bomo Chriſtianus è mortali ſtatu ad Deum aſſurgit, divinæque Trinitati mirum in modum ſociatur. Nam, ut ait Seraphicus Doctor l.5. Compendii Theologici cap.* 18. Fides dirigit in ſummè verum, credendo , & aſſentiendo : Spes verò in ſummè arduum innitendo, & expectando ; Charitas autem in ſummè bonum deſiderando, & amando . *Hinc tres illæ præclaræ virtutes idcirco dicuntur* Theologicæ , *quòd maximè bominem ad Deum rapiant, ut ejus divino conſortio, quan-*

Digitized by Google

tumvis ærumnoſæ hujus vitæ miſeriis jactatus, ac preſſus, donetur, ac fruatur. In hoc
„ enim, ait Seraphicus Doctor in Diæta ſalutis tit. 5. *Theologicæ virtutes à Cardina-*
„ libus diſcrepant, quòd habeant Deum, vel bonum increatum, pro fine, & objecto:
„ virtutes autem Cardinales *circa creatum bonum occupentur.*

„ Prætereà virtutes Theologicæ reſpiciunt magis vitam contemplativam, & ordinant
„ hominem ad Deum: Cardinales verò pertinent ad vitam activam, & ordinant homi-
„ nem ad proximum; & ideo dicuntur Theologicæ, id eſt, divinæ à theos, *quod eſt*
„ Deus, & logos, *quod eſt ſermo; quia principaliter ſunt ad Deum: ſed Cardinales*
„ dicuntur à cardine, *in quo vertitur oſtium, quia principaliter reſpiciunt vitam acti-*
„ vam, quæ tota eſt mobilis ſuper Cardinales virtutes. Unde tres virtutes Theologicæ
„ pertinent ad Mariam, quæ intendit circa unum, id eſt, circa bonum increatum, quod
„ non aufertur ab ea, nec mutatur: quatuor verò Cardinales pertinent ad Martham,
„ quæ intendit circa multa, & turbatur erga plurima, ſcilicet bona.

Nolim tamen exiſtimes tres eas virtutes divinas in ſterili quadam, ac otioſa contemplatione torpeſcere; nam, ut præclarè ait ſanctus Gregorius Homil. 12. *in Ezech.* Unuſquiſque, qui in activæ vitæ exercitio verſatur, tantum credit quantum ſperat, amat, & operatur: tantum ſperat quantum credit, operatur, & amat: tantum amat, quantum credit, ſperat, & operatur: tantum operatur quantum credit, amat, & ſperat.

Ut autem ſingularum iſtarum virtutum plana, ac (quantum Deus dederit) plana habeatur notitia, præſentem Tractatum, ſicut & præcedentes tribus Diſputationibus totidem Articulis diſtinguendis abſolvemus: quarum Prima *Fidei objectum, habitum, & actum internum, ac externum aperiet:* Secunda, *Spei naturam, ſubjectum, & actus demonſtrabit.* Tertia *verò, Charitatis eſſentiam, dignitatem, & ordinem indigitabit.*

DI-

DISPUTATIO PRIMA.

De Virtute Fidei Divina.

QUanta ſit divinæ Fidei dignitas, ac præſtantia, eleganter deſcribit Guillelmus Pariſienſis Epiſcopus Tract. de Moribus c. 1. ubi fidem ita ſuas prærogativas, & encomia referentem
,, inducit: Ego ſum prima vita mentis hu-
,, manæ: dicente Abacuc, Juſtus ex fide
,, vivit; cùm enim Deus ſit vita anima-
,, rum, cùmque tres ſint conjunctiones
,, ipſius ad animam, prima ad intellectum,
,, ſecunda ad affectum, tertia ad ſenſum
,, inferiorem: Ego ſum prima, quæ men-
,, tem humanam mortifico, & Deo ſubji-
,, cio: Ego ſum lux in operibus creatio-
,, nis, & reformationis humanæ, primum
,, creata, quemadmodum lux cum opera-
,, tionibus divinis; Ego ſum columna lu-
,, cis de Ægypto erroris eruens intellectum,
,, protegens contra tela Hæreticorum, &
,, Philoſophorum: Ego ſum primus Dei
,, bellator, arcem humanæ mentis, id eſt,
,, virtutem intellectivam, prima expugnans
,, potenter, & victorioſè ingrediens, &
,, ipſum primum Dei hoſtem, id eſt, ſa-
,, pientiam humanam in ea arce occidens,
,, aut ſaltem captivans, vel, ut loquitur
,, Apoſtolus 2. ad Cor. 10. in captivitatem
,, redigens omnem intellectum extollentem
,, ſe adverſus ſcientiam Dei.... Ego ſum,
,, quæ Deum (ſi fas eſſet dicere) in mun-
,, do deifico; neque enim ad ipſum co-
,, lendum acceditur, niſi per me....
,, Ego idola proſtravi, dæmones fugavi,
,, templa ſanctificavi, terram mundavi,
,, Dei cultum reſtitui.... Ego ſum virgi-
,, nitas mentis humanæ, id eſt, integritas
,, intellectus, nec idololatriæ, nec hæreſis
,, adulterio violata, &c.

Hæc eſt, inquit S. Bernardus ſermone 76. in Cantica; *quæ falſi neſcia attingit inacceſſa, deprebendit ignota, comprebendit immenſa, apprebendit noviſſima, tranſcendit fines rationis humanæ, terminos experientiæ, ac uſum naturæ, ipſam denique æternitatem ſuo vaſtiſſimo ſinu quodammodò circumcludit.*

Hinc egregiè S. Auguſtinus ſerm. 1. de verbis Apoſtoli, & ſerm. 18. de Tempore cap. 12. ait: *Nullæ majores divitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla mundi hujus major eſt ſubſtantia, quàm fides Catholica, quæ peccatores homines ſalvat, cæcos illuminat, infirmos curat, Cathecumenos beatificat, impios juſtificat, pœnitentes reparat, Juſtos augmentat, Martyres coronat.*

Hujus itaque præſtantiſſimæ, ac omninò divinæ virtutis naturam, fœcunditatem, ac eximias dotes, hac in Diſputatione auſpicamur delineandas tribus in ſequentibus Articulis: quorum *Primus* fidei objectum: *Secundus* habitum: *Tertius* actum explicabit.

Cæterùm nemini mirum videri debet, quòd præter plurium Theologorum conſuetudinem, nullas hic attexam quæſtiones de locis Theologicis, ſeu divinis illis armamentariis, ex quibus depromuntur oracula, quibus fidei dogmata propugnari ſolent, & illuſtrari, qualia ſunt Scriptura ſacra, Concilia, ſummorum Pontificum decreta, ac SS. Patrum documenta: Enimvero præterquam quòd quæſtiones iſtæ nonniſi per occaſionem ad hanc materiam exornandam adjiciuntur: certum eſt illas à Controverſiſtis noſtri temporis adeò feliciter, & copioſè præoccupatas eſſe, ut nihil attexendum ſupereſſe videatur.

Adde quòd jampridem mihi perſuaſum ſit, has difficultates, nec breviter pro dignitate; nec paucis eo fructu, qui ſperandus eſſet, poſſe explicari: cùm enim de iſtis controverſiis ultrò, citròque tam à noſtris, quàm ab adverſariis propoſitæ ſint rationes plurimæ, & copioſo ſermone, hinc utrinque libratæ; earum omnium explicationem paucis velle complecti, non videtur aliquid facilius, quàm ſi quis prætenderet Oceanum vaſe concludere. Quapropter ne præſens Tomus juſtam magnitudinem excedat, & creſcat in eam molem, quæ nec ſine faſtidio legi poſſet; nec à junioribus Theologiæ ſtudioſis (in quorum maximè gratiam ſcribimus) nonniſi cum tædioſo labore deportari; idcirco ab eis quæſtionibus impræſentiarum ſuperſedimus, de eis (ſi Deus ita dederit aliquando) in ſpeciali volumine diſputaturi.

ARTICULUS PRIMUS.

De Objecto Fidei.

COmpertum eſt ex Philoſophia, omnem habitum intellectualem ab objecto ſuo ſpecificari, nec aliter ejus naturam nobis innoteſcere, quàm per ordinem ad objectum circa quod occupatur; unde congrua methodo Theologi divinæ Fidei naturam inveſtigantes, illam ab ejus objecti delineatione perſcrutantur. Objectum autem alicujus habitus illud dicitur, quod objicitur, ſeu proponitur intellectui cognoſcendum per ipſum habitum: illudque ſolitò diſtinguitur duplex, *materiale* videlicet, & *formale*. Primum ita nominatur, non quòd ſit corporeum, & materia phyſica conſtans; ſed *vel* quia eſt id circa quod intellectus negotiatur, ut illius veritatem deprehendat, quemadmodum artifex aliquis occupatur circa materiam, quam juxta ſuæ artis regulas elaborat: *vel* rationeejuſdem anologiæ, ac ſimilitudinis, quam habet cum materia; ſicut enim illa eſt indifferens ad varias formas, à quibus informetur; ita hoc indifferens eſt ad varias ſcientias, & diverſos habitus, à quibus attingatur, & percipiatur: idem enim corpus humanum v.g. ſimul eſt objectum Medicinæ, ut ſanabile, Phyſicæ, ut naturale, & Geometriæ, ut extenſum eſt. Objectum autem *formale*, eſt illa formalitas in objecto materiali reperienda, quæ ipſum determinat ad certam ſcientiam, & peculiarem habitum; ita quòd eadem ratione ab altero habitu non percipiatur; ſic naturalitas corporis humani determinat ipſum ad Phyſicam: ſanabilitas ad Medicinam; menſurabilitas ad Geometriam.

Rurſus materiale objectum dividitur in primarium, & ſecundarium: *Primarium* illud eſt, ad quod omnia, quæ mediante iſto habitu intellectus conſiderat, revocantur, vel quod eſt primum primitate perfectionis, quia cæteris aliis longè nobilius eſt; ſecundarium verò appellatur illud, quod ad primarium ordinatur, vel quod eo ignobilius eſt.

Similiter objectum formale dividitur in objectum formale *quod*, & in objectum formale *quo*. *Primum* eſt, quod terminat formaliter habitum, ſeu actum intellectus elicitum mediante habitu, eſtque illa objecti materialis formalitas, quæ per ſe, & ratione ſui attingitur à potentia, vel habitu, cætera verò ratione illius. *Secundum* verò, eſt illa ratio, per quam objectum materiale primò movet intellectum ad aſſentiendum objecto; ſic v.g. objectum formale *quod* potentiæ viſivæ eſt color, quia ille per ſe, & ratione ſui ab oculo percipitur; objectum verò formale *quo* eſt lux, qua mediante viſus colores percipit. Quærimus ergo quodnam ſit objectum tam materiale, quàm formale fidei, de quibus plura veniunt determinanda. *Primum* quidem, quodnam ſit objectum tam materiale, quàm formale fidei Theologicæ. *Secundum*, in quid ultimò reſolvi debeat aſſenſus fidei tamquam in motivum aſſenſus. *Tertium*, an & qualiter omnia credenda invicem ordinentur, & in Symbolo contineantur. *Quartùm*, utrum objecta fidei ita neceſſariò ſint vera, ut nulla ratione, quæ falſa ſunt, à Deo revelari poſſint, ut pro veris credantur. *Quintum*, utrùm objecta fidei debeant eſſe credibilia, & quæ ſint motiva eorum credibilitatis.

QUÆSTIO PRIMA.

Quodnam ſit objectum materiale Fidei.

NOtandum primò, Fidei nomen variam habere ſignificationem tam in Scriptura, quàm apud SS. Patres. *Primò* namque ſumitur pro veracitate in ſervandis promiſſis: Sic ad Rom.3. *Nunquid incredulitas illorum fidem evacuabit? abſit, eſt autem Deus verax, omnis autem homo mendax; &c.* Qua ratione Chriſtus D. Apocalyp.1. dicitur *teſtis fidelis*, id eſt, verax: conſonatque etymologia vocis, *fides*, quæ deducitur à verbis *fio*, & *dico*, quia fit, quod dicitur, ut obſervat S. Auguſtinus epiſtola 19. ad S. Hieronymum ex Cicerone lib. Offic.

Secundò, fides uſurpatur pro fideli executione miniſterii commiſſi; Sic Iſaiæ 11. de Meſſia venturo prænuntiatur: *Erit fides cinctorium renum ejus*. Et juxta hanc acceptionem, Lucæ 12. Oeconomus appellatur *fidelis diſpenſator*. Et idem cap.16. Chriſtus D. ait: *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt*.

Tertiò, uſurpatur pro conſcientia, ſeu judicio practico de agendis, quo ſenſu communiter accipitur illud ad Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide*, id eſt (quod eſt contra dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt*.

Quar-

Quartò, accipitur interdum pro fiducia; Sic Chriſtus Matth. 8. Apoſtolos alloquens ait: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Ibi autem eſt ſermo de Apoſtolis naufragium timentibus: at timor opponitur fiduciæ; ac ſubinde ibi fides pro fiducia accipitur: Hinc S. Jacobus monet fidelem orantem, ut *poſtulet in fide nihil hæſitans*. Idque conformiter ad illud Marci 11. *Omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & evenient vobis*. Quam utique fidei acceptionem genuinam eſſe volunt hæretici, uſurpantes fidem Chriſtianam, & juſtificantem pro ipſa fiducia, qua quis credit ſibi à Deo peccata condonari.

Quintò, fides interdum ſumitur pro fidei objecto, ſeu doctrina: Sic Actor. 6. dicitur: *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei*. Et Apocalypſis 2. Epiſcopo Eccleſiæ Pergami dicitur: *Tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam*; Hinc S. Athanaſius ubi in Symbolo ſuo expreſſit, ac declaravit præcipuas veritates myſteriorum Trinitatis, & Incarnationis, ſubdit: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poterit*.

Sextò, magis propriè fides ſumitur pro habitu, vel actu ſupernaturali intellectus, quo veritatibus à Deo revelatis, propter ipſius revelationem, & authoritatem certò quidem, ſed inevidenter aſſentimur. Quo ſenſu Apoſtolus ad Hebræos 11. fidem ſic deſcribit; *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*. Quæ deſcriptio fit per ipſius fidei proprietatem, & effectum: fides namque eſt baſis, & fundamentum ſpei, ideo enim certò ſperamus bona temporalia, quia per eam novimus à Deo nobis eſſe repromiſſa: eſt pariter argumentum non apparentium, id eſt convictio, & certiſſima perſuaſio earum rerum, quæ non videntur, neque ſciuntur, neque creduntur aliunde, quàm quia à Deo revelatæ ſunt. Hinc fides rectè definiri poteſt; habitus, vel actus ſupernaturalis intellectus, quo firmiter, ſed obſcurè aſſentimur iis, quæ Deus revelavit ſive immediatè, ſive mediatè.

Notandum ſecundò, objectum alicujus habitus, vel ſcientiæ eſſe, vel *inadæquatum*, *vel adæquatum*. Primum dicitur, quod tantùm partialiter ab ipſo habitu attingitur, ſic corpus humanum dicitur objectum inadæquatum phyſicæ, quia dumtaxat eſt veluti pars corporis naturalis, circa quod tota phyſica occupatur. Hoc autem iterum eſt duplex: nempe vel *primarium* ratione dignitatis, ſic Deus dicitur objectum primarium Metaphyſicæ, & anima rationalis cenſetur objectum primarium Phyſicæ, quatenus agit de homine; cætera namque ſunt vel Deo, vel anima ignobiliora; vel *ſecundarium*, quatenus ſcilicet attingitur equidem ab habitu, ſed non cum tanta nobilitate, ac dignitate propter minorem ſui perfectionem.

Objectum adæquatum illud dicitur, ad quod revocantur omnia, quæ per habitum attinguntur, & ad ipſum ordinantur. Poſſunt autem dupliciter ordinari, nimirum vel per ordinem intrinſecum, vel dumtaxat per extrinſecum; Priori modo ſic dicuntur ordinari, quando videlicet omnes actus, qui eliciuntur mediante habitu, ſic verſantur circa hujuſmodi objectum, ut in ſua entitate, ſeu in modo intrinſeco tendendi in iſta objecta, dicant etiam ordinem, & reſpectum intrinſecum ad objectum attributionis; quemadmodum v. g. omnes creaturæ, quæ videntur in Verbo ab intellectu beatifico, ſic ab eo percipiuntur, ut cum eis Deus ipſe videatur: vel ſic ordinari poſſunt illa objecta, ut tamen etiam poſſint attingi per actus, qui vel nullum ex ſe dicunt ordinem ad objectum attributionis: ſic v. g. licèt cognitio, qua Medicus inveſtigat naturam, & virtutem alicujus plantæ, conducere poſſit ad ſanitatem infirmo reſtituendam; tamen non ſic ad id ordinatur, quin etiam poſſit ob alium finem, ad quem illius plantæ natura, & virtus deſervire poſſet: illa quippe cognitio ſolùm repræſentat naturam, & virtutem plantæ, quæ ex ſe indifferens eſt, ut ordinetur, & applicetur ad ſanitatem hominis, vel ad alium finem, ad quem poſſet ordinari; unde illa ordinatio eſt potiùs extrinſeca, ex parte videlicet habentis illam cognitionem, non verò intrinſeca, & ex parte illius cognitionis. Quæritur ergo utrùm Deus, vel aliud à Deo ſit objectum adæquatum attributionis fidei: ita quòd omnes ipſius actus neceſſariò dicant ordinem ad Deum, nec poſſint per fidem attingi, quin pariter Deus ab eo actu percipiatur.

Notandum tertiò Deum per ordinem ad fidem, variis modis poſſe conſiderari. *Primò* quidem, ſub ratione Deitatis, ſeu divinæ eſſentiæ, quatenus videlicet illa eſt fons, & origo non ſolùm omnium divinarum

perfectionum, ſed etiam omnium prorſus entium creatorum, quæ ab ipſo entitatis Oceano, quaſi fluvioli quidam emanant, & in eam velut in ſuum finem refluunt, ac ordinantur. *Secundò* ſub ratione ſupremi Domini, quatenus videlicet authoritatem habet in omnia prorſus entia creata, quæ ipſi ad nutum debent obſequi. *Tertiò*, ſub ratione primæ veritatis, idque tripliciter: nimirum, vel in eſſendo, vel in cognoſcendo, vel in dicendo; triplex enim diſtinguitur veritas. Prima quidem *in eſſendo*, quæ eſt ipſamet infinita Dei entitas omnimodam, ac realiſſimam entis infiniti rationem ab æterno ſibi vendicans, ratione cujus dicitur verus Deus, id eſt, veram habens Deitatem, & diſtinguitur à falſis, & ementitis Diis: Veritas in *cognoſcendo*, eſt ipſa ſumma, & infinita Dei ſapientia, quæ res cognoſcit, ut ſunt in ſe: ita ut impoſſibile ſit illum in earum apprehenſione ullatenus decipi. Denique veritas *in dicendo*, ſeu revelando, quæ in nobis eſt virtus moralis, ſeu propenſio, & inclinatio ad dicendum verum; in Deo autem eſt ſumma illius inclinatio ad dicendum verum in iis omnibus, quæ vel per ſe, vel per alios enuntiat, ita ut neminem poſſit fallere, quæ quidem inclinatio etiam *veracitas* appellatur.

Ex hac autem multiplici Dei conſideratione, varia exurgit Authorum ſententia de objecto formali fidei. *Aliqui* enim cum Aureolo noſtro volunt Deum eſſe objectum formale fidei ſub ratione Deitatis: *nonnulli* cum Guillelmo Pariſienſi Tract. de fide, exiſtimant Deum eſſe objectum ipſius fidei, ſub ratione Domini, ſeu quatenus præcipit aliquid, licèt inevidens, eſſe firmiter credendum: *Cæteri* verò volunt Deum aſſignari objectum fidei ſub ratione primæ veritatis, idque *vel* in eſſendo, *vel* in cognoſcendo, vel in dicendo.

Quatuor igitur maximè occurrunt hic determinanda. *Primum* quidem, quodnam ſit objectum adæquatum attributionis fidei; *Secundum*, an Deus ſit objectum primarium, & magis præcipuum, idque vel ſub ratione Deitatis, vel ſub ratione Redemptoris, ac Salvatoris: *Tertium*, utrùm Deus cenſeri poſſit objectum formale fidei, ſub ratione primæ veritatis in eſſendo: *Quartum*, quodnam ſit objectum formale *ſub quo*, ſeu motivo fidei.

CONCLUSIO PRIMA.

Objectum *materiale fidei divinæ generatim, & adæquatè ſumptum, eſt omne ens revelabile à Deo*. Ita Doctor in 3. diſt.23. num.6. ubi ait: *Teneri poteſt, quòd ſit una fides omnium credibilium, quia non reſpicit credibile ſub propriis rationibus illorum, ſed ut revelata ſunt à Deo, & credit omnia revelata ab ipſo tamquam vera eſſe, eodem habitu, quo credit revelantem eſſe veracem*.

Probatur autem concluſio. Illud dicitur objectum attributionis alicujus habitus, in quod omnes actus ab eodem habitu eliciendi directè, & per ſe tendunt: ſed omnes omnino actus fidei tendunt immediatè, & directè in ens revelabile à Deo: igitur, &c. Major conſtat ex dictis in 2. Notabili. Minor etiam per ſe patet. Nullus eſt enim fidei actus, qui directè non tendat in id, quod à Deo revelatum eſt, idque non alia ratione, quàm quia revelatum eſt à Deo, qui nec fallere, nec falli poteſt.

Deinde, illud eſt objectum adæquatum attributionis alicujus habitus, circa quod operari poteſt, ſed fides non poteſt operari, niſi circa objectum revelatum à Deo, ut conſtabit infrà: ergo neceſſum eſt, quòd ens revelabile ſit objectum attributionis fidei. Major patet. Nam omnis materia, quæ informari poteſt à ratione formali alicujus habitus, pertinet ad ipſius objectum materiale, & ſub eo comprehenditur: at omne ens revelabile poteſt informari teſtimonio divino, quod eſt objectum formale fidei divinæ.

Denique, quamquam de facto omnia non ſolùm objecta, quæ per divinam fidem percipiuntur, ſed etiam omnes actus, qui eliciuntur per eam, ad Deum directè, vel ſaltem indirectè poſſint ordinari, attamen certum eſt, quod Deus poſſit plures veritates revelare per fidem cognoſcendas, quæ non magis ad Dei gloriam, aut notitiam ordinantur, quàm illæ veritates naturales, quas Philoſophus ſpeculatur.

Fateor tamen Deum aliquo ſenſu poſſe dici objectum adæquatum attributionis fidei, quatenus videlicet omnia, quæ per divinam fidem percipiuntur, directè, vel indirectè, referuntur ad Dei notitiam. Siquidem omnia, quæ divina fide creduntur, reverà conferunt ad Dei eſſentiam, vel perfectiones, vel operationes perſpicaciùs, & evidentiùs

tiùs manifeſtandas; enim verò in myſteriis, quæ ad Divinitatem ipſam immediatè ſpectant, res eſt aperta: ſimiliter myſteria, quæ ad Incarnationem Verbi pertinent, verſantur circa Deum, ut exiſtentem, & operantem in noſtra humanitate: quæ vero ſermonem faciunt de Angelis, & hominibus, etiam in Deum collineant; quippe Angeli, & homines illius ſunt imagines, ſervi, filii, & hæredes. Cætera denique ad Deum mediatè, vel immediatè ordinantur, non ſolùm tanquam ad finem ultimum, ſed etiam ut per eorum cognitionem, & notitiam, veluti ſacem præferant ad Deum præſtantiùs cognoſcendum.

Dices: Fides verſari non poteſt circa omne ensrevelabile: igitur ensrevelabile, ut ſic non eſt objectum attributionis fidei. Conſequentia patet; Objectum enim adæquatum alicujus habitus, non debet ipſius habitus attingentiam, & virtutem excedere. Probatur antecedens: fides enim non poteſt tendere, niſi in quod de facto revelatum eſt. *Nam*, inquit Apoſtolus: *fides ex auditu; auditus autem per Verbum Dei*; multa autem ſunt revelabilia, quæ non ſunt de facto revelata; igitur, &c.

Diſtinguo antecedens. Fides non poteſt actu verſari circa omne revelabile, tranſeat: virtute, & aptitudine, nego. Fateor equidem, quòd fides non poſſit actum aſſenſus elicere, niſi circa quæ revelata ſunt; tamen ipſe fidei habitus ex ſe capax eſt, ut intellectum, cui ineſt, inclinet ad aſſenſum cuicumque revelabili, ubi de facto revelatum fuerit. Conſultò autem diximus potiùs *ens revelabile* eſſe objectum attributionis fidei, quàm *ens revelatum*, ut videlicet fidei virtutem, & efficaciam explicaremus apertiùs, ſignificaremuſque tantam eſſe vim illius divinæ virtutis, ut quamquam modò inclinet dumtaxat intellectum ad aſſentiendum determinatis articulis, & definitionibus quibuſdam; tamen ex ſe ſufficiens eſt, ut intellectum inclinet, & adjuvet ad aſſentiendum infinitis ſyncategomaticè propoſitionibus, ſi totidem ſucceſſivè per æternitatem intellectui à Deo proponerentur, & revelarentur. Hoc enim, inquit Doctor loco ſuprà laudato, non excedit virtutem, nec capacitatem potentiæ, aut habitus finiti.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *eſt objectum primarium, & magis præcipuum divinæ fidei: idque præcisè ſub ratione Deitatis*. Hæc eſt Doctoris in 3. d. 23. num. 15. ubi ait: *Oportet ponere fidem infuſam propter firmum aſſenſum, ut reſpiciat Deum pro objecto primo, de quo ſicut de objecto formantur aliæ veritates, quæ continentur in articulis mediatiùs, vel immediatiùs, ſecundùm quod ipſum ſic, vel ſic reſpiciunt*. Dixerat priùs num. 10. *Sic Deus infudit nobis habitum fidei inclinantem intellectum noſtrum in aſſenſum articulorum: ita quòd fides reſpiciat ipſum Deum, de quo formantur articuli, quibus ſicut obiectis ſecundariis aſſentimus per habitum*. Probatur *prima pars* concluſionis: *Primò* quidem ex Scriptura ſacra, quæ diſertè ſignificat fidem in Deum tendere, ac præcipuè circa ipſum verſari; Hinc appellatur *fides Dei*: monebat namque Chriſtus Marci 11. *Habete fidem Dei*. Quapropter S. Paulus 1. ad Theſſal. ait: *Fides veſtra, quæ eſt ad Deum*: Unde ad Hebr. 11. monet, *accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*: Quibus verbis ſignificat primum fidei actum maximè tendere in Dei exiſtentiam: quod utique præclarè docet S. Auguſtinus lib. 4. de civitate Dei cap. 29. *Fidei primum, & maximum officium eſt, ut in verum Deum credatur*: Quibus omnibus apparet fidem in Deum tendere tanquam in primarium, ac præcipuum objectum, ad quod cætera, quæ illa percipit, ordinantur, ac referuntur, non ſolùm in ratione entis, ſed etiam in ratione objecti credibilis.

Deinde: Illud cenſetur alicujus ſcientiæ, aut habitus præcipuum objectum, quod in præcipuis concluſionibus, aut articulis, & ſanctionibus habet rationem ſubjecti: at ita eſt de Deo reſpectu fidei; enim verò conſtat Deum, ut Unum, Trinum, Creatorem, Redemptorem, &c. eſſe ſubjectum in præcipuis fidei articulis; igitur, &c.

Denique, Illud dici debet præcipuum objectum alicujus habitus intellectivi, ad cujus præſtantiorem cognitionem ea omnia revocantur, quæ per illum habitum cognoſcuntur ab intellectu: at omnia, quæ per divinam fidem innoteſcunt, eò referuntur, ut cognoſcamus, quis, qualis, & quantus ſit Deus in ſe, & qua ratione eum colere, ac in eum tendere debemus, ut ejus æterna fœlicitate donemur: igitur Deus reverà eſt præcipuum fidei objectum.

Pro-

Probatur etiam ſecunda pars, nempè quòd Deus ſub ratione Deitatis habeat rationem objecti fidei; non verò ſub ratione alicujus extrinſecæ denominationis; puta Redemptoris, Sanctificatoris, aut Glorificatoris. Tum quia idem eſt objectum Theologiæ, ac fidei divinæ, inquit Doctor in Prologo q. 3. quæſtiuncula 2. laterali n. 7. ſiquidem Theologia maximè fidei principiis, ac lumine nititur, & utraque circa Deum, ut Deus eſt, tendit, quanquam diverſimodè; nam fides tendit in Deum per ſimplicem aſſenſum, quem exhibet rebus à Deo revelatis. Theologia verò per illationem, quam elicit ex ipſa Dei notitia accepta per fidem, quæ eſt veluti ipſius Theologiæ ad Deum manuductio. *Tum quia* Deus cenſeri debet objectum adæquatum fidei ſecundùm eam rationem, quæ primariò, & principaliter per fidem intenditur: ſed Deus priùs intenditur ſub ratione Deitatis, quàm ſub qualibet alia ratione: igitur cenſeri debet objectum adæquatum fidei ſub ratione Deitatis. Major conſtat. Minor probatur, duo ſunt Prædicatorum, & perfectionum ordines in Deo; quarum quædam ſunt omninò intrinſecæ, ut eſſe unum, trinum, bonum, &c. aliæ verò etiam extrinſecæ, ut eſſe de facto Creatorem, Juſtificatorem, & Glorificatorem: ſed prior ordo divinarum perfectionum, quæ maximè Dei entitatem, ac Divinitatem inſtituunt, ac illuſtrant, per fidem priùs attingitur, quàm perfectiones poſterioris ordinis, ſiquidem divina fides in Deum fertur, primò quatenus Deus eſt, idque primò de Deo credit, quod in ipſo priùs eſt credibile: at perfectiones prioris ordinis ſicut ſunt priores in eſſe rei, quia priùs eſt rem abſolutam eſſe ſecundùm ſe, quàm per ordinem ad aliud ita ſunt priores ſecundùm rationem credibilis, nam ratio credibilis ſequitur ad rei veritatem, veritas autem ad entitatem: igitur cùm Deus ſit prior ſecundùm rationem Divinitatis, quàm ſub quavis alia ratione, etiam eſt priùs attingibilis per fidem, & conſequenter ſub ratione Divinitatis objectum adæquatum fidei.

Objicies primò: Tam Chriſti humanitas cenſeri debet objectum fidei, quàm Divinitas; igitur hæc non eſt fidei objectum adæquatum: probatur antecedens ex illo Joan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Quæ verba non ſolùm ſunt intelligenda de cognitione beatifica, ſed etiam de notitia fidei, cui concordat illud Joann. 20. *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Hinc ipſemet Chriſtus Dominus Joann. 14. monebat *Creditis in Deum, & in me credite*. Igitur tam humanitas Chriſti Domini ſpectat ad objectum fidei, quàm Divinitas.

Nego antecedens, & ad ejus probationem dico ex his divinis oraculis ſolùm elici, quòd Chriſti humanitas proximiùs ſpectet ad objectum fidei adæquatum, quàm cætera quæque creata, quæ ſub objecto fidei comprehenduntur, tum propter intimiorem ſui cum Divinitate conjunctionem; tum quia primum, & præcipuum eſt medium noſtræ ſalutis, & potiſſimum Dei in homines beneficium: unde ſequitur eam pertinere ad fidem tantùm ſecundariò, ſicut cætera beneficia Dei, & ſicut alia media nobis collata ad ſalutem: ſcilicet ut ex ejus cognitione meliùs innoteſcat ſumma Dei erga nos bonitas, & miſericordia.

Hinc ſtolidè Calvinus Doctores ſcholaſticos arguit, quaſi in divinas Scripturas apertè militarent, cùm aſſerunt Deum eſſe primarium fidei objectum, non item Chriſtum, quem, inquit, contra divina oracula ab objecto fidei ſecernunt, & excludunt: quod quàm falſum ſit, apertè conſtat; ſiquidem Chriſtum Dominum veluti primarium inter ſecundaria fidei objecta cenſendum eſſe non abnuimus; ita quòd fides priùs in Deum, ut Deus eſt, quàm in Deum, ut homo eſt intellectum humanum dirigat, quod utique à mente ipſius Chriſti Domini non eſt alienum; ſiquidem ex mox laudatis oraculis, & aliis ſimilibus conſtat Chriſtum inſinuaſſe fidem priùs eſſe dirigendam in Deum, quàm in ſe ipſum.

Objicies ſecundò; Omnis ſcientia, & habitus intellectivus ſupponit de ſuo ſubjecto, aut objecto *quod ſit*, & *quid ſit*, ut docet Ariſt. 1. poſteriorum: ſed fides eſt habitus intellectivus: igitur ſupponit Dei exiſtentiam, & eſſentiam, & conſequenter ſupponit Deum ſub ratione Divinitatis, ac proinde ſub ea ratione circa Deum non occupatur, nec in eum tendit.

Reſpondeo 1. Negari poſſe majorem univerſaliter loquendo; nec enim illa prænotio de ſubjecto, & objecto, quòd ſit, exigitur ab Ariſt. ad omnem prorſus ſcientiam, & habitum intellectivum: ſed tantùm ad

de-

demonſtrationem perfectiſſimam, qua prima proprietas demonſtratur de ſua ſcientia; plures enim ſunt demonſtrationes, quibus ipſa ſubjecti, aut objecti exiſtentia probatur ſaltem à poſteriori; cognitio verò diſtincta illius eſſentiæ potiùs intenditur, quàm ſupponatur per ſcientiam: unde major generaliter loquendo non eſt vera.

Reſpondeo ſecundò, diſtinguendo majorem: Omnis habitus intellectivus ſupponit objectum ſuum, tam quoad an ſit, quàm quoad quid ſit, quando objectum concurrit ad illius productionem unà cum intellectu, concedo: ſecus, nego: Similiter diſtincta minore, neganda eſt conſequentia: fides enim cùm ſit habitus divinitùs infuſus, ut dicemus infrà, à ſolo Deo producitur, ut cauſa efficiente, non verò partim ab intellectu, partim à Deo, ut objecto: & ſubinde non debet ſupponere Dei eſſentiam, & exiſtentiam, ſed circa utramque legitimè occupatur.

Objicies tertiò: Plurima ſub fidem cadunt, & per illam certò creduntur, quæ nulla ratione ordinari poſſunt ad præſtantiorem Dei notitiam, aut ejus gloriam manifeſtandam, putà quòd Tobias habuerit canem, quòdque canis iſte *quaſi nuntius adveniens blandimento ſuæ caudæ gaudebat*, ut legimus Tobiæ 11. igitur Deus cenſeri non poteſt objectum adæquatum fidei ſub ratione Divinitatis.

Nego antecedens; & ad ejus probationem dico hiſtoriam illam canis Tobiæ, & ſimilia ordinari ad Deum, tum quia conducunt ad manifeſtandam veracitatem Dei, quæ nec in re leviſſima deficere poteſt: cùm enim fides Deum in omnibus veracem profiteatur, & ejus veritati in dicendo maximè innitatur; hinc quidquid illa percipit abſolutè, in Deum ordinat: Hic enim eſt virtualis fidei diſcurſus: *Quidquid Deus dicit eſt verum*, ſed *Deus mediante ſaltem Scriptore Canonico libri Tobiæ dicit ipſum Tobiam habuiſſe canem*: igitur, *id verum eſt*. Id etiam conducit ad commendandam eximiam Dei bonitatem erga ſibi fideles Clientes, qualis erat Tobias; cujus hiſtoriæ gratiſſimæ aliqua pars fuit adventus ille canis præcedentis, & nuntiantis acceſſum Tobiæ junioris, ac cauda geſtientis. Conducit denique ad ſignificandam ſapientiam illam divinæ Providentiæ ordinationem, qua poſt varias ærumnas, diverſaſque probationes, ac tribulationes proſperitatem inducit, & lætitiam non ſolùm in maximis, ſed etiam in minimis ubertim effundit. Cætera quæ poſſent adversùs hanc concluſionem objici, jam expenſa ſunt, & diſſoluta in ſupra laudata quæſtione prœemiali noſtræ Theologiæ. Ideo ſit

CONCLUSIO TERTIA.

Deus *ſub ratione primæ veritatis in eſſendo, eſt objectum formale* quod *fidei divinæ*. Probatur. Illud eſt objectum formale, à quo ſpecificatur, & per quod ab aliis habitibus diſtinguitur; at fides verſatur circa Dei veritatem in eſſendo, & per eam diſtinguitur ab aliis habitibus intellectualibus: igitur, &c. Major conſtat. Minor probatur quantum ad primam partem authoritate S. Dionyſii lib. de divinis nominibus cap. 7. ubi ait: *Fides eſt circa ſimplicem, & ſemper exiſtentem veritatem*: ſed veritas ſimplex, & ſemper exiſtens, non eſt alia, quàm ipſa Dei veritas in eſſendo: igitur, &c. Probatur etiam quantùm ad ſecundam partem: Deus enim ſub alia ratione eſt objectum fidei, quàm ſpei, ac charitatis: ſed eſt objectum ſpei, ut Fidelis, charitatis verò, ut ſummè bonus: igitur debet etiam eſſe objectum fidei, ut ſummè verus. Confirmatur: Si Deus ſub aliqua alia ratione cenſeri poſſet objectum fidei; maximè, ut volunt plurimi ex noſtris, ſub ratione primæ veritatis in cognoſcendo, & dicendo: ſed id non videtur admittendum: Tum quia objectum formale unius habitus debet eſſe unum: ſed veritas Dei in cognoſcendo, & revelando non eſt quid unum; ſiquidem veritas Dei in cognoſcendo, eſt ipſius perfectio intrinſeca realiſſima, & omninò divina: veritas autem in dicendo, ſeu revelando eſt quid extrinſecum, contingens, & reſpectus rationis: Tum quia objectum formale habitus realis, debet etiam eſſe reale, ſeu, inquit Doctor in 3. diſt. 23. n. 6. *Ratio formalis habitus realis non eſt ratio, vel ens rationis: ſed eſſe revelatum Deum eſſe Trinum, & Unum, non dicit ultra Deum Trinum, & Unum, niſi reſpectum rationis, ſicut eſſe cognitum, non dicit niſi reſpectum rationis ultra rem, quæ cognoſcitur: igitur aſſentio Deo trino, quia revelatum, formalis ratio objecti, cui aſſentio per habitum realem eſt ens rationis, quod eſt inconveniens, cùm habitus realis habeat objectum formale reale, ſicut potentia realis objectum formale reale: igitur revelari paſſivè, cùm ſit res rationis,*

non

non poteſt eſſe formalis ratio tendendi in hoc , Deus eſt trinus , & unus : Tum denique quia objectum formale debet eſſe aliquid intrinſecum objecto materiali : ſed veritas Dei, ſeu revelatio divina, non eſt quid intrinſecum Deo : neque divina perfectio afficiens illius eſſentiam: igitur, &c.

Dices primò : Illud eſt objectum formale fidei, in quod ipſa reſolvitur , ſeu quod eſt ratio, propter quam credimus Deo: ſed ratio, propter quam Deo revelanti credimns, non eſt ipſa veritas Dei in eſſendo, ſed veracitas, ſeu veritas in dicendo: igitur Deus ſub ratione primæ veritatis in eſſendo , non eſt objectum formale fidei.

Diſtinguo majorem: Eſt Objectum formale motivum, & reſpectu credentis, concedo: ſpecificativum , & reſpectu fidei , nego : objectum enim formale ſpecificativum, & motivum in hoc diſcrepant, quòd primum maximè ſpectet ad habitum, qui circa ipſum verſatur : motivum autem ad facultatem, & potentiam, quæ per habitum in objectum tendit; hinc objectum ſpecificativum debet eſſe quid intrinſecum objecto materiali: motivum autem poteſt eſſe quid extrinſecum; quippe id omne poteſt habere rationem objecti motivi, quod facultatem pellicere poteſt, ut occupetur circa objectum.

Dices ſecundò . Fides eſt habitus practicus; non enim ordinatur dumtaxat ad verum ſupernaturale cognoſcendum: ſed etiam ad illud amandum , & bonis operibus obtinendum: fides enim ſine operibus mortua eſt, ait S. Jacobus; igitur debet habere objectum practicum, & operabile; at Deus ſub ratione primæ veritatis in cognoſcendo, non eſt objectum practicum : igitur ſub hac ratione non eſt objectum fidei.

Nego minorem, Deus enim, ut prima veritas, non ſolùm repræſentatur per fidem, ut objectum ſpeculabile, ſed etiam ut practicum; quia ut objectum aliquod cenſeatur practicum, non eſt neceſſe , quòd ſit à nobis operabile; ſed ſufficit, quòd à nobis poſſit obtineri, & quòd ex illo tanquam ex prima regula omnis morum rectitudinis, ac probitatis deſumi poſſit ratio agendorum: hac autem ratione Deus, ut prima veritas in eſſendo ſpectari poteſt, ut ſic enim eſt noſter finis ultimus; ex quo deſumitur agendorum ratio.

CONCLUSIO QUARTA.

O*Bjectum formale* quo, *ſeu ratio* ſub qua *fides in Deum tendit , eſt veritas Dei non ſolùm in dicendo, ſed etiam in cognoſcendo* . Hæc videtur eſſe conformior menti Doctoris in 3. diſtinct. 23. ubi ait : *Poteſt dici, quòd fides acquiſita ſimilis eſt in aliquo fidei infuſæ, imò in multis . Nam ſicut fides acquiſita aſſentit, vel credit dicto alicujus , quia credit veracitati aſſerentis illud eſſe verum: ſic fides infuſa aſſentit alicui revelato, quia credit Deo, vel veracitati Dei aſſerenti illud. Et quia quod Deus aſſerit, ſupernaturaliter revelat; ideo fides aſſentiens tali revelato , quia aſſentit veracitati revelantis , eſt habitus ſupernaturalis; revelat autem credibilia, quando infundit habitum : & hoc modo dicendo , fides non habet certitudinem ex objecto, ſed ex veracitate teſtis, ſcilicet Dei.* Quibus Doctor ſignificat veritatem divinam eſſe motivum, ſeu rationem ſub qua fides in Deum tendit, ita quòd quantumcumque Deus eſſet prima veritas in eſſendo , tamen in eum fides non tenderet , niſi pariter eſſet prima veritas in cognoſcendo, & dicendo , quæ neminem fallere poteſt.

Probatur autem concluſio: Sub ea ratione fides circa Deum occupatur , ſub qua Deus movet intellectum creatum, ut aſſenſum præbeat revelatis : at id Deus præſtat per utramque veritatem in cognoſcendo , & dicendo. Probatur; ſub ea namque ratione intellectum creatum allicit, ut aſſentiatur rebus revelatis , ſub qua apprehenditur omnino verax, & infallibilis in proponendo, & revelando: ſed ad id neceſſum eſt, quòd cognoſcatur ut prima veritas in cognoſcendo , & dicendo : hæc enim utraque veritas neceſſariò prærequirit, ut intellectus abſque ulla hæſitatione, aut erroris, & deceptionis formidine, aſſenſum præbeat rebus revelatis ; etenim ſi alterutra deſit, dubius hærebit intellectus circa res propoſitas: quantumvis enim Deus ſit verax, & habeat propenſionem ad dicendum verum, ſi intellectus incertus ſit de ejus infinita ſapientia, ac infallibili apprehenſione eorum, quæ cognoſcit, anceps erit, an id quod Deus proponit, ſit reipſa verum: non ſecus, ac quantumvis noverit hominem veracem , tamen quoniam propter limitatam ejus intelligendi facultatem , plerumque errori ſubjacet , & res ali-

ali-

Digitized by Google

aliter quàm ſint, apprehendit; inde fit, quòd non ita firmiter credat id eſſe verum, quod ab homine proponitur: igitur quemadmodum neceſſe eſt, quòd certò noverit intellectus Deum non poſſe fallere quemquam, quoniam eſt infinitè bonus, & verax: ita opus eſt, ut etiam noverit eum non poſſe falli, quia ſummè ſapiens, ut hac utraque concurrente notitia firmum aſſenſum præbeat rebus revelatis.

Confirmatur: Ut teſtimonium Dei ſit ratio formalis ſub qua fidei, debet apparere omninò infallibile: at ita apparere non poteſt, niſi Deus apprehendatur ut prima veritas tam in dicendo, quàm in cognoſcendo: igitur, &c. Major conſtat; cùm enim fides ſit omnino infallibilis, etiam niti debet motivo omnino infallibili. Minor verò probatur: Ut teſtimonium Dei ſit omnino infallibile, non ſufficit, quòd Deus non poſſit fallere in dicendo, ſed inſuper requiritur, quòd non poſſit falli in cognoſcendo; ille enim qui poteſt falli in cognoſcendo, poteſt etiam alios fallere, ſi non ex malitia, ſaltem ex ignorantia: igitur ad hanc divinam infallibilitatem adſtruendam tam neceſſum eſt, quòd Deus cognoſcatur ut verus, & infinitè ſapiens in cognoſcendo, quàm verax, & ſummè bonus in dicendo.

Dices primò: Diverſorum habituum debet eſſe diverſum objectum quo, ſeu diverſa ratio ſub qua tendunt in ſuum objectum: at fides, & Prophetia ſunt diſtincti habitus, & ſubinde diverſæ ſunt illarum rationes, quibus tendunt in objectum: ſed Prophetia tendit in Deum, ut in primam veritatem infallibilem in cognoſcendo, & revelando: igitur ſub hac ratione fides in eum tendere nequit.

Diſtinguo minorem: Prophetia tendit in primam veritatem infallibilem in cognoſcendo, & dicendo, eo modo, quo fides, nego: alio, concedo; fides enim tendit quidem in primam veritatem, ſed modo inevidenti, & obſcuro, ita quòd ſi objecti manifeſtatio fieret evidenter, aſſenſus qui fieret illi objecto propoſito, non eſſet actus fidei, ſed vel ſcientiæ, vel alterius habitus: Prophetia autem indifferenter ſe habet ad obſcuram, vel evidentem objecti propoſitionem. Hinc eſt quòd etſi fides in Chriſto D. locum non habuerit, tamen in eo fuit Prophetiæ donum. His adde quòd Prophetia, & fides varias aliunde habeant differentias; Prophetia namque conceditur ſolùm ad illuſtrationem intellectus; fides verò etiam ad piam voluntatis motionem ordinatur: fides reſpicit aliquid æternum, & ſi quædam temporalia contempletur, putà myſterium Incarnationis, illa dumtaxat reſpicit, quatenus eis ſubeſt aliquid æternum, nempe quatenus Deus eſt incarnatus, crucifixus, mortuus, &c. item fides maximè ordinatur ad propriam ſanctificationem ſubjecti: Prophetia verò tendit in temporalia, & ad ſanctificationem aliorum.

Dices ſecundò: Objectum formale *quo*, ſicut & *quod*, debet eſſe quid unum; at ut dictum eſt ſuprà, veritas Dei in cognoſcendo, & dicendo, non eſt quid unum, quippe cùm una ſit æterna, alia verò temporalis, una Deo intrinſeca, altera vero extrinſeca: igitur cenſeri non poteſt objectum formale quo, ſeu ratio ſub qua moveatur intellectus ad aſſentiendum rebus revelatis.

Diſtinguo majorem: Debet eſſe quid unum in ratione entis, ſeu ſecundùm entitatem, nego: in ratione objecti moventis, ſeu ſecundùm formalitatem motivi, concedo. Minorem ſimiliter diſtinguo: Divina veritas in cognoſcendo, & dicendo non ſunt quid unum penes entitatem, concedo: penes rationem motivi, nego: quemadmodum enim idem actus poteſt tendere in duos fines partiales, & aſſenſus concluſionis elici propter duos aſſenſus præmiſſarum, & duas earum veritates; & ſicut unus actus fidei humanæ exeri poteſt propter teſtimonium duarum perſonarum, itaut ab utraque partialiter pendeat; ſic unus, & idem actus fidei divinæ pendere poteſt à duobus motivis partialiter ad ipſum concurrentibus: unde quanquam divina veritas in dicendo, & revelando non ſit quid unum ſecundùm entitatem: tamen quia utriuſque notitia præſupponi debet tanquam conditio, ſine qua non eliceretur aſſenſus fidei, idcirco invicem conveniunt in unitate motivi.

Dices 3. Si veritas Dei in dicendo, eſſet objectum formale motivum Fidei, maximè vel quatenus eſt revelatio activa ex parte Dei; vel prout eſt revelatio paſſiva ex parte credentis; ſed neutrum dici poteſt: Non quidem *primum*, quia ratio formalis *ſub qua* debet eſſe intrinſeca objecto formali quod; nam in omni ſcientia, ratio aſſentiendi alicui concluſioni, eſt ipſa ejus concluſionis veritas intrinſeca: revelatio autem activa, cùm ſit ratio Dei ad extra, non eſt aliquid

quid intrinſecum Deo revelanti, nec objectis revelatis: Non etiam *ſecundum*, cùm enim revelatio paſſiva ſit mera denominatio extrinſeca, & reſpectus rationis, ſequeretur motivum fidei divinæ eſſe ens rationis, ac ſubinde fidem noſtram fundari in ente rationis.

Nego minorem, & ad ejus probationem, dico rationem formalem *ſub qua* fidei eſſe ipſam revelationem activam, ſeu ex parte Dei, manifeſtantis veritates ſpectantes ad fidem; ſiquidem tota ratio cur aſſentimur rebus revelatis, eſt quia Deus, qui infallibilis, & verax eſt in dicendo, hujuſmodi veritates credendas propoſuit, ac revelavit. Unde quamquam ratio formalis *ſub qua* in ſcientiis debeat eſſe intrinſeca concluſioni, quia ſcilicet aſſenſus ſcientificus fit propter evidentiam ipſius concluſionis elicitæ ex præmiſſis evidenter notis; tamen ſecus eſt in fide, quæ non movet ad aſſenſum niſi propter teſtimonium extrinſecum dicentis.

QUÆSTIO SECUNDA.

In quid fieri debeat noſtræ fidei reſolutio, tamquam in motivum certum, & infallibile, tam propoſitionis credendorum, quàm aſſenſus noſtri.

N*Otandum primò*, quòd ſicut ad actum fidei eliciendum duo concurrunt: unum quidem præſuppoſitivè, & aliud formaliter, nempe propoſitio, ac revelatio myſteriorum credendorum, & actus ipſius Fidei, quem rebus propoſitis præbent Fideles: ita etiam duplex diſtingui poteſt fidei reſolutio; una quidem, quæ fiat præcisè quoad ſolam propoſitionem, & revelationem credendorum, per quam mirum reſponderi poteſt ad interrogationem, quare credamus, hoc vel illud eſſe à Deo revelatum: altera verò fit quoad aſſenſum, per quam reſpondemus ad interrogationem? quare Deo myſteria revelanti aſſentiamur. De utraque autem fidei reſolutione agendum eſt in præſenti.

Notandum ſecundò, ex objectis, quæ proponuntur intellectui, eumque movent ad aſſenſum, quædam eſſe per ſe evidentia, quorum objectum formale motivum, eſt ipſa eorum evidentia; hæc enim immediatè movent intellectum ad ſui aſſenſum. Alia verò ſecundùm ſe nobis inevidentia, quibus idcirco aſſentimur dumtaxat propter aliquod motivum ab eis objectis diſtinctum. Unde ratio formalis motiva objecti eſt vel intrinſeca objecto, quando ſcilicet eſt evidens, vel extrinſeca, dum eſt inevidens; ea enim eſt intellectus nativa propenſio ad verum, ut nulli objecto aſſentiatur, niſi quatenus illius veritatem deprehendit, vel per ipſummet objectum, vel per aliud cum quo neceſſariam aliquam habet connexionem.

Porrò motivum formale extrinſecum, quo allicitur intellectus, ut aſſentiatur alicui objecto, eſt duplex: nam quandoque habet connaturalem connexionem cum objecto materiali, ut fit dum cognoſcimus effectus per cauſas, aut cauſas per effectus; hoc enim medium eſt aliquo modo intrinſecum rei cognitæ propter naturalem, & neceſſariam connexionem effectus cum cauſa, & cauſæ cum effectu. Interdum verò motivum iſtud eſt omnino extrinſecum objecto materiali, nec ullam cum eo habet connexionem naturalem, ſed dumtaxat moralem, ſicut accidit quoties alicui propoſitioni aſſentimur propter ſolum teſtimonium alterius.

Inſuper advertendum eſt, quòd quando cognoſcimus aliqua objecta nobis per ſe evidentia, hujus cognitionis objectum formale motivum eſt aliquid unum eadem ratione, qua res cognita eſt una: ſecus autem quando medium eſt diſtinctum à re cognita; dum enim credo v. gr. aliquid eſſe verum quia Petrus id teſtatur, ratio me movens ad iſtum aſſenſum, eſt partim quia novi Petrum hominem eſſe veracem, partim quia novi eum hoc dixiſſe; quantumvis enim crederem non eſſe veracem; ſi tamen mihi compertum eſſet eum hoc dixiſſe: aut è contrà, ſi novirim eum hoc dixiſſe, nec tamen credam eum eſſe veracem, illud certè, quod mihi per eum proponitur, pro certo, ac indubitato non erit.

Notandum tertiò, Eccleſiam eſſe congregationem omnium Fidelium ſub Chriſto Domino ejus inviſibili capite, & Romano Pontifice illius capite viſibili, Chriſti Domini Vicario, ac Petri ſucceſſore: quæ conſiderari poteſt dupliciter ſecundùm ejus duplicem ſtatum, nempe vel primitivum, vel ſucceſſivum; ſcilicet vel pro tempore Chriſti, & Apoſtolorum, qua ratione Apoc. 21. vocatur Eccleſia *primitiva*: vel pro tempore immediatè ſubſequente, & perſeveratu-

ro uſque ad finem mundi, qua ratione Eccleſia præſentis temporis, & uſque ad ſæculi conſummationem, dicetur; *fundata ſupra fundamentum Apoſtolorum*, *& Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu*; ut ſcribit Paulus ad Epheſ.2. Rurſus conſiderari poteſt Eccleſia, vel quatenus eſt congregatio omnium Fidelium toto orbe diſperſorum, conſtans pluribus viris ſumma doctrina, & vitæ ſanctimonia illuſtribus, quęque jam à Chriſti temporibus ſemper in eadem fide ſine ulla minima mutatione, non obſtantibus Paganorum, Tyrannorum, Hæreticorumq; oppugnationibus, conſtantiſſimè per tot ſæcula hactenus perſeverat.

Quod ſanè conſtat fieri non poſſe niſi divina interveniente virtute; qualiter enim tot, ac tam varii homines tanto invicem intervallo diſſiti, tantaque animorum diverſitate diſcrepantes, ita concorditer, ac conſtanter circa eadem myſteria prorſus inevidentia, & naturales humani genii vires excedentia convenirent invicem, ac conſentirent, niſi divina aliqua virtute ad id moverentur? maximè cùm experientia conſtet omnes alias Sectas, falſis opinionibus deditas ſtatim in varias diviſiones abire, & facilè extingui.

Secundò, conſiderari poteſt Eccleſia, prout infallibiliter à Spiritu S. regitur, & propter ejus divinam aſſiſtentiam, non poteſt errare in ſuis dogmatibus, & fidei decretis. Hinc duplex exurgit Eccleſiæ authoritas in proponendis fidei myſteriis, quarum una cenſeri poteſt Politica, & civilis; quæ maximè oritur ex veracitate tot hominum ſapientia, ac ſanctitate, & conſequenter fidei dignitate pollentium. Qua ratione S. Auguſtinus in lib. contra epiſtolam Fundamenti cap.4. inter præcipua motiva, quæ ipſum intra Eccleſiæ ſinum detinebant, & ad præbendum aſſenſum rebus ab ea propoſitis pellicebant, numerat *ſapientiam Doctorum*, *conſenſum populorum*, *vim miraculorum*, *antiquitatem*, *& perpetuam Pontificum ſucceſſionem*, *&c.* Alia autem authoritas Eccleſiæ cenſetur divina, & infallibilis, quę ipſi convenit, quatenus eſt organum, & inſtrumentum Spiritus ſancti, per quod ipſe ſua promit oracula, ipſique perpetuò aſſiſtit, juxta illam Chriſti Domini promiſſionem, *Spiritus Patris veſtri loquitur in vobis*, Matth. 10. Hinc Apoſtoli decernentes non eſſe ſervanda legalia Actor. 15. ajunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*.

His prælibatis, determinandum eſt quodnam ſit iſtud motivum, ſeu principium certum, ac infallibile, in quod fides noſtra reſolvi poſſit, tam quoad propoſitionem credendorum, quàm quoad aſſenſum præbendum rebus, & objectis revelatis, ac propoſitis. Circa cujus reſolutionem tam multiplex, ac varia eſt Authorum ſententia, ut penè quot ſunt capita, tot ſenſus appareant. Imprimis namque Manichæi, ut refert S. Auguſtinus lib. *De utilitate credendi* cap.1. docebant ſuperſtitioſum eſſe fidem ante rationem imperare, quaſi nihil credendum ſit, niſi quod ratio ſuaſerit: quem utique errorem innovaſſe videtur Petrus Abailardus, qui, ut narrat S. Bernardus Epiſt. 190. *in primo limine Theologiæ, vel potiùs ſtultologiæ ſuæ, fidem definit æſtimationem; quaſi cuique in ea ſentire, & loqui quæ libeat, liceat; aut pendeant ſub incerto vagis, ac in variis opinionibus noſtræ fidei ſacramenta, & non magis certa veritate ſubſiſtant*. *Secunda* ſententia eſt Lutheranorum, ac Calviniſtarum aſſerentium ultimam reſolutionem fidei noſtræ, tam quoad propoſitionem credendorum, quam quoad aſſenſum rebus propoſitis, fieri debere in ſolam Scripturam, aut internum motum Spiritus ſancti cuilibet fideli ſpecialiter aſſiſtentis, ut ex Scriptura ſacra cognoſcat, quid ſit credendum. *Tertia* ſententia eorum eſt, qui volunt illam reſolutionem fieri in ipſummet divinæ fidei habitum, per quem apparent objecta credenda. *Quarta* ſententia eſt illorum, qui ultimam hanc reſolutionem refundunt in authoritatem Eccleſiæ; qui quidem rurſus varias in ſententias ſcinduntur. *Primò* namque Medina lib.6. de recta fide cap.11. contendit fidem noſtram ultimò niti divina authoritate Eccleſiæ. *Secundò*, Valentia qu.1. p.1. diſtinguens inter propoſitionem, & definitionem rerum credendarum, dicit fidem reſolvi in authoritatem divinam, quę tribuitur Eccleſiæ; propoſitionem vero in illius authoritatem humanam, & civilem. *Tertiò*, Suarez diſp. 3. ſect.8. diſtinguens inter reſolutionem fidei quoad ſe, & quoad nos; ait Fidem ſpectatam ſecundùm ipſius naturam reſolvi in divinam authoritatem Eccleſiæ, ſpectatam verò quoad nos, reſolvendam in ipſius Eccleſię authoritatem civilem, & humanam. *Quartò*, de Lugo vult aſſenſum fidei partim reſolvi in utilitatem divinam, partim verò in teſtimonium Eccleſiæ, &c. *Quarta* ſententia eorum eſt, qui aſſerunt ul-

Digitized by Google

ultimam reſolutionem quoad propoſitionem, & revelationem credendorum, nec-non, & eorum aſſenſum præbendum fide privata, fieri in revelationem ſpecialem; ubi verò objecta revelata credi debent fide Catholica, & Univerſali, tunc fides debet reſolvi in ipſum Eccleſiæ teſtimonium tam divinum, quàm humanum. *Ultima* tandem ſententia, quæ communior, & verior apparet, ac ſubtilis Doctoris menti, & doctrinæ conformior, eorum eſt, qui docent ultimam fidei reſolutionem fieri debere quoad propoſitionem, & revelationem credendorum in ipſam authoritatem Eccleſiæ determinantis, ac proponentis hoc, vel illud eſſe à Deo revelatum: Quantum verò ad aſſenſum, quem Fidelis præbet rebus ipſis revelatis, illam reſolutionem fieri debere in veritatem divinam tam in cognoſcendo, quàm in dicendo.

CONCLUSIO PRIMA.

Humana ratio non eſt ſufficiens fundamentum quo niti poſſit fides Chriſtiana; ac ſubinde illa in eam non poteſt reſolvi. Hæc eſt de fide, maximè quantum ad priorem partem, & probatur ex illo 1. ad Corinth. 2. *Prædicatio noſtra non eſt in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.* Et ideo idem S. Paulus 2. ad Cor. 10. dicit oportere *captivare intellectum in obſequium Chriſti*; nulla autem eſſet captivitas intellectus, ſi illa tantùm crederet, quæ evidenter apparerent, & ſolùm per naturalem rationem innoteſcerent. Eadem veritas apparet ex illis verbis Chriſti Domini Matth. 10. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus* (nempe myſteria fidei) *& revelaſti ea parvulis.* Et cap. 12. idem Chriſtus Dominus alloquens Petrum, qui eum Dei filium eſſe conteſtatus fuerat, ait, *Caro, & ſanguis non revelavit tibi*: ubi nomine carnis, & ſanguinis ſignificat naturalem intellectus virtutem, & operationem.

Patet eadem veritas ex communi ſententia SS. Patrum; maximè verò S. Dionyſii cap. 6. de divinis nominibus ubi ait: *Fides eſt ſtabilis credentium ſedes, & ſimplex veritatis notio imperſuaſibili veritate certa.* Hoc eſt, notio eorum, quæ ratione naturali non poſſunt percipi, nec probari, unde egregiè monet S. Nazianzenus Orat. 34. *Fidem potiùs, quàm rationem, ſequamur.* Et ſanctus Hilarius lib. 8. de Trinitate circa medium: *Maximum*, inquit, *fidei meritum, eſt ſperare, quod neſcias.* Quibus eleganter concinit ſanctus Auguſtinus Tract. 4. in Joan. ponderans illud Iſaiæ 7. *Niſi credideritis, non intelligetis*; ait enim: *Credimus ut cognoſcamus, non cognoſcimus ut credamus*; Unde ſer. 20. de verbis Apoſtoli: *Melior eſt*, inquit, *fidelis ignorantia, quàm temeraria ſcientia.* Nam, ut ſubdit S. Gregorius hom. 25. in Evangelium: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

Probatur etiam ratione: Si fides inniteretur humano ratiocinio, maximè vel evidenti, vel tantùm probabili: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem *primum*, quia evidentia objecti neceſſariò allicit intellectum ad aſſenſum: fides autem non ita neceſſitat, quia eſt libera, & liberrimè ſuſcipitur à voluntate: *Nam*, inquit S. Auguſtinus hom. 26. in Joann. *cætera poteſt homo nolens: credere autem non niſi volens*; Unde etiam myſteria fidei pro arbitrii libertate negari poſſunt, & ipſa fides rejici, ut conſtat non ſolùm de infidelibus, qui fidem ſuſcipere repugnant, & fiunt rebelles lumini, dum eis myſteria fidei nuntiantur: ſed etiam ex ipſis hæreticis, qui jam ſuſceptam fidem abjiciunt, & pro ſua libertate, aliqua fidei myſteria credere detrectant. Non etiam *ſecundum*: alioqui fidei aſſenſus non eſſet firmus, ac ſtabilis, ſed dumtaxat fluctuans, ac dubius, quod utique in Abailardo damnat S. Bernardus his verbis: Si fluctuat fides, inanis eſt, & ſpes „ noſtra. Stulti ergo Martyres noſtri, ſu- „ ſtinentes tam acerba propter incerta, nec „ dubitantes ſub dubio remunerationis præ- „ mio durum per exitum diuturnum inire „ exilium. Sed abſit ut putemus in fide, „ vel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, du- „ bia æſtimatione pendulum, & non ma- „ gis totum, quod in ea eſt, certa, ac ſo- „ lida veritate ſubnixum, oraculis, & mi- „ raculis divinitùs perſuaſum, ſtabilitum, „ & conſecratum partu Virginis, ſangui- „ ne Redemptoris, gloria Reſurgentis. „ Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt ni- „ mis. Si quo nimis, ipſe poſtremò Spiri- „ tus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, „ quòd Filii Dei ſumus. Quomodo ergo „ fidem, quis audet dicere æſtimationem, „ niſi qui Spiritum iſtum nondum accepit, „ quive Evangelium aut ignoret, aut fabulam putet? *Scio cui credidi: & certus ſum*, „ clamat

„ clamat Apoſtolus, & tu mihi ſubſibilas,
„ Fides eſt æſtimatio? Tu mihi ambiguum
„ garris, quo nihil eſt certius? Sed Augu-
„ ſtinus aliter, Fides, ait, non conjectan-
„ do, vel opinando, habetur in corde in
„ quo eſt, ab eo cujus eſt, ſed certa ſcien-
„ tia, acclamante conſcientia. Abſit ergo;
„ abſit, ut hos fines fides habeat Chriſtia-
„ na. Academicorum ſint iſtæ æſtimationes,
„ quorum eſt dubitare de omnibus, ſcire
„ nihil. Ego verò ſecurus in Magiſtri Gen-
„ tium ſententiam pergo, & ſcio quoniam
„ non confundar. Placet mihi, fateor, il-
„ lius de fide definitio, etſi iſte etiam ipſam
„ latenter inſimulet. *Fides eſt*, ait, *ſubſtan-
„ tia rerum ſperandarum*, *argumentum non
„ apparentium*. Subſtantia, *inquit*, rerum
„ ſperandarum non inanium phantaſia con-
„ jecturarum. Audis *ſubſtantiam*, non licet
„ tibi in fide dubitare, vel diſputare pro
„ libito, non hàc illacque vagari per ina-
„ nia opinionum, per devia errorum. Sub-
„ ſtantiæ nomine aliquid tibi certum, fi-
„ xumque præfigitur. Certis clauderis fi-
„ nibus, certis limitibus coarctaris. Non
„ eſt enim fides æſtimatio, ſed certitudo.
Hæc S. Fernardus.

Objiciebat Abailardus illud Eccleſiaſtici 19. *Qui citò credit, levis eſt corde*: ſed citò credere, eſt fidem adhibere rei propoſitæ ante manifeſtam illius evidentiam, & veritatem compertam per ratiocinium: igitur maximè humano teſtimonio nititur.

Reſpondeo ſenſum litteralem illius Oraculi intelligendum eſſe de fide humana, nempe quòd non ſit adhibenda niſi cum prudenti deliberatione, quippe cùm nitatur teſtimonio hominis, qui errori, & mendacio obnoxius eſt; de hac enim humana fide loquitur Sapiens, utpote cùm ibi agat de iis, qui faciles aures præbent alienam vitam vellicantibus, ac carpentibus. *Adde* quòd etiamſi oraculum iſtud intelligendum eſſet de fide humana, tantùm ſignificaret non eſſe tam citò, tamque facilè credendum dicenti ſe habere revelationem divinam, quando aliunde non conſtat per aliquod aliud teſtimonium hominem iſtud aſſerentem eſſe dignum cui credatur.

Objiciebat 2. alios Scripturæ S. textus quibus ſignificari videtur priùs eſſe examinandum quid credi debeat. Sic Lucæ 1. de Virgine dicitur, quòd illa non leviter Angelo myſterium Incarnationis annuntianti crediderit, ſed *cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio*: Sic iſtud 1. Theſs. 5. *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete*. Necnon & illud 1. Joan. 4. *Probate ſpiritus an ex Deo ſint*.

Reſpondeo ad primum, B. Virginem prudenter quidem examinaſſe, an qui loquebatur eſſet verus, aut ementitus Dei nuntius, nec diu in iſta dubitatione hæſit, ſed quemadmodum nec citiùs, ita nec tardiùs credidit, quàm oportuit; & ideo ejus fides commendatur ab Eliſabetha ei dicente, *Beata quæ credidiſti*; non tamen credidit propter ullam rationem humanam, ſed propter hoc divinum teſtimonium ſibi ab Angelo propoſitum, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*; hoc enim ubi audivit Maria, ſtatim reſpondit Angelo, *fiat mihi ſecundùm verbum tuum*. Similiter ad alios textus dico, probandos quidem eſſe Spiritus ſi ex Deo ſint, nec citò credendum eſſe iis, qui Prophetarum inſtar, aut Apoſtolorum aliquid ex parte Dei nuntiarent, præter traditam ab Apoſtolis doctrinam, aut ab Eccleſia probatam, ut facere ſolent omnes hæreſiarchæ; illi namque omnes Novatores probandi ſunt, & ab eis ſunt exigenda ſuæ prætenſæ divinæ Miſſionis, ac delegationis indicia, & ſigna, nempe vel miracula, vel ſecretorum revelatio, vel futurorum eventuum certa prædictio &c.

Objiciebat 3. Si abſque evidenti ratione objectis propoſitis credendum ſit, conſequens erit, quòd plura credi poterunt contra manifeſtam rationem, ſicque excuſandi venient infideles, ſi nonnulla abſurdiſſima contra manifeſtam rationem credant, quippe reponent, ſe, contempta & abjecta ſua ratione, ſe Deo credere: at id aſſerere videtur abſurdum: igitur &c.

Reſpondeo negando majorem, dum enim negamus credendum eſſe propter evidentem rationis notitiam, non excludimus omnem omninò rationis uſum in eliciendo fidei actum: neceſſaria namque eſt aliqua objecti intelligentia, & notitia priùs quàm ipſi fides adhibeatur: non quidem quatenus eſt in ſe, ſed propter quod proponitur, & offertur ad credendum; unde non eſſent excuſandi infideles ſi crederent aliqua præter ea, quæ ipſis ab Eccleſia credenda proponuntur.

CONCLUSIO SECUNDA.

Fides non nititur ſola Scriptura ſacra, nec interno motu Spiritus ſancti; & conſequ-

quenter in ipſa non poteſt reſolvi. Probatur concluſio *primò*, quantum ad Scripturam ſacram, quòd nempe illa non ſit regula ſufficiens ad diſcernendum revelata à Deo ab iis, quæ ab ipſo non revelantur; regula enim fidei certiſſima, & infallibilis, debet eſſe conſtantiſſima, & omninò incorruptibilis; ſi enim corruptioni, & alterationi ſit obnoxia, nullus de regulatis per eam poterit eſſe certus, & ſecurus: ſed Scriptura ſacra alterationi, & corruptioni ſubjacet, mutari namque poteſt, vel per additionem, vel per detractionem, vel per tranſmutationem voluntariam, ut fit ab hæreticis, qui divinam Scripturam interpolant: ſed etiam hominum ignorantia, imò & incuria, ut plerumque contigit apud Amanuenſes, aut Typographos: hinc tot fuere ſacrorum Bibliorum emendationes, & editiones, maximè verò *Vulgatæ* non ſolùm à Sixto V. ſed à Clemente VIII. in multis emendatæ, quibus non obſtantibus, Franciſcus Lucas Theologus, & Decanus Cathedralis Eccleſiæ Audomarenſis, libellum edidit continentem plures lectionum varietates, quibus perfectior reddi poſſit ipſa Clementis editio, ſi accederet alterius Romani Pontificis auctoritas: collectio autem illius Franciſci Lucæ comprehendit quater mille, & ampliùs loca, quæ in Bibliis à Clemente porrectis ulteriùs poſſent emendari. Idipſum notabiliùs patet in Codicibus Hebræis, & Græcis.

Deinde, ſi Scriptura ſacra per ſe ſufficeret ad diſcernendum revelata à non revelatis, etiam ſufficiens eſſet ad dirimendas omnes circa fidem controverſias: ſed ad id non eſt ex ſe ſola ſufficiens, quippe cùm ipſa nec aperiat quinam ſint libri Canonici, ſunt enim integri libri, quos uti ſpurios reſpuunt Hæretici Lutherani, & Calviniſtæ: putà librum Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum; imò ex receptis libris Canonicis non ſolùm plurimi verſus, ſed etiam prolixa capita ab eis exploduntur. Nam in lib. Daniel. cap. 3. habentur continui 67. verſiculi, quos omnes illi expungunt; habentur præterea integra, & prolixa capita 13. & 14. comprehendentia Suſannæ, & Draconis Beli, & carceris Danielis, & tranſlationis Habacuc Prophetæ hiſtorias, quas illi non admittunt, quamquam nullo prorſus ipſius Scripturæ teſtimonio præfati libri, verſiculi, ac capitula improbentur.

Denique, plurimos complectitur pugnantes invicem textus, qui non ita facilè per eamdem conciliari poſſe videntur; Sic Joan. 10. Chriſtus Dominus ait. *Pater major me eſt*, & cap. 14. idem teſtatur, *Ego & Pater unum ſumus*.

Reponunt hæretici textus pugnantes, ſicut & intellectu difficiles explicari, ac conciliari per alios.

Verùm, quamquam ingenuè fatear plurimos Scripturarum textus ſic poſſe per alios explicari, & conciliari, tamen fatendum plurium interpretationem, & conciliationem eſſe aliunde, quàm ab ipſa Scriptura petendam, quod maximè conſtat de textibus mox laudatis ex Evangelio S. Joannis; cùm enim olim Ariani, ut Chriſti D. Divinitatem elevarent, Catholicis objicerent priorem textum, reponebant Catholici cum S. Athanaſio, quòd Chriſtus eſſet *æqualis Patri ſecundùm Divinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem*. Cùm autem Catholici poſteriorem textum Arianis objicerent, hi reponebant illum eſſe intelligendum de unitate non Divinitatis, & eſſentiæ, ſed conformitatis voluntatum, & affectuum. Quam utique confirmationem explicabant ex illo Joann. 17. ubi Chriſtus D. Patrem exorat, ut ejus Diſcipuli *Omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te; ut & ipſi in nobis unum ſint*: quibus ſignificat ſe dumtaxat loqui de unitate affectûs, nec enim Fideles invicem, aut cum Deo poterant habere unitatem eſſentiæ, & entitatis. Et infrà, *Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*. Unde ſi vera eſſet univerſaliter Hæreticorum reſponſio, quòd nempe pugnantium Scripturæ textuum conciliatio non eſſet aliunde quærenda, quàm ex ipſamet Scriptura, palmarium concedendum fuiſſet Arianis, utpote qui adverſantem ſibi Scripturam diluebant per alios ejuſdem Scripturæ textus; quod itidem ita facili negotio præſtare non poterant Catholici.

Inſuper Scriptura ſacra plerumque eſt intellectu difficillima, ut S. Petrus teſtatur epiſt. 2. cap. ult. ubi loquens de S. Paulo, ait: *Sicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant ſicut & cæteras Scripturas*. Quibus verbis ſanctus Petrus ſignificat in Scriptura ſacra quædam eſſe obſcura, quorum ſenſum non poſſumus propria interpretatione aſſequi; unde idem monebat cap. 1. *Quòd* omnis

Pro-

„ Prophetia Scripturæ propria interpreta-
„ tione non fit: non enim humana vo-
„ luntate allata eſt aliquando Prophetia,
„ ſed ſpiritu Dei inſpirati locuti ſunt ſan-
cti Dei homines: igitur Scriptura ſacra per ſeipſam non poteſt ſufficienter diſcernere, quænam ſint credenda à non credendis.

Idem ferendum eſt judicium de interno ſancti Spiritus afflatu, ſeu privata cujuſcumque revelatione: *Primò*, quia regula ſufficiens ad diſcernendum credenda à non credendis, debet eſſe certa, & conſtantiſſima: ſed privata illa revelatio eſt omninò incerta; & internus ille afflatus omninò dubius, an ex Spiritu ſancto ſit. Nam ut dicitur 3. Regum ult. *Deus dedit ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum Achab*, qui tamen omnes putabant ſe agi Spiritu Dei, nam Sedecias unus ex illis Pſeudo-Prophetis Michæam verum Dei Prophetam alloquens, ac percutiens, ait: *Mene ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi?* Quare ſanctus Joan. epiſt. 1. cap. 4. monet: *Nolite omni Spiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint*; Igitur ſi ipſi debemus probare, & dijudicare ſpiritum, ipſe non poteſt eſſe judex noſter: non enim licet judicem judicare.

Deinde, Si ſpiritus ille internus poſſet eſſe certa fidei, ac pietatis regula, conſequens eſſet, quòd quiſquis pro libito poſſet genio indulgere, & perverſiſſimam à ſe excogitatam doctrinam, atque etiam horrenda ſcelera tueri, ac defendere, jactitando id ſibi à ſancto Spiritu eſſe inſpiratum: quis enim poterit oſtendere hoc eſſe falſum, ſi hujus rei non ſit alius judex præter internam inſpirationem? Hinc videmus libertinos nefandiſſima ſcelera, Lutherum, aliosque Apoſtatas ſacrilegas nuptias, adulteria, Monaſteriorum compilationes, in præpoſitos Principes conſpirationes, & alia hujuſmodi ſcelera ementita Spiritus ſancti authoritate, & inſpiratione probare.

Denique, Si Spiritus ille privatus eſſet ſufficiens regula fidei ad diſcernendum credenda à non credendis, daretur continua occaſio ſchiſmatum, quilibet enim exiſtimans, & fingens ſe habere ſpiritum revelantem, ſeligere poterit pro objecto fidei, quod ſibi magis arriſerit, nec ab ullo prorſus poterit erroris argui, quippe affirmabit ſe id à Spiritu ſancto interiùs loquente excipere; imò ſæpè continget, quòd idem ſpiritus videbitur ſibi ipſi contrarius, dum unus aſſeret ſibi eſſe revelatum id cujus contrarium alter ſibi revelatum eſſe dicit; ſic in Lutheranis, & Calviniſtis (qui hunc internum ſpiritum pro certa regula excipiunt) ſpiritus ille eſt omninò contrarius in plurimis, maximè verò circa divinam Euchariſtiam: ſiquidem Lutherani credunt Chriſti Domini corpus realiter, & ſubſtantialiter eſſe præſens in Euchariſtia, cujus contrarium Calviniſtæ affirmant.

Quod utique argumentum præclarè urget Campianus Orat. 1. ad Academicos, ubi ita loquitur. Cur igitur alios alii lan-
cinatis, cùm omnes eodem ſpiritu glo- „
riemini? *Calvinianorum* ſpiritus recipit „
ſex epiſtolas, quæ ſpiritui non placent „
Lutherano; freti tamen non uterque Spi- „
ritu ſancto. *Anabaptiſtæ* Hiſtoriam Jobi „
fabulam appellant, Tragicis, & Comi- „
cis legibus intermixtam, qui ſciunt? Spi- „
ritu docente. *Caſtalio* myſticum illud Sa- „
lomonis Canticum, quod ut Paradiſum „
animæ, ut manna reconditum, ut opi- „
paras in Chriſto delicias, Catholici ad- „
mirantur, nihilo pluris, quàm cantile- „
nam de amicula, & cùm pediſſequis „
aulæ colloquium amatorium venereus „
furcifer æſtimavit, unde hauſit? à Spiri- „
tu ſancto. In Apocal. Joan. cujus om- „
nes apices excelſum aliquid, & magni- „
ficum ſonare confirmat Hieronymus in „
epiſt. ad Paulinum, Lutherus, & Bren- „
tius, & Kemnitius, quiddam neſcio quid „
difficile Ariſtarchi deſiderant: eo ſcilicet „
propendentes, ut exauctoretur: quem „
percunctati? Spiritum. Quatuor Evan- „
gelia fervore præpoſtero *Lutherus* inter ſe „
committit, & prioribus tribus epiſtolis „
Pauli longè præferens, unicum deinceps „
Evangelium Joannis, pulchrum, verum, „
præcipuum decernit eſſe [illegible]minandum. „
Quippe qui, quòd in ipſo [illegible], liben- „
ter etiam Apoſtolos ſuarum rixarum ſo- „
cios adſcripſiſſet: quo Doctore? Spiri- „
tu. Quin etiam iſte fraterculus non du- „
bitavit Evangelium Lucæ petulanti ſty- „
lo perſtringere; quòd in eo nobis cre- „
briùs bona virtutum opera commen- „
dentur: quem interrogavit? Spiritum. „
Theodorus Beza verbum illud arcanum „
ex Lucæ 22. cap. *Hic eſt calix novum te-* „
ſtamentum in ſanguine meo, qui (Calix) „
pro vobis funditur; auſus eſt ut corru- „
ptum, vitiatumque traducere, quòd „
hæc oratio nullam expoſitionem, niſi de „

R 2 vino

Digitized by Google

„ vino calicis converſo in verum Chriſti „ ſanguinem patiatur, quis indicavit? Spi- „ ritus. Denique cùm omnes credant ſuo „ quiſque ſpiritui, nomen ſancti Spiritus „ horribili blaſphemia mentiuntur. Qui „ ſic agunt, nonne ſe produnt, nonne „ facilè refutantur, nonne in conſeſſu ta- „ lium virorum, qualis eſtis Academici, „ tenentur, ac minimo negotio conſtrin- „ guntur? Hactenus ille.

Objicies primò varios Scripturæ textus, quibus inſinuare videtur Scripturam ſacram eſſe potiſſimùm conſulendam in rebus fidei ſtatuendis: Sic Chriſtus Dominus Judæos alloquens, qui ejus Divinitatem in dubium revocabant, & illum verum eſſe Meſſiam inficiabantur, ait Joan. 5. *Scrutamini Scripturas, illæ enim teſtimonium perhibent de me.* Et infrà: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi.* Et Lucæ ult. Scripturis utitur ad confirmandam veritatem ſuæ reſurrectionis, & ſubinde Chriſtus Dominus apertè docet Scripturam ſacram eſſe veram, ac legitimam fidei regulam, quæ in proponendis rebus fidei maximè debeat audiri. Id ipſum indicat S. Paulus 1. ad Timoth. 3. ubi poſtquam ei dixiſſet, *ab infantia ſacras litteras noſtis*, addit: Omnis Scriptura divinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, &c.

Reſpondeo his, & ſimilibus textibus nihil aliud ſignificari, quàm quòd Scriptura ſit equidem infallibilis regula fidei, cùm enim illa ſit verbum Dei ſcriptum, neceſſe eſt, ut ſit regula veritatis, quia nulla eſt certior regula, quàm Dei authoritas, quæ in ejus verbo continetur, & per illud applicatur, unde ſicut impoſſibile eſt Deum mentiri per ſe immediatè; ita & impoſſibile eſt eum mendacium facere per alterum, ſiquidem moraliter utrumque perinde eſt. Inde tamen non ſequitur, quòd Scriptura ſacra per ſe ſit ſufficiens regula, quâ credenda diſcernantur à non credendis, quod ſolùm in præſenti concluſione intendimus.

Objicies ſecundò plures itidem Scripturæ textus, quibus inſinuatur audiendum eſſe Spiritum Dei in nobis loquentem, ac inſpirantem ea, quæ credenda, & facienda ſunt. Sic illud primæ ad Cor. 2. dicitur quòd *animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei .... Spiritualis autem judicat omnia, & ipſe à nemine judicatur.* Unde conſequens eſt, quòd quiſquis Spiritu Dei agitur, rectè judicare poteſt, & diſcernere, quæ credenda ſint à non credendis: Similiter 1. Joan. 2. hortatur Apoſtolus Fideles: *Vos unctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis &, Non neceſſe habetis, ut aliquis doceat vos: ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium, & ſicut docuit vos, manete in eo.*

Reſpondeo ad primum, reverà hominem ſpiritualem, quatenus agitur, & regitur Spiritu Dei, omnia rectè judicare, nec idcirco ab ullo debere reprehendi, quia tamen non ſemper nobis conſtat, an ille hîc, & nunc Spiritu Dei dirigatur, quippe cum multi exiſtiment ſe agi Spiritu Dei, qui tamen ſpiritu nequitiæ impelluntur, ut conſtat non ſolùm de Prophetis Achab, ſed etiam de illis Judæis, quos redarguit S. Paulus, qui habebant zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam; hinc fit, quòd alio judice, ac directore indigeamus, à quo infallibiliter excipiamus, quæ ſunt credenda à non credendis.

Ad ſecundum dico S. Joannem ibi ſolùm agere cum iis, qui in fide, tum à ſe, tum ab aliis Apoſtolis erant inſtructi; unde per *unctionem*, quam ibi vult in ipſis manere, ſignificat eandem fidem, quam per Apoſtolorum prædicationem à Deo acceperant, hinc eos exhortatur ne ab ea fide excidant, & ne alios Pſeudoapoſtolos à recta fide illos avertentes audiant. Unde præmiſit: *Hæc ſcripſi vobis de his, qui ſeducunt vos.* Quòd autem alia non poſſit eſſe S. Joan. ſententia non ſolùm apparet ex textu, ſed etiam id aperta ratione evincitur; nam ſi ſola interna S. Spiritus unctio, & inſpiratio ſufficeret ad diſcernenda ea, quæ credenda, & facienda ſunt à non credendis, & faciendis, ſequeretur, quòd nec fideles, ad quos ſcribebat, imò nec infideles convertendi ullo protſus Doctore, & inſtructore opus haberent: ſubindeque etiam ipſis fruſtranea foret Scriptura ſacra, quia Deus omnia, que credenda ſunt, & facienda ſufficienter unicuique privatim revelaret, nec quiſquam teneretur alia credere, quàm quæ Deus ipſi per internam illam revelationem nota feciſſet, quod eſt abſurdum.

CONCLUSIO TERTIA.

O*Bjectum ultimò terminativum aſſenſus fidei infuſæ, non eſt ipſemet divinæ fidei habitus*; Hæc eſt Doctoris quæſt. 23. citata num. 7. &c.

Pro-

Probatur primò: quia, ut dicemus infrà, habitus ſupernaturales non inclinant potentias ſenſibiliter in ſua objecta, nec eis conferunt faciliorem operationem, ſed ſolùm dant facultatibus virtutem producendi actum in ſubſtantia ſupernaturalem: ſenſibilis autem illa facultatis propenſio, & facilitas in ſuis operationibus eliciendis provenit, aut à gratia præveniente, aut ab habitibus acquiſitis; at illud quod ultimò terminat, ſeu in quod ultimò reſolvitur noſter aſſenſus fidei infuſæ, debet facilitatem conferre ad eliciendum iſtum aſſenſum, idcirco enim ultimò terminat, quia in eo tamquam in firmiſſimo ſui aſſenſus motivo quieſcit intellectus: igitur aſſenſus ille non poteſt reſolvi in ipſum fidei habitum. Secundò, ſi aſſenſus fidei infuſæ reſolveretur in ipſummet fidei habitum; ita quòd habitus ille eſſet cauſa, cur quis ultimò aſſentiretur rebus propoſitis, ſequeretur, inquit Doctor n.14. *Primò*, quòd omnes habentes habitum fidei infuſæ, ſtatim ac ipſis proponeretur aliquid divina fide credendum, eis mox aſſenſuros, etſi nuſquam audiiſſent, aut ſaltem fuiſſent obliti illam eſſe à Deo revelatam; haberent enim in ipſo fidei habitu motivum ſufficienter determinativum intellectus ad præbendum aſſenſum: abſurdum autem eſt, quòd quis credat aliquid fide divina abſque ulla prorſus tendentia in Deum: igitur &c. Sequeretur *ſecundò* aſſenſum fidei non prærequirere imperium voluntatis, & conſequenter non eſſe liberum, nec ſubinde virtutem aliquam: quia habitus ille fidei cùm non ſit liber ex ſe, nec ratione ſui ſubjecti, nempe intellectus, inclinaret naturaliter, & neceſſariò intellectum ad aſſenſum: abſurdum eſt autem aſſerere fidem divinam virtutem, nec actum fidei eſſe liberum: alioqui non eſſet meritorius: unde S. Auguſtinus hom.25. in Joan. *Cætera*, inquit, *poteſt homo nolens; credere autem nonniſi volens*. Igitur &c. Sequeretur *tertiò*, quòd fidelis aliquis habens fidem infuſam poſſet aſſentiri myſteriis fidei abſque ulla prorſus inſtructione; ſi enim fides infuſa haberet illam vim determinandi intellectum ad aſſentiendum, quòd Deus eſſet trinus, & unus v. g. per ſolam apprehenſionem terminorum, conſequens eſſet, quòd puer baptizatus, ſtatim, ac rationis, & libertatis uſum obtinet, & apprehendit illos terminos, *Deus eſt trinus, & unus*, inclinaretur neceſſariò ad aſſentiendum ipſis terminis abſque ullâ prorſus ulteriori inſtructione, & ullo motivo, quod ipſum manuduceret ad aſſenſum præbendum: hoc autem falſum eſſe non ſolùm experientia demonſtrat; ſed etiam ratio convincit; quia non poteſt intellectus aſſentiri alicui objecto inevidenti, niſi interveniat imperium voluntatis: volnntas autem non poteſt movere intellectum ad aſſentiendum, niſi iſtius aſſenſus motivum aliquod habeat: igitur &c.

His adde, quòd inde ſequeretur fidem non eſſe fidem; aſſenſus enim fidei ſive divinæ, ſive humanæ neceſſariò elicitur propter teſtimonium alicujus cui creditur: at ſi habitus infuſus per ſe ſufficienter moveret intellectum ad aſſentiendum, ad id non opus eſſet ullo teſtimonio externo, & conſequenter non eſſet verus aſſenſus fidei.

Objicies primò. In id aſſenſus fidei debet reſolvi, quod manifeſtat objecta credenda: at per fidei lumen objecta credenda manifeſtantur; hanc enim idcirco lucernam appellat S. Petrus epiſtola 2. cap. 1. *Cui benefacitis attendentes, tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco*, igitur &c.

Diſtinguo majorem: Quod manifeſtat objecta credenda per modum luminis ſe tenentis ex parte objecti motivi, ac terminativi, concedo: ex parte principii, nego. Minorem ſimiliter diſtinguo, fides eſt lumen habens rationem principii reſpectu actus, & aſſenſus fidei, quia concurrit tamquam concauſa cum intellectu cui ineſt ad illum aſſenſum eliciendum: non autem movet objectivè, quia non cognoſcitur: lumen autem, de quo agimus, eſt illud quod objectivè manifeſtat veritatem, quodque appellatur medium cognitum, & eſt ratio, quam proferre poſſumus cur credamus: hoc autem eſt teſtimonium dicentis, & atteſtantis, ſive divini, ſive humani; ſi enim quis requirat cur credam aliquid certiſſimè, rectè reponam, quia homo fide dignus, id certum eſſe mihi teſtatus eſt.

Inſtabis. Lumen corporeum ſufficienter manifeſtat viſui colores: ſimiliter lumen beatificum, licèt ſit habitus elicitivus viſionis claræ Dei, tamen ita Deum manifeſtat, ut ſine ullo alio modo ei viſioni aſſentiatur intellectus: igitur etiam fides, quæ aſſimilatur lumini corporeo, & cui correſpondet lumen gloriæ, etiam per ſeipſum ſufficienter movet intellectum ad aſſentiendum propoſitionibus fidei.

Digitized by Google

Nego conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt: *Primò*, quia, inquit Lugo diſt. 1. ſect. 2. viſus corporeus non movetur à lumine ad veritatem coloris credendam, nec diſcurrit formaliter, aut virtualiter: ſed lumen tantùm in eo requiritur, vel tamquam principium coefficiens ſpecies colorum, vel tamquam conditio, & productio viſionis; & fortè licèt ſit medium ipſius viſionis, tamen non eſt medium incognitum, & imperceptum ab oculo; quia oculus videndo objecta colorata, percipit etiam lumen, quo illuſtrantur: habitus autem fidei eſt medium incognitum, & per conſequens, non poteſt ſufficienter movere intellectum ad aſſenſum, ita ut in ipſo ſuam credulitatem fundet, & in eo quieſcat. *Ad ſecundum*, dico ſimiliter, nòn eſſe paritatem; quia lumen iſtud cùm intellectui clarè repræſentet objecta, ut ſunt in ſe, efficit conſequenter, ut intellectus iiſdem propter eorum evidentiam aſſentiatur: ſecus eſt autem de habitu fidei, qui quantumvis illuminet intellectum, tamen relinquit objecta, quæ manifeſtat ſemper obſcura; unde dumtaxat in illa tendit propter alienum teſtimonium.

His adde, quòd habitus fidei, & luminis gloriæ in hoc invicem conveniant, quod ſint lumen ſe tenens ex parte principii, quia ſolùm objecta manifeſtant in genere cauſæ efficientis, quatenus producunt actus manifeſtationis; ſicut etiam ipſi oculi appellari ſolent lumina apud Latinos, quia videre faciunt: non tamen reſolvitur notitia in illos.

Objicies ſecundò. Aſſenſus fidei reſolvitur in revelationem Dei: ſed divina revelatio fit mediante fidei lumine: igitur fidei habitus eſt id, in quod reſolvitur fidei aſſenſus.

Diſtinguo majorem. Aſſenſus fidei reſolvitur in Dei revelationem, ſumpta revelatione propriè dicta pro veracitate Dei myſteria revelantis, concedo: impropriè dicta pro eo omni, per quod myſteria manifeſtantur, nego. Minorem ſimiliter diſtinguo. Deus revelat medio lumine fidei impropriè, concedo: propriè, nego: propria enim Dei revelatio, eſt Dei locutio; Deus autem non cenſetur nobis loqui propriè; quando concedit habitum fidei divinæ, alioquì cenſeretur alloqui infantes, dum baptizantur, quippe eis infundit habitum fidei: Similiter diceretur nobis loqui, quando largitur intellectum, quia per ipſum poſſumus ei credere, & cognoſcere alia objecta, quod certè abſurdum eſt; facultas enim intellectiva, vel habitus fidei non eſt propriè verbum Dei, unde ejus productio, & largitio, non poteſt cenſeri propriè dicta locutio, vel revelatio.

Objicies tertiò. In id reſolvitur aſſenſus fidei de aliquo myſterio, v. g. Incarnationis, per quod myſterium iſtud nobis fit credibile: at per habitum fidei omnia myſteria fiunt credibilia; eo enim deficiente non poſſemus ullatenus credere ſicut oportet: ergo in habitum fidei ultimò reſolvitur aſſenſus cuilibet myſterio datus.

Diſtinguo majorem. In id reſolvi debet aſſenſus fidei, per quod objectum fit credibile, credibilitate ſe tenente ex parte potentiæ credentis, nego: ſe tenente ex parte motivi ſuadentis veritatem, & terminativi ejuſdem aſſenſus, concedo: Minorem ſimiliter diſtinguo, per habitum fidei objectum fit credibile credibilitate proveniente ex parte principii elicientis actum aſſenſus, concedo: ex parte motivi, ſeu termini, ad quem tendere debet iſte aſſenſus, & velut in eo quieſcere tamquam in ultima ratione, nego: Propriè enim aliquid dicitur credibile, quando adductis rationibus, & motivis perſuadetur eſſe fide dignum, nec ei debere aſſenſum negari propter ſuadentes rationes, quæ ad id pelliciunt.

CONCLUSIO QUARTA.

Auctoritas Eccleſiæ, ejuſque teſtimonium non poteſt eſſe ſive partiale, ſive totale fundamentum primum, quo nitatur noſtræ fidei aſſenſus; nec ſubinde terminus, in quem ipſa ultimò reſolvatur. Hæc videtur eſſe genuina Doctoris ſententia, quam indicat in 4. diſt. 11. qu. 3. n. 15. ubi poſtquam dixit Eccleſiam in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. firmiter, rectè definiviſſe in Euchariſtiæ ſacramento fieri tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, quamquam hæc veritas implicitè dumtaxat in Scriptura ſacra contineretur, addit: *Quidquid proponitur per Eccleſiam eſſe credendum, credendum eſt eſſe de ſubſtantia fidei, & hoc poſt iſtam declarationem ſolemnem factam ab Eccleſia; & ſi quæras quare voluit Eccleſia eligere iſtum intellectum ita difficilem hujus articuli, cùm verba Scripturæ poſſent ſalvari ſecundùm intellectum facilem, & veriorem ſecundùm apparentiam de hoc articulo, dico quòd*

eo

Digitized by Google

eo ſpiritu expoſitæ ſunt Scripturæ, quo conditæ; & ita ſupponendum eſt, quod Eccleſia Catholica eo ſpiritu expoſuit, quo tradita eſt nobis fides, ſpiritu ſcilicet veritatis adepta, & ideo hunc articulum eligit, quia verus eſt; non enim in poteſtate Eccleſiæ fuit facere iſtud verum, vel non verum, ſed Dei inſtituentis: ſed intellectum à Deo traditum Eccleſia explicavit directa in hoc, ut creditur, ſpiritu veritatis. Quibus verbis Doctor ipſum etiam divinum Eccleſiæ teſtimonium in credendis, & proponendis rebus fidei, revocat ad ſupremam Dei veracitatem, & ſic ad divinam authoritatem debet reduci; ac ſubinde ex mente Doctoris, Eccleſiæ authoritas ſive divina, ſive humana, non eſt etiam partialis terminus, in quem fidei aſſenſus reſolvi debeat.

Probatur itaque concluſio: Primò quidem, authoritate Scripturæ ſacræ, quæ inſinuat fidei aſſenſum dumtaxat elici propter divinum teſtimonium: Sic Matth. 15. Chriſtus D. alloquens Petrum, qui eum Dei filium confeſſus fuerat, ait: *Caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, &c.* Et Joan. 1. *Deum nemo vidit unquam: Unigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit nobis*. Et c.5. *Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe*. Hinc ſanctus Paulus 2. ad Theſſ. 2. ait: *Gratias agimus Deo, quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus fidei; accepiſtis illud non ut verbum hominum, ſed ut verbum Dei*. Et 1. Joan.5. *Qui non credit Filio mendacem facit eum, quia non credit in teſtimonium, quod teſtificatus eſt Deus de filio ſuo*. Quibus omnibus apertè ſignificatur aſſenſum fidei dumtaxat elici debere propter ſolùm divinum teſtimonium, quo firmetur, & in quod reſolvatur.

Idem docent SS. Patres, maximè verò ſanctus Auguſtinus in libro contra epiſtolam Fundamenti cap.14. ubi ait: *Eos ſequamur, qui nos invitant priùs credere, quæ non valemus intueri, ut ipſa fide valentiores facti, quod credimus intelligere mereamur, non jam hominibus, ſed ipſo Deo mentem noſtram intrinſecùs firmante, atque illuminante*. Qubus verbis S. Auguſtinus docet nos promoveri quidem ad fidem per doctrinam, & miniſterium hominum; at fidei aſſenſum dumtaxat fieri propter ſolam Dei authoritatem.

Probatur etiam ratione: Fides Theologica in hoc ab humana fide diſcrepat, quod hæc humano, illa divino teſtimonio fulciatur, ſed quantumvis Eccleſia dirigatur per infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam; atque hac ratione ejus teſtimonium nitatur authoritate divina, & ab illa firmitatem, ac certitudinem accipiat; attamen ejus teſtimonium dumtaxat humanum eſt, nec proinde dici poteſt verbum Dei, aut revelatio divina: igitur in ejus teſtimonium non reſolvitur aſſenſus fidei, nec in eo quieſcit. Major conſtat. Minor probatur: Idem ferendum eſt judicium de authoritate Eccleſiæ à Deo conceſſa circa determinationem, ac propoſitionem rerum credendarum, ac de poteſtate ferendi leges circa mores rectè, probèque inſtituendos: ſed quantumvis hæc legislativa Eccleſiæ poteſtas ſit à Deo, leges ab Eccleſia ſancitæ non cenſentur divinæ, ſed humanæ, quià proveniunt dumtaxat ab authoritate humana Eccleſiaſtica; alioqui leges à principibus ſancitæ, etiam dicerentur divinæ; nulla enim eſt authoritas niſi à Deo: Unde Prov.8. Deus ipſe teſtatur: *Per me Reges regnant, & legum Conditores juſta decernunt*: Ergo licèt Eccleſia habeat infallibilem aſſiſtentiam Spiritus ſancti in rebus fidei ſtatuendis, ac proponendis, illius teſtimonium non eſt purè divinum, ſed humanum; ac ſubinde fides ad illud ultimò terminari non debet, ſed neceſſariò reduci debet ad aliquid ulterius, quo fulciatur, & nitatur. *Adde quòd* authoritas Eccleſiæ quantumvis divina, ſit participatio dumtaxat authoritatis divinæ, ac proinde neceſſariò debet in ipſam authoritatem reſolvi: non poteſt ergo in ea quietè firmari aſſenſus noſtræ fidei, ſed ulteriùs in divinam authoritatem debet reſolvi.

Confirmatur: In id ultimò fides etiam partialiter non poteſt reſolvi quoad aſſenſum, quod ex ſe formaliter eſt aliquid creatum: ſed teſtimonium Eccleſiæ, etiam quatenus eſt organum Spiritus ſancti, eſt aliquid creatum: igitur in illud fides quoad aſſenſum non poteſt etiam partialiter reſolvi. Minor conſtat; Eccleſia enim quatenus ſumitur pro collectione illorum hominum, qui divino Spiritus ſancti afflatu moventur, ac diriguntur, importat dumtaxat homines, qui haud dubiè ſunt quid creatum. Major verò probatur; id enim in quod ultimò reſolvitur noſtra fides quoad aſſenſum, debet eſſe motivum formale illius aſſenſus: ſed motivum formale talis aſſenſus, *ſub quo* aſſentimur Deo per fidem, non eſt

Digitized by Google

quid creatum, ſed increatum, nempe divina veritas in dicendo, & cognoſcendo, ut dictum eſt ſuprà: igitur, &c.

Reponit de Lugo: Si objectum formale adæquatum *ſub quo* fidei noſtræ eſſet partialiter aliquid creatum, fides noſtra non eſſet adæquatè divina, nec Deo crederemus propter ſolam ejus authoritatem, ſeu veracitatem, ſed ſolùm partialiter; quia nempe etiam eliceretur fidei aſſenſus propter aliquid creatum, nempe propter teſtimonium Eccleſiæ. *Secundò*, ſi aſſenſus fidei niteretur partialiter authoritate humana, ſequeretur eam eſſe partim fallibilem: ſicut enim ideo eſt infallibilis, quia habet pro objecto formali authoritatem divinam infallibilem: ita ſi nitatur authoritate humana, quę de ſe eſt fallibilis, etiam erit fallibilis. Non enim aſſenſus fidei poteſt habere majorem infallibilitatem, quàm habeat motivum cui innititur.

Confirmatur, quia intellectus non poteſt aſſentiri alicui concluſioni certitudine firmiori, quàm principiis, propter quæ aſſentitur: igitur ſi teſtimonium, propter quod partialiter aſſentitur, ſit fallibile, non poteſt ex integro firmum, & infallibilem habere aſſenſum circa objecta propoſita per fidem credenda. Adde quòd aſſenſus intellectus ſicut & concluſio, ſequatur ut plurimum ſortem debilioris, & infirmioris principii; ac ſubinde ſi unum ex motivis aſſenſus fidei ſit fallibile, & incertum, etiam aſſenſus fallibilis, & dubius erit.

Objicies primò: Chriſtus D. illam ab hominibus fidem videbatur exigere, quæ non excluderet rationes humanas, ſed etiam illis inniteretur: igitur ex illius ſententia divina fides poteſt etiam niti humano teſtimonio. Probatur antecedens ex illo Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*: ubi proponit opera miraculoſa à ſe edita tanquam rationem cui aſſenſus fidei innitatur. Et cap. 11. dixit Diſcipulis: *Lazarus mortuus eſt, & gaud o propter vos, ut credatis, &c.* Similiter Joan. 4. dicitur de Samaritanis: *Multi crediderùnt in eum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia.*

Confirmatur ex illo ad Rom. 10. *Vos eſtis cives Sanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.* Ubi Paulus reducit totam fidem in Apoſtolos, quorum prædicatione primùm illuxit. Hinc S. Auguſtinus videtur ſupponere in libro de ſpiritu, & littera cap. 34. fidem ultimò terminari etiam ad ſuaſionem hominum, ſiquidem ait: *Neque enim anima rationalis credere poteſt qualibet libero arbitrio, ſi deſit vocatio, vel ſuaſio, cui credat*, non dixit *ſuaſio, quæ maneat*, ſed cui credat, quaſi indicans, eam etiam intrare rationem formale; quod etiam dixit lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. Quis poteſt credere, niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur?

Reſpondeo his omnibus nihil aliud ſignificari; quàm quòd humana authoritas, & ſuaſio requiratur ad aſſenſum fidei, non ut ratio formalis aſſentiendi, ſed ſolùm ut conditio proponens, & applicans, ſeu diſponens intellectum ad aſſenſum; quemadmodum apprehenſio intellectus eſt conditio applicans objectum formale voluntati; nempe ad illius bonitatem demonſtrandam, quæ voluntatem alliciat ad ſui proſecutionem; ſicut enim voluntas non poteſt amare objectum, niſi illius bonitas ei proponatur ab intellectu; ita ſimiliter nequit fidelis aſentiri Deo, maximè fide Catholica, & generali, dum myſteria revelat, niſi per Eccleſiam, & humanum teſtimonium ei innoteſcat, & proponatur divina revelatio.

Objicies ſecundò: Aſſenſus fidei humanæ, qui datur Regi loquenti per Legatos, reſolvitur partialiter in authoritatem ipſorum Legatorum; ergo ſimiliter aſſenſus fidei, quem præbemus Deo per Eccleſiam, & Sanctos, ac Apoſtolicos viros loquenti, partialiter reſolvi debet in eorum authoritatem. Conſequentia patet à paritate rationis: Deus enim (inquit de Lugo) non aliter agit cum hominibus per ſuos Prophetas, aut Apoſtolos, quàm Rex eſt terreni per ſuos Legatos; unde S. Paulus 2. ad Cor. 5. ſcribit: *Pro Chriſto ergo legatione fungimur.* Antecedens pariter conſtat; dum enim legatus aliquis, qui habetur pro viro probo proponit aliquid ex parte Regis, non ſolùm creditur ejus verbis propter authoritatem Regis, ſed etiam propter privatum ejus, ac peculiare teſtimonium.

Nego conſequentiam: & ratio diſparitatis eſt aperta, quòd fides qua creditur Regi per ſuos Legatos loquenti, cùm ſit humana non eſt mirum, quòd teſtimonium legati habeat rationem illius objecti partialis, quia teſtimonium legati eſt ejuſdem rationis, & ordinis cum teſtimonio Regis, ac per ſe

ſuf-

Digitized by Google

ſufficiens ad conciliandum aſſenſum fidei humanæ: ſecus autem eſt de fide Theologica, quæ cùm divina ſit, ſolo Dei revelantis teſtimonio fulciri poteſt, ac proinde per ſe non poteſt niti ultimò teſtimonio Eccleſiæ, quod purè humanum eſt.

Objicies tertiò: Si teſtimonium Eccleſiæ reſolvi deberet in aliquod aliud, putà in teſtimonium Dei, ſequeretur in aſſenſu divinæ fidei committi vitioſum circulum, crederet enim fidelis authoritati Eccleſiæ propter divinam revelationem, & iterum divinæ revelationi propter Eccleſiæ authoritatem, ſi quæras enim ab aliquo fideli, cur credat Deum eſſe trinum v. g. reſpondebit, quia Eccleſia teſtatur: ſi rurſus exigas, unde ſciat Eccleſiæ teſtimonium eſſe verum, reponet, quia Deus, qui verax eſt in dicendo revelavit per Scripturam ſacram Eccleſiam eſſe columnam veritatis, & habere aſſiſtentiam Spiritus ſancti in rebus fidei decernendis, ac proponendis: igitur aut neceſſum eſt, quòd admittatur circulus vitioſus in aſſenſu fidei, aut quòd in ipſum Eccleſiæ teſtimonium partialiter reſolvatur.

Nego majorem: & ad ejus probationem dico, non eadem ratione fieri reſolutionem aſſenſus fidei in teſtimonium Eccleſiæ, qua fit in teſtimonium Dei; ſiquidem reſolvitur in teſtimonium Eccleſiæ, ut in regulam proponentem credenda, & ea diſcernentem à non credendis; reſolvitur verò in teſtimonium Dei tamquam in rationem formalem credendi, ſeu aſſentiendi myſteriis revelatis. Unde in illo aſſenſu nullus committitur vitioſus circulus: ſiquidem non fit vitioſa circulatio, quando fit tranſitus de uno in aliud ſecundùm diverſam rationem, & in diverſæ genere cauſæ: hoc autem fit in præſenti; quippe Fidelis credit myſteriis revelatis, propter divinam revelationem, tamquam propter cauſam formalem credendi; credit verò revelationem illam eſſe divinam, & veram, propter authoritatem Eccleſiæ, tamquam propter conditionem applicantem ea quæ credenda ſunt, ac diſcernentem credenda à non credendis; aſſentiri autem alicui, tamquam rationi formali, & alteri, tamquam rationi directivæ, vel diſpoſitivæ ad aſſenſum, eſt aſſentiri propter diverſam rationem, & in diverſo genere cauſæ: igitur in eo aſſenſu non fit circulus vitioſus.

Objicies quartò: In id ultimò reſolvitur fides, quod eſt motivum, cur cætera credamus: ſed Eccleſiæ authoritas eſt motivum, cur omnia myſteria credamus. Probatur authoritate S. Auguſtini ſuprà laudata: *Evangelio non crederem, niſi Eccleſiæ Catholicæ me commoveret authoritas*: Igitur, &c.

Nego minorem. Et ad authoritatem S. Auguſtini dico, ipſum intelligendum eſſe de motivo credibilitatis Evangelii; non verò de motivo ultimo ipſius credulitatis, ſeu fidei: unde id profert ſanctus Auguſtinus, non quòd putaret teſtimonium Eccleſiæ, eſſe objectum terminativum fidei Theologicæ, per quam inter cætera credo Scripturam ſacram eſse verbum Dei: ſed quia ſeclusà Dei authoritate, illud judicium, quòd neceſsariò actum fidei præcedit, nullum habuiſset ſufficiens fundamentum, quo judicaret firmiter credendum Evangelia divina authoritate eſse conſcripta; nec diſcernendi inter verum Evangelium, ab illis libris, qui primis Eccleſiæ temporibus vulgabantur ſub nomine Evangelii Pauli, & quorundam aliorum Apoſtolorum, quos Eccleſia ut ſuppoſititios, ac ſpurios fœtus reprobavit.

Objicies quartò. Debemus habere certam aliquam, & infallibilem fidei regulam, cui adhæreamus firmiter, *ut non ſimus ſicut parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ*, ait ſanctus Paulus ad Epheſ. 4. ſed hæc viſibilis, & infallibilis regula non poteſt eſse alia ab authoritate Eccleſiæ: igitur in Eccleſiæ authoritatem reſolvi poteſt fides noſtra, & in ea firmari.

Diſtinguo majorem: Debemus habere infallibilem fidei regulam, per quam cognoſcamus, quæ ſint credenda, nec ne, concedo: in quam tamquam in ultimum terminum, & motivum fides noſtra reſolvatur, nego: & ſic diſtincta minore, nego conſequentiam; licèt enim Eccleſia ſit infallibilis fidei regula, in eam tamen non reſolvitur fides noſtra, tamquam in cauſam formalem ultimam, ſed ſolùm tamquam in conditionem, ſive per ſe, ſive per accidens, requiſitam ad aſsenſum. Dico *per accidens*, quia fortè fides Patriarcharum, & Apoſtolorum, ac eorum omnium, qui divina myſteria immediatè audierunt à Deo revelante, non pendebat ab authoritate Eccleſiæ proponentis, & revelantis res fidei.

Objicies ſextò: Divinum teſtimonium per ſe ſpectat ad objectum formale fidei: ſed quando Eccleſia aliquid proponit, & definit ſecundùm authoritatem divinam, & per in-

falli-

Digitized by Google

fallibilitatem, quam habet ab aſſiſtentia Spiritus ſancti, hæc proponit, & definit per authoritatem ſibi commiſſam, igitur illius teſtimonium pertinet ad objectum terminativum fidei.

Diſtinguo majorem: Teſtimonium divinum abſolutum, & immediatum ſpectat ad objectum terminativum fidei, concedo: mediatum, & dumtaxat participatum, quale eſt teſtimonium Eccleſiæ, nego. Vel aliter, Teſtimonium divinum pertinet ad objectum fidei, vel per ſe, vel reductivè, concedo: reductivè tantùm, nego: teſtimonium autem Eccleſiæ eſt tantùm quædam participatio teſtimonii divini, & ad illud tamquam ad ſuum principium reducitur; unde in iſtud non poteſt fides ultimò reſolvi, maximè cùm ipſummet in aliud reſolvatur.

CONCLUSIO QUINTA.

F*Ides quantum ad propoſitionem, ac revelationem credendorum, reſolvitur in teſtimonium Eccleſiæ, prout ipſa regitur à Spiritu ſancto: quantum autem ad aſſenſum, reſolvitur in divinam veracitatem, ſeu in veritatem Dei in cognoſcendo, & dicendo*. Hæc conformior videtur doctrinæ Doctoris ſubtilis in 3. diſt. 23. num. 11. ubi ait: *Ideo aſſentio huic propoſitioni, Deus eſt trinus, & unus, quia priùs aſſentio Deo revelanti hanc veritatem, &c.*

Probatur autem *prima pars* illis omnibus Scripturæ textibus, quibus Eccleſia dicitur regi, & gubernari à Spiritu ſancto, ac illius eſſe organum in tradendis, & proponendis rebus fidei. Unde 1. ad Timoth. 3. Eccleſia Dei appellatur columna, & firmamentum veritatis, quia nimirum fides noſtra, quantum ad propoſitionem credendorum illi innititur, unde ſanctus Auguſtinus lib. contra Epiſtolam Fundamenti c.5. conſtanter ait: *Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas, qua ſublata, nec etiam Evangelio credere potero*. Et infrà ſermonem faciens de lib. Act. Apoſt. ait: *Cui libro neceſſe eſt me credere, ſi credo Evangelio, quoniam utramque Scripturam ſimiliter mihi Catholica commendat authoritas*. Tantam autem Eccleſiæ authoritatem æſtimari vult Chriſtus Dominus, ut decernat Matth. 18. eum haberi tamquam Ethnicum, & Publicanum, qui Eccleſiam non audierit in excipienda correptione, multò magis in aſſenſu præbendo rebus ab ea propoſitis.

Secunda pars facilè colligitur ex dictis; ſiquidem in id reſolvitur ultimò fides quoad aſſenſum, quod eſt illius objectum formale *ſub quo*: at divina veracitas, ſeu veritas Dei in cognoſcendo, & revelando eſt objectum formale ſub quo noſtræ fidei: ergo fides noſtra quoad aſſenſum reſolvitur in illam divinam veracitatem. Major conſtat; id enim in quod fides reſolvitur quoad aſſenſum, debet eſſe motivum formale talis aſſenſus: motivum autem formale quo per fidem aſſentimur Deo, & objectum formale ſub quo fidei, idem omnino ſunt; igitur fides reſolvitur in ipſam divinam veracitatem.

Dices: Ipſa divina veracitas, ſeu veritas Dei in cognoſcendo, & dicendo, reſolvitur in veritatem Dei in eſſendo: igitur in eam etiam aſſenſus noſtræ fidei debet reſolvi.

Diſtinguo antecedens: Ita reſolvitur ſub ratione entis, concedo: ſub ratione motivi, nego: unde neganda eſt conſequentia, primum enim motivum fidei divinæ, à quo ipſa ſuam infallibilitatem accipit, & per quod diſtinguitur à fide humana, eſt ipſa authoritas, ſeu veracitas Dei, quæ complectitur infinitam Dei ſapientiam, quæ falli non poteſt, ejuſdemque bonitatem, quæ fallere nequit.

Dices 2. Si fides Theologica niti deberet veracitate divina, tamquam ultimo fundamento, & termino, ſequeretur plurimos ſimplices Fideles non credere fide divina, ſiquidem plerique ex illis non credunt præcisè ob Dei revelantis authoritatem: ſed vel propter authoritatem parentum, vel paſtorum, vel ipſius Eccleſiæ proponentis res fidei: at abſurdum conſequens: ergo & id unde ſequitur.

Nego majorem: Nullus enim reverà Fidelis eſt, qui non credat rebus ſibi propoſitis ob authoritatem Dei, ſaltem implicitè, etſi enim multi non cogitent explicitè de divina revelatione, & authoritate; in eam tamen confusè ſaltem, & implicitè feruntur, dum credunt ea, quæ ſibi tum ab Eccleſia, tum à Parentibus, aut Paſtoribus proponuntur, quando id quod proponitur, æſtimant eſſe à Deo revelatum. Quòd autem plerumque accidat ut etiam docti, ac de divinis myſteriis eruditi, ſæpè non videantur cogitare de divina authoritate, aut revelatione

tione dum credunt, id contingit propter aſſuetudinem, & facilitatem in credendo, qua fit ut authoritate Dei moveantur ad credendum ſine ulla reflexione: qua ratione, qui ſacris etiam miniſteriis incumbunt, plerumque illa perficiunt cum legitima intentione etiam actuali; attamen quia ſuper eam non reflectunt, videntur ſibi poſtmodum legitima intentione caruiſſe.

Dices tertiò: Fide credimus Deum eſſe primam veritatem: atqui hoc non credimus propter ipſius teſtimonium, ridiculum enim videretur credere aliquem eſſe veracem, quia ipſe hoc diceret.

Deinde, Fide credimus Deum eſſe: at hoc non credimus propter ejus teſtimonium: Tum quia abſurdum eſſet credere aliquem exiſtere, quia ipſe hoc teſtaretur; ſiquidem id teſtari non poſſet niſi exiſteret: Tum quia ignotius non poteſt eſſe ratio cognoſcendi magis notum: ſed notius eſt Deum exiſtere, quia hoc ratione naturali conſtat, quàm ſit notum hanc veritatem ipſum teſtari: ergo non poſſumus credere Deum exiſtere propter ejus veritatem.

Denique, Credimus Deum revelaſſe articulos fidei: ſed id non credimus propter aliam rationem, alioqui daretur proceſſus in infinitum: igitur aliquis aſſenſus fidei non poteſt reſolvi in ipſam Dei veracitatem.

Reſpondeo ad primum negando minorem: non enim ſola ratione naturali nobis innoteſcit Deum eſſe veracem: ſicut & eodem lumine conſtat ipſum eſſe infinitè perfectum; ſed etiam id apparet per teſtimonium ipſius Dei ſuam divinam veracitatem atteſtantis. Unde *ad probationem*, dico non eſſe parem rationem Dei ſe veracem atteſtantis cum homine, qui idipſum de ſeipſo teſtaretur; quia id nullis argumentis probat, nec ulla mihi adeſt juſta ratio, quæ me moveat, ut credam eum verum atteſtari, dum ſe veracem eſſe pronuntiat: at cùm lumine naturali nobis certò conſtet Deum eſſe ſummè ſapientem, & bonum; itaut ipſi repugnet aut falli, aut fallere: hinc meritò ei credimus dum ſe veracem eſſe profitetur; credimus, inquam, aſſenſu quidem firmiore quovis alio, qui propter rationem naturalem poſſet elici; fides enim eſt quavis ſcientia naturali certior, ut dicemus infrà.

Ad ſecundum nego minorem, & ad ejus probationem dico, non eandem eſſe rationem de teſtimonio Dei, ac hominum, quia teſtimonium hominis non ſolùm facit objectum ſuum inevidens; ſed etiam teſtimonium iſtud eſt fallibile: atque ita eſt medium cognoſcendi longè incertius, & imperfectius, quàm ſit evidens ratio naturalis; unde illud teſtimonium ſolùm generat opinionem, ſeu fidem humanam; non poteſt autem fides humana ſubſiſtere cum cognitione certa, & evidenti de exiſtentia alicujus, ut diximus in Logicis, agendo de aſſenſu intellectus, ac proinde non mirum, ſi non poſſit aliquis credere aliquem exiſtere propter ejuſdem teſtimonium cùm habeat evidentem notitiam illius exiſtentiæ. Secus autem eſt in fide divina, quæ cùm in certitudine omnem naturalem ſcientiam ſuperet, quia teſtimonium divinum eſt infinitè certius qualibet naturali ſcientia; idcircò data etiam quacumque cognitione, excerpta ex ratione humana circa Dei exiſtentiam, aut aliud objectum, meritò adhuc movemur divino teſtimonio, ut id firmiùs credamus, quàm ſit aſſenſus ille, qui ex ratione naturali orietur; unde licèt ex eo ipſo, quod nobis Deus loqueretur, evidenter cognoſcamus ipſum exiſtere: tamen voluntas adhuc intellectui poſſet imperare, ut illam divinam exiſtentiam crederet, propter teſtimonium Dei id affirmantis. *Ad aliam ejuſdem minoris probationem dico*, non ſemper quod eſt minùs notum evidenter facere aſſenſum minùs certum, non enim propoſitio evidentior ſemper efficit evidentiorem aſſenſum, ſed ſufficit, quòd ſit certius re cognita; unde obſcura Dei revelatio poteſt eſſe ratio cur firmiùs aſſentior alicui rei aliàs naturaliter mihi evidenter cognitæ; & ſic licèt fides, qua credo Deum teſtari ſeſe exiſtere, ſit obſcurior cognitione, qua naturaliter ſcio illum eſſe, cùm ſit tamen abſolutè certior, etiam firmiorem poteſt aſſenſum generare.

Ad tertium nego minorem; credimus enim Deum revelaſſe articulos fidei propter eandem ipſam revelationem; ſicut enim lumen non ſolùm eſt ratio cur videam colores, ſed etiam cur ipſum lumen percipiam; ita revelatio divina eſt formalis ratio ſimul credendi tam ipſam revelationem, quàm res per eam revelatas; ac ſubinde non ſequitur, quòd illa revelatio debeat credi per alteram, quodque fieri debeat proceſſus in infinitum.

QUÆ-

QUÆSTIO TERTIA.

Quale ſit objectum fidei tam materiale, quàm formale, utrùm videlicet ſit complexum, vel incomplexum: ordinatum, vel inordinatum.

NOtandum primò, objectum fidei poſſe tripliciter accipi. *Primò quidem*, pro ipſo fidei objecto tam materiali, quàm formali, quatenus videlicet ſignificat omnes res credendas propter divinam veracitatem: *Secundò*, pro propoſitione externa, qua aliquid de ſubjecto fidei annuntiamus affirmando, vel negando; *Tertiò*, pro ipſo conceptu mentis, quo objecta fidei concipimus. Certum eſt autem objectum fidei primo modò acceptum, ſi intelligatur de objecto primario, cùm ſit ipſe Deus, eſſe rem omninò ſimplicem, ſi verò accipiatur pro ſecundariis objectis ſimul cum primario, eſſe quidem complexum; ſic enim comprehendit omnes res, quæ poſſunt objici intellectui per fidem cognoſcendæ. Quare tota difficultas eſſe videtur de objecto fidei ex parte vel cognoſcentis, vel loquentis.

Obſervandum inſuper complexionem, quæ reperitur in modo concipiendi intellectus humani, non provenire ex eo, quòd ejus objectum explicetur per plures voces: hoc enim per accidens ſe habet ad complexionem mentalem ponendam, vel non ponendam, ut optimè obſervat de Lugo *d.3. ſect.2. num.33.* per accidens enim eſt, quòd nunc voces taliter ſint deſtinatæ ad ſignificandum, ut indigeamus pluribus vocibus ad exprimendam unicam propoſitionem mentalem: quemadmodum enim Sinenſes non habent ſicut nos Alphabetum, ex cujus characteribus formantur omnes noſtræ dictiones, ſed habent characteres ſignificantes dictionem integram; ſic fieri potuit, ut inſtituerentur ſingulæ voces pro ſingulis propoſitionibus integris: itaut unica vox ſimplex ſignificaret hoc totum complexum, *homo eſt rationalis*, & ut ſic repræſentaret propoſitionem mentalem complexè, quæ fieret per compoſitionem prædicati cum ſubjecto. E contrà vero fieri poteſt, ut conceptus ſit incomplexus, licèt explicetur à nobis per voces complexas: ſic Angelus v. g. unico ſimplici conceptu apprehendit unionem animæ rationalis cum corpore humano, quæ tamen tria; nempe *unionem*, *corpus*, & *animam*, non poſſumus explicare, niſi per plures voces, ac ſubinde, quemadmodum conceptus complexus poteſt explicari per unicam vocem, ſic etiam conceptus incomplexus poteſt efferri per enuntiationem complexam.

Notandum ſecundò, præcipua fidei myſteria, & objecta contineri in quibuſdam articulis, & ſymbolis. Articulus autem, ut ait Ricardus à S. Victore: *eſt inviſibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum*, hoc eſt, dirigens intellectum reſpectu omnium eorum, quæ communiter ſunt credenda, vel ſecundùm S. Iſidorum; *Articulus eſt perceptio divinæ veritatis, tendens in ipſam*; id eſt, articulus eſt illud, quod illuminat nos ad divinam veritatem percipiendam, & intellectum movet ad eam credendam. Hinc *Articulorum* nomine intelliguntur non quidem omnes veritates revelatæ, quæ in ſacra Scriptura, vel Conciliis continentur, ſed præcipua earundem capita: quemadmodum enim contextura corporis humani certis artubus, & articulis ſuſtinetur, ac connectitur, ne diſſolvatur, & pereat; ſic in fide noſtra ſunt aliqua magis principalia, & capitalia, quæ ſi diſſolverentur, facilè tota fidei contextura peſſundaretur, & rueret; *Symbolum* autem eſt vox Græca, quæ ſignum, ſeu indicium, & collectionem ſignificat: ſic in arte militari ſignum, quod datur militibus, ut ſe ſe invicem cognoſcant, & ab hoſtibus diſcernant, dicitur Symbolum: quamvis etiam propriè Symboli nomen uſurpetur ad ſignificandam collectionem, quæ fieri ſolet ex multorum adunatione ad aliquod opus. Porrò utraque hac ratione ſymboli nomen uſurpatur ab Eccleſia ad ſignificandam brevem ſummam, ſeu regulam fidei ex variis articulis rerum credendarum collectam, ac Fidelibus propoſitam, qua ſe ſe invicem cognoſcant, & ab hæreticis diſcernant. Dicitur autem Symbolum ab Auguſtino, ſeu ab eo, qui eſt author ſerm.115. de tempore, *comprehenſio fidei noſtræ ſimplex, brevis, & plena*: ut ſimplicitas ruditati, brevitas memoriæ, & plenitudo conſulat doctrinæ.

Triplex autem maximè Symbolum admittitur in Eccleſia: Primum quidem *Apoſtolicum*, quod ab Apoſtolis compoſitum eſt, antequam in varias provincias dividerentur, ut probabitur infrà: Secundum dicitur *Nicenum*, quòd majori ex parte ordinatum fuit in Concilio Nicæno, ut Fideles magis pro-

profiterentur explicitè aliquos articulos impugnatos ab hæreticis, & ideo propter Arii potiſſimùm errorem negantem Filii divinitatem hæc magis explicitè declarata fuit in ſymbolo Nicæno. Cùm autem Macedonius poſteà impugnaſſet Divinitatem Spiritus ſancti, Concilium Conſtantinopolitanum priori ſymbolo Nicæno, poſt illa verba, *Et in Spiritum ſanctum*, addidit: *Dominum, & vivificantem, qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur; qui locutus eſt per Prophetas*. Nec-non & illa verba: *De Spiritu ſancto ex Maria Virgine*. Similiter & illud: *Cujus regni non erit finis*. Tertium ſymbolum appellatur S. *Athanaſii*, qui licèt non habuerit authoritatem condendi ſymbolum, quia tamen formula illa, qua ſuam fidem explicitè profeſſus eſt, clarè ac nitidè præcipuos fidei articulos declarabat, non ſolùm placuit, & probata fuit à ſummis Pontificibus, ad quos illam direxerat, ſed inſuper acceptata fuit ab univerſa Eccleſia; idcirco Symboli nomen, ac virtutem obtinuit: Athanaſium autem hujus Symboli authorem fuiſſe, conſtat ex S. Gregorio Nazianzeno in oratione de laudibus Athanaſii; nec-non ex S. Auguſtino in Pſal. 120. & ex conſenſu totius Eccleſiæ, quæ nomine S. Athanaſii iſtud ſymbolum ſolemniter recitat diebus Dominicis.

Notandum tertiò, objecta fidei dupliciter ſpectari poſſe, nempe vel in *eſſe rei*, ſeu quatenus ſunt res ſuis nativis principiis, ac proprietatibus conſtantes: vel in *eſſe credibilis*, prout videlicet proponuntur intellectui per fidem credendæ. Res autem in eſſe credibilis poſſunt invicem habere varium ordinem, nimirum vel ordinem exiſtentiæ, vel dignitatis, vel habitudinis unius ad aliud, vel dependentiæ, ſeu emanationis unius ab altero. *Certum eſt autem*, inquit Doctor in 3. diſt. 23. *quòd ſit aliquis ordo inter ipſa credibilia*; *Primò*, ſecundùm eſſe exiſtentiæ, quia quædam ſunt priora in exiſtendo, quàm alia, ſcilicet divina creatis, neceſſaria contingentibus, & æterna temporalibus: *Secundò*, penes eſſe dignitatis, aliqua enim ſunt digniora, & nobiliora in ſua entitate, ut ea quæ pertinent ad Deum in ſe, ſicut & ea, quæ pertinent ad Chriſtum D. hæc enim longè præcellunt cæteris rebus, quæ per fidem apprehenduntur. *Tertiò* non eſt etiam dubium de ordine neceſſitatis; nam aliqua ſunt neceſſaria ſimpliciter, ut eſſentia, & attributa Dei; item animæ immortalis, rationalis, & ſimilia: alia ſunt contingentia, ut creatio mundi, paſſio Chriſti, &c. Denique non eſt dubium de ordine durationis, cùm aliqua ſint æterna, & ab æterno; alia temporalia, ſed præterita, alia futura. Tota difficultas eſſe poſſet de ordine in eſſe credibilis, an ſcilicet credibilitas aliquorum objectorum pendeat à fide aliorum, quæ debent priùs ſupponi credita. Comparari autem poſſunt vel objecta materialia fidei inter ſe: ità quòd fides aliquorum objectorum pendeat objectivè à fide aliorum, nec aliqua niſi propter alia credantur, vel comparari poſſunt objecta formalia inter ſe, putà divina veritas in cognoſcendo cum veritate in dicendo: vel denique materialia cum formalibus, nimirum res credendæ cum motivo credibilitatis.

His ità claritatis gratia præmiſſis tria hic ſunt reſolvenda. *Primum*, utrùm fidei objectum ſit complexum, vel incomplexum tam ex parte actus, quo creditur, quàm ex parte rei, quæ per fidem cognoſcitur. *Secundum*, utrùm ſit aliquis ordo inter objecta tam materialia, quàm formalia fidei. *Tertium*, an omnia fidei objecta diſtinctè, ac ſufficienter includantur in ſymbolo Apoſtolorum.

CONCLUSIO PRIMA.

OBjectum fidei tam ex parte rei creditæ, quàm ex parte actus credentis: poteſt eſſe complexum, aut incomplexum. Patet hujus concluſionis veritas ex primo, & ſecundo Notabili; enimverò aliqua ſunt fidei objecta ſimpliciſſima, tam in ſe, quàm in ſua apprehenſione, putà divina æternitas, ſapientia, & cætera Dei attributa, quæ ſicut ſunt ſecundùm ſe omninò ſimplicia, ita per ſimplicem, & unicum actum fidei poſſunt percipi. Aliqua verò ſunt complexa tantùm ſecundùm ſe, non verò ſecundùm ſui apprehenſionem: Sic v. g. in illo fidei aſſenſu: *Homo debitè præparatus, ſaciendo ſacram Synaxim recipit augmentum gratiæ*, eſt objectum, ſeu propoſitio objectiva complexa, quæ tamen apprehenditur per unicum, & incomplexum fidei actum: aliqua verò ſunt complexa tam ſecundùm ſe, quàm penes ſui apprehenſionem v. g. *Diſcipuli Chriſti D. in die Pentecoſtes receperunt plenitudinem Spiritus ſancti*; hæc propoſitio objectiva fidei eſt complexa ſecundùm ſe, duo namque involvit prædicata, & ſubjecta,

cta , Primùm , quòd Apoſtoli receperint plenitudinem Spiritus ſancti : ſecundùm , quòd illam acceperint in die Pentecoſtes : eſt etiam complexa penes aſſenſum ; quippe duo ſunt actus intellectus ſaltem partiales, quibus aſſentitur huic propoſitioni, quæ eſt duplex virtualiter , licèt formaliter videatur una.

Si autem aſſenſus fidei conſideretur ex parte actus intellectus componentis ac dividentis, ſeu affirmantis , vel negantis, aut apprehendentis veritates revelatas per compoſitionem, aut negationem prædicati cum ſubjecto, certum eſt hac ratione fidem eſſe complexam tam ex parte objecti, quàm ex parte actus : tum quia homines non aliter recipiunt objecta credenda , quàm per voces humanas, quæ repræſentant objecta complexè , nempe per propoſitiones conſtantes ex ſubjecto, & prædicato, quę cùm generent ſpecies ſimiles objecti , & prædicati aptas ad producendas apprehenſiones diſtinctas de extremis , hinc eſt , quòd ſequatur aſſenſus complexus componens prædicatum cum ſubjecto.

Adde quòd, inquit de Lugo, *diſp.3. ſect.2. num.46.* quoties veritas propoſitionis non apparet clarè , ſed credenda eſt propter aliud medium, & motivum, neceſſe eſt , quòd interveniat diſcurſus ſaltem virtualis ad ei aſſentiendum: cùm ergo veritates revelatę tales ſint, neceſſum eſt , ut eis aſſentiamur, quòd fiat diſcurſus ſaltem virtualis, inferendo nempe ex eo, quòd quæ Deus dicit, ſint vera, & quòd Deus hanc rem eſſe revelaverit ; conſequens ſit illam eſſe veram: Ubi autem diſcurſus eſt, neceſſe eſt , quòd ſit complexio , tam ex parte objecti, quàm ex parte aſſenſus: igitur in omni actu compoſito fidei neceſſum eſt , quòd interveniat complexio ex parte actus, & objecti.

CONCLUSIO SECUNDA.

Omnia objecta materialia æquè immediatè ſpectant ad fidem: aliqua tamen principaliùs ad eam pertinere videntur , quàm alia. Hæc ſecundùm rei veritatem debet eſſe communis quoad utramque partem, licèt nonnulli verbo tenus videantur diſſentire : *Prima pars conſtat*. Omnia enim objecta fidei æquè innituntur motivo formali credibilitatis, ſcilicet veritate Dei in cognoſcendo, & dicendo , & æquè immediatè revelantur à Deo, ac proponuntur ab Eccleſia , nec enim majorem infallibilitatem habet Eccleſia in proponendo uno objecto, quàm in altero , nec Deo minùs credendum eſt , quando revelat unum objectum , quàm dùm revelat aliud , quippe cùm non minùs ſit verax ratione unius, quàm alterius : igitur omnia fidei objecta æquali ratione ſunt credibilia.

Dices: Deus non æqualiter omnia affirmat, aliqua enim tantùm ſimpliciter enuntiat, alia verò cum juramento: igitur non omnia revelata exigunt æqualem fidem.

Nego conſequentiam; Siquidem non minùs repugnat Deo mendacium , quàm perjurium ; hoc enim utrumque directè militat in ſummam ejus veracitatem: unde licèt ut noſtræ infirmitati ſeſe accommodet, interdum utatur juramento, quo efficaciori modo noſtrum aſſenſum provocet; nihilominùs juramentum iſtud non majorem denotat veritatem alicujus rei, quàm ſi illam dumtaxat enuntiaret, ac revelaret.

Adde quòd omnis Dei revelatio, & atteſtatio veritatis cenſeri poſſet juramentum: quippe cùm Deus rei revelatæ veritatem teſtetur per ſeipſum, velit eam credi propter ſuam veracitatem , quod propriè eſt jurare.

Dices ſecundò : Non omnia , quæ revelantur ſunt æquè vera : igitur non omnia ſunt æquè credibilia . Patet antecedens , quæ enim purè divina ſunt, etiam veriora ſunt, quàm creata , ſunt enim magis neceſſaria, & magis entia : ac ſubinde majorem habent veritatem, & conſequenter magis ſunt credibilia. *Confirmatur* exemplo charitatis bene regulatæ, & ordinatæ ; hæc enim magis diligit ea , quæ majorem habent bonitatem : igitur etiam fides magis debet credere ea , quæ majorem , & firmiorem habent veritatem.

Reſpondeo conceſſo antecedente , diſtinguendo conſequentiam: magis credi debent, quæ habent majorem veritatem , quando motivum credendi eſt ipſa propria veritas objecti crediti per ſe evidenter apparens , tranſeat: quando motivum credendi eſt alia veritas, quæ æquè participatur ab aliis objectis veris, revelatis, & per fidem cognitis, nego : Cùm ergo fidei motivum ultimum non ſit veritas evidenter apparens objecti crediti, ſed veracitas, & teſtimonium Dei ; æquè omnia ſunt credibilia , quibus hoc motivum ex æquo convenit ; omnia autem revelata æquè participant motivum credibi-

dibilitatis, quia Deus æquè infallibilis eſt, ac verax in revelando uno objecto, ac aliis: ac ſubinde fides omnia credit propter idem motivum.

Ad confirmationem, dico retorqueri poſſe argumentum, quemadmodum enim charitas non ſemper provocat ad amandum creaturas, quæ ſecundùm ſe ſunt perfectiores, & quæ magis participant de bonitate, ac perfectione divina, ſed eas, ex quibus Dei gloria major exurgit, quia motivum ultimum amandi propter charitatem: non eſt ipſa perfectio creaturæ, ſed Dei bonitas, & gloria: unde ſi ex creatione hominis major Dei gloria reſultaret, quàm ex creatione Angeli, ex motivo charitatis deberet quis, plus diligere hominem, quàm Angelum: igitur quemadmodum charitas æquè diligit ea, ex quibus æqualis gloria Dei reſultat: ita fides debet æquè credere omnia credibilia, quia in ipſis æquè apparet divina veracitas.

Secunda pars etiam conſtat: cùm enim inter objecta credibilia alia ſint nobiliora, puta quæ divina ſunt; alia verò minùs nobilia, qualia ſunt omnia creata, inter quæ inſuper multiplex, ac varius eſt ordo dignitatis ſecundùm majorem, vel minorem eorum perfectionem; hinc eſt, quòd quemadmodum lumen naturale intellectus magis inclinat ad cognoſcendam veritatem nobiliorem; ſic etiam fidei lumen magis inclinabit intellectum circa divina credenda, quàm circa ea, quæ ſunt purè creata.

Ex iis igitur ſequitur objecta materialia fidei poſſe ſeorſim ab invicem credi, quando non habent naturalem dependentiam, nec eſſentialiter, ac neceſſario unum alteri ex natura rei præſupponitur; ſiquidem omnia illa objecta ex æquo à Deo revelantur, & ſic æqualiter ſibi vendicant infallibilitatem ex veracitate, & revelatione divina. Dixi, *quando unum neceſſariò, & naturaliter non præſupponitur alteri*: ſunt enim quædam objecta, quæ ut credantur, ſupponunt fidem aliorum, à quibus neceſſariò conſequuntur: ſic non poſſum credere Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio, niſi credam in Deo eſſe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, nec Deum eſſe remuneratorem, niſi credam exiſtere: nec omnes homines reſurrecturos, niſi credam omnes morituros; reſurrectio enim ſupponit eſſentialiter mortem.

Si autem comparentur objecta formalia fidei inter ſe, v. g. veritas Dei in cognoſcendo cum ejus veritate in dicendo, & revelando, aliquem ſervant ordinem in ſua exiſtentia, non verò in eſſe credibilis; quippe priùs eſt Deum eſſe verum in cognoſcendo, quàm in loquendo: etenim veritas in cognoſcendo æterna eſt, divina, & Deo intrinſeca: veritas autem in loquendo, & revelando temporalis eſt, & Deo extrinſeca: In eſſe autem credibilis nullum dicunt ordinem prioris, aut poſterioris; quippe ſibi invicem inſerviunt, ut credantur, cùm neutra poſſit credi, niſi propter alteram, putà veracitas propter revelationem, & revelatio propter veracitatem.

Si tandem comparentur objecta materalia fidei cum formalibus, certum eſt, quòd invicem ſervare debeant ordinem in ratione credibilis; materialia namque dependent à formalibus, ut credantur; ſiquidem motiva veracitatis, & revelationis non creduntur propter objecta materialia, ſed è contra materialia creduntur propter iſta motiva.

Verùm hæc omnia leviora ſunt, quàm quòd diutiùs in iis immoremur.

CONCLUSIO TERTIA.

O*bjecta credenda ſufficienter in Symbolo Apoſtolorum continentur quantum ad ſubſtantiam*: Probatur: Summa credendorum maximè ſpectat ad Deum in ſua Divinitate, vel in noſtra humanitate ſubſiſtentem, juxta illud Joan. 14. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Sed duo illa credendorum capita disertè explicantur in Symbolo, & quæ ad utriuſque notitiam ſpectant, in eo ſufficienter declarantur, ut teſtatur S. Auguſtinus, ſerm. 181. de tempore: *Symbolum*, inquit, *breve eſt verbis, ſed magnum in Sacramentis, quidquid enim de Deo, & Chriſto in Scripturis traditum eſt, in Symbolo continetur*. Quam utique veritatem egregiè probant, ac elucidant *Alenſis* qu. 96. memb. 5. art. 1. *Seraphicus Doctor* in 3. diſt. 25. art. 1. qu. 1. ubi probat ſufficientiam credendorum in Symbolo contineri, tum ex parte Authorum componentium; tum ex parte Articulorum fidei veritates continentium.

Ex parte quidem *Authorum componentium*: Quia, *inquit*, univerſitas illi Apoſtolorum convenit, quam non eſt dubium „

bium aliquid non potuiſſe latere de his, quæ pertinent ad fidei complementum. Et ut majorem haberent firmitatem, ſinguli poſuerunt ibi ſuas partes, & omnes inſimul ſingulas approbaverunt: ut una Eccleſia, quæ ſuper Apoſtolos fundari debebat, unam fidei credulitatem, & confeſſionem haberet, quæ quidem diceretur fides Catholica, hoc eſt, fides univerſalis. Univerſalis, inquam, quia univerſis data, & ab univerſis Apoſtolis, qui erant fundamentum univerſalis Eccleſiæ, conſtituta. Unde Petrus primò particulam ſuam dicens. *Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem cœli, & terræ*. Secundò Andreas ſubjunxit: *Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum*. Tertiò Joannes addidit: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine*. Quartò intulit Jacobus major: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*. Quintò ſubjunxit Thomas: *Deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit à mortuis*. Sextò addit Jacobus minor: *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*. Septimò adjecit Philippus: *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos*. Octavò intulit Bartholomæus: *Credo in Spiritum ſanctum*. Nonò ſubjunxit Matthæus: *Sanctam Eccleſiam Catholicam*. Decimò addidit Simon Chananæus: *Sanctorum communionem*. Quia in Sanctorum communione eſt peccatorum remiſſio. Undecimò ſuperaddidit Judas Thadæus: *Carnis reſurrectionem*. Et eſt ſenſus, quòd Deus reſuſcitabit ipſam carnem. Duodecimò Matthias conſummavit: *Vitam æternam*. Amen.

Et ſic Apoſtoli in numero duodenario pleno, & integro compoſuerunt illud Symbolum, quando erant inſimul congregati.

Poteſt etiam nihilominus ſumi à *parte articulorum conſtituentium*, cùm enim omnes articuli ſint de Deo, aut ſecundùm quod eſt in natura propria, aut ſecundum quod eſt unitus humanæ naturæ: neceſſe eſt quoſdam articulos eſſe ſpectantes ad Divinitatem; quoſdam ad humanitatem. Illi autem, qui ſpectant *ad Divinitatem*, aut reſpiciunt divinam eſſentiam in ſe, aut reſpiciunt divinæ eſſentiæ perſonas, & hypoſtaſes, aut reſpiciunt ejus operationes. Si reſpiciunt ipſam divinam eſſentiam in ſe; ſic eſt unus articulus, ſecundùm quod unica, & ſimplex eſt divina eſſentia, & hoc inſinuatur cùm dicitur: *Credo in Deum*. Si autem reſpiciunt divinæ eſſentiæ perſonas, ſive hypoſtaſes ſecundùm quod tres ſunt perſonæ; tres ſunt articuli. Quorum unus eſt: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*. Alius verò notatur cùm dicitur; *Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum*. Alius cùm dicitur: *Credo in Spiritum ſanctum*. Si autem reſpiciant divinæ eſſentiæ operationes, hoc poteſt eſſe tripliciter ſecundùm quod triplex eſt ejus operatio; quarum *Una* eſt in collatione naturæ, & hæc eſt creatio. *Altera* in collatione gratiæ, & hæc eſt ſanctificatio. *Tertia* eſt in collatione gloriæ, & hæc eſt glorioſa reſuſcitatio. Et ſecundùm hoc tunc ſunt tres articuli; quorum unus notatur cùm dicitur: *Credo in Creatorem cœli, & terræ*. Alter cùm dicitur: *Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum*. Alius cùm dicitur. *Carnis reſurrectionem*. *Et vitam æternam*. Amen. Et ſic ſeptem ſunt articuli circa Divinitatem reſpicientes ipſam divinam eſſentiam in ſe, & in perſonis, & in operibus ejus: & patet eorum ſufficientia, quia non habet ipſa pluribus modis conſiderari.

Similiter *circa humanitatem* non eſt reperiri niſi ſeptem articulos principales ſecundùm ſeptem actus Chriſti Redemptoris, qui ordinantur ad noſtram redemptionem. Quorum primus eſt incarnari. Et de hoc eſt unus articulus: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto*. Secundus eſt naſci. Et de hoc eſt alius articulus: *Natus ex Maria Virgine*. Tertius eſt pro nobis pretium ſolvere: Et de hoc eſt alius articulus: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*. Quartus eſt infernum ſpoliare: Et de hoc eſt articulus: *Deſcendit ad inferna*. Quintus eſt de morte triumphare: Et de hoc eſt alius articulus: *Tertia die reſurrexit à mortuis*. Sextus eſt cœleſtia tranſcendere: & de hoc eſt alius articulus: *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*. Septimus ad judicium venire: Et de hoc eſt alius articulus; *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos*. Et ſic patet, quòd ſeptem ſunt articuli ſpectantes

„ tes ad Deitatem, & ſeptem ſpectantes ad humanitatem, in quibus univerſitas fidei continetur, ſecundùm quod ſignificatur in 1. Apoc. ubi dicit Joan. ſe vidiſſe ſeptem candelabra, & in medio ſeptem candelabrorum ſimilem filio hominis, & ille habebat ad dexteram ſeptem ſtellas. Per ſeptem namque ſtellas luminoſas, quæ ſunt de natura cœleſti, intelliguntur ſeptem articuli ſpectantes ad Divinitatem: per ſeptem autem candelabra aurea, quæ ſunt de terrena materia veruntamen optima, & depurata, intelliguntur ſeptem articuli reſpicientes humanitatem: & ideo dicit, quòd in medio horum vidit ſimilem filio hominis. Quoniam ergo iſti quatuordecim articuli continentur in Symbolo Apoſtolico: hinc eſt, quòd fides continetur in illo Symbolo ſufficienter, & plenè quantum ad illa, quæ principaliter ſunt credenda. Et ideo concedendæ ſunt rationes ad iſtam partem.

Dices primò: Si in eo Symbolo ſufficienter continentur omnes articuli credendi, cur neceſſum fuit alia addere Symbola? ſed præter Symbolum Apoſtolorum Eccleſia etiam habet alia Symbola, nempe Symbolum Nicænum, & Symbolum S. Athanaſii: igitur Apoſtolicum Symbolum non ſufficienter complectitur omnia credenda.

„ *Reſpondet* Seraphicus Doctor *ibidem ad 5. argumentum*, Apoſtolicum Symbolum ſufficiens eſſe ad credendorum notitiam; cætera verò fuiſſe addita ad creditorum majorem explanationem, & ad hæreſum confutationem; unde Apoſtolicum Symbolum ſufficiens eſt ad inſtruendam plebem de his, quæ neceſſariò debet explicitè credere; alia verò duo Symbola neceſſaria ſunt Paſtoribus, ac Rectoribus, tum ad explicanda ea, quæ continentur in Apoſtolico Symbolo, tum ad confutandos varios errores: Symbolum Nicænum, inquit Seraphicus Doctor, conditum fuit ad confutationem plurium hæreſum pullulantium. Unde adduntur aliqua ad majorem expreſſionem, per quæ poſſunt hæreſes confutari, & proptereà ad elidendam hæreſim Manichæi non tantùm dicitur: *Credo in Deum*, *ſed credo in unum Deum*. Nec tantùm dicitur: *Creatorem cœli, & terræ*, ſed etiam *viſibilium, & inviſibilium*. Ad confutationem verò hæreſis Arianæ non tantùm dicitur: *Credo in Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*, ſed etiam additur: *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei unigenitum*, uſque ibi: *Per quem omnia facta ſunt*. Ad confutationem verò hæreſis Eutychis, & Neſtorii, qui dixerunt Spiritum ſanctum ſervum eſſe Patris, & Filii, non dicitur tantùm: *Credo in Spiritum ſanctum*, ſed additur: *Dominum, & vivificantem, qui ex Patre procedit*, & Latini addiderunt, *Filioque* propter errorem Græcorum. *Qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, &c.* Et additur: *Qui locutus eſt per Prophetas*, ad deſtructionem erroris quorumdam, qui dixerunt, quòd Prophetæ locuti ſint ſicut phanatici. Et ſic patet, quòd iſta Symbola non ſuperfluunt, nec Apoſtolicum deficiat; quia quamvis in illo fides ſufficienter contineatur quantum ad propriam, & ſimplicem fidei confeſſionem, tamen opportunum fuit aliquid ei addere ad majorem explanationem, & propter confutandam hæreticam pravitatem. »

Dices ſecundò: Summa credendorum maximè his duobus continetur, nempe exiſtentia Dei, & illius juſtitia per ordinem ad homines remunerandos, juxta illud ſancti Pauli ad Heb. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*: Sed hæc duo non continentur in Symbolo Apoſtolico: igitur non complectitur ſufficienter omnia credenda.

Nego minorem: Profitemur namque Deum exiſtere, cùm dicimus: *Credo in Deum*; his enim verbis profitemur unum Deum eſſe: remuneratio verò continetur in ultimis illis verbis; *Et vitam æternam*, in quibus confitemur æternam beatitudinem obſervantibus mandata Dei; ac proinde ſufficienter apparet illius divina juſtitia in præmiandis bonis, & malis plectendis: quemadmodum & omnia alia divina attributa innoteſcunt, vel nomine *Dei*, vel per omnipotentiam divinam; qui enim eſt omnipotens, conſequenter infinitus eſt, ac ſubinde illuſtratus omnibus perfectionibus, quæ ad ens infinitum ſpectant.

Dices tertiò: Inter myſteria fidei explicitè omnibus credenda, unum ex præcipuis eſt Sacramentum Euchariſtiæ, quod idcirco appellatur per Antonomaſiam *Myſterium fidei*; quia maximè ſenſus, ac intellectus humani captum naturalem fugit: at myſterium iſtud non continetur in Symbolo Apoſtolico, nec etiam in aliis duobus: igitur

tur iſta Symbola non ſufficienter complectuntur omnia credenda.

„ *Reſpondet* idem Seraphicus Doctor *ad* 3.
„ quòd iſte articulus non eſt principalis,
„ ſed ſub aliquo articulo continetur, ſi-
„ cut & alia Sacramenta. Volunt autem
„ quidam dicere, quòd reducitur ad Ar-
„ ticulum de Omnipotentia: alii autem ad
„ Articulum de Paſſione, quia iſtud eſt
„ memoriale paſſionis: ſed melius eſt ip-
„ ſum revocare ad Articulum de unitate
„ Eccleſiæ, & peccatorum remiſſione, ad
„ quæ etiam alia Sacramenta revocantur:
„ in ipſis enim Sacramentis fit peccato-
„ rum remiſſio, & attenditur totius Ec-
„ cleſiæ Sanctorum unio.

Addunt aliqui myſterium hoc non eſſe poſitum in Symbolo, quia in eo continentur ſolùm ea, quæ ſcitu erant neceſſaria ad fidem explicitam pertinentem ad intellectum: fides autem explicita Euchariſtiæ non eſt neceſſaria propter ſe, ſed ad implendum dignè præceptum ſumendi Euchariſtiam; unde, ut obſervat S. Auguſtinus tract. 11. in Joan. Catechumeni, qui olim docebantur omnia myſteria credenda, priuſquam ſuſciperent baptiſma, nil audiebant de Sacramento Euchariſtiæ: non ergo mirum ſi in Symbolo, quod Catechumeni etiam ante baptiſmum ſuſcipiendum edoceri, ac profiteri debent, contineatur hic articulus, cujus fides explicita ab eis non exigitur donec hoc Sacramentum eſſent ſuſcepturi.

Quæres 1. *An Symbolum, quod dicitur Apoſtolicum, ſit reverà ab ipſis Apoſtolis editum.*

R*Eſpondeo* id nulli Catholico videri debere dubium; quippe hoc ipſum aperte tradunt SS. Patres, maximè verò S. Clemens Epiſt. 1. ad Jacobum, & lib. 1. Recognitionum: S. Ambroſius ſer. 38. Chryſoſtomus homil. 1. & 2. de Symbolo, Auguſtinus ſer. 115. & 118. de Tempore, & S. Leo Epiſt. 13. ad Pulcheriam, & ſer. 3. de Paſſione, ubi ait: *Ipſa Catholici Symboli brevis, & perfecta confeſſio duodecim Apoſtolorum eſt inſignita ſententiis.* Unde Baronius ad *an.* 44. exiſtimat Symbolum fuiſſe compoſitum anno 10. à Paſſione Chriſti, antequam videlicet in varias provincias dividerentur. Quod etiam ſuaderi poteſt ratione SS. Patrum mox laudatorum, qui volunt idcirco Apoſtolos hoc Symbolum edidiſſe, ut haberent unam, eamdemque regulam fidei, quam omnes omnibus populis proponerent.

Secundò, ut ſinguli Fideles brevem hanc fidei formulam faciliùs memoriæ mandarent, & frequentiùs profiterentur. Sic Auguſtinus hom. 42. in ſerm. de Symbolo.

Tertiò, ut poſſent fideles hac brevi formula veluti clypeo præmuniri adversùs omnes hæreticorum fraudes. Ita S. Chryſoſtomus hom. de Symbolo. Addunt præfati Patres Apoſtolos non tradidiſſe Symbolum iſtud ſcripto, ſed verbo tenus: *Ne*, inquit Euſebius Emiſſenus hom. 2. de Symbolo, *ab hæreticis corrumpi poſſet, ac vitiari.*

Unde non mirum ſi Symbolum iſtud non habeatur à Fidelibus tamquam Scriptura ſacra, cùm ab Apoſtolis non fuerit ſcriptum, ſed traditum Fidelibus, ut in eorum memoria conſervaretur.

Adde quòd licèt Apoſtoli illud tradiderint Spiritu ſancto regente, & gubernante quoad veritatem ſententiarum, non tamen dictante ſingula verba quod ad Scripturam Canonicam videtur eſſe neceſſarium: & inſuper, licèt certum ſit Symbolum iſtud eſſe editum ab Apoſtolis, id tamen non eſt de fide, nec ab Eccleſia definitum, nec ab ea inter divinas Scripturas receptum.

QUÆSTIO QUARTA.

An & qualiter, fides ſucceſſu temporum profectum, ac augmentum ſuſceperit.

N*Otandum primò*, ex Seraph. Doctore in 3. d. 25. art. 2. fidei augmentum conſiderari poſſe tripliciter. *Primò* quidem quantum ad credendorum multitudinem. *Secundò*, quantum ad plenitudinem luminis. *Tertiò*, quantum ad certitudinem cognitionis. *Primò*, inquam, fidei augmentum ſpectari poteſt quantum ad multitudinem credendorum, idque vel ſecundùm eorum additionem, vel penès eorumdem explanationem: objecta enim credenda conſiderari poſſunt ut plura, vel pauciora uno tempore, quàm alio: Inſuper quæ implicitè dumtaxat proponuntur uno tempore, poſſunt altero tempore explicitè, & diſtinctè credenda proponi. Similiter fides poteſt ſuſcipere novum luminis augmentum ſucceſſu temporum, ita quòd quæ obſcuriùs erant revelata uno

tem-

tempore diſtinctius, & apertiùs altero tempore appareant per uberiorem doctrinæ illuſtrationem, & perſpicaciorem rerum credendarum propoſitionem. Tandem fides comparari poteſt vel ad veritatem dictantem, vel ad intellectum aſſentientem. Quæritur autem, an his omnibus modis fides augmentum ſuſceperit; ita quòd nunc plura, vel pauciora ſint credenda, idque clariùs, ac diſtinctiùs, necnon & firmiori, ac certiori aſſenſu, quàm crediderint naſcentis Eccleſiæ Fideles.

Notandum ſecundò, fidem de aliquo objecto haberi poſſe dupliciter, nempe vel implicitè, vel explicitè. *Fides explicita* eſt, quando aſſenſus fertur ad ipſum objectum, prout tale eſt, ita ut qui credit, poſſit interrogatus in particulari dicere ſe illud credere. Fides implicita eſt, quando aliquid credimus, in quo vel alia involvuntur, quamvis nos lateat quæ illa ſint, vel non poſſumus credere hoc, quin eo ipſo ſaltem in communi alia credamus. Poteſt autem hæc implicita fides provenire primò ex ratione formalis objecti ejuſdem, v. gr. qui credit fide infuſa unum articulum propter auctoritatem divinam, eo ipſo videtur implicitè amplecti quidquid Deus revelaverit; ſicut qui deteſtatur unum peccatum grave, præciſè quia eſt offenſa gravis Dei, eo ipſo implicitè videtur deteſtari omne peccatum grave, in quo idem deteſtandi motivum reperitur. *Secundò*, continentia implicita oriri poteſt ex eo, quòd credatur aliqua collectio rerum confuſa, in qua alia objecta continentur, quæ ſecundùm ſe, & in particulari ignorantur: ſic dum aliquis ruſticus credit omnia, quæ creduntur ab Eccleſia Romana, fidem habet implicitam de omnibus articulis, ac veritatibus Catholicis ſpectantibus ad integritatem fidei. *Tertiò* denique, poteſt contingere, ut credatur aliquid connexum cum alio, idque vel quia una propoſitio eſt connexa cum alia in re ipſa, ſeu per identitatem rei, quamvis connexio ipſa non poſſit ſine fide cognoſci, & hoc modo, qui credit Deum eſſe infinitum, implicitè credit eſſe trinum: vel etiam particulare in univerſali cognoſcitur implicitè, ut per ſe conſtat.

Notandum tertiò, fidei ſicut & Eccleſiæ ſtatum diſtingui poſſe triplicem juxta triplicem legem Naturæ, Scripturæ, & Gratiæ. *Status Naturæ* fuit ab Adamo uſque ad Moyſem. *Scripturæ* verò à Moyſe uſque ad Chriſtum: *Gratiæ* denique ab ipſius Chriſti Domini nativitate uſque ad conſummationem ſæculi. *Inſuper* horum ſtatuum quilibet diſtingui poteſt in diverſa tempora; quemadmodum S. Gregorius homil. 28. in Matth. diſtinguit ſtatum legis Naturæ ab ipſo mundi exordio uſque ad diluvium, à diluvio, & Noe uſque ad Abrahamum; & ab Abrahamo uſque ad Moyſem: Similiter in ſingulis eorum ſtatuum diſtingui poſſunt homines in duas claſſes, nempe in illos, qui fuerunt Principes, Paſtores & Rectores aliorum, & in eos, qui inſtar ovium à paſtoribus reguntur, ac fidei veritatibus inſtruuntur, ac illuſtrantur.

His ita præmiſſis, determinandum eſt *primò*, utrùm ſemper æqualis fuerit Eccleſiæ fides quovis in ſtatu, tam implicita, quàm explicita circa eadem objecta credenda. *Secundò*, utrùm objecta credenda clariùs in uno tempore, quàm in altero innotuerint. *Tertiò*, utrùm majori, ac firmiori certitudine, uno tempore credita ſint, quàm altero.

CONCLUSIO PRIMA.

F*ides quantum ad ſubſtantiam credibilium, eadem fuit implicitè in omnibus fidelibus, cujuſvis ſtatus Eccleſiæ, necnon & explicitè in Principibus, ac Rectoribus: non ita in Fidelium vulgo uſque ad ſtatum legis gratiæ.* Hæc concluſio tribus partibus conſtat, quarum prima colligitur ex Apoſtolo ad Heb. 11. ubi cùm dixiſſet: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, ſubdit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*: Sed plurimi in quovis Eccleſiæ ſtatu Deo placuerunt: igitur credere debuerunt eum exiſtere, & eum eſſe remuneratorem eorum, qui illum inquirebant; at ſubſtantia credibilium, maximè his duobus articulis virtute continetur, nempe divina exiſtentia, quæ non ſolùm Deitatem, ſed etiam attributa omnia, ac Dei operationes, & præcellentias involvit, & hominum ſalutem, ad quam omnia Dei opera ad extra ordinantur; *omnia* enim *propter Electos*: igitur &c.

Confirmatur ex eo, quòd ibidem Apoſtolus fidem dicit eſſe *ſubſtantiam rerum ſperandarum*: res autem ſperandæ quovis tempore fuerunt eædem ſecundùm ſubſtantiam, ſcilicet æterna beatitudo, & quæ ad illam ſpectant, unde ibidem ſubdit: *Juxta fidem de-*

defuncti ſunt omnes iſti (nempe antiqui Patres) *non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes.* Quapropter 2. ad Cor. 4. loquens de antiquis Patribus, ait: *Habentes autem eumdem ſpiritum fidei.* Quibus ſignificat veteres Patres eamdem, quam nos, fidem habuiſſe.

Probatur inſuper: Fidei ſumma maximè concernit Deum ſubſiſtentem in ſua Divinitate, aut in noſtra humanitate: at hæc fides in omni Eccleſiæ ſtatu ſemper extitit: igitur &c. Major patet ex illo Joann. 17. *Hæc eſt autem vita æterna: ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Minor verò probatur ex illo Actor.4. ubi de Chriſto dicitur: *Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri;* unde quotquot fuerunt Fideles quovis in Eccleſiæ ſtatu, omnem ſuam ſpem in Chriſtum direxerunt, tamquam in fontem gratiæ, & Auctorem, ac Mediatorem Dei, & hominum. Hinc Heb. 13. dicitur: *Chriſtus heri, & hodie, & in ſæcula;* quibus Paulus ſignificat, quòd etſi Chriſtus D. tantùm apparuerit in medio temporum, tamen divinæ ſuæ operationis, ac virtutis influxum in omnes prorſus Gentes quovis tempore, & ſub qualibet lege Naturæ, Scripturæ, aut Gratiæ derivavit: Hinc Apocal. 13. dicitur *Agnus occiſus ab origine mundi,* quoniam futurum hujus divinæ victimæ ſacrificium, quo expiari deberent hominum peccata, fuerit ſemper præſens Deo, ut eorum intellectu, & intuitu moveretur ad gratiam impertiendam hominibus: quapropter omnes omnino Fideles in ipſo Meſſia ſpem ſuam, ac ſalutem collocarunt; Unde David Pſalm. 21. *In te ſperaverunt Patres noſtri, ſperaverunt & liberaſti eos; ad te clamaverunt, & ſalvi facti ſunt.*

Quòd autem illius divini Mediatoris gratia, & opitulatio longè ante ſuum in mundum acceſſum hominibus profuerit ad ſalutem, præclarè docet S. Paulus 1. ad Cor. 10. his verbis: *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari: & omnes eamdem eſcam ſpiritualem manducaverunt, & omnes eumdem potum ſpiritualem biberunt; bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos Petra; Petra autem erat Chriſtus.* Hinc SS. Patres docent fidem in Chriſtum ſemper fuiſſe hominibus quovis in ſtatu neceſſariam ad ſalutem. Quod etiam non obſcurè inſinuat S. Paulus ad Rom. 3. ubi cùm dixiſſet; *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei,* ſubdit: *Juſtificati per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem juſtitiæ ejus in hoc tempore, ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.*

Hinc S. Auguſtinus tr. 45. in Joan. præclarè docet eamdem eſſe fidem Synagogæ, & Eccleſiæ, quantum ad ejus objectum: *Tempora*, inquit, *variata ſunt, non fides: mutatus eſt ſonus verbi, veniet, aut venit; eadem tamen fides utroſque conjungit.* Et ſer. 8. de tempore: *Una*, inquit, *eſt fides novi, & veteris Teſtamenti.* Quapropter lib. 1. Retractat. cap. 13. docet Chriſtianam religionem extitiſſe ab initio mundi, quamquam eo nomine non fuerit appellata: *Ipſa res*, inquit, *quæ nunc Chriſtiana Religio nuncupatur, erat & apud Antiquos, nec defuit ab initio generis humani, quouſque ipſe veniret in carnem, unde vera Religio, quæ jam erat, cœpit appellari Chriſtiana. Cùm enim poſt Reſurrectionem, Aſcenſionemque in cælum cœpiſſent Apoſtoli prædicare, & plurimi crederent, primùm apud Antiochiam, ſicut ſcriptum eſt, appellati ſunt Diſcipuli Chriſtiani. Noſtris ergo temporibus, hæc eſt Chriſtiana Religio, non quia prioribus temporibus non fuit, ſed quia poſterioribus hoc nomen accepit, quam cognoſcere, & aſſequi ſecuriſſima eſt ſalus.*

Cui concinit egregiè S. Leo ſerm. de Nativitate; *Ceſſent igitur*, inquit, *illorum querelæ, qui impio murmure divinis diſpenſationibus obloquentes de divinæ Nativitatis tarditate cauſantur: tamquam præteritis temporibus non ſit impenſum, quod in ultima mundi ætate eſt geſtum. Verbi Incarnatio hæc contulit facienda, quæ facta, & ſacramentum ſalutis humanæ in nulla unquam antiquitate ceſſavit. Quod prædicaverunt Apoſtoli, hoc annuntiaverunt Prophetæ; nec ſerò eſt impletum, quod ſemper eſt creditum. Sapientia verò, & benignitas Dei hac ſalutiferi operis mora capaciores nos ſuæ vocationis effecit, ut quod multis ſignis, multis vocibus, multiſque myſteriis, per tot fuerat ſæcula prænuntiatum, in his diebus Evangelii non eſſet ambiguum; & nativitas, quæ omnia miracula, omnemque intelligentiæ erat exceſſura menſuram, tantò conſtantiorem in nobis gigneret fidem, quantò prædicatio ejus, & antiquior præceſſiſſet, & crebrior. Non itaque novo conſilio Deus rebus humanis, nec ſera miſeratione con-*

con-

conſuluit: ſed à conſtitutione mundi unam, eamdemque omnibus cauſam ſalutis inſtituit. Gratia autem Dei, qua ſemper eſt univerſitas juſtificata Sanctorum, aucta eſt Chriſto naſcente, non cœpta: Et hoc magnæ pietatis ſacramentum, quo totus jam mundus impletus eſt, tam potens etiam in ſuis ſignificationibus fuit, ut non minùs adepti ſint, qui in illud credidere promiſſum, quàm qui ſuſcepere donatum.

His etiam ſuffragatur ratio: Omnes enim quovis tempore Fideles tendere debuerunt in eamdem beatitudinem, & per eumdem Mediatorem Chriſtum: ergo neceſſum fuit, ut omnes invicem convenirent in eadem fide, ſaltem implicita, & ſecundùm ſubſtantiam.

Secunda pars probatur; nempe quòd omni tempore Fidelium Rectores, Paſtores, & Principes explicitam habuerunt fidem præcipuorum myſteriorum; hoc enim ſignificat Chriſtus Dominus Lucæ 10. generaliter dicens Apoſtolis: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis; dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Ex quo rectè colligit ſanctus Irenæus lib.4. cap.24. *Si deſideraverunt, ergo in eum crediderunt.* Hinc ſancto Leo Epiſt. 23. dicit à principio generis humani denuntiatum hominibus Chriſtum in carne venturum. Quam utique denuntiationem, & fidem propagarunt etiam Gentiles aliqui mediis in idololatriæ tenebris, ut conſtat de ſanctiſſimo viro Job, qui cap. 19. dicit: *Scio, quia Redemptor meus vivit.*

Verùm cùm hæc fides infidelitate Gentilium obſcurata fuiſſet, & penè extincta, denuò ſuſcitata fuit in Abrahamo; qui expreſſiorem myſteriorum fidem habuit, maximè verò Incarnationis, ut Chriſtus Dominus teſtatur Joan. 8. *Abraham Pater veſter exultavit, ut videret diem meum: vidit & gaviſus eſt.* Ab eo autem ſanctiſſimo Patriarcha ad omnes ejus poſteros fides de incarnando Verbo propagata eſt, unde S. Paulus ad Gal. 3. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus.* Eam autem divinam fidem per frequentes revelationes factas Patriarchis Iſaac, & Jacob, excoluit Deus uſque ad ipſius Moyſis tempora, de quo priuſquam legem acciperet S. Paulus ad Heb. 11. ita ſcribit: *Fide Moyſes grandis factus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem.* Præ cæteris autem Iſraelitis, qui poſt Moyſem vixerunt, expreſſionem de Incarnatione Verbi, ejuſque myſteriorum Vitæ, Mortis, ac Reſurrectionis habuerunt David, & Iſaias: nam de Davide legimus Matth. 22. quòd Chriſtum *in ſpiritu vocat Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, &c.* de Iſaia verò Joan. 12. *Hæc dixit Iſaias quando vidit gloriam ejus, & locutus eſt de eo.*

Tertiam partem apertè docet S. Gregorius hom. 16. in Ezechielem, ubi circa medium, ait: *Dei cognitio, quæ in Patribus ſpiritualibus fuit, nota toti populo Hebræorum non fuit: Nam omnipotentem Deum, ſanctam videlicet Trinitatem, cùm Prophetæ prædicarent, populus ignorabat, ſolum decalogum tenebat in fide, legem Trinitatis neſciens.* Quibus ſignificat non omnes fideles Iſraelitas habuiſſe explicitam fidem præcipuorum fidei myſteriorum, putà Trinitatis, necnon & Divinitatis venturi Meſſiæ; multò minùs noverant ſpecialia myſteria, quæ nunc explicitè credit populus Chriſtianus, & diſtinctè exprimuntur, ac declarantur in Symbolo; unde S. Paulus ad Epheſ. 3. ait: *Aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis ejus, & Prophetis in ſpiritu.* Cui concinit S. Joan. Epiſt. 1. cap. 5. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus.*

Ex his igitur ſequitur fidem explicitam aliquorum objectorum in particulari non fuiſſe ſemper æqualem, nec Fideles vulgares Teſtamenti veteris, imò & eorum Rectores ita diſtinctè myſteria fidei noviſſe, ac novit etiam rude Chriſtianorum vulgus. Inſuper in ipſo etiam ſtatu legis naturæ, aut ſcriptæ non ſemper eadem extitit fidei æqualitas, aliquando obteneſcente rerum notitia; aliàs verò per Prophetas renovata, quod etiam contingit in ſtatu legis gratiæ; non enim Fideles omnium ſæculorum æquè explicitam, ac diſtinctam habuerunt plurium objectorum fidem; contigit enim, ut quorum notitiam explicitam habuerant majores, poſtmodum eadem fides ignorantiæ tenebris in pleriſque illorum poſteris conſopita; rurſus in lucem revocata fuerit Conciliorum definitionibus, ſancti-

ctionibus Pontificum, ac Doctorum labore, & ſtudio.

Dices primò: Tota Chriſtiana fides continetur in lege nova: lex autem nova tota continetur in veteri lege; eſt enim illa myſtica rota in rota, ut notat Ezechiel cap. 1. igitur magis apertam, & explicitam fidem habere debuerunt Fideles veteris Teſtamenti, quàm novi.

Nego conſequentiam: Licèt enim novum Teſtamentum implicitè ſaltem in veteri claudatur, inde tamen non eſt conſequens, veteres Fideles eamdem, quam nos, explicitam myſteriorum habuiſſe fidem: nam, ut pluribi notat S. Apoſtolus, *omnia in figura contingebant illis*.

Dices ſecundò: Variato objecto, etiam habitus mutatur: igitur ſi aliquid credant novi Teſtamenti fideles, quod à Fidelibus veteris Teſtamenti non fuerit agnitum, ſequitur etiam mutatam eſſe fidem, cujus contrarium ſuprà docuimus ex ſancto Auguſtino dicente: *Tempora variata ſunt, non fides, &c.*

Diſtinguo antecedens: Mutato objecto ſecundùm rationem intrinſecam objecti, concedo: ſecundùm variam ejuſdem objecti propoſitionem, & magis, aut minùs explicitam ejuſdem revelationem; nego: Sic autem objecta fidei dumtaxat variata ſunt, ut quæ priùs obſcuriùs, nunc diſtinctiùs proponantur, & explicentur.

Dices tertiò: Omnia fidei myſteria, maximè quæ concernunt vitam, ac ſtatum Chriſti Domini, quæ non vera ſunt de præterito, aliquando vera erant de futuro: ergo ſicut modò verum eſt Chriſtum eſſe incarnatum, natum & paſſum; ita verum erat in præterito Chriſtum eſſe incarnandum, naſciturum & paſſurum: & qua ratione nunc eſt credibile de præterito, eadem ratione credibile de futuro.

Reſpondeo, quòd omnia, quæ credimus de præterito, fuerunt equidem credenda de futuro implicitè, concedo: explicitè tantùm, ac diſtinctè, nego; explicatiùs enim, ac diſtinctius nobis proponuntur objecta fidei, quàm olim Judæis; ac proinde plura nunc explicitè credimus, quàm creditum fuerit ab iis, qui Chriſti adventum, & prædicationem præceſſerunt, ut demonſtrabit

CONCLUSIO SECUNDA.

Secundùm diverſitatem temporum fides profectum habuit, quantum ad augmentum luminis. Ita Seraph. Doctor d. 25. art. 2. q. 2. & probatur ex Scriptura ſacra ſignificante per Chriſtum Dominum nobis divina myſteria diſtinctiùs, & apertiùs manifeſtata fuiſſe, quàm fuerant olim per Prophetas, & Patriarchas: quapropter adorandus ille Salvator dicitur *Lux mundi* Joann. 8. quia ut denuntiaverat Iſaias cap. 9. ad ejus adventum *populus, qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis*. Hinc dicebat Apoſtolis Lucæ 8. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant*. Quapropter Joann. 15. eiſdem dicebat: *Vos autem dixi amicos; quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis*; unde Apoſtolus ad Epheſios 1. *Habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum ſecundùm divitias gratiæ, quæ ſuperabundavit in nobis in omni ſapientia, & prudentia, ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ*. Quibus omnibus conſtat Deum uberiori fidei lumine illuſtrare Fideles novi Teſtamenti, quàm veteris, ita quòd veteris Eccleſiæ Fideles illuſtrati fuerint fide, velut auroræ crepuſculo, nobis verò divina fides affulgeat ſecundùm omnem ſuæ luminis plenitudinem; Fidelium enim, ſicut & *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum diem*. Quam utique veritatem egregiè explicat S. Leo ſer. 13. de Paſſione: ubi cùm dixiſſet: *Incarnatio Verbi, & occiſio, ac reſurrectio Chriſti univerſorum fidelium ſalus facta eſt: & ſanguis unius Juſti, quem nobis Pater donavit, quia eum pro reconciliatione mundi credimus fuſum, hoc contulit Patribus, qui ſimiliter crediderę fundendum*. Tandem concludit: *Nil ergo, Dilectiſſimi, ab antiquis ſignificationibus in Chriſtiana religione diverſum eſt, nec unquam à præcedentibus Juſtis, niſi in Domino Jeſu Chriſto ſalvatio ſperata eſt, diſpenſationibus pro divinæ voluntatis ratione variatis: ſed in idipſum coruſcantibus, & legis teſtimoniis, & Prophetiæ oraculis, & oblationibus hoſtiarum; quia ſic congruebat illos populos eſurire, ut quæ revelata non caperent, obumbrata ſuſciperent; & major Evangelii eſſet auctoritas, cui tot ſignis, totque miraculis, atque my-*

myſteriis veteris Teſtamenti paginæ deſerviſſent. Hinc addit ſerm. 2. de Aſcenſione: *Quod Redemptoris noſtri conſpicuum fuit, in ſacramenta tranſivit, & ut fides excellentior eſſet, ac firmior, viſioni doctrina ſucceſſit: cujus auctoritatem ſupernis illuminata radiis credentium corda ſequerentur.*

Probat etiam hanc veritatem S. Gregorius *ſuper Ezechielem homil. 6.* ubi ait: Per „ incrementa temporum crevit ſcientia ſpiritualium Patrum. Plus namque Moyſes, quàm Abraham; plus Prophetæ, quàm Moyſes; plus Apoſtoli, quàm Prophetæ, in omnipotentis Dei ſcientia eruditi ſunt. Fallor ſi hæc ipſa Scriptura non loquitur: *Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia.* Sed hæc eadem, quæ de Adam, Moyſe, Prophetis, & Apoſtolis diximus, ex ejuſdem Scripturæ verbis, ſi poſſumus, oſtendamus. Quis etiam neſciat, quia Abraham cum Deo locutus eſt? Et tamen ad Moyſem Dominus dicit: *Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, & nomen meum* Adonai, *non indicavi eis.* Ecce plus Moyſi, quàm Abrahæ innotuerat, qui illud de ſe indicat, quòd ſe non Abrahæ indicaſſe narrabat: Sed videamus ſi Prophetæ plus, quàm Moyſes divinam ſcientiam apprehendere potuerunt. Certè Pſalmiſta dicit: *Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt.* Atque ſubjunxit: *Super omnes docentes me, intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.* Et iterùm: *Super Seniores intellexi.* Qui ergo legem meditari ſe memorat, & ſuper omnes docentes ſe, ac ſeniores intellexiſſe teſtatur, quia divinam legem plus, quàm Moyſes acceperat, manifeſtat.

„ Quomodo autem oſtenſuri ſumus, quia plus Apoſtoli edocti ſunt, quàm Prophetæ? Certè veritas dicit, *Multi Reges, & Prophetæ voluerunt videre, quæ videtis, & audire, quæ auditis, ſed non viderunt.* Plus ergo, quàm Prophetæ de divina ſcientia noverunt, quia quæ illi ſolo ſpiritu viderant ipſi etiam corporaliter videbant. Impleta itaque eſt ea, quam ſuperiùs diximus, Danielis ſententia: *quia pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia.* Menſura ergo calami, qui eſt ſex cubitorum, & palmo, ducatur ad cubitos decem, & menſura decem cubitorum ad extremum ſurgat in tredecim, quia quantò mundus ad extremitatem ducitur, tantò nobis externæ ſcientiæ aditus largiùs aperitur. „

Concludendum eſt ergo cum Seraphico Doctore ſuprà laudato, quòd ſecundùm diverſitatem temporum fides crevit. *Primò*, penès veritatis exhibitionem. *Secundò*, propter majorem gratiæ diffuſionem. *Tertiò*, propter planiorem inſtructionem; ideo enim credentes clariùs nunc ea, quæ credunt, cognoſcunt quàm antiquiùs cognoſcebant, quia jam eſt veritas exhibita per Chriſtum: jam etiam gratia ſancti Spiritus, ampliùs diffunditur in Sacramentis novæ legis propter Chriſti meritum, & pretium jam ſolutum: jam etiam nunc fides apertiùs prædicatur, docetur, probatur & defenditur per evidens Chriſti, & eorum ſequacium documentum.

CONCLUSIO TERTIA.

F*Ides, quantum ad firmitatem aſſenſus, longè major, ac præſtantior fuit in nova lege, quàm in veteri.* Hanc probat Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis p. 11. cap. 4. ubi ait: *Duo ſunt ſecundùm quæ fides creſcere dicitur, cognitio & affectus: ſecundùm cognitionem fides creſcit, quando eruditur ad ſcientiam; ſecundùm affectum verò, quando ad devotionem excitatur.*

Unde dicit præſignatum fuiſſe in lib. Numerorum cap. 13. per botrum, qui à duobus hominibus in vecte portabatur; botrus enim, inquit, ille in vecte, Chriſtus in cruce eſt, cujus myſterium in Sacramento duo populi portant: qui præceſſerunt, portaverunt, ſed non viderunt: quia præcedentes adventum ejus, ſacramenta paſſionis ipſius portaverunt, ſed non omnes per cognitionem intelligere valuerunt: Secundi autem portant, & vident, quia Fideles poſt adventum Chriſti, Sacramentum paſſionis ejus per fidem ſuſcipiunt, & per revelatam cognitionem jam apertè cognoſcunt; hinc eſt, quòd cùm noſtra fides pleniorem, ac planiorem habeat irradiationem, etiam firmiorem intellectus aſſenſum importat. Unde S. Leo ſer. 2. de Aſcenſione Domini, ait: *Hanc fidem Aſcenſione Domini auctam, & Spiritus ſancti munere roboratam, non carceres, non exilia, non fames, non ignes, non laniatus ferarum, nec exquiſita perſequentium crudelitatibus ſupplicia terruerunt. Pro hac fide per univerſum mundum, non ſolùm viri, ſed etiam*

fœminæ, nec tantùm impubes pueri, ſed etiam teneræ Virgines uſque ad effuſionem ſui ſanguinis decertarunt. Hæc fides dæmonia ejecit, ægritudines depulit, mortuos ſuſcitavit. Unde & ipſi beati Apoſtoli, qui tot miraculis confirmati, tot ſermonibus eruditi, atrocitatem tamen Dominicæ paſſionis expaverant, & veritatem reſurrectionis ejus non ſine hæſitatione ſuſceperant: tantum de Aſcenſione Domini profecerunt, ut quicquid illis priùs intulerat metum, verteretur in gaudium.

Concludendum ergo cum Seraphico Doctore quæſtione 3. quòd fides augmentum ſuſcipit tribus modis. Primò, *extenſivè*, quantum ad articulorum explicationem. Secundò, *intenſivè*, quantum ad clariorem illuminationem. Tertiò, *radicativè*, quantum ad certitudinis, & devotionis adhæſionem. Quod quidem augmentum non ſolùm reſpicit diverſos homines in diverſis ſtatibus, ſed etiam ſub eadem lege viventes. Nam, ut obſervat Hugo Victorinus ſuprà laudatus, ſecundùm incrementa fidei diverſa genera hominum inve„niuntur. Quidam enim Fideles ſunt, „qui ſola pietate credere eligunt, ſed „utrùm credendum ſit, vel non, ratio„ne non comprehendunt. Alii verò ra„tione approbant, quod fide jam cre„dunt. Alii verò, quod fide credunt, „& ratione approbant, purificatæ men„tis intelligentia experiuntur. Impri„mis ſola fides facit electionem. In ſe„cundis ratio adjungit approbationem. „In tertiis puritas intelligentiæ appre„hendit certitudinem.

QUÆSTIO QUINTA.

Utrùm objectum fidei ſit ita neceſſariò verum, ut nullatenus ei falſum ſubeſſe poſſit.

NOtandum primò, concipi poſſe, quòd objecto fidei ineſſe poſſit falſitas duplici ex capite: *Primò* quidem, ex parte Dei dicentis, & revelantis, ſi videlicet mentiretur, & falſa pro veris proponeret: *Secundò*, ex parte hominis credentis, ſi nimirum fides humana poſſit inclinare credentem, ut firmiter exiſtimet aliquid eſſe revelatum à Deo, quod ita non eſſet; ita ut fide divina, quis moveatur ad eliciendum aſſenſum falſum, & erroneum: fuit autem olim *Priſcillianiſtarum*, qui ſic dicti ſunt à *Priſcilliano* Epiſcopo Abulenſi, blaſphemia qua ore impudenti dicebant Deum poſſe auctorem eſſe mendacii, & falſitatis, ut inde concluderent licitum eſſe non ſolùm mentiri, ſed etiam mendacium firmare juramento propter tegendum ſecretum; unde eis iſtud erat vulgare; *jura, perjura, ſecretum prodere noli*. Quam utique impietatem licèt Catholici omnes execrati fuerint, attamen non defuerunt aliqui Doctores, qui licèt conceſſerint Deum de potentia ordinaria nulla ratione mentiri poſſe, nec falſum dicere, attamen de potentia abſoluta id præſtare poſſe, ſive per ſe, ſive per alios exiſtimabant. Ita docuit *Gabriel* in 3. diſt. 12. quæſt. 1. *Petrus de Aliaco* in 1. quæſt. 12. & *Holcot* in 2. diſt. 5. Quam tamen ſententiam ita temperare videntur, ut ad declinandam vocis *mendacii* invidiam, non admittant quidem Deum poſſe mentiri; quia, inquit Gabriel, mendacium ſignificat falſum dictum cum aliqua deordinatione, & malitia morali; Deus autem etſi falſum diceret, nullum faceret malum moraliter, & ideo non mentiretur.

Notandum ſecundò, mentiri nil aliud eſſe, quàm dicere aliquid ſcienter aliter ac ſentimus: Ita S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 18. qui ibidem colligit non idem eſſe *mentiri*, ac *falſum dicere*: poteſt aliquis dicere falſum abſque mendacio, quia nimirum exiſtimat id verum eſſe; atque ideo cùm non loquatur præter mentem, etiam non mentitur; ſiquidem mentiri, eſt contra mentem ire: è contrà verò poteſt aliquis dicere verum, qui nihilominus reverà mentiretur, quia videlicet id quod ipſe profert, verum quidem eſt, tamen falſum eſſe exiſtimabat, atque ideo ſcienter dixit aliter ac ſentiebat; quam utique veritatem luculenter ibidem explicat S. Auguſtinus his verbis: *Melior eſt, qui neſciens falſum dicit, quoniam id verum putat, quàm qui mentiendi animum ſciens gerit, neſciens verum eſſe, quod dicit; ille namque aliud non habet in animo, aliud in verbo; huic verò qualecumque per ſeipſum ſit, quod ab eo dicitur; aliud tamen clauſum in pectore, aliud in lingua promptum eſt, quod malum proprium eſt mentientis.*

Ex quibus inferre licet duplicem in verbis diſtingui poſſe falſitatem, nempe materialem, & formalem. *Materialis* eſt, quando aliquis putans eſſe verum, quod dicit, decipitur & decipit, qua ratione non committitur quidem mendacium, ſed fortè levi-

tas, & temeritas in dicendo, quæ aliquam mendacii notam, & malitiam involvit: *Formalis* autem falſitas eſt, quando quis cognoſcens falſum eſſe, quod dicit, illud affirmat, & venditat pro vero; aut cognoſcens eſſe verum, illud negat, in quo formaliter conſiſtit ratio, & malitia mendacii. Cæterùm in Deo non habet locum deceptio, ſeu falſitas materialis; cùm enim Deus non poſſit falli, ſed neceſſariò noverit id omne, quod verum eſt; inde conſequens eſt eum non poſſe loqui falſum quin mentiatur, & loquatur contra mentem.

Notandum tertiò: Deum tribus modis poſſe concipi per alios mentiri: *Primò* quidem propriè, præcipiendo videlicet alicui, ut ſuo proprio, vel ipſius Dei loquentis nomine falſa pro veris annuntiet: *Secundò*, cum ad id ſtimulando, & incitando per motum aliquem interiorem; non ſecus ac gratia ſua præveniente nos excitat ad aliqua bona opera: *Tertiò*, producendo in eo, vel habitum mendacii, quo moveatur, & facilitatem habeat ad dicendum falſa pro veris, vel producendo in ejus intellectu aſſenſum falſum. Quod ruiſus concipi poteſt fieri poſſe duobus modis. *Primò* quidem, ſe ſolo eum producendo in intellectu; quo caſu intellectus per eum intelligeret paſſivè non autem activè. *Secundò*, itaut cum intellectu ſpeciali modo ad ejus productionem concurrat, eum ad illum determinando, qua ratione in eo cauſat gratias prævenientes, ac ſimiles veras illuſtrationes, quæ etſi phyſicè etiam ab intellectu producantur, tamen quia Deus eſt præcipua earum cauſa, & homo ad eas non concurrit liberè, ſoli Deo tanquam abſolutæ cauſæ tribuuntur. Unde Arauſicanum Can.20. ait: *Deum in homine multa bona facere, quæ non facit homo*, ſcilicet morali modo agendo, & liberè, ſive itaut homini imputari debeant.

CONCLUSIO PRIMA.

Repugnat *Deum mentiri tam per ſe, quàm per alium, etiam de potentia extraordinaria*. Hæc eſt communis apud Catholicos Doctores. Et probàtur apertis Scripturæ textibus. *Primò*, quidem nu.23. *Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur; nec ut filius hominis, ut mutetur: dixit, & non faciet? locutus eſt, & non implebit?* Ex quo teſtimonio tria licet inferre: *Primum* quòd non ſolùm Deus non poſſit mentiri, eo mendacio, quod ſit peccatum, ſed etiam, nec poſſit dicere falſum; alioquin nulla eſſet hęc Prophetæ ratiocinatio: *Deus mentiri non poteſt*: ergo *quod promiſit, implebit*; poſſet enim aliquis reſpondere Deum equidem non poſſe mentiri; poſſe tamen falſum dicere, & promittere; atque adeo ex ipſius promiſſione non eſſe conſequens, quòd res ſit ponenda. *Secundum* eſt, quòd ibi affirmetur non minùs repugnare Deo mendacium, quàm mutationem: impoſſibile Deum mutari etiam de potentia abſoluta: ergo pariter impoſſibile eſt ipſum mentiri: *Tertium*, quod inferre licet, eſt quòd cùm Deus ad hominem comparatur ſecundùm repugnantiam mentiendi, non comparatur ſecundùm actum; nam ſunt quidam homines, qui de facto non ſunt mentiti, ut patet de Beata Virgine, & S. Joanne Baptiſta: ſed illa comparatio fit ſecundùm capacitatem, quia Dei natura non eſt capax mendacii, ſicut eſt humana natura; unde per antonomaſiam Deus in ſcriptura ſacra dicitur verax; homo autem mendax: Sic Joan.8. *Qui miſit me, verax eſt*. Ad Rom.3. *Eſt autem Deus verax: omnis autem homo mendax*.

Confirmatur ex illo ad Hebr.6. ubi Apoſtolus ait: *Volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit jusjurandum: ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium haberemus*; Quibus Apoſtolus ſignificat tam Dei promiſſionem, quàm juramentum, eſſe duas res immobiles, in quibus impoſſibile ſit Deum mentiri tam in promiſſione, quàm in juramento: quapropter Chriſtus D. Lucæ 21. dicebat: *Cęlum, & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibunt*; perinde enim eſt, ac ſi diceret, cœlum, & terra deficere poſſent, utique de potentia abſoluta, de ordinaria namque non deficient.

Probatur ſecundò, authoritate SS. Patrum, qui communi calculo docent tam impoſſibile Deum mentiri, quàm Deum non eſſe, aut non eſſe omnipotentem: Sic S. Dionyſius cap.8. de divinis nominibus: *Negatio*, inquit, *ſui eſt à veritate prolapſio, eſt ab eo, quod eſt, prolapſio; Deus autem ab eo, quod eſt prolabi non poteſt*; quaſi diceret, negationem veritatis eſſe receſſum ab ente: Deus autem ab ente recedere non poteſt: ergo nec à veritate. Similiter S. Athanaſius lib. de Incarnatione Verbi, infert idcirco mendacium non poſſe inveniri in Deo, quia

aliàs

aliàs non eſſet Deus, *Abſurdum eſt*, inquit, *dicere , Deum poſſe mentiri, ſi enim dixit , quòd perituri ſumus , non eſſet Deus , ſi non periſſemus*: Quam utique conſequentiam approbat S. Anſelmus lib.1. *Cur Deus homo , cap.12.* dicens: *Non enim ſequitur*, inquit, *juſtum eſt mentiri, ſi Deus vult mentiri* : *ſed potiùs Deum illum non eſſe* : *Nam nequaquam poteſt velle mentiri voluntas, niſi in qua corrupta eſt veritas; imò quæ deſerendo veritatem corrupta eſt*. Et ſubdit : *Cùm ergo dicitur : Si Deus vult mentiri*: *non eſt aliud , quàm ſi Deus eſt talis naturæ, quæ vult mentiri , & idcirco non ſequitur, juſtum eſſe mendacium , niſi ita intelligatur, ſicut de duobus impoſſibilibus dicimus: ſi hoc eſt , illud eſt : quia neque hoc, aut illud eſt* .

Nec valet reponere S. Anſelmum loqui ſolùm de mendacio, prout includente malitiam, qua ratione repugnat Deo ; imò enim probat, non potuiſſe in Deo reperiri materiale ipſius mendacii ſine malitia , & turpitudine: dicit quippe non poſſe fieri illum actum ex eo, quòd Deus illum velit: ergo cenſet non poſſe ſeparari à turpitudine . Quod rurſus explicat ratio , quam affert, *quia non poteſt velle mentiri voluntas, niſi in qua corrupta eſt veritas*: quam veritatis corruptionem ſupponit repugnare divinæ voluntati, quia alioquin voluntas deſerendo veritatem, corrupta eſſet ; ergo ex mente S. Anſelmi ipſa etiam corruptio veritatis Deo repugnat, & ideo repugnat mendacium .

Eandem impoſſibilitatem demonſtrat S. Ambroſius ex repugnantia mendacii cum omnipotentia Dei; *Impoſſibile iſtud*, inquit, *non infirmitatis, ſed virtutis eſt, & Majeſtatis , quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus levitatis errorem* . Cui ſubſcribit S. Auguſtinus: *Deus omnipotens eſt , & cùm ſit omnipotens, mori non poteſt , falli non poteſt, mentiri non poteſt. Quàm multa non poteſt , & omnipotens eſt ! & ideo eſt omnipotens , quia non poteſt : nam ſi mori poſſet , non eſſet omnipotens; ſi mentiri, ſi falli, ſi iniquè agere, non eſſet omnipotens , quia ſi hoc in eo eſſet, non fuiſſet dignus, qui eſſet omnipotens*. In eodem ſenſu loquitur Chryſoſtomus homil. 1. in Symbolum . *Creditis* , inquit, *Deo omnipotenti, quia poſſe ipſius non poteſt invenire non poſſe; tamen aliqua non poteſt, utpote falli, fallere , mentiri* . Certum eſt autem, quòd nec de potentia abſoluta falli poteſt: ergo eodem modo non poteſt fallere, quod item repetit *lib.1. de Providentia poſt medium*. Item Bernardus ſerm. de omnibus Sanctis: *Deus neque falli , neque fallere poteſt* .

Suffragatur etiam ratio : *Primò* quidem non minùs repugnat Deo mendacium, & falſitas, quàm peccatum: ſed peccatum abſolutè repugnat Deo: ergo & mendacium: Minor conſtat; Deus enim nec peccat, nec peccare poteſt, ut ſufficienter probavimus in primo volumine agendo de Sanctitate divina. Major verò probatur : Idcirco Deus peccare non poteſt, quia eſt intrinſecè, ac eſſentialiter ſanctus; ſed etiam eſt intrinſecè, ac eſſentialiter verus, & verax, quia eſt prima veritas, cui omne mendacium , omniſque falſitas repugnat; ſiquidem mendacium eſt deviatio à veritate, prima autem veritas à veritate deviare non poteſt; alioqui deficeret à ſeipſa, ſicque non eſſet prima veritas, & indeficiens: quemadmodum non eſſet prima ſanctitas, & ſanctus formaliter , ac intrinſecè ſi peccare poſſet : peccatum enim omne eſt deviatio à rectitudine, & ſanctitate: igitur Deus nec peccare, nec falſum dicere poteſt .

Confirmatur: Si Deus quacumque potentia mentiri poſſet, non eſſet ſumma veracitas, ſicut non eſſet ſumma bonitas, ſi poſſet malè agere : major enim eſſet illa veritas, & bonitas, quæ nulla potentia poſſet à vero, & à recto abertare: at abſurdum eſt, aſſerere Deum non habere eam veracitatem, & bonitatem , qua major concipi nequeat: Igitur, &c.

Deinde, Infinita authoritas in dicendo , & cui ſumma fides debeatur, eſt ſanè perfectio ſimpliciter ſimplex, quod utique infertur à contrario, cùm etiam inter homines ſit quid indignum habere talem authoritatem, cui cum formidine credi poſſit; ſed hæc infinita authoritas in dicendo non eſſet in Deo, ſi aliqua ratione mentiri poſſet: igitur ſicut impoſſibile eſt, quòd Deus careat aliqua perfectione ſimpliciter ſimplici; ita impoſſibile eſt, quòd mentiatur. *Denique*, ſi de potentia abſoluta Deus mentiri poſſet, nutaret tota fides noſtra, nec Scripturæ ſacræ authoritas conſtantiſſima foret, ac indubitata: illam enim idcirco certiſſimè credimus, quia, quæ in illa continentur, Deus revelavit: Si autem reverà Deus mentiri poſſet, unde nobis certò conſtaret eum vera dixiſſe, cùm hanc, aut alteram Scripturæ partem revelavit? igitur aut dubia eſt

fides

Digitized by Google

fides noſtra, aut impoſſibile eſt Deum mentiri.

Ex his autem conſtat, quòd ſicut Deus per ſeipſum mentiri, aut fallere non poteſt: ita nec etiam per alios, qui ejus nomine loquantur; ſi enim Deus non haberet eandem impotentiam fallendi, aut falſum dicendi per alios, ànceps eſſet, ac nutabunda ſacræ Scripturæ authoritas: quippè cùm Deus ipſe ſit, qui locutus eſt per ſacros Scriptores, & ideo Lucæ 1. & ad Hebræos 1. Deus dicitur locutus *per ora Prophetarum*, & in utroque caſu æquè dicitur Deus loqui, hoc eſt tam per ſe, quàm per miniſtros; Hinc ubi dicitur Exodi 3. quòd Deus apparuerit Moyſi, & locutus ei fuerit in flamma rubi: S. Stephanus Actor.7. dixit Deum locutum fuiſſe Moyſi per Angelum; idem eſt enim loqui per ſeipſum, ac per Angelum à ſe delegatum: igitur qua ratione Deus non poteſt mentiri, & falſum dicere per ſeipſum, eadem nec per Angelum, nec per alterum mentiri poſſe conſtat.

Confirmatur: Quia ſicut materialiter tantùm ſe habet, quòd quis loquatur vocibus, nutibus, vel Scriptura, quia obligatio dicendæ, vel ſignificandæ, aut ſcribendæ veritatis eadem eſt: ita prorſus materialiter ſe habet, quòd Deus, & per ſe immediatè, vel per nuntium ſuum loquatur; quippe cùm nuntius ab eo delegatus ſit dumtaxat ejus inſtrumentum; ſicut Scriptura, vel alia ſigna, quibus utitur: quapropter David linguam ſuam appellavit *calamum velociter ſcribentis*: Igitur, &c.

Objicies primò varios Scripturæ textus, quibus Deus dicitur improbos in fraudem, & errorem inducere. Sic Job.12. *Qui immutat cor Principum, & decipit eos, & errare facit eos ſicut ebrios*. Et 1. ad Theſſal.2. *Ideo mittet illis* (Deus) *operationem erroris, ut credant mendacio*. Et 3. Reg. 22. *Dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum tuorum*; Ibidemque ait Dominus ad ſpiritum mendacii: *Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita*: Similiter Ezechiel 14. Deus ait: *Propheta cùm erraverit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum*. Et illud Jeremiæ 20. *Seduxiſti me Domine, & ſeductus ſum, fortior me fuiſti, & invaluiſti*.

Reſpondeo his omnibus locis verbum *decipere*, aut *ſeducere* uſurpari, non quidem activè, quaſi Deus præcipiat mendacium, aut aliquem impellat, & inducat in errorem, & falſitatem: ſed tantùm paſſivè, ſeu permiſſivè, quatenus Deus permittit aliquem decipi in pœnam peccatorum, nec impedit, aut reprimit eum, qui promptus, ac paratus eſt ad decipiendum; non enim infrequens eſt in Scriptura ſacra, ut *præcipere*, ac *permittere* pro eodem uſurpentur, ut pluries jam aliàs diximus, quod manifeſtè apparet ex Evangeliſtis. Nam Marci 10. cùm Phariſæi Chriſto D. dixiſſent: *Moyſes permiſit libellum repudii ſcribere*: Chriſtus D. reſpondit: *Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud*. Idem legitur Matth. 19. cùm enim Phariſæi dixiſſent: *Quid ergo Moyſes mandavit dari libellum repudii?* Chriſtus reſpondit: *Permiſit vobis dimittere uxorem*. Ex quibus textibus invicem collatis apparet verba *præcipere*, & *permittere* pro uno, eodemque indiſcriminatim accipi.

Objicies ſecundò varios itidem Scripturæ textus, quibus apparet homines Dei ſpiritu afflatos interdum mentitos fuiſſe; unde conſequens eſt Deum ſaltem per miniſtros poſſe mentiri, ſeu falſum aſſerere: Sic Geneſ. 22. Abrahamaſcenſurus montem, ut filium Iſaac immolaret, dixit ſervis ſuis: *Expectate hìc cum aſino: Ego, & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos*; quæ certè promiſſio falſa, & mendax erat: cùm enim ex præcepto divino deberet filium ſuum immolare, non poterat abſque mendacio aſſerere, quòd Iſaac eſſet cum eo reverſurus. Similiter ibidem cap.20. Abraham ſuaſit uxori, ut coram Ægyptiis aſſereret, quòd eſſet ejus ſoror: *Dic*, inquit, *quòd ſoror mea ſis*. Et c. 27. Jacob mentitus videtur cùm dixit Patri: *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*: Plura ſunt alia his ſimilia reperienda in Prophetis, quorum plurimæ prædictiones falſæ fuerunt, ac mendaces. Talis fuit Prophetia Jonæ, cùm dixit cap.3. *Adhuc 40. dies, & Ninive ſubvertetur*. Et Iſaiæ qui 4. Reg. cap.2. dixit Ezechiæ Regi: *Morieris tu, & non vives*, qui tamen ſupervixit 15. annis, & ſic de plurimis aliis.

Reſpondent aliqui, non videri inconveniens admittere, quod perſonæ illæ in Scriptura celebres aliquod leve mendacium interdum fecerint, quippe cùm eorum varii graviſſimè peccarint, quod mendacii genus notavit ſubtilis Doctor in 3. diſt.31. nu.13. circa factum Jacobi, nec enim ſanctiſſimi illi viri divino ſemper inſtinctu, & afflatu loque-

quebantur. Verùm quia S. Auguſtinus, & alii paſſim ſanctos Patriarchas eximunt à reatu mendacii, idcirco

Reſpondeo ad primum cum eodem S. Auguſtino lib. de mendacio cap. 1. Abraham illa dixiſſe ſpiritu Prophetico: *Ego, & puer revertemur ad vos*: ſperabat enim filium ſuum poſt immolationem, & mortem eſſe ad vitam revocandum, ut impleretur divina promiſſio, qua ſpoponderat Deus, quòd multiplicaret ſemen ejus ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris: Quam utique veritatem indicat S. Paulus cùm ait, ad Hebr. 11. *Fide Abraham obtulit filium Iſaac, arbitrans quòd & à mortuis ſuſcitare potens eſt illum.*

Ad ſecundum dico cum eodem S. Auguſtino in quæſtionibus ſuper Geneſim, quòd cùm Abraham dixit Saram eſſe ſororem ſuam, *veritatem voluit celari, & non mendacium dici*: Soror enim dicitur, quia filia Patris erat; unde & ipſe Abraham Geneſ. 20. ait: *Verè ſoror mea es, filia Patris mei, & non matris meæ.*

Ad tertium dico Jacob non fuiſſe mentitum cùm dixit: *Ego ſum primogenitus tuus Eſau*; quia reverà erat Eſau non quantum ad perſonam, & ſubſtantiam; ſed quantum ad jus, & dignitatem primogeniti, quia primogenitura ei de jure debebatur, idque duplici titulo, primò quidem ex decreto divino; quippe Deus revelaverat, quòd major ſervire deberet minori: ſecundò humano jure, quippe primogenituram pretio comparaverat ab Eſau: unde ſe pro Eſau primogenito, abſque mendacio præſentem potuit ſiſtere coram Patre, ut ejus benedictionem primogenito debitam acciperet.

Ad alia verò dico Prophetias interdum fieri tantùm ad comminationem, & ſub conditione, quòd reverà implendæ ſunt, ſi illi, quibus à Deo denuntiantur ſupplicia, pœnitentiam non egerint: nam, ut teſtatur Dominus Iſaiæ 38. *Si pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod ego cogitabam facere*; unde cùm Ninivitæ pœnitentiam egerint ad prædicationem Jonæ, mirum non eſt, quòd Deus intentata eis ſupplicia non intulerit. Interdum verò Prophetiæ fiunt, & res prænuntiantur venturæ, ſecundùm ordinem, ac diſpoſitionem cauſarum naturalium, niſi Deus per extraordinariam potentiam talem ordinem ſuſpendat. Unde Ezechias Rex reverà moriturus erat ratione prementis infirmitatis, niſi Deus per miraculum ei ſanitatem reſtituiſſet, vitamque diuturniorem prorogaſſet.

Objicies tertiò. Qui poteſt æquivocè, & amphibologicè loqui, poteſt etiam mentiri: ſed Deus tam per ſe, quàm per alios amphibologicè, & æquivocè poteſt loqui: igitur & mentiri. Major conſtat: æquivocatio enim eſt quædam ſpecies mendacii; quippe tam ordinatur ad decipiendum, & ingerendum ſenſum oppoſitum veritati, ac mendacium ipſum: nihil enim intereſt, quòd verba loquentis aliud ſignificent, quàm id quod ipſe habet in mente, vel quòd aliud ex verbis loquentis percipiam, ſi in utroque caſu æquè decipior. Minor verò probatur: ſiquidem Chriſtus Dominus reverà æquivocis verbis uſus videtur: Sic Marci 13. interrogatus à Diſcipulis de tempore conſummationis mundi, & adventus Judicis, reſpondit: *De die illo, vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius.* Et tamen ipſe illum optimè noverat. Item Joan. 7. fratribus, ſeu cognatis urgentibus: *Tranſi hinc, & vade in Judæam*, Hieroſolymam ſcilicet, velut ad theatrum mundi, *ut, & diſcipuli tui*, ſeu ſtudioſi doctrinæ tuæ, qui ibi ſunt, *videant opera tua, quæ facis, &c. manifeſta teipſum mundo.* Reſpondit Chriſtus: *Tempus meum nondum advenit, &c. Vos aſcendite ad diem feſtum: ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum.* Et tamen, *ut aſcenderunt fratres ejus, tunc ipſe aſcendit ad diem feſtum.* Eadem reſtrictione uſus videtur Raphael Angelus *Tobiæ* 5. dum rogatus, *de qua domo, aut de qua tribu es tu?* reſpondit: Ego ſum *Azarias Ananiæ magni filius*; & ante reſpondens Tobiæ juniori dixerat ſe eſſe *ex filiis Iſrael.*

Reſpondeo primò, Duobus modis poſſe aliquem uti voce amphibologica, ſeu æquivocatione. *Primò* formaliter, intendendo videlicet ſignificare verbis alium ſenſum verum, diverſum tamen ab eo, quem Auditores hic, & nunc concipiunt, & ſignificari putant, ita quòd nullæ adſint circumſtantiæ, ex quibus audiens devenire poſſit in cognitionem ſignificationis, vel ſenſus verborum à loquente intenti. *Secundò* materialiter, quando videlicet ſunt aliquæ circumſtantiæ, ex quibus audiens concipere poſſit quis ſit genuinus ſenſus verborum prolatorum à loquente; maximè quando audiens eſt vir prudens, & ſagax; licèt fortè ob defectum attentionis ad verba loquentis, nec-

non

Digitized by Google

non & conſiderationis illarum circumſtantiarum, mentem loquentis verbis æquivocis expreſſam non percipiat.

Unde *ad argumentum dico*, Deum non poſſe ullatenus uti verbis æquivocis amphibologia formali; hæc enim eſt ſpecies mendacii; talis enim oratio præcisè ſecundùm ſe ſumpta, eſt ſimpliciter falſa, nec poteſt verum ſenſum habere ratione intentionis dicentis, aut orationis merè internæ, quam loquens ſubintelligit, quia niſi hæc aliquo modo exteriùs exprimatur, non poteſt cum externa internam orationem concipere, aut ejus ſignificationem mutare, nec conſequenter efficere, ut illa ſignificatio, quæ ſecundùm ſe eſt falſa, fiat vera; ac ſubinde nulla ratione poteſt habere ſignificationem veram, nec legitimum ſenſum.

Adde quòd veracitas obliget, non quidem ad conformandam mentem cum mente; id enim ſupernaturale eſt, nec aliter fieri poteſt; ſed ad conformanda verba menti; itaut non appareat aliud in verbis ab eo, quod eſt in mente loquentis; ſi enim contrarium exprimant, fit contra veracitatem: ſi exprimunt idem, plenè fit ſatis veracitati. Quod utique veriſſimum apparebit, ſi attendas ad obligationem veracitatis, quæ cùm inducatur ex neceſſitate conſervandi fidem humanam adeò neceſſariam ad convictum, & commercium politicum, non minùs debuit prohibere reſtrictiones illas mentales, quàm mendacium; eadem enim omninò inconvenientia ex illis reſtrictionibus, quæ ex mendacio, orirentur. Siquidem æquè dubitarent omnes audientes an loquens ultra voces externas adderet reſtrictionem mentalem, qua ſenſus contrarius contineretur illi ſenſui, quem verba per ſe exprimerent, ſicut dubitare poſſent de veritate, ſi mendacium dicerent, & conſequenter inutilis omnino foret mendacii prohibitio; ſiquidem ille, qui mentiri non auderet propter prohibitionem, eaſdem voces omnino uſurparet, quas uſurpaſſent mentientes, & illę voces addita illa reſtrictione mentali, eundem finem, ac mendacium obtinerent: igitur qua ratione Deus nec per ſe, nec per alios mentiri poteſt, ita etiam nec poteſt uti amphibologica æquivocatione formali. Poteſt verò materialem uſurpare, quia licèt qui ita loquitur proferat verba in ſenſu particulari, & non communi, eo tamen ipſo quo adſunt circumſtantiæ, quæ poſſunt illum particularem ſenſum audienti indicare; non provenit ex parte loquentis, nec illius verborum, quòd audiens in alio ſenſu verba illa accipiat, ſed ex defectu ipſius audientis, qui non vult illam adhibere diligentiam, & attentionem neceſſariam ad circumſtantias, quæ facili negotio genuinum verborum ſenſum à loquente intentum poterant indicare: quibus præmiſſis,

Reſpondeo 2. ad primum exemplum, Chriſtum Dominum illa reſponſione, qua dixit Diſcipulis ſuis ſe neſcire diem judicii, uſum fuiſſe dumtaxat æquivocatione materiali; ex circumſtantia enim perſonæ hanc reſponſionem proferentis, facilè judicare poterant Apoſtoli eum non negare abſolutè ſe ſcire judicii diem; quippe pluries eis dixerat ſe omnia habere, quæ Pater, ſeque verum eſſe Dei Filium; ac proinde cum Patre habere infinitam rerum omnium ſcientiam; ſed ſolùm cum aliqua reſtrictione loqui, verbis quidem non expreſſa, ſed tamen ſufficienter intelligenda ex conditione perſonæ loquentis.

Adde quòd Chriſtus eo loco, voluerit ſignificare ſe legatum fuiſſe miſſum à Patre ad nos: quemadmodum itaque legatus verè dicit ſe non ſcire id quod curioſitis aliqui interrogarent, quia illi cenſentur ſolùm rogare communicationem notitiæ, quam legatus ille communicare poſſet, nec ſilentio occultare deberet; ſic Chriſtus Dominus dixit ſe neſcire judicii diem, quam occultare debebat; ideoque rurſum de die illa interrogatus, interrogantium curioſitatem repreſſit Actor. 1. dicens: *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.*

Ad ſecundum pariter dico, Chriſtum Dominum reſpondendo conſanguineis quòd non eſſet aſcenſurus ad diem feſtum, uſum fuiſſe æquivocatione non formali, ſed materiali, nempe ſecundùm circumſtantiam petitionis eorum: petebant enim, ut aſcenderet palam, & publicè: dicebant namque: *Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe; ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.* In eodem ergo ſenſu reſpondit Chriſtus ſe non aſcendere, quæ non eſt reſtrictio mentis, ſed retentio ſenſus propoſiti à rogantibus, ſicut ſi peterent, *veni nobiſcum*, & reſponderent, *non veniam*, ſubintelligitur *vobiſcum*. *Addunt* alii legendum ibi eſſe *nondum aſcendo*, vel ut alii volunt,

lunt, *non* aſcendo nunc, prout habent alii graves Interpretes: Unde ſignanter dixit Chriſtus: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam*, id eſt, ad diem feſtum iſtum, ſeu ad primum, vel ad ſecundum diem feſtivitatis; ſiquidem tantùm 4. die aſcendit Jeruſalem, ex quibus patet Chriſtum D. non uſum fuiſſe reſtrictione mentali in illa reſponſione, ſed illam feciſſe verbis verum ſignificantibus, maximè in iis circumſtantiis.

Ad tertium dico, Angelum Raphaelem dicendo ſeſe Azariam Ananiæ magni filium, necnon & ex filiis Iſrael, nullatenus fuiſſe mentitum: illa namque verba duplicem habere poterant ſenſum, nempe quòd talis eſſet, vel genere, & nativitate, vel munere, & officio. *Primò* namque dicit ſe eſſe ex *filiis Iſrael*, vel quia juſti omnes Iſraelitarum nomine cenſentur, vel quia Iſrael interpretatur *videns Deum*; Angeli autem intuitiva Dei viſione ſemper fruuntur, vel quia ad Iſraelitarum cuſtodiam ſpecialiter à Deo deſtinatus fuerat. Verum etiam dixit cùm ſe Azariam, Ananiæ magni filium nominavit; *Azarias* enim ſignificat *auxilium Dei*. Talis autem Raphael erat ſecundùm officium; ſiquidem plurima auxilii divini indicia, ac beneficia Tobiæ ipſi, necnon & illius uxori, ac parentibus contulit: Nam Tobiam ipſum juniorem duxit, & reduxit ſanum, ab invadente marina bellua illæſum ſervavit, dæmonem Saræ thalamum infeſtantem, & ſibi matrimonio junctos homines occidentem abegit, pecuniam à Gabelo debitam recipi curavit, & Tobiæ ſeniori pridem cæco viſum reſtituit; igitur meritò Azarias, ſeu auxilium à Deo dictus eſt.

Pari ratione etiam jure meritò ſe Ananiæ magni filium appellavit. Ananias enim gratiam Dei, aut Dei miſericordiam ſignificat. Cùm autem Deus ſit Pater miſericordiarum, & Angeli dicantur filii Dei, Job. 1. & Danielis 3. meritò ſibi tale nomen vendicavit.

CONCLUSIO SECUNDA.

Fidei *etiam non poteſt ſubeſſe falſum ex parte credentis*. Probatur concluſio: Si fidei poſſet ſubeſſe falſum, maximè *vel* quia nobis proponi poſſet aliqua revelatio tanquam divina, licèt reverà talis non eſſet; ad quam tamen credendam fides Theologica non minùs inclinaret, quàm ſi talis revelatio verè divina eſſet: vel quia fides inclinaret ad aſſenſum præbendum concluſioni illatæ ex duabus præmiſſis, quarum una eſſet revelata, alia verò naturalis, & falſa, quam tamen veram eſſe exiſtimatemus: ſed in neutro caſu fides Theologica inclinaret ad illum aſſenſum: ergo ipſi non poteſt ſubeſſe falſitas per accidens ex parte credentis. Major conſtat; vix enim poteſt aliud caput aſſignari, unde eſſet repetenda illa fidei inclinatio ad aſſenſum falſum. Minor verò probatur: Non poteſt ullatenus divina fides inclinare ad aſſenſum falſum, & erroneum, ſed ſi ad alterutrum aſſenſum ex prædictis inclinaret, reverà conferret ex ſe, ſaltem partialiter, ad eliciendum aſſenſum falſum: ergo, &c. Minor conſtat; actus enim quo quis credit aliquod falſum, reverà eſt aſſenſus falſus, & erroneus, quamquam falſum iſtud pro vero habeat; illa enim erronea exiſtimatio non poteſt efficere, ut quod in ſe falſum eſt, ſit verum. Major verò probatur; *Primò* quidem authoritate Scripturæ ſacræ, & SS. Patrum, ex qua conſtat fidem eſſe cognitionem certam, ac ſubinde eſſe veram. Sic Act. 26. *Secundùm certiſſimam ſectam noſtræ religionis*. Et 2. ad Timoth. 1. *Scio cui credidi, & certus ſum, &c.* Hinc Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 9. reprobans inanem fiduciam hæreticorum, ait: *Quilibet dum ſeipſum, ſuamque propriam infirmitatem, & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare, & timere poteſt, cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum*.

Idipſum confirmant SS. Patres, nam S. Baſilius in Moral. Regula 80. c. 21. ait: *Fides eſt certiſſima animi expletio de divinorum veritate verborum*. Chryſoſtomus homil. 21. in cap. 11. ad Hebr. *Fides*, inquit, *dici non poteſt, niſi cùm circa ea, quæ non videntur, certitudinem quis habuerit, ampliùs quàm circa ea, quæ non videntur*. Similiter S. Bernardus epiſt. 190. *Fides*, inquit, *non eſt opinio, ſed in veritate certa ſubſiſtit*. Ex quibus omnibus inferre licet, omnem actum fidei eſſe cognitionem certam, ac ſubinde veram; certitudo enim eſt firma adhæſio intellectus aſſentientis, & neceſſaria connexio ipſius aſſenſus cum veritate objecti propoſiti: igitur ubi aſſenſus non poteſt eſſe verus, nec certus eſſe poterit: ac ſubinde non erit aſſenſus fidei, qui cùm neceſſariò debeat

eſſe

eſſe ex ſe certus, repugnat ut feratur circa objectum falſum.

Probatur inſuper ratione: Vera, ac perfecta virtus non poteſt inclinare ad id, quod per ſe malum eſt: ſed aſſenſus erroneus, & falſus eſt per ſe malus: igitur ad eum fides Theologica non poteſt inclinare. Major conſtat: ***Tum quia***, inquit S. Auguſtinus lib.2. de libero arbitrio cap.19. *Virtus eſt bona qualitas, qua nemo malè utitur*: Tumquia, ex Ariſt. & omnibus Philoſophis, ac Theologis, *omnis virtus diſponit potentiam ad optimum*, namque perficit in ordine ad ſuum objectum; unde ſicut virtus moralis, quæ eſt in voluntate, ſeu appetitu, ipſum perficit, ac diſponit ad bonum, quod eſt optimum ipſius appetitus: Sic virtus moralis debet perficere intellectum ad verum, quod eſt optimum potentiæ intellectivæ: igitur cùm fides infuſa ex ſua eſſentia ſit virtus intellectualis; ita neceſſario debet inclinare ad actus veros, ut omnino ei repugnet inclinatio ad falſos, & erroneos.

Deinde: Si fides poſſet eſſe principium aſſenſus falſi, & erronei, ſequeretur, quòd Deus poſſet eſſe cauſa, ſaltem mediata, falſitatis, & erroris: ſed conſequens falſum apparet ex prima concluſione: igitur & id unde infertur. Patet major; quemadmodum enim ſi lumen naturale, aut habitus primorum principiorum inclinarent ad aſſenſum falſum, Deus cenſeretur ſaltem cauſa mediata iſtius aſſenſus: quippe ipſe eſt, qui tribuit ejuſmodi lumen, & habitum primorum principiorum, ut eſt author naturæ: ſic pariter cenſendus eſſet author aſſenſus falſi, & erronei, ſi fides ad eum inclinare poſſet, quia ipſe eſt, qui habitum illum infundit, ut eſt Author gratiæ: at repugnat Deum eſſe etiam cauſam mediatam aſſenſus falſi: igitur fides non poteſt in falſum aſſenſum inclinare.

Denique habitus virtutis Theologicæ, eſt quaſi proprietas gratiæ ſanctificantis perficiens facultates hominis conſtituti in ſtatu filii Dei adoptivi per ipſam gratiam ſanctificantem, atque ideo ex natura ſua habitus illi non dantur, niſi ad actus, quibus homo poſſit promereri hæreditatem, & gloriam æternam; unde fidei habitus infunditur, ut ſit initium primum, & neceſſarium totius meriti, ſeu ut homo poſſit per actus ſupernaturales, & fini ſupernaturali proportionatos mereri ſuam ſalutem; ſed talis eſſe non poſſet fides, ſi poſſet inclinare in aſſenſum falſum. Nam ſi poſſet elicere actum, ſeu aſſenſum falſum, per illum actum poſſet etiam eſſe principium proportionati actus ſupernaturalis, qui eſſet meritorius ſalutis æternæ, etiamſi actus ille eſſet falſus, nec procederet ex vera Dei revelatione. Igitur fides non poteſt inclinare in aſſenſum falſum.

Dices primò: Doctrina ſophiſtica eſt à Deo: ſed illa inclinat ad falſum, & inducit in errorem: ergo non repugnat, quòd fides, quatenus à Deo infunditur, in aſſenſum erroneum inclinet.

Diſtinguo minorem: Doctrina ſophiſtica inducit in errorem per ſe, nego: per accidens, concedo; doctrina enim ſophiſtica per ſe ſolùm ordinatur ad detegendos, & cavendos diſcurſus, & ratiocinationis fallacias, ne videlicet quis veriſimile pro vero accipiens decipiatur: unde per accidens eſt, quòd qui novit illam doctrinam, ea utatur ad fallendos, & decipiendos minùs cautos, & conſequenter ſi quæ per illam doctrinam fiat deceptio, potiùs erit refundenda in ipſum docentem, quàm in doctrinam.

Dices ſecundò: Actus aliarum virtutum ſupernaturalium, & moralium poſſunt verſari circa aliquod objectum fictum, & falſum: ergo pari ratione fides inclinare poterit ad aſſenſum circa illud, quod quis credit à Deo revelatum eſſe, quamvis de facto ita non ſit; & ſubinde fides poterit inclinare ad aſſenſum falſum ex parte credentis. Conſequentia conſtat à paritate rationis. Probatur antecedens variis exemplis, putà cùm ex religione adoramus hoſtiam non conſecratam, quam reverà conſecratam exiſtimamus, cùm ex miſericordiæ motu largimur eleemoſynam ei, qui reverà non eget tali ſubſidio: cùm ex obedientia jejunamus, putantes eſſe jejunandum ex præcepto, cùm tamen ita non ſit; cùm ex juſtitia ſolvimus, quod falsò putamus alteri deberi. Similiter cùm diligimus, & veneramur hominem hypocritam propter ſanctitatem, quam ei ineſſe falsò credimus: item ſi quis crederet Deum eſſe videndum oculis corporeis, idque futurum ſperaret.

Reſpondeo negando conſequentiam: & ratio diſparitatis eſt inter virtutes intellectuales, & morales, quòd illæ verſantur circa verum; unde tota earum perfectio conſiſtit in conformitate cum objecto, à quo veritas, aut falſitas in intellectu immediatè deſumi-

mi-

Digitized by Google

mitur: at verò virtutes voluntatis, ſeu morales verſantur circa bonum propoſitum; & earum perfectio conſiſtit in conformitate cum objecto, non prout eſt à parte rei, ſed prout proponitur per rationem: tunc enim operatur bene voluntas, quando ſeſe conformat dictamini rationis, ſive internum objectum ſit reverà bonum, vel non à parte rei. Unde virtus voluntatis poteſt interdum verſari circa falſum repræſentatum ab intellectu, ut bonum verum, quia tunc conformatur ſuæ regulæ, nempe dictamini rationis; virtus autem intellectualis non poteſt verſari circa falſum; ſic enim non conformaretur cum ſua regula, quæ non eſt alia, quàm veritas objecti.

Dices ſecundò: Contingere poteſt, ut Parochus, aut Epiſcopus aliquis proponeret plebi ſibi commiſſæ, aliquid tamquam de fide divina credendum, quod tamen tale non eſſet, ut plerumque factum eſt à Paſtoribus in hæreſim, & errorem lapſis: ſed eo in caſu plebs rudis propoſitum illud credendum reverà crederet, non quidem fide humana; quandoquidem proponeretur, ut objectum fidei divinæ, ac ſubinde iſtud crederet fide divina: igitur fieri poteſt, quòd divina fides per accidens, & ex præſuppoſita falſa exiſtimatione inclinet in aſſenſum falſum.

Reſpondeo, conceſſa majore, negando minorem: Nam in illo caſu plebs rudis non præberet aſſenſum objecto falſo propoſito à Paſtore fide divina, ſed dumtaxat fide humana; cùm enim fides divina ſit virtus intellectualis, quæ ſemper tendit in verum, ſicut virtus moralis ſemper tendit in bonum; idcirco deficiente veritate in objecto, actus quo intellectus in illud tendit, non poteſt eſſe actus perfectæ virtutis, quali eſt fides. Fateor tamen in prædicto caſu ruſticum, aut quemlibet alium è plebe, habere piam voluntatis affectionem, & quidem ſupernaturalem, qua paratus eſt credere fide divina myſterium iſtud, quod ſibi proponitur, ſi verum eſſet; ratione cujus diſpoſitionis, & affectus contingere poteſt, ut præbendo aſſenſum etiam objecto falſo, reverà mereatur; at nego proptereà illum elicere aſſenſum fidei divinæ circa propoſitum ſibi objectum.

Inſtabis: Ruſticus ille, qui ita aſſentitur, eandem facilitatem experitur, cùm præbet aſſenſum objecto falſo, ab hæretico Paſtore propoſito, quam experitur in credendis articulis veris ab eodem Paſtore propoſitis; ſed ita non eſſet, niſi circa utrumque articulum tam verum, quàm falſum, per eundem fidei divinæ habitum tenderet: igitur eadem fide credit objectum falſum, quod verum eſſe exiſtimat.

Nego minorem: Illa namque facilitas non provenit ab habitu fidei infuſæ, ſed acquiſitæ; quia habitus infuſi non conferunt facilitatem potentiæ, ſed dumtaxat virtutem ſupernaturalem, ut poſſit actus ſupernaturales producere. Tota igitur facilitas, quam experitur quiſque in credendis objectis propoſitis veris, aut falſis, provenit ab habitu acquiſito fidei, quo quiſque inclinatur ad eliciendos actus aſſenſus circa objectum propoſitum, ut à Deo revelatum; ſive interim illud ſit reverà à Deo revelatum, ſive non.

Urgebis: Ille aſſenſus reverà eſt elicitus à fide divina, qui pro motivo, & objecto formali habet veracitatem divinam: ſed aſſenſus datus objecto falſo, quod exiſtimatur revelatum à Deo, non minus elicitur propter veracitatem divinam, quàm aſſenſus, qui daretur objecto vero: igitur reverà aſſenſus ille provenit à fide divina; ac ſubinde divina fides inclinare poteſt in falſum.

Diſtinguo majorem: Si cum motivo habeat alias conditiones ad actum fidei divinæ neceſſarias, concedo: ſecus, nego: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam, actus enim licet eliciatur propter veritatem divinam, non tamen cenſeri poteſt actus fidei Theologicæ, & ſupernaturalis, cùm non ſit actus virtutis, ſed vitium, & defectus intellectus, ſed tantùm eſt actus fidei acquiſitæ, quæ ſolet etiam remanere in hæreticis, qui errantes circa aliquem articulum, deperdunt quidem habitum fidei infuſæ, conſervant tamen eandem facilitatem, & eundem habitum fidei acquiſitæ circa alios articulos, de quibus non controvertitur.

Dices tertiò: Fieri poteſt ſyllogiſmus, in quo una ex præmiſſis erit vera, & de fide, altera verò falſa, ex quibus concluſio illata erit falſa, v. g. ex his duabus præmiſſis: *Ubi eſt duplex natura, eſt duplex perſona*: ſed in *Chriſto eſt duplex natura*: infertur concluſio falſa, & hæretica: *ergo in Chriſto eſt duplex perſona*: at ad illum aſſenſum concluſionis falſæ concurrit utraque præmiſſa, tamquam duplex cauſa partialis ad eundem

eſſe-

effectum producendum: ergo cùm una ex illis ſit de fide, habitus fidei videtur ſaltem partialiter influere, & concurrere ad eliciendum illum aſſenſum falſum.

Nego minorem: Aſſenſus enim datus concluſioni hujus ſyllogiſmi non elicitur etiam partialiter à propoſitione fidei, ſed ſolùm à propoſitione naturali, ex perverſa ratiocinatione, ac applicatione intellectus malè detorquentis propoſitionem veram, & de fide certam, ad concluſionem falſam, & erroneam; ſiquidem verum per ſe non poteſt inclinare, nec tendere in falſum; unde ſi quis aſſenſus proveniat ex parte fidei, ille tantùm erit materialis, non verò formalis, quatenus videlicet fides inclinabit intellectum ad credendam propoſitionem veram, nempe quòd in Chriſto ſit duplex natura, non autem inclinabit ad aſſenſum concluſionis falſæ, quia falſitas illa provenit dumtaxat ex parte intellectus malè applicantis præmiſſas ad eliciendam illam concluſionem erroneam.

Petes, an Deus poſſit cauſare aſſenſum falſum ſive actualem, ſive habitualem, hoc eſt, utrùm Deus poſſit producere in intellectu creato, vel actum erroneum, vel ſaltem habitum inclinantem ad hujuſmodi actus productionem.

Reſpondeo recentiores Theologos circa hanc reſolutionem in varias ire ſententias: *Primò* namque Medina 12. quæſt. 24. Suarez ibidem Tract. 4. ſect. 2. & diſp. 3. de fide ſect. 5. Turrian. 2. 2. diſt. 3. dub. 4. Coninch. diſp. 10. de fide dub. 2. num. 30. tenent Deum non poſſe infundere habitum erroris, & conſequenter tenere debent, eum non poſſe ipſummet actum erroris immediatè infundere; hunc enim magis dedeceret ipſum infundere, quàm habitum. *Secundò*, Vaſquez d. 90. cap. 4. & quidam alii contendunt Deum de potentia abſoluta, ſe ſolo infundere tam actum, quàm habitum erroris, ex hypotheſi, quòd actus vitalis à ſolo Deo ſine ullo concurſu potentiæ produci poſſit. Smiſing. tract. 2. de Deo diſp. 5. num. 285. exiſtimat Deum poſſe quidem infundere habitum erroneum, non verò actum. Vaſquez autem diſp. 90. cap. 4. Arriaga tract. de fide diſp. 1. ſect. 5. Poncius in commentario ad 3. diſt. 38. num. 29. Herink. diſp. 3. quæſt. 2. num. 13. & ſequentibus docent neutrum repugnare Deo ex hypotheſi, quòd non repugnet Deum per ſe ſolum, & ſine ullo concurſu potentiæ, poſſe producere actum vitalem. Quibus cum aliis Scotiſtis ſubſcribimus.

Probatur primò de habitu: Tum quia Deus poteſt habitum erroneum ſe ſolo conſervare in intellectu, atque adeo concurſu non tantùm univerſali, ut concedit Coninch. ſed etiam particulari; quoties enim Deus ſe ſolo conſervat aliquid, id præſtat non ſolùm concurſu univerſali, ſed etiam particulari: nam iſtud conſervat ſine ulla cauſa ſecunda particulari, ut ſupponitur; & ſupplet conſequenter concurſum particularem cauſæ ſecundæ: ſed quotieſcumque Deus ita ſe habet ad effectum, non ſolùm agit concurſu univerſali, ſed etiam particulari; quia ejus concurſus tunc non determinatur ab aliqua cauſa ſecunda individuali, ſed divina voluntas ſeipſam immediatè, ac ſpecialiter determinat ad producendum, aut conſervandum ejuſmodi affectum: ergo pari ratione poteſt Deus habitum erroneum producere. *Deinde*, ſi repugnaret Deo productio talis habitus, maximè, vel propter imperfectionem phyſicam, aut moralem hujuſmodi effectus producti: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem ob imperfectionem phyſicam; nam Deus multa poteſt producere phyſicè, & ſecundùm entitatem imperfecta: Non etiam ob defectum moralem, tum quia ille habitus erroneus conducere poſſet ad acquiſitionem vitæ æternæ etiam directè; enimverò qui erroneè exiſtimaret aliquid conducere ad vitam æternam, quod reverà non conduceret, & propterea illud faceret in ſtatu gratiæ, haud dubiè mereretur, & ad illud meritum conferret illa exiſtimatio erronea, non minùs, quàm ſi vera fuiſſet; quippe ille hæc præſtando operaretur ex affectu placendi, & obediendi Deo: igitur actus ille erroneus meritorius eſſet, & conſequenter habitus ad eum inclinans conduceret directè ad vitam æternam; tum quia cognitiones probabiles, ſeu habitus conducens ad ejuſmodi cognitiones generandas poteſt infundi à Deo: ſed ex cognitionibus probabilibus aliquæ ſunt ſine dubio falſæ, quoties videlicet utraque ex contradictoriis eſt probabilis: ergo Deus poteſt eſſe cauſa per ſe actus falſi, & conſequenter habitus erronei.

Probatur etiam de actu; *Tum quia* Deus poteſt objicere alicui lapidem, vel lignum cum talibus accidentibus, ut ille judicaret lapidem iſtum eſſe draconem: igitur Deus poteſt cauſare actum erroris concurrendo cum

cum intellectu ad ipſum actum. Patet conſequentia; nam qui per ſe dat occaſionem alicujus effectus producendi, ex intentione, quod talis effectus producatur, & aliunde concurrit cum facultate ad ejuſmodi actum eliciendum, non ſolùm cenſetur cauſa phyſica, ſed & moralis actus. *Tum quia* nulla exinde apparet repugnantia; ſi enim id repugnaret, maximè quia Deus inde cenſeretur eſſe cauſa erroris; proinde poſſet aliquem fallere, quod utique Deo repugnat, qui nec falli, nec fallere poteſt: at ita non eſſet, maximè ſi actus ille à ſolo Deo ſic produceretur in intellectu, ut hic ſe haberet omnino paſſivè; itaut per eum actum intellectus non fieret intelligens, & cognoſcens, ut volunt adverſarii; tunc enim non cenſeretur intellectus magis errare, quàm lapis, ſi in illo talis actus à Deo produceretur, ut poſſibile exiſtimant Scotiſtæ: igitur non repugnat Deum talem actum erroneum producere.

Dices primò; Deus cùm ſit ſummè bonus, & ſanctus, non poteſt in peccatum inducere, nec ſe ſolo producere actum peccaminoſum: ergo ſimiliter cùm ſit ſummè verus, ac verax, non poteſt inducere in errorem, nec actum erroneum producere.

Nego conſequentiam: Et ratio diſparitatis eſt, quòd Deus actum, vel habitum peccaminoſum producendo, malè, ac perversè ageret contra rectam rationem, & voluntatis ſuæ rectitudinem: peccatum enim nihil aliud eſt, quàm deflexio, & exorbitatio à rectitudine divinæ voluntatis, & præſcriptis ab ea mandatis, & legibus: at producendo in altero errorem, ſeu volendo, ut alter erret, non propterea Deus ipſe cenſendus eſſet errare; quemadmodum cauſando alteri mortem, non ipſe dicitur mori. Unde hoc in caſu non diceretur Deus agere contra rationem ſuæ infinitæ veritatis; quemadmodum ageret contra ſuam bonitatem, ſi produceret habitum, vel actum peccaminoſum; nam infinita Dei veritas in eo formaliter conſiſtit, quòd nihil eum latere poſſit; ac ſubinde, quòd nec cognoſcendo poſſit decipi, nec loquendo decipere; producere verò erroneum actum, vel habitum, non eſt ſic decipi, aut decipere; quoniam per eam productionem non ſignificatur, quòd Deus res aliter cognoſcat, quàm ſint, aut quod aliter eas ſignificet loquendo, quàm reverà cognoſcit. Unde non eſt paritas, ſiquidem infinitæ bonitati repugnat velle, aut facere omne malum; infinitæ autem veritati ſolùm repugnat, ut ipſa erret, aut alios mentiendo decipiat; non autem, quòd Deus producat errorem in altero.

Urgebis: Si Deus produceret naturam humanam immediatè cum inclinatione, & neceſſitate aſſentiendi falſis principiis, ipſe reverà cenſeretur fallere: ergo à ſimili ſi produceret habitum inclinantem ad habitum erroneum, etiam cenſendus eſſet inducere in errorem.

Nego antecedens: Quamquam enim Deus ſi produceret naturam inclinantem ad falſum aſſenſum, non propterea ipſe dicendus eſſet fallere modo ſibi repugnante, & decente, hoc eſt res aliter proponendo, quàm reverà ſint, aut exiſtimet eſſe; quippe eo in caſu Deus ipſe non falleret intellectum ipſius naturæ, ſed ille deciperetur ab objecto fallente ſibi propoſito, aut à proponente ipſum objectum: ſicut enim Deus non eſt cauſa, cui debeat attribui moralis interfectio hominis, quamquam ipſe fecerit naturam capacem interfectionis, & mortis patiendæ à talibus cauſis ſic applicatis, ſed potiùs ipſa interfectio refundi debet in ejuſmodi cauſas; ita licèt Deus faceret naturam cum inclinatione ad aſſentiendum principiis apprehenſis falſis; inde tamen non ſequeretur ipſi debere attribui talem errorem, aut deceptionem, quæ dumtaxàt refundenda eſſet in ipſamet principia, aut in eos, qui illa principia applicarent.

Dices ſecundò: Implicat Deum aliquid falſi dicere, quia eſt prima veritas in dicendo, ſicut & in cognoſcendo, & eſſendo: ſed falſum diceret, ſi ſe ſolo errorem in intellectu produceret; Deum enim loqui, vel dicere nihil aliud eſt, quàm ingerere alteri notitiam; ſiquidem Deus non indiget vocibus, ut loquatur alteri, aliàs non poſſet loqui Angelo, vel animæ ſeparatæ: igitur ſicut non poteſt quemquam fallere loquendo, ita nec errorem producendo.

Nego minorem: In ea enim hypotheſi Deus non cenſeretur loqui, ſeu aliquid dicere: quia ad divinam locutionem requiritur, quòd Deus manifeſtet, ſe hoc vel illud ſentire: quod utique non faceret producendo actum, vel habitum erroneum, quia per illum errorem productum non ſignificaret Deus ſe idem judicare.

Dices tertiò: Nulla cauſa ſubeſſe poteſt cur Deus producat ejuſmodi actum, vel

habi-

habitum erroneum: ſed Deus cùm ſit ſapientiſſimus, nihil poteſt operari abſque legitima cauſa: igitur hunc actum, aut habitum non poteſt producere.

Nego majorem: Primò, namque Deus hæc præſtare poſſet, ut ſuam omnipotentiam in hoc manifeſtaret, ne videlicet, de ea dubitarent homines circa productionem hujuſmodi habitus, aut actus erronei: quemadmodum ad id eum impotentem adverſarii cenſent. *Secundò*, ut ſuam exerceret juſtitiam, puniendo videlicet eum, in quo hujuſmodi actum, vel habitum erroneum produceret, propter neglectam aſſecutionem, vel conſervationem legitimæ, ac veræ cognitionis.

Adde quòd, etiamſi nullam poſſemus aſſignare cauſam particularem, cur ita ageret, inde non eſt conſequens, quòd non poſſet tales effectus edere propter cauſam nobis ignotam: plura namque Deus poteſt, quàm humanus capiat intellectus, & eo in caſu eſſe poſſet illi pro ratione voluntas, ſicut & fuit, quòd mundum non priùs produxerit, quum id potuiſſet: nulla enim alia aſſignari poteſt cauſa, quàm, quia ita ipſi placuit.

QUÆSTIO SEXTA.

Utrùm objectum fidei, ita neceſſariò debeat eſſe obſcurum, ut nulla ratione poſſit eſſe evidens.

N*Otandum primò*, duplicem obſcuritatem in fide poſſe diſtingui: aliam quidem ex parte objecti formalis, quod creditur, alteram verò ex parte ſubjecti, ſeu credentis. Obſcuritas ex parte *objecti* formalis, ſeu medii, cui innititur, conſiſtit in eo, quòd medium iſtud, etiamſi certam cognitionem efficiat, non tamen illam efficit claram, & intuitivam: obſcuritas verò ex parte *ſubjecti*, ſeu intellectus, in quo reſidet fides, conſiſtit in eo, quòd talis intellectus credat quidem Deum, & ea, quæ ab ipſo revelata ſunt, propter divinum ejus teſtimonium, ipſum tamen, & ab eo revelata non videat. Quæritur autem, an obſcuritas tam ex parte objecti formalis, quàm ex parte ſubjecti, conſiſtens in eo, quòd veritas per fidem credita non videatur clarè, nec intuitivè percipiatur per ipſum actum fidei, ita pertineat ad rationem formalem ejuſmodi actus, ut nulla ratione poſſit eſſe evidens.

Notandum ſecundò, evidentiam eſſe claram, & perſpicuam objecti veritatem, quæ innoteſcit ex perſpecta neceſſaria connexione prædicati cum ſubjecto, quæ utique eſt duplex; aliquod enim objectum eſt evidens ex terminis, quando videlicet apparet naturali lumine neceſſaria connexio prædicati cum ſubjecto, putà cùm dicitur *Deus eſt*; aliud verò dicitur evidens ex principiis; ſic per diſcurſum evidenter colligitur Petrum eſſe riſibilem, quia omnis homo eſt riſibilis. *Inſuper* evidentia rei duplex eſt, alia quidem intrinſeca, alia verò extrinſeca. Prior eſt, quæ petitur ex ipſamet rei manifeſtatione, & præſentia; ita quòd intuitivè conſpici poſſit in ſe, aut ſaltem ex alio evidenter, & intuitivè cognito, ita apertè deduci, ut intellectus circa ejus aſſenſum ipſo lumine rationis præbendum, nullatenus anceps, aut dubius hæreat: Poſterior verò eſt ea, quæ petitur ex principiis extrinſecis, cum quibus non habet quidem naturalem, & neceſſariam connexionem, ſed dumtaxat moralem; ita quòd iſta ſint ſigna, ſeu notæ quædam, ex quibus ita evidenter conſtet rem exiſtere, ut meritò vir prudens eam ita eſſe certò credat. Hinc quæritur utrùm hac duplici evidentia, an dumtaxat poſteriori, objectum fidei poſſit eſſe evidens, ſeu evidenter credibile.

Notandum tertiò, hic non moveri controverſiam de exiſtentia ſimultanea habitus ſcientiæ, & fidei, ſive divinæ, ſive humanæ in eodem intellectu circa idem objectum, hoc quidem eſſe poſſibile jam ſatis, ſuperque demonſtravimus in noſtra Philoſophia, agendo de characteribus, & proprietatibus ſcientiæ: Nec etiam præſens movetur quæſtio utrùm aſſenſus fidei poſſit connaturaliter conſiſtere cum notitia intuitiva, & ſcientifica objecti; iſtud enim ibidem fieri non poſſe probavimus, ex eo quòd dum intellectus noſter evidenti ſcientiæ lumine objectum apprehendit, non poſſit illud ipſum per inevidens fidei lumen iſtud percipere, ut egregiè probat Doctor in 3. diſt. 24. num. 21. ubi concludit: *Si tenetur, quòd omnium articulorum ſit una fides, poteſt dici, quòd Apoſtoli habuerint fidem de articulis, & ita credidiſſent Chriſtum eſſe crucifixum, ſi non vidiſſent: ſed ea quæ viderunt, non crediderunt pro tunc, nec unquam poſtea, recogitando illius crucifixionem, habuerunt fidem de ea; ſicut nec cùm viderunt intuitivè: habebant tamen habitum, quo illud credidiſſent ſi non vidiſſent.*

Quapropter num.13. poſtquam explicuiſſet quatuor neceſſarias conditiones ad ſcientiam, nempe quòd ſit certa, evidens, rei neceſſariæ, & per cauſam, ſubjungit: *Illo modo excipiendo ſcientiam, impoſſibile eſt de eodem eſſe ſimul ſcientiam, & fidem*.

Quæ utique aſſertio firmatur etiam apertiſſima SS. Patrum doctrina; nam S. Auguſtinus tract.68. in Joann. ait: *Fides autem, qua eorum, qui Deum ſunt viſuri, quamdiu peregrinantur, corda mundantur, quod non videt, credit; nam ſi vides, non eſt fides*. Et S. Chryſoſtomus homil.22. in epiſtolam ad Hebræos, ait: *Si fides eſt argumentum eorum, quæ non videntur, quid eſt quòd vultis ea videre, ut excidatis à fide?* Et S. Gregorius homil.26. in Evangelia: *Fides*, inquit, *earum rerum argumentum eſt, quæ apparere non poſſunt, quæ enim apparent, jam fidem non habent, ſed agnitionem*. Quibus ſubſcribit S. Bernardus lib.5. de Conſideratione, cap.3. ubi ait: *Fides eſt voluntaria quædam certa prælibatio, nec dum propalatæ veritatis*. Unde iidem SS. Patres explicantes illud Joan.20. *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti*: dicunt ipſum aliud vidiſſe, aliud credidiſſe; vidit enim hominem, & credidit Deum.

Quibus ita præmiſſis, tria dumtaxat hic ſuperſunt reſolvenda: *Primum*, quòd fides neceſſariò debeat habere obſcuritatem tam ex parte objecti, quàm ex parte ſubjecti: *Secundum*, quòd objectum fidei ſit evidenter credibile: *Tertium*, quænam ſint præcipua fidei noſtræ motiva, & argumenta.

CONCLUSIO PRIMA.

Fides *Theologica neceſſariò habet annexam obſcuritatem tam ex parte objecti, quàm ex parte ſubjecti*. Hæc eſt communis quantum ad utramque partem, quarum probatur *prima* ex illo Apoſtoli ad Hebræos 11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*. Quibus verbis apertè indicat, quòd objectum fidei ita ſit obſcurum, ut non appareat; hinc Dionyſius lib. de myſtica Theologia cap.1. ait: *Nonniſi per ſacræ caliginis tenebras, humanæ mentes nec poſſunt, nec debent divina contemplari myſteria*. Quapropter idem Apoſtolus 1. ad Corinth.13. ait: *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*; ſpeculum autem, & ænigma obſcuritatem divinæ revelationis, cui fides innititur, apertè declarant. Unde S. Cyrillus fidei myſteria appellat *Sacratiſſimæ fidei ænigma*. Ad id probandum deſerviunt omnes illæ SS. Patrum authoritates mox laudatæ in 3. notabili: ſignificant enim fidem, & viſionem intrinsecè opponi: ſed hæc oppoſitio non provenit præcisè ex objecto formali *quod*, nempe ex divina veritate; ſiquidem divina veritas poteſt eſſe objectum fidei, & viſionis intuitivæ: eandem enim divinam veritatem, quam credunt viatores, Beati intuitivè conſpiciunt: igitur ratio hujus oppoſitionis, & diſcriminis inter fidem, & ſcientiam, petenda eſt ex objecto *quo*, ſeu ex ratione *ſub qua* fides, & ſcientia in ſuum objectum feruntur: ita quòd fides obſcurè, ſcientia intuitivè illud percipiat.

Patet etiam *ſecunda pars*, nempe quòd fides etiam ſit obſcura ex parte ſubjecti; ita quòd ipſemet fidei habitus intellectum, cui ineſt, ſic inclinet ad percipienda myſteria modo obſcuro, & inevidenti, ut veritatem, quam credit, intuitivè per alium actum non percipiat; enimverò cùm fides tota innitatur revelatione, talis eſt ejus actus, quale medium, & motivum, per quod tendit in objectum: ſed divina revelatio eſt omnino evidens, & obſcura: igitur & ipſe fidei actus obſcurus eſſe debet, & inevidens: hæc autem inevidentia maximè conducit ad fidei commendationem, & meritum: *Nam*, inquit S. Auguſt. tract.79. in Joan. *hæc eſt laus fidei, ſi quod creditur, non videtur*. Unde S. Leo ſerm.2. de Aſcenſione: *Magnarum hic vigor eſt mentium, & valde fidelium lumen eſt animarum, incunctanter credere, quæ corporeo non videntur intuitu, & ibi figere deſiderium, quò nequeas inferre conſpectum, &c.* Hinc ſanctus Gregorius homil.26. in Evangelia præclarè ait: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*.

Dices: Obſcuritas nil aliud eſt, quàm negatio evidentiæ, & viſionis: ſed nulla negatio ſpectare poteſt neceſſariò ad objectum, & actum fidei: igitur obſcuritas non eſt de ratione formali objecti, & actus fidei. Minor conſtat, ſiquidem objectum, & actus fidei ſunt aliquid poſitivum: nulla autem negatio eſt de ratione formali entis poſitivi. Major pariter eſt evidens: ſiquidem obſcurum per ordinem ad cognitionem, nihil aliud eſt, quàm non eſſe viſum: at non eſſe viſum eſt aliquid negativum, aut privativum: Igitur, &c.

Nego

Nego majorem, & ad ejus probationem dico, quòd etſi eſſe obſcurum exprimatur nomine negativo, nihilominus eſt aliquid poſitivum; plura namque ſunt poſitiva, quæ nonniſi nominibus negativis ſignificantur, ut diximus agendo de attributis negativis Dei.

Dices ſecundò: Fieri poteſt, ut quis habeat evidentem notitiam revelationis ſibi factæ: ſed eo in caſu fidei actus non erit obſcurus: igitur obſcuritas non eſt de ratione formali actus fidei. Major conſtat variis exemplis: nam primus Angelus dum eſſet viator, certò, & evidenter cognovit ſe à ſolo Deo poſſe illuminari, quia non habebat ſuperiorem Angelum, à quo illuminationem acciperet: Similiter B. Virgo cùm noviſſet ſe non peperiſſe via ordinaria, ac ſimul ſe eſſe Virginem, & Matrem, taleque ſignum excepiſſet ab Angelo, tamquam certum argumentum, quòd filius ex ea naſcendus, eſſet filius Dei, ex comperta ſua Virginitate, & fœcunditate habebat evidens teſtimonium de divinitate Filii ſui. Eandem evidentiam habuerunt plerique Prophetæ, unde David 2. Reg. cap. 23. ait: *Dixit Deus Iſrael mihi locutus eſt fortis Iſrael, dominator hominum, juſtus dominator in timore Dei; ſicut lux auroræ oriente ſole, mane abſque nubibus rutilat, & ſicut pluviis germinat herba de terra*. Hanc pariter evidentiam habuerunt Apoſtoli, & Evangeliſtæ, nam S. Joan. epiſt. 1. cap. 1. ait: *Quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ ..., teſtamur, & annuntiamus vobis, &c.* igitur actus fidei non neceſſariò obſcuritatem importat.

Reſpondeo: Cum evidentia revelationis ex parte atteſtantis, nihilominus remanere obſcuritatem, & inevidentiam ex parte rei revelatæ, & conſequenter de ea haberi poſſe fidem, quamquam enim evidenter mihi conſtaret Deum mihi revelare aliquod myſterium; inde tamen myſterium iſtud non mihi foret intrinſecè evidens, quantumvis foret evidens Deum ſummè veracem id teſtari, ſolùm enim rei revelatæ, inde accederet evidentia quædam extrinſeca, fundata in his principiis extrinſecis, attamen evidentibus: *Quidquid Deus revelat, eſt verum: ſed Deus revelat ſe eſſe trinum in perſonis*. Inde enim evidenter ſequitur, hanc propoſitionem eſſe veram, igitur *Deus eſt trinus*; adeoque exiſtentia veritatis iſtius propoſitionis eſt evidens, non evidentia rei in ſe, ſed dumtaxat extrinſecè elicita ex præfatis præmiſſis, hinc non obſtante evidentia ex parte atteſtantis, & revelantis, ſemper remanet obſcuritas ex parte rei revelatæ; unde res iſta adhuc fide divina credi poteſt.

Quod utique præclarè docet Doctor in 3. diſt. 14. num. 17. ubi loquendo de Prophetis, & SS. Apoſtolis eximiis illis viris, qui habuerunt certam notitiam, quòd Deus ipſis veritates revelarit, ait: *Tales habuerunt habitum præbentem magnum aſſenſum, ita quòd illo ſtante non potuerunt non aſſentire veritati. Illa tamen certitudo non fuit evidens ex evidentia rei, quia tunc contradictio eſſet, quòd hujuſmodi notitia, & fides ſimul ſtarent; fuit tamen certitudo illa firma, ſicut eſt certitudo ſcientialis, quæ cauſatur ex principiis notis ex evidentia terminorum: ſed non cauſabatur à talibus principiis: ideo ſcientia non potuit dici ex evidentia rei: fuit tamen major certitudo, quàm certitudo fidei; quia fides non excludit omnem dubitationem, ſed aliqua dubitatio poteſt ſtare cum fide*. Quibus verbis ſignificat Doctor, non quòd Prophetæ, & Apoſtoli habuerint cognitionem myſteriorum per habitum à fide diſtinctum, & medium inter fidem, & ſcientiam, ut exiſtimant aliqui: ſed dumtaxat quòd habuerint evidentiam extrinſecam, quæ eos quidem certiores efficiebat, quòd Deus iſtas veritates revelaſſet, quàm cæteri fideles credunt ejuſmodi myſteria à Deo eſſe revelata, non tamen habebant evidentiam intrinſecam, quæ requiritur ad intuitivam, aut ſcientificam cognitionem: uno verbo habuerunt illi evidentiam revelationis, non autem evidentiam rei revelatæ.

CONCLUSIO SECUNDA.

Chriſtianæ fidei myſteria ſunt evidenter credibilia; Hæc eſt communis apud Theologos. Et probatur *primò* authoritate Scripturæ ſacræ, maximè ex Pſal. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*: quaſi diceret; Plurimis argumentis demonſtraſti myſteria à te revelata, & legem à te præſcriptam reverà te Deum habere authorem, ubi ſignanter particula *nimis*, non videtur minorem, quàm evidentem notitiam ſignificare; unde Lyranus noſter ſic exponit: *Credibilia facta ſunt nimis, id eſt, magis quàm prima principia ſcientiarum*. Qua-

Quapropter ſanctus Auguſtinus lib.7. Conſeſſ. cap.10. ait: *Faciliùs dubitarem vivere me, quam eſſe vera, quæ audivi*. Idem evincitur ex illo Joan.15. ubi Chriſtus de Judæis perduellibus ſermonem faciens, ait: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Quibus verbis ſignificat motiva fidei generare poſſe evidentiam credibilitatis; nam ſi ſolam probabilitatem efficerent, excuſationem haberent, qui ſequerentur aliud judicium probabile, quo exiſtimarent hæc myſteria non eſſe credibilia.

Idipſum etiam ſuadet ratio: Cùm enim Deus velit nos firmiſſimè, & indubitanter credere, quæ nobis revelat, & idcirco æterna ſalute, ac beatitudine privet eos, qui ejuſmodi myſteriis non aſſentiuntur, illoſque æternis ſuppliciis ſubjiciat; recta, juſtaque ratio exigebat, ut evidentia præberet ſigna veritatis, quam credendam exhibebat, ex quibus certò cognoſci poſſet, quæ ſint ab ipſo revelata, quæ verò non. *Deinde*, Sicut ſine evidentia ſcibilitatis nihil eſt certò, & evidenter cognoſcibile, & ſicut ſine evidentia probabilitatis, nihil eſt utrinque opinabile: ita pariter ſine evidentia credibilitatis nihil eſt credibile.

Nec dicas voluntatem poſſe pro ſuo in intellectum dominio ipſi imperare, ut credat aliquid, quod etiam non apparet evidenter credibile; voluntas enim non poteſt movere intellectum, ut feratur ultra ſphæram ſui objecti. Cùm autem objectum intellectus ſit id, quod apparet verum, non poteſt voluntas movere intellectum, ut credat firmiter, & certò, quòd certò non apparet credibile.

Denique, Illud cenſeri debet evidenter credibile, quod efficaciſſimis rationibus, ac validiſſimis argumentis firmatur: at plura ſunt argumenta, & motiva, quibus myſteria fidei apparent vera; unde S. Auguſt. lib. contra Epiſt. Fundamenti, cap.4. ait: *Multa ſunt, quæ in Eccleſia me juſtiſſimè tenent, conſenſio populorum, & gentium, authoritas miraculis inchoata, ſpe aucta, charitate firmata, & vetuſtate nutrita. Tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas Dominus mandavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum, ſucceſſio Sacerdotum. Tenet denique ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia obtinuit, ut cùm omnes hæretici ſeſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere*. Hinc egregiè Picus Mirandulanus epiſt. 1. ſcribit: *Magna inſania eſt, Evangelio non credere, cujus veritatem ſanguis Martyrum clamat, Apoſtolicæ reſonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, elementa loquuntur, dæmones confitentur. Sed longè major inſania eſt, de veritate Evangelii non dubitare; vivere tamen, quaſi de ejus falſitate non dubitares*.

Dices primò: Si myſteria noſtræ fidei eſſent evidenter credibilia, nemo ſanæ mentis, cui ſufficienter proponerentur, poſſet illa reſpuere, & eis quod contrarium eſt, magis credibile judicare: ſed hoc in aſſiduam experientiam militat: igitur, &c. Minor patet; Conſtat enim ab ipſo naſcentis Eccleſiæ primordio, non ſolùm ſapientiores inter Judæos, & gentiles Philoſophos, ſed etiam hæreticos aliunde in rebus Chriſtianæ religionis verſatos plurima oppugnare fidei myſteria, & eis contraria pro vero habere, & conſtantiſſimè tueri. Major verò probatur, nemo ſanæ mentis ſentire poteſt contrarium, ei quod cognoſcit evidenter verum, ac judicat eſſe fide dignum, alioqui veritati manifeſtæ refragaretur, ac ſubinde rationis dictamen, ac lumen exueret.

Nego majorem: Licèt enim objecta fidei ſint evidenter credibilia, nihilominus negari, & oppugnari poſſunt à viris aliunde prudentibus, & ſagacibus: *vel* quia eis non debitè proponuntur; *vel* quia ipſi qua debentattenta, & diligenti conſideratione ea non ponderant, & expendunt, ſed plerumque ab eorum examine conſiderationem avertunt, convertuntque ad alia ipſis oppoſita: *vel* quia pravo affectu ducuntur, ne hujuſmodi myſteriis, ac divinis veritatibus aſſenſum præbentes, inde tenerentur non ſolùm captivare intellectum in obſequium fidei, & ſic quodammodò exuere libertatem naturalem aſſenſus, & uſus rationis: verùm etiam ea amplecti, quæ ſenſuum oblectationi repugnarent: hinc fit, quòd metu iſtius captivitatis moleſtæ in obſequium fidei, nec-non & ineundæ obligationis ad vitam auſteriorem, *vel* propoſita myſteria examinare, ac penetrare refugiunt: *vel* rationes, & motiva, quibus fiunt evidenter credibilia, infirmare, ac contrariis rationibus obſcurare tentant: *vel* quia pro ſua libertate illis attendere reſpuunt; ſicut enim licèt quis ſciat evidenter bonum temperantiæ eſſe

Digitized by Google

eſſe prudenter amabile, poteſt tamen illud non amare: ita etiam licèt aliquis cognoſcat ſuam ſectam non poſſe prudenter retinere: affectu tamen depravato poteſt velle ipſi adhærere, ſicut omnis, qui ex malitia peccat, novit evidenter ſe imprudenter agere, nec tamen propterea ab operatione ceſſat. *His adde, quòd* Deus nonnunquam denegat infidelibus, & hæreticis illa auxilia proximè efficacia, quibus eorum intellectus moveatur, & applicetur, ad percipiendam evidentiam credibilitatis myſteriorum fidei, ut docet S. Paulus 2. ad Cor. 4. dicens: *Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti*.

Inſtabis: Si ita eſſet, quòd infideles, quibus proponuntur myſteria fidei, cognoſcerent illa eſſe evidenter credibilia, ſequeretur, quòd pariter cognoſcerent ſuas ſectas, & alias Chriſtianæ religioni oppoſitas eſſe evidenter incredibiles, nec prudenti judicio eſſe ſequendas, quia eſſent improbabiles; enim verò, quod eſt incredibile non eſt probabile: at contrarium apparet: igitur, &c.

Diſtinguo majorem: Scirent evidenter illas ſectas non eſſe prudenter credibiles, concedo: non eſſe ullatenus credibil.s ſive prudenter, ſive imprudenter: nego: licèt enim poſt ſufficientem myſteriorum propoſitionem adhuc pertinaciter in ſuo errore permaneant: inde non eſt conſequens, quòd non noverint ſuæ ſectæ non eſſe prudenter adhærendum; ſed ita ſeſe gerunt, quoniam ſunt rebelles lumini, & diligunt magis tenebras, quàm lucem.

Dices ſecundò: Si myſteria noſtræ fidei eſſent evidenter credibilia, poſſet quilibet Philoſophus illorum poſſibilitatem naturaliter cognoſcere: ſed id fieri poſſe negant Theologi: ergo, &c. Probatur ſequela majoris; Quod judicatur impoſſibile eſt incredibile: ergo quod judicatur eſſe evidenter credibile, judicatur etiam evidenter non eſſe impoſſibile: ſed poſſibile, & non impoſſibile ſunt termini æquipollentes: ergo quod judicatur non eſſe impoſſibile, judicatur evidenter eſſe poſſibile: enim verò ab oppoſito conſequentis ad oppoſitum antecedentis bene arguitur, v. g. *Petrus currit: ergo movetur*, rectè infertur, *non movetur, ergo non currit*.

Nego ſequelam majoris, ad cujus probationem dico, hanc conſequentiam non valere: aliquid judicatur evidenter eſſe credibile: ergo judicatur evidenter non eſſe impoſſibile: ſed inferri debet: ergo evidenter judicatur illud non apparere impoſſibile: ut enim aliquid ſit credibile, non eſt neceſſe, quòd judicetur non eſſe reverà impoſſibile, ſed ſufficit, quòd ejus impoſſibilitas non appareat.

Unde ad illam regulam Logices, *ab oppoſito conſequentis bene arguitur ad oppoſitum antecedentis*, dico illam dumtaxat intelligi de oppoſito contradictorio, non verò de oppoſito contrario, v. g. *Petrus eſt homo: ergo Petrus eſt animal*; non bene argueretur, *Petrus non eſt animal: ergo eſt brutum*, cùm tamen brutum ſit oppoſitum hominis, quia nimirum brutum non opponitur homini contradictoriè, ſed contrariè; ſolùm ergo poteſt inferri, non eſt animal; ergo non eſt homo: ſic enim arguitur ad propoſitionem contradictoriam antecedentis, ſeu ad negativam illius: idem dicendum in præfato argumento.

Inſtabis: Hæc conſequentia eſt evidens: Aliquod objectum eſt credibile fide divina: ergo eſt verum: nam divina fide nihil niſi verum credi poteſt: ergo ſi myſteria Chriſtianæ religionis ſint evidenter credibilia fide divina, ſequitur, quòd ſint evidenter vera: ſed falſum eſt, quòd noſtræ fidei myſteria ſint evidenter vera; alioqui non eſſent objecta fidei, ſed ſcientiæ: Igitur non ſunt evidenter credibilia.

Reſpondeo, non eſſe conſequens, quòd ſi myſteria fidei ſint evidenter credibilia, etiam ſint evidenter vera: aliud enim eſt, quòd aliqua propoſitio ſit vera, aliud autem, quod ſit credibilis; veritas namque petitur ex connexione intrinſeca ſubjecti, & prædicati: credibilitas autem ſumitur à teſtimonio extrinſeco dicentis, nec-non & ab ſignis, & motivis, quæ reddunt illam propoſitionem credibilem, ſeu fide dignam. *Adde quòd*, quamquam myſteria fidei ſint evidenter credibilia, non tamen ſequitur, quòd ſint evidenter credibilia fide divina; quomodo enim cognoſci poſſet evidenter, quòd aliquid eſſet credendum fide divina, cùm ſciri non poſſit evidenter dari fidem divinam, & infuſam? Solùm igitur evidenter cognoſcimus myſteria illa talia proponi, ut quantum ex nobis eſt, prudenter conari poſſimus ad illa credenda firmiter, & ſine ulla hæſitatione, præſcindendo ab eo, quòd aſſenſus

iſte eliciatur, aut ſolis naturæ viribus, aut per fidem infuſam.

Urgebis: Si ſola myſteriorum credibilitas cognoſceretur evidenter, non autem eorum veritas; ſequeretur, quòd in illo priori eorum myſteriorum veritas ſolùm cognoſceretur probabiliter, ac ſubinde, quòd etiam probabilis appareret veritas contrariæ, & oppoſitæ propoſitionis, & conſequenter haberi non poſſet aſſenſus certus; non enim poſſumus certò aſſentiri alicui objecto, ſi eodem inſtanti oppoſitum illius appareat probabile.

Reſpondeo, quòd etſi in eo inſtanti, quo proponuntur objecta fidei cum illis motivis, quibus apparent evidenter credibilia, etiam veritas objecti oppoſiti probabilis videatur, tamen motiva illa manifeſtantia credibilitatem objecti fidei, licèt non habeant vim ſufficientem ad manifeſtandam evidenter eorum veritatem, habent tamen vim ſufficientem ad oſtendendum evidenter, quòd voluntas prudentiſſimè poteſt imperare aſſenſum excludentem omnem formidinem, quæ naſci poſſet ex motivis contrariis: unde in illo inſtanti, quo elicitur fidei aſſenſus, non eſt formido actualis pro oppoſito objecto, nec aſſenſus probabilis illius, ſed ſolùm adſunt motiva nonnulla, quæ poſſent generare formidinem, niſi cohiberentur per voluntatis imperium.

Inſtabis iterùm: Omnia argumenta contra noſtram fidem evidenter ſolvuntur; ergo etiam evidenter oſtenditur ea myſteria non ſolùm eſſe evidenter credibilia, ſed etiam evidenter vera; ubi enim oſtenditur inefficacitas argumentorum contrariorum, apparet, quòd falſum probabant.

Nego conſequentiam: Aliud enim eſt, quòd argumenta illa non convincant intentum, aliud verò probare, quòd tendant ad falſum probandum, unde licèt poſſimus primum oſtendere evidenter, non tamen ſecundum evidenter oſtendi poteſt.

Dices denique: Illa doctrina non eſt evidenter credibilis, quæ plurima Dei majeſtate prorſus indigna continet: at ita eſt de doctrina fidei Chriſtianæ; hæc enim docet Deum hominem fieri, in Virginis utero recludi, ejus lacte nutriri, crucifigi, mori, &c. quæ Dei majeſtate indigna ſunt: igitur fidei myſteria non ſunt evidenter credibilia.

Nego minorem: Hæc enim omnia myſteria, etſi aliqua ex parte Dei depreſſionem, & humilitatem ſignificent; aliunde tamen mirum in modum divinam majeſtatem commendant; conceptus eſt ſiquidem Chriſtus, ſed opere Spiritus ſancti; natus eſt, ſed ex Virgine; in præſepio reclinatus, ſed à Regibus ſtella radiante, & viam monſtrante quæſitus, & inventus adoratur; crucifixus, & mortuus, ſed ad ejus mortem terra tremuit, ſol obſcuratus eſt, & omnia elementa ſua concuſſione eum eſſe mundi Rectorem, & ſupremum Dominum demonſtrarunt.

Adde quòd iſta myſteria eò Dei majeſtate digniora cenſenda ſunt, quòd humanam rationem omnino tranſcendant, nec ab ea valeant ullatenus penetrari; unde præclarè Tertullianus jam ſemel, & iterum à nobis laudatus, ait lib. de carne Chriſti: *Natus eſt Chriſtus, non pudendum, quia credendum eſt: mortuus eſt; credibile, quia incredibile: reſurrexit, poſſibile, quia impoſſibile judicatur. Quid enim eſt univerſum Evangelium, niſi mera ſtultitia, ſi cum humana ratione conferatur?* Et contra Marcionem, ait: *Aſſumpſiſſe Deum quædam ſibi indigna; nobis autem neceſſaria, & ideo jam Deo digna, quia nihil tam Deo dignum, quàm ſalus hominis.*

CONCLUSIO TERTIA.

V*Aria, ſed præcipuè ſex capitalia ſunt motiva, & argumenta, quibus noſtræ Religionis Chriſtianæ myſteria fiunt evidenter credibilia.* Hæc eſt communis apud Theologos, qui licèt plurima ejuſmodi motiva aſſignent, & ſubtilis Doctor *quæſt.* 2. *prologi num.* 3. & 13. ad decennarium numerum ea multiplicet; attamen rectè ad quinarium reduci poſſunt.

Primum *argumentum* petitur ex *doctrinæ puritate, efficacia, & concordia*. Apparet, inquam, Religionem Chriſtianam reverà eſſe divinitus editam ex *puritate illius doctrinæ, & miranda ejuſdem Doctorum conſenſione*; nulla enim alia ſecta æquè perfectè, ac ſublimiter de Dei magnitudine, ac divinis ejus præcellentiis ſentit, ſicut Chriſtiana, quæ Deum infinitè perfectum, ac ſanctum prædicat, & ab eo removet id omne, quod vitium, aut defectum ſapit; quod utique non præſtant cæteræ ſectæ: nam Judæi poſtquam à vera fide defecerunt, varios in errores lapſi ſunt circa Dei perfectiones, ut fusè demonſtrat Ludovicus Granatenſis in ſuo Catechiſmo p. 22. Gentiles verò vitia pro numi-

numinibus colunt, & dæmones pro diis venerantur: Hæretici autem etiam indigna de Deo cenſent.

Nulla pariter eſt alia ſecta, quæ ſuis ſectatoribus tantum perfectionis ſtudium ingerat, ac Chriſtiana religio; ea enim eſt, quæ ab affectu terrenorum mentes avocat, & ad cœleſtium amorem traducit: Hæc enim ſuadet divitiarum, honorum, & voluptatum contemptum, provocat ad frequentanda jejunia, & alias corporis afflictiones, quibus carnis frangantur impetus, & ipſa ſpiritui ſubjiciatur; ex quo argumentum eſſe debet, Chriſtianam religionem eſſe omnino cœleſtem, non enim poteſt illa religio non eſſe cœleſtis, quæ naturam humanam infimis, ac caducis rebus adhærentem avellit, ut ad bona cœleſtia promoveat, quæ terrenorum amorem expugnat, ut æternorum dilectionem inferat: Denique cò humanum affectum traducat, ut homo, qui mores ſuos ad præſcriptæ fidei, ac doctrinæ Chriſtianæ regulas, & inſtituta reformat, verè cœleſtis eſſe cenſeatur, illius enim converſatio tota in cœlis eſt.

Illius etiam doctrinæ efficaciam præclarè explicat S. Paulus, dum Chriſtianiſmum appellat hominis renovationem, Epheſ. 4. *Renovamini*, inquit, *ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis, &c.* Et reformationem Romanorum 12. *Nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in novitate ſenſus veſtri*. Unde de lege Chriſtiana vaticinatus videtur Regius Pſaltes Pſal. 18. dum ait: *Lex Domini immaculata convertens animas*. Immaculata quidem, quia omnia prorſus vitia, & peccata eliminat, etiam minima: *Convertens animas*, quia non tantùm ordinat, & probè componit actus exteriores, ut omnes humanæ leges, ſed etiam interiores, quippe non ſolùm prohibet occidere, ſed etiam ulteriùs iraſci, nec ſolùm vetat adulterium, ſed etiam videre mulierem ad concupiſcendum; unde ipſa totum hominem reformat, ut pulchrè explicat Lactantius lib. 3. cap. 25.
„ Dei præcepta, quia & ſimplicia, & vera
„ ſunt, quantum valeant in animis homi-
„ num, quotidiana experimenta demon-
„ ſtrant. Da mihi virum, qui ſit iracun-
„ dus, maledicus, effrænatus; pauciſſimis
„ Dei verbis tam placidum, quàm ovem
„ reddam. Da cupidum, avarum; jam tibi
„ cum liberalem dabo, & pecuniam plenis
manibus largientem. Da timidum dolo- „
ris, ac mortis; jam cruces, & ignes, pe- „
riculum, & taurum contemnet. Da libi- „
dinoſum, adulterum, ganeonem; jam „
ſobrium, caſtum, continentem videbis. „
Da crudelem, & ſanguinis appetentem; „
jam in veram clementiam furor ille mu- „
tabitur. Da injuſtum, inſipientem, pec- „
catorem; continuò, & æquus, & pru- „
dens, & innocens erit: tanta enim di- „
vinæ ſapientiæ vis eſt, ut in hominis „
pectus infuſa, delictorum ſtultitiam uno „
ſemel impetu expellat. „

Denique apparet doctrinam Chriſtianam eſſe divinitùs inſpiratam ex miranda conſenſione, & concordia tum authorum ſacræ Scripturæ, tum ſacrorum Doctorum, nam inquit Doctor num. 4. plures authores diverſarum ætatum, & temporum non poſſunt convenire in principiis, ac Concluſionibus præſertim moralibus, niſi Deus eis ſpecialiter aſſiſtat, & ab eo ipſorum animi inclinentur ad aſſenſum: ſed noſtri Doctores quantumvis diverſimodè diſpoſiti, & diverſo tempore exiſtentes, mirum in modum conſenſerunt quantum ad præcepta moralia, necnon & quantum ad veritates præcipuas fide credendas: igitur, &c. *Majorem* probat Doctor, *primò* quidem authoritate S. Auguſtini lib. 18. de civitate cap. 41. *Auctores noſtri ſanè pauci eſſe debuerunt, ne multitudine viléſceret; quod charum religione eſſe oporteret, nec tamen, ita pauci, ut eorum non miranda ſit conſenſio. Neque enim in multitudine Philoſophorum, qui labore etiam litterario monumenta ſuorum dogmatum reliquerunt, facilè quis invenerit, quod inter cuncta, quæ ſenſere, conveniant.* Probat etiam hac ratio-
ne: Cùm intellectus, inquit, quantum „
ad aſſenſum, ſit natus moveri ab obje- „
cto evidente in ſe, vel in alio, nihil „
aliud ab objecto videtur talem aſſenſum „
poſſe cauſare, niſi mutabiliter includat „
evidentiam objecti: nam ſi nihil tale „
moveat intellectum, remanebit ſibi „
Theologia neutra. Nihil autem eſt ta- „
le de non evidentibus ex terminis, „
niſi intellectus ſuperior noſtro; nihil „
autem intelligens ſuperius homine po- „
teſt hominem effectivè edocere, niſi „
Deus. „

Confirmat maximè ex eo, quòd Scriptores illi ſacri, poſteriores non fuerint priorum diſcipuli; nec enim, *inquit*, Ezechiel prophetans in Babylone eo tempore, quo Jeremias

mias

Digitized by Google

mias vaticinabatur in Judæa, potuiſſet cum eo concordare, niſi habuiſſent aliquem communem Doctorem ſupra intellectum humanum. Quod maximè verum eſt de Authoribus novi Teſtamenti, qui cùm multa præcepta legalia, & cæremonialia veteris Teſtamenti proſcripſerint, etiam haud dubiè diſſenſiſſent ab Authoribus ejuſdem Teſtamenti circa præcepta moralia, niſi qui prioribus Scriptoribus vetus Teſtamentum dictaverat, eadem novi Teſtamenti Authoribus ſcribenda inſpiraſſet.

Hinc oritur *ſecundum* motivum, & argumentum veritatis noſtræ fidei, ac religionis, nempe *ſanctitas vitæ*, ac *morum puritas*, quæ maximè relucet in Chriſtianæ fidei, ac legis cultoribus; plurimi enim omni ſæculo, omnique ætate vitæ ſanctimonia celebres extiterunt, etiam ex illis, qui ante ſuſceptam hanc cœleſtem religionem graviſſimis peccatis erant dediti, quod certè argumentum eſt religionem, quam ſectati ſunt, eſſe veram, quia religio falſa ad ſanctitatem veram non perducit; religio enim eſt ſanctitatis fundamentum, nec poſſet illud cœleſte ædificium extrui ſuper mendacio pernicioſo, & ſacrilego, qualis eſt omnis ſimulatio, & omne mendacium in religione; fieri etiam nequit, ut religio falſa animum à terrenis avocet, & ad cœleſtia traducat, ut divino amore mentem accendat, & ad proximorum ſalutem, ac Dei gloriam promovendam etiam cum aperta bonorum omnium jactura, & imminenti vitæ diſpendio, etiam per medios infeſtiſſimos labores, ac varia tormentorum genera impellat; hæc autem omnia operatur Chriſtiana fides, & religio in ſuis ſectatoribus.

Neque his obſtat, quòd etiam inter Fideles Catholicos multi ſunt, qui non ſolùm ſanctè non vivunt, ſed etiam graviſſimis vitiis ſubjacent, id enim non faciunt ex indulgentia religionis, ſed ex perverſo uſu liberi arbitrii; cùm enim tria ſint, quę hominem à malo avocare, & ad bonum incitare queant, nempe timor ſupplicii, ſpes præmii, & honeſtas ipſa operis boni; tria hæc excellentiſſimè proponit, & ubique inculcat ſuis ſectatoribus religio Chriſtiana: undè ſi aliqui ex ejus ſectatoribus ad eam ſanctimoniam non aſpirant, id non ipſi religioni, ſed libertati arbitrii, quæ contra illa omnia ad bonum incitamenta perversè his utitur, imputandum eſt.

Tertium motivum eſt, quòd ipſa Chriſtiana fides ſit mundo coæva; fides enim noſtra ab ipſo mundi naſcentis exordio, ad nos uſque immutabili ſucceſſione propagata eſt; quippe, ut diximus, objectum fidei ſemper idem fuit creditum, id enim Antiqui implicitè crediderunt, quod nos explicitè credimus; unde religio Chriſtiana, & Catholica non ſolùm hæreticos, ſed & Gentiles omnes idololatras antiquitate ſuperat, quibus proinde ingerere poſſumus, quæ Tertullianus objiciebat hęreticis ſui temporis lib. de præſcriptione c.37. *Qui eſtis? quando, & unde veniſtis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique, Marcion, jure ſylvam meam cædis? Qua licentia, Valentine, fontes meos transvertis? Qua poteſtate, Appelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio: quid hîc cæteri ad voluntatem veſtram ſeminatis, & paſcitis? Mea poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas ab ipſis authoribus, quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum, ſicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt ſemper, & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos.*

Quartum argumentum veritatis noſtræ fidei petitur ex miranda ejuſdem propagatione per univerſum mundum, opus enim fuit Dei virtute, ejuſque ſpeciali protectione, ac beneficio, ut Chriſtiana fides per univerſum orbem diffunderetur, quod maximè verum apparebit, ſi quis conſideret *primò* promptitudinem, ſeu celeritatem, qua fides illa apud omnes nationes annuntiata, & recepta fuit; nam S. Paulus teſtatur ad Coloſ.1. quòd veritas Evangelii ſuo tempore jam per univerſum mundum illuxerat: *Evangelium*, inquit, *quod pervenit ad vos, ſicut & in univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit, ſicut & in vobis, &c.* Hinc Juſtinus martyr, qui vixit initio ſæculi 2. in dialogo cum Triphone ait: *Nullum hominum genus eſt, ſive Barbarorum, ſive Græcorum, aut eorum, qui plauſtris pro domibus utuntur, vel qui domorum uſum non habent, apud quos Jeſu, qui cruci ſuffixus eſt nomine, preces, & Euchariſtiæ omnium rerum Creatori non fiant. Secundò*, verè divinum eſt opus, quòd fides Chriſtiana propagata fuerit; non potentia, non armis, non opibus, ſed per homines ruſticos, deſpectos, ignobiles, indoctos, & contemptibiles, qui fidem omnino ſenſui repugnantem, præcepta difficilia, rerum temporalium contemptum,

ptum, & vitæ ipſius, ac unius hominis publicè puniti, & crucifixi, ſupremum cultum, & Divinitatem perſuaſerunt Principibus, Doctoribus, Sophiſtis, Ducibus, Oratoribus, & Regnis, ac Provinciis, totique mundo, quod quidem impoſſibile eſſet, niſi Dei digitus cauſam ſuam promoveret, & niſi opus hoc, ut dixit Auguſtinus lib. 22. de civitate, cap. 7. *Virtutis fuiſſet divinæ, non perſuaſionis humanæ*: Præſertim cùm id factum fuerit opponentibus ſeſe Regibus, Principibus, Imperatoribus, Sacerdotibus, Magiſtratibus, Plebe, & mundo univerſo. Hæc omnia præclarè expendit ſanctus Chryſoſtomus ſer. 3. Pentecoſtes his verbis: *Peragrarunt Piſcatores orbem terrarum, & infirmum eum invenientes, ad ſanitatem reduxerunt, & in ruina poſitum ad ſtabilitatem revocaverunt; non ſcuta moventes, non arcus tendentes, non ſagittas mittentes, non pecuniam exigentes, non in eloquentia confidentes; pecunia indigentes, ſed regnum cælorum poſſidentes; non habentes humana ſolatia, habentes autem Dominum ſecum. Peragrarunt univerſum orbem, oves ſimul cum lupis, & vulneratæ à beſtiis non ſunt oves; ſed magis lupi ad ovium manſuetudinem ſunt converſi.*

Quintum argumentum petitur ex *divino teſtimonio*; Deus namque noſtræ fidei myſteria revelavit, confirmavit, & roboravit. Revelavit, inquam, per Prophetas pridem antequàm peragerentur; unde ſic argumentatur Doctor nu. 3. Solus Deus poteſt naturaliter non ab alio futura contingentia certitudinaliter prævidere: ergo ſolus ille, vel ab illo inſtructus poteſt ea certitudinaliter prædicere, juxta illud Iſaiæ: *Annuntiate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia dii eſtis vos*: Sed omnia Chriſti D. myſteria prænuntiata ſunt à Prophetis pridem, antequam ipſemet in terris appareret, & cum hominibus converſaretur: illius enim Incarnatio prænuntiatur Baruch 3. *In terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*. Nativitas ejus ex Virgine, Iſaiæ 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium*. Locus Nativitatis Micheæ 5. *Et tu Bethleem Ephrata parvulus in millibus Juda; ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael*. Ejus prædicatio Iſaiæ 61. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, &c.* Ejus miracula Iſaiæ 35. *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Ingreſſus ejus in Jeruſalem Zachar. 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus, & Salvator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ*. Proditio ejus per diſcipulum, Pſal. 40. *Qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem*. Venditio ejus 30. argenteis, Zachar. 11. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Et paulò poſt: *Tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini*. Dolores & cruciatus paſſionis ejus cum ſumma patientia, & manſuetudine tolerati, Iſaiæ 53. *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum, &c.* Crucifixio ejus inter latrones, ibidem verſu 12. *Cum ſceleratis reputatus eſt*. Irriſiones, & blaſphemiæ Judæorum, & veſtimentorum diviſio, & oratio pro inimicis in cruce, Pſalm. 21. ferè toto. Fellis, & aceti potatio. Pſalm. 68. *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto*. Reſurrectio Pſalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*. Denique aſcenſus in cælum Pſal. 67. prædicitur: *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem: accepiſti dona in hominibus*. Unde egregiè Tertullianus, cùm dixiſſet in Apologetico capit. 20. *Idoneum, opinor, teſtimonium Divinitatis, veritas divinationis*: concludit: *Hinc igitur apud nos futurorum quoque fides tuta eſt, jam ſcilicet probatorum, quia cum illis, quæ quotidie probantur, prædicebantur. Eædem voces ſonant, eædem litteræ notant, idem Spiritus pulſat, unum tempus eſt divinationi futura præfari, &c.* Eodem argumento utitur ſanctus Auguſtinus ſer. 27. de verbis Apoſtoli cap. 4. ubi ait: *Sunt enim homines infideles, qui ſic detrabunt Chriſto, ut dicant eum magicis artibus feciſſe, quod fecit* (ut Judæi illi, qui dicebant: In Beelzebub, principe dæmoniorum, ejicit dæmonia, Lucæ 11.) *Poſſunt ergo infideles delatam è cælo vocem, per illicitas curioſitates ad magicas artes referre: ſed Prophetæ antea fuerunt. Nondum erat homo Chriſtus, quando miſit Prophetas. Si ergo magicis artibus fecit, ut coleretur mortuus, numquid erat magus antequam natus?*

Secundò, Deus eadem myſteria confirmavit per innumera miracula; hæc enim ſunt quaſi ſubſcriptiones ipſius Dei, *qui facit mirabilia ſolus*, Pſalm. 135. unde Apoſtolus ad

Heb. 1.

Heb. 1. loquendo de Christiana fide, ait: *In nos confirmata eſt conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus*: cùm autem miracula iſta Deum habeant auctorem, fieri non poteſt, ut edita ſint in confirmationem alicujus falſitatis; unde concludendum eſt cum Richardo Victorino lib. 1. de Trinitate, c. 2. *Sanè quæ revelata ſunt nobis cælitus, tam multis, tam magnis, tam miris prodigiis confirmata ſunt, ut genus videatur eſſe dementiæ, in his vel aliquantulum dubitare. Utinam attenderent Judæi, utinam animadverterent Pagani cum quanta conſcientiæ ſecuritate, pro hac parte, ad divinum judicium poterimus accedere! Nonne cum omni confidentia Deo dicere poterimus? Domine, ſi error eſt, à te decepti ſumus. Iſta enim in nobis ſunt tantis ſignis, & prodigiis confirmata, & talibus, quæ nonniſi per te fieri potuerunt.*

Non inficior infideles, & hæreticos vellicare miracula edita in confirmationem Chriſtianæ, & Catholicæ fidei. Verùm aut iſta miracula verè fuerunt edita, vel non; ſi fuerint edita, non eſt cur in dubium revocentur; ſi autem nulla fuerint patrata miracula in confirmationem fidei Chriſtianæ, magnum ſanè miraculum eſt, quòd abſque miraculo mundus univerſus religionem, & cultum idolorum tot ſæculis probatum, à tot ſapientibus, ac potentiſſimis viris in pretio, & veneratione habitum; nihilominus abſque ullis ſignis, & prodigiis fuiſſe neglectum, ut Chriſtiana religio uſurparetur. Quo utique ratiocinio utitur S. Auguſtinus orat. contra infideles, ubi ait: „ Cùm conſtet Romanorum imperium, „ univerſumque orbem tot potentibus viris, Philoſophis, Oratoribus refertum, „ Chriſti doctrinæ ante repugnantem, ad „ eam poſtmodum fuiſſe converſum: quæro an virtute ſignorum, & prodigiorum „ ab antiquis ritibus, diùque obſervata religione, in hanc novam, & inauditam ſit „ hæc facta mutatio? Si fateberis mundum „ ad hanc perſuaſionem tractum fuiſſe vi „ miraculorum, quibus contradicere nequaquam poterat, fateri oportebit à Deo „ auctore miraculorum, & qui facit mirabilia magna ſolus, religionem hanc proceſſiſſe: ſin autem negas ullis miraculis „ mundum ad hanc recipiendam fidem fuiſſe provocatum, negando miracula, ingens miraculum ingeris: quid enim poteſt dici mirabilius, quàm Romanum Imperium, totamque Gentilitatem, religionem, quam tam acriter impugnabant, „ ſubvertereque moliebantur, deſertis paternis ritibus, nullis viſis ſignis, mirandiſque operibus, ſponte ſuſcepiſſe, & „ in ea retinenda, tam conſtantes fuiſſe. „ Hæc S. Auguſtinus.

Tertiò denique, etiam infidelium Chriſtianis adverſantium teſtimonio roboravit, ut præclarè docet Doctor ibidem n. 13. nam ut pulchrè loquitur Eucherius hom. 2. de Paſchate: *Validis abſque dubio nititur privilegiis, qui cauſam de adverſariis aſſerit inſtrumentis*. Plurimi autem infideles præclarè dixerunt, & ſcripſerunt de Chriſto, ac Chriſtianis; præ cæteris autem Joſephi teſtimonium laudat Doctor: Ille enim lib. 18. de antiquit. cap. 4. hæc de Chriſto Domino refert: Fuit autem his temporibus „ Jeſus ſapiens vir, ſi tamen virum eum „ nominare fas eſt: Erat enim mirabilium „ operum effector, & Doctor omnium eorum, qui libenter audiunt, quæ vera „ ſunt. Et multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus ſibi adjunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis virorum, cùm Pilatus in crucem agendum decreviſſet, „ non deſeruerunt hi, qui ab initio eum „ dilexerant: Apparuit enim eis tertia die „ iterum vivus: Secundùm quod divinitùs „ inſpirati Prophetæ, vel alia innumera „ miracula futura prædixerant; ſed & in „ hodiernum diem Chriſtianorum, qui ab „ ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſeverat, & genus. Philo etiam diſertiſſimus Judæorum librum ſcripſit de ſanctitate, & puritate vitæ primorum Chriſtianorum, Alexandriæ degentium, ut teſtatur ſanctus Hieronymus in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ubi agens de S. Marco, & Eccleſia Alexandrina, ait: *Philo diſertiſſimus Judæorum videns Alexandriæ primam Eccleſiam adhuc judaizantem, quaſi in laudem Gentis ſuæ librum ſuper eorum converſatione ſcripſit.*

Denique, Deus ſufficientiſſimè teſtatus eſt religionem Chriſtianam eſſe divinitùs inſpiratam per mirandam illam, ac omnino ſtupendam innumerabilium Martyrum fortitudinem, & conſtantiam, qui inde etiam nomen acceperunt (inquit Suarez) quòd ſuo ſanguine magnum fidei teſtimonium præbuerint; licèt enim infideles, tam Pagani, quàm hæretici pro ſuis erroribus tuendis

dis mortui fuerint ut ex Apollinari refert Nicephorus lib.4. Hiſt. cap.23. *Plures hæreſes de ſuis Martyribus gloriantur, non tamen propterea in earum ſententias imus*; plures tamen ſunt circumſtantiæ Chriſtianorum, ac Catholicorum Martyrum, quæ mirum in modum Chriſtianæ religionis veritatem, ac ſanctitatem declarant, ac confirmant: *Primò* namque, ad id maximè confert innumerabilis Martyrum multitudo; enimverò pro aliis ſectis tuendis, rari ſunt, qui mortem ſubierunt: at pro tuenda, propagandaque Chriſtiana fide, tot generoſam mortem per atrociora quæque tormenta ſuſtinuerunt, ut meritò ſcripſerit S. Hieron. ad Heliodorum, ſe inveniſſe numerum Martyrum in Pontificum Annalibus, ita copioſum, ut ſi omnium memoriam celebrare vellemus, ſingulo quoque die pluſquàm trium millium fieret ſolemnitas: quapropter jure merito S. Gregorius hom.17. in Evangelia fideles Chriſtianos alloquens, ait: *Totum mundum, Fratres, aſpicite, Martyribus plenus eſt, jam penè tot, qui videamus non ſumus, quot veritatis teſtes habemus: Deo ergo numerabiles, nobis ſuper arenam multiplicati ſunt; quia quanti ſunt, à nobis comprehendi non poſſunt. Secundò*, ſpecialem Dei protectionem, & manutenentiam in Chriſtianis, ac Catholicis Martyribus commendat ipſum eorum patiendi pro Chriſto æſtuans deſiderium, quo non ſolùm tormenta non refugiebant, ſed & ultro ſeſe tyrannis, ac lictoribus trucidandos, & mactandos offerebant: unde Tertullianus initio libri ad Scapulam: *Nos quidem neque expaveſcimus, neque pertimeſcimus ea, quæ ab ignorantibus patimur: cùm ad hanc ſectam utique ſuſcepta conditione ejus pacti venerimus, ut etiam animas noſtras auctorati, in has pugnas accedamus, ea quæ Deus repromittit, conſequi optantes, & ea quæ diverſæ vitæ comminantur, pati timentes. Denique cum omni ſævitia veſtra concertamus, ut etiam ultrò erumpentes: magiſque damnari, quàm abſolvi gaudemus. Tertiò*, idipſum teſtatur miranda illa non ſolùm animi conſtantia, ſed & alacritas in ſubeundis dirioribus, & atrocioribus quibuſque tormentis, ac ſuppliciis. Quod enim de Apoſtolis, & Diſcipulis narrat S. Lucas Act.5. *Illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati*, etiam contigit in aliis Martyribus, qui cœleſti conſolatione, ac voluptate, etiam mediis in tormentis inebriati, plerumque divinas laudes perſonabant, ac lictoribus eos crucianti-bus inſultabant, & Chriſti Domini nomen, ac Divinitatem conſtantiſſimè profitebantur, ut generoſiſſimè teſtati ſunt SS. Marcus, & Marcillianus fratres Romani, ad quos ad ſtipitem alligatos cùm exclamaſſet Judex: *Reſipiſcite miſeri, & vos ipſos ab his cruciatibus eripite*; reſponderunt: *Nunquam tam jucundè epulati ſumus, quàm hæc libenter Jeſu Chriſti cauſa perferimus, in cujus amore nunc fixi eſſe cœpimus: utinam tamdiu nos hæc pati ſinat, quamdiu hoc corruptibili corpore veſtiti erimus.*

Sextum denique motivum, & argumentum credibilitatis, ac firmitatis noſtræ fidei deducit Doctor ex ſtabilitate, ac perpetuitate Eccleſiæ: enimverò illa religio cenſenda eſt divinitùs inſtituta, quæ ab initio ſuæ conſtitutionis manſit ſtabilis in ejuſdem fidei, ac doctrinæ profeſſione per annos plurimos, etiam non obſtantibus variis perſecutionibus adverſariorum, idque nullo potentiæ ſæcularis, ac terrenæ ſubſidio: at talis eſt Chriſtiana, & Catholica religio: igitur, &c. Major conſtat: Deus enim non ſolet concurrere ad conſervationem ullius ſectæ, tam diuturno tempore, quàm duravit Chriſtiana religio, niſi illius, quæ veritatem profitetur, maximè ubi illa religio impugnatur à variis hoſtibus,& fit licentia diſputandi, de myſteriis, ac fidei articulis, ut veritas evidentiùs appareat; ſicut fit in Chriſtiana religione. Minor etiam patet: Nam Eccleſia ab initio ſuæ inſtitutionis ad nos uſque per univerſum orbem propagata eſt; unde concludit Doctor num.9. cum S. Auguſtino lib. de utilitate credendi cap. 17. *Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructumque videamus, dubitamus nos ejus Eccleſiæ condere gremio, quæ uſque ad confeſſionem generis humani ab Apoſtolica ſede per ſucceſſiones Epiſcoporum fruſtra hæreticis circum etiam latrantibus, & partim plebis ipſius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majeſtate damnatis, culmen authoritatis obtinuit?* Et parùm poſt: *Quid eſt aliud, quod tam ingratum poteſt eſſe opinioni, atque auxilio divino, quàm tanto labore prædictæ authoritati velle reſiſtere?* Unde Gamaliel Actor.5. *Si eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſolvetur: ſi verò ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere illud, ne fortè & Deo repugnare videamini.* Plura ad hoc argumentum ſubjicere

licet

licèt ex præclariſſimis characteribus, ac notis, quibus illuſtratur Eccleſia Catholica, & à conventiculis hæreticorum, ſecernitur. Verùm convenientiori loco de iis fiet ſermo, cùm (Deo dante) Tractatum de Eccleſia auſpicabimur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De habitu Fidei.

NOn levis eſt inter Catholicos, & Hæreticos Lutheranos, ac Calviniſtas controverſia de habitu Fidei, Spei, & Charitatis: hi namque cùm perfractè denegent in juſtificatione quidquam reale nobis divinitùs infundi, affirmentque nos juſtificari ſola peccati non imputatione, ac extrinſeco Dei favore, atque acceptatione, ut ex eorum ſcriptis demonſtravimus in ſuperiore tractatu agendo de gratia ſanctificante: Hinc omnem etiam denegant, ac reſpuunt habitum, ſeu qualitatem, ac virtutem divinitùs infuſam, quæ nos ad actus ſupernaturales eliciendos non ſolùm adjuvet, ſed & ad id facultatem, & virtutem conferat. Quod utique hæreticum dogma, ut expugnemus, & Catholicam veritatem, ac ſententiam de habitibus ſupernaturalibus inconcuſſo, ac firmiſſimo fundamento ſtabiliamus, quatuor maximè hoc in articulo ſunt diſcutienda. *Primum*, utrùm detur fidei habitus: *Secundum*, quid, & qualis ſit: *Tertium*, in quibus ſubjectis reperiatur, ac perſeveret: *Quartum*, quas habeat cauſas.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm detur habitus fidei infuſæ jugiter in nobis perſeverans.

NOtandum primò, certum eſſe, & indubitatum apud omnes Catholicos admittendas eſſe virtutes infuſas, quæ divinitùs hominibus tam adultis, quàm parvulis in baptiſmate tribuuntur. Quantum enim ad adultos id diſertiſſimè tradit Innocentius III. *cap. Majores*, ait enim: *Illud verò, quod opponentes inducunt, fidem, aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi, parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri; nonnullis dicentibus dimitti peccatum, & infundi virtutes habentes illas quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant ad ætatem adultam.* Ubi apertè ſupponit ab omnibus, ut certum, & indubitatum haberi, adultis, utpote conſentientibus ſuo baptiſmo, ac divinæ vocationi, dictos habitus, dum baptizantur, infundi, ſolùmque eſſe dubium, an idem accidat in infantibus. *Similiter* Concilium Viennenſe relatum in Clementina *de ſumma Trinitate*, cùm docuiſſet baptiſmum, tam parvulis, quàm adultis prodeſſe ad ſalutem; diſputari tamen inter Theologos, an etiam parvulis in baptiſmo præter culpæ remiſſionem infunderentur virtutes, ac gratia informans, ſubjungit: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti, (quæ per baptiſmum applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem ſecundam, (quæ dicit tam parvulis, quàm adultis conferri baptiſmo gratiam informantem, & virtutes) tamquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem, ſacro approbante Concilio duximus eligendam.* Ubi apertè tamquam indubitatum ſupponit dictas virtutes infundi; cùm autem efficacia mortis Chriſti generatim, tam parvulis, quàm adultis in baptiſmo applicatur, ex eo quòd illæ virtutes infundantur adultis, infert has etiam infundi parvulis (hoc enim ſignificant illa verba: *Nos attendentes, &c.* quibus redditur ratio ſecutæ deciſionis,) illudque ut magis conſonum Patribus, & Theologis eligendum eſſe. Eſt autem difficultas, utrùm virtutes illæ reverà ſint habitus, iique ſupernaturales jugiter in nobis perſeverantes; quod ut appareat evidentiùs,

Notandum ſecundò, hoc reperiri diſcrimen inter habitus ſupernaturales, & divinitùs per ſe infuſos, & naturales, ac proprio labore, & geminatis, ac repetitis actibus comparatos: *Primò*, quòd hi dumtaxat facultati, cui inſunt, facilitatem conferant, ut promptiùs, & expeditiùs ſuas in operationes erumpat, & actus eliciat: illi verò non tam facilitatem illam, quàm virtutem potentiæ cui inſunt, tribuant ad ſuos actus eliciendos: ita quòd facultas ſine habitibus comparatis poſſet quidem abſolutè operari, licèt cum aliqua difficultate: at ſine habitibus ſupernaturalibus non poſſet ullatenus actus, ad quos illi habitus inclinant, elicere. *Secundò*, in eo differunt illi habitus, quòd acquiſiti non promoveant potentiam

tiam

tiam ultra ſortem, & ſtatum naturalem, ſed eam ad actus ſibi connaturaliter debitos eliciendos ſtimulent, & adjuvent: ſupernaturales verò facultatem, & animam promoveant ad ſtatum naturaliter indebitum, eique vim conferant ad eliciendos actus ſupra naturæ vires: ita quòd facultas ſine hujuſmodi habitibus non poſſet ullatenus tales actus exercere; quamquam ad id omnem ſuam vim, & activitatem expenderet. Conveniunt nihilominus in eo, quòd utrique illi habitus facultati inexiſtant per modum comprincipii, & cum ea partialiter concurrant ad productionem actus, ad quem illi ordinantur.

Notandum tertiò, aliquid dici poſſe ſupernaturale alterutro ex his duobus modis, nempe vel quoad ſubſtantiam, vel quoad modum. Illud dicitur *ſupernaturale quoad ſubſtantiam*, quod in ſua entitate tale eſt, ut à nulla cauſa ſecunda ordinis naturalis, quantumvis debitè ad agendum applicata, & parata produci poſſet, niſi inderetur aliquod principium ipſi cauſæ ſecundæ, jam naturaliter completæ, & ſufficienter quidem diſpoſitæ ad eliciendos actus naturales, non autem ad producendos illos actus, aut effectus, qui ſupernaturales appellantur. Dixi *jam naturaliter completæ, & diſpoſitæ ad agendum*: certum eſt enim cauſam ſecundam quantumvis ex ſe paratam, & expeditam ad agendum, non poſſe elicere ſuos actus, nec effectus edere ſine ſpeciali Dei concurſu, qui neceſſarius eſt ad quemlibet effectum producendum; atque ideo illa facultas non habet virtutem adæquatam phyſicam ex ſe ſine tali concurſu ad illum effectum: ſed hic concurſus requiritur ob eſſentialem ſubordinationem cauſæ ſecundæ ad primam, nec-non propter eſſentialem dependentiam cujuſcumque effectus ad eamdem cauſam primam, nec illa exigentia fit propter perfectionem, & dignitatem ſpecialem alicujus effectus potiùs, quàm alterius: tam enim concurſus ille requiritur ad eliciendos actus, & producendos effectus imperfectos, & perfectos; unde hic concurſus non ſupponit potentiam ſufficienter completam, ſed eam complet, ac perficit per modum comprincipii in elicitione actuum ſibi connaturalium. Quando verò actus eſt talis entitatis, & dignitatis, ut à potentia ſic completa, & ad agendum expedita non poſſit produci, niſi facultas illa juvetur, & ad illam productionem efficiater potens mediante aliqua forma à ſolo Deo producenda, & infundenda, tunc actus ille cenſetur ſupernaturalis quantum ad ſubſtantiam; quia illius productio omnino excedit captum, & activitatem facultatis aliunde ſufficienter diſpoſitæ ad eliciendos actus, qui purè eſſent naturales.

Supernaturale verò ſecundùm modum illud dicitur, quod licèt naturæ viribus poſſet fieri, & produci à cauſis ſecundis abſque ulla forma divinitùs indita; tamen hic, & nunc à Deo præter naturæ exigentiam fit, ut viſus cæco reſtitutus, roſa hieme producta, aqua in vinum converſa per miraculum; ut factum eſt in Cana Galilææ.

His præmiſſis duo maximè ſuperſunt determinanda: *Primum* quidem, utrùm virtutes Fidei, Spei, & Charitatis ſint habitus, ſeu qualitates in nobis jugiter permanentes: *Secundum*, utrùm ſint ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vel quoad modum.

CONCLUSIO PRIMA.

REvera *virtutes Fidei, Spei, & Charitatis ſunt qualitates in nobis jugiter permanentes per modum habitus*. Hæc eſt communis inter Theologos. Et probatur authoritate Concilii Vienneſis, & Clementis V. in primo notabili laudatis: Conſtat enim ex ejuſdem Concilii ſententia virtutes ſupernaturales, ſicut & gratiam juſtificantem divinitùs infundi parvulis in baptiſmate: ſed non infunduntur per modum actus, cujus illi parvuli ſunt omnino incapaces: igitur infundi debent per modum habitus.

Nec refert, quòd Clemens V. approbante Concilio Viennenſi non definiat eſſe omnino certum virtutes in baptiſmo infundi etiam parvulis: ſufficit enim, quòd aſſerat id eſſe probabilius, & dictis Sanctorum Patrum, & Doctorum Theologiæ magis conſonum, & conſequenter contra illam definitionem, quam approbante Concilio Viennenſi fecit Clemens V. peccaret quiſquis contrarium doceret eſſe probabilius. *Adde quòd* Clemens V. in æquali gradu certitudinis aſſerat, tam parvulis, quàm adultis conferri in baptiſmate *gratiam informantem, & virtutes*. Quibus inſinuat utrumque ex æquo eſſe certum, nec unum ſine altero negari poſſe: at omnino certum eſt parvulis in baptiſmate infundi gratiam informantem, ſeu juſtificantem: igitur ex mente

mente tum Concilii Viennenſis, tum Clementis V. pariter debet eſſe certum virtutes Fidei, Spei, & Charitatis per modum habitus ipſis parvulis infundi, quippe cùm actus omnino ſint incapaces.

Confirmatur hanc mentem eſſe Concilii Viennenſis: Quia multò ante illud Concilium habebatur in Eccleſia erronea ſententia negans in adultis infuſionem virtutum; nam inter errores Petri Joannis, qui vixit ſub Innocentio III. propter quos damnatus, & exhumatus fuit, ponitur iſte, quòd ſcilicet *docebat in baptiſmo gratiam, & virtutes, quas Theologicas vocant, minimè infundi*. Sic refert Prateolus *lib.* 14. *Elenchi hæreſum in Petro-Joannis*. Alphonſus de Caſtro adversùs hæreſes, verbo *baptiſmus* hæreſi 4. & Abrahamus Bzovius *tom.* 13. *Annalium Eccleſ. anno* 1199. *num.* 39. ergo non eſt credibile eandem ſententiam, quę tanto ante tempore, ut erronea damnabatur, fuiſſe poſtea relictam, ut probabilem in Concilio Viennenſi.

Probatur ſecundò, & pręcedens ratio confirmatur, authoritate Concilii Tridentini ſeſſ. 6. cap. 7. ubi poſt numeratas diſpoſitiones, quæ juſtificationem præcedunt, & in ipſis actum fidei, & ſpei recenſitum, ſubdit: *Hanc diſpoſitionem, & præparationem juſtificatio ipſa conſequitur, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed ſanctificatio etiam, & renovatio interioris hominis per ſuſceptionem gratiæ, & donorum*. Ubi ſuſceptio gratiæ, & donorum in juſtificatione incluſa condiſtinguitur à præparatione, quam conſequitur, & in qua ſupponebatur jam fides actualis: ergo nomine donorum, quæ poſtea infunduntur, intelligi debet aliquid permanens, & ab actibus condiſtinctum.

Confirmatur, ex eo quòd ibidem Concilium, poſtquam dixit cauſam formalem juſtificationis eſſe juſtitiam inhærentem divinitùs infuſam, juxta cujuſque diſpoſitionem, ſtatim infert: *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia accipit homo ſimul infuſa per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur: Fidem, Spem, & Charitatem*. Quibus verbis Concilium declarat, quæ ſint illa dona, quorum ſuſceptionem ſuperiùs dixerat includi in juſtificatione. *Confirmatur* etiam his verbis ſequentibus, ubi Concilium docet hanc fidem, de qua loquitur, eam eſſe quam, inquit, *ante baptiſmi ſacramentum ex Apoſtolorum traditione Catechumeni ab Eccleſia petunt, cùm petunt fidem, vitam æternam præſtantem*: Hæc autem fides ab Eccleſia non petitur, neque datur, niſi per baptiſmum, ad quem ipſi Catechumeni accedunt: per baptiſmum autem non datur fides actualis; quippe cùm parvuli ſint illius incapaces, nec etiam actum fidei poſtulant Catechumeni, quia cum fide actuali, ſeu actu fidei accedunt ad baptiſmum: igitur mens Concilii eſt, illas virtutes, de quibus loquitur, eſſe qualitates per modum habitus jugiter in nobis perſeverantes. *Confirmatur* denique ex Vega lib. 7. in Tridentinum cap. 24. ubi docet de fide eſſe poſt Tridentinum infundi virtutem fidei ab actu credendi diſtinctam; poſtquam enim retuliſſet verba Concilii Viennenſis laudati in primo notabili, ſic ipſe celebris doctrinæ Concilii Tridentini Interpres, utpote cùm illius fuerit teſtis oculatus, & auritus, ait: *Viſum eſt huic ſanctæ Synodo* (ſcilicet Tridentinæ) *acceptare ſententiam iſtam, & aſſerenti oppoſitum anathema indicere: intellexit enim hanc eſſe communem Eccleſiæ fidem, tametſi non ſub nomine habituum*. Idem Sotus libr. de natura, & gratia cap. 18. qui & ipſe Tridentino Concilio interfuit.

Ex quibus legitimè infertur, poſt Concilium Trid. certum videri, quòd virtutes Fidei, Spei, & Charitatis nobis infundantur per modum habitus: *Tum quia*, Concilium expreſsè definit nobis infundi Fidem, Spem, & Charitatem: at ſecundùm communem loquendi uſum hæc neceſſariò ſignificant aliquem actum, vel habitum: ergo Concilium definit nobis infundi actum, vel habitum: ſed non poteſt dici, quòd infundatur nobis actus; quia actus non ſolùm à Deo nobis dantur, ſed etiam à nobis eliciuntur: igitur Concilium definit nobis infundi habitum: *Tum quia*, ibidem Concilium cap. 15. & Can. 28. definit fidem, amiſſa per peccatum mortale gratia juſtificante, non amitti, niſi per infidelitatem, & eſſe veram fidem: at hæc non poſſunt convenire actui: hic enim nec per peccatum amittitur, nec idem ante, & poſt peccatum remanet, ac ſubinde Concilium loquitur de fide habituali, & jugiter perſeverante.

Dices primò: Concilium non expreſsè definit in nobis infundi habitus Fidei, Spei, & Charitatis: ſed ſolùm ex aliquibus ejus dictis infertur: at propoſitio, quæ non expreſsè definitur in Conciliis, ſed tantùm ex aliquibus eorum dictis infertur, non

non eſt omnino certa: ſed eſt tantùm propoſitio Theologica: Igitur, &c.

Diſtinguo minorem: Si inferatur tantùm ratione alicujus connexionis, quam haberet illa propoſitio cum re in Concilio definita, non eſſet omnino certa, tranſeat: ſi inferatur ex vi ſignificationis verborum, & identitate ſignificati; ſive quia res utriuſque verbis ſignificata eſt eadem, nego: at, ut diximus, Concilii verba ſi propriè ſumantur, non ſignificant actum, ſed habitum fidei: Igitur, &c.

Dices ſecundò: Concilium Tridentinum ſolùm intendit damnare hæreticos aſſerentes juſtificationem noſtram non fieri per aliquam formam nobis intrinſecè inhærentem, ſed tantùm extrinſecam Dei acceptationem: igitur ſolùm definit nos eſſe formaliter juſtos per aliquam formam intrinſecam, ſive interim hæc ſit actus, ſive habitus.

Nego conſequentiam: Tum quia hæretici Lutherani, in quos præſertim militat illa Tridentini Concilii definitio, non ſolùm hæc docebant, ſed etiam perversè negabant nos eſſe juſtos per aliquos habitus intrinſecos; & damnabant ſententiam, quæ docet nobis infundi habitus Fidei, Spei, & Charitatis; & conſequenter ſicut Concilium intendit eos damnare, ita intendit etiam hanc ſententiam definire. *Tum quia*, ſæpè Concilia in ſuis definitionibus non ſolùm damnant ſententias hæreticorum, ſed ſimul etiam explicant quid circa propoſitam materiam ſentiendum ſit, ut etiam ex verbis ipſius Concilii patet.

Dices tertiò: Deus nil fruſtrà molitur, nec quidquam inutile concedit: ſed virtutes ſupernaturales per modum habitus eſſent inutiles, & fruſtraneæ in plurimis ſuis ſubjectis, maximè verò in parvulis; quod utique probatur: quia habitus dantur propter actus eliciendos: ſed parvuli ſunt incapaces eliciendorum actuum: ergo & recipiendorum habituum.

Reſpondeo primò, quòd ſi argumentum aliquid concluderet, etiam eſſet conſequens, parvulos per baptiſmum non ſuſcipere Fidem, Spem, & Charitatem, quia ſunt incapaces actus earum virtutum; hoc autem directè militat in definitionem Concilii Tridentini: Igitur, &c.

Reſpondeo ſecundò cum Seraph. Doctore in 4. d.4. qu.2. quod incapacitas infantium ad eliciendos actus, non efficiat eos incapaces ad recipiendos habitus: Notandum „ eſt enim, *inquit*, quòd potentiæ animæ dupliciter impediuntur ab habitu malo, & à concupiſcentia, ſive à culpa: & è contrà hoc impedimentum eſt gratia, ſive virtutes, per quas expediuntur ad operandum. Virtutes ergo reddunt potentias faciles, ipſas perficiendo, & hoc removendo culpam: aliam autem expeditionem non faciunt. Unde etiam parvulus ſit habens utrumque impedimentum, alterum removetur per virtutes, non utrumque: & ideo non eſt omnino facilis ad operandum; hujuſmodi autem habitus expeditivus habet multiplicem ortum. Nam quidam eſt innatus, quidam acquiſitus, quidam infuſus. Primus incipit cum natura, & ab ejus principiis ortum habet: & ideo eſt in natura imperfecta, imperfectus, & cum natura creſcente creſcit, & cum natura perfecta perficitur, ut patet in naturali judicatorio. Secundus verò, ſcilicet acquiſitus, ortum habet à libero arbitrio, qui non habet uſum donec natura aliquo modo perficiatur: & ideo ſequitur naturam perfectam. Tertius verò ortum habet à Deo, non à natura, nec à libero arbitrio, & poteſt eſſe in parvulo ante uſum liberi arbitrii: quia verò non habet ortum à natura, poteſt eſſe perfectus, natura exiſtente imperfecta.

CONCLUSIO SECUNDA.

Tres virtutes Theologicæ, nempe Fides; Spes, & Charitas ſunt per ſe infuſæ, & ſupernaturales in entitate. Probatur *primò* ex Scriptura ſacra: Nam Joan. 6. *Hoc opus Dei eſt, ut credatis in ipſum.* Ad Philipp. 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolùm, ut in eum credatis, &c.* Et ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, &c.* Deinde, inquit Doctor in 3. d.23. nu.3. Apoſtolus ad Hebræos 11. ait, *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo:* ſed certum eſt, quòd multi placent, & multi placuerunt Deo; igitur neceſſe eſt ponere fidem reſpectu credibilium nobis revelatorum, & quòd loquatur de fide infuſa, patet per eumdem 1. ad Corinth. 12. ubi dicit: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*, & poſt cap. 13. ſubdit de iſtis virtutibus Theologicis, quæ ſunt viæ excellentiores omnibus habitibus acquiſitis: ibi enim loquitur de fide infuſa, ſicut de charitate infuſa. *Denique*, ejus eſt

eſt concedere fidem, cujus eſt augere; ſed ſolius Dei eſt augere fidem; & ideo, inquit Doctor nu.15. Apoſtoli petebant, Lucæ 17. *Domine adauge nobis fidem*. Et Eccleſia in Collecta pro Fidelibus idem fidei augmentum exorat his verbis: *Omnipotens ſempiterne Deus, da nobis Fidei, Spei, & Charitatis augmentum*: iſtud verò non opus eſſet petere, ſi totus aſſenſus eſſet à voluntate.

Probatur eadem veritas ex definitione Concilii Milevitani Can. 2. Arauſicani ſecundi Can.25. & Tridentini ſeſſ.6. Can.3. & cap.7. ut dictum eſt Concluſione præcedenti. Quam utique veritatem luculenter definivit Concilium Moguntinum celebratum duobus annis poſt dictam ſeſſionem ſextam Concilii Tridentini; unde c.8. habet quandam periphraſim illius capitis ſeptimi ſeſſionis ſextæ Tridentinæ, in hæc verba: *Juſtificatio cum peccatorum remiſſione, etiam ſanctificationem, & interiorem renovationem confert quatenus per meritum Chriſti, quod jam credenti communicat, cum venia peccatorum, Dei gratiam, & per Spiritum ſanctum unà cum fide ſimul ſpem, & charitatem in corde diffuſam accepit; hiſque donis in ipſo permanentibus, non ſolùm reputatur, ſed verè exiſtit juſtus*. Ex quibus verbis conſtat Patres illius Concilii aſſeruiſſe Fidem, Spem, & Charitatem, quas Concilium Tridentinum definierat divinitus infundi in juſtificatione, non eſſe actus, ſed dona habitualia in ipſo juſtificato permanentia, idque ad Catholicam doctrinam pertinere, Idipſum præclarè docet S. Ambroſius lib. de vocatione Gentium cap. ult. & ſanctus Auguſtinus lib. de natura, & gratia cap.2. 3. & 4. & alibi ſæpè; unde eximiè concludit Doctor num. 14. *Quòd oportet ponere fidem infuſam propter authoritatem Scripturæ, & Sanctorum.*

Nonnullæ etiam proferuntur rationes à Theologis hanc veritatem ſuadentes, verùm cùm illa pendeat ex ſola divina revelatione; *Inde fit*, inquit Doctor mox laudatus nu.14. *quòd non poteſt demonſtrari, fidem infuſam ineſſe alicui, etſi præſuppoſita fide, quòd velit credere Scripturæ, & Sanctis: ſed infideli nunquam oſtenderetur; ſed ſicut credo Deum eſſe trinum, & unum, ita credo me habere fidem infuſam, qua hoc credo, & hoc à Deo, ut perficiat animam in actu primo: quia Dei eſt perfectè perficere, quando perficit. Unde ſicut quando ſanat aliquem, ſecundùm corpus, perfectè ſanat pro ſtatu, in quo eſt: ita etiam ſecundùm animam, & quia in anima eſt imago Dei ſecundùm tres potentias, quæ deformatæ erant per peccatum, ideo Chriſtus reformando, ſicut perficit voluntatem per charitatem, ſic intellectum per fidem.*

Nihilominùs affirmare poſſumus, idcirco Deum voluiſſe indere habitus ſupernaturales, ut ſcilicet actus illarum virtutum connaturaliùs elicerentur; cùm enim genericè loquendo effectus comparetur ad ſuam cauſam, ut ramus ad ſuam radicem: connaturalius eſt, ut quantum fieri poſſit, effectus oriatur à cauſa ſibi proportionata, & quæ in ſua virtute contineat effectum, vel totaliter, vel ſaltem partialiter. Unde cùm actus fidei, ſpei, & charitatis ſint ordinis ſupernaturalis, ut dicemus articulo ſequenti, congruum fuit, ut elicerentur à facultate ad eum ordinem ſublimata, & proportionata in actu primo ad ejuſmodi operationes: hæc autem ſublimatio, & proportio fit maximè per habitum ſupernaturalem, jugiter in facultate perſeverantem, & ſe habentem, ut comprincipium cum facultate elicitiva ejuſmodi actus ſupernaturalis.

Quando enim cauſa aliqua ſecundùm ſe non habet proportionem cum effectu, oportet, ut accipiat ſaltem in ſe aliquid, per quod in actu primo proportionetur cum effectu producendo, & eum in ſe contineat; ideo intellectus, ut producat actum ſupernaturalem, ad quem de ſe non habet proportionem intrinſecam, proportionatur intrinſecè per habitum infuſum intrinſecum, per quem jam eſt cauſa proportionata ad talem effectum, & illum in ſe continet.

Dices: Ad eliciendum actum in entitate ſupernaturalem, ſatis eſt, quòd potentia elevetur per virtutem aliquam tranſeuntem, & intrinſecam, & auxilium dumtaxat actuale; igitur ad id non videtur neceſſario requiri habitus infuſus.

Reſpondeo, id equidem fieri poſſe, ſed non ita connaturaliter; quippe cùm habitus, ſeu qualitas jugiter in anima perſeverans ſe habeat per modum comprincipii, hinc eſt, quòd convenientiori ordine animam conſtituat in eo gradu, & ſtatu ſupernaturali, ut ſic reverà ſit proportionata, & commenſurata dignitati actus ſupernaturalis eliciendi: licèt enim hæc proportio, & commenſuratio etiam fieri poſſet per auxilium actuale, & tranſiens, nihilominùs cùm auxilium iſtud non eſſet perſeverans in anima;

Digitized by Google

ma; ita nec videretur, ſic eſſe in ejus poteſtate, ut eo poſſet uti pro libito ad eliciendum actum: quemadmodum uti poteſt habitu ſibi infuſo, & in ea diu perſeverante.

His adde, quòd per tres illas virtutes ſupernaturales homo cenſeatur conſtitui in ordine ſupernaturali, unde ſicut ad animam rationalem, quæ conſtituit hominem in ratione naturæ rationalis, conſequuntur potentiæ, ſeu facultates intrinſecæ, quibus homo, ut rationalis operetur: ſic ad ſtatum gratiæ juſtificantis, per quam homo conſtituitur, quaſi in ſuperiori natura, & ſtatu ſupernaturali, debentur etiam potentiæ congruentes naturæ in eo ſtatu poſitæ, quibus operetur conformiter ad finem, ad quem in eo ſtatu ordinatur; illæ autem facultates, ſeu potentiæ non poſſunt eſſe aliæ, quàm virtutes illæ habituales ſupernaturales: igitur convenientiùs, & connaturaliùs homo elicit actus ſupernaturales, per concurſum ejuſdem habituum, quàm per concurſum alicujus auxilii naturalis, & tranſeuntis.

Petes primò, an habitus illi infuſi, ita ſubſint voluntati in operando, ut pro libito eis poſſit uti, vel non uti.

Reſpondeo habitum, ſive acquiſitum, ſive infuſum non eſſe primò, & per ſe, ac immediatè ita in poteſtate voluntatis, ſicut eſt actus eliciendus, quem voluntas per ſe, vel per potentias ſibi ſubditas producere poteſt, aut elicitivè, aut imperativè: ſed tantùm indirectè, & quatenus eſt in poteſtate ipſius voluntatis, uti ipſo habitu agendo, vel non agendo. Nam cùm habitus ſit cauſa omnino neceſſaria, & naturaliter determinata ex ſe ad agendum; hinc eſt, quòd ex ſe facultatem, cui ineſt, inclinet ad operandum eo ipſo, quo poſita ſunt omnia ad operationem requiſita, nec poteſt voluntas cohibere activitatem naturalem illius habitus, niſi auferendo ei aliqua, quæ ad operationem erant neceſſaria, v. g. aut deſinendo proponere ipſi objectum circa quod tendendum eſt, & aliò cogitationem avertendo, aut ſeipſam determinando ad non agendum. Quemadmodum enim cùm potentia viſiva ſit agens ex ſe omnino neceſſarium, voluntas non poteſt directè ejus actionem impedire, ſed tantùm indirectè, nempe vel claudendo oculos, vel eos in aliud objectum convertendo: ita cùm habitus, ſive acquiſiti, ſive infuſi non neceſſitent potentiam ad agendum, ſed eam ſuæ naturali libertati relinquant, ſi illa ſit libera; inde conſequens eſt, quòd habitus indirectè ſit ſubditus voluntati in operando, atque ita eſt in poteſtate voluntatis, ut habitus operetur, vel non operetur, & producat actum, aut non producat.

Petes ſecundò, utrùm habitus ſupernaturales non ſolùm virtutem, ſed etiam activitatem facultati conferant.

Reſpondeo probabilius videri habitus ſupernaturales ſolam agendi facultatem, & activitatem, non autem facilitatem tribuere. Quod utique probatur *primò* experientia: nam puer baptizatus, licèt habeat habitum fidei, non tamen ideo experitur majorem facilitatem ad credendum, quando fit adultus, quàm ſi non eſſet baptizatus: imò adultus hæreticus, qui ad Catholicam fidem ſe recipit, licèt in ſua juſtificatione accipiat habitum fidei, non minùs poſteà experitur inclinationem, & propenſionem ad hæreſim; ac ſubinde habitus fidei infuſus non tollit facilitatem contrariam, quæ inducta fuerat per habitum hæreſis: ergo non confert facilitatem, ſed ſolùm activitatem, & virtutem ad actum fidei eliciendum.

Deinde, Si habitus infuſi conferrent facilitatem, ſequeretur, quòd, qui haberent habitus ejuſmodi magis intenſos, etiam deberent cæteris paribus in operando experiri majorem facilitatem quàm ii, qui habent eos minùs intenſos; at hoc repugnat apertè experientiæ: Tum quia, qui diu tepidè ſine mortali peccato vivunt, & ſæpè ſacramenta frequentant, per eorum ſuſceptionem, ac bonis operibus, licèt remiſsè elicitis, gratiam ſanctificantem, & habitus infuſos in ſe augent, nec tamen poſt diuturnam exercitationem majorem facilitatem ſentiunt in exercitio virtutum, quàm initio: igitur ſignum eſt habitus illos facilitatem non tribuere.

Denique, Si ejuſmodi habitus conferrent facilitatem in eliciendis virtuoſis actibus, id facerent, vel per ſe immediatè potentiam inclinando ad eliciendos ejuſmodi actus; quemadmodum habitus acquiſiti facilitatem conferunt inclinando potentiam, ut promptiùs, & expeditiùs ſuos actus exerat; vel indirectè, & mediatè, nempe efficiendo, ut efficaciùs objecti bonitas, quatenus conveniens apprehenderetur, & expeteretur; quemadmodum efficax oratio ſæpè audientium animos ad aliquod opus præſtandum ſtimulat, & inclinat: at neu-

trum dici poteſt; Non quidem primum, quia aliàs poſſemus in nobis ſentire ejuſmodi inclinationem, atque ita deprehendere nos habere habitus infuſos, maximè quando aliunde novimus nos non habere habitus comparatos, & acquiſitos, quod tamen experientia conſtat eſſe falſum. Non etiam ſecundum, nam ipſamet experientia notum eſt habitus voluntatis nuſquam in nobis ejuſmodi apprehenſionem excitare, niſi priùs per ſe immediatè voluntatem in amorem objecti inclinent, atque ita efficiant, ut objectum placeat: ac ſubinde, ut intellectus hoc, ut expetendum, apprehendat, & tandem etiam affectus magis in ejus amorem, & proſecutionem exardeſcat: igitur non apparet qualiter ejuſmodi habitus facilitatem poſſent conferre.

Petes denique, utrùm habitus fidei ſit unicus, & ſimplex, vel compoſitus ex aggregatione plurium habituum correſpondentium pluribus articulis; quemadmodum diximus quamlibet ſcientiam totalem non eſſe unam ſimplicem qualitatem, ſed ordinatam congeriem diſtinctarum ſcientiarum particularium inclinantium ad aſſenſus diverſarum concluſionum.

Reſpondeo communem Theologorum ſententiam eſſe, quòd habitus fidei ſit unicus: Id enim docet S. Thomas qu. 4. art. 6. & ſubtilis Doctor diſt. 23. num. 6. ubi ait: „Teneri poteſt, quòd ſit una fides omnium „credibilium, quia non reſpicit credibilia „ſub propriis rationibus illorum, ſed ut „revelata ſunt à Deo, & credit omnia revelata ab ipſo tamquam vera eſſe eodem habitu, quo credit revelantem eſſe veracem. Si enim habeo habitum, quo credo „te eſſe veracem, per eundem habitum credo hæc, quæ aſſeris, eſſe vera, quantumcumque illa ſint diverſarum rationum: „quia illis non aſſentio, niſi per accidens, „per hoc ſcilicet, quòd aſſentio veracitati „tuæ: & ita aſſentio illis, ut ſunt à te „aſſerta. Ita hic: nam credibilibus revelatis à Deo aſſentio, quia aſſentio veracitati Dei; & ſic fides reſpicit omnia credibilia, ut revelata à Deo, non autem ſub „propriis rationibus; & ideo una fides poſſet eſſe de omnibus credibilibus, quamvis „geometricalia, & phyſicalia, & quantumcumque diverſa, & alterius rationis introducerentur hic tamquam credibilia: in „omnibus enim eſſet una ratio credendi illa „eſſe vera, quia revelata ſunt à Deo.

Probari poteſt reſponſio ex illo ad Epheſ. 4. *Unus Dominus, una fides, unum baptiſma*, ubi Apoſtolus comparat unitatem fidei cum unitate Dei, & baptiſmatis: certum eſt autem, quòd Deus ſit unicus numero; ſicut & baptiſma; ergo pari ratione ſignum eſt, quòd fides eandem habeat unitatem.

Probatur etiam ratione. Ibi eſt unicus habitus, ubi eſt unicum formale motivum: at fidei eſt unicum formale motivum, nimirum veritas divina revelans, quæ eodem modo informat omnia credibilia, licèt diverſimodè fiant illæ revelationes: igitur etiam fides eſt unica ſpecie.

Non cenſeo tamen illam eſſe unam, & ſimplicem qualitatem, omnino indiviſibilem, quaſi nullo modo componi poſſit ex partibus intenſivis ejuſdem ſpeciei; certum eſt enim, quòd fides, ſicut & cæteri habitus ſupernaturales, ſuſcipere poteſt gradus intenſionis, ſive per frequentationem ſacramentorum; ſive per actus meritorios; ſive per ſummam Dei liberalitatem; ideo, ut diximus, pro ſuis filiis orat Eccleſia: *Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum*.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quid, & qualis ſit fides habitualis.

Tria maximè hìc veniunt determinanda: *Primum* quidem, utrùm fidei habitus infuſus veram, ac perfectam habeat rationem virtutis: *Secundum*, utrùm habitus ille dicendus ſit ſpeculativus, vel practicus: *Tertium* denique, an ſit diſcurſivus, vel dumtaxat aſſenſivus. Quæ ut percipiantur evidentiùs,

Notandum primò, virtutem generatim diſtribui in moralem, & intellectualem: *Moralis* eſt, quæ ordinatur ad opus, ſeu actum ex ſe moraliter bonum: intellectualis verò, quæ tendit in verum, quatenus perfectivum intellectus, ut ipſemet tradit Ariſt. 6. Ethic. capitibus 1. 2. & 3.

Inſuper, virtus intellectualis ſpectari poteſt dupliciter; *alia* enim eſt ſimpliciter intellectualis, ac per ſe dumtaxat ordinatur ad perfectionem ipſius intellectus, conſiſtitque tantùm in veri cognitione, & apprehenſione; *alia* verò eſt partim intellectualis, & partim moralis; intellectualis quidem, quatenus tendit in verum cognoſcendum, quo perficiatur intellectus: moralis verò prout illa veri cognitio, & apprehenſio ordinatur

ad informandam voluntatem; eamque dirigendam in actibus moraliter bonis eliciendis. *Rurſus*, hæc virtus intellectualis moralis conſiderari poteſt, vel quatenus eſt vera, vel quatenus eſt perfecta virtus: aliud enim eſt, quòd aliquis habitus ſit virtus, & aliud, quòd ſit virtus perfecta: ad primum enim ſufficit, quòd virtutis eſſentiam, & definitionem habeat; ad ſecundum verò requiritur, quòd habeat modum, ac perfectionem virtutis, ſeu quòd ordinet hominem ad finem ultimum ſimpliciter: *Nam*, inquit Ariſt. lib.7. Phyſic. *virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum*: unde alibi docet virtutem eſſe id, quod facit habentem ſimpliciter bonum, & opus ejus reddit perfectum. Quæritur ergo utrùm fides ſecundùm ſe, & quatenus à charitate, & ſpe diſtinguitur, ſit vera virtus, ac perfecta.

Notandum ſecundò præter habitum infuſum fidei in intellectu reſidentem, quo inclinatur ad aſſentiendum veritatibus propoſitis, licèt inevidentibus, alterum communiter admitti in voluntate, quo ſcilicet voluntas inclinatur ad imperandum intellectui, ut præbeat aſſenſum propoſitioni revelatæ, quamvis obſcuræ, & inevidenti, quem habitum quidam volunt eſſe ſpecialem virtutem obedientiæ, ut docet Medina lib.4. de recta in Deum fide cap.2. Quoniam, *inquit*, nemo poteſt credere, niſi captivet intellectum in obſequium fidei, ut docet Apoſtolus cap.6. Actuum, & 2. ad Corinth. cap. 10. nullus autem poteſt captivare intellectum, niſi eum ſubjiciendo imperio voluntatis, quod utique præſtatur per virtutem obedientialem. Aliqui cum Leſſio tract. de prædeſtinatione Angelorum, & hominum, diſp.1. ſect.6. aſſertione 2. exiſtimant eſſe *habitum religionis*: Nonnulli verò cum Valentia tract. de fide, quæſt.1. punct.4. dub.1. contendunt eſſe *habitum ſtudioſitatis*, quippe cùm ejus officium ſit applicare intellectum, non ſolùm ad eliciendum ſuum actum, ſed etiam ad eliciendum taliter, aut aliter circa hoc, vel illud objectum. Sunt etiam, qui exiſtimant habitum in voluntate reſidentem, quo ipſa inclinatur ad movendum intellectum, ut aſſentiatur propoſitioni inevidenti, eſſe *ipſum fidei habitum* in voluntate reſidentem: non quòd unus, & idem habitus phyſicè inſit intellectui ſimul, & voluntati, ſed quòd ille habitus ſit quidem duplex phyſicè, moraliter autem unicus, quia ordinantur ad eundem actum, nempe ad præbendum aſſenſum propoſitioni revelatæ. Ita docere videtur Alenſis 3. part. q.78. memb.3. Verùm nulla ex his ſententiis mihi probatur. Non quidem *prima*, quia obedientia per ſe ſolùm habet pro motivo præceptum ſuperioris; honeſtas verò credendi non eſt præceptum ſuperioris, licèt ſit materia ſupra quam poſſit cadere præceptum: unde prius debet eſſe honeſta, quàm præcipiatur; ac ſubinde honeſtas illa ſpectat ad habitum alterius virtutis, quàm obedientiæ. Non etiam *ſecunda*, quia objectum motivum virtutis Religionis, eſt voluntas exhibendi cultum debitum in ſignum, & notam ſupremæ excellentiæ Dei: at velle credere Deo propter ejus veracitatem, non eſt præcisè velle ei exhibere talem cultum, & reverentiam; ſiquidem dæmones credunt divinæ veracitati, nec tamen id præſtant, ut reverentiam Deo exhibeant: igitur, &c. Non etiam *tertia*, quia ſtudioſitas ordinatur ad regulandum appetitum ſciendi, & ad refrænanda vitia ſibi oppoſita, nempe curioſitatem, & ignaviam, ſeu nimietatem, & negligentiam: at velle credere ad id non ordinatur, tum quia ſupponit ſcientiam, & notitiam illius, quod credendum eſt, tum quia aliquis ſtudioſus poſtquam novit, quod credendum eſt, poteſt non velle illud credere, ac ſubinde ſtudioſitas, non movet ad eum aſſenſum. Non denique *quarta*, tum quia habitus fidei propriè intellectualis eſt, ac ſubinde ad ſolum intellectum ſpectat, tum quia velle credere, & credere de facto, pertinent ad diverſas facultates, ac ſubinde etiam pertinent ad diverſos habitus; ſi enim pro diverſis actibus diverſarum potentiarum, idem habitus ſufficeret, conſequens eſſet, quòd pro diverſis actibus voluntatis, & intellectus ſufficeret unus habitus, quod omnino falſum eſt.

Cenſeo igitur probabiliùs habitum, à quo inclinatur voluntas ad imperandum intellectui, ut aſſentiatur propoſitioni revelatæ, eſſe ſpecialem quemdam habitum, qui vocari poteſt *habitus piæ affectionis*: ita docent Suarez in 3. part. quæſt.7. & diſt.3. de fide, qu.2. & plures alii Recentiores, etiam ex noſtris, maximè Caſtillo d.6. qu.8. nu.19. habitus enim, ſicut & potentiæ ſpecificari debent per ordinem ad objecta ſpecialia: at honeſtas reperta in voluntate credendi, eſt ſpecialiter diſtincta ab objectis aliarum virtutum, ut mox diximus, ac ſubinde ſpectat ad ſpecialem virtutem, quæ recte

rectè poteſt appellari, *pia* motio voluntatis, quippe cùm per eum habitum piè moveatur voluntas ad imperandum intellectui, ut aſſentiatur propoſitioni revelatæ: difficultas igitur eſt, utrùm habitus fidei in intellectu reſidens, & quatenus diſtinguitur ab hoc habitu piæ motionis, ſit vera virtus, ac perfecta.

Notandum tertiò, ex Ariſtotele *lib.* 3. *de anima* duplicem eſſe diſcurſum: alium quidem objectivum, & alium formalem: *objectivus* eſt omne illud objectum, ſeu objecta illa, quæ inter ſe talem habent connexionem, & dependentiam, ut ex natura ſua poſtulent terminare actus intellectus, qui ad diſcurſum formalem concurrunt. *Formalis* verò diſcurſus eſt argumentatio, quæ eſt *oratio*, *in qua propoſitio minùs nota infertur ex notiori*, ſive interim illa propoſitio nota ſit lumine naturali, ſive ſit evidens, ſive tantùm certa: unde neceſſariò requiritur, quòd in diſcurſu plures interveniant cognitiones, quòdque ultima cauſetur ex prioribus, ſive in genere cauſæ efficientis, ut docet S. Thom. 1. part. qu. 14. art. 7. ſive in genere cauſæ materialis, ſeu diſpoſitivæ, ac habentis ſe per modum conditionis antecedentis, ut vult Durandus in 2. diſp. 24. quæſt. 2. *Inſuper* advertendum eſt aſſenſum fidei cogitari poſſe niti diſcurſu dupliciter. *Primò*, quidem itaut ex præmiſſis continentibus divinum teſtimonium deduceretur aſſenſus veritatis teſtificatæ, v. g. quidquid Deus dicit, eſt verum: ſed dicit ſe eſſe trinum in perſonis, & unum in eſſentia: ergo verum eſt: *Secundò*, itaut ex præmiſſis creditis eliciatur aſſenſus alterius veritatis, v. gr. omnis homo eſt riſibilis: ſed Chriſtus eſt homo: ergo eſt riſibilis. Hinc controvertitur inter Theologos, utrùm fides nitatur diſcurſu, à propoſitione revelata, tam ad revelatam, quàm ad non revelatam.

His ita prænotatis tria maximè ſuperſunt determinanda: *Primum*, an fides ſit vera, & perfecta virtus: *Secundum*, an ſit diſcurſiva: *Tertium*, an ſit ſpeculativa, vel practica.

CONCLUSIO PRIMA.

Fides *intellectualis ſeorſim à Spe*, & *Charitate eſt quidem vera virtus*, *ſed non ſimpliciter perfecta*. Ita communiter omnes Theologi cum Doctore in 3. diſt. 36. n. 30. ubi ſupponit doctrinam communem, Fidem, Spem, & Charitatem eſſe virtutes Theologicas. Probatur etiam ratione: De ratione virtutis eſt: *Primò*, quòd perficiat potentiam in ordine ad aliquem actum bonum, & honeſtum. *Secundò*, quòd actus ille ſit quodammodo arduus, & difficilis. *Tertiò*, ut ex ſe dicat ordinem ad finem ultimum, ſitque ex natura ſua aptus, ut ad illum referatur: ſed tria hæc in habitu, & actu fidei reperiuntur, etiam ſeorſim à charitate: Primò namque hæc inclinat, & determinat potentiam intellectivam ad rectam operationem, credere enim revelanti bonum eſt notabile: ſimiliter perficit potentiam intellectivam, quippe ipſi notitiam ingerit longè præſtantiorem, quàm ſit quæcumque ſcientia, & cognitio naturalis. Secundò, inclinat ad arduum, & difficile: ſiquidem difficile eſt aſſentiri veritatibus inevidentibus, & plerumque contra, aut ſaltem præter commune judicium rationis. *Denique*, ex natura ſua ordinatur ad finem ultimum, nempe Deum: idcirco enim myſteria detegit, ac declarat, ut faciliori negotio voluntas ad divinum amorem accendatur.

Secundam partem docet Doctor *n.* 31. ubi ait: Si quæritur utrùm Fides, & Spes ſine Charitate eſſent virtutes: Dici poteſt, „ ſicut priùs dictum eſt de virtutibus moralibus, quòd in ſpecie ſua poſſunt eſſe „ perfectæ, in quantum ſcilicet ſunt principia propriorum actuum reſpectu propriorum objectorum, ſed perfectionem „ illam ultimam, quam habent in attingendo finem, ad quem ordinantur ex „ charitate, non poſſunt habere ſine ipſa. „ Et hæc quidem perfectio tam in moralibus, quàm in iſtis, licèt dicatur communiter eſſe in attingendo finem per „ aliquam operationem elicitam, ſive per „ aliquem ordinem iſtarum, vel eorum „ actuum ad finem, poteſt tamen dici præcipuè in hoc, quod eſt acceptari à Deo, „ ordinando ad beatitudinem; ſic quippe „ nulla virtus, nec ejus actus acceptatur „ ſine charitate, quæ ſola dividit inter „ filios regni, & perditionis.

Dices: Virtus eſt, quæ ponit potentiam in ultimo gradu perfectionis debitæ ſuo actui: ſed fides cùm ſit obſcura, non communicat intellectui ultimum gradum perfectionis debitæ ſuo actui: non enim ipſi communicat claritatem, & evidentiam: igitur eſt ſolùm

ſolùm virtus impropriè, & latè ſumpta, quatenus videlicet ſignificat habitum laudabilem inclinantem ad bonum.

Diſtinguo majorem: Ita conſtituit vel in genere, vel in ſpecie, concedo: in ſpecie tantùm, nego. Verum quidem eſt, quòd omnis virtus debeat conſtituere potentiam in optimo ſui, ſi optimum accipiatur in genere, & univerſaliter: quælibet enim virtus voluntatis diſponit eam ad honeſtatem, quod eſt optimum voluntatis; & quælibet virtus intellectus diſponit eum ad cognitionem veri, quod eſt optimum intellectus. Si autem ſermo ſit de optimo in ſpecie, falſum eſt: non enim quælibet virtus voluntatis affert illi ſupremum gradum honeſtatis; hoc namque ſoli charitati competit; cùm tamen aliæ etiam virtutes ſint in voluntate. Nec etiam omnis virtus intellectus affert ei ſupremum gradum evidentiæ; nam ſcientia Phyſica non eſt in eo evidentiæ gradu, in quo eſt Mathematica. Ad rationem ergo virtutis ſufficit, quòd infallibiliter attingat bonum ſuæ potentiæ, quod ex Ariſtotele colligitur 6. Etich. cap.2. & 3. qui aliam conditionem non poſtulavit. Id autem maximè competit fidei; licèt enim illa excedatur à ſcientia ſecundùm evidentiam, tamen ſcientia præſtantior eſt, tum in ſupernaturalitate, tum in certitudine, & infallibilitate: propter quod potiori jure meretur appellationem virtutis.

Dices ſecundò: Fides non numeratur inter virtutes intellectus ab Ariſtotele: ergo ſignum eſt, quòd eam pro virtute intellectus non agnoverit.

Nego conſequentiam: Non enim mirum eſt, quòd fidem non computaverit inter virtutes intellectuales; ſiquidem ipſe non agnovit fidem divinam ſupernaturalem cum infallibilitatis excellentia, quam in ea Theologi agnoſcunt. Fidem autem humanam meritò inter virtutes non numeravit, cùm ſit expoſita errori, in quem quantum eſt de ſe, poteſt intellectum inducere, quod potiſſimùm obſtat definitioni virtutis, ut conſtat.

CONCLUSIO SECUNDA.

Fides *Chriſtiana non eſt diſcurſiva, ſed rebus revelatis immediatè aſſentitur, quatenus revelatæ ſunt*. Hæc eſt ſubtilis Doctoris in 3. diſt.24. num.14. eamque probat authoritate S. Auguſtini lib.18. de civit. cap.41. ubi loquens de iis, quæ continentur in Scriptura ſacra, dicit, quòd illa *commendata ſunt nobis divinis eloquiis, quamvis per homines, non argumentorum concertationibus inculcata, ut non hominis ingenium, ſed Dei eloquium contemnere formidaret, qui illa cognoſceret*, nempe quæ tradita ſunt in Scriptura; unde concludit Doctor, quòd qui eis aſſentitur, habet habitum, non qui- „ dem ſcientiæ: ſed habitum, quo imme- „ diatè aſſentit omnibus, & ſingulis, & „ non uni propter aliud, de his, quæ tra- „ duntur in Scriptura, quinimò ſi aliqua „ ibi tradita probarentur ex aliis, non aſſen- „ tiret eis, quia ſic probata: ſed cuilibet „ dicto in Canone aſſentit, non quia pro- „ batur modo dicto, ſed ſolùm propter „ authoritatem Dei, ratione cujus imme- „ diatè aſſentit omnibus traditis in Scriptu- „ ra, non uni propter aliud per ſyllogiſti- „ cum diſcurſum. Idem docet S. Damaſce- „ nus lib.4. de fide cap.12. probat fidem non eſſe *inquiſitivam*, nec conſequenter diſcurſivam. Hinc ſanctus Ambroſius lib.1. de fide ait: *Auferte hinc argumenta, ubi fides quæritur*, quaſi diceret non eſſe ratiocinandum. Quapropter Tertullianus lib. de præſcriptionibus cap.7. ait: *Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum, nec inquiſitione poſt Evangelium: cùm credimus, nihil ultrà deſideramus credere.*

Probatur ſimiliter ratione: Primò namque in omni diſcurſu, aſſenſus, qui præbetur præmiſſæ, ſive principio, diſtinguitur realiter ab eo, qui verſatur circa concluſionem: ſed aſſenſus Fidei circa divinam revelationem non diſtinguitur realiter ab aſſenſu, qui eſt de re revelata: igitur aſſenſus ipſe non eſt propriè diſcurſivus. Major conſtat, diſcurſus enim eſt oratio, in qua unum infertur ex alio; non inferretur autem unum ex alio, ſi eodem actu, quis aſſenſum præberet principio, & concluſioni: hic enim aſſenſus eſſet ſimplex, non verò illativus. Minor etiam eſt evidens; objectum enim formale aſſenſus fidei eſt res revelata, non quidem conſiderata materialiter, & ſecundùm ſuam entitatem, ſed formaliter, ſeu reduplicativè, ut revelata; ac ſubinde quando aliquis aſſentitur rei revelatæ, etiam aſſentitur revelationi.

Confirmatur ex eo, quòd habitus fidei diſtinguatur ab habitu Theologico, ut conveniunt omnes Theologi: ſed ab eo non aliunde diſtinguitur, quàm quia Theolo-

gia eſt formaliter diſcurſiva, ſupponens divinam revelationem, ſeu propoſitionem revelatam, tamquam veram, ut ex ea alteram eliciat; fides verò unico intuitu divinam revelationem, & rem revelatam immediatè attingit.

Deinde, divina revelatio immediatè, & ſine diſcurſu creditur ut quod: igitur, & articulus ab ipſa revelatus. Antecedens conſtat: In illo enim argumento probari poteſt aliquid eſſe reverà à Deo revelatum. Conſequentia probatur exemplo viſionis; quemadmodum enim res colorata, & illuminata immediatè videtur, quia color, & lux ipſi rei inexiſtentes videntur immediatè, color quidem, ut objectum materiale viſus; lux verò ut objectum ejus formale; atqui res, quæ revelatur à Deo, eſt objectum tantùm materiale actus fidei; divina verò revelatio objectum formale: ergo unico, & ſimplici actu fides credit rem revelatam, & dignam revelatione: ac ſubinde fides non eſt diſcurſiva.

Denique, aſſenſus ille dumtaxat eſt propriè diſcurſivus, quando per aliquod judicium antecedens duo aliqua, ita judicantur eſſe vel eadem, vel conjuncta, ut ex uno conceſſo aliud etiam videatur concedendum; atqui internus aſſenſus fidei non requirit illud judicium antecedens, de connexione revelationis cum re revelata: igitur ille actus non eſt diſcurſus, nec conſequenter habitus ad eum inclinans eſt diſcurſivus. Major patet ex communi doctrina Dialecticorum, docentium ad argumentationem duo requiri judicia, nempe judicari debet de bonitate conſequentiæ, & proinde etiam judicium ferri debet de connexione extremorum cum medio, & ex vi iſtius judicii de tali conſequentia, aſſenſus debet dari rei enuntiatæ per concluſionem. Minor verò probatur: Tum quia quando aliquis credit Deum eſſe trinum, v. g. non ideo præcisè, & formaliter credit rem ita eſſe ob connexionem, quam extrema hujus propoſitionis habent inter ſe, & cum ipſo motivo, ſeu medio, ſcilicet divina revelatione; nec idcirco aſſentitur ex eo, quòd videat, talem connexionem, & judicet de bonitate iſtius conſequentiæ illatæ ex antecedenti, ut maximè conſtat de hominibus idiotis, & rudibus, qui licèt neſciant judicare de bonitate conſequentiæ ex antecedenti, nihilominus præclaros actus fidei eliciunt, & interdum longè excellentiores, quàm, qui peritiſſimi ſunt Theologi.

Confirmatur: Si judicium iſtud requireretur ad fidem, conſequens eſſet, quòd, qui meliùs apprehenderet connexionem illam extremorum, nempe veritatis credendæ, & divinæ revelationis, & acutiùs penetraret bonitatem iſtius conſequentiæ ex antecedenti, eò etiam perfectiores eliceret actus divinæ fidei, quemadmodum, qui meliùs penetrat connexionem alicujus veritatis ſcientificæ cum medio ſcientifico, habet actum perfectiorem ſcientiæ: ſed hoc experientia conſtat eſſe falſum; igitur, &c.

Dices primò: Omne argumentum fit cum diſcurſu: ſed ex Apoſtolo ad Hebræos 11. *Fides eſt argumentum non apparentium*: igitur eſt diſcurſiva.

Diſtinguo majorem: Argumentum propriè dictum, quatenus ſignificat illationem rei ex alia, fit cum diſcurſu, concedo: argumentum impropriè dictum, & quatenus dumtaxat ſignificat certitudinem, ſeu oſtenſionem, ac convictionem earum rerum, quæ nec ſenſu, nec ratione comprehenduntur, fit cum diſcurſu, nego. Hoc autem poſteriori modo Apoſtolus fidem appellat argumentum, ita quòd quemadmodum argumento diſcurſivo devenimus in cognitionem rei, quæ ex alia infertur, & ipſa vi argumenti convincimur ad certò aſſentiendum veritati ejus, ſic etiam per fidem divinam habemus cognitionem rerum à Deo revelatarum, non minùs certam, quàm ſit ea cognitio, quæ per argumentationes, & demonſtrationes certiſſimas comparatur.

Dices ſecundò: Eodem modo ſervata proportione philoſophandum eſt de aſſenſu fidei divinæ, ac de aſſenſu fidei humanæ; at hic elicitur per diſcurſum: ergo & ille.

Nego majorem quantum ad præſens inſtitutum: & ratio diſparitatis eſt, quòd fides humana non fertur in ipſam authoritatem humanam, tamquam immediatè, & per ſe certam, ſed ut certam, & cognitam per aliquid aliud, putà per experientiam de probitate vitæ, & perfecta ſcientia dicentis; quibus maximè conſtare debet humana authoritas, ut moveat ad aſſenſum: unde intellectus poteſt ex cognitione ejuſmodi principiorum inferre concluſionem continentem aſſenſum: at divina fides immediatè fertur in ipſam authoritatem, ſeu veritatem Dei; ſicque intellectus illi ſoli tamquam formali motivo innixus, determinari poteſt à volun-

Digitized by Google

voluntate, ut abſque ullo diſcurſu tendat in quodcumque objectum materiale divinæ fidei; quemadmodum ob certitudinem primorum principiorum immediatè tendit in aſſenſum ejuſmodi principiorum.

Dices tertiò: Si non eſſet neceſſarium, ut aſſenſus fidei fieret per diſcurſum, una propoſitio de fide non deberet inferri ex alia: ſed ita fit plerùmque; nam 1. ad Cor. 15. ſic ratiocinatur Apoſtolus: *Si mortui non reſurgent*: *ergo Chriſtus non reſurrexit*: ſed Chriſtus reſurrexit: ergo mortui reſurgent. Similiter S. Joan. cap. 4. primæ ſuæ epiſtolæ, ſic diſcurrit: *Diligamus nos invicem*, *quoniam ipſe prior dilexit nos*: igitur fides eſt diſcurſiva.

Diſtinguo minorem: Non deberet fieri talis illatio in ordine ad ipſum inferentem, quaſi ipſe egeret tali diſcurſu, ut propter aſſenſum unius propoſitionis, moveretur ad aſſentiendum alteri propoſitioni ex ea deductæ, concedo: in ordine ad eos, qui non cognoſcerent propoſitionem deductam fuiſſe revelatam, niſi fieret talis illatio, nego minorem: Ad ejus autem probationem reſpondet Doctor *n.* 15. illos Scripturæ textus non eſſe veras argumentationes: Quia, „ inquit, argumentum eſt de re aliqua faciens fidem de ea, quæ aliàs erat dubia: „ ideo in argumento propriè dicto creditur, „ & conſentitur concluſioni propter argumentum, & ejus evidentiam. Sed ſi Paulus dixiſſet iſtud, Mortui reſurgent, tantum credidiſſem ei tunc, ſicut modò: nec „ eſt majoris formalitatis illa concluſio, „ quàm ſi ſimpliciter narraſſet eam; Similiter ſicut credo concluſioni, vel conſequenti, ſic & antecedenti, & è converſo: ſicut enim credo, quòd mortui reſurgent, credo Chriſtum reſurrexiſſe, quia „ nullam certitudinem habemus de Chriſti „ reſurrectione, niſi ex teſtimonio aliorum, „ ſicut patet per Apoſtolum, ubi ſupra, qui „ dicit: *Si Chriſtus non reſurrexit*, *invenimur falſi teſtes*, & ideo tota certitudo, „ quæ habetur de reſurrectione Chriſti, & „ mortuorum, non eſt niſi certitudo fidei, „ & non ultra. Similiter quod dixit Joannes, *Diligamus nos*, *&c.* hoc dixit ad movendum animos noſtros ad Chriſti dilectionem: quòd tamen Chriſtus dilexerit „ nos tali dilectione, de qua loquitur, hoc „ eſt nobis creditum, & ſic habet certitudinem de concluſione, non tamen majorem, quàm de principio; & ideo cùm principium non cognoſcatur ex evidentia, rei, non poteſt habere ſcientiam de concluſione: ſed ſi aliquis habet habitum ultra fidem, ille aſſentit omnibus, & ſingulis, quæ dicuntur in Canone, & nulli uni „ propter aliud; quia etſi unum poſſet ſequi „ ex alio, non habet tamen majorem certitudinem de illo, quod ſequitur, quàm „ de illo, ex quo ſequitur. Hæc Doctor. „ Quibus apertè ſignificat omnes propoſitiones, quæ eliciuntur ex aliis in Scriptura, ſive una ſit de fide, ſive utraque, nullatenus ut ſic deductas debere cenſeri de fide, quia aſſenſus illis ſic datus non nititur immediata revelatione, ſeu teſtimonio Dei.

Dices quartò: Sæpiùs contingit, ut ex propoſitionibus creditis per fidem aliæ inferantur, quæ etiam pertinent ad fidem: ſic ex hac propoſitione fide credita, Chriſtus eſt verè Deus, & homo, rectè collegerunt Patres Concilii Conſtantinopolitani, in eo eſſe duplicem voluntatem, nempe divinam, & humanam, hoc ſyllogiſmo. Ubi eſt duplex natura intellectualis, ibi eſt duplex voluntas: ſed in Chriſto duæ ſunt naturæ intellectuales, divina, & humana: igitur & duplex voluntas, quæ utique ultima propoſitio eſt de fide, & elicita ex illa priori, quæ eſt pariter de fide, nempe, in Chriſto duæ ſunt naturæ intellectuales.

Reſpondeo, illationes illas non fieri per habitum fidei, ſed Theologiæ, quæ ex principiis revelatis concluſiones eas eruit; unde veritates in illis propoſitionibus deductis expreſſæ, non ſunt de fide, ſed ſunt concluſiones Theologicæ, quatenus conſiderantur, ut illatæ per diſcurſum, licèt eædem ſint de fide, prout ſubſunt immediatè divinæ revelationi.

Dices denique: Quoties aſſenſus aliquis duo reſpicit; itaut unum attingat dumtaxat mediante altero, à quo cauſatur, toties eſt legitimus, ac verus diſcurſus: ſed interior aſſenſus divinæ fidei reſpicit primò, ac per ſe divinam revelationem, & ea mediante ipſam rem revelatam, cui idcirco Fidelis aſſentitur, quia aſſenſum præbet divinæ revelationi: igitur interior aſſenſus divinæ fidei eſt diſcurſivus.

Diſtinguo majorem: Si attingat unum mediante altero per modum inducentis in cognitionem alterius, concedo: ſi per modum objecti formalis afficientis, ac determinantis objectum materiale, nego: duobus enim modis intelligi poteſt aliquem aſſenſum,

ſum, ita duo reſpicere, ut unum attingat, mediante altero: *Primò* quidem ſi verſetur circa unum, tanquam circa formale, & ipſo mediante attingat objectum materiale quatenus tali objecto formali informetur: *Secundò*, ſi attingat unum tanquam primariò cognitum, ut eo mediante deducatur in cognitionem ſecundi: Primus autem modus nullatenus importat rationem formalem diſcurſus, alioqui operationes ſenſuum: v.g. viſio qua oculus terminatur in coloratum, prout lucidum, eſſet diſcurſiva, quia non percipit colorem niſi mediante lumine; ſecundus verò modus eſt quidem diſcurſivus: at aſſenſus noſtræ fidei divinæ attingit tantùm rem revelatam tamquam objectum materiale; revelationem verò ut objectum formale, ſicque nulla ratione dicendus eſt diſcurſivus.

CONCLUSIO TERTIA.

F*Ides divina abſolutè dicenda eſt practica, non autem ſpeculativa.* Hæc eſt Doctoris quæſt. 4. Prologi num. 31. ubi reſolvit idcirco Theologiam eſſe practicam, quia nititur divina fide, quæ eſt practica. Et num. 41. reſpondens ad argumenta ait: *Ad primum reſpondeo, quòd fides non eſt habitus ſpeculativus; nec credere eſt actus ſpeculativus, nec viſio ſequens credere eſt viſio ſpeculativa, ſed practica: nota eſt enim iſta viſio conformis eſſe fruitioni, & priùs naturaliter haberi in intellectu creato, ut fruitio recta illi conformiter eliciatur.* Quibus Doctor ſignificat fidem eſſe abſolutè practicam, & nullum eſſe argumentum eorum, qui contendebant idcirco fidem eſſe ſpeculativam, quia ei ſucceſſit viſio beatifica, quæ eſt ſpeculativa: negat enim Doctor beatificam viſionem eſſe ſpeculativam, contenditque illam eſſe reverà practicam, quia idcirco viſio beatifica præcedit in intellectu, ut fruitio ſequatur in voluntate. Hæc autem concluſio ſufficienter probata manet ex articulo 1. quæſt. 1. diſputationis procemialis de Theologia in communi; nititur enim iiſdem rationibus, quibus ibi probavimus Theologiam eſſe practicam, ſolvimuſque omnes difficultates, & rationes, quibus oppugnari ſolet à Thomiſtis contrarium ſentientibus, idcirco ne trita jam ſtadia remetiamur, ab eis repetendis ſuperſedimus.

QUÆSTIO TERTIA.

In quibus ſubjectis inſit fidei infuſæ habitus.

N*Otandum primò*, varias, ac multiplices præſentem quæſtionem difficultates complecti, quas utique fuſiori ſtylo declarant, & explicant nonnulli Theologi; nos verò brevitati, ac claritati ſtudentes, ad tria potiſſimùm capita eas omnes revocabimus, inquirentes, ac reſolventes. *Primò*, utrùm fidei habitus extiterit in viatoribus innocentibus: *Secundò*, utrùm perſeveret in omnibus viatoribus, qui peccato mortali inquinantur. *Tertiò*, utrùm exiſtat in iis, qui ſunt in termino beatitudinis, aut damnationis. Certum eſt autem Angelos fuiſſe aliquandiu viatores, nec initio ſuæ creationis, in ſtatu beatitudinis fuiſſe conſtitutos, ut docuimus in Tract. de Angelis, diſp. 3. quod etiam luculenter docet S. Auguſtinus ſuper Geneſ. lib. 4. cap. 3. ubi ait, *Angelicam naturam primò uniformiter fuiſſe creatam, & cælum appellatam; juxta illud*: In principio Deus creavit cœlum, *&c. & ſecundò fuiſſe formatam, & appellatam* lucem, *quando ad Creatorem eſt converſa, & ei inhærens perfecta directione, juxta illud: Et dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* In eo autem ſtatu viæ donati fuerunt Angeli mediis neceſſariis ad promerendam beatitudinem: an autem etiam habuerint fidem infuſam controvertitur apud Theologos: plurimi namque cum *Alenſi* 3. part. quæſt. 68. membr. 8. art. 2. contendunt in Angelis viatoribus non fuiſſe propriè dictam fidem, ſed habuiſſe præſtantiorem aliquam connexionem ſcientificam, nempe vel notitiam ſupernaturalem ſcientiæ infuſæ, vel evidentiam in atteſtante, quæ propriè loquendo non eſt fides, ſed ſcientia; cæteri verò Theologi affirmativam partem tuentur, quibus & nos ſubſcripſimus, in 2. volumine Tractatu 1. diſp. 3. art. 2. quæſt. 3. concluſ. 3. unde hic dumtaxat agendum eſt de primis Parentibus.

Notandum ſecundò, Beatos omnes habere omnem omnino perfectionem, quæ ſtatum eorum beatitudinis maximè decet; quippe cùm beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus; ac proinde certum eſt, eos donari, ac illuſtrari omni prorſus virtute, quæ nullam habet repugnan-

gnantiam, nec incompoſſibilitatem cum illo beatitudinis ſtatu. Quia verò tria maximè felicem illam Beatorum ſortem complent, ac perficiunt, nempe intuitiva Dei viſio, æterna, & intima fruitio, & ineffabilis delectatio, ac divina voluptas, quæ ex Dei viſione per intellectum, & fruitione per voluntatem, in ipſam animæ ſubſtantiam, ejuſque facultates omnes exundat: hinc illi beatifico ſtatui, ea repugnare dicuntur, quæ vel illi perſpicuæ Dei viſioni, vel intimæ fruitioni, vel delectationi opponuntur; an autem fides directè, vel indirectè pugnet cum aliquo ex his tribus, ratione cujus non poſſit cum ſtatu beatifico ſubſiſtere, determinandum eſt in præſenti.

Notandum tertiò, peccatores viatores poſſe maximè conſiderari in duplici ſtatu. Vel enim ſunt hæretici, vel dumtaxat peccato mortali inquinati. Hæreticum dico eum, qui licèt initiatus doctrina Chriſtiana, & baptiſmi ſacramento cum Chriſtianis, ac Fidelibus deputatus, nihilominus errorem aliquem pertinaciter contra fidei objectum, & regulas, ac Eccleſiæ definitionem profitetur, ac tuetur.

Unde ad hæreſim tria maximè concurrunt: *Primò*, quòd talis error ſit pertinax, qui enim dumtaxat propter ſibi non compertam divinam revelationem, aut Eccleſiæ definitionem circa aliquam propoſitionem ab omnibus aliis fidelibus vulgò receptam, & creditam, dubius fluctuaret, nec in alterutram aſſenſus partem affirmantem, aut negantem animo obfirmato declinaret, non eſſet cenſendus hæreticus. *Secundò*, quòd qui pertinaciter illum tuetur, fuerit initiatus non ſolùm baptiſmi ſacramento, ſed etiam, quòd fidem Chriſtianam quantum ad alios articulos profiteatur; per hoc enim diſtinguitur hæreticus ab infideli; ſiquidem infidelis ille eſt, qui nec baptiſmo fuit initiatus, nec ullatenus Chriſtianam fidem profitetur. *Tertiò* denique, neceſſum eſt, ut quis cenſeatur hæreticus, quòd fidem profiteatur ſecundùm aliquam partem ſub novo Teſtamento ſaltem fide humana, ſi enim illam omni ex parte juret, ſive ſit baptizatus, ſive non, dicendus non erit hæreticus, ſed vel Judæus, vel Paganus, licèt ratione ſuſcepti baptiſmatis ſit ſubditus Eccleſiæ, & conſequenter iiſdem pœnis, quibus hæretici, ſubjaceat. Quæritur ergo utrùm tam peccatores mortali peccato inquinati, quàm qui ſola hæreſi inficiuntur, fidem infuſam ſervent.

Quatuor igitur hac in quæſtione ſuperſunt reſolvenda. *Primum*, an primi Parentes habuerint fidem in ſtatu innocentiæ, eamque peccando perdiderint. *Secundum*, utrùm animæ fideles ex hac vita migrantes ſive in cœlum receptæ, ſive in purgatorio lugentes, habitum fidei ſervent. *Tertium*, utrùm damnati tam homines, quàm dæmones habeant fidem infuſam. *Quartum*, utrùm ille fidei habitus infuſus perſeveret in hæreticis.

CONCLUSIO PRIMA.

PRobabilius eſt primos Parentes in ſtatu innocentiæ habuiſſe fidem infuſam, & eam per ſuum peccatum perdidiſſe. *Hæc eſt communior apud Theologos, maximè quantum ad *primam partem*, quæ utique probatur primò quia primi Parentes in ſtatu innocentiæ Deo erant accepti, & grati, ut omnes fatentur: at ex Apoſtolo 1. ad Heb. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator ſit*. Igitur, &c. Secundò eadem veritas firmatur auctoritate ſummorum Pontificum, qui damnarunt propoſitionem Baji, *Abſurda eſt ſententia eorum, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali, & gratuito, ſuper conditionem naturæ fuiſſe exaltatum, ut Fide, ſpe, & Charitate ſupernaturaliter Deum coleret*: Igitur propoſitio contraria huic damnatæ eſt approbata. Tertiò denique, in eo ſtatu mereri poterant primi Parentes: ſed fides congruentior eſt ad meritum, quàm ſcientia: Igitur fatendum eſt primos Parentes eam habuiſſe.

Dices: Fides eſt cognitio imperfecta; ſed in ſtatu innocentiæ nihil erat imperfectum: ergo nec fides.

Diſtinguo majorem; Eſt cognitio imperfecta per ordinem ad cognitionem intuitivam, & beatificam, concedo: per ordinem ad omnes alias cognitiones, quas de via ordinaria poteſt habere viator, nego. Minorem ſimiliter diſtinguo: Status innocentiæ nihil imperfectum admittebat, quod ſpectaret ad ſtatum viatoris, concedo: quod imperfectum diceretur per ordinem ad ſtatum beatificum, nego.

Probatur etiam ſecunda pars, & ſuperior confirmatur: Primo quidem auctoritate veterum Theologorum, ac ſanctorum Patrum,

nam

nam imprimis Tertullianus lib. 1. adverſùs Marcionem cap. 12. ait: *Quis dubitabit illud ipſum Adæ delictum hæreſim pronuntiare, quod per electionem ſuæ potiùs, quàm divinæ ſententiæ admiſit: niſi quòd Adam nunquam figulo ſuo dixit; Non prudenter definxiſti me: confeſſus eſt ſeductionem, non occultavit ſeductricem: rudis admodum hæreticus fuit, &c.* Idem docet S. Ambroſius epiſt. 33. quæ eſt ad Marcellinam ſororem ſuam, ubi Deum inducit Adamo ſic loquentem: *Agnoſcis te nudum, quia bona indumenta fidei perdidiſti.*

Hanc autem veritatem apertiſſimè tuetur S. Proſper pluribi, maximè verò in reſponſione ad excerpta Genuenſium, dubio 3. ubi loquens de Adamo, ac de natura humana, quæ per ipſius peccatum lapſa fuerat, ait: *Quid eſt autem, quòd eidem naturæ ſolam fidem non vult eſſe præreptam, quam niſi primam amiſiſſet, cæteri bonis omnibus non carerent? Credendo enim Adam diabolo non credidit Deo.* Et infra: *Quomodo fides in Adam perdita, in quoquam filiorum ejus inveniretur, niſi eam idem Spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?* Et paulò infra ſic concludit: *Omnes igitur, quod Adam perdidit, perdiderunt; perdidit autem primitus fidem, quam omnes, quia primam potuimus amittere, primam debemus accipere.* Quibus verbis luculenter ſignificat Adamum revera fidem amiſiſſe. Idem docet in libro contra Collatorem cap. 19. Id etiam docet S. Fulgentius libro de Incarnat. & gratia Chriſti dicens: *Primus homo diabolica eſt perſuaſione dejectus in humilitatem, quia perdidit fidem: perdens autem fidem perdidit divinam protectionem.*

Dices primò: Si Adamus, & Eva fidem infuſam amiſiſſent, revera fuiſſent hæretici: ſed ita non eſt; nam ille non eſt cenſendus infidelis, & hæreticus, qui veritati ſibi divinitus revelatæ pertinaci animo peccando non adverſatur: at nec Adamus, nec Eva peccando divinitus ſibi revelatæ veritati pertinaciter adverſati ſunt: ergo, &c. Major patet: hæreſis enim eſt error fidei contrarius ſimul cum pertinacia. Unde S. Auguſtinus epiſt. 162. ait: *Si qui falſam, ac perverſam ſententiam nulla pertinaci animoſitate defendant, & parati ſint corrigi, & tota ſollicitudine quærant veritatem, non ſunt inter hæreticos deputandi.* Et lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſtas c. 16. aſſignans differentiam inter duos homines credentes eumdem errorem, ſed cum hoc diſcrimine, ut unus ſit in Eccleſia, alius extra Eccleſiam, & ab hæreticis baptizatus, ſic loquitur: *Conſtituam duos aliquos iſto modo, v.g. unum horum ſentire de Chriſto, quod Photinus omnino opinatus eſt, & in ejus hæreſi baptizari extra Eccleſiæ Catholicæ communionem; alium verò hoc idem ſentire, ſed in Catholica Eccleſia baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam fidem: iſtum nondum hæreticum dico, niſi manifeſtatæ ſibi fidei Catholicæ doctrinæ reſiſtere malueris.* At nec Adamus, nec Eva fuerunt in peccato pertinaces, nec divinæ reprehenſioni rebelles: imo ſuum uterque peccatum excuſavit, ille uxorem ſociam, illa ſerpentem patrati criminis inſtigatorem accuſando: ergo, &c.

Diſtinguo majorem: Qui non adverſatur veritati cum pertinacia, quando veritas cui adverſatur, ipſi non conſtat, nec certus eſt eam fuiſſe à Deo revelatam, non eſt cenſendus hæreticus, concedo: ſecus, nego: At primis hominum Parentibus conſtabat apertiſſimè Deum ipſis mortem fuiſſe comminatum, ſi de fructu vetitæ arboris comederent: ergo fidem dantes diabolo dicenti, *Nequaquam morte moriemini, &c.* conſequens eſt, ut eam denegaverint illi, qui dixerat: *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas; in quacumque enim hora comederis, morte morieris.*

Inſtabis: Etiamſi notum habuiſſent primi Parentes Deum illius vetiti fructus uſum ſub mortis interminatione prohibuiſſe, non propterea conſtabat eis, an comminatoria ſolùm, an verè executioni demandanda foret illa divina ſententia. Cùm enim ſupremum in omnes creaturas imperium eſſent adepti, haud difficulter ſuſpicari poterant, Deum noluiſſe eorum libertatem ad unius arbuſculæ fructum conſtringere; ac proinde conſtat, vel eos divinis verbis non ſat attendiſſe, vel eorum ſenſum, & intelligentiam nequaquam aſſecutos.

Confirmatur ex eo, quòd diabolus ſerpentis imagine larvatus, non aliud tentando præſtiterit, quàm mendacibus verbis ſe Dei amicum, & divinæ gloriæ zelatorem ſimulans divina verba, non eo, quo putabant, ſenſu, ſed longè diverſo eſſe intelligenda; *Cur præcepit, &c.* quaſi diceret, Nolite arbitrari id verbis eſſe prohibitum; cur enim præcepiſſet Deus, ut à fructu alicujus arboris manum abſtineretis, cùm omnes bonæ ſint, & ſalutares? Ita fermè interpretatur S. Epiphanius in hæreſi Cajanorum,

Digitized by Google

rum, quæ eſt 28. & deducitur ex Apoſtolo 2. ad Cor. 11. ubi comparat eorum ſeductionem per Pſeudo-Apoſtolos, ſeductioni Evæ per ſerpentem, dicens: *Timeo ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri*. Sicut enim Pſeudo-Apoſtoli Deum apertè non calumniantur, nec eum falſa dixiſſe pronuntiant; hæc enim ſi dicerent, meritò nullum haberent auditorem, ſed ab omnibus exploderentur: ſed transfigurantes ſe in Apoſtolos, Dei zelare honorem, & ſalutem animarum ſimulant, affirmantes hæc, aut illa divina eloquia, non ut alii ſentiunt eſſe intelligenda. Non enim Calviniſtæ dicunt Chriſtum fuiſſe mentitum, cùm dixit: *Hoc eſt Corpus meum*: ſed affirmant ea verba à Catholicis non rectè, ut ſonant, acceptari, cùm per tropum ſint interpretanda. *Inferendum* ergo Proto-parentes errore potiùs, & dubio, quàm infidelitate, & hæreſi lapſos.

Nego conſequentiam: Non enim ſine aperta fidei jactura potuerunt divinæ prohibitionis verba alium in ſenſum detorquere, cùm eis ſat fuiſſet inſinuatum, tum per lumen rationis naturalis, ac inditarum ſcientiarum; tum per lumen fidei, hoc præcepto eorum eſſe probandam obedientiam, nullaque paſſione urgerentur, nec errore, aut ignorantia aliqua laborarent, divinaque verba abſque ulla ambiguitate eſſent inſinuata; haud dubium eſt eos nonniſi in fide haſitantes, & deficientes, aliud à noſtra ſignificatione verborum potuiſſe ſuſpicari, nec tentatori aliud inſinuanti credere. Quid enim aliud præſtat hæreticorum animus, quàm divina verba Chriſtianas veritates indicantia, præter nativum eorum, & Eccleſiæ ſenſum interpretari? Nec aliud voluit Apoſtolus: quemadmodum enim Corinthii fidem dantes Pſeudo-Apoſtolis à Chriſti fide ceciderant; ita Eva præter divinum imperium cum diabolo ſentiens à divina fide unà cum marito excidit.

Dices ſecundò; Quiſquis ſolùm peccat, vel ex temeraria præſumptione, vel ex inordinato creaturarum amore, à fide non excidit; ſed vel à Spe, vel à Charitate, vel ab utraque ſimul: at Adamus ita peccavit; primò quidem temeraria præſumptione veniæ conſequendæ: ut enim ait S. Auguſtinus lib. 4. de civitate Dei cap. 11. *Adamus cùm inexpertus eſſet divinæ ſeveritatis, in eo falli potuit, ut veniale crederet eſſe commiſſum*. Capite 13. *Putaretque ſe venialiter tranſgreſſorem eſſe præcepti, ſi vitæ ſuæ ſociam non deſereret etiam in ſocietate peccandi*. Secundò ex inordinato conjugis amore; nam, ut loquitur idem S. Auguſtinus lib. 11. de Geneſ. ad litteram cap. 42. vel quiſquis alius ejuſdem libri auctor: *Adamus noluit Evam contriſtare, quam credebat poſſe ſine ſuo ſolatio contabeſcere, ſi ab ejus alienaretur animo, & omnino illa interire diſcordia; non quidem carnis victus concupiſcentia, quam nondum ſenſerat in reſiſtente lege membrorum legi mentis ſuæ, ſed amicali quadam benevolentia, qua fit ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus*.

Diſtinguo: Quiſquis peccat ex præſumptione, aut inordinato amore non habente ullam antecedentem, aut conſequentem infidelitatem, concedo: ſecus, nego: Adami autem ſi quis fuerit præſumptionis, aut inordinati amoris motus, haud dubium eſt antecedentem, aut conſequentem habuiſſe infidelitatem; cùm enim nulla ad peccatum carnis, & paſſionis illecebra pelleretur, quo pacto fieri potuiſſet, ut in id laberetur, ſi mortem corporis, & animæ, omniumque cœleſtium chariſmatum, ac ſupremi in univerſas creaturas imperii jacturam illico inferendam, uti Deus fuerat comminatus, credidiſſet? Fateor plerùmque homines concupiſcentia victos, aut ineluctabili peccandi aſſuetudine catenatos, etiam ad intentata, & expectata ſupplicia non evocari: Verùm nihil ſimile fas eſt in Adamo ſuſpicari; quippe cùm, ut ait laudatus Auguſtinus, nulla in eo membrorum lex adverſaretur legi mentis; ac proinde neceſſum eſt divinam fidem priùs extinxerit, vel Dei verbis non credendo, vel alium in ſenſum detorquendo, quàm in præſumptionem, aut inordinatum affectum fuerit lapſus.

CONCLUSIO SECUNDA.

PRobabilius eſt *Beatos non habere fidem, ſecus verò eſt de animabus in Purgatorio lugentibus*. Hæc eſt communior apud Theologos quantum ad utramque partem; quamquam contradicant Alenſis, 3. par. qu. 64. memb. 7. & Durandus in 3. d. 32. q. 3. quibus favere videtur Magiſter ſententiarum in 3. diſt. 23. Primam partem probat Doctor diſt. 31. nu. 2. ubi apertè ſignificat habitum fidei, aut ſpei manere in Beatis: Nullus, „ inquit, habitus ponendus eſt ibi manens „ fruſtra: fruſtra autem eſſet ibi habitus, „ cujus

,, cujus inclinatio tunc eſſet impoſſibilis ; ,, fides autem ex ratione ſua inclinat tantùm ,, in verum latens, ſecundùm gloſſam ſuper illud Hebr. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*: & ſpes tantùm inclinat in bonum commodum abſens, juxta illud Rom. 8. *Spes quæ videtur, non eſt ſpes*, accipiendo ſpem pro ſperato, ſcilicet pro objecto: inclinationes autem iſtæ non poterunt haberi in patria, ubi erit verum patens, & bonum habitum: igitur iſti habitus non manebunt, quia eſſent ſuperflui. Quibus verbis Doctor non ſolùm affirmat habitum fidei, & ſpei non remanere in Beatis, ſed etiam id probat hoc argumento: Nil otioſum, ac inutile patitur ſtatus perfectiſſimus, qualis eſt beatificus: ſed habitus fidei, ac ſpei in eo ſtatu forent otioſi; cùm in eo nunquam poſſent elicere actum ſuum, quia actus fidei involvit imperfectionem obſcuritatis; actus autem ſpei connotat abſentiam objecti, cognitio autem obſcura, & actualis poſſeſſio objecti non poſſunt ſubſiſtere cum ejuſdem objecti viſione clara, & intuitiva, & ejuſdem actuali poſſeſſione: igitur in ſtatu beatitudinis fruſtrà forent habitus fidei, & ſpei.

Confirmatur eadem veritas ex Apoſtolo 1. ad Cor. 13. ubi docet omnem cognitionem imperfectam ablegandam eſſe ſtatu beatifico: ait enim: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus; cùm venerit autem, quod perfectum eſt, evacuabitur, quod ex parte eſt*. Id eſt, quod eſt imperfectum, nec niſi incompletam perfectionem ingerit, qualem dumtaxat per fidem habemus, quæ nobis quidem confert cognitionem certam de divinis myſteriis, ſed inevidentem, & obſcuram; unde cognitio illa eſt quidem perfecta ex parte certitudinis, imperfecta verò ex parte obſcuritatis; unde ſubdit idem Apoſtolus: *Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nunc autem manent fides, ſpes, & charitas*. Ubi per illam adverſativam *autem*, videtur innuere diverſitatem viæ, in qua manent hæc tria, à ſtatu patriæ, ubi ſola manet charitas, de qua præmiſerat; *charitas nunquam excidit*, juxta quem ſenſum acceperunt verba S. Pauli Hieronym. ibi dicens: *Charitas nunquam excidit, id eſt, ipſa ſola permanet in futuro*. Chryſoſtom. hom. 34. in eum locum, dicens charitatem eſſe majorem, quia fides, & ſpes tranſeunt, charitas autem ſemper durat. Auguſtin. *Serm.* 53. *de Tempore*. Anſelmus *in illum locum Pauli*, & alii.

Objicies primò S. Irenæum lib. 4. cap. 25. ubi docet in ſtatu beatitudinis tres virtutes Theologicas remanere, ait enim: *Paulus inquit, omnibus evacuatis manere fidem, ſpem, dilectionem*. Cui ſubſcribit Tertullianus lib. de Patientia circa finem, dicens: *Meritò charitas nunquam excidet, cætera evacuabuntur, conſummabuntur, exhaurientur linguæ, ſcientia, prophetia, permanent fides, ſpes, dilectio*.

Reſpondeo S. Irenæum, & Tertullianum non velle quidem, quòd fides, & ſpes remaneant in Beatis ſecundùm ſuas rationes formales ſpecificas, nempe cognitionem inevidentem objecti revelati, & firmam tendentiam in objectum abſens: ſed tantùm ſecundùm aliquam rationem communem attingendi primum verum, & ſummum bonum; in quantum videlicet per viſionem beatificam fidei ſuccedentem, habetur cognitio firma, & certiſſima de Deo, quemadmodum habebatur per fidem, licèt imperfectiori modo: ſimiliter per fruitionem ſuccedentem ſpei Deus perfectiſſimè poſſidetur, ut præſens, qui antea per ſpem dumtaxat poſſidebatur, ut abſens.

Objicies ſecundò: Si habitus fidei, & ſpei non remanerent in Beatis, maximè quia in eis forent inutiles: ſed ita non eſt: igitur, &c. *Major* conſtat ex mox dictis. *Minor* verò probatur; cùm enim triplicis generis objecta poſſint ſubeſſe cognitioni Beatorum, quorum aliqua per ſe ſpectant ad beatitudinem, ut viſio divinæ eſſentiæ ſuis attributis illuſtratæ, & in tribus divinis perſonis ſubſiſtentis: alia verò ſunt, quæ tantùm concomitanter ad eam pertinent, ut omnia myſteria Verbi Incarnati, & noſtræ Redemptionis: Alia verò ſunt omnino extra ſtatum, ac ſortem beatitudinis, qualis cenſeri poteſt notitia eorum omnium, quæ vel in mundo peracta ſunt, vel geruntur, vel efficientur uſque ad conſummationem ſæculi; quamquam fortè in Beatis non remaneat fides; quantum ad objecta primi, & ſecundi generis, ad quæ per ſe terminatur viſio beatifica: tamen remanere poteſt quantum ad objecta tertii generis; enimverò nil obſtat quominus unus Beatus poſſit Deo ſpecialiter revelante noſſe, quæ vel geſta ſunt, vel geruntur, vel fient impoſterum; & illa credere propter divinam revelationem: nulla

enim

enim excogitari poteſt contradictio, quòd Deus alicui manifeſtam reddat ſuam eſſentiam per viſionem intuitivam, & tamen ei occultet, quæ in mundo aguntur, vel agenda ſunt, quæ poſtea, vel per ſe, vel per Angelos manifeſtet: igitur quantum ad hæc objecta poterit eſſe actus fidei; ac proinde habitus in Beatis non erit omnino inutilis.

Reſpondeo, equidem hæc ita eſſe, verùm aſſenſus ille non erit actus fidei Theologicæ, ſed vel Angelicæ, vel humanæ, ſi id quod revelatur fiat mediante Angelo, vel altera anima beata; non enim actus illi tendunt in Deum tanquam in objectum, in eis objectis, ad quæ terminantur directè, vel indirectè incluſum. *Vel dico*, quòd Beatus eo in caſu certiſſimè quidem aſſenſum præbebit objectis ſibi à Deo propoſitis, idque propter teſtimonium Dei, non quidem obſcurè, ſed clarè cognitis: ac proinde aſſenſus ille non erit propria, & ſtricta fides, ſed notitia evidens per medium demonſtrativum à poſteriori; quæ notitia evidens non repugnat cum ſtatu beatifico, ſaltem de iis objectis, quæ non videntur in Verbo, nec aliunde perfectiſſima cognitione immediata poſſidentur.

Objicies tertiò; Si habitus fidei, & ſpei non remanerent in patria, maximè quia in eo ſtatu, vel habitus, vel actus ſunt incompoſſibiles: at ita non eſt; enimverò ſi eſſet quædam oppoſitio fidei cum beatitudine, maximè vel penès actum, vel penès habitum, vel penès actum beatitudinis cum habitu fidei, poteſt enim fieri triplex comparatio: Primò quidem inter actum viſionis, & actum fidei: Secundò, inter habitum fidei, & luminis gloriæ: Tertiò, inter actum viſionis cum habitu fidei, vel inter actum fidei cum habitu luminis gloriæ: at neutra ex parte repugnat fidem poſſe ſubſiſtere cum viſione beatifica: igitur, &c.

Nego minorem: Primò namque conſtat actum fidei repugnare cum actu viſionis; tum quia unum, & idem objectum non poteſt ſimul clarè, & obſcurè videri, ut jam ſæpiùs probatum eſt; tum quia beatitudo cùm ſit ſtatus omnium bonorum aggregationem inferens, nec non & excluſionem totius mali, conſequenter debet excludere formidinem de omni malo, qui enim timet malum aliquod proprium, non eſt undequaque beatus: aſſenſus autem obſcurus, qualis eſt aſſenſus fidei, ſemper annexam habet formidinem erroris, ac proinde infert potentiam formidandi, quæ per ſe malum eſt, nam poſſe ipſum malum timere, non leve malum eſt; ſi verò actus fidei ſtare poſſet cum actu viſionis, ſequeretur quòd in eodem inſtanti ſtaret malum obſcuritatis cum viſione Dei, & per conſequens eo inſtanti homo non eſſet planè, & undequaque beatus.

Repugnat etiam habitus fidei cum habitu luminis gloriæ: quia inclinat ad oppoſitos actus nempe inevidentes, & evidentes, unde neceſſum eſt alterutrum habitum fore perpetuò inutilem: talis autem non erit habitus luminis gloriæ, qui ex natura ſua exigit permanentiam, ſeu perpetuitatem, ac ſtatum beatitudinis completæ in ſubjecto beato, & per conſequens exigit perpetuam carentiam totius obſcuritatis, & fidei actualis; ac proinde infert inutilitatem habitus fidei, quippe ad nullum actum jam deſervire poteſt.

Tertiò denique, repugnat habitum fidei ſubſiſtere cum actu luminis gloriæ, quia viſio Dei clara non poteſt connaturaliter dari niſi habenti lumen gloriæ: ergo cùm iſtud lumen gloriæ ex ſe exigat negationem habitus fidei, idem pariter infert ejus actus.

Nec refert, quòd ſanctus Paulus in raptu, fortè habuerit viſionem beatificam; Reſpondeo enim, quòd etſi ſanctus Paulus reverà habuiſſet viſionem beatificam, cujus contrarium docuimus agendo de viſione beatifica, tamen non eſſet conſequens, quòd actus viſionis beatificæ ſubſiſtere poſſet connaturaliter cum habitu fidei: illa enim conjunctio viſionis cum habitu fidei in S. Paulo non fuiſſet connaturalis, ſed contra leges connaturales utriuſque. Undè ex ea non licet inferre, quòd ille actus viſionis ſubſiſtere poſſet connaturaliter cum habitu, qualiter reverà ſubſiſtere deberet in Beatis, alioquin perpetuum requireretur miraculum, ut conſervaretur habitus fidei cum actuali viſione beatifica; quemadmodum opus fuit miraculo, ut conſervaretur frigus modicum in tribus pueris projectis in fornacem Babylonicam.

Secunda pars etiam communiter admittitur à Theologis: tum quia illæ animæ adhuc ſunt in ſtatu viæ, ac proinde id omne habent, quod per ſe conducit ad ſanctitatem ejuſmodi ſtatus, quales ſunt virtutes Theologicæ; Tum quia nihil eſt in

eis animabus, quod cum habitu, vel actu fidei repugnet; Licèt enim (inquit de Lugo) ex creaturis poſſint evidenter cognoſcere Deum earum Creatorem: hæc tamen cognitio non eſt incompoſſibilis cum fide de eodem objecto, ut conſtat in Angelis, qui in ſtatu viæ perfectiùs cognoſcebant Deum, & adhuc habere potuerunt fidem.

Deinde. Multa ſunt credibilia de Deo, quæ ex creaturis naturali virtute non cognoſcuntur, ut Trinitas, & alia etiam plura de creaturis creduntur per fidem, quæ ratione naturali non poſſent deprehendi, ut unio hypoſtatica, reſurrectio futura, judicium univerſale, & alia innumera.

Denique, Non repugnat ſtatui harum animarum revelatio obſcura, in qua fide ſtricta fundari poſſit, cùm ille non ſit ſtatus beatificus excludens omnes defectus, & angores, ſed ſtatus potiùs tenebroſus, plenuſque ſollicitudine, & anxietate, quamvis cum certitudine propriæ ſalutis. Quamvis autem circa aliqua fortaſſe objecta habeant revelationem ſibi evidentem, non autem obſcuram, ſufficit tamen ſi ejuſmodi revelationem ita claram non habeant circa omnia objecta, ut debeat retineri habitus fidei, qui non erit ibi omnino otioſus.

CONCLUSIO TERTIA.

DÆmones, & damnati non habent fidem infuſam. Hæc eſt communior apud Theologos contra Durandum in 3. diſt. 23. quæſt. 9. ubi dicit fidem in damnatis manere; idque probatur *primò* auctoritate S. Dionyſii lib. de Divinis nominibus cap. 4. ubi ait, *damnatus carere omnibus divinis donis*, necnon & S. Auguſtini lib. 9. de Civit. Dei cap. 21. dicentis dæmones cognoſcere Chriſtum, *non lumine fidei*, inquit, *ſed efficacia ſignorum*.

Probatur etiam ratione: *Primò*, quia fides infuſa habitualis idcirco conceditur, tum ut quis fiat membrum Chriſti ejus corpori myſtico inſitum, quod eſt Eccleſia; tum ut ſit radix juſtificationis, & fundamentum rerum ſperandarum: ſed damnati ſive ſint homines, ſive dæmones, nec actu, nec potentia ſunt membra Chriſti, & Eccleſiæ, quippe ſunt veluti palmites abſciſſi, aridi, & in ignem miſſi; neque etiam ſunt capaces tum juſtificationis, tum ſperandæ beatitudinis, ac ſalutis: igitur pariter ſunt incapaces fidei.

Secundò, Dona, & auxilia gratiæ non communicantur damnatis: at habitus fidei eſt donum eximium; igitur non remanet in damnatis. Major conſtat ex illo Matth. 7. ubi Chriſtus dixit: *Sanctum non datur canibus, nec margaritæ projiciuntur ante porcos*. Inſuper, ſtatus damnatorum eſt ſtatus ſummæ miſeriæ: ſed ſi haberent aliquod donum ſupernaturale, eorum ſtatus non eſſet ſummæ miſeriæ. Major enim miſeria dari poſſet in eis, qui ipſum ſupernaturale donum non haberent; igitur cenſendum eſt ſtatum illum damnatorum non illuſtrari habitu fidei.

Tertiò tandem, Deus nil concedit fruſtraneum: at habitus ille fidei infuſæ omnino eſſet fruſtraneus in dæmonibus, & damnatis, quippe cùm ad nullum fidei actum efficaciter concurreret, non enim elici poteſt actus fidei abſque auxilio ſupernaturali gratuito: hoc autem auxilium meritò negatur damnatis, quibus jam gratiæ, & miſericordiæ locus non eſt.

Adde quòd fruſtrà illis tale auxilium daretur: cùm enim actus ſupernaturales ordinentur ad juſtificationem, & beatitudinem, ceſſante illo fine, prout definit in damnatis, etiam deſinere debent omnia media ſupernaturalia ad utrumque ordinata.

Nec obſtat, quòd in damnatis remaneat character Baptiſmi, vel Confirmationis, vel Sacerdotii: ſiquidem character ille non eſt per ſe qualitas operativa, ſed ſolùm ſignum indelebile poteſtatis, vel gratiæ acceptæ, quod utique ſignum meritò in eis perſeverat ad majorem eorum cruciatum, & confuſionem: at verò habitus fidei infuſæ eſt qualitas per ſe operativa, quæ ubi non poteſt ampliùs ſuum elicere actum, neceſſum eſt, quòd pereat.

Dices primò: S. Jacobus *cap.* 2. docet fidem actualem eſſe in dæmonibus, igitur & habitualem. Conſequentia patet. Antecedens verò probatur, ait enim: *Dæmones credunt, & contremiſcunt*; ubi certè loquitur de actu fidei infuſæ, alioquin non rectè uteretur illo exemplo, ut probaret ſolam fidem etiam infuſam non ſufficere ad ſalutem, quod utique ibidem intendit, ut præclarè obſervat, & monet Salvianus lib. 4. *de Providentia* non longè à principio, ubi præfatum Apoſtoli oraculum ſic expendit. Hunc „ ipſum fidei fructum infructuoſum Apoſto- „ lus ſine operibus bonis eſſe teſtatur di- „ cens: *Fides ſine operibus bonis mortua eſt*. „

Et

„ Et iterum: *Sicut enim corpus ſine ſpiritu*, „ *ſic fides ſine operibus mortua eſt*: additquo- „ que aſperiora quædam ad confundendos „ eos, qui ſibi præſumptione Chriſtianæ fi- „ dei blandiuntur, ſed dicet aliquis: *Tu fi-* „ *dem habes*, *& ego opera habeo*. *Oſtende* „ *mihi ſine operibus fidem tuam*, *& ego oſten-* „ *dam tibi ex operibus fidem meam*. Quo „ utique hoc indicat, actus bonos, Chri- „ ſtianæ fidei quaſi teſtes eſſe; quia Chri- „ ſtianus niſi opera bona fecerit, fidem „ ſuam penitus probare non poſſit, ac per „ hoc, quod probare non valeat, quia „ ſit, ſic omnino habendum eſſe quaſi non „ ſit. Nam quam pro nullo hoc haben- „ dum exiſtimaret, in ſubditis ſtatim ipſe „ demonſtrat, dicens ad Chriſtianum: *Tu* „ *credis*, *quia unus eſt Deus*, *bene facis*, *&* „ *dæmones credunt*, *& contremiſcunt*. Con- „ ſideremus quid hoc loco voluerit Apo- „ ſtolus dicere; ne iraſcamur in divinis te- „ ſtimoniis, ſed acquieſcamus: nec con- „ tradicamus, ſed proficiamus. *Tu credis*, „ inquit ad Chriſtianum ſermo divinus, „ *quòd Deus unus eſt*, *bene facis*, *& dæmo-* „ *nes credunt*, *& contremiſcunt*: Nunquid „ erravit Apoſtolus, ut hominis Chriſtia- „ ni fidem dęmoni compararet? Non uti- „ que: ſed oſtendere illud volens, quod „ ſupra dictum eſt, quia ſine operibus bo- „ nis nihil ſibi per fidei ſupercilium uſur- „ pare deberet. Idcirco autem ait à dæ- „ monibus Deum credi, ſcilicet ut ſicut „ dæmones cùm eſſe Deum credunt, ta- „ men in perverſitate perdurant: ita & „ quoſdam homines quaſi credulitatem dę- „ moniacam habere, qui cùm ſe Deum „ credere aſſerunt, tamen à malo opere „ non ceſſant.

„ Subjungit autem ad pudorem, & con- „ demnationem hominum peccatorum, „ non credere ſolùm dæmones Dei nomen, „ ſed etiam timere, & contremiſcere, hoc „ eſt dicere: Quid tibi, *inquit*, blandiris „ ò homo quiſquis es de credulitate, quæ „ ſine timore, atque obſequio Dei nulla „ eſt, aliquid plus dæmones habent? Tu „ enim unam rem habes tantummodò, il- „ li duas, Tu credulitatem habes, non „ habes timorem: Illi & credulitatem ha- „ bent pariter, & timorem.

Reſpondent aliqui primò, Apoſtolum uti verbo *credunt* in præſenti pro præterito; ita quòd ſit ſenſus; dæmones quando erant viatores, etiam crediderunt, & tamen, quia non habuerunt opera damnati ſunt: igitur & tu Chriſtiane habens fidem ſterilem, & ſine operibus, non minùs æternæ damnationi ſubjacebis; familiariſſimum enim eſt apud Hebræos, unum tempus ſcribere pro alio, ut conſtat ex illo Lucæ 7. *Cui autem minus dimittitur*, *minus diligit*, id eſt, *minùs dilexit*, ut exponunt ſancti Patres, Ambroſius, Chryſoſtomus, &c.

Reſpondent alii Apoſtolum non æquiparare in omnibus fidem dæmonum cum fide hominis viatoris, ſed ſolùm quoad hoc, quòd utraque ſterilis, & inutilis eſt ad ſalutem quamdiu ſine charitate, & bonis operibus exiſtit. *Verùm* hæc ſolutio ſupponit fidem eo modo eſſe in damnatis, quomodò in peccatore, ac proinde ipſum fidei habitum etiam in damnatis, ac dæmonibus ſubſiſtere, quod eſt contra concluſionem. *Idcirco* aliter cum aliis cenſeo rectiùs dicendum, Apoſtolum ibi ſolùm probare ex defectu operum fidem eſſe mortuam, ſicut ex defectu etiam fructuum oſtenditur arbor mortua, ad hoc autem probandum affert fidem dęmonis, quam fidem (quæcumque illa ſit, ſive acquiſita, ſive infuſa) idcirco colligimus eſſe mortuam, quia caret operibus: pariter ergo fides hominis peccatoris, quę ſterilis eſt, probabitur mortua. His adde quòd dęmones, & damnati credere poſſint fide acquiſita, quam ſibi comparaverunt per repetitos actus fidei infuſæ, dum erant viatores, ut conſtabit ex infrà dicendis,

Dices ſecundò: Fides infuſa ſolo peccato infidelitatis deperditur: ſed plures ſunt damnati, qui nuſquam admiſerunt peccatum infidelitatis, & qui cum habitu fidei defuncti ſunt: igitur eundem fidei infuſæ habitum retinent.

Reſpondeo, fidem infuſam non ſolùm deſtrui peccato infidelitatis illi oppoſitę abſolutè loquendo, ſed etiam ex defectu pię affectionis ad credendum ſicut oportet, & ratione indignitatis ſtatus, quamquam enim in viatoribus non ſoleat deperdi habitus fidei, niſi ratione infidelitatis; attamen non mirum eſt, quòd deperdatur in damnatis, qui nullum infidelitatis actum elicuerunt: tum quia non habent ampliùs piam affectionem ad credendum; tum quia eorum ſtatus eſt ſummæ miſeriæ, ac proinde nullum habet ſupernaturale beneficium, qualis eſt habitus fidei; tum denique quia, ut diximus, non ampliùs ordinantur ad juſtificationem, & beatitudinem, ac proinde fides in

cis eſſet inutilis. Hinc fit, quòd licèt damnati cognoſcant in inferno eaſdem veritates ſupernaturales, quas cognoſcebant in via, illas tamen non cognoſcunt eodem modo, nempe habitu fidei infuſæ, ſed dumtaxat habitu fidei acquiſitæ, vel fortè etiam ſpeciali Dei manifeſtatione, qua videlicet Deus eis proponit ea myſteria, quæ in via crediderant, maximè verò, quæ ſpectant ad æternam fœlicitatem, quam propria culpa amiſerunt, nempe ut ad ejus intuitum acerbiùs torqueantur.

Inſtabis: Nihil officit quominus in damnatis remaneat pia affectio ad credendum: ergo pariter nil obſtare poteſt quominus in ipſis remaneat fidei habitus. Conſequentia patet ex mox dictis. Antecedens verò probatur; cùm enim in damnatis remaneat ſynderefis, & inclinatio in bonum, non repugnat in illis quoque reperiri pium aliquem affectum, ut conſtat ex divite epulone, qui licèt in inferno ſepultus, & flammis cruciatus, ſuis fratribus ſalutem exoptabat, & exorabat Abrahamum, ut ad eos mitteret Lazarum, quatenus illos adhortaretur ad pœnitentiam.

Nego antecedens: quamquam enim damnati ſemper habeant ſynderefim ad acerbiorem cruciatum, tamen cùm ſemper operentur ex prava intentione finis, omneſque eorum actus, quantumcumque habeant objectum bonum, ſint ordinariè mali; repugnat, quòd in iis ſit aliquis pius affectus erga primam veritatem myſteria revelantem, & exponentem. Neque etiam ex pio affectu, imò omnino perverſo, exorabat dives epulo, ut Lazarus ſuorum fratrum converſioni incumberet. Id enim flagitabat, ne ſcilicet diriùs torqueretur propter eorum damnationem, & peſſimum exemplum, ac peccandi occaſionem, quam eis dederat.

CONCLUSIO QUARTA.

HAbitus *fidei infuſa perſeverat in peccatore gratia ſanctificante, & charitate ſpoliato*. Hæc determinata eſt in Concilio Tridentino *ſeſſ.6.c.*15. ubi definitur, *aſſerendum eſſe non modò infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur, ſed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam juſtificationis gratiam amitti*. Et Can.23. *Si quis dixerit amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe veram fidem; licèt non ſit viva, aut eum, qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit*.

Probatur: Primò quidem è Scriptura ſacra nam Apoſt.1. ad Cor.13. clarè ſupponit fidem poſſe eſſe ſine charitate, ac proinde illam ſubſiſtere in homine peccatore, ait enim: *Si habuero omnem fidem . . . charitatem autem non habuero, nil mihi prodeſt*: Et S. Jacobus id apertè demonſtrat cap. 2. ubi ait: *Fides ſine operibus mortua eſt*: Eſt ergo fides viva, & fides mortua; fides quidem viva, nempe ea *fides, quæ per charitatem operatur*, inquit Apoſtolus ad Galat.5. fides autem mortua, quæ à charitate ſejungitur, cùm enim vita animæ in gratia, & charitate conſiſtat, illa dicetur fides viva, quæ charitate formatur; illa verò mortua, quæ ſine charitate exiſtit; Unde S. Auguſtinus 1. de Trinit. cap. 18. præclarè ait; Fidem ſine charitate *eſſe poſſe, non prodeſſe*. Et S. Bernardus ſerm. 2. de reſurrectione: *Sicut*, inquit, *corporis hujus vitam ex motu ſuo dignoſcimus; ita & fidei vitam ex bonis operibus. Itaque vita quidem corporis eſt anima, per quam movetur, & ſentit: vita verò fidei charitas eſt: quia per illam operatur, ſicut in Apoſtolo legis; fides, quæ per dilectionem operatur: unde, & refrigeſcente charitate fides moritur, ſicut corpus anima recedente*. Quemadmodum ergo corpus per animæ receſſum non deſinit eſſe: ita nec omnino fides perit propter ipſius à charitate, & gratia ſanctificante ſeparationem.

Probatur etiam ratione: Fides non deſtruitur per id, quod ſibi non opponitur, nec phyſicè, nec moraliter: ſed omne peccatum non opponitur fidei, nec rationem formalem ejus objecti deſtruit: ac ſubinde poteſt homo in peccato mortali exiſtens credere omnia, quæ proponuntur, ut revelata à Deo: igitur poteſt in eo ſtatu habere, & exercere fidem.

Inſuper, inquit *Suarez* diſp.8. ſect.3. nu.3. poteſt homo ſperare, & pœnitere imperfectè per attritionem ſupernaturalem, & Deum, ut Authorem ſupernaturalem orare, adorare, & ei obſequi, ac inſervire, quantum ad aliqua præcepta, quæ ſervanda occurrunt: ſed hæc præſtare nequit ſine fide infuſa: igitur homo in ſtatu peccati poteſt conſervare fidem.

Denique: idcirco per peccatum cenſetur deperdi fides, quia illa haberet neceſſariam

riam connexionem cum gratia ſanctificante, qualem habet charitas: at ita non eſt, nec enim eſt illius proprietas, nec compars, ſed dumtaxat fundamentum illius ſicut & totius ædificii ſpiritualis, quod utique manere poteſt, deſtructo illo ædificio, quemadmodum deſtructa domo, non minùs integrum fundamentum ſubſiſtit.

Adverte tamen fidem in peccatore ſubſiſtentem appellari *informem*, & mortuam, quæ autem permanet in homine juſto, viva dicitur, & formata: charitas enim eſt veluti forma perficiens fidem, non quidem phyſicè, ut volunt aliqui; quia falſum eſt habitum charitatis immediatè concurrere cum habitu fidei ad ejus aſſenſum, cùm hic prior ſit omni actu charitatis: igitur non eſt neceſſaria talis informatio charitatis ad hunc effectum: ſed tantùm moraliter: idque duplici titulo, primò quidem quatenus ex conſortio charitatis actus fidei efficiuntur meritorii vitæ æternæ, quæ ſine charitate nullum habent honorem. Secundò, quia fides informis habet ſe ad modum radicis, ſeu arboris non ferentis fructum, in quo ſtatu cenſetur mortua, hoc eſt, privari vita ſpirituali, & omni venuſtate, ac decore, per quem Deo fiat grata, & accepta.

Nolim tamen exiſtimes cum quibuſdam Theologis antiquioribus, fidem informem, & formatam eſſe diſtinctos habitus in entitate, quorum unus in peccatore ſubſiſtat, & pereat adveniente gratia: è contrà verò hic recedat cum gratia ſuccedente altero habitu fidei informis; nec, ut volebant alii, utrumque illum habitum manere in homine juſto, in peccatore verò ſolùm ſubſiſtere habitum fidei informis. Quæ utique opinionum varietas ex eo fortè ortum habuit, quòd fidem vivam, & mortuam non minùs differre putabant, quàm hominem vivum, & mortuum: quos non ſolùm numero, ſed ſpecie differre exiſtimabant; Verùm jam concors Theologorum ſententia docet eandem numero fidem, quæ anteà erat informis propter gratiæ carentiam, fieri formatam per ejus augmentum: quemadmodum enim idem corpus, quod vivum fuerat, non ſolùm mortuum idem permanet; ſed etiam reverà eſt idem, cùm denuò ſuſcitatur, ac revocatur ad vitam: ita & fidei habitus, qui vivus erat præſente charitate, moritur per illius abſentiam, & iterum vitam recipit per ejus adventum.

Quod utique, inquit de Lugo diſp. 16. ſect. 3. num. 54. verum indicant parabolæ, ac ſimilitudines, quibus Scriptura, & Patres hoc ſolent ſignificare. Nam fides ſine charitate aſſimilatur lampadi ſine oleo, qualem fatuæ virgines habebant, quam eandem lampadem, ut reviviſceret, oleo addito ornare parabant, non aliam lampadem, ſed eandem. Sic etiam S. Hieronymus tom. 4. in cap. 26. Iſaiæ ſub initium comparat bona opera, ſeu charitatem muro, fidem antemurali: *Et ponetur*, inquit, *in ea murus, & antemurale: murus bonorum operum, & antemurale rectæ fidei, ut duplici ſepta ſit munimento, non enim ſufficit murum habere fidem, niſi ipſa fides operibus confirmetur*. Ubi vides ipſam eandem fidem, quæ ſine operibus non ſufficit, debere bonis operibus confirmari: neque enim poſito muro antemurale mutatur, ſed idem omnino perſeverat. Ita etiam loquitur S. Bernardus ſerm. 24. in Cantica: *Mors fidei*, inquit, *eſt ſeparatio charitatis: credis in Chriſtum? fac Chriſti opera, ut vivat fides tua: fidem tuam dilectio animet, probet actio, non incurvet terrenum opus, quem fides cæleſtium erigit*. Eadem ergo fides eſt, quæ abſcedente charitate moritur, & redeunte vivificatur, & animatur. In quo etiam ſenſu Beda *in cap. 2. Jacobi* dixit, fidem mortuam per opera charitatis reviviſcere, & animari. Certum autem eſt non poſſe reviviſcere, & reſurgere, niſi illud idem, quod ceciderat, & mortuum fuerat.

Ratio hujus aſſertionis eſt clara: quia eadem fides, quæ informis eſt, cùm ſufficiat ad aſſenſum ſupernaturalem de rebus revelatis propter divinam authoritatem; ſufficit adveniente charitate ad eadem objecta credenda, qui aſſenſus in homine jam juſto gratus erit Deo, & meritorius de condigno: ut quid ergo alius habitu fidei addendus eſt? Adde non eſſe credibile, quòd peccante homine, detur tunc ei alter fidei habitus novus, qui certè eſſet donum Dei ſupernaturale datum de novo homini abſque ulla ejus diſpoſitione; imò cum indiſpoſitione, & demerito actuali, ob quod dignus eſſet expoliari donis omnibus, non quidem nova recipere.

CONCLUSIO QUINTA.

Habitus fidei infuſæ non remanet in hæreticis. Hæc eſt determinata in Concilio Tridentino locis in præcedenti concluſione laudatis, ubi dicit fidem amitti per peccatum infidelitatis. Quod etiam probatur ex Scriptura ſacra, nam Lucæ 8. dicitur; eſſe quoſdam, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt: Et Apoſtolus 1. ad Timoth. 1. loquens de Alexandro, & Hymenæo, hortatur Timotheum, *ut habeat fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*.

Dicuntur autem naufragaſſe, qui navem, id eſt Eccleſiam, perdiderunt, ut exponit S. Chriſoſtomus hom. 5. dicens: *Sicut ille, qui naufragium facit, amiſſis omnibus nudus evadit, ita is, qui ex fide excidit, nihil ſibi ex Dei donis, ac virtutibus amplius retinet*. Unde ibidem cap. 6. de homine hæretico loquens, ait: *Superbus eſt, nihil ſciens*, id eſt nihil certò, & firmiter credens: unde ibidem hortatur Timothæum. *Depoſitum cuſtodi devitans profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt*: Quibus verbis ſignificat Apoſtolus reverà hominem infidelem, & hæreticum à fide excidere.

Idem colligitur ex prima epiſtola S. Joannis cap. 2. ubi Apoſtolus loquens de hæreticis, quos Antichriſtos nominat, ait: *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum*. Ex quibus verbis colligunt SS. Patres hominem hæreticum eſſe ſejunctum ab Eccleſia, nec ullatenus amplius Chriſti myſtico corpori conjunctum.

Probatur inſuper ratione: Primò quidem: Ille fidem deperdit, qui non poteſt cenſeri fidelis; ſed hæreticus non poteſt cenſeri fidelis: igitur in eo fides non perſeverat. Minor conſtat: hæreſis enim eſt formalis infidelitas, ac proinde hæreticus non poteſt fidelis æſtimari. Major etiam patet, quamdiu enim quis habet habitum fidei, quantumvis dubius hæreat circa quoſdam articulos, reverà appellari poteſt fidelis, ſicut is, qui plures concluſiones philoſophicas novit, etſi circa unam, vel alteram erret, nihilominus abſolutè dicitur Philoſophus.

Deinde, Ille non habet habitum fidei infuſæ, qui non poteſt moveri à ratione formali objecti talis habitus: ſed hæreticus non poteſt moveri à ratione formali objecti fidei infuſæ; hæc enim formalis ratio eſt ipſa revelatio, ut notificata per Eccleſiam omnino infallibilem: ergo cùm hæreticus non credat Eccleſiam infallibilem eſſe in proponendis omnibus objectis à Deo revelatis, alioqui non magis crederet unum articulum, quàm alterum, conſequens eſt, quòd fidem perdiderit.

Denique, Si quis ante ſuſceptum fidei habitum nollet credere aliquem ex articulis, putà præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia, quamvis paratus eſſet credere omnibus articulis in tribus Symbolis, Apoſtolorum, S. Athanaſii, & Concilii Nicæni, expreſſis, non poſſet ſuſcipere fidem: ergo ſi ita pravè afficiatur poſt illam ſuſceptam, non poterit eam ſervare. Conſequentia patet à ſimili: Sicut enim aliquis unum hominem odio proſequens, quamvis omnes alios diligat, non poteſt excipere, nec conſervare habitum charitatis; ita à pari, qui pravè afficitur circa unum articulum credendum, non poteſt recipere habitum fidei: quemadmodum enim charitas movet ad amandum omnes omnino homines: ita & fides ad credendum omnibus omnino objectis à Deo revelatis.

Dices: Hæreticus, qui negat unum articulum fidei, putà purgatorium, aut aliquod ex Sacramentis, eandem adhuc experitur facilitatem, ac promptitudinem circa alios articulos: igitur habet adhuc eundem fidei habitum.

Diſtinguo antecedens: Experitur eandem facilitatem ratione fidei infuſæ, nego: ratione fidei acquiſitæ per varios actus, quos ante hæreſim exercuit, concedo. Conſequens ſimiliter diſtinguo; Habet eundem fidei habitum divinitus infuſum, nego: acquiſitum, concedo. Ille igitur, inquit Doctor d. 23. num. 4. ſine fide infuſa credit „ aliis articulis, quia fides infuſa corrum- „ pitur cùm hæreſis generatur; aliàs ſtarent „ ſimul fides, & hæreſis: igitur fide acqui- „ ſita credit aliis articulis; quæ ſcilicet fuit „ cum infuſa præcedenti, ſi aliqua talis „ fuit; non enim in illo inſtanti, in quo „ corrumpitur fides infuſa per hæreſim, „ generatur primò fides acquiſita, nam ille „ error non diſponit ad fidem pro tunc, „ immo eſt indiſpoſitio, ut pro tunc non „

„ ſe-

Digitized by Google

„ generetur: igitur præfuit ante illum er-
„ rorem, & ſic certum eſt eſſe in nobis
„ fidem acquiſitam. Ita Doctor.

Dices ſecundò: Si per peccatum infidelitatis deſtrueretur fidei habitus, illa deſtructio fieret, vel phyſicè, vel moraliter: at neutro modo id fieri poteſt; non quidem moraliter, ſive demeritoriè; enimverò ſi per peccatum infidelitatis deſtrueretur fidei habitus, maximè quia propter ſui indignitatem, & enormitatem moveret Deum, ut auferret ab homine omne donum ſupernaturale; ſed id dici nequit; quia alia ſunt peccata graviora, putà odium Dei, quod tamen non movet Deum, ut auferat habitum fidei ab eo, qui tale odium habet. Non etiam phyſicè, ſi enim peccatum hæreſis deſtrueret phyſicè habitum fidei, vel iſtud efficeret in ratione cauſæ formalis, ſeu per modum formæ, quę per ſui præſentem, & formalem efficacitatem pugnaret cum fide, illamque deſtrueret; ſicut calor pugnat cum frigore, & albedo cum nigredine: vel per modum cauſæ efficientis, & mediatæ, producendo videlicet aliquid, quod eſſet omnino incompoſſibile cum fide: at neutrum dici poteſt. Non quidem primum: tum quia actus non opponitur formaliter, & immediatè habitui, ſed tantùm alteri actui ab oppoſito habitu elicito: tum quia actus hæreſis, qui non eſt voluntarius, ſed indeliberatus, habet omnimodam entitatem phyſicam actus hæreſis, qui eſt deliberatus, nec tamen ad ejus præſentiam perit habitus fidei. Neque etiam in genere cauſæ efficientis; ſiquidem primus actus hæreſis, quantumvis intenſus, non poteſt producere habitum contrarium habitu fidei, niſi fortè ſecundùm entitatem, & primum gradum iſtius habitus infidelitatis: at ille habitus, ſic productus ſecundùm primum gradum non ſufficeret, ut expelleretur habitus acquiſitus: ergo multò minùs, ut per eum phyſicè, & efficienter deſtruatur habitus infuſus, maximè cùm nullus habitus acquiſitus repugnet ex natura ſua cum habitu infuſo: peccator enim quantumvis habeat habitus infuſos vitioſos, non minùs tamen juſtificari poteſt, etiamſi illi habitus vitioſi in ipſo juſtificato remaneant.

Reſpondeo, actum infidelitatis, ſive hæreſis expellere dumtaxat habitum fidei moraliter, non ſolùm demeritoriè, ſed etiam diſpoſitivè: duplex enim genus deſtructionis, quantum ad præſens inſtitutum diſtingui poteſt; nempe demeritum, & indiſpoſitio; actus autem infidelitatis, non ſolùm pugnat in fidem demeritoriè, quatenus videlicet movet Deum, ut ab infideli ſubſtrahat fidem; ſed etiam diſpoſitivè, qui enim non vult aſſentiri uni propoſitioni fidei propter authoritatem, & revelationem divinam ab Eccleſia propoſitam, eo ipſo habet impedimentum, ne aſſenſum præbeat fidei infuſæ circa alias propoſitiones; ſiquidem authoritas, & revelatio divina propoſita per Eccleſiam eſt unicum, & indiviſibile motivum, quo aſſentimur per fidem infuſam omnibus myſteriis revelatis: ergo ubi motivum iſtud cenſetur inſufficiens, ut excitet intellectum ad aſſenſum reſpectu unius, pari ratione cenſeri debet inſufficiens ad aſſentiendum aliis propter idem motivum credendis.

Dices tertiò: Poteſt aliquis perdere habitum acquiſitum; v.g. ſcientiam circa unum objectum, & eam perfectam, ac integram conſervare circa aliud objectum particulare ejuſdem ſcientiæ; medicus enim facili negotio perdere poteſt habitum Phyſicæ quantum ad principia, & proprietates corporis naturalis, eum verò retinere quantum ad Animaſticam, & proprietates corporis humani: igitur pari ratione poterit hæreticus perdere fidei habitum, quantum ad unum articulum, & eundem conſervare, quantum ad alios articulos divina fide credendos.

Nego paritatem, & ratio diſparitatis eſt, quòd habitus ſcientiæ totalis non ſit ſimplex, & indiviſibilis, ſed multiplex, & adunatus ex variis, ac diſtinctis habitibus, qui circa diverſa ejuſdem objecti generalis, ac communis occupantur; habitus verò fidei eſt omnino ſimplex, & indiviſibilis; ac ſubinde mirum eſſe non debet, quòd ubi deperditur, totus pereat.

QUÆSTIO QUARTA.

A quo, & qualiter fidei habitus producatur.

NOtandum primò, citra controverſiam eſſe, quòd cauſa *materialis*, ſeu ſubjectiva fidei infuſæ ſit intellectus hominis, vel Angeli viatoris; quippe, ut diximus, cùm habitus ille ordinetur ad cognitionem rerum ſupernaturalium, quæ nonniſi per divinam revelationem innoteſcunt, neceſſum

ſum eſt, quòd in ea facultate ſubjiciatur, quæ unica cognoſcitiva eſt, & capax perceptionis ejuſmodi objectorum. Cauſa autem *formalis* illius, alia non eſt, quàm ipſa prima veritas in dicendo, & revelando: habitus namque non aliam habent cauſam formalem, per quam innoteſcant, & ab aliis diſtinguantur, quàm illam rationem formalem objecti, à quo ſpecificantur eorum habituum actus: & *finalis* ſimiliter cauſa fidei eſt ipſa hominis juſtificatio, ac ſalus, juxta illud S. Petri 1. cap. 1. *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum*. Reſtat igitur dicendum aliquid de cauſa efficiente.

Notandum ſecundò, omnes Theologos convenire habitum fidei infuſæ non produci, vel generari à repetitis actibus credendi myſteria ob revelationem divinam: ideo enim habitus virtutum Theologicarum dicuntur infuſi per ſe, & non ſolùm per accidens, quia ex natura ſua poſtulant non fieri ab actibus, ſicut fiunt habitus acquiſiti: ſed divinitùs conceduntur ad modum potentiæ, quæ ordinatur, non ad faciliùs, ſed ad ſimpliciter operandum; ideoque certum eſt hos habitus à Deo infundi. Difficultas autem eſt, an fidei habitus per ſe, ita poſſint à Deo infundi, ut ſeorſim ab aliis habitibus ſpei, maximè charitatis, ac gratiæ ſanctificantis produci poſſint. Circa quam difficultatem reſolvendam triplex eſt Authorum ſententia: *Plurimi* namque docent cum Suarez diſp. 7. ſect. 5. num. 6. habitum fidei ſæpè infundi ſine habitu gratiæ ſanctificantis: *nonnulli* verò cum Soto lib. 1. de Natura, & Gratia cap. 6. contendunt, quòd licèt habitus fidei non infundatur extra ſacramentum; infunditur tamen fides habitualis in baptiſmo homini aliunde diſpoſito per fidem actualem, licèt habeat obicem ad habitum gratiæ ſanctificantis; quia, inquiunt, cùm baptiſmus ſit ſacramentum fidei, ſaltem habebit hujus habitus fidei infuſionem pro effectu. *Tertia* denique ſententia negat infundi unquam habitum fidei abſque habitu gratiæ.

Notandum tertiò, habitum eſſe quoddam veſtigium ipſius actus ab eo relictum in potentia, ac impreſſum, illumque inclinans in objectum ejuſdem actus, ut alios ſimiles actus producat. Sicut enim actus formaliter per modum tranſeuntis movet, & inclinat potentiam in ſuum objectum; ita habitus eſt quædam habitualis, ac perſeverans inclinatio, potentiam, quantum eſt ex parte ſua, movens continuò in idem objectum, maximè quando iſtud occurrit, & facultati objicitur; quando enim frequenter aliquos actus circa objectum aliquod elicuimus, experimur nos paulatim magis, ac magis ad ſimiles actus exercendos inclinari, & præſente objecto quodammodò violenter rapi, itaut neceſſe ſit nobis vim inferre, ut ab ejuſmodi actibus abſtineamus. Porrò actus ille, quo generatur habitus, conſiderari poteſt duobus modis: *Primò*, quatenus eſt quædam qualitas potentiæ inhærens; itaut ipſa hanc nullo modo percipiat, nec ſenſibilem habeat, vel dum producitur, vel dum inhæret: *Secundò*, quatenus ipſam potentiam ſenſibiliter afficit, ipſaque per eum vitaliter tendit in objectum. His præmiſſis duo hic occurrunt determinanda. *Primum*, utrùm neceſſariò fidei habitus cum habitu charitatis, & gratiæ ſanctificantis infundatur: *Secundum*, utrùm actus fidei infuſæ producere poſſint habitum fidei acquiſitæ.

CONCLUSIO PRIMA.

Fides ſemper infunditur cum habitu charitatis, quanquam reverà poſſint ſeorſim infundi. Hæc eſt Doctoris, quantum ad utramque partem, in 3. d. 36. num. 30. ubi loquens de virtutibus Theologicis, & earum connexione, ait: *Sed nunquid in fieri, vel in infuſione ſunt connexæ, ita quòd una non poſſit infundi ſine alia? Reſpondeo quæcumque ſeparari poſſunt in eſſe, poteſt Deus ſeparare in fieri; & ideo quantum eſt ex ſe non neceſſariò connectuntur in infuſione, ſed ex liberalitate divina connectuntur: quia Deus totum hominem perficit; ita quòd ſicut corporaliter nullum ſanavit, niſi perfectè: ita etiam ſpiritualiter non ſanat hominem, niſi perfectè ſanet: perfecta autem ſanitas eſt, ſi quantum ad intellectum habet fidem, & quantum ad voluntatem, ſpem, & charitatem*. Quibus verbis Doctor docet ſecundùm legem, & viam ordinariam Deum in juſtificatione ſimul infundere Fidem, Spem, & Charitatem, quamquam illas virtutes ſeorſim poſſit infundere.

Probatur prima pars: Primò quidem ex Concilio Viennenſi, ubi determinatur probabilius eſſe, tam parvulis, quàm adultis, infundi per baptiſmum gratiam, & virtutes. Et ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. ubi dicitur in juſtificatione, Fidem, Spem, & Charita-

ta-

tatem ſimul infundi. *Unde*, inquit, *in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accepit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, Fidem, Spem, & Charitatem*. Quæ verba nolim tamen ſic accipias, quaſi nuſquam illæ virtutes ſeorſim poſſint infundi, quod ita fiet ſi juſtificandus ſit optimè ad eas virtutes diſpoſitus, vel niſi aliquas ex illis virtutibus ante habuerit. Subdit enim: *Nam fides, niſi ad eam ſpes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum Chriſto, neque corporis ejus vivum membrum efficit, qua ratione veriſſimè dicitur fidem ſine operibus mortuam, & otioſam eſſe*. Ubi apertè ſupponit fidem quandoque nobis priùs infundi, quàm charitatem; agit enim de totali hominis converſione, & juſtificatione, qua infidelis converſus juſtificatur per infuſionem Fidei, Spei, & Charitatis, atque fidem infuſam, niſi accedat ſpes, & charitas, non efficere nos membrum Chriſti, ſed otioſam, & mortuam eſſe, quæ utique minùs congruè dicerentur, ſi fides nunquam nobis infunderetur ante charitatem.

Quòd autem id non fiat ordinariè, probat Doctor ex d.3. de pœniten. cap. *ſunt plures, &c.* Ubi dicitur, quòd Deus neminem unquam ſanavit, quem ex integro non fecerit ſanum, ad cujus probationem profertur illud Matth.9. ubi dicitur, quòd *totum hominem ſanum fecerit in Sabbato*, quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione peccati liberavit. Subditur autem in eo Canone ratio hujuſce aſſertionis: *Quædam enim*, inquit, *impietas infidelitatis eſt, ab illo, qui juſtus, & juſtitia eſt, dimidiatam ſperare veniam*. Congruum eſt igitur, ait Doctor, quòd Deus, qui hominem ſanat per infuſionem virtutum ſupernaturalium, eum ex integro ſanum efficiat, ac ſubinde, quòd tres eas virtutes ſimul infundat.

Nihilominus ſecunda pars etiam eſt evidens, nempe, quòd Deus interdum priùs fidem, & ſpem infundat, quàm charitatem, ut docet S. Auguſtinus l.1. ad Simplicianum qu.2. circa initium, ubi ait: *In quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cœlorum*. Loquitur autem de Catechumenis habentibus fidem ſine charitate; unde ſubdit: *In quibuſdam tanta eſt, ut jam corpori Chriſti, & ſancto Dei templo deputentur*. Hinc concludit: *Fiunt ergo inchoationes quædam fidei conceptionibus ſimiles: non tamen ſolùm concipi, ſed & naſci opus eſt, &c.* Quibus verbis ſignificat S. Doctor, aliquem initio ſuæ converſionis poſſe habere fidem, quamvis nondum habeat ſpem, & charitatem. Quod utique verum apparet ex Joan. 12. ubi de quibuſdam Principibus Judæis dicitur: *Veruntamen ex Principibus multi crediderunt in eum, ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei*. Quibus ſignificatur eos Principes habuiſſe quidem fidem, non verò ſpem, & charitatem.

Probatur etiam ratione: Congruum enim videtur, quòd quando aliquis habet diſpoſitiones ex ſe prærequiſitas ad habitum fidei, eum accipiat, etiamſi ob defectum diſpoſitionis prærequiſitæ ad charitatem illum non poſſit ſuſcipere: ſed adultus poteſt interdum habere omnes diſpoſitiones prærequiſitas ad habitum fidei, etiamſi non habeat illas, quæ prærequiruntur ad charitatem: igitur congruum eſt, ut ipſi fidei habitus infundatur, dum baptiſmum cum hac diſpoſitione ſuſcipit, v.g. etiamſi propter indiſpoſitionem, habitum gratiæ ſanctificantis, & charitatis non poſſit recipere. Major conſtat: Solet enim Deus, quatenus eſt author naturæ, aut gratiæ, formam producere ſecundùm diſpoſitionem ſubjecti. Minor verò probatur: fieri enim poteſt, ut adultus paratum habeat animum ad credendum, imò, & de facto credat omnia myſteria fidei, ut revelata a Deo, & propoſita ab Eccleſia, nec non, ut profiteatur illam fidem, quòd accedat ad baptiſmum, habens aliunde affectum aliquem pravum, puta, odium proximi, quo in caſu ille haberet omnes diſpoſitiones prærequiſitas ad recipiendam fidem; non autem ad recipiendam charitatem; ac ſubinde poſſet fidem ſine charitate recipere.

Repones, quòd ipſa indiſpoſitio ad recipiendam charitatem eum indignum efficiat, ut ei fidei ſupernaturalis habitus conferatur; ac proinde, qua ratione non poteſt recipere charitatem, eadem non poteſt fidem conſequi.

Contra. Demeritum, ſeu indignitas ſufficiens, ut Deus moveatur ad auferendum habitum charitatis, non ſufficit, ut itidem moveatur ad auferendum habitum fidei, qui conſervatur in anima, etiam deperdita charitate: igitur pari ratione indignitas ad recipiendam charitatem non obſtabit, ut quis recipere poſſit habitum fidei. Probatur conſequentia: non enim eſt major gra-

tia, quòd Deus peccatori gratiam fidei infundat, quàm quòd eam in ipſo conſervet, nec unum magis Deum dedecet, quàm alterum; igitur utrumque ex æquo fieri poteſt.

Ex iis apparet facilè conciliari pugnantem Authorum ſententiam circa infuſionem fidei conjunctim, vel ſeorſim à charitate, & gratia ſanctificante, quòd nempe Deus nuſquam infundat habitum fidei, ſine habitu charitatis, quando ſubjectum eſt ſufficienter diſpoſitum ad utrumque habitum excipiendum, infundit verò unum ſine altero, quando habet quidem diſpoſitionem ad receptionem unius habitus, non verò ad receptionem alterius.

CONCLUSIO SECUNDA.

Actus ſupernaturales Fidei, Spei, & Charitatis in nobis viatoribus generant habitus naturales, & acquiſitos circa idem formale objectum, in quod actus ſupernaturales illorum habituum tendunt. Hæc eſt pariter Doctoris in 3.d.23. num.4. ubi probat dari in nobis fidem acquiſitam; *Tum quia* S. Auguſtinus dicit, quòd non crederet Evangelio, ſeu rebus in ipſo contentis, niſi crederet Eccleſiæ Catholicæ: ergo poteſt aliquis credere Evangelio ob ſolam Eccleſiæ authoritatem; cùm autem poſſit credi fide humana rebus approbatis ab Eccleſia, ſequitur, quòd poſſit quis fide acquiſita credere myſteriis fidei contentis in Evangelio. *Tum quia* ſi puer Judæus non baptizatus educaretur inter pueros Chriſtianos, nec ſciret ſe eſſe Judæum, aut non baptizatum, ipſe iiſdem omnino myſteriis crederet, quibus crederent Chriſtiani: at non crederet per fidem infuſam, quæ non conceditur infideli ſine baptiſmate, quod ipſe non accepit: igitur crederet per fidem acquiſitam.

Confirmat ex eo, quòd nos ipſi credamus multis rebus ex relatione parentum, & aliorum, quos non vidimus: Igitur, inquit,
,, pari ratione propter eandem veritatem
,, credere poſſemus fide acquiſita eadem my-
,, ſteria, quæ fide divina credimus: tum de-
,, nique quia ſi aliquis baptizatus, qui cre-
,, didit fide infuſa omnibus articulis, inci-
,, dat in hæreſim nolendo credere uni arti-
,, culo, putà Trinitati perſonarum, in eo
,, ſtatu non ampliùs habet fidem ſuperna-
,, turalem, ut ſuprà dictum eſt, nec tamen
,, minùs firmiter credit aliis articulis, quàm
anteà, quatenus ipſos propria experien- ,,
tia percipit, qui enim labitur in hæreſim ,,
propter negatam realem Chriſti D. cor- ,,
poris in Euchariſtia præſentiam, experi- ,,
tur ſe non minùs firmiter credere unita- ,,
tem Dei, perſonarum Trinitatem, In- ,,
carnationem, &c. quàm anteà: at non ,,
illis credit fide infuſa, quia illam perdi- ,,
dit per hæreſim: igitur credit fide acquiſi- ,,
ta; ac ſubinde datur illa fides acquiſita, ,,
non ſolùm actualis, ſed etiam habitualis. ,,

Nec refert, quòd Doctor ibi aſſerat illam fidem acquiſitam non comparari per elicitos actus ſupernaturales fidei infuſæ; ſed dumtaxat per actus merè naturales; ſufficit enim quantum ad propoſitum, quòd approbet Doctor dari fidem acquiſitam circa idem objectum formale, in quod tendit habitus fidei infuſus: quod etiam alibi probat, maximè quodlib. 14. ubi expreſsè ait, quòd *Deo immediatè revelanti poſſet quis credere credulitate acquiſita*.

Quòd autem reverà actus ſupernaturales producere poſſint habitum acquiſitum naturalem, patet, quia actus producit habitum, quatenus potentia per eum ſenſibiliter movetur, ſive fertur in objectum: at intellectus eodem planè modo perceptibili, ac veluti ſenſibili fertur in objectum per actum ſupernaturalem, ac per naturalem: igitur uterque actus in eo producit habitum. Major conſtat, non enim aliter per actus repetitos facilitatur potentia, & habitum acquirit producendi actus ſubſequentes, quàm quia, ut dictum eſt, illi actus, ut ſenſibiles, relinquunt ſui veſtigium in potentia. Minor probatur, non enim aliter potentia ex parte ſua influit in actus ſupernaturales, quàm in naturales, nec illi eam ſenſibiliter afficiunt aliter, quàm hi; itaut nullo modo poſſimus percipere, ac diſtinctè cognoſcere, utrùm producamus actum ſupernaturalem, an verò dumtaxat naturalem; & conſequenter cùm potentia eodem modo ſe habeat circa objectum per actus ſupernaturales, ac naturales, inde fit, quòd quemadmodum actus naturales producunt habitum, etiam & ſupernaturales debent producere.

Confirmatur ipſamet experientia, qua conſtat juſtos, qui ſæpiùs ſe exercent in aliquo actu virtutis ſupernaturalis, acquirere magnam in ejus exercitio facilitatem: quod eſt apertum ſignum eos acquirere habitum naturalem: ergo actus ſupernaturales hujuſmodi habitum gignunt.

Chi-

Objicies primò: Actus non producunt habitus, niſi ſimiles eis, à quibus geniti ſunt: atqui actus ſupernaturales non generantur ab habitibus naturalibus: ergo illi nequeunt ejuſmodi habitus producere.

Diſtinguo majorem: Actus illi non producunt habitus, niſi omni ex parte ſimiles illis habitibus, à quibus ſunt geniti, nego: aliqua ex parte, concedo: habitus autem geniti per actus ſupernaturales ſunt ſimiles habitibus infuſis, non quidem ſecundùm rationem ſupernaturalitatis, ſed ſecundùm rationem inclinationis, & determinationis potentiæ ad tendendum in objectum: ad hoc enim ſufficit, quòd potentiam formaliter inclinent ad eliciendum aliquem actum circa objectum formale ejuſmodi actuum ſupernaturalium, abſtrahendo à ratione naturalis, vel ſupernaturalis; hoc ipſo enim, quo potentia ita inclinatur, ſufficienter determinatur ad iſtum actum facilè eliciendum.

Objicies ſecundò: Non minùs diſtinguuntur fides acquiſita, & infuſa, quàm ſcientia & opinio: ſed ſcientia non poteſt parere habitum opinionis, nec opinio habitum ſcientiæ: igitur aſſenſus fidei elicitus propter auctoritatem Dei non poteſt generare habitum credendi, propter ſolam auctoritatem humanam.

Nego majorem: & ratio diſparitatis eſt, quòd opinio, & ſcientia habeant omnino diſtincta objecta formalia: fides autem infuſa, & acquiſita non diſtinguuntur penès objecta formalia; ſiquidem utraque tendit in idem objectum formale, nempe in rem revelatam credendam propter auctoritatem Dei: abſurdum enim eſſet dicere, quòd non poſſet quis viribus naturæ credere aliquid eſſe verum, quia eſt revelatum à Deo, ſicut poteſt credere aliquid eſſe verum, quando judicat hominem veracem iſtud dixiſſe, nam ſine dubio Dei revelatio probabiliter cognita, eſt fortius motivum, ut inducat hominem ad credendum, quàm revelatio hominis.

Adde quòd, ſi non poſſet quis ob idem motivum credere fide humana, & divina, ſed neceſſariò moveri deberet alio motivo, ut credat per fidem humanam, & alio per fidem divinam, ſequeretur, quòd etiam cognoſcere poſſet, quando moveretur uno motivo, & quando moveretur altero; & conſequenter poſſet cognoſcere, quando eliceret actum fidei ſupernaturalis, aut quando dumtaxat eliceret actum fidei acquiſitæ, & ſic à paritate rationis diſtinctè poſſet cognoſcere, quando haberet charitatem ſupernaturalem, & quando non haberet, & per conſequens poſſet cognoſcere certò abſque ulla revelatione ſe eſſe in ſtatu gratiæ, aut non eſſe; quod utique erroneum eſſe demonſtrabimus agendo de gratia juſtificante. Conſtat ergo fidem acquiſitam, & infuſam poſſe verſari circa idem objectum formale, & per idem motivum, quod inſuper confirmatur: poſſet enim Deus revelare homini, vel Eccleſiæ, quòd ſubvenire pauperi, v.g. eſſet honeſtum honeſtate naturali, nihil revelando de particulari honeſtate, quam haberet, ut conducit ad vitam æternam; quo in caſu poſſet voluntas per habitum naturalem miſericordiæ tendere in illum actum: ergo habitus naturalis tendere poteſt in objectum ſola fide naturali cognitum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Actu Fidei Divinæ.

EXplicato Divinæ Fidei objecto, & habitu, ex quibus tamquam ex principiis procedit actualis fides, recto ordine occurrit conſideratio, & diſceptatio de ejuſmodi fidei actu. Cùm autem hic ſit duplex, *Internus* videlicet, qui eſt ipſemet aſſenſus firmus in auctoritate Dei obſcurè revelantis fundatus; & *Externus*, qui eſt ipſa exhibitio ſenſibilis, ac declaratio actus interioris fidei, ſeu illius profeſſio, per aliquod ſignum externum, & apparens, quo internus fidei actus manifeſtatur, & declaratur: Hinc de hoc duplici actu agendum erit in præſenti Articulo, inquirentes, ac reſolventes: *Primò*, quid & quotuplex ſit fidei actus internus: *Secundò*, quæ ſit ejus certitudo: *Tertiò*, qualiter & quando ſit neceſſarius: *Quartò*, qua ratione voluntas ad ipſum concurrat: *Quintò* denique, quomodo & quando neceſſe ſit externo ſigno fidem profiteri.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid & quotuplex ſit Actus Fidei internus.

N*Otandum primò*, hanc proferri Fidei definitionem ab aliquibus Theologis, ex S. Auguſtino, qui lib. de Prædeſtinatione Sanctorum cap.2. dicit, *credere nil aliud eſſe*, *quam*

quàm cum aſſenſione cogitare: quam utique definitionem ſic explicat S. Thomas qu. 2. art. 1. ut velit illis verbis comprehendi genus, & differentiam ipſius fidei; nam *cogitatio* locum generis tenet: *aſſenſus* verò denotat differentiam ipſius actus fidei à cognitione evidenti, quatenus ſignificat aliquam libertatem in ipſa adhæſione intellectus, qua firmum præbet aſſenſum alicui propoſitioni propter ſolam auctoritatem divinam. Quod utique explicari videtur ex ipſomet S. Auguſtino, qui lib. *de Spiritu, & Littera* cap. 31. ait: *Quid eſt credere, niſi conſentire verum eſſe, quod dicitur?* Itaque *aſſenſus* ille, licèt non ſit actus voluntatis, qui potiùs dicitur *conſenſus*, eſt tamen elicitus dependenter à conſenſu voluntatis: quapropter *Suarez* diſput. 6. ſect. 1. n. 9. & *de Lugo* diſp. 8. ſect. 3. n. 30. apprimè notant, quòd etſi illa explicatio S. Thomæ videatur acuta, non tamen eſt ad mentem S. Auguſtini; quippe S. Auguſtinus ibi non intendebat definire fidem divinam, ſed ſolùm explicare aliquod prædicatum genericum, ex quo probaret contra Semipelagianos non ſolùm progreſſum, vel augmentum, ſed etiam ipſum initium fidei debere in nobis eſſe ex Dei gratia. Ad quod uſurpat piam cogitationem, quæ videtur genus fidei divinæ: per eam enim videtur convenire cum fide humana: ex ea autem infert fidem ad ſalutem ſpectantem eſſe dumtaxat ex gratia Dei; quoniam, inquit S. Paulus ad Philipp. 3. *Non ſumus ſufficientes aliquid cogitare ex nobis, quaſi ex nobis*, ſcilicet in iis, quæ ad pietatem pertinent, ut ibidem explicat ſanctus Auguſtinus: quapropter alia inveſtiganda eſt fidei definitio.

Notandum ſecundò, definitionem fidei, quam communiter recipiunt Theologi, tradi ab Apoſtolo ad Heb. 11. ubi ait: *Eſt autem fides ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*. In qua definitione fit ſermo de fide actuali, quidquid in contrarium reclamet Eraſmus, qui in ſuis Annotationibus ad eum locum vult nomine *fidei* ibi non ſignificari actum intellectum, ſed voluntatis, qui dicitur *fiducia*: quæ etiam ſententia videtur fuiſſe S. Damaſceni lib. 4. de Fide cap. 11. at licèt ſenſerit ibi fuiſſe ſermonem de fiducia; non tamen de illa ſola, ſed ſimul etiam de fide intellectuali, ut explicat Magiſter ſententiarum diſt. 23. Idque colligitur ex ipſo contextu Apoſtoli, qui poſtquam *in fine capitis* 10. dixerat: *Juſtus ex fide vivit*; ſtatim cap. 11. incipit de eadem fide dicere: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium*: & de eadem ſubdit: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo; quia accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt*. Quod quidem ad intellectum pertinet, & poſtea de eadem fide addit: *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, &c.* & alia exempla affert, quæ omnino dicunt aſſenſum intellectualem. *Advertendum* etiam non ibi ſermonem inſtituere Apoſtolum de fide objectiva, ſeu de objecto fidei, ſed de fide ipſa formali, ſeu de aſſenſu noſtro interno; nam fides objectiva ſunt res, quæ ſperantur, & non apparent: fides autem, quæ hic definitur, eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & argumentum non apparentium; ac ſubinde condiſtinguitur ab objecto fidei; objectum enim non eſt ſubſtantia, ſeu fundamentum ſui ipſius, neque argumentum probat ſeipſum. Utrùm autem præfata fidei definitio accurata ſit, an verò ſit dumtaxat ejuſdem fidei encomium, ut vult Eraſmus, aut ſola illius per effectus deſcriptio, ut volunt aliqui Theologi, determinandum eſt.

Notandum tertiò, omnes actus internos fidei infuſæ eſſe ejuſdem ſpeciei, utpote cùm habeant idem objectum formale, nempe divinam veracitatem, & idem motivum, hoc eſt, eamdem revelationem divinam, quæ non variatur ſpecie, licèt diſtincta ſpecie objecta manifeſtet. Nec obſtat, quòd actuum fidei aliqui videantur affirmantes, alii verò negantes, putà cùm credimus id non eſſe, nec futurum eſſe, quod taliter à Deo negatur, exempli gratia cùm credimus inferni pœnas nuſquam finiendas, quoniam Deus aſſerit illas eſſe æternas; hic enim aſſenſus, quamvis videatur negativus, nihilominus eſt reverà affirmativus; non enim hæc aliam ob cauſam credimus, quàm quia Deus, qui verax eſt in dicendo, iſta revelavit. Unde actus ille potiùs eſt aſſenſus, quàm diſſenſus.

Adde quòd, non credamus pœnas inferorum nuſquam finiendas, quàm quia credimus illas fore æternas: credere autem aliquid eſſe æternum, non eſt aſſenſus, & diſſenſus: igitur actus fidei non videntur hac ratione ſpecie diſtingui: quamobrem hic ſupereſt inveſtigandum quomodo dividatur actus internus divinæ fidei, penès diverſum modum tendendi in Deum proponentem objecta credenda.

CON-

CONCLUSIO PRIMA.

F*Ides rectè definitur ab Apoſtolo, ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.* Ita Seraphicus Doctor diſt. 23. art. 1. qu. 5. cum cæteris Theologiæ Prin-
„ cipibus. Quam utique Concluſionem ſic
„ egregiè probat: Tunc definitio, ſive no-
„ tificatio eſt rectè aſſignata, quando nihil
„ continet ſuperfluum, nihil etiam dimi-
„ nutum. Et hoc eſt quando per ipſam no-
„ tificationem ipſius definiti eſſentia planè
„ indicatur, & apertè manifeſtatur, & ab
„ omnibus aliis ſeparatur: hoc autem eſt
„ reperire in propoſito, ſi quis attendat.
„ Nam ipſa fides ſecundùm eſſentiam ſuam
„ aliquid reſpicit ex parte intellectus, & ali-
„ quid ex parte affectus. Habet enim affe-
„ ctum ſtabilire, & intellectum illumina-
„ re. Et in quantum affectum ſtabilit, di-
„ citur *ſubſtantia*, ſive fundamentum: in
„ quantum autem intellectum illuminat,
„ dicitur *argumentum*: Ut ergo plenè fidei
„ eſſentia explicaretur, oportuit eam defini-
„ ri, ſive notificari, ut diceretur ſubſtantia
„ ſimul, & argumentum; debet enim defi-
„ nitio totam eſſentiam definiti in ſe clau-
„ dere: debet etiam nihilominus apertè no-
„ tificare. Quoniam ergo habitus virtutis
„ dupliciter notificari habet, videlicet per
„ finem ultimum, & per ſuum objectum:
„ finis autem ipſius fidei conſiſtit in æter-
„ na beatitudine, quam ſperamus, & ita
„ in rebus ſperandis: objectum autem con-
„ ſiſtit in veritate non viſa, & ita in rebus
„ non apparentibus: ideo opportunum fuit
„ fidem definiri per res ſperandas, & non
„ apparentes, ut ſic notificatio fidei non
„ ſolùm eſſentiam definiti explicaret ple-
„ nè per intellectum, & affectum, ſed et-
„ iam manifeſtaret apertè per finem, &
„ objectum. Debet etiam definitio defini-
„ tum ab omnibus aliis ſeparare. Et quo-
„ niam fides formata diſtingui habet à fi-
„ de informi, diſtingui etiam habet ab ha-
„ bitu cujuſlibet alterius virtutis: à fide,
„ inquam, informi diſtinguitur, in quan-
„ tum ſuſtentat totam fabricam ſpiritua-
„ lem: ab aliis autem virtutibus in quan-
„ tum veritati non viſæ facit adhærere.
„ Ideo quantum ad hæc duo, dicitur ſub-
„ ſtantia rerum ſperandarum, ut diſtingua-
„ tur à fide informi. Et argumentum non
„ apparentium, ut diſtinguatur ab habiti-
„ bus aliarum virtutum, & ſic patet, quòd
„ prædicta notificatio nihil continet ſuper-
„ fluum, nihil diminutum, nec eſt in ea
„ clauſula, nec dictio, imò nec etiam ſyl-
„ laba otioſa. Fatendum eſt ergo ipſam eſ-
„ ſe convenienter, & ſecundùm artem aſ-
„ ſignatam; ita quòd in ſe habet verita-
„ tem, convertibilitatem, evidentiam, &
„ ſufficientiam adeo perfectè, & comple-
„ tè, ut nec peritiſſimi Philoſophorum
„ poſſent eam artificialiùs, & completiùs
„ aſſignare. „

Dices: Fides eſt qualitas, ut diximus: igitur rectè non dicitur ſubſtantia. *Reſpondet* Seraphicus Doctor, quòd ſubſtantia ſumitur duobus modis; ſcilicet propriè, & tranſumptivè, ſeu per appropriationem; Propriè quidem cùm ſignificat materiam, vel formam ſubſtantialem, vel compoſitum, vel rei cujuſque eſſentiam. Per appropriationem autem, quando ipſi convenit aliqua proprietas ſubſtantiæ: hoc autem poſteriori modo fides dicitur ſubſtantia, quia videlicet eſt fundamentum fabricæ ſpiritualis, quam ſuſtinet, quemadmodum ſubſtantia eſt fundamentum accidentium, & materia fundamentum formarum. Hinc S. Damaſcenus lib. 4. cap. 11. loco *ſubſtantiæ* ſcribit *hypoſtaſis*: dicendo *Fides eſt eorum, quæ ſperantur, hypoſtaſis & redargutio earum rerum, quæ non videntur.*

Dices ſecundò: Nulla virtus eſt argumentum, nec ullum argumentum eſt virtus: ſed fides eſt virtus: igitur non rectè dicitur argumentum.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor, etiam argumentum ſumi, vel propriè, vel per appropriationem. Propriè quidem argumentum dicitur quatuor modis: *Primò*, pro ratiocinatione: *Secundò*, pro brevi prolixioris diſcurſus collectione. *Tertiò*, pro medio, in quo conſiſtit tota vis argumentationis; *Quartò* denique, pro ipſa propoſitione maxima, in qua conſiſtit totius illationis firmitas, quæ omnia argumentum idcirco dicuntur, quoniam arguunt mentem, eamque illuminant, quatenus aliquid deprehendat, & ei firmiter adhæreat. Juxta quam acceptionem fides dici poteſt argumentum rerum non apparentium, quia mentem arguit & illuminat, ut præbeat aſſenſum rei obſcurè propoſitæ propter auctoritatem divinam: quemadmodum argumentatio movet intellectum, ut adhæreat propoſitioni manifeſtatæ, & probatæ.

Di-

Dices tertiò: Per fidem credimus pœnas æternas futuras: ſed illa credulitas non eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed potiùs timendarum, ac fugiendarum: igitur præfata definitio non convenit omni actui fidei.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor ad minorem, quòd credulitas ſuppliciorum poſſit conſiderari, vel per modum objecti, vel per modum finis; eſt autem, inquit, rerum ſperandarum non per modum objecti, ſed per modum finis; ideo enim credimus æterna ſupplicia, ut inde ſtimulemur ad beatitudinem æternam aſſequendam.

Dices denique: Fides eſt ſubſtantia totius ædificii ſpiritualis: ſed ad iſtud ædificium non minùs confert charitas, imò longè magis, quàm ſpes, ac ſubinde fides non minùs dici debet ſubſtantia rerum diligendarum, quàm ſperandarum: igitur præfata definitio non eſt ſufficiens.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor; quòd congruentiùs fides dicatur ſubſtantia rerum ſperandarum, quàm credendarum, vel diligendarum: Per hoc enim, inquit, quòd dicitur ſperandarum, magis datur intelligi finis virtutis, qui eſt ipſa beatitudo expectata, quàm per hoc, quòd dicitur credendum, vel amandum, vel timendum. Nam iſti actus non tantummodò ſunt in finem: ſed etiam in ea, quæ ſunt ad finem.

Verùm, ſi quis rem penitus inſpiciat, facilè deprehendet cum ſubtili Doctore d.23. præfatam definitionem Apoſtoli potiùs eſſe deſcriptionem fidei per ſuos effectus, quàm accuratam definitionem. Unde rectiùs fides actualis infuſa definiri poteſt, dicendo, quòd *fides eſt actualis aſſenſus firmus, ac certus intellectus creati, in auctoritate Dei obſcurè revelantis fundatus*. Dicitur *aſſenſus*, per quod quaſi genericè convenit cum plurimis actibus intellectus, v.g. ſcientiæ, opinionis, & fidei humanæ. Dicitur *actualis*, ut diſtinguatur à fide habituali. Additur *ſupernaturalis*, ut appareat illius diſcrimen ab omnibus actibus naturalibus intellectus. Additur *firmus*, *& certus*, ut diſtinguatur ab opinione, quæ non movet ad aſſenſum certum, & firmum; ſed probabilem, & dubium. Denique additur *propter auctoritatem Dei*, ut diſtinguatur à fide humana, quæ movet ad aſſenſum propter dumtaxat auctoritatem hominis proponentis.

CONCLUSIO SECUNDA.

Tribus modis actus internus divinæ fidei elici poteſt, *nempe vel credendo* Deo, *vel credendo* Deum, *vel credendo* in Deum. Hæc eſt communis apud Theologos. Probatur: Tot modis aliquis actus poteſt exerceri, quot habere poteſt diverſas tendentias in ſuum objectum principale, at fides tribus modis tendere poteſt in Deum, qui eſt ipſius objectum principale. Primò namque tendit in ipſum tamquam in objectum materiale, & attributionis, & ſic habetur primus actus, qui eſt *credere Deum*, hoc eſt credere Deum eſſe, ſeu exiſtere. Secundò fides tendere poteſt in ſuum objectum formale, quod eſt ipſa divina revelatio, ſeu auctoritas Dei revelantis; & ſic exurgit ſecundus actus fidei, nempe credere Deo, ſcilicet aliquid revelanti, ſeu proponenti tamquam verum, quia ipſe nec falli, nec fallere poteſt. Tertiò denique, quis tendere poteſt in Deum per pium voluntatis affectum inclinantem intellectum, ut aſſentiatur propoſitionibus fidei, & ſic tertius actus admittitur, nempe *credere in Deum*, ideſt, credendo in ipſum tendere tamquam in finem ultimum per affectum voluntatis, ſeu ut loquitur S. Auguſtinus ſerm. 18. de tempore &c. de verbis Domini; *credere in Deum, eſt credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & membris ejus incorporari*.

Nolim tamen exiſtimes tres illos modos tendendi in Deum importare totidem actus fidei realiter diſtinctos: enim verò in quolibet actu divinæ fidei tria hæc includuntur, nempe credere Deum, credere Deo, & credere in Deum; ſiquidem quilibet verus actus fidei divinæ habet pro ſuo materiali objecto ſaltem attributionis Deum ipſum, pro formali auctoritatem Dei revelantis, proceditque ab intellectu, ut ſtimulato, & excitato à voluntate: ſed hæc tria nihil ſunt aliud, quàm credere Deum, credere Deo, & credere in Deum: ac proinde tres illi modi credendi non important diverſos actus fidei.

Confirmatur; Si enim aliquid obeſſet quominus hæc tria uni, & eidem actui competere poſſent, maximè quia peccatores poſſunt credere Deum, & credere Deo, non autem credere in Deum; quia pio voluntatis affectu in ipſum non feruntur; at hoc

verum non apparet; ſiquidem dum peccatores ſunt, profitentur ſe credere in Deum; non quidem ſolùm in perſona Eccleſiæ, ut ſignificat S. Thomas, ſed etiam in perſona propria; unde S. Bernardus ſer. 24. in Cantica, peccatori tribuit fidem in Deum, quod utique ſumitur ex Scriptura Joannis 12. ubi dicitur; *Ex principibus multi crediderunt in eum; ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur; dilexerunt enim gloriam hominum, magis quàm gloriam Dei*: Illi ergo, qui dicuntur in Chriſtum credidiſſe, erant reverà peccatores, quippe cùm magis homines quàm Deum offendere timerent. Unde S. Chryſoſtomus hom. 52. in Matthæum: *Nihil prodeſt*, inquit, *ſi credas in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, niſi rectè vixeris.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrùm aſſenſus divinæ fidei ſit certior quolibet aſſenſu ſcientiæ, vel notitiæ naturalis.

NOtandum primò, quòd certitudo eſt firmitas, & conſtantia alicujus rei. Quę eſt triplex; ſcilicet certitudo *objectiva*, *ſubjectiva*, *& formalis*. Certitudo objectiva eſt neceſſitas, & immobilitas rei in ſe. Hæcque duplex eſt: nimirum neceſſitas, & invariabilitas *eſſentiæ*, *& exiſtentiæ*, quæ ſoli Deo competit, & neceſſitas *eſſentiæ*, *ſeu propoſitionis*, quæ eſt neceſſaria connexio prædicati cum ſubjecto. Quæ rurſus eſt triplex. Prima *Metaphyſica*, qua nequidem divinitùs res poteſt eſſe aliter, v. g. homo eſt rationalis. Secunda *Phyſica*, quando ſaltem naturaliter propoſitio non poteſt eſſe falſa, v. g. omnis ignis comburit. Tertia *Moralis*, quando propoſitio ſecundùm conſuetum naturæ ordinem vera eſt: hæc autem cùm non tollat contingentiam, etiam ad ſcientiam non ſufficit. *Certitudo formalis* eſt neceſſaria determinatio cognitionis ad veritatem. Quæ conſiderari poteſt, vel ex parte ſuæ cauſæ, vel ex parte ſui objecti. Primo ſenſu illud dicitur certius, quod habet certiorem cauſam, ſeu motivum; ſicque actus fidei certior eſt actu ſcientiæ, quia veritati divinæ innititur. Secundo ſenſu illud dicitur certius, quod pleniùs aſſequitur intellectus, & evidentiùs percipit, qua ratione actus ſcientiæ certior dicitur actu fidei, quia objecta ſcientiæ, utpote nobis proportionata, faciliùs percipimus. *Certitudo ſubjectiva* eſt firma adhæſio intellectus alicui objecto propter motivum infallibile. Hæc autem oritur, vel ex experientia, qualem habemus certitudinem de calore ignis, vel ex evidentia luminis naturalis; qualis eſt certitudo circa prima principia; vel ex debita illatione, qualis eſt certitudo de concluſione ex præmiſſis in legitima forma, & materia deducta. Unde ad certitudinem quatuor ex Doctore in Proœmio libr. 1. Poſt. colliguntur conditiones. Prima eſt, ut intellectus firmiter adhæreat. Secunda, ut illud, cui adhæret, ſit certum. Tertia, ut motivum propter quod adhæret ſit infallibile. Quarta, ut motivum ſit debitè applicatum.

Notandum ſecundò, ex noſtro Alenſi *q.68. memb.9. art.1.* Quòd inter ea, quæ certa „ dicuntur, *quædam* habent certitudinem „ ex ſe ipſis: *quædam* verò ex aliis. Ex aliis „ certitudinem habent, ut ex principiis con- „ cluſiones, & ex articulis fidei, quæ ſe- „ quuntur ad articulos; quia Deus juſtus eſt, „ reddet unicuique ſecundùm opera ejus. „ Quæ verò habent certitudinem ex ſe ipſis „ ſunt tribus modis. Nam quædam habent „ certitudinem ratione evidentiæ, ut prin- „ cipia, quæ ſunt per ſe nota, ut, de quoli- „ bet affirmatio, vel negatio, quædam verò „ habent certitudinem ex informatione con- „ ſcientiæ, & hæc eſt certitudo fidei, ſive „ formatæ, cùm enim prima veritas ipſam „ fidem inſpirat, ſic conſcientiam informat, „ ut ſi aliquis cogitur ipſa evidentia con- „ ſentire iſti veritati: Omne totum majus „ eſt parte: ita per habitum infuſum fidei, „ ipſa informatione conſcientiæ arctatur, „ & cogitur conſentire veritati primæ pro- „ pter ſe: unde ſicut negaret hoc; Omne „ totum majus eſt ſua parte contra ſuam „ ſcientiam: ita negaret quemvis articulum „ contra ſuam conſcientiam. Et ideo S. I- „ gnatius, cùm compelleretur, ut negaret „ Chriſtum, reſpondit ſe non poſſe nega- „ re, quia nomen ejus habebat ſcriptum „ in corde. Unde ad probandum qualem „ impreſſionem faciat fides in mente, poſt „ mortem ejus inventum eſt nomen Chri- „ ſti ſcriptum litteris aureis in corde ejus. „ *Item quædam* habent certitudinem ſenſu „ experientiæ, qualis eſt certitudo per mo- „ dum guſtus, vel tactus: talis certitudo „ eſt in virtutibus reſpectu ſuorum obje- „ ctorum, & in fide formata reſpectu cre- „ dibilium primæ veritatis. „

No-

Notandum tertiò, variam eſſe Theologorum ſententiam in aſſignanda præciſa ratione, cur fides ſit certior qualibet alia notitia. *Quidam* enim cum Cajetano contendunt aſſenſum fidei eſſe certiorem ſcientia ſecundùm ſe, non verò ſecundùm nos: *alii* verò volunt illam majorem certitudinem eſſe repetendam ex parte objecti, non verò ſubjecti; ita quòd fides ſit quidem certior qualibet ſcientia ex parte Dei, quia impoſſibile eſt ipſum falli, & fallere, ſcientia verò ſit certior ex parte ſubjecti, quàm fides; quia fides ſecum patitur dubitationem, non verò ſcientia. *Nonnulli* majorem illam certitudinem repetunt ex firmiore radicatione ipſius in ſubjecto; ita quòd fides longè tenaciùs, & immobiliùs inhæreat intellectui, quàm quilibet habitus ſcientificus. *Sunt etiam*, qui ingenioſè, & acutè philoſophantes, dicunt fidem eſſe quidem certiorem ſcientia appretiativè, non vero aliter. Quemadmodum enim, inquiunt, ille cenſetur magis diligere Deum, qui paratus eſt omnia propter ipſum relinquere; ſic ille dicendus eſt appretiativè magis certus, qui paratus eſt omnes aſſenſus naturales deſerere propter aſſenſum fidei: *Tandem* volunt aliqui ideo aſſenſum fidei certiorem eſſe quolibet aſſenſu ſcientifico, necnon & eo, qui procedit ab intelligentia, ſeu habitu primorum principiorum, quia ſcilicet elicitur à principio effectivo longè certiori, quàm ſit qualibet naturalis notitia ingenita, vel acquiſita.

Duo itaque hìc ſunt determinanda: *Primum*, utrùm fides ſit reverà certior qualibet alia notitia: *Secundum*, unde proveniat major illa certitudo.

CONCLUSIO PRIMA.

Aſſenſus fidei reverà certior eſt aſſenſu cujuslibet ſcientiæ naturalis. Ita Doctor pluribi, maximè verò in 4. diſt. 14. qu. 3. n. 5. ubi ait: *Illa verò ſunt excellentiora vera pro quanto ad ea non attingit lumen naturale viatoris: tum quia illa vera ſunt certiora, quàm multa alia, ad quæ attingit lumen naturale viatoris, quia vera ſunt ab illa veritate, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Unde habenti fidem, quòd Deus inſpiravit totam ſacram Scripturam, & quòd ipſe eſt veritas infallibilis; certius debet eſſe quidquid ab ipſo in Scriptura eſt revelatum, quàm illud, ad quod quicumque intellectus poteſt naturali lumine attingere*. Ita pariter docent *Alenſis* 3. part. qu. 68. *Seraphicus Doctor* in 3. diſt. 23. qu. 4. & *Angelicus* 2. 2. qu. 4. artic. 8. necnon & omnes penè Theologi contra Durandum in 3. diſt. 23. qu. 7. n. 10.

Probatur primò, ex Scriptura ſacra, quæ pluribi aſſenſum fidei longè certiorem eſſe docet quolibet aſſenſu elicito per ſcientias naturales. Hoc ipſum namque ſignificare voluit Chriſtus Dominus Lucæ 21. ut aliqui interpretantur, cùm ait: *Cælum, & Terra tranſibunt; verba autem mea non tranſibunt*, hoc eſt, Philoſophia deficiet è cælorum ſpeculatione, & inveſtigatione eorum motus, influxus, & incorruptionis: verba autem mea non deficient: Quapropter S. Petrus comparans certitudinem Prophetiæ, & fidei cum viſione oculorum, ait epiſt. 2. cap. 2. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem &c.* Idem ſignificat S. Joan. 1. cap. 5. *Si teſtimonium hominum accipimus*, inquit, *Teſtimonium Dei majus eſt*. At omnium clariſſimè hanc veritatem docet S. Paulus 1. ad Cor. 10. ubi loquens de doctrina noſtræ fidei, eamque comparans cum humana ſapientia, ita ſcribit: *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus*: & ad oſtendendum magis hanc fortitudinem, & certitudinem doctrinæ noſtræ fidei ſuprà omnem fortitudinem, & certitudinem humanæ ſcientiæ, ita ſubjungit: *Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus ut confundat ſapientes, & infirma mundi elegit, ut confundat fortia*. Id eſt, Deus, ut oſtenderet vim, efficaciam, & certitudinem doctrinæ noſtræ fidei, eos elegit ad illam prædicandam, qui juxta humanum judicium erant inepti ad docendum alios. Item 2. ad Cor. 10. ita ait: *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe adversùs ſcientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*: Quibus verbis Apoſtolus ſignificat doctrinam fidei, quam prædicabat, validiorem eſſe, ac proinde certiorem humanis ſcientiis, quibus Pſeudo-Apoſtoli adversùs eum utebantur.

Eamdem veritatem apertè docent SS. Patres, maximè S. Baſilius Concione in Pſal. 115. ubi ait: *Fides ſupra rationales methodos animam ad aſſenſum trahit*. Chryſoſtomus hom. 12. in epiſt. ad Heb. *Fides*, ait, *dici non poteſt, niſi cùm circa ea, quæ non videntur*

tur ampliùs, quàm circa ea, quæ videntur, certitudinem quis habuerit. Ipſis concinit S. Auguſt. lib.7. Confeſs. cap.10. ſcribens: *Faciliùs dubitarem vivere me, quàm eſſe veritatem, quam audivi in corde.* Necnon & S. Bernardus epiſt.190. cap.4. ubi docet fidem non eſſe æſtimationem dubiam: ut volebat Abailardus, ſed certitudinem, eamque longè majorem, quàm ſit Philoſophia.

Probatur etiam ratione; Ille enim aſſenſus eſt ſimpliciter certior omnibus aliis, qui eſt magis determinatus ad veritatem: ſed aſſenſus fidei magis eſt determinatus ad veritatem reſpectu ſui objecti, quàm ſit ullus aſſenſus naturalis: igitur eſt certior. Probatur minor: Ille aſſenſus eſt magis determinatus ad veritatem, qui innititur motivo magis immutabili, quantum ad veritatem: ſed aſſenſus fidei divinæ innititur motivo magis immutabili, quantum ad veritatem, quàm ſint motiva aſſenſus omnium habituum naturalium intellectus; ſiquidem nititur divina revelatione, ac veritate, quæ longè certior eſt, & magis immutabilis, quàm motiva omnia creata, quibus omnes notitiæ naturales innituntur: igitur aſſenſus divinæ fidei longè certior eſt, quàm ſit aſſenſus omnium habituum naturalium.

Deinde, Certitudo fidei divinæ pendet ex lumine infuſo, & divino, quod longè præſtantius eſt, ac perſpicaciùs veritatem indicat, quàm lumen naturale intellectus; ac ſubinde aſſenſus ille longè certior eſt.

Denique, Ille aſſenſus dicendus eſt certior, quo longè firmiùs, ac tenaciùs veritati propoſitæ adhærent homines, quàm adhæreant per alios quoslibet aſſenſus intellectus: ſed ita eſt de aſſenſu fidei per comparationem ad aſſenſus cujuslibet cognitionis naturalis; quod utique conſtat ex eo, quòd nullus Philoſophorum etiam peritiſſimorum voluerit unquam veritates, quibus aſſentiebatur, quaſque tuebatur ductu luminis naturalis, ad effuſionem uſque ſanguinis, & mortem propugnare: ſed Fideles innumeri omnem profuderunt ſanguinem, & ſapientiùs æſtimarunt ſubeunda graviora quæque ſupplicia, quàm aliquantulum à veritate ſibi per fidem cognita diſcedere; ac ſubinde tenaciùs inhærent Fideles propoſitionibus fidei, quàm peritus quiſque inhærere poſſit veritati ſibi per lumen naturale cognitæ.

Dices primò: Illud certius dicitur, de quo non poteſt quis eſſe dubius, quàm id, de quo poteſt dubitari: ſed dubitari poteſt de veritate nota per fidem: ſecus autem eſt de veritate nota per ſcientiam, quæ excludit omnem dubitationem: igitur aſſenſus fidei non eſt certior aſſenſu, qui haberi poteſt per ſcientiam. Major conſtat: ſiquidem certitudo illa cenſetur major, quæ omnem excludit dubitationem. Minorem admittit Doctor in 3. diſt.23. n.16. ubi objicit fidem infuſam non magis excludere omnem dubitationem, quàm fidem acquiſitam: *Adeo*, inquit, *non eſt certior quantum ad non decipi fides infuſa, quàm acquiſita.* Quam utique objectionem inſolutam relinquit, ait enim: *Si propter aliquam certitudinem majorem velitis dicere*, (nempe infuſam eſſe neceſſariam, non verò acquiſitam) *ſolvatis argumentum factum, quòd non.* At diſt.24. n.17. loquens de Prophetis, & Apoſtolis, qui habuerunt habitum inclinantem ad aſſenſum firmum omnibus revelatis, dicit illum non fuiſſe habitum ſcientiæ, quia non erat ex evidentia rei; *fuit tamen major certitudo fidei, quia fides non excludit omnem dubitationem: ſed aliqua dubitatio poteſt ſtare cum fide.* Minor etiam eſt evidens; notitia enim ſcientiæ, & primorum principiorum omnem omnino dubitationem excludunt, ac ſubinde eorum aſſenſus eſt certior aſſenſu fidei.

Nego minorem: Fides enim, omnem prorſus dubitationem ſaltem liberam, ſeu voluntariam, ac deliberatam non admittit; quamquam enim indebita deliberatio reperiri poſſit cum fide habituali, nuſquam tamen eſſe poteſt cum actuali, unde non officiunt majori certitudini fidei aliquæ dubitationes indeliberatæ. Ad Doctorem verò dico, eum, locis in objectione laudatis, ſolùm dubitando hæc dixiſſe, non verò confirmando; unde quodlib. 14. & 17. apertè contrarium docet, affirmans aſſenſum fidei omnem prorſus dubitationem excludere.

Dices ſecundò: Aſſenſus datus propter evidentiam certior eſt, quàm qui datur dumtaxat propter adheſionem: ſed aſſenſus ſcientiæ eſt propter evidentiam; fidei verò ſolùm propter adhæſionem, & imperium voluntatis: igitur &c. Major conſtat, nam aſſenſus propter evidentiam eſt neceſſarius, & naturalis, ac proinde immutabilis: aſſenſus autem propter adhæſionem eſt voluntarius; ac ſubinde non eſt ejuſdem certitudinis, & neceſſitatis.

Diſtinguo majorem: Si evidentia illa objecti efficaciori, ac firmiori motivo intelle-

ctus

ctus aſſenſum alliciat, quàm motivum illud, propter quod intellectus adhæret alicui propoſitioni propter teſtimonium dicentis, concedo: ſecus, nego. Certum eſt autem, quòd evidentia cujuslibet objecti naturalis non ſit æqualis virtutis, & efficacitatis cum divina veracitate, cui omnino repugnat falli, aut fallere; ac ſubinde minùs efficaciter pellicit aſſenſum intellectus; unde neganda eſt conſequentia.

Dices tertiò: Eò major eſt certitudo aſſenſus, quò ipſe aſſenſus eſt intenſior: at ſæpè contingit, quòd aſſenſus naturalis evidens longè major ſit, & intenſior aſſenſu fidei divinæ: igitur etiam eſt certior.

Diſtinguo majorem: Si illa intenſio attendatur penès certitudinem, concedo: Si penès entitatem actus, nego: Hæc enim intenſio major, aut minor aſſenſus, omninò indifferens eſt ad certitudinem; unde quantumcumque aſſenſus evidentiſſimus ſcientiæ naturalis creſceret, quantum ad ſui intenſionem, nuſquam perveniret ad certitudinem aſſenſus fidei divinæ; res enim inferioris ordinis, & ſpeciei quantumcumque creſcat intra ſuum ordinem, & ſpeciem, nuſquam attingit illam perfectionem, quæ reperitur in aliquo individuo, etiam infimo ſuperioris ordinis, & ſpeciei; quantumcumque enim perficiatur corpus in perfectione corporis, nuſquam attingeret perfectionem ſubſtantiæ ſpiritualis, etiam minimæ.

Dices quartò: Viſus eſt certior auditu, unde notitia intuitiva præſtantior eſt, quàm quæ per diſciplinam comparatur: ſed ſcientia eſt quædam intellectualis viſio, & inſuper ejus principia interdum reſolvi poſſunt in cognitionem intuitivam, ut patet in Mathematicis: ***Fides autem ex auditu***, inquit Apoſtolus ad Romanos 10. ***Nec ulla ejus principia reſolvi poſſunt uſque ad cognitionem intuitivam***: igitur aſſenſus ſcientiæ videtur certior aſſenſu fidei.

Diſtinguo majorem: Si viſus, & auditus ſint æquè perfecti, concedo: ſecus, nego; poteſt enim aliquis habens viſum valdè debilem videre columnam à ſe diſtantem, quam ligneam exiſtimabit: at audiens à viris fide dignis illam eſſe marmoream, in eo caſu certiùs credet auditis, quàm à ſe viſis: Idem autem, inquit Iſambertus diſt.22. art.3. contingit in præſenti difficultate: noſter viſus intellectualis, ſeu vis noſtra intelligendi ſecundùm ſe ſpectata, eſt valdè debilis in ordine ad objecta ſupernaturalia: & licèt per infuſionem divinæ fidei reddatur illis proportionata, quia tamen fides divina ſemper habet obſcuritatem ſibi adjunctam, fit, ut intellectus illa inſtructus non poſſit ſe ſolo ad ejus aſſenſum ſe determinare: at ſpiritualis noſter auditus habet divinam auctoritatem, ſcilicet primam veritatem ***in dicendo***, qua nihil poteſt eſſe certius; ideoque noſter intellectus plus debet ei deferre, & illi potiùs credere, quàm ſpiritali ſuæ viſioni, ſeu naturali ſuæ cognitioni.

CONCLUSIO SECUNDA.

Major illa certitudo fidei ſupra omnes notitias naturales, maximè provenit ex eo, quòd procedat ab habitu, vel auxilio, omnino, & infallibiliter determinante ad veritatem. Ita Doctor in 3. diſt. 23. n.18. ubi ait: ***Licèt fides acquiſita ſufficiat ad aſſenſum, & certitudinem actus, prout credere opponitur opinari: tamen non eſt ita perfectè certus, ſicut cum fide infuſa; nec eſſet actus ita intenſus, nec ſufficit in eſſe primo; quia fides acquiſita non perficit animam ita perfectè, ſicut infuſa***. Quibus verbis Doctor ſignificat rationem majoris certitudinis actus fidei eſſe repetendam ex ejuſdem habitu infallibiliter ad verum inclinante, ac determinante; quod utique luculentiùs declarat, & explicat quodlibeto 14. §.1. ubi probat fidei nullatenus poſſe ſubeſſe falſum, quia eſt participatio divini luminis; & conſequenter quemadmodum ipſum divinum lumen non poteſt inclinare, niſi in verum, ita & habitus infuſus fidei, cùm ſit ejuſdem ſpecialis participatio, non poteſt elicere actum, qui non ſit omnino certus.

Probatur itaque concluſio: Actus ille idcirco omnino eſt certior omnibus aliis, cum quibus genericè convenit, quia provenit à principio infallibiliùs, & efficaciùs determinante ad verum: ſed actus fidei provenit ab ejuſdem habitu, qui infallibiliùs, & efficaciùs determinat ad verum, quàm quilibet habitus naturalis: igitur hac ratione cenſendus eſt aliis certior. Major conſtat, non enim alia ratione actus ſcientiæ, aut intelligentiæ cenſetur eſſe certus, quàm quia illa principia, ex quibus procedit, inclinant infallibiliter ad verum, quantum ex ſe eſt. Minor etiam patet: Quia habitus fidei (cùm ſit nobilior, & intimior participatio divini luminis, quàm ſint omnes ſcientiæ naturales, quæ dumtaxat participant divinum lumen

men ſecundùm eſſe naturale, fides autem illud participat ſecundùm eſſe ſupernaturale, ac proinde modo nobiliori, & ſublimiori; inde eſt, quòd quemadmodum in entitate ſua eſt lumen præſtantius, ita & in operatione efficaciùs determinat ad verum.

Confirmatur: Si major illa certitudo non eſſet præcisè repetenda ex parte ipſius habitus fidei, deſumienda eſſet ex aliquo alio principio, maximè ex aſſignatis in ultimo notabili: ſed ita non eſt. *primus* enim ex eis dicendi modus, nempe quòd fides ſit quidem certior quoad ſe, non verò quoad nos, ſeu ut eſt in nobis, ſtare non poteſt; *Tum quia* ex Scriptura ſacra apertè conſtat actum fidei etiam, prout eſt in nobis, eſſe certiorem omnibus actibus ſcientiarum naturalium: quod utique indicat Apoſtolus ad Galatas. *Licèt nos*, inquit Apoſtolus, *aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizamus vobis, anathema ſit*. Ad quod magis inculcandum, tamquam veriſſimum, & certiſſimum, ſtatim repetit. *Et nunc iterum dico, ſi quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit*. Quibus verbis ſignificat nos debere firmiùs credere articulis, & veritatibus divinæ fidei, quàm ulli humanæ cognitioni, vel etiam Angelicæ perſuaſioni: *Tum quia* modus ille dicendi non explicat qualiter aſſenſus fidei cenſeri poſſet certior omni aſſenſu ſcientiarum naturalium; Nam ſi fides non magis certos non efficiat, quàm habitus naturales, nulla ratione illum certiorem poſſumus aſſerere. *Tum denique* quia omnis forma actuans, & informans ſubjectum aliquod, ei communicat neceſſariò formalem, & immediatum ſuum effectum juxta gradum ſuæ perfectionis: talis enim effectus nihil aliud eſt, quàm ipſamet actualis communicatio propriæ ſuæ formæ: ſed aſſenſus fidei divinæ eſt quædam forma actuans, & informans intellectum cujuſcumque Fidelis, & ejus primarius effectus (cui proprium eſt, quòd ſit certior quolibet naturali aſſenſu:) Igitur eundem gradum certitudinis confert intellectui, cui ineſt, ac ſubinde fides non ſolum eſt certior quoad ſe, ſed etiam quoad nos.

Nec valet reponere idem eſſe de lumine fidei proportione ſervata, quemadmodum de lumine Solis, quod quamvis ſecundùm ſe, & ex ſe ſit longè majus, quàm lumen candelæ, interdum tamen fieri poteſt, ut aer meliùs illuminetur à lumine candelæ, quàm à lumine Solis, propter obſcuram aliquam nubem conſtitutam inter Solem ipſum, & oculum videntem. Hoc, inquam, non juvat; ſiquidem exemplum iſtud non eſt ad propoſitum; quippe idcircò clariùs illuminat candela, quàm lumen Solis, quia eſt improportio ex parte medii ad recipiendum lumen Solis; nulla autem eſt ſimilis improportio inter habitum fidei, & intellectum, cui habitus ille immediatè ineſt.

Non etiam admitti poteſt *ſecunda ſententia*, nempe quòd fides ſit quidem magis certa ex parte objecti, non verò ſubjecti: hæc enim penè coincidit cum ſuperiori, & eiſdem momentis impugnatur.

Non etiam tertia, nempè quòd major fidei certitudo conſiſtat in majori ipſius radicatione in ſubjecto; quippe major, aut minor radicatio in ſubjecto nihil confert ad intentionem qualitatis, ut probatum eſt in Phyſicis; ſiquidem poteſt aliqua qualitas in ſummo divinitùs infundi, quæ longè majorem habebit in ſubjecto radicationem, quàm illa, quæ à cauſa naturali ſucceſſivè producetur; ac ſubinde non erit præſtantior ratione illius radicationis: igitur idem dicendum eſt de habitu, & aſſenſu fidei.

Non etiam *quarta*, nempe quòd ſcientia ſit quidem certior certitudine evidentiæ; fides verò certitudine ſcientiæ; licèt enim fides dependeat à voluntate, tamen voluntas non confert illi certitudinem, alioqui fides non haberet certitudinem intellectualem, ſed tantùm eſſet certa affectivè; nec aliter eſſemus certi de propoſitione fidei, quàm quia ita volumus, cujus tamen contrarium apparet; idcirco enim volumus aſſentiri Deo per fidem, quia cognoſcimus eum id revelaſſe, nec poſſe fallere, aut falli.

Denique non poteſt probari *ultima ſententia*, nempe quòd fides ſit certior quidem appretiativè, quàm ſcientia, non verò aliter: hæc enim major certitudo appretiativè ſolùm eſt affectiva, non verò intellectiva; ac ſubinde non eſt intrinſeca ipſimet fidei, quæ eſt habitus, aut aſſenſus intellectus. Deinde fides, & ſcientia poſſunt eſſe circa unum objectum, putà quòd Deus ſit unus, bonus, omnipotens, &c. quo in caſu voluntas non poteſt eſſe parata ad deſerendum lumen ſcientiæ, ut ſolo fidei lumine, & ductu, propoſito objecto aſſentiatur: Igitur, &c.

QUÆSTIO TERTIA.

An, & quomodo actus internus fidei ſit neceſſarius ad ſalutem.

Notandum primò, quantum ad præſens inſtitutum duplicem eſſe neceſſitatem, unam *præcepti*, alteram *medii*: Prior eſt obligatio proveniens ex præcepto, & lege à Superiore condita: poſterior verò eſt neceſſitas ejus, ſine quo aliquid obtineri nequit, ſive interim illud ſit ex natura ipſarum rerum, quæ ita inter ſe ſunt connexæ, ſicut alimentum dicitur neceſſarium ad conſervandam vitam animalis; ſive ex ordinatione ſuperioris decernentis, ut unum ſine altero non poſſit obtineri. Porrò inter utramque neceſſitatem hoc diſcrimen intercedit, quòd neceſſitas medii nullam excuſationem patiatur; neceſſitas verò præcepti interdum excuſationem admittat, quia non viget, niſi præceptum cognoſcatur ab eo, qui parere tenetur, atque in ejus poteſtate eſt illud exequi.

Notandum ſecundò, duplicem rurſus diſtingui medii neceſſitatem; unam quidem ſimplicem, & abſolutam, quando nempe medium deſtinatum ad aliquem finem obtinendum, tale eſt ut ſine ipſo realiter, & de facto habito finis non poſſit obtineri: aliam verò ſecundùm quid, quando nempe ſufficit, ut illud medium ſit, vel in re, vel in voto: Priori modo gratia ſanctificans eſt abſolutè neceſſaria ad ſalutem obtinendam: nullus namque ſalvari poteſt, qui reverà gratiam ſanctificantem non habuerit: Poſteriori verò modo baptiſmus, aut ſacramentum pœnitentiæ dicitur neceſſarium adultis, quia ſufficit, ut habeantur in voto, quando reverà non poſſunt obtineri; ſiquidem contritio cum voto baptiſmatis, aut ſacramenti pœnitentiæ ſuſcipiendi ſufficere poteſt ad ſalutem, ubi non adeſt facultas excipiendi illa ſacramenta. Quæritur ergo quanam ex illis neceſſitatibus neceſſarius ſit actus internus fidei ad ſalutem obtinendam.

Notandum tertiò, præter duplicem neceſſitatem medii, & præcepti, iterum duas alias poſſe ſubdiſtingui penès aliquem actum exercendum; unam quidem *per ſe*, & *directam*; alteram *per accidens*, & *indirectam*: *Directa* neceſſitas, ſeu *per ſe* exercendi aliquem actum cenſetur tunc eſſe, quando ratione propriæ ſuæ honeſtatis obligamur illum exercere, & non tantùm ratione alicujus alterius, ad quod obligamur; & ad quod aſſequendum eſt neceſſarius: tunc verò neceſſitas exercendi aliquem actum eſt tantùm *indirecta*, & *per accidens*, quando hæc naſcitur ex occaſione alicujus alterius, quod tenemur facere, & ad quod talis eſt neceſſarius. His præmiſſis determinandum eſt. *Primò*, an actus fidei divinæ ſit neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem omnibus omnino adultis. *Secundò*, an & quali præcepto idipſum ſit neceſſarium.

CONCLUSIO PRIMA.

Actus internus fidei divinæ eſt neceſſarius neceſſitate medii ad ſalutem conſequendam. Ita penè omnes Theologi quibus conſentit Doctor in 3. diſt. 25. qu. 1. n. 2. ubi ait: Dico, quòd fides infuſa ſit neceſſaria homini ſalvando pro omni ſtatu, quia ſicut anima non eſt accepta Deo, niſi ornetur, & perficiatur per charitatem quoad voluntatem; ſic non acceptatur à Deo, niſi perficiatur habitu ſupernaturali quoad intellectum: & ſicut potentiæ illæ ſunt naturaliter ordinatæ in actibus ſuis, quia intelligere præcedit velle, ſic in perfectionibus, quia priùs natura perficitur intellectus ſupernaturaliter, quàm voluntas, licèt ſimul duratione: iſta autem ſupernaturalis perfectio, qua anima determinatè aſſentit vero, & credit verum, eſt fides infuſa. Ubi licèt ſermonem inſtituat duntaxat de fide habituali, tamen nu. 6. apertè dicit, etiam eſſe neceſsarium actum fidei explicitum, ait enim: Dico, quòd neceſsarium fuit pro omni ſtatu habere actum implicitum de omnibus: tunc enim habetur actus implicitè, quando habetur habitus: ſed habere ſolùm talem actum non ſufficit, ſed in habente uſum rationis requiritur actus diſtinctior, & explicitus. Hæc Doctor.

Probatur itaque concluſio. Primò ex Scriptura ſacra, nam Habacuc c. 2. dicitur: *Juſtus ex fide vivit*: igitur, inquit S. Chryſoſtomus homil. de fide: *Nullus ſine fide vitam habuit*: Similiter S. Paulus ad Hebr. 11. *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*. Quo in loco Apoſtolus agit de fide, non habituali, ſed actuali. Ibidem autem Apoſtolus

ſtolus agit de fide actuali, ſive de actu fidei, ut indicat *ly* accedentem, quod ſignificat actu properantem, & tendentem in Deum. Hinc ad Galat. 3. & ad Epheſ. 2. & alibi paſſim, juſtificationem attribuit fidei, tamquam fundamento, & radici totius ſalutis.

Eamdem veritatem luculenter tradit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. ubi ait, quòd cauſa inſtrumentalis noſtræ juſtificationis, *eſt ſacramentum baptiſmi, quod eſt ſacramentum fidei, ſine qua nulli unquam contigit juſtificatio*. Hinc cap. 8. ait, quòd *fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix*; quapropter Canone 3. ſic definit, *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Cùm ergo ex mente Concilii fides ſit fundamentum, radix, & initium ſalutis, aut juſtificationis, haud dubium eſt, quòd ipſa ſit neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem.

Probatur etiam authoritate SS. Patrum, imprimis verò S. Auguſtini, qui hanc fidei ſummam neceſſitatem ad ſalutem conſequendam, pluribi inculcat, maximè verò in præfatione Pſal. 31. ubi docet non ſolùm in ſingulis hominibus, ſed etiam in ſingulis operibus fidem eſſe fundamentum pietatis, itaut ſine illa nemo pius, aut juſtus cenſeri poſſit. Quod utique præclarè etiam explicat ſerm. 38. de Tempore, ubi ait: *Fides eſt humanæ ſalutis initium, ſine hac nemo ad filiorum Dei conſortium poteſt pervenire, quia ſine ipſa, nec in hoc ſæculo quiſquam juſtificationis conſequitur gratiam, neque in futuro vitam poſſidebit æternam*. Ipſi concinit S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum in principio dicens: *Sine fide nulla poteſt prodeſſe, imò neque eſſe, converſio*. Et iterùm: *Sine hac fide nemo ad numerum filiorum poteſt pervenire*: Idem docent *S. Leo* ſermone 4. de Nativitate, & *S. Bernardus* epiſt. 77. Unde præclarè Doctor in 3. diſt. 23. nu. 14. ait, *Neceſſitatem fidei eſſe admittendam propter auctoritatem Scripturæ, & Patrum*.

Ratione etiam ſuaderi poteſt hæc veritas: Tum quia fides, ut dictum eſt, eſt fundamentum, & radix juſtitiæ: ſed ſine fundamento, non poteſt ædificium conſtrui, nec ſine radice arbor fructum edere poteſt: igitur nullus ſine fide reverà poteſt juſtificari, nec beatitudinem, quæ eſt juſtificationis fructus, obtinere: *Tum quia* extra Eccleſiam nulla eſt ſperanda ſalus: ſed fides eſt vinculum, quo invicem Eccleſiæ membra compaginantur: ergo ſine fide nemo poteſt inter Eccleſiæ membra connumerari, nec conſequenter ſalvari: Tum denique quia debet eſſe proportio mediorum cum fine: ſed beatitudo, quæ conſiſtit in viſione, & amore Dei, eſt ſupernaturalis: igitur media, per quæ debemus eam conſequi, debent pariter eſſe ſupernaturalia: ſed illa media ſunt Dei cognitio, & amor: igitur quemadmodum amor Dei eſt ſupernaturalis, nempe charitas: ita & Dei cognitio, quatenus eſt medium ad ſalutem, debet eſſe ſupernaturalis, qualis eſt cognitio, quæ habetur per fidem.

Dices primò: Ad ſalutem inſtituendam, & beatitudinem obtinendam ſufficit obſervare Dei mandata, juxta illud Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*: ſed eorum mandatorum obſervatio haberi poteſt naturæ viribus; ſiquidem Apoſtolus ad Rom. 2. teſtatur: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*: igitur per ſolam naturæ notitiam, & vires ingenitas, poſſunt præſtari omnia ad ſalutem neceſſaria; ac ſubinde non videtur ad eam abſolutè neceſſaria fides infuſa.

Reſpondeo negando minorem, & ad Apoſtoli auctoritatem dico, primò particulam *naturaliter*, ut explicat S. Auguſtinus lib. 1. *Spiritu, & Littera* cap. 27. non excludere cognitionem divinitùs infuſam, quam habuerunt etiam quidam Gentiles, ſeu illi, qui non cenſebantur ex Iſraelitis, puta Jetro, Job, & alii plurimi: ſed tantùm per illam particulam excludi legem Moſaicam, & Evangelicam; itaut ſit ſenſus, quòd Gentes, quæ legem ſcriptam à Moyſe, aut evulgatam à Chriſto, & ejus Apoſtolis, non habent, *naturaliter*, hoc eſt, naturæ ductu, & ipſo lumine à Deo, ut Auctore naturæ indito, ea quæ legis ſunt faciunt; quam quidem expoſitionem etiam admittit S. Thomas *ibidem ſect.* 3. Favet etiam ratio; ſicut enim ſunt peccata, quæ dicuntur contra naturam, ſic etiam gratia, & ſupernaturalis cognitio dici poteſt naturalis, hoc eſt naturæ conveniens, & conſentanea.

Vel dico per particulam *naturaliter* Apoſtolum ſignificare, quòd Gentiles aliqua præcepta naturalia obſervarint; ea videlicet, quæ vel ratio naturalis, vel ipſa con-

conſcientia ſervanda, & exequenda dictitat: Enim verò cùm ratio naturalis ſufficienter aperiat unum eſſe Deum, quem ſupremum omnium entium, ac cæterorum principium, & finem, necnon & omnium perfectionum centrum, & oceanum indicat; facilè etiam ſignificat illum eſſe colendum; quod utique præcipitur in præceptis primæ tabulæ Decalogi: Similiter conſcientia dictitat non eſſe alteri faciendum, quod quiſque ſibi fieri non vult; ac proinde cùm nemo velit ſibi injuriam fieri, nec in perſona propria per violentiam, nec in perſona conjuncta per concupiſcentiam, nec in propriis bonis per vim, aut fraudem: hinc etiam ipſamet conſcientia ſuadet hæc non eſſe alteri facienda; ac ſubinde nec alteri necem inferendam, nec ejus bona diripienda, nec illius uxore abutendum, &c. quæ ſunt ipſamet præcepta legis Moſaicæ. Non tamen dicit Apoſtolus, quòd omnia præcepta ſervaverint.

Dices ſecundò; Non magis fides videtur neceſſaria ad ſalutem, quàm baptiſmus: ſed hic non eſt ita de facto, & reipſa neceſſarius, quin ſuppleri poſſit: igitur poteſt etiam aliquis ſalvari abſque actu fidei ſupernaturalis. Major conſtat: quemadmodum enim ad Hebræos 11. dicitur: *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: ſic etiam Joan. 3. ſcribitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Minorem etiam admittunt Theologi communiter docentes poſſe baptiſmum in voto explicito, vel implicito ſufficere, quando videlicet, nec baptiſmatis de facto ſuſcipiendi adeſt facultas; vel quando non adeſt ejus copia, vel notitia.

Nego majorem: Nam baptiſmus reverà ſuppleri poteſt in voto, quia votum illius ſuſcipiendi continetur virtualiter in ipſa fide: actus verò fidei ſupernaturalis in nullo contineri poteſt virtualiter: ſi enim in aliquo contineri poſſet, maximè in cognitione naturali cum Dei, tum ejus præceptorum: at cùm hæc ſit inferioris ordinis, nulla ratione continere poteſt in voto, & virtualiter fidem ſupernaturalem complecti.

Dices tertiò: Omnis adultus in hac vita ſufficiens habet in ſe auxilium ad ſalutem conſequendam: ſed contingere poteſt, ut fides alicui homini ſit impoſſibilis; ac ſubinde ſine fide poterit ille ſalvari. Major patet: cùm enim Deus velit omnes homines ſalvos fieri, dat omnibus media ſufficientia ad ſalutem. Minor etiam conſtat: Tum quia plerique mortales habent ignorantiam invincibilem myſteriorum fidei; nam ut loquitur S. Paulus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante?* Sed plurimæ ſunt nationes, quibus nondum prædicatum eſt Evangelium, & ante Chriſti Domini adventum notus erat dumtaxat in Judæa Deus: ac ſubinde fides plurimis eſt impoſſibilis.

Reſpondent ad minorem communiter Theologi, quòd ſi homo in illo ſtatu faciat, quod in ſe eſt, hoc eſt, ſi ſervet ea, quæ ſibi facienda dictitat lumen rationis, & conſcientiæ, Deus ſua providentia efficiat, ut talis homo vel per internam inſpirationem, vel miniſterio alicujus prædicationis exterioris illuminetur de myſteriis fidei, quæ ad juſtificationem, & ſalutem conſequendam neceſſariò credenda ſunt: quemadmodum contigit Eunucho Reginæ Candacis *Actuum* 8. ad quem miſſus eſt ſanctus Philippus, ut eum baptizaret; & Cornelio, qui ſpeciali Angeli apparitione miſſus eſt docendus ad ſanctum Petrum, *Actuum* 10. ſicut etiam *cap.* 16. Paulus ad quoſdam in Macedonia ſpeciali Dei revelatione miſſus eſt. Hinc pariter S. Dionyſius cap. 9. de cœleſti Hierarchia plurimos ex Gentilibus refert, qui Angelorum miniſterio fidei myſteria diſcentes, ſalutem æternam ſunt adepti, ut fuſiùs videbimus in ſequenti Tractatu de Gratia.

CONCLUSIO SECUNDA.

HOminibus *datum eſt præceptum de interno actu fidei eliciendo*. Colligitur ex Doctore d. 25. ſupra laudata. Et probari poteſt primò è Scriptura ſacra: nam habetur expreſsè 1. Joann. 3. *Hoc eſt mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus*. Inſuper eadem veritas colligitur ex illa generali maxima, quòd omnia, quæ in Scriptura ſacra proponuntur ſub comminatione æternæ damnationis, præſupponunt divinum præceptum, ſic enim rectè colligitur præceptum eſſe de ſuſcipiendo Euchariſtiæ Sacramento ex eo, quòd Joan. 6. Chriſtus Dominus dixerit: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ſed fides præcipitur in Scriptura ſacra ſub interminatione divinæ

damnationis; nam Matth. ultimo dicitur: *Qui verò non crediderit, condemnabitur*. Et ad Hebr. 2. *Quomodo non effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem?* Et cap. 10. *Juſtus ex fide vivit, quòd ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ*: ergo, &c.

Confirmatur; Quia nemo damnatur, niſi propter peccatum: ſed ut probavimus agendo de peccatis in priori volumine, omne peccatum eſt alicujus mandati tranſgreſſio, ac proinde cùm fides exigatur ſub interminatione damnationis æternæ, illius omiſſio peccatum eſt, & conſequenter alicujus mandati tranſgreſſio. Hinc inquirere ſolent Theologi qualiter, & de quibus fides explicita neceſſaria fuerit in quovis hominum ſtatu: ſed illa ſufficienter jam explanavimus agendo de fide habituali.

QUÆSTIO QUARTA.

An, & qualis actus voluntatis prærequiratur ad actum fidei.

NOtandum primò, hic non eſſe ſermonem de fide habituali; jam enim probavimus, quòd ut nobis infundatur habitus fidei, non neceſſariò debeat ſimul in voluntate infundi aliquis habitus ſupernaturalis inclinans voluntatem, ut velit intellectum aſſentire objectis obſcurè propoſitis, & à Deo revelatis, ut optimè probat Doctor d. 25. quæſt. 2. numer. 2. contra S. Thomam: ſed difficultas eſt de fide actuali, utrùm videlicet neceſſariò prærequiratur aliquis actus imperativus voluntatis, ut intellectus eliciat actum credendi; ſeu utrùm ad credendum neceſſarius ſit pius affectus voluntatis imperantis actum fidei, an verò intellectus poſſit habere actum fidei, abſque eo, quòd voluntas habeat ullum actum poſitivum concurrentem ad eliciendum illum actum fidei: ex hypotheſi verò, quòd talis requiratur actus ex parte voluntatis, etiam difficultas eſt utrùm talis actus debeat eſſe ſupernaturalis.

Notandum ſecundò: quæſtionem moveri poſſe de duplici actu voluntatis: *Primò* quidem de pia affectione, & motu ipſius voluntatis circa revelantem, & objectum à revelante propoſitum; qui quidem motus eſt quædam animi propenſio, & inclinatio ad credendas res fidei, quæ proponuntur; qualem inclinationem Diſcipuli habent erga ſuum Præceptorem, & Doctorem: Sic Thomiſtæ tali pia affectione moventur erga Doctorem Angelicum, & Scotiſtæ erga Subtilem, ex qua affectione pia fit, ut quiſque inveſtiget rationes non ſolùm quibus tueatur dogmata ſui Doctoris, ſed etiam quibus movetur, ut aſſenſum illis præbeat. *Secundò*, moveri poteſt quæſtio de actu voluntatis, qui dicitur imperium, quique eſt quædam volitio efficax, qua voluntas directè imperat intellectui, ut aſſenſum præbeat alicui propoſitioni revelatæ, quamquam illa obſcura ſit, & inevidens, quodquidem imperium communiter appellari ſolet *pia affectio credulitatis*, eò quòd non tam reſpiciat Deum revelantem, & objecta revelata, quàm ipſam credulitatem, ſeu aſſenſum fidei. Hic autem non eſt ſermo de priori actu voluntatis, quia non determinat directè intellectum ad credendum, ſed tantùm indirectè, & quatenus movet intellectum ad inveſtiganda motiva credibilitatis: ſed tantùm difficultas eſt de poſteriori; utrùm videlicet poſſit elici actus fidei, quin eum imperet voluntas.

Notandum tertiò, circa præſentem quæſtionem tres potiſſimùm eſſe Auctorum ſententias, quarum *prima* negat imperium voluntatis prærequiri ad determinandum intellectum quantum ad exercitium actus fidei; quam quidem ſententiam Almainus in 3. diſp. 24. q. 1. tribuit Holcot, eamque nonnulli Recentiores, quibus ſubſcribit Gonetus, attribuunt ſubtili Doctori, ſed perperam, ut conſtabit infra. *Secunda* ſententia affirmat prærequiri actum voluntatis directum, ut intellectus eliciat aſſenſum fidei divinæ. *Tertia* verò quaſi media inter utramque contendit actum voluntatis directum requiri ad aſſenſum fidei divinæ acquiſitæ, non verò ad aſſenſum, qui elicitur mediante habitu fidei infuſæ, quamquidem ſententiam genuinam eſſe ſubtilis Doctoris tendit Caſtillo d. 6. q. 3. nu. 12. Quænam autem omnium earum ſententiarum ſit verior, & ſubtilis Doctoris menti magis congrua, jam determinandum eſt, reſolventes *primò*, utrùm actus fidei ſit liber libertate exercitii, & etiam ſpecificationis: *Secundò*, utrùm ad actum fidei neceſſariò requiratur imperium, ſeu concurſus immediatus voluntatis: *Tertiò*, utrùm ille actus voluntatis ſit aliquo modo ſupernaturalis.

CONCLUSIO PRIMA.

Actus divinæ fidei eſt liber ſemper quoad exercitium; non ita quoad ſpecificationem. Hæc quoad utramque partem eſt Doctoris diſp.25.qu.1. circa finem, ubi cùm objeciſſet. *Aliquis poteſt credere, nolens, quia, quæ ſunt in intellectu, præcedunt velle*: Reſpondet: *Dico quòd non ſequitur, quia actus credendi dependet ex duobus, ſcilicet habitu inclinante, & credibili præſentato, non quomodocumque, ſed præſentato tanquam credibile, & ſic communiter non præſentatur, niſi per doctrinam, & adhuc ſi ſit præſentatus, non neceſſariò credit intellectus; nam ut ſic credere præcedit velle, quia proponens credibile intellectui non demonſtrat, ita ut cogat intellectum ad aſſentiendum: ideo non credit, niſi volens: quamvis autem voluntas habeat imperium ſuper actum credendi, non tamen habet imperium ſuper actum oppoſitum, ſtante fide, ut intellectus diſſentiat credibili propoſito per imperium voluntatis, ſed ſolùm poteſt impedire intellectum, ne exeat in actum ſuum credendi elicitum circa credibilia propoſita*. Quibus Doctor duo ſignificat. Primum quidem, quòd actus fidei, quantum ad exercitium ſemper ſit liber, quia quantumcumque proponantur objecta credibilia cum motivis credibilitatis, tamen voluntas poteſt imperare intellectui, ne eliciat actum fidei: Secundum, quòd propoſito objecto fidei cum motivis credibilitatis, voluntas non poſſit imperare intellectui, ut actum diſſenſus eliciat circa iſtud objectum, ac ſubinde quòd actus fidei non ſit liber quoad ſpecificationem; quia intellectus non poteſt circa objectum revelatum debitè propoſitum elicere actum aſſenſus, vel diſſenſus.

Prima pars videtur de fide; ſiquidem apertè ſatis traditur in Scriptura ſacra, maximè Lucæ ultimo, ubi duo Diſcipuli, quibus Chriſtus occurrerat poſt reſurrectionem, redarguuntur quòd tardi fuerint ad credendum. *O ſtulti, & tardi corde ad credendum! &c.* Et Marci ultimo dicitur, de omnibus Diſcipulis, quòd Chriſtus D. *exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt*; perperam autem reprehenderentur, niſi eis liberum fuiſſet credere, vel non credere. Igitur actus fidei eſt liber quantum ad exercitium.

Confirmatur ex eo, quòd ipſa fides in Scriptura ſacra nomine obedientiæ inſignitur: Sic Actor. 6. *Multa turba Sacerdotum obediebat fidei*. Ad Rom. 10. *ſed non omnes obediunt Evangelio*. Et cap. 16. *Veſtra obedientia* (id eſt fides) *in omnem locum divulgata eſt*: unde 2. ad Corinth. 10. dicitur: *Captivantes omnem intellectum in obſequium Chriſti*: captivatur autem intellectus per voluntatem, cujus maximè eſt obſequium præſtare Chriſto.

Probatur ſecundò, ex Conciliis, maximè verò ex Arauſicano cap.5. *Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei, & ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui juſtificat impium, non per gratiæ donum, id eſt, per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentis voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem; ſed naturaliter ineſſe dicit, contradicit Apoſtolicis dogmatibus*. Et ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. ubi ait: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtificationem, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata, & promiſſa ſunt*.

Probatur etiam ex SS. Patribus, maximè verò S. Irenæo lib.4. cap.62. *Non tantùm*, inquit, *in operibus, ſed etiam in fide liberum, & ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſervavit Deus*. Similiter S. Ambroſius in cap. 4. ad Rom. ait: *Credere, aut non credere voluntatis eſt*: Sed omnium optimè S. Auguſtinus tract. 26. in Joannem ait: *Intrare quiſquis in Eccleſiam poteſt nolens, accedere ad altare poteſt nolens, credere autem non poteſt, niſi volens*. Quapropter S. Bernardus lib.5. de Conſideratione cap. 6. fidem ſic definit. *Fides eſt voluntaria quædam, & certa prælibatio nondum manifeſtatæ veritatis*.

Patet etiam hæc veritas ratione: *Primò quia* fides eſt virtus Theologica, & ſupernaturalis, ordinata ad ſalutem, ac ſubinde debet eſſe meritoria: ſed omnis actus meritorius eſt liber: igitur, &c. *Secundò quia* intellectus eſt facultas ſubordinata voluntati quantum ad omnes ſuos actus; ita quòd eum *vel* directè impedire poſſit voluntas, prohibendo, ne exerceat aliquem actum: *vel* indirectè, revocando eum à conſideratione objecti propoſiti, & ad conſiderationem alterius objecti provocando: ac proinde poteſt ipſum intellectum præpedire, ne exerceat ullum actum fidei, etiam dum objecta credenda, & motiva credibilitatis proponuntur. *Nec refert*, quòd

ſit

Digitized by Google

ſit potentia naturalis, & naturaliter agens; ſiquidem aliæ potentiæ naturaliter agentes ſunt ſubordinatæ voluntati: igitur etiam intellectus. *Nec etiam obſtat*, quòd ſit potentia priùs operans, quàm voluntas, quia non omnis actus intellectus præcedit voluntatem; ſed plures ad voluntatis imperium poteſt elicere.

Denique, nihil eſt, quo determinaret neceſſariò intellectum, eumque impelleret ad aſſentiendum fidei objectis non obſtante voluntatis imperio, ac proinde ipſa reluctante non poteſt in actum ſuum prorumpere. Patet antecedens, ſi enim aliquid ita intellectum neceſſario, & ineluctabiliter moveret ad aſſentiendum, objectis revelatis ſibi propoſitis, maximè moralis evidentia motivorum habentium neceſſariam connexionem cum atteſtatione divinæ veritatis infallibilis, & cum veritate propoſitionis credendæ: ſed illa evidentia moralis non poteſt ſic neceſſariò intellectum determinare reluctante voluntate: alioqui non eſſet evidentia moralis, ſed metaphyſica, ſeu phyſica: in hoc enim moralis evidentia à phyſica diſcrepat, quòd hæc neceſſariò, & ineluctabiliter intellectum dicatur movere ad aſſenſum; illa verò dumtaxat moraliter. His adde experientia conſtare, quòd ſi nollemus credere objectis propoſitis, id utique nobis liberum eſſet, ac ſubinde dum credimus, liberrimè credimus, & conſequenter fidei actus eſt liber.

Objicies primò Doctorem ſubtilem laudata quæſtione ſecunda, nu. 1. *Sed contradictionem non video, quin intellectus ſi fieret merè per ſe, & haberet objectum præſens, poſſet intelligere, vel credere ſibi præſentato*. Ergo ex ejus mente intellectus non obſtante reluctatione voluntatis credere poteſt objecto propoſito; & conſequenter actus fidei non eſt proximè liber.

Nego conſequentiam. Et ad antecedens dico Doctorem præfatis verbis nihil aliud ſignificare, quàm quòd intellectus ſecundùm ſe conſideratus, etiamſi nullum adſit voluntatis imperium, poſſit ſufficienter allici ab objecto præſente, & movente, ut ei aſſenſum præbeat. Quamquam ſi reluctaretur voluntas, non obſtante illa objecti præſentia, & motione, nequaquam poſſet in talem actum erumpere. *Vel dico* eum eſſe ſic intelligendum, ut vult, quòd intellectus poſſit aſſentiri objectis revelatis propoſitis, etiamſi ad eum aſſenſum non moveat directè voluntas ad id ſtimulata, & adjuta per aliquem habitum ſupernaturalem ſibi inexiſtentem, ut docet S. Thomas, quem ibi impugnat. Vel denique, quòd rationes ab Angelico Doctore allatæ in rationem ſuæ ſententiæ, non ita erant efficaces, ut quis non poſſet contradictorium illius aſſertionis ſuſtinere.

Objicies ſecundò; Si imperium voluntatis prærequireretur ad actum fidei, ſequeretur, quòd fides non eſſet initium juſtificationis; ſed falſum conſequens: ergo & id unde ſequitur.

Nego ſequelam majoris: Non enim fides idcirco dicitur initium juſtificationis, quòd nullum alium actum præſupponat; enim verò ad aſſenſum fidei prærequiruntur apprehenſio objecti credibilis, revelationis divinæ, & ſæpiſſimè judicium de credibilitate, ſeu de motivis illius credibilitatis: ſed idcirco dicitur initium juſtificationis, quia eſt primus actus ſupernaturalis in ſubſtantia; ac proinde primus actus inter diſpoſitiones prærequiſitas ad juſtificationem; ſiquidem imperium, ſeu actus voluntatis moventis ad aſſenſum fidei, non eſt ſemper ſupernaturalis in ſubſtantia, ſed dumtaxat in modo, ut dicemus infra.

Probatur etiam ſecunda pars, nempe quòd fidei actus non ſit liber libertate contrarietatis, & quoad ſpecificationem, circa objecta fidei propoſita cum evidentia morali credibilitatis: ſiquidem in eo caſu nihil eſt, quod movere poſſit intellectum, ut eliciat actum diſſenſus, ac proinde eum non poteſt elicere. Conſequentia patet, quia intellectus non poteſt habere aliquod judicium, niſi ad id moveatur ab aliquo. Antecedens verò probatur: Si ad diſſenſum in eo caſu moveretur intellectus, maximè vel ab objecto, vel à voluntate: ſed neutrum dici poteſt. Non quidem ab objecto, quia objectum revelatum cùm proponatur ut ſuperveſtitum motivis credibilitatis, non poteſt ullatenus movere ad diſſenſum; non etiam à voluntate, quia, ut optimè probat Doctor *ibidem n.* 2. non poteſt voluntas movere intellectum ad actum, niſi ſuppoſita aliqua motione ex parte objecti: ergo cùm in caſu propoſito non poſſit eſſe aliquod motivum ex parte objecti ad diſſenſum, non poterit voluntas movere ad diſſenſum.

Probatur ſecundò: Non poteſt quis credere, niſi proponatur objectum credibile: ergo nec diſcredere, ſeu diſſentire poteſt,

niſi res proponatur, ut incredibilis, ſeu ut non credibilis: ſed objecta propoſita per motiva credibilitatis evidenter cognita, ſive evidentia morali, ſive phyſica, nullatenus ſunt incredibilia, vel non credibilia: ergo intellectus etiam imperante voluntate non poteſt illis diſſentire. Confirmatur, quia, ut optimè probat Doctor ibidem num. 2. ſi voluntas poſſet movere intellectum, ut diſſentiret alicui objecto, quod apparet ſine ullo motivo diſſenſus, ſequeretur, quòd ad imperium voluntatis poſſet intellectus judicare aſtra eſſe paria, necnon baculum, qui in aqua poſitus fractus, aut curvus apparuerat, dum ab ea extrahitur, & integer, ac rectus viſu, & tactu percipitur, nihilominus eſſe revera fractum: at experientia contrarium manifeſtè docet: igitur, &c.

Denique, non magis determinatur, aut neceſſitatur intellectus ad aſſentiendum concluſioni ſcientificè propoſitæ, quàm neceſſitetur ad aſſentiendum per fidem objecto credibili propoſito, eadem enim apparet utrobique ratio: quippe cùm objectum fidei ſic propoſitum ſit evidens evidentia extrinſeca, ſive morali, ſive phyſica, prout ſunt evidentia illa motiva credibilitatis: ſed, ut fatentur omnes, intellectus determinatur neceſſitate ſpecificationis ad præbendum aſſenſum ſcientificum reſpectu concluſionis ſcientificè propoſitæ: ergo pari ratione neceſſitatur ad aſſenſum fidei præſtandum objecto propoſito cum motivis credibilitatis evidenter cognitis.

Dices, Plurimis infidelibus, & hæreticis proponi poſſunt prædicta motiva credibilitatis, qui tamen non credunt, ſed etiam diſcredunt, ac diſſentiunt: igitur intellectus non determinatur determinatione quoad ſpecificationem, ut præbeat aſſenſum objectis fidei propoſitis cum motivo credibilitatis.

Diſtinguo antecedens: Ipſi diſſentiunt articulis fidei, quando motiva credibilitatis ita apprehendunt, ut ab ipſis determinentur moraliter, aut phyſicè ad aſſentiendum, nego: ſecus, concedo: Quòd itaque ipſi diſcredant, inde fit, quòd ſive defectu ingenii, ſive defectu attentionis, & conſiderationis, ſive ob contraria motiva, quæ ratione ſuæ infidelitatis, & hæreſis habent, non judicant myſteria ſic propoſita eſſe evidenter credibilia. Imò contingere poteſt, quòd licèt interiùs convincantur de credibilitate myſteriorum, dum rem exactè librant, ac perpendunt; attamen motivis ſuorum errorum toti incumbentes, facilè intellectum avertunt ab ejuſmodi motivis credibilitatis fidei, ut obſtinata voluntate in ſuis erroribus permaneant.

Fateor nihilominus, plerumque aſſenſum fidei eſſe liberum quoad ſpecificationem, etiam ſtante propoſitione motivorum, eo quòd nimirum non ſemper perſpicuè appareat evidentia credibilitatis, ſive defectu propoſitionis ejuſmodi motivorum non ſufficienter expoſitæ, ſive defectu capacitatis, aut attentionis ex parte audientis. Quapropter experientia conſtat, quòd etſi hæreticis ſufficienter proponantur articuli fidei, ita ut peccent non credendo, nihilominus pertinaciter in ſuis erroribus permanent: quemadmodum contigit Judæis, de quibus Chriſtus Dominus Joan. 15. dicebat: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Et infrà: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt me, & Patrem meum; ſed ut adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me gratis*. Quibus Chriſtus Dominus apertè ſignificat Judæos, per miracula à ſe patrata, quibus ſimilia nullus unquam operatus fuerat, habuiſſe ſufficiens motivum, ut crederent eum revera eſſe Meſſiam; ſed iis non obſtantibus, noluiſſe tamen credere, quamquam non haberent ullum motivum, cur diſcrederent.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Robabilius eſt ad omnem actum fidei propter revelationem obſcuram eliciendum, requiri concurſum immediatum voluntatis talem actum imperantis*. Hæc eſt Doctoris diſt. 25. qu. 2. ubi licèt num. 1. ſignificaverit contrariam aſſertionem non eſſe improbabilem; tamen addit num. 2. *Et eſto, quòd requiratur motio poſitiva voluntatis, etiam ſufficit voluntas ad ſic movendum in puris naturalibus, quia poſito vero ſupernaturali præſente intellectui, poſſet voluntas movere intellectum ad intelligendum illud, dummodo in intellectu eſſet habitus inclinans intellectum in illud*.

Probatur concluſio illis omnibus tum Scripturæ, tum Conciliorum, cum SS. Patrum auctoritatibus, quibus ſupra probatum eſt actum

actum fidei eſſe liberum: multò enim faciliùs hac ratione apparet quomodo actus fidei ſit maximè liber. *Deinde*, etiam favet experientia, quippe cùm experiamur nos non ſolere credere, niſi poſitivè volendo: nam quando duo homines æqualis authoritatis, & veritatis apud nos, quorum unus diceret aliquid à Deo eſſe revelatum, alius verò id negaret, poſſumus pro libito intellectum flectere ad unam partem, altera relicta: quod utique non fit, niſi per directum voluntatis imperium, potiùs determinantis intellectum, ut credat homini affirmanti id revelatum eſſe à Deo, quàm neganti. *Denique* intellectus debet determinari ſufficienter ad credendum, vel ab objecto propoſito, vel à voluntate: ſed non poteſt ſufficienter determinari immediatè ab objecto: ergo intellectus determinari debet à voluntate. Major conſtat, nihil enim apparet, quod poteſt eſſe determinativum intellectus, præter objectum, & voluntatem. Minor verò probatur: Objectum non poteſt ſufficienter determinare intellectum, niſi vel in ſe immediatè videatur, ut conſtat tum in his, quæ ſub experientiam cadunt, tum in primis principiis, quæ per ingenitum lumen deprehenduntur: vel per neceſſariam conſequentiam inferatur ex principiis clarè cognitis, ut apparet in concluſionibus: ſed objectum fidei nullo ex iſtis modis evidenter cognoſcitur à nobis; cùm tale objectum ſit veritas obſcurè revelata: igitur intellectus non poteſt ſufficienter determinari ad credendum ab objecto propoſito, & conſequenter ad id determinari debet directè per voluntatis imperium.

Objicies primò: Doctor ſubtilis nu.2. ſuprà laudato, ait: *Poſita fide acquiſita, credibili præſente, poteſt intellectus per habitum infuſum, credere, dummodò voluntas non contra moveat, nec plus requiritur*, hoc eſt, non alius deſideratur concurſus voluntatis præter non contra motionem, ſeu ex hypoteſi, quòd intellectum ab objecto non avertat, ut ad alterius conſiderationem moveat, & convertat.

Confirmatur, quia ex ſententia Doctoris, potentia non impedita poteſt ex ſe directè ferri in objectum ſibi ſufficienter propoſitum abſque alterius facultatis adminiculo, maximè quando naturaliter, & neceſſariò agit, quomodò certum eſt intellectum operari: quippe ſolius voluntatis eſt, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, poſſe agere, vel non agere: igitur quando intellectus habet objectum fidei ſufficienter propoſitum, cum motivis credibilitatis evidenter apprehenſis, non eget ullo voluntatis imperio.

Reſpondeo Doctorem, id dumtaxat probabiliter dixiſſe, unde ſtatim ſubdit: *Et eſto quòd requiratur motio paſſiva voluntatis, &c.* Quibus apparet eum priorem ſententiam non aſſertivè protuliſſe.

Ad confirmationem dico, potentiam quidem non impeditam ferri ex ſe in objectum ſufficienter propoſitum, quando ab eo determinatur, directè, & per ſe, concedo: ſecus, nego: Intellectus autem, ut mox diximus, non poteſt ſufficienter determinari ab objecto fidei; quia quantumlibet ſufficienter proponatur, ſemper manet obſcurum, & inevidens, ac ſubinde ad id neceſſum eſt, quòd per voluntatis imperium moveatur.

Dices ſecundò: Dæmones credunt ſine imperio voluntatis: igitur ad credendum non requiritur illa voluntatis motio, & imperium.

Diſtinguo antecedens: Credunt fide naturali, tranſeat: ſupernaturali, nego: certum eſt enim, ut diximus, dæmones non habere fidem ſupernaturalem. *Vel aliter* conceſſo antecedente, diſtinguo conſequens: Dæmones ita credunt, quando motiva credibilitatis phyſicè ſunt ipſis evidentia, concedo: ſecus, nego: conſtat autem aliqua objecta fidei à dæmonibus apprehendi cum evidentibus motivis credibilitatis: ſic enim ex oraculis Prophetarum deſignantium tempus Incarnationis, nec-non & ex Chriſti miraculis, ac perfecta vitæ ſanctimonia dæmones cognoſcere potuerunt ipſum eſſe Meſſiam, &c.

Objicies tertiò: Voluntas non poteſt movere intellectum ad aſſentiendum, potiùs quàm ad diſſentiendum rebus fidei: igitur ad talem aſſenſum præbendum intellectus non eget motione, & imperio voluntatis. Conſequentia eſt evidens. Antecedens verò probatur: Voluntas non poteſt movere intellectum dumtaxat ad ſpecificationem actus, ſed ſolùm ad ejus exercitium: ergo poteſt dumtaxat movere ad aſſenſum, non verò ad diſſenſum.

Nego antecedens, nec-non & ejus probationem; quippe, ut diximus, quando intellectus relinquitur indifferens ad ſpeciem actus, hoc eſt, ad aſsenſum, vel diſsenſum,

ut

ut contingit dum duo homines æqualis authoritatis, quorum unus aſſerit aliquod objectum eſſe à Deo revelatum, alius verò id negat; eo enim in caſu voluntas determinat intellectum ex ſe indifferentem ad aſſenſum, vel diſſenſum pro ſuo beneplacito.

CONCLUSIO TERTIA.

Actus ille internus voluntatis eſt aliqua ratione ſupernaturalis, non verò ſecundùm ſubſtantiam, & in entitate. Hæc eſt Doctoris d.25. qu.2. num.2. ubi ait: *Ad hoc, quòd voluntas moveat intellectum ad credendum credibile, ſufficit diſpoſitio intellectus, & non eſt neceſſarium diſpoſitionem proportionalem illi poni in voluntate: nec ad hoc, quòd difformiter operetur per inſtrumentum, requiritur talis diſpoſitio proportionalis in voluntate, qualis eſt in actu credendi perfectiori, & minùs perfecto, ſed ſufficit proportionalis diſpoſitio in intellectu differens, ſecundùm quod gradus differentes in perfectione ſunt in actibus.*

Quibus Doctor refellit argumentum S. Thomæ, quo contendebat admittendum eſſe habitum ſupernaturalem in voluntate, ut moveat intellectum ad actum fidei eliciendum; quemadmodum requiritur habitus ſupernaturalis in intellectu, ut ejuſmodi actum fidei in entitate ſupernaturali eliciat. Quod utique argumentum S. Thomæ erat ejuſmodi: Quando duo agentia concurrunt ad eumdem effectum, unum per modum cauſæ principalis, aliud per modum cauſæ inſtrumentalis; major, aut ſaltem æqualis requiritur perfectio in cauſa inſtrumentali, ac in principali: ſed voluntas eſt cauſa principalis actus fidei; intellectus verò eſt cauſa inſtrumentalis, aut ſaltem minùs principalis: igitur ſi admittatur habitus ſupernaturalis in intellectu ad eliciendum actum fidei, multò magis admittendus eſt in voluntate, ut ad ejuſmodi actum eliciendum moveat. Quod utique argumentum nullum eſſe *ibidem* demonſtrat Doctor negando majorem; quia, inquit, de facto in inſtrumentis artium requiruntur diſpoſitiones quædam ad perfectionem effectuum, putà acuties, ſoliditas, & durities in ſecuri, qualis perfectio non requiritur in potentia loco-motiva: igitur gratis conceſſo, quod intellectus ſit dumtaxat cauſa inſtrumentalis reſpectu actus fidei, non eſt conſequens, quòd ſi in eo ſit ponendus habitus ſupernaturalis ad eliciendum actum fidei, pari ratione etiam in voluntate admittendus ſit ſupernaturalis habitus, ut per eum voluntas moveat intellectum ad productionem talis actus; ſed ſufficit, quòd voluntas ad illum imperandum ſtimuletur, & adjuvetur per auxilium aliquod actuale ſupernaturale. En genuina ſubtilis Doctoris ſententia.

Probatur prima pars concluſionis, nempe quòd actus voluntatis, quo intellectum movet ad credendum, ſit aliquo modo ſupernaturalis. Primò quidem ex illis omnibus Scripturæ oraculis, quibus probatur, quòd omne opus conducens ad vitam æternam, ſit ex gratia; Sic Joann.15. Chriſtus D. ait: *Sine me nihil poteſtis facere.* Et Rom.9. *Quid habes, quod non accepiſti?* Et ad Philip.2. *Ipſe eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere, &c.* Sed ille actus voluntatis moventis intellectum ad fidem, conducit ad vitam æternam: igitur eſt ex gratia; ac proinde aliquo modo ſupernaturalis; nam, inquit Poncius in commentario ad præfatam quæſtionem Doctoris nu.284. aliquem actum eſſe ſupernaturalem aliquo modo, nihil aliud eſt, quàm ipſum procedere ex gratia ſupernaturali, & conducente ad vitam æternam. Nec ſanè quantum ad hanc concluſionis partem aliqua apparet difficultas, niſi fortè ex quibuſdam verbis ſubtilis Doctoris, qui videtur etiam illud auxilium ſupernaturale actuale non judicare neceſſariò ponendum in voluntate, ut moveat intellectum ad credendum. Unde

Objicies: Qui dicit voluntatem in puris naturalibus ſufficere ad movendum intellectum, non videtur ad id requirere auxilium actuale ſupernaturale: ſed ita cenſet Doctor, ait enim num.2. *Eſto quòd requiratur motio poſitiva voluntatis, ſufficit voluntas ad ſic volendum in puris naturalibus*: Igitur, &c.

Diſtinguo majorem: Qui id dicit per excluſionem cujuſcumque auxilii ſupernaturalis tam habitualis, quàm actualis, concedo: Per excluſionem ſolius habitualis, nego: Ad minorem dico Doctorem per voluntatem *in puris* naturalibus, intelligere voluntatem non informatam habitu ſupernaturali, de quo dumtaxat ibi erat ipſi controverſia cum S. Thoma; non vero voluntatem ſine auxiliis gratiæ actualis prævenientis, excitantis, & adjuvantis voluntatem in illo formando imperio, quod ſanè prorſus extra-

extraneum erat à ſcopo difficultatis propoſitæ. Hinc graviter lapſus eſt Suarez, cùm diſp. 6. de fide ſect. 7. ait Scotum non videri à ſententia Semipelagianorum diſtare; ab ea enim ſententia, ſi rectè intelligatur Doctor, non minùs diſtat, quàm quivis alius Catholicus Doctor.

Probatur ſecunda pars, nempe quòd actus ille voluntatis non ſit ſupernaturalis in entitate: *Primò* quidem: Volitio illa quantum ad entitatem proportionari debet, & eſſe ejuſdem ordinis, ac eſt cognitio intellectus illam dirigens: ſed cognitio dirigens hanc volitionem non eſt ſupernaturalis in entitate: igitur nec illa volitio in entitate; debet enim eſſe proportio inter cognitionem proponentem, & proſecutionem voluntatis, quantum ad naturalitatem, & ſupernaturalitatem; unde de facto admittitur ab omnibus neceſſaria connexio fidei ſupernaturalis cum charitate, & ſpe: quoniam cùm hæ duæ virtutes in voluntate reſidentes ſint ordinis ſupernaturalis, etiam præſupponunt in intellectu virtutem, quæ ſit ejuſdem ordinis. Minor verò probatur; cognitio enim illa antecedens imperium voluntatis conſiſtit in judicio tam ſpeculativo, quàm practico intellectus de evidentia credibilitatis: ſed judicium illud eſt tantùm ordinis naturalis.

Probatur: Si judicium illud intellectus eſſet ordinis ſupernaturalis, fides non rectè diceretur fundamentum, & initium totius ſalutis: ſed conſequens ex dictis apparet falſum: Igitur, &c. Probatur ſequela majoris, quia eatenus fides habitualis dicitur initium habitualis juſtificationis, quatenus non præſupponit aliquem habitum ſupernaturalem in ſubſtantia: igitur à ſimili eatenus fides actualis eſt initium actualis juſtificationis, quatenus eſt primus actus ſupernaturalis in ſubſtantia, qui haberi poſſit: at ſi judicium præcedens, ac dirigens voluntatis imperium, eſſet ſupernaturale in ſubſtantia, fides actualis non eſſet primarius actus ſupernaturalis, ſed potiùs iſtud judicium; ac ſubinde judicium iſtud potiùs dicendum eſſet initium juſtificationis actualis, quàm actus fidei.

Confirmatur: Non omnis actus intellectus in entitate ſupernaturalis, requirit univerſim prævium ſimilem actum voluntatis: ergo, nec primarius fidei actus neceſſariò prærequirit actum fidei in entitate ſupernaturalem. Antecedens patet: Judicium enim intellectus præcedens affectum credendi in voluntate, non ſupponit aliquem actum voluntatis in entitate ſupernaturalem, alioquin procedendum eſſet in infinitum: Igitur, &c. Conſequentia etiam conſtat à paritate rationis.

Dices primò: Ex Scriptura ſacra, Conciliis, & SS. Patribus, voluntas credendi requirit gratiam ſpecialem, ac ſubinde debet eſſe ſupernaturalis in entitate.

Nego conſequentiam, ſiquidem gratia requiritur ad plura, quæ non ſunt in entitate ſupernaturalia; enimverò per actus virtutum moralium acquiſitarum, qui non ſunt ſupernaturales in ſubſtantia, ſæpiſſimè ſaltem, obſervamus præcepta, vincimus tentationes graviſſimas; ſed ad actus, quibus hæc fiunt, requiritur gratia particularis Chriſti, ut ſuppono ex Tractatu de gratia actuali.

Inſuper, quia certum eſt eſſe maximum donum Dei, quòd hic, & nunc, quando aliquis non eſſet daturus eleemoſynam, niſi excitarentur tales ſpecies, aut applicarentur tales circumſtantiæ, excitantur illæ ſpecies, & apponuntur illæ circumſtantiæ, ad quas ſequatur eleemoſynæ largitio, etiam ob honeſtatem naturalem; ac ſubinde gratia actualis interdum requiritur ad actus, qui ſunt in entitate ſupernaturales.

Inſtabis: Idcirco colligitur actus fidei, ſpei, & charitatis eſſe ſupernaturales in ſubſtantia, quòd Scriptura ſacra, & Concilia ſignificent eos non poſſe elici ſine gratia: igitur cùm idem dicatur de volitione credendi, etiam illa dici debet ſupernaturalis in entitate.

Reſpondeo ad antecedens, non ex hac præciſè ratione inferri illas virtutes eſſe ſupernaturales, ſed maximè ex aliis capitibus, præcipuè verò, quia habitus illi infunduntur in juſtificatione, & baptiſmo: habitus autem per ſe infuſi, per ſe ſunt ſupernaturales, quantum ad ſubſtantiam, ut diximus ſuprà: igitur, &c.

Urgebis: Ideo Deus infundit habitus, qui dicuntur per ſe infuſi, ut ſit aliqua proportio inter noſtra merita, & præmium beatitudinis, quod cùm ſit ſupernaturale, requirit etiam meritum ejuſdem ordinis: ſed meritum fidei etiam dependet ab illa volitione credendi; ideo enim præciſè aſſenſus fidei habet rationem meriti, quia imperatur à voluntate, mediante ipſa volitione: igitur

igitur tam ipſa volitio debet eſſe ſupernaturalis in entitate, quàm habitus fidei.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Idcirco conceduntur illi habitus infuſi, ut ſit proportio inter eorum actus, & præmium beatitudinis, præcisè, nego: ratio enim infuſionis eorum habituum rectè refunditur in voluntatem divinam, cujus motiva nobis ſæpè occultantur: conceduntur ob alios fines, concedo. Ad minorem ſimiliter dico, fidem ſupernaturalem præcisè infundi, ut proponatur objectum ſupernaturaliter voluntati, & ſit quædam proportio inter actum intellectus proponentis, & voluntatis proſequentis.

Adde quòd meritum fidei poſſet habere proportionem in ſupernaturalitate cum præmio beatitudinis, quamvis dependeret à volitione, quæ non eſſet ſupernaturalis; quippe cùm præter illam volitionem concurrat habitus ſupernaturalis fidei ad ejuſmodi actum eliciendum.

QUÆSTIO QUINTA.

An, quomodo, & quando fides ſit exteriùs profitenda.

NOtandum primò, externam fidei confeſſionem ſumi poſſe duobus modis. Primò quidem communiter, & latè pro omnibus bonis operibus, qui mediante fide, ſeu ad illius illuſtrationem exercentur; de qua confeſſione dicit S. Jacobus cap. 2. *Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus: & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam*. Secundò, ſtrictè, & propriè pro ipſa manifeſtatione fidei per aliquod ſignum ſenſibile, ſive vocis, ſive ſcripturæ, ſive actus, quibus teſtaremur nos habere internam fidem, & credere articulis fidei, quæ quidem manifeſtatio dicitur propriè fidei confeſſio, eſtque ſecundùm omnes Theologos externus fidei actus: ſicut è contra externa fidei negatio eſt actus externus infidelitatis. Hæc autem profeſſio fidei poteſt habere bonitatem extrinſecam provenientem ex ordinatione intrinſeca alicujus virtutis interioris. Difficultas autem eſt, an proveniat ab ipſomet interno fidei habitu, quemadmodum honeſtas actus exterioris eleemoſynæ eſt propria actui miſericordiæ: an verò ab aliqua alia virtute proveniat, putà charitate erga Deum, veracitate, fortitudine, &c. Circa quam difficultatem explicandam, triplex potiſſimùm eſt Authorum ſententia: *Prima* quidem eorum, qui contendunt confeſſionem externam eſſe reverà actum fidei, quia procedit ab ipſa fide interna, quatenus connaturale eſt homini conceptum internum exteriùs propalare, & ipſemet ad id inſtigat. *Secunda* negat eſſe actum virtutis fidei, ſeu habere honeſtatem propriam illius, quippe cùm poſſit eſſe ſine actu interiori ipſius fidei, imò & exterior fidei negatio poſſit eſſe ſine actu interiori: poteſt enim quis confiteri exteriùs fidem per ſimulationem, & abſque eo, quòd habeat aſſenſum internum circa articulos fidei; poteſt etiam quis negare fidem exteriùs abſque eo, quòd eam interiùs deneget, quemadmodum credendum eſt contigiſſe ſancto Petro, dum ſe non noviſſe Chriſtum conteſtatus eſt. *Tertia denique* ſententia contendit fidei confeſſionem exteriorem non eſſe propriè actum fidei, ſicut actus exterior temperantiæ eſt actus virtutis temperantiæ: ſed ſe habere ſicut ſignum manifeſtativum actus interioris, ac veluti actum ſecundarium, & indirectum virtutis fidei.

Notandum ſecundò, quod attinet ad præceptum confeſſionis fidei, illud generatim eſſe duplex, nimirum Eccleſiaſticum, & divinum: Eccleſiaſticum maximè fundatur in conſtitutionibus, ſeu Canonibus Eccleſiæ, quibus univerſim, aut certo generi perſonarum præſcribitur emittenda fidei profeſſio; quemadmodum in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 12. de reformatione ordinatur, ut *proviſi de beneficiis quibuſcumque curam animarum habentibus, teneantur à die adeptæ poſſeſſionis ad minus intra duos menſes in manibus ipſius Epiſcopi, vel eo impedito coram generali ejus Vicario, ſeu Officiali orthodoxæ ſuæ fidei publicam facere profeſſionem, & in Romanæ Eccleſiæ obedientia ſe permanſuros ſpondeant, ac jurent. Proviſi autem de Canonicatibus, & Dignitatibus in Eccleſiis Cathedralibus non ſolùm coram Epiſcopo, ſeu ejus Officiali, ſed etiam in Capitulo, idem facere teneantur; alioquin prædicti omnes proviſi ut ſuprà, fructus non faciant ſuos, nec illis poſſeſſio ſuffragetur*. Et ſeſſ. 25. c. 2. de reformatione: *Præcipit ſancta Synodus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & omnibus aliis, qui de jure, vel conſuetudine in Concilio Provinciali intereſſe debent, ut in ipſa prima Synodo Provinciali, poſt finem præſentis Concilii habenda, ea omnia, & ſingula, quæ ab hac ſancta Sy-*

nodo

modo definita, & ſtatuta ſunt, palam recipiant; nec-non veram obedientiam Romano Pontifici ſpondeant, & profiteantur, &c.

Præceptum divinum confeſſionis faciendæ exprimitur in plurimis ſacræ Scripturæ oraculis infrà referendis. Illud autem eſt duplex, unum quidem affirmativum, aliud autem negativum. Illud præcipit fidem aliquando manifeſtandam eſſe per ſignum aliquod externum, & ſenſibile; aliud verò vetat fidem negari, aut aliquid contrarium confeſſioni fidei fieri. Iſtud obligat, non quidem pro ſingulis vitæ momentis, ſed tantùm aliquando, & pro aliquo ſolùm tempore, aut circumſtantiis: hoc autem obligat ſemper, & pro ſemper, ſeu pro qualibet temporis differentia, quia nuſquam licet fidem negare, ut dicemus infrà.

Notandum tertiò, nonnullos aliquando hæreticos, maximè verò *Elceſeitas* aſſeruiſſe, licitum eſſe fidem in tormentis negare, dummodò corde retineatur, ut refert Euſebius lib.6. hiſtoriæ c.28. & Epiphanius hæreſi 19. quibus accenſeri poſſunt *Priſcillianiſtæ*, qui, ut tradit S. Auguſtinus hæreſi 70. aſſerebant poſſe aliquem occultare ſuum errorem, etiam perjurando; quem errorem ſuſcitaverunt Anabaptiſtæ, & alii, ut refert Valentia tom.1. diſp.1. quæſt.3. contra quos omnes errores disertè pronuntiat Eccleſia, fidem nuſquam eſſe negandam, quamquam conſentiat illam aliquando poſſe licitè occultari. *Sciendum* autem eſt aliud eſſe occultare, ſeu diſſimulare veram fidem, aliud factis, aut dictis falſam ſimulare; diſſimulatio enim veræ fidei locum habet, quando fit aliquid, ex quo poſitivè non colligitur eum, qui tali diſſimulatione utitur, eſſe Chriſtianum, ſeu Catholicum, ſic tamen, ut inde nihil contrarium ſignificetur: ſimulatio verò falſæ fidei conſiſtit in factis ſignificantibus hic, & nunc ipſum ſimulantem profiteri aliam fidem Chriſtianæ, aut Catholicæ fidei directè oppoſitam.

His præmiſſis, quatuor ſuperſunt hac in quæſtione determinanda: *Primum*, quòd exterior fidei confeſſio non ſit propriè actus fidei, elicitus, aut imperatus: *Secundum*, quòd aliquibus in circumſtantiis, aut occaſionibus teneamur profiteri fidem ex divino mandato: *Tertium*: quòd nuſquam liceat ipſam negare: *Quartum* denique, quòd liceat interdum veram fidem occultare, nuſquam verò falſam profiteri.

CONCLUSIO PRIMA.

Externa fidei confeſſio non eſt actus elicitus, aut imperatus ab habitu fidei. Probatur: Externa confeſſio conſiſtit in actione aliqua, quæ quoad ſubſtantiam producitur à potentia naturali loco-motiva, à qua elicitur, ſeu producitur locutio, ſcriptio, nutus, aut aliud opus proteſtativum fidei internæ: ſed iſta omnia non habent fidem internam pro principio elicitivo; ac ſubinde externa illa confeſſio non elicitur ab habitu interno fidei in intellectu reſidente. Quòd autem confeſſio exterior etiam non imperetur ab habitu fidei, conſtat, quia habitus, aut aſſenſus fidei, quatenus eſt in intellectu, non poteſt imperare actibus externis, hoc enim ſolùm ſpectat ad voluntatem, quæ per volitionem imperare poteſt aliis potentiis.

Itaque actus fidei exterior non eſt propriè actus elicitus, aut imperatus ab habitu fidei: igitur fatendum eſt confeſſionem externam eatenus ſpectare ad fidem, quatenus propriè imperatur à voluntate per volitionem confitendi exteriùs fidem, quæ quidem volitio ſpecialem habet honeſtatem, eam nimirum, quam habet volitio credendi: ſicut enim honeſtum eſt velle credere, ſic & velle confiteri, quod credimus; & conſequenter in ipſo credere, & confiteri eſt ſimilis honeſtas objectiva fundata in excellentia divinæ veracitatis. Excellentia enim veracitatis divinæ eadem eſt, cujus cultum intendit voluntas imperando aſſenſum fidei, & captivando intellectum in ejus obſequium ad vitandam irreverentiam, quæ divinæ veracitati inſerretur, non aſſentiendo ejus dictis. Gravis autem divinæ veracitati irrogaretur irreverentia, ſi quis negaret exteriùs fidem objectis à Deo revelatis; ſicut è contra cedit in cultum, & reverentiam ejuſdem palam profiteri veritatem ejuſmodi objectorum revelatorum: ad eumdem ergo habitum voluntatis pertinet utrumque; actus imperare, & amare; unde Apoſtolus 2. ad Corinth.4. ait: *Habentes autem eumdem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur.*

Cenſeo igitur confeſſionem fidei poſſe dici illius actum: *Primò*, ratione ſimilis honeſtatis, quæ ineſt utrique actui interiori, &

ri, & exteriori fidei, quippe cùm uterque tendat in veracitatem divinam honorandam. *Secundò*, quia uterque imperatur ab eadem pia motione voluntatis, quæ non ſolùm imperat actui interno, ſed etiam actui externo confeſſionis. *Tertiò*, quia confeſſio externa eſt ſignum fidei internæ, quemadmodum arteriæ pulſus dicitur ſanus, quia eſt ſignum internæ ſanitatis. *Quartò*, quia confeſſio externa, & aſſenſus fidei internus innituntur eadem ratione formali, nempe revelatione Dei. Hac igitur ratione conciliari poſſunt omnes præfatæ ſententiæ, nempe quòd confeſſio exterior fidei imperetur quidem per piam volitionem credendi, dirigatur per habitum, & aſſenſum internum fidei, eliciatur verò per potentiam loco-motivam, quæ ejuſmodi ſignum fidei manifeſtativum exhibet.

CONCLUSIO SECUNDA.

P*Ræceptum Divinum eſt fidem exteriùs interdum confitendi, nuſquam verò eam negandi*. Probatur primò plurimis Scripturæ ſacræ oraculis: Sic Matth. 10. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt*. Idem repetitur Lucæ 12. *Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei: qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei*. Et Lucæ 9. dicitur: *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in Majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum*. Idem ſignificatur, ad Rom. 10. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris; corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Unde S. Auguſt. lib. de fide, & Symbolo cap. 1. rectè dixit: *Fides officium à nobis exigit, & cordis, & linguæ*: ſub officio linguæ veluti principaliori ſigno expreſſivo omnem exteriorem confeſſionem intelligens.

In quibus verbis duplex exprimitur præceptum, affirmativum unum, quo tenemur fidem interdum profiteri exteriùs; negativum alterum, quo nuſquam eam negare licet.

Quòd autem interdum teneamur exteriùs fidem profiteri, colligi poteſt *primò*, quia; inquit de Lugo d.14. ſect.4. Deus non voluit de facto Eccleſiam ſolùm inviſibilem, & mentalem, ſed viſibilem per unionem, & conjunctionem ſenſibilem, ut nempe fieret unum corpus myſticum viſibile animatum, uno, & eodem ſpiritu viſibili interno. Hæc autem conjunctio viſibilis fieri non poteſt, niſi membra ad invicem ſenſibiliter conjungantur inter ſe, quod fit dum ſingula manifeſtant aliquo ſigno ſenſibili ſe eſſe membra hujus corporis myſtici, profitendo eandem fidem, & religionem communem aliis membris. *Secundò*, quia id cedit maximè in Dei gloriam, & celebrationem ejus divinæ majeſtatis; quemadmodum enim ille indignus cenſeretur, qui adſcriptus in familiam Principis, & ab eo famuli ſtipendium accipiens, nollet tamen ſe ex ipſius Principis famulis profiteri, nec ullum niſi clam vellet obſequii ſui ſignum Principi exhibere: ſic enim agendo videretur dedignari Dominum, & erubeſcere profeſſionem ſuæ ſervitutis: ſic irreverentia eò major fieret Deo ab illo, qui per baptiſmum inter ejus famulos conſignatus, nollet publicè ſe veri Dei ſervum, & cultorem profiteri, quò infinitè major Dei dignitas, ac majeſtas, & innumera illius erga famulos beneficia, ac merita, aſſiduam ab eis exigunt ſuæ profeſſionem ſervitutis, & fidei erga Dominum infinitè excellentem, & cui tot ſe nominibus obſtrictos noverunt.

Cæterùm, huic præcepto ordinariè faciunt ſatis fideles, quoties implent opera aliorum præceptorum Chriſtianæ legis, putà cùm recipiunt ſacramenta, adſunt Miſſæ ſacrificio, templa devotè frequentant, & faciunt ſatis omnibus mandatis ab Eccleſia Catholica ſingulis Fidelibus præſcriptis. Nec requiritur, quòd illa opera fiant ex ſpeciali motivo manifeſtandi, & confitendi fidem; non enim neceſſum eſt, ut quis ſatisfaciat præcepto, quòd opus præceptum impleat ex motivo illius præcepti; qui enim ex pia conſuetudine jejunare ſolet diebus ſingulis Veneris, reverà ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, dum ipſo die Veneris occurrit feria quatuor temporum, aut vigilia alicujus feſti, in qua ex præcepto Eccleſiaſtico jejunandum eſt, etſi de præcepto jejunii non cogitet.

Extra verò caſus ordinarios variæ poſſunt occurrere circumſtantiæ, in quibus exterior fidei profeſſio fieri debet ex ipſa vir-

virtute fidei. *Primò* namque, toties tenemur fidem publicè profiteri, quoties ſi de fide interrogati taceremus, ſilentium iſtud præberet anſam, vel cogitandi, quòd fides non eſſet vera, vel eſſet occaſio aliis, ut averterentur à fide. *Secundò*, quando adultus ſuſcipit baptiſmum; eo namque tempore ipſa reverentia erga divinam veracitatem, & authoritatem obligat ad exhibendum ſignum fidei externum, & profitendos nos ejuſdem fidei cultores. *Tertiò*, quoties omiſſio confeſſionis fidei eſſet occaſio, & in cauſa, cur alii à fide deficerent: aut inde eſſet periculum morale ipſi fideli deficiendi à fide, niſi per actum illum contrarium, & proteſtationem externam, timorem, & erubeſcentiam excuteret, ſeſe Chriſtianum, & Catholicum publicè profitendo. Sunt etiam plures alii caſus, in quibus videtur urgere obligatio profitendi fidem ex præceptis aliarum virtutum. Sic v.g. fidem debemus ſaltem implicitè profiteri, quando debemus ſacramentum aliquod ſuſcipere, audire Miſſam, recitare Officium, adire Templa, Euchariſtiam adorare, imagines Sanctorum, vel eorum reliquias colere, obſervare jejunia, vel dies feſtos, & ſimilia. Hæc autem obligatio in iis caſibus non oritur ex virtute fidei, ſed ex aliis præceptis, quæ ſervari non poſſunt ſine explicita, vel implicita fidei confeſſione.

Quantum autem ad ſecundam partem, nempe fidem nuſquam eſſe negandam, res eſt in comperto, quòd ſcilicet negatio iſta fieri non poſſet citra peccatum, quia quicumque negat fidem, opponit ſe authoritati divinæ, negando aliquam veritatem revelatam: Deo autem gravis fit offenſa negando ejus veracitatem; quippè implicitè per iſtam negationem ſignificatur Deum eſſe mendacem, ac ſubinde illa negatio fieri non poteſt citra peccatum. Ex quibus fit conſequens nuſquam licitum eſſe fidem negare. An autem licitum ſit illam interdum diſſimulare, aut occultare, gravis eſt difficultas, & multiplex inter Theologos contentio. Quid autem in hac re nobis veriùs videatur, aperiet

CONCLUSIO TERTIA.

L*Icitum eſt interdum fidem occultare non ſolùm negativè, illam per aliquem actum poſitivum non manifeſtando, ſed etiam poſitivè, & affirmativè, quando aliàs non adeſt obligatio confitendi fidem.* Hæc eſt communis quoad utramque partem apud Theologos, maximè quantum ad primam partem, quia licitum eſt fugere, vel ſe occultare tempore perſecutionis, ut docet Chriſtus D. Matth.10. ubi prædicens Apoſtolis perſecutiones eis faciendas, ait: *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Et S. Paulus 2. ad Cor.11. de ſeipſo ait: *Damaſci præpoſitus gentis Aretæ Regis voluit me comprehendere: & à fratribus per murum dimiſſus ſum in Sporta, & ſic evaſi manus ejus.* Hic pariter fuit totius Eccleſiæ ſenſus, ut docet S. Auguſtinus lib.1. contra epiſtolam Gaudentii Donatiſtæ cap.20. Et S. Athanaſius in inſigni Apologia pro ſua fuga in perſecutione. Quod etiam patet exemplis plurimorum ſanctorum Pontificum; qui tempore perſecutionis latitabant, & in antris, & locis abditis, nec-non & exemplo ſanctorum Blaſii, Athanaſii, Cæſarii, & aliorum, qui fugerunt, vel ſe occultarunt tempore perſecutionis, quamvis eſſent Epiſcopi, & animarum Rectores; cujus ratio eſt, quia fugere, & ſeſe occultare, non eſt fidem negare, ſed potiùs eam ipſo facto profiteri, tanti ſcilicet eam faciendo, ut exilium præferatur ejus negationi.

Adde quòd fides neceſſaria eſſe poteſt, ad majus bonum, vel ad vitandum majus malum, putà ad conſulendum ſuæ fragilitati, vel ad vitam pro aliorum ſalute conſervandam, quæ utilitas, vel fragilitas tanta eſt interdum, ut non ſolùm fuga illa ſit licita, ſed etiam videatur moraliter neceſſaria.

Nec obſtat, quòd Chriſtus Dominus dixerit Joan.10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis: mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* His enim verbis Chriſtus Dominus non improbat, nec damnat ſimpliciter eum, qui fugit, ſed qui fugiendo dimittit oves in eminenti periculo ſuæ direptionis, & jacturæ ſpiritualis. Unde univerſaliter loquendo non ſemper licet fugere tempore perſecutionis; maximè verò quandò inde grave detrimentum poteſt accidere proximo, præcipuè dum illius ſalutis cura nobis incumbit: hinc non poteſt Paſtor tempore perſecutionis fugere, niſi adſit aliquis, qui oves curet, ut docet S. Auguſtinus Epiſtola 180.

Difficultas autem eſt quantum ad ſecundam partem concluſionis, quibus videlicet modis

modis liceat interdum fidem occultare, utrùm licitum ſit uti veſtibus, & ritibus infidelium ad occultandum ſuam fidem. Quantum autem ad veſtes, quibus infideles diſtingui poſſint à Fidelibus, dici poteſt eas eſſe in quadruplici differentia: *Primò* namque ſunt veſtes, quibus infideles diſtingui ſolent materialiter à Fidelibus, non quidem formaliter, ſeu prout infideles ſunt, ſed dumtaxat quatenus pertinent ad talem nationem, quales ſunt veſtes Turcarum, quæ magis pertinent ad nationem, aut provinciam, quàm ad Religionis ſectam; unde fit, quòd, licèt omnes converterentur ad fidem Chriſtianam, non propterea ritum antiquum utendi ejuſmodi veſtimentis deponerent. Conſentiunt autem Doctores Catholici poſſe Fidelem uti ejuſmodi veſtibus, quando, per illorum Infidelium regionem tranſire, aliqua neceſſitas urget: veſtis enim illa nec explicitè, nec implicitè continet negationem fidei; aut profeſſionem alterius ſectæ.

Nec obſtat, quòd alii exiſtimantes eum eſſe ex natione infideli decipiantur, putantes eum eſſe ex eadem nationis ſecta; illa enim deceptio fit per accidens, & ex ignorantia decepti, quam per ſe non intendit ille, qui ejuſmodi veſtibus utitur. Dixi (*dum neceſſitas urget*) cùm enim ſine cauſa ſufficienti non poſſimus proximi deceptionem intendere, præſertim in re gravi, qualis eſſet dum nos falſæ ſectæ cultores exiſtimaret, certum eſt, quòd etiam non liceat abſque neceſſitate uti ejuſmodi veſtibus, nec ſubminiſtrare tale deceptionis fundamentum.

Secundum genus veſtium eſt earum, quæ uſurpantur ad dignoſcendos infideles formaliter, ut infideles ſunt, prout Judæi Romæ ex ordinatione ſummi Pontificis uti debent galero rubei coloris; eorum verò fœminæ rubeo velo caput debent obtegere. *Tertium* genus veſtium earum eſt, quæ ad proteſtandam, & ſignificandam falſam religionem aſſumuntur, quales eſſent veſtes, quibus uti ſolent Sacerdotes falſæ religionis in uſu communi. *Quartum* denique genus veſtium illarum eſt, quæ non ſolùm utcumque continent, & ſignificant profeſſionem falſæ ſectæ, ſed inſuper denotant cultum actualem ejuſmodi falſæ religionis, quales ſunt, quibus utuntur, vel Sacerdotes Mahumetani, vel Sacrificuli in ſuis ſacrificiis, & ſuperſtitioſis ritibus. An autem hujus triplicis generis veſtium licitus ſit uſus Fidelibus, non conſentiunt Doctores, ut videre eſt apud Lugo d. 14. ſeſſ. 5. qui eorum ſententias refert, & partim approbat, partim improbat, faturque ibidem num. 42. ex tot diverſis Authorum ſententiis poſſe hanc generalem formari regulam, in qua fortè convenirent omnes, aut parùm diſſentirent. Nempe quòd uſus prædictarum veſtium non ſit licitus, quando ex inſtitutione, aut circumſtantiis determinatur ad ſignificationem falſi cultus, ſeu pravæ religionis. Non repugnat autem, inquit, quòd circumſtantiæ tales ſint, in quibus veſtis poſſit habere ſignificationem æquè determinatam, ac habent voces, putà princeps infidelis præciperet ſubdito Chriſtiano negare fidem, & in ſignum negatæ fidei geſtare imaginem idoli, aut aliquid ejuſmodi, hoc enim in caſu non eſt dubium, quòd geſtatio illius veſtis eſſet ſignum negatæ fidei, atque ideo, quòd eſſet omnino illicita.

Cùm autem non omnis uſus talium veſtium ſit ſemper ita determinatus, infertur, quòd tunc ex graviſſima cauſa liceret uti veſtibus primi, & ſecundi generis, quando videlicet, qui hominem Chriſtianum eis utentem videt, eo ipſo non determinatur ad judicandum, quòd fidem deſeruerit, ſed dubitare, aut judicare poteſt, quòd ad alium finem diverſum tali veſte utatur. Qui ampliorem hac de re controverſiam, deſiderat conſulat ipſum de *Lugo* ſectione citata, *Suarem* d. 14. ſect. 5. & alios Theologiæ moralis, ſeu practicæ Auctores: non enim hujus voluminis jam ad finem properantis congeſta materies patitur fuſiorem hac de re diſcuſſionem. Unde his omiſſis, aliqua de Spe Chriſtiana delibanda ſunt.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Spe divinitùs infuſa.

Cum objecti optimi, ac præſtantiſſimi notitiam ejuſdem appetitio, & proſecutio ſequatur, inde eſt, quòd affulgente nobis divinæ fidei lumine, quo Deum optimum, omneſque divinas ejus præcellentias deprehendimus, ac cæcutientibus licèt oculis inſpicimus, ſtatim in nobis accenditur illius poſſeſſionis, ac fruitionis deſiderium, quo ſtimulamur ad ipſius aſſecutionem, quem utique ſtimulum divinitùs indita

dita ſpes excitat; ſpes enim eſt quaſi pes animæ, non ſolùm quo ſubſiſtit, ſed & quo veluti incedit, & ad Dei ſuaviſſimam poſſeſſionem rapitur, & anhelat.

Quam utique divinam ſpem, veluti *hominis pii theſaurum* ſic præclarè commendat S. Bernardus ſerm. 9. in Pſal. *Qui habitat*:
„ Hæc una, inquit, mihi omnium promiſ-
„ ſionum cauſa, hæc tota ratio meæ expe-
„ ctationis. Prætendat alter meritum, ſu-
„ ſtinere ſe jactet pondus diei, & æſtus, je-
„ junare bis in ſabbato dicat, poſtremò
„ non ſe eſſe ſicut cæteros hominum glo-
„ rietur: *mihi autem adhærere Deo bonum*
„ *eſt, ponere in Domino meo ſpem meam*,
„ Sperent in aliis alii, fortè hic in ſcien-
„ tia litterarum, hic in aſtutia ſæculi, ille
„ in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia
„ qualibet vanitate confidat: propter te
„ omnia detrimenta feci, & ut ſtercora
„ arbitror, quoniam tu es Domine ſpes
„ mea: Speret, qui vult in incerto divi-
„ tiarum: ego verò ne ipſa quidem niſi
„ abs te victui neceſſaria ſpero, nimirum
„ verbo tuo confidens, in quo abjeci om-
„ nia. *Quærite primum regnum Dei, & ju-*
„ *ſtitiam ejus, & omnia adjicientur vobis*,
„ *nempe tibi derelictus eſt pauper, orphano tu*
„ *eris adjutor*. Si mihi præmia promittun-
„ tur, per te obtinenda ſperabo. Si inſur-
„ gant adverſùm me prælia, ſi ſæviat mun-
„ dus, ſi fremat malignus, ſi ipſa caro ad-
„ verſùs ſpiritum concupiſcat: in te ego
„ ſperabo. Fratres hoc ſapere, ex fide vi-
„ vere eſt, nec alius ex ſententia dicere
„ poteſt: *Quoniam tu es Domine ſpes mea*:
„ niſi cui intus ſit perſuaſum à ſpiritu, ut
„ quemadmodum monet Propheta, *jactet*
„ *cogitatum ſuum in Domino*, ſciens, quòd
„ enutriendus ſit ab eo, juxta illud quo-
„ que Petri Apoſtoli cap. 5. *Omnem ſolici-*
„ *tudinem veſtram projicientes in eum: ipſi*
„ *enim cura eſt de nobis*.

Quapropter eam præclaro encomio celebrat S. Apoſtolus ad Heb. 6. cùm dixit eam eſſe firmam animæ anchoram: *Confugimus*, inquit, *ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, & firmam, & incedentem uſque ad interiora velaminis*. Spes enim eſt firmiſſimum animi noſtri fulcrum, ac velut anchora ſacra, quæ nutantem animum, ac inter hujus vitæ procellas, & tempeſtates fluctuantem obſirmat, ne ab optato curſu deviet, & in proceloſo hujus mundi pelago naufragium incurrat.

Quapropter Sanctus Auguſtinus egregiè ait: *Hanc ſpem in terram ſanctam tamquam anchoram præmiſimus, ne in iſto mari turbati naufragaremus: quemadmodum enim de navi, quæ in anchoris eſt, rectè dicimus, quòd jam in terra ſit, licèt adhuc fluctuet: ſic contra hujus peregrinationis noſtræ tentationes ſpes noſtra fundata eſt in illa civitate Jeruſalem*.

Cæterùm non ita multa ſunt, quæ de divina ſpe diſputare ſolent Theologi; quocirca ne in referenda illius natura, & præſtantia fruſtrà teramus tempus, omnes de ipſa ſolitas agitari controverſias, ad tria potiſſimùm capita revocamus, inquirentes videlicet quid, & qualis ſit illa divina virtus, quodnam illius objectum, ac ſubjectum, qui & quando ejuſdem actus debeant ex præcepto elici, quæ tribus in ſequentibus quæſtionibus explanabimus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid & qualis ſit divina Spes.

Notandum primò, hujus voci *Spes*, ſignificationem eſſe multiplicem, ſignificat enim interdum affectum, & paſſionem appetitus ſenſitivi, quo in bonum arduum tendit, qua ratione inter paſſiones recenſetur: alias etiam habet ejuſdem rationis acceptiones: verùm eis omnibus omiſſis, utpote non Theologicis, tripliciter à Theologis ſolet uſurpari: Primò quidem, pro objecto, ſeu bono, quod ſperatur. Sic ad Rom. 8. *Spes, quæ videtur non eſt ſpes*. Et ad Titum 3. *Expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei*. Secundò interdum uſurpatur pro eo, ad quem ſpes dirigitur: ſic plerumque Scriptura ſacra Deum noſtram ſpem appellat, putà Pſal. 13. *Dominus ſpes ejus eſt*; Et Pſal. 21. *Tu es, qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab uberibus matris meæ*. Verùm illæ acceptiones ſunt minùs propriæ; itaque ſpes, de qua hic eſt ſermo, propriè accipitur pro actu ſpei, quo bona ſupernaturalia ſperamus à Deo: ſic ad Rom. 8. *Spe ſalvi facti ſumus*: cùm autem habitus denominetur ab actibus, ille habitus ſupernaturaliter indutus, qui ad eum actum eliciendum inclinat, & ſtimulat, dicitur etiam ſpes, de qua Job cap. 19. *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo*. Et Apoſtolus 1. ad Cor. 3. *Manent tria hæc, fides, ſpes, & charitas*; quod utique non de actibus,

qui tranſeunt; ſed ſolùm de habitibus, qui permanent, poteſt intelligi. De hac autem ultima ſpei acceptione futurus eſt ſermo.

Notandum ſecundò, non levem apud Auctores tam veteres, quàm recentiores moveri controverſiam, cujuſnam facultatis ſit ſpes, an videlicet ſpectet ad intellectum, aut voluntatem; fuerunt enim, ut refert Doctor *d.*25.*n.*2. qui exiſtimarunt ſpem non eſſe diſtinctam à fide, & charitate, quia, inquit n.3. poſſet dici, quòd ſpes aggregat in ſe quodammodo duas virtutes, ſcilicet fidem, & charitatem: actus enim ſpei, qui eſt *expectare*, includit certitudinem, & hæc certitudo pertinet ad intellectum, & fidem: includit etiam deſiderium, quod pertinet ad voluntatem, & ſi ſit deſiderium meritorium, pertinet ad charitatem, quæ perficit voluntatem: ſicut igitur expectatio perfecta, & meritoria includit certitudinem intellectus, & deſiderium voluntatis ordinatæ, ita ſpes ut virtus perfecta diceretur includere per quamdam aggregationem fidem, & charitatem: & ſecundùm hoc poneretur virtus tertia, non formaliter, nec ſimpliciter, ſed ſecundùm quod aggregat formaliter in ſe duas virtutes. Ita Doctor. *Secunda ſententia* eorum eſt, qui exiſtimant ſpem eſſe actum intellectus indiſtinctum à fide, quia videlicet ideo ſperamus aliquid, quia credimus Deum eſſe fidelem in ſuis promiſſis. *Tertia* ſententia contendit quidem ſpem ad intellectum pertinere, quamquam non eliciatur ex habitu fidei: ſed ſit actus judicii, quo intellectus judicat Deum ſibi daturum beatitudinem, ex eo, quòd promiſit ſe illam conceſſurum obſervantibus mandatum, ac ſubinde cùm ſit fideliſſimus in promiſſis, inde ſperat ſe beatitudinem illam conſecuturum, ſi præcepta ſervaverit. *Quarta* ſententia eorum eſt, qui exiſtimant ſpem eſſe quidem actum voluntatis, ſed omnino indiſtinctum ab actu charitatis, quia voluntas eadem virtute charitatis, qualis ponitur ad velle ordinatum, eadem diſponitur ad ordinatum nolle, nam ex Ariſtotele lib.1. de anima textu 85. *Rectum eſt judex ſui, & obliqui;* Igitur pari ratione eadem virtus charitatis, quæ diſponit ad amandum bonum præſens, pariter diſponit ad deſiderandum bonum abſens: ſicut grave, eadem gravitate, qua tendit in terminum non habitum, quieſcit in ipſo termino, ubi eum comparavit; ac per conſequens cùm voluntas determinetur ad amandum Deum ſibi præſentem per charitatem, per eamdem diſponitur ad illum deſiderandum, ſeu ſperandum.

Notandum tertiò, quòd, etſi numeroſior, ac celebrior Theologorum cœtus conveniat ſpem eſſe actum voluntatis, nihilominus invicem controvertunt quiſnam ſit formaliter ille actus. Duplex enim generatim eſt actus voluntatis, alter quidem fugæ, & averſionis à malo: alter verò proſecutionis, & acceſſus ad bonum. Certum eſt autem ſpem non eſſe actum fugæ, quia non habet malum pro objecto; quandoquidem malum, qua malum eſt, non deſideretur, nec ſperetur, ſed potiùs timeatur: neque etiam verſetur circa objectum ab ipſo recedendo, ſed potiùs ipſum amplectendo, & ad ipſum per affectum accedendo: neceſſum eſt ergo, quòd ſpes ſit actus proſecutionis; cùm autem proſecutionis actus ſit duplex, alius ſcilicet, qui dicitur actus proſecutionis amicitiæ, qui tendit in objectum propter ſolam ipſius excellentiam; alter verò proſecutionis concupiſcentiæ, quo aliquis tendit in bonum non propter ſolam illius excellentiam, ſed quatenus conveniens nobis, aut aliis, quos diligimus: Quæritur cujuſnam proſecutionis actus ſit ſpes. Quatuor igitur hic ſunt determinanda. *Primum*, utrùm ſpes ſit virtus Theologica. *Secundum*, utrùm ſit à fide, & charitate realiter diſtincta: *Tertium*, utrùm ſit actus voluntatis, & omnino idem cum deſiderio, ſeu proſecutione concupiſcentiæ, qua aliquis deſiderat ſibi ipſi bonum, quatenus bonum ſuum proprium. *Quartum*, quæ ſint ſpei ſpecies.

CONCLUSIO PRIMA.

Revera *ſpes eſt virtus, eaque Theologica.* Hæc eſt communis inter Theologos contra Durandum in 3. diſp.26. qu.1. dicentem ſpem non eſſe virtutem, niſi impropriè, & largo modo ſumptam; Quia, inquit, virtus, ex Philoſopho, eſt diſpoſitio perfecti ad optimum; ſpes autem, cùm verſetur circa bonum arduum, abſens, & nondum poſſeſſum, non eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, ut neque fides, quæ verſatur circa Deum obſcuro tantùm modo cognitum.

Primam partem probat Doctor *num.* 10. Omnis habitus inclinans ad actum bonum, & bonis circumſtantiis affectum, reverà eſt vir-

virtus: ſed talis eſt ſpes: igitur &c. Probat antecedens: Sperare Deum, ut ſummum bonum, eſt aliquid honeſtum, & conforme regulis legis æternæ, quippe cùm ſit præceptum à Deo, & aliundè nullum ſit bonum perfectè ſatiativum creaturæ rationalis; quia ſolum iſtud bonum infinitum eſt: igitur appetitio illius boni eſt actus honeſtus. *Deinde* actus ille etiam afficitur circumſtantiis bonis; quippe cùm fiat per media ab ipſo Deo ordinata: unde quamquam appetitio boni infiniti poſſit eſſe illicita, qualis fuit in Lucifero, tamen deſiderare bonum infinitum per media ab ipſomet ordinata, non poteſt eſſe, niſi bonum.

Dices primò: Per ſpem aliquis deſiderat, & expectat aliquid tamquam bonum ſibi proprium: ac ſubinde fertur in bonum, non qua honeſtum, ſed qua utile; ſed omnis virtus debet tendere in bonum non quà utile, ſed qua honeſtum, ergo ſpes non eſt virtus.

Negat ſecundam partem majoris Doctor *n.*12. Nam quòd quis deſideret ſibi bonum, non officit honeſtati illius actus, quando deſiderat illud per media proportionata, & à ratione dictata; neque enim circumſtantia illa perſonæ, cui bonum appetitur, variat rationem formalem boni, quando enim voluntas deſiderat bonum ſibi, non variatur propterea ipſum bonum intrinſecè, ſed ſolùm extrinſecè, quatenus ex eo, quòd ſic ipſum voluntas appetat, bonum iſtud accipit denominationem voliti, & deſiderati à voluntate, quæ denominatio poteſt dare occaſionem intellectui ad concipiendum reſpectum rationis inter ipſum bonum, & voluntatem.

Inſtabis: Omnis actus, quo utimur fruendis, non poteſt cenſeri actus virtutis; ſed actus ſpei talis eſt: quippe cùm per eum voluntas amet bonum infinitum propter ſeipſam, non autem propter excellentiam ipſius boni.

Negat minorem Doctor: Non enim voluntas ſic ſperando bonum infinitum utitur fruendis, quia non utimur fruendis, quando volumus bonum, quod propter ſe amandum eſt, ut perfectionem noſtri, quando reverà illud bonum eſt noſtri perfectivum, nec illud volumus tamquam aliquid minùs bonum, quod nobis inſerviat ad acquiſitionem alicujus boni, ſed ſolùm illud optamus tamquam bonum præſtantiſſimum, quod nos perficiat, & efficiat beatos.

Dices ſecundò, Nulla paſſio eſt virtus: ſed ſpes eſt una ex undecim paſſionibus: igitur non eſt virtus.

Reſpondet Doctor *n.*23. ſpei nomen eſſe æquivocum uſurpatum ad ſignificandum illum motum appetitus ſenſitivi circa bonum ſenſibile, ut acquiſitu facile, qua ratione non eſt virtus, ſed paſſio: alteri verò ſpei nomen uſurpatur ad ſignificandum habitum inclinantem ad actum circa bonum ſpirituale, futurum, quatenus animæ perfectivum, & hoc modo eſt virtus.

Probat ſecundam partem Doctor, nempe, quòd ſit virtus Theologica, *num.* 11. Virtus enim illa eſt Theologica, quæ reſpicit Deum, ut objectum *quod*, & aliquid divinum tamquam objectum *quo*: at ita eſt de ſpe, ut dicemus quæſtione ſequenti: igitur eſt virtus Theologica. Deinde, inquit *n.*15. tres vulgò conditiones requiruntur ad virtutem Theologicam, per quas diſtinguatur non ſolùm à virtutibus moralibus, ſed etiam ab acquiſitis per actus virtutum ſupernaturalium: *Prima*, quòd Deum reſpiciat pro primario ſuo objecto: *Secunda*, quòd habeat pro regula primam regulam humanorum actuum, non autem aliquam regulam acquiſitam. *Tertia*, quòd immediatè infundatur à Deo, ſicut à cauſa efficiente: duæ quidem priores conditiones poſſunt competere fidei, ſpei, charitati acquiſitæ, quæ tendunt in Deum, tamquam in objectum, & habent aliquid divinum pro prima regula; fides quidem divinam veritatem, ſpes divinam fidelitatem, & charitas divinam bonitatem; ſed deficiunt in tertia, quia nempe non infunduntur à Deo, nec conſequenter ſunt ſupernaturales in ſubſtantia, quales eſſe debent virtutes verè Theologicæ.

Dices primò: Nulla virtus Theologica eſt inter duo extrema vitioſa per exceſſum, aut defectum: ſed ſpes habet duo extrema vitioſa, nempe præſumptionem, & deſperationem: igitur non debet cenſeri virtus Theologica. Minor conſtat: ſiquidem deſperatio, & præſumptio opponuntur ſpei, illa quidem per defectum, hæc verò per exceſſum. Major etiam fit evidens; enimverò non poteſt committi exceſſus in fide, quia impoſſibile eſt, quòd aliquid nimis firmiter credatur; nec in ſpe, quia non poteſt Deus nimis deſiderari, nec urgentiori inveſtigatione, & inquiſitione exoptari; nec denique in charitate, quia Deus non poteſt

plus amari, quàm ſit amabilis, aut debeat amari: igitur ſpes non eſt dicenda virtus Theologica.

Reſpondet Doctor n.24. negando majorem: Poteſt enim concedi, inquit, quòd virtus Theologica ſit propriè media, non ex parte objecti, ſed ex parte exceſſus, qui poteſt eſſe in actu; neque inde ſequitur eam diſtingui à morali; virtus enim moralis habet exceſſum, & defectum non ſolùm ratione modi actus, ſed etiam ratione objecti, in quod tendit ille actus; ſecus eſt autem de virtute Theologica, quæ non poteſt habere exceſſum ratione objecti, quia cùm illud ſit infinitum, non poteſt excedi ab actu virtutis, qui in eum fertur, & idcirco non poteſt firmiùs credi Deo, nec conſtantiùs in eum ſperari, nec ille ardentiùs amari, quàm mereatur; poteſt tamen peccari in iſtud objectum infinitum ratione modi tendendi in illud, nempe per actum immoderatum, qui magis, aut minùs, quàm par eſſet, in iſtud objectum tenderet.

Qua ratione fides poteſt eſſe media inter levitatem, qua quis aſſentiretur firmiter ei, quod non eſt ita credendum: unde illud Eccleſ.19. *Qui citò credit, levis eſt corde*: & inter pertinaciam, qua quis nimis reſiſtit credendis, nolens alicui aſſentiri, niſi ratione naturali id eſſe verum oſtendatur: ſic etiam amore nimio poteſt quis tendere in aliquod diligibile, ſicut & nimis remiſsè: Licèt non poſſit nimis tendere in bonum infinitum amando, nec nimis firmiter ipſi credendo. Simili ratione ſpes eſt inter deſperationem, & præſumptionem, quatenus deſperans non vult deſiderare Deum, nec in eum ſperare; præſumens verò vult, & deſiderat ipſum, ſed per media improportionata; ſperans verò deſiderat Deum per media proportionata, & rationabilia, & ſic utrumque hoc vitium excludit; neque neceſſe eſt, ut virtus qualibet habeat duo extrema, quorum uno ametur exceſſivè objectum illius, & altero minùs intensè.

Dices ſecundò: Virtus Theologica verſatur dumtaxat circa Deum; ſed ſpes non ſolùm habet pro objecto Deum ipſum poſſidendum, ſed etiam media, nempe gratiam, & dona, quibus comparari poteſt ejus poſſeſſio: igitur non eſt dicenda virtus Theologica.

Diſtinguo majorem: Virtus Theologica verſari debet circa Deum, & bonum increatum, tamquam circa objectum primarium, & ſpecificativum, concedo: tamquam circa unicum objectum, & omnino ſimplex, nego: quemadmodum enim fides non verſatur dumtaxat circa ea, quæ omnino divina ſunt; ſed etiam circa ea, quæ facta ſunt, ut omnia Chriſti myſteria, & omnes propoſitiones revelatas: & ſicut charitas tendit non ſolùm in Deum, ſed etiam in proximum; ſic etiam ſpes ordinatur ad Deum tamquam ad objectum primarium, & adæquatum, ad gratiam autem, & media conducentia ad poſſeſſionem Dei, tamquam ad objectum ſecundarium.

CONCLUSIO SECUNDA.

Spes eſt realiter à fide, & charitate diſtincta. Ita Doctor n.17. ubi concluſionem ſic probat, primò, quòd ſit diſtincta à fide, quia nullum deſiderare eſt credere: ſed omnis actus fidei eſt credere: ergo ſpes non eſt eadem cum fide.

Deinde, Sperare idem eſt, ac deſiderare: ſed deſiderare eſt actus voluntatis: credere autem eſt actus intellectus: igitur fides, & ſpes non ſunt unum, & idem.

Denique, ſi idem eſſet ſperare nos conſecuturos vitam æternam, ac credere nos illam aſſecuturos, ſequeretur, quòd eſſet certum, quòd quiſquis ſperaret conſecutionem vitæ æternæ, haud dubiè eam eſſet conſecuturus; objectum enim fidei eſt verum infallibile: ſed hoc manifeſtè falſum eſt; plurimi namque Fideles ſperant beatitudinem, quam tamen propter morum improbitatem, & finalem impœnitentiam non aſſequentur.

Confirmatur etiam contra Lutherum, qui *ſer.2. Quadrageſimæ* docet ſpem eſſe eamdem cum fide, quam pro fiducia accipit; quod utique erroneum eſt: nam ſi fides, & fiducia idem eſſent, nugaretur Apoſtolus, cùm ait ad Epheſ.3. *In quo* (ſcilicet Chriſto) *habemus fiduciam per fidem ejus*. Sequeretur enim, quòd haberemus fiduciam per fiduciam, quòd eſſet aperta nugatio; unde 1. ad Cor. 13. tres virtutes Theologicas tamquam tria diſtincta numerat, cùm ait: *Fides, ſpes, charitas tria hæc &c.* Idem docent SS. Patres, maximè Chryſoſt. hom. de fide, ſpe, & charitate. Et Aug. hom. 22. de verbis Apoſtoli: *Domus Dei credendo fundatur, ſperando erigitur, diligendo probatur*. Hinc in Enchiridio cap.8. ait: *Diſtinguenda eſt fides à ſpe.*

Similiter probat eam eſſe à charitate diſtinctam: *Primò*, quia charitas eſt amor amicitiæ, quo Deus diligitur propter ſeipſum; ita quòd non minùs diligeretur amore charitatis, etiamſi nuſquam à creatura rationali eſſet poſſidendus: ſpes verò eſt amor concupiſcentiæ, quia eſt amor, quo aliquis concupiſcit bonum, quatenus eſt bonum ſuum proprium; unde ſi aliquis non conſideraret, quòd ex poſſeſſione Dei haberet beatitudinem, non deſideraret ipſam poſſeſſionem deſiderio ſpei: igitur ſpes à charitate diſtinguitur.

Deinde, ex S. Anſelmo lib. de Concordia cap. 19. voluntas habet duas affectiones, & inclinationes; nempe unam juſtitiæ, qua proſequitur bonum propter ſe; & aliam commodi, qua proſequitur bonum, quatenus ſibi conveniens; prima autem ex iis affectionibus eſt nobilior, quàm ſecunda: igitur diſtincti habitus ponendi ſunt in voluntate in ordine ad actus, qui competunt ipſi ſecundùm diverſas iſtas inclinationes; & conſequenter deſiderium ſpei competens ipſi, quatenus habet affectionem commodi, non oritur à voluntate, quatenus habet juſtitiæ affectionem. Unde ſpes, & charitas non ſolùm diſtinguuntur penes actus, quos poſſunt habere, ſed etiam penes diverſas affectiones, ſecundùm quas perficiunt voluntatem.

Deinde, inquit Seraphicus Doctor diſt. 26. art. 1. qu. 3. Quemadmodum in patria tres erunt dotes ſecundùm tres animæ vires, quarum una reformabit, & conſummabit rationalem, videlicet ipſa viſio; alia concupiſcibilem, videlicet dilectio; tertia iraſcibilem, videlicet ipſa tentio, ſeu poſſeſſio, ſic & in via neceſſe eſt ponere tres virtutes Theologicas, fidem cui viſio, charitatem cui dilectio, & ſpem cui poſſeſſio reſpondeat.

Dices: Homo dumtaxat habet duas facultates perfectibiles per habitus infuſos in ordine ad Deum, nempe intellectum, & voluntatem: ergo ſufficiunt duo habitus infuſi, videlicet fides, quæ intellectum, & charitas, quæ voluntatem perficit.

Negat conſequentiam Doctor num. 26. quia, inquit, voluntas habet duas affectiones, & duo genera actuum, quibus correſpondere debent duo habitus infuſi; intellectus verò non habet ullos actus, propter quos debet habere duos habitus per ſe infuſos; ac ſubinde tres diſtincti admittendi ſunt habitus.

CONCLUSIO TERTIA.

Spes eſt actus voluntatis idem cum deſiderio. Ita Doctor num. 19. ubi ſolvit argumenta, quæ contra hanc aſſertionem formaverat.

Probatur: Spes fertur in bonum abſens, ut poſſidendum: ſed actus ille, quo bonum abſens, ut poſſidendum, appetitur, eſt deſiderium; ac ſubinde ſpes eſt actus appetitus concupiſcibilis, quo voluntas tendit in Deum, quatenus ſibi commodum, & convenientem.

Dices: Deſperans deſiderat beatitudinem: ſed non habet ſpem: ergo deſiderium non eſt actus ſpei. Probatur major, quia triſtatur de beatitudine amiſſâ; nemo autem triſtatur de amiſſione rei, quam non concupiſcit: igitur &c.

Diſtinguit majorem Doctor n. 20. Deſiderat deſiderio inefficaci, & conditionato, concedit: deſiderio efficaci, & abſoluto, negat. Ad probationem dico, quòd equidem nemo triſtetur de amiſſione rei, quam non concupiſcit; ſed ut triſtitiam habeat de ejus amiſſione, non eſt neceſſe, quòd illam concupiſcat abſolutè, & efficaciter, ut patet exemplo projicientis merces in mare, qui triſtatur de earum amiſſione; quia inefficaciter, & conditionatè vellet eas conſervare, niſi adeſſet periculum vitæ.

Dices ſecundò: Eodem habitu quis amare poteſt alterum amore amicitiæ, & concupiſcere ipſi bonum, & eodem etiam habitu poteſt quis amare bonum præſens, & abſens: ſed ex charitate amat quis bonum præſens: ergo ex charitate concupiſcit quis, ac deſiderat bonum præſens, & etiam ex eadem amat, ac deſiderat bonum abſens: ergo deſiderium boni etiam abſentis eſt actus charitatis.

Diſtinguit conſequens Doctor n. 21. Deſiderat deſiderio, & concupiſcentia proportionata amori amicitiæ, & ex ipſo oriunda, concedit: deſiderat deſiderio, & concupiſcentia diſtinctæ rationis, negat. Itaque poteſt aliquis bonum abſens concupiſcere duobus modis: Primò quidem affectu charitatis, & amicitiæ, quo diligit proximum, & ipſi concupiſcit bonum propter ſe: Secundò, quatenus conſiderat bonum iſtud eſſe ſibi commodum abſque ullo reſpectu ad amorem alterius, & ſic deſiderium iſtud non eſt actus charitatis, ſed ſpei, quæ in

in ipſo deſiderio conſtituitur, non verò in priori.

Dices tertiò: Deſideramus beatitudinem naturaliter: ergo non videtur neceſſe admittere aliquem habitum ſupernaturalem ad ipſam deſiderandam: & conſequenter virtus ſpei non conſiſtit in deſiderio.

Diſtinguit antecedens Doctor: Naturaliter deſideramus beatitudinem in univerſali, & qualiſcumque illa ſit, ſive naturalis, ſive ſupernaturalis, tranſeat: in particulari, & quatenus eſt beatitudo ſupernaturalis, negat: unde neganda eſt conſequentia. Quemadmodum enim non obſtante amore naturali Dei, datur habitus charitatis, ut ametur Deus amore ſupernaturali; ita non obſtante deſiderio naturali beatitudinis dati debet habitus ſpei infuſæ, quo ſperemus beatitudinem ſupernaturalem propter ipſam Dei bonitatem, & infallibilitatem in promiſſis.

Dices quartò: Si deſiderare eſſet actus virtutis Theologicæ, eſſet pariter meritorius: ſed non poteſt eſſe meritorius, niſi vel eliciatur, vel imperetur à voluntate: ab ea autem non poteſt imperari; alioqui voluntas ſimul haberet duos actus circa Deum, unum actum, quo deſideraret, & alterum, quo imperaret ejuſmodi deſiderium, qui etiam actus reſpiceret Deum, quippe cùm à charitate procederet: ſi eliciatur à charitate, non erit actus ab ea diſtinctus: igitur &c.

Reſpondet Doctor nil implicare quominus voluntas poſſit habere duos actus circa idem objectum, maximè quando unus imperatur, & alter imperat; nec enim unus impedit productionem alterius, cùm non ſint ejuſdem rationis: *Nec eſt inconveniens*, inquit, *in actibus ſubordinatis plures ineſſe uni, imò fortè eſt neceſſarium ſcientem concluſionem, dum actus ſpeculatur ſcientificè, intelligere ſimul principium, & amantem ordinatè illud, quod eſt ad finem, utendo, ſimul frui fine*.

Dices quintò: Si ſpes, & deſiderium eſſent unum & idem, quotieſcumque utimur nomine ſpei, poſſemus pariter uti nomine deſiderii, & vice verſa: ſed hoc eſt falſum: non enim propriè dicere poſſum, deſidero conſequi beatitudinem propter bonitatem divinam: ſicut poſſum dicere, ſpero propter bonitatem, & miſericordiam divinam me conſecuturum beatitudinem: igitur non ſunt unum & idem.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, quòd utrumque hoc nomen poſſet in rei veritate ad idem ſignificandum uſurpari, quando ſignificat motum facultatis appetitivæ circa bonum conſequendum; idcirco autem propriè non accipitur deſiderare pro ſperare, quia verbum *ſpero* eſt impoſitum ad ſignificandum deſiderium præſupponens, & connotans opinionem conceptam de conſecutione boni deſiderati; verbum verò *deſidero* non involvit illam connotationem, unde indiſcriminatim ad idem propriè ſignificandum non aſſumuntur.

CONCLUSIO QUARTA.

Septem ſunt ſpecies, ſeu diſtincti actus ſpei, ad quos cæteri poſſunt facili negotio revocari. Hanc concluſionem optimè expendit Guillelmus Pariſienſis lib. de moribus, ubi refert ſeptem illas ſpei ſpecies, quas filias appellat, quarum prima eſt *fiducia*; Secunda *ſecuritas*, ſeu vallationis, & protectionis divinæ roboratio; Tertia *conſtantia*, & erectio contra motus, & impetus inſurgentium; Quarta *conſolatio*: Quinta *reſpiratio*, confortatio, & reſumptio virium ex præſentia Dei: Sexta *expectatio* bonorum repromiſſorum abſque hæſitatione: Septima *jucunditas*, quæ ſpem hujuſmodi velut comes inſeparabilis comitatur.

Fiducia eſt firma mentis in Deum adhæſio, quæ non confunditur, dicente David: *In te Domine ſperavi; non confundar*. Qui confidit in homine confunditur, quia is abſque illo ſe ſubſtrahit, aut propter malitiam, & averſionem, aut propter impotentiam, aut propter voluntatis, & amicitiæ mutationem; hæc autem ex parte Dei non ſunt timenda.

Securitas eſt, de qua Salomon: *Secura mens quaſi juge convivium*. Prover. 15. ubi Gregorius: *Spes æternæ ſocietatis, continuatio eſt æternæ refectionis*. Securitas eſt duplex: *Prima*, de obtinenda æterna fœlicitate: *Secunda*, contra timores vitæ præſentis. Et quidem tenet ſe ſecuram per pignus Spiritus ſancti: *Qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus ſancti in cordibus noſtris*, 2. ad Cor. 1. & ad Epheſ. *Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ*. Unde S. Auguſtinus: *Ipſe eſt pignus hæreditatis noſtræ, & redemptionis mihi datum per litteras patentes Evangelicas, quibus non eſt aliud ſigillum, quàm ipſe Dei Filius*,

Digitized by Google

ſtus, imago Dei inviſibilis, & figura, ſeu character ſubſtantiæ Patris, qui pro confirmatione, & teſtificatione veritatis Evangelicæ, appenſus eſt in ligno crucis. Incarnatio, Paſſio, Mors, Reſurrectio Domini me fulciunt undique, & firmant, ut de venia, gratia & gloria, nulla remaneat hæſitatio; qui enim proprio filio ſuo non pepercit, nonne cum illo omnia nobis donavit? &c. Unde in Dei logica nullum argumentum validius ad bene ſyllogizandum, atque probandum, quàm mors unigeniti Filii ipſius, nullum ad deſtruendam hæſitationem, vel objectionem mihi contrariam adeo efficax, aut validum, cùm non solùm inferatur, ſed etiam conferatur ſecuritas de beneficiis Dei per tale medium. In Dei theſauris nullum pignus pretioſius, & magis aſſecurans, aut certius, quàm ipſe Dei Filius, & Spiritus ſanctus; uterque autem nobis in pignus datur: ergo, qui per tantas cautiones ſecuri non ſunt, deterioris conditionis habent Deum, quàm quemcumque mendacem, aut perjurum! Patet ergo quantam Deo contumeliam faciant, qui hæſitant. Secunda ſecuritas adversùs calamitates hujus mundi; *Deus enim noſter refugium eſt, & virtus &c. Dominus illuminatio mea &c. Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Erectio, ſeu roboratio, qua per ſpem reſumuntur vires, ut acriùs pugnemus, & tentationibus reſiſtamus. Veternus, vel vafer ſerpens innumeris tentationibus animam laceſſit, & fatigat; ut in deſperationem inducat, dicatque illa puſillanimis Hieremiæ 2. *Deſperavi, nequaquam faciо.* Quapropter tantò ſtudioſiùs erigenda eſt mens, quantò crebriores urgent tentationes. Illos invitat ſpiritus, *Numquid, qui dormit non adjiciet, ut reſurgat? Surge, qui dormis, & illuminabit te Chriſtus*, Epheſ. *Remiſſas manus, & genua ſoluta erigite.*

Conſolatio, quæ non eſt animi lætificatio, ſed potiùs timoris, & doloris lenitio, ac mitigatio; conſolatur enim, qui triſtitiam deponit; licèt gaudium non recipiat: ſpes autem, ut ait David: *Hæc me conſolata eſt in humilitate mea*, ideſt, depreſſione. *In convertendo Dominus captivitatem Sion, &c.* Ex hac oritur lætitia; unde tunc *repletum eſt gaudio os noſtrum, &c.*

Nonnulli ſunt, qui propter varios caſus, ita mœrent, ut nullam ſalutem ſibi remanere putent; hos Deus gratiis irradiantibus, ac cæleſtibus ſuavitatibus ſolatur, ut animos reſumant, Iſaiæ 15. *Orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies.* Et Job 11. *Quaſi meridianus fulgor tibi conſurgens ad veſperum, & cùm conſumptum te putaveris, orietur ut lucifer.* Hinc naſcitur

Conſolatio, quæ eſt animi robur, & conſtantia animans, & firmans adversùs tentationes: *Statuiſti ſupra petram pedes meos, ſi ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam. Et impulſus everſus ſum, ut caderem, & Dominus ſuſcepit me*, &c.

Expectatio bonorum eſt firma animi conſtantia, qua attendens ad repromiſſa bona, omnes vincit amaritudines; *Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam.* Ex hac gignitur jucunditas: *Spe gaudentes.* Gaudium autem, hoc eſt ex præſentia Dei inhabitantis; unde gaudium illud eſt velut arrha æternæ mercedis, & velut prægustatio futuræ ſuavitatis: *Guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus.*

QUÆSTIO SECUNDA.

Quodnam ſit objectum Divinæ Spei.

NOtandum primò, certum eſſe objectum Spei debere eſſe primò aliquod bonum honeſtum; non enim niſi bonum, ſaltem apprehenſum, ut tale, ſperamus, ſeu proſequimur; uti nonniſi malum timemus, ac fugimus: cùm autem ſpes ſit virtus, & omnis virtus tendat in bonum ſub ratione honeſti, nemini debet eſſe dubium, quin objectum ſpei debeat eſſe aliquod bonum honeſtum.

Secundò, debet eſſe poſſibile, impoſſibilia enim, ut talia cognita ſperari nequeunt, nec deſiderari, deſiderio ſaltem efficaci, & ſtimulante ad proſecutionem boni apprehenſi; etſi fortè ſecundùm doctrinam Doctoris appeti poſſint appetitu inefficaci, & ex complacentia. *Tertiò*, debet eſſe bonum arduum, ſeu non ita facilis acquiſitionis: quæ difficultas non alia tamen ineſſe debet, quàm quæ oritur ex eo, quòd objectum ſperatum non à nobis obtineri ſine labore, ſeu moleſtia, vel ex eo, quòd iſtud nulla ratione poſſimus ex nobis aſſequi, ſed debeat nobis concedi ex liberalitate donantis, aut præmiantis. *Quartò*, addunt aliqui, quòd bonum iſtud ſit tantùm probabiliter, ſeu non certò futurum. Verùm hæc conditio non videtur

neceſſaria, quippe cùm bonum etiam certò futurum ſperari poſſit; hinc confirmati in gratia, quamvis ſecuri de ſua beatitudine, non minùs eam ſperare poſſunt. *Denique*, objectum ſpei dicitur bonum abſens. *Nam*, inquit Apoſtolus ad Rom. 8. *Spes, quæ videtur non eſt ſpes; nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectemus*. Verùm Doctor diſt.26.n.12. contendit hanc conditionem non eſſe abſolutè neceſſariam; quia, inquit, idem objectum eſt ſpei, & tentionis; ſed tentio non reſpicit abſentiam objecti: igitur nec ſpes. Quod utique confirmatur, quia illud eſt objectum *quod* ſpei, quod deſideratur, & illud eſt objectum formale *quo* ipſius, quod movet ad illud deſiderium: ſed certum eſt, quòd voluntas non deſiderat abſentiam objecti, ſed potiùs illius præſentiam; nec illa abſentia eſt ratio movens voluntatem ad deſiderandum, ſeu ſperandum, quamvis videatur conditio, ſine qua non ſperaret, nec deſideraret; quia ſi bonum eſſet perfectè poſſeſſum, non ampliùs deſideraretur, ſed amaretur. Unde concludit Doctor: *Sicut in effectivis non variat rationem efficiendi, quod non pertinet per ſe ad rationem efficiendi; ita in finibus illud non variat rationem finis, quod non variat rationem terminandi: tale eſt eſſe abſens, vel præſens modo prædicto: Igitur non variat formalitatem objecti, ſive rationem, formalem ejus*. Ex quibus inferre licet abſentiam, poſſibilitatem, & futuritionem objecti non eſſe de ratione formali objecti ſpei.

Notandum ſecundò, rationem boni ardui, ſeu cum aliqua difficultate comparabilis, ſpectare ad objectum ſpei, ut omnes Theologi conveniunt: at controverſia eſt, in quo conſiſtat illa arduitas deſideranda in ipſo ſpei objecto; ſunt enim, qui exiſtimant cum Vaſquez in 3. p. d.41. c.2. arduitatem objecti ſpei in eo conſiſtere, quòd res ſperata obtinenda ſit dependenter ab alio, quia objectum arduum ex eo, quòd obtinendum per proprios labores, eſt objectum audaciæ, non verò ſpei. Nonnulli docent arduitatem conſiſtere in difficultate conſecutionis rei, quæ ſperatur, ſive hæc difficultas proveniat ex ipſa rei magnitudine, quæ vires proprias excedit, ſive oriatur ex aliis circumſtantiis; ſcilicet ex diſtantia, contingentia, temporis diuturnitate, labore, impenſis. At verior apparet eorum ſententia, qui exiſtimant arduitatem objecti Theologicæ ſpei in eo conſiſtere, quòd non ſolùm contingens ſit ex parte Dei liberaliter nobis bonum ſperatum conferentis, & ex parte noſtri, quia confertur propter merita; quæ neceſſariò debent eſſe contingentia, quia ſunt libera. Quam utique rationem inſinuat Doctor diſp.26.n.20.& 22. ubi ait: Quod efficaciter, & abſolutè deſideratur, ſeu ſperatur aliquid, niſi ſit poſſibile attingi, ſeu conſequi, & ideo perſuadentur deſperati, ut credant; non ut diligant, quia prima radix deſperationis non eſt in voluntate, ſed in intellectu: ac ſi diceret, quòd tantùm eſt objectum ſpei, illud cujus conſecutio eſt nobis poſſibilis, licèt ſit contingens, & quòd ideo ſuadenda eſt certitudo de poſſibilitate conſecutionis, ne deſperans cadat animo; ſed potiùs erigatur, & ſperet id, quod licèt contingenter, tamen poſſibile eſt fieri.

Notandum tertiò, Theologos communiter convenire, quòd beatitudo ſupernaturalis ſit objectum materiale magis præcipuum, & adæquatum ſpei noſtræ; quoniam autem beatitudo ſupernaturalis duo complectitur, nempe viſionem, vel fruitionem Dei, & Deum ipſum videndum, & fruendum, ſeu beatitudinem formalem, & objectivam; difficultas eſt quodnam horum ſit objectum materiale ſpei Theologicæ. Durandus enim in 3.d.26.q.2. vult beatitudinem formalem eſſe objectum materiale immediatum ſpei Theologicæ; beatitudinem verò objectivam tantùm eſſe objectum indirectum, & mediatum. Sunt etiam, qui exiſtimant cum Gregorio Ariminenſi Deum eſſe immediatum objectum materiale ſpei, fruitionem verò, & viſionem eſſe tantùm conditionem, ſine qua non. Tertia tandem ſententia docet ſpem directè, & immediatè attingere utramque beatitudinem, ſcilicet objectivam, & formalem, objectivam quidem ut finem *qui*, formalem verò, ut finem *quo*. Quantum autem ad objectum formale ejuſdem ſpei quadruplex eſt diverſa Auctorum ſententia. *Prima* contendit, quòd objectum formale ſit Deus ſub ratione omnipotentis, & fidelis in exequendis ſuis promiſſis. Ita S. Thomas qu. 4. de virtutibus art.4. *Secunda*, contendit Deum eſſe objectum ſpei ſub ratione Deitatis abſolutè, & nullum dicentis ordinem ad nos, à quibus poſſideri poteſt. Ita plurimi ex noſtris cum Pitigiano in 3. d.26. art.6. *Tertia*, propugnat objectum formale ſpei eſſe Deum, ut no-

no-

nobis convenientem, & à nobis poſſidendum. *Quarta* tandem, ait, Deum, ut nobis convenientem eſſe quidem objectum formale motivum ſpei: Ejus autem bonitatem eſſe objectum terminativum.

CONCLUSIO PRIMA.

UTraque beatitudo, tam objectiva, quàm formalis, ſeu Deus, ut à nobis poſſidendus per viſionem, & amorem, eſt objectum tam materiale, quàm formale terminativum ſpei noſtræ. Hæc eſt communior, & verior. Eamque apertè ſatis tradit Doctor d.25. nu. 11. ubi dicit ſpem eſſe virtutem Theologicam: *Quia*, inquir, *reſpicit Deum pro objecto immediato; nam per omnia alia, quæ adduntur ipſi objecto, non tollitur ratio objecti, ut objectum eſt; quia enim deſidero illud mihi, vel tali, non tollitur, quin deſiderem illud ut objectum: igitur illud, circa quod eſt actus ſpei, eſt bonum infinitum, & ita æternum.* Idem habet num.15.

Probatur primò, ex Scriptura ſacra, idque ex ſecundo capite Tobiæ, ubi dicitur: *Filii Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam daturus eſt his, qui fidem ſuam nunquam mutant ab illo;* Ideoque Chriſtus D. monet Matth.6. *Quærite primùm regnum Dei ... & hæc omnia adjicientur vobis*. Quibus ſignificat regnum Dei, hoc eſt, beatitudinem æternam eſſe quærendam, tanquam principale objectum; cætera verò non eſſe quærenda principaliter, ſed tantùm ſecundariò, nec ſubinde quærenda. Hoc ipſum docet S. Apoſtolus ad Rom. cap. 5. cùm ait: *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei*: quaſi diceret, ſperamus gloriam, & beatitudinem æternam Dei filii, ut hæreditatem repromiſſam. Et ad Titum 1. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur Deus, &c.* Quibus ſignificat ſpem rendere in vitam æternam, tanquam in objectum magis præcipuum. Hoc etiam indicat ad Hebr.11. cùm ait: *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, hoc eſt, res, quæ per fidem cognoſcitur eſt res ſperanda; ſed ſolus Deus, qui eſt noſtra beatitudo objectiva, eſt objectum materiale, & formale fidei; cætera verò tantùm ſunt objecta materialia, & ſecundaria: ergo & ſpei. His conſonat illud S. Auguſtini lib.22. de civitate Dei cap. ult. *Præmium virtutis*, inquit, *erit ipſe, qui virtutem dedit, qui ſeipſum, quo nihil majus eſſe poteſt, promiſit.* Et lib.1. confeſſ. cap.23. *Beata quippe vita eſt gaudium de veritate, hoc eſt, de te, qui veritas es, Deus meus*. Et ſuper Pſalm. 11. *Erige ſpem tuam ad bonum bonorum omnium, à quo omnia in ſuo genere facta ſunt bona*.

Probatur etiam ratione: Spes quatenus eſt virtus Theologica tendit in Deum: ſed non tendit in Deum niſi ut poſſidendum; Deus autem poſſideri non poteſt à creaturis niſi per viſionem, & amorem, in quibus conſiſtit beatitudo formalis: igitur, &c. Major conſtat. Minor probatur: Actus deſiderii, quo ſpes tendit in Deum, diſtinguitur à deſiderio, quo charitas in illud tendit, optando ipſi bonum, nempe gloriam propter ſe: ſed non poteſt aliter diſtingui, quàm quia ſpes tendit in Deum, ut nobis convenientem: igitur, &c.

Confirmatur ex eo, quòd aliud ſit ſperare Deum, & aliud ſperare in Deo: nam ſperare Deum eſt habere efficax deſiderium habendi Deum pro objecto viſionis, & fruitionis beatæ, ſeu deſiderare bonum infinitum quatenus nobis conveniens; ſperare verò in Deo, eſt habere deſiderium efficax, ut Deus ſit nobis auxiliator, & juxta ſuas promiſſiones nobis conferat auxilia neceſſaria, quibus poſſemus promereri beatitudinem, quam ſperamus; hi namque duo actus poſſunt eſſe aliquando ſine ſe invicem, maximè primus ſine ſecundo, putà dum quis præſumptuoſè ſperat: ſecus verò quando actus ſpei Theologicæ eſt honeſtus tam ex ſe, quàm ex circumſtantiis. Hoc ſignificat Doctor *nu*.23. cùm ait, quòd actus ſpei Theologicæ ſit deſiderare bonum infinitum, ut mihi bonum à Deo liberaliter conferente ex meritis, quæ habeo, vel mihi ſpero: quibus verbis duo prædicti actus deſignantur, ut rectè notat Caſtillo qu.7. nu.6. Primus quidem per hæc verba, *deſiderare bonum infinitum*: Secundus verò per hæc verba, *liberaliter à Deo ex meritis, quæ habeo, vel mihi ſpero*.

Confirmatur iterum: Deus eſt objectum ſpei, ut ſummum bonum nos beans: ſed ut ſic includit non ſolùm beatitudinem objectivam, verùm etiam formalem; ac proinde ſub ratione utriuſque beatitudinis eſt objectum adæquatum ſpei.

Deinde. Deus ut poſſidendus includit formaliter poſſeſſionem ſui, quæ ſit ſolùm per viſionem, & amorem; ſed ut poſſidendus eſt objectum ſpei: igitur ut objectum ſpei includit ſui poſſeſſionem; ſubindeque for-

formalem beatitudinem. *Denique*, objectum formale ſpei eſt ultimus finis creaturæ rationalis: at beatitudo formalis, quæ eſt viſio, & beatitudo objectiva, quæ eſt Deus clarè viſus, non ſunt duo fines, ſed unicus: ergo ex illis conſtituitur objectum formale, quod eſt ſpei in via, & delectationis, ſeu fruitionis in Patria.

Dices: Deus non poteſt à nobis deſiderari, nec conſequenter ſperari, quatenus bonum noſtrum: igitur ut ſic non eſt objectum ſpei. Antecedens patet, quia ſic Deum deſiderare eſt uti fruendis, quod eſt perverſum.

Nego antecedens: Deſiderare enim bonum noſtrum, quatenus revera eſt nobis conveniens, non eſt uti fruendis, quia ut ſic bonum iſtud non ordinamus tanquam medium ad conſecutionem alterius boni; ac ſubinde ut ſic non utimur fruendis.

Inſtabis: Bonum, quod eſt à nobis omnino diſtinctum, nec poteſt nos perficere, non poteſt à nobis deſiderari, nec ſperari tanquam bonum nobis conveniens: ſed Deus eſt bonum omnino à nobis diſtinctum, quod nobis ineſſe non poteſt, neque nos perficere: igitur non poteſt eſſe objectum ſpei noſtræ.

Diſtinguo majorem: Non eſt bonum nobis conveniens, quod non poteſt nos perficere, nec formaliter, nec objectivè, concedo; formaliter tantùm, nego. Ad minorem dico, Deum non equidem perficere formaliter, ſeu per modum formæ inexiſtentis, ſed objectivè, ſeu per modum objecti allicientis, ad ſui jucundam fruitionem, & viſionem.

Urgebis: Deus per ſeipſum non eſt immediatum objectum triſtitiæ damnatorum, ſed malum ab ipſo eis inflictum: ergo ſimiliter non eſt objectum immediatum gaudii Beatorum, ſed bonum ab ipſo conceſſum, nempe ipſius viſio, aut fruitio. *Inſuper*. Objectum ſpei debet eſſe futurum: ſed Deus non poteſt apprehendi ut futurus, quippe cùm ubique præſens exiſtat: igitur ſecundùm ſe non poteſt eſſe objectum ſpei. *Iterum*; ſpes, & deſperatio, tanquam motus contrarii, verſantur circa idem objectum materiale per modum proſecutionis, & fugæ: ſed nemo deſperat Deum, ſed ejus adeptionem: ergo nemo ſperat Deum, ſed ejus conſecutionem: ergo non eſt materiale objectum ſpei.

Quartò denique, quia Deus non eſt referibilis ad creaturas, cùm ipſe ſit ultimus finis omnium: ergo non poteſt reſpici per amorem concupiſcentiæ, qui ſemper refert objectum ad amantem: ergo neque poteſt eſſe objectum materiale ſpei, quia ſpes eſt amor concupiſcentiæ, quo deſideratur objectum tanquam bonum ſperantis.

Reſpondeo ad primum, non eandem eſſe rationem Dei per ordinem ad Beatum, & damnatum; ſiquidem reſpectu Beati conſideratur, ut bonus; cùm autem ſit bonus in ſe, & per ſe, etiam per ſe poteſt eſſe objectum illius ſpei, ſicut & amoris, & viſionis: at verò per ordinem ad damnatum apprehenditur per modum mali diſconvenientis; cùm autem in ſe, nec per ſe non habeat rationem mali, ſic etiam non poteſt eſſe objectum triſtitiæ damnati, ſed tantùm per aliquid aliud, nimirum ratione pœnæ inflictæ.

Ad ſecundum *dico*, quòd etiamſi Deus in ſe non ſit objectum futurum, tamen ut terminat viſionem, & fruitionem, dici poteſt futurum, & arduum, quia illius viſio, & fruitio eſt futura.

Ad tertium concedo quidem, quòd nemo deſperet Deum ſpectatum ſecundùm ſe, bene tamen ut futurum objectum terminationis, aut fruitionis.

Ad quartum *reſpondet* Doctor, Deum equidem non eſſe referibilem ad nos, tanquam majus bonum ad minus, ſed tanquam bonum ſuperabundans ad minus bonum, cui liberaliter conceditur ex ipſamet munificentia Dei, ſeipſum communicantis creaturæ rationali, ut ipſam ſua poſſeſſione perficiat.

Dices: Objectum virtutis ſicut & ſcientiæ debet eſſe unum: ſed ex beatitudine objectiva, & formali non poteſt fieri quid unum, ſiquidem beatitudo objectiva eſt quid increatum, nempe Deus; formalis verò eſt quid creatum, ſcilicet actus viſionis, & amoris beatifici: igitur objectum totale, & adæquatum ſpei non poteſt eſſe ſimul beatitudo objectiva, & formalis.

Diſtinguo majorem: Debet eſſe unum unitate entis, nego: unitate objecti terminantis, concedo: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam: beatitudo enim objectiva, & formalis ſunt reverà quid diſtinctum ſecundùm entitatem; cùm verò conveniant in ratione beatitudinis perfectæ, & adæquatæ, etiam conveniunt in ratione objecti ſpei.

Inſtabis: Ex beatitudine objectiva, & formali non poteſt fieri aliquid unum: igitur

tur ſolutio nulla. Probatur antecedens: Vel beatitudo formalis æquè primò pertinet ad hoc objectum ſpei Chriſtianæ, ac Deus, ſeu beatitudo *objectiva*, vel non æquè primò pertinet: ſed Deus principaliter directè, & *in recto*: formalis autem beatitudo tantùm *in obliquo*, & velut connotatum: Primum non poteſt dici, quia hæc duo ſimul juncta, vel facerent unum ſolummodò per accidens, & ſic totale objectum primarium ſpei non eſſet unum in genere objecti, vel ita facerent aliquod unum, ut Deus ſeſe haberet tanquam materiale in hoc objecto, & beatifica viſio ut *formale*; quod dici non poteſt; quia tunc ſpes non eſſet propriè *Theologica*; nam unumquodque debet tale denominari à ſua ratione formali, quæ in hac hypotheſi non eſſet Deus, ſed viſio beatifica: igitur viſio beatifica non ingreditur rationem objecti primarii ſpei Chriſtianæ, tamquam pars illius, ſed ſolùm ut aliqua conditio, ſine qua præpoſita, voluntas non poſſet exercere actum ſpei.

Reſpondeo concedendo quidem beatitudinem formalem, & objectivam non pertinere æquè ad rationem objecti principalis beatitudinis; enim verò beatitudo objectiva magis principaliter concurrit ad illud integrandum, & conſtituendum: formalis verò minùs principaliter: Illud enim cenſetur principaliùs concurrere ad integrandum objectum ſpei, quod maximè ſatiat appetitum animæ Chriſtianæ ſperantis, & à quo ratio bonitatis, & appetibilitatis, quæ eſt in beatitudine, derivatur, & provenit: at Deus ipſe eſt, qui principaliùs ſatiat appetitum animæ ſperantis, quatenus anima illa obtinet bonum ſperatum, & tota ratio appetibilitatis, quæ reperitur in beatitudine formali, ab eo derivatur; ideo namque appetimus viſionem beatificam, ut ſummum bonum; quia appetimus Deum fontem omnium bonorum; ita quòd ſi Deus non eſſet objectiva noſtra beatitudo, viſio Dei non haberet rationem beatitudinis, ac ſubinde beatitudo formalis minùs principaliter ſpectat ad rationem objecti ſpei.

CONCLUSIO SECUNDA.

Objectum motivum, ſeu ratio formalis, ſub qua ſpei Theologicæ, non eſt divina omnipotentia, nec Deus ſub ratione Deitatis abſolutè, ſed quatenus eſt nobis bonus. Hæc concluſio tribus partibus conſtat, quarum

Probatur prima: Deus eſt objectum ſpei Theologicæ, quatenus eſt finis ultimus creaturæ rationalis ab ea poſſidendus: ſed talis non eſt ſub ratione omnipotentis, aut auxiliantis, ut ſic enim habet rationem cauſæ efficientis: igitur ſub hac ratione non eſt objectum motivum ſpei Theologicæ.

Deinde. Ratio ſub qua ſpei Theologicæ debet eſſe aliqua ratio boni: at divina omnipotentia etiam ſub ratione auxiliantis, non habet rationem boni formaliter, quia ut ſic pertinet ad rationem entis, & cauſæ efficientis: ergo non poteſt eſſe ratio ſub qua, neque objectum motivum ſpei.

Denique, Illud tantùm eſt objectum formale ſpei Chriſtianæ, quod eſt ratio appetendi bonum ſperatum: atqui potentia Dei, & alia ſuperiùs enumerata, non ſunt rationes appetendi bonum ſperatum, quia ut ſic ſunt vel aliquid præſuppoſitum ad actum ſpei, & ſic habent rationem cauſæ efficientis; vel ſunt tantùm media ad bonum ſperatum: ſed media ut media non poſſunt eſſe ratio motiva appetendi finem, nemo enim prudenter appetit finem propter media, ſed è contra appetit media propter finem: igitur divina omnipotentia, ſeu auxilium, & fidelitas Dei in implendis promiſſis non poſſunt habere rationem formalem ſub qua ſpei Theologicæ.

Dices: Scriptura ſacra hortatur nos ad ſperandum in Deum propter ejus omnipotentiam, liberalitatem, & fidelitatem in implendis promiſſis: ſic lib. 2. Reg. c. 22. *Deus fortis meus, ſperabo in eum*. Iſaiæ 23. *Speraſtis in Domino Deo forti in perpetuum*. Pſal. 17. *Deus meus adjutor meus, & ſperabo in eum*. Similiter & Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. hortatur fideles ſeſe diſponentes ad juſtificationem: quatenus in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debeant: igitur, &c.

Reſpondeo, Hæc equidem requiri non tanquam rationes motivas ad ſperandum, ſed ſolùm velut media quædam, aut conditiones aliquot prærequiſitas, ut faciliori negotio actus divinæ ſpei eliciatur.

Probatur ſecunda pars: Ratio formalis ſub qua ſpei debet eſſe diſtincta à quovis alio habitu in Deum tendente: ſed alii ſunt habitus à ſpe, qui tendunt in Deum ſub ra-

ratione Deitatis, putà Theologia, quæ verſatur circa Deum ſub ratione Deitatis: igitur ſub hac ratione Deus non poteſt eſſe objectum formale ſpei.

Probatur ſecunda pars: Illud eſt objectum motivum ſpei, quod eſt ratio formalis motiva amoris, quo Deus diligitur amore concupiſcentiæ: at illius amoris concupiſcentiæ objectum motivum eſt bonitas increata, quatenus eſt ſummum bonum comprehendens utramque beatitudinem formalem, & objectivam: igitur eſt præciſa ratio ſub qua ſpei.

Deinde, Illud eſt objectum formale motivum, quod propriè movet ad ſui appetitum, ac deſiderium: ſed ad ſic appetendum Deum tanquam finem poſſidendum movet prædicta bonitas: igitur, &c.

Denique, Veriſimile eſt aliquam eſſe virtutem, quæ Deum quatenus nobis bonum conſideret, quemadmodum charitas eum honorat, quatenus eſt ſummum bonum in ordine ad ſe: ſed nulla alia apparet virtus, cui magis hæc conſideratio congruat, quàm ſpes: igitur talis ratio motiva ipſi eſt aſſignanda.

Dices primò: Objectum motivum ſpei Theologicæ, debet eſſe aliquid increatum: ſed divina bonitas, ut nobis conveniens, non eſt aliquid increatum: igitur Deus quatenus bonum noſtrum, ſeu prout cedit in noſtrum commodum, non eſt formale objectum motivum ſpei Theologicæ. Major conſtat à ſimili de fide, cujus ratio motiva eſt veritas Dei in dicendo, & de charitate, cujus motiva ratio eſt ſumma bonitas Dei ut in ſe, & ſecundùm ſe. Minor etiam eſt evidens, bonitas enim Dei, ut nobis conveniens, nihil aliud ſignificat formaliter, quàm noſtrum commodum.

Nego minorem: Ratio enim nos movens ad ſperandum Deum, non eſt præciſè noſtrum commodum, ſed noſtrum bonum increatum, quod eſt ipſamet increata bonitas Dei, ut à nobis poſſidenda.

Nec obſtat, quòd bonum iſtud increatum, quatenus objectum ſpei, dicat ordinem ad nos; hoc enim non officit virtuti Theologicæ, quæ ita non appellatur à ſubjecto, ad quod ipſius objectum refertur, tanquam bonum illius, ſed ab utroque ſuo objecto materiali ſcilicet, & formali: utrumque autem objectum ſpei eſt aliquid increatum, nempe Deus, & ipſius divina bonitas.

Dices ſecundò: Objectum motivum ſpei Theologicæ debet eſſe diſtinctum à motivo charitatis: ſed velle Deum ut noſtrum bonum, & prout cedit quaſi in noſtrum commodum, pertinet ad charitatem, quæ non ſolùm tendit in Deum propter ſe amandum, ſed etiam in id omne, quod divinum eſt: igitur, &c.

Nego minorem: Charitas enim fertur in divinam bonitatem, quatenus eſt perfectio ipſius Dei, non autem quatenus eſt bonum creaturæ; ſpes autem Chriſtiana fertur in bonitatem Dei, ut ſuum bonum, ſeu quatenus eſt bonum, & commodum ipſius perſonæ ſperantis.

Petes utrùm beatitudo alterius poſſit eſſe objectum ſpei Theologicæ, ſeu utrùm poſſimus aliis ſperare beatitudinem.

Affirmo cum Doctore in 3. diſt. 26. num. 11. ubi loquens de objecto ſpei, ait: ***Quia deſidero illud mihi, vel tali, non tollitur quin deſiderem illud, ut objectum***. Nec refert quòd nu. 2. objiciens, ***Igitur***, inquit, ***deſiderare alteri proximo bonum ejuſdem rationis, eſt actus ſpei; imò quod plus eſt, velle bonum præſens ejuſdem rationis B. Petro, erit actus ſpei, quod eſt abſurdum***. Dico enim Doctorem id non inferre pro inconvenienti, ſed dumtaxat ratione illationis, quæ ſequebatur ex dictis ab ipſo, nempe quòd ſicut fides in univerſali, & fides in particulari non efficiunt diverſas fides: ita ſpes circa me, & circa alium, non faciunt diverſas virtutes ſpei: neque illud abſurdum quod infert, ſpectat ad id, quòd ſperetur beatitudo alteri, ſed quòd bonum præſens poſſit eſſe objectum ſpei, quod utique reverà abſurdum eſt.

Probatur itaque noſtra aſſertio. **Primò** ex Apoſtolo 2. ***ad Cor.*** 1. qui ubi præmiſit ſe, tanquam aliquod membrum habens ſpiritualem conjunctionem cum illis, paſſum eſſe multas tribulationes, ita ſubjungit: ***Ut ſpes noſtra firma ſit pro vobis, ſcientes, quòd ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis***: hanc enim conſolationem, quam Deus impendit afflictis in hac mortali vita, Apoſtolus ponit tanquam quandam artham futuræ illius gloriæ æternæ, ſeu beatitudinis. Similiter capit. 1. epiſtolæ ad Philipp. ***Confidentes***, inquit, ***hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet uſque in diem Jeſu Chriſti***: & ut ſignificet hanc ſuam confidentiam, ſeu ſpem de illo bono Philippenſium eſſe de aliquo, ut

Digitized by Google

ut pertinente ad ſeipſum ratione ſpiritualis conjunctionis, quam habebat cum illis, ita ſubjungit: *Sicut eſt mihi juſtum hoc ſentire pro omnibus vobis, eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Evangelii ſocios gaudii mei omnes vos eſſe*.

Probatur etiam noſtra propoſitio ratione: Omnia quæ requiruntur in actu ſpei Chriſtianæ tam *ex parte actus*, quàm *ex parte objecti*, reperiuntur in præſenti actu: ergo talis actus eſt ſpei Chriſtianæ propriè dictus. Probatur antecedens: nam ex parte actus requiritur ut ſit efficax aliquod deſiderium ſupernaturale amoris concupiſcentiæ; ex parte verò objecti requiritur, ut ſit deſiderium ſummi boni, quatenus illud nobis eſt conveniens: ſed hæc duo reverà cadere poſſunt in actum ſpei, quo alteri beatitudinem ſpero, & exopto; actus enim ille eſt ſupernaturalis, quippe cùm tendat in objectum ſupernaturale: eſt etiam ex amore concupiſcentiæ; hoc enim actu tendo in beatitudinem æternam non quatenus eſt bona in ſe, ſed quatenus eſt ſummum aliquod bonum alteri conveniens, ut ſumma ejus perfectio: igitur, &c.

Dices: S. Auguſtinus in Enchiridio cap. 8. dicit: *Spes nonniſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur*: igitur verſatur tantùm circa bonum nobis, non autem alteri conveniens.

Deinde, Actus ſpei eſt actus amoris concupiſcentiæ: ſed amor concupiſcentiæ verſatur tantùm circa bonum proprium, non autem bonum alienum: ergo non poſſumus alteri ſperare beatitudinem.

Reſpondeo ad S. Auguſtinum, eum dumtaxat eſſe intelligendum de ſpe, quæ concipitur tantùm ſecundùm affectionem commodi, non verò ſecundùm affectionem juſtitiæ, de qua loquitur ſermone 11. de verbis Domin. cùm ait: *De nullius ſalute deſperandum eſt, dum vivit*. Vel dico eum dumtaxat velle, quòd non poſſumus aliis bona ſperare, niſi quæ nobis ſperare congruit.

Ad ſecundum *dico*, amorem concupiſcentiæ quatenus connotat tantùm affectionem commodi, eſſe dumtaxat circa nos; ut verò connotat affectionem juſtitiæ, tam poteſt eſſe circa nos, quàm circa alios.

QUÆSTIO TERTIA.

Quodnam ſit ſubjectum ſpei Theologicæ, ſeu in quibus illa reperiatur.

Notandum primò, certum eſſe ſpem Theologicam, etiam ſecundùm actum, non reperiri in Deo ex defectu objecti, quia Deus omnia bona intrinſeca conſtantiſſimè poſſidet, & ſeipſo pleniſſimè fruitur. Quantum ad bona extrinſeca, nempe gloriam, & venerationem, quam à nobis exigit, cùm non ſint ardua, tamen cùm ſint infallibilia reſpectu ipſius, imò nec futura; quia cuncta ab æterno ſunt ipſi intimè præſentia, idcirco illa ſperare non poteſt; unde quoties in Scriptura Deus dicitur ſperare aliquid à nobis, hæc intelligenda ſunt tropologicè; ita quòd Deus loquatur humano more, ſignificans nimirum affectus, quos habemus ordinariè circa bonum abſens nobis conveniens: igitur dumtaxat ſermo eſſe poteſt de creaturis, utrùm videlicet in eis ſpes Theologica poſſit exiſtere quovis in ſtatu conſiderentur.

Notandum ſecundò, hic potiſſimum eſſe difficultatem de hominibus ſecundùm duplicem eorum ſtatum, ſcilicet viæ, & termini. Statum viæ appello eum, quo tendimus ad æternitatem, qui videlicet complectitur non ſolùm homines fideles in hoc mundo degentes, ſed etiam animas è corpore ſolutas in Purgatorio lugentes. Statum termini dico eſſe eorum omnium, qui jam æternitati ſunt conſignati, ſive beatæ in cœlis, ſive æternitati miſeræ in inferis, de quibus omnibus moveri poteſt præſens difficultas, utrùm videlicet ſpes exiſtat in omnibus viatoribus fidelibus. *Secundò*, utrùm in animabus in Purgatorio degentibus: *Tertiò*, utrùm in comprehenſoribus, & Beatis: *Quartò*, utrùm in damnatis, & reprobis.

Notandum tertiò, ſpem ſicut, & alias virtutes Theologicas poſſe deperdi tribus modis. *Primò*, quidem per ceſſationem divini influxus illam conſervantis, ſicut enim virtutes infuſæ ſpecialiter à Deo dependent, ut creentur, & infundantur; ſic etiam dependent à ſpeciali concurſu Dei, ut in ſuo eſſe conſerventur, ipſa enim rei conſervatio, nihil aliud eſt, quàm continuata quædam rei productio: quapropter, ceſſante divino influxu conſervativo, neceſſum eſt, quòd illa virtus pereat. *Secundò*, deſinere

poſ-

poſſunt charitas, & ſpes per ſubſtractionem fidei, quæ eſt earum fundamentum; ſublato enim fundamento neceſſum eſt, quòd omne ædificium ruat. *Tertiò*, deſinere poſſunt virtutes Theologicæ per vitia ſibi contraria: unde quemadmodum divina fides deperditur ſaltem demeritoriè per infidelitatem, & charitas per quodcumque peccatum mortale: ſic etiam ſpes Chriſtiana amittitur per actum præſumptionis, aut diſperationis.

CONCLUSIO PRIMA.

Spes *Theologica ſubſiſtit in viatoribus, tam in hoc mundo, quàm in Purgatorio degentibus*. Hæc concluſio conſtat duabus partibus, quarum probatur prima: Primò quidem ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. ubi docet: ***In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem, nam fides niſi ad eam ſpes accedat, & charitas, neque unit perfectè cum Chriſto, neque corporis ejus vivum membrum efficit.***

Nec obſtat, quod plurimi Fideles graviſſimis peccatis inquinentur, non enim proptereà ſpem deperdunt, quamdiu ſervant fidem divinam, nec admittunt ullum peccatum præſumptionis, aut deſperationis; ſiquidem cum gratia ſantificante non recedunt omnia dona cœlitùs infuſa per aliquod admiſſum mortale peccatum; ſed fides, & ſpes in nobis permanent, veluti divinum ſemen vitæ ſpiritualis, juxta illud Iſaiæ: ***Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorra ſimiles eſſemus.***

Spes tamen non remanet in iis, qui fidem perdiderunt; cùm enim fides ſit fundamentum ſpei ſupernaturalis, manifeſtum eſt, quòd eo ſublato fundamento nulla remaneat ſpes infuſa. Unde hæretici ſolùm habent ſpem acquiſitam, & naturalem, quę eſt amor quidam naturalis concupiſcentiæ reſpectu beatitudinis, & ejuſdem expectatio, quod totum humanum eſt.

Secunda pars, nempe quòd ſpes inſit animabus exiſtentibus in Purgatorio facilè colligitur ex dictis de fide; cùm enim fides ſit ſpei fundamentum, & fulcrum, hæcque remaneat in ipſis animabus, etiam in eis eſſe poteſt ſpes. Inſuper cùm beatitudo reſpectu illarum ſit adhuc abſens, & aſſequenda per graves cruciatus, ac pœnas, quas luere tenentur, beatitudo eis proponitur ſub ratione boni abſentis, & ardui, ac ſubinde ſub ratione objecti ſpei. Denique animæ Purgatorii habent efficax deſiderium beatitudinis ſupernaturalis obtinendę, tanquam boni abſentis ardui, & ſibi acquiſitu poſſibilis: igitur habent actum ſpei Chriſtianæ, & Theologicæ. Conſequentia patet ex dictis in primo notabili præcedentis quæſtionis. Antecedens probatur; Nam animæ ibi ſunt, tamquam in carcere, donec ſolverint uſque ad ultimum quadrantem, quæ ſolutio cùm ſit laborioſa, ac ſummè pœnalis, eſt illis medium arduum ad bonum deſideratum obtinendum: ac ſubinde poſſunt elicere actus ſpei.

Dices: Animæ illæ ſunt certæ de ſua beatitudine, à qua deficere, & excidere non poſſunt: Igitur non poſſunt habere ſpem.

Nego conſequentiam: Certitudo enim, ut ſuprà diximus, non obeſt actui ſpei, quia non tollit ab illa rationem ſummi boni ſupernaturalis, ardui, & abſentis, nec impedit ardens, & efficax deſiderium illius tanquam boni proprii, ſeu cedentis in commodum deſiderantis illud, quod ſufficit ad propriam, & præciſam rationem actus ſpei: igitur etiamſi animæ exiſtentes in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute, & aſſecutione beatitudinis æternæ, hacque ratione ſint in pace, quia tamen nondum fruuntur illa beatitudine, rectè poſſunt illam ſperare perfecto actu ſpei Theologicæ: quemadmodum viator in hoc mundo exiſtens, qui certus eſſet de ſua ſalute, qualis fuit latro pęnitens in cruce, dum audivit à Chriſto D. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, revèrà poterat ſperare ſalutem æternam, quam nondum habebat.

Dices ſecundò: Illi non poſſunt habere actus ſpei, qui non poſſunt elicere actus ipſi contrarios: ſed animæ exiſtentes in Purgatorio non poſſunt elicere actus oppoſitos ſpei, putà actum deſperationis; igitur nec actus ſpei. Major patet: eadem enim potentia ſecundùm Philoſophos eſt contrariorum.

Nego majorem: Non enim neceſſe eſt ad actum ſpei exercendum, quòd elici poſſit actus ei oppoſitus, quia non eſt neceſſarium abſolutè, ut qui poteſt exercere unum actum, poſſit etiam actum ei oppoſitum elicere; enim verò Beati poſſunt amare Deum ex charitate, quem tamen odiſſe non poſſunt. Ad probationem, quòd cùm dicitur,

po-

potentia eſt contrariorum, iſtud non debet univerſaliter accipi, ſed per accommodationem ad ſtatum, & conditionem ejus, cujus eſt potentia: Hinc cùm animæ in Purgatorio exiſtentes ſint confirmatæ in gratia, & hac ratione non poſſint deſperare, tamen actum ſpei poſſunt elicere reſpectu beatitudinis ſibi repromiſſæ, ad quam aſpirant.

Dices tertiò: Actus ſpei cum charitate conjunctus, eſt meritorius: ſed animæ exiſtentes in Purgatorio non poſſunt ampliùs mereri; ergo nec ſperare. Confirmatur, quia ſpes innititur meritis præſentibus: ſed animæ in Purgatorio non poſſunt habere merita præſentia: igitur nec ſpem.

Diſtinguo majorem; Actus ſpei ſic eſt meritorius, quando elicitur à viatore ſimpliciter, & ante mortem, concedo: ſecus nego: certum eſt autem, quòd animæ in Purgatorio non ſint ampliùs ſimpliciter in ſtatu viæ, qui finitur in ipſa morte, ſed ſunt tantùm in ſtatu viæ ſecundùm quid, ac ſubinde non poſſunt ampliùs mereri: meritum enim omne clauditur cum vita, ut dicetur tractatu ſequenti.

Ad confirmationem dico, ſpem niti meritis, non quæ de præſenti eliciantur, ſed quæ elicita, & comparata fuerunt, dum in terris viverent: quemadmodum viator exiſtens in ſtatu peccati mortalis poteſt habere actum ſpei innixum bonis operibus, quæ exercere poterit cùm ſanctificantem gratiam virtute Sacramenti pœnitentiæ fuerit adeptus.

Adde quòd licèt animæ in Purgatorio exiſtentes ſint extra ſtatum meriti; attamen ſpes in eis non eſt otioſa: quippe eis divinam conſolationem inſtillat, & robur cęleſte indit, ut inflictas ſibi pęnas, & cruciatus acerbos animo conſtanti perferant.

CONCLUSIO SECUNDA.

S*Pes nullatenus permanet in Beatis, nec in damnatis*. Hæc concluſio ſufficienter probata manet ex dictis de fide, ubi diximus fidem infuſam non remanere in Beatis, nec in damnatis; ac ſubinde nec ſpes: par enim eſt utriuſque ratio, maximè cùm fides ſit ſpei fundamentum, & regula.

De damnatis res eſt evidens: Tum quia Prov.11. dicitur: *Mortuo homine impio, nulla erit ultra ſpes, & expectatio ſollicitorum peribit*: ac proinde damnati cùm ſint in ultimo termino impietatis nullam poſſunt habere ſpem. Tum quia ſunt certi de ſua perpetua damnatione, & beatitudinem æternam ipſis nullatenus eſſe poſſibilem, juxta illud Job. 15. *Non credit, quòd reverti poſſit de tenebris ad lucem, circumſpectans undique gladium*: Tum denique, quia nullum habent auxilium ſupernaturale, quo ſalutem ſuam poſſint promereri, ac proinde nulla ipſis ineſt illius conſequendæ ſpes.

Dices: Damnati appetunt æternam beatitudinem: nullus enim eſt adeo miſer, qui non deſideret eſſe beatus: igitur illam ſperare poſſunt.

Diſtinguo antecedens: Appetunt appetitu naturali, & omnino inefficaci, concedo: appetitu ſupernaturali, & efficaci, nego: ſpes autem eſt actus, ſeu deſiderium, & efficax, & omnino ſupernaturale circa beatitudinem, ut poſſibilem ſperanti, & comparandam ex auxilio divino, ac bonis operibus: ac proinde damnati illam non poſſunt habere.

Secunda pars etiam conſtat: Spes enim tendit in bonum non poſſeſſum; at beati fruuntur Deo per viſionem, & amorem, ac ſubinde non poſſunt ampliùs habere actum ſpei. Major conſtat: nam, ut diximus, ex Apoſtolo ad Rom.8. *Spes, quæ videtur non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?*

Dices: Beati præſtolantur ſui corporis reſumptionem, & beatitudinem, quam nondum habent: igitur reſpectu beatitudinis ſui corporis poſſunt habere ſpem.

Diſtinguo conſequens; Poſſunt habere ſpem, quæ ſit virtus Theologica, & tendens in Deum poſſidendum, nego, quæ ſit deſiderium naturale, quo una pars naturaliter appetit conjunctionem cum altera, cum qua totum efficiat, necnon & deſiderium elicitum, quo anima exoptat, ut corpus quod ſibi fuit ſalutis inſtrumentum, & medium, ſit etiam conſors mercedis, & præmii, concedo; unde in animabus Sanctorum poteſt equidem eſſe deſiderium reſpectu gloriæ corporis, non tamen propriè loquendo ſpes, quæ ſit virtus Theologica, & cujus objectum eſt ipſe Deus, ut poſſidendus, non autem aliquod bonum creatum.

Petes primò, utrùm ſaltem in Beatis remaneat habitus ſpei.

Reſpondeo quòd non, cum Doctore in 3.diſt.31. num.2. quia, inquit, nullus habitus

bitus ponendus eſt ibi manere fruſtra; fruſtra autem eſſet ibi habitus, cujus inclinatio tunc eſſet impoſſibilis; fides autem ex ratione ſua inclinat tantùm in verum latens, ſecundùm gloſſ. ſuper illud Heb.11. *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, & ſpes tantùm inclinat in bonum commodum abſens, juxta illud Rom.8. *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes*; accipiendo ſpem pro ſperato, ſcilicet objecto: inclinationes autem iſtæ non poterunt haberi in patria, ubi erit verum patens, & bonum habitum: igitur iſti habitus non manebunt, quia eſſent ſuperflui. Quibus verbis Doctor ſignificat idcirco ſpem non remanere in patria, quia ſpes non poteſt tendere, niſi in bonum abſens; in patria autem bonum non eſt abſens, ſed præſens, & poſſeſſum, ac proinde circa iſtud non poteſt eſſe actus ſpei, nec conſequenter habitus, quia eſſet omnino ſuperfluus.

Petes ſecundò: qualiter habitus ſpei deſinat tum in Beatis, tum in damnatis.

Reſpondeo ipſum deſinere per ceſſationem influxus Dei conſervantis illum: cùm enim virtutes infuſæ per ſe ſpeciali modo exigant produci, & infundi à Deo; etiam ſpecialiter ab eo debent conſervari; ipſa enim rei conſervatio nihil aliud eſt, quàm continuata ipſius productio. Idcirco autem Deus deſinit conſervare habitum ſpei in Beatis, quia in eis omnino foret otioſus, cùm non poſſet inclinare in eo ſtatu voluntatem ad illum actum ſpei producendum; Deus autem nihil fruſtraneum molitur, nec conſervat, maximè in ſtatu perfectiſſimo, qualis eſt beatitudinis. In damnatis verò præter negationem influxus conſervantis, etiam deſinit ſpei habitus per actum ipſi oppoſitum, nempe per actum deſperationis; ſicut enim per actum infidelitatis divina fides deperditur, ſaltem demeritoriè, ſic etiam & ſpes Chriſtiana amittitur per actum deſperationis: ſed damnati ſunt in continua deſperatione: norunt enim æternam beatitudinem eſſe ſibi acquiſitu impoſſibilem, cùm tamen aliunde noverint ſe ad illam fuiſſe à Deo creatos: igitur, &c.

Petes tertiò, an ſit, & quando urgeat præceptum de eliciendo actu ſpei.

Reſpondeo primò, reverà dari præceptum de eliciendo interdum ſpei actu. Quod utique probatur ex Apoſtolo ad Timoth. c.6. ubi ait: *Divitibus hujus ſæculi præcipe, non ſublime ſapere, neque ſperare incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*. Similiter Pſal.4. *Sacrificate ſacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino*, quod frequenter Pſalmiſta repetit, & inculcat. Favet etiam ratio; omnis enim actus cenſetur eſſe in præcepto, cujus omiſſio eſt ſpeciale peccatum: etenim peccatum omiſſionis eſt ſemper contra aliquod præceptum poſitivum, ſicut peccatum commiſſionis contra negativum: ſed omiſſio actus ſpei ſupernaturalis pluribus imputatur ad peccatum; ſic 1. Paralip. cap. 10. dicitur Saul damnatus *propter iniquitates ſuas, eò quòd prævaricatus ſit mandatum Domini, quod præceperat ...... nec ſperaverit in Domino*. Et Sap. 2. damnantur impii, quòd *neſcierunt ſacramenta Dei, neque mercedem ſperaverunt juſtitiæ, nec judicaverunt honorem animarum ſanctarum*.

Reſpondeo ſecundò, quod attinet ad tempus obligationis, illud præceptum obligare indirectè quoties ſine actu ſpei pœnitentia non poteſt exerceri, nec oratio exaudiri, nec reportari tentationis victoria, quia præceptum obligans ad aliquem finem, ſimul obligat ad ponenda media neceſſaria ad conſecutionem finis. Verùm hæc obligatio eſt tantùm indirecta, quia non oritur tam ex præcepto ſpei, quàm ex præcepto pœnitentiæ, orationis, & tentationis vincendæ, & conſequenter illius omiſſio non tam pugnat in ſpem, quàm in virtutem, cui peccatum per ſpem vitandum, repugnat.

Unde quantùm ad obligationem directam ſpei, omiſſis aliorum ſententiis, cenſerem præceptum ſpei obligare, quando ſufficienter nobis proponitur objectum ſperandarum, nec ullum adhuc ſpei actum circa ipſum elicuimus, habitus enim ſupernaturales à Deo nobis non conceduntur, ut ſint perpetuò otioſi, ac proinde debemus interdum eorum actus elicere. *Secundò* obligat ſpei præceptum ad illius actum exercendum, quoties gravis occurrit vincenda tentatio deſperationis: tunc enim quis tenetur ſperare eodem præcepto, quo obligatur non deſperare; ac proinde ſin aliter ſaltem facili negotio, quàm cum ordinario divinæ gratiæ ſubſidio vinci poſſit illa gravis tentatio deſperationis, niſi per actum ſpei, eo in caſu ex præcepto debet elici. Cætera, quæ ad hanc virtutem ſpectare poſſunt re-

reſolventur in ſequenti Diſputatione de charitate, cum qua Chriſtana ſpes ſummum habet commercium; quippe cùm, ut notat Doctor diſt.31. num.4. Spes, & Charitas verſantur circa eamdem divinam bonitatem, tamquam circa ſuum objectum, cum hoc diſcrimine, quòd Deus, ut ſummum bonum, attingatur à Spe, tamquam objectum abſens, & ut nobis conveniens, à Charitate verò tamquam bonum præſens, & ſecundùm ſe ſpectatum.

DISPUTATIO TERTIA.

De Virtute Charitatis.

Charitatem omnium virtutum tam Moralium, quàm Theologicarum, præſtantiſſimam eſſe, ac veluti coronidem, luculenter ſignificavit Apoſtolus, cùm ait: *Fides, Spes, Charitas tria hæc, major autem horum eſt charitas.* Unde ad Coloſ. 3. monebat: *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Hujus autem perfectiſſimæ virtutis encomium egregiè celebrat 2. ad Cor. ult. ſcribens: *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis.* Quibus verbis tria præcipua divinæ charitatis munia, & elogia commendat. Illa namque egregia virtus reverà eſt *gratia*. *Primò*, quia gratuita Dei bonitate, ut donum ejus eximium nobis tribuitur: *Secundò*, quia nos Deo gratos, & acceptos efficit: *Tertiò* denique, quia ſtimulat, & allicit, ut grato, ac gratulabundo animo omnia noſtra opera in Dei gloriam, & honorem impendamus. Dicitur autem gratia *Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quoniam adorandus ille Salvator hanc præ cæteris virtutem Diſcipulis commendavit, dicens Joann. 15. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut & ego dilexi vos.* Voluit inſuper illam eſſe genuinum characterem, quo ejus amantiſſimi Diſcipuli ab exteris ſecernerentur; unde dicebat Joan. 13. *In hoc cognoſcent omnes, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* Tandem, per hanc divinam virtutem ipſemet Chriſtus ab æterno Patre nobis in Salvatorem, & Redemptorem conſignatus eſt, unde dicebat Joann. 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Cui concinit Apoſtolus ad Epheſ. 2. *Deus, qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos in Chriſto, &c.*

Addit Apoſtolus ad illuſtriorem hujus „ divinæ virtutis commendationem, quòd „ illa nominetur *charitas Dei*; Nam, in- „ quit S. Auguſtinus tract. 9. in epiſt. Joan- „ nis: Neſcio utrùm magnificentiùs nobis „ charitas commendari poſſit, quàm ut di- „ catur, Deus charitas eſt. Brevis laus, „ & magna laus: brevis in ſermone, ma- „ gna in intellectu. Quàm citò dicitur, „ *Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo?* Sit „ tibi domus Deus, eſto domus Dei, mane „ in Deo, ut maneat in te Deus: Manet in „ te Deus, ut contineat, manes in Deo, „ ne cadas; qui ſicut de charitate dicit „ Apoſtolus, *Charitas nuſquam cadit*. „

Tandem appellatur *communicatio Spiritus ſancti*, quippe per Spiritum S. hæc eximia virtus nobis infunditur, dicente Apoſtolo ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Eſt, inquam, *communicatio*; omnia namque bona Spiritus ſancti inter fideles facit eſſe communia, itaut quiſque eorum cum Pſalmiſta 118. dicere queat: *Particeps ego ſum omnium timentium te*: Hinc naſcentis Eccleſiæ filii ſummo divinæ charitatis æſtu flagrabant (ut notat S. Lucas Actuum 4.) *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Denique, ſocietatem intimam Deum inter, & homines inſtituit, ut præclarè explicat S. Joan. epiſt. 1. cap. 1. *Ut & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.*

Longum eſſet ire per ſingula hujus divinæ virtutis encomia, quod Oratorem magis, quàm Theologum Diſputatorem exigit; quocirca ab ampliori ejus commendatione abſtinentes quædam de ipſius natura, ac proprietatibus diſputanda ſunt. Quoniam autem potiſſimæ ad eam ſpectantes quæſtiones jam libratæ ſunt in præcedenti Tractatu, ubi actum eſt de Gratia ſanctificante, quæ Charitati realiter identificatur; hinc tres dumtaxat capitales quæſtiones hic

ſuper-

ſuperſunt examinandæ: quarum *Prima* aperiet hujus eximiæ virtutis naturam: *Secunda* illius objectum: *Tertia* ordinem hominis ad Deum, proximum, & ſeipſum declarabit.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrùm, & qualis virtus ſit Charitas.

NOtandum primò, charitatis nomen ſecundùm vocis etymologiam deductum eſſe, vel à voce Græca χάρις, quod gratiam ſonat, vel ut veriſimiliùs eſt à nomine adjectivo *charus*, cujus ſubſtantivum eſt *charitas*; ſignificans excellentiam rei alicujus, quæ cùm magno pretio conſtet, etiam ſpeciali dilectione habetur: unde traductum eſt ad ipſammet dilectionem exprimendam. Licèt autem contingat interdum nomen iſtud uſurpari ad deſignandum amorem illicitum, quo ſenſu Judith Deum exorans cap. 9. dicebat de Holoferne: *Capiatur laqueo oculorum ſuorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ*, id eſt, qui poſſent allicere ad amorem, & complexum vetitum, nihilominus communis Scripturæ ſacræ, ac SS. Patrum uſus jam invaluit, ut vox *charitas* ſolùm deſignet habitum, aut actum ſupernaturalem, quo Deum propter ſe, & alia propter Deum ipſum diligimus. Quamquam autem S. Auguſt. lib. 4. de Civitate Dei cap. 7. dixerit tria hæc, *amor*, *dilectio*, *charitas*, unum, & idem plerumque in Scriptura ſacra ſignificare: nihilominus ibidem obſervat diverſam ſignificationem ipſis ineſſe; *amor* ſiquidem latiùs patet, & ſignificat omnem voluntatis affectum, ſive naturalem, & neceſſarium, ſive ſupernaturalem, & gratuitum: *dilectio* præcisè non denotat mutuum affectum duorum, vel plurium inter ſe, ſed dumtaxat bonam voluntatem, quam ex electione, & librato conſilio habemus erga aliquem potiùs, quàm erga cæteros: *charitas* verò ſignificat mutuum affectum gratuitum, & ſupernaturalem, quem habemus erga Deum, aut proximum; unde charitas ſortitur amicitiæ nomen, ac dignitatem. Quod ut pateat evidentiùs.

Notandum ſecundò, amicitiæ nomen ex Ariſtotele lib. 8. Ethicorum cap. 2. ſic definiri, *Amicitia eſt mutua aliquorum benevolentia, quæ non latet ipſos animos, ſed illis invicem eſt cognita*. Dicitur *benevolentia*, ut diſtinguatur ab amore concupiſcentiæ, quo quis ſibi bonum vult. Additur *mutua*, quia eſt veluti vinculum, quo duo invicem ex electione utriuſque, atque adeo ex judicio rationis conſtringuntur. Cætera definitionis vocabula ſignificant exercitium ipſius amicitiæ, quæ amicos ſtimulat non ſolùm ad mutuum affectum; ſed etiam ad præſtanda ſibi invicem mutua obſequia; enim verò ſi amicus neſciat ſe ab altero diligi, non ſtimulabitur ad impendendum ei amorem, & ei in neceſſariis ſubveniendum. Hinc quatuor potiſſimùm ab eodem Ariſtotele ibidem aſſignantur conditiones ad veram, & perfectam amicitiam deſiderandæ; *Prima*, ut ſit benevolentia, ſeu volitio boni, quod amico optamus: cùm autem bona, quæ poſſumus velle amico, ſint in duplici differentia; alia enim ſunt, quæ jam poſſidet, & alia, quibus caret; priora bona ipſi volumus amore complacentiæ: poſteriora verò amore deſiderii; illa nimirum ei deſiderando, & optando: *Secunda* conditio eſt, ut amor iſte ſit mutuus, ſi enim hæc deſit, amor quidem eſſe poterit, non verò amicitia: *Tertia*, ut hæc mutua benevolentia ſit utrinque cognita; *Quarta* tandem, ut inter amicos ſit mutua bonorum communicatio, hoc eſt, quòd amici ſibi invicem communicent ſua bona, & mutuis erga ſe officiis amorem ſuum foveant.

Notandum tertiò, certum eſſe ut conſtat ex iis, quæ diximus de gratia ſanctificante, quòd charitas non ſit ipſemet Spiritus ſanctus, ſeu amor ſubſtantialis, aut perſonalis Dei nobis formaliter conjunctus, ut videtur docuiſſe Magiſter ſententiarum in 1. diſt. 17. quamquam ſubtilis Doctor ibidem q. 3. num. 30. eum cum ſententia communi conciliare nitatur; ſed reverà eſſe qualitatem divinitus infuſam, ut docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. ubi ſtatuens juſtificationem noſtram fieri per formam inhærentem, ita concludit: *Id tamen in hac impii juſtificatione fit, dum ejuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito, per Spiritum ſanctum charitas Dei infunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret: unde in ipſa juſtificatione, cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*. Quibus verbis Concilium tria docet: *Primum*, quod charitas per Spiritum ſanctum diffundatur, quibus ſignificat Deum eſſe cauſam efficientem charitatis, ac ſubinde

inde

Digitized by Google

inde illam eſſe realiter à Deo, & conſequenter à Spiritu ſancto diſtinctam: *Secundum*, quòd charitas infundatur; Spiritus autem ſanctus non poteſt dici infundi: *Tertium*, quòd charitas juſtificatis inhæreat; quod utique Spiritui ſancto competere non poteſt, ſed dumtaxat alicui formæ creatæ intrinſecè inhærenti: Undè præclarè ſanctus Auguſtinus lib. de Spiritu, & Littera cap. 32. ait. *Charitas Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua ipſe nos diligit, ſed qua nos facit dilectos ſuos; ſicut juſtitia Dei, qua juſti ejus munere efficimur; & Domini ſalus, qua nos ſalvos facit.* Conſtat etiam charitatem, utpote à gratia ſanctificante realiter indiſtinctam, eſſe qualitatem ſupernaturalem, eamque vel habitualem, vel actualem; undè ſolùm hic reſtat determinandum, an charitas ſit virtus, eaque ſpecialis propriè dicta, nec-non & perfecta amicitia hominis cum Deo.

CONCLUSIO PRIMA.

Habitus charitatis *quantumcumque remiſſus, eſt virtus Theologica*. Hæc duabus partibus conſtat: *Prima*, quod ſit virtus: *Secunda*, quod hanc dignitatem ſibi vindicet etiam in gradu remiſſo. Has autem concluſionis partes tradit, & probat ſubtilis Doctor diſt. 27. num. 2.

Primam quidem ſic probare licet: Virtus ex ſancto Auguſtino eſt *bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nullus malè utitur*. Ex Ariſtotele verò eſt qualitas, quæ facit habentem bonum, & ipſum ejus opus honeſtum, ac rectæ rationi conſentaneum: atqui charitas Theologica eum, quem informat, bonum efficit, & ejus actum etiam bonum exhibet, ut probat ſanctus Paulus 1. ad Cor. 13. oſtendens maximè, quòd ſine charitate cæterarum virtutum opera quantumcumque bona ex objecto nil proſint, maximè ad beatitudinem æternam: igitur, &c.

Probat ſecundò Doctor: Omnis ille habitus, cujus ſinguli actus ſunt propriè morales, recti, & conformes rectæ rationi, eſt etiam virtus moralis propriè dicta: at tales ſunt actus charitatis: igitur, &c. Minorem probat: quia diligere Deum ſuper omnia, inquit, eſt actus conformis rationi naturali rectæ, quæ dictat optimum eſſe diligendum: igitur eſt rectus; imò ejus certitudo eſt per ſe nota, ſicut rectitudo primi principii in operabilibus; patet enim ipſo ingenito naturæ lumine, quòd ex omnibus diligibilibus ſummum bonum ſit maximè diligendum, ſicut ſummum verum eſt maximè credendum: ergo cùm Deus ſit ſummum bonum, eſt etiam neceſſariò ſummè diligendus.

Confirmat, nempe quòd actus diligendi Deum ſuper omnia ſit actus bonus, & conformis rectæ rationi; quia quæ ſunt de lege naturæ, ſunt conformia rectæ rationi, aliàs non eſſent de lege naturæ, abſurdum enim eſſet, quòd natura præciperet aliquid pugnans in ipſam rectam rationem, cùm ipſa naturæ lex ſit ingenitum nobis lumen ac dictamen rectæ rationis; ſed illud præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum*, eſt de lege naturæ: igitur naturaliter natum eſt hunc actum eſſe rectum; ac proindè habitus inclinans ad hunc actum eſt verè Theologicus: *Quia*, inquit Doctor, *eſt circa objectum Theologicum, ſcilicet Deum immediatè: & inſuper innititur immediatè primæ regulæ humanorum actuum, & infundi poteſt à Deo, & ſic natus eſt perficere ſupremam portionem animæ, quæ non perfectiſſimè perficitur, niſi immediatè à Deo*. Quibus ſignificat actum charitatis habere quatuor conditiones ad virtutem Theologicam neceſſarias; quarum Prima eſt, quòd habeat Deum pro objecto: Secunda, quòd innitatur primæ regulæ humanorum actuum, videlicet legi æternæ nobis notæ per lumen fidei: Tertia, quòd divinitùs infundi debeat, non autem propriis actibus comparari: Quarta tandem, quòd nata ſit perficere ſuperiorem portionem. Hæc autem omnia competunt charitati: igitur eſt virtus Theologica: Inde

Probatur ſecunda pars, quia illi omnes virtutis Theologicæ characteres competunt charitati quantumcumque remiſſæ, ut per ſe conſtat; ac ſubinde hæc etiam habet rationem virtutis.

Adde quòd omnis habitus operativus, qui conducit ad actum unitivum hominis cum Deo, eſt reverà virtus Theologica: ſed charitas quantumcumque remiſſa eſt ejuſmodi, ſiquidem, inquit S. Joannes epiſt. 1. cap. 4. *Si diligimus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta eſt*. Ubi loquitur ſimpliciter, & abſolutè de dilectione ſupernaturali, abſtrahendo ab eo, quòd ſit remiſſa, vel intenſa; non enim hæc vocabula *perfecta eſt*, intelliguntur de perfectione charitatis quantùm ad gra-

dus valde intenſos, quam poſſumus appellare perfectionem excellentiæ, ſed intelliguntur ſolùm de perfectione ſufficientiæ, quatenus quicumque amat proximum ex virtute charitatis Theologicæ, habet charitatem completam in ratione virtutis, eò quòd amando proximum propter Deum, in ipſummet Deum tamquam in objectum *quod* feratur.

Confirmatur ex eo, quòd ibidem cap. 1. S. Joan. diſertè pronuntiet: *Qui ſervat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt*: at hæc perfectio non poteſt intelligi quantum ad perfectiſſimam intenſionem graduum, ibi namque Apoſtolus agit de operibus præceptis, ad quorum obſervantiam non deſideratur perfectiſſima charitas, ut colligitur ex Matth. 19. ubi Chriſtus Dom. juveni adoleſcenti requirenti, *quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* cùm dixiſſet: *Si vis vitam ingredi, ſerva mandata*, & ab ipſo adoleſcente fuiſſet reſponſum: *Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deeſt?* Chriſtus D. eum hortatur ad ulteriorem charitatis excellentiam, nempe ad ſectanda opera conſilii, & ſupererogationis, dicendo: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & ſequere me*: Igitur charitas etiam in gradu remiſſo, quæ ſufficit ad obſervantiam præceptorum, ex mente ſancti Joannis, eſt charitas perfecta; ac proinde habet veram rationem virtutis Theologicæ.

Dices: Omnis virtus propriè dicta, eſt circa arduum, & difficile: ſed habitus Theologicæ charitatis non eſt circa arduum, nec ejus actus aliquam habet difficultatem; nihil enim jucundius, nec facilius, quàm amare Deum: igitur ille habitus non habet rationem virtutis.

Reſpondeo majorem virtutem verſari circa arduum, *vel* ratione objecti, quod tranſcendit virtutem naturalem potentiæ; *vel* ratione impedimenti, quod removet ab eliciendo actu virtutis: hoc autem utroque modo actus charitatis poteſt cenſeri difficilis: *Primò* namque, actus ille tranſcendit vires facultatis naturalis conſideratæ intra lineam, & ordinem naturæ. Inſuper habet etiam adjunctum impedimentum, quatenus videlicet difficile videtur amare Deum ſuper omnia: tum quia ab eo amore revocant omnia terrena, & quæcumque objecta creata, quæ ſub ſenſu cadunt: tum quia ſuprema Dei bonitas cùm nobis adhuc mortalibus non ita perſpicuè, ac in proſpectu pateat, hinc minùs efficaciter ad ſupernum ſui amorem allicit: Hinc S. Petrus epiſt. 1. c. 1. Fideles commendat, eò quòd, *quem cùm non videritis diligitis, in quem nunc quoque non videntes creditis*. Adde quòd non ſit commune omnibus virtutibus, nec etiam ſit de ratione formali virtutis, quatenus præciſè virtus eſt, quòd occupetur circa difficile, hoc enim præcipuè convenit virtutibus moralibus, quæ occupantur circa frænandas, ac moderandas paſſiones.

Dices ſecundò: Virtus tantùm inchoata, ſeu in gradu remiſſo, non eſt propriè dicenda virtus, ut docet Ariſtoteles *lib. 2. magnorum Moralium cap. 7.* ubi dicit temperantiam in gradu remiſſo non habere rationem virtutis; ſed omnis charitas, quam in hoc ſtatu mortali habemus, eſt tantùm inchoata, & imperfecta, ſolùm enim conſummabitur in Patria: Igitur non habet nunc rationem perfectæ virtutis, quod maximè verum eſt de charitate in gradu remiſſo.

Reſpondeo majorem eſſe veram de virtutibus acquiſitis, quæ occupantur circa moderandas paſſiones; cùm enim illæ acquirantur per actus, qui plerumque ſunt debiles, inde fit, quòd niſi ſæpè repetantur, non promoveant habitum ad perfectum ſtatum virtutis: at habitus Theologicæ charitatis, cùm per ſe infundatur à Deo, eodem inſtanti, quo infunditur, habet perfectionem ſufficientem ad rationem virtutis.

CONCLUSIO SECUNDA.

Charitas Theologica eſt virtus ſpecialis diſtincta ab aliis virtutibus. Hæc etiam eſt communis, eamque probat ſubtilis Doctor loco ſuprà laudato: *Hæc virtus*, inquit, *diſtincta eſt à fide, quia actus ejus non eſt credere: Similiter à ſpe, quia actus ejus non eſt concupiſcere bonum amantis, in quantum eſt commodum amantis: ſed tendere in objectum ſecundùm ſe, etiam ſi per impoſſibile circumſcriberetur ab eo commoditas ejus in amantem*. Patet etiam hæc veritas in Apoſtolo 1. *ad Cor.* 13. ubi recenſet fidem, ſpem, & charitatem, tamquam tres virtutes diſtinctas non ſolùm ab invicem, ſed etiam ab aliis virtutibus moralibus, quarum actus ibidem celebrat.

Suadet etiam ratio; quia ubicumque eſt ſpe-

ſpecialis honeſtas, ſecundùm quam virtus tendit in objectum ſuum, ibi etiam debet eſſe ſpecialis virtus ab aliis diſtincta: ſed formalis ratio, ſub qua charitas Theologica tendit in Deum, eſt honeſtas ſpecialis diſtincta ab omni alia ratione, ſecundùm quam aliquæ aliæ virtutes in Deum tendunt: igitur charitas debet eſſe virtus ſpecialis.

Major conſtat. Minor verò probatur: alia enim eſt honeſtas amandi Deum, ut ſummum bonum propter ſe, & alia honeſtas credendi in eum, ut ſummè verum, & ſperandi in eum, ut ſummum bonum nobis conveniens, & promiſſum, ut per ſe conſtat. Quamquam enim divina bonitas, quatenus apprehenditur à charitate, complectatur perfectionem, ac bonitatem ſpecialem cujuſcumque, ſive eſſentiæ, ſive perſonæ, ſive proprietatis divinæ, quæ poſſunt eſſe objecta aliquarum aliarum virtutum: attamen illam divinam bonitatem etiam particularem, ſive eſſentiæ, ſive perſonæ, ſive proprietatis divinæ alio modo conſiderat, quàm cæteræ virtutes; ſiquidem illam conſiderat, ut amandam propter ſe, & ratione illius ſummæ excellentiæ: Igitur habet ſpecialem honeſtatem.

Hanc autem charitatis à cæteris virtutibus diverſitatem colligit Seraph. Doctor diſt.27.art.1. quæſt.1. ex ſextuplici comparatione ejuſdem virtutis: *Primò* quidem ex comparatione ad objectum, quod ſub ratione movendi ab aliis diſtinguitur; formalis enim ratio, ſub qua charitas Theologica tendit, & ſecundùm quam attingit omnia, & ſingula ſua objecta, eſt ipſa increata Dei bonitas continens in ſe quamlibet perfectionem in omni genere excellentiæ, bonitatis, & perfectionis, quæ ratio eſt ſpecialis, & diſtincta ab ea bonitate, & perfectione, ſub qua cæteræ virtutes tendunt in Deum, vel in quodlibet aliud objectum; hæc enim ſumpta formaliter nihil eſt aliud, quàm una formalis ratio, qua omnes perfectiones divinæ quaſi integrant, & componunt unam ſummam bonitatem, & integritatem Dei, ob quam Deus eſt in ſeipſo ſummè amandus; ſub qua ſpeciali ratione nulla alia virtus tendit in ipſum Deum, ac ſubinde ex parte objecti eſt virtus ſpecialis. *Secundò*, eadem diverſitas colligitur per comparationem ad actum, quia amor Dei ob ſuam excellentiam in ſe, & propter ſe dirigendam differt ab actibus aliarum virtutum. *Tertiò*, per comparationem ad ſubjectum proprium, quia hæc eſt in voluntate, non ut concupiſcibilis eſt ſimpliciter, neque etiam iraſcibilis, ſed ut complacet in objecto, in quod tendit per amorem amicitiæ, ſeu ut loquitur Seraph. Doctor, *ſicut fides eſt in rationali, ſpes in iraſcibili, ita charitas in concupiſcibili*. *Quartò*, per comparationem ad oppoſita; cæteræ namque virtutes habent vitia quædam ſibi oppoſita; charitas verò omnibus omnino repugnat. *Quintò*, per comparationem ad præmium; habitus enim fidei, & ſpei evacuatur in patria; charitas autem permanet. *Sextò*, denique per comparationem ad ſuum principium, quod repræſentat; conſiſtit enim, inquit, imago recreationis in tribus virtutibus Theologicis, & unitate gratiæ: ſicut imago creationis in tribus potentiis, & unitate ſubſtantiæ; quemadmodum ergo potentiæ naturales, intellectus, voluntas, & memoria, quatenus referunt imaginem Dei creatoris, invicem diſtinguuntur realiter, quia divinas perſonas non repræſentant, niſi quatenùs ſunt ſub actibus, ſeu actualiter operantes: ita fides, ſpes, & charitas, quæ repræſentant Deum, ut reparatorem, & ſalvatorem, pari ratione debent diſtingui realiter.

Dices primò: Ex Apoſtolo 1. Cor.13. Charitas habet effectum omnium virtutum: Siquidem, inquit, *charitas patiens eſt, & benigna, &c.* ubi enumerat quindecim opera virtutum, quæ charitati conveniunt; ſed virtus, quæ habet actus omnium virtutum, non eſt ſpecialis, ſed communis: igitur charitas non eſt virtus ab aliis diſtincta.

Diſtinguit majorem Seraph. Doctor: Charitas habet actus omnium virtutum, ut principium elicitivum, negat: ut imperativum, concedit; igitur actus aliarum virtutum attribuuntur ipſi charitati non ſicut elicienti, ſed ſicut imperanti, vel ſicut motori primo, non ſicut motori immediato, qua ratione monebat Apoſtolus 1. ad Cor.16. *Omnia veſtra in charitate fiant.*

Dices ſecundò: SS. Patres charitatem appellant *virtutem generalem*, nam S. Hieronymus laudatus à Seraph. Doctore, ait: *Ut breviter complectar omnem definitionem virtutis, virtus eſt charitas, qua diligitur omne diligendum*: Similiter S. Auguſtinus lib.15. de civitate cap. 22. Et S. Bernardus lib. de amore Dei cap.6. dicunt virtutem nihil aliud eſſe, quàm ordinem amoris, ſeu amorem ordinatum: ſed amor ordinatus nihil aliud

eſt, quàm charitas: igitur cùm omnis virtus ſit amor ordinatus, etiam omnis virtus eſt charitas, ac ſubinde hæc non eſt à cæteris virtutibus diſtincta.

Reſpondet Seraph. Doctor, omnes virtutes appellari poſſe charitatem cauſaliter; quia, inquit, charitas reſpectu aliarum in movendo quodammodò habet rationem cauſæ *efficientis*, quodammodò *formalis* quodammodò *finalis*: amor autem charitatis aliis virtutibus, ut in actus ſuos exeant, imperat, & imperando informat, & facit eos meritorios, & informando, jungit fini, & in ipſo quietat, dum facit nos adhærere Deo, & ipſo frui; & ideo meritò virtus gratuita per charitatis amorem eſt definienda. Poſſet etiam aliter dici, quòd amor ille, qui cadit in definitione virtutis, generaliter non eſt amor charitatis, qui eſt una de virtutibus Theologicis, ſed eſt amor omnibus, & cæteris virtutibus communis, & generalis; & idcirco neganda eſt conſequentia.

Dices tertiò: Sicut ſe habet præceptum charitatis ad alia præcepta, ſic ſe habet habitus charitatis ad alios habitus virtutum: ſed præceptum charitatis omnia alia præcepta comprehendit: *Nam*, inquit Apoſtolus ad Rom.13. *qui diligit proximum, legem implevit*: Igitur habitus charitatis in ſe continet habitus omnium aliarum virtutum.

Reſpondet Seraphicus Doctor, diſtinguen-
,, do minorem: Præceptum charitatis com-
,, prehendit omnia præcepta non per omni-
,, modam entitatem, ſed per quandam re-
,, ductionem: omnia enim præcepta redu-
,, cuntur ad illam, & in illa conſumman-
,, tur; & ideo ex hoc non poteſt con-
,, cludi, quòd habitus charitatis ſit aliis
,, communis, niſi ſolùm per radicatio-
,, nem, ſecundùm quod dicit S. Grego-
,, rius, quòd *præcepta ſunt multa per di-*
,, *verſitatem operis, & unum in radice di-*
,, *lectionis*: *quia quidquid præcipitur, in ſola*
,, *charitate radicatur*: Hoc autem non id-
,, circo verum eſt, quaſi ſolius charitatis
,, ſit exequi præcepta injuncta, ſed quia
,, aliæ virtutes ſine charitate non exequun-
,, tur divina præcepta ſecundùm accepta-
,, tionem divinam.

Dices quartò; Sicut ſe habet objectum charitatis ad objecta aliarum virtutum, ſic ſe habet habitus charitatis ad alios habitus: ſed objectum charitatis eſt commune omnibus objectis aliarum virtutum; ſiquidem illius objectum eſt bonum ſub ratione boni ſimpliciter: Igitur, &c.

Reſpondet idem Seraphicus Doctor negando minorem: objectum enim charitatis diſtinguitur ſecundùm ſubſtantiam ab objectis virtutum Cardinalium, quæ dumtaxat verſantur circa objectum creatum: ab objectis verò virtutum Theologicarum ſecundùm diverſam rationem movendi: quia ſicut fides reſpicit Deum ſub ratione veri, & ſpes ſub ratione ardui, ſic charitas ſub ratione boni. Si ergo bonum ſub ratione boni, & verum ſub ratione veri dicunt diverſas rationes movendi; quia ſecundùm diverſitatem rationis movendi eſt diſtinctio in actibus, & habitibus; hinc eſt, quòd charitas differat ab aliis Theologicis virtutibus.

CONCLUSIO TERTIA.

Charitas veram habet rationem amicitiæ: Ita communiter Theologi contra *Durandum* in 4.diſt.49. qu.4. negantem hominis ad Deum eſſe propriam amicitiam. Eam autem aſſertionem tradit, ac declarat ſubtilis Doctor *diſt.*27. *num.*20. ubi ait: Con- ,,
cedo, quòd charitas propriè poteſt dici ,,
amicitia, licèt non omnino accipiendo ,,
amicitiam ſtrictè, ſicut accipit Philoſo- ,,
phus ibi, ſed aliquantulum extendendo: ,,
ſicut ſecundùm intentionem ejus ad Deum ,,
eſt aliquid excellentius amicitia. Illa ,,
enim excellentia objecti non tollit, ,,
quod eſt perfectionis in objecto, ſed ,,
illud, quod eſt imperfectionis. Hone- ,,
ſtas quippe in diligibili, & redamatio ,,
in dilecta ſunt conditiones per ſe in di- ,,
ligibili, non quidem imperfectionis, ,,
imo non eſſet perfectior, ſi non redama- ,,
ret; Sed æqualitas in iſtis eſt conditio ,,
concomitans. Deus autem habet hone- ,,
ſtatem, & redamationem, ſicut amatio- ,,
nem, & excellentius poteſt eſſe amicitia ,,
ad ipſum, itaut dicatur ſuperamicitia. ,,
Et ſic arguitur, quòd æqualitas eſt ratio ,,
amicitiæ. Verum eſt ſuppoſita honeſta- ,,
te, quæ eſt prima ratio amabilis: æqua- ,,
litas autem eſt ratio amicitiæ ſtrictè ſum- ,,
ptæ; ſed excellentia eſt ratio habitus ,,
magis ſimilis, vel perfectionis, quàm ſit ,,
amicitia. Talem in propoſito voco cha- ,,
ritatem. Hæc Doctor. ,,

Quibus tria maximè declarat. *Primum*, quòd charitas ſit verè, & propriè dicta

amicitia; ita quòd ſi hæc ratio amicitiæ hominis ad Deum alicui virtuti conveniat, maximè tribui debeat charitati, quæ eſt principium habituale amandi Deum propter ſe, & quidem ſuper omnia: *Secundum*, quòd propter ſuam excellentiam poſſit dici *ſuper-amicitia*, hoc eſt *vel* omnium amicitiarum præſtantiſſima, *vel* amor, qui præcellit omnem prorſus amorem, qui vocari poſſet amicitia. *Tertium*, quòd non ſit amicitia ſtrictè dicta prout illam defendit Philoſophus, quippè cùm non habeat omnes conditiones ab eo pro vera amicitia aſſignatas.

Probatur itaque concluſio: Primò quidem ex Scriptura ſacra, nam Sapientiæ 7. de ſapientia divina dicitur; *Transfert ſe in animas ſanctas, & amicos Dei conſtituit*. Et Pſalm. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Et Scriptura ſacra paſſim juſtos, Dei amicos appellat, maximè in novo Teſtamento, nam Chriſtus Dom. ſuis Apoſtolis dicit Joan. cap. 15. *Vos amici mei eſtis*. Et ibidem, *Jam non dicam vos ſervos, quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota feci vobis*. Denique toto libro Canticorum ſatis, ſuperque hæc divina amicitia ſignificatur, ac commendatur.

Eamdem aſſertionem probant SS. Patres quotquot ejuſmodi Scripturæ oracula ſuis interpretationibus expoſuerunt, & illuſtrarunt, maximè S. *Baſilius* in Pſal. 44. *Ambroſius* libr. 3. officiorum cap. 26. Et *Auguſt.* ſermone 5. de Sanctis, qui pariter lib. 8. Confeſſ. cap. 6. refert famoſam illam converſionem Potentiani curiæ imperatoriæ Aulici, qui fortuito caſu in Monachi cellulam ingreſſus, cùm in ea reperiſſet, ac legiſſet vitam ſancti Antonii Monachorum Principis, ſic ſuum Commilitonem eſt allocutus: *Dic quæſo, omnibus iſtis laboribus noſtris, quò ambimus pervenire? Quid quærimus? Cujus gratia militamus? Major ne eſſe poterit ſpes noſtra in Palatio, quàm ut amici Imperatoris ſimus? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quamdiù iſtud erit? Amicus autem Dei ſi voluero, ecce nunc fio*.

Probatur etiam ratione; Illud verè, & propriè eſt ſupernaturalis amicitia, quod eſt mutuus ſupernaturalis amor benevolentiæ propter honeſtatem ſupernaturalem, non latens ipſos amantes, fundatus ſuper aliqua communicatione bonorum ſupernaturalium: ſed charitas ſupernaturalis mutua inter Deum, & homines juſtos, eſt reciprocus amor ſupernaturalis benevolentiæ propter honeſtatem ſupernaturalem: & amor eſt reciprocus ipſi Deo, & homini juſto cognitus, fundaturque in communicatione bonorum quorundam ſupernaturalium: igitur mutua illa charitas ſupernaturalis inter Deum, & juſtos homines eſt vera, & propriè dicta ſupernaturalis amicitia. Major patet ex dictis in 3. Notabili. Minor probatur quoad ſingulas partes. Quoad primam, *quòd ſcilicet hæc charitas ſit amor reciprocus:* Primò namque Deus charitate increata amat homines juſtos, à quibus ipſe viciſſim diligitur; nam ipſe ait Proverb. *Ego diligentes me diligo*. Et Chriſtus Joan. 14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo*.

Secundò, iſte amor mutuus non latet amantes, quia licèt non ſimus certi fide divina, quòd Deum verè, ſicut oportet, diligamus, & ab eo viciſſim amemur; id tamen juſtis ex conjecturis probabilibus, & moraliter certis notum eſt; quod utique ad veram amicitiam ſufficit; quippe cùm etiam inter homines mutuus amicorum amor non aliter innoteſcat. *Adde quòd* etiam per internam Spiritus ſancti motionem contingat interdum nos fieri certos, quòd reverà diligamur à Deo, ac ſimus ei grati, ut Apoſtolus teſtatur ad Rom. 8. dicens: *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro, quòd ſimus filii Dei*.

Tertiò, intercedit etiam inter amantes aliqua bonorum communicatio, quippe Deus ſeipſum nobis donat, ſeu communicat, hìc per gratiam variis modis, in patria verò per gloriam; unde S. Petrus epiſt. 2. cap. 1. *Maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit, per quæ efficimur conſortes divinæ naturæ*. Nec bona tantùm, ſed etiam ſecreta communicat, ut conſtat ex præfatis Chriſti ad Diſcipulos verbis: *Omnia quæcumque audivi à Patre meo nota feci vobis*, nos autem viciſſim exhibemus Deo cultum, reverentiam, & honorem in obſervatione præceptorum, in actibus religionis, putà adoratione, ſacrificiis, &c. Similiter debemus ipſi revelare viam noſtram: *Pſalm.* 36. Effundere coram illo corda noſtra, *Pſalm.* 61. imò & præbere illi cor noſtrum, *Proverb.* 23. non quòd illum quidquam lateat, ſed ut amicitiæ

citiæ munere fungamur, & ita ab eo imploremus opem, à quo dumtaxat poſſumus adjuvari.

Tandem eſt intima ſaltem moralis unio amici cum amico, quæ unio maximè conſiſtit in conformitate voluntatum, ratione cujus amicus reputat amicum, ut alterum ſe, ut bona, & damna illius, ac ſua propria: at hæc unio eſt in charitate, hæc enim nos facit unum ſpiritum cum Deo 1. ad Cor. 6. *Qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt*. Et Chriſtus Dominus apud S. Joan. cap. 17. rogans pro credentibus, ait: *Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*. Hinc S. Bernardus ſerm. 17. *in Cantica*, ſic ait. *Dicit Filius: Ego in Patre, & Pater in me eſt, & unus Spiritus ſumus*. Et ibidem paulò antè. *Planè nemo niſi demens, ſive de terra, ſive de cœlo, uſurpabit ſibi illam Unigeniti vocem*: Ego, & Pater unum ſumus: *& tamen ego licèt pulvis, & cinis, fretus quidem Scripturæ authoritate, minimè iſtud dicere verear, quia unus cum Deo ſpiritus ſum, ſi unquam tamen certis fuero perſuaſus experimentis, Deo me adhærere inſtar unius illorum, qui in charitate manent, ac per hoc in Deo manent, & Deus in eis*. Idem patet ex illo Apoſtoli ad Galat. 2. *Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Chriſtus*.

Dices primò: Vera, & propria amicitia eſt inter æquales, unde S. Hieronymus ſuper cap. 7. Micheæ: *Amicitia pares accipit, aut facit, ubi inæqualitas eſt, non eſt amicitia*.

Confirmatur: Inter ſervum, & dominum non poteſt intercedere amicitia: ſed quilibet juſtus eſt ſervus Dei, juxta illud Pſal. 115. *Ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ*.

Reſpondet Doctor *loco ſuprà laudato* æqualitatem requiri quidem ad amicitiam ſtrictè ſumptam, non verò ad amicitiam excellentiæ, ad quam ſufficit quædam proportio inter ipſos amantes.

Adde quòd quædam æqualitas etiam conſtituatur per charitatem inter Deum, & homines; ſiquidem charitas non eſt virtus hominis inquantum eſt homo, ſed in quantum per participationem gratiæ fit Dei filius, & quodammodò æqualis Deo, juxta illud 1. Joann. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus*. Unde Doctor ibidem ait; *Dico, quòd duæ conditiones concurrunt in objecto amabili, ſcilicet unitas, & bonitas, & licèt bonitas quandoque ſuperet bonitatem, tamen unitas ex alia parte recompenſat*; hoc eſt, infinita Dei bonitas: ſic ſuam excellentiam quaſi deprimendo, & noſtram vilitatem ſublimando, quandam æqualitatem cum ipſa conſtituit, licèt non ſit unitas, id eſt, ſimilitudo, quia bonitas divina compenſat id, quod deeſt ex noſtra parte ad illam divinam ſimilitudinem.

Ad confirmationem dico, quòd, etſi ſervi, qua ſervi, non poſſunt reverà habere amicitiam cum domino, qua Dominus eſt, & ſic homines quatenus ſunt præciſè creaturæ à Deo dependentes, non poſſint ad eum habere amorem amicitiæ; tamen reverà quatenus elevantur ad eſſe filiorum Dei, poſſunt eum amare non ſolùm ut Dominum, ſed ut Deum in ſe infinitè perfectum, & Deus poteſt ſimul creaturas diligere propter perfectiones, & dona, quæ ipſis contulit, quibus illæ creaturæ, quò magis Deo ſeſe ſubjiciunt, eò ſublimiùs moventur; unde præclarè dicebat ſanctus Antonius: *Servire Deo, regnare eſt*.

Dices ſecundò: Amor ille non eſt amicitiæ, nec benevolentiæ; ſed concupiſcentiæ, qui ſolùm tendit in amici viſionem, & fruitionem: at finis amoris charitatis eſt viſio, & fruitio Dei: igitur charitas eſt amor benevolentiæ, non verò amicitiæ.

Diſtingue majorem: Qui tendit in viſionem, & fruitionem amati propter proprium amantis bonum, ejuſque peculiarem delectationem, concedo: propter bonum ipſius amati, ut videlicet ei honor, & gloria impendatur, nego: & ſimiliter diſtincta minore neganda eſt conſequentia, ſpes equidem deſiderat viſionem, & fruitionem Dei, quatenus ſperanti bonam, & delectabilem, & idcirco non eſt amor amicitiæ, ſed concupiſcentiæ; at charitas, ut ait Apoſtolus, non quærit, quæ ſua ſunt, nec appetit viſionem, & fruitionem Dei ob propriam delectationem, ſed propter Deum ipſum, cui in quantum poteſt, conjungi exoptat: unde non eſt cenſenda amor concupiſcentiæ, ſed amicitiæ; quamvis enim amicus delectationem percipiat ex amici præſentia, non tamen proptereà quærit amici præſentiam, ut in ipſo delectetur; ſed propter amicum ipſum, cui conjungi exoptat.

Dices tertiò: Amicitia eſt mutuus amor benevolentiæ: ſed Deus non diligit homines amore benevolentiæ: igitur nec amore amicitiæ, ac ſubinde cùm amicitia mutuam

Digitized by Google

tuam dilectionem benevolentiæ poſtulet, non poteſt eſſe vera amicitia inter Deum, & homines. Major conſtat ex dictis. Minor verò probatur. Amor benevolentiæ ille eſt, quo quis diligitur propter ſeipſum: ſed Deus non poteſt diligere creaturas propter ipſaſmet; ſiquidem, ut dicitur Proverb. 16. *Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*: igitur, &c.

Reſpondeo, conceſſa majore, negando minorem, & ejus probationis diſtinguendo majorem: Amor benevolentiæ ferri debet in bonum amati propter ipſummet; ita quòd particula *propter* excludat utilitatem, & jucunditatem, quam amans inde percipit, vel expectat, nego; ita quòd ſignificet dilectionem per ſe, & directè tendere in bonum ipſius amati, ex cujus amore, quaſi per concomitantiam, aut reſultantiam emanat amantis, vel amati delectatio, concedo: hac autem poſteriori ratione charitas tendit in Deum tantùm propter ſe diligendum, & amor ipſe, quo Deus etiam creaturam rationalem diligit, quamquam in Deum ipſum tanquam in proprium, & adæquatum ſuum objectum tendit; nihilominus terminari poteſt ad ipſam creaturam, licèt non ultimò; quod utique ſatis eſt, ut Deus ipſi creaturæ velit bonum aliquod tamquam proprium bonum ipſius creaturæ, licèt ordinandum ad ipſummet Deum tamquam ad ultimum finem.

Vel aliter *reſpondeo*: Amor benevolentiæ terminari debet ad bonum amici; ita quòd excludatur ordo ad ultimum finem, nego: ita quòd ille ordo excludat omnes alios fines particulares, ad quos amor ille terminari poſſet, concedo: & ſimiliter diſtincta minore, nego conſequentiam: Omnis enim amicitia, ut ſit honeſta, dum vult bonum amico, non debet excludere, ſed includere ordinem ad finem ultimum; ſi quis enim alterum diligeret, cum excluſione amoris Dei, amor ille non eſſet amicitiæ, ſed turpis complacentiæ. Ut igitur Deus creaturam rationalem dicatur diligere amore amicitiæ, non eſt neceſſe, quòd ipſam creaturam ad ſeipſum non referat; ſed ſufficit quòd bonum volitum ipſi creaturæ ab ipſo non ordinetur ad alios fines.

Petes, an charitas ſit præſtantior omnibus aliis virtutibus.

Affirmo; *Primò*, quia cæteræ virtutes Theologicæ evacuantur in patria; ipſa autem conſtantiſſimè perſeverat; unde Chriſtus Dominus Matth. 22. de præcepto charitatis ait: *Hoc eſt primum & maximum mandatum*; utique quia procedit ab actu præſtantiſſimæ virtutis, quapropter Apoſtolus 1. ad Cor. 12. loquens de charitate ait: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*, quæ ſic expendit pius Idiota cap. 17. Illa „ eſt via rectiſſima abſque devio, via bre- „ vis abſque tædio, via plana abſque cu- „ mulo, via ſecura abſque periculo, via „ jucunda cum bono ſocio, ſcilicet cum „ te, Domine, amantiſſimo duce. *Secundò*, hæc omnibus aliis virtutibus imperat uti princeps, ac regina; unde præclarè Sanctus Auguſtinus ſerm. 39. de Tempore admonet: Sectamini charitatem, dulce, ac „ ſalubre vinculum mentium, ſinequa dives „ pauper eſt; & cum qua pauper dives eſt. „ Hæc in adverſitatibus tolerat, in pro- „ ſperitatibus temperat, in duris paſſioni- „ bus fortis, in bonis operibus hilaris, in „ tentationibus tutiſſima, in hoſpitalitate „ latiſſima, inter veros fratres lætiſſima, „ inter falſos patientiſſima. In Abel per „ ſacrificium grata, in Noe per diluvium „ ſecura, in Abrahæ peregrinationibus fi- „ deliſſima, in Moyſe inter injurias le- „ niſſima, in tribulationibus manſuetiſſi- „ ma: in tribus pueris blandos ignes in- „ nocenter expectat, in Machabæis ſævos „ ignes fortiter tolerat, caſta in Suſanna „ erga virum, in Anna poſt virum, in „ Maria præter virum. Libera in Paulo „ ad arguendum, humilis in Petro ad obe- „ diendum, humana in Chriſto ad confiten- „ dum, divina in Chriſto ad ignoſcendum. „ *Tertiò* denique, charitas eſt finis, & quaſi corona omnium prorsùs præceptorum, juxta illud Apoſtoli: *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta*. Quem utique textum ſic expendit S. Ambroſius in cap. 13. ad Rom. *Omnium virtutum maxima eſt charitas hanc finem eſſe dixit, id eſt, perfectionem, conſummationem omnium præceptorum, ſi tamen ex corde puro ſit, & bona conſcientia. Vera enim charitas non poteſt malam vitam agere, nec ſimulatam fidem habere, in quibus lex impletur, & Prophetæ*. Chryſoſtomus verò hom. 2. in 1. ad Timoth. hæc trahens ad mutuam inter fratres charitatem, ex cujus defectu exiſtimat hæreſes naſci, hoc ipſum alio modo inculcat, dicens: *Porro ex ea ambitione hæreſes naſcebantur, idcirco & Paulus cùm dixiſſet, ut denunties quibuſdam non*

aliter

aliter docere, modum etiam ſuggerit, quo id fieri poſſit. Quinam verò hic eſt? Charitas. Quemadmodum denique dixit: Finis legis Chriſtus, hoc eſt, impletio: ita & præceptum iſtud charitati conjungitur, atque ex ea dependet. Medicinæ nempe finis ſanitas eſt: itaque cùm adeſt ſanitas curatione multa nihil opus eſt: etiamſi adſit charitas, præceptis non eſt opus; charitatem verò cujuſmodi dicit Sinceram, & quæ non verbis tantùm, ſed quæ ex ſcientia, & intimo cordis affectu, proximorumque miſeratione proveniat.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quodnam ſit objectum Charitatis.

NOtandum primò, omnes Theologos convenire objectum primarium charitatis eſſe Deum ipſum; ſiquidem charitas eſt virtus Theologica, omnis autem Theologica virtus habet Deum pro objecto; ac ſubinde charitas in Deum tanquam in proprium objectum tendit. Cùm autem charitas ſit amor, cujus objectum eſt bonum, idcirco citra controverſiam eſt, quòd hæc Theologica virtus tendat in bonum, quatenus bonum; ita quòd divina bonitas ſit ratio formalis ſub qua virtus charitatis Deum, ut proprium objectum, attingit. Difficultas autem eſt, ut notat ſubtilis Doctor diſt. 27. num. 3. qua ratione virtus charitatis in Dei bonitatem feratur, an videlicet in ejus bonitatem abſolutam, ſeu quatenus Deus eſt bonus ſecundùm ſe: an in ejus bonitatem reſpectivam, ſeu quatenus eſt bonus amanti; vel denique quatenus ejus bonitas utrumque complectitur, nempe bonitatem abſolutam, qua Deus bonus eſt ſecundùm ſe, & reſpectivam, qua bonus eſt creaturis, ſeu prout nobis conveniens eſt, & commoda.

Notandum ſecundò: bonitatem abſolutam Dei poſſe diſtingui triplicem, ſeu tripliciter conſiderari: Primò quidem, pro bonitate ſuprema ſolius divinæ naturæ, quatenus hæc convenit eſſentiæ divinæ prout diſtinguitur formaliter à ſuis divinis attributis: vel pro bonitate attributali, ſeu quæ eſt unum ex attributis ipſius divinæ eſſentiæ ab ea, ſicut & à cæteris attributis formaliter diſtinctum, vel denique pro bonitate tranſcendente, quatenus eſt communis bonitatis divinæ per eſſentiam, quæ in ſolo Deo reperitur, & bonitati divinæ per participationem, quæ in creaturis relucet. Prior bonitas nihil eſt aliud, quàm ſumma illa perfectio divinæ eſſentiæ ſumpta adæquatè, prout ſcilicet complectitur omnes, & ſingulas perfectiones Deo convenientes, qua ratione idem eſt eſſe bonum, ac abſolutè, & ſimpliciter, ac omnimodè perfectum; juxta quam ſignificationem Chriſtus Dominus dixit Lucæ 18. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus*; quippe ſoli Deo convenit eſſe bonum, & perfectum per eſſentiam, quatenus ita habet in ſeipſo omnes perfectiones debitas ſuæ naturæ, ut ſolus ille eas actu, & de facto habeat per naturam, & neceſſitatem eſſentialem. Secunda bonitas nil eſt aliud, quàm poſitiva illa perfectio, qua Deus ex ſe movetur, & inclinatur ad ſeſe communicandum, & aliquid producendum extra ſe, ſicque eſt ipſa Dei beneficentia, benignitas, & veluti habitualis amor ejus erga creaturas. Tertia denique bonitas eſt ipſe conceptus bonitatis divinæ abſtrahens, & præſcindens ab ipſa bonitate, quatenus eſt in Deo per neceſſitatem eſſendi; in creaturis verò per ejuſdem bonitatis divinæ communicationem, & participationem. Quæritur autem ſub quanam ratione bonitatis Deus cenſeatur objectum virtutis charitatis.

Notandum tertiò, ex Doctore diſt. 27. n. 7. poſſe conſiderari triplicem rationem in objecto diligibili per charitatem: Prima eſt ad quam terminatur ipſemet actus charitatis, *ut quo*; ita ſcilicet ut perſona dilecta conſtituatur in eſſe Dei per Deitatem: Secunda eſt aliqua ratio præcedens actum dilectionis, & ſine qua fortaſſis talis dilectionis actus hic, & nunc non eliceretur, ut ſi quis conſiderando Deum ſibi multa beneficia contuliſſe, hac conſideratione ſtimularetur ad ipſum amandum. Tertia denique eſt aliqua ratio neceſſariò concomitans, vel ſequens actum dilectionis: Sicut, inquit, ſi diceretur Deus diligere, in quantum ſummè diligitur, hoc enim non provenit ex ratione formali objecti, ſed ſequitur rationem in objecto concomitantem actum dilectionis; enim verò Deus diligentes ſe diligit. Quam utique triplicem rationem illuſtrat Doctor exemplo rei, quæ primò pulcherrimè eſſet viſibilis ex natura ſua, ſecundò quæ daret virtutem viſivam oculo, quia videretur, tertiò quæ quietaret, & ſatiaret viſum in quantum attingitur ab oculo per actum videndi, qui eſſet ratio formalis ter-

terminandi amorem viſivum ex hypotheſi, quòd viſus poſſet amare tale objectum. Prima ratio, qua Deus tenderet in ſuum objectum, eſt ipſamet ratio naturæ rei viſibilis, quia in tali natura eſt perfectè ratio objecti adæquati talis potentiæ. Secunda eſt quædam ratio eliciens ad amorem ratione beneficii collati, videlicet ratione potentiæ videndi ab ipſa re viſibili conceſſæ. Tertia verò eſſet ratio concomitans actum, in quo perfectè quietaretur viſus. Quæritur ergo quænam ex iis rationibus ſit ratio objecti formalis charitatis; ac ſubinde tria maximè ſunt hic determinanda: ***Primum***, utrùm Deus ſit objectum charitatis quatenus bonus eſt ſecundùm ſe, vel quatenus eſt bonus nobis, ſeu bonum nobis conveniens: ***Secundum***, utrùm ratio terminativa actus charitatis ſit illius bonitas eſſentialis, vel attributalis, vel bonitas divina, quatenus præſcindit à ratione boni eſſentialis, & ut eſt in Deo, & à ratione boni per participationem, quatenus eſt in creaturis: ***Tertium***: utrùm illa ratio terminativa actus charitatis ſit quid concomitans, aut ſubſequens talem actum.

CONCLUSIO PRIMA.

Objectum formale, & primariò terminativum charitatis non eſt divina bonitas, quatenus nobis conveniens: neque bonitas divina analogicè conveniens Deo, & creaturis per participationem: ſed eſt bonitas abſoluta Dei. Hæc eſt Doctoris, *nu.*3. & ſequentibus: Primam partem ſic probat: Objectum formale perfectiſſimæ virtutis, qualis eſt charitas, debet eſſe perfectiſſima ratio, ob quam Deus ſit ſummè diligibilis, alioqui daretur alia virtus, quæ tenderet in Deum ſub perfectiori illa ratione: ſed perfectior eſt ratio divinæ bonitatis, prout conſideratur ſecundùm ſe, quàm prout conſideratur in ordine ad creaturas: igitur objectum primarium formale charitatis non eſt divina bonitas, ut conveniens creaturæ.

Secundò, ſi Deus ut nobis conveniens, & ut eſt bonum noſtrum, eſſet objectum formale principale charitatis, hoc ei maximè competeret, quatenus eſt beatificativus noſtri: ſed id dici nequit. Probatur: Si Deus quatenus beatificativus haberet rationem formalem objecti *quo* charitatis, maximè *vel* quatenus beatificativus aptitudinaliter, *vel* ut beatificativus actualiter, ſeu quatenus aptus eſt, & poteſt beare, vel de facto beatitudinem confert; ſed neutrum dici poteſt. Non quidem ***primum***, quia non poteſt quis amare aliquod objectum ob reſpectum aptitudinalem, quem habet, niſi quatenus amat ipſum propter perfectionem abſolutam, ratione cujus talis reſpectus ei convenit; ac proinde non poteſt Deus amari, quatenus eſt beatificativus aptitudinaliter, niſi propter bonitatem abſolutam, ob quam convenit ipſi talis virtus beatificandi; perfectio enim, & virtus beatificandi non conſiſtit formaliter in ipſomet reſpectu, ſed in perfectione abſoluta, ad quam ſequitur. Non etiam *ſecundum*, quia priùs competit ipſi eſſe objectum beatificum, quàm actu beatificare, in quantum actus beatificandi dicit reſpectum actualem ad illum actum beatitudinis, quo quis tendit in objectum.

Confirmat Doctor: quia eſſe beatificativum, tam actualiter, quàm aptitudinaliter, non dicit niſi reſpectum rationis; ſi enim diceret reſpectum realem actualem, & aptitudinalem, dependeret à creatura: omnis enim reſpectus dependet à ſuo termino; ita quòd ſi terminus eſſet impoſſibilis, talis reſpectus etiam impoſſibilis eſſet: abſurdum autem videtur, quòd Deus in ſe habeat aliquid realiter dependens à creatura; ita quòd ſi creatura eſſet impoſſibilis, illud pariter eſſet impoſſibile, ac ſubinde reſpectus ille, ſeu ratio beatificativi non poteſt eſſe in Deo aliquid reale: ſed charitas, quæ eſt virtus realis, non poteſt pro objecto formali habere aliquod ens rationis; ac ſubinde non habet pro objecto Deum, ut beatificativum formaliter; nec conſequenter, ut eſt bonum noſtrum. *Tertiò* denique, appetere bonum, ut nobis conveniens, ſpectat ad affectionem commodi, non verò juſtitiæ: ſed charitas perficit voluntatem, in quantum dicit affectionem juſtitiæ, non autem commodi, ſub hac enim ratione diſtinguitur à ſpe, quæ fertur in Deum per affectum commodi: Igitur, &c.

Probatur ſecunda pars, nempe quòd objectum formale, & primarium charitatis non ſit ipſa divina bonitas, ut conveniens analogicè bonitati divinæ per eſſentiam, & humanæ per participationem: *Primò* quidem, quia eo modo ſe habet charitas ad Deum, ut bonum, quomodo fides ſe habet ad Deum, ut verum: ſed fides non tendit in veritatem divinam, quatenus abſtrahit

ab

ab ipſa divina veritate per eſſentiam, & per participationem: igitur nec charitas tendit in divinam bonitatem, quatenus præſcindit à bonitate per eſſentiam, & à bonitate per participationem. *Deinde*, charitas noſtra eſt formalis participatio charitatis, qua Deus ſeipſum diligit: ſed charitas Dei non habet pro objecto formali, aliquod bonum in communi, ſed tantùm bonitatem Dei abſolutam: Igitur, &c. *Inſuper*, virtus Theologica habet Deum pro objecto formali, & primario, non verò aliquid commune Deo, & creaturis: ſed charitas eſt virtus Theologica, ac ſubinde non habet aliquid pro objecto commune Deo, & creaturis. *Denique*, ut ait Doctor ibidem *num.6.* omnis actus, & habitus debet habere unicam rationem formalem ſpecificativam: ſed illa bonitas prout analogicè convenit Deo per ſe, & creaturis per participationem, non eſt una ratio formalis ſpecificativa: quippe cùm non habeat unam, eamdemque rationem bonitatis, nec ſpecificam, nec individualem; non quidem ſpecificam, quia bonitas creata, & increata non ſunt ejuſdem ſpeciei; nec etiam individualem, quia illæ duæ bonitates cùm ſint ſpecie diſtinctæ, ſunt etiam multò magis numero diverſæ.

Dices: Bonitas divina quatenus Deo conveniens per ſe, & creaturis per participationem, poteſt habere rationem objecti formalis alicujus habitus Theologici, ſeu tendentis in res divinas: ſed non alterius, quàm charitatis: ergo objectum ſpecificativum charitatis eſt ipſa bonitas, quatenus Deo, & creaturis conveniens.

Reſpondeo primò, negari poſſe majorem: Tum quia nullus reverà poteſt eſſe realis conceptus bonitatis analogicè conveniens Deo, & creaturæ, ut dictum eſt; tum quia bonitas Deo, & creaturæ conveniens non poteſt habere unitatem, quæ ſufficiat ad ſpecificandum unum, & eundem habitum: habitus enim unus ſpecie, qualis eſt charitas, requirit objectum ſpecie unum, qualis non poteſt eſſe illa bonitas conveniens Deo per ſe, & creaturis per participationem.

Reſpondeo ſecundò, etiam negari poſſe minorem; enim verò ſi daretur aliquis habitus tendens in bonitatem divinam, quatenus Deo, & creaturis convenientem, ille eſſet omnino diſtinctus à charitate, utpote cùm haberet objectum omnino ſpecie diſtinctum.

Dices ſecundò: Charitas ex æquo tendit in Deum, & proximum: ergo ſimul habet Deum, & creaturam pro objecto formali, & ſpecificativo; ac proinde tendit in divinam bonitatem, quatenus convenientem Deo, & creaturis.

Nego conſequentiam: Quemadmodum enim charitas increata Dei non ſolùm tendit in Deum, ſed etiam in homines, & Angelos, quos Deus ex amicitia charitativa diligit, nec propterea habet pro objecto formali charitatem Deo, & creaturis convenientem: ſic proportione ſervata charitas noſtra, quæ eſt participatio quædam charitatis divinæ, poteſt tendere in Deum, & proximum ex amicitia diligendum, etiamſi ſolam bonitatem divinam, quatenus ſoli Deo convenientem habeat pro objecto formali.

CONCLUSIO SECUNDA.

Objectum formale terminativum ut *quod divinæ charitatis eſt bonitas divina eſſentialis, non verò attributalis, neque quid concomitans, aut conſequens ad ejuſmodi charitatis actum*. Hæc eſt Doctoris ibidem num.7. Eamque ſic probat. Illa eſt ratio formalis principaliter terminativa perfectiſſimæ virtutis, qualis eſt charitas, per quam ejus objectum materiale, nempe Deus perfectiſſimè poteſt voluntatem quietare, ac ſatiare, necnon & habere perfectiſſimam rationem objecti: ſed Deus id ſolùm habet per bonitatem eſſentialem: igitur illa eſſentialis bonitas habet rationem objecti formalis charitatis. Major per ſe conſtat. Minor verò probatur: Quotieſcumque potentia reſpicit pro objecto adæquato terminativo totum ens, non poteſt perfectè quietari per illud objectum, niſi habeat perfectiſſimam rationem entitatis; ſed voluntas habet pro objecto adæquato ens, ſeu bonum in communi: igitur non poteſt perfectè quietari ab alia ratione, quàm ab ea, quæ habet primariam, & principalem rationem bonitatis, ſed ſola bonitas eſſentialis id ſibi vendicat; bonitas enim attributalis ab ea tamquam à radice profluit: igitur ſola bonitas eſſentialis habet rationem objecti formalis terminativi *quod* divinæ charitatis.

Porrò divina illa bonitas, ſeu perfectio eſſentialis Dei abſolutè ſumpta complectitur infinitam ſapientiam, omnipotentiam, æter-

æternitatem, immenſitatem, & omnes alias perfectiones formaliter infinitas, ex quibus reſultat ens infinitum in omni genere entis: ſic tamen ſpectata illa Dei eſſentialis bonitas in ſe eſt ſimpliciſſima ratio ſufficienter movens ad actum charitatis, & amoris ſupernaturalis.

Cæterùm ibidem concedit Doctor nu. 8. divinam bonitatem, ut nobis beneficia largientem, poſſe habere rationem objecti motivi charitatis; hoc enim docet S. Joan. in 1. epiſt. cap. 4. dicens: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipſe prior dilexit nos*: hinc experientia quotidiana conſtat, quòd ex conſideratione beneficiorum receptorum ab aliquo, moveamur, & ſtimulemur ad ipſum amandum efficaciùs quàm diligeretur ipſe propter ſuas perfectiones. Doctor autem hanc rationem vocat ſecundariam; quoniam ſi quis dumtaxat Deum diligeret propter ſibi collata a Deo beneficia, non attendendo ad illius divinas perfectiones, à quibus habet, quòd ſit ſummè propter ſe amabilis; talis actus amoris non cenſeretur propriè Theologicus, nec ſupernaturalis, ſed dumtaxat naturalis; quippe naturale eſt rependere amorem amori, & dilectionem nobis beneficia conferenti. Illa tamen conſideratio beneficiorum divinorum poteſt eſſe ſecundaria ratio motiva, quæ provocet, & alliciat ad actum charitatis, quatenus Deus non tam diligitur propter beneficia à Deo excepta, quàm propter bonitatem divinam, à qua provocatur ut ipſa nobis beneficia conferat.

Non abnuerem etiam Deum à nobis pro hoc ſtatu mortali diligi poſſe amore charitatis propter ſpeciale aliquod ejus attributum, putà providentiam qua nos regit, potentiam qua protegit, bonitatem qua fovet, miſericordiam qua indulget, &c. quemadmodum etiam fides ſupernaturalis habet pro objecto motivo ſui aſſenſus aliquod attributum, ſcilicet veracitatem Dei: nec aliquid officit quominus amor ille ſit verus actus charitatis; licèt enim Deus ſic conſideratus videatur objectum amoris concupiſcentiæ, quo concupiſcimus divina beneficia nobis à Deo conferri; tamen poteſt eſſe actus charitatis, & amoris amicitiæ, quatenus ſcilicet providentia, potentia, & cæteræ perfectiones attributales conſiderantur ut perfectiones infinitæ, & concurrentes ad illam bonitatem infinitam, qua Deus dicitur ens infinitè bonum, & perfectum: contingit enim ſæpè ut Dei amatores interdum ſtimulentur ad conſiderationem, & admirationem ſingularium Dei perfectionum, indeque accendantur ad vivificum, & ardentiſſimum amorem Dei dilecti; quemadmodum legimus de cœleſti ſponſa Canticorum 3. quæ cùm filiis Jeruſalem requirentibus, qualis eſſet ejus dilectus, varias illius perfectiones recenſuiſſet, tandem concludit: *Et totus deſiderabilis*. Ita quòd conſideratio omnium perfectionum dilecti fuerint veluti incendium, ac ſtimulus, quo provocata fuerit cœleſtis illa ſponſa ad amandum ſuum dilectum propter abſolutam, & ſummam illius perfectionem. Quòd verò ratio concomitans, vel ſubſequens terminationem actus amoris, non ſit ratio objectiva, & terminativa propriè loquendo, probat ibidem Doctor n. 9. Quia, inquit, ratio objectiva propriè loquendo, præſupponi debet actui, qui terminatur; hæc verò ratio concomitatur, vel ſequitur actum, ex quo infert, quòd Deus, ut bonum actu beatificans, non eſt objectum charitatis propriè dictum, quia ut ſic actu terminat charitatem: habet enim actu beatificare, quatenus terminat amorem beatificum, unde non priùs eſt eſſe ipſum actu beatificantem, quàm proponitur, & habetur ipſemet actus amoris beatifici. Fatetur tamen poſſe aliquo modo illam tertiam rationem vocari objectum charitatis, vel de objecto ejus, quatenus ſcilicet tenet ſe ex parte objecti concomitanter ad charitatem actualem, itaut nunquam poſſit haberi charitas actualis circa Deum, quin Deus ſit terminans ipſam; ſive habeat terminare ipſam ab aliquo reſpectu, quod improbabilius eſt, ſive ſeipſo, poſito actu, ſive per denominationem extrinſecam deſumptam ab actu, ut probabilius videtur.

CONCLUSIO TERTIA.

Eadem omnino, ac indiviſibilis virtus charitatis habitualis inclinans ad amandum Deum tamquam objectum primarium, & proximum tanquam ſecundarium. Hæc eſt communior inter utriuſque ſcholæ, Subtilis, & Angelicæ Sectatores.

Probatur primò ex SS. Patribus, Auguſtino lib. 8. de Trinitate cap. 8. dicente: *Ex una, eademque charitate Deum, proximumque diligimus, ſed Deum propter Deum, nos autem, & proximum propter Deum*. Inſuper

per ſerm. 17. qui eſt de Aſcenſ. *Arbitror*, inquit, *ideo Spiritum ſanctum bis datum, ſemel in terra, & iterum in cælo, ut commendarentur nobis duo præcepta charitatis, ſcilicet Dei, & proximi. Una eſt charitas & duo præcepta, unus Spiritus, & duo data, quia alia charitas non diligit proximum, niſi illa, quæ diligit Deum qua ergo charitate proximum, eadem Deum diligimus, &c.* Similiter S. Gregorius lib. 7. Moral. cap. 10. loquens de amore Dei, & proximi ait: *Sunt duo iſti amores duæ quædam partes, ſed unum totum eſt ex utriſque compoſitum: duo annuli, ſed catena una, duæ actiones, ſed una virtus, duo opera, ſed una charitas: duo apud Deum merita, ſed unum ſine alio inveniri impoſſibile eſt.*

Eamdem veritatem Seraph. Doctor d. 27. art. 2. qu. 2. *Primò*; quia idem eſt motus in finem, & in id quod eſt ad finem; motus enim non fit diverſus propter differentiam medii, ſed extremi: at motus charitatis in Deum tendit, ut in finem, in proximum verò, ut in medium: igitur unus, & idem motus, ſeu habitus charitatis poteſt inclinare ad actum, qui tendit in proximum, & Deum. *Secundò*, idem eſt honor, quo honoratur imago alicujus Sancti, cum eo quo honoratur ipſe Sanctus, quia honor imaginis refertur ad prototypum, ut docet S. Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 17. ſed dilectio proximi refertur ad Deum: Ergo ſimiliter unus eſt motus, ſeu unum principium inclinans ad diligendum Deum, & proximum. *Tertiò*, uno, & eodem amore diliguntur tres adorandæ perſonæ Trinitatis, quia in eis eſt una ratio dilectionis, ſcilicet ſuprema divina bonitas: ſic etiam una eſt ratio motiva ad diligendum Deum, & proximum; igitur eſt una, eademque ratio.

Confirmatur à ſimili: Licèt enim fides plura credibilia attingat, & ſpes ad plura ſperando ſe extendat; quia tamen omnia attinguntur ſub eadem ratione formali ſub qua, nimirum veracitate Dei, & ejus omnipotentia, ut auxiliante, illæ virtutes ſpecie non multiplicantur: atqui ſimiliter charitas, etſi ad plura diligenda ſe extendat, omnia tamen ſub una ratione formali bonitatis divinæ, & increatæ attingit; ergo eſt una ſpecie atoma virtus.

Dices: Diverſus habitus requiritur, ubi occurrit diverſa difficultas in actu eliciendo: atqui alia occurrit difficultas circa amorem proximi, & alia circa amorem Dei: qui enim diligit Deum ſumma cum animæ ſuavitate, ac voluptate, non minùs gravem patitur difficultatem in diligendis inimicis propter Deum: igitur actus dilectionis Dei, & proximi requirunt diverſos habitus.

Diſtinguo majorem: Requiritur diverſus habitus acquiſitus, concedo: infuſus, nego: habitus enim infuſi non conceduntur, ut facilè quis poſſit operari, ſed tantùm, ut ſimpliciter habeat operandi virtutem. Ad minorem dico, difficultatem illam diligendi inimicos amoveri per ipſam virtutem charitatis, quatenus nempe applicat motivum iſtius amoris, nempe ipſum diligendum propter infinitam bonitatem Dei, qui iſtud jubet, & ordinat.

Dices ſecundò: Charitas ſolùm movet ad diligendum id, quod eſt diligibile propter infinitam Dei bonitatem: atqui proximus non occurrit ſic diligendus. Probatur: Nullus eſt diligendus propter infinitam Dei bonitatem, niſi in quo illa bonitas infinita exiſtit: ſed hæc non exiſtit in proximo: igitur, &c.

Nego minorem, & ad ejus probationem dico, non eſſe neceſſe, quòd divina bonitas inſit alicui, ut ille per charitatem diligatur, ſed ſufficere, quòd habeat habitudinem extrinſecam ad ipſam Dei bonitatem. Sicut enim medicina quantumvis ingrata, & amara, & ſic non diligibilis, tamen amatur propter ſanitatem, ad quam ordinatur; ſic etiam proximus quantumvis aliunde odioſus diligi poteſt propter bonitatem divinam, ad quam ordinatur.

Hæc autem ordinatio proximi ad divinam bonitatem conſiderari poteſt diverſimodè. *Primò* quidem, quatenus qui Deum diligit, exoptat ut ipſe ab omnibus diligatur; adeoque ut ametur à proximo; hoc ipſum autem deſiderando, maximum ipſi proximo bonum cupit propter ipſam divinam bonitatem, quam digniſſimam exiſtimat, ut à proximo diligatur. *Secundò*, qui diligit aliquem, exoptat ei omne bonum, cujus eſt capax, atque adeo qui Deum diligit, cupit ut omnia cedant ad bonum, & gloriam ejus; ſpectat autem ad Dei gloriam, quòd diligatur à proximo: igitur, &c. *Denique*, qui diligit aliquem, etiam diligit ea, quæ ad ipſum ſpectant: Unde S. Joann. in prima epiſtola cap. 5. *Omnis, qui diligit eum, qui genuit, diligit & eum, qui natus eſt ex eo*: Unde infert: *In hoc cogno-*

ſcimus

ſcimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata ejus faciamus. Quaſi diceret; nos qui Deum diligimus, debere quoque diligere propter Deum omnes homines, qui ex Deo nati ſunt, & divinam ejus præſeferunt imaginem.

Hinc ſequitur, quòd ſi proximus præciſè ametur ob ſuam bonitatem intrinſecam, & naturalem, non erit charitas Theologica; cùm virtus Theologica neceſſariò tendat in Deum, ſaltem tamquam objectum formale. Quarum actus erit amicitiæ moralis, ſive acquiſitæ, ſive infuſæ, ſi detur. Quamvis, & hic poſſet reflexè imperari per diſtinctum actum ex motivo charitatis divinæ elicitum; ut patet.

QUÆSTIO TERTIA.

An ſit præceptum ſpeciale de diligendo Deo, & quomodo, ac quando impleri debeat.

NOtandum primò, certum eſſe, quòd detur præceptum diligendi Deum; iſtud namque exprimitur Deuter.6. & Chriſtus Dominus denuo repetit, & inculcat Matth.22. his verbis; *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me, qui non diligit me, ſermones meos non ſervat.* Hinc cap. 15. Apoſtolos alloquens, ait. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Quare hic non eſt difficultas de dilectione effectiva Dei, quæ conſiſtit in obſervantia divinorum præceptorum; hæc enim generatim præcipitur per ſingula ejuſmodi divina præcepta; ſed controverſia eſt de dilectione affectiva, utrùm videlicet ſit ſpeciale præceptum affirmativum, quo teneamur elicere actum amoris erga Deum propter ſe, & ſuper omnia diligendum. Circa quod duplex eſt Theologorum ſententia. Quidam enim cum Maldonato cap.22. in Matth. Janſenio in concordia Evangelii cap.18. exiſtimant non eſſe ſpeciale aliquod præceptum de diligendo Deo; quippe cùm dilectio Dei, & proximi omnia prorſus præcepta contineat, & velut in eis claudatur, ac comprehendatur. Alii verò Theologi reclamant.

Notandum ſecundò, non levem eſſe controverſiam inter Theologos in aſſignando tempore, quo debeat impleri præceptum de eliciendo actu amoris divini. Sunt enim, qui exiſtimant illud eſſe implendum ſtatim, atque homo rationis uſum obtinet; alii ſemel quolibet anno; aliqui eo tempore, quo quis accedit ad ſacramenta, maximè Baptiſmi, & Euchariſtiæ: nonnulli pro indeterminato tempore totius vitæ, modò ante mortem eliciatur, maximè verò circa inſtans mortis; cæteri verò diebus feſtivis, maximè Dominicis, ut probabile exiſtimat Doctor num.18. Quid autem veriùs ſentiendum ſit, determinandum erit in ſequentibus.

Notandum tertiò, aliquod objectum poſſe tribus modis magis diligi, quàm aliud: *Primò* quidem objectivè, quando ei volumus, & optamus majora bona, quàm velimus alteri: *Secundò* intenſivè, quod diligitur cum majori conatu, & ampliori fervore, quàm ullum alterum; itaut actus amoris erga iſtud plures habeat gradus intenſionis, quàm quicumque alius actus amoris erga aliud objectum. *Tertiò* denique appretiativè, quod pluris æſtimatur, quàm aliud: ita quòd propter objectum dilectum conſequendum, vel conſervandum, quodcumque aliud omittatur, ſive interim illud objectum dilectum, intenſiùs, & majori cum conatu ametur, ſive non. Hi autem tres modi amandi ita diſtincti ſunt, ut poſſint ab invicem ſeparari; enim verò, qui peccat mortaliter propter delectationem terrenam v.g. magis tum intenſivè, tum appretiativè ſeipſum, & delectationem illam diligit, quàm Deum; ſiquidem majori conatu, & ferventiori dilectionis æſtu tendit in illam delectationem, quam in Dei amorem: ſimiliter eam magis appretiativè diligit, quatenus peccando mortaliter præfert iſtud bonum delectans ipſi Deo ſummo bono, & ultimo fini: attamen plus Deum objectivè diligit, quàm quodlibet aliud, quod actu vitioſo proſequitur, loquendo videlicet de abſoluto, & efficaci, ſeu deliberato actu voluntatis, ſiquidem vult Deo omnes divinas perfectiones ipſi convenientes, quæ ſanè longè ſunt bonum præſtantius, quàm quodlibet bonum, quod ſibi optare poſſet. Similiter poteſt aliquis diligere aliud magis objectivè, & intenſivè, quod tamen appretiativè minùs diligit, ut patet exemplo Patris, qui plerùmque primogenitum filium pluris æſtimat, quàm parvulum, quem tamen intenſiùs, & teneriùs diligit.

His præmiſſis, tria ſuperſunt determinanda: *Primum*, quodnam ſit ſpeciale præceptum de eliciendo actu interno amoris

erga

erga Deum: *Secundum*, quando id fieri debeat: *Tertium*, an Deus ex præcepto magis ſit diligendus, non ſolùm intenſivè, & objectivè, ſed etiam appretiativè.

CONCLUSIO PRIMA.

P*Ræceptum affirmativum de diligendo Deo obligat ad eliciendum actum internum amoris erga Deum*. Ita Doctor d. 17. nu. 18. ubi ait: Dico quòd illud præceptum affirmativum, Deuteron. 6. & Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* non tantùm obligat ſemper ad oppoſitum fugiendum, ne ſcilicet inſit actus odii: ſed obligat pro aliquando ad actum elicitum, quia ille actus eſt circa finem, ex cujus bonitate deſcendit omnis bonitas moralis in actibus, qui ſunt ad finem. Sicut ergo homo tenetur habere aliquem actum virtuoſum, ita tenetur habere aliquem actum illius præceptum circa finem gratuitè diligendum.

Probatur primò, ex illo Deuter. 6. ubi primum ex decem præceptis à Deo datis ſic effertur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*. Quod etiam præceptum inculcat Chriſtus Dominus Matt. 22. ubi vocat hoc præceptum *primum*, & *maximum*, non quia primo loco ſcribitur, ſed quia primò, & maximè per ſe præceptum eſt, adeo ut reliqua omnia idcirco debeant obſervari, ut hoc omni ex parte perfectè impleatur; atque ita impletio illius præcepti videatur finis reliquorum omnium, ut dicitur 1. ad Timoth. 1. *Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro*: vel dicitur *primò* per comparationem ad alterum de dilectione proximi, quod ſecundum appellat, & iſta recenſet tanquam duo diſtincta præcepta, ac ſubinde ſufficienter indicat dilectionem Dei eſſe ſpecialiter præceptam. Quod utique confirmatur, ubi enim eſt verus numerus, ibi datur ſpecialis diſtinctio inter ea, quæ numerantur; omnis enim numerus fundatur in aliqua diſtinctione earum rerum, quæ numerum efficiunt: at præceptum de dilectione Dei, comparatum cum cæteris præceptis Decalogi, facit verum numerum: igitur hoc præceptum ſpeciale eſt.

Probatur ſecundò ex SS. Patribus, maximè Auguſtino lib. 1. quæſtionum Evangelicarum qu. 33. Hieronymo, Anſelmo, & aliis Patribus, qui explicantes verba Matth. 22. *In his duobus mandatis univerſa lex pendet, & Prophetæ*, illam dependentiam ſic interpretantur, ut velint eam eſſe, ut ramorum à radice, membrorum à capite, radiorum à ſole, rivulorum à fonte, effectuum à principio, ſed radix à ramis, rivulus à fonte, caput à membris, &c. ſunt ſpecialiter diſtincta: igitur iidem SS. Patres cenſent præceptum dilectionis Dei eſſe ſpecialiter à reliquis præceptis diſtinctum.

Tertiò, non minùs videtur præcipiendus amor circa divinam bonitatem, & ſummam Dei perfectionem, quàm aſſenſus fidei circa divinam veritatem: ſed non ſolùm præcipitur fides effectiva, quæ exhibetur per orationem, adorationem, & confeſſionem myſteriorum fidei; ſed etiam præcipitur fides effectiva, & actualis, qua quis firmiter aſſentitur articulis propter divinam veritatem: igitur non tantùm præcipitur charitas effectiva, ſed etiam affectiva, ac ſubinde datur ſpeciale præceptum de ipſo actu interiori dilectionis Dei. Quod utique confirmatur, quia non videtur congruum, quòd Deus tot præceptis inculcaverit proximi dilectionem prohibendo, ne ullum ei malum inferatur: nullum autem præſcripſiſſet præceptum circa dilectionem ſui.

Dices primò: Finis præcepti non cadit ſub præceptum: ſed charitas eſt finis præcepti, ut mox diximus ex Apoſtolo: ergo illa non cadit ſub præceptum; ac ſubinde illius actus non eſt præceptus.

Diſtinguo majorem: Finis extrinſecus, concedo: intrinſecus, nego: Duplex eſt enim cujuslibet præcepti finis: alius quidem extrinſecus ipſi præcepto, & rei præceptæ, v.g. in præcepto jejunii, finis extrinſecus eſt domatio carnis, & illius ſubjectio ſpiritui, & alia id genus propter quæ jejunium eſt inſtitutum: alter verò finis eſt intrinſecus præcepto, ut abſtinentia cibi, quæ eſt materia, circa quam jejunium occupatur. Minorem ſimiliter diſtinguo: Dilectio Dei eſt finis præceptorum extrinſecus, concedo: intrinſecus, nego: cætera enim præcepta ſervari poſſunt abſque eo, quòd eliciatur aliquis actus dilectionis Dei.

Dices ſecundò; Chriſtus Dominus præfatis verbis Matth. 22. teſtatur, quòd in his duobus mandatis univerſa lex pendet, & Prophetæ: igitur ſignificat dilectionem Dei, & proximi, quæ ſunt duo mandata, includere univerſa legis præcepta, necnon & ora-

oracula Prophetarum, quæ hujuſmodi præcepta intimant. Inſuper Joan.14. idem Chriſtus Dominus explicans quid ſit diligere Deum, ait: *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diliget me*. Similiter ad Rom.14. *Plenitudo legis eſt dilectio*.

Reſpondeo ad primum, idcirco Chriſtum dicere, quòd à dilectione Dei, & proximi, eatenus pendet univerſa lex, quatenus omnia alia præcepta ſervantur, ut Deus perfectiſſimè diligatur, unde qui Deum diligit, videtur legem impleviſſe, quia finem obtinet, ad quem lex ordinatur, pari ratione ſolvuntur alia duo teſtimonia.

Dices tertiò: S. Bernardus ſerm.50. in Cantica explicans illa verba; *ordinavit in me charitatem*, ait; *Eſt charitas in actu, & in effectu, & de illa quidem, quæ operis eſt, puto datam legem hominibus, mandatumque formatum; nam in affectu quis ita habeat, ut mandatur?*

Reſpondeo primò, S.Bernardum ibidem negare datum eſſe præceptum de interno actu charitatis, quem charitatem in affectu appellat: imò id expreſsè fatetur: ait enim ibidem; *Si placet magis de affectuali (* nimirum charitate *) datum fuiſſe mandatum, non inde contendo: dummodo acquieſcas & tu mihi, quòd minimè in vita iſta ab aliquo homine poſſit, vel poterit impleri*.

Reſpondeo ſecundò, S. Bernardum ibi duplicem diſtinguere actum internum charitatis: alterum quidem, quo ita perfectè diligitur Deus, & tanta ſuavitate animus diligens ei inhæret, ut animus ſui, rerumque omnium aliarum quaſi omnino oblitus, cum ſumma ſuavitate in Deum feratur. Alterum quo impellimur ad opera externa, ut proximo ſuccurramus; nam, ut ibidem ſcribit; *Quoties inde* (id eſt ab orando Deo, hoc enim affert in exemplum) *charitate jubente abducimur, & avertimur propter eos, qui noſtra indigent opera, vel loquela*, Hanc charitatem vocat actualem, quia ad agendum impellit, & affectuoſam, quia tota ſiſtit in interno affectu. Secundum docet habere rationem meriti; ideoque propriè pertinere ad patriam, ibique ſolam perfectè reperiri, quamvis hìc quandoque in contemplatione prægustanda detur. Unde infrà cùm diſtinxiſſet triplicem amoris affectionem, ſcilicet in eam, quam caro gignit, & quam ratio regit, & quam condit ſapientia, ſubdit: *Prima quidem dulcis, ſed turpis: ſecunda ſicca, ſed fortis: ultima pinguis, & ſuavis: Igitur per ſecundam opera fiunt* (ſive imperantur) *& in ipſa charitas ſedet, non illa affectuoſa, quæ ſale ſapientiæ condita pingueſcens magnam importat menti multitudinem dulcedinis Domini, ſed quædam potiùs actualis: quæ etſi nondum dulci amore ſuaviter reficit, tamen amoris ipſius* (ſcilicet omnino perfecti, quo animus totaliter in Deum rapiatur) *vehementer accendit*. Et infrà: *Opere diligamus, & veritate, quo videlicet moveamur ad bene imperandum magis quodam vividæ virtutis impulſu, quàm ſapidæ illius charitatis affectu*: Ubi apertè duplicem illum actum internum, ut ſuprà dixi, diſtinguit.

CONCLUSIO SECUNDA.

DEus *eſt ex præcepto diligendus ſuper omnia, non ſolùm objectivè, ſed, & appretiativè: non verò intenſivè*. Hæc pariter eſt Doctoris loco ſuprà laudato num.17.

Prima, & ſecunda pars facilè conſtant; enimverò Deus eſt objectum infinitæ perfectionis, cui voluntas ex inclinante habitu charitatis non ſolùm omnibus bonis præſtantius optat, cùm inclinatur ad volendum ei omnia ſua divina attributa, & divinas præcellentias, ſed etiam ad ipſum amandum cum æſtimatione, & appretiatione ſupra quodcumque amabile. Quod utique probatur 1. de habitu charitatis; quia propter quod unumquodque tale eſt, & illud magis: ſed habitus charitatis Theologicæ inclinat noſtram voluntatem, illamque ſtimulat, & potenter afficit ad amandum unum objectum creatum plus appretiativè, quàm aliud propter Deum ſummè bonum; in tantùm enim aliquod objectum creatum æſtimatur dignum, quod ametur ex charitate, in quantum participat aliquibus ex divinis præcellentiis, & eſt aliquid Dei; ac ſubinde quò aliquid nobiliùs participat divinis perfectionibus, eo etiam magis diligendum apparet ex charitate: ergo cùm charitas inclinet voluntatem ad amandum aliquod objectum creatum magis, quàm aliud propter majorem illius affinitatem cum Deo, etiam pariter inclinat ad diligendum Deum ſuper omnia appretiativè diligibilem.

Eadem veritas conſtat de actuali charitate, hoc enim apertè ſignificat Chriſtus D. cùm ait Matth.10. *Qui amat Patrem, aut Matrem pluſquam me, non eſt me dignus, & qui*

amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus: Et apud S. Lucam 14. cap. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem ſuum, & Matrem, & uxorem, & filios, adhuc autem, & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus*, Quibus locis hæc particula (*plus*) ſignificat exceſſum ſecundùm appretiationem, ut ſatis indicat alia hæc particula apud S. Lucam (*odit*) idem enim ſonat ibi, ac *poſtponit, præ alio contemnit, minùs æſtimat alio*, quemadmodum ad Rom. 13. cap. quando dicitur, *Jacob dilexi, Eſau odio habui*, id eſt, *poſtpoſui*, & apud S. Matth. 6. cap. *Aut enim unum odio habebit*, id eſt, minùs appretiativè amabit, *& alterum diliget*, id eſt, *pluris faciet*: Igitur ex actu charitatis Deus appretiativè diligitur ſuper omnia.

Dices: Juſti amant Deum ſuper omnia: ſed dum peccant venialiter, magis volunt placere ſibi, vel aliis, ob quorum amorem peccant, quàm Deo: Igitur amor Dei ſuper omnia non ſemper fit appretiativè.

Diſtinguo minorem: Magis placere cupiunt ſibi, vel aliis in re levi, tranſeat, in re gravi, nego: unde neganda eſt conſequentia. Ut enim aliquis amet Deum appretiativè, non eſt neceſſe, quòd ipſi velit in omnibus placere pluſquam aliis, etiam in rebus leviſſimis; ſed ſufficit, quòd velit ipſi magis placere ſimpliciter quantum ad omnia, quæ ipſi præcepit, nec neceſſe eſt, ut velit etiam ipſi magis placere ſecundùm quid, & quantum ad omnia, quæ non præcipit. Fieri quidem poteſt, ut adeo ſit perfectus charitatis amor, quòd etiam determinaret ad magis placendum Deo, quàm ulli alteri: ſed illa perfectio non eſt præcepta pro hoc, aut tali ſtatu, in quo corpus, quod corrumpitur, aggravat animam; alioqui pauciſſimi eſſent juſti: quippe cùm pauciſſimi ſint, qui præceptum iſtud ſervarent, Deum ſuper omnia, etiam in leviſſimis rebus, diligendo.

Ut autem res hæc fiat comperta, ſciendum eſt Deum poſſe ſuper omnia appretiativè diligi tribus modis: *Primò*, quidem, dum expreſsè præfertur Deus in particulari rebus charioribus, ut parentibus, fratribus, amicis: *Secundò*, ſi præferatur explicitè aliis rebus confusè, ac in genere conceptis, ut intellectu proponente Deo placendum in omnibus, potiùs quàm ulli creaturæ, voluntas id velit facere: *Tertiò*, ſi præferatur implicitè rebus omnibus, ut ſi quis concipiat propoſitum Deo in omnibus ſemper placendi, aut fugiendi, vel deteſtandi omnia peccata, quatenus ſunt offenſa Dei, aut ſi quis ſimpliciter Deum amat, eo benevolentiæ affectu, ex quo ſequeretur propoſitum placendi ipſi in omnibus, aut fugiendi peccata, ſi de eo cogitaret.

Tertia pars etiam conſtat, nempe quòd Deus ex præcepto non ſit diligendus ſuper omnia intenſivè; quia ad obſervantiam hujus præcepti ſufficit charitatis amor efficax, quo quis velit efficaciter potiùs Deo placere, quàm ulli creaturæ, quique omnem excludat affectum peccandi mortaliter, & ſtimulet ad obſervanda omnia præcepta: ſed amor minùs intenſus ſecundùm gradus hæc omnia ſibi vendicare poteſt: igitur ut fiat ſatis præcepto diligendi Deum, non opus eſt, quòd ametur ſuper omnia intenſivè. Major conſtat, quia ex obſervantia præceptorum, optimè colligitur à poſteriori aliquem amare Deum ſuper omnia, prout requiritur ad implendum illud præceptum: unde etiam Chriſtus D. ſolùm propoſuit illam obſervantiam præceptorum tanquam ſignum dilectionis ex affectu charitatis. *Qui diligit me, ſermonem meum ſervabit*. Minor verò probatur: Ad dilectionis Dei præceptum implendum non requiritur ſumma intenſio amoris: Igitur ad id ſufficere poteſt amor in quocumque gradu. Conſequentia patet: Si enim non deſideretur amor ſummè intenſus, non etiam erit determinatus numerus graduum neceſſariorum, ut impleatur iſtud præceptum. Probatur verò antecedens, quia aliàs unus juſtus non poſſet intenſiùs amare Deum, quàm alius, nec etiam amor requiſitus ad implendum præceptum de diligendo Deo poſſet ullatenus augeri, quod apertè abſurdum apparet: igitur talis amor non neceſſariò requiritur.

Confirmatur: Si Deus neceſſariò eſſet diligendus intenſivè ſuper omnia, ſequeretur, quòd qui nunquam elicuiſſet actum amoris Dei, niſi ut ſex, peccaret amando ſuam, aut parentis ſalutem ut ſeptem ex amore ſpei, aut pietatis erga parentem: at hoc videtur abſurdum, hi enim actus amoris, ut ſeptem, habent honeſtum objectum, & ſunt veri actus virtutis: igitur, &c.

Dices: Sicut ratio naturalis dictat Deum eſſe diligendum extenſivè ſuper omnia, ita etiam dictat eſſe diligendum amore majoris intenſionis, quàm ullum aliud objectum:

ctum: ſed ex tali dictamine ſequitur, quòd Deus ſit ſuper omnia diligendus extenſivè: ergo pariter inde ſequitur, quòd ſic debeat diligi intenſivè.

Nego minorem; Nam ut quis faciat ſatis dictamini rationis de diligendo Deo, ſufficit, ut habeat actum amoris, qui includat affectum placendi Deo, & ejus mandata obſervandi; excludat verò affectum peccandi; non autem requiritur, ut actus ille amoris maximam habeat intenſionem graduum.

Inſtabis: Non ſolùm naturalis rationis dictamine Deus eſt diligendus, ſed etiam diligendus ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine, ut fert præceptum Deuteronomii, quod eſt juris naturalis; ſed ſic diligi non poteſt, niſi habeat ſummam intenſionem graduum; igitur, &c.

Nego minorem: Ad hoc enim, ut Deus ita diligatur, ſufficit, quòd habeat voluntatem magis placendi Deo in omnibus, quàm ulli alteri: hoc autem obtinere poteſt abſque illa ſumma intenſione graduum. Hinc S. Auguſtinus præfata verba ſic explicat lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 22. *Cùm ait, diliges ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui; ſed quidquid aliud venerit, in animum illuc rapiatur, quò totius dilectionis impetus currit; Sic enim proximum diligens ſicut ſeipſum totam dilectionem ſui, & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à ſe rivulum extra ſe duci patitur, cujus derivatione minuatur*, S. verò Bernardus ſerm. 20. in Cantica ſic exponit: Mihi, inquit, amor „ videtur cordis ad zelum pertinere affe„ ctionis, animæ verò amor in induſtriam, „ ſeu judicium rationis; virtutis verò di„ lectio ad animi poſſe referri conſtan„ tiam, vel vigorem.

Dices ſecundò; Idem S. Bernardus lib. de diligendo Deo, ait: Cauſa diligendi Deum Deus eſt: modus verò eſt ſine modo diligere; at qui diligendus eſt ſine modo, diligendus eſt ſumma cum intenſione actus amotis; igitur, &c.

Reſpondeo primò, Deum eſſe quidem diligendum ſine modo, id eſt, in quantum ſe ſe noſtri cordis affectus extendere poteſt: ſed id conſulitur, non verò præcipitur: hic autem ſermo eſt de Dei amore eliciendo ex præcepto, non verò ex conſilio.

Reſpondeo ſecundò cum Seraph. Doctor diſt. 27. art. 2. qu. 5. quòd tripliciter dici poteſt aliquis actus habere modum. Uno modo per limitationem quantum ad ſeipſum. Alio modo per aggregationem circumſtantiarum: Tertio modo ex mediato inter ſuperfluum, & diminutum. Primo modo eſt dicere, quòd habet modum omnis actus virtutis creatæ. Omnis enim virtus creata finita eſt, & limitata: & ideo omnis actus ejus finitatem habet, & modum loquendi de limitatione, & finitione non ſecundùm poſſibilitatem, ſed ſecundùm actum: Secundo vero modo eſt dicere modum eſſe circa actum virtutis moralis, & meritoriæ quia nullus actus ſit laudabilis, niſi ad eum concurrant debitæ circumſtantiæ. Tertio modo eſt dicere quòd modum habet actus omnis virtutis Cardinalis, ſive politicæ. Omnes enim in medietate conſiſtunt inter ſuperfluum, & diminutum, ex hoc, ipſoque habent objectum creatum, & finitum. Quoniam ergo charitas eſt virtus creata, & virtus gratuita, & virtus Theologica; hinc eſt quòd actus ejus modum habet ex virtutis limitatione. Modum etiam habet ex debitarum circumſtantiarum additione, ut patet, quia modus, qui eſt circa actum charitatis, eſt ut quis diligat Deum ſuper omnia, & propter ſe ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente: Sed modum illum, qui eſt ex medietate inter ſuperfluum, & diminutum, non habet, quia objectum ejus eſt immenſum, & infinitum.

CONCLUSIO TERTIA.

P*Robabilius eſt Deum eſſe diligendum ex præcepto in triplici temporis circumſtantia: Primò nempe ſtatim, ac ſufficientem habet rationis uſum, ut peccare poſſit mortaliter: ſecundò diebus Dominicis, & ſolemnioribus; tertiò circa mortis articulum*. Primam partem tradit S. Thomas 1. 2. qu. 89. art. 6. quem ſequuntur ejus Diſcipuli, qui hanc aſſertionem probant primò, ex eo, quòd homo ſtatim, ac rationis eſt compos, tenetur ſe convertere in ſuum ultimum finem, omneſque ſuos actus in eum dirigere: at hoc fit per dilectionem Dei ſuper omnia: igitur ad eam tunc eliciendam tenetur. Majorem probant, quia quòd in lapide eſt gravitas neceſſitans eum, ut tendat ad ſuum finem, ſcilicet ad centrum terræ, hoc in homine eſt obligatio ad ſuum finem: at lapis ſtatim, ac formatus eſt, ſublato omni impedi-

mento tendit ad terræ centrum: igitur pari ratione homo ſtatim, atque formatus eſt, ac uſum rationis obtinet, tenetur ſe convertere ad Deum. *Verùm*, hæc ratio nulla eſt; major enim eſt apertè falſa, ſi enim eadem eſſet hominis obligatio ad amandum Deum, qualis ineſt neceſſitas lapidi ad petendum centrum, ſequeretur, quòd quemadmodum lapis quoties non impeditur, quantum poteſt, continuò tendit ad centrum terræ, donec eò perveniat; ita homo quoties poſſet obligaretur ex præcepto ad eliciendum actum amoris Dei, non autem ſolùm ſtatim, ac rationis eſt compos, ut volunt Thomiſtæ.

Probat ſecundò: Si non teneretur quis ad amandum Deum in primo inſtanti uſus rationis, poſſet tunc peccare venialiter tantùm; quia non poſſet tunc peccare mortaliter, niſi quatenus omitteret illam converſionem ſui ad Deum, quæ omiſſio eſſet peccatum mortale; ſed falſum eſt, quòd homo pro illo inſtanti poſſit dumtaxat peccare venialiter; quia inde ſequeretur, quòd aliquis habere poſſet peccatum originale cum ſolo veniali: at hoc eſt falſum, quod utique probatur primò; quia, ut docet Innocentius tertius cap. *Majores de Baptiſmo*, adultis dormientibus non poteſt per baptiſmum remitti peccatum originale, quia iſtud remitti non poteſt ſine mortali: Igitur cenſet Pontifex peccatum originale non poſſe reperiri in adultis ſine mortali; Secundò, Concilium Florentinum ait: *Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali diſcedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus cruciandas*. Ubi nullam facit mentionem eorum, qui diſcedunt cum ſolo peccato originali, & veniali: ergo ſentit nullos tales eſſe. Tertiò, quia nullus pro his poſſet aſſignari locus: nam nec limbus puerorum, quia ibi non puniuntur actualia, nec etiam locus damnatorum ob peccata mortalia, quia ipſi non commiſiſſent peccatum mortale: & nullus tertius locus damnatorum datur.

Verùm reſpondeo negando minorem, ad cujus primam probationem nego conſequentiam cum Poncio in Commentario ad diſt. 27. nu. 55. Quia, inquit, non propterea nequit per baptiſmum adulto dormienti peccatum originale dimitti, quòd neceſſariò debeat habere peccatum mortale, nec id aſſeritur in illo loco, cùm certum ſit quòd poſſet adultus, etiamſi daretur obligatio illa convertendi ſe ad Deum, ſe ad ipſum convertere, & non habere conſequenter peccatum mortale, quia nequit originale dimitti, quin dimittatur mortale quodcumque ſimul habitum, & adultus dormiens non habet diſpoſitionem requiſitam, ut dimittatur ipſi peccatum mortale diſtinctum ab originali. Itaque nihil aliud vult in illo cap. Pontifex, quàm quòd adulto dormienti habenti peccatum mortale, non poſſit per baptiſmum tolli peccatum originale, & quòd propterea quandoquidem incertum ſit, an habeat peccatum mortale, non debeat ipſi applicari baptiſmus.

Ad ſecundam probationem, nego Concilium ſenſiſſe, quòd non decedant aliqui cum originali, & veniali; quia quamvis non fecerit mentionem de ipſis, hoc tamen non oritur ex eo, quòd non putarit tales dari; ſed quia non erat neceſſarium, nec utile intento ipſius de iis facere mentionem, ſicut non fecit etiam mentionem de iis, qui moriuntur cum originali, & mortali perſonali.

Ad tertiam denique probationem, aliqui reſpondent caſum eſſe impoſſibilem ex ſuppoſitione providentiæ jam ſtatutæ à Deo: ſed prorſus gratiſſimè aſſeritur talis providentia, nec habet ullam veriſimilitudinem. Itaque meliùs, & faciliùs reſpondetur, locum, in quo remanerent ſi cum ſolo originali, & veniali obirent, eſſe illum ipſum, in quo remanerent ſi cum ſolo originali decederent, ſive ille locus ſit limbus, ſive infernus; & gratiſſimè dicitur, quòd in limbo non puniantur peccata actualia commiſſa in vita, pro quibus non eſt ſatisfactum.

Igitur cenſeo aſſertionem hac ratione meliùs probari: præceptum diligendi Deum aliquando obligat: at non videtur congruentiori tempore obligare, quàm ubi homo eſt rationis compos: Tum quia cùm Deus ſit Creator, ac Formator noſter, qui nos idcirco condidit, ut ei debitum amorem, & obſequium impenderemus, ut appoſitè docet S. Leo ſerm. 1. de jejunio decimi menſis, ubi ait: *Si fideliter, atque ſapienter creationis noſtræ intelligamus exordium, inveniemus hominem ideo imaginem Dei conditum, ut imitator ſui eſſet Authoris, & hanc eſſe naturalem noſtri generis dignitatem, ſi in nobis, quaſi in quodam ſpeculo divinæ benignitatis forma reſplendeat*: Cùm, inquam

quam Deus ad id nos condiderit, congruum eſt, ut in noſtræ gratitudinis, & obſequii argumentum pro tanto beneficio amorem impendamus.

Dices: Illud præceptum diligendi Deum non poteſt obligare pro eo tempore, in quo videtur moralis impoſſibilitas ipſum obſervandi; ſed ita eſt pro primo inſtanti uſus rationis; tum quia nemo poteſt cognoſcere, quando primum habeat uſum rationis: tum quia non apparet veriſimile, quòd primo illo inſtanti Deus, ita perfectè proponatur amandus, ut quis exiſtimare poſſet ſe pro illo inſtanti ad ejus amorem teneri, ſed abſque hac prævia cognitione præceptum iſtud ſervari non poteſt: Igitur, &c.

Nego minorem; Non enim abſolutè cenſeo illud præceptum urgere pro primo inſtanti rationis ſimpliciter, ſed tantùm pro eo, in quo ſufficientem homo haberet rationis uſum, ut peccare poſſet.

Secundam partem tradit, & probat Doctor nu.18. ubi ita ſcribit: Fortè determinavit hoc illud præceptum divinum: *Sanctifica Sabbatum*; & *Maneat unuſquiſque apud ſe*, id eſt, recolligendo, & aſcendendo ad Deum ſuum. Et Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico *de conſecr. diſt.2. cap. Miſſas*. Nos autem ſimile de præcepto diligendi proximum, ſicut patebit diſt. ſequenti.

Confirmatur: Tum quia innumera Dei in nos collata beneficia hunc amorem animo gratitudinis exigunt; non poteſt autem convenientiori tempore hic amor impendi, quàm diebus ipſis Deo ſacris, ac ſubinde illis ipſis diebus videtur præceptum iſtud urgere. Confirmatur, quia dies illi Deo ſacri maximè deſignati ſunt ad actus religionis, & obſervantiæ in Deum eliciendos, nullus autem actus videtur cedere magis in Dei gloriam, quàm actus charitatis, utpotę præſtantior omnibus aliis actibus: igitur maximè illis diebus eſt eliciendus. *His adde*, quòd actus charitatis non ſit voluntati moleſtus, ſed jucundus, niſi fortè quatenus affectus oppoſiti erga creaturam aliquam ipſum aliquantulum difficilem efficerent: at ex virtute præcepti negativi, obligamur ad non prorumpendum in actum amoris inordinati erga creaturas, nec difficilius eſt alicui habenti talem affectum habitualem, illum exuere, ut habeat affectum oppoſitum, quàm habere omiſſionem actus charitatis, ac proinde nulla eſt difficultas ſuperanda in eliciendo actu amoris, quæ non debeat removeri per præceptum negativum, quo tenemur non amare creaturam ſupra Deum, aut æqualiter cum Deo.

Dices: Si teneamur omnes ex præcepto ad eliciendum actum amoris erga Deum: igitur peccat quiſquis talem etiam actum non elicit: at hoc videtur falſum: tum quia fideles non ſolent confiteri ſe non adimpleviſſe hoc præceptum diebus Dominicis, ac proinde ſignum eſt ſe non exiſtimare ad id ex præcepto teneri: ſed veriſimile non eſt, quòd in re tanti momenti ita communis, ac periculoſa eſſet fidelium ignorantia: Igitur, &c.

Tum quia, ſi omnes tenerentur ad eum actum charitatis eliciendum diebus Dominicis, ſequeretur quòd Fidelis in ſtatu peccati mortalis exiſtens teneretur ſe ſe accingere ad recuperandum ſtatum gratiæ per ſacramentalem confeſſionem; non enim apparet qualiter poſſet quis amare Deum ſuper omnia, quin haberet voluntatem ſe reconciliandi cum ipſo, & ejus gratiam habere: ſed nemo aſſerit peccatores teneri ad ſacramentalem confeſſionem ſingulis diebus Dominicis: Igitur, &c.

Nego minorem, & ad ejus primam probationem dico, non requiri, ut expreſsè, & diſtinctè quis confiteatur ſe non obſervaſſe præceptum iſtud; quippe Confeſſarius ſufficienter id poteſt cognoſcere, ex eo quòd audiat pœnitentem fuiſſe in ſtatu peccati mortalis cùm affectu continuo peccandi; & eo ipſo quo confitetur ſe fuiſſe tanto tempore in tali diſpoſitione, ſignificat ſufficienter ſe non obſervaſſe iſtud pręceptum, ſi verò fuerit immunis ab omni peccato mortali, etiam facilè judicare poteſt eum pręceptum iſtud impleviſſe; quippe cùm non habuerit ullum impedimentum illud obſervandi, & aliunde actus ille poſſit facilè elici. Ad ſecundam probationem diſtinguo majorem: Teneretur peccator divinam gratiam recuperare per elicitionem actus amoris Dei ſuper omnia, qui fortè nuſquam eſt abſque ſtatu gratię, concedo: ad id teneretur per applicationem actualem omnium mediorum ordinariorum conducentium ad ejuſmodi recuperationem gratiæ, nego.

Tertia pars etiam eſt evidens, nempe quòd teneamur elicere actum charitatis circa articulum mortis; quippe cùm tunc graviſ-

ſima inſtent certamina, ideoque homo omnibus modis ſe teneatur contra ea parare, nec ſecurius ſit medium, quàm hic actus, ſi quis velit ſe periculo damnationis eximere, idque ſubinde etiam confeſſo. Ratio eſt, quia etſi certum ſit ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ ſufficere attritionem; tamen non ſemper ſatis certi ſumus nos habere veram attritionem: unde ſequitur eo caſu nos etiam expoſitos eſſe periculo ſalutis.

His addo, quòd etiam ſæpè poteſt contingere, ut homo aliis in occaſionibus teneatur elicere actum amoris Dei ſupra omnia, maximè quoties proponitur Deus cum motivis ſufficienter perſuadentibus illum ſic eſſe diligendum: *Primò*, quia ſecus faciendo videretur Deum contemnere: Secundò, quia ubicumque eſt eadem obligatio juris naturæ Deum amandi pro aliquo tempore, eadem obligatio etiam occurrit quoties ratio motiva eadem eſt: ſed ubi Deus proponitur ſufficienter amandus, eadem eſt ratio Deum amandi, quæ occurrit diebus Dominicis: Igitur, &c.

Idem dicendum quoties quis exiſtimat actum amoris Dei eſſe neceſſarium, ad vincendam aliquam gravem tentationem, aut ut ſufficienter animum comparet ad aggrediendum aliquod opus heroicum, quod jam implere tenetur. Licèt enim fortè actus ille amoris Dei non eſſet à parte rei medium hic, & nunc neceſſarium ad illos fines obtinendos; tamen hoc ipſo, quo putat id ita eſſe neceſſarium, ad illud obligatur, quamdiu in ea opinione manet, ne aliàs peccet contra conſcientiam. *Deinde*, quia ſæpè poteſt contingere, ut illud ſit verè medium neceſſarium ad dictos fines obtinendos: idque vel ob ejus diſpoſitionem, qui aliis viis non ſit fortaſſe ſufficienter excitandus, ut tentationem ſuperet, aut opus illud conſtanter aggrediatur, vel etiam quia alia via non eſt à Deo impetraturus eas gratias, quibus indiget ut eos fines de facto obtineat. Etſi enim Deus nobis in neceſſitate non deſit ſuam gratiam ſubminiſtrando, tamen ſæpè ut det nobis gratias majores, & quas videt habituras effectum, requirit ut eas certis rationibus conemur impetrare: quas ſi ex negligentia omittamus, dat nobis minores, quibus etſi abſolutè poſſemus hoc, vel illud perficere; tamen nonniſi difficillimè id ita poſſemus, ideoque non ſumus de facto perfecturi.

Petes, an aliquis ſit ſervandus ordo in exercitio charitatis erga nos, & proximum noſtrum, & qualis ille ſit.

Reſpondeo, reverà ſervandum eſſe aliquem ordinem, ut communiter docent SS. Patres exponentes illud Cantic. 2. *Ordinavit in me charitatem*. Necnon & illud Apoſtoli ad Galat. 5. *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei*; id eſt congregatos per unam fidem in eadem Eccleſiæ domo.

Nec refert, quòd dicat S. Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 28. *Omnes homines æquè diligendi ſunt*, ſcilicet quantum ad affectum; etenim ibidem aſſignat diſparitatem eſſe ſervandam quantum ad officia charitatis: quod etiam docet lib. de vera Religione cap. 47. *Cùm itaque omnibus*, inquit, *quos pariter diligit, prodeſſe non poſſit, niſi conjunctioribus prodeſſe malit, injuſtus eſt*. Solùm enim illis verbis vult S. Auguſtinus omnes æqualiter diligendos eſſe, quantum ad generalitatem, & ſubſtantiam dilectionis, quatenus nullus eſt ab affectu generali excludendus, non autem quantum ad modum actus, ſeu intenſionem, vel appretiationem.

Reſpondeo ſecundò, ordinem charitatis requirere primò, ut quis propriam ſalutem magis diligat, quàm proximi: Probat Seraph. Doctor diſt. 29. art. 1. qu. 3. Quoniam, inquit, unumquodque plus appetit perfectionem in ſeipſo, quàm in ſuo ſimili, & quodlibet pondus plus trahit corpus, in quo eſt ad ſitum ſibi debitum, quàm trahat aliud corpus ſibi annexum: hinc eſt, quòd charitas prius deſiderat Deum nobis uniri, & in nobis habitare, & nos in ipſum Deum tendere, & in ipſo quieſcere, quàm petat in aliquo alio, qui nobiſcum habeat aliquam ſimilitudinem. Concedendæ ſunt igitur rationes oſtendentes, quòd in ordine charitatis præfertur dilectio ſui dilectioni ipſius proximi. Et hujus ſignum eſt, quia illi reprehenduntur, & ſtulti reputantur, qui ſaltem propriam negligunt, ut procurent alienam. Hujus etiam ſignum eſt, quia ſi homo ex charitate deberet diligere proximum quantum ſeipſum; ita quòd eſſet ibi omnimoda æqualitas, jam duos proximos deberet diligere in duplo, quàm ſeipſum, & tres in triplo, & ſic ulterius aſcendendo: quod in nullo habente charitatem reperiri contingit quantumcumque perfecto.

Pro-

Probatur ſecundò: Quia gratia gratum faciens ſpectat ad charitatem, & datur propter propriam ſalutem, non aliorum, ut gratia gratis data. Ex quo ſequitur, non licere, neglecta propria ſalute, vel venialiter peccare ob ſalutem alterius. Et confirmatur ex illo Sapientis: *Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit?* Et ex illo Davidis: *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*. Nec excuſatur, quòd alteri bonum ſit; quia, ut ait Apoſtolus ad Rom. 3. *Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona*: quod aſſerere dicit blaſphemum eſſe, unde alibi dicit Scriptura; *Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur; animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? quam commutationem dabit homo pro anima ſua?* Atque adeo non licet etiam velle privari Deo in perpetuum propter ſalutem plurimorum.

Sed dices: Venialiter peccaſſe optavit Michæas propter alios, & mortaliter videntur Moyſes, & Paulus optando carentiam perpetuæ beatitudinis, ut apparet, idque propter aliorum ſalutem. Michæas enim cap. 2. dixit hæc verba: *Utinam non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potiùs loquerer*.

Moyſes Exod. 32. dixit Deo: *Peccavit populus iſte peccatum maximum, fecerunt ſibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti*. Paulus autem Rom. 9. inquit: *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem*, id eſt exitium æternum, & extremum.

Reſpondeo, Michæam hoc non optaſſe formaliter, ſed tantùm materialiter. Et ut rem intelligas, recenſuerat Propheta oppreſſiones pauperum, aliaſque injurias proximis illatas, & Iſraelitis, & ideo captivitatem illis minatus fuerat, & ut intelligerent hæc non ex odio, ſed ex amore, & compaſſione proferri, dicit, utinam quæ prophetizo de clade, & exitio Iſraelis, non ſint prophetiæ à Deo revelatæ: ſed mendacia mihi à vano timoris, & puſillanimitatis ſpiritu, metuque ſuggeſta! Sic vulgò dicimus, utinam decipiar! utinam ſim falſus vates! Atque adeo non optat formaliter mentiri, ſed materialiter tantùm, hoc eſt, ut reipſa non eveniat, aut ut non dicat ex Spiritu Dei, ſed ex ſpiritu ſuo, vel humano vani timoris: idque ut oſtendat ſe velle ſuos cives perdurare, & non exſcindi, aut perdi ab Aſſyriis, quod ex Deo eis comminabatur. Addo, etiamſi Michæas formaliter optaſſet, non ideo excuſatum fuiſſe à peccato, quia & ipſe homo erat, & omnis homo poteſt eſſe mendax.

Quoad verba Moyſis, & Pauli, *reſpondeo*, neutrum ſimpliciter optaſſe ſe excidere à beatitudine: ſed primò Moyſen uſum quadam erga Deum confidentia, immiſcuiſſe ſe quodammodò cauſæ populi, quem Deus volebat delere, ut Deus, aut ipſum cum populo perderet, quod ſciebat non futurum, aut utrumque ſalvaret. Sicut ſi filius Regis videns patrem iratum alicui multitudini rebellanti paratum immittere in eos milites, qui eos occiderent, ſe eidem multitudini immiſceret, & ad patrem clamaret, ut aut illis parceret, aut ſe cum illis occideret; ſciens Patrem hoc nullo modo facturum. Ita explicat S. Auguſtinus qu. 147. ſuper Exodum ſic ſcribens: *Securus quidem hoc dixit, ut in conſequentibus ratiocinatio concludatur, id eſt, ut quia Deus Moyſem non deleret de libro ſuo, populo peccatum illud remitteret*. Quaſi diceret: ſicut non timebat ſe delendum eſſe de libro vitæ, ita etiam ſine hæſitatione confidebat ſe impetraturum à Deo, quod petebat.

Quantum autem ad ſanctum Paulum dico, ipſius deſiderium fuiſſe tantùm conditionatum, ut ſi fieri poſſet, ſine peccato illud exoptaret. Quod utique præclarè expendit ſanctus Chryſoſtomus homil. 16. ad Rom. ſic ſcribens: Neque enim, inquit, ſimpliciter hæc dixit; ſed quoniam omnes dicebant, Deumque incuſabant, „ quòd qui digni habiti eſſent Dei filii vocari, legem accipere, ante omnes illum noviſſe, tali, tantaque gloria frui, illum eundem ante univerſum orbem colere; „ tum autem promiſſiones accipere, patreſque earumdem tribuum, quodque omnium maximum, ipſius Chriſti majores eſſe, hoc enim eſt, ex quibus eſt Chriſtus, quantum attinet ad carnem, „ ejecti, atque inhonorati eſſent; pro illis autem introductis, qui nunquam illum agnoviſſent homines; iis videlicet „ qui à Gentibus ortum duxiſſent: hæc igitur quæ dicebant, quoniam Deum conviciis afficerent, audiens hæc Paulus „ ægrè ferens ac pro Dei gloria dolens, „ precatus eſt anathema eſſe, ſi modò fieri poſſet, ut illi ſalvi forent, & convitium ejuſmodi ceſſaret, nec videretur „

„ Deus illorum majores decepiſſe, quibus „ dona pollicitus eſt.

Inſtabis: Ipſemet ſanctus Paulus ad Philip. I. non conditionatè, ſed abſolutè optat, pro aliquo tempore carere beatitudine propter ſalutem aliorum, ait enim: *Coarctor autem è duobus: deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multò magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos. Et hoc confidens, ſcio quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gaudium fidei*.

Reſpondeo, Apoſtolum ibi non optare in carne permanere propter alios; ſed ob neceſſitatem aliorum poſita libertate eligendi neſcire quid eligeret, vitam ſcilicet, an mortem: atque hoc non eſt contra charitatem ad ſeipſum, quippe conferebat ad majus ejuſdem charitatis incrementum, & ad accumulandum majora ſemper merita, & præmia, quæ non ita per brevem atque per longam vitam comparantur.

Plurima circa ordinem charitatis hominis erga parentes, filios, propinquos, & extraneos diſputari ſolent à Doctoribus Theologiæ moralis. Verùm quoniam hæc non ſunt noſtri præſentis inſtituti, idcirco duntaxat moneo, primò parentes magis eſſe diligendos quàm filios; quia etſi filii ſint velut pars parentum, quorum proinde amor qui deſcendere potiùs, quàm aſcendere dicitur, magis in filios propendeat, nihilominùs in extrema neceſſitate providendum eſſet potiùs parentibus, quàm filiis; quippe cùm ab eis poſt Deum, maximum beneficium, nempe vitam, fuerimus adepti: unde etiam præceptum honorandi parentes, & eis ſubveniendi immediatè ponitur poſt tria præcepta ad Deum ſpectantia. Unde S. Ambroſius exponendo illud Cantic. 2. *Ordinavit in me charitatem*, ait: *Multorum charitas inordinata eſt, quod in primo eſt ponunt tertium vel quartum. Primò Deus diligendus eſt, ſecundò parentes, inde filii, poſt domeſtici, qui ſi boni ſunt, malis filiis præponendi ſunt, &c.*

Poſt filios verò magis ſuccurrendum eſt propinquis, juxta ordinem intimioris affinitatis, & majoris conjunctionis naturalis, quam habent nobiſcum: Ut docet ſanctus Auguſtinus libro de vera Religione c. 42. *Cùm omnibus quos pariter diligis prodeſſe non poſſis; ni conjunctioribus prodeſſe malis injuſtus es*. Et libro de Doctrina Chriſtiana cap. 28. *Omnes homines æquè diligendi ſunt; ſed cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum, & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs tibi quaſi quadam ſorte conjunguntur*. Nihilominus qui majori pietate ſunt illuſtres, etiam amore potiori ac præſtantiori ſunt à nobis diligendi ex motivo charitatis; cùm enim hujus præſtantiſſimæ virtutis objectum ſit Deus ipſe, etiam propenſiori inclinatione ipſa nos ſtimulat ad eos diligendos, qui intimiorem ac perfectiorem cum Deo conjunctionem ſervant: quanquam non dubitem quòd ſi Juſtus aliquis, & unus ex noſtris propinquis minori pietate donatus, æquali neceſſitate premerentur, potiori jure ſubveniendum eſſet propinquo, quàm alieno: ordo enim dilectionis proximi in hac vita maximè dicitur ex conjunctione, ſeu proximitate illius nobiſcum. Major autem eſt proximitas, & conjunctio naturalis propinquorum, quàm exterorum, ac ſubinde potiori ratione eis ſubveniendum eſſet. Si plura deſideras, conſulas Theologiæ moralis Doctores, qui uberrimè de ordine ſervando in actibus charitatis diſputant.

Cæterùm hoc unum nobis ſapere neceſſarium eſt, ut charitatem perfectam habeamus; charitas namque perfecta omnis ſanctitatis coronidem, quantum haberi poteſt in hac mortali vita, inducit. *Nam*, ut præclarè ait ſanctus Auguſtinus lib. de Natura, & Gratia cap. 10. *Charitas inchoata juſtitia eſt: charitas provecta, provecta juſtitia eſt: charitas magna, magna juſtitia eſt: charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt; ſed charitas de corde puro, & fide non ficta*.

Hæc eſt pretioſa illa Evangelica margarita, quam qui invenit homo, vendit omnia quæ habet, & emit eam, ut docet idem S. Auguſt. Tract. 5. in Epiſt. Joan. *Hæc*, inquit, *pretioſa margarita charitas eſt; ſine qua nihil tibi prodeſt, quodcumque habueris: quam ſi ſolam habeas, tibi ſufficit. Hæc eſt*, ait ibidem, *quæ diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli: ſignent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: reſpondeant omnes*, Amen: *cantent omnes*, Alleluja: *baptizentur omnes: intrent omnes Eccleſias: faciant parietes baſilicarum; non diſcernuntur filii Dei à filiis diaboli, niſi charitate*.

Sola eſt, ut addit Tract. de Laud. Charit. *quam felicitas ſua non extollit, quia non inflatur: ſola eſt quam conſcientia mala non pungit, quia non agit perperam. Inter opprobria*,

bria, ſecura eſt: inter odia benefica: inter iras placida; inter inſidias innocens: inter iniquitates gemens: in veritate reſpirans. Quid illa fortius, non ad retribuendas, ſed ad curandas injurias? Quid illa fidelius, non vanitati, ſed æternitati? Nam ideo tolerat omnia in præſenti vita, quia credit omnia de futura vita: & ſuffert omnia quæ hic irrogantur, quia ſperat omnia quæ hic promittuntur. Meritò nunquam cadit. Ergo ſectamini charitatem: & eam ſanctè cogitantes, afferte fructum juſtitiæ: & quidquid uberiùs, quàm ego dicere potui, vos inveneritis in ejus laudibus, appareat in veſtris moribus.

Amen.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Finis Tractatus de Virtutibus Theologicis.

INDEX

Rerum, & Sententiarum, quæ in hoc Octavo Volumine continentur.

Prior numerus ſignificat paginam, poſterior verò columnam.

A

Abailardus.

Quàm erroneè ſenſerit Abailardus de Chriſto Domino. 33. 1
Ejus fundamenta proponuntur, & evertuntur. 35. 2

Actio.

Actio Chriſti Domini procedebat à principio quo finito. 67. 1
Actio finita in entitate non poteſt habere valorem infinitum. 68. 2
Actiones Chriſti Theandricæ ſunt, quòd à Perſona ſimul Deo, & homine producantur, non quaſi Verbum æquè influat in actionem, ac influit humanitas. 70. 2

Actus.

Ad actum moraliter bonum exercendum, voluntas non eget prævio ſpeciali auxilio pyhſico, nec etiam requiritur ad id auxilium ſpeciale per modum cognitionis honeſtæ, & congruæ.
Actus ſupernaturales poſſunt producere habitus acquiſitos. 324. 1

Adoratio.

Diſcrimen inter adorare, & colere. 81. 2
Triplex genus Adorationis. 82. 1
Duplex Adorationis cultus: Exterior, & interior. 81. 2
Quid ſit cultus Latriæ. 82. 1
Certum eſt Chriſtum D. qua Verbum, eſſe Adorandum Latria. ibid. 2
An Latria ſit Adoranda ejus humanitas, diſceptatur. ibid.
Duplex objectum Adorationis, aliud motivum, aliud terminativum. 83. 2
Chriſti humanitas unita Adoratione cum perſona Verbi coli debet. ibid.
Humanitas non movet ad Adorationem, ſed eam cum Verbo terminat. 87. 1
Humanitas Chriſti Adorat, & Adoratur. ibid. 2
Si humanitas dimitteretur, non eſſet Adoranda cultu Latriæ. 88. 1
Humanitas Chriſti ſecundùm ſe poſſet Adorari hyperdulia. 89. 1
Poteſt humanitas Chriſti ſeorſim à Verbo Adorari. 90. 1
Cur pullus aſinæ, cui Chriſtus inſedit, non ſit Adorandus. 99. 1
Os Judæ proditoris non eſt adorandum. ibid.
Quomodo Chriſtiani poſſint ſui divini Parentis inſtrumentum ſupplicii adorare. ibid. 2

Amicitia.

Quid ſit Amicitia, & quot conditiones requirat. 366. 1

Aſſumptio.

Diſcrimen inter vocabula paſſio, depoſitio, dormitio, Aſſumptio. 211. 1
Aſſumptionis nomen interdum pro ſola animæ in cœlum migratione accipitur. ibid. 2
Proferuntur omnia momenta, quibus B. Virginis mors potiùs dormitio, quàm Aſſumptio appellatur. 212. 1
Patres Græci explicantur, qui diebus diſtinctis mortem, & aſſumptionem B. Virginis celebrabant. ibid. 2
Traditione Eccleſiaſtica conſtat B. Virginem eſſe in anima, & corpore aſſumptam. 215. 1
Aſſumptio corporea B. Virginis conſtat ex libro Sacrament. S. Gregorii, &c. 222. 2
Objicitur ſermo nomine Sancti Hieronymi, ſed non eſſe genuinum fœtum illius, demonſtratur. 229. 1
Variis momentis probare nituntur Adverſarii hunc ſermonem de Aſſumptione eſſe S. Hieronymi. 231. 1
Fit ſatis omnibus hunc ſermonem de Aſſumptione S. Hieronymo tribuentibus. 232. 1
Quo tempore, & à quo concinnatus fuerit ille ſermo S. Hieronymi de Aſſumptione B. Virginis. 233. 2
Sacra facultas Pariſienſis corpoream B. Virginis

ginis Aſſumptionem amoroſè, & religioſiſſimè propugnat. 234. 1

B

Baptiſmus.

Baptiſmus in voto ſufficere poteſt ad ſalutem, non verò fides. 336. 1

Beatitudo.

Quænam ſit diſparitas ex Seraph. Doctore inter Beatitudinem animæ, & corporis in Chriſto. 63. 2

Tria ſunt in Beatitudine Sanctorum. 310. 2

Naturaliter deſideramus Beatitudinem in communi, non in particulari. 354. 1

C

Calendarium.

Calendarium à Frontone editum reverà cenſeri non poteſt Romanum. 214. 1

Carolini.

Carolini libri ab hæreticis in lucem fuerunt editi. 127. 1

Libri Carolini non fuerunt Caroli Magni ſtudio, nec imperio compoſiti. ibid.

Libri Carolini non fuerunt deportati ad Adrianum. ibid. 2

Cereus.

Quo ſenſu Concilium Eliberitanum prohibuerit cereorum uſum in cœmeteriis. pag. 139. 1

Certitudo.

Tres ſunt gradus certitudinis in materia fidei. 206. 2

Quid & quotuplex ſit certitudo. 328. 2

Charitas.

Charitas ab Apoſtolo celebratur. 365. 1

Quid ſignificet nomen Charitas, & unde derivetur. 366. 1

Diſcrimen inter amorem, dilectionem, & Charitatem. ibid.

Charitas eſt quid creatum. ibid. 2

Charitas eſt vera virtus, eaque perfecta in gradu remiſſo. 368.

Charitas eſt virtus ſpecialis. 369. 2

Charitas imperat actus omnium virtutum, non tamen elicit. ibid. 2

Charitas eſt omnis virtus cauſaliter, non verò entitativè. 370. 1

Quomodo præceptum Charitatis omnia præcepta complectatur. ibid. 2

Charitas veram rationem habet amicitiæ. ibidem.

Quænam æqualitas ſit inter Deum, & homines. 372. 1

Deus eſt objectum Charitatis. 374. 1

Triplex bonitas Dei. ibid.

Tria ſunt in objecto diligibili per Charitatem. ibid. 2

Objectum formale Charitatis non eſt divina bonitas nobis conveniens, neque bonitas ut conveniens bonitati creatæ, & increatæ. 375. 2

Objectum formale terminativum, ut quod divinæ Charitatis eſt bonitas divina eſſentialis, non verò attributalis, neque quid concomitans, aut conſequens ad ejuſmodi Charitatis actum. 376. 2

Eadem omnino, ac indiviſibilis virtus Charitatis habitualis inclinat ad amandum Deum tamquam objectum primarium, & proximum tamquam ſecundarium. 377. 2

Duplex eſt actus Charitatis, internus, & externus. 380. 2

Chriſtus.

Pluribus titulis Chriſtus inſignitus, ſed præcipuè Capitis, Judicis, Regis. 1. 1

Chriſtus quatenus Deus eſt caput Eccleſiæ. 2. 1

Quatuor conditiones ad rationem capitis myſtici deſideratæ. ibid.

Chriſtus etiam ut homo eſt caput Eccleſiæ. 2. 2

Chriſtus non eſt Eccleſiæ caput per gratiam perſonalem, aut ſanctificantem, nec diviſim, aut conjunctim ſumptam. 4. 1

Sed per poteſtatem ſibi à Deo in homines, & Angelos collatam. ibid. 2

Superiùs tamen dictæ gratiæ requiruntur in Chriſto ad ſuum capitis munus ritè obeundum. ibid.

Non dicitur Chriſtus cor Eccleſiæ, ſed tantùm caput. 5. 1

Quamvis Chriſtus multis de cauſis poſſit dici caput Eccleſiæ, ſic tamen propriè nominatur, quia ſicut caput corporis in membra, ſic & Chriſtus in Eccleſiam influit. ibid. 2

Influxus Chriſti in homines, vel Angelos dupliciter conſideratur. 6. 1

Chriſtus D. eſt actu caput Beatorum, & non damnatorum. ibid. 2

Chriſtus D. eſt actu caput omnium viatorum fidelium, licèt enim ipſi ut capiti non uniantur per charitatem, [illegible]tur per fidem.

Eſt autem dumtaxat potentia caput infidelium. ibid. 2
Chriſtus fuit caput hominum quantum ad animam, & corpus. 9. 1
Chriſtus dicitur caput aliquorum membrorum quatuor modis. ibid. 2
Tribus modis influit gratiam corpori, & membris, per modum meriti, per modum exemplaris, per modum capitis. pag. 10. 1
Chriſtus D. meruit gratiam, & gloriam Angelis, & hominibus. ibid. 2
Chriſtus in quantum homo, eſt caput Angelorum ſecundùm dignitatem, & influxum. ibid.
Convenit Chriſtus genericè cum Angelis, ratione ſcilicet animæ. 11. 1
Quamvis Chriſtus ſit caput Angelorum, non eſt neceſſe ut ſit eorum ſponſus. ibid. 2
Influit Chriſtus in Angelos illuminationem, & beatitudinem accidentalem, necnon gratiam ſanctificantem, & gloriam eſſentialem. 12. 1
Chriſtus eſt caput eorum, qui extiterunt in ſtatu Innocentiæ. 13. 2
Chriſtus eſt caput omnis creaturæ, etiam & dæmonum. 14. 1
Chriſtus ad animarum concordiam ſtimulavit. 32. 1
Chriſtum eſſe hominum Redemptorem, negaverunt Judæi. ibid.
Chriſtus Dominus verus eſt hominum Redemptor. 34. 2
Chriſtus ex duplici captivitate nos redemit. 36. 1
Chriſti D. Redemptio tres ad veram Redemptionem characteres habet. 37. 1
Redemptio Chriſti longè præſtantior eſt redemptione per Moyſem. ibid. 2
A quibuſnam Chriſtus nos liberaverit. pag. 38. 1
QuomodoChriſtus ſua morte eluerit peccata crucifigentium. 42. 2
Chriſtus Dominus nos per ſuam mortem redemit. ibid. 2
Chriſtus D. verè, & propriè meruit nobis gratiam redemptionis, & reconciliationis cum Deo. 45. 2
Chriſtus fuit conjunctus fini ultimo quantum ad affectum juſtitiæ, non commodi. 46. 1
Chriſtus meruit in inſtanti ſuæ Conceptionis. 47. 1
Tribuendum Chriſto quidquid ad ejus gloriam ſpectat. ibid. 2
Chriſtus meruit toto tempore vitæ ſuæ. pag. 48. 2
Chriſtus meruit tempore infantiæ ſuæ. ibid. 2
Omnes operationes Chriſti fuerunt meritoriæ, ita quòd nullæ ſint indifferentes. 49. 2
Vulnus lateris Chriſti poſt mortem inflictum, meritorium erat ratione præviæ acceptationis à Chriſto adhuc vivente factæ. 50. 1
Chriſtus fuit viator ſecundùm partem inferiorem, comprehenſor ſecundùm ſuperiorem. ibid. 2
Chriſtus meruit per actus portionis inferioris. ibid. 2
Duplicis generis actus Chriſtus Dominus exercuit, quorum alii præcepti videntur. 51. 1
Chriſtus meruit per actus charitatis. 52. 2
Tripliciter Chriſtus potuit mereri. 53. 2
Chriſtus meruit per actus, quibus obſervavit præcepta ſibi impoſita. 54. 2
Chriſtus non poterat cogi ad implendum præceptum, neque per amorem, neque per rationem. 55. 2
Chriſtus ſervavit præcepta ſibi impoſita ex motivo, & virtute obedientiæ. ibid. 2
Per amorem beatificum Chriſtus ad ea præcepta implenda moraliter determinatur. 56. 1
Plus gloriæ contulit Chriſto mors, & paſſio, quàm amor beatificus, utpote quæ ſubeunda difficilis nimiùm erat. 56. 2
Chriſtus ita erat liber, ut illo eodem tempore, quo actus faciebat, poterat ipſos non facere. ibid.
Verum mandatum Chriſto fuit impoſitum. 57. 1
Mandatum de morte fuit Chriſto impoſitum antecedenter ad ejus voluntatem, & acceptationem. ibid. 2
Chriſtus non ideo dicitur liberè mortuus, quia poterat petere diſpenſationem mortis à Patre. 58. 1
Mors Chriſti fuit imperata, quantum ad ſubſtantiam, & circumſtantias. ibid.
Chriſtus non potuit recuſare mortem in ſenſu diviſo, nec in ſenſu compoſito. pag. 59. 1
Chriſtus de facto habuit ab inſtanti ſuæ Conceptionis gratiam ſanctificantem, & gloriam eſſentialem animæ. ibid. 2
Etſi Chriſtus non habuiſſet gratiam ſancti-

ſtificantem, mereri potuiſſet. ibid.
Chriſtus non ſibi ſolummodò meruit, ſed etiam aliis, & tamquam caput membris profecit. 60. 1
De facto Chriſtus ſibi non meruit gratiam ſanctificantem, & gloriam, nec potuiſſet mereri de potentia ordinaria, potuiſſet tamen de potentia extraordinaria, per conjunctionem ſcilicet animæ Chriſti cum Deo. ibid.
Chriſtus habuit unionem perſonalem cum Deo ab inſtanti Conceptionis, Angelus ſolùm accidentalem. 62. 1
Chriſtus de facto meruit, & gloriam corporis ſui, & exaltationem nominis. 63. 1
Indirectè tantùm Chriſtus meruit gloriam corporis ſui. 64. 1
Suis meritis Chriſtus venit in mundum propter noſtram ſalutem. ibid.
Chriſtus non meruit ſolùm gratias omnes, ſed liberationem à culpa, & fruitionem gloriæ cæleſtis. ibid. 2
Chriſtus meruit Angelis gratiam, & gloriam. 65. 1
Chriſti D. meritum fuit infinitum non intrinſecè, ſed extrinſecè. 66. 1
Chriſtus meruit pro infinitis hominibus, quantum ad ſufficientiam non intrinſecè, ſed quia Deus ejus opera acceptavit pro illis omnibus. 71. 1
Chriſtus nullo officio Levitico functus eſt. pag. 75. 2
Fabula eſt Chriſtum ex Tribu Levi fuiſſe oriundum. 76. 1
Chriſtus D. reverà Patrem oravit. 78. 1
Chriſtus orat nunc oratione expreſſiva pro nobis. 79. 1
Qua ratione Chriſtus fuerit ſemper exauditus. 80. 2
Non debet orari Chriſtus, ut pro nobis oret. 81. 1
Chriſtus rectè dicitur ſuper omnia diligendus. 88. 1
Qualiter Chriſtus venerit B. Virginem quærere, & ſalvam facere. 157. 1

Conceptio.

Triplex diſtingui poteſt Virginis Conceptio. 148. 2
Prima controverſia circa Immaculatam Conceptionem videtur cœpiſſe tempore S. Bernardi. 149. 1
Secunda tempore Doctoris ſubtilis, qui eam primùm timidè, demùm animosè propugnavit, maximè Pariſiis, & Coloniæ. ibid.
Pia opinio Immaculatæ Concept. opera Doctoris ſubtilis plurimùm invaluit, quæ primùm dicta fuit Minorum. 150. 1
Quis ſit verus, & apertus quæſtionis de Conceptione Virginis ſenſus. ibid.
Immaculata Conceptio probatur ex Scriptura. 150. 2. Ex Conciliis. 159. 1. Ex Summis Pontificibus. 163. Ex Eccleſiæ praxi. 167. Ex Confraternitatibus, ex gratiis ſede Apoſtolica conceſſis, necnon ex officio divino in ejuſdem Immaculatæ Conceptionis honorem approbato. 165. Objicitur Decretum Inquiſitionis, & ſolvitur. 166. Eccleſia à pluribus ſæculis feſtum Conceptionis celebrat. 167. Probatur etiam ex ejuſdem feſti ordinatione pro univerſo Seraphico Ordine tempore S. Bonaventuræ. 169. 1
Et ex Eccleſiis Ægypti, ex Novo Teſtamento Syriaco, ex S. Theſiphone, & ex Eccleſia Græca. 168. 1
Objicitur Epiſtola Sancti Bernardi ad Canonicos Lugdunenſes, ſed ſuppoſititia. pag. 169. 1
Feſtum Conceptionis non celebratur tantùm ob gratiarum actionem, neque per reſpectum ad ſanctificationem. 171. 2
Probatur etiam ex Eccleſiaſtica Traditione. 172. 2
Proponuntur, & ſolvuntur objectiones adverſùs Conceptionem, ex Origene. 182. 2
Ex S. Ambroſio, & S. Auguſtino. 183. 1 2
Ex S. Leone, & ex Ruperto. 184. 185.
Ex S. Anſelmo, & S. Antonio Paduano, & ex S. Bernardino. ibid. 2
Etſi Virginis Conceptio fuerit Immaculata, non minùs opus habuit Chriſto ut Redemptore. 187. 1

Concluſio.

Concluſio illata ex præmiſſis, quarum una eſt de fide, & alia falſa, non eſt credenda fide divina. 127. 1

Crux.

Non omnes Iconoclaſtæ bellum Cruci dixerunt. 91. 1
Primus Crucis impugnator fuit Claudius Taurinenſis Epiſcopus. 92. 1
Vera Crux eſt adoranda latria reſpectiva. ibid. 2
Crux fuit veluti currus triumphalis Chriſti. 93. 1
In Cruce velut in Sacrario Chriſtus nos Patri reconciliavit. ibid. 2
In Cruce velut in Altari omnia conſummavit. 94. 1

Crux

Crux fuit ſchala myſtica, per quam ad gloriæ thronum gradum fecit. ibid.
Chriſti Crux proprio ſanguine fuit uncta. ibid. 2.
Vera Crux per diviſionem non minuebatur. 97. 1
Qualiter Crux à tempore Apoſtolorum in veneratione fuerit. ibid. 2
Utrùm veneranda ſit propter contactum ad Chriſtum, & quia fuit inſtrumentum reparatæ noſtræ ſalutis. 99. 1
Rectè Crucis effigies, ac religiosè colitur. ibid. 2
Vetitum eſt ne reorum ſuppliciis Crucis effigies adhiberetur. 101. 1
Vetitum eſt ne in terra formaretur Crucis effigies. ibid.
Signum Crucis ſemper à fidelibus frequentatum. ibid.
Signum Crucis eſt tutiſſimum præſidium contra Dæmones. ibid. 2
Quare figura Lanceæ, & Clavorum non ſit veneranda ſicut figura Crucis. 102. 2

D

Dæmon.

Qua ratione Dæmones dicantur credere, pag. 316. 1
Dæmones interdum credunt ſine imperio voluntatis. ibid.

Damaſcenus.

Sanctus Damaſcenus narrat quomodo B. Virgo obierit, aut reſurrexerit. 215. 2

Damnati.

In Damnatis remanent characteres Baptiſmi, & ordinis ad tormentum, & ignominiam. 6. 2

Deus.

Potuit Deus aliis mediis, quàm per redemptionem, homines ſalvare. 41. 1
Paſſionem Chriſti Deus ordinavit, non ex neceſſitate, ſed ex amore. ibid. 2
Quare Deus voluerit nos redimi potiùs per ejus paſſionem, quàm per ejus actionem. 42. 1

Diabolus.

Diabolus non detinet peccatores in captivitate, niſi ex ordinatione divina. 39. 1

Dignitas.

Summa operationis Chriſti Dignitas deſumenda eſt ex unione hypoſtatica. 69. 2

Diſcurſus.

Diſcurſus alius eſt objectivus, alius verò formalis. 306. 1

Doctrina.

Doctrina ſophiſtica non ordinatur ad decipiendum, ſed ad cavendam deceptionem. 283. 2

E

Eccleſia.

Quid ſit Eccleſia. 250. 2

Evidentia.

Quid ſit Evidentia. 287. 2

Exiſtentia.

Quonam in articulo contineatur exiſtentia Dei. 269. 2

F

Fides.

Quid ſit credere aliquid pia fide, & credere fide Catholica. 206. 2
Objectum materiale Fidei eſt omne ens revelabile. 244. 2
Qua ratione Fides verſari poſſit circa omne ens revelabile. 245. 1
Deus eſt præcipuum Fidei objectum. ibid. 2
Chriſti D. humanitas tantùm ſecundarium Fidei objectum. 246. 1
Deus eſt objectum formaliter, quod, Fidei, ut eſt prima veritas in eſſendo. 247. 2
Omnia, quæ ſub divinam Fidem cadunt, ſpectant, & ordinantur ad Deum. ibid. 1
Veritas in cognoſcendo, & dicendo eſt quidem objectum motivum, non verò ſpecificativum Fidei. ibid.
Divina veritas in cognoſcendo eſt ratio, ſub qua Fidei divinæ. 248. 1
Fides à Prophetia diſcrepat, & aliter tendit in primam veritatem. 249. 1
Duplex eſt Fidei reſolutio: alia quidem in propoſitionem, altera in aſſenſum. ibid. 2
Fides non poteſt reſolvi in rationem humanam. 252. 2
Fides non debet regulari tantùm per Scripturam. 253. 2
Fides non firmatur ſpiritus interni afflatu. 255. 1
Sacra Scriptura eſt quidem Fidei regula, non tamen per ſe ſufficiens. 256. 1
Aſſenſus Fidei non reſolvitur ultimò in ipſum Fidei habitum. ibid. 2
Fides eſt lumen ſe tenens ex parte potentiæ, non verò ex parte objecti. 257. 2

Di-

Digitized by Google

Diſcrimen inter lumen gloriæ, Fidei, & viſus corporei. ibid. 2
Fides non nititur ultimò Eccleſiæ teſtimonio. 258. 2
Fides non nititur teſtimonio creato, etiam particulari. 259. 2
Aliter creditur legatis regis, & aliter Dei nunciis, ac Fidei myſteria annuntiantibus. 260. 2
Non committitur circulus in reſolutione Fidei. ibid.
Qualiter Eccleſiæ teſtimonium deſerviat ad Fidem. 261. 1
Fides quantum ad propoſitionem, & applicationem reſolvitur in teſtimonium Eccleſiæ. 263. 2
Objectum Fidei accipitur tripliciter. 264. 1
Quid ſit articulus Fidei. ibid. 2
Objecta Fidei conſiderari poſſunt in eſſe rei, aut in eſſe credibilis. 265. 1
Objectum Fidei poteſt eſſe complexum. ibid. 2
Fidei augmentum poteſt dici tripliciter. pag. 270. 2
Fides eſt vel implicita, vel explicita. 271. 1
Fides quoad ſubſtantiam eadem fuit implicitè in omni Eccleſiæ ſtatu. ibid. 2
Omnes enim Fideles quovis tempore in Deum, & Chriſtum crediderunt. 272. 1
Unde eadem fuit Synagogæ, & Eccleſiæ Fides. ibid. 2
Quovis tempore Rectores, & Paſtores habuerunt Fidem explicitam myſteriorum. pag. 273. 1
Unde Fides explicita non ſemper fuit æqualis. ibid. 2
Triplex eſt Fidei augmentum. 275. 2
Fides præſtantior eſt in nova lege, ac lucidior, quàm in veteri. ibid.
Fides augetur tripliciter. 276. 1
Unde Fidei objecto falſitas ineſſe poſſit. ibid.
Fides eſt etiam ſemper vera, & certa ex parte credentis. ibid. 2
Ruſticus credens errores, quos Paſtor proponeret, non eos crederet Fide divina. 284. 1
Duplex eſt in Fide obſcuritas. 287. 1
Fides, & ſcientia non poſſunt circa idem in eodem intellectu ſubſiſtere quoad actum. ibid. 2
Fides eſt neceſſariò obſcura ex parte objecti. 288. 1
Fides ſtare poteſt cum evidentia revelationis. 289. 1
Myſteria Fidei ſunt evidenter credibilia. ibid. 2
Secundùm diverſa tempora, diverſum fuit Fidei lumen. 274. 2
Aſſenſus Fidei cogitari poteſt niti diſcurſu duobus modis. 306. 1
Fides per ſe eſt vera virtus. ibid.
Fides Chriſtiana non eſt diſcurſiva. 307. 1
Quare Fides divina appelletur argumentum. 308. 2
Fides eſt verè practica. 310. 1
Angeli viatores habuerũt Fidem. ibid. 2
Fides fuit in primis parentibus innocentibus. 311. 2
Per peccatum videtur Adamus Fidem perdidiſſe. 312. 1
Fides non eſt in Beatis. 313. 2
Beati poſſent habere Fidem humanam. pag. 315. 1
Actus, & habitus viſionis beatificæ repugnant cum actu, & habitu Fidei. ibid. 2
Fides remanet in animabus exiſtentibus in purgatorio. ibid. 2
Fides non eſt in damnatis. 316. 1
Quomodo Fides extinguatur in damnatis. 317. 2
Perſeverat Fides in peccatore. 318. 1
Quomodo Fides informis, & formata differant. 319. 1
Quid ſit Fides informis. ibid. 2
Fides non remanet in hæreticis. 320. 1
Hæretici habent Fidem acquiſitam. ibid. 2
Quomodo deſtruatur Fides potiùs per infidelitatem, quàm per alia peccata. 321. 1
Quænam ſit Fidei cauſa materialis, formalis, & finalis. ibid. 2
Fides datur cum charitate. 322. 2
Datur Fides acquiſita. 325. 1
Fides optimè ab Apoſtolo definitur. 327. 1
Qualiter accipienda ſit Fidei definitio ab Apoſtolo tradita. ibid.
Actus Fidei infuſæ ſunt ejuſdem ſpeciei. ibid.
Quare Fides potiùs dicatur ſubſtantia rerum ſperandarum, quàm timendarum. 328. 1
Tribus modis Fidei actus exercitur. ibid. 2
Aſſenſus Fidei certior eſt aſſenſu ſcientiæ. 330. 1
Fides omnem dubitationem liberam excludit. 331. 2
Unde maximè petenda ſit Fidei certitudo ſupra ſcientiam. 332. 2
Actus internus Fidei eſt neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medii. 334. 2
Actus Fidei divinæ debet eſſe liber quoad exer-

exercitium. 338. 1
Intellectus non eſt ſemper liber quoad ſpecificationem actus Fidei. 339. 1
Ad omnem actum Fidei requiritur concurſus voluntatis directus. 340. 1
Actus imperii voluntatis movens ad credendum eſt ſupernaturalis quoad modum. 341. 2
Externa Fidei confeſſio fieri poteſt duobus modis. 344. 1
Præceptum de Fide confitenda, eſt vel Eccleſiaſticum, vel divinum. ibid. 2
Externa Fidei confeſſio non imperatur ab illius habitu. 345. 2
Quare confeſſio Fidei ad fidem ſpectet. ibid.
Fides ex præcepto divino eſt interdum confitenda. 346. 1
Nuſquam licet Fidem negare. 347. 1
Utrùm liceat uti veſtibus infidelium ad occultandam Fidem: 348. 1

Frater.

Quo ſenſu aliqui dicti ſint Fratres Domini. 204. 1
Nomen Fratris quadrifariam in Scriptura accipitur. ibid.

G

Gentiles.

Quomodo Gentilis ſervans naturæ mandata ſalvari poſſit. 336. 1

Gloria.

Glorioſius eſt habere gloriam infuſione, quàm acquiſitione. 61. 2

H

Habitus.

Deus poteſt infundere Habitum falſum. pag. 291. 1
Quodnam diſcrimen ſit inter habitus naturales, & ſupernaturales. 298. 2
Qualiter infuſi Habitus ſubſint voluntati. 303. 1
Habitus fidei eſt unus. 304. 1
Duplex eſt Fidei Habitus, unus in intellectu, alter in voluntate. 305. 1
Qua ratione Habitus per repetitos actus repetatur. 322. 2
Quomodo Habitus naturales produci poſſint ab actibus ſupernaturalibus. 325. 1

Humanitas.

Chriſti Humanitas conſiderari poteſt tribus modis. 83. 2
Humanitati Chriſti aliqua ratione ſacrificatur. 87. 2
Qualiter Humanitas Chriſti concipi poſſit ſeorſim à Verbo. 89. 2
Poteſt Humanitas Chriſti ſeorſim à Verbo adorari. 90. 1

I

Iconoclaſtæ.

Iconoclaſtarum parentes fuerunt Manichæi. 103. 1

Imago.

Imaginis nomen eſt genericum conveniens veræ, & falſæ Imagini. 107. 1
Diſcrimen inter Imaginem, idolum, & ſimulacrum. ibid. 2
Unde exorta fuerit inanis, & falſa exiſtimatio Gentilium circa numen Imaginum. 108. 2
Periti, & Philoſophi hanc inanem exiſtimationem de Imaginibus non habuerunt. ibid.
Triplex de Imaginibus venerandis ſententia. 109. 1
Triplex Imago Chriſti ejus tempore formata. 110. 1
Idem uſus Imaginum frequens fuit apud fideles naſcentis Eccleſiæ. ibid. 1
Quare minùs frequens in primitiva Eccleſia uſus Imaginum. 111. 2
Imagines licitè in templis collocantur. pag. 112. 1
Qua ratione Deus prohibuerit Imagines in templo fieri à Judæis. 114. 2
Expenditur Canon Concilii Eliberitani de non pingendis Imaginibus. 115. 2
Quare S. Irenæus hæreticos culpet, quòd coluerint Imagines. 116. 1
An & qua ratione S. Auguſtinus dixerit Chriſtum, & Apoſtolos in Imaginibus, non eſſe quærendos. 117. 2
Imagines in templis non præbent anſam idolatrandi. 118. 2
Imaginum deportatio in proceſſionibus miraculo fuit comprobata. ibid.
Imagines ſacræ ſunt venerandæ. ibid. 2
Qua ratione ſculptilium cultus in ſacra Scriptura prohibeatur. 122. 1
Objicitur Canon ſecundi Concilii Francofordienſis. 123. 2
Cui reſpondetur. ibid.
Licitum eſt, & pium Imaginibus Deum re-

præ-

præſentare, & illum in eis colere. 131. 2
Quid de ſacrarum Imaginum cultu ſenſerit Jonas Aurelianenſis Antiſtes. ibid. 1
Imagines fieri poſſunt motivo triplici. 132. 1
Quare homo, licèt Imago Dei, non ſit adorandus. ibid. 2
Probabilius eſt Imagines tantùm eſſe terminum *quò* adorationis. ibid.

Judex.

Quatuor maximè conditiones in Judice requiruntur, ſcilicet morum pietas, mentis integritas, judicandæ rei perfecta notitia, & animi fortitudo. 19. 2
Chriſtus erat Judex principaliter, qua Deus eſt. 20. 2
Duo requiruntur ad completam judiciariam poteſtatem. 22. 1
Chriſtus non venit, & judicet mundum in primo adventu, ſed in ſecundo ad id eſt venturus. ibid. 2
Chriſtus judicaturus eſt non in forma Deitatis, ſed humanitatis. ibid.

Judicium.

Qua ratione Chriſtus Dominus dixerit ſe neſcire diem judicii. 281. 2

Jus.

Chriſtum Regem fuiſſe de Jure, poteſt tripliciter intelligi, nimirum jure ſucceſſionis, electionis, & unionis. 15. 1

L

Lex.

Execratio Legis duplex eſt, activa, & paſſiva. 38. 2

Liberatio.

Duplex eſt Liberatio, propriè, & impropriè dicta. 34. 2

M

Mandatum.

Quomodo Gentes potuerint obſervare Dei Mandata. 343. 2

Mediator.

Chriſtus Dominus eſt Mediator, Salvator, & Pontifex. 23. 1
Chriſtus Dominus in Scriptura ſacra Mediator appellatur. ibid.
Quinam hæretici erraverint circa Chriſtum, ut Mediatorem. ibid. 2
Chriſtus reverà Mediator eſt inter Deum, & homines. 25. 1
Quinam præcipui Patres de Chriſto, ut Mediatore locuti ſunt. ibid. 2
Chriſtus Dominus fuit Dei, & hominum Mediator, non ſolùm ſtatu, ſed officio, ratione naturæ ſubſiſtentis in ſuppoſito divino. 27. 1
Diſcrimen inter Medium, & Mediatorem à Seraphico Doctore. ibid. 2
Chriſtus Dominus eſt Medius inter Deum, & homines ratione naturæ D. perſonatæ. 28. 2
Primum Mediatoris munus eſt inter ſe diſſidentes pacificare. ibid.

Melchiſedech.

In quibuſnam Melchiſedech Chriſti regnum præſignabat. 18. 2

Meritum.

Quid ſignificent hæc Vocabula, Meritum, Satisfactio, Redemptio, & Mediatio, & qualiter ab invicem diſcrepent. 44. 1
Duplex eſt Meritum: de condigno, & congruo. ibid.
Ad actionem Meritoriam non eſt neceſſaria prioritas temporis, ſed ſufficit prioritas naturæ. 47. 2
Multiplex fuit Chriſti Meritum. 50. 1
Meritum non ſolùm reſpicit actum elicitum, ſed & perſonam elicientem. 53. 2
Confirmati in gratia poſſunt mereri. 54. 2
Ad mercedem debet Meritum ſaltem natura præcedere præmium. 61. 2
Meritum non conſiſtit in motu ſucceſſivo, ſed actione, & mutatione inſtantanea. 62. 2
Nemo poteſt beatitudinem mereri ſine ſpe eam conſequendi de potentia abſoluta. ibid.
Chriſti Meritum extrinſecè tantùm eſt infinitum, nempe ex triplici circumſtantia, objecti, perſonæ, divinæ acceptationis. 69. 1
Chriſti Merita non erant imperfecta, cùm ipſis dari non poſſint majora. 70. 1

Modus.

Modus finitus operandi perſonæ infinitæ impedit communicationem dignitatis meritoriæ infinitæ. 69. 1

Monumentum.

Quo ſenſu Chriſtus D. judæos damnaverit, quòd Judæi ædificarent Monumenta Prophetarum. 137. 2

Mors.

Reconciliati ſumus Patri per Mortem Filii. 27. 2

Ne-

N

Neceſſitas.

Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe. 48. 1

Duplex eſt Neceſſitas, una medii, altera præcepti. 334. 2

O

Objectum.

Omnia objecta materialia æquè mediatè ſpectant ad fidem. 266. 1

Aliqua objecta ſunt aliis nobiliora. 267.

Quem ordinem ſervent objecta formalia fidei inter ſe. ibid.

Objectum formale terminativum, ut quod divinæ charitatis, eſt bonitas divina eſſentialis, non verò attributalis, neque quid concomitans, aut conſequens ad ejuſmodi charitatis actum. 376. 2

Eadem omnino, ac indiviſibilis virtus charitatis habitualis inclinat ad amandum Deum, tamquam objectum primarium, & proximum tamquam objectum ſecundarium. 377.

Objectum poteſt tribus modis diligi magis, quàm aliud. 379. 2

Offenſa.

Offenſæ gravitas creſcit juxta perfectionem perſonæ læſæ ſecundùm proportionem, non ſecundùm gradum. 70. 2

Omnis.

Particula (*omnis*) plerùmque idem ſignificat, ac multi. 159. 1

Oratio.

Duplex eſt oratio: Expreſſiva, & interpretativa. 75. 1

P

Pax.

Pax eſt tranquillitas ordinis, ex S. Auguſtino. 29. 2

Chriſtus D. dedit nobis ſuam Pacem internam. 31. 1

Chriſtus D. dedit Pacem cum proximo ſuo. ibid. 2

In Nativitate Chriſti mundus erat in Pace compoſitus. 32. 1

Peccatum.

Peccatum triplex in mundum bellum intulit. 29. 2

Homines per Peccatum eſſe Diaboli captivos, optimè probat S. Bernardus. 33. 1

Peccatum actuale duplex eſt: Mortale, & veniale. 187. 2

Peccatum veniale eſt triplex. 188. 1

B. Virgo non peccavit actualiter. ibid. 2

Perperam B. Virgini affingunt Peccata hæretici. 189. 2

Peccator.

Peccatores non ſunt Eccleſiæ membra, ſed explicantur. 8. 1

Peccator in Deum credere poteſt. 328. 2

Præceptum.

Præceptum affirmativum de diligendo Deo obligat ad eliciendum actum internum amoris erga Deum. 380. 1

Duplex eſt finis Præcepti: intrinſecus, & extrinſecus. ibid. 2

Quomodo univerſa lex pendeat ex duobus Præceptis de diligendo Deo, & proximo. 381. 1

Deus eſt diligendus ex Præcepto ſuper omnia non ſolùm objectivè, ſed & appretiativè. ibid. 2

Deus eſt diligendus ex Præcepto in triplici temporis circumſtantia. 383. 1

Datum eſt Præceptum de interno actu fidei eliciendo. 336. 2

Præmium.

Præmium eſt excellentius merito ſubſtantiali quidem, non accidentali. 63. 2

Propoſitio.

Propoſitiones univerſales in Scriptura ſacra, plerùmque patiuntur exceptionem. 158. 1

R

Religio.

Quæ ſit Angelorum Religio, quam Apoſtolus prohibet.

Reliquiæ.

Quinam hæretici fuerint ſacrarum Reliquiarum impugnatores. 134. 1

De modo Reliquias colendi magna apud Catholicos controverſia. ibid. 2

Quid intelligatur per ſacras Reliquias. pag. 135. 1

Sanctæ Reliquiæ dignæ ſunt veneratione. ibid.

Sacrarum Reliquiarum cultus in idolatriam non inducit. 140. 1

Colendæ ſunt ſacræ Reliquiæ cultu reſpectivo. ibid.

Revelatio.

Revelatio Divina ſeipſam manifeſtat. 263. 2
Chriſtus in Scriptura paſſim Rex proclamatur. 14. 1
Quid ſit Regia dignitas: duplex diſtinguitur, temporalis, & ſpiritualis. ibid. 2
Chriſtus fuit Rex temporalis ſecundùm Divinitatem, non fuit de facto ſecundùm humanitatem. 15. 1
Varia Theologorum opinio de regia Chriſti dignitate. ibid. 2
Chriſtus verè fuit Rex ſpiritualis. ibid.
Spiritualis Regia dignitas præcellit temporali in fine, amplitudine, duratione, & objecto. 16. 2
Chriſtus ut Rex ſpiritualis potuit leges condere, & de facto condidit. ibid.
Chriſtus non fuit Rex temporalis Judæorum jure ſucceſſionis. 17. 1
Chriſtus in nullo unquam Regno terreſtri regnavit. ibid. 2
Nato Chriſto, extinctum fuit Regnum temporale Davidis. 18. 1
Explicantur SS. Patres, qui videntur aſſerere Chriſtum fuiſſe Regem temporalem. ibid.
Dignitas Regia differt à Sacerdotali, quòd hæc offerat ſacrificium pro nobis, illa verò ſalvare nos poſſit. 19. 1
Chriſtus non eſt Rex ratione unionis hypoſtaticæ, ſed ratione poteſtatis ſibi ab æterno Patre in univerſum orbem collatæ. ibid.
Melchiſedech erat figura Chriſti venturi, ut Regis, & Judicis, ſicut & Rex Salomon. ibid.

S

Sacerdos.

In Chriſto ſimul fuit Sacerdos, victima, & ſacrificium. 73. 1
Chriſtus non fuit Sacerdos Aaronicus. 75. 1
Chriſtus D. eſt Sacerdos ſecundùm utramque naturam. 73. 2

Sacerdotium.

Sacerdotium eſt mediatio inter Deum, & homines. 71. 1
Magna hæreticos inter, & Catholicos de Chriſti D. Sacerdotio controverſia. ibid. 2
Sacerdotium, & ſacrificium neceſſariò ſunt conjuncta. 72. 1
Duplex eſt Sacerdotis munus. ibid. 2
Chriſtus D. fuit Sacerdos propriè dictus. ib.
Duplex eſt munus Sacerdotale. 74. 2

Sacramentum.

Nemo poteſt eſſe certus, ſe habuiſſe veras diſpoſitiones ad Sacramentum dignè ſuſcipiendum.

Sacrificium.

Offerens non ſemper debet per ſe victimam mactare in vero ſacrificio. 73. 2
Quare martyrium non dicatur verum Sacrificium. ibid.
Longè præſtantius fuit Sacrificium Chriſti ſacrificiis legis naturæ, & Moſaicæ. 74. 1
Chriſti D. Sacrificium ut expiatorium non ei profuit. 78. 2
Chriſti D. Sacrificium ei prodeſſe potuit, ut Euchariſticum, impetratorium, & honorarium. ibid.

Sancti.

Quinam hæretici negarint Sanctos eſſe invocandos. 140. 2
Sancti ſunt noſtri mediatores apud Deum. ibid.
Divinam benevolentiam duplici medio Sancti nobis conciliant. 141. 1
Sanctorum invocatio fuit ſemper à fidelibus frequentata. ibid. 2
Invocatio Sanctorum non detrahit quidpiam dignitati mediatoris. 144. 2
Sancti preces noſtras agnoſcunt. ibid. 2
Sancti poſſunt nobis opitulari, idque volunt, & cupiunt. 145. 1
Sancti ſunt invocandi triplici de cauſa. 146. 1
Solvuntur Scripturæ auctoritates, quæ ab hæreticis contra Sanctorum invocationem ſolent objici. ibid.
Sanctorum invocatio non derogat efficacitati orationis Chriſti. 147. 2

Satisfactio.

Chriſtus ſibi ipſi Satisfacere potuit, & pro aliis perſolvere. 28. 2

Spes.

Spes eſt virtus perfecta. 350. 2
Spes fertur in bonum perfectum. 351. 1
Spes diſtinguitur realiter à fide, & charitate. 352. 2
Spes non videtur à deſiderio diſtincta. 353. 2
Septem ſunt actus Spei. 353. 2
Quænam ſint conditiones ad objectum Spei. ibid. 2
Objectum motivum, ſeu ratio formalis, ſub qua, Spei Theologicæ, eſt Deus prout eſt nobis bonus. 359. 1
Controvertitur in quo conſiſtat ratio ardui in objecto Spei. 356. 2
Non conveniunt Theologi quodnam ſit objectum materiale, & formale Spei. ibid.

Spes

Spes Theologica ſubſiſtit in viatoribus, tam in hoc mundo, quàm in Purgatorio degentibus. 362. 1

Spes nullatenus ſubſiſtit, nec permanet in Beatis, nec in damnatis. 363. 1

Spiritus ſanctus.

Licèt Spiritus ſanctus dicatur nobis conferre omnem vitam ſpiritualem, non tamen eſt propriè caput. 3. 2

Stancarus.

Quænam fuerit controverſia inter Stancarum, & Oziandrum hæreticos. 26. 1

V

Verbum.

Verbum divinum nullam ſibi ſpecialem habet cauſalitatem erga humanitatem. 66. 2

Verbum divinum non habebat peculiarem influxum phyſicum in actus Chriſti Domini. 67. 2

Conveniebant Neſtoriani Verbum tranſiſſe per Virginem, non verò ab ea fuiſſe genitum. 192. 2

Virgo.

B. Virgo habuit debitum contrahendi peccatum originale, non quidem poſitivè, ſed negativè. 186. 1

B. Virgo eſt verè dicenda Deiparà. 193. 2

Quo ſenſu Beata Virgo dicatur genuiſſe Deum. 194. 2

Chriſti D. corpus ex carne Virginis fuit formatum. 196. 1

Probabilius eſt corpus Chriſti D. ex ſanguine Virgineo concinnatum eſſe. 197. 1

Quot & qui hæretici B. Virginis puritatem impugnaverint. ibid.

Quid ſit Virginitas, & quot ad illius integritatem conditiones requirantur. ibid. 2

De Virginitatis ſigillo gravis controverſia. 198. 1

Deipara erat Virgo ante partum. ibid. 2

Virginitas apud Judæos erat commendata. 199. 1

Maria Virgo fuit in partu. 200. 2

Sancti Patres docent Virginis uterum in partu non fuiſſe reſeratum. 201. 1

Qualiter ſint intelligendi, qui contrarium videntur aſſerere. 202. 1

Maria fuit Virgo poſt partum. 202. 2

Sanctus Joſeph Virgo extitit. ibid.

Solvuntur Scripturæ textus, qui hæreticis videntur patrocinari de partu Virginis. 203. 2

Certum eſt B. Virginem æterna beatitudine donari. 206. 1

Unde ſuborta fuerit in Gallia controverſia de Aſſumptione B. Virginis. 209. 2

Expenduntur ea, quæ in narratione obitus, ac ſepulturæ B. Virginis minùs cohærere videntur. 218. 1

Opponuntur varia monumenta de morte B. Virginis. 219. 2

Quare S. Lucas non meminerit mortis, & ſepulturæ B. Virginis. 200. 1

Aliqui auctores Virginis mortem in dubium revocant. 220. 2

Proſcribitur liber de tranſitu B. Virginis. 221. 1

B. Virgo non obiit Epheſi, ſed Hieroſolymis. ibid. 2

Quæ narrantur à S. Juvenale, non pugnant contra mortem B. Virginis. 222. 1

Quare tanto impetu omnes hæretici, præſertim recentiores, in B. Virginem inſurgant. 231. 1

B. Virgo ſpeciali cultu ſupra alios Sanctos eſt colenda, & præ aliis invocanda. 237. 1

Virtus.

Quare Virtutes morales occupari poſſint circa falſum, non intellectuales. 283. 2

Virtutes Theologicæ ſunt habitus jugiter in nobis perſeverantes. 299. 2

Virtutes Theologicæ ſunt per ſe infuſæ, & ſupernaturales. 301. 2

Virtus alia eſt intellectualis, & alia moralis. 304. 2

Qua ratione Virtus dicatur verſari circa arduum. 368. 1

Vis.

Triplex animæ Vis in corpus: naturalis, vitalis, animalis. 5. 1

Unus.

Filius non eſt unus cum Patre, ſed Unum. pag. 27. 1

Voluntas.

Voluntas non debet præſupponi tempore, ſed natura ad meritum. 48. 1

Voluntas Chriſti erat in termino ſecundùm affectionem juſtitiæ, non ſecundùm affectionem commodi. 52. 1

Finis Rerum Notabilium.

Digitized by Google